UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Rebvs Iaponicis, Indicis, Et Pervanis Epistolæ Recentiores

Hay, John

Antverpiae, 1605

urn:nbn:de:hbz:466:1-61204

Visual Library

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

W 11
13
Th. 4728.

Vt Hesperus inter sidera, ita inter
Virtutes Vacet Humanitas

Georg Lamberth

DE REBVS IAPONICIS, INDICIS, ET PERVANIS EPISTOLÆ RECENTIORES.

Soc. Iesv Paderborna.

A Ioanne Hayo Dalgattiensi Scoto Societatis IESV

in vnum congeruatæ.

ego omnino tacerem, ma

Georg
Amberth.

ANTVERPIÆ,

Ex Officina Martini Nutij, ad insigne duarum Ciconiarum, Anno M. DC. V.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

AD MODVM REVERENDO ET ILLVST. DOMINO D. MICHAELI DE Monchy, Ecclesiæ Cathedralis Rothomagi Canonico, & in Senatu supremo Normanniæ consiliario Regio, &c. S.

IN me nullo meo merito varia contulisti magnaq; beneficia, quæ si ego omnino tacerem, mortalium ingratissimus meritò iudicarer; si verò publico scripto commemorarem, tibi, qui non ab hominibus, verùm à Deo solo laborum tuorum mercedem exspectas, molestiam exhiberem. Mihi ergo temperabo, & paucis caussam complectar suscepti à me laboris, in vnum congerendi librum, hominum Societatis Epistolas, ex locis longinquis & diuersis in Europam missas. Martinus Nutius ciuis & bibliopola Antuerpiensis, vir in Religione Catholica, si quis alius, constans, magno cùm teneretur studio promouendi pietatẽ, quam ipse Dei beneficio à prima ætate coluit, compescendíque stultam causidicorum loquacitatem, qui nullos hactenus in Societate extitisse literatè peritos publicis libellis contendere non sunt veriti, Ioannis Petri Maffei historiam, eruditorum hominum iudicio puram, ab omnique cùm mendaciorum tum barbariei

fœditate immunem excudendam ſuſcepit, collegijq; huius Rectorem, R.P. Carolum Scribani obnixè rogauit, vt Sociorum Epiſtolæ, quæ non eodem tempore lucem primùm adſpexerant, ſic coaceruarentur, vt vnum quaſi corpus efficerent. Viri optimi ſtudio conatibuſq; fauendum cùm exiſtimaret Rector, mihi hoc onus impoſuit conquirendi quæ varijs in locis exſtabant hominum Societatis litteras, quod lubens ſuſcepi, maximè cùm Superioris mei voluntati parendum ſcirem, & laborem meum non fore Chriſti Eccleſiæ inutilem certò mihi perſuaderem. Ad meliorem, vt confidimus, vitam migrauit Maffeius; at in Societate non deſunt, qui hæreticos & hos miſeros leguleios bonorum obtrectatores compeſcant, ipſorúmque inhumanam audaciam coërceant. Cæterùm regnare & ipſi deſierunt, poſtquam Henricus IV. Chriſtianiſſimus Rex Societatis patrocinium, magno bonorum applauſu Francorúmque commodo, ſuſcepit. Latrare itaque poterunt, qui Societati noſtræ in florentiſſimo Galliæ Regno interitum ſunt machinati; at damnum illi, vt ſperamus, dabunt nullum. Verùm cùm tibi ſit probè Societatis noſtræ agẽdi ratio perſpecta & cognita, cuius propugnationem etiam triſtiſſimis temporibus nõ deſeruiſti, non eſt cur de improborum maleuolentia pluribus diſſeram: tantùm te rogo, vt æquo animo patiaris, librum hunc Epiſtolarum nominis tui præſidio munitum in hominum manus venire, tibi quidẽ meritiſſimò melius aliquid à me debetur, ſed cùm hoc tempore non ſuppeteret quod tibi offerrem, tua in me humani-

humanitate liberalitateq; dignum, volui vt posteritas intelligeret me esse nominis tui studiosissimum, beneficiorumq; cùm à te tum ab Illustr. Domino Roberto de Monchy Domino de Caueron, germano tuo fratre, ipsiusque coniuge Illustr. in primis & lectissima femina D. Anna de Pelue acceptorũ memorem. Virtuti tuæ meritum præmium cumulatè persoluet Deus, quem obnixè rogo, vt te in Christi Domini Ecclesia strenuè laborantẽ conseruet, & in dies studium tuum, quod à teneris annis pietati & doctrinæ dedisti, sic augeat, vt ad senectutem peruenisse te nunquam pœniteat. Vale in Domino. Ex Collegio Societatis IESV Antuerpiæ, Anno clɔ. lɔcv.

Obsequentissimus in Christo seruus,
Ioannes Hayus.

BREVIS IAPANIÆ INSVLÆ DESCRIPTIO.

ANuicta Christi fides & castissima religio, licèt in hac nostra Europa immanissimis erroribus atque sceleribus quotidie Cacodemonis machinatione impugnetur, vincit tamen, & caput victrix proferens in remotissimis & incognitis orbis partibus, Societatis IESV ministerio, pios omnes Europæos consolatur, promissionum Christi fidem auget, & nihil de Ecclesia sponsa Christi contemptim sentire per animi abiectionem hoc exulceratissimo rerum statu patietur. Impios autem, qui in re omnium sanctissima, parasitorũ more ludunt, & verbum Dei cauponantur perterrefacere, & solicitos meritò tenere debet, ne fortè funestum illud tempus illis immineat, quo ablato regno Dei, cõpleatur terribile illud Esaiæ prophetæ oraculum: Gens & regnum, quod non seruierit tibi, peribit. Porrò Iapania, de cuius conuersione, multa cum ex prioribus epistolis, typis euulgatis, tum ex hisce pauculis lectu dignissimis, cognoscere potes optime Lector, insula est maxima, M. Paulo Veneto Zipangri dicta, ad Septentrionalem plagam, versus Orientem sita, non procul à China, à mercatoribus Lusitanis, circa Annum 1543. inuenta, eodem ferè cum Italia & Hispania climate; fines habet latissimos, qui in longitudinem mille octingentis miliaribus, in latitudinem verò 900. extenduntur, distatque à Goa Indiæ Orientalis illustri Metropoli 3900. miliaribus, à Lusitania verò sex millib. leucarum;

carum; adeoque fertilis est, vt bis quotannis messem faciat, in Maio frumenti, in Septembri verò orizæ; temperies in æstate talis est, qualis in India. In hanc Euangelii merces precioſiſsimas noſtro ſæculo primus inuexit B. Frãciſcus Xauerius miraculis euidẽtibus poſt mortem illuſtris, Prouincialis Societatis nominis Ieſu per Indiã Oriẽtalem, Anno Salutis 1549. qui Chriſtianæ religionis fundamenta prima, ibidem duobus annis cum dimidio verſatus, indefeſſo labore feliciter poſuit; quibus alii eiuſdem inſtituti, viri eruditione & pietate præſtantes, alacriter ſuperſtruxerunt, eccleſiis diuerſis in locis conſtitutis, & incredibili cum fructu gubernatis. De gentium eius inſulæ ampliſsimæ, 66 regna continentis, vana religione & moribus, copiosè in epiſtolis Iapanicis dudum editis pertractatur, vtpote quòd colore candidi, naturæ bonitate, ingeniiſque præſtantia multis Europæ noſtræ nationibus antecellant, & quòd eorum ingenia ad Chriſti religionem ſuſcipiendam in primis idonea ſint. Et quanquam temporum iniuria bellorumque motus, quibus Iapania prouincia diutiſſimè conflagrauit, multum votis Patrum Societatis ibidem verſantium obſtiterint, non tamen à cœpto deſtiterant hactenus, vt qui neque præteritis laboribus atque ærumnis frangi, neque Sacrilegorum Bonziorum, (quod genus hominum nefariis ſacris miniſtrat) qui omnes ſuos conatus in eorum perniciem comparare ſolent, perfidia & impietate deterreri vnquam potuerint à cœpta Euangelii promulgatione. Quinimo nouis ſubinde in hanc longiſsimè diſsitam inſulam per pleniſsima periculis maria doctoribus miſſis, pietate & eruditione eam, vt alias Orientalis & Occidentalis Indiæ otas, egregiè Chriſto colunt, & vberem meſſem in Eccleſiæ horrea colligunt, nullis laboribus parcentes, quorum tu, benigne Lector, vt

fructuum parte gaudeas, & sanctissimum hoc studium ames, & precibus tuis augere velis, has tibi nuper ex Italico idiomate translatas fideliter, dedimus, vnà cum illustri certamine & pro religione Catholica obita morte cuiusdam Christi martyris nuper in Aphrica. Vale, Coloniæ Agrippinæ, nono Calendas Februarii, Anno Salutis Millesimo quingentesimo, octuagesimo primo.

(·:·)

LVDO-

LVDOVICVS

FROES SOCIETATI IESV

IN EVROPAM.

CVM intelligeremus Christianos per Europam homines non mediocrem percipere voluptatem ex iis rebus, quæ hinc è Iapona ad ipsos perferuntur; equidem valde desiderabam opportunitatem mihi dari res omnes noui huius Christianismi summatim in acta referendi. Quoniam verò multijugis obruimur occupationibus, atque adeò indies, *tamquam infidelium gladiis expositi, incerti viuimus*, dignósne nos Deus habiturus sit, qui sanguinem nostrum & vitam in sacrosanctæ fidei defensione profundamus, multa, quæ tamen scribi mereantur, omittens, intrà vnius eorum, quæ hactenus his in oris acciderunt, rei gestæ, & quidem maximi momenti, historiam me contrahens, hanc carptim breuitérque enarrando perstringam. Sed enim inprimis vobis sciendum est, nos in hac eaque amplissima insula viginti supra tres nostræ *Societatis homines*, totidemque *qui albo nostro inscribi desiderant*, consedisse. Iamque vigesimus octauus agitur annus, ex quo primùm nostræ Societatis homines regnum hoc Bongoum ingressi sunt. Cuius Rex toto hoc tempore beneuolentissimè nos complexus est. Etiamsi etenim paganismo adhuc adhæreat, præter tamen alia quamplurima beneuolentiæ præclara indicia, locum quendam nobis attribuit, & dono dedit, palatio suo vicinum, & mari iunctum, quodque gratissimum perpetua tẽperie professioni nostræ exercendæ oppidò commodum, qui in ambitu quingentos passus cõplectitur. In hoc iam nunc non contemnenda noui collegii iacta sunt fundamenta. Quod vt fieret, ante omnia desiderabamus. Enimuero impræsentia secundùm professionis nostræ rationem & vsum, fixo iam domicilio, satis laxè habitare hîc permissum est nobis, nosque ab acerbissimis, quibuscũ hactenus luctati sumus, laboribus & molestiis reficere; atque adeò officinam quandam diuersarum facultatum & linguarum, potissimùm verò Iaponiæ instituere. Porrò quanto maiore studio nobis Rex omni in re præ-

sidium contulit, tanto magis è contrario inuisi semper reginæ, & ab ea impediti fuimus. Vnde quòd maxima nostrorum pars Iezabelis ei nomen imposuerit; quandoquidē odio prosequendo res Diuinas, & in opponendo se sanctæ nostræ fidei incremento nihil omnino ab illa discrepet: non semel cū rege egit, ab eoq; importunissimè contendit, vt Patres Societatis vnà cum reliquis omnibus Christianis è regnis suis profligati ejicerentur, quòd ipsorum (vti illa asserebat) religio secta foret comprimis noxia & execrāda. Cæterū rex, vtpote quem reginæ doli inq; fidem gentemque nostrā odium non laterent, vxoris suæ consilia perfacilè refellēs, conatus ejus reprimebat, solitus ad hunc ei modum respondere; Ante aduentū, ô coniunx, in hanc insulam Patrum, memini solius me Bungoi huius regni principatum gerere, cùm quinq; regnorū etiamnum imperium obtineam; tu quoque, quæ sterilis antea posteritatis spem abieceras, septem nunc prolium optabili fœcūditate mater es facta. Vt taceam opes, diuitiasque, quę perpetuis incrementis ab eo tempore copiosè & abundanter nobis accessere. Quorum maximorum bonorum causam cum peregrinam hanc gentē extare nefas mihi sit dissimulare, propter quam Dei, quem colunt, benignitas hāc nobis felicitatē cumulatè contulit, an nō meritò ingratus existimabor, si pro acceptis à quocunque Deo in eorum gratiam beneficiis, pro his exiliū eis & calamitatem retribuā? Certè ad hoc adduci non possum; alioquin etiam vereor, ne fortè iratum Numen benignitatem suam in vindictam conuertat. Atqui, quoad hæc mihi vita suppetet, de Christianis istis hominibus benemereri non desinam. Est, piæ scilicet, reginæ huic, frater germanus Cichacata nomine, hominum sibi parentiū numero & opibus inter Iaponios principes facilè potentissimus, quique secundus vel tertius à rege habetur. Hic cùm liberis careret, qui ditionum suarum hæreditatem susciperent, puerū quēdā Meacum in successorem sibi adoptarat, filium cuiusdam Cungi. Porrò Cūgi hi proceres sunt inter reliquos dignitatis gradu eminētissimi, quippe quorū officii sit proximos esse semper, & magno Voo ministerium exhibere, penes quem iure gentis in sexaginta sex Iaponæ regna suprema potestas est. Cùm autem Cichacata iudicio præstaret, non improuidè puerum hunc ad voluntatē suam accommodatum in hæredem sibi delegit. Quem cùm ad Bongoam ciuitatem profectus secum adduxisset, septimum iam annum ingressum, rarissimæ breui in eo animi dotes animaduersæ sunt. Siquidem, præterquam, quòd habitu corporis & forma cōspicuam venustatem præferat, & gratiosum se morum elegantia

faciat,

faciat, ingenii insuper acumine ita excellere cœpit, vt in iis disciplinis, in quas animum intendit, præceptores ipsos breui temporis spatio superarit; siue etenim cationibus & musicis instrumentis vacat, paucis in hoc genere cesserit; tum & legit, & scribit, nec non pingit scitissimè; domum & gladiatoria reliquisque bellicis artibus decenter & industriè se exercet. Ad hæc multorum testimonio cõstat, in tota prouincia non alium reperiri, qui illo dexteriùs aut magis graphicè multiplices Chinæ characteres formare queat. Quibus addiscendis, cũ apprime difficiles sint, ipsi Bontii omnem suam vitam impendunt. Vnde cùm tot tamque singulares in eo virtutes, & potissimùm ante ætatem prouidentia excellerent, existimarunt rex & regina, non esse in tota Iapona digniorem alium, cui filiam suam in vxorem collocarent. Itaque, hoc suo consilio cum Cichacata communicato, inter se conueniunt matrimonium consummatum iri, statim atque ambo ad iustam ætatem peruenissent, quam præsenti hoc anno, septuagesimo nempe septimo supra millesimum quingentesimum, adepti videntur, cùm puer decimum sextum, puella princeps regis filia decimum tertium attigerint. Euenit interea, puero quartum & decimum agente annum, vt in ædem hanc nostram Suquii, vbi loci princeps regiam habet, à patre deduceretur, qui enixè tum à Patre Francisco Cabrale Superiore nostro requirebat; vt puerum religionis nostræ præceptionibus instruere vellet, placere enim sibi Christianum eum fieri. Eodem etiam tempore accidit, vt mulier quædam dæmonio obsessa, quæ Regis palatio cõtiguas habebat ædes, neque potuerat vnquam à Bontiis (quantumuis hoc ipsi variis adhibitis remediis multo cum labore non semel tentassent) liberari, nostro in templo incredibili facilitate, DEO ita volente, à Spiritu vendicaretur. Quod cum Cicatora, sic namque iuuenis appellatur, qui præsens erat, admiratus intueretur, secum cogitabat, hæc non posse, nisi à virtute diuina procedere. Ex quo, prodigioso hoc opere illuminatus, ardentiùs efflagitare cœpit, vt sibi de fide verba fierent. Eam proinde curam fratri Ioanni demandauimus, vt ad adolescentuli se ædes conferret, eumque catechismi præceptis & doctrina erudiret. Sub quo perbreui temporis interuallo tantum ille profecit, Diuina in eo gratia operante, simulque natura & ingenii viuido vigore adiuuante, neque diligentia tam docentis quàm discentis deficiente, vt diceret planè sibi constitutum esse Christianum fieri. Quod eius cõsilium cùm regina resciuisset, subitò ei cœpit contradicere, totóq; renitens studio à sententia illũ dimouere laborabat. Pater adhęc eius,

eius, reginæ sororis suæ conatibus accedens, incipiebat & ipse molestus ei esse. adeoque deinceps strictim habuit, vt non secus, quã si captiuus foret, accuratè obseruaretur. Apertè siquidem ipsis declarabat, non se posse fidei nostræ, quam percepisset, veritati vel resistere vel cõtradicere; neq; curare se, etiamsi in fenili aliquo degendum sibi foret, aut etiam cum ignominia Meacum remissus ablegetur, modò Christianum sibi esse permittatur. Exinde adhibitis custodiis interminati sunt, si cui ad colloquium eius accessus pateret; & vt sententiã mutaret, multifariis diuexationibus identidẽ adolescentulũ interpellabant. Tandem autem cùm pater eius & regina incassum se obniti animaduerterent, deliberarũt in regnum eum Figense ablegare, quod Cichacata pro gubernatore administrat. Atq; inibi admotis custodibus, ne cum quoquã, qui animũ ipsius in concepto proposito cõfirmaret, loqueretur, cauerunt. Quod cũ intellexisset Pater Cabralis, qui tũ tẽporis in regno illo Figensi versabatur, literas dat ad Cicatoram, quibus eum, variis adductis rationibus, hortabatur, vt in fide cõstãs persisteret, cùm sciret quãta impositorum gloria quãtaq; meritorum præmia ipsum ex hac lucta manerent. Alteras itidem dat literas ad Patrem Ioannem Baptistam, per quendam nomine *Roco*, vt quacunq; via pertẽtaret, quo codicilli ii in manus Cicatoræ redderentur, injungens insuper eidem *Roco*, vt si qua ratione fieri posset, ad colloquium illius peruadere conaretur, quo obtento in fide animatum confirmaret. Et quidem ita visum est Deo, vt conatus hic cum fructu succederet. Non mediocriter enim illum epistola Cabralis consolata est, ad quam in hanc sententiam respondit: Non esse non verissimum grauia se multa ob professionẽ religionis esse passum, atq; etiã mirificè se animo discruciari flagrantissimo, quo teneatur, desiderio baptismatis cõsequendi: Nihilominus orare, vti omnem pro se solicitudinem animiq; angorem deponere velit; majorem enim se nũc, quàm priùs vnquã, in animo suo firmitudinem persentiscere; & quidem interea, dum arctè adeò detentus fuisset, saltem precationes sibi traditas ediscendi & in Christianæ legis doctrina meditandi tempus sibi cõmodum fuisse, habere se ad manũ globulos precarios, quos iteratis precibus crebrò deuotè percurreret. Interim spe & fiducia se felicioris successus concepta sustentari, dum indies exspectat nũtium, quo à principe Bongoam reuocetur; tũ verò sine mora exequuturum se, quod vnicum in hac vita tantopere desiderabat, nempe vt baptismatis Sacramento initiaretur. At cùm Cichacata sibi persuaderet in filio suo, tot mensibus à Christianorum com-

mercio

mercio diuulso, intepuisse iam, penitúsque extinctam esse ardentem illam desiderii facem, qua, vt in eorum album reciperetur, flagrabat, accersitum ad se redire iubet *Sexaginta equitum* comitatu stipatum. Qui cùm non procul abesse nuntiaretur, præcipui huius aulæ magnates obuiam effusi, mirifico quodam animorum studio exceptum lætissimas inter congratulationes non vulgari cum pompa in vrbem deducunt. Ipse autem non diu moratus statim atque percepit Cabralem vnà cum fratre Ioanne huc appulisse, clandestinè multis precibus cum eis egit, vt baptismatis sibi gratiam cõferrent, cuius cùm cupidissimus foret, vereri se semper, ne nouis alicunde subnascentibus turbis votum hoc suum impediretur. Neque temere hoc præsagire videbatur; vix enim huc venerat, cũ intellexit patri suo in animo esse ad certas ipsum conditiones adigendi, quibus non nisi difficillimè nec sine conscientiæ scrupulo assentiri posset. Quod cùm præsentiret, præueniendum ratus intrepidè regẽ adiit, coram quo multa de iniquitate patris cõquestus, quot quantisq; ab eo affectus esset iniuriis, quamq; inhumaniter tractatus particulatim narrãdo, per omnes circumstãtias, quibus tẽporibus, quibus locis, per quas personas, quibusque modis quàm variè læsus & exagitatus fuisset, disertè & ordine percurrebat. Ita vt Rex, præterquam quòd iustis rationibus conuictus non haberet, quod opponeret, adolescẽtis insuper expeditum & viuidum ingenium, at maximè ante ætatẽ, decimũsextum enim annũ nondum excesserat, maturam prudentiã stupens admiraretur. Cùm neq; ipse, neq; filius princeps, qui aderat, Cicatoræ persuaderet, vt paternæ voluntati obsequeretur, domũ ab se eum dimittunt. Verùm enimuero considerans Cichacata nullam sibi viam patẽre filii in sentẽtiam suam adducendi, ex aulicis suis primariis nobilem quẽdam virum ad ædes has nostras mittit occultè, & quæ videbantur, committens. Hic dissimulanter, tanquam sine mandatis alienis spontaneus venisset, fratris Ioannis colloquium captans eum edocebat, quàm perperam Cicatora, & pertinaciter paternis placitis inobediens refragaretur. In ea autem se esse opinione, illum suis persuasionibus faciliùs, quã alterius cuiusquam inflecti posse. Videri itaque sibi non inutile futurũ, vt ipse Cicatorã adhortatoria aliqua epistola cõmone faciat, ne vlteriùs tergiuersari pergat, quin patris sui votis satisfaciens eidem se submittat. Ipse porrò ex consilio Cabralis ad eũ scribit in hunc sensum; obligatum eum esse in omnibus, exceptis iis, quæ legi Diuinæ aduersantia animæ suæ salutem impedire queant, patri suo obedientiam præstare, etiamsi hic discolus ac

etiam-

ethnicus foret; quinimo hactenus eum teneri cùm paternis tum regiis placitis obtemperare, vt, si rei pondus exigat, neque vitæ suæ parcendum sibi sit. Allata est ei hæc epistola, quam cum perlegisset, primùm in vertice capitis positam, non sine gemitu & lacrymis tandem in sinum recondidit. (Qui gentis peculiaris esse ritus videtur) clara adhæc voce pronuncians, non se omissurũ, quin ea, quæ literis his mandarentur, ipso effectu persequeretur, simulque scripto respondit: gratias agens quam maximas pro admonitionibus & salutaribus consiliis, quæ sibi data forent. Quæ animi in eo alacritas cũ patri tum cæteris aulicis incredibilis lætitiæ causam præbuit; nec non ingentem mouit admirationem considerantibus, quanta cum promptitudine Ecclesiæ & PATRVM consiliis obtemperaret. Ab illo verò tempore, quo Cicatora in aulam hanc rediit, multifariis præstigiis diabolus Cicachatam, adaucto rerum diuinarum odio, magis magisq; auersum à nobis reddere, pariterque adolescentem, obiectis spectris & diuersis terriculamentis, conterrere tentauit. Singulis namque noctibus vis ingens Saxorum in Cicatoræ domicilium magno cum fragore immittebatur, sic vt domesticos pauor & metus attonitos corriperet. Cumque videretur strepitus hic & lapidum tempestas per atria domus desæuire, & è vestigio ministri facibus accẽsis accurrerent, repentè neq; videri neq; audiri quicquã; tumultus autemomnis cessare, quem cũ ille sui causa, rabie diabolica, excitari facilè diuinaret, hoc magis contendere, vt absque dilatione aliqua baptizaretur, quo prodigium hoc editum patri suo veræ religionis manifestum signum & testimonium esset. Pro certissimo etenim habebat, statim atque baptismi ablutione paganismum exuisset, euanitura omnino hæc spectra, & dæmonia tenebrarum principis emissarios fugam inde arrepturos. Tandem Cicatora, sitientissimo baptismatis desiderio excitus, nemine ex suis conscio, incomitatus *ad domicilium nostrum* venit, vt catechismi postremę, quæ habenda erat, lectioni interesset. Qua occasione ipsi, instanter id flagitanti, nomina aliquot diuorum proposita sunt, vt ex iis, quod vellet sibi assumeret. Porrò Simonis elegit; quod nomẽ, si Cinææ linguæ characteribus scribatur, eum significat, qui à præceptore sit institutus. Placuit autem hoc illi simplici delectu comparatum, neque *voluit præmitti titulum*, quo hodie Principes & Nobilitas, tanquam prærogatiua quadam, inscribi atque salutari gaudent. Non tamen ideirco ad salutiferi fontis Chrisma recipiendum admissus adhuc est, rogatus, vt dilationẽ hanc aliquot dierum patienter ferret, Sic vtique ad animæ suæ salutem requiri.

Vtáeba-

Videbatur etenim, cùm ille iam ætatem attigisset, neque in mora periculum esset, Sacramentum hoc non nisi bene præparato conferendum. Cùm alioquin & facilitate collationis res, quanquam pretiosissimæ vilescere soleant. Accidit autem plerunque, vt quàm ardenter nouam aliquam religionem sequamur, tam rursum, sensim frigescentes, temere hanc deseramus. Inter hæc Cicatora reginam salutaturus in aulam abiit, à qua cùm rogaretur, sêne Christianæ professioni mancipasset, absque vlla simulatione, intrepidè respondit, rem ita se habere. Vnde illa vehementer turbata plenaque irarum iuuenem & iurgiis asperrimè exceptum reprehendit, & minis insuper perterrefacere institit. Non multo tamen pòst tempore rediit ad nos Cicatora, & anxiè vrgere cœpit, vt regenerationis lauacro tingeretur. Cumque videremus non tantùm non posse nos ei idipsum negare, sed neque diutius nobis differendum, Cabralis, *præmissis, quæ requirebantur, ceremoniis, iuuenem ab originali labe, vnà cum tribus*, aliis adolescentibus nobilitate generis claris, suis domesticis, *sacrati fontis aspergine*, expurgauit. Quod fuit Aprili mense pridie feriarum diui Marci Euangelistæ. Quamdiu sacrum celebrabatur, genibus in terram defixis, eleuatisque in cœlum manibus immotus, lætusque, vti ex serenitate vultus colligi poterat, perstitit. Quo peracto in quoddam nostrorum ad conclaue se recepit, vti commodè cum iis sermonem haberet, quibus sibi imprimis deinctus videbatur. Inter alia autem, quibus, multa deuotè differendo, quàm immensa solidaque gaudii dulcedine in imis præcordiis frueretur, demonstrabat, hoc vnum animi sui clarissimum potuit esse testimonium, quod propalam profiteretur, nihil optare se priùs, quam ad hanc desideratissimã felicitatem, tanquam complementũ & summũ beatitudinis culmen, sibi adjici, siquidẽ omnipotentis Dei ea esset voluntas, vt euestigio rebus humanis eximeretur, priusquam innocentiam & puritatem in baptismo receptam culpæ alicuius labe contaminaret. Terq; certè quaterq; beatos, quos in Deo renatos properatus excipit finis, offendiculi omnis & lapsus occasionem præoccupans. Cabralis tũ ei precariũ torquẽ ex osse marini equi affabre expolitũ dono obtulit, quod munus maximo in pretio habuit, statimq; collo circumpositum appendit, torquẽ, quẽ antea gestauerat, vni ex iuuenibus, qui secũ Christianismo initiati fuerãt, benignè condonãs. Post hæc verò amplius lapidatum non est, seddæmoniis cedentibus Saxatilis illa tempestas omnis desiit. Non multos deinde post dies Simõ cũ patre suo rus, q̃ quatuor leucis ab vrbe distabat,

proficiscitur. Vbi loci cùm Rex & princeps filius aprorũ capreārumq; venationi insisterēt, ab his perbenignè mensis admoti sunt. Quibus remotis, dum pater cum Rege commutatis sermonibus tractat, Simon magna celeritate in vrbem redit, quamuis largissimus decideret imber; nimirùm vt & domi pernoctaret, & proximæ Dominicæ, erat enim tum Sabbathi dies, sacrificio interesset, quod ardenti desiderio affectabat. Et licèt insequenti quoque die continua desæuiret pluuiarum tempestas, non tamen hac impediri se passus est, quin templum nostrum & quidem pedes adiret. Vbi, durante sacro, genibus submissis tam deuotè & reuerenter sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum adorauit, nõ secus, atq; si iam à multis annis nostræ Religioni innutritus Christianus fuisset. Quantam porrò perceperint ex eo animi voluptatem reliqui Christiani, *quod ipsum, quem suæ religionis protectorem habituri forent*, in sinum se Ecclesiæ dedisse viderent, vobis considerandum perpendendumque relinquo. Cumque Cabralis, qui tum Ecclesiasten agebat, verba facturus esset ad populum, attentissimus ille concioni astitit. Ipse proinde ob præsentiam Simonis, conuersa accommodataque ad occasionem oratione, animare eum, & in fide confirmare. Proponens palmam illam incomparabilem præmii nunquam desituri, quod Deus pro peracto ob sui amorem in mometanea hac vita labore victoribus in æterno suo regno refundere soleat. Finita concione, Simon ad Christianos, qui aderant, conuersus; quanquam, ait, (vtpote qui non ita pridiè ad hanc vitæ rationem traductus sim) nondum percipiam mysteria, quę missæ sacrificio exhibentur, nihilominus credite, quas occultas perspexi ceremonias, sanctas mihi tremendique mysterii plenas videri, & summum solatium conferre iis, qui intelligant, non dubito. Adhæc, inquit, felicitati se ipsorum inuidere; quibus integrum esset sacrum quotidie; quandocunque placeret, adire, quod sibi in præsentia nõ permitteretur. Atque ita omnibus perquam populariter consulatis domum digreditur. Alio quodam die, assumpto secum manuario stlopo, simulans volucria insectari se cupere. in nauiculam quandam nostram se recipiens confestim ad ædes nostras deuehi se iussit. Quò cùm veniisset, facta est ei aliquot mysteriorum fidei nostræ declaratio, simul & tradita præcepta nonnulla, quibus ad religionis progressum iuuaretur. Non tamen ita cautè vel occultè fieri id potuit, quin statim Cicachata ea de re certior redderetur, qui cùm non sine indignatione grauiter ferret osseum illum torquem, professæ quasi religionis Symbolum, cum collo appensum gestare, nouo denuo rumore hoc vehemen-

hementiùs multò irritatus est. Cumque indignationem concepram impotenter ferret; neque æstum iracundiæ premere quiret, per tertiam personam filio denuntiat, (apud Iaponios etenim inter magnates recepta est consuetudo, in seriis & magni momẽti negotiis, quæ ad dissensionem spectent, sermonem inter se non conferre, verùm per internuntios etiam patres cum filiis agunt) iampridẽ ipsum scire, quantopere sibi displiceret, quod Christianam amplexus esset religionem. Videre namque se insolenti quodam illum torque præcinctum incedere; atque adeò non se latêre, quòd aliquotiens ad Christianorũ templum itasset; à quo proposito destitutum eum existimabat, cùm id ei tam grauiter interdixisset. Itaque sibi caueat, ne quid tale deinceps cõmittat. Alioquin citra cunctationem, quicunque eum seruus comitari ausit, morti daturum. Sin verò eò insaniæ & cæcitatis adigitur, vt incomitatus eò se conferat, se ipsum ex ædibus suis expulsum Meacum ablegaturum, quod ipsi probrosam infamiæ notam apud vniuersum populum sit inusturum. Ad hæc omnia indissimulanter Simon respondit; apertè professus Christianum se esse. Proinde ex religionis suæ instituto non licere sibi omittere, quin & templum frequentet, ibidemque preces suas deponens creatori suo animæ suæ salutem commendet, etiamsi ob hæc grauissima quæque patienda, nec non & ipsa vita perdenda sibi foret. Quo cum responso dimisit eum, qui ex mandato patris secum egerat. Deo autem Opt. Max. immensas agebat gratias, datam sibi occasionẽ fuisse, quod imprimis arebat, vt cùm patri suo manifestè declararet, tum & reliquis omnibus propalam faceret, cuinam religioni se totum addixisset. Quid verò actum esset Cabrali, mox per epistolam indicat, nimirum consequutum iam se esse, quod in votis habebat, vt mẽtem suam institutique rationes manifestaret. Vnde cùm sciret quanta sibi instarent toleranda, vt cursum, quẽ ceperat, perficere sibi liceret, piarum ecclesiæ orationum se patrocinium exposcere. Dein noctes dieſque comitatis excubiis multo quàm priùs strictiùs detentus est, ita vt neque visitandi neque animandi ipsum vlla pateret via. Quibus tamen non obstantibus ex industria ratio est excogitata, qua ad manus eius peruenire historia, diui Sebastiani martyrium complectens in Iaponensem linguam traducta. Hac continebantur orationes aliquot ad erigendos animos appositæ, quibus ille cæteros martyres consolatus, & ad constantiam adhortans, ab infirmitate spiritus ad passiones tranquillo fortique animo sustinendas retrahebat. Vt & ille horum vitas in exemplum trahens inter has suas afflictiones

pietatis hinc & patientiæ documenta hauriret. Nec non vbe-
rem hæc lectio apud eum fructum fecit, cùm sensim ex hac inui-
ctum ad aduersa quæque toleranda animum sibi compararet. Ci-
cachata autem statim atque responsum, de quo dictum est, ac-
cepit, acriùs multo quàm priùs exasperatus, denuo cum regina
sorore contra filium coniurat. Iunctisque consiliis & viribus
grauissimè interminando iuuenem metu perculsum fractumque
expugnare tentabant. Et quidem principio Christianum quen-
dam hominem, quo præceptore ille in musicis vtebatur, in exi-
lium abigunt. Post hunc & tertium eorum, qui cum ipso baptis-
mum receperant, eodem interdicto exturbant. Hunc Cicacha-
ta reum agebat, quòd, cùm eum filio suo adhærere voluisset, vt
eius adolescentiæ oblectamentum præsidiumque foret, eo teme-
ritatis progressus esset, vt Christiano se dogmate cum illo imbue-
ret. Itaque mandat, vt è vestigio illinc abeat, nisi enim immaturæ
ætatis patrocinio defenderetur, morte se in eo vindicaturum,
quam tamen non sit effugiturus, si in conspectum suum se redde-
re ausit, sed vnà cum tota patris familia pœnas daturum. Hi duo
cùm, quò se alibi reciperent, nescirent, ad nos confugiunt. Ca-
bralis eos perhumaniter excepit, & ad patientiam in meliorem
spem hortatus, ad auxilium commeatum liberaliter tribuit. Pati
etiam modo Cicachata alterum eorum adolescentium, qui cũ Si-
mone Baptismum receperant, è medio tolli imperarat. Verùm id
ei non successit. Simon namque à se illum auelli nõ patiebatur, &
perculsi animum confirmans, in se spem fiduciamque omnẽ po-
nere iubebat; salutem suam non secus atque propriam summæ
sibi curæ fore. Charum enim illum habebat. Atque addidit: priùs
sibi corpus articulatim secandum, quam illi vestimenta laceran-
da. Quidã adhæc alius ex seruis, qui solus ei relictus fuerat, quem-
que Meaco ex ædibus paternis secum adduxerat, iussus est exula-
tum ire, eo quòd Simonem recipere à nobis, & vicissim ad nos
huius opera literas dare rescitum esset. In hunc itaque modũ mi-
nistris suis omnibus spoliatus, nec non à carissimis amicis deser-
tus, cùm omnis consilij, auxilij, & solatij expers solitariam & tri-
stem vitam duceret, iterum non vna via, cùm minis, tum variis ar-
tibus oppugnatus est, vt à fide desciscere; ita quidem vt hostes,
neque diebus neque noctibus intermissis, adolescentem exagi-
tando nullum molestandi finem facerent. Ex aulicis primoribus
nunc hi, nunc illi, atque alij subinde reginæ patrisque ipsius no-
mine frequenter eum interpellebant, vno quasi ore eiusmodi ei
identidem cantilenam occinentes: Te, qui alter à Rege haberis,

dedecet

dedecet peregrinæ gentis persuasionibus seductum inglorium cõtemptam hanc vitam agere. Constituit Rex filiam suam in matrimonium tibi dare; prouincia omnis Bungoa tibi auscultat; 15 armatorum millia tuæ ditionis ad tua iussa præstò sunt; ex prouentibus 80 millium census anno quolibet vertente tibi redit; vides quam omnes de te opinionem conceperint, quod de te iudicium faciant, quemadmodum reliquis huius regni principibus longè præferaris ob præclarissimas, quæ in te eluceſcere cœperũt, virtutes, ob quas sibi spondent omnes illustri te colophone huic expectationi satisfacturum? Tu potrò vide ne ab hac spe, ab amplissimo dignitatis hoc gradu excidas. Ecquid tibi ipsi calamitatis tuę & infortunij causam conciliabis? Nunquid manifestè conspicis te, nisi Christianam hanc sectam deseras & repudies, non solùm eorum omnium, tùm & honorum iacturam facturum, verùm etiam vel acerbum & cruentum exitum, vel probrosum exilium cum indelebili quàm tua, tam vniuersi generis tui infamia & vituperio manere? Ad quæ Simon nequaquam immutato vultu intrepidè in hunc modum respondit: Nihil equidem hęc omnia moror, vel vt regi in generum asciscar, vel tam opulentis reditibus perfruar; nihil etiã pensi habeo à Cicachata in amplissimarum possessionum hæreditatem adoptari; simul & in contemptissimis habeo tot millibus bellatorum stipari; quinimo neque de Bongoi imperio laboro; vt verò Christianum me esse sinatis duntaxat desidero. Hæc sola mihi est & maxima voluptas; præ qua quicquid vos tanto in pretio habetis, sordescit, stipulaque ac vitiosa nucevilius duco. Eam enimuero modò obtinere mihi concedatur, in cæteris quamuis egentissimus victitem, & vel mendici vel serui conditione, locoque habear, æqui bonique fecero, posteaquam à recepto baptismo deliberato proposito statuerim, amoris ergò, quo verum complexus sum Deum, qui pro me mori sustinuit, vt animam meam à perditione vendicem, omnem fortunam æquo animo ferre. Quam inconcussam in iuuene constantiam cùm adsistentes perspicerent, ipsi gentiles attoniti stupebant; Christiani porrò cælestis luminis & diuinæ gratiæ in eo exũberantiam non immeritò admirabãtur, quòd inter grauissimos inimicorum insultus, tot afflictatus persecutionibus, omnique humano destitutus adiutamento, tam splendido constantiæ actu Christianæ religionis fidem comprobaret. Vnde plerique omnes ob inuictum hunc animum sancta æmulatione quandam inuidiã concipiebant. Considerans itaque Cicachata se, reginam, nec non cæteros amicos irrito conatu inanem operam sumere; atque

persuadens sibi per instituti nostri Patres assequi se posse, quod volebat, hac via rem experiri statuit. Proinde nobilem quendam virum, sibi sanguine iunctum, hominem prudentem & circumspectum ad Cabralem mittit, qui de tribus rebus cum eo expostulet; & primò quidem, filium suum, priusquam nostræ se fidei addixisset, debitum sibi honorem & obedientiam detulisse; deinceps verò immorigerum redditum, præceptis suis multis in rebus recalcitrasse. Quapropter dolere se, quòd eum baptizasset; Secundò, cùm filius suus alumnus, summo loco natus, illustri natalium splendore excelleret, in graue honoris dignitatisque suæ detrimẽtum redundare, quòd ita frequenter ædem nostrã visitans exoticis ceremoniis se totum manciparet; neq; offendiculo & reprehensione apud populum carere, quòd sertum illud sphærularũ collo gestans in publico se ostentaret. Tertiũ, de quo quęrebatur, erat, cùm innumera delubra tam per regnum Figense, quàm reliquas suæ ditionis prouincias Camo & Fotoquo (qui ipsorum sunt Dij) dicata, in quibus anniuersaria festa solẽniter celebrarentur, amplissimorum prouentuum opulentia florerent: in his si Cicatora Christianis adhærere perseueraret, Numinum suorum cultum extinctum iri, atque adeò non dubitandum, quin ex eo reditus ij pessum abeant, tum & religiosi vetustique Deorum ritus penitus aboleãtur. Quamobrem magnopere vrgebat Cabralem, vt ijs, quæ dicta sunt, consideratis, filio suo consilium dare & suadere vellet, quo ille fidei renunciaret: se vicissim hanc gratiam ab ipso impetratam singularibus beneficiis compensaturum. nam & religioni se nostræ impensè semper fauturum, neque minùs se nostrorum studio, quo quàm plurimos ad fidem nostram traducere laboraremus, adiumento futurũ, quàm si Cicatora eorum in numero iisdem addictus sacris permaneret. Cabralis autem ad priorem propositionem in hunc sensum respondit: iniquum esse ipsum tam acerbam habere quærimoniam, eo quòd eius filius Christiano se dogmate imbui passus esset: quandoquidem inficias ire non posset, quin ipsemet primus suasor ei fuisset, vt Christianis disciplinis & præceptis formandũ se traderet, atque adeò hac causa ab seipso in templum esse deductum. Quo ex facto si vel error vel etiam culpa aliqua promanarit, æquum esse, vt sibiipsi hanc imputet. Quantum verò ad querelam, quam profert, attinet quòd filius post baptismum, assumpta quadam contumacia, dictis paternis rebellis esse cœpisset: respondit, multis in rebus, quæ occurrissent, contrarium prorsus illum demonstrasse: & quidem potissimùm, cùm ex Figensi pro-

uincia remearet. breui etenim tum ab se admonitum epistolio, protinus voluntati imperatisque ipsius audientem se exhibuisse, etiamsi tum temporis Christianæ professioni nondum foret initiatus: neque verisimile esse post baptismum in eo ipsum deliquisse, cùm paucos ante dies id esset consequutus. Ad secundam propositionem ait: in regnis Meaci non paucos nominari posse Conguos & Voiacatas Christianos, neque opibus, neque genere, neque dignitate filio suo inferiores, qui tamen hoc nomine neque auitæ familiæ suæ gloriæ detrahi, neque ab honoris, in quo præstant, gradu submoueri se posse existiment. Tantum enim abesse, religionem dignitati cuiusquam decerpere, vt sine hac nullo in imperio veneratio vel maiestatis decus conspiciatur. Non ipsum fugere principem Sebastianum Bongoi Regis filium hanc fidem amplexum, quam ipse non infaustæ infamiæ, sed potiùs beatissimi honoris titulo habeat. Quodque hoc maius esset, in Europæ regnis (ad quam Iapona comparata exigua censeretur insula, cuius etiam non ita pridem notitia ad homines peruenisset) Reges existere Christianos, qui longè lateque per terrarum orbem dominarentur, aliisque Regibus dignitate eminerent augustioribus multo, & potentioribus ipso Voo, vniuersæ quamuis Iaponæ imperante: feliciùs tamen & honoratiùs viuere se illos censere, quo frequentiùs templa adeuntes sacris interssint. Ad ea ipsos se conferre, vt creatori suo Deo, vniuersi orbis Seruatori, supplices facti, ab eo gratiam & auxilium quàm humillibus precibus implorent. Ita namque demum imperia se feliciter administrare posse arbitrantur, si diuinæ potentiæ maiestatem agnoscentes, huic piè, humiliter, & constanter famulentur. Quod verò ægre ferret, Simonem osseas illas sphærulas torquis loco gestare, liberum esse illi in hoc pro arbitrio agere: neque enim expressum esse Christianæ legis institutum, aut in eo salutem versari. Quocirca, etiamsi ille in templum nostrum vētitaret, de hoc ne laboret, nullo nostro consilio inhibitum iri, quin suam voluntatem in eo sequatur. Ad tertiam deniq; expostulationē, qua videbatur vereri, se i præsagire potiùs gentilium Deorum, quippe qui maiori Deo locum facturi essent, exterminium; subiecit Cabralis, intempestiuam hanc esse querimoniam, rem etenim nondum hucusque perductam. Porrò etiam si breui effectum sortiretur, nullum inde hæc regna detrimentum acceptura, vti iam nunc manifesto & indubitato exemplo in Nabunanga comprobari queat, qui quantumuis ethnicus adhuc foret, & Iaponiorum principum potentissimus, præ cæteris tamen aduersa-

rius esset infensissimus, & assiduis Camin pariterque Fotoquum ipsorum Deos persecutionibus exagitaret. Deos autem hos non solùm nullam ab eo sui vindictam exigere; quanto verò magis ipsis insultaret, & fana demoliretur, hoc magis indies ei omnia plusquam optabili prosperitate succedere; illum vndique affluentibus diuitiis locupletari, & fines suos adiectis latè prouinciis, tanquam obsequente votis suis fortuna, amplificare. Nouissimè, quantum ad hos attineret, ipsum requirere, vt Patres nostri elaborarent, quo filius suus, deserta religione, voluntati hanc suæ posthaberet, responsum est; huius petitionis inconsiderantiam ex eo procedere, quòd nondum sibi compertum esset, quam pura & incorrupta sit lex omnipotentis Dei, quæ ne leuissimum quidem erratum indulgeat, hoc minus flagitium tam graue & enorme admissura, præsertim in iis, quorum officij sit sinceræ huius fidei sementem, non calamitatem facere, quod vtique iusta Dei ira correpti impunè non sint laturi. Itaque certò sibi constare debere, Patres quocunque mortis genere sanguinem & vitam suam priùs deserturos; quinimo & passuros potiùs non per Iaponam solùm, verùm etiam vniuersum orbem sua templa disturbata solo adæquari, quàm impium vsque adeò & detestabile cuipiam Christiano deserendi fidei consilium daturos. Ideoque iustius æquiusque esse, vt filium secundùm institutum suum viuere patiatur; neque, animum eius turbando, operationi diuinæ, quod incassum conetur, obluctari pergat; in ceteris se suo periculo spondere, Simonem ipsi sine cunctatione semper auscultaturum. Porrò tàm intolerabilibus ille indies magis magisque cõficiebatur diuexationibus, vt ad Cabralem scriberet; iã se tot malis oppressum fatiscere, neque diutius molestiarum has cruces sustinere; proindè orare, vti per nostrorum aliquem regem de statu suo edoceat. Cabralis è vestigio Ioannem supra memoratũ ad Regem ablegat, qui tum temporis tribus passuum millibus indè in montibus cum principe filio versabatur; cui cùm particulatim, vti instructus erat, quo pacto se negotium haberet, expoluisset; ait rex, Cicachatam filio suo iniuriam facere, cùm ipsemet ei adeundi templi, *nec non res diuinas audiendi* auctor fuisset: neque posse ab ipso Cabralem incusari, quòd iuuenem intempestiuè seductum raptumque ad religionem suam pertraxerit, quum diem ex die ducens in sesquiannum vsque baptismum ipsius distulerit, *periculum nempe hoc temporis interuallo faciens, num animi sui sententia sensim euanescerat. ne fortè iuuenili quodam ardore rei temere insti-*

tuta

tuto aliquando ipsum suppœniteret, percommodum illi interea fuisse, persiandúmne, an vela vertenda forent, deliberare. Ad hæc religionem deligendi, sequendique quam velit, cuiusque in arbitrio esse, *neque ad vllam inuitum quenquam cogendum.* Nihilominus expediens esse, vti conniuendo dissimulet: *tanquam parum pensi habens, vel etiam ignorans, quod adolescens per ætatis deliramentum vel agat, vel omittat,* ne Cicachatæ occasionem præbeat facinoris alicuius indignè perpetrandi; cùm hic eius sit ingenii, vt alioquin non sit quieturus. Sed tamen, quandoquidem negotium hoc sibi cordi sit, promittere se suo loco & tempore huius actioni manum seriò admoturum. Dum hæc aguntur, regina conceptam rabiem minimè concoquere: at fratrem denuo maiorem in modum vrgere, atque instare, ne à cœpto intermissionem faciat, dum filius suæ voluntati cessum eat, alioquin nullo se pacto filiam suam in coniugem ei daturam. Cicachata ergo de integro ad Cabralem mittit, aureos pollicens montes, si postulatis suis annuat; se videlicet ad magnifica passim extruenda delubra sumptus liberaliter suppeditaturum; tum & ex subditis suis quamplurimos inducturum, vt Christianas ceremonias sectentur, atque his similia vanis pollicitationibus spondens. Ad extremum verò, vera pectoris sui oracula promens, grauiter comminari; nimirum nisi postulationi suæ subscriberetur, filium se suum, quandoquidem sibi parêre recuset, nudum omniumque rerum egenum ad nos ab se profligaturum. At enim, siquidem per nos hoc modo priuaretur filio, atque ita, hoc sibi adempto, per quem progeniem suam ab interitu fuerat asserturus, fieret vt hac extincta auitæ suæ hæreditatis beneficium ad alienos tranferretur, grauissimam accepram iniuriam grauiùs vindicaturum; templum namque se nostrum cum domiciliis, nobis inibi trucidatis, euastatum in solitudinem redacturum: neque esse vt regis gratia & fauore freti confidamus, quo etiã inuito sui vltionem sit peracturus. Antiquitus apud Iaponios ritus inoleuit, vt, si quando principes Bontiis, hi sunt ipsorũ sacerdotes, qualecunq; ob delictum succenseant, vel ad aliquid ex præscripto agendũ volũt cogere, hi è vestigio principis indignationem fuga declinent, fana sua cũ idolis deserentes: atq; in aliã regionem, qua se sperant securè cõsidere posse, metu mortis, seu grauioris pœnæ, vel bonorum mulctæ commigrent: aut alioquin offensi animum mitigantes variis & magnis muneribus vitam suaque redimere tentant. Hoc exemplum putatur mouisse Reginam & Cicachatam, vt iis, quibus dictum

est, minis fulminarent, sibi persuadentes Cabralem simili consternatione, qua Bontii consueuerunt, perculsum deserta statione fugam arrepturū; atque ea ratione, cùm reditum ille suum expeditus esset, datis ad voluntatem conditionibus negotium effectum, quem tantopere desiderabant, sortiri posse. At verò opinione sua frustratis secus, quam putarant, accidit: ad eum enim, quo prius, modū responsum ipsis est. Atque hoc amplius, quod ad splendida promissa sua attinebat, quibus ædificationes tēplorum, amplissimos annuos reditus, & multarum gentium ad fidem conuersionē spōdebat: ipsum iamdudū intelligere potuisse, & cognitū habere, Patres Societatis, cùm patria & propriis possessionibus relictis, in has tam remotas regiones se transferrent, hoc eò animo aggressos esse, quo decreuerint fluxas huius mundi & caducas opes cum æternis & nunquam perituris bonis commutare, præque solo omnipotente Deo, qui solus perfectū sit bonum, sacroque eius cultu cætera omnia æstimatione indigna & in contemptissimis ducere. Quantum etiā ad minas, quibus & delubro excidium & cruētam nobis mortem intentabat: dolere potiùs nos non superesse nobis præter vnam hanc vitam, cuius oblatione gratam Deo victimam & sacrificiū exhibeamus: si namque centena animatū millia quisque nostrū possideat, totidē nos promptos paratosq; fore Diuinæ suæ Maiestati in hostias offerre. Addidit ad hęc Cabralis, verisimile esse, flagrans intempestumq; hoc suum studium, quo filium ad abnegandam fidem compellere conaretur, è duabus causis procedere, aut quòd sibi lex Diuina vilis, contēptibilis, & quasi abortiua, aut etiam falsa fictáve, & non à Deo, sed à Dæmonio profecta videretur. Alterutrum autem horum opinaretur longè ipsum falli. Imperatores etenim, prout antea declaratū ipsi foret, & monarchas, qui summa potestate orbem moderarentur, Christianam religionem non colere tantùm, verùm & totis viribus contra discolos propugnare, ex quo manifestū esse, præ cæteris eam omnibus quotquot toto orbe seruarentur, magis inclytam, beatam, floretem, amplam, præstantiorem, potentiorēq; & esse & haberi debere. Quinimo solam esse veram, solam sequendam promulgatamque eam à Deo, extra quam nemo saluus fieri queat, ipsummet indubitanter planè perspecturū, si animo priùs omni affectu expurgato, quo diuinæ gratiæ capacem reddat, tranquillè & accōmodato tempore præparatum se ad hanc audiendū cōponat. Alioqui certè ipsum, tantæ potētiæ & authoritatis principem, cui rex prouincias suas magna ex parte gubernandas committat, & à cuius consilio pacis bellique arbitria & tot regnorū salus dependeant,

non

non decere, vt obstinatè adeò iniqua exigendo iis, quæ ratio dictat, regi se non patiatur. Nihilominus, siquidem omnis prorsus æquitatis saique officii oblitus, animo destinasset, vti nobis denunciandũ mandarat, templo vim inferre, & iubere nos insopes & peregrinos homines crudeliter trucidari, qui nemini iniurii hoc tantummodo laboremus, vt Iaponios, recto monstrato tramite, quo ad salutem perueniant, condoceamus, sciendum sibi, se nos inuenturum ad omnia subeunda paratos, non quidem armis ad defensionem, nedum offensione instructos, aut obiectis repagulis protectos, at piis tantùm orationibus armatos, & in eo solo, cui inseruimus, Deo fiduciam omnem collocantes. Interea, dum hæc ita agitantur, quandoquidem Rex priùs significasset Cabrali, vt sibi eorũ quæ contingerent, indicium faceret, ille per occasionem nouæ huius legationis nobilem quendã virum Clementẽ nomine ad Regem amandat, summatim per hunc, quæcunque accidissent, eum edocẽs, & orans ne cura aliqua discrucietur, aut acerbum sibi sit, etiamsi nos ad Dei nostram gloriam amplificandam fidemque nostram confirmandam miseranda clade neci dederemur; nihil namque hoc genere mortis vel optatius vel felicius conferri nobis posse. Cæterùm cùm sibi tum nobis vnicè dolendum esse, Simonem tam indignis modis tamque inhumaniter laceratum afflictari. Respondit ad ea Rex: non esse cum Ciçachata seriis & grauioribus argumentis agendum; duncaxat autem inculcandum ei, baptismum & conuersionem esse Sacramenta, quæ neque sine grauissimo piaculo reuocari possint, neque vllo modo contemni, ne Deus, iniuriæ suæ impunitatem non diu laturus, non sinat; Neque expedire Cabralẽ ei nunciare, & promittere effecturũ se, vt Simon aliis in rebus omnibus quàm obsequentissimè morem ei gerat, cùm Cicachata eius sit ingenii, quascunque conquirendi occasiones facillimè corripiat, & quadam leuitate, si quid ei promittatur, nũquam sit destiturus, quin sibi in omnibus plenissimè satisfiat; neque finem facturus, quin cottidie, neque promissa sibi seruari, neque filiũ sibi audientẽ esse importunissimis expostulationibus identidẽ quereretur. Hoc nobis certò cõstare debere. Insuper addidit, Cicachatæ ex gentis cõsuetudine de filio suo pro arbitratu statuere permissum esse. Cęterũ, quod ad templi cõseruationẽ attinet, quòd sui iuris sit, quodque cum principe filio suo tutandum susceperit, ne vlla Cabralis solicitudine distineatur; ab hoc namq;, vti hactenus fecisset, omni diligentia & officio omnem iniuriam se depulsurũ, totũque se ordinẽ nostrum ab incommodo omni & detrimento integrum

fartum tectum prestaturum. Interea cùm cœci Satanæ ministri, quibus ille, tanquam instrumẽtis, ad cõuellendas piorum mentes vtitur, considerarẽt, nihil omnibus agi proficiq; laboribus, quibus Simonẽ per ingẽtia promissa, minas, & subdolas persuasiones à sententia dimouere satagebant; Non ipsum proposita infamia & probro, non facultatum intentata ereptione, non mortis periculo commoueri, alia via seu stratagemate iuuenem adoriuntur, ei scrupulum proponentes, quo imprimis se discruciaturum non ignorabant. Quendam itaque ex amicis suis, cui fidem in omnibus habebat, mittũt. Hic ei nunciat; patrẽ suũ animo destinasse, illo ipso vel insequente die Christianorum ædem injecto igne incendióq; haustã in cinerem redigere; sua proinde rebellione causam se futurum, vt Patres cum reliquis Christianis funditus extinguantur, delubrum ipsorũ solo æquetur, totoque regno tumultibus & seditione iactato, calamitoso furore ima cum summis misceantur. Neq; patrẽ suũ curare, quando sibi hac ratione priuato posteritatis spe familia interiret in hac tempestate morte sua suo generi colophonem imponere; nec non alia grauissima mala hac occasione terrerrima procella regnum turbatura, quorum singula satis superq; valida erant ad eum à proposito dejiciendũ. Atq; hæc amplius subjunxit, inquiens: cum Patribus ego sermonem contuli, iisque declaraui mentem tuam esse fidem Christianam ad mortem vsque conseruare; templa interea passim erigere, & demũ, cũ te rerũ gubernaculis admoueri contigerit, curaturum, vt subditi omnes tui, baptismatis vnda aspergantur. Ipsi ad hæc mihi responderunt, si hoc tibi decretum menti infixũ sedeat, atq; ad ipsum obseruandum animum obstrmaueris, licere tibi interim coram populo religionem tuam extrinsecus sine scrupulo aliquo dissimulare. Porrò ne nunc pater tuus, cuius patientia obstinatione tua peruicta est, rem vi experiri ordiatur, & Patres, quod modò animo volutat, concitato impetu extirpatos deleat, præsens periculum & rei necessitas exigunt, vt actutũ, nullaq; interposita mora, quid animi tibi sit, declares. Simon ad has angustias redactus in cubiculum quoddã se recipit, vbi totum eum diẽ cõtinuatis orationibus Deo supplicans transegit. Et quãquam persuadere sibi non posset, vt crederet consilium hoc à Patribus emanasse, tamen cũ certi nihil sibi constaret; adhæc considerans, nisi assentiretur, quanti tumultus, quantæ calamitates impenderent, quodque imprimis animum ipsius intolerabili anxietate cõficiebat, quàm luctuosum Patres exitium maneret, cũ neminem apud se haberet, cui in sinum animi sui scrupulum deponere, aut

à quo

à quo quid sibi facto opus foret, consilium exquirere posset, iudicans neque præsentius neque conuenientius sibi contra ingruẽtia damna remedium posse dari, arbitrium metu superante, iuueniliter magis, quàm prudenter determinat. Et epistolio, tãquã a lexicaco, promittit à patre se suo diuersum sentire nolle, at potiùs annixurum, vt eiusdem voluntati in omnibus satisfaciat. Aduersarii litteris his acceptis, easque secundùm animi sententiam interpretantes, asseuerabant pœnitere illum instituti, & reuocato gradu cupere professam fidem abnegare. Per quam opinionem Cicachatæ & reginæ aulici magnum excitabant plausum, nec nõ & reliquus gentilis populus insolenter exultabat, credentes hoc pacto diuinæ legis majestatem conuulsam, & spe tumentes reliqua ipsis ex voto deinceps successura. Interim is, qui per impostu ram hanc fraudulentis adeò verbis Simonem circumuenerat, ne prodito astu periculum subiret, clanculum se inde proripuit. At verò çũ dolus hiç apud Simonem increbuisset, supra modũ ob id, quod imprudenter adeo commiserat, animi dolore afflictabatur. Statimque Cabrali datis literis indicat, quibus motus coactusq; rationibus epistolium illud in eam sententiam extorqueri ab se passus esset. Sed quoniam vix tolerabilem ob hoc factum conscientiæ stimulum persentisceret, ex intimo se corde Deum suãque Reuerentiam orare, vt erroris huius & delicti gratiam sibi faciant. Cupere autem sibi transcribi præscribique qua ratione culpa ea redimi queat; etiamsi etenim tota Iapona Cymmeriis inuolueretur tenebris, in suo tamen pectore, diuina opitulante clementia, lumen illud fidei, quod Deus sibi tam benignè impartitus esset, extingui nõ posse. Et si videatur Cabrali, vt altero epistolio apertè declaret Christianum se esse, vti antea insinuauerit, retractans quicquid prioribus litteris promisisset, sine mora errorem se recantaturum, quanquam certò sciret caput statim à ceruice sibi reuellendum; aut (si Cabralis ita expedire iudiçaret) ad ædem se nostram incunctanter venturum, quo vnà nobiscum cõmunem martyrii coronam reportet. Demum sacrarum aliquid reliquiarum sibi dari expetebat, quarum præsentia & virtute animam suam securiorem præstaret. Ad quæ omnia Cabralis ei fusissimè respondit; atque in summa hæc nunciat, lege ipsum diuina obstrictum esse, semoto non tantùm nostri periculi respectu, sed & aliis quibuscunque causis susq; deq; habitis, propalam & planè fidem, quam recepisset, profiteri, quin & ipso opere, quotienscunque necessitas adiget, comprobare. Adhæc, siquidem ita Deo placeret, duobus pluribúsve nostri instituti Patribus ad mitigandã sangui-

sanguinariorum hostium rabiem moriendum esse, horum in locum vicenos tricenosque alios ex Indiæ prouinciis, exigua calamitate vberrimo fœnore compensata, succeſſuros. Hoc accepto responso Simon generosum & imperterritum arripiens animum, alteras ad patrem suum adornat litteras, ingenuè & ex professo declarans Christianorum se religionem, vti non ita pridem significasset, amplexum, in qua conseruanda ad extremum vsque spiritum perseuerare decreuerit. Licere ipsi vt de se pro voluntate statuat, aut occidi imperet, aut Meacum releget, aut cum ignominia domo sua expellat, nam tum sibi in societatem Patrum se dare deliberatum esse. Nondum hæ litteræ Cicachatæ redditæ erant, cùm interea Cabralis fratrem Ioannem ad Regem amandarat, vt cum eo de hoc negotio tractaret, paritérque consilium & opem requireret. Hic non exceptus tantùm benevolè est, verū & Rex filiúsque princeps tam benignis & splendidis verbis templi nostræque Societatis protegendæ curam stipulati sunt, vt difficilè præclarissimum hoc ipsorum erga nos animi testimonium vllis verbis explicari queat. Vt autem, fratres carissimi, faciliùs intelligatis ea quæ deinceps dicturus sum, scire vos conuenit Regem Bōgoum ex vxore proles septem, quos inter mares tres, fuisse. Quorum primogenitus, nativitatis prærogatiua regni immediatè hæres, iam nunc illud gubernat. Rex enim, translato in eius caput diademate, harum prouinciarum plenam ei administrationem cessit; tantummodo, cùm necessitas exigit, in rebus arduis & periculosis consilio ei dando occuparus. Secundus filiorum, qui sextum & decimum nunc ætatis annum egreditur, cùm nulla ratione, prout sui desiderabant, induci posset, vt in Bontiorum ordinem redigi vellet, Rex ipsemet ad Cabralem eum deduxit, petens vt sacra tingeretur vnda, & nomen ei inditum fuit Sebastiani. Huic adolescenti intima atque arctissima intercedit cum Simone cōsuetudo, cui iure adoptionis, vtpote cuius pater adoptiuus auunculus eius sit, amitinus efficitur, atque etiam affinis ex destinato cum sorore sua matrimonio futurus. Potrò Simon, cùm magis metueret, ne ignominiosè proscriptus profligaretur, quā quòd de vita solicitus esset, ad incommodum hoc auertēdum accommodatissimam ad rem rationem excogitauit. Quæ hæc fuit, vt nuntiaret Sebastiano, se colloquium eius magni momenti causa expetere; quod cùm domi commodè assequi se posse diffideret, opportunitatem vt capter, qua certum in locum conueniant. Secretò itaque, veluti olim Ionathas profugum Dauid aconsolaturus, domo digreditur, duobus tantùm famulis comitatus, & ad

destinatum locum contendit. Vt illum obuiam sibi factum Sebastianus vidit, magna commiseratione capitur; tam sui dissimilis ille, & animi angoribus quos tulerat, confectus erat. Adaugebat condolentiam, quòd eum incomitatum conspiceret, cuius dignitatis erat seruorum cateruam secum trahere. Simon autem sic orsus, ait: Patri meo, Sebastiane, datis literis animum meum enũciaui, qualem quidem me imbibisse ipse abominatur. Nihil itaq; sperandum mihi est aliud, quàm vt aut me morti dedat, aut cum ignominia abigat. Porrò cùm tu regis sis filius, quam proximè mihi cognatione, &, qua nosti, amicitia junctus, quódque his maius, communem mecum fidem amplexus sis; neque impręsens, omni humano præsidio & fauore destitutus, non videam quò ad quèmve alium confugiam, per regium tuum genus, per sanguinis nostri propinquitatem, per arctissimam nostram necessitudinem, per communem religionem te adjuro, vt præsenti in isto rerum mearum honorisque vitæque discrimine afflictum me consilio & re juues. Respondit ad hæc Sebastianus; auxilio se ei, prout & cognationis & amicitiæ & causæ iure teneatur, adfuturum; & si proscribatur, non incomitatum in exilium iturum; sibi enim decretum esse comitem se ei dare, & cuiuscunq; fortunæ participem se facere. Cùm namque eidem sit causæ obnoxius, qua ipse prouincia priuetur, contempta suorum indulgentia, eandem seipsum sibi mulctam irrogare velle. Id, commodùm, ita excogitarat Simon, vt cùm Regina & Cicachata intelligerent, quandocunque se è prouincia eiecturi forent, Sebastianum vnà secum in exilium iturum, non auderent id in se attentare. Non enim ignorabant, quòd Rex filium suum mirandum in modum carum habens se eo priuari non ferret. Vt autem eò reuertar vnde digressus sum; mox vt Cicachatæ postremæ illæ litteræ Simonis redditæ sunt, quibus indissimulanter Christianum se esse testabatur, intellecta sunt verborum impotenter indignantis tonitrua; ingentem videlicet coactam sibi manum, qua sectam Christianam, trucidatis patribus, extirpaturus esset. Neque fictæ erant minæ; namque (vti referebat postea princeps Sebastianus) duobus ex nobilitate equitibus mandarat, vt solũm Cabralem confoderẽt, aliis verò decem, vt fratrem Ioannem correptum in frusta conciderent, quippe qui majorem reliquis in seducendo filio sustineret culpam, quòd & Iaponius esset natione, & popularis linguæ communione plurimum nocuisset. Aliis insuper copiis cæteros Christianos trucidãdos, templumque populandum & incendio euertendum commiserat. Nos quoque è diuerso ad arma nostra spiritualia conuolauimus,

uimus, orationum, lætaniarum, ieiuniorumque oblationibus, & reliquis Ecclesiæ sacrificiis præsenti periculo occurrantes; atque ante omnia Diuinæ Maiestati supplicantes, vt Simoni gratiæ suæ donum, & in fide animi firmitudinem largiri vellet, quo grauibus in his tribulationibus constantiam præstare valeret. Hæc autem omnia Bontilis atque omni gentili populo tanto maiorem voluptatis causam præbebant, quanto capitaliore odio res Diuinas nostramque Ecclesiam prosequebantur. Sicut scriptum est; Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meũ. Quotquot erant in aula nobiles Christianam fidem professi, ad vnum omnes in templum nostrum conuenere, summo gaudio perfusi; & incredibili alacritate offerentes se, vt beati martyrii participes fierent, cuius ipsi præstantiam, nec immeritò, summa in felicitate reponunt. Dum itaque hoc modo congregati in sacra æde consistimus, nulla alia de re sermones audire erat, quam quòd cuncti, sibi inuicem gratulantes, decantarent iam penitus animo conceptum inenarrabilem martyrii triumphum, quanta foret æternæ vitæ felicitas, quantaque passionis breuitas, per quam illa comparetur. Optabant ardenter omnes prò Christo vitam profundere, nihil dubitantes, quin hoc vili dispendio immortalitatem sibi apud Superos assequerentur, & in terris grata memoria ipsorum mansura foret, quod religioni mortem impendissent. Tantum certè omnium erat gaudium, tamque vehementi affectu & cupiditate ad martyrii palmam rapiebantur, vt non pauci ad hanc suscipiendam sumptuosissimas sibi vestes fieri curarint, vt his ornati honoratiùs occumberent. Non semel ad eos misit Cabralis, mandans vt inde abeuntes domum redirent, neminem etenim, præterquam nos solos, Cicachatam occidi imperasse. Et quidem cedere eos cupiebat, ne fortè Rex & gentiles arbitrarentur, vel nos multitudinis huius præsidio & armis impedire id, ad quod animi nostri, Diuina gratia perfusi, tam ardenti desiderio adspirabant. Illi verò nuncio respondebant, non se ibi loci congregatos, vt Patribus, quò minùs sancti martyrii gloriam consequerentur, impedimento essent, verùm vt & ipsi huius participes fierent. Etenim cùm scirent, rem esse sanctam & glorioſam, defixis in terram genibus, manibusque in cœlum subleuatis, ob fidem patienter & vltro mortem excipere paratos, siquidem ea esset regis voluntas, subitò se arma deposituros, prostratosque in terram voluntariæ se morti colla supposituros. Cæterùm cùm fraus omnis & periculum, quod impendebat, non à Rege nobis intentaretur, verũ ex sola Cicachatę

iniqui-

iniquitate procederet, tum etiam in fidei contemptum grauemque contumeliam redundaret, nullo pacto passuros se, tam indignum & impium facinus perpetrari. Imò deliberatum propositumque ipsis esse templum ab iniuria omni protegere, & viriliter tutari, etiamsi pro huius patrocinio occumbendum ipsis foret; verùm & animosiùs id se suscepturos, cùm non ignorent, in eo se rem acceptissimam Deo nec non Regi gratum officium facturos, præterquam quòd se felices habituri forent, si pro templi defensione ipsis mori & vna nobiscum martyrium consequi contingeret. Sic vt in hunc modũ animati occultè & inscijs nobis stloporum, arcuum, sagittarum, aliorumque bellicorum telorũ ingentem copiam coactam præparauerint. Nos quidem interea orationibus intenti eramus, Cabrale propalam cordis oriſque generalem confessionem faciente, & in horas optati effectus expectationẽ sustinebamus. Ex sacris templi ornamentis censuit Cabralis quærendam viam, qua solùm calices, fauissæ, thumbæ, & reliqua argentea instrumenta in tuto depositа asseruarentur. Quę omnia in binas thecas recondita sunt. Quarum alteram nobili cuidam viro committere voluimus, vt eam (si de nobis trucidandis consilia hostibus successissent) Patri Ioannibaptistæ, qui in Fumai prouincia mansionem impræsens habet, aut (sit & ille perisset) ei, quĩ in Iapona nostri instituti moderator futurus erat, traderet. At ille depositum hoc recipere recusauit, inquiens: si tumultus, ô Pater, religionis causa excitabitur, statutum mihi est communem cum Christianis sortem subire; itaque metuendum, vt me sublato hæc capsa perdatur. Quandoquidem tamen periculum alioquin esse video ne pereat, cum vxore mea agam, vt eius curam habere velit. Itaque domũ se cõfert, & cum vxore de negotio tractat, quæ mulier est nobilis, miram teneritudinem præ se ferens, & omnibus deliciis innutrita. Hæc porrò viro suo respõdit: insolẽs sibi videri, quòd cùm Patres proxima nocte martyrium essent subituri, atque ipse vltro & sua sponte fortunæ eorum consors fieri properaret, sibi persuadere niteretur, vt argenteæ supellectilis otiosa custos, tantæque felicitatis expers domi resideret; in templum proinde reuertatur, se è vestigio cum reliquis Christianis ponè subsecuturam: & certò credat, etiamsi in via trucidandam se sciret, non tamen omissuram, quin eò veniat. Maritus ad inexspectatum hoc vxoris responsum attonitus, cùm, vt se quietam domi contineret, persuadere non posset, sciscitatur quid sibi videretur de capsa statui. Tandem communi vtriusque consensu placuit alicui ex pedissequis, quarũ duodecim numero huic dominus famulabãtur,

commit-

committendam. De earū fide non dubitabatur, cùm & ipsę Christianam religionem sequerentur. At cùm eis arcæ custodia commendaretur, nulla erat omnium, quin recipere renueret, incredibili animi cum promptitudine asserentes non se dominam suam deserturas, sed paratas esse cum reliquis Christianis idem mortis discrimen adire. Demum ergo, cùm alia non esset ratio, coactus est arculam eam apud Socerum suum (quanquam gentilis hic foret) deponere, hominem nobilem, quiq; apud Regem & reginam gratia pollebat. Huic, quid de ea post mortem suam agendum foret, delegato officio curiosè præscribit. Alteram porrò cistulam supradicti nobilis fratri maiori natu concredere cupiebamus, qui palatium suum templo vicinum & neptem quandam reginæ in vxorem habebat. Verùm & hic huius curam respuit, neque se reliquorum sorti exemptum velle declarauit. Præparatus autem & is erat cum tota sua familia, quæ seruorum & mercenaria vernarum multitudine abundabat, vt ad primum strepitum signo dato in templum, martyrii subeundi causa, conuolaret. Cuius adipiscendi tanta tamque ardenti cupiditate Christiani omnes flagrabant, vt & ipsi gentiles hanc animorum in mortem imperterritam promptitudinem obstupescerent, & nobis quoque natiuitate & patria Christianis hæc Iaponiorum non ita pridem ad fidem conuersorum, ad vitam pro hac effundendam alacritas non leuem pudorem incuteret. Porrò autem, quoniam Princeps Sebastianus in verba quædam Cicachatæ odiosa eruperat, atque hac de causa cum auunculo suo dissentiret, ita quidem (quod et clanculum Rex iniunxerat) vt iurato obstinatóque silentio nullo sermone cum illo vteretur, voluit & ipse in templum nostrum se recipere, &, si casus tulisset, nobiscum mori. Ne tamen ob suam præsentiam majores excitarentur turbæ, nostrorū consilio & hortatu inde discedit, relicto tamen inibi omni suo comitatu, & ad Regem fratrémque principem dissimulanter se recipit, demandata suis cura, vt cùm rumorē aliquem excitari perciperent, id statim quàm diligentissimè sibi significarēt, cōstituerat etenim accepto indicio nobis pereuntibus se immiscere. Nocte verò illa subinde huc mittebat, qui sibi, quo loco res essent, nuntiarent. Ad hæc non tantùm Christiani omnes huius vrbis ad templum confluebant, verū & à tribus quatuórq; leucis concurrentes latè diffusè nobilissimi martyrii odoratu trahebātur. Cū iā circa mediū noctis ageretur, pulsatis templi foribus ingēs strepitus audiri cœpit. Accurrimus è uestigio, & patefactis portis magnā Christianarum mulierū turbam offendimus, inter quas tres

erant

erant, illustri loco natæ, atque aliæ multæ diuersæ conditionis. Quæ quidem priùs ob dignitatem domo egredi non solebãt, nisi & equitum & peditum comitatu stipatæ, vitamque agere ab omni virorum consortio & conspectu remotam, ita vt neq; cum agnatis coram sermone, sed per literas & tertiam personam agere consueuerint, tunc nihilominus maritos, qui nobiscum erant, intempesta nocte secutæ, neque suspecti temporis, neque incommodi, neque dignitatis suæ habita ratione, martyrij nobiscũ participes fieri volebant. Erat inter has illius vxor, qui scriniolu cum vasis argenteis asseruare recusarat. Hæc cùm impotenti pro fide moriendi desiderio torqueretur, & à parentibus ethnicis, qui in vicinia habitabant, impediretur, quo minùs recto limine domus egredi auderet, in citeriore parte seruorum & famularum opera parietem perfringi iussit, atque ita postico cum virginibus suis elapsa ad aliam quandam nobilem feminam, quæ in procinctu huius aduentum operiebatur, se confert, atque ita simul festinato gradu, tenebrosa quanquam inhorrescente nocte, ad templũ, piorum tunc omnium commune receptaculum, contendũt; amor enim religionis faciebat & vt supra naturam & præter morẽ auderent. Plurimum adlaborabat Cabralis, vt domum redire vellẽt, sed frustra id fuit; inhiberi etenim nõ potuere, quin quod reliquũ noctis supererat, indefessis intentæ precibus cum gaudio & mirabili martyrij affectu in templo persistentes transigerent. Huiusmodi certè feminarum Christianus ardor nulli non vehementissimam imprimere debeat admirationem, quippe quarum singulæ vti ab ipsarum postea maritis intellectũ est, sub apparatu sumptuosissimo, quo adornatæ tanquam ad geniale aliquod festum venerant, & stlopum & pugionem occultatum ferebant, non vt alteri officerent; at potiùs, si quis ex hostibus ipsarum, vtpote quę commodis & maximis suis rebus relictis in hanc se calamitatem sponte dedissent, fortunæ misertus ab offensione sibi temperaret, atque ita martyrij corona priuaret, vt hunc his armis irritatum in cædem suam prouocarent. Harum in numero mulier erat generis claritate conspicua, quam frater germanus coniugis Cicachatæ vxorẽ habebat, intimus amicus noster. vir probus, & Christianus. Hæc cùm filium haberet vnicum teneræ adhuc ætatis, atque vlnis gestato blãda succussatione somnum elicuisset, leniter in lectulum collocat, & raptim cum famularum cœtu, cùm iam illuxisset, in templum nostrum aduolat, augurans, quod per noctis importunitatem inimici non essent exequuti, non omissuros, quin orta iam luce conficerent. Omnes verò huius histo-

clarissi-

clariſsimos actus, ſi ex ordine complectī coner, modum neceſſe ſit vt hæc epiſtola excedens in immenſum excreſcat. Satis eſt teſtari animaduerſos & conſpectos fuiſſe in hac fortuna ſtrenuos & illuſtres actus & affectus, qui non ſolùm animis Chriſtianorū triſtibus in rebus conſolationem & gaudium adferrent, ſed & infirmiſsimas quaſque mentes erigere, & glacie frigidiores accendere ſufficerent. Neque ſanè, etiamſi huic populo myſteria religionis tradendo vel centum vitarum millia impenderent, malè collocatæ cenſeri debeant. Iam vigeſimus agitur dies, à quo concertatio hæc & contra Eccleſiam perſecutio cœpta eſt, atque hodie etiamnum durat in Regina hæc rabies, quæ neutiquam ceſſat omnem mouere lapidem, quo prauum & impium ſuum inſtitutū effectum ſortiatur, vt nempe nouitius ille Chriſti miles, qui tam excellens tyrocinij ſui ſpecimen edit, quam nuper admodum duci ſuo fidem dedit, periurus transfuga deſerat. Atque nunc quidē Simonem è Regis principiſque gratia ejicere malignis perſuaſionibus tentat, nunc illi creberrimè minatur, grauiſsimis ſe eum malis afflictatum crudeli ad extremum morte extincturam. Interea porrò dum eccleſia eum in modum cum Satanæ machinationibus colluctatur, nunciat Rex Cabrali per Chriſtianum quendam hominem; certò ſibi conſtare tempeſtatem hanc omnem reginæ vxoris ſuæ ſtudio concitari; vnde ſibi animus ſine dubio fuerit, dato repudij libello eam à ſe dimittere. At verò, quoniam eam trigeſimum iam annum vxorem haberet, & ſeptem prolium matrem, veritum ſe eſſe, ne per regna ſua (quæ alioquin non adeò pacata forent) grauiorum motuum anſam præberet. Porrò quandoquidem Cabralis iamdudum in regnum Figenſe proficiſci cogitarat, vt velit, abducto ſecum fratre Ioanne, profectionē maturare. Hac ratione tumultum aliquantiſper ſedari poſſe; ſe porrò operam interea daturum, vt huic malo, ne denuo increſcat, oportuno aliquo remedio obuiam eatur; de Eccleſia autē prorſus nulla teneatur ſolicitudine; Namque etiam nunc, ſi neceſsitas exegiſſet, ſemetipſum cum filio ſuo Sebaſtiano ad eam armata manu defendendam ſuperuenturum fuiſſe. Tunc etiam circumſtante principum & nobilium caterua, quorum pleroſq; non ignorabat Chriſtianæ religioni infenſos eſſe, prēmorſo labro indignationis ſuæ manifeſta edidit ſigna; tandemq; in verba, quæ exaſperatū ſtomachum teſtarētur, effuſus; ecquis, ait, eo audaciæ prouehetur, vt tēplo, quod ego ab iniuria omni defendendum ſuſcepi, & tot iā annis fauore meo inuiolatum conſeruo, moleſtiam inferat? quiſquis id auſit, nō impunè tulerit, vt cæteri cognoſcant Chriſtianorum

ſalutem

salutem mihi gratam esse. Cabralis, eiusdem, qui ad se missus fuerat, nuntij opera vsus, regi certis capitibus respondet, quorum hic erat sensus: Et quidem primò nostræ professionis esse munus, Spiritalem diuini verbi gratiam per populos disseminare; nec verbis tantũ, verùm & ipsis operibus verã Dei legẽ approbare; huius causa nullum se subterfugere vitæ discrimen; potissimùm verò huius denuntiatione animarum salutẽ prætendamus; nec minùs deinde populum docere, vt, qua debet obediẽtia & amore, principes suos & magistratus colat; vt filij patentibus sint morigeri, & serui dominorum iussa obsequenti animo capessant. Quod cùm sedulò populis inculcaremus, hac nos causa capitale multorum odium nobis conciliasse, qui in hoc toti sint, totisque viribus adnitãtur, Diuinæ legis præscriptum abrogatum tollere; atque hac ratione apud Maiestatem suam perperam officio suo fungi, dum falsis delationibus, quam de nobis semper habuisset opinionem, simulq; beneuolentiam, qua hactenus nos & religionis nostræ incrementum prosequutus esset, labefactare & extinguere satagerent. Secundo capite continebatur; nos, Diuina fauente clementia, læto hilariq́ue animo præparatos esse vitam, ipsumq́ue templum, & quicquid in eo diuitiarum piorum hominum liberalitate congestum esset, pro fidei nostræ veritate asserenda contemptim projicere. Tertio capite, anteactorum reuocata memoria, Regem non ignorare aiebat, quot iam annorum curriculo in suis regnis versaremur, hoc solum (nullo vel ipsi vel vlli subditorum suorum illato detrimento) laborantes, vt Deo, rerum Domino, gratum acceptumq́ue ministerium præstemus; tum & ipsi, ex professionis nostræ officio, pro tot suis in nos benemeritis, iustis honoribus & memori mente meritas gratias persoluamus; ipsum etenim Regum omnium huius insulæ extitisse primũ, qui nos huc aduectos in regnum suum benignè receperit, præterquam quòd toto hoc tempore singularibus in nos collatis beneficiis, gratia, & fauore impensissimè nobis studuerit; Ob quod, præter officij nostri rationes, etiam peculiariter nos obligatos existimauerimus, vt nullo intermisso labore operã daremus, quo subditi sui ad veram DEI cognitionem primùm perducerentur, pariterq́ue mox docerẽtur fidem & obedientiam seruare, quam ex Diuinæ legis præscripto Regi & principi suo debent. Quartò ad calumnias responsum est, quas nobis hostes fidei intendebant, huius dissidij & seditiosæ perturbationis culpam in nos deriuantes, cum inuidiosa & tragica facti exaggeratione obijciendo: proximum fuisse, vt hoc motu regnum subuerteretur: nos rebus nouandis prouinciã

commouere, & populis concitatis, quacunque penetraremus, turbas excitare. Ad hæc Cabralis, falsam hanc criminationem à nobis remouens, Regi ostendebat; non nos, sed potiùs Cicachatam leuirum suum huius factionis & causam & caput extitisse, quem primùm, quid facere aggrederetur, considerare oportuerit; neque temere & anabatarum more cœco iudicio ferri: tandemque nunc tanto cum dispendio & diuinæ legis detrimento imprudentiam ac leuitatem suam reconcinnare velle. Nihilominus si Cicachata pateretur Simonem Christianis legibus pacatè viuere, non se recusare, siquidem hoc modo illius rabies mitigari queat, mortem oppetere, simulque in expiationem ipsius iræ fratris Ioannis tam inuisum ipsi caput offert. Quintò, inquit, quod ab inimicis in vulgus spargebatur, pellexisse nos Simonem in templum nostrũ, vt illud coniunctis nobiscum viribus defensaret, meram esse calumniam; Non tamen se ire inficias, Simone suorum odiis & exagitationibus infestato, veritos nos, ne indignè quippiam pateretur, desideralse vt se in templi nostri asylum reciperet, quod ei, vtpote Christiano, in his oris peregrino, at verò domi adeò illustri, non tantùm patere, verùm etiam vltro offerri debuerit. Qua in re arbitrati simus rem nos Deo acceptissimam facturos: si eum ad nos receptum pro sua dignitate sustentaremus. Eius etenim eum esse exspectationis, vt etiamsi eius fouẽdi causa quicquid tam per Iaponiam, quàm vniuersam Indiam Societas nostra facultatum possidet, impendatur, vtile tamen impendium censeri debeat. Ad hæc capita respondit Rex; & initio, quandoquidem iam septem vltra viginti exacti essent anni, à quo Patres in regnum suum acceptos foueret, & cottidiano vsu satis compertum haberet, omne ipsorum studium in bene viuendi præceptis tradendis & communi populorum salute procuranda versari, non fuisse necessarium hæc sibi ordine commemorando repetere. Hac quidem opinione de ipsorum virtute & bene meritis inductum in suam fidem receptos immunes ab inimicorum odiis & iniuriis defendere. Quod ad secundum, ait: iamdudum se accuratè explorando certò cognouisse, Patres pro tuenda diuinæ legis auctoritate nullam non fortunam paratos esse subire, & licèt cuiusque in arbitrio esset, cuicunque velit, se sectæ adjungere, æquum tamen esse, vt patresfamilias in filiorum curam incumbant: Vt templum autem & Christiana Ecclesia inuiolata cõseruẽtur, ad dignitatem suam pertinere. Neque enim sine auctoritatis suæ derogatione his noceri posse, quibus ipse patrocinium spoponderit. Qua de causa, etiamsi Cicachata tam arcto propinquitatis gradu sibi jun-

ctus, nec non familiæ nobilitate pœnè par sit, si tamẽ obstinatè maleficium in templum moliri persisteret, se eum publicũ hostẽ declaraturum. At verò eo magis illi cauendum, ne quid cõtra voluntatem suam committat, quòd sibi fortunam omnẽ suam, amplitudinem, & qua nunc conspicuus sit, dignitatem acceptam ferre debeat. Sed neque se filio suo, cui principatum cesserit, contra se quacunque in re assurgenti parciturum, quin in eum continuò capitis pœna animaduertat. Ad tertium, quod attinet, inquit; cũ primùm ex continenti Chinæ in Iaponam nauigaret, se totum triennium apud se habuisse Lusitanum quendam hominem artis suæ professione medicum, qui fratrem suum Amangucci Regem ex vulnere manuario stlopo accepto curauerat. Ex hoc se frequẽter percunctari solitum de Lusitanicis & Indicis rebus, ante omnia verò de Religiosorum nostrorum statu, moribus, & viuendi ratione. At cùm ille multa narrando institutũ ipsorum miro præconio commendaret, hac se motum ratione ante sextum & vigemum annum nobilem quendam virum ex domesticis suis in Indiam in hunc tantùm finem legasse, vt de rei veritate certò sibi constaret. Qui ad fidem Christianam inibi conuersus fuerit. Ab eo Bongoum reuerso intellexisse se, ea, quæ Lusitanus sibi narrasset, parua esse ad illa, quæ ipsemet coràm vidisset. His verò omnibus ita exploratis propensum suum animũ, quem erga Patres habebat, ita confirmatum, vt finistris nullis suggillationibus auerti potuerit. Ad quartum caput respondit; gratum sibi fuisse, quòd intelligat Cicachatæ perturbationem omnem istã imputari: qui cùm filium suum ad nostram religionem adduxisset, vel tunc debuerit præcauere, ne committeret, cuius ipsum aliquando pœniniteret, vel nunc proprii sui erroris cõfessione alieno delicto succurrere: temere autem quidquam aggredi, propriamq; suam culpam impotenter ferre, vt hoc pusilli sit animi testimonium, ita illud iudicii esse vitium, vtrumque imprudentiæ notam. Ad hæc manifestò se cognoscere, Regum felicitatem in eo consistere, vt pacatas & tranquillitate florentes prouincias possideant: infaustam contrà agere vitam, si bellis ea & dissidiis exercerentur. Quæ, inquit, ex ipsorummet Regum præpostero imperio manare, dum iniustitiæ contra equitatẽ patrocinentur. Quocirca constituisse cum principe filio & regni primoribus agere, vt huic vitio maturè obuiam eatur. Præterea addidit scire se falsum esse, confictumq;, quòd gentiles æmuli nostri Christianos incusando in inuidiam vocarent, tanquã auctores deuastationis Amangucci, Arimæ, & Meaci regnorũ, eo quòd hæc in loca religionẽ suam

induxissent, cùm ea ruina non ex eo originem, vt manifestum sit, traxerit: verum enimvero, quia Reges ij iniurias subditis suis ab illis, quibus administrationem concessérant, illatas vel neglexerint vel dissimularint. Cùm etenim gubernatores principum suorum indulgentia pro voluntate ad vtilitatem suam omnia trahant, necesse esse, vt discordiæ & seditiones excitentur, quorum culpam vt à se submoueant, falsis criminibus nos reos agi. Quintò ait: res & causam & Cicatoræ ad suam tutelam pertinere; & si pater ipsius eo insaniæ progrederetur, vt adoptionē reuocaret, se tamen ipsum non modò nō deserturum; verùmetiam, vti priùs destinasset, filiam se suam, quantumuis vix dum ad maturitatem peruenisset, ei collocaturū. Atque etiam amplius ait: si iniuriis, quas Patres externis in Regnis reciperent, non secus atque sibi ipsi factis, rangeretur; quanto magis debere se moueri, si suis in ditionibus præter æquum & bonum læderentur, quos ipse oculis & vlnis, tanquam cariſsima & fidei suæ commissa pignora foueret. Horum omnium, quæ dicta sunt, consci erant regina & Cicachata. Nihilosecius tamen non desistebant omnia tentare, quo Regis & principis animum ad votum suum inflecterent; tandemque, cùm nullum molestandi finem facerent, assidua importunitate effecerunt, vt Rex, quantumuis grauatim & inuitus, ne tamen contemnere ipsos videretur, nuntiandum iniunxerit Simoni; vt ad tēpus, si fieri posset, religionem dissimularet, non enim aliam inueniri viam animum patris sui placandi; se quidem nihilominus filiam suam in coniugem ei daturum, & spondere effecturum, vt & ipsa non multos post dies Christianam fidem recipiat. Respondit ad hæc Simon; aliis in rebus omnibus licere forsitan ex necessitate dissimulanter agere; solam verò religionem nullam prorsus simulationem aut fucum admittere, orare autem se, quandoquidem in Christianam fidem iurasset, ne maiestas sua pateretur propter causam diuinam adeò & iustam, tam inhumanè & iniustè tot iniurijs & afflictionibus se lacerari. Nec non alia & occulta via literis occultis scribit ad Cabralem; admonens, vt nullo pacto salutis suæ causa vel Regis vel patris sui petitionibus assentiatur, aut quicquam indulgeat. At verò de hoc securus sit, nullis se cruciatibus aut tormentis, nullo ne que mortis supplicio, ad fidem deserendam vnquam adigi posse. Deum etenim, qui sibi huius amplectendæ gratiā impertisset; etiā retinendę cōstantiā daturū. Porrò Sebastianus, cùm negotij huius seriem omnē ex suis didicisset, & qua pertinacia Cicachata Regis pro se sententiā elicere conaretur, ei per binos domesticos suos nobiles viros nuntiat; quāquam

se in

se in principio Rex pater suus in Christianorũ templum deduxisset, & tunc, cùm baptizaretur, præsens adstitisset, idcircò tamen non se ad hanc fidem suscipiendam inductum fuisse, eius consilio aut præsentia motum, aut quòd ille pium id esse iudicasset, at verò quoniã, indissolubilibus veritatis argumentis cõuictus, manus ei dare compulsus esset. Cæterùm patrem tunc suum id ita instituisse ea opinione & spe, conuersionem suam sufficientissimam fututam occasionem, vt quàm plurimis suum exemplum secutis, Christiana fides per sua regna cottidiano incremẽto auctior redderetur. Quod suum institutum cùm successerit feliciter, sic vt & Simon nouitiorum ecclesiæ sese adiunxerit consortio, atque ipse eum nunc ab eo retrahere conetur, manifestè videri posse, mentem studiumque patris sui ipsum improbare, vel etiam detestari, & aduersis conatibus conuellere cupere, atque id contemptui ei esse, quòd pater suus secum omnium rerũ maximo in pretio haberet. Proinde sciret hoc negotio de honore suo agi, pariterq; nominis sui famam in periculum vocari; ritè itaque & considerate perpendat, ne fortè perperam in eo sese gerat. Constare enim illi se Patribus his præceptoribus vti, à quibus ea, quæ ad animæ suæ salutem pertinent, doceatur; atque huius disciplinæ gratia cottidie se tẽplum ipsorum adire. Porrò si ille his trucidatis templum demoliatur, viderit in quẽ tantæ indignitatis vituperium & ignominia sit resultatura. Adiecit adhæc; etiãsi intẽtatũ facinus effectu caruisset, ex parte tamen Cicachatæ prauæ suæ voluntatis, & intentatæ sibi iniuriæ indelebilia vestigia, simulque sui vlciscendi causam & occasionẽ permanere. Neque tolerandum sibi videri Cicachatam quemcunque ex seruis suis, qui nuncium aliquem ad Simonẽ detulisset, trucidari iussisse: vnde certò sciret, quoscunq; ex ipsius seruis obuios habiturus esset, pari se mandato neci datum. Quæ omnia multo priùs ei denuntiaturus fuerit, nisi Rex pater suus id se facere prohibuisset, quoniam negotio in se recepto finem imponere se posse sine honoris sui præiudicio credidisset. Iam cogitatione & mente complecti vnusquisque potest, hoc nuntio Cicachatam & Reginam acriùs multo, quàm priùs, accensos in furorem exanduisse. Regina certè indignationi vela laxans honesti nullam rationem habere, sed & materni affectus præ nimio animi æstu obliuisci. Publicè etenim apud omnes protestari, Sebastianum se pro filio suo non agnoscere. Et instanter egit cum Rege marito, ne tanti momenti negotium leuiter curare aut negligere vellet. Siquidem sibi certò constare; Christianos res nouas & pernitiosas moliri; cõspirasse in ipsum, &

coniurationis capita delegisse Sebastianum & Cicatoram: susci-
piendam prorsus huius rei cogitationem & cautionem maturè
adhibendam. Si namque Christiani iam nunc, cùm pauci admo-
dum numero existant, regno tam graues sint, tantumque negotii
Regi suo exhibeant, quid futurum si in multitudinem excreue-
rint. Consilium itaque optimum esse principiis obstare, exterm-
nando tam diram & execrabilem sectam, & quidem priusquam
regnum funditus pessum eat, aut saltem insignem aliquam cla-
dem accipiat, vti aliis in prouinciis eadem de causa contigerit.
Quocunque enim Patres peruenissent, ea in loca vna cum ipsis
publicam pestem immigrasse: intestinas discordias subitò natas,
& inauditis calamitatibus omnia conturbata & deuastata fuisse.
Huiusmodi rationibus nec non aliis confictis exemplis in mediũ
adductis a matre filius princeps, & ab auunculo nepos, isque
feruente ætate, atque ethnicus, aduersus Patres incitabatur, qui-
bus persuaderi poterat, vt cædem eorum continuò imperaret,
Diuina nisi bonitas defensio nostra & præsidium fuisset. Ni-
mirum hic Patrum in medio luporum periclitantium salutem
vnicè curæ habuit, sic vt nullæ calumniæ, nullæ expostulatio-
nes aut Regis aut Principis animum a nobis alienare valuerint.
Etiamsi Princeps, ne per omnia matrem contempsisse vide-
retur, nonnihil eius affectibus indulturus, Cabrali referen-
dum mandarit: amore se fraterno & beneuolentia singulari
Cicatoram prosequi, quàm in se rarissimæ & præstantes, quibus
ille commendaretur, animi dotes excitassent: proinde solicitu-
dinem omnem pro eo deponeret, nullo etenim pacto aduersario-
rum conatus ex voto ipsis vlla in re successuros, neque passurum
se vt Cicatora ablegetur. Nostros ad hæc iamprídem manifestè
potuisse cognoscere, quantopere erga legem diuinam affectus
esset, quantoque teneretur desiderio, vt huius cognitio quàm la-
tissimè per regna sua diffunderetur: cuius suæ voluntatis indu-
bitatum & luculentissimum argumentum esse posse, quòd lubẽ-
ter cõsenserit, vt filiolos suos baptizaremus. Nihilominus displi-
citurum sibi, si res ita se haberet, quæ de nobis circũferebatur, vi-
delicet Christianos clãdestina coniuratione subditos ad nefarias
conspirationes contra Regem suum pellicere; & deliberasse Cica-
toram, quocunque se moueret, in quodcunque facinus sequi. Ita-
que scire se cupere, lex ne diuina istiusmodi molitiones & tragœ-
dias excitari præcipiat: quòd si hoc ea dictante iuberetur, talem
proculdubio legem sine grauissimo regnorum suorum præiudi-
cio admitti, nedum exerceri posse. Respondit ad hæc Cabralis,
& prin-

& principio gratias agit, quòd ei placuisset animo tam aperto tamque amicè sibi insinuare id, quod ipse auditione nondum accepisset, & qua de re ne cogitatio quidem vlla alicuius in pectus ascendisset. Non se quidem diffiteri principē Sebastianum opem & adjumentū Simoni, si res huius in discrimen adduceretur, spopondisse, non alia ratione, quam qua & Rex & ipse quoq; idem ei promisissent. De cætero diuinæ legis expressum esse mandatū, vt subditi regibus suis & dominis pareant omnibus in rebus, quę ipsi huic legi non aduersentur: ad quod præscriptum Christianos in Iapona egisse semper, ipsa re, & tot annorum inculpata vita comprobari posse. Post ea omnia quæ dicta sunt, cùm iam tempestas aliquandiu consedisset, deerat quippe Simoni, vt in nouas molestias reuolueretur. Impulsu namque reginæ & Cicachatæ conuenere sex proceres, quorum potissimùm consiliis & auctoritate hęc regna gubernantur. Hi agitato inter se consilio, assumptaque instituti sui duce sorore quadam Reginæ, pariter ad Simonem contendunt, vt eum inopinato aggressu ab omni deliberatione præuertant. Cæterùm cùm audisset ille hos illuc aduenisse, & colloquium suum exposcere, facilè præsagiens in quē finē venissent, deliberat eos non audire. Per suorum itaq; quendam eis indicat: si se existimaret annuere ipsis posse, & satisfacere in iis, quæ præsentiat ab se requisituros, officii se causa obuiam ipsis processurum fuisse. At verò, quādoquidem Christianus ipse foret, adeoque Deo magis obnoxius obstrictusque, quam voluntatibus & ceremoniis humanis, metuisse se ne in communi congressu displicentiæ alicuius occasionem ipsis præbiturus fuerit: orare proinde vt inoffensi domum reuertantur. Summi profectò, fratres carissimi, fuere dæmonis conatus, & multimodæ præstigiæ, quibus immobilem hanc fidei columnam euertere satagebat: atq; vna eademq; ruina pessumdare, quicquid tantis cum laboribus nostris in Bongoi hoc regno totis 27 annis hactenus ædificatum fuit. Sed neque minor contra Domini Dei nostri in cōseruandis electis suis apparuit prouidentia, necnon manifestata est potentia sua, qui ex hac nostra tribulatione fructum nos vberrimum colligere voluerit, vt gentibus palam de fide in ipsum nostra, & de benignitate in nos suo constaret. Difficultatibus ipse nos istis laborare voluit, non vt periremus, sed vt mirabiliter liberatis nobis ad gloriæ suæ confessionem etiam hostes adigeret. Hac certè occasione diuinæ gratiæ vis & efficacia violentissimè se prodidit, cùm inter aduersariorum vana cōsilia, dolos, & minas, potentiam & malitiam Christiani isti fidem hîc suam, quam

priùs otiosam & in exploratam in pectoris penetralibus fouebāt, ipso actu, & opere, pariterque ardentissimum erga DEVM amorem demonstrarint. Tyrones adhæc fidei seu Neophyti nostrorum hac constantia mirabiliter sunt animati: quique remissiores erant, & algere iam cœperant, denuo stimulati in religionis amorem feruidis his exemplis tanquam facibus admotis exarserunt. Demum multo maxima gentilium turba his exemplis attracta ad fidem confluxit. Quorum tres supra viginti Cabralis baptismate lustrauit, atque inter hos magni nominis quendam Chescium. Cui ingens apud Bontios auctoritas habebatur. Huius Baptisma Princeps Sebastianus sua præsentia honorare, & exhibitum cunctis Regale conuiuium gaudii sui hoc successu concepti testimonium esse voluit. Porrò huius Chescui ad fidem conuersio tanto maiore astantium animos admiratione rapuit, quo obstinatiùs ipse præ cæteris antea semper restitisset. Abducto namque à Paganismo ad nostram fidem Principe, cui is subiectus erat, vna cum aliis sex, quibuscum ei necessitudo intima intercedebat, quantumuis toto triennio multifariam tentatus, nunquam tamen se flecti sustinuit. Hoc verò tempore tantam constantiam Christianorum conspicatus, sua spōte & à nemine requisitus in templum nostrum huc venit; dicens, se participem esse velle martyrii, ideoque petere, vt cum vxore, prolibus, vniuersaque familia sacri fontis aspergine tingeretur. Magna præterea ad hoc spectaculum conuenit multitudo, tanquam rei miraculo perculsa ad religionem anhelat. His nunc ter singulis diebus catechizatur; & traditis Religionis mysteriis ad Baptismum præparantur. Sunt & alii ex nobilitate nonnulli, qui duntaxat occasionem exspectant, qua nos auditum veniant. Quinimo ipsi gentiles feruido hoc Christianorum zelo considerato, sinistram omnem priorem opinionem & inuidentiam, qua flagrabant, exuentes, admiratione nunc & stupore pleni à rei miraculo pendent; de lege DEI verba iam proferentes cum maximè à prioribus discrepantia, cùm malè de Religione sentientes eam conuiciis agitando, subsannandoque, ludibrio & derisui habebant. Neque etiam prætermisit Deus aduersarios suos, pariterque nostros euidenti suæ indignationis documento commonefacere, si modò per hoc ad agnitionem & resipiscentiam excitari voluissent. Accidit etenim Pentecostes profesto, cùm Regina Iezabella furiis accensa, & ira terribilis impotenti quodam animi impetu ad Christianam Ecclesiam persequendam insurgeret, & à

dæmo

dæmonio subitò correpta magnis doloribus excruciaretur; adeoque vehementer quateretur, vt à sex, iisque robustissimis viris cohiberi non posset. Quamobrem gentiles magna cum solicitudine, proque salute eius anxii, patrio ritu sacrificiis, oblationibus, peregrinationibus, votis nuncupandis, & similibus ceremoniis insistere. Videntes autē nihil hæc omnia auxilii conferre, & frustra se ab idolis suis opem implorare, desperato diuorum iuuamine ad naturalia medicamentorum remedia conuersi sunt. Rumor est accersitum Meaco medicum quendam per equos dispositos, qui totius Iaponæ eius artis sit experientissimus. Huic, si affectam à morbo seu malo curet, coronatorum trium millium mercedem pollicentur. Attamen rem interim secretò habere student, ne prodita vltionem diuinam testetur; pōtissimùm cùm ipsi gentiles medici affirment, nullum in ea morbum deprehendi, quàm quòd à maligno spiritu exagitetur. Hac iusta Numinus animaduersione rabies eius, & contra nos excandescentia refrenata penitus resedit; sic vt nobis nuntiarit; nihil se vlterius in nos molituram, vt securi agamus, templo nullam deinceps molestiam illatam iri. Hunc Reginæ casum quantumuis alii dissimulando celare adnitātur, vel naturali alicui ægritudini ascribant, Rex tamen & Princeps Dei vindictam esse agnoscunt, & non ambiguè fatentur. Faxit omnipotens Deus, vt hac sua castigatione spiritus saluus fiat. Neque non Reginæ soror Diuinæ vltionis exemplum & testimonium fuit; iam siquidem tertius agitur dies, à quo palatiū eius incendio totum conflagrauit, neque multorum millium accurrētium opera flamma restingui potuit. Pars tantùm certa domus, quam in priuatum vsum princeps Sebastianus iam inter Christianos vel scriptus sibi construxerat, quantumuis reliquo ædificio adhęreret, intacta tamen, & ab ignibus inuiolata permāsit. Prætereo, quandoquidem prolixior fui, complurima alia, quæ in hoc negotio occurrere, & vt ne prolixitate fastidiosus fiā, narrationi huic finem imponam. Fratres carissimi, exacta hoc modo iam hyeme, reuiuiscunt gramina campis, & flores tranquillitatis apparuerunt in terra, hoc est, in Ecclesia nostra. Quare Rex ex necessariis suis quendam ad Cabralem misit, admonens, vt grata mente Deo Opt. Max. gratias persoluat, & exantlatas difficultates memori animo recolens communi se gaudio perfundat, posteaquam negotium ad terminum, quem ipse prætenderit, & nos Christiani desideraumus, perductum foret, quanquam & industriæ plurimum & laboris adhibendum fuerit, ne aut Ecclesię dignitas labefactaretur, aut Simon ab instituto suo retractus recidiuum

diuũ pateretur, aut Cicachatam sibi offensum haberet, quòd ea contempto totus pro Patrum partibus stetisse videri potuerit; de his nunc omnibus affatim sibi cautum, namque & templum saluum, & Simonem Christianum manere, & quidem quanquam id contra patris sui voluntatem, tamen cum eo in gratiam rediisse, haberi eo, quo priùs, loco filium & hæredem institutum. Adhæc commonebat Rex; cauendum imprimis, siquidem tandem ex hac lucta victoriam obtinuissemus, hac ne abuteremur. Proinde Simonem memorem faciundum, salutaribus monitis formandum, vt prudenter & modestè sese gerat, ne insolenter iactabundus arrogantes glorias ostentet; neu noui deinceps quidquam attentet, quo patris sui animum denuo irritatum exacerbet. Cùm verò hactenus egregiè se gesserit, & Patribus, qui eum instituerint, honores amplissimos, & fauorem parentis, vtpote qui eum amet, conciliarit, ne imposterum adniti negligat, quin tam probis rudimẽtis dignus exitus respondeat. Præterea Patres ipsos & reliquos Christianos commonebat, vt ab omni iactantia sibi cauerent, neque exteriore aliquo indicio lætitiam, quam ex hoc successu concepissent, proderent, ne Cicachata hac ipsorum gloria offenderentur. Nouissimè ait; hæc se ipsis ita succinctim significãda mãdare, quo animo suo scrupulum omnem & suspensam cogitationem eximat. Cæterùm deinceps cõmodiùs se cum Patribus multis de rebus particulatim tractaturum, è quibus apertè cognituri sint, quàm amico & beneuolo affectu quàm impesè ipsis studeat. Responsum est ad hæc Regi omnium nomine; immortales nos ei agere gratias, vtpote cui salutem nostram acceptum feramus, & proinde Deum nos indefessis precibus solicitaturos, vt hãc ipsius de nobis bene merendi voluntatem, & summum fauorem Diuina sua gratia prolixè ei & largè refundere velit. Eo ipsissimo die nũtium quoque à Simone de felici eo successu accepimus, & patrẽ suum, vti ante hunc furorem solebat, benignè & comiter secum agere. Quapropter infinitas se habere gratias Patribus, cæterisq; Christianis omnibus ob ea, quæ propter se passi essent. Quanquã, quod ad se attinet, verè doleret, non se dignum adhuc fuisse habitum, qui martyrij coronam consequeretur. En tibi postremũ nostrarum persecutionum actũ, & quomodo Diuina Maiestas sua, cùm humanis omnibus consilijs destitueremur, rebus nostris clementer prouidens fidam optatamque cautionem adiunxerit. Simon demum, pristinæ libertati suæ redditus, vnà cum principe Sebastiano, noctu, pridie festi sanctissimæ Trinitatis, in templum nostrum inexpectatus venit. Quàm vbere lętitia ex hoc ipsius aduentu

uentu animos oppleuerimus, vobis considerandum relinquo. Pater Cabralis tum eum Diuæ Virginis imaguncula, artificiosè elaborata, donauit, quam magni loco muneris caram habuit. Cumque Cabralis in regnum Figense profecturus in procinctu esset, Princeps ei pulcherrimum equum donatum adduci iussit, pariterque nunciari, vt iter ageret securo animo, omnemque prorsus solicitudinem exueret, Christianorum etenim & Simonis salutem tanquam oculorum suorum pupillas sibi curæ fore. Atqui hæc quidem sunt, quæ de his scribenda memoriæ occurrerunt. Porrò credite, fratres carissimi, etiam timidis tepidisque magnopere prodesse, si in istiusmodi angustiis deprehendantur; faciunt namque vt animi, vita iam desperata & quasi proiecta, cum nullū esse mediū arbitrentur, fiducia salutis suæ quadā consunctione Deo adglutinentur; atque deinceps, metu iam omni profligato, mortem singulis momentis cum eius contemptu fortiter expectent. Sanctis vestris sacrificiis & deuotis orationibus deuotè me commendo. E Bongo, oct. Id. Iun. 1577.

IDEM LVDOVICVS FROES.

EX literis Patris Figueredi Facatæ datis intelleximus, cum comite eum suo in summo vitæ discrimine versatum fuisse. Ciuitas etenim eis Pagodum quoddam assignauerat, in quo mansionē haberent. Consuetudo autem erat ciuibus, vt aliorum Pagodorum idola, quæ feriarum diebus circumgestari solent, in hoc reposita asseruarentur. Porrò Pater Figueredus, quamdiu fanum illud inhabitauit, tergiuersatus est ea recipere. Quam ob causam tota ciuitas tumultu miscerī; sic vt plebs in nostrorū cædem conspiraret; & vi ageret, vt simulacra illa ibi loci collocarentur. Dei autem prouidentia effectum est, vt neque locus à nostris expiatus denuo contaminaretur, & gentilium deorum receptaculum fieret, neque nostri incommodum aliquod incurrerent. Enimuero, quanquam non sine graui molestia id impetratum sit, supersedere tamen à vi, cōuicti rationibus, quæ ipsis redditæ sunt. Atque ita non tantùm pacati quieuerunt, verùm etiam quadringenti & amplius ex ciuibus fidem receperunt.

Alia quadam epistola per Michaëlem Vaz transcriptum est, vniuersum iam dominium Regis Bartholomæi religionem esse amplexum, in quo ille sedem habet, sic vt nemo omniū supersit, qui gentiles ritus retineat. Persæpe inibi magno numero, atque vna quadam vice mille ducentos baptismatis vnda renatos.

Ad hæc

Adhæc allatum nobis est, in fata concessisse Arimis Regem Andræam fratrem germanum Regis Bartholomæi, qui anno proximè elapso fidem susceperat. Atqui filium, qui in regnum successerit, cùm is ethnica adhuc sacra tueatur, cœpisse Christianos acriter persequi. Nihilominus spem esse ipsum quoque cum regni sui subditis ad orthodoxam religionem accessurum; quandoquidem iam tractaretur de filia quadam Regis Bartholomæi in matrimonium ei tradenda, *quam non nisi recepta Religione habiturus esset.* Hisce diebus quamplurimos ex nostris in diuersa regna amãdauimus, ab ipsis Regibus & principibus requisiti, vt Diuini verbi sementem inibi facerent. Vnde messem non contemnendam expectamus; Nam & excepti sunt illi à regibus perbenignè, & omni beneficiorum genere cumulatè adiuti. Successuum horum omnium gloria omnis & honos Diuinæ Maiestati adscribenda.

ORGANTINVS BRIXIENSIS AD VISITATOREM INDIARVM.

IGNAS solatium ex tuæ Paternitatis literis, tum & non contemnendo operariorum numero, quos præsenti anno in hanc messem ad nos misisti, percepimus. Quo quidem subsidio recepto mirificè recreati sumus, prorsusque animati, vt nullo deinceps cum fastidio in operoso hoc negotio nos exerceamus. Quæ nuper admodum ex locis Meaco vicinis nobis nunciata sunt, gratissima fuere auditu, vtpote quòd fides Christiana nullo impedimento latissimè propagetur. Equidem gaudium hoc nostrum, ex eo successu conceptum, aliis putaui impartiendum. Scripsi itaque de iis rebus ad Patrem Franciscum Cabralem fusissimè, vt scriptum illud, aut saltem exemplar narrationis ad te deferendum curaret, quod vtique facturum confido. continentur etenim multa, quæ omnium certè piorum animos magna consolatione subleuent. At imprimis recensetur ab initio Quadragesimæ ad hunc vsque diem vltra septem millia hominum ab idolorum cultu ad Christianæ vitæ rationem traducta, & spem esse multo plures breui in viam hanc salutis reuocatum iri. Cùm tamen verendum sit, ne ob paucitatem nostram officio huic pro rei necessitate plenè satisfieri possit, desideramus, vt Paternitas tuæ coadiutores nobis suppeditet. duo etenim

enim sacerdotes, qui soli hîc consedimus, cum tertio quodam coadiutore, tanto oneri ferendo non sufficimus. Quandoquidem verò è profectu, qui his locis fiat, ingens commodum & vtilitas ad vniuersos Iaponios redundatura sit, atque adeò Christianorum omnium interfit, eo quòd gens hæc inter cæteros Iaponiæ populos eruditionis, morum, simulque nobilitatis præstantia principatum teneat, maximè operæpretium foret, multos eósque idoneos operarios huc mitti, vt ne horum defectu & inopia tantæ fœcunditatis ager incultus obsolescat, aut saltem non tam opimi prouentus, quàm promittit, colligi queant. At omnino Paternitas tua persuasum habere debet, eos, qui mittendi sunt, ex omni numero selectos esse debere, qui neque vulgaris sint doctrinæ, & exacto iudicio prudentiaque excellant, vt cum hoc populo ritè & cum laude tractare valeant; apud quos equidem post tot iam etiamnum annos, quibus hîc vixi, rudis adhuc & nouitius videor; tanta in eis sapientiæ & ingeniorum acrimonia eluceſcit. Exædificauimus hîc templum, non inconcinnum, in honorem Assumptionis Diuæ Virginis, impositio hoc titulo, *quia eo illuceſcente feſto* Pater Franciscus Xauerius primùm ad hanc Insulam delatus est. Ædes hæc certè tam insigne artificium ostentat, vt non CHRISTIANORVM tantùm, verùm etiam gentilium oculos in se rapiat. Iamque quantumuis non sine multo fastidio, ad fastigium tamen vsque & ad normam absoluta est. Speramus porrò ex opere hoc tanto cum labore elaborato Christiano nomini non mediocre ornamentum glorioſa cum celebritate acceſſurum. Quinimo iam huius non obscura indicia se produnt. Siquidem cùm ingens esset odium, quo priùs in nos inardescebant, & multo major contemptus, quo nos Meacensis huius ditionis incolæ dedignabantur; è contrario nunc omnes honorificè nobis assurgunt, neque reperitur quispiam, qui vel nobis vel religioni obloquatur. Deo autem ante omnia, ob hæc sua in nos beneficia, gratiæ agendæ. Neque verò religioni in Meaci tantùm prouinciis feliciter succedit; verùm etiam bonus & suauissimus odor hic doctrinæ Christianæ ad vltimos vsque Iaponæ fines penetrauit, sic vt iam, nemine contradicente, passim & propalàm nostræ Religionis saluriferum Euangelium denuncietur. Præterea alia duo templa à fundamentis educta sunt, spatiosa & perpolita, alterum in arce Sangæ, alterum in Vocaiama. Rogatum te habeo, vt, quantus tibi erga Deum amor est, tanto studio apud Indos istic nobiles & potentiores agas, quo aulæa aliquot, seu

panni

panni ſtragulati in ornamenta templorum nobis tranſmittantur. Iaponii etenim circa hæc plurimùm curioſi ſunt, & in exteriorē fanorum ſeu pagodorum ſuorum ornatum dedita opera incumbunt. Quicūq; porrò tam piæ munificētiæ opere Eccleſiæ dignitatē augebunt, erunt & ipſi participes fructus, quem ex eo per Iaponæ has prouincias colligere erit, & Diuinam gratiā copioſè acquirent, tanquam coadiutores amplificatæ fidei, cùm gentiliū animi textilibus picturis & variegato templorū cultu ad fidē ſenſim pelliciantur. Solenniter hîc diuerſis temporibus ingens multitudo iucundiſſimas inter congratulationes & miras animorum voluptates baptiſmo luſtrata eſt; & variis in locis Crucis aliquot excelſas effigies reuerēter & deuotè ereximus. Sic vt multi gentiles, quantumuis adhuc ſanctæ Crucis myſteria & virtutem ignorarent, moti ſolummodo Chriſtianorum hoc, quem ſtupentes intuebantur, feruore, baptiſmi communionem vltro expeterent. At verò diabolus cùm fidei Chriſtianæ tam proſpero curſu ſuccedere non ferret, gentiliū aliquot faucibus obſeſſis, per hos vociferabatur; cruces illas Iaponicarum legum obſeruantiam abolituras; tempeſtiuè proinde malo huic occurrēdum, alioquin de Iaponæ ſalute actum eſſe, & deos regionis in alias prouincias emigraturos. In monte quodam deſerto, & admodum excelſo, tribus hinc leucis diſſito pagodum eſt, diabolo imprimis conſecratū, ad quod Iaponii concurrere ſolent vindictam contra inimicos ſuos, & ad alios ſceleratos actus fauorem & opem vt implorent. Atque hac de cauſa idolum hoc gentilibus formidabile eſt, & trepida veneratione colitur. Locum hunc Bontii quamplurimi inhabitant, & circa ſacri ornatus & aliarum rerum curam intenti vſitatis ſuis ceremoniis incumbunt. Quotieſcunque ego Chriſtianis noſtris comitatus vrbe egredi ſolebam, & montem hunc cum ſuo fano in conſpectu haberem, toties declarabam quanto deſiderio torquerer pagodi illius excidendi, & locum hunc, extructo templo, Michaëli Archangelo conſecrandi; & cogitare me proceram ibi in montis cacumine crucem erigere; vnde à toto Meaco videri & adorari poſſet; videri enim mihi rem indigniſſimam, eum, qui ob ſuperbiam ſuam è cœlo præcipitatus eſſet, in loco nunc tam ſublimi adoratum diuinis honoribus affici. Quas meas voces exiſtimo ad Bontiorum, quibus huius templi cura delegata eſt, aures delatas. Nabonangam enim adeuntes, apud hunc de iis querebātur; orantes vti iuberet, ne idolum illud tolleremus, cum perſuaſione, veteri ſe, ne, ſi tollatur, multa incommoda in ſui vltionem ipſis adferat. Porrò ego quidem confido Chriſti Domini noſtri

ſeruos

seruos præualituros; atque adeò, diuina me animante gratia, par mihi videor vniuersis monasteriis, & horum gentilium pagodis demoliendis, inque fumum & cinerem penitus redigendis, vt hoc modo humani ille generis antiquus hostis, superbia sua contemptim conculcata, majore indignationis tormento discrucietur. Cùm autem tua Paternitas huc venerit, non est ambigẽdum, quin Dominus Dɛvs aliquam viam ostensurus sit, qua id ad effectum deducatur. Neque difficile erit, capite huius idololatriæ dejecto, mẽbra quoque humi fundere, prorsusque quicquid pagodorum per omnem Iaponem residuum est, diuino adjutos auxilio, ad maiorem sui Numinis gloriam & celebritatem funditus eradicare. In regno quodam eorum, quæ Meaci dominatum agnoscunt, in quo supra quatuor hominum millia magna ex parte hoc anno Christianæ fidei testimonium & sanctum baptisma adepti sunt, princeps regionis potestatem nobis fecit, vt eos, qui sectam Voiaquam sectantur, ab errore reduceremus, simulque aliis omnibus fidem annunciaremus, vt, qui vellet, hanc acceptaret, permisso cuilibet libero arbitrio viuendi, prout expedientissimum ad animæ suæ salutem esse censebit. Accidit autem dum nos ad sanctam expeditionem præpararemus, vt veterator diabolus figuram induens certi cuiusdã hominis senio venerandi, qui Tirigim illis vocatur, quẽque decantatis ei laudibus, & hymnis, pro Deo habent & adorant, in principis illius conspectum se daret. Et quoniam eo die prospera ei nonnulla ex voto & ad voluntatem fluxerant, Tirigim illius fauori omnem hanc fortunam attribuit. Atque mox solenne ei festum instituit, exhibito proceribus splendido admodũ epulo; totusque is dies laudibus & hymnis ei dæmonio concinendis transactus est. Cętera quoque turba ceremonias suas exercebat, & sacerdos eorum discursans calidã singulis aspergebat. Dum verò hoc agit, inuasit in eum dæmon, (quẽ isti Deũ Tirigim esse arbitrãtur) & cœpit per sacerdotẽ hũc horrendum exclamare, tandemque grauiter queri; sublatos sibi seruos suos omnes, quod se valde affligat, vtpote qui ipsemet nũc inseruire sibi cogatur; eoque magis dolere id sibi, quòd ii erepti sibi forent interea dum domo absens in montibus versatus fuerit, præsentẽ enim se tantã iniuriã & vim laturum non fuisse. Tum etiam multum de me lamentando conqueri; namq; vice quadam, cũ à baptizatione 400. hominũ redirem, pagodũ eius cum Christianis, qui mecũ erãt, ingressus statuas omnes, quas offenderim, solo collisserim, quibus reliqui illico capita, nec nõ alia membra, detruncabant. Has inter duæ leonũ cõspiciebãtur effigies, qui (vt

gentiles referunt) huic Deo famulantur. Iam interea dum prin-
ceps ille cum tota multitudine festum agit, & homo is maligno
spiritu obsessus horridos clamores magis magisque intendit, ec-
ce tibi in eos repentinum saxorum imbrem; qua tempestate per-
culsi diuersi omnes in fugam se effundunt; sic vt ex 20. hominum
millibus, qui solennitatem eam celebrabant, nemo omnium in
remanserit. tanta saxorum ingruebat & pluebat copia, tantaque
omnium erat consternatio; neque mente cõcipere potuerunt, un-
denam aut à quo lapides ii iacerentur. Equidem coniectura mihi
persuadebam ab Angelis eos, qui pro omnipotentis Dei gloria
præliarentur, grandinario lapidum hoc iactu peti. At reuera fieri
poterat vt, si res aliquantum processisset, dæmones idipsum pro-
digium imitaturi, simulque populum, aduersus me reliquosque
Christianos prouocatum, concitaturi fuissent. Sciebant etenim
omnes me esse eum, qui dæmonium illud ministris suis priuauerit.
Hoc autem prodigio Christiani maiores, quàm vnquam antea, a-
nimos cepere, & in fide sustinenda sese obfirmarunt. Videbãt na-
que Iaponiorum deos non esse eius potentiæ, vt prioribus adem-
ptis, alios sibi seruos conquirerent, neque etiam eorum, quos ha-
berent, tutelam sustinere posse. Atque hoc modo concedere co-
perunt & fateri impostoris, prestigiis, & mille artibus à dæmonio
excogitatis hactenus se delusos & seductos fuisse. Nec mora, Chri-
stiani sublimem crucem ad alterum lapidis iactum à pagodo illo
erexerunt, vt dæmonio ei hoc obiecto irritatam magis magisque
rabiem & dolorem augerent. Plura vt scribam non vacat; auoco
namque vt confessionem recipiam à Christianis Cauachi; qui iam
ad bellum accincti intra triduum in expeditionem profecturi
sunt. Sanctis sacrificiis & orationibus tuæ Paternitatis vt plurimùm me commendo. Meaco, diui Matthæi festo, 1577.

IOANNES FRANCISCVS STEPHANONVS AD PATREM VISITATOREM.

ANNO proximè elapso scripsi Paternitati tuæ, iis consolationibus erectus, quibus solis Deus Opti. Maxim. conscius est animam meam inter has mundi afflictiones tranquillitati redditam expleri. Ideoque, quantumuis tam remotis in orbis partibus constitutus essem, vt nihil à Paternitate tua literarum recipere potuerim, idcirco tamen omittere nolui, quin officium hoc suum his paucis præuenirẽ. A nostris nuntiatur incolumes esse ipsos, &, diuina indulgẽte gratia, bene se habere omnia.

Pet

Per Meaci prouincias Christiana fides mirabili incremento amplificatur, sic vt intra quattuor retro menses in Sangæ Castello *mille quingenti*, qui soli adhuc restabant, baptismum assumpserint. Itaque vniuersus iam populus huic propugnaculo subiectus nobis se adiunxit. In aliis itidem tribus arcibus *tria millia quingenti* baptismatis gratiam consequuti sunt; qui cum reliquis, quos aliis in locis baptizauimus, *septem millium numerum* explent. Orandus Deus, vt tam benignè nobis sui amoris & fauoris gratiam largiatur, quantum gentis huius necessitas exigit: neque rationem habeat impetfectionis & defectuum; quorum nisi culpa diuinæ misericordiæ auxilium impeditum auertatur, altera denuo porta dabitur ad luculentam frugem his in oris consequẽdam. Præter etenim eos, quos dixi, alii nunc *ad trium millium numerum* catechizantur, vt idoneo tempore baptismum recipiant. Quidam ex præcipuis Nabunangæ proceribus, dum munitiones, quas nobilis quidam vir suæ clientelæ moliebatur, spectatũ iret, obiter ex relatu cuiusdam qua solennitate & gaudio Christiani baptismatis mysterijs incumberent, intellexit. Itaque huius actus videndi desiderio capitur; intantumque placuit, vt diceret omni modo procurandũ sibi, quo Christiana religio adaucta propagaretur, & mox tabulis sua manu subscriptis mandat omnibus iis, qui de Icoxiorum secta sunt, (quos aiunt quinquaginta millium numerum excessuros) vt Christianam fidem recipiant; & similiter aliis sectis addictos adigebat, vt conciones nostras & catechismi prælectiones auditum venirent. Adiit eum Pater Organtinus, vt pro hoc suo in nos fauore gratias ageret, qui comiter valde & amicè exceptus est. Et ex eo intellexit, desiderare se vniuersum suæ ditionis populum Christianum fieri. Proinde, inquit, cùm ex mea parte huic negotio non desim, ne, quæso, vos à vestra deesse velitis, quo minùs desiderio huic meo quàm ocyssimè satisfiat. Addebat ad hæc; conuictum se rationibus, quæ ex nostra fide allegatæ adducebantur, cedere coactum vetitati; & cognoscere se optimè cuiusdam incommodi & inualetudinis, qua afflictari solebat, causam extitisse enormia sua peccata, quæ lex nostra committi vetaret & detestaretur; seque ait ad ordinem Christianorum accessurum, nisi lex nostra rigida sibi nimium & obseruatu difficilis videretur. Quodam die, cùm idem hic princeps apud Nabunangam esset, alii fortè proceres quidam sectæ cuiusdam, quam Focoxiam nominant, affeclæ superuenere, quo Nabunangæ persuaderẽt plurimũ ipsi interesse, vt nostri è Meaco eiicerẽtur. Rogabat tũ Nabunanga eũ, de quo dixi, principẽ, quique prior aliis

eò venerat, vt paucis declarare vellet, quam ipse de Patribus opinionem concepisset. Respondit ille, non se eam nostræ legis cognitionem habere, vt de ea iudicium facere possit; hoc tamen scire se optimè; aliquot ex subditis suis proceres, Christianos factos, sibi deuotissimè parêre, atque adeò gentem esse, quæ solùm in hoc attenta sit, vt & vitium fugiat, & virtutem sequatur; quodidem non posse non sentire se de Patribus, qui eorum præceptores sint. Sciscitabatur quoque Rex idipsum tunc ex aliis; itáne esset res haberet: qui omnes in eandem opinionem respõderunt. Quibus auditis ait Nabunanga, suo iudicio idem quoque sibi videri. Ex quo tẽpore, quãuis antea, cũ patres eũ accedere solerent, benignissimè eos excipiebat, majore tamen, quã priùs, honore affectos suscepit. Cùm etenim visitatum eum venissent Calend. Ian. & præcipui magnatum officii causa, atque anni fortè auspicatũ initiũ gratulaturi in aula præstolarẽtur; illico tamen, cũ Patres eminus a supremo præfecto vniuersæ Prouinciæ Meacensis conspecti sunt, egressus hic è regis conclaui obuiã in interiorẽ aulam deductos honoratissimo loco collocauit. Dein ipsemet Nabunangam adiens, indicat adesse nostros, & conuenire eum cupere; statimq; introducti sunt in remotius cubiculum, vbi Nabunangæ cubile erat. Quod factũ in omnium animis summam admirationẽ excitauit; sic vt dicerent Nabunangam semichristianum esse factum. Tractabat autẽ ipse & loquebatur cum Patribus benignè nõ tãtũ & populariter, verùm etiam ciuiliter, quo quidem modo cum nemine procerum eorum egit. Progressus etenim consueta cum sua grauitate in publicum, vno tantùm verbo Bontio cuidã quiddam innuit. Adeò verò nunc de nostris optimam cõfirmauit opinionem, vt cùm quodam tempore cũ nobilibus istis Meacensibus sermonẽ haberet, clarè eis pronuntiarit, & testatus sit, multo nos meliores esse Bontiis. Aliquando incidit in disputationem cum Christiano quodam, qui non ita pridem ad fidem conuersus erat; tantumque ex ea disputatione gustus percepit, vt à meridie in seram noctem protracta sit; & etiamsi Christianus ille nouellus adhuc foret, & nostræ professionis tyro, tantũ tamen luminis & intellectus ei Deus largitus est, vt ad interrogata omnia satis cõmodè responderet. Omitto infinita alia, quæ quidẽ scriptionẽ meretur, ob otii inopiam, nam & hesterno die trecẽtis hominibus baptisma cõtuli, & hodie etiãnum ad idẽ opus accingor. Ne Paternitas interim tua huius negotii memoriã & curã deponat: procuret autẽ vt operarii nobis mittãtur, qui nobiscũ opimã hãc messẽ colligant. E Sanga, glorioſi Apoſtoli diui Iacobi Vigilia, 1577.

FRAN-

FRANCISCVS CABRALIS AD REVERENDVM PATREM GENERALEM.

QVandoquidem anno nouissimè exacto datis ad Paternitatem tuam literis, articulatè prosecutus sim quanto cũ fructu Deus Dominus noster dignatus sit in his Iaponæ oris operari, cùm *quadraginta millium numerum* excesserint, qui diuersis in locis sacrum Baptismum receperunt, in præsentia breuiter percurram; quicquid diuina auxiliante gratia præsente hoc anno 77. gestum est, postea quàm naues hinc postremùm soluerunt. Cætera ex publicis literis, quas Patres ex locis, quibus moram trahunt, transcribere solent, integrum erit cognoscere. Porrò quanquã conuersorum ad fidem numerus huius anni cum euoluto par non fuerit, si tamen gradum & dignitatem eorum spectes, qui in sanctæ ecclesiæ gremium se nunc dederunt, nihilo inferior est censendus. Siquidem Bongoi regis filio, qui prior, vti scripsimus, fidem recepit, nuper admodum eiusdem regis gener accessit, filius adoptiuus potentissimi principis cuiusdam fratris reginæ, qui trium regnorum præfecturam gerit. Ob huius adolescentis conuersionem non leuis excitata est tẽpestas & perturbatio, ita vt cùm ipse tum nos omnes, qui Bungi habitabamus, in graui discrimine versaremur, & iam proximum erat, vt pro defensione fidei Christianę morte afficeremur. Eamque haud dubiè incurrissemus; nisi Deus, cuius in manu Regum còrda sunt, secundũ diuinam suam prouidentiam, regis huius animũ mouisset, vt auctoritatem suam, prout fecit, interponeret. Hic etenim simul & prudentia sua & auctoritate tantum effecit, vt adolescens Christianam fidem retinuerit, quanquam vt hoc impedirent, patet eius & regina vniuersum regni statum maxima commotione sursum deorsumque miscuerint. Testari possum & affirmare, Regem hoc in negotio tantum in fauorem nostrum egisse, vt etiamsi tua Paternitas hîc præsens eidem vacasset, neque prudentiùs rem tractare, neque plus efficere potuerit. Quia verò Pater Lodouicus Froes, qui mecum tunc eius tempestatis laborem sustinuit, (qui labor tandem in ingentem nostram consolationem & æternum dæmonis opprobrium mutatus desiit) prolixam & publicam epistolam de his rebus scribat, non mihi videtur necessarium, vt ea quæ acciderunt, particulatim repetam. *Similiter in regno hoc Bungi* infiniti alii omnis conditionis homines Christianismum amplexi sunt. *In regno Cicuseno*, quod contiguum est vrbi Facatæ,

vbi sedem fixit Pater Melchior Figueredus, *quingenti vel sexcenti* baptismum receperunt. *In regno Figeni Facama mille quingenti. In regnis Cauaci & Czonucuni*, quod conterminum est Meaco, in quo commoratur Pater Organtinus cum Sacerdote quodam alio, & Fratre Laurentio Iaponense, *quinque millia baptizati sunt.* & quo minùs multo plures hinc gratia communicarint, ministrorum inopia accidit. Aliis adhæc in regnis alij quam plurimi fidem susceperunt, ita vt etiam hoc anno Septuagesimo-septimo *septem aut octo millia nobis accessuri sunt.* Laus omnis & gloria grato encomio DEO Domino nostro ascribenda est, a quo bona omnia procedunt. Incredibilem reuera voluptatem percepimus ex tot hominum conuersione. Visum tamen fuit & placitum DEO, hoc nostrum gaudium intermixto dolore aliquo imminuere, quem concepimus ex obitu optimi Regis Arimæ Andreæ. Hic, Patroni sui seu Aduocati festum celebraturus, in templum huc nostrum venerat; atque sub hæc cum filiis & præcipuis regni sui, tam CHRISTIANIS quàm Ethnicis, proceribus solennibus variis ludis biduum impenderat. Sub quorum finem cœpit grauiter ex apostemate quodam laborare, quod inter costas enatum, ad meliorem eum vitam, vti sperare est, intra vigesimum diem nobis sustulit. Quoniam verò per filium hæredem suum, alios que proceres, quippe qui gentiles erat, permissum nobis non fuerit, vt morienti aliquid opis ad animæ solatium collaturi adessemus, non possum quid actum sit particulatim denarrare. Certissima tamen mihi fide compertum est, Christianum decessisse, & crucem, quam gestare solebat, a se nunquam remouisse. Quantumuis etiam Bontij, qui in locũ nostrum ad eum introducti fuerunt, vt plurimum adlaborarent, vt repudiata fide in pristinum errorem relaberetur, per Diuinæ tamen misericordiæ gratiam induci nunquam potuit, vt eorum diabolicis persuasionibus assentiretur. Mox vt expirauit cadauer Bontiis traditum est efferendum, qui & multi sunt numero, atq; vti scripsimus, cùm filij sint omnes & fratres illustrium procerũ, regnum maiore ex parte possessionibus suis occupant. Extemplo nouitius Rex cæterique proceres acerrimam persecutionẽ contra ecclesiam mouerũt, iussis passim truncari & excindi, quas erexeramus, crucibus, & indicto nouis Christianis mortis supplicio, nisi religionem retractarent, quorum multo maxima pars palinodiã cecinit, cùm adhuc neophyti essent, neque penuria operariorum satis exculti. Attamen nonnulli constantes permanserunt, parati potiùs in exilium ire, atque etiam vitam profundere, quàm Deũ,

quem

quem cognoscere cœperant, abnegare; nec non alij cùm metu mortis periculo resistere non valerent, exteriùs quidem reuocabant; at saltem intra pectus fidem retinebant, & noctu ad nos venientes multis cum lachrymis imbecillitatem suam humili confessione testabantur. Iudicet nunc apud se Paternitas tua, quantis molestiis & doloribus hoc tẽpore tali in casu afflictati fuerimus, qui Patri Antonio Loper, fratri Lodouico, & mihi, cùm regnum hoc Arimæ visitaremus, inexpectato obuenit. Et quãquam in horas, vti sæpe nobis nuntiabatur, impetum eorum, quibus trucidãdi nos negotium datum erat, expectaremus; nõ placuit tamẽ Deo tam singularem & optatam nobis gratiam facere; quanquam interea non desisteremus infirmos animare, & qui iã ceciderant hortari vt resurgerent. Porrò inibi subsistimus donec templum incẽdio datum est, atque ita compulsi fuimus Cocinocũ redire. Hinc Patrem illum & alterum comitẽ Magusam ablegaui, ad iter me Bongoum accingens. Placuit autem Diuinæ bonitati, vt in viam diuersam ab illa, quam cogitaram, me dare, forsitan vt me à morte liberaret, quam mihi nonnulli machinabantur, qui, ignaro me periculi, viam, qua profecturum arbitrabantur, vt me iugularent, obsederant. Cæterùm hanc nobis tribulationem redintegrata Deus consolatione compensauit. Voluit etenim, vt ciuitas hæc Magusa, è qua nunc scribo, vniuersa fidem assumeret, ita vt neque pagodum aliquod, neque ritus, qui gentilitatem adhuc testetur, supersit: vt etiam, sicut inferiùs dicemus, aut non facti sint Christiani, aut, tanquam qui aliis impedimento essent, quominus baptismum admitterentur, cum iactura omnium suorum prouentuum. Etenim, etiamsi princeps huius insulæ ante sexennium Christianam fidem assumpserit, nihilominus tamen quam plurimi gentiles restiterant integra retinentes sua fana & varellas. Permanserant similiter Bongij cum suis idolis, reditibus etiam suis fruentes. Hi obstabant, & inhibebant, vti dictum est, ne reliqua gentilium multitudo conuerteretur, atque etiam neij, qui iam conuersi erant, secundùm legem Christianam viuere auderent. Cuius incommodi magna ex parte causa erat vxor ipsius principis, quæ ethnicam religionem propugnabat, Christianis infensissima. Hæc nos hactenus dura persecutione pressit, effecitque, vt multi iam Christiani facti pedem retrahentes ad errores suos & vomitum redirent. Nam & legibus & religioni Iaponicæ vehementer erat addicta, earumq; vti & reliquarum Iaponensium disciplinarum peritissima. Sic autem diuina sua misericordia disposuit, vt, cùm anno præterito

ciuitatem hanc lustratum veniſſet, coacta quaſi & contra volun-
tatem concioni noſtræ intereſſet. Qua audita paulatim agnito
errore duritiem animi exuit, & tandem conuerſa eſt, atque vni
cum ea ferè omnes, qui gentiliſsimum adhuc ſequebantur. Equi-
dem, cùm ſcirem ab hac principe negotii noſtri ſucceſſum omne
dependere, ſedulò me fatigabam, vt in rebus fidei accuratè & re-
ctè inſtrueretur. Cumq. capaciſſimũ ſortita ſit ingeniũ, naturali
intelligentia & ratione adiuta, citra magnam moleſtiam omnia
comprehendit. Iamque trimeſtre tempus expirauit, cùm huc Bũ-
go rediens à me efflagitauit, vt auriculare ab ſe confeſſionem re-
ciperẽ. Porrò priùs quam hoc aggrederer, cùm exiſtimarem ne-
ceſſariũ, vt in myſteriis, quæ ad hoc ſacramentum pertinerent, e-
rudiretur, Fratrem quendã Iaponenſem ad eam miſi, vt ei bidui
triduíve operam ſuper confeſſionis & ſatisfactionis materia prę-
dicando inpenderet. Quorũ cùm iam intelligentiam percepiſſet,
ad confeſsionẽ & gratiam recipiẽdã ſeque ſaluandã duo inquit
eſſe exequenda; in primis vt pecuniam omnem & debita, quæ per
iniuſtas vſuras cũ ſubditis ſuis, dum gentilis adhuc fuerit, fœne-
rando compilaſſet, reſtitueret. Communis apud Iaponios cõſue-
tudo obtinet, vt proceres daniſticã exercentes ſubditis ſuis aliiſ-
q; centũ in fœnus collocent, vt poſtea meſsis tẽpore vltra mutuũ
ſexaginta recipiant; neque ſolùm hoc vitio non vertitur, aut pro
peccato habetur, at potiùs bonũ piumq; opus ſe facere arbitran-
tur. Alterũ erat, vt maritis vxores, quas ſeruarũ numero habebat,
redderet. Antiquitus enim apud Iaponios mos irrepſit, vt ſi mu-
lier aliqua cum marito diſſentiens deſerta domo ad Regis pala-
tium, aut eius, penes quem ditionis, vbi id contingat, principatus
eſt, confugiat, vt è veſtigio in ſeruitutem pro hac tutela vindice-
tur. Harum illa ſub iugo habebat multitudinem. Quamuis autẽ
inſolens hic videretur, & res difficilis, magnique incommodi mo-
rem hunc diſſoluere; conſiderans tamen non ſe poſſe ad cõfeſsio-
nem admitti, niſi ſublatis priùs duobus his impedimentis, quan-
tauis iactura culpam hanc redimere deliberat; atque Sacerdoti
conſcientiam detexit, breuique fidei inſtructione in tantum pro-
mouit, vt cum marito egerit, ne gentiles vllos in ſuis ditionibus
ſupereſſe pateretur; ſimulque Bontiis nuntiaret, vt aut Chriſtiani
fierent, ſe per miſſurum ipſis reditibus ſuis (qui ampliſsimi erant)
vti foui; aut, ſi tergiuerſarentur, eos è prouinciis ſuis exigeret; hac
ſe ratione omne obſtaculum, quod fidei progreſſum remora-
retur, amoturum. Ipſa verò ſine mora iuſsit idola omnia & gen-
tilium ſacrorũ libros in templum deportari. Bontiorum nõnulli,

relictis

relictis monasteriis suis & prouētibus discedentes exilium prætulerunt. Alij traditis idolis, & sacris voluminibus Christianum titulum acceperunt. Atque hodie fratris Ioan. Iaponensis concionem auditum eunt, & singulis diebus bis ad templum hoc ventitant. Quo nullum maius ad arrogantiam ipsorum edomandam tormentum adhiberi possit; neq; efficacius aut præsentius quicquam ad superbiam mortificandam eorum, qui se pro Deis regionis gerebant. & verisimile est indignissimè ferre eos, quorum plerique sexagesimum annum excesserunt, & intuitu valde sunt venerabiles, à iuuene 20. circiter annorum erudiri. Ergo nūc quicunque huic principi parent, diuinæ gratiæ indulgentia, neque Bontiis, neque idolis, aut aliis ethnicis obstaculis impedientibus Christianis ritibus insistunt. Quod eo maiore in momēto ponēdū, quo prouincia hæc amplior est, & incolarū multitudine frequentior. Iam nunc 30 hîc exædificata sunt templa, & quidē prēter hæc alia 40 necessitas exigit. Proinde in prouincia hac, & passim per vniuersam Iaponam, nullius rei maior est indigentia, quā operariorum, & hominū, qui gentis linguā calleant. In quo nobis spero satisfactum iri optimo consilio, quod Paternitas tua nobis dedit. Nempe vt Gymnasiū hîc instituatur, in quo operarij in ministeriū prædicationis Iaponica lingua & scripturæ scientia exerceantur. Hoc anno 77 misit huc Pater Alexander Valignanus Visitator Goa 14 nostri instituti idoneos sodales, vt, posteaquam necessariis aliquot rebus prouisum esset, reliquis adiuuātibus dicto operi principium daretur. Ex quo spero copiosum nos fructum collecturos. Cùm etenim in eo seminario Iaponij ad Diuini verbi præconiū formabuntur, maximum id futurū est momentum, vt breui admodum tota Iapona conuertatur. Academiæ eius initia in regno Bongoo statuentur, quòd hoc quietis & pacis tranquilla felicitate inter cæteras Iaponæ prouincias maximè floreat, tum & Christianorum inibi sit frequentia, & rex conatibus nostris impendio fauens. Quinimo ipse rex, cùm intellexisset cogitare nos Gymnasij in Iapona fundamentum iacēre, misso ad me nūcio indicat, omnino velle se vt illud in suis prouinciis erigeretur, itaq; considerarē, quem locum magis idoneum censeam, atque id ei significarem, mox se eius possessionem nobis transscripturū, etiā ad hoc totum aliquod oppidū, & quidem cuiuscunque principis requireretur. Exploratis proindè aliquot locis conterminis consuetæ regis habitationis; quendam delegi non longè à mari, neq; palatio Regis semotum, salubrem, & amplum & fontibus aliquot oppidò amœnū. Hunc nobis locū Rex sine mora cessit, ijs qui in

eo agrum possidebant incommodo hoc alibi optimè cõpensato. Nihil itaq; iam restat, quã vt opus auspicemur, quod nos propediem facturos spero. Addẽdũ, quod è multis regnis nuntiis ad nos missis Reges & populi contenderint, vt eis diuinam legẽ annuntiatum veniremus. Nihilominus fieri id non potuit, cũ eius simus paucitatis, vt vix dum iis, quos iam nobis adjunximus, instruẽdis sufficiamus. Hoc tamen non obstante nouo isto Sociorum Patris Visitatoris cura auxilio aduecto, & majoris subsidii spe excitata, iamnunc exordiũ domicilii cœpimus in regno Saxumæ. Pater autem Balthazar Lopez, qui ante nouennium mecum huc ex India venit, & Frater Ioãnes Almeida antiquus & vetus huius regionis hospes atq; inquilinus, & cũ his concionator quidã Iaponius eò proficiscuntur. Speramus Dominũ Deum nostrum horũ opera ad salutem multorũ hominum, dato successu, vsurum. Præterea alius quidã nostræ societatis cum comite quodam, qui linguam tenet, in regnum Cicuzenum se conferunt; & alter quidam Meacum, vt operam subsidiariam præstet iis, qui antea profecti eò sunt, vbi iãpridem septem aut octo ex nostris requirebantur. Alius quidam ad prouinciam Firandam contendit, vt Patri Sebastiano Gonzales, qui solus ibi fidei prouinciam sustinet, adjumento sit. Alii duo in ditionibus Omuræ subsistunt, quamuis triginta & amplius desiderentur, qui pro agri amplitudine religionem ibi excolãt. Qui reliqui sunt Bongoum se recipiunt, cæteris locis manentibus inculti ob operatiorũ penuriam. Dominus Deus viã nobis demonstrare, vti facturum confido, dignetur, simul & vires suggerere, vt religionis onera his in oris sustinere possimus, quo hæc nõ tantũ, vbi recepta est, conseruetur, verũ etiam cottidiana accessione per regna Iaponæ magis magisque dilatetur. Alia multa Paternitati tuæ transcribere possem, etiam de rebus præterq; suprãq; naturã cõtingentibus, quas Deus Dominus nostet in his regionibus operatur. Cæterũ iis omissis hîc supersedebo, eũ quòd ea in publicis literis narrentur, tum ob occupationes, quibus in præsenti distrahor. Hoc tamen iterũ, priusquam concludã, obtestabor, vt Paternitas tua, quanta sibi Diuinæ gloriæ cura est, tam assiduè in memoria cogitationeq; habeat Iaponam, quæ sanè inter præcipuas prouincias, quas societas à dæmonis iugo vindicare laborat, censenda est. Deus conseruet Paternitatem tuam, & tam corporales quam spiritales eidem vires adaugeat, quo aptior fiat filiis suis & consolandis, & in diuinæ legis salutiferum tramitem dirigendis. Cocinocui, Kal. Septemb. CIↃ. IↃ. LXXVII.

AMPLIS-

AMPLISSIMO CLARISSIMOQVE VIRO CHRISTOPHORO AB ASSONLEVILLE REGIÆ CATHOLICAE MAIESTATIS IN BELGIO PRIMARIO SENATORI.

IN hoc senescentis labentisq; ecclesiæ æuo, quando per totum pæne terrarum orbem, iniquitate inualescente, multorum refrigescit caritas, nihil esse arbitror, Amplissime Domine, quod ad stabiliendam in nobis auitam & orthodoxam fidem plus adferat momenti, atque illa diuinarum prædictionum de orbis uniuersi nationibus & regnis, non ad Caluinianam, Lutheranam, aut Anabaptisticam perfidiam; sed ad hãc eandem, quam à maioribus acceptam, Dei beneficio, sub uno Pastore supremo Rom. Pontifice inconcussam retinemus fidem traducendis, constans & succedentium sibi mutuo temporum serie continuata impletio. Nempe huc illa Prophetarum pertinent in diuinis expressa scripturis oracula. Isa. 49. Parum est mihi vt seruus mihi sis ad suscitandas tribus Iacob, & ad fæces Israël conuertendas: ecce dedi te in lucem gentium,

tium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Et quod interiectis paucis idem subijcit Vates: Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi: Laudate cæli, & exultet terra: iubilate montes laudem, quia consolatus est Dominus populũ suũ. Huc & illa Regij Prophetæ pro senectute ecclesiæ deprecantis pertinet oratio: Psal. 70. Deus docuisti me à iuuentute mea, & vsque nunc pronunciabo mirabilia tua. Et vsque in senectam & senium; Deus ne derelinquas me. Donec annunciẽ brachiũ tuum generationi omni quæ ventura est. Ad omnem profectò generationẽ, quæ vbiuis terrarũ sita est, euangelii debuit prædicatio penetrare; vt gẽtiũ plenitudo intraret. Quod dum fieri iam & in barbararum nationum ad Christi ecclesiam vocatione impleri cõspicimus; ex ista diuinarum promissionũ infallibili veritate, non secus aduersus omnem fluctuationem in Romana & Apostolica fide roboramur, atque olim doctissimum Augustinum in Catholicæ & Romanæ fidei professione retinuit populorum & gentium diuersissimarum consensio; retinuit autoritas, miraculis inchoata, spe nutrita, caritate aucta, vetustate firmata; retinuit ipsum Catholicæ Ecclesiæ nomen; retinuit ad extremum illa ab ipsa sede Petri Apostoli vsque ad temporis illius Episcopatum continua successio Sacerdotum. Laudandus proinde zelus est & indefessus labor eorum, qui ex Societate nominis IESV ad potentissimas atque amplissimas Indorum Iaponiorũq; regiones ad Apostolicæ legationis obeundũ munus ablegati

gati, longè maximā in Romanā, hoc est in orthodoxā & Catholicā, Christi Ecclesiam inuexerunt segetē: nec tantū populos multos, adspirante illis Dei gratia, sed Reges etiā & regna integra ad Christianismū & ad eādē nobiscū ecclesiastici corporis cōpagem adduxerunt. Quo numero illi cū primis Iaponici Reges sunt habēdi, qui ante pauculos annos ad Tertiūdecimū Gregorium, per lōgissimos itineris tractus, emissis Legatis, Pōtifici Maximo Romanæq; Ecclesiæ in Amplissimo Illustrissimorum Cardinaliū & vtriusq; ordinis Procerū cōsessu, obedientiā publicè præstiterūt. Horū hic breuē & historicā edimus narrationem, adiectis epistolis variis, quæ de illorū in Iaponiā reuersione, & de ea quæ ad fidē Catholicā interim facta est accessione, ac demū de illius gētis moribus & inolitis quibus ante veri Dei cultū imbuti erant superstitionibus, ab illis Societatis IESV Sacerdotibus, qui in Euāgelio illic laborāt, scriptæ & acceptæ nuperrimè fuerūt. Quæ omnia à R. P. Oliuerio Mannaræo, Societatis IESV in Belgio Prouinciali Præposito, in lucem edere iussus, eius etiā hortatu, clarissimæ Amplitud. tuæ nuncupo; ad eā quæ ex fide est ædificationem, tuæ in primis Amplitud. deinde verò cæteris omnibus qui ea lecturi sunt, haud dubiè profutura. Quod reliquū est Amplis. clariss. Domine, Deū opt. max. oro, vt tua Amplitu. Belgio huic nostro, multis nominibus infelici atq; attrito, diu incolumem seruare dignetur. Louanio, 11. Cal. Martias, 1593.

Clariss. Amplitud. tuæ obseruantiss.

HENRICVS CVYCKIVS.

ACTA CONSISTORII PVBLICE EXHIBITI,

A S. D. N. GREGORIO PAPA XIII. REGVM IAPONIORVM LEGATIS ROMÆ, DIE XXIII. MARTII, M. D. LXXXV.

SEdente Gregorio XIII. Pont. Max. in aula Regibus admittendis, eorumque legationibus destinata, die 23. Martii, 1585. matutinis horis; in amplissimo S. R. E. Cardinalium consessu, & magna Principũ Antistitumque frequentia, summo omnium ordinum studio & celeberrimo comitatu; introducti Regum Iaponiorum legati duo, Mantius & Michael, (qui idem Principis Omuræ) & è legationis eiusdem comitibus Iaponiis præcipuę nobilitatis item duobus, alter Martinus nomine, (namalter, Iulianus, graui morbo implicitus tenebatur) post solemnem Summi Põtificis adorationem, & beatorum pedum oscula, ab eodẽ eximia cum significatione beneuolentiæ & caritatis accepti, in locum à Designatore præstitutum magna cum modestia secesserunt. Posthæc, allatæ ab iis Regum litteræ, publicè recitantur ex Iaponico in Italicum sermonem atque in Latinum deinde conuersæ, in hæc verba.

LITTE-

LITTERARVM EXEMPLA REGVM IAPONIORVM, AD GREGORIVM XIII. PONT. MAX.

FRANCISCI REGIS BVNGI, &c.

SVMMI Dei auxilio suppliciter implorato, magna cum humilitate ad Sanctitatem vestram scribere aggredior. Dominus rector cœli terræque, cuius imperium super Solem, Lunam, & stellas, ignoranti mihi, & profundis immerso tenebris, claritatis suæ lumen iussit splendescere, ac nostratibus præcipuè populis referans arcam suæ misericordiæ atque gemmarum, dignatus est ante annos amplius quatuor & triginta destinare in hæc Iaponis regna Patres è Societate IESV; quorum è salutari ac diuina semente, non nihil in meum quoq; Dei benignitate, cecidit pectus. Quod tã insigne beneficium, aliáque multa, ô Sanctissime totius Christiani populi parens, vestræ potissimùm precationi meritisque accepta equidem refero. Ac proinde, nisi me bella, senium, & affecta valetudo impedirent; confertem ipse me ad visenda ac veneranda sacratissima isthæc loca, ac simul obedientiam exhibens, pedes V. Sanctitatis, post pia ipsorum oscula, capiti meo super imponerem; & sanctissima vestra manu pectus meum signo Crucis muniendum curarem. Sed quoniam iis quas dixi causis impedior, sororis meæ filium D. Hieronymum Regis Fiungæ filium cogitabam legare pro me. Verùm quando is in præsenti longè abest, & P. Visitatoris instat profectio; D. Mantium, eius consobrinum, eodẽ nomine mittere visum est. A V. Sanctitate magni beneficii accipiã loco, si pro ea qua fungitur in terris Dei vice, meq; & Christianũ hũc gregẽ, vti facit, fouere atq; adjuuare perrexerit.

Reli-

Reliquiariam thecam, per eundem P. Visitatorem à V. Sanctitate mihi dono transmissam, accepi libens, ac meo vertici venerabundus imposui, atque ob id V. Sanctitati gratias ago habeoque tantas, vt explicandis iis nullæ neq; linguæ neq; ora sufficiant. Non ero longior: quippe tum de Regni huiusce rebus, tum de me ipso coram ex P. Visitatore & ex D. Mantio plura cognoscet Sanctitas V. quã ego verè & ex animo adorans, multo cũ timore ac tremore hasce litteras exaraui xj. die Ianuarij, anno post Domini adventum, M. D. LXXXII.

Inscriptio.

Adorando, & cæli regis locum in terris obtinenti, magno & Sanctissimo Papæ.

Subscriptio.

Sanctissimis pedibus Beatitudinis Vestræ substratus Franciscus Bungi Rex.

PROTASII REGIS ARIMANORVM.

CVM Dei gratia demisse & humiliter hasce litteras offero Sanctitati V. Ante hoc biennium, qui fuit annus ab aduentu Domini M. D. LXXX. per Quadragesiam, quibus maximè diebus pretiosa passio Domini nostri IESV Christi recolitur, in magnis belli tumultibus, magna mearũ rerum familiæque mea perturbatione, denique in profundo gentilium tenebrarum iacenti mihi dignatus est Pater misericordiarum, lucem veritatis & rectum ad salutem iter ostendere per venerabilem Visitatorem, alioſque verbi Dei prædicatores è Societate IESV, qui enixè me adiuuerunt, perque baptismi sacramentum, super me meosque diuinæ gratiæ rorem è cælo deuocarũt. Pro quo tali ac tanto beneficio mirè lætus, infinitas Regi cælorum ago gratias. Cumque Sanctitas Vestra Christianum gregem vniuersum moderetur & pascat; valde mihi fuit optatum, istuc venire, coramque humi stratus magna cum submissione exhibere illi obedientiam; & post pedum oscula beatorum, eosmet meo capiti superimponere. Sed quoniam rebus variis impedito id mihi non licet, mitto cum eodem P. Visitatore, patruelẽ meum D. Michaëlem; vti pro me hoc munere pietatis officiique fungatur. Ex eo ipso mea vota & alia cognoscet V. Sanctitas: ac proinde non ero fusior. Quam ego ex animo

animo sincero & humili venerabundus adoro. Die 8. Ianuarii, anno post Domini aduentum, M. D. LXXXII.

Inscriptio.

Reddatur epistola magno illi & sancto Domino, quem adoro Dei vices gerentem.

Subscriptio.

Sanctitatis Vestræ substernitur calceis D. Protasius.

BARTOLOMAEI PRINCIPIS OMVRANORVM.

VEreor ne crimen audaciæ subeam: attamen cum Regis cælorũ gratia rudem hanc epistolã offero Sanctitati V. quæ cùm in terris locum obtineat Dei, ac simul ex ipsius doctrina & magisterio Christianus populus pendeat vniuersus; æquum sanè fuerat, memet maria transmittere, ipsumque ad V Sanctitatem inuisendam venire, sacrosque eius pedes post pia illorũ oscula super meum caput imponere. Sed quo minùs hoc fungar officio, multæ me hoc tẽpore prohibẽt causæ. Nuper ad hæc tam remota loca lustrãda P. Visitator è Societate Iesv cõtendit, multisq; rebus piè ac laudabiliter institutis, iam nunc redit in patriam: qua ego tã præclara occasione inuitatus, deesse nolui, quin fratris mei filiũ D. Michaelẽ cũ eo mitterẽ istuc: qui licet muneri tanto sit impar, tamẽn gratissimũ fuerit mihi, si eũ V. Sanctitas ad beatorũ pedũ oscula admiserit. Interea V. Sanctitatẽ supplex oro obtestorq;, vt mei memoriã cõseruare, meq; & Iaponios hosce Christianos fouere dignetur. Id vnum in votis est mihi. Reliqua ex P. Visitatore & ipso D. Michaele coram cognoscet Sanctitas V. quam ex animo adorans, cum timore scripsi. Die xxvij. Ianuarii, anno post Domini aduentum, M. D. LXXXII.

Inscriptio.

Sublatis manibus adorans offero hæc Sanctissimo Domino Papæ, magni Dei vices gerenti.

Subscriptio.

Ego D. Bartolomæus sanctis eius pedibus humi substratus.

RECITATIS LITTERIS, ET SILENTIO INDICTO, IPSORVM LEGAtorum & Regum nomine, sequens Oratio est habita à Gaspare Gonsaluo Lusitano, Presbytero Societatis IESV.

ORATIO HABITA IN LEGAtorum Iaponiorum introitu.

IAPONIORVM insulas tanto locorum ac marium interuallo a nostris regionibus natura disiunxit, vt tenuissimo nominis vestigio paucissimis antè cognitas, cæteris omnibus ignotas, nunc etiam nonnulli vt esse credât vix adduci posse videantur. Sûtamen, Pater Beatissime, & sunt numero multæ, magnitudine amplissimæ, vrbibus frequentes, hominum ingeniis ac militaribus studiis vsque adeò præstantes, vt qui eas viderunt, cæteris illius cæli regionibus longè antecellere, nostris verò vt cõparari possint, nihil illis aliud quam religionem, qua carebât, ac veræ fidei lucem deesse credant. Et quidem illa non multis antè annis, Apostolicæ huius Sedis auspiciis, in remotis adeò locis disseminari cœpta, exiguo sanè principio (quod nascente quondam Ecclesia factum esse scimus) à tenuissimis primùm hominibus, mox optimo maximóque Deo incrementum afferente, paulatim à nobilioribus recepta; tandem superioribus annis, atque in primis felicissimo tuo ac planè aureo Pontificatu, Pater Beatiss. ad Principes, ad Dynastas, ad Reges peruenit. Hoc tibi cùm lætum ac iucundum plurimis de causis accidere debuerit, tum verò maximè quòd multis hæreticorũ machinis in vicinis adeò locis labefactatam ac pænè conuulsam religionem dum magna animi cõtentione restaurare pergis, tantũ aliunde incrementi ad Christi optimi maximi gregem atque adeò ad Catholicam religionem factum esse videas. Verùm huius lætitiæ fructum quãuis tu quidem antea auribus accipere, nonnulla etiam ex parte degustare

stare animo potueris, tamen hodierna die vel maximum haurire oculis, & in totius curiæ luce palam oblatum, manu ipsa contingere, ac plenissimam ex eo voluptatem non capere tãtùm animo quasi propriã, sed cæteris etiam, quasi Ecclesiæ totius cõmunem, potes impertiri. Quantis enim gaudiis Ecclesiam vniuersam, quãtis populum Romanũ exultare pãr est, cũ hodierna die videat nobilissimorũ Principũ Legatos ex Iaponensium insulis, hoc est, ex vltimis omniũ terrarũ finibus, religionis ergò, quod nullis antè sæculis auditũ est, tibi ad pedes accidere, & bellicosissimos Reges fidei armis & Euangelii prædicatione perdomitos, ad tuam, hoc est, Christi ditionẽ accedere, & quod ipsi per se non possunt tantis locorum spatiis disiuncti, per hos, sibi amore ac sanguine conjunctissimos, obedientiam tibi ac fidem polliceri. Ego verò rei tantæ magnitudinem mecum ipse reputans, nihil censeo summo religionis Antistiti iucundius, nihil huic ordini præclarius, nihil Ecclesiæ vniuersæ ac populo Romano accidere potuisse gloriosius. Beatam se quondam ac felicem Cæsare Augusto Imperatore Roma esse credidit, quòd eius principatu Romani imperii nomen ac fama longè adeò latèque propagata erat, vt eius amplitudine commoti nonnulli Indiæ populi, amicitiæ componendæ gratia, legatos ad Cæsarem destinassent. Concurrebat vndique populus ad inspiciendum inusitatum hominum genus, nouos Romanis vultus, insolitos habitus, inauditum sermonem oculis atque auribus auidissimè hauriebat. Sed age iam legationem illam Indorum cum hac Iaponensium legatione si placet conferamus. Erat illa quidem ex remotissimis terrarum oris, at hæc quanto ex remotioribus? cùm longissimo primũ tempore ex Iapone ad Sinarũ portus, inde ad auream Chersonesum, mox in Indiam veniendum fuerit; vt ex India tandem in Lusitaniam nauigari, ex Lusitania verò Hispania, quàm longa est, peragrata, toto triennio partim in itinere, partim in nauigatione posito, Romam vltimò ad Gregorium Pont. Max. posset peruenirí. Iam verò Augusti temporibus, Romani tantum imperii nomen in India auditum, numquam arma conspecta, vexilla numquam explicata fuerant: amicitiam à Romanis Indi vt socii flagitabant, non obedientiam offerebant: fœdus ab Imperatore quasi pares, non tamquam à superiore viuendi leges postulabant. At nos hodierna die Romæ in hoc ipso orbis terrarum theatro amplissimo quid videmus? Hos nimirum summo loco natos, ac regiæ familiæ iuuenes, Gregorio Pontifici Max. ante pedes procumbere, ac suorum Regum nomine

non amicitiam petere vt pares, (quamuis amorem sibi vt filii pol-licentur) sed obedientiam offerre vt subditos: & qui externorum hostium armis ex omni hominum memoria, quod ego quidem sciam, nullam de se vnquam victoriam concesserunt; illi in suis hodie regionibus victricia Christi signa Gregorio duce explicata intuentes, inuictissimis se armis Romanæ fidei, hoc est Christianæ ac catholicæ, superatos esse libentissimè confitentur quòd eam sibi victoriam non minùs salutarem fore putent, quàm terrarum orbis vniuersus Ecclesiæ iucundam, tibi verò Pater Beatissime, cuius auspiciis Deo bene iuuante parta est, existimet esse gloriosam. Et quidem quod ad Ecclesiam attinet, multum illa quondam suæ felicitati ac gloriæ accessisse existimauit, cùm Gregorii Magni temporibus, sanctissimi illius Pontificis industria ac opera, amplissimam Angliæ insulam, & toto, vt ait ille, diuisos orbe Britanos, ad Christi fidem adjunctos esse vidit: sed quantum illo Pontifice gloriæ vnius insulæ accessione acquisisse videbatur, tantum suis ornamentis illius postea defectione detractum esse mœrebat. Sed ecce tibi alterius Gregorii diligentia ac felicitate summa (ne quid illa suæ gloriæ deesse doleat) vnius insulæ loco insula altera, immo verò insulæ plures ac regna, & toto à nobis orbe, toto mari diuisæ gentes magno numero ad Ecclesiam accesserunt; vt præterito illo damno, quod sanè fuit maximum, non minore fortasse lucro, spe verò etiam majore cumulatissimè compensato, pristinum animi mœrorem nouo gaudio & incredibili Ecclesiæ totius iucunditate leuare liceat. Quam mihi Ecclesiæ communem publicamque lætitiam, tam multis antè seculis præuisam, multo etiam iucundiorem suis carminibus diuini vates facere videntur. Videor enim mihi hodierna die regium Prophetam, dum incognitam superioribus seculis nationem tantæ hominum multitudine ad Ecclesiam accessisse gaudemus, diuinum illud carmen Ecclesiæ nomine quasi ad citharam concinentem audire: Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Quod si quis paulo alienius esse putat, quàm vt de re præsenti dictum esse videatur; quid illud Esaiæ vaticinium? Non huius diei proprium esse censebit, non Romanam Ecclesiam præclaro illo carmine à diuino vate appellatam esse iudicabit? Gentem, inquit, quam nescicbas, vocabis; & gentes quæ te non nouerunt, ad te current propter Deum tuum & sanctum Israël, qui glorificauit te. Nec verò in tam publico omnium gaudio suam à nobis operam senior ille Tobias

desiderari patietur; quin præsentem Ecclesiæ felicitatem gratulatus, illa quasi cygnea voce communem omnium lætitiam excitabit. Luce, inquit ille, splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te: nationes ad te venient de longinquo, & terram tuam in sanctificationem habebunt. Ne verò sibi hæretici de Romanæ Ecclesiæ contemptu nimium blandiantur; Maledicti, inquit, erunt, qui contempserint te, & maledicti erunt omnes, qui blasphemauerint te. Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua. Sed me nescio quomodo diuinorum carminum suauissimus concentus mei ipsius quodammodo oblitum longiùs à proposito abduxit, quam initio putaram. Quare vt eò redeat oratio, (quod huius potissimùm temporis atque huius loci meique muneris videtur esse,) habes in conspectu tuo, Pater beatissime, regios hos iuuenes, qui suorum ad te Regum, quibus sunt sanguine & amore coniunctissimi, mandata deferunt: quorum siue nobilitatem generis, siue religionis studium, siue in Romanam Sedem obseruantiam longissima peregrinatione comprobatam spectare velis, dignos sanctissimorum pedum osculo, dignos benedictione tua, dignos in hac ætate omnium admiratione iudicabis. Enimuero philosophum nescio quem, hominem alioqui vanissimum, tamen ob insignem discendi cupiditatem longinqua peregrinatione suscepta, quantū adeò omnis antiquitas mirata est, quantum omnis posteritas commendauit? Intrauit ille Persas, pertransiuit Caucasum. Albanos, Scythas, Messagetas, (vt Hieronymi verbis dicam) & opulentissima Indiæ regna penetrauit, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, inter paucos discipulos, de natura, de siderum motu, de dierum cursu docentem audiret. Magnum & inusitatum, sed tamen inutile ac vanum vnius hominis discendi studium. At in his quanto admirabilior religionis amor, quanto fidei cupiditas ardentior, quibus hac vna de causa tanto longinquior suscepta est peregrinatio? Quantulam enim orbis partem ille philosophus obiuit, si cum iis conferatur, qui maria, regna, nationes, & quātum ferè aquarum ac terræ globus complectitur, ab extremis eius finibus emensi, Romam vsque ad hanc Christianæ fidei arcem, Ecclesiæ munimentum, religionis præsidium penetrarunt? Maior profectò ipsorum labor, ardentius studium, difficilior peregrinatio; sed multo etiam maiore lucro & fructu longè vberiore compensatur. Nec enim illi hodierna die inter paucos discipulos Hiarcham, sed in hoc purpuratorum Patrum amplissimo consessu Gregorium XIII. intuentur; non in throno sedentem au-

reo, sed in beatissima Petri sede positum; non differentem de side-
rum ad cæli cursu; sed qua fide, quo operum cursu in cælum ten-
dendum sit, certissima ratione ostendentem. O gratum oculis, &
iucundum animis spectaculum! Multa illi quidem tam longi
terrarum spatiis viderunt, multa spectarunt, mores hominum
diuersos, regna multa, & varia naturæ miracula contempla-
sunt; sed nullius adeò rei specie, quàm tuo hodie conspectu, re-
creati sunt, Pater Beatissime. Nunc bene collocatos labores suos,
nunc susceptas itineris & nauigationis molestias iucundas esse
putant. Sed hunc suorum laborum ac peregrinationis tam in-
cundum ac suauem fructum tum demum arbitrantur fore ple-
nissimum, si Regum illorum obedientiam, à quibus tanto inter-
uallo ad te missi sunt, si promptum paratumque animum, si testa-
tam litteris fidem paterno ipse animo ac benignè susciperes; quod
sanè vt facias, tum morum ac naturæ tuæ bonitas singularis, tum
Regum illorum religio, & præclara in fidem Christianam merita
non postulare modò, sed quodammodo etiam videntur flagitare.
Franciscus enim Rex in Iapone potens, atque inter primos
illarum regionum iure numerandus, nuper ille quidem fide sus-
cepta baptismo expiatus est, sed multis antè annis Christianam
religionem ac fidem, tum primùm in sua prouincia nascentem ac
teneram, vsque adeò fouit, vt quidquid in religionis negotio in
Iapone perfectum est, illius iuduſtriæ ac fauori secundùm Deum
acceptum referamus. Ille Franciscum Xauerium præclara sanc-
titate virum, ex eorum numero, qui minimæ Societatis nostræ
cum Ignatio Loiola fundamenta posuerunt, cùm primus om-
nium ad eas insulas appulisset, humanissimè complexus, libere in
suo regno Christianam fidem prædicare voluit. Ille cæteros E-
uangelii ministros, qui Franciscum postea ad eas regiones sunt
consecuti, tam longè á suorum congressu positos, & inter remo-
tissimas nationes omni penè auxilio atque ope destitutos, singu-
lari amore ac beneuolentia prosecutus, nihil desiderare passus
est, quod ab optimo Rege ac nostræ religionis amantissimo
optari posset. Ille aditus nostris tutos ad proximas prouincias
patefecit, ille vicinorum Regum amicitiam ac fauorem litteris
ac nuntiis conciliauit. Ille in maximis suis periculis, inter gra-
uissimas bellorum tempestates ac fluctus, vt nostri salui & securi
esse possent, diligentissimè curauit. Quid aliud tam amico
Regi, tot beneficiis susceptis, religione ac fide ipsius po-
tissimùm fauore propagata, quàm religionem ipsam ac fi-
dem nostri optarent? Dilata res est diutius quàm vellemus: sed

ita

ita tandem singulari Dei Optimi Maximi beneficio omnium vota consecuta est, vt quantum optimo Regi detrimenti mora illa potuit attulisse, tantum hodie incredibili fidei feruore recuperasse videatur. Dici profectò non potest quanto religionis studio inflammetur, quanto propagandæ fidei amore ferueat; quam concitato cursu ad summum omnium virtutũ fastigium feratur. Tui verò videndi, Pater Beatissime, ac sanctissimos pedes osculãdi quanto desiderio flagrarit, vel hoc vno potest intelligi, quòd cùm ipse grauissimis regni curis ætate etiam impediretur, hunc Mancium quem vides, ad hoc sibi genus officii vicarium substituerit, quem vnum nobilitate primum, Fiungæ nimirum Regis nepotem, ac sibi multis de causis coniunctissimum, in suo regno habere videbatur. Per eum verò id postulat ardentissimè, vt obedientiæ & obseruantiæ in te suæ testificatione susceptа, inter Ecclesiæ Catholicæ atque huius beatissimæ Sedis filios numerari possit. Idem verò etiam contendit Protasius Rex Arimensis, iuuenis lectissimus, huius Michaëlis, quem ad te hac de causa misit, patruelis frater. Idem Bartolomæus Omuræ princeps, Arimensis Regis ac Michaëlis eiusdem patruus carissimus. Atque vt ego hodierna die de Arimensi Rege taceam, cuius extant religionis ac fidei argumenta clarissima; de Bartolomæo tamen facere non possum, quin aliquid dicam. Hic est ille Bartolomæus, Pater Beatissime, qui Principum omnium primus fidem Christianam in Iapone cum baptismo suscepit, tanto animi feruore ac studio, vt deiectis vbique Idolorum statuis, iecta ex suis vrbibus superstitione, multis ob eã causam periculis aditis, toto ferè principatu ac ditione expulsus, non solũ à susceptа religione non discesserit, sed incredibili animi fortitudine ac præsentissimo Dei numine recuperata ditione, multo etiam quàm antè constantiùs in sententia perseuerarit. Qui si per se præstare hodie potuisset, quod per hunc Michaelem facit, vt Sanctitatis tuæ pedes osculari, & Apostolicam benedictionem præsens à præsente posset accipere, tum verò se felicem ac planè beatum esse censeret. O Deũ immortalem, quid hoc est? In remotis adeò locis tam longè à Romana Sede, vbi numquam antea Christi nomen, numquam Euangelium auditum erat, cùm primùm illic religionis ac fidei lux affulsit, homines nostrorum morum insolentissimi, regno clari, copiis affluentes, bellorum gloria insignes, Romanæ Ecclesiæ amplitudinem & dignitatem agnoscunt; & magno sibi honori ducunt, per eos quos carissimos habere poterant, Summi Pontificis pedes osculari? Et erunt in vicinis adeò regionibus,

veritatis luce vsque adeò perspecta, qui tanto se parricidio inquinare audeant, vt pulcherrimam Christi sponsam capite truncare, & Romanæ Sedis dignitatem à Christo ipso constitutam, tot sæculorum spatiis confirmatam, tot sanctorum hominum sententiis fultam, tot Conciliorum exemplis stabilitam, cũ summa sui pernicie in controuersiam vocare audeant? Sed continebo ipse me, nec patiar hodierna die in publica omnium lætitia dolore animi longiùs abripi, & meam orationẽ eò reuocabo, quod in tanta varietate rerum penè vnum fueram oblitus; cùm tamen eiusmodi res sit, quæ omnium sæculorum immortali memoria digna esse videatur. Sæpe ego quidem ac frequenter audieram, nõnunquam etiam legeram, si quis absolutam omnibus numeris ac perspectam boni principis imaginem consideret, fore, vt intuens illum, & quem clarissima luce fulgentem in medio cæli globo solem intuemur, multis in rebus præclare videat conuenire. Enimuero solem in illa quasi arce constitutum, non ea tantùm quæ proxima sunt ac vicina pertingere, sed remotissimas etiam mundi partes illustrare radiis, & quæ disiunctissima videtur esse, adire quoque virtute penetrare. Non multo aliter bonum principem, si modò hoc nomine dignus esse velit, non domesticæ familiæ suæ terminis regiam beneficentiam debere circumscribere, neque intra paucorum domus ac manus includere, sed illius quasi radiis illustrare omnia, & quoad eius fieri possit, remotissimos etiam quosque beneficiis ornare. Verùm hoc qui præstare aliqua ex parte valeant, fortasse nonnulli: qui verò id quod valent, etiam velint, pauci omnino reperientur. Tua verò beneficentia, Pater Beatissime, cum singulari religionis studio coniuncta, non huius tantùm vrbis mœnibus includi, non Italiæ finibus circumscribi, non Germaniæ, Bohemiæ, Vngariæ, Poloniæ, non Syriæ, non Græciæ, non Dalmatiæ terminis contineri potuit: quibus omnibus in locis, partim seminariis extructis, quasi munitissimis fidei arcibus; partim aliis beneficiis immortalia tuæ liberalitatis ac religionis monumenta posuisti; sed longiùs etiam prouecta, & extra anni quodammodo solisque vias, vt ait ille, hoc est, vltra Indorum, Brachmanum, ac Sinarum terminos ad vltimas laponensium oras ac fines peruenit. Cùm primùm enim Christi fidem in illa regione feliciter propagari cœptam, ea potissimùm ratione promoueri posse intellexisti, si quam plurimos suæ gentis homines, quorum acerrima ferè sunt & acutissima ingenia, disseminandi Euangelii ministros haberet; nec deterreri sumptibus nec rei difficultate potuisti, quin ibi lectissimorum adolescen-

Iescentium seminaria, maxima tua impensa, institui iuberes, quorum postea prædicatione, cùm litteris ac pietate satis essent exculti, nihil omnino supereſſet, quod, expulsa superstitione, ad Christi fidem ac religionem non accederet. Pro qua tam eximia tamque incredibili beneficentia, ex singulari propagandæ fidei amore profecta, eo magis tum suo tum publico suæ gentis nomine tibi gratias agendas esse immortales Legati censuerunt, quòd eodem illo anno à te Romæ delignatam esse audiunt, quo Principes illi ac Reges nobilissimi hanc ipsam ad te legationem in Japone decernebant; vt non illi citiùs de obedientia tibi præstanda, vt filii, quàm tu de illorum commodis ac salute, vt parens beneficentissimus, cogitaris. Quo magis etiam sperandum esse putant, qui sua sponte vsque adeò commoti tanto hactenus studio ad fidem accurrebant, eos tuæ beneficentiæ stimulis incitatos, nouis præsertim militum copiis ex illis seminariis in dies succrescentibus, maiore in posterum numero & studio ardentiore ad fidem esse venturos. Ita breui futurum est, Pater Beatissime, vt Deo Optimo Maximo Sanctitatis tuæ votis, & minimæ Societatis nostræ laboribus fauente, non iam paucas Iaponis vrbes, non regna pauca, (quæ tibi hodierna die quasi quasdam fecundissimi agri primitias offerimus) sed plura alia, quibus amplissima illa regio distincta est, & tantam hominum multitudinem, quæ numero facilè comprehendi nequeat, ad Christi fidem audias accessisse.

AD HANC ORATIONEM AB ANTONIO BVCCAPADVLIO, SVMMI PONTIFICIS NOMINE, in hæc verba responsum est.

Hic me vestræ orationi jubet respondere Sanctissimus Dominus noster, iuuenes nobilissimi, Quòd Franciscus Bungi Rex, & Protasius Arimanorum, Protasiique patruus Bartolomæus Omuræ Princeps, ab Iaponiorum insulis remotissimis vos suos propinquos huc ad se miserint, eius quam obtinet Dei benignitate potestatis coràm venerandæ causa, piè illos sapienterque feciſſe. Esse enim vnam fidem, vnam Ecclesiam Catholicam,

vnum huic ipsi Ecclesiæ præfectum, Christiqúe gregis vniuersi, hoc est Catholicorum omnium, qui vbique terrarum sunt, Petri successione pastorem, Romanum Pontificem. Hoc illos vnà cum cæteris fidei orthodoxæ mysteriis agnoscere & profiteri lætatur, immortaléſque agit gratias diuinæ bonitati Sanctissimus Dominus noster, iudicatque hãc esse lætitiam verisimam, à Dei gloriæ atque animarum salutis studio profectam. Itaque libentissimè vnà cum his Venerabilibus fratribus suis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, hanc illorum fidei, obedientiæ, deuotionis testificationem amplectitur. Optat atq; orat, vt illorum exemplo, cæteri quoq; illarum Insularum, totiusque orbis Reges & Principes, omni idolorum cultu atque errore abjecto, cognoscant Deum verum & quem ille misit Iesum Christum: hæc est enim vita æterna.

Hisce peractis consistorium dimissum, Legati cùm Summum Pontificem in ædes interiores de more deduxissent, ab Illustr. Cardinale S. Sixti (fratris filio Summi Pontificis) amicitiæ & honoris causa conuiuio primùm excepti, dein ad ipsius Põt. Max. priuatum ac familiare colloquiũ intromissi, multa cum eo de itinere ac de religione per interpretes contulerunt: inde ad S. Petri Basilicam adiere; ac sacris Apostolorum liminibus piè salutatis, sub vesperam honorificè domum reducti sunt.

FINIS.

EXTRACTVM EX LITTERIS ROMA MISSIS KAL. APRILIS ANNI 1585.

QVATVOR Iaponij Legati his diebus Romã venerunt, a tribus Christianis Regibus eam ob causam in Europam missi, vt Romanum Pontificem tanquam Religionis Principem consalutarent.

Tribus annis magnam Oceani partem emensi, multisque perfuncti casibus, his tandem diebus ad Italiam appulerunt, summoque honore Pisis Florentiæ & Senis à magno Hetruriæ Duce excepti sunt. Cùm autem ad Ecclesiæ Romanæ Prouinciam accessissent, innumera peditum equitumque multitudo, honoris & officij causa, obuiam illis processit. Duas illis equitum turmas Summus Pont. ab Vrbe misit, quibus septi 22. Martij sub occasum solis, curru vndique tecto, Romam ingressi, porta Flaminea, viaque lata, ad S. Marcum, & inde ad Societatis IESV domum peruenerunt. Quo tempore longè latéque per Vrbem varius increbuit rumor: Aiebant enim quidam, adesse Reges noui & ignoti orbis; alij, Antipodas Romam venisse. Quamobrem è vestigio omnium ordinum multitudo aduolauit. E curru deinde ad templum Legati adierunt, & ad maximam Aram, Christiano more Deum venerati, quod eos incolumes esse voluisset, ac terra marique summis in periculis benignè tutatus esset. Hoc Legati dum facerent, alumni Collegij Germanici duos in choros distributi, suauissimo concentu, Te Deum laudamus aliásque preces catholico ritu decantarunt; quæ sanè res Legatis ob egregiam pietatem fuit longè iucundissima: Quamobrem eorum vnus, infirma valetudine febrique vexatus, neque sedere tamen ante finem, neque saltem consurgere aut erigi voluit. Gratiis itaque Deo piè actis, in domum Patrum ad quietem honorificè candidis cum facibus deducti sunt. Sic enim Summo Pontifici placuerat, vt pars quædam nostræ domus pulcherrimè exornata iis attribueretur, quòd Legati nollent vel hospitio ab iis disiungi, a quibus

ad

ad Christiana sacra & ad Christianum orbẽ adducti fuissent. Nihil dico quanto apparatu quantaque humanitate fuerint a Patribus excepti; parietes ipsi profectò gestire, lætitiaque exultare videbantur. Postera die vixdum diluxerat, cùm tota Vrbe frequens & ludibundus populus equis curribusque concursare, loca omnia publica priuataque gratulationibus plausuque personare, Illustriss. Cardinales in Vaticanum ad Summum Pont. festinare cœperunt. Interea Legati ornatissimo curru ad Flamineam portam deuecti, compararunt se vt in Vaticanum progrederentur. Eòdem venerat ex tota Vrbe nobilissimus quisque; accesserant è Vaticano aliquot equitum turmæ, & cum his magna pars Heluetiæ Phalangis; Cubicularij quoque Pontificij; complures etiam Episcopi & Archiepiscopi, ac tandem integræ ferè Illustriss. Cardinalium familiæ, præsertim verò ij qui galeros eorum honoris gratia deferre solẽt. Legatis versicolor erat vestis, opere acupicto, ad læuam breui Machæra, ad dextram Arabico pugione cincti, reliquus cultus Iaponius, nobilis quidem, sed barbarico simillimus. Pompa omnis à Porta Flaminea ad Mausolæum Augusti, inde ad Marmoream suem & fornicem B. Apollinaris processit; hinc rectà ad pontem Elium & Arcem; quam dum præteriret, vt nubes & aër tonitruis, ita vicina omnia bellicis tormẽtis quatiebantur. Ad plateam Vaticanam progressos, Italicum Præsidium & Heluetia cohors, iterum bombardis, tubis, tympanisque excepit. In Regiam tandem aulam peruenerunt, vbi omnia, quæ cum Regum legatis agi consueuerunt, celeberrimo apparatu sunt acta. Eos vbi vidit Summus Pontifex, & dum complecteretur, cum multis aliis sæpẽ illacrymatus est. In Regiam itaque Aulam admissi, cum suo loco stetissent, primò lectæ Regum literæ, oratio deinde Regum nomine habita, ad extremum, omnibus more maiorum peractis, cùm Summus Pontifex consurrexisset, Legati Pontificiæ chlamydis limbum sustentarunt; Et 25 Martij cùm Summus Pontifex è Vaticano ad sacram ædem super Mineruam, statо solemnique ritu, ob Dei matris Annũtiatæ memoriam descendisset, hi Legati supremo loco adequitarũt. Quid plura? Dici non potest quanto sint in honore, quam omnium ordinum summi infimique benignitatem Dei prędicent, qui hoc tẽpore ad Catholicam Ecclesiam multo plures à solis ortu & occasu adducit, quã malus Dęmon in Aquilone seduxerit. Nemo illos Iaponiorum, omnes fratrum numero habent. Senatus hodie, Populique Romani Tribuni, salutaturi eos, & aduentum ijs gratulaturi dicuntur; quod aliis Regum Legatis nunquam factum audiui.

diui. Nec immeritò: Post conditum enim orbem, & natos homines, nulla fuit legatio, quæ studio Religionis aut Imperij Romani admiratione permota, ex tam longinquis & remotis gentibus, ad vllum Pontificem aut Imperatorem vnquam venerit. A Domino factum est istud, qui lumen est ad reuelationem gentium, & mortalium salus, vsque ad extremum terræ. Audient hæc recti, & lætabuntur, & omnis iniquitas opilabit os suum.

PETRVS GOMES RECTOR PRIMARIVS COLLEGIORVM, QVÆ SVNT IN BVNGI REGNO, Alexandro Valignano Indiæ præposito Prouinciali.

IGNORO equidem, R. Pater, qua alia grati animi significatione istum propagandæ religionis feruorem prodam, quò me litteris tuis feruentissimè scriptis accendi subinde sentio, quàm si feruorem istum prouocantes occasiones quæ hìc occurrùt plurimæ litteris fuero complexus, quibus excitata R. T. reditum huc maturet, vt præsentia sua ac fidei nostræ augendæ zelo Iaponiam vniuersam inflammet. De rebus quæ in Meaco ac Ximo geruntur, attingam planè nihil, Patribus nostris, quibus prouinciæ istæ obtigerunt, munus istud relinquens. Ea tantùm prosequar quę in Bungo, cui prouinciæ me præfecisti, quotidie offeruntur. quod (vt opinor) ita succedet cõmodissimè, si ab impedimentis, quæ Christianismi progressui ab infidele nostrisque rebus parum fauente regni Principe indies injiciuntur, litterarum exordium sumpsero. Ex eo enim quòd ipse Christi legem pertinaciùs auersatur, cæteros regni proceres sui similes esse exoptat, qui ob id difficiliùs ad veritatis lumen adducuntur: quod certè non minimum est pij nostri instituti impedimentum. At Deus Opt. Max. salutari quodam salutis animarum amore ita hominum corda dirigit, vt quãto magis impij Regis duritia à suscipienda fide nostra retinẽtur, tanto impensiùs ad eam amplectendã Regis Francisci pietate accendantur. Adeò vt verè affirmare ausim, paucis exceptis qui sensu non ratione ducuntur, omnes regni incolas ad fidei Catholicæ susceptionem esse procliues. Atque ita paulatim amplissima prouincia ad Euangelicam veritatem pellicetur. Præcedenti siquidẽ anno octuagesimoquinto, duodecim millium animarum accessio ad Christi fidelium gregem facta fuit. Hoc autem qui nunc vertitur anno octuagesimo sexto, trium millium numerus excreditur. Postquam verò belli tempestas hæc sæuire desinet, nihil impedimento futurum speramus, quo minùs sexaginta aut septuaginta ho-

ta hominum millia Ecclesiæ Christi adjiciantur. Nicandonus enim, qui (vti Reuetentiæ tuæ probè constat) inter præcipuos Bũgi Principes facilè primatum obtinet, &, postquam Christo nomen dedisset, D. Paulus mutato gentilitatis nomine vocari cœpit, quadraginta hominum millia suo imperio subdita coërcet, quorum septem aut octo millia Christianorum cœtui adiuncta iam sunt, cæteris nihil auidiùs expectantibus quàm vt ipsi etiam reliquis associentur. Quam cùm ego rem nuper mecum diligentiùs ponderarem, antequam Superiorum iussu aliquis ex nostris firmum illic habitaculum fixisset, Patrem Ramonem conscientia stimulante monui, vt eò se infantulos saltem baptizaturus conferret: quod cùm is nihil reluctatus fecisset, decem dierum decursu mille ducentis animis Ecclesiam adauxit.

Cicamorus Bungi regis minor natu filius, qui sub Pantaleonis nomine hodie celebratur, Miæ prouinciæ sibi a patre cõcessæ administrationem suscepit, eiusque primores omnes ad Christi religionem colendam pellexit, firma spe subnixus, vt vniuersa prouincia, cuius incolarum numerus est penè infinitus, Christi iugo se libens submittat.

Duo isti Principes Patrum duorum subsidium à me postulârunt, quorum opera & ipsi in fidei arcanis magis magisque indies proficerent, ac regnorum suorũ incolæ ad eam arripiendam faciliùs conuerterentur, quam quidem ob rem vtriusque tutelæ Patrem vnum ac fratrem commisi.

Sucumana prouincia Regis senioris Francisci Christum tota agnoscit, ac in fidei confirmatione Patris Lagunæ ac fratris Pauli opera vtitur.

Iesebella Principis mater, quam probè te nouisse scio, tantum de cordis duritie ac obstinatione remisit, vt cùm filiam domi relicto rosario ędem aliquando sacram adiisse animaduertisset; ipsi per famulam deferendum curârit, quo debitum Diuæ Virgini piarũ precũ pensum persolueret. Huius filiã minorem nubilẽ virginem cùm baptismali aqua nuper expiassem, ac à matre aliquid lanæ subtilioris, cui sacras quasdam reliquias inuolueret, peteret; Regina mater recentem illi dari ob pium vsum præcepit. Quin & cubiculum filiæ aliquãdo imagines inspectura ingreditur, & quorum Diuorum effigies sint, curiosè scisciatur. quam cùm ego & Pater Viceprouincialis officij causa adiissemus, vix ab ea potuimus diuelli. Altera filiarum non procul abest à fidei lumine. cùm enim morbo correpta grauiùs nuper laboraret; gentilitias superstitiones cum abominatione quadam respuit, ac nisi Principis

fratris

fratris metu idipsum differret, fidelibus se abrupta longiore mora adiungeret. Matris autem pedissequę non paucæ Deo nostro in fidei vnitate seruiunt quas festis Dominicisque diebus ab opere omni abstinere ex Ecclesiæ mandato Regina iubet.

In vrbe Nocia Christianismus mirum in modum accreuit, in qua animarum multitudo ad septem vel octo millium numerum exurget. Exstructa ibi visitur ecclesia, Vsucanæ ecclesiæ magnitudine ac pulchritudine non absimilis: ciues verò non secus ac auiū pulli hiante ore Patrem, quiverbi diuini pabulum ministret, expectant. Oppidum Quiota gentilitatem omnino exuit: Ciotandonus enim & Agareona ad Christum conuersi, subditos omnes tanti beneficij voluerunt esse participes. Et quòd melioris sexus prolem nullam ex vxore suscepissent: Domini Pauli fratrem adoptionis iure in filij locum sumpserunt, quem, antequam impedimenti quicquam offerretur, sacro fontis liquore sub Petri nomine tingendum curaui. adeò vt iam Dominum Paulum & Petrū serenissimos fratres Bungi Connexos (non infimæ dignitatis is titulus est) ac Christianos habeamus.

In Tacata ditione Christiana frequentia, si rectè auguror, quadraginta millium numerum superabit.

Ozaiam vrbem prudens prætereo, in qua vno ex Principibus excepto reliqua multitudo sub crucis trophæo Christianæ militiæ nomen dedit. Crucis porrò signaculum triumphalis trophæi instar tam multis locis erectum conspicitur, vt viatores qui feruentiore deuotione flagrant, pluuia lutóque pietatem nil remorante, ex equo descendere orandi causa non rarò cogantur.

In oppido Yu, cui R.T.P. Consaluum Rebellum qui illic adhuc commoratur præfecerat, Christianitas maximum indies accipit incrementum. Nam sacram ędem Vsucano tēplo non absimilem extruendā curârunt, ligna omnia ad structuram necessaria Christianis per eleëmosynam (vti ex Patris Gonsalui litteris accepi) subministrantibus.

Cicoges, omnes Bungi Principes opibus & dignitate prędecēs, à recta salutis via non procul aberrat: nam de errore gētilitio excutiendo frequenter inter ipsum & Regem patrem per litteras & legationes agitur. Cuius pias cogitationes (vti propemodū futurum speramus) si Deus pro immensa misericordia sua promouerit; parum aberit quin vniuersum Bungi regnum sub Catholicę Ecclesię alis conquiescat. Adolescens quidam annos natus plus minùs vndecim, Conuexi hoc est primæ notæ ac dignitatis Principis filius, Icimanda nomine, flagranti desiderio ad Christi

fidem

fidem aspirat. Qui cùm se Crucis imaginem secretò habere confessus esset, aliquodq; à me Christiano homine dignum mnemosynum posceret, ei gratificandi causa marsupium seu bursam sericam IESV nomine intexto insignem dono dedi.

Catechumenorum frequens copia nunquam deest, in eoque exercitio tres Societatis nostræ fratres continuò occupantur, D. Pauli Cicamori subditos in Christianæ legis præceptis instituentes; qui cùm ad aliam quandam imperio suo subiectam vrbem proficiscetur, alios secum fratres adducet, quos nisi ex Funayensi Collegio deligerem, eorumque opera in hisce prouinciis vterer, equidem tanto oneri succumberem. Quo non obstante Pater Viceprouincialis fratris Pantaleonis subsidium mihi nuper subtraxit, qui inter operarios, quibus in Christianitatis vindemia vtor, nulli diligentia ac feruore cedebat: quod quia maioris alicuius commodi causa ab eo factum est, patienter mihi ferendum existimo.

R.P. Equidē in hac Iaponia tanta animi delectatione perfruor, vt si quam triginta ferè annis peregrinationem ardentibus votis expetiui, diutius multo expetiuissem, diuturni desiderij nunquam me pœniteret. Quare vt de obtento beneficio misericordis Dei bonitati gratias meo nomine quàm maximas reddas, paternitatem tuam iterum atque iterum oro ac obtestor. Nam etsi linguæ peritiam adhuc nullam habeo, atque ob id concionari expedite nequeo: tamen Lusitanorum lingua coram Iaponensibus verba subinde facio, quæ fratres deinde suo auditoribus idiomate exponunt. Ex vrbe Vsuqua, 6 Non. Octob. 1586.

EVDOVICVS FROES ALEXANDRO VALIGNANO INDIÆ PRÆPOSITO PROVINCIALI.

QVoniam R.P. Gaspar Cœglius Viceprouincialis, Meaci, Bungi, & Ximi prouinciarū primores sedulò cōmonefecit, vt propter nimiā locorum distantiā ac itinerū difficultatem, hanc in transmittendis vltro citroque litteris rationē seruarent, vt collectis, quanta diligentia fieri posset, ex tribus prouinciis litteris, prima ex Iaponia Cinā versus redeuntis nauis opportunitate vnà omnes destinarentur: ea tantū hisce litteris prosequar, quæ P. Viceprouinciali Maugasaco Meacū, Meaco Bungū nauigāti, primūq; prouincias istas lustranti memoratu digna acciderunt. Ac primū quidē quātū ex profectione ista incōmodi humanæ

manæ salutis hostis sibi metueret, ex impedimentis, quę tribus annis continuis salutari Patris consilio iniecit, facilè apparet. Primò siquidem anno vt Fucuforus Nangasachorum hostis nauē qua P. Viceprouincialis veheretur raperet, raptamque in prædam abduceret author extitit. Sequenti Illustris vir Prothasius Arimandonus ne susceptum iter ingrederetur summo conatu obstitit, hoc prætextu quod Sassumam proficisci ipse statuisset, non sine periculo turbarum quæ vtroque absente emergere potuissent, vti litteris P. ipse Viceprouincialis ad te missis monuit. Tertio demum anno cùm alia non offerretur profectionis commoditas, Ximonechii nauem conscendere atque ex eo loco constitutum iter ingredi tentauit, trecentorum aureorum impensa, quæ pro comparandis quæ ad nauigationem necessaria erant fieri debebat. Quibus Nangasachi rite procuratis Legati Sassumâ missi superuenerunt, allatis a Sassumanis litteris, quibus ne hoc anno vel Bũgum vel Meacum se conferret certas ob causas P. Viceprouinciali imperabãt, cum tacito mandato, vt si vel imperium detrectaret, vel profectus iam esset, cum insequerentur, & si nullo eum pacto ab incepto itinere deterrere possent, quæsita occasione interficerẽt. Suspicabantur quippe non aliam ob causam Meacum eum cogitare, quam vt à Quabacundono Tenzæ Domino obtineret, vt Bungis contra Sassumanos auxilium ferret, maximos omnium quos Iaponia hodie habet diuinæ legis hostes. P. Viceprouincialis communicato cum suis consilio ad duos menses differendum iter iudicauit, quia tum Iaponensium annus expiraret, atque ita ineunte vere non violato Sassumanorum imperio discedere quocunque vellet integrum esset. Ne verò Patribus Gochinaiensibus mora diuturnior esset submolesta, fratrem Damianum pedestri itinere in acri hyemis præcipitio eò mittendum duxit. Ipse autem quadragesimalis ieiunii tempore pridie nonarum Martii, anno 1586, Naugasacho discessit, quatuor Sacerdotibus tribusq; laicis assumptis, Ludouico scilicet Froes familiari suo ac consiliorum omnium conscio, Francisco Pasio qui paucis antè diebus consilii capiendi causa de maximi ponderis rebus Sacaiâ venerat; Francisco Calderone qui Collegii Funaiensis Rector designatus erat, ac Damiano Marino qui ex Seminario Arimę, vosacę vrbis Seminarii curam suscepturus missus erat; Ioanne Nicolao Laico pingendi artificio insigni viro, cui imagines Collegii Domusque Bũgensis depingendi cura commissa erat; Damiano denique Iaponensi & Andrea doria Lusitano laicis P. Viceprouincialis comitibus.

Firandum itaque nauem dirigentes Christianos in littoralibus Nixatæ propugnaculis habitantes visere, constituunt; cuius rei certiores facti vno atq; altero miliari cũ vxoribus & liberis nõ sine ingenti lætitiæ significatione obuiam P. Viceprouinciali prodierunt. Cũ verò Firandum delatus esset, Ioannem Baptistã Montanum & Ariam Sancem veteranos Societatis religiosos istic deprehendit, qui miro ex felici eius in ea loca aduentu gaudio perfundebantur. Angebatur quidem non mediocriter P. Viceprouincialis, ne Firandinę insulæ Fixus (sic loci præfectum vocari ab incolis auguror) inueterato in Christianam religionem odio sicut alias sæpe, tum iterum cœptum iter impediret. Sed miro diuinæ voluntatis nutu factum fuit, non solũ vt nauigantibus morã nullam injiceret, sed etiam ipsum P. Viceprouincialem nouo insolitóque humanitatis genere exciperet, cum Christianorum Firandinorum incredibili voluptate. Quin & vectigalium exactoribus ne quę naui secum veheret curiosiũs disquirerent, sed liberam illi nauigationem per omnes ditionis suæ fines concederent imperauit. At quoniam solemnitatis Paschalis festiuitas in proximo erat, Elizabeth nobilis matrona Illustrissimi quondam D. Antonii vxor, cum melioris sexus liberis præcipuis post Gubernatorẽ proceribus, feruentibus apud Patrem precibus instabat, vt in omnium Christianorum Firandum insulam incolentium solatium, solemnem illic resurrectionis diem concelebraret. Sed tamen quia seria negotia in Meaco peragenda festinationem exigebant, octiduum tantùm in insula commoratus nauim inde soluit, Christianis ad miliaria aliquot officii causa comitantibus. Secunda deinde nauigatione ad Ximonechium portum maximè celebrem in regno Nangato sub imperio Mori Amanguccini deuecti fuerũt, ad quem veluti ad centrum quoddam ex Meaco, Bungo, Ximo commoda nauigatio patet. Quo loco nobilissimi cuiusdam pagani hospitio excepti erecto altari, tam in septimana sancta (vt vulgò vocatur) quàm sacratissimo Paschalis festiuitatis die rem diuinam celebrarunt. Quamuis enim in oppido Gochinato Dominicæ resurrectionis solennitatem traducere præoptassent, id tamen per tempestatem ventosque contrarios minimè tum quidem licuit. Hoc eodem loco, vna tantùm mulier Agneta nomine, quæ ante 25 annos à P. Cosmo Torresio in sacro Baptismatis lauacro Christianæ militiæ nomen dederat, P. Prouincialis conspectui oblata, lachrymis præ gaudii magnitudine obortis Patribus aduentum gratulata, sacro missæ officio quotidie intererat, & Pœnitentiæ sacramento, festiuæ solẽnitatis die cũ cæteris qui

qui Patres salutandi causa Bungo recenter aduenerant, expiata, peccatorum sordes omnemque admissæ culpæ reatū supplex deposuit. Ximonechio relicto Caminoxechium portum Regni Amaguccini à priori, vbi P. Fraciscus Calderonus cum fratre Nicolao morbo correptus remanserat, 35 miliaribus distantem attigerunt, ex quo in Bungum rectà erant trajecturi. Hic vētis propitiis vsi bidui spatio ad oppidum Funai fuerunt deuecti: vnde cū iterum soluissent, & in Caminoxechium portum delati essent: intempesta nocte quum altior omnes somnus oppressisset, cū nostra alia quædam se nauis conjunxit, qua nobiles quædam matronæ arcis Præfecto necessitudinis arctiori vinculo iunctæ vehebātur, quæ Patrum videndorum studio cùm se eò accessisse palàm confessæ essent; Patres illico è strato consurrexerunt, & accenso lumine duæ matronæ octuaginta annorum ætate venerandę precatorias pilulas manu tenentes, duabus ancillis & seruo eiusdem pænè ætatis comitantibus, nauim ingressæ, capite ad terram inclinato, manibus autem ad cœlum sublatis immortales DEO immortali gratias humiliter egerunt, quòd ante supremum vitæ diem Patrum vultum coram intueri singulari beneficio concessisset. Tandem quænam essent interrogatæ, Christianas se esse Amaguccinæ prouinciæ publicè testatæ sunt, à P. Francisco Xauerio, Iaponem primum omnium fidei dilatandæ causa ingresso, ante 37 annos per baptismatis regenerationem in Christianorū numerum admissas. Sed quia breuissimo interiecto temporis spatio, postquam baptismali aqua lustratæ essent, Vocidonus Amaguccinorum Rex violenta morte è viuentium numero fuisset sublatus; ipsę conspicuo stemmate oriundæ, & diuturni exilii pœnam & atroces à Gentilibus contumelias, quòd Christi nōmen profiterentur, & a susceptæ fidei veritate recedere nollent, fuerant interea temporis perpessæ; licèt nunc paulo mitiùs humaniùsque sub tutela arcis Præfecti infidelis quidem, sed cognationis iure sibi conjuncti haberentur. Cumque sermo protraheretur diutius, Patris iussu Christi Seruatoris effigies artificiosè depicta coram allata fuit, quam humiliter in terram prostratæ adorauerunt. Sed quòd ante Solis ortum discedendum nobis esset, ne spirituali omni consolatione planè viderentur destitutæ, vtque in susceptā olim fide magis magisque firmarentur; frater Damianus Iaponēsis quantum mediæ horæ spatium patiebatur ad constantiam eas cohortatus, qua via ac ratione in æterni Dei cultu in posterū persisterent, monuit. tandem granulis aliquot consecratis, tum imagūculis quibusdā cereis agni immaculati impressione, & pōtificia

consecratione venerãdis a Patribus acceptis, magna cũ sua Chri-
stianorumque qui aderant voluptate, nec sine gentilium qui i
naui erant aliquo etiam fructu reuersæ sunt. Patres autem ad Xi
uacum portum per vniuersam Iaponiam celebratissimum nauin
direxerunt, ad quem, quia profectionis susceptæ rumor regione
Sacai peruaserat; Yacurodonus Augustinus quosdam ex seruis,
merito Patrem honore exciperent, præmiserat. quibus honor
causa comitantibus cùm ad Murensem eiusdem Principis port
propiùs accederent, Principis frater, absentis fratris vices geren
obuiam processit, aduentantesque gratulabundus excepit, ac
sublimen amœnumque eos locum perduxit, vbi Sacellum visebi
tur, in quo omnes postea Patres rem diuinam peregerunt. Qu
autem tempestas non erat nauigationi commoda, Patris Vic
prouincialis hortatu, concio habita fuit corã vxoribus præcipu
rum Augustini ministrorum, regenerationis vnda iam antè ab
torum, hoc nimirum consilio, vt & ipsæ Christianam fidem ma
torum exemplo amplecterentur, quod vt maiori cum fructu fi
ret, vxor fratris Augustini concioni interesse etiam voluit, c
sancto exercitio cùm ad dies aliquot incubuissent, septendec
non infimæ notæ matronæ Baptismatis Sacramento ab origi
lis peccati sorde expiatæ Christianorũ albo fuerũt adiũctæ. Int
alias autem quæ concioni intererant vna fuit idolorũ cultui c
teris addictior, quæ quo tempore baptismali lauacro intingen
essent, Christiani mariti domo ne & ipsa baptizaretur egre
fuit. Postridie cùm omnes matronæ Christianorum cœtui rece
ter per baptismum adscriptæ sacrum audituræ ad templum co
ueniissent; & quidam ex Patribus beneficii, quo à Domino D
affectæ fuerant, magnitudinem prolixiùs & feruentiùs verbis e
aggeraret; non sine miraculo factum existimo, vt in se reuers
spiritu meliori agitata, ita sacris missæ cæremoniis capta delec
taque fuerit, vt eodẽ temporis momento sacra vnda, quam pa
lo antè contumaciùs spreuerat, aspergi impensiùs efflagitarit. c
causa fuit vt producta concione in fide Catholica diligentiùs
stitueretur, & perpaucis interiectis diebus per sacram ablution
in Christianorum numerum referretur. A Murensi portu
caxum profecti sunt, quod oppidum est in ditione noua, qua
stus Vcondonus facta commutatione à Quabacundono fue
inuestitus, accepto priùs à Iusto Tacazuchi oppido. In loco Ac
xo Iusti Vcondoni pater Darius, & eiusdem mater Maria, & n
pauci alii non ignobili prosapia nati viri Principis ministri v
agebant. Hîc etiam P. Organtinum & Gregoriũ Cespedẽ & pa
cipu

cipuos aliquot Christianos offendimus, qui P. Viceprouincialis visendi causa ex regione Sacaïa aduenerant. Quanquam autē bona nobilium Acaxinorum pars cum Vcundono in Quabacūdoni fabriilibus operibus distinebatur; Darius tamen cæteriquè grandioris ætatis viri, vna cùm prænominatis Patribus, P. Viceprouincialem in litorali ora excepturi prodierunt, cum stupenda penè omnium exultatione ac applausu, dataque & accepta mutua salutatione ad templum quoddam nouum, ac ingens Darii sumptibus immortali Deo excitatum, vnà omnes contenderunt; vbi apparatus adhuc aliquos videre licebat in aduentum P. Viceprouincialis factos, quem ibi Paschalem solemnitatem traducturum sperauerant. At quia tempus erat nauigationi maximè idoneum, vix duabus illic horis commorati eodem die in portu Feongo egressi, postridie secundo cursu in Sacaiā prouinciā peruenerunt, quinquagesimo postquam Nangazacho discesserant die. Frequens Gentilium numerus ad Patrum aduentum ad littus accurrit, quorum tamen nemo grauius quicquam in quenquam vel dixit vel fecit, tanta est hominum in tales viros modestia ac humanitas. Hoc in loco P. Organtinus domum exstruendam curauerat, omnibus ferè Sacainæ ciuitatis ædibus eminentiorē, & ab omni vrbis parte conspicuā, exiguā quidē propter situm angustiorē, structura tamen & architectura admodū insignem. In editiori siquidem ædium parte crucis effigies conspiciebatur mari imminens, in quo nauigantibus eminus apparet. Fuit crux illa primū Christi vexillum in vrbe ista tam celebri tamque frequenti ad diaboli imperiū infringendum erectum, quatuor Bonzorum, hoc est Sacerdotum gētilium, templis cinctum. Hîc integri penè mensis moram P. Viceprouincialis traxit, partim Christianorū causa qui vndequaque eò confluebant, partim vt non minimi ponderis negotia per opportunitatē conficeret. Cumque triduo se Vosacæ continuisset, Regem Quabacundonum salutaturus, qui Sacaiam tum fortè aduenerat, aulam regalem adiit. At verò quoniam rem non ingratam me facturum R. T. confido, si, quāto honore quantaque humanitate P. Viceprouincialem Quabacundonus exceperit, paucis fuero complexus: operæ precium fuerit de dignitate, opulentia, potentia, imperiique amplitudine qua antecessorem suum Nobunangam longo interuallo superat, nōnulla præmittere. Dignitas autem eius talis est ac tanta, vt quamuis magnæ & præcellētis authoritatis Princeps Nabunanga fuisset, nunquam tamen ad illud honorū fastigiū pertigerit, vt Quabacundonus (quē summi imperii titulū esse suspicor) salutari me-

reretur. Omnis auri argentique vis, & quicquid pretiosarum re-
rum est in tota Iaponia, huius potestati subiectum est: tantaque
veneratione colitur, tamque promptam obedientiam ei omnes
exhibent, vt pari facilitate, quaquilibet Paterfamilias in domesti-
cos suos vtitur, hic potentissimis Iaponis regibus imperitet, quos
pro arbitratu suo nūc regna priuat, nūc alio habitatū mittit, nūc
in eorum dominatu omnia pro libito cōmutat, maioris incremē-
ti potentiæque ansam præcidens. Præcipui regni sui proceres pre-
ciosa ipsi in vrbe Vosaca palatia suis impensis extruūt, adeò vt qua
parte Sacaiam respicit, Tennogium versus ad quatuor millia pas-
suum vrbs extendatur, & ab alio latere sumptuosis ædificiis mira
in modum augeatur. Muri, turres, palatia, cæteraq; ædificia adeo
splendidè, sumptuosè, magnificeque sunt extructa, vt multis pa-
razangis Nabunangę opera omnia in Anzuchiama vrbe excedat.
Vtque plenius singula diducam, pro certo tibi constet, toto ille
trimestri, quo P. Viceprouincialis in vrbe Gochinaia commora-
tus fuit, & multo etiam antea in hunc vsque die, in effodiendis
nouæ arcis fossis sexaginta hominū milia nulla iinterposita mo-
ra laborasse. inter quos nō pauci Iaponici regni Primates, vt cæ-
teros in officio continerent, operi accelerando præerant. Arcis
muri lapidei sunt, nō minori ferè latitudine quam altitudine. Ne
verò operatiorum multitudo confusionem pareret, singulis ope-
rum prefectis suus erat ac proprius designatus locus, in quo opus
incumberent. Nocturno autem tempore non paruus operario-
rum numerus continuò scaturientem in ipsis fossis aquam ex-
hauriebat. Nihilque in hoc argumento est maiori admiratione
dignum, quàm vnde in tanta lapidum saxorumque inopia, tanta
tamen eorum copia & educatur & aduehatur: cui incōmodo hac
ratione occurrebat. Primatibus prouinciatum circum circa ad
30 & amplius miliaria, naues integras saxis lapidibusq; cuiusli-
bet generis onustas imperabat. Et quidē Sacainæ vrbis ciues du-
centas in singulos dies pendebant, adeò vt ex editiore ædium no-
strarū parte mille subinde naues explicatis velis pulchroq; ordine
ad Vosacanum portum contendere videremus. Tum in exone-
randis nauibus ea cura eaque diligentia vtebantur, vt sine capi-
tis vitæque præsenti periculo lapidem vnum loco mouere, ac in
alium transferre auderet nemo. Deinde quo magis magisque o-
pus acceleratur, si Præfectorum Architectorumque aliquis vel in
minimo deliquisset, aut expectatam in promouendo opere indu-
striā non adhibuisset, dignitate opibusq; ereptis, exilio è vestigio
plectebatur. Præter verò turres ac valla, quæ propter celsitudinē

tegula-

tegularumque deauratarum fulgorem eminus in arce conspiciebantur, plurima adhuc miræ pulchritudinis ædificia extrui curabat. Ad maiorem præterea potentiæ ostentationem (neque enim vt ipse palam fatebatur, quicquam magis cordi habebat, quam vt nominis sui memoriam ab interitu vindicaret) in Meaco tria stupendę prorsus magnitudinis monumēta moliebatur, quorū priora duo ad optatum ferè finē perduxit. Primū propugnaculum erat non procul à Dairi palatio, Vosacanæ machinæ structura & magnitudine non absimile, in quo eodem tēpore, quo ad Vosacanam molem tanta hominum multitudo occuparetur, 60 quoque hominum milia diurno nocturnóque opere exercebantur. Etsi verò qui operi huic præerat, iuuenis erat, agnationis illi iure cōiunctus, non paruo nobilium numero stipatus: ipse tamen Quabacundonus (quòd acumine & industria nullo suorum esset inferior) animi laxandi causa interdum ad decem dies in Meaco, nec minori temporis spacio Vosacæ commoratus opera lustrabat. Alterum monimentum palatium erat superbum herclè ac magnificum Regi Iaponis positum; quod antiquorum Iaponis Regum palatiis nec magnificentia cedebat nec mole. Tertiū porrò erat ingens ac opulentum templum in vrbe Nara, cuius principium vidisse te memini in regno Iamari iuxta tēplum illud, in quo mille Fotoquorum (Idola esse coniicio) simulachra auro magnificè obducta visebantur. Non quidem quòd pio religionis affectu erga varios deos afficiatur, sed ad nominis tantùm potentiæque ostentationem. Quantus autem sit templi huius splendor & venustas, ad Patrū qui in Meaco habitant officium spectat scripto litterisque prodere; illi siquidem non audita sed visa referent, quę enim de eius opulentia vulgò narrantur, fidē superant. Iussit præterea Aqueccinam arcem (quam te aliquando vidisse arbitror) Sacamotam nomine iuxta vomium lacū in humiliori Frenogiamæ vrbis parte solo æquari, regio edicto decernens, vt per Voceum deinceps viatores iter facerent, quo in loco hospitatum te subinde fuisse credo, cùm ex Meaco Anzichiamā tenderes. Quin etiā omnes qui iuxta Meacū sunt agros & prædia, ex quorū prouētibus Bonzi (hoc est idolorum sacerdotes, qui illic sua habent monasteria) multiq; alii sustentabātur; certa mensura ac limitibus distingui separariq; iussit, ac in suum postea vsum conuertit. Aydonus, qui Quabacundono est à secretis, fidē nobis fecit, quod pro vna parte orizæ, quæ ex dictis agris colligitur, collectaque aliis in locis distrahenda exportatur, nongentorū Gochorum (Iaponicæ monetæ species est) millium summa percipitur, quæ nōgentorum

millium Tarrorum Iaponicorum ſummæ reſpondet, quam ſi ad noſtram monetam reducere libeat, decies centenorum millium aureorum ſummã (milionem Arythmetici vocant) tranſcendet. Finem non eſſet habitura epiſtola, ſi ſtupenda Regis huius opera ſigillatim recenſere præſentis eſſet inſtituti. Metuebamus & quidẽ non mediocriter & nos & Gochinaiæ vrbis Chriſtiani, quo vultu P. Viceprouincialem eſſet excepturus, idque propter viri faſtũ & ſummã qua apud omnes valet exiſtimationem, quæ talis eſt ac tãta, vt Reges ac Principes, qui officii cauſa ipſum ſubinde accedunt, tanquã priuatos aſpernetur. Sed quia ſolius Dei eſt Principũ corda pro diuinæ voluntatis ſuæ nutu dirigere, in iis præcipuè quæ ad cultũ ſuũ pertinent; animum eius alioqui ferocem & arrogantem adeò compeſcuit, vt nullus vnquam Tẽſæ regionis Princeps majori cum humanitate noſtros exceperit. Quarto Nonarum Maii P. Viceprouincialis, comitantibus nonnullis Societatis noſtræ Patribus & Iaponenſibus aliquot nobilibus adoleſcentibus, Regalem aulam adiit, ac à Simone Aydono Scriba & Regio medico primario, Chriſtianis quidẽ, ſed Regi gratiſsimis, ad Quabacundonum deductus fuit. muneribus tamen ſecundùm Iaponici regni vſum ad Regem regiamque coniugem præmiſſis, quæ vtriq; grata acceptaque fuiſſe non obſcuris indiciis declararunt. Dum autem oblata munera Rex attentiùs aſpiceret, nos in atrio quodam regia planè magnificentia inſtructo, tigrium aliorumque animalium exuuiis aulæiſq; inæſtimabilis pretii ornato, dum intromitteremur opitulabamur. Ac paulo pòſt de aduentu noſtro certior factus præcipuos aliquot heroes Matazaimoan ſcilicet trium regnorum Principem, Regem Tangi, tum Morõ regni aliorumq; locorum legatos ſecum retinuit, hoc conſilio, (vt ipſe aſſerebat) vt quanta humanitate nos excepturus erat, teſtarentur. quocirca eos, vt in atrio nos conuenirent ac ſermonẽ nobiſcum miſcerent, monebat. Quos tamen paruo interiecto ſpatio reuocabant. Cumque denuo eſſent ad Regem ingreſsi, ac ordine quiſq; ſuo in atrio variis picturis affabrefactis illuſtri conſiſteret, P. Viceprouincialis genibus flexis & capite decenter inclinato, cæteris pari reuerentia ſubſequentibus coram Rege cõſtitit. Præcedebat Scriba, & clariori voce ſingulorum nomina proferebat. Mox cùm omnes conſurrexiſſemus, ad atrii vſque ianuam retrocesſimus. Quabacundonus in ſublimi ſolio conſederat, tanto à nobis interuallo ſemotus, vt faciei eius lineamenta ægre diſcerneremus, verùm vt ad regalem thronum propiùs accederemus illico præcepit, cæteris heroibus recedere iuſsis, vnico Iuſto Vcõ-

dono

dono excepto, quem, quòd Christianus esset, vnà nobiscum accedere voluit. Quod certè Christiano Principi coram tantis viris ex Regis ore audire admodum erat honorificum. Iussit præterea in duabus lancibus fructus quosdam recentes ex diuersis prouinciis aduectos aliaque nonnulla edulia proferri, quæ, vt majori nos honore afficeret, nobis quoque gustanda offerebat. Lances autem à duobus Christianis ferebantur, quorum alter Scriba erat regius, alter adolescens Regi acceptissimus, cui Quinosquedonus nomen erat. Patres regio obtemperantes mandato ex vtraque lance nonnihil degustabant. Tum regali relicto solio ad Patres propiùs accessit, cum P. Viceprouinciali de varis rebus, quas secum agitabat, verba faciens. Deinde cùm P. Ludouico Froes P. Viceprouincialis interprete aliàs sibi etiam viso & cognito in colloquium congressus, aliquarum illi rerum memoriam refricabat. Collaudabat etiam idque repetitis vicibus pium Patrum zelum, quo stimulante in Iaponiam venerant, nihil aliud animo versantes, quàm vt Dei immortalis honorem diuinæque legis cultum propagando magis ac magis augerent. Addebat præterea vniuersum iam pænè Iaponis regnum suo parêre imperio, ex quo neque plures in eo prouincias, neque ampliores opes cõcupiscere, se coram nobis fatebatur, solius nominis famæque immortalitate, quam rebus egregiè gestis parauerat, cõtẽtus. Quapropter in hanc sibi imposterum curam incumbendum esse aiebat, vt rebus Iaponensibus ex animi sententia compositis, omnẽ imperii molem in fratrem Mindonum transferret; quo facto belli impetum omnem in Corream & Cinam conuerteret, cuius rei conficiendæ causa ligna præcidi ad bis mille nauium classem instruendam curârat. A patribus nihil maiori studio contendebat, quàm vt à Lusitanis naues grãdiores duas rebus omnibus necessariis instructas obtinerent, quarum pretium & liberalissimè persolueret, & tam Gubernatori quam cæteris vectoribus promptissima in singulos menses solutione satisfaceret. Tametsi autem expeditionem istam morte interceptus non conficeret, nullam inde animi ægritudinem sensurum se asserebat, dummodo communi totius populi voce iactaretur, ipsum totius Iaponici regni longè potentissimum fuisse, cui rem tam arduam tamque difficilem tentare nec animus defuisset nec vires. Si verò ex voto expeditio suscepta succederet, vt imperium eius Cinenses non detrectarent; neque se regnum ipsis ablaturum nec imperii sedem illic fixurum promittebat, sed solo suprẽmi dominii titulo contentum recessurum, templa ad Dei cultum promouendum passim

erigenda curaturum, regnique incolas ad Catholicam fidem amplectendum coacturum: quodque amplius est, mediam Iaponicæ ditionis partem se ad Christi religionem suscipiendam iam tum impulsurum. id autem cum tanta benevolentiæ significatione dicebat, vt qui circumstarent, & sublimes eius spiritus arrogantemque animum probè nouissent, in admirationem raperentur. Mandabat insuper vt maioris arcis portæ ac fenestræ vndique panderentur, se quippe eam nobis velle ostendere subindicans, dumque ministri iussa peragerent, Iustus Vcondonus nos in ampliſsimum atrium per conclauia quædam, regia planè magnificentia ac luxu ornata, ac per hortos etiam amœnissimos deduxit. Tandem arcis portis apertis, vna duntaxat Buconina, hoc est, muliere vertice raso, monialis instar, quæ clauem præferebat comitante descendit, cumq; in ipso ingressu substitisset, omnes P. Viceprouincialis comites, vt & ipsi loci situm & pulchritudinem contemplarentur, ascendere iussit. Aduocatisque vna ingrederentur, Iusto Vcondono, Ioachimo Riueo, ac Xinæ Magdalenæ præclaris animi corporisq; dotibus illustris matrona marito, reliquis omnibus etsi fidelissimis Regique acceptissimis proceribus exclusis, solis Christianis arcem intrandi omniaq; loca secretiora lustrandi facultatem indulsit. Ipse autem Rex tanta facilitate animique benignioris mansuetudine præcedebat, vt priuati viri personam induisse omnes crederemus. adeò vt cùm per loca quædam transitu difficiliora eũdum esset, subsistere nos & cautè progredi moneret: atque ita ad octo tabulata ascendendo peruasimus, apertis in occursu nostro conclauibus aureis argenteisque laminis, pannis, & incomparabilis pretii vestibus, tum armorum telorumque omni genere refertis. Alio item loco tantam arcarum scriniorumque copiam conspeximus, vt singulorum in singulos oculis stupore omnes corriperemur. Tametsi vero Iaponenses stratis lectis vti non assueuerunt, duos tamen ibi vidimus splendidè ac magnificè auro cæterisque ornamentis, quæ in Europa magno æstimantur, instructos. Alio item loco ex auro solido portatilem cameram rotis innixam aspeximus. Quabacundonum quocunque se verteret puella, annos nata tredecim, regio ornatu gladium eius manu tenens præcedebat, cuius rei causam esse arbitror, quòd in arce hac mulierum tantùm ministerio vtitur, quæ sunt numero penè trecentæ maximorum Principum filiæ, totidemque & fortè plures ancillæ, quæ his inseruiũt, Cũq; ad tabulata iã aliquot pene trassemus, vultu ad nos cõuerso num fatigati essemus scisciabatur, ac dicto citiùs ciaiæ

nonnihil

nonnihil (suauissimi potus genus est) ex pretiosissimis vasis depromi nobisque propinari mandauit. Cùm verò ad arcis fastigiũ peruenissemus, aliquam moram fecimus iucundo agrorum aspectu quos inde commodissimè videre licebat delectati. Ad imam arcis partem 60 milia operariorum continuis laboribus distinebantur, qui quòd Regis præsentia & colloquio liberiore nos frui animaduerterent, non mediocri admiratione tenebantur. Tandẽ cùm descendissemus, & ad sedendum se Rex composuisset, assidẽtibus nobis dixit constituisse se prouincias omnes quæ ad Austrũ sunt diuidere, eosque qui imperio reluctarẽtur armis cogere, quę cùm nihil dissimulans narraret, tantam hilaritatem vultu prodebat, vt facilè intelligeremus, sine omni metu ac suspicione eum mentis suæ arcana apud nos deponere. Eodem temporis ferè puncto, disputationis cuiusdam illi in mentem subiit recordatio, quam P. Ludouicus Froes & frater Laurentius Iaponensis in Mesaco coram Nobunanga contra Sacerdotem gentilem, cui Nicius Tozomirius nomen erat, sustinuerant; in qua cùm se Sacerdos euidentibus rationibus conuictum fateri cogeretur, tanto animi furore ac rabie in fratrem Laurentium ferebatur, vt arrepto Nobunangæ ense violentas illi manus inferre pararet. Cùm itaque disputationis huius mentio incidisset, Ego quoque (inquiebat) tũ tem poris præsens eram, eandemque vobiscum opinionem sustinebam. Quo dicto consurgẽs fratrem Laurentium iam senio grauem adibat, ac manu capiti eius imposita, hic (inquit) quæ dico probè intelligit, quod cùm ita sit cur subtices? & non potiùs quæ animo tecum cogitas eloqueris? Quòd si imperij nostri tempore facinus tam indignum perpetrasset, mortis supplicio vindicandũ iudicassem. Paululum deinde progressus in illustrium mulierum cubiculo consedit, quibus Patres videndi veniam cõcessit, ac Magdalenam, cuius antè facta mẽtio fuit, & Ioannam Zongui vxorẽ Dairi cognatã Christianam proprio nomine compellans euocauit. Hic iterum potum nobis propinari iussit, Christianis matronis ciphos tenẽtibus, quos ab iis accipiẽs Rex manu sua primũ P. Viceprouinciali, deinde cæteris ordine porrexit, qui maximus honor fuit quem potuisset nobis exhibere. Neq; enim (vti pro certo ministri affirmabant) vllũ vnquam Regẽ, qui eius visendi salutandique causa aduenerat, vel tertia honoris parte quo nos dignatus fuerat affecisse visus est. Addebat præterea statuisse se in Iaponiæ diuisione Iusto Vcondono & Rineæ Augustini patri tũ præsentibus Figense regnũ permittere, portu tamen Nangazachico Ecclesię Patribusq; relicto. Quod tamẽ nisi Iaponẽsibus rebus planè cõfirmatis,

firmatis, obsidibusque acceptis, se facturum negabat. Hanc enim
inire se velle rationem dicebat, vt Figensis regni primatibus Pa
tres odio non essent. Quin hoc quoque iis persuasum volebat, s
nullius adductum persuasione, sed proprio motu donationem il
lam Ecclesiæ fecisse. Atque ita transmissis duabus aut tribus ho
ris in istis clementiæ humanitatisque officiis, discedendi potest
tem tandem nobis fecit, nobilibus quibusdã matronis imperat
vt allatis clauibus per portam quandam secretã vico in quo de
mus nostra erat vicinam nos dimitterent. Cùm autem regale pa
latium P. Viceprouincialis egressus esset, Minocauidono Quabe
cũdoni fratri operi cum cæteris regni proceribus intento mun
ra mittenda curauit. cui cùm nunciatum esset, P. Viceprouincial
eius visendi causa adesse, per medias operariorum turmas fes
nans accurrit, ac P. obuiam factus capite reuerenter demisso, ex
teriſque de more adhibitis cæremoniis, de munere oblato gratu
illi prolixè egit. Postridie Toquinus Quabacũdoni Protophy
cus felicem prosperumque visitationis successum nobis cõgrat
laturus accessit, qui cùm Seminarij nostri plurimos eosq; nobi
lissimos adolescẽtes quasi pullulãtis fidei nouellos surculos cõtu
retur, in hæc verba prorupit: Cùm regnorum vnde oriundi es
mus ab Iaponia solo nobis adeò incognito ac peregrino, in qu
tantas nos sæpe molestias sustinuisse acceperat, distantiam an
mo secum ac cogitatione subinde volueret, cumque prætereà
Vosaca tantis sumptibus tam copiosum iuuenum numerum ale
alioſque etiam vtriusque sexus homines fouere nos attẽtiùs pe
penderet, idque solius fidei legisque diuinæ ampliandæ zelo, fie
omnino non posse affirmabat, quin quicunque hæc secum anim
agitaret frequentiùs, conatibus nostris impensiùs faueret, cum
rei intuitu paratum se asserebat ardua quæque pro religionis So
cietatisque nostræ incremento & suscipere & præstare. Cumque
nobis recederet, pro recepta iam olim Iaponici regni consuetu
dine, quendam ex Patribus secum abduxit, qui pro studij fauori
que magnitudine, quo erga nos pridie illius diei vsus fuerat, Qua
bacundono gratias supplici mentis affectu ageret: Ex quo statim
atq; ingressus esset Rex sciscitabatur, quomodo pridiani diei stu
dium ac singularis beneuolentia qua nos exceperat P. Vicepro
uinciali arrisisset. Pater vultu humiliter demisso modestè grat
terque respondit, integrum istum diem magnamque etiam subse
cutæ noctis partem in templo Patres traduxisse, gratias Omnipo
tenti Deo persoluẽtes de summo fauore, quo Regiæ Maiestati er
ga nos vti visum fuerat: cuius beneficij nomine se tantum illi de
bere

bere, quantum mortalium nemini palàm fatebãtur. Placuit Regi Patris Oratio, qua clementer audita eum humaniter dimisit. Postea ex matronis Christianis quas in arce ista Regi famulari modò diximus nunciatum nobis fuit, Quabacundonum ad multam vsque noctem cum Regina coram Christianis matronis aliisque, quarũ ministerio vtitur, prolixè magnificéq; de nobis fuisse locutum, eumque indoluisse, quòd Reginæ faciem Patribus non ostendissiet, Reginamque respondisse sibi neutiquam id displicuisse, eiusque rei cogitationem nullam in animum eius ascendisse, quippe quæ in regali palatio omni virorum aspectu congressuq; carere iam pridem assuevisset. Regémque iterum hunc Reginæ sermonem sic excepisse, vt nullam ex isto congressu vel infamiam vel periculum metuendum esse affirmaret: tum quòd exteri essemus, tum multo etiam magis, quòd bonitate ac morum modestia & vitæ continentia ab Iaponensibus plurimum distaremus. Quo dicto muneribus à Viceprouinciali oblatis iterum productis, vestem vidit, (Iaponenses Dobucum patrio idiomate appellant) quæ Regi præ cæteris rebus erat acceptissima, quocirca Reginam ea vestiri, vestitámque semel ac iterum obambulare coram ipso voluit, eámque durante de Patribus instituto sermone Reginam exuere nõ permisit. Intelleximus ampliùs Reginam his verbis apud Regem fuisse vsam, suspenso se animo metuisse semper, Regem iis mansueti animi indiciis Patres non excepturum atque ipsa optabat, tum quòd exteri essent, tum quòd legis fideíq; quã profitebantur & honor & dignitas omnia clementiæ humanitatisque officia promereretur. At postquam renunciatum sibi esset, nihil ad summum eius erga nos beneuolentiæ significationem addi potuisse, incredibilem percepisse voluptatem, eóque nomine immortales Maiestati suæ se gratias agere. Quod certè Reginæ studium, vti alia etiam quæ deinceps ostendit propensi in nos animi signa, singulari Dei beneficio adscripsimus, eóque magis, quòd ad illud ferè temporis momentum auerso animo tam nos quã Christi legẽ fuisset aspernata. Percunctabatur præterea Quabacundonus ex matronis quæ aderant, an Patrem ante diem illũ vidissent nunquam? an vultum eius in templo nostro secundò cõspicari expeterent? Cũmque velle se cum bona Maiestatis suæ venia respondissent, petitam facultatem ipsis clementer indulsit, quam ipsæ singularis gratiæ loco reputârunt, quòd rarissimè cuiquam ipsarum arcem egrediendi potestatem solet concedere. Addebat deinde demirari se, quòd Christianæ matronæ gratias sibi nõ egissent, de amoris beneuolẽtiæq; notis quibus nos fuerat cõplexus.

plexus. Duas deniq; ex Christianis mulieribus acerbiùs redargue-
bat, quòd cùm ciphum Patribus ipse offerret, tempestiuè non a-
currissent. Postero item die cum diuersarum Prouinciarũ Prin-
tibus congressus, quum de nobis sermo incidisset; Soyequus qu-
dam Chianoyi Præfectus in Vosacana nostra ecclesia iuuenem
se aiebat Vincentium nomine, præstanti eruditione excitatiq;
ingenij adolescentem, qui cũ Gienxianorũ sectæ arcana addis-
re curiosiùs efflagitaret, vt ad eum finem Bonzi cuiusdam ope
in monasterio quodam vti cœpisset, se consultore factum essea
firmabat, vt ab illo proposito resiliret. Cumque interrogãti Qu-
bacundono quam præstiti officij causam afferret respondisset,
consilio id à se factum esse, quòd Christiano homine indignũ
dicaret, si Gienxianorum secreta rimaretur, vt is probè percep-
contra eos acrius insurgeret, pessimè eũ ac iniquissimè fecisse p-
làm professus est, Christique legem Gienxianorum sectæ præ-
rendã esse verbis auctoritate ac maiestate plenissimis constant
asseuerauit. Addam præterea, quòd quodam sanctæ (vt vulgò di-
tur) hebdomadis die, antequam Gochinaiam P. Viceprouincia
accessissem, nihil tale nobis expectãtibus, nulloq; apparatu fac-
Quabacundonus Nabunangæ filio & fratre aliisq; diuersorũ
gnorũ Principibus stipatus Collegij nostri septa intrauit, ac in
plum à P. Gregorio Cespede introductus iuxta altare quoddã
sedit, & audientibus omnibus de quadã Seruatoris nostri imagi
in altari erecta multa subtiliter & acutè interrogauit. Quibus
sigillatim Pater respondisset, adductas ab eo rationes cõproban
subiunxit, probè nobis cõstat optimi Patres Bõzo Vosacano ve
esse meliores, idque vitæ vestræ morumq; tum puritas tũ integ-
tas qua illũ lõgè superatis aperte testatur. Neq; etiã ignoramus
vos ab aliis quoq; vitiis, quibus Bõzus hic aliiq; Idolorũ Sacerdo-
tes dediti sunt, esse immunes; ex quo liquidò apparet, quanta co
vitę innocentia prędeatis. Nihil ferè legis vestræ præceptis con
tinetur, quod nobis nõ magnopere probetur, & nisi vnicus ille ar-
ticulus quo vxorum pluralitas inhibetur scrupulum injiceret, om-
ni impedimẽto reiecto illa è vestigio amplecterer. Iusserat interea
Pater aliquid lautioris cõdimẽti adferri, q̃ cùm leuiter gustasset,
cęteros vt aliquid inde sumerẽt inuitauit. Quãquãautẽ omnia ista
propensissimi in nos animi signa paruo ęstimanda sunt, vti reuera
quoties animũ à terrenis rebus abducimus, ac ad cælestium cõtẽ-
plationẽ attollimus paruo ęstimamus; quippe quibus præter diui-
ni fauoris studium omnia sordere ac vilescere debeãt; tantum ta-
mẽ à cuiuslibet gradus ordinisq; hominibus in Principum gratia

momenti

mometi reponitur, vt experientia ab initio fuerimus edocti, nihil ad Iaponicę gēris cōuersionē singulari Dei prudētia magis nobis profuisse: Quod vel hinc maximè apparuit; Quoniā ex quo vulgò innotuit Patres apud Quabacūdonum in honore & pretio haberi, cœperunt pleriq; & tepla nostra frequentare crebriùs, & sacris cōcionibus interesse frequentiùs, adeò vt nō rarò quater vno die cōciones habeātur, neq; vnquā in populo tā frequeti verba fiunt, quin Deo conatus nostros dirigēte ad Christianorum gregē noua semper fiat accessio, plurimis per baptismi Sacramētum in Christi fidelium numerū adscribi postulātibus. Quod vt cum maiori fidei incremento succederet, tria à Quabacundono obtinere P. Viceprouincialis obnixè laborabat, quæ vt impetraret plura iā tum sacrificia Patres obtulerāt, frequētesq; ad Deum preces effuderant. Primum erat, vt permissu eius per omnes Iaponici regni prouincias diuini verbi sementē nemine reluctante Patribus facere liceret. Alterum, vt Collegia nostra ac tepla ab vniuersali quodā militum recipiendorum onere liberarētur, quo per totā Iaponiam Bōzorum hoc est sacerdotum gentilium monasteria grauantur, quæ belli tēpore primùm à militibus occupātur. Tertium porrò erat, quòd cùm Iaponicę ditionis primates à subditis grauia quędā onera exigere passim cōsueuissent, ab huiusmodi muneribus regia authoritate redderemur immunes. cumq; varias iniuissemus rationes, quibus quod sequebamur faciliùs cōsequeremur; ob id scilicet quòd paucos nouissemus, per quos tātā gratiā à Faxiba Quabacundono nos obtēturos sperabamus: Tandē P. Viceprouinciali in mentē subiit, nō posse maiore cum facilitate rē istā à quoquā confici quàm à Regina; cui licèt Christi fidem necdum esset amplexa, sed Idolorum cultui ita adhuc addicta, vt rebus Christianorum non vsque adeò faueret; firma tamē diuinæ gratiæ spe subnixi vnanimi consensu negotium istud committendum esse iudicabant, eoque magis, quòd mira dexteritate duæ matronæ Christum professę Magdalena videlicet & Ioanna ad obtinendū quod animo meditabamur viam strauerant, factumque non sine numinis inspiratione credimus, tanta solicitudine fidei suæ cōmissum negotium Reginam procurandam suscepisse, vt rei bene gerendæ opportunitatem vltro inuestigaret, occasionemque Regis in tēpore conueniendi studiosiùs captaret. vtque ex voto nostro omnia succederēt feliciùs, nocte quadā litterarum quas Regis sigillo & subscriptione muniri postulabamus exēplar secretò sibi transmitti iussit, quas tanquā à se maturè excogitatas Regi per occasionē signādas offerret. Nos tanti momēti rē neutiquā negligendam

dam tam quàm potuimus accuratissimè perscriptas litteras
Reginam secretò etiam destinauimus, quas illa Regi marito
suis obtulit ita tempestiuè, vt cùm singula quæ pro nobis face
credebamus accuratissimè nos fuisse complexos existimarem
Rex diuino stimulante spiritu quæ nos omiseramus ipse supp
uerit. At circa articulum quo à nobilium Iaponicæ prouinc
priuatis quibusdam muneribus, quæ à subditis exigere pro
quilibet iure solet, liberos ac immunes reddi suppliciter conte
debamus; heroico ac Christiano Principe digno elogio non c
omnium admirationem articulum istum superuacaneum esse
spondit, ob id scilicet, quòd in vniuerso Iaponis regno nemin
fore persuasum habebat, qui Patribus aliqua in re molestiam
gotiumque facessere aut vellet aut auderet. Auditis tamē & (
est ingenii perspicacia) approbatis rationibus quæ ad id obti
dum nos induxissent, quod petebamus liberaliter indulsit:
quod in litteris desiderari videbatur ingeniosè suppleuit. N
cùm in exemplari per Reginam oblato potestatem nobis fier
flagitaremus, vt nemine reclamante in regnis suo imperio p
tibus Dei Euangelium omnibus annūciare permitteretur; loc
istum sic correxit, se cùm Quabacundonus esset, æquali cum
riano & authoritate & imperio, totius Iaponis Dominum esse
propterea non (*In regnis eius*,) sed eius loco (*In vniuersa Iapo*
substituēdum monebat. Alterum, quod cum stupore quodā
nes admirabantur, illud erat, Quòd bina litterarum apertar
(vulgus patentes appellat) exemplaria manu sua signauer
quod multo inferioris gradus Principes nunquam facere con
uerunt, quo magis mirum Quabacundonum (quæ suprema
perii dignitas est) idipsum fecisse, hoc potissimùm consilio, vt
exemplari in Iaponia vteremur, alterum in Europam mittend
curaremus; quo omnibus etiam Christiani imperii Principib
innotesceat, quanto veræ pietatis zelo Catholicæ religionis
crementum studeat promouere. Regina manu & sigillo Regi
gnata litterarum testimonia ad templum nostrum confestim
ferenda curauit, qua ex re quanta lætitia & Patrum nostro
& Christianorum omnium animi (qui conscriptis statim litte
rumorem istum longè lateque diuulgārunt) fuerint perfusi; nec
qui præsens non adfuisset, mente concipere, nedum verbis exp
mere posset. asserentibus plerisque tum Christianis tum infi
libus, Regis indulgentiam fide omnium esse maiorem. Qui ta
cùm diploma ipsum oculis intuerentur, sublatis ad cælum ma
bus capiti id (de more) stupore & admiratione pleni imponeba

P. aut

P. autem Viceprouincialis, P. Organtino aliisque nonnullis comitantibus; gratias pro obtento priuilegio Regi acturus ad aulam properauit, quem maiori etiam familiaritate quam antea excepit, producto inter ipsos ad tres horas de variis rebus sermone. Cumque imminente cœnæ tempore domum se recipere cogitaret, eos retinuit, cœnamque regali planè luxu instruxit, dumq; accubuissent, Regina duarum matronarum ministeria fercula quædã ad P. Viceprouincialẽ (qui tamen vultum eius nunquam adhuc conspexerat) misit, eumque nomine suo salutari iussit, non minimam se voluptatem sensisse asserens, quòd primæ ipsius petitioni cumulatè satisfecisset, paratam se in omnibus, quę deinceps ab ea postulaturus erat, offerens. Peracta iam tandem Vosacana visitatione Meacum contendit, vbi à Christianis qui diebus aliquot ipsius aduentum expectârant, & extra vrbis mœnia obuiam processerant, honorificè fuit exceptus; ac primũ omnibus rebus posthabitis loci Proregem; deinde Quabacundoni nepotem, cui cum septuaginta milium virorum præsidio nouæ arcis Palatiorumque quæ (vt diximus) passim extruebantur cura demandata erat, salutaturus accessit. cui cùm humanitatis officia omnia exhibuisset, opinione citiùs discedenti edulia quædam lautiora eo ferè momento sibi è variis regni finibus aduecta obtulit. Instabant quidem apud P. Viceprouincialem Christiani, vt ad menses aliquot sua eos præsentia perfrui pateretur; sed quia vrgentissima ipsum negotia aliò vocabant, viginti quatuor dierum moram petentibus ægrè indulsit. quibus peractis Vosacam denuo reuersus antequam Bungum versus iter conuerteret, die quodam festo solemne sacrum celebrandum curauit. ad quod Christiani Meaco, Sacaia, Vomo, multisque aliis remotioribus ex locis magna frequẽtia gregatim accurrerunt, ac frequenti peccatorum expiatione, corporisque & sanguinis Christi communione, septingenti & ampliùs distincti sexus & conditionis homines diem istum concelebrarunt. Quo tempore Augustinus Yaquiadonus sub Quabacundono maris Præfectus, ac Fachirandoni Bigensis Regis quatuordecim annorum pueri, triumque regnorum Domini, & Quabacundoni adoptiui filii subditus tanto studio adlaborauerit, vt regnorum istorum Primates sacrę concioni interessent, vtque trimestris spatio, quo illic Viceprouincialis egit, plurimi ad sacras cõciones cõfluerent, ac in fide Christiana fideliter edocti, per baptismalis ablutionis Sacramentum fidelium commercio aggregarentur. Inter quos duo fuerũt præcipui regni administratores, qui postquã Christianæ institutionis principia percepissent, tantã

ex ea delectationem conceperunt, vt oblata occasione ac oppo-
tunitate Christi fideliũ cœtui & ipsi adiungi concupiscerẽt: dis-
mulanter tamen, quòd Regis matrem Christianorum religio
infensam & cultui Idolorum addictam nouissent. Hoc tamen
pud Fachirandonum Regem effecerunt, vt priuilegiorum visis l
teris à Quabacundono impetratis, alias eiusdem tenoris litte
P. Viceprouinciali traderet, quibus Quabacundoni exemplo ea
dem in regno suo diuini verbi diuulgandi authoritatem se Pa
bus facere testaretur, ac diuinæ legis cultoribus in vrbe Voca
totius regni Bigensis principe ciuitate, Ecclesias ac Collegia
tribus extruere permitteret, seque Christianorum rebus non
futurum non obscurè significaret. Quam certè occasionem, c
Patrum eò ablegandorum dabitur opportunitas, non negli
mus. Tum autem nihil maiori studio expetendum nobis puta
mus, quàm vt in Regnum Manguccinorum accessus panderet
in quo felicis memoriæ P. ac Magister Franciscus & Cosmus T
res Euangelicæ veritatis fundamenta olim iecerant, cùm prim
in Iaponiam essent ingressi. Ob id scilicet quòd, malo Christia
tatis fato, à Prouinciæ Regibus Principibusque conatus no
semper fuissent infracti; adeò vt triginta & ampliùs annorum
termedio spacio, rarò quidem & nisi in transitu, istius trac
Christiani à P. Francisco Cabrallio in Meacum proficiscente
tarentur. Desiderium autem nostrum regnorum (quæ noue
rant numero) amplitudo augebat, ex quibus amplissimos Cat
licæ fidei fructus sperabamus. Cui rei insignem occasionẽ hoc
no præbuit Conderas Cambixoins, Christi fidem ante trienni
professus, ac Quacabundoni in vrbe Vosaca nobilis ac illus
cliens, cuius singulari prudentia in seriis, quæ cum Rege Ama
guccinorum habebat, negotiis vtebatur; qui cùm P. Viceprou
cialem visendi causa subinde accederet, & non simulato co
affectu omnem in propaganda religione cæterisque rebus, q
ad Dei cultum pertinebant, operam offerret; se breui cum Leg
titulo ad Amanguccinorum Regem à Quabacundono ablega
dum subindicauit: vnde arrepta occasione cum P. Viceprouinc
lis obnixè rogauit, vt à Rege Amanguccinorum gratiam venia
que impetraret, vt inter regni sui Christianos nostræ Societa
Patribus habitationem permitteret. quam prouinciam extrem
diligentiam pollicitus libens in se recepit; tandemque profec
Deo Regis animum inclinante, litteras ad P. Viceprouincialem
quibus libera in Amanguccinorum prouincia habitatio Patri
concedebatur, impetrauit. Sed antequam vlteriùs in hoc arg
men

mento progrediar, res quædam memoratu digna exponenda occurrit, quæ in Acaxo, cuius prouinciæ administratio Iusto Vcondono iam nuper obtigerat, accidit. Cùm enim Christianus hic Princeps susceptæ administrationis munus exequi primùm incepisset, non parua in ipso principio oborta fuit difficultas in extirpandis citra seditionis periculum idolorum (quæ in ista regione plurima erant) simulachris, cui difficultati diuina prouidentia hoc quo sequitur modo occurrit: Cùm namque omnes Idolorum Sacerdotes hac de causa conuenissent, vt communicatis inter se sententiis quid circa hanc rem facto opus esset sagaci consilio dispicerent, in hoc omnes consenserunt, Principem suum, cuius imperio subiecti erant, contempto Deorum suorum cultu Christianæ legis institutum sectari, eiusque ampliandæ miro studio teneri, sicuti recenti Tacaxuchiorum exemplo erant edocti, cuius ditionis nobiles omnes sublatis de medio idolorum (quos Camis & Fotoquis vocant) statuis, ad veri Dei notitiam perduxerat. ex quo pro explorato habebant, quòd idipsum in Acaxo non obstãtibus fetuẽtissimis Sacerdotum precibus moliretur. Et quoniam pari industria prosperis Christianorum successibus Darius quoque Iusti pater fauebat; vnicum hoc extremumque remedium tẽtandum esse statuerunt, vt omnibus idolorum sculptilibus simulachris collectis, nauique impositis, supplices se coram Quabacundoni matre ac Regina vxore idolorum cultui plurimum adhuc tribuentibus sisterent; sperantes fore vt si ipsæ vel apud Quabacundonum vel Vcondonum intercedere fuissent dignatæ, res omnis sibi ex animi sententia succederet. Approbato itaque ab omnibus consilio, Sacerdotes vehentes secum exules Deos Vosacam versus cursum direxerunt, ac mox facto libello supplice Quabacundoni matrem ac Reginam vxorem adierunt; quæ propter Regis absentiam moram eos aliquam facere, ac de prospero negotij successu bene sperare iusserunt; effecturas se pollicentes, vt cùm à Regni Micaniæ expeditione victor reuerteretur, voti compotes facti recederent. Quo tandem reuerso, cùm Bonzorum aduentus causam studiosè mater ac Regina exposuissent; Rex, qui nullam omnino fiduciam nullamque in vanissimis Diis spem reponendam esse vel naturalis iudicij lumine illustratus semper existimârat, vultu subirato respondit: Equidem Acaxensis prouinciæ administrationem Iusto Vcondono commisi, ad cuius functionem pertinet hac de re pro arbitratu suo, nullo mihi in eius imperio iure reseruato, statuere. Bunzi autẽ qui huc vanissimos Deos, aduexerunt, eosdẽ, si videbitur, vel humeris suis onerè

subiectis efferant, Teunusium arida ligna deferant, ac à nostra
quàm citissimè præsentia subducant. Iustus verò Vcondonus ha
audita repulsa, ingenti lætitia exultans, omnipotenti Deo gratia
quàm potuit humillimè egit. Priusquam P. Viceprouincialis Sa
caia abcederet, Augustinus Yacurandonus iteratis subinde pre
bus ab eo contenderat, vt ad Insulam quandam, Quabacundo
liberalitate pro iusto seruitij exhibiti præmio, in Bigensi rega
obtentam Patres quosdam mittendos curaret, nihil sibi magis
votis esse affirmans, quàm cùm duabus extructis munitissimis a
cibus Dominium Imperiumque stabiliuisset, omnes insulani, e
tructis passim templis sanctęque crucis trophæis erectis, ad sani
ris fidei lucem pulsis infidelitatis tenebris se conuerterent; exp
ditam illam esse viam subindicans, vt in Bigense regnum Chri
Euangelium aliquando transferretur. P. Viceprouincialis piis Ca
tholici Principis votis annuendum ratus, P. Gregorium Cesp
dem cum fratre Ioanne Iaponensi eò ablegauit. Qui cùm p
mùm ad veritatem Euangelicam audiendam Insulanos inuit
rent, centum & eo amplius in prima concione auditores habu
runt, quorum media pars, cùm quæ à Patribus dicerentur medi
criter caperet, cæcitatem in qua ad illum vsque diem vixerat ex
trari cœpit, subornatis nonnullis qui omnium nomine Bonz
adirent, & quæ à Patribus audierant ordine narrarent, quæ fi
ta essent, nihil idolorum cultu vanius esse palàm testarentur,
rantes vt si quid pro sectæ suæ defensione in promptu haberet
idipsum in medium proferrent. Ipsi autem obmutescentes nih
omnino responderunt, sed crassam ignorationem professi se in
perata facturos, Christianamque doctrinam audituros, & si sa
videretur, depulso gentilitatis errore Christi fidem amplexur
promittentes. neque id simulanter dicebant, nam eodem ferè t
pore quinquaginta ex iis per Baptismi Sacramentum admi
Christi fidelium numerum auxerunt. Cumque in catechistica in
stitutione Patres constanter perseuerârent, melioris spiritus su
gestione factum est, vt ante primi mensis lapsum mille & quadrin
genti in sacro Baptismatis fonte mergerentur. quibus ingenten
crucem septem vlnarum longitudine Pater erexit, centum Ne
chrtistianis locum vbi erigenda erat feruenti in Christum religio
ne præparantibus. Adhibuerunt præterea tantam in subuertend
Idolorum statuis diligentiam, vt in vniuersa Insula nullum, quo
in minuta frusta non dissecaretur, remanserit. Quo facto pulcher
rimum Ecclesiæ fabricandæ locum delegerunt, qui aureorum ex
treorumque malorum & id genus aliis arbusculis vndique septu
crat

erat. Cùm autem in quodam insulæ pago nonnulli Euangelicæ veritati aures occluderent, diuinæque legi pertinaciùs reluctarẽtur, diuina vindicta accidit, vt quidam ex iis spiritu maligno torqueri furiisque agi periculosè cœperit, quo viso cæteri rei nouitate perterriti festinantes, ac Baptismum pia deuotione expetẽtes, ad Patres accurrerunt. quæ res multorum in fide seruanda constãtiam non mediocriter adauxit.

Cùm P. Viceprouincialis in insulam quandam cogitaret, à Noximandono totius Iaponiæ pirata famosissimo occupatam, qui in quodam munitissimo loco non paruum habebat bellicarum nauium numerum, quibus maris illius sinus omnes ita infestabat, vt omnes ferè, qui littoralem plurimarum prouinciarum oram accolunt, potentiæ suæ metu tributum, quo ab incursionibus suorum liberentur, in singulos annos illi pendere cogantur: tantum Deo auspice apud Piratam effecit, vt liberam quocunque vellet nauigandi facultatem (saluum conductum vulgus appellat) & sibi & Patribus impetrauerit. Missum enim ab eo cum muneribus eius rei obtinendæ causa fratrem sacris nec dum initiatum, tanta beneuolentiæ significatione Noximandonus excepit, vt tandem cum serico vexillo maiorum suorum insignibus ornato, quo nostros infestare volentibus ostenso, ab omni hostili impetu libetarentur, fratrem humaniter remiserit.

Idem P. Viceprouincialis cùm ad regnum Yxo appulsus esset, dictu mirum quam Regi Cobaicandono gratus aduentus eius extiterit. A quo cùm commendatitias ad quendam cognationis ipsi iure deuinctum plurimorumque regnorum Dynasten studiosiùs petiuisset; quibus Patribus nostris in Amanguccinorum finibus habitationem liberamque propagandi Euangelij templaque erigendi potestatem impetraret; vtque Rex ipse quod Patris nomine à cognato periturus erat in suo quoque regno fieri indulgenter permitteret: Dei singulari beneficio factum est, vt voti sui compos effectus recederet. At quoniam leuem aliquam diuinæ legis mentionem apud ipsum fecerat, pridie quàm nauem abiturus conscenderet, Scribam suum ad fratrem Damianum Iaponensem de nocte Rex misit, vt dubia quædam circa Christi legem & Guenxianorum sectam quam ipse sequebatur soluenda proponeret, satis apertè declarans quanta auiditate Christianam veritatem cognoscere gestiret, de qua nihil adhuc præterquam quòd ex Patre Viceprouinciali obiter didicerat se audiuisse fatebatur. Et quia ex eo tempore longè aliam ac priùs de Christi religione opinionem

imbiberat, veram ac genuinam eius cognitionem ardentibus v
tis expetebat.

P. Viceprouincialis Yxo relicta, tertio postquam recesserat
in Bungum deuectus, ex ingenti tum Patrum nostrorũ, tum
quorum Christianorum exultatione ac consolatione, maxima
voluptatem persensit. De Bungensis autem regni successibus nil
certi habemus, cuius Reuerentiam vestram certiorem faciam
sed aliorum sermone ac litteris quid illic agatur propediem d
ceberis. Hoc tantùm ad nostras aures peruenit, Regem recen
inauguratum plurimas easque munitissimas arces amisisse, sæp
que cum inimicis congressum aduerso Marte conflixisse, act
dem Quabacundoni Tenzæ Domini patrocinio se suaque om
commisisse; ipsumque Quabacundonum auxiliares illi copias c
tra Saxumanos hostes promisisse, eiusque nomine bellum i
denunciasse, ac donec exercitus terra marique instrueretur, p
sidiarium militem ad Tacchibanam arcem quâ in Bungum a
tus patet missum esse, ac circa eam triginta hominum milli
armis iam tum excubare. Eosque tamen, quòd propter nimiam
stitatem arx custoditu difficilis esset, in quam ex omni parte
stes impetu facto possint irrumpere, extra metum periculum
non esse: præsertim quòd rem haberent cum hoste rei milit
non minùs perito, quàm audace ac intrepido: Saxumanos ve
qui arcem obsidio premere moliebantur, viginti millium pe
tum numerum explere.

Regis mater satis benigno in Christianos animo esse videt
adeò vt extra spem non simus omnino, vt ad Christianæ fidei
ritatem aliquando pertrahatur, in quo tamen tanto nobis ma
ri conatu erit adlaborandum, quanto ipsa cultui Fachimanni b
lorum Præsidis Dei, qui per vniuersam Bũgum summa venera
ne colitur, ac ad quem ipsa paternum genus refert, est addict
Hanc cùm, captata tẽporis opportunitate, regia stirpe ortæ pue
læ Maxentia cum sorore Reginæ filiæ impensiùs rogarent, vt
Viceprouincialis præsentiã non aspernaretur, se exorari passa e
ac Patrem, cui hoc diuinitus concessum videtur, vt miro artifi
mortalium corda flectere & quo velit inducere norit, maximo c
honore ac beneuolentia in regalem aulam admisit, & missis po
ea muneribus pium in illum animi affectum sæpius testata fu
Adeò potenter humanæ industriæ defectum Dei bonitas supple
In Reginæ aula, inferioris conditionis ministris exceptis, sexagi
ta circiter heroides Christianæ erant, quarum maior pars Re
giæ proli Maxentiæ famulabatur. Ipsa porrò Regina odio tã inue

terato Christianæ legis sectatores prosequi solet, vt si quando quædam ex ministris illi occurrisset ad Deiparæ Virginis honorem rosarium (vt vulgata voce liberiùs vtar) manu tenens, id ipsi de manibus tolleret, ac regalis oblita dignitatis in ignē indignabunda projiceret: Nunc autem mutato in melius cōsilio; & rosario liberiùs vti, & piarum precum pensum virgini matri persoluere omnibus permittit, quas vt ex Christianæ legis prescripto festis diebus sacro Missæ officio interfint vltro sæpe cohortatur.

Cicamorus Francisci Regis, cui Pantaleoni nomen est, filius, à Cicacata Meoqueç temporali domino adoptatus, superiori anno in fide susceptā nonnihil vacillare visus, nunc superata tētatione in ea ad omnium admirationem constāter progreditur, ad quam præcipuos quosq; Dominii sui proceres inuitat, quos vt magis exēplo suo pelliciat, peccata cum largo lachrymarū imbre sæpe confiterur, ac nuper etiam vtroq; poplite flexo cereum accensum manu tenens rem diuinam reuerenter audiuit.

Bello contra Saxumanos, cū plurimi Principes, inter quos Amanguccinorum Prorex etiam erat, conueniissent: P. Viceprouincialis oblatam occasionem neutiquam contemnendam ratus, cū Proregem salutandi causa adiisset; litteras obtinuit, quibus Amāguccini regni Gubernatoribꝰ imperabat, vt P. Christophorū Morieram, qui ad eos Viceprouincialis mandato suóq; permissu mittebatur, patrocinio suo ac studio, quibuscunque rebus possent, iuuarent. Atque ita factum est vt Christiani Amanguccinæ ciuitatis deposito metu Patri obuiam profecti, eum festiuis acclamationibus in vrbem adduxerint: in qua cum maximo fidei nostræ incremento hodie etiam commoratur.

Erat autem Amangucci Christianus quidam tenuioris fortunæ quidem vir, sed ætate maturiore & ingenii dexteritate venerandus. Is cùm forte fasce lignorum onustus è silua rediret, paganos Deo cuidam suo sacrificantes offendit, quorum cæcitatē propiùs accedens cū acriter coarguisset, non futilibus rationibus ostendit maximè insipientiæ argumētum esse, veri Dei cæli & terræ conditoris cultu relicto, sculptilibus diuinos honores exhibere, à quibus salus nulla erat cuiquam expectanda, quod si sublatā erroris nebula clariùs intelligere vellent; se pro ingenii modulo, melioris concionatoris negata præsentia, quod spiritus melior suggereret docturum promittebat. Placuit gentilibus senis grandæui oratio, & auribus ad audiendū paratis viri numero penè ducenti circumsteterunt, tantaque attentione quæ proferebat exceperunt, vt eum, donec plenius quæ ad Christi fidem pertinerēte

percepissent, à se discedere non paterentur, quorum precibus annuendum ratus, donec lustrali vnda omnes expiati essent, cum iis permansit. Cumque eundem paucorum dierum interposita mora reuocassent, sciscitaturi quid pagi Domino, qui capitis indicta pœna susceptam recenter fidem abiurare eos iubebat, responderent: Senex vultu ad lenitatem composito, Ignoro equidem (inquit) an pro Christi fidei professione vitam profundere mereamini; Quare si videbitur hoc modo Domini vestri mandato occurrite, Vos tametsi Christum professi sitis, abeius cuius dominio subditi estis mandato ne latum vnguem recessuros, in iis potissimum quæ ad politicen & ciuilem vitæ rationem non autem quæ ad animæ salutem propriè pertinent, in quam nihil ille iuris nihil imperii habet. Quamobrem cùm nobis docentibus quis verus Deus mundi creator humanique generis redemptor existat probè perceperitis; illum solum colite, ac etiam cum præsentis vitæ periculo adorate. Placuit consilium; neque tamen asperius quicquam in eos Tyrannus statuit.

Anno reparatæ salutis 1586. terra tam terribili concussione tremuit, vt post hominum memoriam tali motu Iaponia non fuerit vnquam concussa. A Sacaiæ enim prouincia ad Meacum vsque quadraginta dierum continuo motu terra contremuit. Ipsa autem vrbe Sacaia sexaginta ædes collapsæ sunt. Nagasimæ, quod est in regno Vomi mille ædium numero celebre municipium, terra hiatu facto mediam ædium partem absorbuit reliquas voraci flamma incendium vastauit. In Meaco ingens idolorum templum & domus præterea aliquot corciderunt. In ditione Vocaza locus erat a mercatoribus multum frequentatus, (Nagafamam etiam incolæ vocant) qui cùm diebus aliquot horrendo tremore fuisset cõcussus, à mari vicino fuit absumptus, cùm enim solito magis intumuisset, ingens fluctus domos percutiens prostrauit, & quicquid attigisset recedens abstulit, ac in profundum submersis habitatoribus pertraxit; sola arcis superficie spuma maris operta relicta. In regno Mino arx erat munitissima in montis cacumine posita, quæ cùm grauiore motu diu multumque fuisset concussa, tandem aperta terra ab hominum conspectu ita euanuit, vt eius nullum deinceps vestigium (lacu arcis fundamenti locum occupante) apparuerit. Simile quid in prouincia Ixcia accidit, & vt semel dicam, tam horrendi passim hiatus apparuerunt, vt pila ferrea sclopeto missa ad alteram voraginis extremitatem non pertingeret, ex quibus tantus fœtor ascendebat, vt

iter

iter illac facere viatores non possent. Sub initium horum motuũ Quabacundonus Sacomoti in arce Achecina agebat, sed terrore perculsus per dispositos equos Vosacam maioris securitatis causa reuersus fuit, cuius palatia, etsi violento] impetu concuterentur, non tamen corruerunt. Hæc sunt quæ circa P. Viceprouincialis nauigationem narratu digna occurrerunt. De iis quæ in Ximo, Bungo, & Meaco geruntur, annuis P P. nostrorum litteris prolixè docebitur R. V. cuius piis precibus ac sacrificiis Deo nos iugitur commendari expetimus. Ex regno Nagoti, ac portu Ximonechii. Idib. Octob. 1586.

ALEXANDER VALIGNANVS PRÆPOSITVS PROVINCIALIS INDIÆ R. P. CLAVDIO AQUAVIVA Præposito Generali Societatis IESV.

DIuturnam afflictionem omnium nostrũm respicere, ac spirituali consolatione tandem lenire D. Deo nostro visum fuit. Cùm enim partim propter moram Procerum Iaponensium omnium opinione maiorem, qui post tredecim mẽsium nauigationem nullum adhuc in Iaponiã portum attigerãt: partim propter superioris anni naufragium, quo nauis S. Iacobi nomine celebrata, cum tam frequenti Patrum nostrorum numero, à voracibus maris fluctib? absorpta fuit, in graui luctu ac mœrore perstitissemus: in tantorum malorum solatium, hoc anno qui nunc agitur septendecim nostrorum tum Patrum tum Fratrum ac Iaponensium Procerum auspicato reditu exhilaratifuimus, quos propter plurima ac præsentissima pericula, in quæ inter nauigandum inciderunt, Dei benignitate ac singulari prouidentia fuisse seruatos meritò confiteri debemus. Nam antequam ad Mosambicum portum, vbi tempestatum metu hybernare coacti fuere, accessissent; inter cætera pericula illud maximum videri potest, quòd cùm nauis qua vehebantur quinque tantùm cubitis a vado abesset, ac ob id eiectis anchoris subsisteret; tanto ventorum impetu iactata fuerit, vt anchorarum funes vno excepto, cuius beneficio à submersionis periculo fuerunt liberati, omnes rumperentur. Cùm autem Mosambico relicto huc cursum direxissent; inter plurima ventorum tempestatumque incommoda illud præcipuum fuit, quòd cùm plenis velis ac secundo cursu triremis ferretur, subita exorta tempestate ita repentè ventus impetuosior eã in latus impulit, vt vela vnà cum antennis maris

vndis contegerentur, triremi fluctibus media plus parte operta ac nisi summa celeritate rudentes omnes fuissent præcisi, pro cul dubio maris vorticibus præ velorum ac antennarum pon dere fuisset absumpta. Ex quo periculo cùm diuinæ protectio nis præsidio erepti essent, quarto Calend. Iunii sani ac incol mes & ipsi Proceres, & quotquot vna vehebantur, optato d Goæ portu potiti sunt, duobus tantùm Patribus Annibale Am tio & Egidio Lopes morte naturali superueniente desidera Quantæ verò lætitiæ occasionem Procerum aduentus tum i Proregi Goæ, tum ciuibus omnibus ac nostris etiam attule verbis ac oratione exprimere nullo pacto possem. Mihi certè rum reditus præcipuâ gaudii ansam præbuit, quo authore & i pulsore nauigationem tam difficilem Regibus Iaponiæ permi tentibus matribusque Principum consentientibus susceperan data parentibus ipsorum fide, firma spe quam in Deo posuera subnixa, fore vt salui omnes ex tam longa peregrinatione reuo terentur, quo magis animo angebar, quòd integri anni lapsu hil de eoru reditu nuntiatum fuisset, quare meritò omnipote Deo gratiæ mihi reddendæ sunt, quòd eos tandem reduces no restituerit. Prorex lætitiâ ex felici ipsorũ reditu conceptâ plu mis amoris beneuolentiæque argumẽtis ostendit, nam duoru millium aureorum summam à Mosambici portus Præfecto m tuò acceptam redimi iussit, ac singulis ex Arabia adductum eq donauit, ducentos præterea aureos in singulos menses in sum ptuum subsidium assignauit. Omnes vrbis potentiores nobili resque ciues ad eos salutãdi causa gregatim confluxerunt, ac co nium de se conceptæ expectationi tam cumulatè satisfecerunt, diuino impulsu legationem istam fuisse susceptã liquidò appa ret. Sũmi Pontificis in cõmissas pastorali curæ suæ oues solicit caritatem, Principumque Christianorum magnanimitatem quam prædicare desinunt, propensum in omnia ea quæ ad Chr stianam fidem spectant affectum vbique produnt, ac in omni v tutum genere & feruenti desiderio, vt eorum opera ac exemp Iaponia Euangelicam veritatem arripiat, adeò confirmati sun vt ingenuè fatear, maiorem me, quàm oratione prodere posse ex eorum præsentia consolationem cepisse. Neque vlla ratio addubitandum existimo, quin talem per vniuersam Iaponiam a mirationẽ ipsorum reditus erit excitaturus, qualem olim in Eur pa eorundem aduentus peperit. Laus, honor, & gloria D. Deo no stro, qui singulari prouidẽtia ad maiorẽ nominis sui gloriã leg tionem tam arduam ad optatum finẽ perduxit. Sequẽtis anni

Apo

Aprilem in Iaponiam nauigaturi auidè exſpectamus. Quod vt majori commoditate ac minori cum periculo ſuccedat; opportunè admodum de commodiſsimo itineris duce, cui Aires Gonſalues de miranda nomen eſt, quique iam tertiò in Iaponiam cum militari imperio proficiſcitur, ac noſtris rebus intimè fauet, diuina nobis clementia proſpexit. Is nauem habet armis viriſque tam egregiè inſtructam, vt talem in tota India nō facilè inuenias. Qui vt procliuem in Principes animum proderet euidentiùs, cubicula omnia cæteraque, quæ in naui militaris ducis vſibus ſeruire ſolent, regio ſtemmate natis adoleſcentibus vltro conceſſit; nobis quoque, qui quindecim numero vna profecturi ſumus, loco ſatis commodo relicto. Eſſet quidem in tam amplo regno longè maiori opus Patrum multitudine, non tamen hoc anno plures eò hæc prouincia ablegare poteſt, firmamque ſpem animo concepimus, ſi Reuerentiæ veſtræ cæterorumque tum Patrum tum fratrum qui in Europa ac India ſunt piis precibus ac ſacrificiis aſſiduis iuuemur, nos Deo conatus noſtros ſecundante, in Iaponiam ſaluos ac incolumes peruenturos.

Quod ad nouarum in Iaponia rerum ſucceſſus attinet; Anno proximè elapſo 1586 nunciatū nobis fuit, etſi propter frequentes bellorum motus, quibus Nobunanga è viuis ſublato omnes ferè prouinciæ ita concuſſæ fuerunt, vt eo quo ſperaueramus feruore in gentilium conuerſionem non licuerit incumbere; præſertim in regno Ximi, vbi graues perpeſſi calamitates ſumus à Rege Saxumanorum Chriſtianæ fidei noſtrorumque Patrum hoſte infenſiſſimo, qui duro ſeruitutis iugo Chriſtianos penè omnes hoc anno opprimere conatus fuit: Nihil tamen furore eius obſtante in pio dilatandæ fidei inſtituto multum vbique noſtros profeciſſe. Faxiba enim Cicugendonus, qui (vt ſuperioris anni litteris accepimus) Nobunangæ in regno ſucceſſerat, cùm omnia ferè Iaponiæ regna, nonem Ximi prouinciis exceptis, imperio ſuo adieceſſet; Quabacundoni titulum (quæ ſuprema poſt Dairum dignitas eſt) adeptus fuit, propenſiſſimo eſt cùm in Chriſtianos omnes, tum maximè in Patres noſtros animo; quem, cùm P. Viceprouincialis ſalutandi cauſa eum acceſſiſſet, miris ac penè incredibilibus beneuolentiæ ſignis declarauit. In Meaco quatuor aut quinque ex potentiſſimis regni Principibus, ſpreta idolorum vanitate, Chriſtianæ veritatis luce fuerunt illuſtrati. In Dominio Iuſti Vcondoni, quamquam propter Principum mutationem quæ Quabacundoni mandato in vicinis prouinciis facta fuerat, turbæ aliquæ exortæ erant: ipſe

tamen

tamen Vcondonus Principis sui liberalitate latiores dominii
nes quàm antea habebat obtinuit. Alius item non minimæa
thoritatis Christianus maris sub Quabacundono generalis Pra
fectus ad amplissimos honorum gradus fuit euectus; cuius pate
qui iampridem Christianorum albo fuerat asscriptus eiusdem
Regis munificentia Zacaiæ reipublicæ gubernaculis præfectu
fuit, quod magni beneficii loco tractus istius Christiani repu
tant. Litteris namque cuiusdam Patris certiores facti sumu
vnius mensis lapsu, in oppidis Augustini Imperio parentibus, ac
no supra millesimum quingentesimum octuagesimo sexto, mi
le quadringentos Gentiles Christo per baptismum abnegata gi
tilitate adhæsisse. Ex Bungo P. Petri Gomes litteris edocti etiam
fuimus, biennii spatio quindecim millium hominum numerum
sacro regenerationis lauacro abstersa gentilitatis labe Christiana
fidei puritatem fuisse secutos. Ex regione Ximi supremi Rectori
scriptis commonefacti sumus, in vrbibus, quas Arimæ Rex rec
perauerat, tertiam ferè incolarum partem (numerum enim pra
cisè non exprimit) Christi legem ore & corde iam confiten
cæterosque & præterea triginta millia in Bungi regno ad Euan
gelicam veritatem præuio Baptismi Sacramento aspirare. E
in quo plurimum momenti reponendum putabat, iam tum
viginti militum millia, Quabacundoni mandato in subsidium
noui Regis Bungi, in Ximi fines contra Saxumanorum regem
irrupisse. Quæ res Christianorum spem non mediocriter au
xit, ambitionem ac superbissimi Regis fastum hoc modo fran
gi, ac regna quæ nullo iure occupauerat posse recuperari, & so
etiam, si in pertinacia persisteret, cum maximo Christianism
incremento spoliari. Quare à Paternitate tua ac reliquis Eu
ropæ totius Patribus flagrantibus precibus contendimus, vt quã
to deuoti animi feruore fieri possit, difficilem hanc in Iaponia
legationem omnipotenti Deo commendetis. quo cùm nos quin
decim qui cum Principibus Iaponensibus proximo Aprili pro
fecturi sumus bonis auspiciis peruenerimus; centum ac quin
quaginta Patrum numerum explebimus, qui per viginti duorum
Collegia tum habitationes sunt distributi, quibus ducentarum
ferè Ecclesiarum onus incumbit, cum cura pænè ducentorum
millium Christianorum, qui reiectis gentilitatis tenebris in
veritatis Euangelicæ luce immortali Deo seruiunt, quos vt in
fide Patres confirment, ad eamque cæteros ad majorem Dei
gloriam conuertant: partim per diuersorum regnorum fines
vagantur ac discurrunt, partim in Collegiis commorantur, par-
tim

tim etiam in oppidis prouinciisq;, vbi templa adhuc nulla erecta visuntur, vt nouas oues ad Christianę fidei ouile alliciant, strennè laborant. Addo quòd in tribus Seminariis, Arimę, Firandi, & Māgasachii, trecenti nobilibus orti parentibus ac excitatissimi ingenii adolescentes studiis gnauiter incumbant, ex quorum recta institutione breui (vt speramus) Ecclesia Dei fructum non pœnitendum, nostra autem Societas subsidium, quo in tantis difficultatibus vel maximè opus est, experietur. Goæ, 14. Kal. Ianuarii, 1587.

EXCERPTA QVÆDAM EX PETRI MARTINEZ PROVINCIALIS INDIÆ ORIENTALIS LITTERIS AD R. P. Claudium Aquauiua Præpositum Generalem Societatis IESV, Anno Domini, 1590.

BONA & noua nuncia ab Iapone accepimus de incremento fidei Christianæ. Nam in mediis turbis, vexationibus, Christianorum exiliis, deprędationibus, incendiis, & euersionibus Ecclesiarum, quæ tyrannis & furor Quabacondono excitauit in Patres Societatis, adjecta vitæ pœna, proscriptione, multis modis Diuina bonitas gentilium corda mouet, vt portam salutis ingrediantur, maximè verò nobilitatem ipsam, quandoquidem ab Octobri anni 1589 ad Octobrem præsentis anni 1590 viginti millia quingenti septuaginta CHRISTO in sacra ablutione nomina dederint, & ex iis dynastæ & præcipui quique, eáque iam est Iaponiæ condicio, facilè vt in fidem Christianam transeat, si Domino nostro adiutore molliatur tyrannus, cuius spem aliquam facit P. Visitatoris profectio, quem Meacum cogitantem ad se euocarat Quabacondono, submissis duobus dynastis, Christiano vno ethnico altero, viæ sociis, additis etiam nauigiis, datoque præcepto vt in itinere humaniter excíperent.

EXEM-

EXEMPLAR EPISTOLÆ DON MICHAËLI

ORATORIS DON PROTASII REGIS ARIMÆ, I

Don Bartholomæi Principis Omuræ, ad feli. memor. Greg
rium 13. D. Teutonio Archiepiscopo Eborensi inscriptum.

ILLVSTRISSIME ET REVEREND. DOMINE

PErduxit nos Deus Dominus noster saluos & incolumes
Iaponii regna, optatũ peregrinationis susceptæ finẽ, in po
tumque Nangasachi 21. Iulii anno 1590 cum P. Visitator
Societatis & sedecim tã Patribus quã Fratribus eiusdẽ S
cietatis delati sum⁹, omnésq; ab vniuersa Christianitate, maxim
verò ab matribus nostris & amicis ea exultatione & applausu e
cepti, quẽ litteris nõ explicẽ, ita vt & ipsi ethnici gratulabũdi n
cõplecterẽtur, stupescẽtibus & attonitis hoc nostro felici appu
pœnè omnibus. Quod ad Christianarũ rerũ statũ spectat, quor
cũ Illustrissima Dominatio vestra ex litteris R. P. Visitatoris fu
gillatim intelliget, hoc solũ dicã, videri iã deferbuisse fidei opp
gnationẽ, atq; ita cõposita hæc regna, vt vniuersa facilè ad Chr
stianã fidẽ transeant, cũ Quabacondono totã Iaponiã occupar
reportata de octo regnis, quę supererãt & ei parêre recusabant,
ctoria, quẽ si Deus ad cõplectẽdam fidem aut saltem ad Christi
nis fauendũ permoueat, meritò sperare possumus maximã in g
tilium animis mutationẽ, & ad Christianã religionem accessu
Comitamur P. Visitatorẽ à Quabacõdono vocati, confidimu
oblata commoda occasione admirabiles & maximas Europæ re
quas oculis nostris conspeximus, & quibus pleni sumus, narrã
eas autẽ maximè quæ ad diuinũ cultũ pertinent, datáq; nobis a
dientia facilè, Deo auxiliante, nos effecturos, vt ab infidelitate
fidẽ cõuertatur; præsertim verò, si beneuolentiã & fauorẽ, quo
nos vsa est Illustriss. Dominatio Vestra, recenseamus; ob quæ pe
petua quadã cũ obligatione, tã nostro, quã Matrũ, amicorum, re
tiusque Christianitatis, quæ hîc est, nomine infinitas gratias ag
Quã mirè recrearũt ab Illustrissima D. T., præter cætera mun
ra, datæ binæ imagines pictæ excellenter ac magnificè & opulen
ter exornatæ, quibus similes Iaponia hactenus non vidit. Dõ Pro
tasius Arimãdono & Dõ Mancius Omurãdono cognatus mem
cõditione, DEO laus, sunt prosperrima, floretq; in eorum regno
Prouincia Christiana religio; nec explicari potest, quantũ recrea
ti sint nostro in Iaponiam reditu. Parẽtes Don Mancii cũ Matre
Consobrino, & Patruo, in Fiungano eorũ regno propagationẽ
fidei vehemẽter optãt. Eodẽ sunt desiderio Patres & Matres Do
Martin

Martini & Dõ Iuliani in hoc Figensi regno. Aliud prætereanõ occurrit. Quòd vt superiùs dixi ad P. Visitatoris literas nos referamus, parũq; decẽs videatur, vt gloriam nostrã & fructũ, qui ex reuersione nostra colligitur, ipsimet referamus. Dominus Ill. D. V. statũ & conditionem promoueat, & in multos annos augeat. Cũ verò omnes eodem simus in illam animo & affectu, diuersum nihil est quod scribant Don Mancius, Don Martinus, & Don Iulianus, qui rogant Illustr. D. V. has vt meas eorum nomine suscipere dignetur. Ex portu Nangasachi, 4. Octob. Anno 1590.

Illustrissimæ D. V. filius & seruus
Don Michael.

EXEMPLAR ALTERIVS EPISTOLÆ IAPONICÆ ETIAM SCRIPTÆ ET IN LVSITANICAM LINGVAM VERSÆ. DON SANCII, Domini de Omura, ad P. M. Sixtum V. cuius erat inscriptio.

Epistola Don Sancii Domini de Omura ad sanctitatem Xisti V.

Interior verò titulus cum adiunctis litteris, sequens.

Offero præsentes magno & Sanctiss. Papæ Sixto V. quem humillimè vt Dei Vicarium veneror.

SANCTISSIME PATER.

HOc Anno 1590 ad nos rediit cum sociis Cingiua Don Michaël, Regi Don Protasio & mihi cognatus, qui eiusdem Regis de Arima & Patris mei Don Bartholomæi nomine annis præteritis, cum Patre Visitatore Societatis IESV, hinc abierat præstiturus obedientiã Sãctitati Vestræ, cuius regressu extrema cõsolatione affecti sumus, auditis fauore & honoribus, quibus & ipsa eũ prosequuta est, & eius cõsilio & volũtate Reges cæteri & Christiani Principes, intellecta etiam cura paterna, qua B. V. veluti IESV CHRISTI Domini nostri in terra vicarius & omnium Ecclesiarum caput Christianos Iaponiæ tuetur & protegit, perspecto præterea auri subsidio,

dio, quod Patribus Societatis contribuit, vt sese & Semin
ria alant, multósque alios sumptus, quos in Iapone faciunt, re
uent. Quibus ex rebus sic omnes exhilarati sumus, vt par hu
non videatur esse posse exultatio: Simulque noua quadam lu
perfusi sumus, & veritatis ac charitatis Christianæ notitia. Qu
ob causas, quod ad me attinet, infinitas gratias Sanctitati Ves
habeo, & quas habere vellem maiores, nec charta nec penna c
prehendam. Ac cùm Don Bartholomæus Pater meus vita fu
ctus sit, illi succesſi, S. V. deinctus & obstrictus perpetuò ob
crucis lignum & gladium, quæ per Don Michaëlem ad Patre
destinauerat, quæ munera maioris facio thesauro maximo, que
vel ipse vel posteri mei acquirant, asseruabimúsque instar profu
di pelagi & magni cumuli beneficiorum, à Sanctissima Vestra m
nu eiúsque opera à cœlo ipso acceptorum. Verùm mota à Qu
bacondono, vniuersæ Iaponiæ domino, persecutio, qua Patre
harum partium Christianos afflixit, oportunitatem hacte
omnem ademit ea celebritate & festo, quibus par erat, prædic
munera susciipiendi: visumque Patri Visitatori & mihi tantis
differre, dum dictus Pater redeat, qui iam in iter se dedit visita
rus Proregis nomine cum legatione & muneribus Quabacond
no, cuius profectione speramus Christianis pacem restitue
dam, cùm hac legatione nonnihil sedatus videatur, sed cùm
quæ in Domini nostri obsequium & Patrum bonum (quor
partem magnam in meas terras recepi, me meâque omnia pen
lo exponens) & cætera quæ persecutionis tempore acciderc
V.S. ex Patrum literis intellectura sit, finẽ faciam, quam humi
mè pedes Sanctitatis V. capiti meo iniiciens, & Sanctissimam b
nedictionem Vestram postulans, scribo præsentes magna c
reuerentia & humilitate B. V. debita, IX. anno del Era duta T
scio, decimo octauæ lunæ, qui est 22. Septembris 1590.

Eleuatis manibus & summa cum R
uerentia has litteras pedib
S. V. offero.

Omura Scim Paciro Nob
Ache Don Sancio.

EXEM

EXEMPLAR EPISTOLÆ DON PROTASII REGIS ARIMÆ IAPONICE SCRIPTÆ CVM LVSITANICA INterpretatione, ad B.M. Sixtum V. cuius superscriptio huiusmodi erat.

Litteræ Don Protasii Regis Arimæ ad Sanctiss. Sixtum V.

Interior verò titulus.

Magno & Sanctissimo Papæ Sixto V. qui in terra Regis cæli locum tenet; Don Protasius Rex Arimæ magna cum reuerentia has offert.

Sanctissime Pater & inter omnes Christianos supreme.

DECIMA sexta lunæ sextæ, quæ fuit 21. Iulii anni præsentis 90. huc appulit P. Visitator Societatis Iesu, cũ Cingiua Don Michaële cognato meo, Dõ Mancio & cæteris sociis, qui à me Romam fuerãt missi, vt pedibus Sãctitatis Vestræ capita sua submitterent. Quorum aduentu ita exhilaratus sum, ac si mihi mille autumni aduenissent, & decem annorum millia vitæ meæ accessissent. Narrauit Don Michaël quo honore & fauore à V. S., Rege Philippo, & aliis Principibus Christianis exceptus fuerit, cuius ergò eas gratias ago, quas nec pẽna nec charta explicem. Reddidit etiam literas, quibus B. V. me dignata est, eóque fauore prosequuta, cæteris vt Regibus Christianis annumeraret. Detulit præterea sacri ligni veræ crucis partẽ, gladium & galerum, quæ V. Sanctitas solita est ad Reges & Principes Christianos destinare. Qui fauor & studia talia sunt, tantiq; à me æstimantur, vt statuerim æternæ memoriæ consecrare, & inter præcipuos thesauros ornamẽtaq; & monumenta posterorum meorum referre. Estq; hic in me collatus honor eiusmodi, vt maior esse non possit in hac vita, & in bonam vitam futuram redundet. Cõstituerã iuxta præscriptũ à S. V. in suis ordinem, vtq; fauor & beneficia tã magna mihi delata merebantur, apparatu & celebritate

qua potest, omni in regno meo maxima prædicta munera exci
re: sed habendam esse rationem tyrannidis & summi odii, q
Quabacondono, Iaponiæ vniuersæ dominus, tres totos ann
Patres & Christianos persequitur, indicauit P. Visitator: ta
diuque hoc festum differendum, dum Meaco reuertatur: q
Proregis Indiæ nomine cum legatione visitaturus Quabaco
dono profectus est; Ne si præuenirē, hoc meo in regno solem
nouæ alicuius cōmotionis & indignationis Quabacondonon
teriam daret. Quare hucusque non potui ardens meū desideri
exequi, vt præcipuo cum honore donata reciperem. Verūm
redierit P. Visitator, quam humillimè excipiam, & incredibili c
voluptate, pia onera vertici injiciam. Intellexi denique magna
la adiumenta, quæ sanctitas V. liberaliter in Patrum, Semm
riorum, Ecclesiarū subsidiū contulit, quæ nos adeò recrearunt
refecerunt, vt præ gaudio corda nostra saliant, nec enim igna
sumus augenda plurimum hęc noua Christianismi in Iapone g
mina, quæ tam fidelibus oculis sanctitas vestra intuetur & fo
vnde infinitas gratias ago S. V., confidens futurum hinc, vt in
poniæ regnis latissimè sanct. lex nostra excrescat.

Hæc maxima religionis euertendæ tempestas, quam Quab
condono excitauit, molesta nobis omnibus nō parū fuit & lab
riosa, me vero maximè exercuit, qui præter edictum & Imp
rium, præcipuum Patrum numerum ad me recepi, & regno m
concluſi, in quo adhuc num hærent, exponens me manifestissim
periculo & status mei ruinæ ac euersioni: sed cùm Patribus n
declinandæ alia non est via, & famuli Dei constituissent omn
in Iapone vitam deponere, neque vlla ratione deserere, quos
dei pepererant Christianos, visum est rationi conforme, vt m
meaque omnia, pro Dei mei obsequio, discrimini subjicere
qui paterna sua prouidentia non modò me hucusque è pericu
eruit, sed etiam auxit erexitque plurimum, cùm eodem tempo
ex ethnicis & gentilis superstitionis perierint multi; qui rerum
euentus Christianis Iaponiæ fidem & in Deum spem auxerun
Confidimus omnes P. Visitatoris ad Quabacondono iter susce
ptum finem impositurum oppugnationi & Christianorum persē
cutioni, quæ vt hucusque tyronum Christi exercitatio fuit qua
dam, ita spe adducor vt credam incremento ingenti ad augen
dam in Iaponia in Christum fidem Cùm verò sciam quòd cæte
ra ex P. Visitatore S.V. resciscet, finem faciam, caput meum B.V
Sanctissimis pedibus submittens, hæcque scribo ea reuerentia
& animi demissione, quæ S. V. debetur. Anno IX. Dell Era de
Cri

cta Tenscio, decimo octauæ lunæ, quæ est 22 Septembris Anni 1590.

Aduolutus pedibus Sanct.V.

Arimano, Sciurinò, Daibu Don Protasius.

EXSCRIPTVM ALTERIVS EPISTOLÆ EIVSDEM DON MICHAELIS AD R. P. PETRVM FONSECAM SOCIETATIS IESV.

EX quo Dominus noster tanta nos gratia dignatus est, vt ad finem optatum peregrinationis nostræ pertingeremus, ingressis nobis in Iaponiæ regna, post decursos annos nouem, tantum enim est spatium ex quo hinc abiimus, rationi non est consonum, vt in mediis gaudiis nostris R.V. obliuiscamur, cui mecum alii sciunt deberi non modicam eorum partem: amor enim & officium quod sociis meis exhibuit R.V. eo tempore quo in vestra domo diuersabamur, certum me faciunt lętitiæ & approbationis tam vestræ quàm cæterorum Patrum & Fratrum, qui istic agunt, intellecto felici nostro in Iaponiam reditu, & prospera accessione, summóque exultantium plausu, quo excepti sumus, non solùm à Patribus & Fratribus Societatis, qui his in locis degunt, sed à Iaponensibus vniuersis, maximè verò à matribus & parentibus nostris, quodque magis mirere, ab ipsis gentilibus. Quòd cùm hinc cum P. Visitatore recessimus, de reditione nostra quodammodo desperassent: Quare videntes reuertisse non sanos modò & valentes, sed viros factos, (pueri enim quodammodo discesseramus) ac honore ac fauore auctos, quibus nos Summus Pontifex, S. Ecclesiæ Præsules, Maiestas Catholica, præcipui quique Principes & Dynastæ Europæ cumulatunt, ipsaque adeò Societas ornauit, stupent & mirantur omnes, recreati plurimum, de effuso in nos amoris affectu, & P. Visitatoris curæ ac solicitudini

euentu respondente, qui nos abduxit, & Iaponensibus Domi
auxilio saluos restituit. Noua quæ significari possunt hæc sun
Versari nos in portu Nangasachi, & infra paucos dies Meacu
cum P. Visitatore meditari, qui voluntate Proregis Indiæ mun
ribus ab eodem onustus ad Quabacondono proficiscitur: spem
mus in Domino, Patris Visitatoris & nostro Meacum accel
Quabacondono in pedes erecturum Patres, totámque Christi
nitatem feliciùs quàm antè promouendam: vt hoc credamus,
ciunt externa quædam signa & voluntatis notæ, de quibus nec
constat: Nam intellecto P. Visitatoris aduentu, auditis legation
muneribus, generoso equo quibus eum Prorex donat, exhila
tus est plurimum, & quædam nauigia expediri iussit, quibus n
biles & honoratæ personæ vehuntur, vt dictum Patrem excipia
& Meacum comitentur: vbi naues appulerint, Meacum vers
soluemus: quod ab hoc portu nonaginta miliaribus abest, q
ducenta 70 Italica faciunt. Iaponia hodie ad suscipiendam a
mittendamque Christianam fidem aptior compositiorque c
quàm vnquam fuit. Cùm enim Quabacondono vniuersæ imp
ret, adepta magna victoria de Bandou extrema Iaponiæ par
octoque imperio suo adiectis regnis, quæ dominationem asp
nabantur, si lumine diuino illustratus Christiana sacra amplec
tur, aut saltem oppugnatione, vt annis superioribus fecit, inte
missa, Christianis faueat, expectari aliud non potest, quàm
gentilium superstitione imbuti posito errore ad veram creato
sui noticiam deueniant. Cætera quæ scribi possent P. Visita
sigillatim suis complectetur, quare aliud non addam, quam p
mo quoque tempore curaturos, vt longa & diuturna hæc no
peregrinatio fructus aliquos referat, mirabilium & eximiar
rerum narratione, quas Romæ, quas passim alibi in Europa v
mus, & manibus attigimus. Nam hac cõmemoratione tam Ch
stiani quàm ethnici reficiuntur & recreantur plurimum, fidei
dictis adhibent, animo firmiùs impressis iis, quæ hactenus ex
Patrum hauserant, non ignari, nos qui eiusdem patriæ sumus,
narraturos quæ Iaponicis præcellant, nisi reuera meliora & m
gnificentiora essent. Eandem fidem habent narrationi de De
rebusque Ecclesiasticis, quos etiam sermones gustant auidiùs, c
firmati plurimum oculorum nostrorum testimonio.

Aliud non occurrit, nisi vt me sanctis sacrificiis R.V. plurim
commendem. Nangasachi, octauo Octobris 1590.

R.V. Filius & seruus.

Don Micha
EXCE

EXCERPTA EX QVADAM EPISTOLA P. ALEXANDRI VALIGNANO AD R. P. RECTOREM Manilæ in Philippicis Insulis 18. Febr. 1591.

NIHIL noui accidit circa Christianas aut Societatis nostræ res, ab vltimis meis ad R. Vest. datis, de statu oppugnationis nostrę. Diuersa verò obstiterunt à bello nata, cur non potuerim Meacum commigrare: sed iam sum in via, & in portu Frogo versor, qui 25 aut triginta milliaribus Meaco abest. Mecum proficiscūtur quatuor dynastæ Iaponiæ Roma reuersi, & viginti Lusitani, incerti de susceptæ legationis successu, quia Quabacondono ad hoc vsque tempus parum animi & voluntatis ostendit, in potestate nobis facienda Euangelium annuntiādi vel in Iapone commorandi. Nihilominus speramus hoc officio nostro, quod obimus, de rigore remissurum: quidquid accidat, confidimus in Dominum, futurum in fauorem & augmētum nouæ eius Ecclesiæ; quod ad nos attinet, constituimus mori potiùs quàm eam deserere. De futuro successu R. V. certior fiet.

LITERÆ ANNVA IAPONENSES, ANNORVM 1591 ET 1592.

A LVDOVICO FROES SCRIPTAE AD R. P. CLAVDIVM AQVAVIVA, PRÆPOSITVM GENERALEM SOCIETATIS IESV.

TSI ex breui compendio rerum in IAPON anno XCI. gestarum, per Sinenses quosdam m so, V. Paternitas Statum harum regionum s cognouerit: nunc tamen ANNVAS plen hoc est, vberiorem historiam eorum, quæ hist nis duobus XCI & XCII, vsque ad Octobre quo soluent naues, contigerunt, mittendam existimaui. Neq tamen idcirco omnia pertexam, quæ sigillatim in singulis Re dentiis cognitione non indigna euenerunt, sed breuiter tantu & generatim quædam attingam, ne prolixitas pariat fastidium, cætera accuratiùs & fusiùs exponi possint.

STATVS igitur Societatis hisce annis varius fuit & incer tus: nam cùm multo tempore nullum responsum acciperemus Legatione ad Quabacondonum, vnde pendebat quæstio, nu P. Visitator esset discessurus, nec ne? num Procurator Roma mittendus? nihil certi aut ficti aut constitui potuit, atque i factum est, vt adhuc vna cum hisce Christianis in iisdem angusti hæreamus.

Sumus de Societate omnes numero 137, distincti in 23 Re sidentias, in quibus quædam mutationes factæ sunt. Ex An mensi nostri ob mandatum Quabacondoni secesserunt in lo cum magis tutum, medio miliari a munitione disiunctum. E Omurana quoque eadem de causa receſſerunt in alium locum ab Vrbe vno miliario distantem. Reliquæ omnes Residentiæ

pristinum retinent Statum, quanquam ob vicinum Quabacondonum nostri se domi studiosiùs contineant. Et quamuis in his motibus non defuerint, vt solent, turbationes & calamitates, nihilominus omnes nostri incolumes & sani remanserunt, exceptis duobus, quos Deus ad meliorem vitam euocauit: è quibus fuit frater Laurentius, vnus ex primis Christianis tempore P. FRANCISCI XAVERII piæ memoriæ Amanguccii olim baptizatis, qui cùm multo tempore socius nostrorum fuisset cum magna ædificatione & fructu proximorum, tandem post vigesimum annum & ampliùs in societatem receptus est. Fuit is primus omnium fratrum Iaponensium, qui Societatem sunt ingressi; & quamuis esset idiota, & litterarum ignarus, parentésque haberet admodum pauperes: tamen ab eo, qui ignobilia mundi & contemptibilia elegit, vt per eos efficeret mirabilia, assumptus est instrumentum ad conuertendam ditionem Meacensium. Permulti enim eius sermonibus permoti Christianis se adjunxerunt, atque ex iis principes ferè viri, quos nunc habemus, vt Darius, Iustus Vcondonus, Augustinus, Sagandonus, Icondonus, aliique plures, etsi id temporis non essent nisi priuati equites & viri nobiles; nunc autem ad tantam prouecti sunt dignitatem, vt ipsi quoque Quabacondono sint formidabiles.

ALTER verò eorum, qui vita defuncti sunt, fuit P. Georgius Carualialis, qui cùm in insula Firandensi multos sustinuisset labores, audiendis per Quadragesimam gentis illius confessionibus, ac insuper post Pascha in quadam insula vicina eosdem labores audiendis multis pauperibus Christianis repetiuisset, dolore capitis lethalique febre oppressus ad quintum Maij, anni XCII, expirauit, cùm in Iapone decem, in Societate autem viginti tres annos consumpsisset. Quadragesimum secundum ætatis annum attigerat, magnus profectò operarius, admodum pius & religiosus, quod facilè liquebat ex quotidianis eius sermonibus, qui ferè erant de rebus piis & sanctis.

INTER motus verò & vicissitudines huius biennii, adjuuante diuina gratia, suus quoque nostris constitit fructus domi, tam in virtutis religiosæ quàm litterariæ exercitationis cursu: sic enim res omnes constitutæ fuerunt, vt scholastici nostri, & alumni seminarii, ne vna quidem prælectione alióve exercitio litterario destituti fuerint, multique idonei effecti sint ad capessenda altiora studia. Sed neque Magistrorum penuria

laboramus, nam præter multos Iaponenſes fratres noſtros ad
cendum idoneos plurimi quoque præſtò ſunt Europæi, liter
ternis probè exculti, & linguæ Iaponicæ non ignari, ſic vt
giſtrorum munere facilè perfungi poſſint. Labores quo
noſtros non parum imminuit prælum Typographicum ex
ropa allatum, quo multos libros latino & Iaponico idioma
preſſimus.

Ex hoc eodem fonte varii deinde virtutum riuuli manarun
alios. Vt enim multi erant idiomatis patrii gnari, ita ſeſe
eem cohortationibus, collationibus, aliiſque id genus ac
nibus ad omnem religionem inflammarunt, ac minimum ſe
quoque anno exercitiis ſpiritualibus animum excolere co
tuerunt. Breuiter ſic affecti ſunt noſtri, vt ſi Deo placuerit o
tam pacem & tranquillitatem Eccleſiæ ſuæ reſtituere, &
tam patefacere Euangelicæ prædicationi, minimè dubium
maximam hominum conuerſionem ad Dei Optimi Maximi
riam conſecuturam.

Et quamuis Chriſtiana religio, ob mutationem ſtatu
à Quabacondono factam, in magnas redacta ſit angu
ademptaque nobis loquendi agendique libertas priſtina
men ex Ethnicis, qui ſedes ſuas fixerunt in ditionibus
minorum Chriſtianorum, atque ex iis qui ad audiendum a
ſtris Catechiſmum ex diuerſis partibus concurrerunt, denu
ex iis qui in miſſionibus Patrum fratrumque noſtrorum Chr
adiuncti ſunt, hoc biennio ſacris aquis expiata ſunt duode
millia gentilium: inter quos fuit gener Auguſtini, Domini C
menſis. Et antequam Pater Viſitator reuerteretur Meaco, a
boni Chriſtiani optimè ſperarent de felici inſtitutæ Legatio
exitu, certiſque rumoribus didiciſſent, magna humanitate
trem Viſitatorem à Quabacondono eſſe receptum, vt dice
cæperunt iterum aperire templa feſtoſque agitare dies, tanto
delium concurſu, vt facilè appareret, flagello perſecutionis,
tam exſtinctam, quàm potiùs mirum in modum in pectori
illorum inflammatam eſſe pietatem; inſtar fluminis, cuius
curſus, quo cohibetur magis, hoc maiore impetu, diffra
omnibus repagulis, in alueum erumpit.

Quamuis verò paulo pòſt neceſſe fuerit occludere Eccleſi
quotquot exſtabant in locis publicis, per quæ tranſibant Gen
les, non tamen ideo miniſteriis noſtris exercendis omnis exc
occaſio. nam confitentium numerus ſolito fuit maior, ſic vt
ter vnus vna Quadrageſima audiuerit Confeſſiones genera
plur

plures quadringentis. Vnde apparet, quàm graue & molestum foret onus audiendarum Confessionum, tam ordinariarum quàm extraordinariarum, (nam & infirmis à tribus, quatuor, sex miliaribus, per imbres & frigora huc ventitantibus, diu noctuque hoc officium continenter præstatur) nisi Dominus noster consolationis spiritualis atque etiam sanitatis corporalis dono illud affatim leniret. nam beneficio huius Sacramenti non exigua accessio ad Christianorum gregem facta est.

Quod ad vniuersalem Iaponiæ statum attinet, aliàs scriptum est, Quabacondonum vendicare Imperium in totam Iaponiam. Et certè nunquam vllus tam latè fines imperii sui propagauit, ac iste: ac indies illos nouis auget successibus, vt perfectam constituat Monarchiam, vt posteris nomen relinquat immortale. Neque enim ei satis est ad fastigium omnis dignitatis conscendisse, ex abiectissimo vitæ statu, qui erat, secare ligna, humerisque ea in forum deferre, vænumque exponere, vt haberet panem quotidianum; (quemadmodum ipse suo ore non semel confessus est) verùm etiam amplificatione regni grauissimisque bellis conatur æternam sui relinquere apud omnes memoriam. Itaque hoc anno prorsus constituit bellum mouere Sinensibus, secumque in aciem educere omnes Iaponiæ Principes: & quamuis id videatur pænè impossibile, dexteritate tamen sua id effecit, vt omnes, repugnante nullo, se compararint ad expugnandum regnum Corai, vt inde cum omnibus Dominis Christianis vno cursu transmittat in Sinas: & quod peius est, dicitur cogitare de mutandis statibus ditionis Scimo, & status Corai relinquere velle dictis Principibus Christianis: sed, vt ante paucos dies cognouimus, non poterit hoc tempore Quabacondonus hæc sua consilia perficere, talemque mutationem instituere.

Quomodo verò Quabacondonus hoc toto biennio erga nos se gesserit, deinceps exponam. Magna fuit rerum vicissitudo. Principio enim, cùm videretur ei P. Visitatoris aduentus fuisse gratissimus, planè sperabamus meliori loco fore omnia, sed votis non respondit euentus: nam falsis quorundam informationibus deceptus Quabacondonus, planè suspecta habere cæpit Legationem, vnde nos in magnum vitæ periculum coniecti fuissemus, nisi diuino nutu mitigatus fuisset hominis furor, vti deinceps prolixiùs declarabimus.

DE P. VISITATORIS DISCESSV PER MI... *cum & statu rei Christianæ in illis locis.*

COGNITO aduentu P. Visitatoris, munerumque Pr... regis Indiæ, quæ secum attulerat QVABACONDO... NVS, qui id temporis distinebatur bello Cantan... mandauit per Aconodangium, qui eum de nostro aduentu c... tiorem reddiderat, resque nostras agebat, eum proficisci M... cum. Quod ille ita perfecit, vt viro cuidam primario imper... rit, vt exeunte Nouembre, paratis nauigiis exciperet Patre... & Meacum transportaret, vbi circa medium Decembris r... deuntem expectaret è bello Cantano Quabacondonum; q... de re etiam literas ad eundem Patrem dedit. Qui dum Na... gasaci reditum illius Domini expectat, QVABACONDO... NVS Meacum rediit, Aconodangio Canti relicto, vt vic... suas obiret, exequereturque, quæ in istis regnis mutanda e... creuerat, vbi Aconodangius æquo diutius hærere coactus e... & ita quoque impediti sunt, qui Patrem debebant Nangasa... perducere Meacum. Atque interea non dormierunt aduer... rii, qui conati sunt QVABACONDONO persuadere, Leg... tionem illam esse totam commentitiam & merum figmentu... Patrum, vt ita in gratiam eius redirent: quæ calumnia eo... que animum hominis occupauit, vt verbis etiam indicarit, l... parui aut etiam nihili facere istam Legationem. Quare Cam... biondonus, vt Eucunocamindonus, aliique Domini Christia... ni scripserunt Patri, vt paucis de Societate, plurimis autem... Lusitanis comitatus Meacum veniret; si secus faceret, fore, t... QVABACONDONVS suspiciones suas augeat, & minoris le... gationem faciat. Idem iudicabant Dominus Protasius, D... Dominus Sansius, cæterique Domini de Scimo. Ratio eo... rum erat, quòd cùm hoc ipso tempore in aulam regiam aduen... rit Legatus Regis Corrai trecentis stipatus asseclis, non vide... batur conuenire, vt Vicerex Indiæ iusto careret comitatu; eo... que magis, quòd Pater esset ex numero eorum, qui exulare iussi... essent è Iapone, & Quabacondonus ob suspiciones obortas non... parum esset abalienatus. Lusitani certè, qui cum Patre appulerat... libentissimis animis se comites adiunxerunt, omnesque cũ qua... tuor Dominis Legatis Iaponicis, qui Romam ierant & redierant,... annumeratis etiam famulis & aliis, numerum confecere viginti... sex personarum.

Dum...

Dum verò Pater Visitator in dies expectat, quos Aconodāgius erat amandaturus, deducendi Patris causa; duo gentiles Domini, quorum alteri nomen erat Iconocami, alteri Cangonocami, portus Nangasachani præfecti, non dubitarunt Quabacondonū interpellare de profectione Patris, & nouum impetrarunt mandatum de eo Meacum transportando, atque id fecit Cangonocamus, vt venaretur gratiam D. Protasij. Cùm enim D. Protasius primarius sit competitor Cangonocami, ac proinde pro suo inimico habeat Dominum Sancium eius limitibus proximum, idcirco hic Dominus, quantumuis gentilis, magno tenetur desiderio colendæ pacis & amicitiæ cum Christianis, probè intelligens sic facilem sibi quoque aditum fore, ad cociliandos illos duos Dominos: quæ res non exiguum pōdus habet ad alendam tranquillitatem, & sartam tectam conseruandam incolumitatem sui status. Atque his de causis, vnà cum Iconocamo Domino propugnaculi de Cocura, aulico Quabacondoni gratissimo, negotium de euocando P. Visitatore suscepit, literasque dedit, tum ad ipsum, declarans voluntatem Quabacondoni, tum ad suos Officiales, qui agebant Nangasaci, atque etiam ad ditionis suæ gubernatores, vt Patri transeunti omnia officia humanitatis deferrent, necessariosque equos, currus, homines, aliaque attribuerent.

Has literas recepit Pater in fine Octobris anni nonagesimi, quibus perlectis, diu multumque deliberauit de ratione instituendæ profectionis: nam siue terra siue mari, ingrediendum iter esset maximè tam multis, magna prospiciebat incommoda, sumptus, pericula: itaque constituit vt pars terra pars mari, vsque ad locum dictum Scimonoschicho, proficiscceremur. Cùm verò primo die transeundum esset per terram Omuranam, a Domino quodam gentili cognato Riosogi, cuius ditio sita erat inter Orimensem & Arimensem, tam impensè rogatus est, vt isthac iter haberet, vt coactus fuerit eius precibus annuere, & primo die in eius ædes diuertere, & ecce vt impetrauit, non modò obuios mittit Equites, qui Patrem venientem excipiant, verùm etiam ipse ad medium milliare magna humanitate & lætitiæ significatione occurrit. Sub vesperam autem cùm Pater eum officij causa inuiseret, voluit in præsentia Equitum suorum, atque etiam coniugis suæ, aliarumque Dominarum, (quæ tamen non videbantur) breuem à Patre audire sermonem. Cuius sermonis conclusio erat, non esse nisi vnum Deum conditorem mundi, & Dominum omnium: quo tantopere

fuit

fuit commotus, vt dixerit Nobilibus suis, optasse se longe fuisse sermonem, animoque sic affectum, vt si Quabacondi reconciliatus esset Christianis, non dubitaret eorum sacris in ri. Cuius bonæ voluntatis non multo pòst illud certum indi dedit, quòd Patri cuidam nostro, & adiuncto fratri, potestat derit prædicandi Euangelij per omnes suæ ditionis partes, vb ter multos sacris Baptismi aquis elutos, septemdecim num sunt primarij Domini totius populi, reliquus verò populus ctus cum magna propensione & affectione idem faciendi.

Postero die digressus inde P. Visitator Sangam versus, vb maria sedes est Riosogi, duobus miliaribus à Sanga traiecto maris brachio è naui exiit, quo vnius miliaris interuallo ob processurus venerat filius Cangonocami 22. annorum adole magna hominum manu stipatus, tantaque humanitate Pa tractauit, vt non potuerit maiori: nam duos dies Sangæ ha dum illis fuit, vbi à diuersis Dominis tam beneuolè consal & inuitati fuere, vt si Christiani fuissent, non potuerint amp beneuolentia excipi. In abitu quoque equos, homines, omnia alia ad iter opportuna eis perliberaliter suppeditarunt in q tum diem. Et quod pluris faciendum, dictus Dominus, cum bernatore, cæterisque eius loci viris principibus duos volue audire sermones. Alterum de falsitate Legis ipsorum, & de Ve te Dei Domini nostri; alterum de animi immortalitate, quo que sermone ita capti sunt, & in tantam doctrinæ Christianæ miration venere, cùm dubia aliquot in eandem materiã posuissent, vt promiserint se tempestate præsente sedata, in C stianorum religionem, atque etiam filius ipsius Cangonoca transituros: quare & obnixè rogarunt P. Visitatorem, vt in re à Meaco isthac velit transire.

Cangonocamus morte defuncto Riosogi, exemplo Quabacondoni, Bonziis magnam intulit cladem direptis eorum annuis ctigalibus, euersis idolorum templis & monasteriis, objiciens impietatem & meras impostoras. Si quæ autem templa vel mo steria non euertebantur, ea sublatis redditibus per se incolis stituebantur, & verò etiam longiùs progressus publicis edictis tuit, ne quis vllam eleemosynam vel donum iis offerret pro in tationibus, aliisque id genus superstitionibus ad sanitatem ciendam confectis; & ne defunctorum cadauera ritu suo cons to amplius sepulcro inferrent. Quare Bonziis tantus terror in ctus est, vt multi eorum militiæ nomen dederint, vel aliud gen vitæ complexi sint. Vnde facilè cognosci potest, cuiusmodi sit

tus hominum huius regionis, & multo liquidiùs ex eo, quòd gentiles, etiamsi nullum viderent persecutionis exitum, nihilominus tamen multi Nangasachum vsque venerint audiendi Catechismi sacrique lauacri percipiendi causa. Inter quos vnus fuit, cuius cõiux est neptis Cangonocami, eique admodum chara, atq; is multis precibus modò vrget nos, vt secum eamus ad baptizandam suã coniugem, vt quæ, paucis quibusdam de Euangelio à se cognitis, magno desiderio lauacri teneatur. In alio eiusdem ditionis loco frater quidam spacio octo dierũ centũ capita sacris aquis asperfit: & ne plura aspergeret, nouis nunciis Meaco allatis retardatus fuit. Eodem tempore in ditione Isafai Baptismo lustrati sunt 130.

Sanga excedens Pater, cum itineris comitibus ad integrũ miliare filio Cangonocami eiusque asseclis, vbi fines eius dominij attigerunt, obuius venit gentilis quidam ex propugnaculo Corumensi, qui nomine Toscirodoni coniugisque eius Dominæ Maxentiæ Patrem inuitauit, vt ad propugnaculum suum, quod parũ à via aberat, deflecteret; & quamuis Pater per fratrem, ob iter maturandum & numerum sociorum, se purgaret; tamen importunis precibus victus, postero die, causa dicendi sacri, eò profectus est, summaque ibi beneuolentia & charitate receptus est. Verùm vt ex eius aduentu summam perceperint consolationem, ita ex eius discessu intempestiuo (nam mox à prandio discessit) summum mœrorem. In discessu eadẽ officia Toscirodonus, quæ superiores Domini, ei detulit.

Cùm peruenissent Chinzuchum, quod Cocuma abest vnius diei itinere, magno gaudio acceptus est à quodam antiquo Christiano, nomine Cosmo, admodum opulento & honorato inter Facatenses, qui non alia de causa Facata discesserat, quàm vt ædes suas offerret P. Visitatori: Idem fecere alij quidam Christiani in reliqua itineris parte, donec peruentum esset Cocuram, quæ est arx & munitio Iconocami, & trium dierum interuallo longiùs aberat. Hi Christiani etiamsi in regione gentilium viuerent, tamen palã viuebant vt Christiani, & pro talibus habebantur; habebãt enim in ædibus suis altaria ornata imaginibus, Rosaria, disciplinas, & similes res Christianorum proprias; quæ res magna Patribus nostris Lusitanisque magnam attulit consolationem. Cùm autem non longè abessemus ab arce Cocurana, ecce ad duas leucas obuiam P. Visitatori procedunt duo equites Christiani; quos secutus est proximè filius duodennis Iconocami, cum primarijs totius aulæ, vbi magno honore Pater exceptus, & à Gubernatore nomi-

ne Iconocami inuitatus est ad cænam, quem locum sine fr
spirituali non præteriit; nam & è principibus viris quidam
præbuerunt catechismo, atque imprimis gentilis quidam Ico
camo admodum familiaris, qui cùm semel vnà cum Bonzio
moni cuidam interfuisset, Bonziusque, digresso Catechista,
ta in Euangelium effutiret, cùm coràm non potuisset, obtur
vultu ei obiecit summam ignorantiam & stuporem mentis,
buisse eum in præsentia Catechistæ rationes, si quas haberet
doctrinæ contrarias, obiecisse, & non eo absente in angulis
indoctos de tantis rebus blaterare, itaque si reformidaret lu
disputationis, quiesceret à calumniis. Quibus verbis ita perte
factus est Bonzius, vt ne hiscere quidem ausus fuerit. Idem ge
lis, vt finem faceret audiendi catechismi, socium se cum
aliis adiunxit Patri, vsque ad Schimonoschichi, & denique
ptizatus est.

Relicta itaque Cocura Pater tenuit Schimonoschichum, q
erat ex altera parte post traiectum in mari trium leucarum
rium; vbi inuenit reliquam sociorum partem, quæ iter marit
tenuerat, ac duorum dierum quiete interposita, vento tam p
spero abnauigarunt, vt intra quinque dies inuecti sint in port
Muranum. Et quia à Ioachimo Riusa commẽdati erant loci G
bernatori, is magna beneuolentiæ significatione nos acce
Deúsque gratia sui luminis ita illum inter sermones nostro
illustrauit, vt nomen dederit religioni Christianæ, & sacris ac
ablutus sit cum aliquot aliis.

In hoc portu intellexerunt Iconocamum & Cangono
mum iam Meaco excessisse versus suas ditiones: de cuius exc
sus causa cùm non constaret, num voluntate Quabacondo
an verò quòd reformidarent infelicem belli exitum, contig
set; P. Visitator animaduertens se illorum Dominorum, à q
bus vocatus erat, auxilio destitutum, & simul fauore Aconod
gij, qui nondum Meacum redierat, Muri duos menses p
mansit, donec cognosceret Aconodangium non tam citò re
turum. Initio non parum videbatur molesta & grauis hæc m
ra nec satis æqua sors, cùm homine careremus qui nobis aditu
ad Quabacondonum patefaceret, sed dies docuit postea singul
ri Dei prouidentia id factum esse, propter ingentem fructum
diuinam gloriam inde consecutum.

Verùm vt planiùs intelligatur, quem successum habuerint M
ri res nostræ, sciendum est, morem esse vniuersalem Iaponiæ,
Vasalli omnesque subditi ineunte anno reuerentiam præstent su

Dominis, eosque pro suis patronis agnoscant. Nunc, quoniam Quabacondonus vult omnibus modis sine vlla exceptione morem illum retineri, omnes Domini Iaponenses ordinariè quoque anno iter suscipiunt quantumuis remotissimum ad præstandam illam cærimoniam, extraordinariè verò, quotiescunque occurrunt plena vel lætitiæ vel mæroris negotia, & semper eum munere aliquo afficiunt. Tantus est terror Quabacondonani nominis.

Cùm ergo in anni principio P. Visitator adhuc degeret Muri, multique Domini illac iter haberēt, curiositate allecti, vt res Europæas cognoscerent, inuiserunt P. Visitatorem, & quatuor Dominos Iaponenses cum comitibus eorum Lusitanis, quos differentes de rebus variis magna voluptate audierunt, qui in Cosmographica mappa, quam secum attulerant, & speciatim in Descriptione Italiæ, quæ magno artificio forma grandiore in Cina erat depicta, demonstrabant totius profectionis suæ ordinem, & quas Vrbes transissent, maximè autem Romam, quæ affabre erat expressa; & quicquid ex Italia attulissent, vt horologia, astrolabia, libros admodum venustos & expolitos, sic vt præ admiratione omnes obstupescerent. Valde etiam hi Domini vrgebant, vt in instrumentis, quæ attulerant, luderent; cùm impetrassent, incredibili voluptate perfundebantur. Itaque multi ex ipsis nouam inierunt amicitiam cum nostris, ex quibus vnus fuit Morindonus Amanguciorum Rex, qui est inter Iaponiæ Principes post Quabacondonum proximus, & plurimum recreabatur familiaritate istorum quatuor Dominorum, tam Muri quàm postea Meaci, deferēs eis magnum honorem & reuerentiam.

At fructus, qui hac occasione consecutus est in isto portu, in primis apparuit in Rege Bungensi, filio & hærede Regis Francisci piæ memoriæ, qui etsi huius persecutionis initio, timore Quabacōdoni, demonstrarit se nobis contrariū, occidendo quosdā Christianos, & alia quædam in eosdem moliendo, vti scriptum est anno superiore: nunc omnino signa aliqua dedit pœnitentiæ, & satisfactionis, & perseuerandi in hac dispositione animi; nondum autem secuta perfecta satisfactione, (nam idcirco Dominus Mantius, qui ex parte boni Regis Francisci patris eius Romam venerat ad suam Sanctitatem, nullum voluit illi de Legatione sua afferre responsum) cùm hoc tempore Murum transiret, occasionem habuit salutandi Dominum Mantium, de cuius reditu felici vehementer est lætatus, magnoque honore ei delato rogauit eum, vt suus velit esse mediator & sequester apud

Patrem,

Patrem, paratum se ad quamcumque sustinendam satisfactio
quam ille imposuerit, & si Pater licentiam dederit, se paratu
propria persona delicti veniam postulare. Dominus verò I
tius magna prudentia exposuit ei negotij magnitudinem &
cultatem, addiditque non se audere de hac re immediati age
Patre, se primò collocuturum cum P. Francisco Pasio, socio
cuius opera sciret totum hoc negotium leniri posse. Missus
est eques quidam ad P. Franciscum, vt is cum D. Mantio hanc
tractaret. Et quoniam res hęc diu multumque optata fuit pio
multos Christianos, qui supersunt in regno Bungensi, insta
miraculi fuit, Regem Bungensem tam iniquo tempore vrge
reconciliationem, & quidem cum talibus conditionibus; non
modum difficilis fuit P. Visitator in admittenda eius petitio
eoque magis, quòd promitteret, se pacificato Quabacondono
ti mundo demonstraturum, verum se esse Christianum, neque
la re inferiorem futurum suo Patre. Si autem Quabacondon
persecutione non abstineret, aiebat se in regno suo occulte
turum quatuor societatis Patres, & libertatem omnem perm
rum Christianis; atque interea ita compositurum omnia, v
functo Quabacondono totum Bongum pristino imò melio
tui restituatur. Quod per suam immensam misericordiam Pa
rum patet confestim ad gloriam suam & afflictorum Christia
rum consolationem concedere dignetur.

Tandem Rex ipse in propria persona adiit P. Visitatorem, c
rantum honorem & reuerentiam, cum summa humanitate
iunctam, detulit, vt qui coràm inibi adessent, starent attoniti
iterum confirmauit promissionem antè in fauorem Eccles
ctam, magnasque gratias egit P. Visitatori, quòd se Eccles
ciliasset. Non minores egit Domino Mantio, cui ob officium
hoc negotio præstitum putabat se ita obligatum, vt vix exsa
ret se reddendis gratiis. Accedit, quòd idem Rex, cùm Pate
ea Muro profectus esset Ozacam, Meaco discesserit tantùm
sendi Patris causa, vt exitus planè declarauit, cùm mox à visita
ne rectà reuerterit Meacum.

Eadem occasione Farandonus, cùm per Murum iter suum
tuisset, plurimum affici cæpit erga Christianam religionem.
hic Dominus consanguineus Domini Michaëlis, qui quoniã
optatus est à quodam Domino gentili, nondum initiatus est
stris sacris, licèt res fidei libentissimè audiret. Rex quoque
ciſmanus gener Ecunocamiundoni promisit se cum tota
ditione (quæ continetur vna Insula non admodum amp
su

suaue Christi iugum subiturum.

Nec minoris momenti fuit fructus, quem cæpimus ex filio Cãbioindoni 23. annorum iuuene, nomine Damiano, cui attributa est pars regni Bugensis, & ob virtutẽ in magna gratia est Quabacondoni. Hic Dominus multis iam annis erat sacris aquis ablutus, cùm esset pœnè puer, & quia oborta iam persecutione in rebus fidei Christianæ parum erat institutus, in eum errorẽ (quantumuis semper confiteretur se esse Christianum) dilapsus est, vt putaret Baptismum non esse ad salutem necessarium, satis esse, si quis conuenienter rationi quacunque in secta viuat. Neque poterat de hoc dubio conferre cum Patribus, quòd omnes in partes Scimanas secessissent. Aliquando de rebus diuinis agebat cum Christiano, quem secum habebat: sed nunquam animo tranquillo fuit, donec transiens portum Muranum Patrem inuisit, vnique nostrũm hoc dubium proposuit, cuius solutione ita fuit contentus, vt deinceps mirum in modum afficeretur ad rerum diuinarũ colloquia, totumque triduum, quo Muri diuersatus est, consumpsit cum nostris vel in domo sua vel in nostra. Illud verò summa voluptate eum affecit, audire quæ à quatuor Domini Iaponensibus de summo Pontifice, eiusque curia, rebusque omnibus Europæis narrabantur, tantumque confirmatus est in fide, vt magno studio rogaret Patrem, vti mitteret fratrem aliquem, qui coniugẽ suam aliosque primarios Catechesi Christiana imbuat, & sacris, durante licet persecutione, initiet mysteriis. Tantum inerat huic Domino Euangelij propagandi desiderium à bonitate diuina ei communicatum. Atque hic est fructus, quem DEVS ex gentilibus colligi voluit occasione longioris moræ in Murano portu.

Iam verò omittendum non est, non defuisse hoc tẽpore Christianos, qui ex variis iisque remotissimis locis, vbi inter gentiles viuebant, Murum confluerent; res certè digna, pro qua summæ gratiæ Deo agantur, quòd inter tot malorum occasiones nõ permiserit eos peruerti: Neque alia de causa Murum venerant, quã vt ex conspectu Patrum lætitiam aliquã hauirent, eisque peccata sua confiterentur; isque fuit rei successus, vt præ gaudij spiritualis abundantia nec abstinere potuerint à lacrymis, patriamque suam singuli magna consolatione repetiuerint.

Magni quoque faciendum est, quicquid eodem tempore actũ est cum Econocamidono, cùm Murum pertransiret. Est enim hac occasione confirmata pax, inter ipsum & Amacusandonum, qui subiectus Augustino, tamen statum suum retinuerat. Quæ res tãtum habuit momentum, quantam quæuis res alia Muri trans-

acta. Dũ verò hæc aguntur Muri, Pater Organtinus quotidie teriora noua scribebat Meaco, qui eò profectus fuerat, vt adim patefaceret Legationi P. Visitatoris, nã non modò demonstra Quabacondonus se non expetere eius aduentum, sed etiam v bis indicabat, se malè esse erga illum affectum. Nam quod die Cambioindonus mentionem nostri faciens hoc contici pulsam passus est: Quomodo tu audes, inquit, verba facere de tribus? an nescis te quia Christianus eras, illosque amabas, minorem, quam ego cogitabam, status dignitatem esse Quo verbo ita compressit Quabacondonus hominis os, vt de ceps nihil in rem nostram loqui coram eo ausus fuerit. Etsi pr more, quo nos complectitur, non cessat alias inire vias, negoti nostrum promouendi; & tantum denique effecit apud gentil quendam Dominum, nomine Mascitaiemon, vt is animo p sus constituerit, causam Patris agere apud Quabacondon quod & fecit; assensitque Quabacondonus, vt Pater ven quidem, sed tantùm causa visitandi ipsum ex parte Vicer INDIAE.

Interim Pater Muro prosequens iter suum peruenit Ozac vbi triduo expectauit naues, donec, secundùm ea, quæ a Cam indono Gubernatori Ozacensi erant præscripta, omnes re ordinem redigerentur. Numerus Christianorum, qui hoc b tempore Ozacam confessionis faciendæ causa confluxerunt, tus fuit, vt continenter diu noctuque, instar processionis, alij cederent, alij recentes aduenirent. Magno certè dolore affic nimos nostrorum, videre Christianum populum, tam nobilem que florentem sub Principibus Christianis, nunc dominatu G tilium planè oppressos iacere, facultatibus suis exutos, liber parentibus per bella orbatos, Dominis eorundem in triste e abactis; vt miraculi loco sit, eos in fide semel susceptæ persti Id verò super omnia nos affligebat, videre tot nobiles matro liberis & maritis destitutas, ab omnibus præsidiis humanis de tas, fame mori. Ditiones sanè, quæ antè fuerunt Vcondono, T gandono, Sangandono, & Iachindono subiectæ, nunc non vide tur absimiles vineæ, in qua post vindemiam non supersunt pauculi & paruuli racemi, ijque post frondes reconditi. Inop quidem sunt ab opibus huius sæculi, sed non inopes à virtutib Christianis: dici non potest, quàm res solatij plena sit, videre e in religione constantiam, & in perferendis iniuriis, quibus à g tilibus lacessuntur, patientiam, & denique in studio pietatis, c tatis, orationis, lacrymarum, ieiuniorum, & flagellationum e

po

poris, obluctantibus licèt Ethnicis, perseuerantiam. Nam & minimi pueruli quaque hebdomade pro pace & tranquillitate Ecclesiæ Christianæ recuperanda coguntur ieiunare. In quadam ditione, quæ aliquando paruit Iusto, inuenimus Christianos, licèt omnes essent operarij, qui mana & arte victum quærebant, ita in vnam sententiam conspirasse, vt non modò ipsi non descisserent à fide, verùm etiam non paterentur vllam gentilem inter se viuere. Qua in re cùm Domini eorum, licèt gentiles, viderent omnino eos esse obfirmatos, nulla amplius molestia affecerunt. Ex his autem duo erant quasi primarii, alter Ioachimus, alter Rochus, de quorum constantia, vt res sit manifestior, aliquid subjiciam.

Gubernator quidam omnino decreuerat eos peruertere. Sperabat enim si hos duos à fide abalienasset, reliquos eorum exemplum facile imitaturos, itaque omnes artes adhibuit ad eos peruertendos, sed inani conatu, minatur exitium extremum, si maneant obstinati in proposito, iubet fabricari duas cruces, in quas agantur: at responderunt intrepidè, se non modò libenter vitam posituros pro Christi fide, verùm etiam Deo acturos gratias, pro summo beneficio, quòd permiserit ipsos tali genere martyrii occumbere. At Deus, ob maius Christianorum reliquorum bonum, non permisit, vt Gubernatoris istius machinationes exitum suum consequerentur: nam ab alio quodam Domino gentili Iusti familiari monitus est, cogitationes istas esse iniquissimas. Fuerit olim quidam noster frater Simeon sepultus in Tagasucho, huius sepulcrum postea gentiles disturbarant, & ossa abiecerant: qua re cognita Ioachimus quasi alter Tobias, neminem reformidans, ea rursum collegit, & frementibus licèt gentilibus in arcam conclusa in terra sepeliit. Rochus verò, cùm sit curator Sacaiani Xenodochii, caritatem suam exercet in leprosis recipiendis, qui ex variis locis subinde ventitabant, & multos ex illis sacratis abluit vndis.

Sed neque Iustus Vcondonus superari se ab aliis passus est, in officio salutandi P. Visitatorem. Nã inde ex regno Cangæ, 50 leucis a Meaco disiuncto, mox vbi de Patris aduentu inaudiit, Meacum aduolauit, vbi P. Organtinus aliquãdiu eum detinuit, vt negotium nostrum, cùm apud alios Dominos, tum apud Quabacõdonum, cui erat gratissimus, in bona gratia poneret. Rebus autem confectis iter tenuit Osacam, vbi tanto aduentus eius nostris fuit iucundior, quanto minùs temporis (nempe horæ vnius) elapsum erat, quo Pater appulerat. Incredibile dictu est, quantam

fortitudinem animi & alacritatem spiritus vir ille ibi demonst
rit. Affirmauit enim se occasione huius persecutionis & exil
tantam Dei venisse cognitionem, vt inter maxima Dei bene
numeret, quòd se auulserit tam longè ab officiis & negotiis
regiæ Quabacondoni, in qua reperisset artes & practicas per
pleniſſimas: se nunc summa frui quiete & Deo seruiendi com
ditate. Vnde & seriò egit cum P. Visitatore de desiderio suo
quendi sæculum, & viuendi in ea parte Iaponis, vbi minimu
sent nostri: se facultates suas omnes relicturum filio. Sed Pat
putauit hoc tempore consilium illud esse salutare, nam præ
xorem habebat liberos admodum tenellæ ætatis, & ab eo pe
bant omnes cognati & amici. Deinde, si contingeret Quaba
donum aliquando è viuis excedere, fieri poterat, vt ab eius
cessore, qualiscunque is esset, ad altiorem dignitatis gradum
ueheretur, (summo enim loco & gratia erat apud omnes ma
Iaponiæ Principes) atque ita viam patefacere posset ad maio
Dei gloriam maximæ animarum conuersioni. Quibus ratio
bus cessit.

Ozacæ P. Visitator ingressus naues, quæ erant fratris Qu
condoni, applicuit ad Tobā, quę vna leuca Meaco abest, vbi
nerāt & equos pro hominibus, & carros pro impedimētis de
tandis, atque etiam coscos Iaponicos, quod est genus quod
sedilium opertorum, quæ feruntur humeris, atque hæc omn
gratiā Patrum miserant Cambioindonus & Nemascitarindo

Die insequente, Lusitani splendido amictu pulcroque or
se in viam dederunt: vbi verò Meacum ingressi sunt, maxima
minum facta est concursatio, ac propè infinita, optantium v
hominum genus tam peregrinum, tam ornatum: crescebat ad
ratio, quòd paucis antè mensibus (vt indicauimus suprà) M
cum ingressus erat Legatus regis Corrai, stipatus, pro more
gentis atque etiam Sinensium, multis quidem assectis, sed nu
momenti vel æstimationis: putabant enim eundem ritum
Europæorum. Itaque hac nostra legatione tam illustri ita atto
ti fuerunt, vt dixerint, a tempore, quo Meacum stetit, nihil
conspectum esse.

Hoc ordine & pompa deductus fuit P. Visitator, vt descend
ad palatium quoddam valde commodum, quod fuerat Qua
condoni, antequam totius Iaponiæ capesseret Imperium: alq
rò quidam eius socii in vicinas ædes & domicilia recepti. Qua
condonus vt cognouit, qua natione hominum comitatus ad
P. Visitator, visus est totus immutari, siue propter hoc, siue
gu

gulari Dei nutu id acciderit. Nam priùs ne verbo quidem huius legationis meminerat, & porrò non obscurè indicabat, se parui eam facere: nunc verò tam frequens de illa ei cæpit esse sermo, vt videretur non posse loqui de re alia, tantopere ad eā afficiebatur, aiebatq; se Patrē recepturū, quāta maxima posset solennitate Iaponiæ. Quare & Gubernatori Vrbis & Amascitaimoni mandatum dedit, vt Patri eiusque sociis omnia necessaria subministrarentur, & milites Palatij custodes ad arcendam turbam constituerentur, ne qua molestia nostri afficerentur. Quod duo illi Domini Patri retulerunt, dum officij causa eum inuiserent, & simul exposuerunt, quam gratus esset Quabacondono illius aduentus.

Mandauit quoque Quabacondonus, vt variis causis & negotiis, quæ in Palatio tractabantur, finis imponeretur, idque agebat, ne quid in palatio fieret, quod oculos Lusitanorum offendere posset, ipsiusve Legati. Voluit etiam purgari & ornari omnes plateas, per quas Legato erat transeundum, & quia dies erāt pluuij, iussit vias inspergi multa arena. Et quamuis ob regnum Quarense ei discedendum fuerit, maluit tamen discessum illum in octauum diem rejicere, vt maiori apparatu admitteret Legationē. Conuiuium instruxit sumptuosissimum, cui seruire debebant, quotquot Principes viri id tēporis in aula versabantur. Munera quoque parari iussit, quę in sua præsentia postea distribuerentur.

Tandem die præscripto, nempe Dominica prima Quadragesimę, vocatus fuit Pater ad arcem, in qua eum Quabacondonus exspectabat, quanta poterat maiestate & apparatu, vestitus vnà cum omnibus Dominis suis veste ordinaria, excepto habitu, dignitatis cuiusque & officij proprio, quem quisque defercbat ante Dairi, qui verus est Iaponiæ Dominus, & ad quem propriè pertinet impertiri hos honores; sic vt Quabacondonus amictus staret habitu Quabacù, (quasi dicas latinè, Arca thesauri) qui est quasi Generalis Dairi, licèt re vera ipse sit is, qui omnibus imperitat. Reliquus apparatus similis erat ei, qui vsurpari solet in solemnibus actibus Dairi.

Verùm vt faciam satis eorum desiderio, qui in specie cupiunt cognoscere res in recipienda hac legatione gestas, subjiciam quędam magis particularia. Mascitaimon certior factus de numero eorum, qui in conspectum Quabacondoni erant proditurī, qui exceptis Patribus erāt viginti sex, singulis misit equū more Iaponico instructum, Patri verò, eiusque sociis duobus, tres cosci, vel sellas, longè præstantiores iis, quæ missæ erant Tobam, quibus vti

solebant Bonzii magnæ auctoritatis & dignitatis. Primum loc
autem tenebant in toto hoc ordine munera Viceregis Indiæ,
mina arma Mediolanensia inaurata & admodum venusta, h
macheræ grandes cum ornamentis argenteis ex parte deaur
duo sclopi eleganti opere fabrefacti nunquam in Iaponia
eisque adiunctus gladiolus, qui sclopo seruiebat, egregiè mun
peripetasmata quatuor cum visendis & preciosis figuris, & d
que militare tentorium perquam excellens & illustre.

Hæc vbi ritu Iaponico oblata fuere, mirificè placuerunt Q
bacondono, & nunc hoc nunc illud curiosè colluſtrans, plur
collaudauit, resque tam nouas & inuisas atque ex tam longinq
regionibus allatas impensè est gauisus.

Sequebatur deinde interuallo non modico equus Arabicu
nus (nam alter in itinere obierat) holoserico argenteoque o
tu fulgens, qui rara sua specie & ingenti magnitudine (nam
respectu equi Iaponici videbantur quasi pulli) omniū oculo
se conuertebat. Ducebatur manu a duobus famulis Indicis,
rico amictu & capite more suæ gentis turbinato splendidis, c
ponè sectabatur famulus tertius, vtrinque autē stipabatur eq
a duobus Lusitanis, qui, quoniam certabant inter se ornat
venustate vestium, magnum splendorem huic spectaculo ad
runt. His succedebāt quatuor Domini Iaponenses indūti vesti
quas a Principibus Europæis acceperant; præibant autē eos
quot pueri a pedibus, sed equites proximè insequebatur P.
tator cū sociis duobus, habitu cōsueto, nempe veste inferiore
& pallio amictus. Deniq; omnes Lusitani eo ordine & splendo
in cōspectū cuiuscunq; Europæi Principis prodire potuerint.

A Palatio, vnde digressus erat Pater, vsque ad arcem, quò t
bat, omnes viæ erāt refertę hominibus, studio vidēdi captis ex
ipsi loquebantur) quæ a cōdito Meaco nunquam visa essent.
dē peruentū est ad aulā, in qua Quabacōdonus, habitu quo d
est, in prænobili throno vtrinq; pannis cooperto expectabat
quo erat alter ordo trium primariorum Dominorū, è quibus
mus erat Bōsius quidam cognatus Dairi, & dextram Quabac
doni tenebat; alter sinistrā occupabat; tertius dextram primi
loco paululum inferiore, quāuis nepos esset Quabacōdoni, c
que successor declaratus. Tertium deinde ordinem, sed grad
feriore, tenebant Domini octo, secundū dignitatē quoq; suā c
locati. Quartus ordo, alio gradu depressiore, è quibusdā min
bus Dominis cōficiebatur. Extremū denique gradu infimo ha
bant multi alii Equites. Omnes autē sedes, vnā cū pauimēto a

constratæ erant anaclynteriis vel peristromatis more Iaponico, trium digitorum spissitudine. In parietibus nihil apparebat præter aurum & elegantissimas picturas.

Pater verò non antè ad salutandum Quabacõdonum accessit, quam per Lusitanum quendam ei obtulisset Viceregis epistolam inclusam arculæ, quæ intus aurea tela, foris serico viridi, laciniis auratis argẽteisque distincto rosulis, vestita erat; scripta erat epistola in membranis vndique minio illitis; appensum erat sigillum aureũ theca attalica opertum. Atque hoc ritu oblata est epistola Quabacondono. Magni enim faciunt cerimonias externas Iaponii, & pluris æstimant litteras cum simili cærimonia oblatas. Qua de re & singularem commissionem Vicerex dederat Patri.

SENTENTIA AVTEM EPISTOLAE erat hæc.

DOMINE, etiamsi propter regionum distantiam nulla hactenus intercesserit inter nos cõmunicatio, nihilominus ex litteris Patrum, qui in tuis istis regnis degũt, cognoui res fortiter à te gestas, insignes victorias, famã nomẽque immortale Excellentiæ vestræ, cuius rumor iam remotissimas quasq; regiones penetrauit. Deinde quomodo imperio suo omnes Dominos, quotquot versantur in quatuor Iaponiæ partibus, subiugarit; res sanè in hunc vsque diem nunquam audita, & summa admiratione digna, ad diuini erga te nutus ac fauoris singulare argumentum. Quare hoc nuncio audito magna sum voluptate affectus, maximè, dum à Patribus quoque intelligo, quanto fauore eos prosequatur Eccellentia V., cuius beneuolentia & permissione, secundùm rationem instituti sui, omnibus Euangelium, hoc est, veram ad salutem viam, annuntient. Hi enim tanquam veri religiosi totum mundum obeunt, vt omnibus hominibus, ambulantibus in tenebris errorum, veritatis lucem patefaciant, & ad felicitatem æternam traducant. Et quia rogarunt me, vt scriberem ad Excellentiam V., simulque mitterem Legatum ad agendas ei gratias, id nunc pro mea singulari affectione per P. Visitatorem præstare volui, cui hoc onus imposui, quòd iam aliàs in Regnis Excellentiæ V. fuisset, inibique cognitus esset, hacque præsente epistola enixè peto ab Excellentia V., vt in posterum tam P. Visitatorem, quàm alios omnes Patres in Iaponia agentes, maiori velit fauore & beneuolentia prosequi, qua re mihi gratissimum faciet. Mitto autẽ Excellentiæ V. in amicitiæ testimonium

duos enſes, binos ſclopos nouæ formæ, bina arma, equote
cum ſuis ornamentis, quatuor peristromata auro picta vnam
machæram, quæ poteſt ſeruire pro ſclopo, & militare tabern
lum. Ex India, anno 1587.

D. DVARTES DE
Meneſes.

HÆC erat ſumma Epiſtolæ, ad phraſin Iaponicam acc
modata; cuius exemplum idiomate & characte
ponico epiſtolæ erat coniunctum, & attalicæ thec
clulum. Oblata epiſtola, Quabacondonus diu multumq; m
attentione & curioſitate omnia conſiderauit; poſt prælectam
tem tranſlationem Iaponicam, P. Viſitator, duce cærimoni
Magiſtro, per medium Dominorum conſeſſum aſcendit vſq
thronum Quabacondoni, & aperiendo caput more noſtro
reuerentiam ei exhibuit, & mox in ſuum locum deductus eſt
regione Quabacondoni ſederet. Deinde acceſſerunt duo re
Patres, qui præſtita ſimili cæremonia, ſeſſum recepti ſunt
Patrem, ſed gradu paulo inferiore. Poſt hos deinceps ſecun
quatuor Domini Iaponenſes, cum omnibus Luſitanis, qui
ni & quini, præſtita eadem reuerentia, ſinguli ſuis locis
collocati. Omnibus his humanitatis officiis, nouiſque g
ritibus, mirum in modum cum Quabacondono recreati
omnes qui aderant Iaponiæ Principes. Ac mox iuxta mo
Iaponicum multiplici ceremonia prodiere Sacanſuchi &
(ritus is eſt huic genti celeberrimus) inuitantes hoſpitem,
ferendo illi potum & cibum, manu propria vel aliena; p
bo autem offertur aliquid exiguum ad prouocandum app
tum, tum Sacanſuchi paruulum craterem inauratum &
boratum, quem honoris cauſa Dominus cuiuſdam regn
rebat, porrexit Quabacondono, qui cùm parum bibiſſet,
ditus fuit de manu in manum tribus proximis Dominis. Q
peracto, crater recenti vino impletus eſt, & Quabacondono
bente, P. Viſitator iuſſus eſt è loco ſuo adire thronum, vbi
pria manu ei porrexit Sacanam, quæ res eſt exigua, non abſ
lis fructui, vt ea veſceretur, atque hoc ſummi fauoris & hon
loco in Iaponia ducitur; vnde ne quidem primis illis re
Dominis eum detulit. Patet autem magna cum reuerentia
Inſque cærimoniis ſacanam accepit, atque item craterem. D

hæc aguntur, apparent equites duo cum duabus grandibus mensis, in quibus erant centum laminæ argenti; accessit & tertia, in qua erant quatuor vestimenta serica, hæc omnia ex parte Quabacondoni oblata sunt P. Visitatori, qui nouis cum singulari reuerentia gratiis actis, in suum locum rediit. Idem fecere duo reliqui Patres, quibus cum Quabacondonus per Sacanre suchum Sacanam dedisset, vnicuique obtulit mensam vnam cum 100. argenti laminis, & duas vestes sericas. Deinde accedentibus Dominis Iaponensibus cum omnibus Lusitanis, cuique dedit vnam vestem, & quinas argenti laminas: duobus verò fratribus, qui interpretum loco aderant, dedit 30 laminas & vnam vestem. Summa fuit duorum milium quadringentorum nonaginta quattuor ducatorum. Nam quæque lamina valebat quatuor scutatis & tribus iuliis. Quibus muneribus, iuncto honore, quo data sunt, existimatus est Quabacondonus præter morem fuisse munificus & liberalis, eo quòd in nulla vnquam legatione tantam liberalitatem demonstrasset.

Peracta hac tota caremonia, Quabacondonus vnum è tribus Dominis sibi vicinis, nomine Acciuteum, vocauit, & simul alium quendam è tertio ordine, per quos (vt suum tueretur honorem, nam in Iaponia illud dignitatis maioris signum est) indicari iussit Patri Visitatori, se plurimum eius aduentu recreatum: & cùm veniat è regionibus admodum remotis, se libenter ei ostensurum ædificia Meacensium, nisi superioribus bellis ita vastata fuissent vt penè pudeat, ea exteris ostendere; licèt speraret planè in meliorem formam breui restituenda, addebatque se vehementer desiderare, vt in posterum maior inter se & Viceregem consuetudo firmaretur. Ad quæ respondit Pater, non posse se suæ Eccellentiæ pro tanta beneuolentia tantisque beneficiis parem rependere gratiam, iisque facilè declarari magnitudinem imperii ipsius, & nomen æternum, seque huius rei apud Viceregem plenam facturum testificationem. Deinde iterum eosdem Dominos ad Patrem misit, vt pro muneribus oblatis gratias agerent, tum quòd pretiosa, tum quòd in Iapone noua & inusa essent. Quo facto, surrexit, & propiùs accedendo Patrem, ei dixit, vt cum Dominis istis Iaponiæ principibus recreationis causa nonnihil hæreret: & sic recepit se intro.

Ac mox illatæ sunt tabulæ quædam quadratæ, recens fabrefactæ, quarum vsus solet esse in similibus conuiuiis: etiamsi in hoc, fuerit numerus æquo maior. Nã primũ allatæ sunt tres tabulæ, quarũ quæq; habuit tria fercula diuersa, & in fine omnibus por-

rigebatur potus. His succesſerunt quinque aliæ tabulæ, cum
iiſque variis cibis. Magnum erat conuiuarum, & eorum qui
ſæ miniſtrabant, ſilentium, tamque parum comedebant, vt
cærimonia, non pro neceſſitate viderentur comedere. Qui
ordinem attinet, primum locum tenebant ecclo Domini
di ordinis ſupradicti, vnà cum Patribus. Tertii ordinis
mini non comedebant quidem, ſed tamen habebant quan
dignitatem ſecundùm locum. Vltimo loco comedebant Lu
ni cum quatuor Dominis Iaponenſibus.

In fine prandii prodiit cum veſtitu ordinario Quabacon
nus, relicto habitu Quabacù, & ſedit vicinus loco, in quo
bant Patres, cæpitque magna familiaritate loqui cum P. Vi
tore, multaſque proponere quæſtiones, quarum reſponſis m
cè ſe recreari oſtendit. Tum applicuit ſe Luſitanis, à quib
tem multa eſt percontatus. Sigillatim autem diutius egit
Dominio Mantio, cum magni amoris ſignificatione, dixit
ſe cognatum eius reſtituiſſe Domino Fiungenſi, & ſi velle
manere in aula, ſe ei omnia officia delaturum, & vt faceret,
hementer vrſit. At quia aliæ cogitationes erant D. Ma
tam prudenter & comiter reſpondit, vt ipſe Quabacondon
eius rationes approbaret. Petiuit deinde multa etiam mi
à Domino Michaële; vt de nomine eius & cognomine, an
ſet cognatus D. Protaſii? ita vt coactus fuerit dicere, paren
ſuum genus ducere ab Atima. Vnde ſubiecit Quabacondon
Mihi videntur iſti Domini de Scimo valde familiares eſſe
tribus & Viceregi Indiæ. Interea remotæ ſunt menſæ, re
tenſque ad locum Patris Viſitatoris, juſſit vocari quatuor
minos Iaponenſes, vt audiret eorum Muſicam, quam in
ropa didiciſſent, allatumque eſt confeſtim ingens cymbal
barbiton, aliaque muſica inſtrumenta, tantaque attentione
voluptate ludentes auditi ſunt à Quabacondono, vt tertiò
ſint eandem repetere cantilenam. Deinde ſingula inſtrume
in manus accepit, & multa ad ea pertinentia quæſiuit. De
que dixit, maiorem in modum ſe lætari, ipſos eſſe Iapone
ſubindicans, ſe velle eos retinere in aula ſua; quæ res & P. Vi
tatorem & ipſos Dominos Iaponenſes non paruo dolore af
cit. Et poſt diuturnum colloquium P. Viſitatori dixit, ſe ve
deinceps magnam cum Vicerege colere amicitiam, magni
facere munera, quæ miſiſſet. Itaque mandat, vt in magno quo
dam atrio tentorium explicaretur, & equus Arabicus pro
duceretur, qui ſuo inceſſu & forma corporis ita placuit, vt v

dereru

deretur omnibus donis illum anteferre. In summa, toto eo die ita se affectum ostendit, vt nihil illi gratius contingere potuisse videatur. Postremò duobus Cunghis mandauit, vt Patri & Lusitanis palatium suum spectandum præberent, cuius elegantiam, ordinem, & opes valde sunt admirati. Nam etsi Dominorum palatia pauca habeant tabulata, imò communia domicilia constent vno tantùm solario, ob crebros terræmotus, & quia tota sunt lignea: Quabacondoni tamen palatium, quia pluribus contignationibus constat, omnibus ædificiis supereminet. Et generatim loquendo, tantus est nitor omnium, quantus vix credi potest, mira proportio & similitudo vnius cum alio, inusitata architecturæ ratio. Stant quatuor aut quinque palmos exaltatæ ædes supra terram ob nimiam soli humiditatem, asseres affixi terræ constrati sunt tatamis (id storearum genus est) octo palmas longis, latis quatuor, & tres digitos spissis; sic vt non opus sit ibi sedibus, scamnis, lectis; sed nec curant istas nostras commoditates, quia quicquid tandem agant, recumbunt in his storeis.

Conspecto palatio Quabacondonus P. Visitatori abeundi potestatem fecit cum magna beneuolentiæ significatione, dicendo se eum iterum inuitaturum, & sub noctem iussit ad se vocari quendam fratrem nostrum, cum quo in mediam vsque noctem sermonem produxit: & inter alia affirmauit, se cogitare de munere nobilissimo ad Viceregē mittēdo, sic vt speraret se in omnibus posse excepto solo equo & epistola euadere superiorem: & subitò curauit confici memoriale omnium rerum, quas mittere cogitarat, etsi postea in aliquibus mutarit. Postera luce à prādio eundem cum D. Mantio reuocari voluit, vt ipsum docerent rationē dirigendi horologii, quo Pater eum donarat. Sicque abiit dies, & post mille quæstiunculas consilium suum de occupanda Cina eis patefaciebat, addebatque Patres Bonziis esse valde exosos, quòd causa essent, vt templa eorum euerterentur, & omni autoritate apud populum exuerentur.

Curauit deinde vocari varios opifices, mandando illis, vt res diuersas cōficerent oblatione regia dignas, decernebatque tempus, quo opus absoluerent; ac vt statim initiū facerent, dedit eis decem laminas auri, & centum argenti, quæ efficiunt summam octingentorum sexaginta ducatorum. Sed & iteratò egit cum D. Mantio, vt cū sociis suis in aula maneret; placuerant enim ei musica instrumenta, & profectio eorum tam longinqua; verùm ille sapienti sua responsione Quabacondonum reddidit conten-

contentum. Denique dimisit hominem commendans ei, vt
caret P. Visitatori, se die insequenti iter instituturum versu
gnum Quarense, quatuor dierum interuallo a Meaco distu
vbi hærendum sibi sit dies aliquot; ipse autem, quandoqui
nauis depulsa sit, commorari possit aut Meaci aut Vsacæ, a
id magis placeret, redire Nangasachum, se suo tempore n
rum responsum & munera pro Vicerege. Hic eximius fau
honor eo maius pondus habuit apud omnes, quo minùs
expectatus, & plurimum iuuit Iaponiorum conuersionem.
ii Iaponii, qui nondum audiuerunt, vel certè auditam no
ne cognouerunt Euangelii prædicationem, vt mirùm in mo
pascuntur honoribus, ita existimant fidem nostram hoc ant
lere sectis reliquis, quo amplior honor à Dominis Iaponic
latus est eius Ministris vel prædicatoribus. Qua de ca
confestim rumor per omnem Iaponem percrebuit, Patre
suæ libertati restitutos; tantisque lætitiis incesserunt Chris
vt inceperint erigere Cruces, aliáque edere signa summa
quillitatis. Etsi qui intus & in cute Quabacondonum no
probè intelligerent, cum nihil cogitare de Patribus restitue
nam & principio exceperat, vt ne Legatus de hac re secum
ret, nec aliud videbatur Dominis Christianis, quàm noce
tiùs posse, quam prodesse sermonem de hoc argumento ins
tum. Quare neque verbum pater de hoc fecit, expectans, d
ipse indicaret quid ipse in animo constituisset. Videtur autem
tu diuino factum, vt cùm hac Legatione nondum fieret restitu
tam multa bona, eaque maximi momenti, inde sunt consu
ta. Imprimis enim furor Quabacondoni, qui post persecu
nem indies magis augescebat, plurimùm fuit compressus, de
de, vt iam dicetur, cùm in præsentia eius, Patres falsò delat
sent, ab acerba quadam clade inferenda abstinuit, dicens, n
tentandum, dum Legatus adhuc versatur in Iapone; post
eius discessum se velle, quæ cogitasset exequi. Quamuis po
meliùs informatus à Ioanne Rodrighez fratre nostro, munera
quoque variis à Patre missis, Christianorumque Dominorum
mone inflexus alienationem omnem deposuerit; ac palàm
semel affirmaret, Patres esse immunes ab omni culpa, ipsos h
legationem procurasse; posse Nangasachi remanere decem
cios P. Visitatoris, quare causa tota Patrum caret omni p
culo, & Domini Christiani multo, quam antè, sunt se
riores.

Alter bonus effectus, qui hinc consecutus est, fuit commu

tranquillitas, nouusque animus omnium Christianorum. Cùm enim viderent Quabacondonum placatum, prorsus confidebant, propter legationem, & Viceregis dona, & exspectationem noui responsi, nullum progressum furoris futurum: maximè autem ab aduentu Iacondoni in hæc regna de Scimo clariùs eluxit diuina prouidentia: nam ingens & Patres & Christiani adiissent vitæ periculum, si P. Visitator Nangasachi non remansisset, cui, quoniam cum nomine Legati multos secum publicè habebat Patres & Christianos, nihil molestiæ illatum est.

Quo verò tempore commoratus est Meaci, magnus ad eum fuit concursus, tum Dominorum tum Equitum, qui curiositate allecti, ventitabant visendorum Lusitanorum causa, maximè autem colloquendi cum quatuor Dominis Iaponensibus, multique obstupefacti commemoratione rerum, quas narrabant, eos in suas ædes inuitabant. Hæsit P. Visitator Meaci ipsos viginti duos dies a Quabacondoni discessu. Quo interuallo tantus numerus hominum vtriusque sexus ex diuersis partibus confluxit, vt videretur continuata processio, & certè nutu diuino factum videbatur, quòd hoc tempore abesset Quabacõdonus: si enim præsens fuisset, facilè potuisset in notitiam tanti concursus venire, ac suspicari non esse adhuc secutam Patrum restitutionem. Et quanquam, vt Christiani suam consolationem acciperent, in ordinem ita redacta sint omnia, ne nimia esset concursatio in platea, in qua habitabant; nihilominus, cùm visendi Patris ergò inde à 15. 20. & 30. aduolarent leucis, tantum accreuit numerus, vt à summo diluculo vsque ad mediũ insequentis noctis opus fuerit Confessionibus eorum audiendis vacare. Ac quamuis quotidie tria Sacra in tribus locis fierent, tamen tantus conueniebat communicantium numerus, vt locus non caperet omnes, nec omnium desiderio fieri satis posset. Lusitani certè non parum demirati sunt, deflagrante adhuc persecutione inter medios Ethnicos, tantum esse Christianorum ardorem: maximè cùm Quabacõdonus, euersis templis & domibus Christianorum, manifestum se hostem Christianorum Patrumq; esse abundè satis declarasset.

Pater Visitator, etiamsi in propria persona nullum ipse, præter Quabacondonum, inuisisset, mandabat tamen visitari & alios Dominos. Sicut è contra fuit ipse visitatus à diuersis Dominis Ethnicis: cumque iussisset visitari Dainangandonum nepotem & hæredem Quabacondoni, ita grato animo accepit hoc officium,

vt etiam

vtetiam munere Iaponico compensarit. Curauit quoque in
Morindonum nouorum regnorum Dominum, qui post Qua
condonum & Fachicondonum 13 regnorum dominum (cu
coniux est filia adoptiua Quabacondoni) habetur potenti
mus. Idem præstitit aliis multis Dominis, quorum quidam c
in propria persona inuiserunt, congratulatique sunt, quòdu
ta humanitate & honore esset a Quabacondono receptus,
dicantes se magno desiderio teneri nostræ restitutionis.
certè si tunc fuissemus restituti, multi magni Domini prop
opinionem, quam habent de fide nostra optimam, Christi
aggregassent. Nonnulli occultè autes præbuerunt Catechis
doctrinæ, interque eos filius Maiendamatę Saimon trium reg
rum Domini, & Quabacondono admodum familiaris. Qui
uenis secum habet Datium Patrem Iusti Vcondoni, quon
nempe columnarum Christiani populi, industria Maiendam
Saimon cæpit affici erga religionem Christianam, & audito
Verbo, tantum profecit, vt planè cogitaret de ineunda nostra
ligione; verùm quia erat inter viros Principes totius aulæ,
magnæ mutationis periculum timebatur, si res in pub
cum veniisset, in aliud tempus magis opportunum eius bapt
mus est prorogatus, venitque ipse salutandi causa ad patrem, et
que se discipulum ingenuè professus est. Idem fecit magnus q
dam Dominus regni Vnosci, qui opera Vcondoni adductus
nostros audiendos manus quidem dedit, sed eadem de cau
qua prior, initiationem suam distulit. Sed & alii minorum ge
tium equites veritati cesserunt, & sacris vndis tincti sunt. Qu
si prædicationi via liberior patuisset, multo maior neophyto
numerus fuisset. Sed propter impendentia discrimina sensim pr
grediendum erat.

Venit quoque honoris causa ad Patrem Nabunangæ gen
Findanocámon, qui paulo ante inchoatam persecutione fact
erat Christianus; & tunc quidem tantùm erat Dominus vnius
Partis regni Isce, nunc verò Quabacondonus in Oiu. decem am
pliùs partibus eius Dominatum auxit, atque idcirco inter ma
ximos Iaponiæ Principes numeratur. Singularis amicus est V
condoni, & bis salutatum venit Patrem, promisitque, cùm per
pus licebit, magnam in sua ditione hominum conuersionem, fo
que aduocaturum multos Patres. Itaque ex omni parte patefact
est ianua ad conuersionem vniuersæ Iaponiæ.

Hoc ipso anno Quabacondonus Meaci rem planè nouam ag
gressus est. Vt enim illustrem nominis sui relinqueret memo
riam,

riam, totam Vrbem ingentibus fossis circumdedit, & vt Meacum renouaret, voluit Bonzios suis sedibus vel paræciis desertis in vnum simul domicilium, prope dictas fossas, cõmigrare. Quod mandatum etsi fuerit durissimum, nec facilè ab vllo vnquam alio executioni commendari potuisset, tamen paucorum dierum interuallo celerrimè, cum magno Bonziorum dolore, perfectum. Quæ res dejecit omnino Bonziorum animos, tam propter acceptam contumeliam, quasi è societate hominum essent exturbati, & instar pestiferorum aut leprosorum in separatum locum compacti; mille ipsorum sectis in vnum quasi chaos redactis: tũ etiam, quòd ereptis iam antè annuis redditibus, nunc paræciis quoque destituti, omni prorsus præsidio atque eleemosynis priuentur. Quare nonnulli eorum, cùm templa sua reædificare non possent, nouum vitæ genus complexi sunt; alii verò in magnas angustias redacti sunt, exiguumque hominum habent concursum, & paucas eleemosynas: Quibus rebus, mirum est, quàm magna pateſiat via ad conuersionem Meacensium, vbi initio magna erat in Euangelio disseminando difficultas, propter summã Bonziorum cum ethnicis coniunctionem.

Iam multa particulatim cum magna ædificatione commemorari possent de Christianis, qui in illis regnis commorantur. Sed, cùm annuæ hæ multam suppeditent materiam ad scribendum, illis necesse est supersedere. Tantum describam, quam rationem tenuerint in spiritu fouendo & conseruando Christiani in ipso persecutionis æstu, confecerunt inter se quasi quoddam Sodalitium, Dominicis diebus in vna aliqua domo conuenere, magnamque partem diei consumpsere in pertractandis rebus ad salutem animæ pertinentibus, nunc legendo librum aliquem spiritualem, & conferendo de lectione audita, nunc simul orando, Deóque commendando populum Christianum, Patrumque liberationem: celebrando item in eisdem domibus festa totius anni primaria; & per Quadragesimam feriis sextis disciplinam faciendo, idque ad effusionem sanguinis, maximè Hebdomada sancta. Memoriam enim retinent Calendarii, cuius exempla idiomate Iaponico impressa iam misimus. Ac Meaci quidem eiusmodi visuntur septem vel octo Congregationes, non virorum modò, verùm etiam, licèt separatim, feminarum, quæ his exercitiis vtuntur. Vt autem possint in illis perseuerare, Dei prouidentia factum est, vt singuli cœtus quosdam habeant zelo præstantes, quasi congregationis Capita, quos cæteri magno amore & honore comple-

complectuntur. Quidam cæteris doctiores etiam concionan
eunt, & Christianam doctrinam tradunt, atque ita non solùm
nant Christianos, verùm etiam institutione sua multos nouos
ciunt Christianos quotannis. Inter hæc capita præcipuus est
stus Vcondonus in regno Cangano, qui non solùm Spiritalib
sed etiam temporalibus, contemptis periculis & damnis, suis q
bus afflictos adjuuit. Is nũquam se a latere Patris, quamdiu Me
ci fuit, dimouere voluit. Eadem caritatis officia exercet Iusti
ter Darius in regno Ieteu, qui etsi sexagesimum ætatis annum
cesserit, tamen pedibus media hyeme iter plusquam quinquag
ta leucarum per densas niues confecit, vt viseret Patrem Me
vbi etiam vsque ad abitum remansit. Idem in regno Sacai præ
Iacobus Fabianus Rioques, qui ædes suas conuertit in templ
vno altari instructum, eoque precandi causa Christiani con
niunt, & dum vicini eius Ethnici ei dicunt, si res perueniat ad
res Quabacondoni, fore vt in crucem agatur, respondet, hoc
sum omnino se desiderare. Nec minùs eodem in genere Ozi
laboratur ab Augustino Ecunocamindono, & in regno Vaua
à Paulo Zamauachi, vbi licèt exul inter medios viuens Ethni
Christianis sacris plures quadraginta initiauit, & in religione
tiamnum conseruat. In regno Omi est Christianus nomine Bo
qui eodem spiritu impulsus è domo sua fecit Ecclesiam, & vet
Christianos in fide conseruat & fouet, & multos veteribus no
adjungit. Idem in regno Ouari præstat quidam antiquus Ch
stianus, dictus Cõstantinus, & in regno Mino, cœcus nomine I
bias, qui magno cum fructu, ad mortem vsque, etiam in me
persecutionis, ingenti numero auxit Ecclesiam in diuersis loc
In ditionibus Tacazuchi, quæ fuerunt Iusti Vcondoni, loca q
dam omnino integra manent & inuiolata a defectione, cum m
gnis constantiæ argumentis. In regno Amangucciorum adhuc
uunt Gregorius & Petrus antiquissimi Christiani inde à P. Xa
rii & Cosmi Turriani temporibus, qui vtcumque sustentãt Ch
stianorum reliquis. Itaque Deus omnibus Christianis per Ja
niam dispersis, vbicumque patres sedem figere non possunt,
reliquit remedia & adiumenta. Neque parum rem Christian
iuuat, quòd diuina gratia opitulante, quidam Christiani non
stituuntur fauore Quabacondoni, vt Augustinus Ecunocam
donus, & pater eius Ioachimus Riusa, & Quambioiendon
Breuiter, omnes primarii Christiani generatim in hac per
cutione diuinam experiuntur prouidentiam & curam, licet
nim exulent, aliisque Dominis seruiant, omnes tamen propr
hoc

hoc, facultatum incremento præter morem remunerati sunt. Quare neque vllus est Iaponiæ Dominus alicuius momenti, qui non habeat secum aliquos Christianos magnæ autoritatis: vt omittam alios ad excelsum dignitatis gradum euectos. Ex vtroque ergo Christiani, & quòd manifestissimam cernant Dei prouidentiam, & quòd Patres in Iapone remanserint, summam percipiunt consolationem.

Elapsis 22. diebus, omnibus Dominis Christianis visum est, expedire vt P. Visitator, quandoquidem tanto honore exceptus esset, non præstolaretur reditum Quabacondoni, ne tanti lucri fortè iacturam faceret, si enim in reditu suo eosdem fauores non cõtinuaret, futurum vt tota legatio veniat in contemptum. Pater itaque misso quodam in regnum Ouari, ad petendam à Quabacondono licentiam, transiit per Ozacam, vbi octo dies est commoratus, & nouus concursus factus plurimorum fidelium, qui deinde in discessu Patris mirè collocrymarunt. Quid facient, si abstrahatur ab eis & Pater Organtinus, quem maiorem in modum, ob diuturnitatem temporis, quo eorum curam habuit, amant & reuerentur? Hic Pater remansit cum fratre Ioanne Rodriquez, & vt Patris Visitatoris interpres, secundùm ordinationem Quabacondoni, palàm erat notus. Verùm quantumcũque Pater ille versaretur in magno periculo, tamen Pater Visitator voluit eũ Christianis, propter importunas eorum preces, sed post aduentum fratris Ioannis Rodriquez, relinquere.

Digressus Ozaca Visitator, paucis diebus attigit Firandũ, Ethnici cuiusdam patriam, qui semper fuit capitalis Christianorum inimicus. Ibi degit Domina Mezia, D. Bartholomæi Omurãdoni filia, matrimonio copulata cum vnico filio & hærede Domini Firandensis Ethnico & nostræ religionis inimico, quæ licet 17 ætatis annum non excedat, tamen tanta valet prudentia, & in fide constantia, vt multos etiam famulos Christianos hactenus in religione fouerit; imò & totius patriæ Christianis omne detulerit patrocinium; etsi ea de causa magnæ illi perferendæ fuerint calamitates, & maximè post defunctum suum patrem, Dominum Bartholomæum. Nam omnes semper artes ad eam peruertendam adhibuit, occasione huius persecutionis, infinitis iniuriis & contumeliis onerando Christianos, ipsique prohibendo omnem cũ Patribus communicationem, Confessionem, & Missam at illa, virtute plusquam mascula à Domino ei communicata, prudentissimè semper obluctata marito est, nonnunquam audacter respondendo, se malle millies oppetere mortem, quã in minimã rẽ sacrę

nostræ Legi contrariam consentire. Vnde habebat domi Oratorium pulcris & deuotis imaginibus ornatum, in quod orandi causa frequenter se recipiebat. Solabatur quoque se reliquiarum crarum thecis, & granis benedictis, & responsis nostrorum Pa ad suas litteras, ad quos crebrò scribebat, nec solùm ad Patres randenses, sed etiam ad P. Visitatorem & P. Viceprouincialem Patres verò Omurenses non solùm scribebat, sed etiam eleem synas pauperibus distribuendas mittebat. Denique patientia Christianaque prudentia id in animis hominum effecit, vt retur à quàm plurimis, ac etiam maritus iam eò deductus sit, non dubitetur, breui fore Christianum. Exemplo huius bonæ minæ in eadem constantia perstitit Domina Grazia filia Ach (qui occidit Nabunangam, & paucos dies imperium totius poniæ obtinuit, cùm priùs esset rex Tangi) quæ, etsi vxor sit iusdam Domini gentilis inter Iaponios ferocissimi, vt tamen gnouit alicubi agi de rebus fidei nostræ, ita commota est, vt, ipsa non posset, mitteret suam quandam feminam, quæ lec Catechisticæ interesset, ex eaque postea audiret, quicquid dict esset; tantúq; profecit, vt, cùm aliter non posset, per literas ad tres datas facultatem impetrarit, Baptismum accipiendi a pr cta femina Christiana; quod fecit, non sine ingenti vitæ pern si marito innotuisset. Magnæ certè nobis voluptati est, videre minas tantâ pietate animique fortitudine inter medios Eth cos præditas, & in primis hanc Graziam, quæ nunquam vel trem vel fratrem vllum de Societate conspexerat, nec aliud de bus fidei cognorat, quam quod à femina illa didicerat, & ex ris Patrum, tractatibusque spiritalibus, quos ad eam miserant rando Pater cum quatuor Dominis Iaponensibus abiit Nang chum, vbi magna lætitia excepti sunt à Patre Viceprouinciali liisque Patribus & fratribus, qui ibi degebant: inde verò duos dierum interuallo P. Visitator ad visitandum Collegium Ca canum concessit. Quæ verò restant de successu Legationis, in ligentur ex rebus particularibus Collegij & Residentię Arim

DE COLLEGIO CANZVCANO, QVOD NVN *est in Amaiusa, & de aliis Residentiis ditionis Arimensis.*

IN aduentu Patris, ad hoc Collegium ingens gaudium Pa bus & fratribus obortum est, qui numerum quadragesim tunc excedebant: cùm in coniuncto seminario censerem alumni circiter nonaginta. Et quia Dominus Protasius Arim

donus ex graui morbo, quo decubuerat, adhuc languebat, nec poterat tam citò Patrem inuisere, misit certum hominem, qui renuntiaret, se quamprimum per vires posset affuturum. P autem Visitator de eo conueniendo cogitans, non existimabat id temporis publica & solemni Cærimonia, (quemadmodum alioquin decebat) lignum S. Crucis, ensem, pileumque, quæ S. D. N. Xistus V. per Dominos Iaponios ei miserat, esse porrigendum, tum quòd ægritudine dicta detineretur, tum quòd Quabacondonus nihil dum de tyrannide sua remiserat: quare si res hæc innotuisset, facilè poterat D. Protasius in aliquod venire discrimen. Verùm ipse nullo modo voluit rem hanc sine debita solemnitate perfici, maximè quòd tunc Arimæ nulli essent externi, confideretque planè subditos suos non esse rem publicaturos. Deinde aiebat minimè conuenire honori suo & existimationi, si dum sua Sanctitas tanta beneuolentia & gratia ipsum prosequitur, mittendo thesaurum tam preciosum ligni S. Crucis, non omni, qua posset, celebritate, illum reciperet; quare & volebat omnes equites & Dominos suæ ditionis primarios conuocare, & magnum quasi festum instituere cum solenni processione & magnifico apparatu. Sed quia res erat periculi plenissima, facileque poterat ad aures Quabacõ doni perferri, post varios discursus & nuncios hinc inde factos, decretum est, vt actio hæc institueretur quidem cùm solemni cærimonia, sed intra Ecclesiam: processiones autem cum festis publicis non celebrarentur, nisi post P. discessum, idque eo nomine quòd Dominus Protasius sanus Meaco reuertisset. Cùm ergo Arimensis Ecclesia, alioquin ampla, referta esset populo; multique alij essent in porticu, & circum aram maximam, tabulæ imposita staret dona suæ Sanctitatis ad D. Protasium, præsentibus quoque quatuor Dominis Iaponensibus veste pretiosa amictus, cum organorum aliorumque instrumentorum strepitu inchoata est Missa solemnis, sacris operante Patre Visitatore, cui seruiebant Seminarij alumni. Deinde habita concio est, in qua declaratum est, quis scopus quatuor Dominorum Iaponensium in hac Legatione fuerit; cur tantus honor in vrbe Romana eis delatus, nempe vt nouellorum Christianorum animos sua Sanctitas magis ad pietatem accenderet: nec aliam causam esse, cur honoris causa Domino Protasio, per nepotem suum Dominum Michaelem, hæc munera misisset. Prolixè quoque expositum fuit, quanto in pretio Sanctæ Crucis lignum semper fuerit, sic vt nihil unquam fuerit, nisi ad Principes magnæ dignitatis. Aderant ergo præstituto tempore, vti erat constitutum, Iaponenses Domini:

Dominus Michael solenni ritu ferebat suæ sanctitatis breue, in positum arculæ valde elaboratæ, & precioso velo contectæ, stip tusque alijs dominis. offerebat D. Protasio agenti in Sacello m iori, qui magna reuerentia & submissione prosternendo se ante Sanctitatis Breue, (quod summæ reuerentiæ apud Iaponios in cium est) arcula manu apprehensa, & in caput sublata, Breue acc pit, & Patri cuidam ponè astanti dedit, qui illud clara voce lat legit, Patre Visitatore interim, cum pluuiali splendido, quo Sanctitas in Iaponem miserat, cum Diacono, subdiacono, alii ministris proximè aram sedentibus. Lecto breui latino, lectum eiusdem exemplar idiomate Iaponico à quodam fratre. Com ruit deinde Dominus Michaël ante Patrem, tenens manu gla euaginatum; Dominus verò Mantius cum galero; Dominus M tinus cum vagina gladij argentea inaurata, & denique Dom Iulianus cum Breui, nam lignum sanctę Crucis relictum est in tari. Post hæc subitò Dominus Protasius cùm prodiisset, & ge ante Patrem flexisset in altaris gradibus; Pater se erexit, & rec tis primùm aliquot orationibus ex Rituali Romano, reuere accepit sanctæ Crucis lignum, quod erat insertum fusili ex Cruci, in cuius summitate erat Crucifixus & catena aurea, q cùm monstrasset, Dominus Protasius iterum in terram ve bundus se abiecit. Pater deinde illud capiti eius imposuit, postremò in collum his verbis iniecit: Accipe Lignum san Crucis, &c. quæ sunt in eodem Rituali. Secundò Pater acc ensem è manu Domini Michaëlis, & Domino Protasio porr dicens: Accipe gladium, &c. Denique galerum capiti eius posuit, dicens: Accipe pileum, &c. Tum Dominus Protasius re tita eadem reuerentia, more Iaponico se submittendo, acc benedictione à Patre, se erexit, & in locũ suum rediit, ensem tra Domino Leoni, pileum verò D. Sancio, fratribus suis. Vagi verò ensis præcipuo cuidam genero suo; qui manibus, toto sol nis huius actus tempore, hæc omnia tenuerunt. Et breue suæ ctitatis eodem tempore locatum erat in Domini Protasij spectu. Tanta autem fuit lætitia Equitum, Dominorum, & rum, qui maximo numero ad hanc actionem cõfluxerant, vt viderent à Christi Vicario, tam nouo & inaudito honoris gen Dominum Protasium affici, non potuerint se continere à lac mis, nonnulli quoque & Deo Domino nostro ac Patri Visita gratias egerint. Dum autem Pater, completo diuino officio, aliis Patribus & altaris Ministris se recipit in Sacrarium; Do mi quatuor Iaponenses adierunt Dominum Protasium ei

gratulaturi, qui viciſſim magno affectu gratias egit Domino Michaëli, tribuſque reliquis, quòd labores tam longi itineris ſuſtinuiſſent, tantumque theſaurum à ſummo Pontifice, cum tanta ſui nominis amplificatione, attuliſſent. Similiter Pater Viſitator cum aliis Patribus ei gratulati ſunt, ipſe verò totis artubus exultabat, multoque animi ſenſu grates agebat pro fauore, ipſius opera per ſanctiſs. D. N. præſtito. Abierunt inde omnes vnà ad palatium Domini Protaſij, muneribuſque Pontificiis in locum perbellè ornatum, more Iaponico, maioris honoris cauſa, repoſitis, cognati omnes magna contentione agebant gratias & P. Viſitatori, & Domino Michaëli. Dominuſque Protaſius palàm affirmabat, ſibi in ipſa receptione ſacri ligni Crucis nouas vires acceſſiſſe, & ad aliam vitę rationem inſtituendam obligatum. Et mox curauit fieri arculam auream, in quam ſancta Crux imponeretur; putabat enim eā, ſi nuda deferretur, non ſatis reuerenter tractari.

P. Viſitator tandem Canzucam reuertit, relictis Dominis Iaponenſibus apud D. Protaſium, quorum cauſa multa ſpectacula, aliaque publica lætitiæ ſigna, edita ſunt. Poſt hæc P. Viſitator profectionem inſtituit ad Dominum Sancium Omurandonum, D. Bartholomæi filium, cui eadem cærimonia & ſolemnitate tradidit ſacrum lignum & enſem, quæ ex parte ſuæ ſanctitatis Dominus Michaël attulerat. Iaponenſes adierunt D. Protaſium ei congratulando: recepitque eadem reuerentia & gratiarum actione, qua D. Protaſius.

Regreſſus deinde P. Viſitator ad Collegium, cum P. Vice prouinciale viſitationem inchoauit; magnamque conſolationem accepit ex conſpectu tot fratrum, in remotiſsimis iſtis partibus lōgè ab orbe Chriſtiano diſiunctis verſantium, tantoque ſpiritus feruore ſpiritalique animi voluptate Deo ſeruientium, vt ſpeciem planè præberent Collegij Europæi.

Hoc tempore, è principibus viris, qui venerunt ſalutatum Patrem, fuit Dominus Ioannes; qui (quoniam Meaco nunciabatur Quabacondonum non cogitare de Patribus reſtituendis, foreq; neceſſarium, vt Collegium Canzucanum, ob portus marini celebritatem, è medio tollatur) operam ſuam offerebat pro conſeruādo Collegio, in ditione ſua; poſſe enim noſtros ibi, cùm ſint extra hominum concurſum, minore periculo, magis occultè verſari. Domino verò Ioanne Canzuca egreſſo, Meaco per literas cognitum eſt, Iconocamum in reditu ſuo valde abalienatum à Patribus, eo quòd P. Viſitator nulla ſui ratione habita, pro offerēda Legatione elegiſſet Cambioiendonum parum ſibi amicum. Idē di-

cebat Cangonocamus; quanquam non apertè id diceretur, sed tantùm sermone circumferebatur. Quandoquidem illi ex parte Quabacondoni Patrem vocassent, & tam officiosè comitati essent, non debuisse honorem hunc aliis deferri. Quare P. Organtinus, huius totius rei conscius, curauit eos visitari, optimasque rationes reddi, cur electi non fuissent: nempe, quia Meaco abessent cùm P. Visitator aduenisset, neque vllum mandatū reliquissent, quid agendum esset, ac proinde non solùm nulla ratione excusati possent, sed etiam culpę alicuius rei essent. Cùm enim iussissent vocari Patrem ex vrbe, eo non expectato, nullaque commissione relicta, discessere, fortè quòd existimarent, Legationem Quabacondono, cuius ingenium norant, non fore admodum gratam. Verùm vt viderunt, tanto applausu & triumpho receptam, grauatè atque etiam indignè tulerunt, tantam rem sua opera auxilio non esse perfectam. Quocirca nec vllam admittere voluerunt excusationem, maximè Iconocamus, qui differrè minabatur, se nomen nostrum apud Quabacondonum delaturum, quòd necdum à conuersione nouorum Christianorum abstinemus, omnibusque ministeriis nostris, vt alias, fungeremur. Rumores vndique spargebat, & alios Dominos, Quabacondoni amicos & familiares, nostræque fidei hostes, sibi adiungebat, vt nobis accusatis, res nostræ, omniumque Christianorum Dominorum discrimen vocarentur. Inter cæteros peruerterunt Amascitam intimum Quabacondoni amicum, qui Legationem præsentari eique persuaserunt Legationem fuisse falsam, & commentum merum Patrum, vt sic in gratiam redirent, & integritati suæ restituerentur. Egerunt quoque cum Iacuino capitali nostro inimico, qui fuit primus exilij nostri autor, semperque minatus est, se facturum se, vt ne vnus quidem è Patribus in Iapone remaneret, qui, vt Quabacondono est admodum charus, & summa vtitur prædicendi libertate, ita in magnam trepidationem omnes Christianos coniecit. Hæc cùm agerentur Meaci, & quotidie à Dominis Christianis recentes nuncij afferrentur cum seria admonitione, vt nos occultaremus, dissolueremusque Collegium, Nouitiatum, & Seminarium, ne occasio daretur maioribus periculis, omnes tamen in magno mœrore & afflictione, crebrisque orationibus, sanctis sacrificiis, & castigationibus corporis rem Domino commendabamus, multisque consultationibus vtebamur.

Interim Iconocamus etsi cum aliis nostris inimicis à perniciosa illa mente non discederet, tamen hærebant, nescientes an grauis futura esset accusatio Quabacondono. videbat enim Augustinus

Ecunocamindonum valde addictum Quabacondono: & Iacuinus, licèt nostris infestissimus, eodem Augustino, ita Deo prouidente, vtebatur patrono & Protectore apud Quabacondonum. Sed tamen tandem inimici nostri suis sermonibus Legationem Quabacondono suspectam reddiderunt, dicentes: Nostros nunquam è Iapone discessisse. Quo audito, mutato vultu subiecit, se omnes occisurum. Sed quia tum progressus non est in hoc sermone, nec quæsiuit, vnde id scirent, vel quo loco essent res nostræ, imò ad aliud argumentum transiit, nihil præterea ausi sunt hiscere.

Iconocamus & Cangonocamus, prædicti gubernatores Nangasachentium ditionis Vcamensis, antequam Quabacondono de nobis loquerentur, magna celeritate mandarunt suis Officialibus, vt tollerent omnes Cruces, quæ erant in ditione Vramensi, quod & fecerunt, re primùm P. Rectori Nangasachensi indicata, dicentes, se non posse non exequi, quod eis mandatum esset, sublaturos se cruces, sed nullam aliam Christianis irrogaturos iniuriam. Qua re cognita Christiani, se potiùs mortem oppetituros dixerunt, quam passuros vt Cruces dejicerentur. Sed P. Visitator & P. Prouincialis ad cauenda maiora mala existimarunt permittendum esse, vt tollerentur, & decenter conseruarentur, donec in suum locum melioribus temporibus restituerentur. In hac turbatione etiam rumor pererebescebat, nos fuisse Quabacõdono delatos, ipsumque summo furore accensum mãdasse Iconocamo & Cangonocamo vt irent Nagasachum, vt funditus euerterent illã Ecclesiã, & quotquot inuenirentur in Scimo. Alii dicebant, illos gubernatores venire, vt in exilium mitterent Omurandonum & Arimandonum; imò non deerant, qui dicerent eos aduenire, vt vtrumq; è medio tollerent. Veritas autem, quam ex literis P. Organtini cognouimus, & ex aliis, erat hæc: nos verè fuisse accusatos, & Quabacondonũ iussisse Iconocamo & Cãgonocamo, vt subitò proficiscerẽtur versus partes Nangasachẽsiũ: vnde quiuis occasionẽ hausit, effutiẽdi cõtra nos, quicquid libẽret. Interim varii Christiani ex diuersis partibus cõfluebant, vt pręteritorũ rationẽ redderent Patribus. Existimabant enim iam appropinquare tempus profundendi sanguinem pro fide. nam videntes Quabacondonum, post exceptam tanto applausu & honore Legationem, in veterem eumque majorem recidisse furorem, cogitabant omnia iam pessum itura, nec vllam superesse spem liberationis. Verùm Patres freti fiducia singulari, quam in Deo benedicto collocarãt, experiẽtiaq; crebra auxilii diuini in simili-

bus tempestatibus, non dubitabant, se hoc quoque licèt prae
ti periculo liberandos. Atque hac pace & serenitate animi, q
maximè in Superioribus elucebat, mirum est, quantum anim
sint cæteri Christiani: Siquidem in rebus societatis cernebant
minimam quidem factam mutationem. Dum hæc aguntur, M
co adest Omurandonus & auus Arimandoni, cum multis lit
Patris Organtini, & omnium Dominorum Christianorum
rum partium, qui ardentissime rogabāt P. Visitatorem, vtro
cietatis omnes in locum tutum transferret, & Ecclesias in c
formam redigeret, vt similes essent profanis domibus, aut e
eas clauderet; vt si Quabacondonus veritatem rei examinand
susciperet, Patres deprehenderet innoxios, intelligeretque
viuere in occulto, quasi exules, atque ita occasionem caperet
placandæ. Scribebant iidem Domini præterea Iacuinum dun
mè eos reprehendisse, & comminatum esse; si post reditum
mandoni & Omurādoni non exterminarent subitò PP., re
tionibus suis se eos deserturos, non posse se, quantūuis velle
fauere, cùm Quabacondonus prorsus abhorreat à Patribus, &
ligione ipsorum. Easdem minas ieccerat in Gominū insulæ G
næ, & Tonum Firādensem, ambos Ethnicos, quòd Patres in
prouincias deportassent. Vnde & Dominus Gotanus per nunc
admonuit Patres, vt discederēt; posse eos tēpestate sedata re
Quæ res illarum partium Christianos in magnas afflictio
lacrymas coniecit. Idem tentauit Tonus Firandensis, mittens
quos, qui ex se Domino Hieronymo & Dominæ Isabellæ per
derent, non esse iā tēpus vel retinendi Patres in ditione ipso
vel profiteri Christi religionē, nisi velint iacturā facere totius
tus. Sed Hieronymus in fide firmus & cōstans, etsi sciret, vnde
cii isti venirent, percontatus est, nū ista monuissent nomine
ni? cumque respoudissent, Non: Si, inquit, non venistis Tom
mine, non aliud habeo dicere vobis, quàm me meosq; fratres
de ab aui mei tēporibus fuisse Christianos, & tales nos velle
ri; nec, quia Christiani sumus, vnquam destitimus fideliter se
re Tono. Breuiter, non solùm non dimisit Patrem, quem in
tria sua detinebat, sed etiam cogitabat recipere eiectos à Go

Hac temporum iniquitate Pater Visitator, & Pater Vice
uincialis varia consilia, tam cum aliis Patribus, quàm cum D
minis Arimæ & Omuræ, habuerunt, vt remedium aliquod af
rent tum hominibus, tum terris ipsorum. Et ad demonstrand
quanta conueniebat, fidelitatem, Pater Visitator eos secre
certiores reddidit omnium, quæ Meaci gerebantur, indeq
Dom

Dominis Christianis scribebantur; addebatque nos potiùs paratos esse mori in Insula aliqua deserta, quàm in discrimen deturbare personas, eorumque fortunas; si autem illis aliud videretur, Patres eorum ditione excessuros. Verùm, quantam virtutem iam dicti Domini in hoc turbine Ecclesiæ ostenderint, verbis exprimi non potest. Si enim aliàs in persecutione, nunc certè omnem expectationem nostram, eorum virtus superauit, faciusque edidere æterna dignum memoria, ab omnibus Europæ Principibus magni æstimandum. Nam ambo audacter responderunt; se etiamsi capitis periculum adirent, nullo modo passuros, vt vel minimus frater, eorum terris excederet. Nec non posse se id permittere sine graui præiudicio suæ existimationis, & manifesto discrimine totius Christianitatis, eoque magis, quòd Patres dimissi non possent habere locum in quem se reciperent. Præterea sicut Patres toto superiore quadriennio cum periculo vitæ & fortunarum in eadem ditione remanserunt, à quo tamen diuina gratia sunt liberati; sic & nunc remansuros, eodem Deo protegente; eoque ampliùs, quòd sicut aliàs fiduciam magnam collocassent in Cruce miraculosa, quam Dominus noster eis ostendit Arimæ, (vt scriptum est proximis annuis) ita multo magis nunc debere confidere, se virtute precioſi ligni S. Crucis, à Vicario Christi missi, à nouis periculis liberandos. Ne tamen humanæ prudentiæ & circumspectioni omnem viam præclusisse viderentur, iudicarunt expedire, vt ex vrbe Canzucana, vbi portus est maris, & locus satis publicus, Collegium cum Domo probationis, transferrentur in locum ditionis interiorem, siue coniunctim siue separatim, offerebatque D. Protasius loca, quæ ad id viderentur magis opportuna, adiuncto auxilio & hominum, & lignorum necessariorum. Existimauit quoque Nouitiatum remouendum à propugnaculo Omurano, propter frequentem concursum Ethnicorum, duoque alia loca, quò migrari possit, nominauit. Deinde, vt aliquot primariæ ædes, particulatim autem Arimæ & Omuræ, & aliquæ Ecclesiæ, per quas Ethnici iter haberent, sic accommodarentur, vt foris non præberent speciem Ecclesiarum, in quibus Patres delitescant: sic enim vacuos futuros omni periculo, & populum in sua deuotione perseueraturum; non necessarium esse istum externum apparatum ad retinendam pietatem, satis esse, si Patres non absint, quorum opera visitentur, & sacramenta eis administrentur.

Denique, vt magis eluceat constantia horum Christianorum Principum, sciendum est, etiamsi nos retinendo in suis ditionibus

contra Quabacondoni mandatum in discrimen vitæ & fort
narum se conjecerint, tamen, quamdiu Legatio expectata
opinio increbuit Quabacondonum studio dissimulasse omn
donec peracta Legatione nos in pristinum statum restituer
Verùm, cùm nunc post perfectam Legationem id factum non
imò dixerit, se trucidaturum omnes quotquot de nostris ess
in Iapone, & sanctam legem nostram radicitus euulsurum, no
quoque recenter de crimine confictæ legationis sint delati, c
rum est periculum in nobis retinendis esse magis manifestum.
tamen, his non obstantibus, Domini illi noluerunt consentire
nostrum excessum Sed quia Patribus visa est res maximi pere
ram multos simul versari in loco, ita ab hominibus frequenta
actum est de transferendo Collegio & Nouitiatu in Amacusa
Quod cùm D. Protasius nulla ratione probaret, opus fuit P. V
sitatorem Arimam proficisci, & deducere hominem a senten
qui tandem assensit vt Collegium transferretur Amacusam,
ea conditione, vt minimum seminarium in sua ditione rema
ret. Omurãdonus verò noluit consentire, vt Nouitiatus tran
retur Amacusam, nisi adjuncto pacto, vt præter Patres, qui cur
gerebant Christianorum, Omuræ quoque manerent illi, qui
bant operam linguæ Iaponicæ addiscendæ.

His ita constitutis, P. Visitator certiorem reddi curauit Dom
num Ioannẽ Amacusandonum, qui etiam instabat atq; etiam,
Collegiũ cũ Nouitiatu & seminario in suam ditionem immig
rẽt; nam præterquam quòd summo amore prosequeretur Patr
quibus hoc perfugium offerebat, hoc quoque operæ precium
cturi eramus, vt inter ipsum & Augustinum pax magis con
maretur.

Ac quia difficile erat, subitò instituere migrationem hác tr
maximorum domiciliorum, (in quolibet enim, de nostris, alum
nis, & famulis, numerabantur centum capita) maxima diligen
vsi sumus, tum in aptando Seminario in loco quodam, dicto
chirao, tribus passuum milibus ab Arima disiuncto, tum in loca
do Collegio & Nouitiatu in vrbe Amacusana. Nam, cũ egerem
multorum auxilio & brachio istorum Dominorum, D. Protas
omnes homines necessarios subministrauit, sic vt quotidie oper
essent nunc ducentæ, nunc trecẽtæ, sæpe etiam mille. Vnoq; ci
citer mense eò productum est ædificium, vt omnes mirarentur,
quo inerant duæ aulæ grandes, quæ continerent 90 alumnos, c
suis cubiculis pro decem Patribus & fratribus aliisque necessari
locis. Qua in re Arimandoni imprimis eluxit singularis in no
amo

amor & ſtudium. nam & ipſe id temporis in propugnaculo Arimenſi & Scimanbarano operam dabat certis ſtructuris erigendis, magnumque ſuorum hominum numerum continuò occupabat ex Mandato Quabocondoni; & tamen, neglectis rebus ſuis, in noſtras totus erat intentus.

Eodem tempore Amacuſæ, ex ædibus, quas illi Tonus dederat, & nos antè habebamus, extructum eſt Collegium capax hominū è Societate 60, ac præterea 60 alumnorum ſimul & famulorum. Hanc Collegii & Nouitiatus fabricam Dominus Ioannes, vt amore eodem in Societatem, ita pari celeritate & numero operarum, quo D. Protaſius, ad culmen perduxit. Interea res Arimenſes & Omurenſes ita ſunt compoſitæ, vt manentibus licèt Patribus nullæ ibi Eccleſiæ fuiſſe viderentur; Chriſtianiſque indicatum eſt, hanc moderationem neceſſariam fuiſſe, vt D. Protaſii & Omurādoni res tutiore loco eſſent: & quamuis ſolaremur eos, ſpe ſedandæ breui tempeſtatis, nō potuerunt tamen illi ſe à lachrymis abſtinere. Vt verò omnibus conſtaret ſincerus animus D. Protaſii, & Chriſtiani magis animarentur, voluit ipſe cum multis equitibus ſuis erigere ingētem Crucem, intra arcem ſuam Arimæ, inſtituitque vt quaque Dominica vnus è Patribus ſacrum Miſſæ in palatio ſuo faceret, & exhortationem ad populum haberet. Imò non ſemel dixit, ſi opus ſit, prouinciam ſuſcepturum concionandi Equitibus ſuis & aulicis.

Non deerant hoc tempore noui nuncii Meaco allati de rebus Quabacondoni, certóque referebatur nos eſſe accuſatos, nouamque ſuſpicionem de Legatione illi obortam; curaſſe quoque ſcribi ad Viceregem epiſtolam valde ſuperbam & arrogantem, in eáque affirmaſſe, ſe noſtros omnibus ſuis regnis exterminaſſe, eo quòd imperia doctrina peruerſiſſimæ legis ſuæ Iaponios imbuiſſent, minatum denique ſi in regnum ſuum rediſſent, ſe eos membratim conciſuros.

Creuit metus aduentu Iconocami & Cangonocami ad vrbem Nangaſachanam, quorum vterque dicebatur in comitatu habere duo millia militum. Meaci quoque multa conſilia agitabantur inter Iacuinum & alios apud Quabacōdonum. Quidam aiebant, ſi Nangaſachi Eccleſia euertatur, & Patres amandentur, fore, vt naues Luſitanorum non redeant, pereantque maximi momenti commercia: Alii negabant id futurum, inter quos erat Tonus Firandenſis, & Iacuinus, qui poſtea jactauit, ſine dubio Eccleſiā Nangaſachenſem redigēdam in cineres, rē a Quabacōdono nō alia de cauſa differri, quā quia ibi adhuc ageret Legatus,

eo verò

co verò digresso, nec illam nec vllas alias in his partibus perm
suras. Itaque cùm omnes essent contrarii nobis, nullus aude
causæ nostræ suscipere patrocinium, vnumque remedium & r
gium supererat, omnem spem & fiduciam reponere in prouid
tia diuina. Nihilominus Pater visitator & Pater Viceprouinci
decreuerunt ad breue tempus cum aliquot Patribus conti
ribus & aliis Nangasaci hærere, tum quia impendebat tem
quo appellere solet Nauis, & expectabatur aduentus Icono
& Cangonocami, tum, quia quamdiu ibi erat P. Visitator
mine Legati, poterant etiam palam & sine periculo remanere
lii Patres, quasi eius socii: Etsi priùs putauit adeundum Colle
Amacusanum, vt fratres solaretur, & in Societatem reciperet
tuor Dominos Iaponenses, qui Romæ fuerant. Hi enim vt b
exitu suam profectionem clauderēt, postquam à Deo electi
vt magna quædam opera in Iapone perficerent, & cum P. Vi
tore Meaci magno honore affecti essent, muneraque Sanct
N. D. Protasio Arimandono & D. Sanctio Omurandono co
lissent, planè decreuerunt, seculo deserto ex Christi consilio
cietatem nostram inire. Quod etiamsi ante profectionem Mo
sem facere constituissent, tamen tandem maluerunt primò c
nibus antè dictis negotiis finem imponere.

Cœperunt ergo magno studio & submissione animi obtes
P. Visitatorem, vt ipsis aditum daret ad Societatem, quæ res
gnum gaudium & consolationem omnibus attulit. Nam cù
tempore in summo discrimine nostra omnia versarentur, &
jores in dies calamitates capitibus nostris impenderent; cog
quoque eorum tam essent copiosi & potentes, vt nihil illis de
potuerit, admiranda apparuit Dei prouidentia in hoc eorum
posito, & maximè in Domino Michaële, & Domino Mantio,
nullis conatibus matrum, etsi infestissimarum, passi sunt se a
no consilio absterreri: quin & Mantius fratri suo Iusto, iuue
annorum, auctor fuit, vt eandem viam ingrederetur: exempl
nim eius ita commotus fuit, vt non multo pòst, expugnatis
nibus difficultatibus & maternis minis, ac Icodoni sui consan
nei, aliorumque, Mantium sequeretur, libere respondens suis,
passurum potiùs, vt in mille frusta dilaceretur, quàm vt voto
non faciat satis. Et Dominus Michaël, cũ gratias ageret Dom
Protasio, affirmauit, se potiùs ingressurum Societatem, quàm
cepturum quoduis regnum vel dominium quantumcumque
gnum, vt est Arimense, si offerretur. Omnes autem quatuor di
tabant, neque existimationi suæ neque saluti animarum suarum
co

conuenire, si ingrati essent Domino Deo, & nõ se, pro summo beneficio, (quòd ex omni Iaponia soli ipsi delecti essent, ad spectandas res tantas in Europa, tantósque honores vbique recipiendos) totos vicissim Deo offerrent: atque hoc ipso facto omnibus testimonium relinquerent, quanta vidissent. Denique postquam dies aliquot exercitiis spiritalibus dedissent, & facti sui rationes expēdissent, P. Visitator eos Amacusam duxit, & ad 25 diem Iulii annī 1591 in S. Iacobi festo sunt in Societatem recepti, sicut & octauo pòst die Mantii frater Iustus. Omnes autem nunc tale prębent de se virtutis exemplum & specimen, vt nõ dubitemus eos aptissima fore instrumenta ad conuersionem Iaponiæ.

His peractis Patres regressi sunt in portum Nangasacanum, quo ex Cina Lusitanorum Nauis ad 19 Augusti diem appulit; in cuius aduentu intelleximus, quod optabamus cognoscere, felicē statum Ecclesiæ sanctæ, Regiæ Majestatis, & Paternitatis Vestræ, aliaque diuersa noua de rebus Europæ & Societatis. Appulsa ad littus naui, statim aduolarunt officiales Iconocami & Cangonocami, eamque noctu diuque custodierunt, ne per scaphas aliquid ex ea efferretur: aiebant enim Quabacondonum velle coëmere omne aurum nauis, & idcirco mādasse, vt annotaretur, quot partes auri in naui essent At Lusitani restiterunt, & iam dilapsis triginta diebus, cùm tædium continuæ illius custodiæ deuorare nõ possent, constituerunt occultè submittere Lusitanum aliquem ad Quabacõdonum, qui eum huius rei certiorem redderet. Interim allatæ sunt litteræ, Iconocamum & Cangonocamum cum magna hominum manu tendere Nangasachum, & quoniam de causa aduentus non constabat, magna erat in portu trepidatio. Quia verò P. Visitator, post acceptas Meaco literas, timebat, ne magna huius tempestatis pars incumberet in Societatem & Christianos: operam dedit, vt quamprimum mitigarentur animi Dominorum gentilium, & imprimis Iconocami, misitq; qui eum visitaret, simulatque ad suam ditionem perueniisset. Vbi verò Nangasachum ingressus est, subitò misit quendam Patrem, qui eum inuiseret, & sequenti die ipse eum inuisit, & licèt deprehenderit Cangonocamum humaniorem factum, Iconocamus tamen persistebat in sua animi alienatione, imò diserte aiebat, nullum superesse remediū Patribus, & actum esse de nobis apud Quabacondonum. Erant id temporis ibi multi mercatores Meacenses & Sacaiani, & variorū Dominorum Iaponiorum Procuratores, qui ad aurum coëmendum plusquam triginta millia ducatorum attulerant. Hi cùm viderent, quò spectarent consilia dictorum gubernatorum, publicéque

ceque diceretur; Quabacondonum velle comparare omnes
sed pretio longè discrepanti ab eo, quod obtulerant Mercato
dictis fidem adhibebant. Quare Lusitani statim se in naues
cepere.

Iconocamus verò varios nuncios submisit, qui cum Præ
nauis de negotio auri tractarent: sed per officiales ei indica
est, se hac in re nihil effecturum apud Lusitanos nisi opera
trum, qui apud eos in magno precio essent, idque experiēti
batum; ad quod respondit se non egere opera Patrum, pos
quicquid vellet, ipsum cum Lusitanis trāsigere. Verùm postq
nec Præfectus nauis nec Lusitani eius vōtis fecerunt satis,
effici potuit, itaque molliri eius animus cæpit, & per vnum
cialem, qui erat Christianus, alioſque Christianos, quos
tes habebat, legationem admodum benignam instituit ad P
tatorem, rogans vt ne operam suam in hoc negotio denega
Sed vt Pater, probè perspiciebat, quò vergerent eius
tus, & quid conueniret agere Lusitanos, ita negotium di
esse arduum & difficile. atque ita mensis integer Iconoc
non sine magna molestia, exiit. Pater autem sciens Iconoca
non habere à Quabacondono potestatem faciendi quicquā
tra nauem, licèt eam iactaret, eumque reformidare respon
quod Lusitani à Quabacondono expectabāt, ita rē vniuersā
hil concludendo, transegit, vt Iconocamo & Cangonocamo
dè fuerit factum satis. Nam sanctè ei promiserunt, se in pos
causæ Patrum patrocinaturos, commonefacturosq; Quaba
donum, conseruari non posse consueta inter Iaponios & L
nos commercia, si Patres Iapone exigārur. Interea cognou
Lusitanum suprà dictum, cùm Meacum attigisset, certiorem
didisse Quabacondonum de conatibus Iconocami & Cang
cami in extorquendo omni auro, eumque re intellecta, ma
furore accensum in vtrumque, amicosque eos monuisse de im
dente eis periculo, ipsi certè, vt didicerunt Lusitanum redi
responso contra se impetrato in fauorē Lusitanorum, cogit
de capessenda quamprimum fuga, post longā cum Visitatore,
& postea ipse Cangonocamus inuisit, tractationem. Tandem
stranus cum equite Quabacondoni Nangasachum appulit,
eques magna humanitate Lusitanos allocutus est, & grauiter
Iconocamum & Cangonocamū inuectus, apertè affirmans: Q
bacondono vehementer displicuisse vtriusque factū, vt volun
ti suæ omnino cōtrariū: se omnē Lusitanis in mercib⁹ distrahē
relinquere libertatē, mandauitq; officiales, qui molestiam N

attuliſſent, coniici in carceres,& condignas de eis pœnas ſumi. Scripſit etiam epiſtolam ad Iconocamũ & Cangonocamum, cuius exẽplum voluit dari Luſitanis, tam aculeatam & aſperam, vt ipſimet mandarint Officialibus ſuis vincula injici, parumque abfuit, quin omnes in extremum exitiũ venirent. At poſt perpeſſas multas ærumnas Quabacõdonus eis noxã condonauit, ſed ita, vt portus Nangaſachanus in poſterũ cederet primariis à populo, qui dicuntur Ottonas, qui cùm omnes ſint Chriſtiani, non potuit nõ hoc nobis eſſe gratiſſimum, nempe ſeruitute hominum gẽtilium deinceps, quod non ſine ſingulari Dei prouidentia accidit, vindicatis. Quanquam & aliud ex hoc euentu, diuino nutu, conſecutum eſt bonum; nam Officialis quidam Iconocami exiſtimans iam actum eſſe de vita ſua, ob beneuolentiam a Patribus præſtitam, manus dedit Chriſto, & ſacris aquis tinctus eſt. Idem fecere quidam alii, & facerent plures, ſi libertas prędicandi fuiſſet, itaq; his paucis, ad auertenda maiora mala, contenti fuimus.

Cùm deinde tempus aduenisſet, quo Luſitana nauis ſoluere ſolet in Cinam; Quabacondonus voluit reſpõſum mittere ad Viceregẽ, & quoniã adhuc habebat ſuſpectã Legationem, nõ ſolũ epiſtolã ad Viceregẽ dedit admodũ arroganté, vt diximus, verũ etiã capita quædã in Patres adiecit, ſimilia iis quæ publicauit, dũ primò nos è Iapone exulare iuſſit, cõfingẽs, ſe eiicere P. quòd traderẽt legẽ impiã, & tẽpla Camis & Fotoquis idolorũ ſuorũ euerterẽt, aliaq; facerẽt, cũ bonis moribus & legibus Iaponię pugnãtia. P. Organtinus tũc agens Meaci effecit per quoſdã Chriſtianos, vt exemplar epiſtolę, & capitum illorum obtineretur, & ad P. Viſitatorẽ miteretur. Vox cõmunis omniũ Chriſtianorũ iuxtà ac gẽtiliũ erat, naue depulſa, de nouo publicanda eſſe dicta capita, vt ita occaſio daretur tollẽdis è medio Patribus, qui in Iapone remãſiſsẽt. Quare D. Chriſtiani Meaco ſcribebant, non opus eſſe aliud facere, quàm vt ædes cæteris maiores euerterentur, & Patrum fratrũque prędipua pars migraret in Cinam, pauci autem occulti remanerẽt, alioquin tam ipſos, quàm Dominos, qui eos in ditionibus ſuis detinent, in maximum diſcrimen vocandos. Pater Viſitator perlecto exẽplo epiſtolæ, & capitum dictorum, ſcripſit P. Organtino, vt, quacunque ratione poſſet, efficeret, vt Quabacondonus epiſtolam mutaret; & ſi alius non ſit, qui velit ei de ea re loqui, frater ſaltem noſter Ioannes Rodriquez legationis interpres eum adeat, & dicat, Patrem intellexiſſe, quid ad Viceregem ſcripſerit, eumque vehementer dolere eſſe illo modo ſcriptam, planéque conſtituiſſe, quandoquidem eam offerre non audeat, nec ſecum

quidem

quidem eam deferre. Dum P. Organtinus quærit hominem, causam nostram agat, ecce Deus mouet cor Gubernat Meacensis, Guennifoin, gentilis, Quabacondono valde ad & nomine prudentiæ, modestiæ, & fidei celebrato: etsi nou hil abalienatus esset à nobis, quòd P. Visitator ab initio sibi fuisset commendatus; etsi Pater officio suo in eo salutando defuerit. Cùm ergo nomine P. Organtini frater quidam ei lo retur, fortè ei aderat alius gentilis amicus planè ignotus, dum audit fratrem commendantem Gubernatori res Socie vicem dolens nostrorum, cæpit obsecrare Gubernatorem, lit Patrum causam agere, esse homines probos, quibus aduersentur, eósque deferant falsò apud Quabacondonum, patrocinentur.

Commotus hoc sermone Gubernator respondit, se libe obsecuturum, sed magnam fore difficultatem in mutanda stola, quòd esset iam conscripta & signata, erat autem à quo Bonzio composita. Quodam ergo die, cùm Quabacondonus dicto gubernatore, præsente Quambioiendono & aliorum liarium, loqueretur, petebat, num omnia essent expedita, q rant mittenda ad Viceregem, respondit autem Gubernator nec aliud superesse, quàm vt mitterentur. Replicabat Quaba donus se vehementer suspicari, Legationem fuisse fictitiam Patres se fefellisse, ac proinde dubitare, num vlla munera amandare ad Viceregem. Tum Gubernator subjunxit, facil se cognosci rei veritatem ex interprete Legati & aliquibus tanis, quos sua Excellentia posset curare ad se vocari. Et Quabacondonus, Rectè, inquit, loqueris, & confestim eos accersiri. Venit ergo Ioannes Rodrigez frater noster, cù bus Lusitanis, qui cum eo remanserant, quibus, antequam derentur per Gubernatorem eundem, & alium gentilem, indicari, se vehementer dubitare de Legatione, ac proinde diceret, quomodo res contigisset, & quod argumentum hab à Vicerege verè profectam esse, deinde si remitteret ei mu quis redditurus esset ei de ea re responsum. Respondit frater fidenter, quod ad Legationem attinet, non posse eam in du vocari; cùm res fuerit omnino publicè gesta, vt quòd Legat to comitatu aduenerit, tot regna transierit, tanto tempore na hæserit, equos aliasque res Indorum proprias, quæque potuerint occultari, adduxerit: & si Vicerex illa non misisset, fieri non potuisset, vt alia via illa mitterentur: deinde, quòd gatus publicè è naui cum quatuor Dominis Iaponensibus è

descenderit. Addidit præterea Excellentiam suam posse ex multis Lusitanis rem explorare, qui tunc temporis in portu & naui fuerunt. Ad hæc non potuisse confingi Legationem tam splendidā & tam publicam; nam si ad aures Viceregis, vti omnino venire poterat, peruenisset, valde grauiter tulisset rem tantam nomine suo confingi. Gubernator quoque aliquid, quod in rem nostram faceret, adiungebat. Atque ita factum est, Deo iuuante, vt Quabacondono fuerit satisfactum, ipseque affirmarit, agnoscere se, ita se rē habere. Idem confirmabant alij Domini, qui præsentes aderant. Quod verò ad munera attinet, quæ Quabacondonus cogitabat destinare ad Viceregem, subiecit idem frater, etiamsi satis sit in ea re testimonium omnium Lusitanorum, verè tradenda esse Viceregi; tamen, vt certiùs de re constet, posse eum mandare, vt socij aliquot Legati in Iapone obsides permanerent, donec ex India responsum de redditis muneribus afferatur. Ad quod respondit, rationi consentanea esse omnia, & idcirco subitò dedit illi aditum, multaque percunctatus est, cum significatione approbationis responsorum, & addidit, se hactenus nunquam bene de his rebus informatum, Patres esse extra culpam; exilio causam dedisse quosdam ab iis institutos Christianos, qui exigua prudentia & nimio feruore contenderant omnes suos subditos adigere ad suscipiendam Christianam religionem, (videbatur autem digitum intendere in Iustum Vcondonum) qui multis persuaserant non solùm vt sacris nostris initiarentur, verùm etiam vt idola Chamis & Fotoquis euerterent, & subditos omnes ad ouile Christi pellicerent. Verùm ille ea in re nullam culpam agnoscit, sed magnam potiùs gloriam suam, vt re vera est. Quærebat quoque, num omnes in India essent Christiani? Respondit frater, Indiam esse regionem maximam, in eaque varias esse sectas, & liberum cuique esse aditum ad Christianam, & ideo Patres in omnibus Indiæ partibus, nullo contradicente, eam diuulgare. Ex quo responso consolationem aliquam accepisse videtur, nam subiecit, in Iaponia cuique liberum esse, sequi sectam quam velit. Sed quia Iaponia sit regnum Chamis, cui omnino repugnet doctrina Christiana, non posse eam bonam esse pro Iaponia, licèt bona sit pro India. Addidit, placere sibi commercia Lusitanorum, velle se mittere quosdam salutatum Viceregem; permittere se quemque eam religionem colere, quam suscepisset; parum referre, etiamsi aliquot minorum gentium homines in Iaponia sint Christiani. Inter alia deinde quæsiuit à fratre, quare vnus è Patribus Legati officio functus fuerit, cùm tamen omnes fuerint exilio multati.

Respondit, Patrem alias fuisse in Iaponia tempore Nabuna antecessoris, cumque post reditum in Indiam didicisset, suam cellentiam peruenisse ad Iaponiæ sceptrum, & Patrum esse fa rem & Patronum, visum esse faciendum vt Iaponiam cum hac gatione, quandoquidem iam aliquam Iaponiæ notitiam exp tia ipsa collegisset, repeteret: Cùm autem ex India discederet, dum ei constitisse de Patribus exilio multatis. Denique post gum sermonem, cum magna significatione lætitiæ, iussit affe liquot dona, quæ ad Viceregem erant mittenda, voluitque l tanum indui armis, quòd erant quoque mittēda. Atque hinc nes maiorem opinione spem conceperunt, feliciorem fore nostrarum exitum, quàm vnquam fuerit expectatum. Guber inde fratri dixit, Quabacondono totam eius relationem pla se. Subiunxit se non esse similem eorum, qui fingerent se esse tores; & postea facerent omnia contraria. Hac occasione exp illi rerum nostrarum statum, demonstrauitque necessarium conscribi aliam epistolam ad Viceregem. Promisit se fauto turum, & effecturū, vt epistola mutaretur, modò aliqui Patr obsidibus Nangasachi remanerent, sed à prædicatione diuin gis abstinerent. Sic, inquiebat, necessariò faciēdum est, si me tis habere patronum, si enim secus fiat, conjicietis me in disc apud Quabacondonū, & ex amico reddetis hostem infestis Habete patientiam modò; nam sublato Quabacondono, po tis legem vestram propagare.

Idem frater postea fuit salutatum Iacuinum, nullo signo cans se scire illum nostræ religioni capitalem semper hostē fu licèt exteriùs semper ostenderet se esse P. Visitatoris amicum Iacuinus fassus est, Quabacondonum post colloquium fratris de mutatum, nec se mirari eum suspectas res nostras habu cùm multos secum habeat, qui pessimè de rebus nostris loqu tur. Monuit, vt P. Visitatori scriberet, fortiter ferret ad tem omnia. Sperari breui meliora, temperaret ardorem Christia rum degentium in Scimo, Patresque iuberet se domi contine & à prædicatione abstinere; Quabacondonum velle præstan bi obedientiam, esseque hominem simplicē, qui paulatim ma magisq; placaretur. Multa alia quoq; consilia dedit, vt & ipse mum mutasse videretur, reque ipsa declarauit se rectiùs a ctum ad fidem Christianam. Non parum hanc Iacuini mutat nem promouit beneuolentia Nangasachi præstita eius Procu tori, gentili quidem, sed homini à natura probo, qui toto pect recepit se causam nostram Iacuino probaturum, vt & fecit, e

dixit, si Patres non maneant Nangasachi, nullam Iaponiis ampliùs fore negotiationem cum Lusitanis, omnia commercia finem habitura, nauem non redituram: quo sermone planè mitigatus est.

Sub hoc tempus obiit vnicus duorum annorum filius Quabacondono, qua morte magnum accepit vulnus, Chamis quoque & Fotoques, orationesque Bonziorum in minore æstimatione esse cæperunt. Post diuturnum verò luctum & magnificas exequias, factus mansuetior, reuocauit ferè omnes, quos in exilium amandarat. Et nos cum Icondono magna spe lactabamur. Interim Gubernator capta occasione sermonem renouauit de epistola ad Viceregem mittenda, addens, Legatum sibi scripsisse, se valde dolere ob argumentum epistolæ, si eo modo perferat ad Viceregem, fore ingratissimam, & quoniam sua Excellentia vellet retineri cõmercia amicitiamque Viceregis, necesse esse, vt alia epistola longè à priore diuersa exaretur. Acquieuit Quabacondonus, & subitò voluit aliam exarari. Sed quia Bonzij priorem scripserant, consilium mutauit: cumque postea cum gubernatore aliisque Dominis colloquium habere petebat, paratáne essent omnia pro Vicerege; & responsum est, non superesse aliud nisi vt alicui consignentur & mittantur, tum ille quærere, an conueniens sit Nangasachi aliquos ex eis relinquere obsides, & quot esse possint. Respondit Gubernator, sibi videri relinquendos decem vel viginti, quoque plures relinquerentur, eo melius esse. Tum ille, sibi quoque idem videri, & conuertendo se ad reliquos Dominos, specie sciscitandi, omnes simul respondere, idem sibi videri. Vnde apparuit, iam esse placatum: & ad continuanda commercia cum Lusitanis, obtinendumque ex sua legatione responsum, voluisse Patres remanere Nangasachi: Sed vt ostenderet, se non esse inconstantem, & magis haberet subiectos, consilium secutus est de retinendis aliquot Legati sociis.

Paucis pòst diebus frater Ioannes Rodriquez à Quabacondono vocatus est, vt commendaret ei munera & literas ad Viceregem, multisque verbis eum ambulãdo beneuolè allocutus est, affirmans, se velle habere magnum cum Vicerege cõmercium: Lusitanos & Iaponios fore vnum & idem, Patres in rebus actis vacare culpa, sed quia Iaponia sit regnum Chamis, non bene illi conuenire cum lege nostra. Omnino se optare vt magna inter vtrosque sit negotiatio, Lusitanos degere posse in quacunque Iaponię parte collibuerit. His & similibus verbis amicè eum à se dimisit. Gubernator quoque ei tradidit epistolam pro Patre Visitatore, qua

re, qua indicabat, quandoquidem Quabacondonus mand
vt decem è sociis eius in Iapone remanerent, in posterum fel
rem fore rerum nostrarum progressum, prorsus commendan
hoc tempore rumor aliquis excitaretur.

Hoc successu minimè expectato plurimum recreati sun
nes Christiani, videbamurque illis quasi restituti. Nam intel
tes epistolã illã terribilem, contra Patres scriptam, esse muta
decemque socios ex mandato Quabacondoni debere ma
Nangasachi, planè colligebant, neminem deinceps accusatio
in nos vllam moliturum. Itaque noua lux omnibus videbatu
orta, & diuinæ prouidentiæ potentiam admirabantur, quòd
tempore nullum mali remedium superesse visum est, extrem
tempestas, digresso Patre, omnium immineba capitibus, se
tas vultus Quabacondono redierit. Ita factum est, vt fides in
uorum Christianorum pectoribus multum sit corroborata, &
in trãquillitate magna & pace, ac in primis P. Visitator, vita
gerimus. Etenim cùm necessarium esset eum in Indiam rece
ne Quabacondono aliqua nouæ offensionis in Christianos oc
sio suppeditaretur, ipse verò & nos omnes in magno essemus
tore & angustia, si in tam afflicto statu res Christiana manif
magno beneficio affecti fuissemus, si vel vnum Patrem Nang
chi nobiscũ retinere licuisset. Verùm Deus totis his quinqu
nis persecutionis in nullis, quantumuis magnis, afflictionib
turbis nos suo solatio destituit. Primùm enim omnibus Patr
& fratribus firmissimam communicauit spem, omnium peric
rum & difficultatum breui finem fore, simulque animũ & po
dedit, millies potiùs morte occumbendi, quàm Christianum
gem deserendi in Iaponia: accedit, quòd in æstu tribulation
& nouis rumoribus ingruentium grauiorum tempestatum, t
in pace & securitate viuebamus, vt ipse P. Visitator obstupesc
neque aliud esse poterat, quàm ipsius Dei opus. Alterum sola
fuit, quòd benedictus Deus hoc ipso tempore tantam animi
titudinem Dominis Christianis contulit, vt nunquam dubita
nos retinere in suis ditionibus, etiamsi vitæ & fortunarum c
nium ipsis adeundum esset discrimen. Qua re semper iniecta
bis spes est, non permissurum Dominum Deum, vt causa tuen
rum Patrum, illi iacturam faciant vel vitæ vel dignitatis
Certè Dominus Protasius, aliique Domini, crebrò dictitabat,
siderium pro amore Dei adeundorum periculorum, non tam
minuere in eis spem & securitatem, quam augere potiùs. ad
bant alij, cùm Patres amore salutis Iaponiorum cum perici

vitæ ſuæ remanere velint, conuenire, vt ipſi quoque ad conſeruã-dos Patres in idem periculum ſe conjiciant. Tertium ſolatiũ fuit, quòd quo plus creſcebant minæ perſecutionis Quabacondonianæ, de euellendo radicitus ſemine fidei Chriſtianæ, hoc ampliùs Deo propitio fidei exiſtimatio apud gentiles, deſideriumq; Chriſtiana ſacra ſuſcipiẽdi, creuerit, nec dubiũ eſt, quin res ſit omnino ſupernaturalis, ſi ſpectemus, quãto timore & tremore omnes ſeruiant Quabacondono. Nam etiam à maximis Dominis, quantũuis ſanguine & genere coniunctis, mox atque in exilium abacti ſunt, ſummopere abhorruerunt, nec vllus inuenitur, qui vel minima eis fauoris aut amicitiæ ſigna exhibeat: nobis verò licet externis & alienigenis, & tantopere apud ipſum Quabacondonum exoſis, maiorem quam vnquam honorem & reuerentiam præſtiterunt. Quartò voluit Deus nos etiam conſolari, quòd Ethnicorũ quorundam animos ad nos iuuandos & è periculis liberandos excitauerit, vt Gubernatoris illius Meacenſis, & Procuratoris Iacuini, & aliorum, & quod amplius, quòd ipſum Iacuinum impulerit ad ſuſcipiendum noſtri patrocinium apud Quabacondonum, & retinendam amicitiam Auguſtini Ecunocamindoni, ac Patris eius Aicumindoni, Arimandoni, & Omurandoni, omniumque aliorum Dominorum in Scimo. Vnde etiamſi nobis malè vellet, ageretque cum dictis Dominis, vt noſtros ſuis ditionibus exturbarent, nihilominus propter illos ab accuſatione noſtrorum abſtinuit. Sicut & alij non auſi ſunt nos accuſare, quòd viderent Iacuinum ipſum ad gratiam Auguſtini conſeruandam non ſolùm non infeſtum eſſe Chriſtianis, verùm etiam eorum patrocinium ſuſcepiſſe. Verùm quia gratum fore Veſtræ Paternitati exiſtimo ſecundæ epiſtolæ reſponſum, à Quabacõdono ad Viceregem datæ, ſubiungam illius exemplum.

EXEMPLVM EPISTOLAE QVABACONdoni ad Viceregem Indiæ.

DOMINE, Recepi literas, quas Dominatio Veſtra è tam lõginquis regionibus ad me miſit, in quibus aperiẽdis & perlegendis vſus ſum mihi videre longitudinem leucarum terra marique. Regnum hoc Iaponiæ, vti ſcribebas, cõtinet ampliùs Sexaginta Status vel ditiones, in quibus ſuperioribus tẽporibus magnę fuerũt perturbationes & bella, nulla pax vel tranquillitas; multi enim impij & ſcelerati homines patriæ proditores in vnam conſpirarunt ſententiam de neganda ſuo Regi obedientia. Quæ

res inde ab adolescentia me vehementer afflixit & contrist
cæpique à longè cogitare de ratione subiugandę huius gentis
tiusque regni pacificandi: fundamentiq; loco tres posui virtu
nempe comitatem affabilitatemque sermonis in consuetu
hominum, prudentiam consideratam in rebus iudicādis, & e
giam animi fortitudinem & præstantiam: quarum præsidio to
hanc gentem subiugaui, & omnia regna in hanc vnius Imp
formam redegi, extinctis impiis & sceleratis, promotis verò &
iutis operariis, qui in colendis agris laborant. Atque ita re
his regnis pacem & tranquillitatem, pauciſque annis Iapo
Monarchiam adeò firmaui & constabiliui, vt nunc sit insta
gentis rupis, quæ loco moueri non potest. Vnde factum est,
omnibus quatuor partibus regni habeant Regem multa pru
tia conspicuum, & rex vicissim omnes sibi ad nutum morige
Atque hoc ordine & exercui & declaraui potentiam boni C
tanei, cui hæc regna subiecta sunt, nempe, quia tollit è m
omnes sceleratos, & euellit radicitus omnes latrones terra
que grassantes. Ita fit, vt populi, familiæ, omniaque regni loc
rabili pace & quiete fruantur. Præterea omnino decreui inua
regnum Cinense: & intra paucos dies naues conscendam, n
dubito me victoria potiturum. Vbi ergo illud occupauero,
terit V. Dominatio faciliùs omnium rerum mecum habere c
municationem. Quod ad Patres attinet, Iaponia est regnū C
mis, quem putamus eundem esse cum Scin, qui est omniu
rum principium. Hic Scin est substantia, ipsumque Esse re
omnium rerum, omnesque res sunt vnum & idem cum Scin,
Scin resoluuntur. Qui in Scina vocatur Iutto, in Tescincu
Buppo. In obseruatione deinde legum huius Chamis con
tota politica gubernatio Iaponiæ: quæ si negligitur, nullum
crimen est inter Dominos & subditos: si verò seruatur, perfe
vnio & concordia, quæ debet esse inter Patrem & filium, m
tum & vxorem. Itaque tota tam interna quàm externa gu
natio hominum, regnorumque, sita est in conseruatione h
vnionis & politiæ. Iam Patres quidem superioribus annis
regna ingressi sunt, vt aliam legem ad saluandos homines p
carent: cæterùm quia nos instituti & firmati sumus in leg
Chamis, aliam nullam legem desideramus: varietas enim op
num & legum cedit in detrimētum & præiudicium regni: Qu
obrem iussi Patres excedere è Iaponia, eorumque legem pro
gari vetui, neque volo, vt deinceps in hoc regno nouam aliqu
Legem annuntient. Hæc licèt ita se habeant, tamen vehemen
de

desidero, vt stabilis inter nos maneat cõmunicatio, sic enim hoc regnum terra mariq; liberum erit à prædonibus. Omnibusque negotiatoribus merces aduehentibus potestatem facio omnia sine vllo impedimento vendendi. Rogo V. Dominationem, vt hoc idem approbet. Munera, quæ huc misisti ex istis partibus Sur, omnia recepi, sicut in literis tuis erat perscriptum. Ego quoque ex istis regnis alia quædam transmitto, cum memoriali munerũ, & nominibus eorum, qui dederunt. Cætera referet Legatus: quare nec ero longior, Data vigesimo anno Tenscii, ad vigesimum quintum septimæ Lunæ.

In fine erat sigillum & subscriptio.

Hæc est posterior illa epistola, quam frater noster Ioannes Rodriquez sermone suo extorserat. Prior enim erat valde, vt dixi, arrogans; vnde ipse Quabacondonus, cùm iterum hanc cum illa conferret, & quia lingua Cinensi ei ignota scripta erat, declarari cuperet, dixit: Epistola illa fuit æquo acerbior, & difficile fuisset eam offerre Viceregi, quare Legato meritò displicuit. Quod ad hanc secundam epistolam attinet, cognouimus, multo futuram fuisse mitiorem & commodiorem, si non fuisset composita à Bõziis legis Christianæ hostibus; & quoniam nemo ausus fuit querì apud Quabacondonum de hac re, necesse fuit nos hac epistolæ forma esse contetos. Omnes deinde miraculi loco habuere, quòd epistolam iam sigillo firmatam mutasset: nam ritu Iaponiorum spectato, moribusque Quabacondoni, id videbatur impossibile, ne diceretur, Quabacondonum coactum mutare, eo quòd Legatus parui eam feciſſet. Verùm Deus est mirabilis in omnibus. Quod dicitur in epistola, ipsum effeciſſe, vt in omnibus obedientia præstetur Regi, nomine Regis, intelligitur Dairi, qui est genuinus & verus Dominus Iaponiæ, nunc autem tantùm nomen obtinet Regis, vt alias scriptum est, tantamque habet autoritatem, quantam illi concedit Quabacondonus.

Quod ad virtutes tres attinet, de quibus gloriatur, duæ tantũ aliquo modo in eum conueniunt, Prudentia & fortitudo animi; at tertia affabilitas eius talis est, vt nullus ei loqui possit, nisi se accommodet ad eius morem; neque ratio vlla potest ei afferri, nisi velit. Quod verò dicit se adjumento esse agricolis, & totum regnũ pacificatũ esse; verũ est quidem nulla nunc esse in Iaponia prælia, sed pacem vniuersalẽ ob merum timorẽ illius; sed & illud certũ est, nunquã agricolas in statu tam miserabili fuisse; nunquã etiam omnes alios homines, siue summæ siue infimæ conditionis sint, tanto seruitutis iugo oppressos fuisse, ac nunc sunt; nec

vident quemadmodum extricare se ex eo possint. Verùm ille p
uit egregiè laudes suas prædicare & amplificare.

Scripta fuit dicta epistola in folio octo palmos longo,
quatuor lato, quam studio curauit confici ad imitandam quad
tenus chartam pergamenam, qua in suis literis Vicerex vsus fu
rat. Intus, folium multis floribus aureis erat depictum, & inc
lulli formam cõplicatũ; impositaque est epistola sacculo holo
rico rubeo, auro & argento variè contexto, hic verò inclusus
pixidi more Iaponico, quæ ob pretium & artificium tam fuit
mirabilis, vt omnib⁹ Europæis tenuitas & excellẽtia operis po
esse stupori; Intus operta erat, & foris, quadã specie Sandarach
quę in Iapone dicitur Vrosci, cõfecta ex auro cõtuso, & in pulu
minuto, distincta argenteis aureisque flosculis ita ipsi Vrosci
sertis, vt nemo capere possit coniunctionem, nisi qui totius pi
dis structuram pernouerit, cuius species mirũ quàm venusta
& ad aspectum iucunda. Habebat deinde vtrinque aliquot ro
las, cum aureolis catenulis, encausto nigricãtibus & restículis p
xidem astringentibus. Hæc verò pixis rursus alio sacculo eleg
ti tecta est, & immissa in aliam pixidem perbellam, & clau
artificiosissimis munitam.

Vnde liquet quanto honore Quabacondonus afficere volue
Viceregem. In eadem pixide erat & alia charta, epistolæ simili
qua descripta erant munera, quæ offerri debebant, & nomina
tificũ, veterumq; magistrorum, qui cõflarant arma ex ferro pe
uetusto, quod in Iaponia magno æstimatur. Misit autẽ duo gen
ra integrorum armorum arte discrepantia, quæ etsi ob tenuita
tẽ, Europęarum lancearũ ictus sustinere nõ possent, tamen mag
pretii fuere. Erant enim plena rosis, floribus, & variis animali
aureis ad viuum ab optimis quibusque Iaponię artificibus elab
rata. Quælibet armatura habebat suam peram sericam, inser
arcæ, quales Iaponii ex humeris gestant dum eunt ad bellum. Te
ctæ erant hæ duæ arcæ sandaracha tam lucida, vt esset instar spe
culi; claustra eius erant inaurata, tam pulcre elaborata, vt potu
rint seruire cõseruandis sacris Reliquiis. Adhæc misit Nanguina
tã, (quod instrumentum est bellicum, simile hellebardæ, sed lon
giore hastili) perinde ornatam ac pixis epistolæ, sed alio genere &
figurarum & artificii. Vagina quoque huius instrumenti affabr
ex auro fuit elaborata. Misit quoque ingentem bipennem, vnum
que gladium, ea magnitudine, qua ferè Iaponii vtuntur, & mino
rem gladiolum, qui sit loco pugionis. Hæc dona vt erant satis el
gantia & ad aspectũ perpulcra, ita apud Iaponios pretiosa. Multa

ex illis hîc æstimantur quingentis, mille, bis, quater, & aliquando sexies mille scutatis.

Hoc ferè tempore, cùm Quabacondonus cogitaret de aggrediendo bello Cinensi, varios Dominos & belli Præfectos conuocauit, quibus voluntatem suam exposuit: qui etsi in contraria essent sententia, tamen omnes, nulla obiecta difficultate, decretum eius comprobarunt. Nam dixerat se hoc bello non abstenturum, etiamsi proprius filius ad vitam reuocatus illud deprecaretur, imò siquis ea in re moueret difficultatem, se confestim eum è medio sublaturum. Quare aliquot mensibus vbique nihil aliud erat videre, nisi apparatus nauiũ, armorum, munitionum, aliarũque rerum necessariarum in bellum. Catalogum confecit Quabacondonus omnium Dominorum, suorum subditorum, quos voluit omnes secum bello interesse dempto nemine, adiuncto & censo numero eorum, quos quisque secum adduceret. In omnibus his regnis de Scimo nominauit quatuor, eosque sibi valde addictos, quos non sine omniũ admiratione voluit esse quasi capita omnium horum nouorum Regnorum, etiamsi alia multo his quatuor essent potentiora. Ex quibus, Deo ita disponente, duo fuere Christiani, nempe Augustinus Ecunocamindonus, Dominus dimidiæ partis regni Fingensis, & Cainocami filius Quambioindoni, Dominus maioris partis regni Bugensis. Ethnici verò duo fuére, Toranosuque, Dominus alterius partis regni Fingensis, & Augustini capitalis inimicus, & Iconocami, Dominus alterius partis regni Bugensis, ac inimicus eiusdem Augustini & Cainocami. Mandauitque Quabacondonus vt omnes Domini Christiani de Tescimo comitétur Præfectos Christianos. Fuit ibi Dominus Protasius cum duobus milibus militum. Omurandus cum mille, Dominus Suscimæ gener Augustini, qui iam erat factus Christianus. Deinde ordinauit vt Augustinum comitarentur Domini Firandensis & Gotanus, qui licet gentiles, habebant tamen multos Christianos subditos. Itaque Augustinus traheret secum exercitum quindecim milium militum, præter nautas, lixas, aliasque operas pro conuehendis impedimentis non minore numero conductas; qui in regno Corai etiam ceperunt arma, & milites facti sunt. Eidem Augustino Quabacondonus, singulari fauore, primum locum dedit in impressione facienda in regnum Corai, nimirum vt ille solus cum copiis suis illud ingrederetur, cæteris Dominis expectantibus in Suscima, quæ 18 leucis abest à Corai, donec ab Augustino monerentur. Quæ res magnam apud omnes Augustino procreauit inuidiam & dolorem, sed,

vti iam dicetur, fuit Augustino valde honorifica. Alterum præfectum Christianum Cainocamum, 23. annorum iuuenem, volu vt comitaretur Rex Bungensis cũ sex milibus militum, ita vt cu quatuor milibus, quæ iam habebat, essent decem milia, præ nautas, alioſque, qui onera deportarent. Fuit hoc nobis omn busque Christianis solatio maximo. E dominis Gentilibu Quabacondonus voluit Dominum Riosogi adiuncto Foran fuque venire cum octo milibus, Regem quoque Sassumæ a iuncto Iconocamo, cum totidem. Interque omnes primarium locum consignauit Augustino. Reliquos milites Iaponiæ om nes suos esse comites voluit; numerus autem omnium, vt Catalogo descripto liquebat, erat trecentorum milium hom num; è quibus milites erant ducenties mille. Ordo autem h præscriptus erat, vt iter institueretur per regnum Corai, quæ quasi insula, cuius vnum caput contiguum est Cinæ, & licet s paratum regnum, Cinensi tamen regi est subiectum & tribut rium. Et quoniam hoc regnum vno brachio maris à Iapone nullsum est, constituit Quabacondonus regnum Corai sibi fu ficere, quòd abundet commeatu, vt inde faciliùs trajicere po in Cinam. Dum omnia parantur, constitutum est, vt in præc puo portu Scimensi, qui Firando duodecim abest leucis, & dic tur Nangoia, excitaretur ingens & vastum propugnaculum; se nim ibi velle commorari, & expectare cum tota classe, donec no na afferantur de progressu quatuor Præfectorum vel Capitane rum. Voluit & alterum propugnaculum exstrui in Fuchinosch ma, quæ alia est insula inter Nangoiã & Suscimam. Addidit ter tium in Suscima, decem & octo leucarum intercapedine à Co rai, vt ita transitus efficeretur commodior. Horum propugna culorum fabricandorum curam imposuit quatuor illis belli Præ fectis, cæteris verò Dominis de Scimo eorum comitibus man dauit, vt eos iuuarent, qui omnes ita maturarunt opus, vt sex mẽ sium spatio omnia absoluerint. Nangoianum cinctum fuit du plici muro, ex quadro lapide & pulcro, vti Meacum, latisque & profundis vndique fossis. Murus interior minor cæteris erat in quadrum centum brachiorum, in cuius complexu tot domus fa bricatæ sunt, tum pro Dominis, eorum sociis, tum pro officinis mercatorum, hospitum, & similium, vt cum viis satis amplis & rectis efficerent opidum satis bellum. Sed quod magis admira tione dignum est, Meaco Nangoiam vsque quacumque trãseun dum erat, pro cuiusque diei itinere omnes Domini, ex Quaba condoni præscripto, è fundamentis noua & egregia palatia in

sua

sua ditione erexerunt, sic vt dierum viginti interuallo quauis nocte cum omnibus suis in eiusmodi palatio pernoctaret. Et quoniam hæc fiebant eo ipso tempore, quo parabatur expeditio in regnum Corai, tanta fuit oppressio totius Iaponiæ, vt res esset, Quabacondono interim nihil expendente, planè intolerabilis. Cæterùm verbis exprimi non potest, quam prompti sint omnes in obsequio ei præstando; id quod apparet in his magnificis fabricis breui tempore excitatis, quæ in Europa non nisi multo tempore & impensis magnis perfici possent. Interim crebro hominum sermone ferebatur, institutum Quabacondoni infelicem exitum habiturum, rem esse coactam, & fore seminarium multarum in Iapone dissensionum; nullus enim erat, cui non bellum displiceret: omnesque Domini spe tenebantur, fore tandem aliquem vindicem libertatis, sed nemo inuentus est, qui primus operi manum adhibere vellet. Itáque necesse fuit omnibus, licèt cum mærore & gemitu, rem prosequi. At Quabacondonus omni cura vacabat, & ad animandum suos, iactitabat se magnas facturum regnorum mutationes, ipsisque donaturū regnum Corai & Cinense; Dominóq; Protasio tria regna addixit; At ille cum omnibus aliis Dominis ei quidem gratias egerūt, sed tamen potiùs optabant particulā aliquā retinere sui status in Iapone, quàm adire omnia regna ab illo promissa.

Quoniam autem Quabacondonus promulgarat se tertia Luna huius anni affuturum Nangoiæ, cæperunt ex omnibus partibus Iaponiæ, copiæ versus has oras mouere. Hîc renouatæ sunt afflictiones nostræ. Quamdiu enim Quabacondonus Meaci hęsit, poteramus in hac ditione de Scimo sine periculo versari: sed postquam cepit tendere in has partes, impossibile visum fuit, posse res nostras saluas & incolumes conseruari, & in metu non paruo eramus. Nam Domini Christiani nos commonuerant, vt quoniam Quabacondonus tam esset vicinus, omnes qui agerent in Collegio, Domo probationis, & Seminario, aliò commigrarét. Et quotidie Meaco scribebatur, vt dejiceremus domus & Ecclesias Omuræ, Arimæ, & Cansaci, Patrésque Europæi reuerterent Nangasachum in habitu sæculari Lusitanorum, fratres autē Iaponii separatim se reciperent in alias atque alias Christianorum ædes, vt hac ratione omnes manerēt salui & incolumes. Verùm vt hoc remedium nimis erat durū, & difficultatibus multis obnoxium, ita paruam afferebat consolationem. Denique Pater Visitator tractans de hac re cū Ecunocamindono, Domino Protasio, & Omurādono, antequā proficiscerētur in regnum Corai

inuenit eos eadem, qua priùs, animi fortitudine in sententia
perstitisse; nec aliud consulere vel permittere, quàm vt Patres
neant occulti, & tantùm deserant ædes Arimenses & Omura
in quibus Toni volucrant quosdam suos cognatos habitare.
sum etiam fuit: imminuendum esse numerum Seminarii, ac è
naginta manerent quinquaginta, nempe latinæ linguæ studi
in nostris scholis. Nangasachum cum Patre Visitatore ve
runt aliquot Patres & Fratres, qui vocabantur Fungenses &
randenses. Nam Pater sub nomine Legati poterat eos apertiu
cum retinere.

Sub hoc tempus Quabacondonus, vt spectaculo aliquo
crearet Dominos, quos secum habebat, & simul declararet, qu
ta animi confidentia & quiete aggrederetur expeditionem
nensem, atque etiam famam celeberrimæ cuiusdam Venatio
olim factæ à magno Præfecto Domino Ioritono, qui totius Ia
nis Imperium tenuit, obscuraret; constituit vnam aliam omn
regiam ex variis auium generibus instituere. Qua de causa mu
magnis Dominis aliisque stipatus abiit in regnum Oiarense,
aucupium tam felicem habuit successum, vt capta sint plusqua
triginta millia auium omnis generis; inter quas multi erãt fa
nes. Quamuis vt plus recrearent Quabacondonum, & aucupiu
esset solemnius, adjunctæ sint plures aliæ mortuæ volucres, q
Iapones certis condimentis vnà cum plumis norunt in diutur
tempus conseruare. Finito hoc aucupio, magno apparatu Mea
Quabacondonus reuersus est. Præibãt, qui millia illa auicular
in arundinibus inauratis deferebant. Hos proximè sequeban
multi equites splendidè vestiti, portantes magnum numerum
conum aliarumque volucrum. Post hos permulti equi elegan
ornati freno ducebantur. Hinc subibant duæ Coscis vel lect
ornatu prænobili: post quas deportabatur Quabacõdonus in
ctica alterius formæ, quæ in India dicitur Palangia, factaq; e
in Cina singulari artificio, & ei oblata à Patre Visitatore, cu
ageretur de mutanda epistola prima ad Proregem scripta, quam
vehementer ei placuisse inde constat, quòd in omni celebri actio
ne, ea vtatur. Postremum locum tenuerunt innumeri Princip
& Domini vario tum suo tum equorum suorum cultu & ornat
splendidi, ad oblectandum magis Quabacondonum, qui triu
phantis instar Meacum cum infinito hominum clamore plausi
que ei gratulantium per vias turba ingressus est.

Cùm autem iam tempus appropinquaret, quo in Cinam nau
gandum esset, primùm Quabacondonus decreuit nepotem suum

Inau

Inangondonum declarare ſucceſſorem & totius Iaponiæ Dominum, vt vices ſuas tempore belli obiret. Mandauit itaque vt Dairiin dictū Nepotē dignitatē trāsferret Quabacōdoni, aſſumpto nomine Taicuſama, id eſt, Magni Domini. In eum autem modū hæc tranſlatio peracta eſt, vt etiamſi nepoti ſuo cum nomine redditus maximos attribuerit, ipſe tamen is manſerit, qui priùs fuerat. Indicto die huius tranſlationis, iuſſit adeſſe omnes Iaponiæ Principes, vt obedientiā huic nepoti promitterent. Qui magna cū pompa adiens Dairi, vt dignitatem illam ab eo ſuſciperet, donatus fuit propugnaculo Meacenſi & palatiis Quabacondoni, vt in iis habitaret.

His peractis ad initium tertiæ Lunæ iter ingreſſus eſt per Nāgoiam, cùm iam mandaſſet, vt Auguſtinus tranſiret in Regnum Corai, & alii Præfecti expectarent in Suſcima. Vigeſimo ergo ſexto die tertiæ Lunæ peruenit Nangoiam, vbi, annumeratis cæteris Dominis, inuenta ſunt ducēta hominum milia, exceptis iis, qui à Præfectis quatuor ducebantur. Interim Auguſtinus cum ſuis & octingentarum nauium claſſe appulſus eſt ad Coraium. In cuius exercitu cæteris antecelluit D. Protaſius, etſi enim bis mille tantùm milites ſibi adjunxiſſet, tamen armorum nauigiorumq; ſplēdore omnes in ſui admirationem concitauit. In ingreſſu regni Coraiani duo propugnacula vi expugnarunt, in quibus Coraiani magnam fiduciam collocarant, erant enim excelſis communita muris, & robore militum, & tormentis muralibus, binos palmos & dimidiatum longis, quæ globorum vice ejiciebant ſagittas ligneas ferro bifurcato cuſpidatas fragore maximo: ſed quoniam inanis ictus eſt huiuſmodi telorum longiùs diſiunctis, Iaponii inſtructi fiſtulis æreis, apud Coraianos ignotis, ſtatim eos a muris abegerunt, & ſcalis ex arundine craſſa in hanc rem confectis, atque in mœnia conjectis, ſtatim conſcenderunt, & vexillum in iis cōſtituerunt, repugnātibus quidem Coraianis ad breue tēpus, ſed mox turpi fuga dilabentibus, cùm 5 milia hominum ex eorum parte cecidiſſent, ex Auguſtini verò 100 dūtaxat deſiderati eſſent, quadringenti verò vulnerati. Expertus Auguſtinus Coraianos non poſſe diu impetum ſuſtinere, deliberauit de toto onere honoreque belli huius in ſe ſuumque exercitum ſuſcipiendo, & de petendo regni meditullio, ipſaque vrbe regia, non expectatis Collegis ſuis belli Præfectis; cui conſilio omnes Domini, qui cum eo erant, ſubſcripſerunt. Facinus ſanè audax & pœnè temerarium hoc in Auguſtino fuit, ſed prudentis & fortis animi index. Verùm diuturna mora Præfectos in Suſcima euentum belli expe-

expectantes ita malè habuit, vt etiam ante auditum nuntium
expugnatis propugnaculis apud amicos Augustinum in suspic
nem vocarint de affectato honore totius prælii. Qua re cogn
Quabacondonus, etiam antequam Nangoiam peruenisset,
perturbatus est, vt subitò mandauerit reliquis Præfectis è Sui
ma trajicere. Vbi autem Quabacondonus Nangoiam attigit
noua accepit de duplici munitione occupata, Augustinum
prosequendo victoriam pergere ad Meacum Coraianorum, h
est, ad sedem regiam, eamq; inuadere velle: quòd ipse Augusti
scripserat, simulque petierat, vt reliquos belli Præfectos & Do
nos mitteret, ad inuadendum ex omni parte regnum, & muni
da milite propugnacula, quæ iam cæpisset, & caperet deinc
Nec enim sibi satis militum esse ad locorum expugnatorum
mam custodiam. Quo nuncio ita lętitiis omnibus inceſſit Q
bacondonus, vt palam affirmaret, in tota Iaponia neminem
Augustino comparandum: Sed neque Nabunangam neque
vnquam cognouisse hominem tanta virtute & robore animi p
ditum. Ego, inquit, sciens quibuscum & quibus viribus bell
gererem, paulatim omnem Iaponiam mihi subiugaui: At A
gustinus breuissimo tempore, exiguis copiis, ausus est p
dem inferre in regionem exteram, & regnum maximum Co
ianum tam glorioſa victoria sibi subjicere. Quare, inquit, e
multis eum donabo regnis, & faciam eum Dominum Iapo
post me præcipuum. Addebat sibi videri iam à mortuis resurre
se suum filium, & si quis auderet res ab Augustino gestas crim
nari vel alleuare, se graui pæna eum castigaturum, nec curas
rum, num ratione an iniuria id tentasset. Hoc sermone n
men & fama Augustini apud omnes ita celebrari cæpit, vt ne
muli quidem malè de eo loqui auderēt, verùm etiam palàm e
coram Quabacondono collaudabant.

Regnum hoc Corai patet in longum plus minus centu
leucas, in latum verò sexaginta: & licèt eius incolæ natione
lingua, & robore corporis, (quod eos Chinensibus reddit formi
dabiles) sint distincti à Chinensibus, tamen quia tributum pe
dunt Regi Cinensi, & cum eius subditis agitant commercia, vid
tur leges, vestitum, instituta, gubernationemque Cinensium s
ctari. Confines sunt ex vna parte Tartaris aliisque gentibus, cum
quibus nunc pacem colunt, nunc bella gerunt. Cum Chinensibu
verò perpetuam habent pacem. Valent arcu & sagitta, cæteris ar
mis, quæ pauca vel vitiosa habent, minus. Itaque æquari non
possunt Iaponiis, quibus ob bella continua in armis exercitatio

est,& natura magis sunt animosi & fortes, fistulis ferreis, lanceis, & machæris præstantibus instructi. Tantùm re nauali Coraianis atque etiam Chinensibus cedere coguntur, ob magnitudinem & robur lignorum, quibus in mari vtuntur. Itaque si marī classibus certandum esset, non dubium est, quin vtrisque inferiores essent futuri. Verùm nunc, vel quia nihil cognouere de aduentu exercitus nostri, vel quia ignorarunt instrumento nauali se posse esse superiores, vel quia Deus eos voluit punire, permisit vt omni præsidio nauali essent destituti, nostrique nullo resistente in eorum regnum descenderent.

Cum fama victoriæ Augustinianæ notabiliter etiam cæpit augescere exercitus, & nautæ aliique innumeri, qui curam gerebant impedimentorum, vt erant a pueris in armis exerciti, ita arma capessebant, Coraianis mancipiis suas vices implere iussis. Tantus autem terror aduentu Augustini omnibus incussus est, vt arces & propugnacula omnia, quæ transibat, præsidiis destituerentur, omnesque homines contenderent in Vrbem Regiam. Interea verò, dum alii præfecti Suscima & Nangoia depulsi cursum tenent versus Corai, Augustinus propiùs vrbē regiam castra mouet; a qua cùm tridui interuallo tantùm abesset, ecce occurrunt viginti milia hominum, quos primo impetu, tribus enectis milibus, in fugam coniecit. Proximus verò regiæ vrbi, traiecto flumine, in angustiis quibusdā fortiter depugnauit cum octoginta milibus, è quibus octies mille contrucidati, alii multi aquis fluminis suffocati sūt. Hìc Augustinus dū duos dies subsistere iubet copias omnes, vt paululum a labore respirarent; Rex Corai videns se ab hoste obsessum, atque in varias regni oras multos alios irruere Dominos acie infesta, cogitauit, statione vrbis cum suis militibus deserta, recipere se in intimam Cinam. Quod facile potuit per commoditatem plurimorum equorum, quos ibi habebant, perficere. Secundo ergo vel tertio die pòst Augustinus, nullo repugnante, vrbem regiam ingressus est, occurrentibus qui remanserunt cum multo commeatu atque muneribus. Ita Augustinus, cū aliis Capitaneis comitibus suis, factus est Dominus regiæ Vrbis, totumque victoriæ honorem fecit suum: etiamsi enim hoc ipso tempore aduenissent reliqui præfecti, & multi è Nangoia, tamen inuenerunt omnia iam esse confecta.

Quabacondonus cognita hac secunda victoria, honorē, quantum potuit, Augustino detulit; tam multa præclarè de eo aliisque eius sociis Præfectis locutus, vt si vel vna pars ex decem promissis eis contingeret, essent multo maiores, quàm sunt, &

Augu-

Augustinus esset omnium in Iaponia primus. Iamque tanta nominis eius celebritas in aula & Iapone toto, vt in omnibus culis & compitis sermo sit de eius fortitudine & præstantia, quòd intra viginti dies tam ingens regnum sub imperium Iaponiæ subiunxerit. Omnes autem Domini eum prædicant beatum attoniti ob existimationem nominis immortalem, hoc sanore partam, & Quabacondonus subitò ad eum, vt Victorem Domitorem Coraianorū, misit ei honoris loco machæram apitem & equum, quod apud Iapones summi honoris Symbolum est; atq; hoc ipsum Nabunāga olim munus misit Quabacōdono si quando in prælio regnū aliquod expugnaret aduersus Mondonū. Atque ex hoc euentu non modò à Christianis, verùm etiam ab ipsis Ethnicis, cognita est Dei Christianorum potentia, & ga suos prouidentia, nempe quòd flagrante tanta persecutione suæ diuinæ maiestati placuit victoriam, totiusque belli istius gloriam, in Dominos Christianos transferre. Quare non dubitamus eos potentiores & illustriores fore, quàm vnquam fuerint.

Hinc factum est, vt nauis Cinensis in Iaponia hibernarit; occasione præsentia Patris Visitatoris non solùm nobis magnum solatium attulit, sed & omnibus Christianis, qui per tot horum discessum, in bellum cum Quabacondono eiusque Prefectorum, prorsus se desertos fore putabāt, si Pater Visitator in quo omnem fiduciam locarant, non remansisset. Sed apparet sanè singularis in nos Dei prouidentia & amor, quòd præter rem voluerit nauem in Iaponia hyemare. Nam, cùm Quabacondonus parta illa victoria constituisset reuerti in Scimo, stabat omnes quieti & tuti sub eiusdem Patris tutela; qui vbi intellexit eum Nangoiam ingressum, curauit eum per Ioannem Rodriquez fratrem & nauis Lusitanæ Præfectum salutari. Vt enim id facerent Meaco scripserant Christiani, qui in locum eorum, qui profecti sunt in Corai, successerant.

Fuitque gratum Quabacondono, videre Capitaneum maiorem Lusitanorum, tot stipatum Lusitanis splendidè vestitis, torquibusque instructum venientem cum fratre Ioāne Rodriquez: petiitque à fratre, vt valeret pater Visitator? Num placuissent munera ad Viceregem missa? addiditque sibi placere, quòd pater remanserit, deberéque ipsum fratrem cum illo manere. Rescribens postea ad patrem, in responsione magnum fauorem declarauit erga Capitaneum. Denique cùm eum per horas duas familiariter detinuisset, cum magnis beneuolentiæ signis dimisit. Post reditum Capitanei frater Rodriquez, plus vnum mensem abfuit

tursum sæpius alloqui cæpit Quabacondonum, à quo semper beneuolè exceptus est. Postea ob inualetudinem rediit Nangasachum; qua re cognita Quabacondonus, sciscitatus est, quare non ibi, vbi ipse degeret, fuisset curatus? Respondit Iacuinus, eum, cùm externus sit, opus habere aliis cibis & medicamentis, quam ibi haberi possint, & acquieuit. Ita factum est, vt per colloquia crebra, quæ ratione legationis habebantur, Quabacondonus indies humanior & affabilior euaserit. Nec tamen desideratæ nouæ occasiones turbarum & afflictionum, quòd certò constaret Quabacondonum dixisse, si felix esset exitus belli Cinensis, se mutaturũ status, & Principibus Christianis assignaturum Coraianum & Cinense regnum, gentilibus dominis in ditiones Iaponiæ eorum loco substitutis. Quæ sanè res cederet in ruinam & exitium totius Christianismi, nec enim Christiani vllum locum haberent, in quẽ sese reciperent. Et quamuis Augustinus iam P. Visitatorem certiorem reddidisset, de permutatione statuum; Iacuinus verò Augustino scripsisset, Quabacondonum prorsus statuisse permutare Status Scimo, & consequenter Statum Augustini, Arimensem & Omuranum; idemque significatum esset Arimandono & Omurandono: tamen Deus O. M. misericordiæ suæ oculis dignatus est respicere orationes seruorum suorum fidelium, qui eam ob rem in summo luctu & lacrymis iacebant, & subministrare hoc remedium. Coraiani, vbi animaduerterunt regem suum cum abstractis copiis esse in tuto, maximam partem, quanto poterant commeatu secum sublato, in montes & syluas se abdidere, tantoque odio & indignatione in Japonios exarsere, vt ne promisso quidem saluo conductu ex latibulis istis elici potuerint. Itaque Iaponij licèt propugnacula aliaque loca munita in sua habeant potestate, tamen quia desunt eis homines, qui terram colant, & alia necessaria ad vitam suppeditent, necesse est omnia retro sublapsa referri. Ad hæc viæ publicæ ita obsidentur a prædonibus, & aliis, vt nisi Iaponij simul omnes in viam se dẽt ex improuiso, globo Coraianorum è syluis erumpentium obruantur. Præterea magno numero Coraiani se recepere in vicinas insulas, vnde multis ijsque grãdibus nauibus in nostras paruas & debiles, cum magno Iaponiorum damno, impetum faciunt, & multas hactenus demerserunt. Quamobrem omnes Domini qui degunt in Corai scripserunt Quabacondono, necessarium esse, vt exercitus ad aliquod tempus non se loco moueat; ob pericula quæ, progrediendo longiùs, adirentur. His nouis Quabacondonus, etiamsi iam paratus esset aditer Coraianum ad instituendam regni diuisionem, à proposito

sito reuocatus est, & beneuolentiæ plenas literas ad omnes dedi
iussitque vt essent securi, se intra triennium nihil acturum dem
tatione statuum. Itaque magno animi angore liberati sunt. Na
etsi non magna spes figenda sit in eius verbis, tamen confidim
cum saltem hoc anno nihil attentaturum. Quid posteà futur
sit, solus Deus scit. E Iaponiis in Corai nunc versantur plures
centis milibus, qui mandato Quabacõdoni per totum regnũ
distributi. Augustinus agit in extremis oris Cinarum, sed quian
ximo flumine tres leucas lato auulsæ sunt a regno Coraiano,
magnis abundãt nauibus, & littora innumerabili hominum
communierunt, successus belli prorsus anceps relinquitur &
bius. Neque scimus, an hoc anno Iaponij longius progressuri

Hoc temporum statu cùm Quabacondonus declarasset, se
profecturum in regnum Corai, nisi tertia luna sequentis anni,
luit semel redire Meacum, dum autem est in procinctu, To
quidam in regno Sassumæ impatiens tyrannidis tentare vo
fortunam in hunc modum: Ingressus est cum suis regnum
genſe, & publicauit mandato regis Sassumani se bellum mo
omnes Dominos Iaponiæ in Quabacondonum coniurasse.
intellecta, vt omnes tam erant rerum nouarum cupidi, mul
gricolæ Fingenses se ei adiunxerunt, & subitò munitiones
gustini & Taranosuche, putantes eas ab omni præsidio dese
inuasere. Sed qui intus erant abditi milites, omnes ad v
cum suo Tono ingressos contrucidarunt. Et hæc rebellio,
nulla coniuratione aliorum capitum nitebatur, cum morte
ni extincta est. Quabacondonus verò Fingum mox amand
Acanodangium cum magna militum manu, vt reos castig
inter quos vnus fuit Tonus Christianus Insularum Amaculæ,
ctus Comotondonus; qui, vti facilè credidit, & prõprius
sumam mouit; vt negotium, parum sanè prudenter, vrgeret
in discrimen vitæ omnes illarum Insularum Christianos vo
uit, & nos quoque in summam detrusit afflictionem, time
ne harum insularum Dominos Quabacondonus loco mo
ret, in quibus magna nostrorum pars versatur. Verùm Pater
sitator confestim obuiam iit periculo, impetrando, vt Ge
gius Gianſengindonus, qui Fingi vices gerebat Augustini, h
negotium componeret cum Aconodangio, vtque dictus To
Christianus in aliam ditionem se reciperet, suis terris Augu
no relictis, vt sic remanerent cuidam eius filio, qui in Co
mærebat Augustino. Et vt Georgius iste pius est & ardens Ch
stianus, promptè voluntati Patris est obsecutus, & Insulę
nobilium

nobiscum ab impendente hac calamitate liberatæ fuerunt. Post hæc Quabacondonus morari voluit Nangoiæ, quod nobis non fuit incommodum, & non leuem attulit consolationem.

Hoc ipso tempore Deus quoque nos non parum recreauit prosperis successibus Iusti Vcondoni, qui, vt alias scriptum est, eadem de causa eodemque die nobiscum exulare iussus est, etiamsi ante triennium opera fratris Quabacondoni anno præterito defuncti, licentiam obtinuerat in quacunque Iaponiæ parte viuendi, modò in quinque regnis; dictis Guochinai, Meaco finitimis, nec sedem figeret, nec militarem rem tractaret. Quare Fascibu Chicosandonus trium regnorum Dominus recepit eum in regnum suum Canganum, viginti sex fascibus orizæ ei attributis, adiuncto augmento hoc anno sex milium. Hic postea, cum eodem Domino in bellum Cantanum profectus, tam præclarè se gessit, tamque egregia edidit facinora, vt Quabacondonus certior factus, non potuerit non eius laudes prædicare, & quamuis indicasset se nolle hominem etiam post tantas res gestas in suum conspectum venire, aut pristino statui restituere, aut eius opera & industria vti; tamen cùm aliquando sermo de Iusto in eius præsentia incidisset, mandauit vt in conspectum suum adduceretur, & in gratiam reciperetur, & cùm ille ea de causa contulisset se Meacum, iussit eum venire huc in Scimo, vt videri posset. Denique per id tempus, quo commoratus est Nangoiæ, in conspectum admissus est, quod in Iaponia signum est reconciliationis, eumque paucis verbis humanitate plenis est allocutus. Duobus autem diebus post inuitauit eum ad Sucianoiu, id est, ad certum bibendi ritum, qui tantùm vsitatus est cum magnis & valde intimis Dominis: quod omnes testati sunt fuisse summi fauoris argumentum. Et licet adhuc nihil actum sit de assignando illi aliquo statu & dignitate, tamen magnam attulit omnibus voluptatem sola eius reconciliatio. nunc enim ei copia facta est vbicumque locorum degendi, atque etiam familiariter cum Quabacondono tractandi. In hac felicitate sua ipse nihilominus tam pius est & religiosus, vt scripserit P. Visitatori, se maiore cupiditate teneri agendæ vitę primatę & a turbis remotæ, quàm aulicæ, & si posset, omne onus gubernationis in humeros non resumere: Sed propter coniugem, liberos, & cognatos, huic desiderio satisfacere non potuit, id tamen illum magnopere solabatur, quòd diuina gratia omni periculo & afflictione liberatus esset.

Aliud quoque solatium Deus attulit nobis, nouo quodā prodigio,

digio, vel potiùs miraculo S. Crucis recens in ditione D Sancij O
murandoni patefactæ, ea forma & modo, quo apparuere ante
ennium in ditione Arimensi, non sine stupore omnium: Idque
maius est, quod quo tempore Quabacondonus in hoc Scimo en
venturus, & nos omnes cum populo Christiano in summo luct
ob sublatas cruces & primarias domos à Patribus desertas, es
mus, hoc miraculum in apertam lucem cum immēso nostro ga
dio, omniumque Christianorum in sua fide eximia confirma
ne, productum fuerit. Septimo igitur Februarij huius anni
die Veneris, in opidulo dicto Fucundo, tribus passuū milibus h
disiuncto, Christianus quidam Ecclesiæ vicinus, nomine Mathi
mandauit filio suo Simoni, vt arborem quandam alioquin fru
feram, quòd toto biennio nullos fructus reddidisset, & exarel
re cæpisset, amputaret. Nomen arbori est chachinochi, quæ p
ducere solet fructus rotundos non absimiles pomis, qui instar
strarum ficuum in totum annum sicci conseruantur, suntque
cellentes & communes, eduntur que virides, maturi, & aridi. C
ergo dictus Simon hanc arborem in diuersas partes, ad confici
da ligna, secaret, diffissus est arboris truncus, & ex vtraque li
parte, prorsus vt contigit in prouincia Arimensi, quatuor cru
patefactæ sunt; binæ seorsim, vna alteri, maior minori incum
cum suis brachiis, titulo, & pedibus, affabre factæ, & coloris a
cùm tamen lignum arboris esset valde candidum.

Inuentum hoc non fuisse humanum ab omnibus agnitum
tum propter coniunctionem vtriusque partis ligni, quando co
mentantur, tum quia ater color aliud lignum penetrauit ad cu
situdinem vnius Realis. Mox vbi prodigium hoc apparuit, acc
rerunt multi Christiani, & certiorem Patrem Visitatorē, qui a
marum illius ditionis curam gerebat, reddidere. Is Patrem al
eò amandauit, qui facta diligenti inquisitione, deprehendit re
se habere, vt rumore ferebatur. Cumque Christiani omnes ma
rem in modum cuperent venerari dictas cruces, & festiuo ritu
orare; visum est Patri, ad cauendos rumores & concursationē p
puli, in loco decenti cruces esse recondendas, tantumq; ostend
das Lusitanis, & D. Sancio Omurandono, qui ad eā adorandā co
multis suis equitibus venerat; qui incredibili lætitia animi ge
sant in earum aspectu, dicentes: Dominum Deum sanctis istis cr
cibus, nouum planè sibi indidisse animum, & imprimis, quòd p
cuisset ei, non minùs honorare suæ ditionis Christianos, quā a
annos duos in regno Arimensi simili apparitione honorasset. A
positæ sunt ambæ partes, vti inuentæ sunt, in thecam Reliquiar
dona

donec, adiuuante diuina gratia, tum hæ tum illæ cruces Arimenses congruenti solemnitate honorentur & celebrentur. Similiter cæteri omnes Christiani, per Iaponiam dispersi, ex hoc prodigio & mirum in modum animantur, & planè coniecturam faciunt, & firmam fiduciam concipiunt, cùm Deus hoc ipso tempore Quabacondonianæ persecutionis illas SS. Cruces patefecerit, fore vt eo magis exaltetur Crux Christi, & per totam Iaponiam colatur, ac in primis vt ditiones illæ, in quibus repertæ sunt, Arimensis & Omurana, etiamsi nunc maximè obnoxiæ sint periculo persecutionis, beneficio crucis sartæ tectæ conseruẽtur. Vnde ex toto harum litterarum decursu liquet, nouellam hanc Ecclesiam similẽ fuisse his annis. Naui magnis tempestatibus agitata, quæ nunc secundùm proram ita in vndas demergitur, atque si à fluctibus absorbeatur; nunc rursum celsis supereminet vndis, atq; ita iter sanctæ Crucis, quam per Iaponiam prædicamus, prosequimur. Harũ sanctarum crucum effigiem ad Paternitatem Vestram mittimus. Et quamuis in diuisione ligni particula brachii vnius crucis diuulsa effecerit, vt proportionem suam non seruarint, tamen adhibita diligentia inuenta tandem est in manibus cuiusdam Christiani, qui eam, cùm omnes reliquias arboris in terra relictas colligerent, sustulerat, quam cùm P. suo loco restitui iussisset, euasit crux cum suo brachio bella & perfecta.

Non parum etiam nouelli Christiani in fide confirmantur, miris quibusdam operibus, quæ Deus inter ipsos operari subinde dignatur, vt dum beneficio votorum, pænitentiarum, & orationũ, quas faciunt, à variis morbis liberantur. Et vt ex variis Patrum epistolis cognouimus multi ęgri solo potu aquę benedictę, ad quã, peculiarem semper Iaponij affectionem habuere, varias infirmitates depulêre. Alij deportati ad templum & S. Crucis pedes, dicta Dominica oratione, aliisve præstitis pietatis operibus cũ vera fide, sanitati restituuntur. Nonnunquam etiam cõtigit vt gẽtiles, ex Christianorum institutione eisdem remediis vsi, salutem corporis subitò recuperarint, & mox etiam animi, dum cum tota familia ad Christum conuertuntur. Alij etiam nuncupatione votorũ, quicquid petiuere, obtinuerunt. Denique Ethnici, cũ vident energumenos (qui in Iaponia non desunt) solo medio reliquiarum, exorcismorum, & orationum siue à Patribus, siue ab aliis Christianis liberari, plurimum cõmouentur, vt veritatem religionis Christianæ intelligant, &, Baptismo suscepto, sequantur.

In insula Sichi accidit incendi domum cuiusdam ex nouis Christiani, qui in Oratorio suo affixam habebat imaginẽ Purif. Virg.

cum puero IESV, &, vt erat domus lignea, cooperta straminibus de nocte ab inimico inflammata, tanta ignis vehementia consi grauit, vt vix homines flammam euaserint, cumque omnia redacta essent in cineres, dum Dominus domus locum accommodat ad nouam domum excitandam, ecce in medio cinerum inuenit tabulam integram cum omnibus suis ornamentis, & fumo tantum aliquantulum tinctam. Quo casu tanta consolatione homo affectus est, vt statim cum imagine dederit se in viam ad quærendum Patrem, & corroboratus in fide, plus beneficio huius miraculi lucratus est, quàm amiserat domus conflagratione.

Vetula quædam in prouincia Arimensi, cùm haberet filiã grauiter affectam, totam noctem consumpsit ante imaginem Salvatoris, in orando Deo pro eius salute: filia verò cùm eodem tempore oraret ante imaginem sanctissimæ Matris, quam habebat affixam in capite lecti, visa est ei imago è loco, in quo erat, discedere, & se prosternere in ipsius pectus: vnde cùm maximã capere consolationem, deprehenderetque se morbi angoribus liberã, mane cæpit inclamare matrem, eique rem totam percensuit: mane autem tota sana surrexit. Ambæ deinde peregrinatum ierunt ad Ecclesiam Scimambaranam, omniaque narrarunt Patri, qui ad nos hoc templum describẽs, in eadem epistola addidit, multos ægros, vt quæ benedictę, sanitati restitutos: atq; etiam Euangelij sanctissima citatione, quod speciatim contigit duobus pueruli, qui cu essent in agone, eosque mater multis lacrymis Deo commendaret, & vter; eius rogatu, Euangelium recitaret, & pro illis oraret, ambo secundùm fidem eius sanati sunt; ipsaque met confessa est, eos sanos, nisi supernaturaliter, virtute S. Euangelij, sanatos. Alia fuit, quæ Christiana quidem erat, sed more Ethnicarum multis precibus frigabat idola Chamis & Fotoques, aliisque superstitionibus erat addicta. Hęc in infirmitate memor aquæ piacularis, vehementer petiit eam sibi suppeditari: eamque magna fiducia bibit, cum firmo proposito, si reualescceret, instituendi vitam Christiana femina dignam; Dominus Deus eam exaudiit: conualuit, viuit Christianè & constanter in sancta fide.

Ethnicus quidã è regno Bungensi (is qui suis calumniis apud regem causam dedit mortis sancti Ioran, & persecutionis excitatæ in Christianos) decubuit terro quodam morbo, quo os & lingua eius computrescebant, & tandè excidebant, quo & infelicissimus extinctus est. Hãc mortẽ omnes Christiani attribuerunt vindictæ diuinę, in eũ propter mẽdacia & cõuitia in Christianos peruulgata iactata grassanti & in sua religione non parum sunt confirmati.

Alia

Alius Ethnicus, cui rex Bungensis assignarat aream, in qua Ecclesia nostra fuerat, cùm vellet ibi ædificare, monitus est à quibusdam, videret quid ageret, stetisse eo loci Ecclesiam, non immunẽ fore ab vltione diuina Ille nihilominus, contempto consilio, domum excitauit: Sed vbi eam incolere cæpit, breuissimo tempore quinque homines in ea decesserunt: quo euentu perterrefactus, aliò commigrauit. Sed paulo pòst, veritus ne ob animi abjectionem à gentilibus haberetur ludibrio, in eam repedauit: & paucis pòst diebus certa quadam orta contentione primogenitus eius filius jugulatus est. Sic malo suo sapientior redditus, tandẽ prorsus domum deseruit. Cui alius gentilis, volens experiri fortunam, nõ multo pòst, successit, sed intra paucos dies lepra percussus est. Quare deinceps vacua omnino remãsit, nullum inueniẽs habitatorem: hocq; exemplo didicere Christiani, in quãto honore deinceps templa habenda sint.

In Tacata Bugesis regni erat eques Ethnic⁹ Camõdonus, valde deditus cultui idolorũ Chamis & Fotoques, domũq; refertam habebat idolorũ statuis, multã autẽ pecuniã erogabat in pauperes: huic Dæmõ suo modo fauere cepit, nẽpe obsidẽdo aliquot, & occidẽdo vxorẽ, duos filios, & aliquot alios in domo eius; at miser ille nõ cessabat ab eorum cultu, vt iratos Deos placaret. Aliã vxorẽ duxit, sororẽ cuiusdã Christiani, nomine Andreæ; Dæmõ redit, mactat tres eius feminas seruas, vxorẽ affligit pessimè, indies magis magisq; lãgueſcẽtẽ. Viuebat enim tota quasi attonita & perterrefacta terriculamẽtis & spectris, quæ Dæmõ ei objectabat. Hic ergo agẽs cũ cõsanguineo suo Ethnico, admodum querebatur de suo Chamis & Fotoques, quod quo studiosiùs eũ coleret, hoc pei⁹ ab eo remuneraretur. Qui respõdit, se intellexisse, Lucã Christianũ Tacatẽsem habere efficacia remedia pro iis, qui à spiritib⁹ diuexãtur, suasitq; vt de ea re loqueretur cognato suo Andreæ, qui remediũ facilè possit à Luca impetrare. Cũ ambo iuissent, Lucas eis dedit thecã reliquiatiã, cõmẽdauitq; Andreæ, vt collo infirmę appenderet, & pro ea simul oraret. Ingressi domum, Ethnicus ille periuit thecam experiendi causa adhiberi seruæ obsessæ: vbi adhibita est, mox dæmon ab ea recessit, & sana facta est. Hanc vim inesse reliquiis videns Camondonus, thecam quoque appendit collo suæ coniugis, & subitò sanitati restituta est. Quo miraculo commoti non dubitarunt se aggregare Christiano cœtui, & ab eodem Luca, post auditos aliquot sermones Catechisticos, ambo cum tota familia sanctissimis baptismi aquis è faucibus dæmonis vindicati sunt. Et Camondonus mox Vul-

cano luculento tradidit omnia idola, & chartas superstitiosa
coniuxque eius ita piè affecta fuit erga thecam reliquiarũ sacra
rum, vt Domino reddere noluerit. Postea hæc ipsa femina, cùm a
liquando eandem thecam applicuisset tãtùm cuidam seruę enec
gumenæ, non tamen è manibus dimisisset, dæmon confestim fu
gam capessiuit. Paulus verò Camondonus non multo pòst Bun
gum ad salutandos Patres abiit, quibus, vt & aliis Christianis, to
tam hanc historiã recensuit, & deinceps valde firmus in fide pe
mansit.

In eodem regno Bungensi erat quidam Eques honoratus
senex, optimi Regis Francisci olim Secretarius, quem Rex mu
tis rationibus vix tandem inducere potuit ad complectendã
Christi religionem: & baptismum recepit potiùs Regi placen
necessitate, quam pia sua voluntate. Vnde post morte Regis, n
choata iam persecutione, rediit ad gẽtilitios suos ritus, oration
que & eleemosynis conciliauit suum Chamis & Fotoques. Sed
nica filia eius Christiana insigni pietate femina cõtinenter insi
re cæpit, vt resipisceret, nec finem precandi, licèt ille molestissim
ferret, faciebat, Deoque illum cõmendandi. Cùm verò idem
nex peregrinationis causa postea se conferret Meacum, vt religi
ne voti, idolo Chamis & Fotoques facti, se solueret, noctuque
dicem rerum, quas facere deberet, annotaret, apparuit illi mag
cum splendore beatissima Virgo Maria, & quasi impos mentis
ctus est: & famuli rem notantes existimarunt eum humani aliqu
passum, sed ille colligens sese rursum eandem cõspexit, & mo
uanuit: ipse autem vehementer se sensit commotum & turbatum
Quare confugit ad preces, commendat se Deo, supplicat humi
ter, si visum sit verum & salutare, vt dignetur illud confirmare,
suam voluntatem declarare. Nocte insequenti candela iuxta eu
accensa rursum eadem specie Beata Virgo homini se visendã o
tulit, & tunc sensit cor suum emolliri, in eóque accendi desi
rium vitæ secundùm Christianas leges instituendæ, & rem tota
filiæ patefecit, quæ summo affecta solatio, cæpit eum cohorta
ad faciendam Confessionẽ Patribus, qui iam Bungum peruen
rant: persuasit quoque vt totam hebdomadem in ieiunio trad
ceret, simúlque orationi & pœnitentiæ vacaret: Ante abitum, ad
huc ieiunis cæpere filiæ & famulis eius varia offerri visa, nu
speciem B. Virginis, nunc Christi Domini vel angeli reuerenda
idóque cõtinenter per multos dies; sic vt re sermonibus diuulgata
multi partim Christiani partim gẽtiles eò confluxerint, vt vi
nibus illis fruerentur. Patres animaduertentes alienum esse a

ſuetudine Dei, viſa eiuſmodi omnibus reddere conſpicua, cæperunt de rei veritate addubitare, nec indagare poterant rationem, cur tam crebrò & tam continenter iſta apparerent. Quicquid ſit, Senex ille ſeriò conuerſus eſt, crimina ſacerdoti detexit, pœnitentiam fecit, exemploque ſuo multorum Chriſtianorum animos erexit, qui æſtu perſecutionis penè exaruerant, & multo magis bonos conſtabiliuit; ac plurimis autor fuit, vt deſerto Ethnicismo, ad Deum eiuſque matrem conuolarent. Ac Dominus Deus, qui recentes hos Chriſtianos & gentiles tractat more infantiũ, ex his apparitionibus magnũ collegit fructũ, vti dictũ eſt. Nã vno anno poſt hoc viſũ Bũgi baptiſmi aquis luſtrati ſunt plures mille quingentis gentilibus, & duplo plures, qui lapſi erant, in pedes erecti, ac deniq; omnes Chriſtiani fortiores & firmiores in fide euaſerũt.

In quodam loco Arimæ, dicto Mie, ſexagenaria anus pertinax, cæteris omnibus iam ad Chriſtum ibidem conuerſis, cùm nollet baptizari, obſeſſa eſt à Satana; dictiſq; ſuis & factis horrificis cognatos ſuos valde afflixit, quid facerent: obnixè rogabant eam, ſi quando ad mentem redibat, vt Chriſtiana fieret; nec fruſtra. Nam ſemel magna contentione expetebat baptiſmum, dum autẽ quidam abeunt vocatum Patrem, Dæmõ ſolito grauiùs eam torquere cæpit, vt non longè videretur abeſſe à morte. Cùm autem Pater iam præſtò eſſet, nec putaret prorogandum baptiſmum, eo ipſo temporis puncto concluſum eſt eſſe baptizandã: diuináque adiuuante gratia non ſolũ ipſa mox ſibi reddita eſt poſt tactas vndas, verùm etiam immundus ſpiritus ab ea receſſit, & paucis pòſt diebus vnà cum conſanguineis magna deuotione ad viſitandam Eccleſiam agendáſque Deo gratias conceſſit.

Multa alia de variis Energumenis ſcripſerant Patres, quę breuitatis cauſa omitto. Id conſtat, permultos ex iis, qui ſe Chriſtianæ religioni aggregarunt, occaſione energumenorum primùm ad conuerſionem permotos fuiſſe, cùm coràm viderent eos beneficio catechiſmi, reliquiarum, & precationum, à Chriſtianis à tam tetra beſtia liberari.

His operibus, aliiſque pietatis exercitiis, quæ diuina bonitas hoc tempore ſuggerit ſuis fidelibus, etiamſi Patres deliteſcãt, nec tantum præſtare queant, quantum vellent, mirum in modum proficit & augeſcit Chriſtianæ religionis ſtatus, videturque Deus colligatas retinere manus Quabacondoni. Nam etſi neque in fidei propagationem, neque in Patrum reſtitutionem conſentire velit, tamen creſcit in dies & Chriſtianorum deuotio, & Ethnicorum conuerſio, & Patres remanẽt in Iaponia cũ Collegiis, Se-

minariis, domibusque, de quo non modò Gentiles, sed etiã Christiani obstupescunt. Verùm tot fiunt pœnitentiæ & disciplinæ vsque ad profusionem sanguinis, vt mirum nõ sit illas, cum merito & sanguine Christi redemptoris nostri coniunctas, tam salutares effectus producere. Certè si Europæi oculis vsurparent diuerberationes, quæ fiunt in his regionibus, non dubium, quin starent attoniti. Multis enim in locis ne femina quidem est, quãuis nobilis, nullus eques, licet primarius, qui non aut palam aut secretò disciplinam crebriùs faciant vsque ad sanguinem. Quod vt particulatim magis intelligatur capita, aliquot adjungam, ex literis diuersorũ Patrũ collecta. In epistola cuiusdã Patris, data Arie, sunt hæc verba: Quadragesima tantus fuit deuotionis ardor, vt quotidie viginti vel triginta per vias publicas se ad sanguinem affligerent. Die autem Veneris erat plures centum. Omitto eos qui absolutã Cõcione de Passione, post salutationẽ Angelicã in se desæuiebãt, quorum numerus iniri non potest. Nam tunc neque senes licèt in deuexa ætate, neq; feminæ quantũuis illustres & vetulæ, nec pueri sibi pepercerunt, maculas suas leues proprio sanguine diluentes. Et est inter hos vir octogenarius, qui quotidie disciplinæ aculeo configit se cruci.

Alius Pater Scimambara in hunc modum scribit: Per Quadragesimam etsi nos deliteſceremus tam crebræ erant flagellationes vsque ad profusionem sanguinis, vt necesse fuerit eas temperare, decretumque est, vt tantùm fierent noctu, maximè Scimambarae, quò multi Ethnici aliunde confluere solent.

Alius Arima ita scribit: Inuenio multos Christianos, è primariis, qui Arimæ degunt, qui exposita vitæ suæ ratione, mihi affirmarunt se, à tempore inchoatæ persecutionis, ad multa opera obstrictos voto, alios vt quotidie vnam faciant disciplinam, alios vt ad hanc intentionem quotidie recitent vnum Rosarium. Alios quoq; vt ter quaq; hebdomade iejunent, & semel disciplinã adjũgant. Multos inuenio paratos ad mortem nobiscum perferendã, si Quabacondonus persecutionem prosequatur.

Domina Maria Arimondoni socrus, femina valde illustris, sæpius hyeme superiore post auditum Sacrum Missæ, in summo frigore densisque niuibus nudis pedibus profecta est ad B. Virginis ædem in Chitaoca, ad quem locum, longo itinere à propugnaculo disiunctum, non nisi transmissis variis riuulis peruenire potuit. Tota verò Quadragesima ieiunauit nulla vnquam facta collatione vel cænula, & ter quaque hebdomade flagro corpusculum crucifixit.

Non

Non minor Christianorum pietas eluxit in faciẽda confessione peccatorum. Tantus enim est confitentium numerus, vt si Patres continenter eis aures præbere vellent, tamen eorum desiderio fieri satis non posset; valde enim afficiuntur ad iterandam sæpius confessionem. Si autem commoditas esset audiendi omnes, non prætermissis iis, qui sunt obligati saltem semel quoque anno confiteri, multo frequentiores essent Confessiones, ob singularẽ eorum ad hoc Sacramentum affectionem. Verùm, si habenda ratio eorum est, qui saltem semel in anno tenentur confiteri, frequentationem illam omittere necesse est, maximè cũ infirmi, à quibus vocamur, negligendi non sint. Vnde Pater quidam, vnus ex iis qui dant operam linguæ, alteri P. in subsidium missus per Quadragesimam, post reditum scripsit hæc verba: Tot fuerunt Confessiones hac Quadragesima á me auditæ, vt licèt quotidie octo vel nouem horas in hoc labore ponerem, nũquam tamen potui omnibus satisfacere, qui aduenerant. Ex iis autem, qui mihi vni audiendi supererant, & audire ob distantiã locorũ & temporis angustias non poterã, fuere quadringenti. Id verò imprimis admiratione dignum est, videre tantã puritatem animorũ in iis, qui ad mensam cælestem accedunt, quod etiãsi non faciant nisi bis vel ter in anno, tamen vix vnus è ducentis inuenitur, qui peccato carnis se contaminet; & ipsi cũ quodã horrore aiũt, esse intolerabile, eos, qui diuino hoc epulo vtuntur, inquinare se eiusmodi peccatis. Rursum alius P. Arima sic scribit: Patres duo, qui hic versamur in Ecclesia Arimensi & opidis vicinis, ab octobri mense vsq; ad Iulium pluspuam 5000 hominum confessiones audiuimus; & octingentis eoque pluribus sacram Eucharistiã porreximus. Et licèt eam plures expetiuerint, non tamẽ solemus his nouis Christianis statim aditum ad rem tam diuinam patefacere, nisi priùs rectè instituti sint, & probè intelligant huius Sacramenti excellentiam.

Alius P. ita scribit: Ab exacto Octobri, vsque ad præsentẽ diem 16 Iulii, si ratio numeri habeatur, errata sua apud me plus minùs quatuor milia hominũ expiarunt: tantóque ardore ad ea confitenda feruntur, vt ex iis, qui ex longinquis regionibus veniunt, vno die aliquando simul quadraginta audiendi fuerint. Ad infirmos æquè accersimur, ac si non exularemus. Publicè quoque diuerberationes aliásque pœnitentias more consueto faciunt.

Alius trium mensium spacio, circum Nangasachum in opidulis & villis, bis mille eóque plures Confessiones excepit.

In ditione Omurana P. quidam, à Septuagesimo vsque ad festum

festum Apostolorum Petri & Pauli, plusquam tribus millibus tu-
res præbuit. Ac denique omnes alii patres, qui degunt in his Re-
sidentiis, biennio hoc, maximo peccatorum numero beneficium
absolutionis impenderunt.

Iam non inferior fructus constitit in hominum conuersione.
Nam vt suprà dictum est, his duobus annis amplius duodecim gē-
tilium milia Christianis aquis lustrata sunt. In ditione siquidem
Arimana, quam recenter Dominus Protasius recuperauit, te
mille homines, qui supererant, ouili pastoris Christi se aggrega-
runt. In Omurana verò prouincia in opidis, terræ Firandensi a
nitimis, annumeratis iis, qui recèter sedem ibi suam fixerant, ba-
ptismi Sacramento muniti sunt bis mille. Nangasachi, plus
mille. Bungi, mille quingenti, & supra. In Concuscia, quæ
vna ex insulis Amacusæ, quæ ante quatuor annos primũ fidei lu-
cem aspexit, ex reliquiis gentis, octingenti se sacris aquis ablue-
runt. In prouincia Meacensi à Patre Organtino eiusque socio
plures trecentis ad Christum adducti sunt. In variis item mi
sionibus amplius quàm mille. Vt omittam minorem numerum
in aliis partibus baptizatorum. Iam si vellemus describere con-
uersiones particulares, nunquam finem faceremus, tantũ attin-
gam pauculas. Prima, vti dictum est, contigit Bungi, quando oc
casione illarum Apparitionum multi mortales veritatem ag-
nouerunt. In ora ditionis Omuranæ circum Firandum erant lo-
ca quædam, ob inopiam operariorum, valde inculta; nam vnicus
Pater ibi degens, supra tria milia hominum curæ suæ commis
habet, eorumque Confessiones excipit. Quare & multi ibi etiam
Ethnici, qui nihil cognouerant de nobis. Bonzii interim labora-
bant, non solùm vt illis concionarentur, verùm etiam vt Christia-
nos, parũ adhuc rerũ diuinarũ gnaros, peruerterẽt. Hoc rescisce
Pater eis curandis destinatus, rogauit Dominum Sancium, vt no-
minaret duos, qui suo loco remedium aliquod huic malo affe-
rent; nominauitque duos pios Christianos, eis commendans, vt
sibi catalogum conscriberent omnium gentilium atq; etiã Chri-
stianorum in fide nutantium vel languescentium, vt auxilio ei
esse posset. Postea D. Sancius iturus Meacum, isthac transiuit, in-
telligensque esse ibi concionatorem sectæ dictæ Icoscius, statim
curauit eum è medio tolli, dicens Officialibus suis, se nullum in
sua ditione habere velle gentilem, seque grauiter castigaturum,
qui à suscepta semel fide Christiana recessissent. Quæ verba tan-
tum pondus habuerunt in eorum animis, vt omnes qui se cul-
pæ alicuius reos agnoscerent, aut adhuc gentiles essent, supplices

venerint

venerint ad Patrem & dictos Officiales, rogatum, vt locus esset misericordiæ. Ducénsque secum Patrem, prædicationis causa, cétum supra mille, nullo Ethnico amplius superstite, prioris vitæ scelera diuinis, aquis demerserunt. Christiani quoque lapsi, surrexere, & iniuncta debita pœnitétia à Patre, Deo & Ecclesiæ sunt reconciliati.

Idem D. Sancius, ad petitionem P. Rectoris Omutani, præstitit rem admodum salutarem & fructuosam toti Christianitati suæ ditionis. Nempe certas leges & quasi capita edidit ab omnibus subditis obseruanda, mandauitque officialibus, vt magno studio illa exequerentur; Sebastiano autem fratri suo potestatem dedit, iudicandi de omnibus erratis, quæ contra dicta capita à subditis committerentur; quæ ferè omnia pertinent ad obseruationem diuinæ legis, & Ecclesiæ sanctæ patrocinium. Et certè feliciter omnia, sub Sebastiano, qui totus à Patribus pendebat, succesſere, vsque dum in bellum Corai cum aliis profectus est. Erant enim multæ turbationes eius studio consopitę, concubinarii plurimi, legitimi Matrimonii vinculo deuincti, & desertores suis cõiugibus restituti, & alia id genus.

Non parum quoque rem Christianam promouit Confraternitas in propugnaculo Omurano instituta, in quam se aggregarunt tria sodalium milia. Habet illa leges quasdam admodum salutares & vtiles. Conueniunt quolibet die Dominico, nunc in ædibus nostris, nunc in aliis locis commodis, & de rebus piis religiosè tractant & colloquuntur. Magnus ex ea re consecutus est fructus. Et si vellemus speciatim referre, quot bona opera facta sint, quorque malis prę sens remedium allatum huius cætus beneficio, æquo longiùs epistola excurreret.

In ipsa Omura contigit, famulum quendam nostræ Domus ministeriis adscriptum, & postea ob delicta quędam dimissum, instigatione dæmonis in deliberationem venire de iniiciendo igni in ædes, in quibus Patres causa Quabacondonianæ persecutionis latitabant, ac tandem nemine animaduertente, iniecit. Nec antè ignis à nostris conspectus est, quàm tantas accepisset vires vt extingui amplius non potuerit. itaque breuissimo tempore omnia ædificia nostra, quamuis multa & bona, cum omnibus rebus nostris, quæ in iis erant, prorsus conflagrarunt. Et patres non habuerunt locum, quo se reciperent. Qui casus Dominum Sancium eiusque consanguineos vehementer afflixit, maximè quòd tunc cognoscere non potuerit, vnde ignis ille exortus sit.

Peruersus verò adolescens, non contentus hoc facinore,

tentauit & alias domos cum templo, propugnaculo vicinas, inc
dere; sed hîc patefacta est eius machinatio, (fuit enim à quibus
Christianis in itu & reditu post ignem iectum conspectus) flam
maque, antequam nocere posset, à quibusdam repressa. Domin
autem Sancius incendiarium mox apprehendi mandauit, s
cùm ille fugam capesseret, in tumultu illo hominum eum s
quentium, miserè fuit globis ferreis traiectus, & mactatus. D
minus Sancius eiusque consanguinei condolentes Patribus, e
valde distinerentur operibus à Quabacondono imperatis, tam
voluerunt nobis ædes nostras reædificari. In qua re cum opera
suam omnes Christiani magno ardore præstarent intra dies qu
draginta omnes sunt absolutæ, & quidem prioribus maiores
meliores.

Cùm Pater Visitator in profectione Meacensi iter haber
pet ditionem Isafai, & Riosogi, sua præsentia sermonibusque h
mines illos valde commouit. Vnde cũ postea ablegatus esset qu
dam P. eò, trecenti quinquaginta Christianis mysteriis initia
fuere: inter quos erant totius populi viri principes; cæteri ver
omnes ad idem institutum valde affecti relicti sunt, & nisi mi
Quabacondoni & Iacuini deterrerentur, iam Christo cum D
mino suo colla subiecissent.

In ditione quoque Finsciscu, quæ est Riosogi, multi iam erat
ad idem cõparati, exemplo eorum, qui iam baptismum percep
rant, si Meaco non fuisset allatum edictum, de tollendis Cruc
bus: imò ex eadem ditione primarius quidam Tonus aduen
qui ante suam profectionem in Corai, petiit Sacris aquis expi
ri; venere & alii multi nobiles, qui voti compotes facti sunt.

In loco quodam Gotanæ terræ fuit vir primarius gentilis, qu
multum cogitationibus mentisque terroribus diuexabatur, &
licèt magnos sumptus faceret, tamen à Bonziis & Magis, illis n
liberabatur. Hic vt intellexit, Christianos abominari superstitio
nes, & nihili facere Leges gentilium, cæpit agere cum quibusdam
de suscipienda fide Christiana, & licèt Dominus eius, proposito
illius obsisteret, tamen inuenit modum impetrandi Licentiam.
Venit eò Pater cum fratre concionatore; doctrina Christiana
tradita est, sacris laticibus capita submisere 82. homines illius
loci, in quo antè erant tantùm duo Christiani, anus nempe cum
vno puerulo, qui omnes instituebat in orando. Anus autem illa,
vt primùm Patrem conspexit, ad pedes eius se abiecit cum tanto
solatio, ac si vidisset angelum de cælo, & facta confessione, ma
gna voluptate affecta est, quòd omnes eiusdem loci homines
vide-

videret ad Christi gregem adiunctos.

In alio loco puer quidam gentilis, dum cum aliis pueris Christianis, perdiscendæ artis scribendi & legendi causa, ad templum, in quo erat Pater, accedit, ita ad Christianam religionem affici cæpit, vt domum regressus à suis parentibus peteret, vt liceret sibi esse Christiano: quod non solùm impetrauit, sed baptizatus, autor fuit vtrique parenti, vt idem facerent. Quorũ, partim exẽplo partim colloquio, permoti duo, cõsanguineus alter, alter vicinus, tandẽ triginta eoque plures illius pueri beneficio, desertis idolis, ad verum Deum baptismo suscepto conuersi sunt.

Alius flagrans cupiditate audiendi doctrinam Christi, sed reformidans suum Tonum, quasi laruatus, ne deprehenderetur, se in cætum auditorum ingerebat; tantumque breui profecit, vt nõ solùm piaculari lympha perfusus sit, sed etiam Patrem à re Christiana alioquin valde alienum in suam sententiam traxerit, deinde etiã matrem, & vxorẽ, eiusq; cognatum, & fratres aliquot, sic vt quindecim, vel viginti, sordes animi purissimis aquis nostris absterserint. Multa alia varii Patres scripsere, quæ ne sim longior prætermitto.

De missionibus hoc biennio institutis, breuitatis studio, pauca quædam congeram. In prima, quæ iussu Patris Visitatoris ab vno P. & fratre facta est ad visitandos Christianos Amanguccianos, inuentus est eques Christianus paulo ante persecutionem excitatam baptizatus: qui affirmabat, se à tempore suscepti huius sacramenti nullum Patrem vidisse, lectione tamen libellorum quorundam de doctrina Christiana, aliisque rebus piis, ita se ad vitam Christianã affectum, vt Patribus paratus sit, nisi obsisteret Quabacondonus, attribuere sedem in præcipuo propugnaculo Morindoni. Idem Meaci effecit, vt alius quidam vir primarius, & diuinis sermonibus aures commodauerit, & veritati, sacris nostris susceptis, locum dederit.

Pater plus minus mensem vnum Amanguccii commoratus, confessiones omnium Christianorum, qui eò ex diuersis partibus confluxerunt, audiuit. Magnâque inibi fuisset facta hominum conuersio, si potestas data fuisset, occultè autem quadraginta octo tantum mortalibus beneficium salutaris aquæ præstitum. Sed & alia non parui momenti ibi acciderunt, quæ breuitatis causa omitto.

In altera missione duorum Patrum, duorũmque fratrum Iaponensium, ab eodem P. Visitatore Bungum directa, tantus fuit concursus hominum vtriusque sexus, confessionis visitandorum-

rumque Patrum causa aduolantium, vt toto anno, quo ibi dim
sati sunt, videretur perpetuum esse Iubilæum ; neque dici pote
quantus fructus consecutus sit apud omnes, firmos & infirm
Christianos, etiam apud gentiles ab idolorum cultu ad veri D
cultum deductos, totque & tam mirabiles casus inciderunt,
propriis annuis opus habere videatur. Iamque totum regnum
affectum est, vt depulsis persecutionis tenebris citra vllam del
tationem Lucem Euangelicæ veritatis sit aspecturum.

Tertia missio fuit P. Organtini, & fratris Leonis Iaponii, i
terim dum Meaci hæserũt. Nam excursionibus suis & solati sun
& ad constantiam erexerunt animos omnium fidelium, qui var
in locis illarum partium versantur. Frater autem longiùs pr
gressus ad regna remotiora, peruenit ad regnum Mino & Ouar
vbi magnæ consolationi fuit Christiano gregi, & ducentos ge
tiles gurgitibus sacris baptismi immersit: exceptis iis, quos Pa
immerserat Meaci. In regno autem Mino reperit nobilem equ
tem, nomine Aloisium Chasuchẽdonum, (qui fuerat strategus l
sti & perquam familiaris) in fide Christiana valde constantẽ. Q
cùm vnà cum Iusto exilio multatus esset à Quabacondono,
gratiam à nepote Quabacondoni ob eximiam suam virtutem i
ceptus est. Hic nepos est Dominus bonæ partis regni Mino, &
loisium, cui attribuit vectigal annuum, in magno precio habe
vnà cum cõiuge Catharina æquè pia & Christiana. Et certè vide
tur Deus illum in hoc amandasse regnum ad solandos & adiuuã
dos Christianos, qui tum ob omnium rerum inopiam, tum ob
Patrum absentiam, erant in magna desolatione. Nam hactenu
tum eius exemplo tum auxilio sæpissime supra modum sunt re
focillati ; maximè autem Catharinæ vxoris, quæ vt minùs occu
pata, crebriùs ad se pauperes euocat, stipem confert, animat de
biles, solatur afflictos, quaque dominica multis egenis prandium
subministrat, aliisque operibus piis cum magna ædificatione
subuenit.

In eodem regno Mino est quidam Eques, nomine Siluester Sa
ranotuche, de cuius conuersione & feruore alias scriptum est. Hic
etsi à Quabacondono exulare iussus est, propterea quòd filio Na
bunangæ Gonfongio operam dedisset, (qui & ipse ob discordias
multas cũ eo habitas exul erat) tamen non omnino è gratia Qua
bacondoni, qui subinde eius mentionem faciebat, exciderat. Ita
que ab amicis ei consultum est, vt data occasione Meacum veni
ret, & se illi conspiciendum præberet. Venit autem per id tem
pus, quo P. Visitator eò aduenerat ; cumque Quabacondonus

ster haberet in Ouari, ille instar exsulis, obsoleta & lacera veste amictus, in loco quodam eminentiore se collocauit, vnde videri posset. Quabacondonus locum transiens mox hominem agnouit, ad se vocauit, allocutus est amicè, dicens se condolere eius inopiæ, mandauitque vt daretur ei equus, se velle eum habere in aula sua, comitaretur in Ouari, vbi constituit, vt ei adsignarentur bis mille fasces orizæ, quæ res magnam lætitiam attulit omnibus. Nangasachum deinde veniens cum Quabacondono cum Patribus conuersatus est dies octo, dixitque se cogitare de excitando templo in loco, quem Quabacondonus ei assignarat, vti fecerat in Mino, vbi alias vixerat Qua occasione Christiani in dicto loco cæperunt respirare, & animos surrigere. Nam ante aduentū Syluestri subiecti erant cuidam Domino gentili, qui Ecclesiam nostram conuerterat in fanum idololatri, cùm & Christianos grauiter affligebat: & porrò grauiora passi fuissent, nisi virtute Cōstantini, de quo in aliis annuis scripsimus, seruitute liberati fuissent. Verùm omnes egregiè animati ab hoc bono sene, qui eos cōuertit, & baptizauit, in cursu pietatis perseuerabant, & cum patientia magna certaque fiducia diuinum auxilium de cælo præstolabantur. Ac Dominus noster, qui erga hos nouos Christianos singularem suam demonstrat prouidentiam, totos solatus est cum hoc nouo Quabacondono, qui (vt antè dictum est) nomen Domini totius Iaponiæ obtinet. Nam cùm superioribus diebus in regnum Ouari concederet, secum duxit quendam equitem Christianum, dictum Scioicosmo, antiqua virtute virum, & alium item Christianum, nomine Ichendatancondono, qui apertè huic Domino confessi sunt, se esse & mori velle Christianos: & quoniā Quabacondonus è Iapone profligaret Patres, fortè ipsum grauatè ferre, quòd in aula sua versarentur, & si ita sit, petere se potestatem aula excedendi. Sed respondit dictus Dominus, se non impedire, vt Christiano more viuant, nec opus esse, vt ea de causa aula excedant. Et Ichendatangondono, quia erat vir præstanti virtute, addixit octo millia fascium orizæ, alteri verò dedit sexcentos, cuius colloquio plurimum delectabatur ob canitiem hominis, & singularem prudentiam. Cùm autem vellet augeri eius redditus, Deus inspirauit, vt ei assignaretur ille ipse locus, dictus Fanamaca, in quo viuebat Constantinus cum suprà dictis Christianis. Atque ita liberati sunt à iugo illius gentilis pęnè intolerabili, & Dominum accepere tanta virtute præditum, qui potiùs Patris quàm Domini nomen vsurpabit. Hac re incredibiliter recreati & consolati pauperes illi Christiani, actis Deo gratiis, subitò idola sua

igni absumpsere, & Ecclesiam restaurarunt. Et quia hic Eques familiaris noui Quabacondoni Domini Iaponiæ, speramus tempore hinc magna præsidia.

Sunt & aliæ missiones minores institutæ, vt fuit illa fratris iussdam ablegati in Cicungo, vbi intra pauços dies centum circ & quinquaginta capita piacularibus aquis tinxit. Verùm quia nuæ istæ nimium excrescunt, omissis missionibus veniam ad Se narium, vt V. Paternitas intelligat, quid ex institutione alum rum sit expectandum. Certè magnam omnes de se futuræ fr spem promittunt. Nam, (vt taceam ea quæ alias de iis consc sunt) hoc biẽnio, qui literis operam dant, magnos progressus buere in perdiscenda lingua latina, & summopere affici cæper erga illam, sicut nonnulli, iuxta cuiusque inclinationem, etiam alia exercitia, vt pingendi, laminas æreas secandi & incidendi exprimendas imagines, quas artes & facilè assequuntur, & sui liter imitantur, vt minimè dubitemus, V. Paternitatem plurim recreandam, si aliquot eorum opera viderit. Mira quoque fac tate condiscunt digitis pulsare omnis generis instrumenta M ca. Nam post reditum quatuor Dominorum Iaponensium, nunc de Societate nostra sunt, breui tempore artem omnem perfectè assecuti sunt, vt harmoniam eandem efficerent, quam ipsi, qui in Europa multo studio didicerant. Nihilominus vt nostra Musica, quia assuefactas habent aures ad propriam, v tur dissona; ita nobis illorum. Et inprimis magis afficiuntur sambucam & similia instrumenta, approbantque vsum organ in diuinis officiis. Feriis natalitiis, cùm Rector Seminarij pro solatione alumnorum & latinæ linguæ exercendæ causa ordi set, vt actione aliqua Natalitia Christi, mixtis Iaponico idio te intermediis, præsentarẽt, id tanta dexteritate & grauitate fecerunt, vt multis excusserint lacrymas. Et qui in Europa isti modi viderant, confessi sunt, hos iuuenes Europæis minime in agendo inferiores. Iaponiis res ita placuit, vt viderẽtur sibi in altera vita. Vnde apparet, quanta sit expectatio de iis qui al tur in Seminariis, quorum numerus cùm potuerit augeri, (vt ordinatum est) suppeditabit copia operariorum, parochorum sacerdotum pro Iaponicis Ecclesiis. Vnde nõ dubitamus suę Sa ctitati magnum afferri solatium, quando videt, quàm vtiliter c locatæ sint summæ illæ impensę in hęc seminaria tam remota ctę, vt quę cedant in salutem totius Christianitatis istius, & in ximam nouellorum fidelium ædificationem.

Iam verò post aliquantam Persecutionis quietem & tranqui

tatẽ, de qua hactenus egimus, ecce noua ex improuiſo in his partibus Scimanis oboritur tempeſtas, eaque priore maior & periculoſior. Nam Quabacondonus, victoriis Iaponicis elatus, non ſatis habuit, ex infimo vitæ ſtatu, ad Summum dignitatis conſcendiſſe faſtigium, ſed etiam, inſtar Nabuchodonoſoris, diuerſas literas dedit ad Reges & Principes vicinos, cum mandatis minarum plenis, vt ſe pro Domino agnoſcant; ni fecerint, ſe funditus eos deleturum. Ex hac inaudita arrogantia, & immanitate tyrannica, tum alia mala, tum hoc conſecutum eſt: Portus Nangaſachanus inde ab anno vno gubernatus erat a Chriſtianis, populi totius capitibus, his occaſione quadam Quabacondonus ſubſtituit duos gubernatores Ethnicos, quorum alter, vt capitali odio inſectabatur Chriſtianos, ita Quabacondonum ſuis calumniis impulit, vt mãdaret per ipſum & alios euerti Eccleſiam & domos noſtras, materiamque omnem tranſportari Nangoiam. Hoc mandatum datũ à Quabacondono vbi cognouimus ex Dominorum Chriſtianorum literis, in magna cũm omnibus Chriſtianis anxietate & afflictione fuimus, propterea quòd nullum remedium, nullum locum appellationi relictum videremus. Et quamuis quatuor Luſitani, re intellecta, nomine reliquorũ omnium, maturarent iter ad Quabacondonum, tamen in exitu è portu deprehenderunt, iam Ferasauãdum nouum gubernatorẽ gentilẽ cum aliis 150 hominibus à Quabacondono miſſis aduentare, qui paucis diebus, nullo loco precibus relicto, omnia noſtra penitus euerterunt. Patres, cũ magno omnium Chriſtianorum luctu, receperunt ſe in certas ædes Miſericordiæ, quas in dicto loco Chriſtiani ante paucos annos excitarant. Quamuis autem Luſitani omnem mouerint lapidẽ apud Gubernatorem, vt executio prorogaretur, donec conueniſſent Quabacondonũ, nihil tamẽ impetrare potuerunt. Hac noua oppreſſione, etſi omnes in magnum mærorem & timorem cõiecti eſſemus, tamẽ nõ deſtituit ſeruos ſuos Deus variis cõſolationibus.

Prima conſolatio fuit, quòd Quabacondonus ob ægritudinem Matris Nangoia rediret Meacum: cuius abitu nõ nullũ Chriſtianis acceſſit refrigerium. Nam quãdiu ille erat preſens, Patres cum omnibus Chriſtianus in magno verſabantur periculo. Eo enim ingenio eſt, vt cui ſemel malè vult, ei quotidie reddatur inſeſtior, neque is eſt, qui vel rationibus aures accommodet, vel contradicentem toleret. In profectione autem Meacenſi quædam ei infauſta euenerunt, quibus Deus (vt opinio eſt Chriſtianorum) caſtigaſſe eum videtur, ob mala in ſanctam Eccleſiam cõmiſſa. Quo enim die ſententiam tulit, de euertendis ædibus noſtris, Ec-

cleſiaque Nangaſachenſi, mater eius Meaci, non conſpecto pr
filio, exſtincta eſt. Qui caſus magnum ei dolorem incuſſit. Al
caſus infauſtus fuit, quòd Nauis, qua vehebatur, impegerit in
pulos, ipſeque facto naufragio nudus in eoſdem ſcopulos fal
vix euaſerit. Nauarchus diſciſſo ventre ſe ipſe interemit: Qui
condono aliis nauibus ſuccurſum. Gentiles, vti admodum
ſuperſtitionibus dediti, caſum hûc habuerunt pro malo augu
quod non parum eum afflixit & conturbauit. Tertius caſus
quòd multa mala noua nunciarentur ex regno Corai; vt quòd
raiani reſumptis animis prævaluerint contra Iaponios, immi
in eos ingenti claſſe trecentas naues cęperint, vectores mactar
& mox octo propugnacula, quæ cuidam Quabacondoni ne
erant commiſſa, multis eorum cõtrucidatis, recuperarint. Ad
quòd Iaponij magna laborent penuria commeatus, variis mo
affligantur & extinguantur, multi fuga elapſi Iaponem repet
omnes verò deſperent de felici exitu huius belli. Quæ noua
gno pudore & dolore Quabacondonum affecerunt. Quartus
quòd nepotem ſuum, quem renuntiarat ſucceſſorem Imper
uenit à ſe abalienatum, vti & ipſe abalienatus erat ab illo,
pterea quòd dum ipſe, id eſt antiquus Quabacondonus, in p
ctione Meacenſi, Ozacæ, donec matri Meaci parentatum
ſubſiſteret, nouus Quabacondonus ſalutandi cauſa Ozacam
quin vicinam non occurrit; quod toti Iaponiæ permirum vi
eſt, nec dubitauit magnæ diſcordiæ fore ſeminarium. Quint
ſus Quabacondono peregrinus & valde acerbus fuit, quòd
berrima Campana delubri Midorani, (quod quatuor leucis M
co abeſt) quæ maximum ſemper ediderat ſonum, ab aliquot
bus, quantumcumque fortiter pulſaretur, nullum ſonitum re
diſſet; reſque fuit certiſſima. Nam totus ferè populus Meac
re cognita, eò excucurrit. Aiunt, aliàs idem accidiſſe, & eſſe pr
gium magnæ viciſſitudinis ſecuturæ, ac propter infauſtum
Coraiani exitum, omnes certò augurantur, imperium Quab
doni breui collapſurum: & certè apparet, ad caſtigandum ſ
Deum voluiſſe illum occæcari, vt præcipuos quoſque viros to
regionis amandaret in bellum Coraianum, atque ipſe domi o
neruo belli deſtitutus remaneret. Quare magna ſpes affulget
marios omnes Dominos, non quæſita eius facultate, poſtlimi
in ſtatus ſuos redituros, & publicos eius inimicos futuros,
quieturos, donec omnia, quæ hactenus alta mente repoſita re
re, perficiant.

Altera Conſolatio, quam Deus nobis in hac calamitate imp

tiuit, hæc fuit, quòd, quo tempore domus nostræ æquatæ sunt solo, præcipuique Iaponiæ Principes à patria longè absunt, omnes Christiani maiori quàm vnquam beneuolentia & amore nos sunt prosecuti inuisendo nos, & dicendo, etiamsi sublata sit ipsis Ecclesia, non tamen sublatam è cordibus ipsorum fidem; se iam probè intelligere, Quabacondoni imperium minari ruinam, postquam bellum inferre ausus est sanctissimæ Dominæ nostræ Virgini Mariæ, cuius Assumptioni Ecclesia erat dedicata. Accedit & illud notatione dignum, quòd multi Domini, qui post discessum Quabacondoni Nangoiæ remanserant, videntes se iam esse paulo liberiores, desiderio quoque spectandæ Nauis Lusitanę allecti, appulerint Nangasachum eo temporis puncto, quo templum nostrum dejiciebatur, omnesque nobis condolebant, affirmantes magna iniuria nos affici. Fuit inter eos Findanus Camendonus Nabunangæ gener, qui paulo ante obortam persecutionem Christi legibus subscripserat, & nunc vnus est è potētissimis Iaponię Principibus. Bis venit salutatum Patrem Visitatorem, cæterosque Patres, cum summa amoris & reuerentiæ significatione, & qualibet vice duas horas eoque amplius nobiscum mansit. Eadem amoris & humanitatis argumenta ostendit erga Nauis Prefectum, & reliquos Lusitanos. Vastatione autem Ecclesiæ Christianæ tantum abest vt fuerit animo perturbatus, vt etiam omnibus aulicis suis licèt Ethnicis, in domum suam collectis, palam confessus sit se esse Christianum, & quanquam per iniquitatem temporum non posset re ipsa declarare, quod pectori insedisset, se tamē in ditione sua velle magnam instituere hominum conuersionem. Vt autē intelligerent, cum grauibus caussis adductum, vt nomen Christo daret; cæpit commemorare omnia quæ in expositione Catechismi audiisset, probans idola Chamis & Fotoques nihil esse, non posse esse Deum nisi vnum: animam nostram esse immortalem; & id genus alia, quibus auditis omnes sunt admirati. Id nobis relatum est à primario quodam eius Aulico optimo Christiano. Idem Dominus magna amicitia coniunctus est Iusto Vcondono, qui Nangoia scripsit, quantopere commotus & contentus Nangasacho excesserit, se paulatim de nostris rebus tractaturum.

Alius Dominus gentilis magni nominis & auctoritatis apud Iaponios, nempe absolutus regni Ingani Dominus, tempore eiusdem vastationis Nangasachum ingressus, magno desiderio ardebat cognoscendi res Fidei nostræ, tum quòd Nangoiæ multa de ea inaudisset, tum quòd admiratus esset vitam cuiusdam Christiani, nomine Manzij Sangondoni, cum quo vixerat, eo tēpore quo

exulabat Sanga. Huius pia voluntas, conſpecta euerſione rerũ
ſtrarum, nõ ſolum nõ elãguit, verùm etiam, cùm nullam habe
noſtrorum notitiam, palàm per certos homines indicauit, ſe
hementer cupere aliquid cognoſcere de religionis Chriſtianę
ſteriis. Primùm dubitauimus, num ſyncerè vel ſimulatè nunc
ſubmiſiſſet, experiundi cauſa an contra mandatum Quabacon
ni auderemus verbum Dei prædicare. Itaque ei reſponſum eſt,
tres (vti ipſe noſſet & cerneret) verſari in exilio, Eccleſias a Q
bacondono euerti, nõ eſſe iam tempus idoneum, quo tãtus Pr
ceps auditis ſermonibus ſe exponat præſenti periculo, nec po
tam ſecretò fieri, quin emanet mox foras. Ad hæc Dominus
Quantum, inquit, attinet ad Quabacondonum, vacuus ſum e
ni metu, cuique homini incumbit, indagare optimas ratione
modos perueniendi ad ſalutem; quare prorſus volo veſtris ſerm
nibus aures præbere. P. Viſitator, poſt plures tergiuerſationes,
dens abeſſe fraudem, miſit ad eum fratrem Vincentium Iapon
qui oratione ſua ei breui perſuaſit, vt vellet eſſe Chriſtianus, m
& vehemẽter vrgere cæpit ſacrum lauacrum, nec ceſſauit, don
obtinuiſſet. Nos certè ex tanti Domini tantaque bonitate n
xæ præditi conuerſione, tali tẽpore facta, non potuimus non
ximam percipere voluptatem. Sũmam doctrinæ Chriſtianę,
neſque orationes ſecum ferre voluit, promiſitque ſe aliquãdo
raturum, vt regnum ſuum vno die Chriſto eiuſque ſponſæ Ec
ſiæ vinculo fidei coniungatur. Iuſtus Vcondonus cognita eius
uerſione, vehementer eſt admiratus, dicebatque magni facien
ſe non ignorare qualis & quantus ille ſit, & ſubitò inuiſurum,
amicitiam cum eo initurum. Et fuit eidem D. commendatum,
inter intimos amicos ſuos reciperet Iuſtum, qui ei in multis ad
mento eſſe poſſet. Aiebat præterea ille, nulla alia ex re maius d
næ virtutis argumentum ſe collegiſſe, quã quòd quo ampliùs
agitati ſumus a Quabacondono, hoc magis in gentilium equ
Chriſtianorum pectoribus exiſtimatio & dignitas Chriſtianę p
feſſionis creuerit. Hoc ipſo tẽpore Iuſtus iam dictus aduenit N
gaſachum, vbi Nauis Præfectus cæterique Luſitani omnes magn
celebritate illum exceperunt, & Quabacondonus, antequam a
ret Meacũ, nõ paruo honore aliiſq; humanitatis officiis eũ pro
cutus eſt. Nã ſæpe, poſt recõciliationẽ, cum eo diuerſis de re
conſilia inibat. Vnde coniecturam faciebant omnes, illum bre
in aulam recipiendum. Sed Iuſtus, vt homo prudens, nunquã
lebat huius rei mentionem facere, affirmans (vt ipſe loquebatu
nec animæ nec corpori profuturum, ſi modò mutaret Stratu
Nam

Nã quoad animã, inquiebat, nõ posſem in omnibus rebus Quabacondono ſine periculo obſecundare, cùm ipſe velit omnes ſuo modo & agere & loqui: Quoad corpus verò, ſi non me geram ſimiliter aliis, majori periculo me exponerem excidẽdi ex eius gratia. Deinde dicebat, humanitus loquendo, vitam Quabacondoni non posſe eſſe diuturnam. Itaq; his aliiſque rationibus, quas dabat de rebus Iaponicis, ſanctáque eius conuerſatione, omnes magnopere recreati ſumus.

Tertia cõſolatio a Deo nobis communicata fuit, quòd omnes omnino tum Patres tum reliqui Chriſtiani confidimus, perſecutionem iſtam non longiùs progreſſuram, idque multis de cauſis. Prima eſt, quia cùm ſit tam infauſtus expeditionis Coraianæ ſucceſſus, omneſque deſperent vel potiùs certiſſimè ſciant, Quabacondonum non posſe hoc bellum proſequi, videtur præſentiſſimum illius capiti imminere exitium, vel certè tãta rerum omniũ in Iaponia perturbatio & confuſio, vt neque tempus neque locus ei ſuppetat de noſtris rebus agendi vel cogitandi. Etenim fama infortunati iſtius prælii efficiet, vt omni exiſtimatione, qua hactenus ſeſe ſuſtentauit, excidat: deinde neruo belli, hoc eſt, priſtinis ſuis viribus, admirabilique potentia, (omnes enim eius præcipui Præfecti eiuſque intimi amici in regnum Coraianum profecti ſunt) prorſus deſtituetur. Deinde cùm Iaponii intenti ſint in omnem occaſionem vindicandi ſe ab hoc acerbiſſimo ſeruitutis iugo, non videntur tam idoneam & opportunam rei bene gerendæ prætermiſſuri facultatem. Accedit, quòd Morindonus cæterique Domini horum nouorum regnorum de Scimo, etſi partem populi ſui abduxerint in Corai, expectantes belli exitum, tamen ditiones ſuas hominibus aliiſque rebus bene communitas & cõſtitutas reliquerunt, atque vti exercitus in Corai dira vexatur fame, neque ſpes vlla belli producendi affulget; ita minimè probabile eſt eos diutius ibi cum periculo vitæ permanſuros, ſed ad ſua regna pedem relaturos.

Altera cauſa cur res meliore loco deinceps futuræ videantur eſt, quòd tam præclara munera Quabacondonus mittat ad Proregem Indiæ, ſimulque velit obſides in Iapone remanere decẽ ſocios Patris Viſitatoris. Vnde Gubernator gentilis Nangaſachanæ vrbis, ille, qui noſtra omnia euertit, intelligens gubernatorem Meacenſem nomine Quabacondoni ordinaſſe, vt tot ſocii remanerent, iuſſit per quoſdam, P. Viſitatorem de cætero eſſe ſecurum: ſe nullum contra Chriſtianos vel patres mandatum habuiſſe, niſi vt domus cum Eccleſia è medio tollerentur, & ne

doctrina Christiana amplius diuulgaretur. Itaque posse Patres aliis ædibus Nangasachi secundum ordinem datum commo ri. Cùm ergo Quabacondonus expectet responsum ab hac leg tione, non videtur amplius noui aliquid contra nos molitur idemque videtur Iusto aliisque Dominis Christianis.

Tertia causa est, quòd, etiamsi hæ domus cum Ecclesia Na gasachana essent ornamentum quoddam totius huius Chri nismi; tamen, grassante persecutione, Christianis nobisque ma ma impendebant pericula. Nam cùm Quabacondonus h portum sibi vsurpet, quò omnes mercatores Ethnicorum Dominorum Procuratores confluant, non poteramus nos Ecclesia ædibusque tam magnificis permanere ciera inuid eorum, qui nobis malè volunt, vt qui facile hinc arripere oc sionem poterant, nos accusandi, & in odium trahendi apud Q bacondonum. Nunc vero, cùm vident nullum vestigium Ec siæ vel ædificiorum nostrorum supereſſe, omnes misericordia mouentur; putántque nos iam verè esse exules, abiectos & dep sos: quare nec occasionem habebunt aliquid dicendi de no quod iracundiam Quabacondoni in nos concitare valeat. Hi liisque de causis prorsus diuinæ prouidentiæ confidimus, spe músque vel finem fore persecutionis, vel Quabacondonum amplius tot tantaque mala perpetraturum.

Tandem verò harum calamitatum nube depulsa, cùm tem aduenisset è portu nauigandi in Indiam, Pater Visitator p valedicere voluit Patribus fratribúsque Arimensibus & Ama sanis, cæterísque illarum partium Christianis: cumque man set vt in certum diem omnes Patres & fratres conuenirent in minarium, vt eorum colloquio per quinque saltem dies frue tur, nobis omnibus ignaris diuino nutu factum est, vt certi Ch stiani, viri religiosi in regno Bungensi, constituerint in has par de Scimo transferre ossa vel reliquias S martyris Ioran, qui annos quatuor (vti scriptum est) pro fide Christiana mortem o petierat Bungi. Nam vti pro martyre habebatur ab omnibus delibus; ita indicarunt minimè conuenire, vt corpus eius manet apud Ethnicos, sed potiùs apud Christianos, & maximè vbi de rent Patres, ne debita veneratione destitueretur. Quare ex dic Christianis quidam Eques bene notus impulsus religione, noc concubia clanculum Sanctas reliquias sepulcro exemit, & posi cum duobus aliis sociis arcæ inclusit, deportauitque ad Semina rium, in quo Rectoris officio fungebatur P. Petrus Ramon. Pe opportunè autem, & ad maiorem Martyris honorem, Deo ip

disponente accidit, vt duobus vel tribus ante aduentum Patris Visitatoris, & sociorum eius; diebus eò peruenerint. Nam Patres gaudentes de tam optato tot bonorum conuentu planè constituerunt, omni veneratione, quantam locus tempusque permittebat, Sanctas reliquias recipere. Et quamuis non videretur conueniens, ritu solenni, diuina officia peragere, (vt fieri solet in honorem aliorum martyrum) eo quod Vicarii Christi deesset approbatio: tamen quia notum & manifestum fuit eius martyrium, videbatur cum aliqua lætitiæ & honoris significatione recipiendum. Rex enim ipse, qui eum iussit occidi, confessus est P. Visitatori, se id feciſſe, quòd nimis ardens fuerit in munere Euangelii prædicandi, baptizandi, mortuos sepeliẽdi, aliisque pietatis operibus, quæ Patres ei commendarant, exercendis. Omnibus quoque explorata insignis eius caritas, eximia patientia, animique fortitudo reddita est; cùm linea veste indutus, & cruce, qua vti consuerat in suis ministeriis, armatus, morti obuiã processit. Locus denique, in quo erat humatus, nõ erat ignotus, sicut nec modus, quo inde à Christianis (vt dictum est) erat sublatus, & ad Seminarium transiatus. Impositum ergo est corpus honoris causa in arcam perbellam, omnesque Patres & fratres, cum Seminarii alumnis, solemnes vesperas de S. Cruce (erat enim pridianus dies Exaltatæ S. Crucis) cecinerunt. Insequenti die, post decantatum à P. Visitatore Sacrum Missæ, deportatũ est sanctum corpus in processione, tam à nostris, quã à Seminarii alumnis, qui omnes linea amicti candelam accensam manu gestabant, & psalmos concinebant, & depositũ in loco valde decenti & ornato. Quo honore Christiani omnes, qui inibi aderant, & plurimũ consolati sunt, & martyrii desiderio vehementer animati.

Hinc P. Visitator concessit Arimam, vt valediceret filio & vxori D. Protasii, aliisque illius vrbis Equitibus Christianis. itaque magnus fuit ibi hominum concursus factus, qui inter extremum Valeita tenerè collacrymarunt, vt Patri & admirationem & consolationem ingentem attulerint. Arima profectus est Amacusam, vbi cum Patribus & fratribus, qui ex Residentiis Insularum Schichi, Fumoto, Zonzura, & Oiano isthuc confluxerant, octo dies diuersatus est; cumque illis aliisque Christianis promisisset se breui rediturum, abiit Nangasachum. vbi nunc discessum nauis Lusitanæ expectat. Id nos in hoc discessu solatur, quòd certò speramus eum breui nobis iterum affuturum. Promisit enim se hac de causa Meacum non transiturum. Fierique potest, vt rerum Iaponicarum is sit exitus, vt prima quoq; naui redire ad nos possit.

Sub hoc tempus Ioachimus Riusa & Benedictus filius eius g
gubernator Sachaianus loco Patris ægri constitutus, alioq; C
stiani partium Meacensium, nobilem quendam & venerab
virum Christianum amandarunt ad Patrem Visitatorem, tu
cum suo nomine salutaret, tum vt exponeret, quantum inco
rint ob casum Nangasachēsem, atque etiam vt impensè pe
P. Organtinum cum alio P. & aliquot fratribus ad se mitti
raturos, vt immunes sint ab omni periculo. Pater audita pe
ne, non ignorans quanti interesset, Patrem Organtinum pr
latio auxilioque afflictorum Christianorum in illis locis ve
approbante Iusto, consensit, vt idem pater cum P. Francisco
busque Iaponiis fratribus illuc proficiscerentur, & iam im
sunt accincti. Speramus hāc missionem, Deo adjuuante, fore
parum salutarem.

Nos verò reliqui omnes inter spem & metum boni vel
exitus fluctuamus. Nam cùm belli Coraiani res non admo
prospere succedant, & D. Augustinus, & Dominus Protasius,
que Domini Christiani in intimis regni partibus adhuc deg
haud scimus quid expectare debeamus; ánne fortè Domini de
mo propter summam annonæ caritatem, & commeatus inop
maximam, pedem sint relaturi. Verùm cùm sciamus omnes
minos Christianos esse concordes, eisque pridem accessisse C
nocamum Dominum regni Bungensis, cum suis & Bungen
copiis, vt magna sit omnium potentia, bene speramus, Deo p
pitio, faustum fore exitum, maximè cùm omnis victoriæ de
Corai gloria in solos Christianos eorumque virtutem redu
rit; reliqui verò Domini gentiles magnam suarum copiarum
cturam perpessi sint, alioq; detertimos successus habuerint.
de apparet singularis Dei Opt. Max. prouidentia erga eos,
pro suis agnoscit. Quod superest, nos ex animo in sancta ben
ctione V. Paternitati eiusque & omnium carissimorum ne
rum Patrum & fratrum orationibus sanctisque sacrificiis co
mendamus. Nangasachi, Calendis Octobris, 1592.

FINIS.

ORGAN

ORGANTINVS BRIXIENSIS Rdo. P. CLAVDIO AQVAVIVA, PREPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

DVÆ res non mediocriter hoc anno M.D. XCIV. nos afflixerunt: primùm diuturna P. Visitatoris & Reuerendiss. Episcopi, quem iam in Chinam peruenisse ex literis Manilianorum cognouimus, absentia: deinde, quòd nauis, quæ solet quotānis huc ex India appellere, & omniū harū Societatis domorum, maximè autē Collegii, Nouitiatus, & Seminarii necessariā annonā aduehere, hac vice nō aduenerit. Nec minùs eadē nauis afflixit omnes horū regnorū Dominos, mercatores, & alios id genus homines, qui iampridē illam serici, aliarūq; rerū pretiosarum, quæ ex China, India, & Europa in Iaponē illa naui inferebantur copiam, non parum commodam & opportunam esse experti fuerant. Et iā Meaci, vbi degimus, tanta eiusmodi rerum laboramus inopia, vt cōmiseratione dignum sit, audire quotidianas hominū querelas de dicta naui hoc anno desiderata. Verùm quia cōfidimus Deū more suo id cōuersurum in maius aliquod bonū, non possumus non in omni eius beneplacito acquiescere.

MEACI, quod ex aliis literis V.P. intellexerit, duobus iam annis degimus, ego, & P. Franciscus Perez cum tribus fratribus Laponiis, Vincentio, Paulo, & Ioanne, cæteraque familia: numerum attigimus trigesimum; omnes, Deo propitio, viribus integri, atq; ego imprimis: nam beneficio thermarū, quæ in his partibus sunt, laus Deo, non parum eas confirmaui.

Quod ad fructum attinet, hoc biennio ex messe, tam veterum quam nouorum Christianorum, collectum, si conferamus cum superiorum annorum, in quibus libertate adhuc nostra vtebamur, fructu, fateri debemus, esse maximum. Omnes enim Christiani præsente Ecclesiæ calamitate tantopere ad complectēdam virtutem excitati sunt & accensi, vt meritò infinitas gratias Domino agere debeamus. Distributi sunt omnes in certos cœtus vel congregationes. In quaque congregatione omnibus Domi-

Dominicis habetur ab istis nostris fratribus concio; agitâtur q
que consilia & collationes de singulorum necessitatibus, tam c
poralibus quam spiritalibus. In his sancitum est, quemadmod
singuli quoque mense semel suo ordine sacro Missę interesse p
sint in diuersis, quas hîc habemus, ædibus, atque etiam in p
ædibus Christianorum; idque ne notabilis aliquis numerus co
ueniret in domo, quam nos incolimus, caueretúrque omnia o
hoc tempore citra periculum publicè fieri non possunt. Insti
mus opus quoddam non absimile Monti pietatis, quem voc
quod valebit quoque ad præstandum auxilium pauperibus in
mis. Id quoniam placuit omnibus dictis Christianis, factum e
quo die initium eius datum est, plus quàm trecenti aurei co
ti collecti fuerint; prorsusque in Deo confidimus, paucis m
bus, vbi certò constiterit eius operis fructus, nos millenarium
reorum numerum excessuros. Et si Deus vitę vsuram nobis pr
garit, curabimus vt ex hoc opere ingens existat conuersionis
tilium, maximè eorum qui Meaci degunt, & operibus miseri
diæ plurimum commouentur, prouentus.

Ad numerum eorum, qui desertis idolis CHRISTO no
dederunt, hoc biennio adjuuante diuina gratia magna facta
accessio: atque in hoc quidem loco, vbi ego versor, plus quàm
centorum capitum, qui magna parte sunt nobilitate generis
ri; nonnulli etiam viri Principes, (de quibus fortè N. P. Vicep
uincialis seperatim ad V. P. conscribet) & non dubiam nobis
licentur egregiæ sementis spem ad proximam omnium ha
partium conuersionem. In præsentia verò id summæ volup
nobis est, oculis vsurpare in neophytis istis Christianis tanta
dorem res nostras cognoscēdi, diuinumque nomen latiùs, e
contra Regis Iaponii edictum, propagādi. Qua re ita abunde
tisfactum est nobis, vt iam majorem prædicandi Euangelii fi
tatem non admodum postulemus. Messis copiosa est, immo
piosior quàm V. P. existimare vel suspicari possit. Vtinam di
Majestati placeat suæ misericordiæ oculos in summam huius
neæ inopiam conjicere, multorumque excitare desideria ad e
excolendam, simulque V. P. commouere, vt magnam aliquam
perariorum manum extrudat: nam paulatim seniores, qui ha
nus hîc vixerunt, vita excedunt: reliqui verò vel ætate vel mo
fracti, vel laboribus debilitati, ne millesimæ quidē parti hom
conuersorum iuuandæ & instituendæ sufficiunt.

Commemorabo hîc V. P. rem miram & auditu periucund
Quabacundonus Iaponiæ Dominus, quoniam Nangoiæ, q

non magno interuallo à Firando & Nangasacho abest, in intimam rerum nostrarum Lusitanarumque, dum ibi per hos duos proximos annos commoratus est, notitiam deuenit, longè quam antehac benignior nobis est factus; vti non obscurè ex verbis quibusdam, quę cognouimus ab eo in fauorem nostrum prolata, collegimus. Nam aliquando increpans filium Riusæ Christianum, qui cum alio quodam item Christiano vrbis Sacayanæ gubernacula tenet. Vide, inquit, vt optimam gubernandæ vrbis rationem ineas, ob hanc & illam causam, atque etiam quia lex vestra ita præscribit. Certo quoque autore, qui præsens audiuit, didicimus, conjugem eius tam bene ad res nostras affectam, vt quoties occasio se offert sermonem instituendi de nobis, ita loquatur, vt declaret se non longè abesse à regno Dei, & cõplectenda lege Christiana. Quando verò Iaponiæ Dominum vniuersa harum prouinciarum nobilitas Nangoiam comitata est, factum est vt quã plurimi, consuetudine Lusitanorum capti, ad religionem Christianam affici cœperint, ac disertè quoque dixerint fore se Christianos, si ibi audiendarum concionum cognoscendæque veritatis fidei fieret potestas. Arridebant illis eorum mores, forma vestitus, & maximè quòd è cingulo vel collo Rosaria, sacrarum reliquiarũ Agnorumque DEI thecas gestarent: sic vt eorum multi per Lusitanorum amicos quàm plurima Rosaria, atque etiam Reliquiaria, ad quorum similitudinem alia multa hîc postea fabrefacta sunt, extorserint: alii verò etiam denis vel duodenis scutatis vnum Rosarium coëmerint. Imprimis autem placebant illis Cruces. Itaque factum est, vt tam Nangoiæ quàm hîc Meaci suspensis è collo crucibus & Reliquiariis incesserint, nõ ipsi solùm, sed Principes viri omnes, vsque ad Regem ipsum eiusq; nepotem nouum Quabacondonum. Maximam partem vestitu vtuntur Lusitano: prorsus, vt quando aula aliquantæ eorum multitudini fortè obuiam prodit, non facilè dignoscere possit, sintne Iaponii an Lusitani: & quidam ad hos imitandos etiam totam orationem Dominicam & Angelicam salutationem memoriæ mandarunt. Si sermo de Lusitanis incidat, semper de iis bene loquuntur; dictitãtq; esse homines prudentes & humanos, animo liberali & magno. Ac certè, quando P. Visitator tanquam Legatus cum vigintiquinque Lusitanis visendi Regis causa huc venit, Iaponii omnes tantopere eorum comitate, humanitate, morumq; suauitate obstupefacti fuerunt, vt ab illo tempore semper declararint, se nõ mediocriter erga illos affectos esse. Neq; dubito nutu planè diuino legationem hanc nomine Proregis à P. Visitatore obitam fuisse,

nam

nam cùm antè pro hominibus ſuſpectis, vilibus, & abiectis nos
berent, nunc opinionem illam animis ſuis penitus exemerunt,
magnopere erga nos noſtráque omnia affici cæperunt. Mea qu
que ſententia Rex iſte non longè à ſuſcipienda luce Euange
abeſſe videtur; maximè cùm eius nepos & ſucceſſor vehem
ter omnia noſtra admiretur & amet; me quoque ſingulari am
re, iam olim in minoribus notum, complectatur; quod rei
miſſis ad me hoc biennio ducentis orizæ ſarcinis, præclarè de
ſtrauit. Idem ſentio de huius vrbis gubernatore, cuius filius c
riſsimus, eleganti ingenio ſuauiſsimiſque moribus adoleſce
ante menſes duos, ſacris aquis ablutus eſt, cùm ageret annum
tatis decimum quintum. In eandem voluntatẽ propendent qu
omnes horum Regnorum Principes & Domini. Qua in re cla
ſimè orationum V.P. totiúſque Societatis præſens ſubſidium
perimur & ſentimus. Hac verò optima ſpe erecti, ex animo op
mus noſtras quoque preces Domino Deo noſtro gratas ell
acceptas, quibus quotidie diuinam eius imploramus opem,
multos dignetur operarios mittere in meſſem ſuam. Nec rari
eam cogitationem venimus, vt omnino arbitremur benedict
P. N. IGNATIVM magna ex parte hoc ſæculo à Deo excitat
eſſe, vt ope induſtriaque ſociorum ſuorum vel hoc vnum tapo
regnum ad CHRISTVM perduceret, cui rei argumento eſſe pot
ſingularis illa Iaponiæ iuuandæ cura, à Patribus, qui ei in ſocie
tis gubernatione ſucceſſerunt, & ſigillatim à P. Euerardo & P.
demonſtrata, dum liberali & munifica manu ſupplementa nec
ſaria hactenus ſuppeditarunt. Quam curam & ſolicitudinem
ternam maiorem in modum deſideramus in animo P.V. auge
re & dilatari, quando Eccleſia hæc Iaponenſis, ita electa, ſuo qu
dam iure efflagitare & promereri id videatur. nam cùm totos
ſeptem vel octo annos tam grauiter oppugnata & concuſſa ſit,
gniorem eſſe eiuſmodi auxilio nõ ſolũ ratio dictat, ſed Dom
quoq; noſter ſãcta ſua doctrina & vita informat. Ergo lętitia
ultet P.V. hoc nouo & optabili nuncio, & illico nobis ſuccurr
in hac enim re ſitum eſt omne ſolatium noſtrum, omne gaudium
& omne harum animarum ſalus & præſidium.

IMPERIVM Iaponiæ eſt penes hunc regem Quabacon
num, & quod à Iaponia condita auditum non eſt, ne veſtigiũ qu
dem pedis in tota inſula ſupereſt, quod illi non ſit abſolutè ſub
iectum. Tanta autem pace & tranquillitate imperat, vt ſi ſucce
ſores eius eandem gubernandi rationem imitentur, periculum
nullum turbadorum regnorum impendere videatur. Ac ſanè me

dia, quæ ille ad pacem & concordiam istorum Iaponensium sartam tectam seruandam tuendámque adhibet, magna sunt & efficacia. Vnum est, quod post datam fidem publicam neminem ex hostibus è medio tollat; quòd non fecerat eius antecessor Nubanaga; is enim regno aliquo sub iugum missō, omnes eius regni Dominos trucidabat: at hic rex non vitam modò, sed etiam annuos redditus, quibus honestè & mediocriter vitam sustentarent, eis concessit; qua in re acquiescunt omnes, & libenter obsequūtur. Alterum est, quòd rusticos, quorum opera & opibus ferè sustentabantur regna, ad summam inopiam redegerit, vt vix necessaria eis suppetant ad tolerandam vitam: arma quoque omnigeneris illis ademerit. Tertium est, quòd contentiones omnes, seditiones, pugnas, & conflictiones seueriſsimè vetuerit. nam quotquot huius criminis rei deprehensi fuerint, omnes vtrinque morte multantur. Si qui fuga elapsi fuerint, in pœna vices subeunt cognati. hi si desint, serui. Si serui non sint, vicinia in qua vixerunt. Si multi sint noxii, multi quoque mactantur, & in crucem aguntur: sed eadem lege fit, vt multi ad necem rapiantur innoxii. Hac seueritate effectum est, vt rariſsimæ pugnæ & dimicationes nunc sint in Iaponia. Quartum est, quòd in iustitia administranda summa æquitate, nulla habita ratione neque cognatorum, neque veterum belli ducum, neque stirpis regiæ, neque Bonziorum quantumuis illustrium, vtatur. criménque, mox vt admissum cognorit, condonat nemini. Cùm mulietibus impensè addictus sit, nulli tamen permittit concubinas. Ea de causa paucis ab hinc diebus exulare iussit Bonzium quendam admodum locupletem, cognatione atque etiam gradu dignitatis Imperatori proximum. Cumque ad aures eius peruenisset, omnes hos Meacenses Bonzios vti concubinis, parum abfuit, vt capite multarentur, nisi Gubernator Meacensis spopondisset, se effecturum ne quid in eo genere amplius ab eis peccaretur. Mandauit igitur is Bonziis omnibus, vt quoque mense iurejurando fidem darent se honestè victuros sub pœna mortis; superioribus verò cuiusque cœtus, separatim, vt promitterent sub pœna mortis se eorum, quos suspectos in hac re haberent, nomina delaturos. Quo factum est, vt omnes, si externa spectes, magno in metu viuant. Quintum est, quòd nullos milites, nullos Dominos sinit in otio degere. Si vacatio sit à bellis, occupat eos excitandis magnificis ædificiis, nouis propugnaculis erigendis, vel veteribus renouandis & muniendis, aliisque operibus magnis ad ornamentum Iaponiæ, & nominis

sui

sui gloriam moliendis. In præsentia certè proximè Meacum vna arce firmanda constat tria millia hominum, & in vrbe Bo ca plus quam centum millia distineri: qui labor nullum rei vel locum vel tempus proditionibus machinandis. Sextum commutatio regnorum. Vicinorum enim regnorum Dom transtulit in partes remotiores Iaponiæ. Septimum est, quod litibus, præter ordinaria stipendia nomine militiæ illis in pe tuum adscripta, tempore gerēdi belli quotidianum commea omnem ipse subministret. Vnde fit, vt quicquid vult, eorum pera efficiat. nec hactenus bellum vllum gessit, quo non ex mi sententia hostem debellarit. vno excepto recēti bello Chi si, quod longissimè eius vires excessit. Etsi in Coraiano regno huc copias magnas alat, vt tuendi honoris sui causa Chinens poscendam pacem cogat. Octauū medium est, quòd parū æq sit hominibus, animo & spiritu plus æquo elatis, quóq; conje ra prouidet post mortem suā noua in Rempublica molituros regna turbaturos. Nonum est, quòd à Meaco quatuor vel qui dierum interuallo, circumcirca, nullum habeat ducem belli præfectum potentia vel industria clarū. Decimū & postremū quòd reditum annuum duorum millionum auri constituent. legibus & institutis planè confidimus firmam horum regno pacem roboratum iri, viamque opportunam simul parandam omniū Dominorum conuersionem. Quem nouum & fau nuncium ideo ad V. P. hoc scripto perferre volui, vt eo cele opus maturaret, liberalique manu multos operarios idoneos tam amplam messem & iam iam paratam emitteret. Quod sup est, me majorem in modum V. P. sacrosanctis sacrificiis & ora nibus commendo. Meaco, 29. Septēb. ipso Dedicationis S. M chaëlis Archangeli, 1594.

R. P. V.

Seruus & filius in Christo,

Organtinvs.

ORGA

ORGANTINVS BRIXIANVS

REVERENDO IN CHRISTO PATRI N. P. CLAVDIO AQVAVIVA

PRÆPOSITO GENERALI.

PAX CHRISTI.

REVEM hoc anno de statu Iaponiæ Meaco epistolam ad V. P. scripsi, cuius breuitate minimè cõtentus N.P. Viceprouincialis mandauit, vt fusiùs vberiusque omnia quæ accidissent persequerer: quanquã videor mihi summo studio vniuersa congerenti multa necessariò prætermissurus, tũ quia quædam minutã memoria exciderunt, tum quia nos, vti consuetudine quotidiana detriti, non perinde ac exteri rerum hîc gestarum magnitudinem æstimamus. Describam autem singula eo ordine quo contigêre, vt litteræ annuæ vel generales faciliùs intelligi possint.

Versamur in hac ditione Meacẽsi Patres tres, fratres quatuor, cum quinque clericis reliquaq; familia, omnes sumus numero 36 diuina gratia sani & incolumes. quisque pro talento sibi concredito in hac vinea ad populũ Dei, inter medias tribulationes, quas in octauum iam annum sustinemus, seruandum & augendum hactenus gnauiter laborat. Status apud Meacẽses idolorum, hoc est templorum, domorum, & cæremoniarum Ethnicarum, si externã speciem consideres, nunc est, si vnquam aliàs, florentissimus, & si V.P. oculis coràm aspiceret, non solùm vehementer admiraretur, sed etiam sanctè affirmaret fieri non posse, vt ab his gentilibus tales ædificiorum moles excitarentur, & tamen hæc omnia breui confidimus in veri Dei cultum transferenda. Nam cùm sectarum Iaponicarũ neruus pænè totus sit incisus hoc est, neq; studia amplius inter eos vigeant, neque vectigalibus cõsuetis, quibus nomẽ & autoritatem apud plebeios tuebantur, deinceps fruantur, non aliud reliquum esse videtur, quàm vt templa & delubra idolorum quoque adimantur, in eisque sacrosancta Dei lex annuncietur, ac omnes gentiles ad Ecclesiam CHRISTI aggregentur. Id modò excruciat animos nostros, V. P. non amandare operarios conueniẽter proximæ spei nostræ, quam habemus de cõuersione omnium

horum regnorum ad fidem CHRISTI Domini nostri mox con-
secutura.

Quod ad afflictionem nostram attinet, qua tanto iam tem-
pore exercemur, si fas est in conspectu Dei, imbecillitatis nostr-
conscii, ita loqui, nonnullo in mœrore sumus; quod ex multis
diciis non dubiam coniecturam faciamus, Dominum nostr-
velle nos tandem hac seruitute, vel, vt rectiùs dicam, libertate
ritus, fructuque spiritali, quem persecutiones pariunt, eripe-
Quæ persecutiones, si ritè cognoscantur, & merito suo æstim-
tur, instar antidoti sunt omnium infirmitatum, valentque ad
purgandos, illuminandos, & intimè cum CHRISTO vnien-
Premimur quidem afflictionum onere, sed fructu erigimur, p-
sentiaque Christi animamur, & excitamur, ne onus abjiciam-
imò similimi eius esse potiùs exoptemus. Atque vt sigillatim c-
tera commemorem, immensam & multiplicem Deus O. M. e-
nos misericordiam hoc tempore demonstrauit. Prima est, qu-
flagrante ipsa persecutione Euangelium tam longè latèque in
regnis sit propagatum & celebratum; nullus enim in his prou-
ciis angulus est, in quo non sparsum sit sanctum CHRISTI
men; nullus locus vbi non Patres Societatis ad perdiscenda
nostræ mysteria auidè expectentur: nec denique vllum regn-
tam remotum, in quo non putemus aliquot Christianos fac-
siue multos, siue paucos. Et iam alii plerique omnes clariùs
telligere pergunt, quanto interuallo nostra sancta Ecclesia
mana à diabolicis suorum sectis & conuenticulis distet; nomi-
tim autem quanta sit in Ecclesia nostra dogmatum voluntar-
que consensio, contrà verè quanta sectarum Iaponicarum diss-
sio. Secunda misericordia est, quòd beneficio persecutionis hu-
nomen quoque Societatis nostræ longiùs percrebuerit per Ia-
nem, dum notant & demirantur constantiam & perseuerant-
nostram in tantis calamitatibus pro salute animarum perfer-
quodq; Deus nos variis licèt casibus jactatos, tamen nunquá
seruerit, sed potiùs fecerit cum tentatione prouentum. Ter-
quòd præclaram nobis occasionem præbuerit dexteritatis for-
tudinisque augendæ, & prudentiæ acuendæ, ac, si diuturnior
pergat, omnium virtutum confirmandarum. Quarta, quòd
portunitas data sit multis operariis, tum nostris tum Iapon-
sibus, informandis, litterarumque & virtutum supellectile ne-
saria egregiè instruendis, vt patefacta à Deo via, & signo sub-
omnino parati sint ad certamen cum idolis ineundum, ad di-
minandum vsquequaque doctrinam Euangelicam, ad amplis-
mell-

messem iam in omnibus regnis albescentem & maturam colligẽdam, & in horreum Domini deportandam. Hanc in expeditionem præstò iam sunt in Iaponia Patres triginta nouem, fratres tres supra octoginta, vt mittam relinquos, qui seruiunt, & clericos; quorum plurimi breui idonei erunt vt nostræ Societati adscribantur: Omniũ autem, qui in tota Insula nobiscum viuunt, numerus attingit sexcẽtesimũ. Quinta est, quòd persecutor eiusq; in regna Iaponiæ successores certorũ hominũ sermone iam satis didicerint, non esse nos eos, qui esse siniſtra aliorũ informatione existimabamur, sed ab extremis mũdi partibus per mille pericula tantùm salutis animarum procurandæ, tradendæq; Euangelicæ doctrinæ, causa aduolasse. Sexta est, admiranda Dei potẽtia & caritas in Ecclesiam Iaponicã sponsam suam apertè demonstrata in eo, quòd, nobis licèt cohibitis & impeditis, tamẽ quadraginta gẽtiliũ milia interim Christi jugo se subdiderint: inter quos sunt nõnulli viri Principes, harum prouinciarum quasi columnæ. Nihil scribo de insigni fructu ab omnibus Patribus & fratribus, ab Europa Indiaque huc delatis, in vulgari lingua ediscenda facto, cùm major eorum pars idiomate Iaponico, quod maximi æstimandũ, iã concionari possit. Ergo cũ sic eant res nostræ, quomodo possumus optare aliud, quàm viuere in tribulatione cum CHRISTO?

Inter signa verò, quibus Deus indicat breui patefactum iri ostium magnum ad demetendos amplissimos Iaponiæ campos, Primum illud est, quòd Tyrannus nonnihil videatur nobis placatus; nam superioribus diebus gubernatori Meacensi dixit, patum referre si Amameoxani fiant Christiani, vtpote homines viles & plebei; modò nobiles non fiant. Deinde consensit vt ego Meaci quietè persistam. ad hæc Patribus Nangasachi degẽtibus potestatem dedit reædificandi Ecclesias & domos, quas ante biẽnium, perperam à quibusdam informatus, euerti mandarat. Multis quoq; verbis declarauit se facti pœnitere, & valde beneuolum ostendit iis Christianis, quos initio huius calamitatis reprehẽderat, & à suo cõspectu summouerat, sic vt gubernatori Sacayano Augustini germano dixerit; caue diligẽter, ne quid agas quo mihi displiceat; lex enim vestra postulat simplicitatẽ, veritatẽ, & diligẽtiã in ministerio Dominis præstãdo, declarabatq; in totius aulæ præsentia sibi placere officia Magdalenæ, eiusq; mariti & filiæ, suę cõiugi, quæ tũ quoq; aderat, delata; ipsũq; deinceps aulæ Prępfectũ esse voluit. Eandem beneuolentiam quoque iam dictæ filiæ demonstrauit, quãdo ægrę omnia genera remediorũ quæri iussit ad restituẽdam ei pristinam valetudinẽ. Deinde Iustus Ucõdonus

apud eum in tanta gratia est, vt inter tres præcipuos belli duces annumeretur. Morte Chuan Gayo cognita, qui vnus fuit è præcipuis Christianis initio persecutionis exilio multatis, vehementer indoluit. Iam fauor & beneuolentia, qua prosequitur Augustinum, pacati in nos animi signum clarissimum est. Vxor quoque huius Regis eadem erga nos est voluntate. nam quoties sermo de nostris rebus incidit, bene de iis loquitur, declarans nimirū legem Christianorum veram gentilium falsam: tantamque affectionem passim erga nostra ostendit, vt si fidei nostræ mysteria audiret, non dubitemus eam fore Christianam.

Alterum signum est, quòd omnes præcipui totius Iaponiæ Dominī mirificam propensionem in sanctam legem nostram declarent: vt nihil ambigamus, quemvis eorum Christianum futurum, si eis doctrina Christiana annunciaretur; nam Christo nomen dederunt hactenus; quotquot eam annunciari audierunt. Fidem eius rei facit multiplex beneuolentia, qua omnes, & specialiatim Quabacundonus cum præcipuis suis aulicis, atque huius vrbis Gubernator, cum omnibus aliis qui publico aliquo munere sub eo funguntur, ac nonnulli etiam genere clari, nos complectuntur.

Tertium signum est, quòd omnes bene de nobis & religione nostra loquantur, contemptim verò & abiectè de Iaponiorum sectis. Et certè, si non exstarent magnifica ista templa à Rege extructa, quamplurimi, vt opinor, sacrum baptismum, vti quidam iam cæperunt, postularent.

Postremum & ceteris efficacius signum est, quòd nunc omnes Iaponis regna vni Regi pareant sublatis omnibus bellis, latrociniis publicis, portoriis, otiosorum ludis, & cōpotationibus ebriosorum, quæ grauissimis pœnis sine vlla spe indulgentiæ castigatur. Quæ res multorum animos parauit, ad prædēdas aures rebus nostris audiendis, & fidem sanctam complectendam. Iam inde plebilis illa Regis sitis aurum argentumque per fas & nefas comprendi, quamuis iniqua & tyrannica, tamen ex euentu valet ad coërcenda omnia istorum Iaponensium vitia, imprimis lasciuiam carnis, in qua iam crebri lapsus non sunt: nam impensis in publicas fabricas faciendis, aliisque intolerabilibus tributis pendēdis ita exhauriuntur, vt carni nulla insolescēdi facultas relinquatur. Possumus etiam inter magna misericordiæ diuinæ erga hanc gentem signa reponere, quòd Deus tam multos & idoneos operarios ex horum regnorum natiuo solo vocare dignatus sit ad nostram Societatem, quasi paratæ iam messis, in qua operam suam

locare debeant, prognosticon. Quòd si V. P. totidem alios nobis adjungeret ex Europa, iam expectationi nostræ omnino factum esset satis. Principale denique signum huius, quod primo loco dicendum erat, est Reuerendissimi Episcopi Iaponię huius Ecclesiæ Pastoris aduentus.

Vt verò veniamus ad fructum in Meacensi ditione hoc anno collectum, commemorabo quædam, quæ V. P. magnam afferent voluptatem. Meaci quaternas habemus ædes, magnitudine mediocri. Sed vnas tantùm incolimus, loco perquam commodo & occulto. reliquas seruamus in varios casus, qui tępore huius persecutionis incidere possent. Oblatus fuit mihi in vrbe locus extruendis ædibus maioribus, quæ tamen Ecclesiæ nomen non haberent, valde opportunus, eundemque ante annos quatuor etiam Gubernator vrbis mihi permiserat, sed propter periculum, quod nobis impendere potuisset ex loco publico, conditionem accipere nolui. Licèt enim cum bona venia huius Regis hîc versemur, tamen quia Euangelii promulgandi potestas adempta est, conuenit nos eo in loco degere, vbi nulla occasio detur suspicionibus, quemadmodum hactenus fecimus. His ergo in ædibus omnia ministeria nostra exercemus, hoc est, confessiones audimus, cõcionamur, & baptizamus magno fructu. Illud verò studiosissimè cauemus, ne cætus sit æquo numerosior, & accusationi materia præbeatur: Et quoniam omni Dominico conueniunt, in quorundam quoque Christianorum ædibus sacrum Missæ vicissim audiunt, secundùm ordinem cuique prescriptum: ita vt omnes quolibet mense saltem semel diuinis interfint. Vt autem omnis absit confusio, omnes Meacenses Christiani in certas congregationes distributi sunt, quæ singulæ tantum habent numerum, quantum Ecclesiæ singulæ capiunt; in quibus conueniunt ad habendum Consilium de pauperibus & infirmis, aliisque rebus ad necessitates tam corporales quàm spiritales omnium spectantibus: eoque se conferunt fratres nostri prædicandi Euangelii causa: & magnus existit fructus: quia & in fide confirmantur, & in virtutum exercitatione plurimum proficiunt. Omnia autem peraguntur magno silentio, ne nouæ afflictioni præbeatur occasio.

Hoc anno sacris baptismi aquis, Deo adjuuante, lustrati sunt homines circiter quingenti, omnesque à Deo vocati, & admodum capaces doctrinæ Christianæ illis traditæ. Ac hactenus magno animi ardore in vita Christiano homine digna perseuerant. Maior eorum pars est genere nobilis, quidam etiam illustres &

magnæ expectationis. Inter eos primus est huius Gubernatoris filius nomine Quiuxichi Leo, annum ætatis agens decimum-sextum, & nepos eius nomine Mondo Michaël, ambo præcipui cubiculis Quabacondono. Hi cum fortè ad ædes nostras peruenissent duce homine Christiano prænobili, qui nepotis Nabuchodonosoræ Sambrodoni Domini regni Minoani vices gerit, & rationem audissent, quibus demõstrabatur vnũ esse mundi opificẽ, sibi prorsùs satisfactum esse responderunt: postèro autem die, cum ... multa de animæ natura aliisque rebus attentè percepissent, hyperbolicè confessi sunt, sibi veritati consentanea omnia videri quæ audiuissemus; consilioque inter se breuiter capto, Leo iunior respondit, quandoquidem efficacibus istis rationibus conuicti essent, vnum esse omnium rerum conditorem, minus se facere non posse quàm profiteri se paratos ad suscipiendum sacrum aquæ baptismum. Quo responso accepto, equidem considerata iuuenum conditione, suspensus hæsi, ignarus quid facto opus esset; verebar enim ne si eos baptizarem in aures Regis aliorúmve emanaret: illi collatis iterum inter se consiliis responderunt, cælandam quidem sibi videri rem, quoad fieri posset; si tamen diuulgaretur, Dominum suum Quabacondonum gauisurum, nec Gubernatori displiciturum, eo quòd iam à multo tempore se amicum nostrum declarasset. Itaque baptizati ingenti lætitia gestientes domum redierunt, gratiæque baptismi acceptæ clarissima signa deinceps dederunt. nam in hanc vsque horam constantes in fide perstiterunt, multaque admiranda egerunt, quæ si V. P. vidisset & perpassa esset, admiraretur, simulque summa consolatione afficeretur. Tanto studio tamque breui tempore memoriæ mandarunt orationes, vt intra duos dies eas recitare potuerint: & orationibus ordinariis minimè contenti, multa alia ad doctrinam Christianam attinentia perdidicerunt. Sæpenumero ad sacrum Missæ audiendum ventitant, & seruorum nostrorum gregi, ne aggregentur, se intermiscent. Longiùs deinde moderato quodam amore progressi, beneficio institutionis Christianæ vitam ita composuerunt, vt in aula non minima suspicio excitata fuerit eos Christianos factos, licèt omnes indicarint se magnopere ea de re admirari: ipsi tamen, vt erant iuuenes prudentes, semper conati sunt quoad possent, rem cælare, nõ neglectis interim quotidianis precibus: vtq; arcanũ illud sanctiùs conseruaretur, curarunt nonnes famulos suos, quos adiunctos habebant, quoties ædes nostras adibant, factis nostris initiari. quod factũ est cũ summa ipsorum voluntate & voluptate: qui & in hunc vsque diẽ in susceptæ fidei

perseuerant; sibique impensè gratulantur & de conuersione sua, & de talibus Dominis; qui eos non tractant vt olim, durè & asperè, tanquam seruos: sed humanè & leniter tanquam filios. De Leone certè tam præclara commemorata sunt, vt obstupuerim. Interea vnum erat, ante Christianam religionem susceptam, in iuuentute sua Gubernatori patri & matri eum valde immorigerum fuisse; à sacro autem lauacro tantam insecutam mutationem, vt vtrique parenti in omnibus suauissimè obsecundarit: eaque re maiorem, quam explicari possit, parentes consolationem cœpisse: neque dubito, quin iam odorati sint eum institutione Christiana ad illam morum modestiam peruenisse, maximè cùm occasione data nonnunquam, sed magna dexteritate, inuchatur in Bonzios ethnicos. Superioribus quoque diebus quiddam fecit, vnde certò conjicere possunt eum esse Christianum. Habebat eius mater in pretio idolum loco abstruso satis reconditum. Huic Leo arrepto ex ira primò coronam capitis abstraxit, deinde nasum præcidit, ac denique pessimè pro eo ac merebatur tractauit. Mater re cognita primùm cum querimonia rem detulit ad nobilem feminam, quæ in domo erat; tum ambæ ad Gubernatorem; qui prudenter respondit: Si quid in hac re peccauit Quiuxichi, multo certè grauiùs peccauit vxor mea colens & adorans idola omnis potentiæ expertia. Et effusè ridens, apertè declarauit se factum filii probare. Interueniens quoque huic sermoni nobilissimus Christianus Gubernatoris amicus dixit: Hinc liquet, eum vobis cariorem esse idolo; indicans Leonem impensiùs ab eis amari, quàm idola omnia; & verè ita esse inficias ire non possunt, cùm omnibus exploratum sit, Leonem ab vtroque parente ob raram & eximiam indolem tantum non adorari; nam cum totius corporis specie liberali coniunctam habet insignem prudentiã multamque rerum intelligentiam; & quod eo amplius est, quamcunque rem bonam vel malam esse semel perspexerit, eam pro tali agnosci & haberi vult: Itaque tanto interuallo ab eius sapientia abest pater, vt vix audeat cum eo loqui, ne in consiliis & deliberationibus rerum sæcularium vsu quotidiano celebratis filio inferior videatur. Et quoniam in aula hoc nomine omnium in ore & oculis est, Gubernator aliquando in hæc verba de eo locutus est: Hic filius meus ætate confirmata aut deterrimus erit mortalium, aut optimus, vel etiã vnus ex illis Sciucque, hoc est religiosis, nõ qui cõmunẽ vitam agunt, sed Sanquiogin, qui solitariã & eremiticam. Ego sanè, qui perpaucos hactenus noui adolescentes

tantis naturæ donis præditos, in ſpē venio, ſi Deus ei donum pe
ſeuerantiæ conceſſerit, eum, ad Dei gloriam, præclaram opera
in proxima Iaponiæ conuerſione, pro nominis & generis ſui
gnitate, locaturum. Quoties ad ædes noſtras ventitat, aut dat
peram doctrinæ Chriſtianæ addiſcendæ, aut de rebus diuinis lo
quitur, aut dubia proponit. Idem facit eius nepos Michaël, magn
huius Eccleſiæ, vt apparet, columna futurus. Iam tertiò de pe
catis confeſſi ſunt. Nuper cum ambo in arce vel caſtello Fuſcim
degerent, & ob oculos fortè haberent innumerabilem hom
num turbam, Michaël dixit Leoni: Magno profectò bene
cio à Deo affecti ſumus, quòd, tot hominibus ſponte in inferna
fluentibus, nos duo ſoli ſingulari quadam gratia & fauore ſer
ti ſimus. Quomodo autem dignas pro eo rependemus gratia
Non aliâ re certè, quàm ſancta & inculpata vita, exercitatio
que virtutis. Si vellem perſequi omnia, quæ nobis conſtant de
ſtis adoleſcentibus, æquo longior eſſem. Deus pro immenſa
miſericordia largiatur eis conſtantiam. Nulla eos iam alia coq
cura, quàm quemadmodum multas lacrifaciant animas, & in
vnum nepotem ſuum nomine, Ficoici Paulum, ad CHRISTV
perduxerunt, qui perſeuerat cum ipſis ratione ſupra deſcrip
Certè, ſi plena libertate frueremur, maxima aulæ pars, pro
rum exemplo mota, nomen ſuum Chriſtianæ diſciplinæ dare
iam id ſe exoptare indicauit eius frater ætate maior, quem nõdu
recepimus, tum quòd Leone ſit inferior, tum vt maius in eo
cendatur deſiderium, quo accenſo facile inter diſcipulos Chri
locum obtinebit.

Habemus in hac vrbe catechumenum, animo & opere Chri
ſtianum, quē, quòd nepos ſit Nobunangæ & regni Mino Dom
nus, ſacris aquis tingere non audemus; nonnihil enim veremur
Quabacundono res ſuboleat, eum afflictiones noſtras rec
tegratutum. Interea adiunximus ei ſocios duos homines nobi
ſpectata virtute Chriſtianos, qui nunquam à latere eius diſcedã
optimamque eius voluntatem & deuotionem ſartam tectam
conſeruent. Et hic erit vnus ex præcipuis noſtræ Eccleſiæ co
lumnis, qui totum quoque regnum ſuum CHRISTO adjicie
Adoleſcens eſt magnæ expectationis, & libenter bonis con
liis acquieſcit Chriſtianorum, qui cum ipſo degunt, maxim
duorum antè dictorum, Ioannis & Iacobi, quos, vti prudent
& virtute præſtantes, gubernatores conſtituit, vt eorum co
ſilio omnibus in rebus vti poſſet: agitque cum illis valde fa
miliariter & ſimul reuerenter, ac frequenter quidem de re

Chriſtia

Christianis, absentes verò, tanquam optimos Christianos, collaudat. Sic ardet animus eius in his initiis, vt nocte vna omnes orationes perdidicerit, cum duobus aliis nobilibus, qui ad ædes eius venerant, & operam dabant orationibus memoriæ infigendis. Manibus fert rosarium D. Virginis & agnum Dei benedictum, multis precibus ab eo hinc impetratum & missum: recitat, ac si Christianus esset, quotidie; præclaréque vitæ piæ exemplo omnibus, inter quos versatur, est magnæ ædificationi: Habet alium fratrem ætate minorem indole præstanti, ad CHRISTI quoque fidem aspirantem, sed huius quoque baptismum eadem de causa in aliud tempus prorogauimus. Eidem iam dicto Domino, præter duos quorum ante mentionem fecimus, adsunt alii quatuor hoc anno numero Christianorum aggregati, quorum consuetudine magna voluptate vtitur, illisque ferè solis confidit, consiliáque sua communicat; etsi in ædibus non desint multi alii nobiles, qui desiderio suscipiendi baptismi teneantur.

Hac æstate Christianus factus est quidam vocatus Guemba Ioannes, frater Yetchudoni Gratiæ mariti, qui post expensam & discussam diu doctrinam Christianam, cum quinque aliis nobilibus suis, decreuit sacrum suscipere lauacrum. Dominus est castelli cuiusdam, reditum annuum habet vicenorum millium scutatorum, quos illi annumerat frater. Promiserat se nemini patefacturum suam conuersionem; sed voluntate mutata mox omnibus nobilibus suis patefecit, qui & Domini exemplum, vt dictum est, secuti sunt. Egerat & cum aliis in aula sua degentibus, qui rei nouitate obstupefacti sunt. Patri suo, qui cognorat cum factum Christianum, non voluit aliud dicere, quam quemque in rebus ad salutem pertinentibus esse liberum; Mater eius Christiano nomini infestissima est, & omni idololatriæ addictissima. Hac legatione ad eum iræ & furoris plenam instituit, sed ille nihil se a semel suscepto proposito dimoueri ostendit. Gratiæ filium quendam, quem initio persecutionis, cum aliis, qui eius curam gerebant, baptisaueramus, adoptauit: qua re cognita Guebardonus Ioannes vehementer lætatus est. Speramus hunc suo tempore, quoniam præclaris ornatus est donis, stabilem huius Ecclesiæ petram futurum. Ipsa quoque Gratia maiorem in modum lætata est de hoc baptismo, Iusti Veundoni opera procurato.

In vrbe quoque Bozacca nobilissimum quendam virū, cuius consiliis & opera Moridonus, septem Regnorū Dominus, in multis & grauibus negotiis vtitur, sanctis aquis nostris perfudimus.

Fuit hic à Deo vocatus singulari animi sensu & feruore; nam cùm affirmaremus nos regio edicto à baptismo administrando & catechesi breuiter tradenda prohiberi, quorum vtrumque ille à nobis postulauerat: respondit primò, se ob multas, graues, & continuas occupationes, quibus a Domino suo distineretur, aliter facere non posse; deinde, vt tutò & sine metu nostro id fiat, se cum domino suo Mori acturum, ac facultatem etiam petiturum, vt liceat sibi esse Christiano, quod impetrauit, perfecitque felicius quàm nos optare audebamus: neque enim solùm id dixit domino suo, verùm etiam recepit se, si causa sua tempestas aliqua in mari excitetur, se primùm in aciem proditurum, & cum Patribus, si non defendere armis non possit, occubiturum. Ad hæc promisit, se Patrem vnum cum socio fratre in ditionem suam euocaturum, efficturumque vt Christiani fiant, non solùm quotquot imperio illi parent, sed quotquot ex aliis ditionibus eadem gratia vti voluerint. Spopondit quoque se hanc rem Mori celaturum, Ecclesiam & ædes Patribus ibi commoraturis ædificaturum, vt Christianos quoq;, qui Amaguccii degunt, & hinc non longè absunt, cõfectionibus in Ecclesia faciendis aliisque spiritalibus adiumẽtis capiendis vacare possint. Certè Christiani illi magnã voluptatem ex hoc nuncio ceperunt, tanti enim hunc virũ faciunt, vt non dubitent se, si sub eius tutela & patrocinio sint, facilè omnia tela Ethnicorum à suis ceruicibus depulsuros.

Menses duo exacti sunt, cũ Baptismi aquis Bozaccæ expiatus est iuuenis in primis nobilis, nepos Bigenni Saixodoni, qui tres regnorum, nempe Bigen, Mimasaca, & Bithchu Dominus est Augustino amicissimus, & quasi filius huius Regis adoptiuus. Is hac via ad baptismum peruenit: Inciderat in vrbe Bozaccana occasione quadam occasione in colloquium veteris cuiusdam Christiani, nomine Romani, dogmatum Christianæ religionis (vixerat enim aliquot annos cum nostris) scientissimi: percontatur ille manum, sit nec ne vnus Creator & opifex mundi? Cùm vnum esse affirmasset, & longa oratione probasset, tandem rationibus cessit, confessus non posse esse nisi vnum omnium rerum conditorem. Progressi deinde longiùs disputare cæperunt de anima rationali, an esset, &, si sit, an eius natura sit eadem cum diuina? In qua quæstione cùm veritatis lumen non satis perspiceret, ad patrocinium suum reuertit. Sed Deo placuit, vt id temporis frater noster Vincentius esset in ædibus Augustini, qui iuuenem ad se vocari iussit: Ad disputationem de anima ventum est, tota nocte in ea vsque ad primum posteri diei diluculum consumpta

animam esse clarissime demonstratum est; iuuenis manus dedit, & cùm reliquis omnibus capitibus, quæ Catechumenis proponi solent, assensisset, Christianæ legis se suscipiendæ baptismique desiderio palàm teneri professus est. Verùm frater noster cum diceret, non ante illi patere posse aditum ad baptismum, quam multa alia dogmata Christianæ fidei comprehendisset, ægre acquieuit, magnopereque vrgens vt quamprimum illa dogmata traderentur, tandem omnibus ritè cognitis, baptizatus est. Iam cùm iuuenis sit tanta nobilitate, rogauit eum frater, vt rem totam occultaret, ne si in aures Regis effluat, ipsi nobisque aliquod impendeat periculum. addixit se facturum; verùm cùm gratia in sacro baptismo recepta mirificè se accendi & corroborari sentiret, post vnum diem elapsum, cœpit liberrimè omnibus suis sociis rem totam diuulgare. Digressus postea Bozacca, per regnum Bigen, solum suum natiuum, indies magis magisque se Christianum esse professus est, nec religionis nostræ mysteriis dilaudandis satiari potuit, ita vt omnes illi Domini obstupescerent, & imprimis mater Saixodoni, quæ quasi cum toto illo Regno sectæ cuidam inter Iaponias perniciosissimæ Focquexu dictæ adhæresceit: ad quam nunquam hic iuuenis se adiungere voluit, sed semper eam respuit, omniaq; eius errata & nequitias detexit: sed nec vllus eum ob nobilitatem generis eam ob rem reprehendere ausus fuit, imò multi eum de rebus diuinis loquentem cupidissimè audierunt. Misimus illihinc coronam vnam, & vnum Agnum DEI. Intra decem dies expectamus eius reditum Bozaccam, & inde huc Meacum, vt plenius in sacræ fidei capitibus eruditur, est enim præclaris naturæ & gratiæ donis præditus, & in legum Iaponicarum noticia longè prouectus. Confidimus in DEO, eum aliquando suo exemplo & auctoritate antè nominata regna conuersurum. Pater eius nomine Tandaye, Domini dictorum regnorum (quæ filius nunc possidet) defuncti frater, est huius sui nepotis præcipuus consiliarius, & quoniam omnes sunt summa amicitia deuincti Augustino, non arbitramur nos optima spe nostraa quam habemus de illorum regnorum ad CHRISTVM accessione, à Domino nostro defraudandos.

Donatus præterea est Baptismi gratia hoc anno alius quidam maximæ expectationis adolescens, nomine Moan Paulus, consanguineus Chiusambri Fidadoni Pauli duorum regnorum Domini, magna sua & nostra satisfactione, quo enim plures conciones audiebat, & plures quæstiones de rebus fidei mouebat,

hoc

hoc maiores in dies progressus faciebat in cognitione Christ
næ veritatis: Et quia in laponicis legibus versatus erat, clarissi
animaduertebat, & magno feruore exponebat, quantũ inter
strã laponiorumque leges discrimẽ intercederet; Itaq; hac rati
ne per aliquot dies de veritate fidei institutus magna voluntat
salutaribus aquis ab omnibus antè actæ vitæ sordibus abluend
tradidit. Ac ilico nobiscum agere cæpit, de fratre aliquo nostro
regna Fidandoni mittendo; non dubitare se, maximam part
illorum Dominorũ ad CHRISTI castra deflexurũ, si ab eo
Christiana ibi exponeretur. Et valde probabile est ita futur
tum quòd illorum Regnorum Dominus sit Christianus, ac o
nium quidem, qui in hac aula versantur, optimus tũ etiam q
iuuenis, quo de agimus, magnis extremæ laponiæ Dominis s
guine coniunctus sit, suaque in agendo dexteritate & singul
feruore omnes incitaturus videatur vt Christiani fiant. Vn
cognato Fidãdono, ei fuit præcipuum quoddam illorum reg
rum castellum, cum amplissimis vectigalibus attributum.

Huius verò Pauli iam dicti in catechisticis concionibus aud
dis socius fuit Vgãdonus Ioachimus inter Cieghos dignitate
cile Princeps; qui Cieghi ea sunt authoritate, vt liberrimè n
solùm in omnium magnorum Dominorum, verũ etiam in ip
regis conspectum prodire audeant. Apud omnes quoque in m
gna sunt existimatione, non tam propter dignitatem quam g
runt, quam propter eximiam prudentiam, & antiquitatum o
nium laponicarum notitiam, quas solent istis Dominis, magn
cum ipsorum voluptate, commemorare. Hic ergo Cieghus, q
in legibus sectisque laponiorum erat omnino exercitatus, mag
attentione conciones audiuit, quæstionésque varias doctrinæ
conuenientes tanta vi proposuit, vt fratres nostri, nisi diuina g
tia adiuti fuissent, (neq; enim legum laponicarum penetralia,
ille, inspexerant) vix facere satis potuerint. Ac profectò tunc c
gnouimus, nullum hactenus extitisse laponium, qui tam accura
tè & subtiliter suas disputationes proposuerit, & tam facilè ver
tati concesserit, ac hic Cieghus; qui ante baptismum tanto lum
ne illustratus est, vt finem non faceret prædicandæ legis nostræ
Deóque agendi gratias, quòd se ad tam sublimem & certum sal
tis statum vocare dignatus esset. Speciatim autem lumen illo
innotuit ex eo, quòd post cognita aliqua de Christo dogmata c
lacrymis hæc verba protulerit: Quòd Deus factus sit homo amor
nostri, deinde, vita eius, & mors cum resurrectione, & reliqua qu
acciderunt vsque ad missionem Spiritus sancti, sunt res, humanæ
etiam

etiam rationi & intelligentiæ congruentes, eo quòd inde infinita bona, ad promouēdam salutem nostram, profecta sint. at quod homines se faciant Deos, cuiusmodi sunt omnia isthæc nostra idola, non aliud liquet esse, quàm meram arrogantiam, falsitatē, & incredibilem impostūram, quippe cùm nec lumen, nec vitam impartiri possint mortalibus. Ad hanc orationem omnes sumus obstupefacti, & Vcondonus, qui ex angulo quodam verba ista audierat, satiari nequibat agendis Deo gratiis, quòd improuiso tantum miraculum in illustranda mente huius hominis verè cœci edidisset. Hunc ergo, cùm infimis precibus sacramentum baptismi à nobis extorsisset, vna cum dicto iuuene, magna nostra & ipsius lætitia, baptizauimus. Baptizatus continenter domum nostram frequentauit, quotidie doctrinam Christianam addiscens, atque in gratia & feruore spiritus proficiens, nec non præparans se ad prædicandum omnibus amicis suis Euangelium. Et quoniā omnibus nobilibus notus est, nunc magno cum fructu inter eos versatur; nam quosdā iam eius opera ad Christum adductos piacularibus aquis asperſimus, atque inter primos, eius filium, qui magno cuidam harum partium Domino seruit. Is verò, qui opinione omnium istorum Cieghorum habetur virtutum studiosus, & ab omni rerum huius sæculi cupiditate alienus, in magna gratia & autoritate est apud omnes; qua fretus, luminis aliorúmque diuinorum carismatum in baptismo receptorum rete liberiùs ad piscationem animarum ejicit, idque magna æquè dexteritate & efficacia. Alius quoque ex eiusdem dignitatis Cieghis initium fecit audiendi conciones nostras, & iam non obscura indicia dedit baptismi proximè consecuturi. In hac vrbe Meacensi viuunt quadraginta vel eo plures Cieghi, omnes eadem dignitate ornati, ac in congregationes distributi. Vna quoque eorum pars magnum habet discipulorum numerum, qui & ipsi de Cieghis sunt. Ioachimus supra nominatus cuiusdam harum Congregationum caput est, ferturque multos haberi auditores, qui suo tempore omnes CHRISTI scholam ingredientur. Dico suo tempore, quia necdum illos habet pleno iure sibi obnoxios, sed breui habiturus est; qui enim nūc ludo præest, cùm quartum annum agat supra octogesimum, non videtur diu victurus. Non possum verbis satis exponere V. P. quantam in hoc Cieghо deprehendamus habilitatē ad omnia bona. Eximia pollet in dicendo gratia, quæcunque è Theologia Christiana proponuntur, comprehendit facillimè, & memoriæ diligenter infigit, vt cum aliis communicet, quod sedulò & cum ingenti omnium admiratione facit. Vtinam DEVS

donum

donum gratiæ, quo tam feliciter vtitur, in eo augere dignetur Dominus noster vitam illi concesserit, speramus eum in hac re Meacensi magna perfecturum, atque etiam in Quanto, vbi nunc to tempore est diuersatus. Iam a Moan Paulo euocatus est ad arcem, vt populum illum paret ad audiendum res diuinas, atque etiam, vt speramus, ad recipiendum baptismum; eamque ob rem vrgemur P. Viceprouincialem, vt pro missione Quantaua mittat nobis vnum Patrem & vnum fratrem.

Baptizatus deinde est vir nobilissimus nomine Figedonus Iacobus, cum coniuge sua Lucia, & filia Anna, quod sua exhortatione effecerat Santocu Romanus proprius eius filius, & duobus vel tribus annis continuarat, accepta occasione à morte Gaiotanam soceri Figedoni, qui dum esset in extremis, per dictum sui manum, (qui id petierat) obsecrauit Figedonum, vt si ipse aliqua consolatione se ante mortem afficere vellet, salutari illi cro animum adiungeret, hoc donum se oblaturum in conspectu Dei. alia verba prætermitto. Motus hac obsecratione Figedonus responderi illi iussit, se libenter eius desiderio obsecuturum quod vt dixi, fecit, exemplumque eius secuta est familia, & ob nobilitatem eorum complures alij, qui omnes in præsentem vsque diem constantes in fide perseuerant. Possem multa de illis recensere vt de insigni caritate & simplicitate, qua nos tractant, deque singulo studio in moderanda familia tota, ne quid à recto deflectat: quæ non aliud esse videtur, quàm domus religiosorum.

Bis hoc anno P. Franciscus Perez inuisit Christianos regnorum Mino & Vocari cum magno omnium fructu: verè vt dici possit, Christianorum illorum pietatem sanctaque opera tam manifestis argumentis augescere, vt sint quoddam gentilium spectaculum, eorumque exemplo multi, & ex iis quidam nobilitate generis clari, Christianorum numero se aggregarunt.

In regno Mino Socondonus Ludouicus & Sceirocudonus Iacobus, viri principes, velut binæ columnæ totam illam Christianitatem sustinent, subministrandis æquè temporalibus cùm opus est, ac spiritalibus præsidiis, suaque autoritate & exemplo faciunt, vt res nostræ magno loco sint apud gentiles omnes.

Ad conseruandam vnionem, quoque mense binis in ædibus conueniunt, & à prandio de diuinis rebus colloquuntur, ac specialiatim de remediis tuendæ confirmandæque pietatis, ac mutuæ cordiæ continuandæ in pauperes Christianos, aliisque de rebus optimis. Itaque cùm animaduerterent magnam omnino ac

cessionem fieri ad rem Christianam, locumque nouæ messi penè comparatum vehementer rogarunt me, vt vellem isthuc fratrem aliquem mittere. Cæterùm cùm plures hîc non sint quam quatuor, misi illis hominem magna fide & prudentia, qui non secus, quam fratres nostri, multis iam annis conciones ad populum habuit fructu maximo. nam inter alia vocatus à Toranosucundono in ditionem suam, sermone suo & consuetudine familiari quadraginta hominibus, & inter eos multis eximia nobilitate, auctor fuit complectendæ Christianæ vitæ & doctrinæ, nec antè cessabit, quàm omnes in eandem sententiam, iuuante Toranosucundono homine in fide ardentissimo, pertraxerit. Quòd si eorum res ita procedere porrò pergant, necessarium erit eis vnum Patrem concedere, quem iam non habemus: nec videtur eis negari posse, maximè cum Sanburodonus iam eò missus iis donis sit præditus, vt dixi. & omnino iudico, ibi statim ædificandam esse Ecclesiam, vt P. Franciscus Perez mihi quoque significauit.

Sub hoc tempus magna lætitia illarum partium Christiani affecti sunt, exemplo cuiusdam viri nobilis, antiqui Christiani, qui cùm supra annos triginta inter medios gentiles illibatam fidem vitamque Christiano homine dignam tenuisset, tandem vi morbi in lectum deiectus; vbi intellexit iam nominatum Patrem in Guisu, vrbe regni Mino præcipua, degere, se eò deferri voluit, & detectis per confessionem anteactæ vitæ peccatis, optimè cõparatus, ingẽti sua & fidelium omnium consolatione animam Deo reddidit, honorificoq; funere elatus est: quæ res non modò Christianis, sed etiam Ethnicis non exiguæ ædificationi fuit.

Nec minor fructus constitit in regno Voari, vbi Christiani omnes errata sua sacerdoti patefecerunt, & ad fidei piorumque operum exercendorum constantiam se mutuò animarunt. Quã in rem non mediocriter prosunt exempla Tangedoni, & generi eius Sciozaimondoni, ac feminæ vnius Christianę nomine Aloysiæ, quæ inter Christianos illos est instar vnius fratris nostri, & in se curam suscepit iuuandorum omnium qui in vrbe Quius versantur.

Vt verò cognoscat P. V. quemadmodum Deus quoque se communicet humili loco natis, & sancta sua gratia ad magnã animi nobilitatem euehat: Fuerunt ibi iuuenes duo, qui tantam in sua conuersione fidem & in vocatione constantiam declararunt, vt multis licèt probris, iniuriis, & persecutionibus à cognatis diuexati, ne minimumquidem languescentis animi indicium dederint,

rint, quod Christianis omnibus magnæ voluptati & ædificatio- fuit. Vnus eorum erat filius fabri lignarij, hominis Ethnici, in e rum sodalitatem adscripti, qui ratione suæ stirpis & genealog officium gerunt statis anni temporibus idolis Iaponicis minis rium suum præstandi, quare & legi Christianæ infestissimus e Verùm apud DEVM non est acceptio personarum. Filius iam d ctus, cùm decimum quintum vel decimum sextum annũ ager & litteris Iaponicis imbueretur ab homine Christiano exim doctrina & virtute prædito, tanti Magistri egregio exemplo p motus est, vt cognita Christiana catechesi, etiam diuinum hau mum susciperet. Res, licèt secretissima, nõ diu latuit patrem, q ira æstuans, vt insigne scilicet negotium eius magistro facesset iuuenem omnibus vestibus nudatum domo exturbauit, iussit ne in eam, nisi eiurata lege, quam profectus esset, pedem amp inferre auderet. Exturbatum, consilioque paterno minime quiescentem, Tangodonus in suam domum recepit, in qua multos dies permansit. Interim dictus faber impotenti animo minabatur, se per magnum quendam Dominũ, inibi commor rem, nomen Christianorum apud Regem delaturum, effectur que vt omnes è medio tollantur. Sed tãdem certi Christianor amici suo interuentu & rogatu licèt ægre hominem impuler vt filium non solùm in ædes suas reciperet, sed etiam in religi Christiana persistentem impunè haberet. in qua hactenus, co temptis paternis conuitijs, fortiter perstitit. Alius adolescẽs e dem ætatis & scholæ baptizatus est à dicto Magistro, quem pa re cognita, tam durè accepit, vt coactus fuerit fugam capesser auxilium implorare Christianorum Minoënsium, qui per qua ginta dies eum humanissimè tractarunt. Pater animaduertens reuerti filium, etiam atque etiam dictos Minoënses obtestatus vt filium remitterent, sancteque promisit se permissurum, vt de Christiana perseueret; ita remissus est, & a patre magno hon re & gaudio susceptus. Cùm ergo illis Christianis factum esset vis, P. Franciscus Perez rediit, & ex itinere inuisit Christianor gni Vomi, qui viuunt sub patrocinio Boco Ioannis, & alter cuiusdam, nomine Sancij, qui, vti sunt magna virtute & zelo p diti, omnibus illis Christianis duces & autores sunt, vt constan in religione Christiana persistant, eosque non secus quàm fil in timore Dei gubernant, quaque Dominica in ædes suas con cant, procurantque vt suo tempore omnes de peccatis confite tur. Hi duo sunt illi, qui exortæ persecutionis initio, magno fuæ periculo me ad septuaginta dies domi suę aluerũt. Deus ben

dictus abundè compenſet eis omnes ærumnas, quas in gloriam nominis ſui ſponte ſuſtinuerunt.

Hoc anno bis inuiſi Chriſtianos agentes in vrbe Bozacca, Sacai, & Tacaencuqui, atque etiam eos, qui habitant in montibus, fructu non pœnitendo, qui tamen maximè in illis montanis, vtpote hominibus rudibus & ſimplicibus, eluxit: nam in illis quaſi viſibiliter eximii gratiæ diuinæ effectus ſe produnt, omnes admirabili concordia inter ſe conjuncti, humiles, obedientes, deuoti, bis quotidie Eccleſiam ad conſuetas orationes perſoluendas adeuntes. Quibus exemplis vicini gentiles plurimum commouentur, & paulatim ad eandem legem complectendam perducuntur. In ditione Tacaencuqui, Deo propitio, fauore quorundam veterum Chriſtianorum ibi degentium, noua Eccleſia hoc anno excitata eſt, in qua ipſo Circuncifionis die cum omnium lætitia & gratulatione primum Miſſæ ſacrum celebraui. Inſpexi quoque loca, in quibus nonnullas afflictiones & certamina, maximè ſub perſecutionis initium, eram perpeſſus, interque gemitus & lacrymas affluebant noua ſolatia videnti exurgere rurſus Eccleſiam, licèt priori minimè parem, & ſupereſſe adhuc aliquas primorum Chriſtianorum reliquias. Cùm verò poſtea didiciſſem, gubernatorem ditionis huius conſtitutum nobilem quendam virum, bonum & humanum, omnino decreuimus eum vere proximo viſitare, omnemque lapidem mouere, vt fiat Chriſtianus: & ita futurum, ex optimis naturæ eius donis, auguramur. Et ſi factum fuerit, non dubitamus, magnum fidelium numerum eius exemplum ſecuturum.

In hac viſitatione accidit res quædam memorabilis, quæ haud ſcio, majorémne nobis dolorem an voluptatem conciliarit. Cùm Rex Taiconſama mandaſſet Ioſce Benedicto filio Riuſæ gubernatoris Sacayani, vt in ædibus recens in nouo oppido Fuſcimenſi fabricatis tres vel quatuor mulieres ſibi adjungeret, eo quòd locus ille eſſet peramœnus, & ad delicias factus, reſpondit Yacuin qui præſens aderat, neutiquam id fieri poſſe, propter eius coniugem Agatham excellenti virtute feminam, quæ vti natura vehementior & ferocior eſſet, ita nunquam æquo animo eam rem ſit toleratura. Sed cùm Rex rurſum inſtaret, Ioſce, ne hominem offenderet, verba quædam purgandi ſui cauſa protulit, quæ ſecundùm externam ſpeciem ponderata in deteriorem partem à Chriſtianis accipi poterant, quaſi aliud quiddam reconditum geſtaret in pectore. Mihi profectò, re per Agatham cognita, prima fronte

visa est periculi plenissima, ansamque datura acerbiori in
excitandæ persecutioni, quàm hactenus sustinuerimus. na
coniunx marito in hoc negotio, vt est Christianæ disciplinæ
naciſſima, cum minis serio obsistat, mox ad aures Regis per
niet, qui si intelligat illas minas ab ea ratione Christianæ legis
tentatas, verendum est, ne eueniat nobis, quod S. Petro qu
do martyrium subiit, hoc est, ne agamur in crucem. Quam
rem anxius, interque spem & metum suspensus, ac quid fa
vel consulto opus esset ignarus, rem totam patefeci Rioqui
Benedicti socero, dixique vt compararet se ad mortem, quam
quidem filia sua AGATHA constituisset nequaquam tol
re, quæ REX marito suo imperasset. Ille verò actutum resp
dit: Parabo me libenter: immo hæc verba subiecit: VI
CENTIVM filium suum, in bellum Coraianum abeunte
dixisse sibi; si occasio se offerret sustinendi martyrii, nulla se in
posita mora, nomina omnium in familia sua degentium, et
minimorum puerulorum, in scedam relaturum, eamque lu
bus oblaturum, cum adiuncta cõfessione, omnes illos esse CH
STIANOS: non posse se angusto fractóque animo esse, vt
honore DEI vindicando tuendóque omnium Iaponiæ CH
STIANORVM bono agitur. Quæ responsio existimare po
P. V. quantam nobis attulerit voluptatem, maximè cùm
rientia quotidiana in hoc genere ita se hactenus nobis probe
vt minimè dubitemus facta verbis responsura. Cæterùm qua
erat tam ardua & grauis, diu multumque expendimus, quid fie
opus foret, vt DEVS, suscepto nostro ad opperendam pro
nis sui gloria mortem voto & desiderio, suam quoque voluntat
nobis in negotio tam lubrico patefaceret: reque DEO per
rum dierum preces assiduas commendata, in quibus vniuers
triusque Iosce & Rioqui familia expiatis per confessionem
pane cœlesti se communierat, in mentem venit, rem in hunc
dum transigendam.

Nempe, vt proposito ab omnibus facto non offendendi Dei
AGATHA, dum IOSCE Fuscimum ad incolendas nouas
des se confert, inuiseret Iacuinum, eique diceret: quand
quidem marito suo deinceps viuendum esset Fuscimi, se quoq
eò concessuram, vt ei cohabitet; nulla siquidem ratione con
nire, vt cum illo degant aliæ mulieres, sed nec vllo iure cum
Rege constringi posse, vt in gratiam eius alia vtatur coniuge,
lioquin nullam se quietem marito suo IOSCE relicturam
quare & dictum Iacuinum, vti summum eius amicum, &

ma autoritate apud Taiconſamam, marito omne ſtudium impendere debere ad eum ab hac calamitate liberandum. Placuit hoc conſilium omnibus; & quoniam repugnabat nullus, felix ſperabatur conſecuturus exitus. Si V. P. præſens adfuiſſet, quando hunc caſum ventilauimus, maiorem in modum admirata fuiſſet ardorem, prudentiam, & conſtantiam AGATHÆ vxoris IOSCE, quæ ad confirmandam fidem eius, quod animo deſtinarat, in hæc verba prorupit: Si ego odoratus fuero, te alia vſurum coniuge, vt Chriſtianæ religionis amans, te commonebo: ſi verò monitis meis poſthabitis eam in domicilium tuum admiſeris, ego mox præſtò adero, & cum extrema ipſius tuaque contumelia manibus in capillos coniectis eam inde exturbabo, etiamſi certò ſciam me eam ob rem à Rege, cui ſummopere hoc meum facinus diſplicebit, in crucem agendam. Itaque pro virili parte tua procura, vt non aliud fiat quàm iam antè dictum eſt. Vtinam Dominus noſter impediat, ne hic Rex quidpiam tale Ioſce imperet, vt re tota ſilentio ſuppreſſa omne periculum remoueatur.

IAM verò, vt V. P. intelligat, quàm meritò doleamus, non amandari huc Roma & ex aliis Europæ partibus operarios, commemorabo rem conſolationis pleniſſimam, atque vtinam magnum V. P. calcar addat, ad parandum aliquem numeroſum operariorum nouorum exercitum. Ante aliquot annos Bozaccæ ſacris baptiſmi aquis ablui Nobunangæ generum nomine Chuſambrodonum, vel Findadonum Leonem, hominem in legibus Iaponicis exercitatum, inſigni prudentia præditum, famaque & exiſtimatione nominis inter omnes Iaponiæ Dominos longè Principem, tum ob ſingularem in bellis gerendis felicitatem & fortitudinem, tum ob raram eius in omnes liberalitatem. Hic tum ob maximam mutationem & viciſſitudinem in regnorum ſtatibus ex bellis conſecutam, tum ob Patrum noſtrorum exilium, non potuit perinde, ac nos optabamus, noſtris mederi afflictionibus; vt enim omnibus Dominis dignitate anteibat, ita omnium quoque in oculis ferebatur. Verùm enimuero in fidei profeſsione conſtans ſemper permanſit, nec quicquam de priſtino in Patres amore detraxit, inuiſens eos, quoties locus & opportunitas minima ſe offerret. Cùm ergo Rex non ignoraret, eum tam præclaris naturæ dotibus inſignitum, ad tantam ſtatus dignitatem eum euexit, vt inter præcipuos Iaponiæ Dominos numeretur, plus autem omnibus ſit amatus, eo quòd

in illo omnem spem defixerit Iaponicæ Monarchiæ conser-
dæ in suis successoribus. Quod superioribus diebus manife-
simè declarauit; nam cùm nuncium accepisset, illum ex
uissimo morbo ad mortem vsque decumbere, lacrymans
Si diem obeat Findadonus, iam omni spe excidi Monarch
meis continuandæ. Quare & inusitatam diligentiam adh
in valetudine eius procuranda: mandauitque duobus præ
Dominis, vt eiusdem rei curam in se susciperent, & quot
de eius statu certiorem redderent. Cum dicto Leone quat
tinenter versatur Iustus Vcundonus, nam multo iam te
re arctissima inter se necessitudine sunt deuincti, hic cur
auctor fuit vt Christianæ religioni nomen daret, & nunc
ram dat Iustus, vt ad primum statum, quo Christianis
tus est sacris, eum reuocet, quemadmodum & fecit; Na
ctus Findadonus crebrò de me in sermonibus quotidianis
contatur; & permoleste se ferre declarat, me adhuc delite
vrgetque vt cum huius vrbis Gubernatore agam de loco, u
nobis ædes cum Ecclesia excitentur, se quoque eadem de re
co acturum; Regi deinde expositurum, ex praua quorund
formatione nos esse exilio multatos, non conuenire in no
ta illa accusationum ob quæ delati eramus; sibique prorsus
ri, Regem facilè omnia condonaturum. Hæc omnia mih
lit Vcondonus, qui illud quoque addidit, se, si ex morbo c
lescat, apud eum effecturum, vt vnus Pater cum fratre in
gna amandetur, ibique commoretur, & Christi Euangeliu
ciet, seque litteras ad suum cognatum Moan Paulum supra
natum daturum, vt iis acceptis voluntatem suam exequatur
est, vt vniuersus status fiat Christianus.

PATER autem status vel ditio eius in longum itiner
cem, in latum verò septem dierum; inter opida autem ha
num nomine AIZV magnitudine præstans, denis ædium
libus instructum. Ab oriente attingit mare, ita vt facilis
sit traiectus, si triginta vel quadraginta dies impendas, in
Hispaniam. Videt ergo V. P. quanta sit hîc dispositio & præ
tio diuina gratia opitulante facta ad conuersionem omni
storum regnorum. Et si DEO placuerit integram huic Do
restituere valetudinem, nec aliud impedimentum interc
rit, procurabimus eodem propitio, vt omnia quæ an
cta sunt fiant; mihique videtur, Patrem Viceprouinc
ad hoc vnum Patrem cum fratre vno missurum. Quo
Dominus noster pro immensa sua misericordia prospero

successus dederit, curabimus quoque eò mitti Ciegum Vgoradonum, cuius suprà mentionem fecimus, is enim Findadoni cognatus est, & in iis regnis diu versatus, omnibusque notus.

CVM hucscribendo peruenissem, aduolat Iustus Vcondonus, totus lætitia exultans, & nuncians Findadonum in rebus fidei esse quasi hominem recens à morte ad vitam excitatum, atquideo ad eam rectiùs confirmandam impensè petere, vt illuc VINCENTIVS frater noster mittatur, à quo omnia necessaria cognoscere possit. Post biduum ergo eum mittam. Postulare cœpit, vt omnes sui amici ad CHRISTI Ecclesiam adiungantur; Vbi de peccatis suis confessus fuerit, de quo iam Vcondonus statuit eum commonefacere, non dubitamus Spiritus sancti gratiam in eo operaturam tanta efficacitate, vt vnus ipse, pro existimatione qua pollet apud regem, sit nos pristino statui restituturus. Vcondonus in locanda hac opera non sinit sibi vel minimam opportunitatem eripi, & in eam spem adducimur, fore, vt DOMINVS noster tam diuturnam mortificationem tot annis toleratam breui commutet in summam consolationem, & ex eo magnum suæ sanctæ fidei prædicatorem & ministrum efficiat. Ex his, verò omnibus iam memoratis V. P. facilè potest quasi oculis coram intueri maturum & proximum fructū, quem hæc vinea sua & dilecta Iaponiæ sponsa promittit, per hanc tribulationem, in qua etiamnum versamur, significatum.

SVB finem harum litterarum, visendi mei causa, huc venit adolescens ille regni Bigen, dictus Saquiodonus Paulus, quem Vincentius frater noster concionibus suis Bozaccæ à superstitionibus Iaponicis retraxerat. Aliquot horas cum eo collocuti sumus. & ex rerum narratione facilè collegimus, eum magnam in Regnis occidentem spectantibus Ecclesiæ columnam futurum. Pauca ex illis, quia memoria digna sunt, & consolationem tum V. P. tum nostris allatura videntur, hîc annotabo. Dictus adolescens à suscepto Baptismo domum suam reuertit, in regnum Bigen. Post reditum infirmatur vxor, & intra paucos dies moritur. Morte hac vehementer affligitur, tum quòd femina esset admodum nobilis & prudens, eamque ipsos vndecim annos habuerat, tum quòd à natali suo nullus ei tam acerbus casus acciderat. Turbato in mentem venire cœpit, quid si tibi id obuenerit ob susceptam nouam religionem? nec deerant alii, vt complures Bonzii, & nonnulli

consanguinei, qui idem auribus eius inculcarent. Sed mox
diens ad se, oculis in cœlum sublatis, dixit in corde:
gna est hæc dæmonis tentatio, quam DEVS ad probandam
meam constantiam permisit: cumque ita sit, nihil à me
tinebit. Inuicto ergo animo, cohibitis lacrymis, procedit
funus defunctæ, omniaque eius pretiosa vestimenta, ornam
ta, & quicquid ad eam pertinebat è cubiculo ejecit, dicens
sentibus, quoniam illa alterius sectæ fuisset, curarent eam
mari à Bonziis: se, quoniam Christianus sit, nihil de eius
bus vsurpaturum. Hîc Bonzii contrà instare, nisi Christo
nunciet, sectamque vxoris profiteatur, se ne digitum quo
funeri admoturos. Ille verò magna incensus ira ex adue
sponsare, ne quidquam hac de re mutirent, facerent de ca
re, quod collibuisset, abjicerent, si vellent, in lutum,
sua sententia non discessurum. Bonzii igitur perspecta eius
stantia funus ad sepulchrum, & cum eo omnia vestimen
cubiculo abjecta, extulerunt. Vt verò luculentiùs suæ in
Christiana constantiæ publicum exemplum daret, in co
ctu totius multitudinis, tum Bonziorum tum aliorum D
norum Gentilium, veritus non est vesci carnibus, in eo ip
co, in quo vxor sua vita decesserat, quod Gentiles sacr
loco habent, si fiat non solùm ipso mortis die, sed etiam e
die per multa annorum curricula. Quam rem etsi omnes
mirarentur, nullus tamen fuit, qui reprehendere auderet.
victoria plurimum erectus est & confirmatus, magnoque
desiderio flagrat insigne aliquod facinus ad gloriam DE
signandi, pro rependendo quadantenus summo vocationis
beneficio, vt ipse loquitur, præ tot milibus hominum Eth
rum sibi præstito. Ac vt clariùs liqueret, quanta Spiritus
cti gratia imbutum fuerit illius pectus: semel atque ite
in multorum præsentia dixit, si noua aliqua in nos tempe
qua exulare cogamur, exorta fuerit, non se permissurum
ditione sua excedamus, & si opus sit, tutela nostri in se
pta, Ecclesiam in sui regni montibus atque ædes constru
rum, vbi nostri suis ministeriis fungantur, & omnes suos
tos doctrinæ CHRISTIANÆ præceptis instruant, qua
fieri potuerit silentio, ne ad aures huius Regis perueniat.
si verò ea ex re vel minimum capitibus nostris impéderet
lum, se primum fore, qui vitam pro CHRISTO sit profusu
ac de hac sua voluntate & proposito neminem debere ambi
Addebat deinde, se id facere non tam Patrum quàm

amore impulsum, cui intelligeret, pro tantis beneficiis collatis, se, quantus quantus esset, prorsus obstrictum. Crebrò quoque vehementer obstupescens, verba illa identidem iterabat, demirari se non parum, qua ratione Christianus fieri potuerit, cùm Regnum consobrini sui sectæ omnium Iaponicarum deterrimæ adhæresceat, in eoque non degant plures tribus Christianis. Nimirum perspiciebat ille, nomen hominis Christiani non industria virtutéve humana aut merito comparari, sed sola DEI misericordia, & idcirco quadam quasi siti exstimulabatur aliquid ad gloriam DEI faciendi; ac quoniam in re præsenti aliud non incidebat, etiam atque etiam à me postulabat fratrem aliquem, qui suo in statu Christum prædicaret, (in quo suos habet reditus vicenorum millium aureorum) omnésque ad verum DEI cultum pertraheret: sæpe quoque repetebat, quanta gratia à diuina majestate donatus esset, ac speciatim clarissimæ cuiusdam, quam in anima sentiret, cognitionis sui, sic vt einon videretur homo, qui id non intelligeret. adjungebat etiam, quotusquisque non crederet DEVM esse conditorem cœli & terræ, eum esse mortis reum, seque in ea fide, si occasio se offerret, paratum mori. Neque me debere dubitare, si Rex iste millies sibi imperaret, vt Religionem Christianam ejuraret, quin millies potiùs pro eius veritate sit iugulum porrecturus: neque illud nouum & admirabile posse videri, cùm sæpenumero homines pro Dominorum suorum temporalium aut fortunarum suarum defensione morti se obiiciant. Alia denique eiusdem generis tam multa subjecit, vt non dubiam spem habeamus, eum inter magnos DEI seruos annumerandum. Est adolescens viginti quatuor annorum, tum Domino suo tum omnibus aliis in hoc regno existentibus imprimis carus; qui prompte illi non secus ac cõsobrino eius obsequuntur, & vt multis naturæ atque gratiæ donis ornamentisque præ aliis conspicuũ suspiciunt & admirantur. Vtinã Deus illi impertiat donũ perseuerãtiæ, quẽadmodum speramus; nostra certè industria in eo formãdo nunquan deerit, donec euadat in alterum Iustũ Vcondonũ: quod facile erit si Meaci, vel Bozaccæ, vel certè Fuscimi degamus: inuitabimus enim eum crebrò in domum nostram, curabimusque vt accuratè in rebus diuinis sanctaque fide nostra instituatur. Cuius constantian omniumque istorum regnorum conuersionem etiam atque etiam petimus V. P. omniumque Patrum & fratrum Societatis precibus apud Deum esse commendatam: sicut iisdem cupimus quique nos commendatos, quia re vera multis ma-

gnisque cum difficultatibus sæpe conflictamur, nec vnquam
desunt infestæ dæmonum insidiæ, variæ afflictiones & arum-
næ, quibus solo gratiæ diuinæ lumine & præsidio fulti superio-
esse possumus, MEACO, 14. Februarii, 1595.

V. R. P.

Seruus & filius in Christo,

ORGANTIN

FINIS.

ALO

ALOYSIVS FROES
ADMODVM
R.do P. CLAVDIO
AQVAVIVA SOCIETATIS
IESV PRÆPOSITO
GENERALI.

ADMODVM REVERENDE PATER
N. IN CHRISTO.

HOc anno 1595 è Societatis hominibus in Iaponia & China numerantur omnino centum octoginta nouem: ex quibus triginta nouem supra centum in quinque præcipuis domibus, & quindecim Iaponiæ residentiis, cæteri verò quinquaginta in China versantur. Omitto alumnos seminarii, Catechistas, & quotquot seruiunt Ecclesiis, qui numerum sexcentesimum sexagesimum excedunt, & à Societate in gratiam istorum Christianorum sustentantur. Numerus autem nostrorum hoc anno nõ parum creuit, tum quòd nouum quoddam Collegium institutum fuerit, tum quòd aliquot tyrones in Societatem sint allecti. A postremis annuis tres tantùm è viuis excessere, Sacerdos nempe vnus & fratres duo. Sacerdos quidem spiritualibus exercitiis magno fructu hebdomade sancta peractis, aliisque officiis pietatis præstitis, vt dignè se compararet ad festum, quod Societatis celebrare solet in gloriosorum Apostolorum Petri & Pauli feriis, mox insequenti nocte a Domino nostro, nullo antegresso morbo, ætate florenti triginta trium annorum, euocatus est ad præmium, vti speramus, laborum suorum capessendum cum septem & decem annis Societati operam locasset. Fratres verò duo, qui erant Iaponii, eodem religiosarum virtutum odore, quo vitam spiritumque traxerant, Conditori suo animam reddidere. In quorum locum Deo auctore Lusitani quinque &

decem Iaponii succesſerunt, cum quibus in Societatem admiſſi rurſum in Collegio Amacuſano inchoatus eſt Nouitiatus, ab a quot annis, eo quòd nullus ampliùs reciperetur, deſertus & depo ſitus. Et hoc breuiter ſufficiat de noſtris. Nam quod ad fructu ſpiritualem attinet, quem diuina bonitas per noſtræ Societa exercitia, mortificationeſque in ipſis, per miniſteria verò Soci ratis etiam in proximis efficere dignata eſt, is facilè intelligetur iis, quæ ſigillatim de domibus & Miſſionibus dicentur. Verù primùm eadem breuitate attingam generatim ſtatum omniu Chriſtianorum, vt clariùs ea, quę deinceps dicentur, intelligan & non opus ſit eadem ſæpius repetere.

Itaque Taicoſama (ſic enim nunc appellatur, qui hactenus, conſtat P. V., dictus eſt Quabacundonus) adhuc obſtinatè per ſtit in impia voluntate ſua, vt nolit promulgationi Euangelii l cum dare; qua de cauſa, licèt multa perfici non poſſint, quæ fie optaremus, ac verè fierent, ſi plenæ libertati eſſet locus: tam longè altiori pace fruimur, quàm vnquam, a tempore perſecutio nis primùm inchoatæ, quæ in nonum iam annum perdura Nam poſtquam Tarazauondonus Gubernator Nangaſacha tunc gentilis ab eo impetrauit, vt noſtri poſſent Nangaſachi ſtituere Eccleſiam, eorumque decem in Luſitanorum auxilio & ſolatium ibi commorari; ipſeque Taicoſama abjecta ſpe exp ditionis Coraianæ reuertit Meacum: noſtri cum omnibus Chri ſtianis in Scimo agentibus, majori tranquillitate & libertate fuerunt. Et quamuis Tarazauondonus, etiam poſtquam amici nobiſcum colere cœpit, & gratiam iam dictam a Taicoſama ob nuit, ſedulò cauerit, ne inirentur cœtus, aut publicè diuina of cia pro Chriſtianis Iaponiis celebrarētur; tamē permiſit in ædi priuatiſancta Sacramēta adminiſtrari, ac fieri quicquid in ſalu proximorum neceſſariò faciendum erat. Itaque plus quàm cen ties tricies mille confeſſiones auditæ ſunt, & ex iis deciés mil eoque amplius generales, ac eorum, qui prima vice confeſſione inſtituerunt.

In omnibus quoque locis reſtitui cæpit doctrina Chriſtiana hactenus intermiſſa, ac quotidie ad eam audiendam pueri in i num locum ſunt coacti. Quod multis in locis fieri non potera quamdiu Taicoſama ſedem ſuam habuit in Scimo. Doctrinæ hu ius tradendæ onus in quibuſdam Eccleſiis impoſitum eſt certis quibuſdam viris virtute præditis, ac in ea probè inſtructis: inde que incumbit cura omnibus feſtis omnes reliquos Chriſtianos conuocandi, & librum aliquem ſpiritualem in hunc finem

typis

typis excusum prælegendi. Ægros quoque inuisunt, & suo tempore ad audiendas confessiones Patres nostros inuitant, eisdemq; sedulò assistunt, vt piè in Domino moriantur; vtunturque libello lingua Iaponica de modo adiuuandi morientes edito. Qualibet prima Dominica mensis ordinariè conueniunt in Residentia, in qua degit Pater, ac de rebus à quoque gestis pertractant, collationemque instituunt, quomodo vnusquisque muneri suo facere satis possit. Vt autem doctrina Christiana maiores haberet progressus, opusculum quoddam editum est 10 capitibus cõprehensum, in quo succinctè & perspicuè declaratur, quid cuique Christiano credendum pariter & agendum sit. Quod opusculum tam huic genti gratum est, vt hactenus nulla ex re ampliorem videatur cœpisse voluptatem: vnde & fructus ex illo consecutus est planè singularis & notabilis. Quamquam & ex aliis libellis eadem lingua excussis, nempe de modo confitendi, rosarium recitandi, aliaque pietatis Christianæ officia exercendi, non multo minor fructus constitit inter hos Christianos.

Verùm illud præcipuum quoddam adiumentum ad huius vineæ Dominicæ culturam attulit, quòd multis in locis iisque primariis instituta sit conceptionis sereniſſimæ Angelorum Reginæ Sodalitas: quæ sic Iaponiorum animos commouit, tantoque sensu & affectu illam complexi sunt, vt nobiliſſimi quique & omniũ principes honorificum reputent, si nomen illi dare possint. Quocirca studiosè laborant, non solùm in eam inscribi, sed ita quoq; vitam instituere suam legibus & exhortationibus cõsentaneã, vt in diuini seruitij via quotidie proficiẽtes, se digniſſimos fideliſſima Imperatricis cœlestis protectione præstent.

Gentilium deinde conuersio non tam exigua fuit, quin diuina fauente gratia decem millium capitum numerum superauerit; etsi in hac parte admodum considerate & circumspectè nobis agendum fuerit, ne supernacaneo aliquo & imprudenti ardore in discrimẽ vocaremus, quod tanto nobis labore constitisset. Inter hos autem non defuere viri Principes, aliique insignes Domini, vt suis locis speciatim dicetur, quorum opera, aspirante eius gratia, qui eos ad Ecclesiam vocauit, suo tempore speramus ingentem ad nostram sanctam fidem accessionem esse futuram.

De Imperio temporali nihil noui accidit, nisi quòd Taicosama post reditum suum in vrbem Meacensem, quoniam cõsilia de expeditione Coraiana nõ successerant, nepotem suum (iam antè ab eo factum Quabacundonũ) eo vsq; suspectum habere cœperit, vt quem antè multis publicis solennibusq; cumularat honoribus,

quibus

quibus versutus senex incautum iuuenem videtur induisse in laqueos, eum non solùm imperio & dignitate, sed etiam vita (ventrem enim propriis manibus cum aliquot aulicis sibi dissecare coactus est) crudelissimè exuerit. Nec videtur hic finem modumque suæ tyrannidis facturus; nam cùm alios quosdam Dominos similiter suspectos habere videatur, (quòd admodum sit taciturnus & attonitus) prorsus veremur, ne illis eueniat, quod Quabacundoni coniugi & liberis, hoc est, vt immaniter trucidentur. Funestus hic casus certè non obscurè indicat Taicosamæ Imperium, vt omnes huius instabiles mundi dignitates, non fore diuturnũ.

De morte Quabacundoni in hac epistola nihil scribo: quia vna alia prolixè ad V. P. de toto rei progressu & exitu scripsi. In statibus horum Christianorum Dominorum alia mutatio, diuina iuuante gratia, facta nõ est. Inter paucos dies eorum reditum ex Coraiana insula præstolamur. Expectamus quoque in singulas horas Augustinum cum Chinensium Legatis, qui veniunt ad firmandam cum Taicosama pacem. Qua pace confecta confidimus Augustinum ad maiores honores euehendum.

Hæc breuiter sunt, quæ generatim scribenda occurrebant. Venio nunc singulatim ad Domos & Residentias nostras: ex quarum descriptione facilè intelligentur cætera, quæ in his partibus acciderunt. Paucis tamen verbis comprehendam, quod potest dici multis, sic vt tantùm præcipua capita indicem: alioquin res esset longissima, & parum grata.

DE DOMO NANGASACHANA ET OMVRANA AC RESIDENTIIS EARVNDEM.

HOc anno hisce locis admodum afflictæ fuissent res nostræ, nisi Dominus aliunde nobis miserabiliter succurrisset. Nã cùm nauis Lusitana æquo tardiùs anno 94 è Iapone soluisset, & idcirco mercatores illius existimarent eam non posse constituto tempore rursum adesse, ac proinde nec distrahi posse merces in naui aduectas: non solùm consueta consolatione, eaque omnium humanarum summa, quam accipimus in remotissimis his regionibus ex carissimorum Patrum & Fratrum nostrorum Europæorum litteris, destituti fuimus: verùm etiam carere debuimus tenui commeatu eadem naui aduehi solito, ad tantum hominum numerum in Iaponia alendum: remedium quoque ademptũ est, ad compensandos sumptus, quos turbulento hoc tempore facere cogimur in euertendis & reficiendis toties nostris domicilia.

liis. Verùm, vt iam dicebam, non passa est diuina bonitas necessaria deesse iis, qui pro gloria ipsius amplificanda laborant. Permouit enim quorundam Dominorum Christianorum in Coraiano bello agentium corda, vt aliqua eleemosyna nostræ succurrerent inopiæ, quæ in tantis angustiis nostris, non exiguum certè attulit refrigerium. Vt primùm enim ad eorum aures perlatum est, nauē stato tempore non reuertisse, in qua ordinariè nostra sustentatio aduehitur, moti cōmiseratione consultò decreuerunt rebus ipsis se demonstraturos, quanto amore nos complecterentur. Qua beneuolentia & beneficentia hoc ampliùs nos sibi deuinxerunt, quo promptiùs hoc alienissimo tempore, quo ipsi extra patriā, in bello, tantis impensis, tamque diu, hoc est, tribus annis agentes, potiùs aliorum subsidio indigebant, nobis subuenerunt.

Primus verò horum Dominorum fuit Augustinus, qui litteris datis ad Officiales suos in regno Fingensi, mandauit P. Viceprouinciali dari aliquot saccos orizæ, & aliquot alios P. Organtino Meaci.

Secundus fuit Quambioiendonus, qui vnà cum duobus aliis fratribus suis iussit nobis similiter subministrari aliquot orizæ saccos. adhæc P. Viceprouinciali mutuo numerari voluit bis mille & sexcentos aureos, ad leuandam inopiam, non antè restituēdos, quàm nauis insequenti anno appulisset: si autem non cōparēret, se iam nunc illos donare. Scripsit etiam, si pluribus nummis opus haberet, se certiorē quamprimum redderet, curaturum se, vt suppeditentur.

Dominus item Protasius, D. Sancius, & Tarazauandonus, qui iam, laus Deo, Christo nomen dedit, singuli aliquot saccos orizæ subministrarunt.

Idem fecit priuatus quidam homo Nangasachi, qui cùm ad P. Viceprouincialem certam eleemosynam attulisset, & Pater ab eo tam magnam, quòd suam quoque haberet familiam, accipere renuisset, subiunxit ille, se pro sua familia habere mille & centū aureos coronatos, illosque sufficere: itaque homini persuaderi non potuit, vt pecuniam retineret. Sed neque postea, cùm Pater opportunitatem haberet totius summæ restituendæ, quidquam recipere voluit, immo nonnihil succensuit, quòd de restitutione cogitaremus.

Cæterùm quid mirum est à Christianis tantum beneficium nobis præstari, si ab ipsis gentilibus idem præstitum est? Nam Quabacondonus ipse curauit nobis, vti anno quoque superiore fecerat, aliquot orizæ saccos communicari.

Hac

Hac procul dubio eleemosyna voluit Dominus noster nobis in tempore succurrere, vt tanto ardentiùs, pro instituti & officij nostri ratione, saluti animarum incumberemus: siquidem illud quoque singularis earũ promerebatur pietas, vti liquebit ex eo, quæ iam subiungam.

Alias scriptum est, occasione commercij, quod iampridem Japonij habent cum Lusitanis, Nangasachum appellentibus, maximum hominum omnis generis ex variis partibus fieri concursus ad hunc portum: vnde, annumeratis iis, qui in exilium amandati huc habitatum veniunt, eousque accreuit incolarum numerus, vt plures octo millibus hominum nobis confiteantur. Ac occasione huius concursus, vrbs subiecta est Taicosamæ, qui gubernationi eius commisit Tarazauondono, quanquam hic ob alia maioris momenti officia sedem suam hîc non habeat, sed per duos ei vicem gerentes gubernet.

TARAZAVONDONVS igitur reformidans, ne apud Taicosamam accusaretur, quòd permitteret Iaponiis aditum ad Ecclesiam, recens pro solis Lusitanis reædificatam, ac item, quòd paterentur alia quædam similia ab iisdem fieri, pugnantia cum eius dicto, seriò commendauit Patribus, ne Iaponiis ad conuentus Ecclesiæ publicos aditum darent: satis esse, si confessiones eorũ audirent, aliaque in auxilium eorum præstarent in ędibus priuatis. Idem commendauit suis Vicariis. Verùm licèt Patres ex parte sua omne studium adhiberent, vt voluntati Tarazauondoni facerent satis, sic vt etiam portas templi illis occluserint: deinde, licèt à Vicariis eius diligenter aduigilaretur, ac etiam pœna interposita Christianis prohiberetur, ne Ecclesiam intrarent, nihilominus tanta fuit concursatio, vt dissimulari res minimè potuerit. Nam quando enim Ecclesiam occlusam offendebant, eam magno numero, recitantes Rosarium, tamdiu obsidebant, donec absolutis sacris Lusitani egrederentur: atque ita expectando foris, gentilibus maiorem speciem concursus præbebant, quàm si Ecclesiam paulatim ingressi fuissent. Vnde Ottoni, qui sunt viri in vrbe Nangasachana primarii, consultò receperunt, se in propria persona velle diebus festis in viis quibusdam eos obseruare, ne quis vnus ad plateam, in qua Ecclesia est, transiret. His tamen non obstantibus, tantus erat pietatis ardor in his Christianis, vt nec Taicosamæ edicto, nec Vicariorum prohibitione, nec alia vlla ratione coërceri possent vel abstrahi ab Ecclesiæ ingressu. Res profectò quæ ingentem nobis attulit consolationem. Atque hinc liquet, quantum ardor iste condemnet Christianorum frigus in Eu-

pa, quorum multi etiam calcaribus egent, vt adeant Ecclesiam, & officio suo satisfaciant; cùm contrà Iaponij non solùm opus habeant hac in re fræno, sed nec fræno ab aditu templi satis arceri queant. Quamobrem neque defuerunt complures, qui vel hac vel alia via consequerentur quod vellent. Nec modus fuit impediendi vel cauendi, non dico, vt suæ deuotioni satisfacerent in Oratoriis, quæ domi suæ habent, sed ne publicè feriis sextis per Quadragesimam, visendo Ecclesias, quæ sunt circum Nangasachum, disciplinis in corpora sua desæuirent; vel etiam alia virtutis Christianæ argumenta, maximè confitendo aut communicãdo, exhiberent. Itaque factum est, vt Nangasachi, & in residentiis eius, plusquam quindecim millium & quingentorum mortalium peccata per Confessionis Sacramentum sint expiata.

Neque inferior pietas ab iisdem Christianis demonstrata est in nocte sacratissima Natalis Domini. Nam non contenti sacris Missæ, in septem eoque pluribus vrbis locis factis, ad cauendam magnitudinem concursus, qui videbatur consecuturus, obscuritate noctis tecti, tanto numero & frequentia aduolarunt, vt Vicarii ipsi Tarazauandoni, licèt gentiles, coacti fuerint aperire Ecclesiæ ianuas, & totos octo dies omnibus potestatem facere ingrediendi, quibus collibuisset. Ex qua libertate quanta sit orta in populo pietas & religio, vnicuiq; cogitãdum relinquo. Duabus enim ante lucem horis ferè complebatur Ecclesia, & cùm quotidie septẽ sacra dicerentur, tamen necdum omnibus patuit locus vel via ad ingressum: ac tandem necessarium fuit, vt aliqua ex parte satisfieret deuotioni omnium, vt duæ tantùm quartæ partes eorum quoque die ad Ecclesiam ventitarent. Nec tamen adhuc defuerũt multi, qui nescio quibus piis artibus vsi sunt, vt sancto suo desiderio satisfacerent: nam deprehensi sunt die antegressa dormitum se contulisse ad ædes cognatorum, vel alicuius amici illius quartæ partis, cui fas erat postero die Ecclesiam adire. Hic concursus vsque ad festum Circumcisionis indies ita augescebat, vt opus fuerit eum rescindere, ne rumore & fama iusto ampliùs, quàm hactenus factum fuerat, increbresceret. Sed nec hæc pietas, calamitatis incursu, (quod argumentum certissimum est solidæ virtutis) imminuta vel fracta est, vt liquidò apparet in hoc, quod subjiciam, exemplo.

In Philippinis Insulis, quæ mille & eo ampliùs milliaribus à Iaponia absunt, reperiuntur quædam vasa, dicta Boioni, quæ ibi in paruo, apud Iaponios verò in magno sunt pretio, eo quòd in illis nobilissimus quidam liquor, dictus Cia, optimè conseruetur

tur. Nam quæ in Philippinis duobus aureis scutatis, in Iapo
multo pluribus æstimantur, & inter præcipuas Iaponum opes
putantur, ac pro pretiosis lapidibus habentur. Itaque Taicosa
certos homines duos in Philippinas ad comparanda eiusmodi
sa, quotquot haberi possent, ablegauit, existimans se tali negot
tione magnum facturum quæstum. Verùm cùm certior redd
esset, multos Iaponios Christianos negotiationes exercere
nilæ, quæ vrbs est Philippinarum, & inde multos Boionos a
tare, omne studium adhibuit, vt omnia vasa corraderet, eo
qui ea coëmissent, grauibus præterea mulctabat pœnis. Q
re Taicosama (vbi enim regnat lucri cupiditas, nullum effu
est) tam seuerè animaduertit in eos, quorum notitiam haber
tuit, vt magnum collegerit thesaurum. Hæc nimia seueritas
dauit etiam in quosdã viros primarios Nangasachanos, qui
cum captiui sunt abducti. Sed antequam se in viam darent, ve
ne Taicosama hac occasione ipsos tolleret è medio, confir
communicare voluerunt. Alij verò qui erant culpabiles, (si
in hac re aliqua culpa est) quia tamen tales non habebantur
manserunt, & quoniam verebantur, ne detegerentur, aliud
fugium non habuerunt, in hac vita, pro innocentiæ tuæ pa
nio, quàm vt ab auxilio diuino penderent, eoque orationes
omnes referrent. Itaque conspirarunt, vt præter pœnitentiam
ordinariè domi fiebant, oratio, quæ dicitur, quadraginta ho
prolongaretur ad centum sexaginta eoque amplius dies, id
ne intermissione vlla, tam nocturnis quam diurnis horis, fi
nusquisque præstò esset, quando vocabatur. ac viri quidem
niebant in Ecclesia Misericordiæ, feminæ verò in primar
mo, in qua instituta erat oratio quadraginta horarum. De
constantia eorum in tam sancto exercitio à Domino nostro
petratum est, quod erat in votis. Taicosama enim omnes è v
lis dimisit, sanosque & incolumes ad suos remisit.

Multa perscribi possent de Sodalitate Misericordiæ Nan
chanæ, eiusque fructu, quem facit, in subleuandis egenis, a
similibus actionibus. Verùm nunc satis erit indicare, quàm ho
pus pietatis Christianæ omnibus probetur, quamque bene a
tam apud Ethnicos, quàm apud fideles. Nam superioribus an
cùm Taicosama iussisset solo æquari omnes Ecclesias, hæc
Misericordiæ subuersa non est, ob bona opera, quę in illa fieb
vti affirmarunt Officiales Taicosamæ.

Prætermitto etiam quot occasiones diuini numinis offend
di beneficio Congregationis conceptæ Virginis MARIÆ

sublatæ: quæq; remedia, cum aliis bonis operibus, curandis tantis malis sint adhibita; esset enim narratio æquo longior. Itaque vt concludam de rebus Nangasachanis, dico, licèt à Christianis in hoc portu agentibus nullus alius esset consecutus fructus, quàm quòd sanctæ vitæ suæ exẽplo, laudabiliq; cõsuetudine bonis operibus ornata, mouerint gentiles aliunde Nangasachum veniẽtes, vt aures præberent rebus ad salutem spectantibus, & vt precibus etiam impulsi catechesin Christianam audirent, is satis magnus extitisset, nec laudandæ diuinæ clementiæ materia defuisset. Hoc siquidem anno nonagesimo-quinto in ditione Nangasachana sacro lauacro Baptismi abluti sunt quadringenti-duodecim, atque inter illos Tarazauondonus, cuius conuersio quantum valeat ad amplificandam rem Christianam, facilè intelligi poterit ex iis, quæ aliàs de eo conscripta sunt. Certè in conuersione eius liquidò apparet, quanta sit sancti Euangelii efficacia, quantumque ex hoc vno principio, quod in eius conuersione eluxit, in posterum sit sperandum de aliis. Nam cùm ille in summo adolescentiæ flore, nempe vigesimo-septimo ætatis, versetur; quæ ætas voluptatum illecebra solet iuuenes in extremam vitæ licentiam, Euangelica omnino repugnantem, abripere: deinde indies nouis à Taicosama augeatur honoribus, & tamen complectendo sanctam fidem nostram se in discrimen conjiciat omniũ fortunarum, clarissimum in se diuinæ gratiæ operantis signum dat, fore, vt aliquando hoc vberiores edat fructus, quo ætati maturiori egregia virtute ornatæ major apud omnes auctoritas accesserit.

Quod de Nangasacho diximus, idem potest dici de pietate Christianorum in vrbe Omura, eóque veriùs, quòd ad vitam piè sanctéque traducendam suorum Dominorũ, nempe Domini Sancii, Dominæ Catharinæ, aliorumque Dominorum, viuis exemplis excitentur; de quorum virtute scribere nihil est necesse, cum exploratior sit omnibus, quam ego exponere possim. Quare & numerus Confessionum inibi auditarum non exæquat modò Nangasachanum, sed etiam superat, fuit enim sedecim millium. Quãquam baptizatorum numerus inferior extiterit, nempe trecentorum tantùm; nec mirum, quia tota illa ditio Christo nomen iam antè dedit; gentiles autem illi baptizati, sedes suas recenter in ea fixerant. Qua in conuersione illud memorabile accidit vni ex eorum numero adolescenti, quod hîc commemorabo. Cùm dictus adolescens, ex hostium suorum, à quibus ad cædem quærebatur, manibus elapsus, recepisset se in locum, vbi erat

Residentia pertinens ad domum Omuranam, ibique ilico se cō-
ceret in nauim, profecturus in regnum Coraianum, vbi Domi-
eius militabat; mox Pater qui degebat in Residentia ad locum
contulit, & cum iuuene de fidei nostræ mysteriis ita collocu-
est, vt non exiguum desiderium audiendi catechismi ostende-
quo Christianus fieri posset: Verùm quia iam iam soluturæ
nauis, venia à Patre postulata, abscessit. Vix nauim ingressu
rat, ecce mox ventus mutatur, cogitur in tertium diem opp
tunitatem nauigandi præstolari. Sic audita Christiana catech
baptizatur; post baptismum verò rediturus ad nauim ab ob
hostibus suis occiditur. Exemplum admirabile inscrutabilis
pientiæ æquè ac prouidentiæ diuinæ, vsurpantis tot tamque
rios modos perducendi animam ad prædestinatum suæ salut
nem. Sed audite nunc huius contrarium, quod accidit cuid
Christiano inter Ethnicos versanti, qui inusitata & admirab
ratione mortem euasit. Fuerat is, nescio de quo furto, accusa
Et quia hoc crimen seueriſſimè castigatur in Iaponia, sic v
eo, quantumuis minimo conuictus, morte, cum nulla ve
spe, mulctentur; nec tamen possent hunc Christianum verè c
uincere, ecce mox gentiles eum obsident, & dum aliud non p
sunt, importunè compellunt, vt ritu ipsis consueto iuramen
edat; qui erat, vt in folio chartæ subscripto scriberet quod
iurandum, deinde folio in palmam manus deposito impon
ferrum candens, manumque constringendo, in suum c
vindictam & iram Chamis imprecaretur, si obiecti criminis
foret. Quod si manus fortè amburatur, aiunt, experie
probatum, eum noxæ esse reum; si verò à læsione cum fo
maneat immunis, esse innoxium. Cùm igitur hic Christia
in has angustias adductus esset, quippe, vel iurandum illi e
vel repudiato iuramento, quo se reum faciebat, vitæ discrim
adeundum, innocentiæ suæ confisus dixit, fas sibi non esse, vt
te Christiano, per falsum Deum Chami iurare, sed tantùm per
rum. Consentiunt gentiles, vt per suum Deū iuret; ille ergo sig
crucis in folio expresso, ferroque candenti imposito, quia id fa
re cogebatur, magna animi præsidentia ferrum manu cōstrin
Res mirabilis, nec manus nec folium amburitur. Itaque nō sol
solutus est pœna, quam gentiles illi minabantur, verùm cri
culpa, quam falsò illi impingebant.

De deuotione fideque magna, quam hi Christiani habent
granis benedictis, aliàs scriptum est, quanto nimirum studio
expetant, quam diligenter conseruent & intueantur: sic vt in ho
gen

genere prorsus admiranda quædam acciderint. Ego breuissimè duo tantùm huius generis exempla perstringam. Quodam in loco Omuræ Christianus quidam habebat vnum tantùm granum benedictum: cuius vilis domuncula igne tota absumpta est. Bonus homo hoc infelici casu angebatur plurimum, ac imprimis, quòd cùm omni supellectile sua etiam grani illius iacturam fecisset. Extincto igitur igne, tanto desiderio tenebatur recuperandi grani, vt totum diem in cineribus cribro incernendis consumpserit, vt illud inuenire posset. Breuiter, visum est Domino illum solari, in eodem domus loco tandem inuenit tam integrum, ac si ignis nunquam illud attigisset.

Idem accidit in domo cuiusdam pauperculæ mulieris, quam cùm flamma corripuisset, & illa conaretur quicquid posset ex igne eripere, oblita tamen est coronæ, quæ cum duabus sphærulis benedictis in quadam conflagrantis domus parte suspensa erat. Incendio restincto, mulier memor coronę vehementer doluit, ac si magnum aliquod flagitium cõmisisset, quòd illius, maximè autem duarum sacrarum sphærularum, memoriam deposuisset. Et ecce cùm omnia redacta essent in cineres, vtramque inter cineres, diu multumque quæsitam, intactam & saluam inuenit, cum magna ipsius & reliquorum Christianorum consolatione. nec parum hoc miro euentu in sua erga grana benedicta religione confirmata fuit.

DE DOMO ARIMANA; DE SEMINARIO, ET RESIDENTIIS ARIÆ.

FRVCTVS in statu Arimano, beneficio ministeriorum nostrorum & Sodalitatum, quarum suprà mentionem fecimus, diuina gratia adiuuante, collectus fuit non pœnitendus; quotquot enim è nostris operarii ibi versantur, tantum profecerunt, vt septem Sacerdotes viginti duo millia confessionum audierint. Et quamuis D. Prothasius cum flore suæ gentis agat in regno Coraiano, tamen Domina Lucia eius coniunx, & Domina MARIA eius mater, virtutum suarum exemplo magno adiumento in hanc rem fuerunt: sic prorsus, vt è gentilibus, qui aliunde in has partes commigrarunt, ab anno nonagesimo quarto bis mille trecẽta & sexaginta capita sacris baptismi aquis tincta sint, præter mancipia multa bello Coraiano capta, è quibus partim anno superiore, partim hoc anno, post Catechesin auditam, bis mille eoque plura baptizata fuere.

Omitto Ecclesias in quibusdam villis vel recens extructas, vbi ruinam minabantur restitutas. Taceo catecheses & con-nes, quarū beneficio in cognitione Christianæ legis, & CHRI-IESV Domini nostri, magnos progressus fecere. Non scribo que de examine generali facto, pro iis, quibus aditus datus est suscipiendum augustissimum sanctæ Eucharistiæ Sacrament in quo actum est de præparatione ac reuerentia ad hoc sacrū lum necessaria: qua occasione multi, ne à tam sublimi sterio arcerentur, vitam anteactam cum meliore commutar Nec agam de diuerberationibus quaque feria sexta per Qua gesimam vsitatis, licèt enim populus Christianus tanto act concurrat, vt compleatur Ecclesia, tamen quia res est ordina non videbatur mei instituti de ea re tractare. Vnum tamen in argumento prætermittere non possum, quod vt rarum & ex ordinarium est, ita facilè specimen præbet eximii feruoris, flagrat his locis populus Christianus. Quo tempore ministri I cosamæ per statum Arimensem decurrebant, quidam Chris nus, cùm fortè à quodam ad deserendam fidem solicitare metu perculsus quædam languidioris animi verba effutiit. E postea sese colligens, tantopere indoluit, vt nullo verbo ad qu quam dicto, animo ad expiandum hunc lapsum per publicam nitentiam ardentissimo, autor fuerit cuidam, vt per vias publ elata voce clamaret: Talis, ob tale erratum commissum, loco p nitentiæ facit disciplinam. Itaque per omnes vias illius villæ, go denudato, se diuerberabat vsque ad sanguinem: atque ita c missi erroris noxam expians non minori ædificationi, qu consolationi omnibus Christianis exstitit. Possem id genus ra commemorare exempla, sed ne prolixitate tædium affer omitto.

De fructu & progressu in litteris æquè ac in virtute Iapon sium, qui in seminariis degunt, deque disciplina eorum, qua c diuntur, & bona ædificatione, quam omnibus præbent, anno p terito accuratè scriptum est. Quibus id tantùm nunc adjunga humani generis hostem, dum videt in se parari arma per ill seminarii alumnos, multosque in dies strenuos operarios suam perniciem in campum emitti, qui prædam ei ex imis fau bus eripiant, omnes machinas ad euertendum seminarium adh bere, sicut non semel toto hoc persecutionis tempore fecit. fruſtra, & irrito conatu. Ac denique videns nunc non solùm illu saluum & incolume persistere, sed etiam se inuito indies effl reicere magis, autor fuit cuidam famulo domus, cum posi

facilè ad magnas opes peruenire, si nocte in ades seminarii ignem injiceret. Patres enim simulatque viderent conflagrare seminariũ, fuga relictis omnibus dilapturos, ac ita ipsum posse furto auferre, quicquid collibuisset. Ille vti erat ætate adolescens, & exigui cerebri, ita existimauit hoc consilium admodum esse opportunũ, ad consequenda ea, quæ tantopere desiderabat. Nocte itaque cubiculis injicit ignem: quæ quoniam lignea erant, & inter se connexa, cohibere flammam non potuerunt. Supellex tamen omnis salua remansit, quia tempestiue flammis erepta. Periculum fuit non exiguum; omnes enim ferè iam in lectis obdormierant, exceptis paucis, qui nondum cubitum concesserant: & quoniã statim notarant ignem, clamore suo omnes excitarũt, vt periculum aufugerint. Tunc Arima, quæ non lõgè aberat a Seminario, mox multis stipatus equitibus accurrit gubernator, incendii magnitudine motus; incendiarium ipsum, indiciis quibusdam ab aliis domus famulis cognitũ, comprehendit, & autore mali certò patefacto, scopoque incendii excitati ab eodem cognito, tandem morte multatus est. atq; hoc solet esse lucrũ, quod miselli homines suis proditionibus faciunt. Quod verò lucrum ex eodem facinore accesserit satanæ mali inuentori, intellige ex eo quod sequitur: Fecit enim funestus hic casus, vt Seminarium translatum sit ad Residentiam Arienſem, locum omnium in his partibus maximum & nobilissimum, & ab altera quasi parte Arimæ, dimidii milliarii interuallo situm, vbi annis superioribus fuerat Collegiu Itaq; tota illa turba juuenũ, in veterem illam habitationem, auxilio Domini Ioannis D. Prothasii patrui, ibi degentis, quoad commodè fieri potuit, accommodatam, deducta est, cum bona spe noui Seminarii loco commodiore aliquãdo erigendi, cùm D. Prothasius è bello redierit. Cùm verò tot Sacerdotes & fratres in seminario versarentur, excursione facta in vicinas villas & oppida, passim doctrina Christiana exposita est, aliaque Societatis ministeria vsurpata; inductæ quoque B. Virginis Mariæ Sodalitates, tantusque ex confessionibus auditis constitit fructus, vt, à tempore quo Seminarium in Aria stetit, decies milie confessiones exceptæ fuerint. Atque hoc est lucrum, quod fecit aduersarius noster; neque enim solũ non poterant hæc iam dicta fieri per nostros ordinariè agentes Ariæ, sed neque in seminario, si in loco pristino, vbi nullus erat populi concursus, perstitisset.

Bona autem huius fructus pars debetur bono exemplo piæ vitæ Domini Ioannis, & Dominæ Hieronymæ eius conjugis, qui serio addicti sunt eleemosynis in pauperes erogandis, aliisque

sanctis operibus præstandis. Vnde Dominæ Hieronymæ sati
fuit Ecclesiam in honorem S. Hieronymi excitasse, & vecti
annuo dotasse in quodam loco Ariæ vicino, sed preterea vna c
marito aliam exstruxit intra Ariam, omnium, quæ visuntur
Scimo, præstantissimam; facilè vt liqueat, quàm prudenter in
gilent suæ saluti procurandæ. Eorundem autoritate multę diss
siones sunt compressæ, & variæ occasiones diuinā offendendi
jestatem sublatæ.

DE COLLEGIO ET RESIDENTIA AMACVSÆ.

IN hoc Collegio ferè quinquaginta de nostris vixere, & in
bus eiusdem Residentiis sex alii. Quorum occupationes f
ctusq; ex illis in proximo collectus nō absimilis fuit, diuina
spirante gratia, iis quæ iam dicta sunt. Qui vt existeret vbertor
peram dedere nostri primùm, vt exercitiis spiritalibus nou
mentem exsuscitarent, deinde, vt illis mortificationes conf
tas aliaque pia opera adjungerent, atque ita in rebus ad diuin
cultum gloriamque pertinentibus idonea se instrumenta s
mo artifici Deo præstarent. Itaque doctrinam Christianam p
ris instillare, concionibus homines adjuuare, mederi multis p
turbationibus & dissidiis, homines è sordibus peruersæ vitæ
trahere, perpetuum fuit nostrorum exercitium. Confessiones
cies septies mille eoque plures auditæ. Centum supra mille fo
berrimis Baptismi aquis eluti. Plurimum ad hanc rem iuuere
belli spirituales, quorum suprà mentionem fecimus, inter
Christianos distributi. Profuere quoque non parum Sodalitat
iam dictæ. Nouorum item templorum ædificatione vehemen
creuit ardor fidelium: sic vt multis gentilibus, quos hoc spir
tum verbis tum vitæ exemplo, longè verbis efficaciore, permo
re ad audiendum Catechismum, auctores fuerint suscipiendi B
ptismi: vti contigit in Residentia Voiana, vbi hoc studio lepr
genti ad Christum se aggregarunt.

Eadem doctrinæ, prædicationis, & confessionum minister
exercuimus in Firando, Goto, & Facata, sic vt Firandi audita
ter mille confessiones, eoque plures, quod satis est pro numer
sacerdotum ibi degentium. Et vnus ex Firādensibus Patribus
Goto nongentorum hominum peccata audiuit, baptizauit au
tem sexaginta. Item mutato habitu (locus enim erat gentilium
postea concessit Facatam, ad visendos, qui inibi sunt, Christianos
& pasce

& paucis diebus, quibus apud eos commoratus, majori parti aures præbuit, centum Sacramentalibus aquis expiauit. Deniq; tantus fuit hominũ concursus, vt ne in apertum discrimen venirent omnia, necesse fuerit inde discedere, & tempus magis opportunũ expectare ad satisfaciendum eorum desiderio. Atque ideo digressus ad Insulam, magna lætitia receptus est à Domina MARIA Augustini filia, cõfessionibus multorum locum dedit, & quadraginta tres Ethnicos baptizauit. Habet hæc Domina in ædibus suis aram affabre exornatam, ante quam omnes feminæ domesticę coguntur suas habere preces horis vespertinis. Quibus absolutis recitantur litaniæ, post quas sæpenumero faciunt disciplinam. Magno zelo id laborat, vt familia tota diuinis pareat mandatis, & vita Christiano homine dignã instituat: vt verè locus sit hic diuinæ bonitatis extollendæ, quòd tam munifica manu tantũ spiritũ vni adolescentulæ viginti duorum annorum, cuiusmodi illa est, impertiuerit.

Proximis his mensibus maritus ex Coraiano regno inter alia misit illi dono duos puerulos bello captos, quorum alter erat Secretarii Regis Coraiani filius, alter ex stemmate admodum nobili. Verùm bona Domina miserta pueritiæ & nobilitatis in statum seruilẽ redactæ, non potuit eos oculis diutius sustinere suis: itaque vtrumque seruitute liberatum donauit Ecclesiæ, & alterum quidem filium, nempe Secretarii, amãdauit ad seminarium, vt ibi in litteris & pietate institueretur; alterum verò, vt ætate teneriorem, secum domi retinuit, donec per annos idoneus ad disciplinã seminarii reddatur.

DE QVIBVSDAM MISSIONIBVS EX SCIMO.

EX partibus Scimanis, in quibus sunt omnes Domus & Residentiæ, de quibus hactenus egimus, hoc ipso tempore aliquot institutæ sunt Missiones ad alia regna, ex quibus Domino messis placuit aliquot fructus colligere iam subjiciendos. Prima fuit P. Gregorii Cespedes in regnum Corai, quæ licet inchoata sit anno superiore, quia tamen hoc anno cõtinuata est, reliquis adnumerari potest. Huius beneficio multæ occasiones vitæ licentioris, quam bella pariunt, Christianis ibi versantibus abscisse sunt, ac nonnulli principes viri Baptismi Sacramento initiati, vt filius Cicuscindoni, (cuius status æqualis est Omurano vel Arimensi) cum aliquot primariis eius equitibus. Tantusque ex

doctrina, concionibus, confessionibus, similibusque exercitiis
secutus est fructus, vt omnium bonorum inimicus, tantum
pum inuidens nobis, commentus sit modum, quo non modò
tum hunc fructum impediret, sed etiam omnino Augustinum
summum fortunarum vitæque discrimen adduceret. Immit
nim in quorundam eius æmulorum mentem, ac sigillatim ge
lis cuiusdam Domini, cuius ditio Augustini statui proxima
iam tempus præsto esse, in eam calamitatem eum præcipita
à qua nunquam respirare posset, nempe, deferendi eius no
apud Taicosamam, quòd contra eius edicta Patri Cesp
concionandi, Confessiones excipiendi, multosque factis a
abluendi potestatem fecisset. Verùm Augustinus ea dere
monefactus, confestim Patrem in Iaponiam amandauit, &
aduersarii opportunitatem præstolantur, diabolicas suas ma
nationes exequendi, ipse quoque à Taicosama in Iaponem
concludendam confœderationem pacis cum Coraianis inita
reuocatur. Quodam deinde die in sermonem cum Taicosama
bitum dedita opera induxit mentionem de naui Lusitana,
illo anno non appulerat, vt paulatim eum non animaduer
tem pertraheret ad id quod volebat, hoc est, vt Taicosaman
modo informaret, vt nullus deinceps locus querelis, qu
missione Coraiana deinceps incidere possent, relinqueretur
ideo optissimo quodam modo exposuit Taicosamæ, se, cùm
rior redditus esset, S. Excellentiã summo teneri desiderio cog
scendi causam, cur dicta nauis non aduenisset, Nangasachi
casse quendam Patrem suum amicum, vnum ex iis, quibus S.
cellentia potestatem ibi manendi fecerat, prolixeque cum e
ea re pertractasse, & plenam ab eo informationem de tota c
accepisse. Quod ita placuit Taicosamæ, vt multis laudibus
braret Augustinum. Atque hac via non solùm maleuolis om
bus os obstructum est, (cui enim Taicosamę iam constaret rei v
tas, si illi contrarium ingerere voluissent, sibi magis quàm A
stino nocuissent) sed etiam honorem retulit à Taicosama.

ALTERA Missio facta est in regnum Sassumæ, ad preces
rum Christianorum, qui pro confessionibus suis pastularan
Patre Viceprouinciali Sacerdotem. Itaque abiit eò Pater, &
confessiones auditas, non antè regno excessit, quàm trecen
capita Baptismi fonte perfudisset. In idē regnum, cùm forte
dam è fratribus nostris tractandorum quorundam negotiorum
causa cum quodam Domino aliquando veniisset, quò tempore
quatuor gentilibus, ob nescio quæ delicta, extremum sume

supplicium, dictus frater cæpit tractare cum reis de sancti Baptismi ad salutem necessitate: Deus autem tantam eius verbis dedit efficaciam, vt priùs omnes sancto lauacro tincti renascerentur vita æternæ, quam defungerentur temporali. Et quia secundùm leges Iaponicas e medio tollenda erat coniunx & liberi vnius è quatuor, licèt innoxii, supplicauit frater noster Præfecto loci, vt illos vita donatos solo exilio multaret, & impetrauit. Amacusam deinde deducti, ibi sunt religioni Christianæ initiati, licèt mater paucis post Baptismum diebus, cum magnis salutis signis, ad felicioremvitam commigrauit.

Tertia Missio instituta est in regnum Bungense, de cuius calamitate copiosè scriptum est anno proximè exacto, atque ideo non attinet illa hic repetere. id tantùm adiungam, ex omnibus quæ in hac mutatione rerum nostrarum euenerunt, illud imprimis notabile accidisse, quòd quo die anno 89 Rex Bungensis necari ob fidem iussit bonum senem Ioannem, & corpus eius post mortem, ad reliquorum Christianorum terrorem, in crucem agi, eodem miserrimè regno suo sit spoliatus. Sic prorsus, vt videatur Dominus noster perspicuè indicare voluisse, talem pœnam cum tanto damno & contumelia coniunctum illum dicto lapsu promeruisse. Ioannes verò nunc non solùm, post perpessam iniquè persecutionem, in cœlo, sed etiam in terra est exaltatus, quod in dies non obscuris signis diuinæ bonitati demonstrare placuit. vt enim omittam, quanta deuotione Christiani in eum iam in cœlis regnantem ferantur, multis æquè gentilibus ac Christianis iam lapsis feriis sextis lux quædam instar stellæ in aëre apparuit, octo vel decem cubitis eminens supra locum, in quo defixum fuerat boni senis caput, ad aliorum terrorem. Illud quoque non parum confirmat, in diuino conspectu gratissimum fuisse sacrificium hoc à pio Ioanne DEO factum, quòd, euerso licèt regno Bungensi, Christiani tamen omnes in Facata (vnde ipse oriundus erat, & vbi pro sancta fide occubuit) non modò in Catholica religione perstiterint, sed etiam numero mirabiliter augescant. Accedit, quòd eius ædes, quæ in manus gentilis post mortem venerant, tandem in Ecclesiam sint conuersæ. Gentilis enim ille lustratus Baptismi aquis, aram in ea domo erexit, vt seruiret Christianis templi loco. In hoc eodem loco Facatæ DEVS excitauit duos alios Christianos, eodem spiritu, quo bonus Ioannes, præditos, qui in hac Bungi vastitate tantundem faciũt, quãtum ille in extremo vitæ. Egenis siquidem succurrũt, ægros solantur, mortuos sepeliũt, imbecilles

ad sanctæ fidei constantiam animant, exhortationes faciunt, libros spiritales prælegunt, gentiles Christiana Catechesi imbuunt, pueros baptizant. Quibus rebus non solùm Christianos in officio retinent, verùm etiam numerum eorum augent: ita vbi antè bis mille, nunc ter mille capita Christianorum censentur.

Ex his omnibus clarissimè liquet, quàm languida & imbecillis sit omnis sapientia & potentia humana respectu diuinæ, qua Rex tam potens, qui crucis ignominia conatus est infamare, perdere sanctum, ipse cum sua insigni infamia, beneficio crucis cœlo & terra honorati, vt paulo antè dictum est, omnibus fortunis euersus est.

Cùm ergo miseri illi Christiani Bungenses per dictas res conuersiones in tanta calamitate essent, P. Viceprouincialis omni studio conabatur illis aliquam afferre consolationem. Antequam verò eò mitteret aliquot Patres, (regnum enim illud est potestate Taicosamæ, & ab eo per duos gentiles administratum) præmisit vnum è nostris fratribus, illius patriæ, habitum mutuum qui cognosceret, possentne plures de nostris securè audiendis confessionibus aliisque solatiis adferendis ibi vacare; deq; tota re curatè referret. Fuit frater ille vbique receptus magna voluptate & caritate Christianorum: & non solùm didicit posse securè mitti Patres magno desiderio hactenus expectatos, sed etiam horum opera amicitiam cum gubernatoribus gentilibus initam, & cultatemque obtinuit concionãdi, baptizandi, & omnia alia ministeria nostra exercendi: affirmaruntque ipsi gubernatores, se oculos suos ad omnia conclusuros. Vnde factum est, vt duorum mensium interuallo, quo inter illos mansit, sexcentis hominibus aditum dederit ad Baptismum, libros spiritales, globulos benedictos, & imagines, quæ ea de causa secum tulerat, inter illos distribuerit. Certior deinde de omnibus redditus P. Viceprouincialis, remandauit eò subitò vnum Patrem cum eodem iam dicto fratre. Quo autem fructu ibi versati sint, liquet ex epistola Patris, quam hic subjiciam.

Hac, inquit, epistola breuiter itineris nostri exitum perscribo. Cùm peruenissemus Corumam, incredibili humanitate à quodam Christiano Sacaiano, nomine Iacobo, excepti sumus. Hic cum alio quodam Meacensi pacta conuenta iniit, de cogendis omnibus festis in ædes suas Christianis, ad habendas ibi preces, & spiritalium librorum lectionem instituendam. Quod tam strenuè præstant, nullus vt in eo loco degat, qui non sit gnarus omnium

omnium ad salutem pertinentium. Magno mihi solatio fuit videre hos Christianos, numeros trecentos: Confessiones eorum excepi, &, quantum potui, in doctrina Christiana instruxi.

CORVMA digressi, venimus post vnum milliarium ad dominam Iuliam viduam bonæ memoriæ regis Francisci, quæ post filiũ regno pulsum eò se receperat. Magnam voluptatem illi meus aduentus attulit, & cum omnibus suis feminis Sacramento Confessionis se per me DEO reconciliauit. Hinc Nacam profecti, inuenimus certum hominem, qui ne desereret fidem, exulabat à patria, & curam habebat tradendæ doctrinæ Christianæ. Post cõfessiones verò quorundam auditas, & septem baptizatos, inde discessimus, peruenimusque in alium quendam locum, vbi sexaginta duas confessiones audiui, & quinquaginta duos sacro lauacro aspersi. Dum hìc noctu diuque vacamus habendis concionibus, à quindecim passuum millibus quidam Christianus nomine Matthæus aduenit, nos quærens, confessusque, importunis precibus compulit nos, vt secum in patriam iremus, ibique confessiones duodecim è suis exciperemus, & alios duodecim baptismo expiaremus. Ex quibus duo post longam disputationem habitam cum meo socio tandem conuicti veritati Euangelicæ cesserunt, cumque suis vxoribus & omni familia Sacramento baptismi Ecclesiæ & cœli fores sibi aperuerunt.

Vt verò ad 6 Iulij tenuimus Amangucium, Christiani magna benevolentia nos recepere, aperteque demonstrarunt, quanto desiderio nos expectassent. Tanto enim ardore ad audiendu Dei Verbum accurebant; vt opus fuerit sæpius meo socio producere sermonem vltra mediam noctem, dum ego vacarem confessionibus audiendis. Gentiles hic baptizati sunt circiter centum, ex iis qui ad audiendam concionem aduolarant. Magnam consolationem boni Christiani ex hac nostra præsentia acceperunt, quia multo iam tempore nullum de Societate nostra conspexerant. Amangucio iter instituimus versus regnum Bigen, quod est filij Quambiendoni, vbi inuenimus trecentos Christianos, ferè omnes ex regno Bungensi oriundos, huc delatos, quod regnum à Domino Christiano administraretur. Omnium confessiones excepi, & viginti baptizaui. Denique attigimus regnum Bungense, vbi tanto desiderio expectabamur; & primò quidem diuertimus Facatum, vbi & nunc degimus, magna caritate à Christianis habiti, qui dicũtur esse ter mille, inter quos pro ratione officij nostri cœpimus vacare audiendis confessionibus, concionibus habendis, aliisque ad auxilium eorum spirituale præstandis. Hæc sunt,

quæ

quæ scripsit Pater in illam missionem ablegatus.

Quarta Missio facta est in regnum Cicunganum ad arce dam Domini gentilis. Habebat enim ille, ob sum mam cum bono rege Francisco cultam, in hac afflictione Bunge arce sua collectos multos equites & nobiles feminas Bunge qui quasi sacellum quoddam ibi confecerant, in quod con rent, vel orandi vel de rebus spiritalibus tractandi causa. I ad petitionem horum bonorum Equitum huc a P. Vicepr ciale missus est vnus Pater, qui confessionum aliorum que rum exercitiorum beneficio magnum solatiũ illis attulit, & res 40 gentilibus Christo regenerauit. Ex hoc propugnacu inde abiit Corumam, vbi iterum repetitæ sunt confessiones. multis precibus euocatus est ad nobilem quendam virum C scindonum, Coruma nouem milliaribus disiunctum: quo ter peruenisset, nobilis ille multos gentiles conuocauit de Catechismi audiendi iamdudum accensos: quem auditum ha barunt, & menti impresserunt, vt 76 mox Christianæ relig nomen dederint. Et vix baptizati, confestim varia idola Pat burenda attulerunt: id enim ferè facere solent Iaponij, quan mum conuertuntur. Speramus omnino, si coniecturam face cet, ex præsenti populi dispositione, vbi Cruscindonus ex Co no bello reuerterit, magnam Deo aspirante fore conuersio Quam vt Deus nobis impartiri velit, ad sui sanctissimi nom honorem & gloriam, diuinam eius bonitatem implora AMEN.

Omitto, ne sim longior, quæ facta sint in Cicungo, Finge liisque locis, nam non minor in iis, concionum, confessio catechismorum extitit fructus, quam in supradictis. Quare cludam Missiones illas in villa Cicugo proxima. Itaque quo pore Societas in hac Regione Residentiam suam habebat, hæ mi quoque gratia donatus fuit huius villæ populus; & quan deinceps Christiano ritu & more vixisset, tamen magna pe pabuli, tum doctrinæ sacræ tum sanctorum Sacramentorum, borabat. Nunc ergo intelligens Patrem quendam octodecim tùm milliariorum interuallo abesse, ex summo confitendi desi rio, moræ impatiens, cum magno periculo, penè totus se in v dedit, (erant autem centum quinquaginta vtriusque sexus) & Patrem aduolauit, confessioneque facta, cum incredibili conso tione & congratulatione domum repedauit. Ac non multo p suæ virtutis & pietatis egregium specimen dederunt. Domi enim quidam gentilis, nescio qua de causa ira in illos accensu

commu-

comminatus est illis, ni baptismo renuncient, se omnes enecturos. Quo impio mandato cognito, vnanimi sententia & voluntate conspirarunt, se vitam potiùs, quam fidem deserturos, hominique paucis beneque consideratis verbis, ac sententiæ iam dictæ consentaneis, respondérunt se esse inopes operarios, quibus incumberet secundùm Iaponicas leges statis temporibus Dominis suis seruire, quo in officio si deficerent, meritò multari posse. At cùm hactenus nihil in eo genere à se peccatum fuerit; non videre se causam, cur mortem iure minari illis posset, quam hoc minùs commeruissent, quo paratiores essent in posterum ad seruiendum eadem fide, quam hactenus præstitissent. In cæteris, quæ ad conciliandam animæ salutem attinerent, se prorsus decreuisse etiam cū mille vitarum discrimine perseuerare in veritate Euangelica. Homo vero ille gentilis audito tam libero responso, non ausus est longiùs progredi, nec vllam amplius illis afferre molestiam.

DE MEACO.

QVAMVIS in his regnis nostri ob præsentem Taicosamam, qui nunc cum aula degit Meaci, non tam commodè operam dare possint iuuandis Christianis, & idcirco consiliatiùs, quàm in aliis Iaponiæ partibus, ad cauenda maiora mala, rem suam agant: tamen diuina ope non solùm incolumis adhuc existit Meacensis Ecclesia, sed etiam amplificata est, vt patebit ex iis quæ iam dicentur.

Degunt in Meacensi hac ditione è Societate Sacerdotes tres, & fratres quinque, vel, vt rectiùs dicam, continenter peregrinantur: cùm enim opem ferre debeant tot locis, & nunc hos nunc illos Christianos totis his regnis sparsos inuisere, necesse est eos perpetuò circuire. Quinquam negandum non est quosdam illorum fere commorari Meaci, quod est caput Iaponiæ: nam eius gubernator Ghenefoin anno superiore à Taicosama impetrauit, vt P. Organtinus, nostrorum in hoc Regno superior, posset viuere Meaci ob causas aliàs præscriptas, sed ea conditione, vt nullam ibi haberet Ecclesiam, nec vllam baptizaret. Vnde factum est, vt sub vmbra licentiæ de vno Patre, & protectione dicti gubernatoris nobis admodum addicti, omnes reliqui de Societate in hac patria versentur & delitescant. Ex illis duo in sectis Iaponicis sunt versatissimi, concionatorumque omnium præstantissimi: cū enim ex omnibus locis ad hanc aulam varij confluant Domini, & quique Bōzorum litteratissimi, opus habemus hominibus, qui, dum res postulat,

ſtulat, cum illis conſerere manum poſsint.

Ob cauſas igitur antè allatas, in præſenti rerum ſtatu, id primis enitendum eſt noſtris, vt quoad fieri poteſt, nō magn curſus Chriſtianorum in vnum locum fiant. Vnde intra Meac deſcriptæ ſunt ſedecim ædes, in quibus Chriſtiani quoque di ſto tolerabili numero conueniant, ad commendandum ſe Deo precibus, & alia pia officia præſtanda; crebroque noſtri eòdē v titant, vel ſacri dicendi vel concionis habendæ cauſa. Atq; hac diuina maieſtas ſuum gregem paulatim multiplicat.

Multi quoque gentiles ad ædes noſtras, quas habemus Me occultè veniunt, audiendi catechiſmi cauſa, alij ex curioſitat tùm, alij deſiderio ſalutis procurandæ, ita vt cuique liberum facere quod collibuerit, vnde alij baptiſmum poſtulant, alij in fidelitate perſiſtunt, exiſtimantes æquo aſperiorem eſſe ſeru dati in Decalogo obſeruationem. Clariſſimè autem ex hoc e tu liquet, fidem eſſe donum altiſsimi, & non rem humanam. demus enim Euangelium ſanctum aliorum ingeniis ita con re, ab iiſque probari, vt tamen voluntate illud non amplectan alios verò & ratione probare, & voluntate ſuſcipere; alios de in priſtina cæcitate & incredulitate ob peccata ſua perſiſtere, uina tamen bonitas, quę ſemper ex malo bonum aliquod elic omnibus hunc haurit fructum, quòd licèt extremi illi, volun illecebris præſentis vitæ allecta, & per prauos habitus à recto tionis iudicio deducta, veritati Euangelicæ obluctentur, ta multum de veteri idolorum cultu & exiſtimatione detrahant, que aduertunt ſectas ſuas ex fabulis & mendaciis conſutas, ab abhorrere, & contrà ad res noſtras affici incipiant. Qua de c nunquam defuerunt, qui flagrante licet perſecutione in Meac regno ab idolis ad verum Deum confugerent, & maximè hoc no, quo ſexcenti homines ſuſcepto baptiſmo verum DEVM ag uerunt, è quibus multi ſunt equeſtris ordinis & illuſtres Dom quemadmodum intelliget melius P.V. ex quadā epiſtola à P. gantino his verbis ad P. Viceprouincialem data.

Exiſtimo R. V. ex anni ſuperioris litteris cognouiſſe, qua derunt in hac ditione Meacenſi, nec dubito, quin magnam conſolationem acceperit, ſicut accipiet quoque ex hiſce præſen bus. Quod enim ad ſtatum rei Chriſtianæ attinet, is in dies tiores proceſſus habet. Sexcenti ſiquidem gentiles, & inter multi principes viri & illuſtres, ſacris aquis noxam originalē a terſerunt. Primus eorum fuit Samburodonus nepos Nobuna gæ, cuius erat legitimus ſucceſſor. Bimus fuit eo anno, quo Nobuna

bunangà & filius eius primogenitus, huius Samburodoni patet, vita defuncti sunt: nunc verò Dominus est quasi totius Regni Mino, illi à Taicosamà dati pro imperio, quod illi post mortem patrui eripuit. Dominus hic annũ ętatis agit decimum-sextum, adolescens raræ indolis, ac proinde magnæ expectationis. Consuetudine quorundam aulicorum Christianorum (tantum valet pia & sancta conuersatio) in hanc sententiam venit; qui primùm effecerunt, vt afficeretur ad religionem Catholicam, tum vt catechesi aures præberet, denique vt caput sacro baptismo cum tribus aliis Dominis suis primariis submitteret. Nunc tamen res data opera cælatur, si enim suboleret Taicosama, verendum esset, ne vetus persecutio recrudesceret. Idem fecere filii duo Meacensis Gubernatoris Ghenefoin, cum duobus aliis cognatis. Quorum primus à Taicosama accipit quotannis plusquam 50 aureorum scutatorum millia: alter verò ad maximam euectus est dignitatem, ex qua facilè gradus illi patebunt ad maiores.

Idem dico de fratre Hiciundoni Domini regni de Tango, cognato Gratiæ, qui cum aliis quinque summatibus viris est baptizatus. Habet is in regno Tangano quadragies mille saccos orizæ pro vectigali annuo.

Neque hîc constitit res, sed longiùs progressa est. Idem enim exemplum secutus omnium belli ducum facilè princeps, ac celeberrimus ex iis quos Fidandonus Dominus de Vosciu habeat. Habet hic Dominus in regno illo annuæ pensionis sexagies mille aureos, tantisque pollet opibus, ac qui secundas illius status obtinet post Fidandonum. Tantam autem veritatis Catholicæ agnoscendæ lucem Dominus noster illi communicauit, vt posthabitis omnibus periculis impendentibus vnum è nostris voluerit deducere in Vosciu, quo claro Euangelij lumine tenebræ eorum, qui in illo regno degebant, caligine mortis obumbrati, discuterẽtur. Verùm passus est sibi persuaderi hoc negotium necessariò in aliud tempus magis opportunum esse differendum. Missus fuit à Taicosama, post Fidandoni mortem non parum nobis noxiam, in Vosciu, eique regnum illud tanquam suum & proprium cõmendauit. Antequam autem Meaco discederet, filio Fidandoni, ad quem pertinet successio in statum, persuasit, vt vellet baptismum suscipere, quod & proprio ore se recepit facturum. Ac spero, diuina gratia adiuuante, omnino ita fore.

Hîc spe alimur; sed in eo quod subjiciam, spes in rem conuersa est. Volo dicere, ex aula Mori Domini, tanta potentia præditi, vt nouè imperet regnis, & Taicosamę gratissimi, vnum ex primariis

Dominis

Dominis sancto Baptismo initiatũ, cùm institutũ animi sui pro
Domino suo significasset. Non dubito eum Christianis Amang
cianis magno adiumento futurum, nec minùs laboraturum p
conuersione Mori, apud quem in tanta est autoritate.

Sacri item Baptismi aquis mundatus est consobrinus quid
Ciunangondoni, qui redditum habet triginta millium scor
rum. Cuius opera speramus tria regna, quæ habet eius consob
nus, aliquando Christum respectura. Ac vt finem faciam, multi
lij nobiles & Principes viri sunt baptizati: sic vt quasi quotidi
liquos, eosque maxima parte nobiles & illustres, baptizemus;
re non sumus extra periculum, si res innotescat apud Taicosa
Tametsi enim dissimulemus & obtegamus, quoad possumus, n
conuersiones: tamen quia sacer hic ignis in variis partibus se
longiùs, veremur, ne tandem in apertum erumpat. Vt vt acci
nobis fas non est, aditu ouilis Ecclesiæ Christi prohibere eos, q
Spiritus sanctus suo diuino afflatu ad illius ingressum impelli

Hæc sunt, quæ hucusque scripsit P. Organtinus de iis, qui
ter ad sanctæ fidei notitiam in regno Meacensi adspirarunt.
rùm vt aliquid etiam dicatur de antiquioribus Christianis, q
tantùm capita attingam, ex quibus cognosci possit insignis
rum virtus.

Superioribus mensibus mandauit Taicosama nepoti cui
suo vnicè charo, recens apud Meacenses vita defuncto, iustas
solui, tam magnifico & solemni ritu, ac in Iapone vnquam
tui possent. Mos autem apud Iaponios receptus est, vt stato
dam tempore (quæ vna est ex funeralibus cærimoniis) omnes
mini, & alij, titulo aliquo honoris insigniti, seorsim, prout
bantur, honorem deferant statuæ defuncti, & maximè incen
doribus, vt fit in sacrificiis, vasculo adid parato. Ad has igitur
quias inter cæteros inuitatus fuit primogenitus Genosoin S
donus iam Christianus, & ob dignitatem quam gerebat, vti
bat quoque hac cærimonia. Ea inchoata, aduertit se in mi
hærere labyrintho. In mentem enim veniebat, si consuetum
norem statuæ deferre nollet, quando nomen suum è schedula
ordine à nobili quodam viro lectum fuisset, se apertum vitæ
fortunarum discrimen aditurum: si verò deferret, videbat lapsu
fore tanto grauiorem, quanto non iam humana, sed diuina ma
stas ampliùs offenderetur, deinde regno cœlesti excideret, & Chr
stianis omnibus nõ paruo offendiculo foret. Cùm ergo in ani
decreuisset, neutiquam consentire in illud secũdum, existimans
vt vtrique malo mederetur, sibi foras egrediendum, vt ne, quam
non

nomen eius legeretur, præstò esset. Cessit, iuuante Deo, res feliciter. Nam nobilis ille, cuius erat ordine Dominos euocare, diuinans, vt apparet, cur Sacãdonus se subtraxisset, nomine illius suppresso, euocauit sequentem. Nec notari eius absentia ab aliis potuit, ob ingentem turbam Dominorum ibi præsentium.

Nec minori laude dignus est, qui iam sequitur. In regno Voari Christianæ religioni nomen dederant adolescentes duo annorum sedecim. Qua de re certiores facti eorum parentes & cognati gentiles sic indignati sunt, vt grauissimas minas eis intentarint, vt eos abductos a sancto itinere veræ terræ promissionis cæli, in miseram & cæcam Ægypti seruitutem reuocarent. Itaque minabantur se eos, nisi deserta & eiurata fide, pro genuinis filiis nõ agnituros, nec curam illorum habituros: se quoque nunquam toleraturos, vt homines suis in ædibus degerent, qui religionem cũ suis Chami pugnantem tuerentur, etiamsi eiusdem stirpis & familiæ forent: neque enim se loco filiorum habere posse, qui à maiorum suorum religione defeciuissent. Verùm beati iuuenes, qui deserto patre in terra, meruerunt inuenire Patrem in cœlo, animati ab aliis Christianis, fuga elapsi, se receperunt in regnum Mino, vbi magna caritate excepti sunt à Christianis, & omnibus rebus ad vitam necessariis instructi. Exactis autem quadraginta diebus, parentes, considerantes constans filiorum suorum propositum, & quòd ab externis hominibus alerentur, tandem mitigari cœperunt, & cor paternum declarare. Dolentesque se tam feros & inhumanos in carnem & sanguinem proprium fuisse, certos homines amandarunt, qui eos infimis precibus rogarent, vt domum reuerterent, adiuncta promissione indubitata, se nunquam vlla in re, propter susceptam fidem, graues vel molestos futuros. Denique victi importunis precibus, cum magno suorum gaudio & gratulatione victores eò redierunt, vnde impiis minis fugati fuerant.

Veniam ad tertium casum, non absimilem superiori, sed hoc laudabiliorem, quo in ætate lõgè imbecilliori accidit. Vixit Meaci matrona venerabilis, genere nobilis, à bonis fortunæ diues, sed multò ditior & illustrior à bonis veræ pietatis, vti argumentis nõ obscuris, quamdiu in viuis fuit, præclarè ostendit. Habebat hæc ex vno filio iam vita defuncto binos nepotulos, cum vna puella, quos domi suæ in timore Dei educabat. Mater harum, quia iuuencula erat, alteras inierat nuptias, sed cum homine Ethnico, inuita prima socru: itaque noui mariti colloquiis ita refrixit in fide Christiana, quam hactenus professa erat, vt tandem eam

deseruerit. Hoc scelus bona vetula matrona cum nepotibus [illegible] indigne tulit, vt nunquam eam in suum conspectum admiser[it] filij etiam pro matre agnoscere noluerint. Interim bona vetula viuis excedit, relinquit vtrunque nepotulum, alterum quatuordecim, alterum duodecim annorum, cū sorore paulo ambobus p[ro]uectiore, bene educatos & institutos. Visum est itaque huius [tem]pus opportunum reconciliandis sibi filiorum animis, constitu[it] que adire eorum ædes, præmittit, vt facilius eos placet, insi[nuet] munusculum, addens se mox secuturam. Audito hoc ingrato [nun]cio, filij nulla interposita mora, ne in conspectum illius veniret, domo excedunt, sororcula autem se in abditissimum angulum condit. Cum aduenisset mater, nec inuenisset filios, respōsum [est] quod acciderat. Tum illa etiam atque etiam obsecrate, vt [sibi] loqui secum nollent, saltem exiguum hoc & rationi consen[ta]neum officium suæ genitrici præstarent, vt in conspectum [suum] se admitterent. Sed vanæ & irritæ fuēre eius preces. nihil enim [aliud] respondērunt, quam, se eam à tempore, quo ipsos deser[uis]set, & ad idolorum cultum rediisset, pro genitrice vel matre [non] nimē recognoscere. Et quanquam iterum per cognatos, [tum] quā per interuentores, idē a filiis postularit, quod per se impetra[re] re non poterat, tamen non potuit à priore proposito eos dedu[ce]re: quare & coacta fuit cum magno pudore & ignominia domū nullo eorum conspecto, redire. Ac meritò sanè parentibus suis rebellant proprij filij, quando cum tanta perfidia [im]pudenter (vti hæc infelix mater fecerat) renunciant [suo] Creatori.

Quòd si teneræ plantulæ in locis tam incultis producunt fru[ctus] tam nobiles, quid non facient sensu, sapientia, & virtute [flo]lidiores? Vti vnus Iustus Vcondonus, & alij similes? Certè hic Do[mi]nus vitæ suæ integritate tā multos hactenus permouit, vt me[ri]tò millies & iterum millies gratiæ agendæ sint fonti gratiæ, a quo omnia bona in nos dimanant. Ille enim intelligens, quātum referat ad amplificandum diuinum cultum, Dominorum animos habere deuinctos, vt facilius postea reliquū vulgus lucrifieri [pos]sit, omnes curas & cogitationes in Principum virorum conuersio[nem] nem confert: quorum permulti iam occasionem quærunt, vt de[cla]rent se palam Christianos.

Idem ferè affirmari posset de multis Christianis Dominis & [Do]xu mulieb̄ri, vt de Domina Gratia, filia Achici, Domina de Tar[ta]go, quæ in Christianarum virtutum via mirabiles semper progres[sus] sus fecit, nec habet ferè domi suæ alias mulieres, quam Christia[nas]

nas. Clam quoque marito Hicundono duos filiolos suos baptizauit, & iam Hicundonum maritum suum sermonibus suis eò perduxit, vt à sancto Euangelio non sit alienus; sed quia iuuenis, est solutioris vitæ, metu Taicosamæ reformidat aures præbere Catechismo: præbiturus, vbi tempora fuerint meliora. Confido in hanc rem, aspirante gratia Spiritus sancti, non parum præsidij allaturam conuersionem eius fratris, de quo supra egimus, & preces Gratiæ vxoris eius.

Similia scribi possent de Domina Donna Mittia, sorore D. Sācij, & coniuge Domini Firandensis, de Domina item Maria, Augustini filia, & aliis Dominis.

Quamobrem mirum non est, bonum legis Euāgelicæ odorem, exemplis tam efficacibus excitatum, tam longè lateque spargi, vt etiam gentiles ipsi, non dico plebęi, sed primarij vel bene ad Christianam religionem afficiantur, vel certè bene de ea loquantur. Exempli causa: Præteritis mensibus mater Iusti abierat visitatum coniugem Taicosamæ, ob dignitatem appellatam Mandocorosamam: ibi in præsentia duarum Christianarum feminarum, inter alias nobiles feminas, ei gratissimarum, cùm sermo incidisset de Euangelio, Mandocorosama dixit, sibi ideo videri Christianam legem omnium præstantissimam, & omnibus Iaponiis sectis anteferendam, quòd niteretur ratione: clareque indicabat vnum tantum esse DEVM, Cami verò & Fotochi homines fuisse, non Deos. Et conuersa ad Ioannem, vnam ex dictis feminis Christianis, dixit: Nónne ita est Ioanna? quæ respondit ita esse, nec Chami alia re ab hominibus distare, quam quòd Iaponij ineptè & temere illis diuinum honorem detulissent. Continuans deinde Mandocorosama eundem sermonem, subiecit, nulla re, suo iudicio, hanc veritatem magis confirmari, quàm quòd omnes Christiani, nullo discrepante, idem asserant, quod de sectis Iaponicis dici nequeat. His verbis animata alia Domina, coniunx Cicugindoni, cœpit laudibus efferre, vel potiùs inchoatas laudes nostræ sanctæ legis continuare, concludens totam orationem, se vehementer optare, vt maritus suus Christianus fiat, se eius exemplum ilico secuturam.

CÆTERVM, si quis testimonium hominum requirat, ad maiorem confirmationem optimæ existimationis, quam gentiles habent de sancta fide nostra, credo, satis illi fore ipsum Taicosama, qui suo ore crebriùs id confessus est, ac imprimis quodā die, cùm sermonem haberet cum Benedicto Augustini fratre, & Gubernatore Sacaiano. In fine enim colloquij commendans illi iustitiā &

ſinceritatem in gubernando, ſic omnino inquit Taicoſama, re
ego, & à te iure ſuo poſtulat lex Chriſtiana. Aliàs quoque ag
prolixè cum ſuis familiaribus Ethnicis, cùm quibuſdam illor
opportunum videretur tempus, eum arctioris amoris vincul
bi deuinciendi, cœpere eum per adulationem collaudare, qu
homines Societatis è Iaponia exturbaſſet, eſſe enim homines
probos, & impiam profiteri legem. Tum Taicoſama reſpon
Vos ita dicitis, me eos exturbaſſe: ſed non fuit illa cauſa, quam
legaſtis. mihi enim nunquam aut Patres illi improbi viſi ſunt,
lex eorum impia: imò ego affirmo, homines eſſe probos, & leg
eorum bonam: ſed feci, quòd eſſent exteri & peregrini, ac lex
rum contraria eſſet Cami & Fotochi, qua ſectas noſtras om
que priſcas Imperij noſtri cærimonias funditus euertebant, e
ludibrio & ignominia noſtrorum Chami.

Finem faciam harum annuarum conuerſione cuiuſdam c
quam idcirco commemorabo, quòd corroboret illud, quod p
antè dicebam, à gentilibus etiam ſanctam fidem noſtram col
dari. Notum eſt in Iaponia cæcos, quorum inibi magnus eſt n
merus, eſſe in æſtimatione non parua. Habent enim ex veteri
priuilegiis inter ſe quaſi quandam Monarchiam, cuius caput
git Meaci, & ab omnibus loco Principis colitur. Varios hic dig
tatum gradus ſub ſe continet, ad quas cæci ſucceſſiuè aſcend
conuenienter doctrinæ, de qua à capite ſuo examinantur, ac fi
fauori, quem quiſque apud eundem promeruit. Itaque ad dig
tates eiuſmodi prouecti, maiorem quoque exiſtimationem co
ciliant apud Dominos, ſic vt dicti Domini in ſumma veneratio
eos habeant, eorumque conſilio & opera in negotiis & negot
tionibus magni momenti vtantur. Et quoniam ita promoti imp
rium vſurpant in alios cæcos inferiores, fit vt huiuſmodi digni
tes omni ſtudio aucupentur, & munerum etiam corruptelis pro
curent. Maximum omnium appellant Cinghio, qui præter a
pliſſimos redditus, & locum inter omnes Dominos honorati
mum, habet Collegium quaſi diſcipulorum ſub ſe & ſua prot
ctione. Vnus igitur iſtorum Cinghiorum Meaci conuerſus eſt ma
gni nominis & exiſtimationis apud Dominos, aiunt illum ſub
habere tria cæcorum millia, magnaque prudentia præditus e
& ſatis eruditus in Iaponicis ſectis. Cùm audiret catechiſmum
multa dubia magna ingenij viuacitate proponebat. Ex omnibu
Chriſtianæ doctrinæ myſteriis maximè illi arriſit, & catholicæ v
ritati intentum reddidit, beneficium redemptionis noſtræ à Sa
uatore noſtro IESV CHRISTO præſtitũ, quòd exiſtens Deus
noſtr

nostra causa se eo vsque demiserit, vt fieret homo, & deinceps cum tanto suo labore (vt impensiorem erga nos ingratos demõstraret amorem) à morte æterna vindicarit. Nec obscurè externis signis declarauit, quanta interiori reuerentia hic cæcus ob tantum beneficium sanctissimum IESV nomen prosequatur, nam quoties nominatur, magnam exteriùs reuerẽtiam ostendit. Affirmat quoque magnum se discrimen inuenire inter mysteria, quæ in legibus Iaponicis de Fotoqui prædicantur, & nostra quæ de sacro Euangelio & Christo Domino nostro commemorantur; illorum finem & scopum esse arrogantiam & fastum, reddereque homines sceleratos, horum verò humilitatem, patientiam & caritatem, & breuiter mundi despicientiam, suique studiosos reddere pios & sanctos. Atque illud est, quod hic cœcus radio cœlestis luminis illustratus feliciore, quam corporis oculo in sancta fide nostra Catholica perspexit. Vtinam Deus, pro sua immensa bonitate, per hunc dignetur multos alios illuminare non tam à corporali, quã à spiritali animæ cæcitate, quæ illa miserabilior est, cæcitate, ad diuinæ suæ maiestatis gloriam, cui semper debetur omnis laus & honor in cælo & in terra per infinita sæculorum sæcula, AMEN.

Restabat, vt agerem de morte Quabacondoni; verùm quia, sicut initio indicaui, de ea separatim alia epistola conscripta est, facio finem petendo à V. P. sanctam benedictionem, & commendãdo illi totam hanc Christianam Ecclesiã, vt in eam multos emittat operarios, facilè enim ex hac epistola apparet, quantum in hac messe laboremus, & quàm ingens sit, diuina adiuuante clementia, apparatus, qui se ostentat. Nangasacho, 20. Octobr. 1595.

V. P.

Filius indignus in Domino.

Aloysius Frois.

ALOYSIV

FROISADMODVM

R. P. CLAVDIO AQVAVIVA,

PRÆPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

PROXIMA superiore epistola annua[m] uiter scripsi, vel, vt rectius dicam, obiter dicaui, quis fructus hoc anno 95. in hac[...] se Christiana fuerit diuina adiuuante g[ratia] collectus. Sed quia præterea in eundem num incidit luctuosus & extraordinari[us] fus de trucidatione noui Quabacondo[ni] in eadem epistola insinuatum est: qui [...] temporalis sit, tamen quia ex eo clariùs agnosci poterit ho[dier]num Christianorum status, & singularis Dei erga illos prouide[n]dum tantis periculis eos eripit, simulque ob oculos ponit, q[uan]tum valeat dœmon in homine Ethnico, gentilitatis tenebr[is] flagitiis immerso, visum est mihi faciendum, vt exactam t[ot]rei persequerer historiam & narrationem. In qua illud no[tan]dum est, quoties mentio futura erit Taicosamæ, intelligen[dum] qui superioribus annis se appellauit Quabacondonum. [...] enim nomen vnà cum dignitate transtulit in nepotem, vt [...] scriptum, & suo loco hîc repetetur. Itaque nomine Qu[a]bacondoni in hoc scripto intelligitur no-uus, senioris nepos.

DE IN[...]

DE INITIO ET ORIGINE DISCORDIÆ INTER TAICOSAMAM ET QVABACONDONUM eius nepotem.

HÆc vna semper fuit cura Taicosamæ, hoc vnum studium, firmare Imperium suum, & Iaponiæ Monarchiam in suæ stirpis propagare posteros. Cùm verò liberis careret, quorum in regnum successione apud posteros perpetuã sui alere posset memoriam; cogitationes omnes conuertit in eam viam & rationem, qua commodissimè præstare posset, quod tamdiu in animo agitasset, nempe vt tres nepotes, quos ex vno germano fratre habebat, ad summas dignitates eueheret. Itaque primo, quem Imperii successorem designauit, attribuit regna quinque; Secundo tria circum Meacum, tertio duo. Noluit tamen ita esse munificus in suos, quin maiorem sui status partẽ reseruarit sibi. Vnde, præterquam quòd sit Dominus supremus, cui omnes Iaponiæ Domini obsequi tenentur, retinet etiam sibi tanquam propria quatuordecim aut quindecim alia regna, quorum annuos reditus ipse recipit, nullo alio Domino in ea delegato. Reliquam regnorum partem (nam in tota Iaponia numerantur sexaginta sex regna) variis attribuit, quorum alii fuerant eius aulici, alii duces belli, alii fidi amici, adjecta tamen conditione, vt quotannis tributi loco magnam pecuniæ summam penderent. Quos verò Dominos in veteri suo statu vel regno reliquerat, ob eorum potentiam, vel quorum regna non ita facilè commutare poterat, eos exactionibus aliisque oneribus sic premebat, vt ægre caput attollere possent, ac vererentur etiam ne omnibus fortunis ab eo exuerentur. Atque hac occasione in consilium venit indicendi bellum Coraianis, vt regno illo sub jugum misso, quod dimidia tantùm parte Iaponio minus est, illud eis è Iaponia digressis assignaret, & ipse hac arte omnia eorum regna in Iaponia vsurparet. Cùm ergo modo supradicto res Iaponicas instituisset, opportunumque tempus adesse judicasset, consilia ista sua diu animo pressa exequendi, patefecit Dominis, se cogitare de bello mouendo Coraianis, eo siquidem non solùm magnam accessionem fore ad eorum fortunas & statum, sed etiam, post relatam ex hoste gloriosam victoriam, famam amplificati Imperii, nomenque eximii eorum roboris in remotissimas quasque orbis partes cum summa laude dimanaturum. Verùm vt animos suorum efficacius

in hanc expeditionem accenderet, antequam copiæ consci-
rentur, voluit Dominum Tenſæ, hoc eſt Iaponiæ monarchæ
declarare è tribus nepotibus maximũ, qui id temporis vigesi-
quintum, nunc autem trigeſimum-primum ætatis annum a
eique nomen dedit Quabacondoni, (quod eſt nomen, vt ſæ-
ſcriptum eſt, dignitatis) vt indicaret ſe imperio velle cedere, a
nemque gubernationem in nepotem transferre, ac omnibus
ſtidioſis illius curis depoſitis priuatam & tranquillam vitam a
re: contentum quoque nomine Taicoſamæ, quod eſt p
prium Domini Tenſæ, quando filio renunciat imper
Cæterùm hæc omnia fictè & in ſpeciem tantùm ab eo fi
ſunt, vt nepoti, poſt mortem, tanquam capiti, maneret
poniæ imperium. Nam idem Taicoſama re ipſa ſemper vi
pauit omnem poteſtatem & imperium, nepos verò nihil al
habuit, quam nomen Quabacondoni. quanquam cum i
quinque regnis iam dictis, quæ ceu propria ſibi vendicabat,
quia nominabatur Dominus Tenſæ, nihilominus admodu
potens eſſet.

Hoc ergo peracto, collectiſque maximis militum copiis, o
nibus Dominis ad quos minùs erat affectus mandauit, vt
cum populo ſuo cognatis & famulis operam locarent Coraia
bello, certiores eos reddens, tanto militum numero, qui erat o
centorum millium, nullo labore Regnum illud occupari pot
Quod fecit, vt omnes tandem iuberet in eo regno remanere
quos exoptabat è Iaponia abeſſe, vt eiſdem hac arte ſua regn
adimeret.

Hæc erant conſilia, hæ machinationes Taicoſamæ, ſecun
dùm prudentiam humanam non parum callidæ & efficaces, a
vt non dubitaret de felici exitu, maximè vt vidit tam breui tem
pore maximam regni partem cum vrbe regia, capite regni, a
ſuorum Ducum poteſtatem veniſſe. Quanquam communi o
pinione hominum contrarius potius belli exitus timebatur. E
fortè fieri poteſt, vt quod ingenii humani ſagacitas commen
erat, ad extollendam & in futura ſæcula propagandam famæ
gloriam, id iuſtiſſimo iudicio eius, qui gubernat omnia, (q
frequenter in hac inconſtantiæ valle contingit) ſit principium
& origo certiſſimæ ruinæ eius & exilii ſempiterni. Cuius re
non leuia habemus indicia & ſigna. Nam cùm milites Tai
coſamæ non potuerint toto regno Coraiano tandem potiri
propter maxima præſidia à Rege Chinenſium ſubmiſſa, coacti
ſunt tandem omnes copias ad procliuem oram maris traducere

vbi nunc duodecim ferè arcibus continentur, & in dies sententiam de confecta pace expectant. Quam tamen Chinenses more suo inibunt, hoc est, vt ipsi permaneant Coraianorum Domini, Iaponii verò post tantas Taicosamæ impensas, post dimidiatam copiarum partem bello amissam, ac denique post partem existimationis Domini sui iacturam factam domum reuerterint.

In hoc ipso bello obiit quoque nepos quidam Taicosamæ & rursum alius anno præterito in summo ætatis flore Meaci, qui quoniam in cæca infidelitate sua excessit, a rerum mundanarum, dignitatumque prosperitate, ad mortem æternam & perpetuos inferni cruciatus transiit. Deinde postremo mense Augusto ipse Taicosama, sicut infrà dicetur, tertium nepotem, quem fecerat Quabacondonum, è medio tolli curauit. Atque ita euersis fractisque columnis, in quas fallaces omnes spes eius inclinatæ recumbebant, procliue est, vt omnia tandem incipiant retro sublapsa referri, ipseque vno temporis momento huius vitæ vsura & vniuersa monarchia exuatur.

Erat hic Quabacondonus ætate iuuenis, natura ingenua & liberali, multis dotibus & donis conspicua, ingenio scilicet acri & solerti, prudentia rara, humanitate singulari, aliisque morum optimorum ornamentis. Oderat quoque execranda quædam flagitia, inter hos gentiles vsitata, amabat contrà decus omne & honestatem, delectabatur valde consuetudine hominum sapientium & doctrina præstantium, lectioneque librorum Iaponicorum quos scripsissent. Demonstrabat enim se magnificare res religionis nostræ Christianæ, & palàm prædicabat.

Vno tamen insigni nævo notatus erat, cuius tanta erat fœditas, vt non mediocriter obscuraret, quicquid boni vel pulchri natura in eum contulisset, vel addidisset industria: ex quo non poterat nisi magnum aliquod malum magnaque strages toti impendêre Iaponiæ, eoque maior, quo existens monarcha potentiùs efficere poterat, ad quæ patranda eum effrenata animi rabies impulisset. Vitium autem erat huiusmodi: Videbatur cum lacte belluinum imbuisse animum, ita ad humanum sanguinem profundendum erat facilis, ac in mactandis hominibus æquo immanior. Iamque ita consuetudo illa mactandi occalluerat, vt ex summis eius voluptatibus hæc vel præcipua videretur, si miseri homines trucidarentur, & crudeliter dilaniarentur. Quare & in dies stata quadam hora, oblectationis & solatii sui causa, officio carnificis fungebatur, in trucidandis

iis, qui iudicis sententia morti erant addicti. Et hunc in finem ta palatium suum, locum editiorem, rotundum, vndique m tum excitauit, arena intus plenum, in cuius medio stabat me eleganti opere, in quam rei extendebantur eo modo, quo illi libuisset, aut etiam in pedes erecti consistebant, vt posset illos sua libidine machæra dilacerare: voluptateque magna afficie tur, quando membratim tanta arte corpus truncabat, vt nerv cula potuerit accuratius lancinari. Aliàs miseros loco vinci esse voluit, in quos vel telis vel sclopis collimaret, vt sic è vita leret. Nonnunquam, noui Neronis instar, occidit feminas, vt poris intima penetralia ac sedem fœtus humani inspiceret. uiter, tam bestialis erat eius feritas, vt etiam Caligulæ, Dom ni, aliique tyranni, generis humani portenta, illi cessisse vid tur. Nec vnquam in historiis, quas legi, iuueni, vllum istoriu fuisse barbarum & immanem, vt manibus propriis humano guine terram fœdaret, vel qui hoc opere se tantopere oblectar vel etiam se iactasset in tam infami exercitio, ac ille fecit: e res hæc etiam dedeceat hominem in minima dignitate consti tum. Quocirca nec exitus eius alius videtur esse potuisse, q buisse, quàm fuit, secundùm iustam sententiam eius, qui in cio suo nec fallere nec falli potest.

Causæ igitur, ob quas primùm ortæ sunt suspiciones fut discordiæ inter Quabacondonum & Taicosamam, fuere sequ tes: Prima, quia cùm adolescens proclamatus esset Dominus fæ, adiissetque possessionem Imperii, vt dictum est, ac nihilom nus eius administratio & gubernatio esset in manu senis, sequ batur illa infallibilis consequêtia, (regnare enim non sustinet ualem) Quabacondonum non diu æquo animo toleraturum lam rationem agendi patrui sui, eiusque Consiliarios & amic desiderio amplioris obtinendæ potentiæ in Iapone, ad id e impulsuros: nec acquieturos, nisi quod vellent, obtinuisse Altera causa est, quia durante Coraiano bello, Taicosama decreuerat eò amandare Quabacondonum, & iam effecera vt ilico se in viam daret. Illud verò maximam discordiæ causa dedit, quòd Taicosamæ aliquando verbum illud elapsum Regno Coraiano subacto, Quabacondonum ad Chinam ex pugnandam progressurum, ibique tandem se cum noui Qua bacondoni nomine pro meritorum magnitudine eum remu neraturum. Verùm non parum id animum iuuenis perturba uit, vtpote hactenus contentissimi Imperio Iaponico, & cal lidi senis promissis, imò hoc grauiùs pupugit, quo clarius pro

spiciebat manifestissimum esse argumentum, se regno pellēdum: ex quo si pedem semel extulerit, non facilem fore deinde reditum. vitam reliquam transactum iri in solo peregrino, in laboribus & periculis, idque exiguo vel nullo fructu, quam alioquin lætam & iucundam in Iaponia duxisset. Accedit, quòd nemo non vel mediocri prudentia prēditus stultitiæ loco habuerit, sinere è manibus elabi certum, quod iam tenebatur, pro incerto, quod promittebatur. Quare non parum grauatè tulit, quòd se in eam expeditionem parare cogeretur. Et licèt profectio ea consecuta non sit ob infelicem belli exitum, tamen ita res ea exacerbauit Quabacondonum, vt nunquam ex animo deponere posset quod patruus in ipsum machinabatur.

Tertia causa, quæ rem totam ad exitum suum perduxit, & cōcordiam amborum dissoluit, fuit, quòd sub hoc tempus natus sit Taicosamæ ex vna coniugum vel concubinarum filius, si modò filius eius fuit, & non alienus; de eo enim à quibusdam dubitatum est. Pro hoc autem filio curauit solenni ritu & cærimonia festum diem agi, cum generali totius populi lætitia & congratulatione, quemadmodum pro tanti Principis filio fieri congruebat.

Vix autem is editus in lucem fuit, cùm Taicosama interuersis omnibus prioribus consiliis, quæ tantopere ei arriserant, aliò machinationes suas conuertit. Voluit enim puerum hunc à Quabacondono adoptari in filium, ea mente, vt paulo pòst eum cōpelleret renūtiare & Quabacondoni titulo & imperii possessione. Qui prætextus vti non poterat esse obscurus Quabacondono omnia consideranti, ita summam attulit molestiam & curam: erat enim hoc tempore duobus tribúsve auctus filiis, quos, vbi ipse plus satis Monarchiam, quoad licuisset, administrasset, paterni regni hæredes relinquere desiderabat.

Itaq; cùm multi variique sermones de toto hoc negotio inter homines disceptationesque agitarentur, non tantùm in aula, sed etiam foris, in dies magis magisque increbrescebat rumor, aut Taicosamam à Quabacondono vel hunc ab illo mactandum.

Hoc loco & statu cùm res esset, ex prisca Iaponum consuetudine, Taicosama debuit nouum Quabacondonum celeberrimo quodam ritu & ceremonia inuisere. Est enim in hac gente multis retro sæculis confirmatus mos, vt quando Dominus Tensæ transfert in liberos statum, non modò Domini omnes conferant se visitatum Dominum nouum, vt hac visitatione eū recognoscāt quasi Dominum suum: verùm etiam parens, qui illi imperium

renuntiauit:idque fieri debet,vt dixi,publica solennitate & pom-
pa celeberrima. Quare cùm Taicosama vnum iam perfecisset,
hoc est,renuntiasset Imperio, sed modo antè dicto, restabat, vt
eum quoque solenniter inuiseret. Quod ille vehemèter optabat,
quia à quamplurimis annis talis celebritas instituta non fuerat.
(Nam multi superiorum temporum Domini Tensæ è medio sub-
lati sunt,antequam in alterum transferre possent regnorum sce-
ptra)atque etiam, quia hæc solēnis ceremonia vna est ex illustri-
simis,famosissimisque,quæ in Iaponia fieri possunt. Atque id
quia ipsius cogitationibus admodum erat consentanea,optabat
scilicet æternam nominis sui exstare memoriam, decreuit eam
excellentissimo,quoad fieri posset,apparatu peragere. Idem de-
derabat ex animo Quabacondonus,videbat enim se & autorita-
& majestate ampliori hac ratione in throno Iaponiæ imperii
collocandum.

Cognita itaque voluntate Taicosamæ Quabacondonus, cu-
tis hominibus, conuiuiorum exquisitorum regiorumque para-
dorum peritissimis,negotium dedit, vt breuissimo temporis in-
terualllo materiam necessariam prouiderent in sumptuosissimos
conuiuium,ad quod secundùm consuetum Iaponiæ morem Tai-
cosama,omnésque alii Domini,qui inuisendi ipsius causa adue-
rarent, inuitarentur. Quare acciti ex variis partibus mille ho-
nes,omnium maximè idonei,vt cum decore mensæ Dominorum
dictorum inseruirent.In ea verò loca,quę abundabant fluuis,mi-
data data sunt de instituendis venationibus,quæq; feræ vel vo-
eres viuæ caperentur,eæ incluſæ caueis mitterentur.Et quoniam
Iaponii in huiusmodi conuiuiis solent vesci carnibus & piscibus
ordinatum quoque fuit, vt in multis fluminibus fieret piscatio,
pisces que capti piscinis includerentur, vt recentes & viui vsui esse
possent.Denique mandatum fuit,vt,quicquid præterea ad præ-
magnificentiam vel conuiuarum dignitatem requireretur, abū-
dum procuraretur.

Quoniam verò Iaponii solent,dum comedunt,more Turcico,
sedere humi ordine quodam,alii ex vna parte aulæ, alii ex altera,
sic vt quilibet sua mensula ante se cum dapibus depositis vtatur,
vti consuêrunt mensis quadratis,quarum majores latitudine pal-
mum vnum & dimidium paululum excedūt: eadem quoque pau-
minùs sunt altitudine. Harum mensarum diuersa conficiunt ge-
nera,aliæ enim sunt altiores,aliæ nobiliores, conuenienter inge-
nio & conditioni eius,qui in ea pransurus est.Vnde & aliæ sunt ex
puro ligno admodum candido & artificiosè elaborato, aliæ ob-
ducta

ductæ sunt quadam sandaracha valde polita & excellenti, coloris nigri vel rubei, & instar speculi relucenti: aliæ deinde sunt ex ipsa sandaracha confectæ, & more Iaponico auro variè perpolitæ. Ex conuiuiorum magnificentia sumitur harum mẽsarum numerus: in ordinariis enim conuiuiis cuique conuiuæ prima vice apponũtur ternæ simul, & in qualibet varia fercula inaurata, & modo ipsorum bene apparata. Sub finem conuiuii adferuntur tres aliæ minores, cum bonis cibis ad bibendum. Cęterùm in conuiuiis solennibus, vt erat hoc Quabacondoni, plures sunt cærimoniæ visitatæ. Nam initio variæ inferuntur mensæ, & in medio earum nescio quod ferculum, cum patera non admodum alta, sed tamen inaurata, & ingeniosè elaborata, quam vocant ipsi Sacansuchi, qua Quabacondonus vnumquemque Dominorum pro dignitate ad bibendũ inuitat. Sublatis his mensis (Iaponii enim in cõuiuiis vnà cum ferculis mensas remouẽt) cuique apponuntur quinque aliæ: in fine verò adferuntur minores.

Pro Quabacondoni ergo conuiuio, huiusmodi mensarum tredecim millia confecta sunt, dissimili tamen forma, aliæ pro viris, aliæ pro mulieribus. Quę mulieres, vt omnis turbationis pręscindatur occasio, in loco tam separato prandent, vt à viris ne videri quidem possint.

Hoc toto apparatu tandem facto, cùm tempus iam adesset & dies, quo Taicosama solennem hanc visitationem facere debuerat, eques quidam eius intimus eum admonuit, ne iret; verebatur enim, nec sine causa, proditionem aliquam in illum diem concinnatam: adjungebat idem fidelis amicus seriæ admonitioni obsecrationes cum adjuratione quadam, hoc efficaciores, quo ex sinceriore nascebantur affectu, vt importunitate obtineret, quod timore periculi non poterat: sic vt Taicosama mutata animi sententia, profectionem suam in octauum diem prorogârit: quæ res materiam variorum sermonum & suspicionum dedit; quasi ipse infelicem aliquem huius visitationis exitum præsensisset. Ipsum verò Quabacondonum hoc momordit grauiùs, quo in majorem eius contumeliam id cedebat, quoque terrorem ampliorem injecit impendentis ipsi ruinæ. Et quia Taicosama eo temporis pũcto in hanc sententiam venit, ne visitatum iret, cùm iam omnia conuiuii fercula aliaque omnia parata starent: majorem eorum partem, post tot impensas, necesse fuit erogare & abjicere.

Interea Quabacondonus ita se deinde diligenter purgauit apud suum patruum, tantumque apud illum effecit, vt Taicosama

in

in animum induxerit, tandem illam visitationem perficere; pe-
bat enim parum honorificum, si promissioni suæ, etiam cum
quo periculo, non feciſſet satis; abjectique animi argumentū
si non faciendo visitationem declaraſſet se timere Quabacon-
num. Eòdem incitabat, imò cogebat, quòd iam omnes Dom
inuitati ad celebritatem illam conflaxiſſent, & reliqua omnia
rata essent: ad hæc quòd videret rem in tantam Quabacond
iniuriam vergere, vt ipse palàm & aperta vi se vindicaturus vi
retur. Quocirca studiosè in animo omnia versans; & in eue
futuros sese communiens, palatium Quabacondoni adiit; sed
modo quo iam-iam subjiciemus.

DE POMPA, QVA HÆC VISITATIO INST
TVTA, ET QVOMODO TAICOSAMA RE-
ceptus sit in arcem Iurazu.

TAicosama pridie Visitationis, solenni apparatu instru
dæ, præmisit cõjugem suam, nomine Mandocorosoma
tunc agentem Fuscimi, vno ab vrbe Meaco milliario
dimidiato, vbi Taicosama nouam condit vrbem, & iam palatia
citauit totius Iaponiæ magnificentissima; præmisit, inquam,
nepotem cum nobili & illustri suo comitatu pro dignitate sua
uiseret. Quod in hunc modum accidit:

Primùm omnis aulica turba longissimè, nempe ad tria pass
millia, pulcherrimo ordine procedebat: quam custodiæ causa
tecedebat ingens vis militum, ab armis ita nobiliter instructo
vt in quouis celeberrimo spectaculo comparêre potuerint. Se
cundo loco insequebantur tres arcæ longæ & grandes, elegan
opere, quibus inclusæ erant Mandocorosamæ vestes. Hic su
cedebant quinquaginta aliæ cistæ, quibus inerant vestes pedis
quarum eius, aliarumque Dominarum comitatium ipsam. De
de sequebantur quindecim vel sedecim equi, qui ornamento
rum suorum splendore omnium in se oculos conuertebant, atq
etiam corda, ingentibus suis opibus, quas occultè gestabant. E
rant enim auro argentoque ac reliquis onusti donis, quibus ipsa
vnà cum marito donare Quabacondonum eiusque familiam de
bebat. Quintum locũ tenebant primarii aulę Domini, omnesq
& singuli inuecti equis, ac stipati suis, quisque aulicis & vasallis te
rica veste indutis. sexto prodibant lecticæ octo, cuiusmodi in Eu
ropa non visuntur, humeris deportatæ, quæ suo splendore non
minùs illustrem equitatum totum reddebant, quam gratum ob

artificium quo erant constructæ. Atque in his deferebantur aliquot nobiles feminæ. Post has sequebatur lectica, qua inuehebatur Mandocorosama, quæ pretio & artificio has alias longiùs excedebat, quo persona quæ illa ferebat dignitate & honore cæteris plus antecellebat. Habebat hæc lectica in parte anteriori veluti cācellos mille sectionibus artificiosissimè implexos, per quos Mandocorosama omnia videbat, ipsa non videbatur; ferebatur autem humeris quorundam anteambulonum, splendidè vestitorum. Posthæc turba centum eoque ampliùs lecticarum, eadē forma (quæ erant aliarum nobilissimarum Dominarum) & similiter in se omnium obtutus suo ornatu conuertebat, sequebatur. Dehinc visebantur centum quinquaginta feminæ, omnes equites splendideque vestitæ, vultu subtilissimo velo obtecto, quod ex vertice in faciem delabebatur; caput verò pileolis opertum habebant pretiosissimis, siue artem siue ornatum spectes. Quælibet autem suum habebat comitatum, & simul viros quosdam; quorū quilibet freno duos equos ducebat. Postremo loco reliqui omnes maximo numero sequebantur. Hac igitur splendidissima pompa Mādocorosama ingressa arcem Iurazu, consueta cærimonia cum Quabacondono perfecta, obtulit ei multa dona ex auro, argento, panno damasceno, & alias res nobiles. Quabacondonus autem in vicem eum multo pretiosioribus remunerabatur.

Die insequenti deinde Taicosama è suo palatio, quod non lōgè aberat à Iurazu, & quò pridie se contulerat, digressus, cum vniuersa nobilitate Iaponiæ in viam versus nepotis palatium se dedit, hoc ordine:

Primò à palatio, ex quo egrediebatur, vsque ad Iurazu, curauit in ordinem disponi septingentos milites, qui omnes gladium strictum in manibus tenerent, nec à se mutuo nisi duobus tribúsve passibus distarent. Omnes hi erant ex populo Domini Mino, nepotis Nobunangæ, cui iure debebatur Imperium; sed vt in Iapone magna est rerum vicissitudo, effectus est nobilis aulicus eius, qui priùs fuerat minister & Capitaneus eius aui, & à quo habuit regnum Mino, sicut diximus in litteris annuis, cùm ageremus de Meaco. Constituta ergo hac militum custodia, primi omnium prodibant trecenti illustres Domini, cum suæ dignitatis insignibus, ac singuli comitatu aulicorum suorum aliorumque subditorum stipati. Hos proximè insequebantur cæteri Domini, quorum alii arcum, alii ensem, alii pugionem, alii alia arma Taicosamæ præferebant. Ponè succedebat currus, in quo erat

Taico-

Taicosama, cuius opes ratione auri quod habebat & artifi quod cernebatur in sculptura venustissima, ita capiebat spect tium animos, vt sui compotes non viderentur.

Trahebatur à binis bobus atri coloris & grandibus; quar cornua erant inaurata, ipsæ verò pannis purpureis aureisque cætero pretioso ornatu opertæ, res ad aspectum non solùm m gnifica, sed etiam jucundissima. Vtebatur autem bobus, nō qu deessent illi equi, ad tam solennem apparatum idonei, cū alio milleni huic pompæ adhiberentur; sed vt hoc ritu declararet, inuiolabiles esse debeant priscæ Iaponiorum consuetudine mores: quibus præcipitur, vt in similibus pompis (quæ prop sunt familiæ Dairi, veri antiquissimique horum regnorum D mini) Dominus Tensæ, curru triumphali, sicut Taicosama, in hatur. Erat quoque hic currus circūdatus multis honorariis a lescentulis, aliisque nobilibus iuuenibus, qui pedites majoris nerentiæ & honoris causa erga Domini sui majestatem pro debant.

Cùm ergo Taicosama cum tanto apparatu vrbem Meacens transiret, ecce tibi ex altera plateæ parte apparent multi Dom equites, qui è Quabacondoni digressi palatio obuiam procu bant Taicosamæ, eoque cōspecto omnes ex equis descendeba sicut fecerant quoq; omnes è familia Taicosamæ, qui ipsum p cesserant, ordinéque vtrinque dispositi, viam pararunt curru transituris. Paulo pòst aderat & Quabacondonus in alio cu qui pretio splendoréque non multum cedebat currui patrui H insequebantur Cunghi, Domini ex stirpe & prosapia Dairi, qu que suo corporis cultu, comitante aula. Vterque currus Taico mæ & Quabacondoni obuiam sibi facti sunt in platea prima Sed antequam omnino alter alteri jungeretur, vterque satis m gno à se mutuo interuallo substitit. Interim Quabacondo imperabat Dairo & Proregi Meacensi, vt ex sua parte irent ten ptum Taicosamam, & consuetas salutationes præstarent. Cont Taicosama duos alios amandabat, quorum alter eorum erat I dandonus Christianus Nobunange gener, vnusque è maximis poniæ Principibus: alter erat Dominus Tangi maritus Domi Donnæ Gratiæ, vt reciperent ex sua parte Dominos à Quaba dono ad se missos: sic prorsus vt iltorum omnium thedæ sibi o currerent in spatio illo, quod medium inter Quabacondonum Taicosamam intercedebat. Legatione acceptata, Taicosamæ retro currus suos obuerterunt, & proximi ei genibus manibus humi defixis clara voce lingua Iaponica dixêre: Quabacu vo

scenscíu baniźi, quod sonat lingua nostra: Ait Quabacondonus, vt profectio Vestrę Celsitudinis ad domum suam sit pro mille hominibus, & decem millibus sæculorum; ac si nos modo nostro diceremus: Fiat cum felicitate multorum, eorumque prospetrimorũ annorum. Ad quę verba senex intra currum respondit voce admodũ graui & fatuosa: Sachrge icatei icarei, id est, dicite illi, vt porrò progrediatur, & ego proximè sequar. Hac prima cæremonia finita, rursum Domini illi inscenderunt suos equos, & eodem ordine, quo venerant, comitantes Quabacondonum reuerterunt in Iurazu; Taicosama similiter cum suis omnibus Dominis idem iter prosequebatur. Qui, quoniam erant à titulis illustres & viri Principes, eodemque ordine, singuli suis aulicis stipati, vt Taicosamæ incedebant, magnum ornamentum & splendorem huic celebritati attulerunt. Ac tantus horum Dominorum aliorumque numerus fuit, vt à matutino tempore vsque ad secundam pomeridianam continenter transirent. Cui verò à Taicosama commissa est præcipua cura totius huius pompæ & apparatus instituendi, fuit Genefoin Gubernator, vel potiùs Prorex Meacensis, vnus ex Taicosamæ intimis, apud quem non parum promouet res nostras, tãtoque affectu, atque si de suis ageret.

Taicosama cùm peruenisset ad arcem Iurazu, de curru non descendens, ingressus est palatij aream, & delatus ad locum sibi destinatum, descendit, magnoque honore & cærimonia à Dominis introductus est in arcem, vbi consueti ritus sunt repetiti; in quorum fine regia omnia dona in sua præsentia prolata secundùm Iaponiæ morem Quabacondono obtulit; qui ea sibi carissima esse ob dignitatem & pretium non obscurè demonstrauit, ac multo magis propter fauorem, quem illi patruus hoc ritu detulit, meritò omnibus aliis rebus anteferendũ. Quocirca vt grati animi aliquod erga eum testimonium vicissim relinqueret, eiusque beneuolentiam corroboraret magis, qui per ætatem inueteratumque habitum cupidus erat huiusmodi munerum, conatus est illum munificentia & humanitate vincere. Itaq; Taicosamæ longè præstantiora & pretiosiora dona obtulit, quàm ab ipso accepisset. Apparatus pompaque omnis trium dierum, quibus Taicosama in Iurazu permansit, conuiuia, ludi, aliæque recreationes in concentu musico, comediis, & aliis exercitiis, tot taleſque fuere, vt si referantur, omnem fidem superaturæ videantur: vt meritò nomẽ arcis conueniat cum rebus in ea peractis. Iurazu enim aliud nõ est, nisi omnium voluptatum coniunctio. Verùm versutus senex, à conscientia stimulatus, cùm vacuus metu non esset, ob contume-

liam antè nepoti illatam, ne tandem hæ deliciæ & blandimen-
funesto aliquo exitu terminarentur, & tutiore loco suę tes esset
imperauit pluribus in partibus arcis Giurazu homines integ-
fidei disponi: simulque curauit, vt Quabacondonus in alind pa-
tium diuerteret, eo quòd in tanta vicinia parum effici pos-
Postea ad leniendum placandumque nepotis animum excog-
uit extraordinarium remedium, vt nimirum cum eo colloque-
astutæ vulpis instar, mille insolitis blanditiis mellitissimisq; v
bis illi persuaderet, se intimè ipsum amare, & licèt lingua non
tis exprimeret, nec etiam posset exprimere, sui affectus in ip-
vehementiam, tamen facta ipsa longè verius & luculentius te
monium præbere, quàm altè pectori suo semper infixus fuerit,
quòd eum inter omnes nepotes in successorem suum elegisse
idcirco in ipso, velut in vnico suæ senectutis baculo, se spem s
collocasse, ab eoque tanquam columna solidissima gloriam
tius generis sui pendere.

Quamobrem occasione huius solennitatis, quæ singulis
ris illi opportunitatem sermonis huiusmodi cùm nepote
cendi offerebat, Taicosama ilico rem aggressus est, et indica
cùm se mutuò, vt pater filium, complecti debeant, turpissima
cula aspersum iri vtriusque existimationem, si vel minima dis-
sio inter ipsos exorta esset. Verùm quamuis Taicosama iuuen
ad concordiam impelleret, nobilitas tamen, ipsique aulæ e
tes, sibi persuadere non poterant, (tanta erat iniuriæ grauitas
offensio, quam Quabacondonus in Taicosamam antè dem
strarat) ipsum, contra communem Iaponiæ morem, à cæde
trui in hac celebritate abstenturum. Atque ideo omnes rebus
prospiciebant, & in ædibus suis custodes constituebant, ne e
prouiso obortа aliqua mutatione regni è medio tollerent
Quæ res omnibus ita certa erat, vt si vel minimus excitare
fortè strepitus, existimarēt quæri ad cædem Taicosamam. V
vna trium illarum noctium publica per vrbem fama volab
Taicosamam esse occisum. Cui famæ causam præbuit noctur
translatio in locum laxiorem theatri, in quo agenda erat com
dia. Cùm enim esset ingens illius machina, opus erat, & homi
bus multis, & multis accensis facibus, ad illud transferendam
Quia autem, vt fieri solet, translatio illa facta est cum multis cl
fusisque clamoribus, agitationeq; varia tædarum: qui foris er
& longè audiebant & videbant, in suspicionem venerunt cædis
factam esse: sic prorsus, vt multis horis, magnaque parte noct
Meaci non exiguum esset ea de re inter homines murmur, don

otta luce animaduerterunt se halucinatos. videbant enim sine perturbatione lætitiam publicam continuari.

Triduo in his deliciis consumpto, Taicosama cum omni comitatu suo inuitatus est ad aliud conuiuium, à Fidandono summorum Iaponiæ Dominorum vno, genere, fortitudine, aliisque dotibus illustrissimo instructum, sumptibus immensis, & quale in tales conuiuas, talique tempori gaudij & lætitiæ pleniſſimo, cõperebat. Nam in auro tantùm, quo scutellæ & fercula obducta fuerunt, illi solùm conuiuio seruitura, impensa facta est mille quadringentorum scutatorum. Licèt multi illustres Domini missis præclaris ad Fidandonum muneribus nonnihil impensas has imminuerunt. Lex enim est in his regnis nobilis cuiusdam humanitatis & ciuilitatis, vt, quando Dominus aliquis illustris conuiuio excipit Dominum Tensæ, omnes alij Domini æquè illustres ad eum magni pretij munera mittunt. sic vt in hoc epulũm Fidãdoni, vnus illi muneris loco miserit quatuor millia aureorum. Qua de causa tolerabiles videri poterant sumptus, si de conuiuio tantùm instruendo agatur: at quoniam sæpius dona, eaque maxima, pariter offerenda erant Taicosamæ, in immensum sumptus excrescebant. Mos siquidem receptus est, dum illustris persona ad conuiuium inuitatur, vt est Dominus Tensæ, nouies illi propinari potum, ac quoties patera offertur, simul offerri donum pro potu vini illi porrecto. Fidandonus igitur prima vice obtulit Taicosamæ quater mille & quingentos aureos, in totidem auri frustis. altera, magnam vim serici; tertia, multos pannos damascenos; reliquis alia non absimilia, sic vt dona omnia, nouem illis vicibus oblata, valorem decem millium scutatorum longè excesserint. Verùm ô momentaneum & fallax huius vitæ gaudium, tantæ miseriæ principium! Dum Fidandonus cogitat, se inter tot fauores, applausus, & festas conuiuarum voces ad culmen felicitatis conscendisse, ecce mox importuna mors illi eripit vitam, suique stulti erroris conscium reddidit, dum risum doloribus, publicam lætitiam acerbo miscet planctu, idque paucis post Taicosamæ in Fuscimo reditum diebus.

In Fidandoni ædibus Taicosama vnum tantùm diem hæserat, licèt aulici eius in tertium vsque diem in summa lætitia & voluptate ibi commorati sint. Inde autem digressus, sequenti die cõtulit se in domum Gietazo, octo regnorum Domini, vt cum eo prandaret, vbi neque minore honore, nec inferiore põpa, quàm aliis duobus factum erat, exceptus est. Qui eodem modo, post discessum Taicosamæ in Fuscimo, eius aulam in tertium vsque

diem, vti fecerat Fidandonus, secum detinuit.

Fuscimum reuersus Taicosama, ab eo tantopere amatum, & sedem figere constituerat; cùm nescio quid agi debuerit, ipse magnam capiebat voluptatem, vt maiori spectatorũ app- su res tota perageretur, curauit Fuscimum euocari Quabacon- num, rogauitque vt partem aliquam illius actionis sustinere- let. non abnuit conditionem: personamque suam cùm tanta l- de & approbatione omnium sustinuit, vt arrogantissimus sc- impatiens laudum, quibus adolescens ab omnibus in cælum rebatur, tantùm non miserè occultis inuidiæ morsibus consu- retur. Suspicabatur enim palmam in hoc spectaculo dari ne- eumque sibi anteferri: nam nonnunquam & ipse se ingere- tripudia, & saltatum, sed motu corporis tam incomposito & condito, vt decrepitum & delirum senem exprimeret.

At callidè dissimulans sibi molesta esse nepotis præconia, ipso momento, Gosonio filio Nobunãgæ, qui in hoc exercitu nere non cedebat Quabacondono, mandauit vt ipse quoque tatu industriam suam probaret, nempe vt hac ratione laudes potis imminueret, si ex æquo aliquis cum eo venustate gest certaret. Verùm callidus adolescens paruit quidem mandato cosamæ, sed data opera multos inter saltandum errores cõ- vt primas partes, quod modestia ab eo postulabat, relinq- Quabacondono: seniique ita placuêre errores ab adolescente fi- cti, vt nulla interposita mora, donarit illum sex millibus sacc- orizæ, & remotis arbitris cum eo collocutus, nullum finem enumerandis beneficiis, quæ à patruo eius Nobunanga accep- set: ac idcirco se vehementer dolere, quòd nimia seueritate ipso actum esset mittendo eum exultatum in extremas Iapo- partes. licèt id factum non esset, vt prorsus suis exueretur reg- sed meliora illi attribuerentur: cuius rei plenam fidem faceret yberrimæ suæ ex oculis defluentes lachrymæ. Sed non erãt hac vice cum homine inepto & fatuo: probè enim norat seni- eius astus, & lachrymas illas non esse Crocodili lacrymas, quæ ab oculis ex simulationis arcano essent extortæ: iam enim tu- tum annum statu suo fuerat spoliatus, & in exteras regiones a- actus: cumque eum ad aulam reuocasset, ne verbo quidem i- cãrat, se velle eum regnis suis restituere, tantum abest, vt volue- augere melioribus.

Occasione autem huius solennitatis & pompæ, visum est Qua- bacondono secundò inuitare patruum suum, ad visenda ingenta & sumptuosa palatia, quæ Fuscimi, eius amore adductus, exce-

set, Nec minoribus, quàm primum Meaci, impensis, hoc conuiuium secundú apparari iussit. Non ausus fuit Taicosama palàm recusare, sed promittendo in dies se postero die affuturum, rem tam longè prorogauit, vt tandem Quabacondoni conatus in nihilum reciderit. Quæ res cor eius ita exasperauit, odioque acerbissimo in patruum accendit, vt mœstissimus & ex melancholia quasi æger reuerterit in Iurazu, vbi (vel ad leniendam doloris acerbitatem, vel vt exercitatione corporis promptior redderetur, ad perficiendum facinus animo destinatum) nulla alia re se oblectabat, quàm spectandis certaminibus palęstritarum, digladiationibus, & sagittariis in scopum collimantibus, aliisque exercitationibus ad artes bellicas spectantibus: ac in dies ferocior & crudelior in hominibus trucidandis reddebatur.

QVA OCCASIONE TAICOSAMA IN NECEM QVABACONDONI CONSPIRARIT.

QVABACONDONVS videns se in altum quoddam difficultatum pelagus prouectum, (is ferè omnis ambitionis humanæ fructus est) primarios quosque Dominos in partes suas allicere conabatur. Cumque arbitraretur, ad id commodè extraque omnem suspicionis aleam præstandum, sibi sufficere dignitatem nouam, possessionemque Imperij, etiã interposito fœdere, illos sibi deuinciendos putauit. Itaque cuidam Domino sibi fido, nomine Scirabingo, commisit, vt ab illustrissimis quibusque aulæ Dominis nomine suo postularet, vt cum iure iurando Chami facto sanctè spõderent, scriptoque etiam, quod æquum erat, manu propria testarentur, se fideles Domino suo futuros, paratosque ad præstanda syncerè officia sua in iis, quæ ipse imperasset: talem enim esse modum vnum fidelitatis, amoris, & confœderationis à Iaponiis vsurpari solitum.

Scirabingus igitur mandato Domini sui facturus satis, primò conuenit quendam nouem regnorum Dominum, dictum Achiromar: sed is ab omni ratione alienum putauit, iuramentum fidelitatis exigere ab eo, qui nulla suspicione laboraret, nec vlla re grauis & onerosus fuisset: respondit ergo, quoniam non videret causam vllam postulati, sibi videri, nec præstandam esse fidem, quę exigeretur. Hoc responso dato, Achiromar rem retulit ad Taicosamam, petito consilio, quid facto opus foret. Ille autem consuluit, vt prestaret iuramentum à Quabacondono postulatum. Omnia tandem supradicta scripta, quæ collecta sunt, depo-

sita sunt in manum vetulæ degentis in Quabacondoni palatio. Vnde nonnulli conjiciebant, non alia de causa id factum, quàm vt Dominorum amicitia & fauor foueretur, secundùm consuetudinem Iaponiæ, & non quòd aliquid machinaretur in patrum. si enim id in animo propositum habuisset, maiorem rationem habiturum fuisse iuramentorum, nec à se tot aulicos alioquin homines dimissurum, ac tam paucos præsidiarios milites retenturum. si tamen non ita instituisset res suas, vt occultiora manerent animo inclusa consilia.

Dum Quabacondonus in Iurazu his curis distinetur, ecce Taicosama mox iubet eum venire ad se, habere se, quod cum colloquatur. Purgauit se tunc Quabacondonus, respondítque vehementer se affligi humore melancholico, itaque non posse venire hac vice. Hoc responso accepto, post diuturnam deliberationem Taicosama decreuit per quinque Dominos, quos in aula sua habebat sibi maximè deuinctos, iterum legationem ad eum instituere, quinque capitibus comprehensam; quos & adiurauit, vt primùm ad Quabacondono exponerent, quicquid ipsis commisisset, ac demum inde responsum nepotis fideliter referrent.

Primum caput erat, se non posse vel capere vel conciliare hoc duo, Quabacondonum ægrum esse à melancholia, vt ille aiebat, & eodem tempore certaminibus, & luctis, aliisque exercitationibus bellicis interesse. Alterum erat, rem esse ignominiosissimam & dignitate Quabacondoni indignissimam, tam barbarè, vt ille faciebat, contaminare manus suas suorum pauperum subditorum sanguine. Tertium, quòd quoties domo pedem efferret, tantos esset armatorum hominum stipatus comitatu, vt populum redderet suspectum, & in se nouitate exempli concitaret. Quartum, quod dignum erat consideratione, fuit, quòd ordinarium sclopetariorum præsidium, quo continenter erat munitus, mille capitibus adauxerit. Quintum & postremum, quod præ omnibus punctabat nouum & inusitatum, quòd iuramentum fidelitatis & cõsiderationis Dominorum omnium scripto sibi consignari voluerit.

Hæc erant capita, ad quæ Quabacondono sua culpa erat respondendum: ad finem autem adiunxerat Taicosama, vt sine dilatione & absolutè ac clarè responderet, an aliquid contra se haberet. Nec hoc contentus, submisit occultè anum quandam sceleratissimã (cuius opera plurimũ vtebatur, pluſque fidei, quã omnes aliæ feminæ, apud eũ habebat) ad Quabacõdoni pilatium, vt callidè ab sui similibus mulieribus expiscaretur, quis sermo de tota

re esset: norat enim quàm parum salis soleant suis adhibere colloquiis, & quàm parum sint arcanorum ipsis commissorum tenaces.

Quabacondonus autem respõdit ad omnia & singula capita, quod illi videbatur. Ad quartum caput respondit, apparatũ illum non alia de causa factũ, quã propter patruum suum: cùm enim iã grandæuus sit & confecta planè ætate, veritum se fuisse, ne in Tẽsa aliqua exurgeret turbatio, eo quòd senes à iuuenibus parum & æstimari & timeri soleant: vel quia secũdùm fatalem naturæ cursum morti sint proximi, & ideo injurias illatas vlciscì diu non queant, vel quia per ætatem aut naturalis caloris defectum à natura sint timidi, vel etiam aliis de causis. Itaq; ad reprimendum timorem, opportunum sibi visum remedium, semper esse paratum, vt si rebellio aliqua fortè excitaretur, arma ad eam exstinguẽdam faciliùs citiusq; suppeterent. Ad quem verò alium attinet, inquiebat Quabacondonus, hunc apparatum facere, nisi ad me nepotem? Hac responsione callidus senex non contentus, misit certum hominem, qui Quabacondono renunciaret, si legitima illa & vera causa foret, quam prætexeret, eam iurejurando manu sua firmato roboraret. Curauit Quabacondonus iusiurandum scribi, & ad illum mitti. Scripto lecto Taicosama, verbis alisque signis indicans sibi factum satis, & scriptũ suis demonstrans, elata voce dixit: Videte hîc mei nepotis purgationẽ & defensionem. O quot fraudibus scatet mundus! quomodo fieri potuit inter filium tantopere dilectum & patrem tam amabilem rem tam indignam incidere? O venenatas linguas, quauis præacuta nouacula acutiores, quis in posterum tibi fidem præstabit? Infelix conditio quorundam Principum, quorum aulæ talibus basiliscis plenæ sunt. Quanto melius foret, acutarum spinarum fasce obturari eorum aures, quàm locum dare audiendis istis portentis. Iam tandem animaduerto, quam verum sit, ægre aures præbendas calumniis, multo verò minùs illis fidem habendam. His aliisque similibus verbis Taicosama nunc hunc nunc illum, conuersus nunc in hanc partem nunc illam, alloquebatur, signis externis declarans, se animo admodum inquietum & ex rei indignitate turbatum: quare identidem repetebat, carissimi nepotis sui consilia alia non fuisse, quàm quæ religione iureiurandi confirmasset.

Cæterùm totum hoc non erat aliud, quàm ex mera simulatione cuniculum cuniculo adolescentis opponere: Taicosama cum videns se destitutum præsidio, velut is, qui renunciarat

Imperio: contrà verò, nepotem magna vi militum communiri hoc genere ſtratagematum tempus extrahebat, donec copiæ variis Iaponiæ partibus euocatæ adeſſent. Ac denique tantæ annoſa vulpes dolos obtexit interim ſuos, vt exterius magnam inter ſe amicitiam ambo colerent, primariique Domini de tam felici exitu ambobus plurimum gratularentur. Immo vt vacuum omni ſuſpicione redderet nepotem, curæque expertem, puerum paulo antè ſibi natum Taicoſama illi obtulit in filium adoptandum vt poſt biennium eum faceret Quabacondonum cum reddituum tum millium aureorum. Atque hæc omnia ei perſuaſit, vt omnis perturbationis anſam adimeret ſubditis. Has conditiones non ſolùm accepit Quabacondonus, ſed etiam tanquam ingenio natus beneficio amplas ei gratias egit, recepitque ſe præſtiturum quicquid Celſ. ſua mandaſſet.

Dum hæc, perinde vt diximus, aguntur, Vozaca nuntius mittitur ad Taicoſamam, Dominos illos, quos ſecretiſſimè euocari iuſſerat, cum ſuis militibus aduenisſe, eademque celeritate, qua è regnis ſuis diſceſſiſſent, tendere Fuſcimum verſus. Cum ea ſenex ille videret res ſuas eſſe in tuto, nec opus eſſe amplius ficto apud nepotem, ilico noua mandata dedit ad illum, idque in hanc ferè ſententiam: Aduola Fuſcimum nulla interiecta mora, paucis tãtùm honorariis pueris ſtipatus, redditurus facti tui rationem; iam enim certò mihi conſtat, quas proditiones in me machinatus. Si Fuſcimum venire nolis, confer te ad arcem Gioioſo, in qua agit pater tuus. At ſi neutrum præſtiteris, ne dubita, te celeremeritas pœnas tantæ inobedientiæ luiturum, exemplóq; aliis futurum, ne in ſimilem incidant contumaciam Iurazu quoq; flamma & igni conſumptum è medio tollã, ne vlla facti tui apud poſteros exſtet memoria.

Hoc patrui mandato tam crudo ad Quabacondonum delato animaduertens miſer, ſed ſerò, ſe deſtitutum viribus ad rebellandum neceſſariis, ſe in viam cum paucis ſeruulis (nec enim tum ſanius occurrebat conſilium) Fuſcimum verſus dedit: ſed magno mox militum Taicoſamæ numero obſeſſus, aliiſque præſidiis, quæ per viam ex Iurazu Fuſcimum vergentem variis locis, ne vllas poſſet fugæ locus, diſpoſita erant. Res vniuerſa vrbi Meacenſi inopinatior viſa & admirabilior, quo certiùs ſibi perſuaſerant omnem diſcordiam inter illos exſtinctam fuiſſe.

Peruenit Fuſcimum Quabacondonus in meridie, & non progreſſus ad palatium ſuũ, in priuati cuiuſdam Domini ædibus manſit, quæ ad veſperam cõmoratus eſt. Quo tempore Taicoſama, cuius certum

certum hominem mãdauit, vt nulla interpoſita purgatione duobus tantùm comitantibus honorariis pueris conferret ſe ad monaſterium Coianum, quod in regno Chinocuno in altiſſimorum montium vertice cõſtructum exſtabat, & erat receptaculum exulum & relegatorum. Diſceſſit ergo repentè Quabacondonus, adiunctis ſpeculatoribus patrui, qui obſeruarent, num contra mandatum aliqui eum comitarentur. Pernoctauit autem in loco tribus leucis à Fuſcimo diſiuncto.

Cognito Quabacondoni diſceſſu, Sacandonus Proregis Meacenſis filius, octodecim annorum adoleſcens, Taicoſamæ imprimis carus, & hoc anno ſacro Baptiſmo tinctus, quoniã hominem impenſè amabat, eques eum eſt inſecutus. Sed Taicoſamæ exploratores perſpicuè illi indicarunt, quam ob cauſam ipſi vias obſeruarent, obſecraruntq; tanquã amicum, vt referret pedẽ, ne ex Taicoſamæ gratia excideret. Reſpondit Sacandonus: An non ſuccurrendum eſt Domino meo tam illuſtri, vt eſt Dominus Tenſę, num opera neganda amico tam ſingulari, & ab omnibus prorſus deſerto? nunc tempus eſt ſyncerum erga eum amorem demonſtrandi. Cumque illi rurſum inſtarent, ne progrederetur, datis equo calcaribus cum his verbis eos dimiſit: Apagete, non patiuntur equitum leges, vt, impendente licèt periculo, Domino ſuo debitum negent ſubſidium & ſeruitium. Peruenit ergo tandem ad Quabacondonum, & quæ potuit caritatis humanitatiſq; officia illi detulit. Noluit tamen Quabacondonus illum longiùs ſe comitari, imò coëgit ea ipſa nocte, cum conſobrino ſuo Leone iuuene ſedecim annorum, hoc quoque anno baptizato, Meacum repetere.

Exploratores, metu Taicoſamæ, candidè quicquid de Sacondono euenerat, ei renunciarunt: ſed ille nõ ſolũ ob amorẽ, quo iuuenem complectebatur, ſed etiam ratione Patris, cuius opera multũ vtebatur, diſſimulauit; vel, vt rectiùs dicã, diuinæ prouidẽtiæ nutu, qua hi Chriſtiani in hoc facto tecti & protecti fuiſſe videntur, vt periculũ omne euaderẽt, accidit, vt & Taicoſama ob cauſas antè relatas oculos concluſerit, & Quabacondonus eos ad reditum impulerit; forſan enim ſi longiùs progreſſi fuiſſent, eandem offenſionem cum Quabacondono incurriſſent.

Verùm vt redeamus ad hiſtoriam, Quabacondonus nocte illa, qua hæſit in Tamamizu, (id enim erat loco nomen, quò digreſſus Fuſcimõ peruenerat) more Iaponico vnà cum comitibus ſe raſit, hoc eſt, capillorum floccum retro ab occipite pendentium vnà cum barba abſcidit, nomine ſuo immutato in nomen Doi, quod

significat, itinere vel ratione me liberabo.

Postero die manè abiit Coiam à Bonzio quodam, nomine M
cusico, viro magnæ autoritatis & monasterii Coiani præfec
ductus. In itinere multos offendit è suis ministris nobili
qui ne viderentur aduersari edicto Taicosamæ, & quia Co
vsque dispositæ erant militum præsidia, simulato habitu,
pauperum, alii operariorum, alio modo alii, eum præstolabun
eumque transeuntem verbis salutare non possent, lacrymis de
rem, quo corda eorum transuerberabātur, ob acerbissimi misfo
minicasum, testabantur, & cum corpore abeūtem insequi nec
rent, intimis suspiriis comitabantur.

Peruenit tandem tridui itinere Quabacondonus Coiam
pido lassus, & difficultate itineris debilitatus, in quo, posteq
Tamamizu egressus est, ne vnum quidem hominem, quod mir
dum est, reperit, qui vel minimum officium illi deferret, vel hu
humanitatem exhiberet. Receptus in domum, quam illi assig
rant Bonzii, cœnare debuit, non velut Dominus Tensæ, & c
mire, non vt Quabacondonus, sed vt miser exul & captiuus;
enim erat ibi aut illa pretiosorum ciborum varietas, cui insue
rat; nec cæteræ deliciæ, quæ recrearent palatum; sed parcus
ctus, qui vix ad famem pellendam sufficiebat. Non aderant m
les lecti, stragulis operti sericis aureisque, quibus fessos reloc
ret artus, sed exiguæ culcitræ, quæ vix ipsum comitesque capere
Aberant à cubiculis nobilia illa, quæ habuerat in Iurazu, tapet
omnia contrà erant vilissima & abiectissima. Sic prorsus, vt n
quenti nocte opus fuerit omnes decem, tot enim erant comi
in septem exigua cubicula distribuere, ipseq. Quabacōdonus g
ui dolore obrutus in hæc verba illacrymans eruperit: Adhuc h
sterna die vos ministros meos donabam regnis & statibus, nūc m
tem, ah infelicem fortunā, vix locus mihi relictus est, vt vellem
no spiritum afflictum reficiam.

Iam verò multo calamitosiorem Quabacondoni statum red
debant milites eius custodes, per quos, ex Taicosamæ mandat
omnis aditus intercluſus erat, litteris, nuntiis, & omnium hom
num colloquiis. Vnde Mocusicus ille Bonzius videns rem ma
arcto loco esse, confugit ad inane auxilium idolorum, nec
& inusitatis ritibus adhibitis, vt Quabacondoni negotia prospe
rum sortirentur exitum, & idcirco chartam quandam omnibus
offerebat, cui subscriberent. Cùm autem peruenisset ad Michae
lem Viceregis Meacensis nepotem, & Quabacondoni auliceum,
qui jussu Taicosamæ comitatus erat Dominū suum, & hoc anno
Christo

Christo nomen dederat, is noluit cum aliis subscribere, sed audacter respondit, nulla ratione se hoc erratum admissurum, probè se nosse, quicquid ipse faceret, esse incantationem, eoque minorem ad hominem liberandum vim habere, quo idolum, à quo auxilium expectabatur, stupidius erat eo, pro quo postulabatur.

QVOMODO TANDEM TRVCIDATVS SIT QVABACONDONVS.

CVm in dies augescerent Quabacondoni ærumnæ, angustiæ, molestissimæque cogitationes, quæ cum grauissimè excruciabant ob recentem memoriam imperii sui, potentiæ, voluptatum, illecebrarum deliciarumque maximarum, quibus paulo antè fruebatur. consuetudinis quoque dulcissimæ, quã habebat cum dilectis suis filiis: nec æquo animo tam repẽtinam tamque acerbam mutationem sustinere posset, cogitare cœpit, de fine huic calamitati imponendo, hoc est, sibi ipsi manus violẽtas inferre. Has cogitationes cum mente versare etiam Socii notarunt, ex pallore vultus, ex aspectu oculorum turbato & formidabili, ex deambulatione nunc lenta nunc concitata, ex aliis signis. Quare omnes omnem lapidem mouebant, vt eum ab hac tam stulta voluntate deducerent, alii injecta spe, Taicosamam non posse tandem obliuisci se esse patruum: alii esse non paruam insipientiam, in tam iuuenili ætate immatura morte omnem spem præscindere: alii denique in viam reuocare eum conabantur mentione magnanimitatis principis propriæ, quæ hoc ampliùs eminere debeat in principe rebus parum prospere fluentibus, quo plus animi exemplo suis adderet ad omnes casus aduersus infracto animo perferendos.

Reddidit hic casus Dominum Michaëlem admodum ancipitem & perplexum; cùm enim omnes socii prorsus se compararent ad mortem, videbat se sine summo dedecore & ignominia, secundùm laponiorum morẽ, in vita permanere non posse; si verò se ipse vnà cum reliquis enecaret, cernebat se, cum summa conditoris sui offensione, animæ simul & vitæ æternæ jacturam facturum. Itaque cùm decreuisset præstare se hominem Christianum, Diuinumque oculum reuereri, omnia arma sua vni famulorum tradidit, vt omnem sibi occasionem tale facinus designandi adimeret.

Triduo pòst mandatum à Taicosama allatum est, quinque è comiti-

comitibus Quabacondoni confestim debere ad suos pater
degẽtes Fuscimi, reuerti: quorum primus erat Dominus Mich
Omnes vna voce respondẽrunt, se suæ Celsitud. magnas pro
to fauore agere gratias, sed quoniam iam vitam suam obtuli
Quabacondono, se non posse sine infamia eum deserere. Q
cùm Quabacondonus tunc ipse præsens audisset, manibus in
lum sublatis, cœpit omnes obsecrare, si cara eis esset ipsius
quam primum Coia discederent, & mandato patrui sui obse
darent, hanc vnam superesse viam placandi Taicosamæ, si in
nibus ei obtemperetur. Coacti ergo ad reditum contra vo
tem, tanta celeritate totum emensi sunt iter, vt quod triduo
currendum erat, vno die absoluerint: cumque arbitrarentu
gratum Quabacondono ea re facturos, vitamque eius impe
turos, nihil minus impetrarunt, sed potiùs necem eius acc
rarunt.

Quinto-decimo enim die septimæ lunæ anni ipsorum, qu
spondet nostro mensis Augusti, Coiam allatum est Taicos
mandatum, vt Quabacondonus omnesque eius socii ventre
ipsi diffinderent. Antequam verò Mocusicus tam duram sen
tiam (ille enim erat, qui illam attulit ad Quabacondonum
mulgaret, Bonzium quendam nomine Biuscirtum trigesimo
sextum ætatis annum agentem moneri curauit, vt inde se
peret, & sic neci eximeretur. Quod fecit ductus amore sec
istius vetulæ, quã suprà diximus Taicosamæ imprimis caram
se. Biuscirtus enim erat huius vetulę nepos. Sed Biuscirtus ha
rum ei dedit responsum, se non cogitare de vlla Taicosamæ
denda ob donatam sibi vitã gratia; quare illico abiret, tali
nullum esse apud se locum; cùm enim nec genere sit nobilis,
rerum scientia clarus (erat autem legendi imperitus) tamen Q
bacondonus se mensæ suæ conuiuam adhibuisset, non posse
vnquam majorem contingere honorem, quàm si potiùs cum
occumberet, quàm in vita sub inimici sui vmbra superesset. A
hac obstinatione animi retentus mansit Coiæ, vt Quabacond
mortem cum nobili sua societate redderet illustriorem. Q
videtur arcano diuinæ sapientiæ consilio, ad castigãdam vetul
illam Bonzii amitam, permissum: nec enim rationi dissentaneu
est, illam quæ neci Quabacondoni procurandæ auxiliares m
præbuerat, iam nepotis sanguine licèt inuitam punitam fuisse
prorsus, vt si Quabacondoni familia peracerbum Domini
casum deplorauit, vetula illa ob nepotis amentiam non adm
dum riserit.

Cõgna

Cognita autem extrema & irreuocabili Taicosamę sententia, infelices illi omnes se ad mortem comparârunt. Et primus quidē omnium in se desæuientium fuit famulus honorarius annorum nouendecim, qui duriore animo quàm ferro ventrem sibi dissecuit, huic adhuc palpitanti Quabacondonus, post magnum honorem ei delatum, machæra caput resecuit, & in loco sublimi defixit. Idem fecit secundo octodecim annorum adolescenti: & tertio, qui decimum-sextum agebat. Quarto autē, qui erat Biuscirtus, ne excruciaret se diutius, in dissecando ventre occupato, mox caput à corpore abstulit. Quintus esse voluit Quabacondonus, qui dum barbaris manibus, iam ad feritatem assuefactis, se ipse dilaniaret, eques quidam ea ipsa machæra, (ô iustissimum Dei judicium) qua Quabacondonus immanissimas hominum strages ediderat, obtruncato capite, vno momento tantas sanguinis effusiones vindicauit. Sextus fuit dictus eques, qui vt reliquos ætate anteibat, erat enim natus annos quatuor supra triginta, ita postremus in se desęuiit. Finita hac miserabili tragœdia, confestim adulârunt Bonzii, vt eodem in loco corpora eorum concremarent: qua re non obscura signa dederunt, eorundem infaustas animas iam tum sempiternis inferni flammis conflagrare cœpisse.

Funesto huius exitus nuncio Fuscimum perlato, mox Taicosama, fera illa implacabilis, quæ cruore humano semel degustato, ferocior furiosiorque indies reddita est, ad exstinguendam ardentissimam sitim effundendi sanguinis omnium eorum, qui Quabacondoni partes secuti fuissent, quos iam capitali prosequebatur odio, scelus scelere cumulans, mandauit, tres primarios Dominos è Quabacondoni familia, qui in varia se receperant monasteria, è medio tolli. Quorum vnus, quoties Quabacondonus supradictam carnificinam exercebat, præsens aderat, atque etiam rem omni dedecore & execratione plenam collaudârat. Inter eosdem fuit & Scitabingus. Neque hîc se continuit insana Taicosamæ rabies, sed tam longè progressa est, vt nutritorē quēdam suum eidem calamitati inuoluerit, quem nihil juuit, quòd bellandi arte omnes superaret Iaponios, quòd potentissimus totius Tensæ, quòd aliquot millionibus auri abundaret. Sed nec profuit, quòd verè diuinârit de morte sua: sæpe enim amicissimo suo Quabacondono affirmauit, se aliquando vita pro ipso priuādum. Habebat is filium sedecim annorum, maximæ expectationis, sic vt patri simillimus videretur aliquando futurus. Hic in Fuscimo degens, occultè scripsit ad patrem, agentem in Saicoru,

epistolam,

epistolam, sed æquo tardiùs, qua commonefecit eum, de sententia mortis à Taicosama in ipsum lata: & addidit, ne propere animo angeretur, citò se eum, si occidat, in alteram vitam insecuturum. Deinde adferri ad se iussit arcam plenam ensibus, elegan-ti opere fabrefactis, vnóque latus accinxit, donec nuncium de morte Patris allatus esset. Fuscimum autem venienti Taicosa-indicari iussit, etiamsi filius esset Chimuræ, (hoc enim erat no-Patri) tamen quia innoxius esset, libere posse eum domi sua-uere. Audax iuuenis verbis quidem omni humanitate plenis gnas Taicosamæ ob donatam sibi vitam gratiam egit, sed ad-dit, eum officio suo minimè facere satis, quandoquidem iniq-patris sui necem non posset non oblata opportunitate vlcisci nique confestim inde digressus, & Meaci fanum quoddam gressus, ante idolum Fotoco ventrem sibi infeliciter dissecu-animam efflauit. Verùm vt ne semen quidem vllum ex gente superesset, curauit Taicosama & matrem iuuenis in deliber-Amidæ adduci, & capite truncari.

DE ALIIS CRVDELITATIS EXEMPLIS TAICOSAMA MEACI EDITIS.

VIDEBATVR Taicosamæ tum immanitas, tum furor & dignatio, ad culmen omnis feritatis hactenus peruen-Verùm eousque effrænata & pluſquam satanica em-bies, qua conabatur radicitus euellere, quicquid ad Quabacon-num pertinuisset, processit; vt omnis tyrannidis terminos exce-rit. Molitus enim est è medio tollere (quod nouum & inaudi-erat inter Iaponię Principes) eorundem iam occisorum mulier-vxores, liberos. Ac vt maiori cum infamia iniustissimum supplicium institueretur, imperauit vt publicè, postquam cru-impositæ per vias vrbis Meacensis circumductæ essent, quod quominiosissimum est, in loco à suppliciis reorum infami-ctarentur.

Inter omnes ergo Dominas, aliasque nobiles feminas, qu-Quabacondonus in arce sua habuerat, partim conjuges, part-earum pediſſequas, iussit triginta quatuor primarias seligi, mortę multari. Ex iis tamen tres Christianæ pediſſequę singu-Dei prouidentia neci sunt exemptæ. Nam Genofoin Vice-Meacensis, conscius innocentiæ illarum, ardensque desiderio ripiędi illas à sentętia mortis iniustè in eas lata, tątū effecit apu-Taicosamā, de tota re eū verè informādo, vt vitā illis impetra-

Cùm ergo luctuosus ille dies aduenisset, quo iniquum Taicosamæ mandatum exequendum erat, curribus inuectæ, in omniũ hominum conspectum prodiêre triginta & vna Dominæ & feminæ nobiles, cum filiis duobus & filia Quabacondoni, (omnes tres erant tantùm quatuor aut quinque annorum). Quàm miserabile huius infaustæ societatis spectaculum fuerit, quiuis facilè æstimare potest. Verè nihil ibi audiebatur aliud, nisi suspiria, quæ non dico homines, sed saxa ad misericordiam mouere potuissent: nisi gemitus, qui intima spectantium viscera transuerberabant: nisi eiulatus, qui ferrum etiam ipsum, non solùm pectus humanum, emollirent: nisi lamentabiles singultus, qui omnes ad deplorandum tam acerbum casum impellebat. Nonnullę deinde ue metu obstupefactæ sunt, vt compotes sui non viderentur, & cogitatione præcurrentes mortem, speciem mortuarum potiùs, quàm viuentium præbebant. Cæterùm nihil æquè calamitatem hanc miserabilem reddebat, ac contueri tres illos filiolos, ex nutricum suarum humeris pendentes, (quas securi refugii loco, ignari quò tenderent, amplexi erant) ad eandem carnificinam trahi. Quæres hoc omni lacrymarum fonte ampliùs plangenda venit, quò sententia in illos lata ipsa crudelitate crudior apparebat: omnem siquidem feritatem excedit, non modò ab omni culpa innoxios enecare, sed multo magis animaduertere in eos, qui per teneram ætatem culpam nullam committere possunt. Hoc ergo erat spectaculum, quod Meaci videbatur, cùm nobilitas tam illustris & ætas tam florida ad lanienam abduceretur. Taceo lacrymas, ploratus, lamenta, cognatorum, ancillarum, & aliorum, qui ponè comitabantur, vel longè sequebantur. Omitto item comploratione muliebres in viis, per quas hęc funeris pompa ducebatur. Breuiter, nullus locus Meaci, nullus angulus, à Mœrore & lacrymis vacuus erat obstupescentiũ, quomodo repentè à tanta felicitate tam nobiles homines in tantas ærumnas delapsi essent.

Denique cùm currus ad locum destinatum peruenissent, ecce tibi prodeuntem carnificem manu Quabacondoni caput gestãtem, vt eius aspectu terrorem doloremque propria morte maiorem illis incuteret, cuius in præsentia barbara quadam feritate primo iugulati sunt tres filioli, deinde mulieres omnes ordine ex curru detractæ, capiti Quabacondoni reuerentia priùs exhibita, à carnifice sunt obtruncatæ.

Corpora omnia abiecta sunt in fossam mandato Taicosamæ factam, cui inædificari iussit tumbam cum templo, appositaque

hac inscriptione: Templum bestiarum vel proditorum.

Iam verò quis non crederet tanta sanguinis profusione extinctam fuisse quamuis crudelissimam tigridem? quis non tanta strage cuiusuis ferocissimæ belluæ insatiabilem famem existimaret expletam? & tamen hîc Taicosamæ vesania non conquiescit. Iterum mandatum dedit, vt vnius trium antè nominatorum Dominorum, qui post Quabacondonum trucidati sunt, coniuncti tribus filiis occideretur. Verùm vidua cognito impio Taicosamæ decreto, antequam filii in currum traherentur agendi in crucis loco supplicii consueto, maluit eos suis domi jugulare manibus, quibus vna erat filia duodennis, filii verò bini ætate juniores, per quos, ipsa denique pugione in pectus adacto, mortua quoque concidit. Fuêre nihilominus capita eorum in loco supplicii publicè affixa.

Tandem cùm nullus amplius superesset, in quem posset furore, caninam rabiem suam conuertit in arcem Quabacondoni, quam ipse maximis impensis magnificentissimè antè ædificarat, eamque funditus euerti voluit, vnà cum vrbe, qua vndique cingebatur, nec aliud ferè, quàm nobilissimorum Dominorũ palatia numero ferè trecenta, continebat. Et iam nulla habita ratione siue damni, siue sumptuum, omnia hęc palatia transferuntur primum, quò etiam omne aurum cæteraq; Quabacondoni transtulit.

Scribitur Meaco, Taicosamam ob superiorum dierum afflictiones & angores, quos perpessus est, esse quasi impotem sui, & tectorum vexillis, quæ huc illucque à vento impelluntur, instabiliorem, ac denique a maligno quasi spiritu agitari.

Atque hæc fuit tandem istius tragœdiæ catastrophe, eo infelicior, quo omnes isti grauiore irreparabiliorequè damno, vtpote Baptismi expertes, & veræ fidei ignari, felicitate non modò temporali, sed etiam æterna miserè exciderunt. Ex Iaponia, mense Octobri, anno CIↃ. IↃ. XCV.

LVDO

LVDOVICVS FROIS ADMODVM REVERENDO P. N. IN CHRISTO, P. CLAVDIO AQVAVIVA, PRÆPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

De morte 26. Crucifixorum.

QVANTVS *fructus in Iaponia ex gentiliũ conuersione & Christianorum institutione collectus, quisq; rei Christianæ status anno ab hinc vno supra dimidium fuerit, litteris annuis, hac naui ad V. P. missis, exponitur: Quibus & aliæ litteræ peculiares de aduentu Reuerend. Episcopi D. Petri Martinez adiũctæ sunt, quæ agunt, tum de profectione eius, visendi Taicosamæ Iaponum Regis causa instituta, tum de opera & studio, pro ratione Pastoralis officij, ab eo hactenus in grege suo pascendo fructuosè collocato. Verùm, vti res Iaponiæ, cùm felicissimo tranquillissimoq; loco esse videntur, de improuiso variis tempestatibus & inopinatis calamitatibus agitari & perturbari solent, sic*

noua nunc multoq; antè præuisa in nos persecutio
procella exorta est. De qua, & simul de gloriosa m
te 26 Christianorũ, qui ex mãdato Regis, partim q
Euangeliũ prædicassent, partim quòd Christo nomi
dissent, in crucem acti sunt, deinceps agemus. Scr
autem in hac narratione non alius propositus est,
nudam & simplicem percensere veritatem: quæ
tas omnis historiæ non modò primarium ornamen
sed etiam necessarium, quo nitatur, fundamen
esse debet. & idcirco non aliud commemorabo, q
quod ab hominibus fide dignis, partim è Societat
stra, partim secularibus, qui Meaci, vbi primùm
est persecutio, & Nangasachi, vbi supplicium per
est, præsentes fuêre, & per litteras vel coràm dis
patefecerunt, accepi. Distinxi autem totam rela
nem in capita, tum vt adimerem lectori fastidi
quod gignere solet nimia prolixitas, tum vt com
diùs & clariùs particularia quædam, quæ in hanc
secutionem, voluptate & ædificatione pleniss
ciderunt, perstringerem.

DE STATV, IN QVO IAPONII CHRISTIANI FVERVNT ANTE HANC PERSECVTIONEM, ET QVÆ ILLIVS FVERIT ORIGO.

CAPVT I.

QVo perfectiùs recentis huius persecutionis principium atque origo intelligatur: sciendum est, cùm Taicosama Iaponiæ monarcha ante decennium ob legis Euangelicæ prædicationem nos omnes sub pœna mortis toto Iapone excedere iussit, visum esse ViceProuinciali aliisq; Patribus, minimè id temporis deserendos esse Christianos, ac proinde nulli prorsus regno excedendum: Tamen vt aliquo modo iræ regiæ cederetur, nec edictũ eius videretur, atq; ita mala omnia à Dominis Christianis, adhuc statũ suũ obtinẽtibus, auerterentur, ordinauit idẽ Viceprouincialis, ne palliis vel superioribꝰ, quas vocãt, vestibus, sed prælõgis tantũ togis, more apud Iapones recepto, dũ suo ritu seculo renũciãt, vteremur; atq; hac ratione incoleda vinea Domini, vt antè, persisteremus: planè enim confidebamꝰ Regẽ, vbi didicisset nos hoc habitu remãsisse, ac proinde quadantenus suo edicto paruisse, totam rem dissimulaturum. Eãdem ob causam Meaci & Ozacæ, vbi post hoc edictum Residentiæ sũt fabricatæ; nullam tamen excitauimus publicam Ecclesiam; sed tantùm priuatum sacellum ad sacrum Missæ faciendum, & sancta Sacramenta administranda: adjuncta forinsecus aula, in qua cum populo ageremus. Hac moderatione cautioneque, atque imprimis quòd delitesceremus, effectum est, vt immunes hactenus fuerimus ab omni periculo; tantaque hoc decennio ad fidelium numerum accessio facta sit, vt plura quam sexaginta quinque hominum millia (vti liquet ex litteris hactenus missis) sacris baptismi aquis sint ablúta: exclusis infantibus, qui parentibus iam Christianis orti fuerunt. Neque ignarus erat Rex, nos omnes in Iaponia remansisse: sed factum sibi satis declarabat,

quòd lateremus, & mandati sui præuaricatores rideri reformi-
remus. Imò iam annus agitur quartus, quando animaduerter
quantum emolumenti ex naui Lusitanorū, quæ quotānis C
na redit, in totā redūdet Iaponiā, quaq; autoritate Patres, vp
eorum concionatores & directores, apud eos valeant, quorum
tiam opera pax & quies in mutuis Lusitanorum Iaponiorum
commerciis hactenus alatur & conseruetur; confirmauit potè
tem, duobus antè annis, ad P. Visitatoris preces concessam: a
pe vt decem è Patribus ob causam dictæ nauis commorarent
Nangasachi, cum additamento, vt reædificarēt Ecclesiam, qu
ipse vno anno antè iusserat solo æquari. Adhæc, in argumentu
animi in nos reconciliati, Patri cuidam ad se aditū permisit
& honorificè recepit. Hac itaq; de causa, & ratione illorū decr
quibus Nangasachi sedes concessa est, cum medicori quiet
Iaponia è Societate viximus triginta quatuor supra centum, m
tasque eius prouincias lustrauimus, verbum Dei dissemina
nostrisq; ministeriis Christianos adjuuando; ardoremque no
ita temperauimus, vt semper, quod superiores optabant, plu
ni communis, hoc est, vt hæc Ecclesia tot laboribus & sudor
plantata sarta tecta conseruaretur, quàm priuatæ consolatio
in profundēdo pro Christo sanguine, rationem haberemus,
tandem longè facilius videbatur futurum: satius enim fir
iugulum præbere carnifici, & occumbere, quā quotidie mori
ter tot pericula & ærumnas, quas pro seruando vel augēdo C
stianorū numero sustinere oportet. Atque hic erat rei Christ
status, quando ex primaria vrbe insularum Philipp. dicta M
quatuor Patres è Sancti Francisci familia, vocati nudipedes, t
quam Legati à Philippinarum Gubernatore ad Regem Iapo
missi, appulerunt. Fuere Patres illi à Rege, quemadmodum L
tis conueniebat, recepti perhumaniter, ac tandem indicarunt
vt ad suas Philippinas reuerterent; nolle se diuulgari Legem
stram in suo imperio: ideo & homines de Societate nostra e
mandato exulare, nec nisi ob nauem Chinēsem se paucis quo
dam Nangasachi sedem permisisse. Verùm cū Patres vrgerent,
bi minimum copiam fieri à sua Excellentia, velut externis om
bus spectandi magnifica & splendida vrbis Meacensis opera, v
suos reuersi ea prædicare possint; subjecit vanissimus Tarcosam
sibi vehementer id arridere, imò libenter attributurum sump
ad eam profectionem necessarios. Hac ergo potestate frem
viam, Meacum versus dederunt: vbi aliquot mēses diuersati
in ædibus cuiusdam Equitis gentilis, qui vna cum alio quodam

amico illis fauebat, eo quòd ambo autores illis fuissent, vt in Iaponiam venirent. Tempore hac ratione elapso, quoniã in hospitio multa patiebantur incommoda, tandem Patres postularunt tantũ loci, quantum satis esset ad domicilium aliquod excitãdũ, sibi adsignari. adsignatus est percommodus, sed cum adjũcta cautione, ne S. Euangelium prædicarent.

Verùm iuuantibus quibusdam Christianis, non dubitarũt postea & Ecclesiam fabricari, & quia id putabant ad majorem Dei gloriam fieri, nullis amicorum consiliis potuere ab instituto suo reuocari. probè enim amici illi norãt, Patribus illis nullã à Rege fabricandæ Ecclesiæ potestatem factam esse, satiusque facturos si sacellum tantùm aliquod commodum, sed à conspectu hominum remotum, exstruerent, ne res tãdem ad aures Taicosamæ permaneret. Educta deinde ad culmen Ecclesia cœpere dicti Patres publicè, perinde atq; si plenam facultatem à Rege obtinuissent, annunciare Euangelium, permoti desiderio & zelo miseras has animas iuuandi, accensiq; quinq; sanctorum eiusdem ordinis patrũ exemplo, qui dum incredibili fortitudine per Africam doctrinam Christi prædicarent, a Miramolino rege Maroccano propriis manibus fuere contrucidati. Cæterùm nostri, cùm animaduerterent hac ratione non ipsos modò, sed societatem totam atq; omnes Christianos in summum capitis fortunarumque discrimen adduci: nec alio inclinare res, quam vt vno momento pessum irẽt, quæ tantis sudoribus & tot annis erant ædificata, proposuerunt iam dictis Patribus (quod caritas ab iis postulabat) vt sedulò expenderent, conueniátne publicè religionẽ Christianam, post regiã prohibitionem, etiam ex mero martyrii desiderio diuulgare, causamque Taicosamæ præbere nouam persecutionem contra Christianos Meacenses moliendi, quorum multi erant genere nobiles & recenter conuersi. Quod reuera futurum plus quàm probabile erat, si ad eius aures perferatur nullam edicti sui rationem haberi. Idem eis indicarunt duo illi Equites, qui Manila eos adduxerant, subueriti nimirum, ne & ipsi in discrimen capitis venirent, quòd Patres illos in regnum suum adduxissent. Imò primarii Domini, atque adeo ipsi aulę gubernatores, benevolè eos cõmonefecerũt: eo quod modus ille agendi (aiebant dicti Domini) esset exoticus & insolitus in Iaponia. Nec parũ occasione huius rumoris creuit ingens ille conuersionis ardor in omni genere hominum, qui à nostris doctrinæ Christianæ rudimẽtis erãt imbuti, & sacris aquis eluti. Quod obseruarãt quidẽ Gubernatores, sed quia animaduertebant nos rationẽ aliquã habere potestatis secularis, dissimula-

bat;interdū nos benignè cōmonētes,vt cautè & cōsideratè in c
uersionē Christianorū procederemus. Hæc prima fuit huius p
cellæ occasio:Alterā nō inferiorē prębuit Iacuinus Regis Mea
insignis Epicureus, & omniū diuinarū humanarūq; legum ho
capitalis,ac imprimis earū quæ actiùs pugnant cū carne & sen
Dæmō itaq;hoc homine tanquā instrumēto in hac noua persec
tione,vti & toto superiore decēnio, vsus est,qui nullā passus e
labi occasionē hactenᵘ nostris omnibusq;Christianis extremō p
nitię machinandi. Peruersam eius voluntatem auget Regis fa
apud quem admodum est gratiosus:deinde facultates ample
continenter nouis & splendidis muneribus cumulantur. A
hoc odium amor sectæ, quam, licet fictè, profitetur. Fuit em
numero Bonziorum. Vnde & magnam opum suarum partem
stituit expendere in reparando quodam loco,olim à Nobuna
deuastato, dicto Figenoiama, qui Meaco abest sedecim pass
millibus, & magnum quondam templorum Bonziorumque
merum continebat. Dum igitur laborat in nouis ædificiis cir
ni excitandis,& simul reformidat, ne propagati Euangelii lu
liquando sectarum Iaponicarum tenebræ discutiantur,fit vt a
bum illud odium in nos semel conceptum altiùs semper pos
infigat. Dum igitur ex vna parte Patres Franciscani pergun
lam, vt diximus, Euangelium annunciare; & ex altera multi
tiam à nostris baptismi sacramento initiantur, ac generatim u
tus populus in sanctam fidem nostram propendere intelligit
Iacuinus, stimulatus ab eo, qui omnibus nostris inuidet bon
non potuit amplius venenum,quo cor eius rodebatur, suppri
re,sed arrepta occasione tanto studio quæsita Christianorum n
men apud Regem detulit,non sine magno fidei detrimento.

Tertia causa nouæ persecutionis fuit, quam iam subjicio
Anno superiore nonagesimo sexto in regno Tozza (insula e
bus Iaponiæ maximis vna est, quo nondum lux Euangelii pe
trauit) appulit nauis,quæ ex Philippinis tendebat in Hispa
nouam,vel Mexicum, destituta malo, temone, aliisque necess
riis instrumentis, ac demum tota præteritis tempestatibus co
quassata,rimisque fatiscens. Vix nauis aduenerat, cùm illico D
minus loci certiorem per litteras reddit Taicosamam, eam
illi offert mercibus opulentis refertam:Qui, ne tam opima p
da vnguibus suis eriperetur, confestim vnum è primariis aulæ
Præfectis, nomine Gemonogium,amandauit,qui nauem inspe
ret & cameræ Regię nomine omnes merces inuaderet:mos hoc
dem vetus Iaponum est, vt Domino loci tantū cedāt naufragi

Abiit Gemonogius, omnibusque in Tozza quæ imperata erant perfectis, cum præda ad Taicosamam eo temporis pũcto rediit, quo lacuinus deterrima quæque in Christianem nomẽ erat molitus. Cumque Gemonogius, iam alter iniquitatis minister, nouis suspicionibus & falsis informationibus Christianorum causam ob nauis illius vectores grauaret, ac speciatim commemoraret, esse inter eos religiosos quosdam, qui, velut Principum Christianorum exploratores, legis suæ diuulgandæ causa aduenissent; factum est vt Rex, iam sponte incitatus, iram omnem effuderit in Christi fideles. Verùm Pater cœlestis, benignus omnium, qui ob nomen suum affliguntur, protector, prospiciens impendentis persecutionis initia, diuina prouidentia sua, qua suauiter omnia disponit, constituit, vt sub illud tempus Iaponiæ Episcopus Meacum se conferret, vt præsentia sua solaretur illam Ecclesiam, & sacræ Confirmationis sacramẽto aduersus omnes hostiles incursus communiret. Ac profectò nouum quoddam robur ac viuus fidei ardor in Christianorum pectoribus sensibiliter postea apparuit, vt ex historiæ decursu liquebit. Talisque & tanta fuit Christianorum in dicto sacramento suscipiẽdo religio; vt nec interdiu nec noctu bono illi Prælato quietem indulserint: tanto numero ex variis longeque remotis partibus aduolabant: multumque operæ positum est, in cohibendo omnium ardore, ne vel minimus rumusculus ad aures Regis vel intimorum eius perferretur. Atque hac de causa coactus est Episcopus primo quoque tempore aulam deserere. At non potuit dictus ardor ita comprimi, quin suboleret medico; qui quoque apud Taicosamam non conticuit. Atque hæc fuerunt tria primaria puncta, ex quibus præsens afflictio originem traxit, & ad octauum Decemb. vt sequenti capite dicemus, Meaci tandem in apertum erupit. Cuius rumor & fama Nangasachum delata non est, nisi ad diem eiusdem mensis vigesimum sextum, quo festum agitur D. Ioannis. Primus autem nuncius allatus est per litteras quorundam mercatorum Sacaianorum gentilium, qui suos, quos vocant, Agentes in illo Emporio commonefaciebant, vt nauis Chinensis merces celeriter coëmerent, quòd admodum probabile esset insequenti anno non redituram. Regem enim grauiter commotum in Patres, & iam mandasse, vt omnibus nares aurefque præciderentur, ac quotquot Meaci essent, è medio tollerentur, cæteri verò extra Meacum degentes Iaponia excederent. Literis autem his quia nõ apertè declarabatur, num nostris an Patribus Franciscanis (vtrique enim Meaci degebant) Rex infestus esset; multos dies ar xii &

suspensi hæsimus, orationibusq; & sanctis sacrificiis rem Deo commendauimus, vsque ad decimum quartum diem Ianuarii nonagesimi septimi, quo à variis Christianis litteræ allatæ sunt quibus significabatur Patres Societatis decreto regio minime contineri. Sed nec sic animi nostrorum, qui Nangasachi degebant, acquieuerunt, donec ab ipsis Patribus nostris Meaconibus litteræ afferrentur ad diem Ianuarii septimum-decimum, deinde aliæ recentiores à quodam fratre nostro in hanc rē data pera a P. Organtino amandato, vt tanquam oculatus testis multa rē omnia, quæ accidissent, commemorare posset.

QVO TEMPORE QVOQVE MODO INITIVM datum fuerit persecutioni.

CAPVT II.

CVM Episcopus ad septimum Decembris Ozaca discessisset, & iam sex milliaria nauigando in flumine quodam emensus fecisset, coactus est in eius faucibus hærere, donec secundus ventus afflaret. Sed mora diuturna nō fuit, nā postero die, quæ erat immaculatæ conceptioni purissimæ Dei Matris, fauente aura & mari vela fecit versus Nangasachum.

Ante hunc Episcopi discessum, P. Organtinus aliique de nostris Ozacam eius visendi sanctaque benedictione fruendi causa profecti fuerant, & ideo Ozacæ remanserunt; vbi altera Conceptionis eos conuenit Paulus Ochinda cognatus Ciunagondonis trium regnorum Domini, retulitque P. Organtino, se audiuisse à quodam medico, qui inuisebat quendam consanguineum suum ægrum, quidnam Iacuinus regius medicus paulo ante Ciunagondono narrasset. Christiani, aiebat ille, quemadmodum cognouit atque ipsi Patres magna libertate & licentia hoc tempore vtuntur in propaganda sua lege; quod certē intolerabile est, & in magnum præiudicium Iaponicorū Regnorum, quæ Diis Chami & Fotoqui consecrata sunt, cedit. Dum ergo omnem venor & capto occasionem eos Regi nostro deferendi, vt seuerè eos castiget, heriomnino peropportuna se obtulit occasio, Regemque nulla mora interposita de tota rē certiorē reddidi. Erat, fateor, cūr eundem multis implicitus negotiis, sic vt ad sermonē meū non admodum cunctaretur, nec responsum daret: sed non dubitabo, secundō eundem inculcare sermonem, & credo, pro meritis eos castigabit. Vere tibi confirmo me toto pectore ab ista lege abhorrere.

Hoc

Hoc colloquium fuit Iacuini, Paulo Ochindæ, vt dicebamus, à Medico enarratum. Qui medicus postea subiecit, plurimum se dolere, Iacuinum talia in Christianos moliri, se enim inter illos permultos habere amicos. Hac re cognita P. Organtinus ilico misit fratrem nostrum ad Ioſephum Augustini fratrem tum Ozacæ agentem, rogatum, num Regi quippiam dictum esset de nostris: cumque responderet, nihil sibi constare, frater ei retulit quæ à Paulo Ochinda narrata erant P. Organtino. Et mox subiecit Dominus Ioſephus, fieri posse, vt hæc acciderint: se enim superioribus diebus audiuisse ipsum Iacuinum dicentem, Dum perpenderet res fratris mei Augustini, vehementer dolere sibi, Ducem belli tanta virtute præditum, rebusque præclarè gestis tam illustrem, quo tempore summis eum conueniebat à regia Maiestate affici præmiis, infelicissimos contra omnium expectationem habere successus: certò autem sibi constare, nullam aliam eius rei causam esse, quam quod per summam obstinationẽ nollet renunciare Christo, pluriſque faceret Euangelium, quam Deos Iaponios; quorum vltrice pœna factum sit, vt superiorum annorem omnium officia & beneficia iam à Rege pro nihilo habeantur.

Eodem die sub noctem Dominus Ioſephus è propugnaculo reuersus venit ad ædes nostras; & dum, vt fit, colloquitur cum Patribus, ecce interuenit famulus Christianus Farimondoni Ozacensis Gubernatoris, indicatque Dominum suum mandasse cuidam è famulis, vt quæreret ædes Patrum, easque fida custodia muniret: paulo antè Regem sibi dixisse, se velle omnes è medio tollere. Ad hunc sermonem Ioſephus lachrymas tenere non potuit, videnſque alia consilia quærenda, cœpit cum dira obtestatione compellere nostros, vt ante aduentum ministrorum Farimondoni domo excederent, & se in locum aliquem retrusum abderent, donec de voluntate Regis manifestiùs cõstaret. Dominc (respondit P. Organtinus) desiderium nostrum & gloria nostra est, pro prædicatione doctrinæ Christi Saluatoris nostri qualemcũq; contumeliã imo mortem ipsam sustinere, & ideo omni hora parati sumus ad mille mortes pro Domino, cui seruimus, & pro salute Christianorũ, quorũ causa ex tã remotis orbis partibus per tot discrimina rerum aduenimus, fortiter perferendas. An ergo exiſtimas latebrarum beneficio defugiẽdam nunc mortem, quam Dominus noster per tam sanctam tamque gloriosam occasionem nobis offert? mortem, inquam, quæ paulo antè, à nobis tantopere desiderata, fugiebat? Verùm cùm Ioſephus vnà cum aliis

Christianis vehementiùs pergerent vrgere discessum nostrum adderentque, si Ministri Farimondoni inueniant simul quatuor Patres, Regem, si id resciuerit, non nostris modò, sed etiam omnibus Christianis grauiter succensurum, eo quòd hactenus existimarit in toto regno Meacensi vnum tantum Patrem iam ætate confectum inueniri; deinde Patres facile crimine contumaciæ posse suggillari, quòd contra expressum edictum vixerint Ozacæ: His, inquam, rationibus nostri cõcidi tandem cessere, & P. Organtinus cũ P. Frãcisco Rodrighez in domum Augustini, P. verò Petrus Moregion cũ P. Frãcisco Petri domum Sachendoni secessit.

Dum autem P. Organtinus in ædibus Augustini commoratur aduertit quendam è pueris honorariis domus esse consanguineũ cuiusdam Musici, qui semper, vti gratissimus, assisteret Regi. Hunc ergo amandauit ad musicum, vt totius negotii summam expiscaretur. Abiit puer, & ex consanguineo cognouit verissima esse omnia quæ dicerentur: qui addidit, sibi quoque paulo antè à Rege idem dictum, occasionem autem fuisse huiusmodi: Hodie, inquiebat Musicus, Tozza rediit Gemonogius cum Cioſugamo, Domino illius patriæ, & schedulam attulit mercium nauis. Inter cætera autem Gemonogius Regi retulit omnes illa naui aduectos esse Christianos, & inter eos multos religiosos: itaque hoc magis debere esse suspectam, quo pauciores merces, & plura arma aliaque instrumenta bellica deferret. (videtur autem id dixisse, vt hoc prætextu plures merces sibi vsurparet) Tum Taicosama ira & furore æstuans respondit, se iam dixisse, pessimi exempli rem esse, si legi Christianæ publicandæ locus detur in Iaponia, cumque prohibuerit omnem publicationem, tamen Fasceganam Patribus, qui è Philippinis aduenerant, eousque fauisse, vt & legem suam annuntiarint, & Ecclesiam etiam contra edictum suum fabricarint. Aderat tum præsens vnus è Fasceganæ filiis, Regis aulicus, nomine Vfioio, & ad purgandum Patrem suum dixit: Excellentia vestra rectè dicit. Et ideo Pater meus minimè ignarus hæc displicitura V. Excell. sæpius eos monuit, vt à prædicatione abstinerent. Sed quia admonitioni non paruerunt, pater meus omnes eorum fautores annotauit. Non solùm, subjunxit Rex, Philippini Patres legem à me vetitam, sed alii quoque prædicarunt, & inter eos senex quidam, (indicabat P. Organtinum) qui, vt mihi narratur, sub specie curandorum quorundam morborum in hac aula, homines baptizat. Certum est, vtrosq; luituros pœnam suo sanguine: illos quoq; Nãgasachanos

curabo

cutrabo agi in crucem. Aderat id temporis præstò Cicugendonus, qui cupidus mitigandi furorem regium, magno animo & humiliter dixit, Excellentia vestra iustas iræ causas habet, fateor; tamē hac vice etiam atque etiam rogo, vt benignitatem & clementiam suam erga Patres demonstrare velit, & vita eos donare. Quando tibi ita videtur, respondit Taicosama, tollam è midio tantùm quinque vel decem, reliquos, post præcisas nares & aures, vbi in carris per vrbem tractis omnium ludibrio expositi fuerint, in suas regiones, vnde venerunt, amandabo. Deinde conuersus ad Vfioiū dixit: Hac nocte simulatque in Orizonte apparuerit Luna, celerrimè contende Meacū, & mandata mea exequere. Hæc sunt quæ Musicus suprà nominatus nostro puero honorario retulerat.

Cæterùm, vt rectiùs intelligatur institutum Regis, sciendū est nostros, in partibus maximè Meacensium, præcipuam operā collocasse in conuertendis hominibus genere nobilibus: ijs enim ad Deum conuersis, facilè conuertuntur reliqui. Quod animaduertens Iacuinus, credidit nos hoc quasi stratagemate vti ad occupādam potiùs Iaponiam, quàm ad salutem animarum procurandam, & ideirco ex Europa in Iaponiam venisse. Nam, vt suprà insinuauimus, immortalitatem animæ, inter alia falsa dogmata, habet loco somnij, impieque & absurdè credit, perinde hominum ac brutorum animas cum vita extingui. Hac eadem suspicione nixus, quam auxerat iam olim, antequam exulare iuberemur, singulare studium Iusti Vcondoni in excitanda ad fidem nobilitate, idem inculcarat in aures Regis; qui tamen tunc declarauit se nihili hanc accusationem facere. Vt autem peruenit in regnum Scimo aduersus regem Sassumanum, & animaduertit multos Dominos cum assecis suis factos Christianos, eosdemque magna inter se concordia deuinctos, & Patribus vehementer addictos: cœpit memoria repetere ea, quibus Iacuimus eius aures quondam oppleuerat; & intelligere, quod tamen fols ò augurabatur, propagationem fidei incolumitati Imperij obfuturam. Atque hæc est vera causa auersionis, quam iam declarat, non autem vel legis Christianæ odium, vel Zelus erga idola: notum enim in vulgus est, quàm parui faciat Cami & Fotochi, vti idiomate Iaponico appellantur; nihil quoque dubitat, alteram vitam, esse rem merè commentitiam, ac proinde leges eò spectantes nō esse nisi hominum decreta, ad gubernationem regnorum excogitata, vt terrore suppliciorum alterius vitæ mortales, tanquā freno iniecto, à sceleribus arceantur.

Verùm enimuero Taicosama tādem se colligens, & perpēdes, nostra

noſtra in Iapone commoratione ſalua permanſura Luſitanor commercia: intelligens quoque, quàm ingenuè & ſincerè, re to omni ambitionis opumvé congerendarum ſtudio, res ſua gerent, ac denique legatione P. Viſitatoris ab Indiæ Orien Prorege ſuperioribus annis ad ſe, tunc Quabacundonum, in tura, permotus nonnihil ſuam in nos indignationem temp uit, eoque ampliùs nobiſcum diſſimulauit, quo cognouit nos nus in publicum prodire, minoreque libertate Euangelium p dicare, atque ita rationem aliquam ſui Edicti habere.

Poſtea autem videns paulatim & alios religioſos ex Philip nis nomine ſpecioſo Legatorum aduolare, & ſic in Iapon diſſeminandam legem à ſe veritam permanere: ac præterea tior factus à Iaponiis negotiationes ſuas in Manila exercentib Hiſpanos hoc ſeculo noua regna ſibi ſubieciſſe, priſtinam ſu cionem renouare cœpit de Patribus, quaſi iſthuc veniſſent, tandem totam Iaponiam in ſuam redigerent poteſtatem.

Iam, vt redeamus, vnde diſceſſimus, cùm puer honorarium Organtino ſententiam Regis narraſſet, multis Chriſtianis, præſtò erant, viſum fuit, Patribus quærendas latebras, & Tam famæ Miniſtris, ſi veniant, reſpondendum, eos Nangaſachum Epiſcopo profectos. Sed P. Organtinus clarè exponens ſua ſententiam: Quod, inquit, ad alios Patres attinet, ſequantur co filiũ, quod placuerit; ego quid affectæ huic meæ ętati conue probè noui. Viginti & amplius annos Chriſtianitatem hanc p tium Meacenſium vtcunque foueo & ſuſtento, & nunc, cùm te pus eſt in publicum prodeundi, viliter conjiciam me in latebra cùm ſumma incumbit neceſſitas me meoſque derelinquam? A ſit à me; ſic enim nec diuino honori, nec vinculo quo Socie ſum obſtrictus, vnquam ſatisfecero. Quocirca Deo propitio c ſummo diluculo me do in viam Meacum verſus, vt in crucẽ ag vel certè vt naribus auribuſq; mutiler, aut certè, vt mecũ, tã cum Euãgelij prædicatore, id agatur, quod ijs collibitum fuer Hæc audiens P. Rodrighez, certum ſibi fixumque eſſe ſubiect comitari Patrem, & eandem periculi aleam ſubire. Mirati ſu circumſtantes tantam virtutem, religioſorum pectorum p priam, & propoſitum collaudarunt: atque ita vterque Patrum greſſus eſt conclaue quoddam, in quo cum multis nobilibus m lieribus agebat Domina Iuſta coniunx Auguſtini, ante annos plures à P. Organtino ſalutaribus aquis tincta. Quæ vt intellex Patrem venire cauſa extremum precandi vale, & ad morte Mea cum properandi, ſic repentè indoluit, vt ne verbulum quidẽ, pro

lacryma

lacrymis & singultu intercluſa, effari potuerit. At pater contrà tendere nullum hîc esse iusto dolori locum, &, vti conueniebat, oratione caritatis plena eam cum sociis in omnes futuros euentus animate instituit. Vidisses hîc bonos illos Christianos, alios ex vehementi amore in Patrem tam antiquum vestes eius contrectare, alios vultu mœrorem, quo eorum pectus oppressum erat, exprimere: alios dolorem intimis animi sensibus inclusum crebro gemitu prodere. Nec deerant, qui animosiores reliquis se comites Patri offerrent, &, vt apparebat, ex corde dicebant, *Eamus & nos, & moriamur cum illo.* Rebus omnibus in hac domo peractis, Pater rediit ad domum nostram, & confestim curauit aduocari duos alios Patres, qui erant in ædibus Sachendoni: quibus cùm paucis verbis exposuisset, quid intellexisset, quidque apud animum suum constituisset, vtrumque magna amoris significatione complexus, postera luce, hoc est nono Nouemb. iter Meacense cum P. Rodrighez comitante fratre nostro Paulo Amacusa, aliisque Christianis, ingressus est. Fidelibus, qui Ozacæ degũt, hoc consilium partim magnum conciliauit mœrorem, dùm vident se destitui Patre sine spe vlla ampliùs eum videndi, partim etiam attulit gaudium, dum sibi persuadent Dominum nostrum hac via aditum sibi patefacturum ad illustriorem coronam, qualem solet generosis suis militibus pro sua diuina voluntate impartiri. Cæteri duo Patres cum fratre Paulo Michi, aliique nonnulli Christiani, qui remanserant Ozacæ, confessione generali se addem compararunt, simulque rationem modumque præscripserunt, quemadmodum Ecclesiæ ornamenta supellexque domestica in tuto esse possint. Dum hæc agitantur, ecce nouus nuncius affertur, iram furoremque regis in solos Patres Franciscanos cõuersum. Sub noctem verò eodem die præterea cognouimus Farimondi ministros venisse quidem ad dictorum Patrum ædes, sed vnum tantùm inuenisse, nomine Martinum de Ascensione, qui hoc ipso anno è Philippinis aduenerat. Annotarunt igitur huius Martini nomen, & alterius cuiusdam Christiani, qui inseruiebat sacris Missæ, ac præterea duorum puerorum: relicta autem ibidẽ custodia, venêre ad nostrum diuersorium, quibus obuiam processit Christianus quidam, nomine Andreas Ongasauara, cum aliis quibusdam, affirmans ædes illas esse suas; etiamsi certa quædam earum cubicula adsignasset P. Ioanni Rodrighez, suæ Excellentiæ interpreti, in quibus commoratus fuisset Episcopus, cùm per Ozacam iter haberet; nunc autem non esse ibi nisi tres, nempe fratrem illum Paulum Michi, alium, qui inseruiret Missæ, & tertium,

nium, qui rem domesticam curaret. Duos reliquos Patres, qui ibi erant, non nominauit, licèt ante ministrorum aduentum nixè rogassent Andream eiusque socios, vt liceret ipsis compare, tamque fortunatam cum reliquis aleam periclitari: si enim quiebant, constitutum est apud Taicosamam vita nos exuere. stra cogitamus de latebris. Adiungebant in hunc finem se relà P. Organtino. Verùm dicti Christiani nullum his precibus dare locum. vnde & tribus tantū nominatis dimisere ministros gubernatoris; qui in digressu mandarunt vicinis, vt illas ædes custodirent.

Noctu deinde ad domum nostram venit Sachendonus cū dam Domino Christiano, aliisque duobus, qui binos adduxerant equos cum obfirmato animo per vim abducendi vtrumque & deportandi Sacaium, nouem passuum millibus Ozaca distans donec furor deferbuisset: cumque in re tam graui non satis famulis confiderent, ipsi in comitatu Patrum esse decreuerunt. Hic vehementer resistere nostri, & allegare, perferre ignominiam pro Christo, non esse aliud, quàm sempiternam venari gloriam, non alia de causa patrio excessisse solo; quā vt in simili casu cumberent; adhæc, si Regi certum foret, nos debere in eius manus venire, nullum humanæ arti superesse effugium: Quocirca de illa exire, non fore aliud, quam in discrimen capitis conjicere, non modò qui eos recepissent, sed etiam qui in procuranda fuga operam suam collocassent.

Hoc responso sic commoti sunt supradicti Domini, vt diuini honoris zelo accensi, promiserint se nulla re à fide, quam suæ diuinæ Maiestati deberent, & ab officiis Christiani hominis praedicandis, recessuros: nequaquam tamen se permissuros, vt Patres manerent, quandoquidem tota persecutio videretur conuersa in Patres Franciscanos: nec mora nostrorum in domo illa ad alios valeret, quàm ad augendam Regis indignationem in omnes Patres, omnesque totius Iaponiæ Christianos. Quare neque toti rationi consentaneum esse, propter particulare bonum patriæ in apertum periculum conjicere omnes. Denique rationibus adiungentes preces, coëgerunt Patres in suam descendere sententiam, sed ea conditione, vt quando certò constaret Taicosamam causa Euangelij Patres è medio tollere, ipsi quoque, vbicumque locorum essent, prodire in publicum possent & morti se offerre. Itaque exemplo B. Pauli, qui in re non dissimili Damasci permissus se à fratribus in sporta demitti per muros, tandem domo egressi equos ascenderunt, comitantibus illis Dominis, qui iter illud per
dies

dites, vestibus, quæ pallij loco sunt Iaponiis, breuiariisque in humeros reiectis, ingredi voluêre Sacaium vsque: vnde post dies aliquot Ozacam reuerterunt.

DE IIS, QVÆ HOC TEMPORE TAM MEACI, QVAM FVSCIMI ACCIDERVNT.

CAPVT III.

P. Organtinus simulatque ex puero honorario Farimondoni cognouit mandatum Domini ipsius, Christianum quendam dedita opera amandauit Meacum, vt duos fratres nostros in illa Residentia degentes redderet certiores: cumque postero die, qui erat nonus Decembris, sub meridiem illuc peruenisset, peracerbum hunc nuntium eis attulit: verùm illi pro iucundissimo exceperunt, seque mutuò animantes in omnes futuros casus se communierunt, atque idem Iusto Vcundono aliisque quibusdam Christianis significarunt; qui ilico ad ædes nostras aduolarunt, vt vnà cum fratribus tam honorificam mortem præstolarẽtur. Ac breui temporis spacio horum numerus accreuit. nã quàm primùm rumor inter Christianos percrebuit, mutuis exhortationibus accensi magna celeritate ad nos accurrere.

Interea quidam è nostris fratribus spiritu caritatis in proximum, cuius damnum plus eum premebat quàm propriũ, impulsus, prospicienque in huiusmodi casibus multa arcana prodi per scripta, & ideo posse multorum nobilium baptizatorum nomina patefieri, si ministri iustitiæ in domo literas aliquas reperissent, curauit diligẽter omnes, quotquot inueniri poterant, ad nostros ab externis scriptas, quæri & comburi. Paulo pòst nostri cognouerunt Gibonoscium vnum ex Aulæ gubernatoribus & administratorem Meaci, dicti, inferioris, vbi nostra est Residentia, custodes misisse ad obsidendam domum Patrum Franciscanorum, qui etiam in Meaco inferiore habitabant.

Dum hæc aguntur Meaci eodem die, qui fuit nonus Decembris, appellit P. Organtinus, cumque tribus milliaribus tantùm distaret Meaco, ex Christianorum consilio præmittit Paulum Amacusam exploraturũ, quo loco res essent. Paulus colloquio habito cum diuersis Christianis redit ad Patrem, eodem loco vbi eũ dereliquerat expectantem; commemorat, quid intellexerit, nempe iram Regis omnem potiùs in Franciscanos Patres quàm in nostros directam: itaque consultum fore, vt Reuerentia sua inibi nonnihil cunctetur, donec magis liqueat rei exitus.

Atque

Atque hîc rursum Christiani renouare cœperunt & præcc rationes, vt Pater ibi hęreret, non modò ob causam allatam, quia considerare deberet, quantum ipsi eius opera in tali adoc tate indigerent, atque ita varia media & opportunitates pro nebant, quibus delitescere posset. At bonus Pater, qui nihil nus quam vitæ desiderio ardebat, omnes reiecit, dicens: Vel noua tragœdia procuditur in caput nostrum, vel non. Si nõ, q me potest absterrere, quo minùs in apertum prodeam? Si reci nos cuditur, si nos ad necem designat, an decet vt me abdam velut mercenarius fugiam? longè sanè id abest à meo desid quod non est aliud, quàm ex pastoris Euangelici officio anim meam pro ouibus Christi ad gloriam Dei ponere. Deinde, si omnino me quærit ad necem, quæ potest tam retrusa esse cau na in tota Iaponia, in qua non à rabie Taicosamæ inueniari ignoro hæc consilia vestra proficisci ex singulari caritatis affec quo in me flagratis; sed ideo satis mihi est, gratias magnas ag pro optima in me voluntate. Adiunxit & alias rationes, qui probabat, iam aduenisse tempus, quo conueniret ad Dei glo legis nostræ sanctissimæ honotem, & Reipub. Christianæ salu Patres tandem vexillum Christi expromere, & pro prædicat bus doctrinæ de cœlo in terram allatæ se palàm ostentare: nec bere se ad hoc instituto aut vano vllo metu aut angustia retard ri, cùm hoc desiderum diuinæ Maiestati sit acceptissimum. Atq hac ratione P. Organtinus dictorum Christianorum animos mit omnem cogitationem redimendi vitam suam, si fortè da tur occasio: quoniam id non esset aliud, quàm defugere mar rium, quod Dominus Deus noster pro summo beneficio illi obt ret. Id nihilominus inter eos conuenit: non debere ipsum pr prodire in publicum, aut aliud quippiam palàm moliri, qui n Regis voluntate certò & explorate constaret: atque hac mode tione Christiani fuere contenti.

Eodem die Meacum aduenit Vfioius à Rege missus, vt nom eorum Christianorum, qui Patribus Francisicanis fauerent, a notaret: nullaque mora interposita inquisitione instituit, & co nium Christianorum, quotquot Meaci erant, nomina descripsi Quorum primus fuit Iustus Vcundonus, qui nunc ibi sedem habet. Hoc perfecto, animaduertẽs ædibus dictorum Patrum ab hibitos custodes à Gibonoscio, & non nostris: adiit ipse Gibono scium, eique dixit: Si custodes attributi sunt illis Patribus, ideo quòd diuulgent legem suam; attribuantur & Patribus Societatis, quia eiusdem culpæ rei sunt: atque vt faciliùs id homini persuade

deret, nomina quorundam principum virorum edidit, qui à nostris essent baptizati; affirmauitque nostros in prædicandi baptizandique officio longè esse diligentiores, quã Patres Philippinos. Duabus autem de causis Vsioius hanc rem vrsit: Prima erat, vt si in nostris aliqua culpa hæreret, minor appareret culpa (si modò culpa vlla erat) Patrum Franciscanorum. Altera erat, quia cùm pater eius, protector eorum esset, videbat in magnum suum dedecus cessarum, si illi ob noxam aliquam castigarentur, quæ nullo modo in nostris castigata esset. Obtulit insuper illi omnium Christianorum catalogum; postulauitque vt omnibus custodes attribuerentur, ne Rex suæ incuriæ adscriberet, si fortè quis odoratus scriptorum nominum causam fuga elaberetur. Diuina certè prouidentia factum est, vt Vsioius priùs nomina Christianorum in album referret, quàm Gibonoscium certiorem redderet: nam, cùm ipse esset Meacensis gubernator, ægre tulit, Vsioium, se non commonito, implicare se suæ gubernationi, eoque ampliùs, quòd ipso esset inferior: itaque homini vehementer succensuit, vtpote, quia res attingebat jurisdictionem. Itaque omnibus modis eius acta rescindere conatus est, ac pro imperio illi respondit: Nescis prorsùs, quid loquare; multo autem minùs intelligis voluntatem Regis: nec enim Regi in mentem venit omnes Christianos trucidare; hoc enim esset ingentem hominum multitudinem è medio tollere. An tu certò cognoscere potes, qui sint Christiani, nécne? tam multi enim hoc tempore occultè sunt Christiani, vt nec ego sciam, num tu sis Christianus, nec tu scias, num ego sim: itaque vide ne rem tam absurdam prosequare. Neque hîc quieuit Gibonoscius, sed longiùs progressus subiecit: Et cur quęso in Catalogum tuum retulisti nomen huius? Iusti scilicet, qui erat primus omnium: num res noua est, illum esse Christianum? an latet nos, nondum decẽnium elapsum, cùm Rex ipse Facatæ illi mãdari iussit, vt eiuraret baptismum, & quoniam non paruit, voluit illi vitam adimere, nisi propter officia varia Regi olim præstita vitam impetrasset, atque ideo tantùm status eius in fiscum redactus est? Præterea, nónne constat Regem sæpius eum in signum beneuolentiæ admisisse in suum conspectum? Quid ergo noui adferes Regi, si nuncies Iustum esse Christianum? Certè nunquam rem hanc tolerabo, nunquam subscribam tali consilio. Ædibus Patrum custodes adsignare non conuenit, quia sunt ædes interpretis suæ Excellentiæ, nunc agentis Nangasachi. Fateor, respondit Vsioius, ædes esse illius interpretis, sed semper in iisdem degunt alii Patres, qui diuulgant

ſuam legem, atque ideo illis idem fieri debet, quod Francisc
rum ædibus. Verùm non defuerunt Gibonoſcio multa, quæ
uorem noſtrum cõtrà obiectaret, & ideo finem dicendi faci
clarè ei indicauit, quandoquidem Taicoſama ſibi guberna
vrbis Meacenſis & iuſtitiæ huius executionem commiſiſſet,
ret vias ſuas. Scio enim, inquit, & probè intelligo, quid facto
ſit. His verbis auditis, nullo reſponſo dato, Vſioius totus con
& pudefactus domum abiit.

Inſequenti die, qui fuit decimus Decembris, Gibonoſcius,
curatiùs & animo minùs obſtinato expendens rem totam, e
mauit cuſtodes quoque attribuendos domui noſtræ, non tam
iuſtitia, quàm pro ceremonia: licèt enim præterito die de e
arguiſſet Vſioium, declarando Regis mentẽ; tamen ne ſuſpi
videri poſſet in cauſa noſtra, putauit ita faciendum. eam ob
quendam nepotem ſui Vicarii miſit ad domum noſtram, roga
quis in ea domo habitaret, & cuius curæ ſubiecta eſſet? Ad
tanti prodit obuiam vnus. Ego hîc cum alio quodam (is erat
ter noſter curam domus gerens) habito, quẽ queris? Voca, re
dit ille, ſocium tuum: volo enim illi loqui. Venit frater; & hi
vultu, vt ſolet; illum ſalutauit. Tum iuuenis: Dominus, in
Vicarius ex mandato Gibonoſcii iuſſit cuſtodes huic domui
poni. Verùm quia vultum hominis fidi præ te fers, qui me no
fraudaturus, non videtur mihi opus externis cuſtodibus: tant
mandabo vicinis, vt eius curam habeant. Deſcripto autem fra
noſtri ſociiq́ue nomine, digreſſus imperauit vicinis, vt hanc
mum cuſtodirent. Morabantur in ea quinque de noſtris; ſed
ita volente, vnus tantùm ex iis in ſcriptum relatus eſt. Nam
dam diuerterat in ædes vicinas: vbi, dum cum quibuſdam no
libus Chriſtianis ardenter diſputat de martyrio, eoſque diſſu
eorum in hoc argumento quæſtionibus ad tam illuſtre certam
fortiores reddit, Deo omnium rerum prouiſore ita diſpon
in Catalogum militum Chriſti relatus non eſt. Alii item tres,
fortuitò aliis diſtenti negotiis, corona martyrii excluſi ſunt. A
bi didicerunt duos antè nominatos in album relatos, non pa
indoluere, quòd tanta felicitate excidiſſent: ac vnus quidem
ſta quadam inuidia ſtimulatus pro omnibus à P. Organtino
ſtulauit, num expediret ſponte adire gubernatorem, & no
ſuum prodere. Et reſpondit Pater, patienter expectarent.
ſam enim, qua Rex moueretur ad hanc executionem, adhuc
incertam & dubiam. Si autem res verteretur in confeſſione
facienda, non ipſos modò, ſed vnumquemque certatim ad

uium coronæ in stadio decursurum. At si ratione nauis Tozzanæ hæc tragœdia excitata foret, maturiore consideratione opus futurum: cui responso dicti fratres acquieuerunt.

Vicini, vt mandato Vicarii facerent satis, custodes domui nostræ adhibuêre: verùm sicut languidè illa custodia erat imperata, ita seruata est languidiùs: nam cùm interdiu vnum alterúmve tãtùm, noctu verò paulo plures gladio & hasta armatos excubitores adhiberent, placidissimè tamen cùm nostris egerunt.

Rex hoc ipso die cùm ageret Fuscimi, eique præstò esset Giboscius & Gemonogius, ambo Meacenses gubernatores, (superioris partis alter, alter inferioris) Fascegaua quoque cum filio Vfioio, aliique permulti; cœpit inuehi in vtrumque gubernatorem ob niniam licentiam in annuncianda lege Christiana, baptizandisque multis hominibus contra edictum suum à Patribus Philippinis & nostris vsurpatam. Ipsi verò, vt se purgarent, & extemplo vindicarent se contra Fascegausm & Vfioium, qui Regi inculcarant à nostris mãgnam hominum turbam sacris aquis expiatãm, responderunt, id verum quidem esse de Patribus Franciscanis, sed non de Patribus Societatis: se, quoniam libertas tanta eis videretur insolita, dictos Franciscanos commonefeciisse, licèt frustra: eos respondisse per Fascegauam facultatem prædicandi à sua Excellentia se impetrasse: itaque cùm ille patrocinium illorum suscepisset, sibi quoque visum fuisse hoc probabile, atque ita totum onus in Fascegauam transtulisse. Quod autem ad Patres Societatis attinet, aiebant, se certò scire, nihil eos contra suæ Excellentiæ edictum molitos. Studiosè quidem sæpenumero se in illos inquisisse, sed nihil admodum deprehendisse. In huius rei testimoniũ (licet esset falsum, tantumque purgandi causa prolatum) Giboscius produxit epistolam à Tarazauandono Gubernatore Nãgasachano missam, in qua scribebat Patres Societatis in illis partibus in propaganda sua fide esse admodũ parcos & quietos. Qua epistola audita, ostendit se nihil habere contra Patres in iis regionibus degentes, credebatque P. Organtinum esse, qui, vt Fascegaua & Vfioius affirmabant, contra legem suam deliquisset, & Tarazauondonus idem in dicta epistola innuebat his verbis: Quod ad me, inquit, attinet, omnem operam impendo, ne Euangelii cursus suum habeat processum. Vos autem cura ista vacui cursum illius non inhibetis. Verùm Gubernatores, hoc postremum dictum, quod erat contra ipsos, non probarunt: probarunt autem, quod faciebat pro ipsis: atq; ita nos culpa omni liberãdo, omnem culpã (impiè vocantes culpã, studiũ sanctum disseminandi diuinũ

Euangelium) in humeros Patrum Franciſcanorum reiecere
ſui, vt dicebamus, tuendi, Faſcegauamque & Vſioium accu
cauſa, tum quia in accuſationem dictorum Patrum coniura
vt è Iaponia pellerentur.

Cauſa autem hanc epiſtolam ſcribendi Tarazauondono
fuit: Superiori anno, cùm verſaretur in aula, & intelligeret Pa
Franciſcanos libere prædicare & baptizare, viſura erat ea de
commonefaciendum Regem; maximè, quòd iam quidam pa
eſſent ad eos accuſandos; quæ res nõ poterat nõ in damnũ q
noſtrũ cedere. Et ideo ex amore, quo nos proſequitur, conatu
periculum nobis impendens auertere; & primũ admonuit
Patres, viderent, quid agerent: deinde videns ſe nihil effeci
ctam epiſtolã dedit ad Gibonoſcium, vt data occaſione is ea
geret Regi. Et ideo ea oblata Regi quoque nunc prælegit.

Deinde vndecimo Decemb. hoc eſt, die ſequenti, Rex, cùm
tineretur in ſpectandis ſui palatii ædificiis, aduocauit Gibo
ſcium, eique mandauit, vt morte multaret omnes Patres; qui
ſpondit ſe pomptè imperata facturum, & ſic receſſit.

Tunc Iaponio cuidam, qui præſtò aderat, in mentem ren
uiam quandam ſuam Chriſtianam, nomine Mariam, huma
reddere certiorem; veritus, ne illa etiam è medio tolleretur, q
tiles enim nullum diſcrimen faciunt inter Patres & Chriſtian
ſed quemque Chriſtianum appellant Patrem) atque ita Fuſcu
vbi ipſe erat, Meacum, vbi illa degebat, trium millium interua
diſiunctum, hanc exarauit epiſtolam.

Hodie, dum ædificia ſua ſpectaret, Rex magno furore impe
uit, vt Patres omnes, nullo excepto, interimerentur. Miſeret
tui, quæ Chriſtiana es, & idcirco volui tibi id hac epiſtola pra
cere. Mulier fortis hoc nuncio nihil turbata eſt, ſed hilari
Deo gratias egit, animóque inuicto ſe ad tam illuſtrem coron
comparauit: ac veſtes etiam quaſdam, vnà cum filiola ado
decẽni, nomine Gratia, (cui, ceu pia mater, omnia bona optab
ſepoſuit, quibus decenter indui poſſet, ſi quando agenda eſſe
crucem. Et certè illa non modò ea in re animi ſui robur demo
ſtrauit, ſed etiã ſtudioſè procurauit, vt deſiderio effectus re
deret. nam Chriſtianis quibuſdã ibi præſentibus dixit hæc ver
Ego ſum parata mori pro ſancta noſtra fide: verùm quia fem
ſum, (quę à natura timidior eſt) haud ſcio, num animũ ſim, aſpe
nudæ crucis, abiectura; quare vos obnixè obteſtor, ne lapſum
lem in me toleretis, ſed etiam renitentem vi pertrahatis ad carn
fices, vt cum reliquis martyr hac vita excedam.

Eadem

Eadem MARIA deinde periculum factura, num desiderium filiolæ Gratiæ, quæ optabat eandem subire aleam, esset solidum, & non puerilis potiùs ardor: dixit ei, se velle ipsam amandare ad suum Patrem, (qui tũc in alia quadam vrbe degebat) vt extra omne periculum esset. Illa autem vberrimè cœpit lacrymari, dicens: Quid hoc est? nónne ego sum baptizata? Certè si Christiani omnes moriuntur, egóne velim viuere? Ex quo responso Maria non solùm cognouit Gratię constantiam, sed summam quoque percepit consolationem. Ac certè cùm paulo pòst a suo Patre reuocaretur, nunquam a Maria diuelli potuit. Tantum cælestis gratia efficit in animo etiam tenero, quando semel illum occupauit.

Forte aderat Paulus Amacusa, cùm hæ litteræ traderentur. iisq; acceptis adiit alium quendam fratrem nostrum, hunc vt diximus colloquium instituẽtem de martyrio cum quibusdam nobilibus, eique, remotis arbitris, in aurem dixit, quæ noua Fuscimo allata essent, ea nobilibus illis patefaceret, si putaret eos non conturbandos; sin secus, taceret. Tum ille: Mihi hæc cura incumbat: nam ita sensim rem instillabo illis, vt timori nullus sit futurus locus; nec restinguam ardorẽ sponte ardentium, sed potiùs adaugebo. Paulus verò abiens reuertit ad Patres, qui in alia quadam domo versabantur, eisque eadem nunciauit. Quo facto, amplexus Patres fratresque non sine omnium lacrymis, abiit ad ædes nostras, quibus excubitores erant attributi: nec aliud ibi expectabatur, quam vt lictores aduolarent, & omnes ad necem raperentur. Interea P. Organtinus de omnibus certiorem reddendum putauit P. Viceprouincialem, cui scripsit in hunc modum: Epistola, quam ad R. V. nunc transmittimus, magnum & generale gaudiũ, tum pro ipsa, tum pro Reuerendissimo Episcopo, tum pro omnibus Societatis hominibus denunciat. Heri sub noctem Fuscimo venerunt litteræ ad Mariam de Ciuan, à quodam eius nepote scriptæ, in quibus habebatur, illo ipso die Gibonoscioà Rege mandatum, vt omnes Patres interficeret. Paulus Amacusa insolita quadam lætitia exultans hoc nuncio cognito ingressus ædes nostras dixit: Tandem Patres & Fratres carissimi tẽpus illuxit profundẽdi sanguinẽ pro illo Domino, qui amore nostri profudit suũ. Quo audito, magna consolatione cœpimus interioris hominis prę-parationi attẽdere. Quoad exteriorẽ verò, exemimus ex arcis certas tunicas, pallia, & lineas vestes cũ stolis, vt cum hoc habitu in theatrũ, velut germani Societatis filii, & veri Christi serui, ac diuinæ legis prædicatores prodiremus. Tantaq; omnes incessit lętitia à Domino cõmunicata, vt verbis eã nequeam exprimere. Ac sanè

agnoscimus hunc vnum esse effectum gratiæ, quã continuis o
tionibus & sacrificiis, quæ P. N. Generalis & R. V. hoc tépor
diuinæ Majestatis gloriam pro hac prouincia fieri curauit, in
trauimus. Multo autem major ad hoc gaudium nostrum facta
accessio, dum animaduertimus, omnes hos quoq; Christianos
paruos quàm magnos paratos ad nos imitandos, & ponendã
pro illo, qui sua posita redemit omnes. Id modò verebamur, q
alii quidam dictitabant), ne apud Deum indigni palma tam g
riosa haberemur. Omnes autem excelluit verus ille athleta C
sti Iustus Vcondonus: Aderant quoq; ibi alii generosi equites,
filii Genofoin, qui est vnus è quatuor aulæ præfectis; & min
filius, nomine Constantinus, hucusque à nobis non discessit.
præterea, & inter eos multi nobiles, continenter ad nos mitt
epistolas & nuncios, promittentes se promptos ad succurren
nobis, vti Patribus & Magistris suis, quando opus erit. Magn
huius feruoris in istis neophytis partim attribuimus sanctis
cramento Chrismatis, quo paucis antè diebus à Reuerendiss
Episcopo sunt consignati. Non possum hîc silentio prætermi
re petitione Iacobi & Ioannis, qui opellã suam præstant nobis
seruiẽdo sacris. Hi enim quia firmiter decreuerunt idẽ nobisc
tę discrimẽ adire, petiuerũt à me in Societatẽ nostrã prius ad
ri: Quibus respõdi, si contingeret eos mecũ occumbere, sorte
rum fore felicissimam: si non, me cum R. V. de illorum debe
acturum. Hæc est summa epistolæ P. Organtini.

In regno Giamaco, quod vnius diei interuallo abest Mea
yrbs Nara, in his regionibus percelebris, ob sectas diabolicas q
in ea florent. Ad huius vrbis Academiam mandato P. Vicep
uincialis missus est è fratribus nostris Vincentius, vnus ex op
concionatoribus & interpretibus huius prouinciæ, vt plenio
ibi hauriret gentilitiorum errorum notitiam, ac deinde de q
bus concionatores nostros accuratiùs informaret, atque ita fa
liùs mendacii magistrum omnes redarguerent. Dum verò in
studium incumbit, ecce affertur ad eum epistola, qua à fratre
stro quodam certior fit, si cum cæteris Patribus velit esse pa
ceps martyrii, primo quoque tempore aduolet. Hoc nuncio c
gnito Vincentius licèt à natura pusilli & angusti animi, mor
se collegit, ac nulla mora interposita omnia sua ita compon
prima luce sequentis diei præstò esse posset. Hospes id videns,
magno cum amore complectebatur, omnibus modis nitebatur
persuadere, ne Meacum antè se conferat, quàm exitum cogno
tragœdiæ: temeritatis quippe magnæ esse se in fauces mo
immi-

immittere, quando facilè declinari possunt.

Frater gratias homini egit, pro singulari in se amoris affectu; eumque docuit, mori pro lege Christiana, quam annunciaret, nō modò non sibi vllum afferre fastidium, sed voluptatem animi tā-tam, vt beatum se reputaret, si pro ea sanguinem profundere posset: quoque notior esset sua professio, hoc majorem se merituram ignominiam, si omnes alii de Societate cum palma martyrii hac vita excederent, ipse verò solus in vita supereſſet, & alicubi delitescret. Atque ideo, si Rex prædicatores Euangelicos morte afficeret, se meritò debere esse primum. Denique hospes, vidēs eum tam constantem in suo proposito, equū cū aliquot sociis, qui comitarentur, illi attribuit. Discessit itaq; summo manè, cū animo tam confirmato pro Christo vitam profundendi, vt quotquot in itinere milites occurrerent, eos sui capiēdi causa exstimaret emissos. Denique cùm ad villam Meaco proximam peruenisset, post actas misse gratias, socios cum equo ad hospitem remisit: iter deinde suum persecutus sub vesperam duodecimi Decembris attigit Meacum, cumque rectà per medios excubitores tēdere vellet ad domum nostram, ab amicis impeditus est, & quasi vi deductus in ædes, in quibus degebat P. Organtinus.

Hoc eodem die nunciatum est Patribus Franciscanis, Regem in ipsos mortis dictasse sententiam: qui eo puncto temporis præclarè demonstrarunt, quantos in sanctæ religionis schola progressus fecissent: neque enim solùm non mœsto animo hunc funestum nuncium excepere, sed ingenti gaudio cum quibusdam aliis Christianis ad mortem se compararunt. Quod melius intelligetur ex parte vna litterarum, quas Pater F. Petrus Baptista, Frāciscanorum Commissarius Meaco, dedit ad P. F. Augustinum agētem Nangasachi.

Circundati sumus, inquit, intus & foris custodibus, & sententia mortis in Christianos nostros lata est: & ideo nomina eorum annotata sunt. Primo die, quo custodes nobis attributi sunt, confessi sunt de peccatis: sic vt totam noctem frater Franciscus & ego in audiendis confessionibus consumpserimus: nam ex primario quodam Christiano cognoueramus nos omnes postero die vita priuandos. Ante ortam lucem dixi sacrum Missæ, & communionem fratribus aliisque quinquaginta Christianis porrexi: arbitratus eam esse extremam: deinde omnes nos prę-parauimus, accepta in manus cruce, ad ponendā vitam pro Christo. Eo die ante prandium, multi Iaponii aduenēre, & per totam domum discurrēre, & post eos quidam Gibonoscii Gubernatoris

Meacensis Subſtitutus, educens ſecum Leonem, Paulum, Thom. Venturam, & Gabrielem, noſtros prædicatores, eoſque dem. detinuit. Ignoro, quis exitus rei ſit futurus. Aiunt; quòd vel tuc dabit nos, vel remittet ad Philippinas. Sed nos, gratia diuina ad juuante, pariores ſumus ad vitam deferendam pro Chriſto, q ad repedandum in Philippinas, etſi ego tanto bono indignus ſim. Frater noſter F. Martinus eiuſdem eſt animi & ſpiritus. I Deus benedictus.

QVOMODO REX DECLARAVIT IN SENTENTIA CONTRA PATRES LATA, NON comprehendi Patres Societatis.

CAPVT IIII.

DVM noſtri cum cæteris Chriſtianis in ſingulas hor præſtolantur miniſtros juſtitiæ, ipſamque mortem: Dominus noſter arcano ſuo conſilio immiſit in cor Gibo noſcii efficax deſiderium liberandi Societatis homines, conſo diſcipulos: & ideo ſponte, à nemine noſtrorum aliorúmve impu ſus, ad duodecimum Decembris diem Regi locutus eſt in hac ſententiam.

Heri Excellentia V. mihi mandauit, vt de medio tollerem nes Patres: nunc aueo cognoſcere, quos nomine Patrum compr hendat, num illos quoque qui cum naui Luſitanorum aduenere, & ſi placet, rationem quoque noxæ ab iis commiſſæ publicádi præſcribat. Reſpondit Rex: Neſcis tu, ab illis hominibus, qui cum naue Tozzana appulere, Hiſpaniæ ſubjugatum eſſe Mexi & Philippinas? Iam, vt eadem via & ratione Iaponiam in ſuam redigant ditionem, præmiſere hos ſuos religioſos, ad explorandas has regiones, & deuinciendos ſibi per prædicationem populos, deinde ſecuturi cum ingenti & valida claſſe, vt per anni ſubornatos ſequaces Chriſtianos aperto Marte omnia regna inuadant. Decem iam anni exacti ſunt, quòd legem illam prohibuerim; & illi de Societate meo edicto parent, vnde ergo hi noui homines prodeunt, & prædicare audent, quod nolo, & ſtatum Iaponiæ euertere & labefactare? nunquid hoc patiar? Reſpondit Gibonoſcius, juſtas eſſe ſuæ Excellentiæ rationes, ac verum eſſe, quod de Societatis Patribus dixiſſet: addens præterea, ex induſtria, alia quædam, quæ facerent ad mitigandum Regis animum in Societatem. Quoniam igitur Taicoſama tunc aperte demon-

demonstrauit, se nulla re offensum à Societate, mox subiunxit: Quia interpres noster (is est, vt diximus, P. Ioannes Rodrighez) nouo hoc nuncio fuerit commotus, ex nostra parte celeri nauigio cures ei significari, vt cura omni solutus sit; & seni illi, qui Meaci degit, vt sit animo tranquillo & quieto. Ignouit quoque Patribus Nangasachanis, Episcopo, omnibusque iis, qui cum illo in eius conspectum veneranť. Hoc responso accepto Gibonoscius ilico curauit aduocari Christianum quendam, nomine Iacobum, quẽ informatum de rebus à se apud Regem actis amandauit Meacum, cum mandato vt omnia exponeret P. Organtino, & suo Substituto imperaret, ne amplius ad domum nostram vllæ haberentur excubiæ. Inde Iacobus Nangasachũ abiisset, ad reddendum certiorem P. Ioannem Rodrighez, & reliquos, de rebus à Rege ordinatis: sed cùm deprecaretur Nangasachanam profectionem, subiunxit Gibonoscius, vt rem commendaret alicui alteri sibi æquali; cùm enim negotium sit à Rege commendatum, nihil esse cunctandum. Iacobus, vt Meacum tenuit, Gibonoscii mandata Patribus exposuit: qui obstupefacti, mirari cœpere diuinam prouidentiam, qua nimirum perfectum sit, vt homo Ethnicus nostrorum patrocinium coram Rege susceperit. Ac mox custodia omnis ab ædibus nostris submota est. Pater autem Organtinus Iacobum cum litteris ad Gibonoscium remisit, quibus pro humanitate tanta immensas gratias egit, qui, vt gratas sibi fuisse indicaret, nunciari iterum nobis mãdauit, vt omni cura & metu vacui viueremus.

Cæterùm, cùm Societatis homines exploratam haberent inconstantem Taicosamæ naturam, in omnem euentum se omnes comparabant.

Posset hîc aliquis à me sciscitari causam, cur Rex comprehendere noluerit nos in hac sentẽtia, cùm tamen prædicemus Euangelium, & cùm tot collegiis & residentiis trecenta millia animarum in Christi fide & vera pietate foueamus & alamus. Huius quæstionis solutio, etsi colligi queat ex supradicto Colloquio Regis cum Gibonoscio instituto, tamen vt clariùs intelligatur, addo principalem causam fuisse Dei prouidentiam, qui suos thesauros distribuit, iuxta profundum & impenetrabile suæ sapientiæ iudiciũ, cognoscensque quid cõueniat ad salutem suorum electorum, pro benignitate paterna omnia dirigit ad maiorem suam gloriã. Vnde sua diuina maiestas sciens seminatorem Zizaniorum per occasiones suprà allatas fideles perturbatione quadam affeciisse, voluit omnipotenti manu sua hoc bonum inde elicere, vt bona

voluntate laboribusque Patrum Franciscanorum remunerat
(nempe vt sex agentibus in Meacensi regno aditum daret ad p
mam martyrii, atque ita eorum & quorundam aliorum sangu
hæc noua Christi vinea irrigaretur: quinque verò reliquos p
mitteret regno pelli) vt, inquam, hoc consilio modicum disco
semen, quod poterat magnum adferre Ecclesiæ huic detrimen
extingueretur. Magna quoq; Dei prouisio liquet in eo, quòd l
tentia mortis in nos lata executioni mandata non sit: quia cu
tum conjicere licet ex promptitudine plerorumque omniù Ch
stianorum pro fide occumbendi, deinde ex affectione eorund
ad Patres Societatis, si Rex idem tentasset cum nostris, ma
rerum omnium conuersio ac tumultus inter Christianos exti
set. Si autem rem totam ad humanæ rationis calculos exig
volumus, aio tribus rebus Taicosamam reuocatum fuisse a
tentia in nos proferenda. Primum est modus, quem no
continenter tenuerunt, vt dictum est, ne illum irritarent, qui a
mum eius eousque mitigauit, vt Domini quidam in suis stati
Residentias constitui voluerint, non secus, atque si prorsus e
mus cum Taicosama reconciliati. Alterum est aduentus Epis
pi ad visitandum illum, & responsum Proregis Indiæ Orient
ab eo allatum; quo, quantum intelleximus, manus eius omn
sunt ligatæ, sicut & ipse fassus est Gibonoscio, quando ei sen
tiam suam de supradicto Regis decreto exposuit. Tertium
commercium, quod habet cum Lusitanis, quo existimauit ta
commoda inferri Iaponiæ, vt hac de causa potestatem dede
nostris commorandi Nangasachi, & Ecclesiam ædificandi. A
uertebat autem facilè hanc negotiationis Societatem ab
ptum iri, si nostros omnes eodem condemnationis telo con
disset.

Atque hæ sunt causæ, quas Rex ipse ore suo commemora
Gibonoscio, itaque & ad Tarazauandonum Nangasachan
Gubernatorem misit informationem, quamuis & aliam ex ma
dato Regis ad eundem miserint Præfecti aulæ.

Etsi negandum non est, plurimum opis in hanc rem co
tulisse industriam, qua P. Viceprouincialis vtitur cum Dom
nis aulæ, ad conseruandam eorum in nos beneuolentiam: nam
vt apparuit in Cicugendono & Gibonoscio, Dominus Do
illis tanquam instrumentis subinde vtitur ad defensionem
nostri.

QVID

QVID ACCIDERIT NANGASACHI, EIVSQVE TERRITORIO, POSTQVAM REX mentem suam declarauit.

CAPVT V.

CVM Rex mentem suam in hoc negotio modo iam dicto aperuisset, misit ad Fazamburum gentilem & substitutũ Tarazauondoni fratris mandatum, vt Patres Franciscanos intra paucos dies Meaco abducendos Nangoiam, vbi ille sedem suam habebat, inde porrò duceret Nangasachum in crucem agẽdos. Cum hoc mandato allatum est & decretum Præfectorũ aulę, in quo Fazamburo animus Regis exponebatur, mandabaturque ne vllum Patrem prædicandi Euangelij causa sineret Nangasacho proficiscI Meacum; multo autem minùs permitteret intra fines suæ gubernationis eiusmodi prædicationem institui. Acceptis his litteris Fazamburus curauit vocari substitutum, P. Ioannem Rodrighez, & alios duos eiusdem regionis, omnibusque voluntatem Regiam patefecit; mandauit quoque duobus Nangasachanis, vt seuerè prohiberent, ne vllus Iaponius Ecclesiam aditet, nulli itẽ cætus à Christianis vel aliæ res externæ instituerẽtur, quæ ab Ethnicis notari possint. P. Ioanni deinde etiã atq; etiã inculcauit, ne nostri prædicandi gratia varia loca obirẽt, nec rumoribus causam darent: alioquin apud Regẽ tum nostros tum omnes Christianos periculum capitis fortunarumque omnium facilè adituros. Denique commisit substituto, moneret tres Patres Franciscanos Nangasachi degentes, vt breuissimo quoque tempore, Collegio Societatis etiam omisso, reciperent se in nauem Lusitanorum; sic enim expedire ipsis Patribus, Gubernatori, & vrbi, etsi libentes volentes nollent parẽre, accerseret Capitaneum, si quis eos vellet recipere: Quòd si verò aliquis fuga elaberetur, cum curaret inquirendum, consignandumque Domino loci, in quo inueniretur. P. Ioannes Nangoia reuersus informauit P. Viceprouincialem, & cæteros de nostris; qui molestiùs, quàm cogitari potest, hoc mandatum excepere. Fuit enim Viceprouincialis coactus instructionem in omnes Iaponiæ angulos transmittere, quemadmodum cum fidelibus agere debeant, reuocareque illis in mentem, hoc esse tempus, quo in omnes futuros casus armati esse debeant, eoque applicarent magnum aliquem numerum sacrificiorum, quotidianorum, ieiuniorum, & disciplinarum, ad impetrandum à Domino robur viriliter resistendi hostium conatibus.

Substitutus

Substitutus Fazamburi mandata de P. Franciscanis est cra-
tus: simulque sub pœna vitę cauit, ne vllus nauta eos reduceret
terram. Præterea Viceprouincialis curauit agi cum Domino
rimensi & Omurano, vt viderent, qua prouisione opus esset
tempore circa nostros in eorum ditione agentes. Respondere
dicti Domini sibi videri, tempori nonnihil seruiendum, expec
vt pietas Christiana intra priuatos parietes nonnihil delitesc
modò ne omittantur, quæ necessaria sunt ad salutem Christ
norum. Nec voluit Dominus Arimensis (in cuius statu extra
minarium) consentire in mutationem a P. Viceprouinciali de
gnatam, nempe, vt domus illa centum coque amplius alumn
transferretur Amacusam, locum longius remotum, & Nom
tus (qui triginta habens tyrones intra sex menses erat dissolu
dus) Amacusa transferretur ad ipsius statum. Neque ab hoc p
posito, in tam præsenti periculo, potuit diuelli. Tantopere eum
semper conplexus est illud seminarium, vt abiens Coraum, p
truo suo, qui gubernationem status susceperat, commendaret,
si nouum aliquod edictum a Taicosama veniret, præ omnibus
minarij incolumitatem tueretur.

Augustinus agens in regno Coraiano, simulatque rumor
hac persecutione ibi increbuit, certum hominem ad Viceprovin-
cialem amandauit, qui ei operam omnem & studium suum offe
ret, & certiora ab eo cognosceret. Idem fecere Domini Nangas
cho finitimi, tam gentiles quam Christiani, mittentes data op
quosdam qui P. Viceprouincialem solarentur, eique omnia
officia & auxilia offerrent.

QVEMADMODVM SECVNDO NOMINA CHRISTIANORVM, QVI CVM PATRIBVS Franciscanis agebant, descripta sint.

CAPVT VI.

GIBONOSCIVS perspecta voluntate Regia, Substituto
Meaco euocauit, eique præcepit, vt in schedulam vnam re
ferret omnium Christianorum nomina, qui cum Patribus
D Francisci familiariter agerent. Is Meacum regressus, nomi
corum à Patribus exegit, & in scriptum relata sunt septuagint
capita supra centum, è quibus non erant, quos Gibonoscius vo
lebat. Et quia Substituto illi videbatur numerus magnus, rursum
curauit exigi tantùm nomina eorum, qui cum ipsis Patribus age
rent: vnde ad Gibonoscium non est allatus catalogus nisi capitum
qua-

quadraginta septem. Qui numerus cùm iterum ei videretur æquo maior, voluit ab iis ipsis, quorum nomina conscripta erant, inquiri: verùmne esset, ipsos Patribus Franciscanis esse familiares, & si negarent, deleri eorum nomen, si fateretur, manu sua nomen proprium exararent.

Minister quidam, cùm, nescio quo casu, vtramque schedulam à Substituto nactus esset, cœpit nomine Gibonoscij promiscuè à singulis petere, num essent Christiani: Christiani, existimantes se quæri ad martyrium, intrepidè omnes responderunt, se esse, subscribendo more in Iaponia vsitato. Quæ non obscura fuit fidei eorum probatio: credebãt enim, ne vnum quidem ex iis, qui subscripsissent, necem euasurum. Deniq; Substitutus schedis receptis, ex omnibus selegit tantùm duodecim.

Nihil aliud in hoc negotio vsque ad trigesimum Decembris actum est. Cuius rei causa alia nulla fuit, quã quòd Gibonoscius aliique in aula confidebant se Regi persuasuros, vt Frãciscani Patres nece exempti tantùm exilio multarentur. Verùm Iacuinus medicus id minimè ferens, die iam nominata aditum quæsiuit ad Regem, iam profectionem Ozacam parantem, eique persuasit rationibus multis, nõ Philippinorum modò Patrum, sed eorũ quoque, qui illis familiariter adhæsissent, castigationem non esse longiùs prorogandam. Quare Rex iterum Gibonoscio commisit executionẽ latæ semel sententiæ. Qui suo Substituto præscripsit, vt quinque Patres Franciscanos cum 12 discipulis domi suæ in vincula conjiceret, quo aliis Ozaca venientibus edicto regio fieret satis. Abiere ministri ad comprehendendos iam dictos in domum Franciscanorum Patrum, & dum ordine singulos è duodecim annotatis euocãt, abest fortè vnus, nomine Matthias, qui agebat dictorum Patrum obsonatorem. Cùm non appareret, cœperunt ministri vndique clamare: Vbi est Matthias? Prodeat Matthias. Proximus ostio Patrum habitabat quidam Christianus eodem nomine: qui audito nomine Matthiæ, extẽplo se obtulit ministris, dicens: Ecce tibi Matthiam. Etsi non sim, quem quæritis, sum nihilo minùs Christianus, & horum Patrum amicus. Hoc satis est, respõderunt ministri, nec enim opus est perdere oleum & operam in quærendo altero. Et sic eum socium abduxere. De quo cum sancta quadam inuidia videtur dici posse: *Cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim.* atque ille cum magna gratiarum actione tam felicem fortunam & conditionem suscepit: Alter verò Matthias ampliùs quæsitus non est.

Vltimo Decemb. Rex, vt Ozacam peruenit, iussit Patrem Franciscanum

ciſcanũ eiuſque Socios, ibi retentos, vt diximus, amandari Meacum. Nondum Ozacæ ſubmoti erant ab ædibus noſtris excubantes: nam cùm Gubernator à Rege acriter reprehenſus eſſet, ob nimiam libertatem Chriſtianis conceſſam, non auſus fuerat ſine eius licentia ſubmouere, etiamſi declaraſſet, non eſſe ſibi propoſitum quidquam moliri in noſtros. Qua de cauſa Gubernator putauit Meacum quoque mittendum fratrem Paulum Michi, cum Iacobo & Ioanne, qui erant duo illi, quos ſuprà diximus fuiſſe in album relatos. Non conſtat, an gubernator id fecerit, ne videretur à nobis pecunia corruptus, an certè impulſu magni amici ſui Faſcigauæ, qui volebat noſtros eandem ſubire aleam.

Primo igitur die Ianuarij Anni 1597 omnes iam nominati in viam dedere verſus Meacum: quo cùm peruenìſſent, P. Organtinus certos homines ſubmiſit ad Gibonoſcium, ſi qua via noſtri liberari poſſent: exiſtimabat enim hanc curã ſe illis debere, quod per errorem Ozacenſis gubernatoris contra voluntatem Regis in vincula coniecti eſſent. Reſpondit Gibonoſcius, dolere ſe de tam felici hoc caſu, ſed non videre medelam: nam inquit, ſi allocutus Regem, exiſtimantem nullum de Societate fuiſſe Ozacæ, forte inflammatus iterum omnes iubebit agi in crucẽ. Quidam nihilominus Chriſtiani, conſcii contra voluntatem regiam trés illos noſtros rapi cum aliis ad necem, miniſtrum quendam Ozacenſis gubernatoris conati ſunt ſuapte ſponte magna auri argentiq; largitione in ſuam ſententiam trahere. Sed Dominus Deus, qui decreuerat hoc beneficium præſtare iis, quos pro ſua occulta ſapientia elegerat, non paſſus eſt, eorum diligentiam ſuum conſequi effectum. Atque ita dictus miniſter, contra ſimilium Officialiũ morem, qui conſpectu donorum facilè molliuntur, ſemper ſe declarauit inexorabilem, & ſilice duriorem. P. Organtinus, vbi id cognouit, dictos Chriſtianos reprehendit, ne aſſuefierent ad hanc rationem agendi; licet ex alia parte admiratus ſit eorum ſtudium & pietatem. Paulus quoque, hæc omnia intelligens, magnas Deo gratias egit, hunc conatuum noſtrorum exitum fuiſſe, coque ardentiùs cœpit ſe comparare ad martyrium. Et poſt dies aliquot iiſdem Chriſtianis ſcripſit, dolere ſe ob labores ab eis ad ſe liberandum impenſos, idque in hæc verba: Hiccine amor eſt, quo me complectimini? fieríne poteſt, vos me hoc immenſo Dei fauore, de quo exultare & collaudare infinitam Dei bonitatem debebatis, velle priuare?

QVOMO-

QVOMODO OMNIBVS AVREM VNAM PRÆCIDERINT, ET IN CARRO PER LVdibrium circumduxerint.

CAPVT VII.

ALTERA Ianuarij sub noctis crepusculum epistola à Gibonoscio allata est ad substitutum, qua mandabatur, vt postero die edictum Regis contra Franciscanos eorumque socios exequeretur: tribus verò illis de Societate non se implicaret, relinquens eos in potestate ministri Gubernatoris Ozacensis, qui eos adduxerat. Paulus frater optans reliquum vitæ tempus impẽdere in verbo Dei prædicando, quod iam multis annis fecerat, cœpit in carcere sermonem instituere cum custodibus & gentilibus incarceratis, de sanctæ fidei mysteriis, ac singulari quodam sensu de Domini nostri passione & martyrij excellentia. In his autem sanctis sermocinationibus totam consumebat noctem, omnibus auditoribus stupore attonitis ob zelum & efficacitatem dicentis: ac duo ex ipsis conuersi, se baptismum susceperuros promiserunt. Deinde sequenti die manè omnes, numero 24, manibus post terga reuinctis pedites deducti sunt ad plateam quandam Meaci superioris, vbi omnibus abscissa est particula ex aure sinistra. Quod Gibonoscius forte fieri procurauit (etsi Rex mandasset vtramque aurem præscindi cum naso,) quòd nonnulla spe teneretur liberationis omnium. Cumque particulæ aurium, quæ erant nostris resectæ, à quodam Christiano, (cui nomen erat Victoris, & Ozacano Gubernatori erat à Secretis, ipsosque Ozaca digressos comitatus fuerat) cùm à carnificibus in terram abjicerentur, sunt collectæ, & ad P. Organtinum allatæ: quibus conspectis, & in manus sumptis multas lacrymas, partim ex commiseratione, partim præ gaudio profudit, dicens: Ecce tibi primitias Societatis in Iapone: ecce laborũ fructum, ecce flores nouæ huius Ecclesię, quos Domino humiliter offero: adiunxit & alia, quæ præsentibus magnam vim lacrymarum excusserunt.

Auribus resectis, iussere omnes reos, secundùm priscum Iaponiæ morem, ascendere carros, sic vt terni in singulis carris essent: nostri verò erant in postremo cincti militibus Gubernatoris Ozacensis. Spectantis populi numerus erat infinitus, non in viis modò, sed etiam in fenestris & tectis. Præferebatur carris in oblonga pertica tabella, quæ continebat reorum crimen & sententiam, hac verborum forma: *Quoniã hi homines ex Philippinis venerunt quasi Legati, & tamen remanserunt Meaci vt legem Christianam diuul-*

diuulgarẽt, quod ego superioribus annis illis seuerè prohibuerã, mã
vt omnes vnà cum Laponiis, qui Christianæ Legi nomina dederun
dio tollantur: itaque hi vigintiquatuor crucifigentur Nangasachi.
quoniam rursum dictam legem in futurum tempus prohibeo: omnes
norin'; & mando, vt fiat executio. Si quis autem edicto meo non paru
cum vniuersa familia sua multabitur. Anno primo Cheicij, ad
mum vndecimæ Lunæ.

Pater F. Petrus Baptista Commissarius, horum Christi milit
fortissimus Dux, tum ad suos animandos, tum ad solandos Chri
stianos, qui ad hoc spectaculum concurrerant, elata voce, nu
Hispanicè, nunc Laponicè, quantum poterat, adhibito quo
corporis gestu & motu, concionabatur. Frater autem Mart
& F. Franciscus magna cum modestia & humilitate, atque si
ram Dei tribunali consisterent, procedebant, diuinæ misericor
se multa deuotione commendantes. Illud verò spectatoribus p
tim lachrymas elicuit, partim magnam admirationem attuli
dere in hoc numero tres adolescentulos, (qui Patribus Fran
canis in sacrificio Missæ inseruierant, ac maximus quidem
quatuordecim circiter annorum, minimus vndecim) plenos g
dio, vultu angelico, manibus, vt diximus, à tergo colligatis, c
& hilari voce accinentes Dominicam orationem, & salutatio
Angelicam, aliasque orationes. Ac minimus quidem, nomine L
donicus, cùm ad eum adhuc in carcere agentem gentilis qui
primarius venisset, spopondisset que, se eum liberaturum, si re
renunciare baptismo, audacter respondit: Imò tu etiam debes
ri Christianus, siquidem aliud medium non est ad salutem co
quendam. Dum verò hi Dei serui in hunc modum per Meac
circumducuntur, nonnulli Christiani, accensi desiderio eand
cum illis ignominiam mortemque perferendi, rogabant milit
vt & ipsi conjici possent in carros, sed neutiquam assenserunt.

Tandem ad carcerem, vnde excesserant, reducti sunt: cumq
è carris desiliissent, Paulus adiungens se Patribus Francisca
cosque amplectens, magnas gratias egit, quòd sub eorum vm
tantum beneficium à diuina misericordia consecuti essent: q
ex re obstupefacti milites & aurigæ, inter se dictitabant: Vnde h
genus hominum talia agentium? Vbi terrarum possent inuen
qui perinde ac isti exultent in probris & contumeliis?

Postera luce ex mandato Regis hæc prænobilis cohors impo
ta iumentis traducta est Ozacam, ibique per vias ignominiosè
spectaculum proposita: sic prorsus, vt gentiles ipsi commiseratio
ne moti tenere lachrymas nõ possent, sed inter se admurmurar

tes dicerent: O rem ab omni ratione alienam, O iniustitiam magnam! Ozaca denique delati sunt Sacai, vbi quoque contumeliose per vrbem sunt deuecti. Postea rumor percrebuit Meaci, P. Organtinum etiam cum Sociis à Rege ad cædem designatos: qui rumor tantos motus inter Christianos, flagrantes desiderio nobiscum occumbendi, excitauit, vt Gibonoscius metu impendentis tumultus coactus fuerit certum hominem amandare, qui singulos Christianos Meaci degentes suo nomine certiores redderet, Regio edicto non comprehendi nisi Franciscanos, eorumque familiares; & nullos præterea alios. Quo nuncio Christiani conquieuerunt.

DE FERVORE CHRISTIANORVM, HOC TEMPORE IN OZACANA VRBE degentium.

CAPVT VIII.

ANTEQVAM agam de profectione nostrorum incarceratorum versus Nangasachum, operæ precium mihi facturus videor, si indicem, quis fructus, Deo auctore, ex hac persecutione fuerit consecutus. Percensebo tantùm quosdam peculiares: nam generales facilè colligi possunt ex supradictis. Prætermisso autem Paulo Sachendono cum aliis quibusdam Dominis, quorum antè mentionem fecimus, venio ad Victorem gubernatoris Ozacani Secretarium. Hic homo bonus, vt cognouit paucos quosdam de nostris ad cædem descriptos, non solùm ipse se adiungere voluit nostris, sed etiam laborauit, vt vxor cum filiis in eandem Societatem ascisceretur: & idcirco ex ædibus suis, longiùs disiunctis, immigrauit in alias nostris vicinas: cumque illi quidam dicerent, satis esse, si solus ipse se in discrimen vitæ conjiciat, respondit, nec coniugi nec liberis vllum maius bonum contingere posse, quam si huius vitæ vsuram pro Christo contemnat. Imò cùm Pater quidam noster autor illi esse conaretur, vt superstes in vita remaneret, propter alios tyrones & teneriores, quos in fide Christiana confortare posset, sic animo turbatus est, ac si magna iniuria ab eo affectus esset. Breuiter, tantum Zelum & ardorem declarauit erga nostros hoc rerum statu, vt inde ab initio ad ædes nostras venerit, & in iis diu noctuque continenter quasi mānserit, donec Meacum abiit, comes fratris nostri Pauli Michi, vbi illi præstò fuit in carcere, & extra illum.

De Andrea Ongasauara iam dictum est, quanta promptitudine cor-

ne confessus fuerit se nostri hospitij esse Dominum, conjiciens
suamque familiam in certum vitæ fortunarumque discrimen,
ministri iustitiæ duos Patres in domo eius deprehendissent. Cu
nuncius adferretur, vnà cum nostris quosdam Iaponios mone
oppetituros, admodum exultauit, arbitratus horam adesse, q
suo desiderio faceret satis. Ortaque inter ipsum & Victorem i
nominatum contentione sancta, vter eorum inter paucos illos
se deberet, probauit rationibus quibusdam, sibi iure felicem hi
sortem deberi. Nec minus iucundum fuit, quod illi accidit cu
suo Patre: vnde colligi facilè potest familiæ illius mira pietas
religio. Habitabat hic Dei seruus cum dicto Patre fere octog
nario, homine naturæ candidæ, & multis donis prædito, qui,
recenter diuinis aquis ablutus, nondum habebat magnam Chr
stianarum legum cognitionem. Quamobrem Andreas confirm
illi dextre patefacere rumores, qui per Ozacam ferebantur, vt
quoque in omnem euentum paratus esset; atque in hæc verba
est allocutus: Pater mi, tu nescis adhuc, quid sit Martyrium. Eg
autem tibi exponam. Inter omnia dona & beneficia spiritu
quæ Dominus noster impertit suis cultoribus, palmam obtin
nomen martyrij; hoc est, si quis nullis probris, nullisque cruci
bus, sed nec morte ipsa, à Christianæ doctrinæ professione dest
queat. Qui ergo ad hunc tam sublimem aspirant gradum, me
comparare se debent, vt amore IESV Christi incensi, magna p
tientiæ significatione comparati sint ad tolerandos omnes inf
tus, damnum omne, omnemque iacturam. Ad hæc verba se
expallescens: O puerilis homo, inquit, tune ista mihi audes o
nere? an ergo patiar me tam leuiter mactari ab hominibus sce
ratis? nunquid, cùm videro violentam inferri manum Patri spi
tuali, manus cingulo implicitas tenebo? nónne hæc foret inf
væcordia? Ferebat bonus senex ex vsu patriæ semper pugnan
sed hoc sermone adiunxit & gladium, atque ita instructus &
inflammatus cœpit sursum deorsumque ambulare, & in hæc v
ba erumpere. Veniant, veniant peruersi illi homines, & contr
dent Patres, ego tuebor eos his armis, donec & ensem & bracc
mihi confringant; & tunc si vitam mihi ademerint, martyr p
generosam pugnam esse meruero. Deinde, cùm paululum con
disset, iterum erigens se in pedes, nunc ensem stringebat, nùc ho
chia nudabat, nunc in vtrumque latus se agitabat, aliosque ge
hominum ad conflictum se parantium edebat. Andreas anim
uertens bonum senem parum esse suæ doctrinæ capacem, a
consilii sui rationes iniuit, nempe, vt in alias ædes eum transfe
ret,

ret,ne contingeret aliquid ab eo fieri Christianæ patientiæ non satis consentaneum:ac denique cum debita reuerentia ei dixit: Non ignoras,mi Pater,familiam nostram in Iaponia esse notissimam propter officium,quod gerit in institutione morum rituũque aulicorum. Atque ideo,quia ego certò decreui vitã pro Christo profundere, rogo te, vt cum minimo meo filiolo recipere te velis in locum magis securum, vt neque disciplina nostra neque progenies fortè extinguatur. At senex grauiùs hac oratione offensus institit: O hominem omnis iudicii expertem, itáne?túne hæc mihi obtrudere audes consilia?nunquid iuueni priùs moriẽdum,quàm decrepito? Qua fronte coram hominibus id tolerabo?quomodo vitam traducere potero cum tanta ignominia? Tu, per me licet,seruandæ familiæ ergò abdas te in angulum: ego nõ nisi post contritum hostium caput,martyr esse decreui. Hoc respõsum magno mœrore affecit Andream, sed Deus tandem eum consolatus est:nam senex,animaduertens quãto studio nurus pro se & socru sua consueret vestes quasdam, quarum vsus decentior esset,si quando agerentur in crucem:quamque alij in familia ardenter se occuparent in reparandis Rosariis & reliquiarum sactarum thecis:sæpius quoque inauditet voces illas iterari, Benedictus sit Dominus, qui ad hoc temporis punctum nos deduxit: tãdem petiit,quid sibi vellet hic apparatus: & cùm omnes respõderent,se hæc ornamenta parare pro sancto martyrio, subiunxit senex:& mihi constitutum est vobiscum occumbere; abiectoque ense,arripuit Rosarium,pieque recitauit. Hæc fuit actionis istius catastrophe.

Omitto iam breuitatis causa multos alios genere nobiles, qui ore & nunciis sanctum animi sui propositum moriendi pro Christo,si quando in nos vel fideles omnes persecutio excitaretur,nobis aperuerunt:id tantùm dico, eo vsque ardorem illum tum in viris tum in feminis progressum, vt Societatis homines coacti fuerint obtestari illos,vt rem silentio premerent, donec opus esset,& rogarentur:si enim secus fiat, verendum ne re cognita Rex maiore ira efferuescat, si videat tam multos genere nobiles Christianæ se aggregasse Ecclesiæ. Itaque non priùs, quàm à ministris Taicosamæ quæsiti essent,profiterẽtur libere se esse Christianos, & ad seruiendum suæ Excellentiæ faciles & promptos in iis omnibus,quæ cum fide Christi & vero Dei cultu non pugnarent.

QVID HOC TEMPORE ACTVM SIT MEAC A SINGVLARIBVS QVIBVSDAM DOMINIS.

CAPVT X.

P. ORGANTINVS simul atque Ozaca peruenit Meacū, m sit fratrem quendam ad Iustum, qui eum commonefaceret edicto Regis. Quo ex nuncio tantam cœpit voluptatem I stus, vt præ gaudio vix se caperet, dum videret tandem oblatā casionem vna cum Patribus moriendi. Itaque confestim eq Fuscimum abiit, vt Cicugendonum, à quo habuerat sustentat nem, conueniret. Quò vt peruenit, in cubiculum secretum cu Domino illo digressus, mētem suam patefecit, eique obtulit vasa, continentia liquorem dictum Cia, in Iaponia nobilissi (æstimabantur autem vasa illa quatuor vel quinque scutatorū millibus), vt pro suo arbitrio post mortem suā de iis ageret q libuisset. Hoc sermone attonitus Cicugendonus, tandem di Miror equidem tuam constantiam: sed scias me præsentem fo quando rex ira inflammatus fuit in Patres: omnis autem eius dignatio ferebatur tantùm in illos Philippinos, eorumque fa res: ex quibus si es, ægre poteris liberari, sed non sub nomine minis Christiani. Fortè, inquit Iustus, Dominatio vestra quitur consolandi mei causa. Ne dubita, respondit Cicugen nus: nam suo ore Rex disertè dixit se non velle procedere co Patres Societatis. Ad hoc responsum conquieuit Iustus, rebu confectis ab eodem Domino deductus est in primam aulam latii, vbi in multorum præsentia idem repetiuit, & circumst bus plurimū Iusti virtutē, prudentiā, & fortitudinem collaude

Scriptum fuit anno proximo superiori, inter aulæ Princ duos filios Prefecti Genofoin Regi carissimi sacramento bapt initiatos fuisse: qui diuina opitulante gratia ita corroborati in fide, vt à Christianis pro columnis Christianæ religionis beantur. Eorum maximus, nomine Paulus Sacandonus, vigesi ætatis annum agens voluntate Taicosamæ adiit statum Patru præterea à Rege obtinuit præcipuum propugnaculum regni ba cum amplis redditibus. Cùm ergo hic Paulus, in dicto prop gnaculò agens, intellexisset à Rege Patres omnes in carcer compactos, (fama siquidem crescit eundo) Episcopum quo ex itinere reuocatum; famulos duos, cognoscendæ veritatis ca sa, amandauit; alterum Ozacam, alterum verò Meacum, qu quinque leucis aberat, qui commisit, vt ibi hæreret, & quo

dieſe de omnibus rebus accuratè certiorem redderet. Poſtea autem animo reuoluens, quemadmodum remoto omni obſtaculo ad coronam martyrij aſpirare poſſet, cōſultum fore putauit ſibi, cum octo famulis à fide & animi robore magis probatis adeundum Patrem Fuſcimi degentem, dicendumque illi, ſe cogitare Onacam viſendi ſoceri ſui ergò, qui erat Dominus vnius regni: atque inibi, ſi de veritate famæ conſtaret, domum aliquam incolere, & totius tragædiæ exitum expectare. Deinde verò longiùs cogitando progreſſus, ac ſubuereri incipiens, ſe voto ſuo minimè potiturum, ſi cum ordinario corporis cultu ſe martyrio offerat; licèt enim ſe profiteatur noſtrorum diſcipulum, nullum tamen miniſtrorū auſurum injicere in ſe manus: itaque conſtituit ſe radere, & habitum aſſumere clerici, cōfiſus famulos, quòd omnes Chriſto nomen dediſſent, exemplum ſuum ſecuturos. Quoniā verò vnus eorum recenter, hoc eſt à viginti tantū diebus, ſalutari aqua perfuſus erat, de cuius conſtantia nō nihil dubitari poterat, Paulus clanculum illi dixit, quandoquidem nōdum ſatis ei exploratum eſſe poſſet, quid ſit pro Chriſto mori, ſe poteſtatem illi facere domum reuertendi. Reſpondit famulus: Quid ais Domine? fateor, nō multos abiiſſe dies, quòd ab Epiſcopo ſim factus Chriſtianus; ſed per gratiam Dei ſatis intelligo, quanti facienda ſit animæ ſalus. Quare ſi via martyrij omnium ad cælum breuiſſima eſt: non pluris hanc vitam, quàm pauxillum cineris, fecero. Sacandonus vehementer hoc reſponſo gauiſus, famulo illi donauit centū & triginta aureos ſcutatos ad inopis familiæ ſubſidium. Hinc in cubiculum ſecretum digreſſus, & ante ſacram imaginem proſtratus toto corde ſe Domino commendauit, diuinam Maieſtatē interpellans, vt inter inuictos eius athletas annumerari poſſet.

Hoc ipſo tempore litteras ſcripſit ad parentes ſuos & nutricē, quarum ſumma erat: Quandoquidem Patres Societatis occidendi eſſent pro Chriſti Euangelio, ſe quoque, vti Chriſtianum, conſtituiſſe eandem ſubire fortunam. Et ne quis exiſtimaret, ipſum temere & leuiter morti ſe obieciſſe, has litteras dare voluiſſe, etiam atque etiam obteſtans eos, vt loco exequiarum, quas fortè pro ſe inſtituturi eſſent, ipſi quoque ad CHRISTI cœtum ſe adiungerent. & tunc ipſos verè huius facti ſui cauſam intelleſturos.

Ad hæc, vt confeſſionis quoque beneficio meliùs ad hoc certamen pararetur, occultè ſe contulit Meacum: vbi fratri noſtro, à P. Organtino ad eum inuiſendi cauſa miſſo, cùm ſermo de hoc argumēto incidiſſet, dixit: In hāc vſq; horā nomine potiùs fui Chriſtianus,

stianus, quàm re ipsa: sed spero me diuina adiuuante gratia in p
sterum seriò emendaturum vitam meã, & quemadmodum c
nit, rationes meas instituturum: quod si non fecero, rogo vo
seuerè in me animaduertatis. Meaco recedens voluit vnum e
cietate (cùm nondum constaret, an liberum nostris foret in
vrbe remanere) secum abducere, vt frequentatione sacram
pœnitentiæ rectiùs in inchoata illa piè & Christianè viuendi
suetudine perseuerare posset.

Interea Ozaca reuersus est famulus, eò missus, ex quo cùm
lus veritatem totius negotij didicisset, non minore mœrore,
priùs lætitia, affectus est, vti ipse literis ad Viceprouincialẽ al
que nostros datis significauit. Atque hæc satis sint de Sacam
no. Veniamus nunc ad fratrem eius Constantinum, & vtriu
consanguineum Michaëlem.

Quo die Ozaca Meacum ad nostros nuncius delatus est, re
edicto omnes nostros addictos neci, Constantinus & Micha
nominati, tendentes ad propugnaculum Tambanum, in nostr
simul hospitium diuerterant: reque intellecta gratulabundi d
re: O quàm opportunè huc aduenimus! Operam certè hac
omnem dabimus, vt, quantumuis tanto bono indigni, in num
rum martyrum accenseamur. Itaque deposito consilio perg
Tambam, vbi erat Sacãdonus, vel Fuscimum, vbi erat Geno
contulerunt se Meaci in abiectam quandam domunculam a
bus nostris vicinam, præstolantes occasionem proposito suo
faciendi. Cùm verò in ea cum aliquot aliis nobilibus delitesce
misit P. Organtinus vnum è nostris ad illos in pio suo instit
confirmandos. Cuius exhortatione sic accensi sunt, vt coniecti
cælum oculis immensas Deo gratias agerent, quòd palmæ tã
bilis consequendæ occasio se obtulisset.

Paulo pòst, vt solet fieri in eiusmodi rerum statu, alius rum
peruagari cæpit, nondum in Christianos sententiam latam: ma
ri autem ne ab æmulis nomen Genofoin hac occasione ad Reg
deferatur, quòd duos haberet filios Christiana sacra complec
Quod audiens Constantinus, decreuit palam Patri suo, cum a
dum certò id innotuerat, patefacere se Christianum esse, simu
indicare sibi certum esse vna cum suo magistro P. Organtino p
cumbere morti pro Christo. Quare manè Fuscimum iter ini
tuens, eò peruenit, cùm Genofoin domo sua egressus tenderet a
palatium: vbi Patri soli separatim breuiter rem totã aperuit. Ille
autem, quia summo iuuenem amore complectebatur, totus a
hunc sermonẽ cõstitit attonitus; & in domũ retracto dixit: Mihi
cum

certò non constitit te Christianum esse. De P. Organtino potes nùc esse securus; ille enim nõ est in catalogo eorum, qui designati sunt ad cædem. Id verò tibi confirmo, si a prædicatione & baptismo suo non abstinet, haud longè à periculo abesse. Imò, vbi Rex mandarit omnes Christianos occídi, cogitare debet, me tibi non parciturum: satis enim multis, tum veteribus tum recẽtibus, abundamus exemplis parẽtum, qui edicto regio in proprios filios desæuierunt. Ad quæ Constantinus: Hoc ipsum, inquit, est quòd ego desidero. Quòd enim tibi patefeci me esse Christianum, non eo feci, quo me neci eximeres, sed vt à te omnia damna futura auerterem. Hoc responso audito Genefoin, subjecit, nonnihil exspectaret, se postea lõgiorẽ ea de re sermonẽ habiturũ. Ingressus ergo palatium, sedulò ex reliquis tribus aulæ præfectis expiscari conatus est, in quo rei totius cardo tunc verteretur: cumque nihil certò cognoscere posset, domum rediit, vt conjugi suæ, adhuc harum rerum ignaræ, separatim Constantini mentem detexit, & addidit; si Rex mactari omnes Christianos mandarit, se suâ manu jugulaturum filium: itaque ipsa quoque omni muliebri trepidatione depósita animum virilem demonstraret. Vix verba hæc Genofoin protulerat, cùm ab amore paterno victus cœpit amarissimè lacrymari & conqueri de filio, appellans eum inhumanum & crudelem.

Interim Michaël, qui Meaci manserat, tædio affectus moræ longioris Constantini sui consanguinei, ipse quoque contendit Fascimũ ad ædes Genofoin: vbi statim ab auia retractus est in secretũ cubiculũ, quæ ipsi conqueri cepit de filio, quod sacris baptismi aquis se ablui permisisset: mariti quoque iras & minas cõmemorauit, & denique expósuit quanto in mœrore & dolore ob hanc rem ex materno affectu jaceret. Quæ vita mea erit, inquiebat illa, si carissimis meis destituar filiis, tantopere ab ingenuis moribus omniq́ue ciuilitate laudatis? Et si mea voluptas meumq́ue solatium eousque ab illis pendet, vt noctu diuq́ue mihi, velut venustissimi quidam flores, ob oculos obuersentur, quid misella agam sine illis? quis doloris aculeus transuerberabit pectus meũ, cum audiero paternis manibus amantissimorum liberorum profundi cruorẽ? Heu me, quomodo hic spiritus vitã incolumitateq; tueri poterit in corpore? Inter hæc verba, multum lacrymarum profundens imbrem viribusq; defecta, corruit in Michaëlem, cui ex hoc spectaculo tam miserabili non potuerunt non oboriri lachrymæ. Sed tamen mox se colligens dixit auiæ: Sis æquo animo Domina, sententia regia non attinget tuum filium. Tũ illa: Idem

mihi meus maritis affirmauit, & ideo spe adhuc aliqua sustenta
Quibus verbis, vt Michaël vidit eam aliquantum erectam, subi
xit: Etiâsi inter viuos esse desineret Constantinus; non esset tan
mi Domina, iusta tibi causa tantopere dolendi: quia cùm id ho
non obrimen vllum admissum, sed tantũ ob amorẽ Dei crea
ris, deberet tibi cõciliare magnã voluptatẽ. Nimis certè verũ d
respondit illa, & res citra controuersiam omni laude digna, hæ
adolescentem in ætate tam florida tanti facere vitam futuram,
aspernetur præsentem: vbi ego iam cano capite ne rudimen
quidem salutis æternæ percepi. Verùm, dic mihi, obsecro, cu
le peregrinæ potiùs doctrinæ & legi à Rege vetitæ adhære
voluit, quàm tot patriis religionibus, in Iaponia receptis? Qu
inquit, illa affert salutem, hæ præcipitant in ingnes æternos. D
nique, ait auia: Æquo ero animo, modò ille in vita superstes
& roga eum, quæso, vt cum suo fratre contineat se Tambæ, d
nec hæc procella conquiescat. Ego interea apud Genosoim com
nenter adlaborabo, vt P. Organtinus Constantini magister m
munis sit ab omni periculo.

His ita transactis, vterque, Constantinus & Michaël, Meacu
redierunt, vbi confessione P. Organtino facta sanctissimum Eu
charistiæ sacramentum susceperũt: & cùm aliquot dies ibi cõm
rati essent, animaduerterentque non eum esse negotii exitũ, q
putabant, Tambam profecti sunt: vnde ambo ad Viceprouncia
lem scripserunt, se non parum dolere de hoc infelici rei exitu, q
que rogarunt, vt in precibus suis se apud Deum commendatu
habere velit: vt suæ diuinæ Maiestati placeat alia opportunitat
ipsos in album suorum glorioforum militum adscribere.

Alii duo nobiles, qui eodem diuersorio cum supra nominat
vsi fuerant, & quatridui iter confecerant ad accipiendum sacru
Chrisma, dum itidem vident se suo desiderio vitam ponendi pr
Christo fraudatos, ad suos reuertere, relicta apud Meacenses cau
tione, vt si noua aliqua tempestas in Patres exsuscitetur, ilico ce
tiores reddantur, vt eiusdem felicitatis participes esse possint. Al
alter quidem horum, vt patriam attigit, mandauit domi suæ pr
nostrorum afflictionibus orationem quadraginta horarum mili
tui: cumque confluxissent omnes eius loci fideles admodũ multi,
præclarè & studium suum in Societatem & zelum boni comme
nis declararunt.

In hac trepidatione fortitudinem quoque suã demonstrauit
Ioannes, 16 annorum adolescens, Constantini cognatus: sicut &
in Christianarũ legũ obseruatione, nulla re ci cedit. Is cognitis
Patrum

Patrum nostrorum periculo, extemplo ad ædes nostras venit, vt in illustri hoc certamine se reliquis socium adiungeret.

Eodem tẽpore Meaci agebat quidã bonus Christianus, habẽs filium 16 annorum, nomine Thomam, tridui interuallo inde disjunctum. Huic pater scripsit, se constituisse vitã ponere pro Christi lege: & idcirco se testamento, erat enim satis copiosus, ipsi relinquere certam pecuniarum summam, & alia quædam. Placuit iuueni sanctum propositum Patris, magnaque eum voluptate affecit: sed id non congruebat illi, hæredem conscribi in terra, posthabito cœlo: quocirca respondit, si gentiles secundum morem Iaponiæ ingens dedecus reputant, filium, si ita occasio postulet, non occumbere cũ Patre; quo, inquam, prætextu deferere te potero in obitu, ex quo vtriq; pateat aditus ad hęreditatẽ cœlestẽ?

Potest quoque iam commemoratis adiungi Cangiurodonus, qui licèt non multo tempore Christi doctrinam professus fuisset, tamen admirando quodam ardore declarauit se promptissimum ad moriendum pro illa. Deinde eius coniunx & alii domestici ab Episcopo baptizati, qui se comparauerunt ad mortem etiã in cruce subeundam. Præterea quidam eques, qui similiter cum vxore & filiolis statuerat venire Meacum ad moriendum vnà cũ nostris, vel certè ad comitandũ eos, si exilio mulctarentur. Tum Gratia Tangi Domina, quæ cum suo gynecæo parabat vestes necessarias ad mortem crucis, & tam virili animo illam præstolabatur, quòd quacunque hora certò ei innotuisset de Patrum Societatis interitu, etiam intempesta nocte nudis pedibus vnà cum sociis feminis statuerit curriculo contendere ad supplicium. Sed his prætermissis vnum tantũ litterarum Patris F. Francisci Blanci caput adjiciam, qui custodibus ad hospitium suum iam collocatis in hæc verba Meaco ad quendam amicum scripsit.

Quotidie expectamus mortem amore Domini N. subeundam, eaque ex re ingentem capimus consolationem; maximè cùm videamus Christianis tantum inesse animi, vt etiam carnificũ moram molestè ferant. Id verò longè maiorem nobis affert stuporẽ, quòd & Fuscimo & ex montibus longè remotis accurrant, & dicant: Si Christiani, quia Christiani sunt, mortẽ oppetant propter Christum, se quoque in illam Societatem adscribi debere, quandoquidem & ipsi Christiani sint. Nobis autem fas non est, cum illis sermonem vllum habere. Pudet me mei, dum video homines in fide tam nouitios non expauescere mortem. Huc vsque ille.

Fateor, eiusmodi desiderium moriendi non fuisse in omnibus: nec enim defuerunt quidam languidiores: nonnulli etiã in late-

bras se abdunt, sed tamen nullus deprehensus est, qui in hac te
pestate, vel minimum signum apostasię dederit: nisi quòd tre
terna tantùm fuga periculi impendentis declararint imbecil
tem suã, sed excusatione dignam, cùm fuerint recentes plãta
media gentilitatis hyeme plantatæ. Sed redeamus ad caput

QVA RATIONE INCARCERATI SACA
MISSI SINT NANGASACVM, ET DE
molestiis in itinere toleratis.
CAPVT X.

POSTQVAM hi serui Dei cum ignominia suprà comme
rata deducti in equis gregariis fuere per vias Ozacanæ
caianæ ciuitatis, mandauit Taicosama eos terrestri itin
perduci Nangasacum cum publicis litteris, vt de loco in loc
attribuerentur illis satellites, aliaque necessaria ad iter Nan
vsque, vbi Fazamburus eos in suam curam recipere debebat
perducere Nangasacum. Vt autem Taicosama terrestre iter
ferret marino, quod erat breuius, nõ alia causa fuit, quam ut
jor terror injiceretur Regnorum populis, per quæ erat tran
dum, abest enim Meaco Nangasachum sexcentis passuum m
bus terræ continentis, vt ne quis in posterum vel aspiraret ad
uacrum sacri baptismi, aut Patres reciperet.

Sacaio itaque excessere ad 9 Ianuarii anni 97, comitat
stipati hominibus armatis. Præibat vnus tabellam sententiæ
suprà dictum est, in longa hasta præferens, qui silentio nun
imputatam innoxiis promulgabat. Molestiæ & ærũnæ huius
fectionis eiusmodi fuere, quales pauperibus & male vestitis a
natis viatoribus summa hyeme afferre solent ingentia frigo
ues, glacies. Negandum non est gentiles, quibus ordine co
mendabantur, omni humanitate eos tractasse, alios com
seratione motos ob eorum innocentiam, alios reformidantes
si vel morte vel alio casu aliquis eorum ereptus fuisset, ipsi
incuria accidisse putaretur. Itaque equos eis procurabant, ve
des in Iaponia vsitatas, quæ duorum hominum humeris dep
tantur, si eis opus erat. Nam crebrò, etiam ad augendum me
suum, pedibus iter conficiebant, vti apparebat ex eorum infla
ne & vulneribus.

In hunc finem P. Organtinus Christianum quendam, nom
Petrum, insigni virtute prędituin Meaco dimisit, qui tribus fra
bus nostris eorumq; sociis necessaria, dũ opus esset, è sua crum
subministraret. Fuit & alius faber lignarius, dictus Francis
qui

qui eadem de causa se adjunxerat comitem Patribus Franciscanis. Hi duo ergo, quia magna libertate agere cœperant cum captiuis, eisq; inseruire; paucis pòst diebus pro Christianis & ipsi à satellitibus capti sunt, & commissi iis qui ipsis succedebāt, vt omnes perducerent Nangoiam. Quam ob causam non solùm nullum ceperunt dolorem (Meaco enim digressi erant cum desiderio tam felicem obtinendi exitum), sed etiā magna voluptate affecti sunt, diuinoque numini pro tanto munere gratias egerunt: quare & reliquum iter eximio cum gaudio prosecuti sunt, ardentibusque ad Deum precibus aliisque piis exercitijs animum corroborarunt. Vnde & singulari cœpere tenere desiderio sanctissimo Christi corpore ante obitum communicandi. Qua de re Pater F. Petrus Commissarius ad P. Rectorem Collegii nostri Nāgasachani, & Paulus frater noster ad P. Viceprouincialem scripsit his verbis: Nullum aliud in hac vita desiderium habemus, quam aliquo die confitendi & communicandi, antequam perueniamus Nangasachum: nec enim scimus, an postea oblatura se sit vlla occasio: Patribus enim his Franciscanis, nondum huius idiomatis satis gnaris, non possumus integram conscientiæ rationem exponere. Magno autem solatio nostro id munus obire posset P. Franciscus Pasius.

Ad hanc animi præparationem porrò accedebant exhortationes, quas nunc Paulus ad Iaponios nunc Patres Franciscani per interpretem habebant, iisque animabant eos ad offerendum se Domino Deo toto pectore, atque excitabant ad agnoscendam tantam diuinæ bonitatis gratiam. Quod rectiùs intelligetur ex sermone, quem F. Martinus ad omnes habuit per vias: qui postea in idioma Iaponicum traductus in pectore vnius è crucifixis repertus est, & est qui sequitur.

Fratres, cogitare debemus nos magnos esse peccatores, neque cognoscere, quanto beneficio Dominus noster in hac exigua afflictione nos afficiat. Multi Sancti, & singillatim S. Franciscus, omni studio aspirabant ad coronā martyrii, verū concessum eis non est, vt ad eam pertingerent. Hanc ipsam Deus hodie nobis offert, & non quouis modo, sed per instrumentum crucis. A Christo impēsè amabantur Apostoli, & tamen crucem non concessit, nisi duobus tribusve: ex cæteris quoque sanctis nonnulli fuerunt decollati, alii in lebetes bullientes demersi, alii assati, alii in stagna gelu rigēti cōjecti: hi in mille frusta dilacerati, isti medio corpore secti: multi è montibus præcipites acti, & in rupes ac præacutos scopulos & cautes dejecti, vt omnibus membris dissoluerentur,

ac denique alio atque alio genere cruciatuum tormentorum probati, ſpiritum ſuum reddiderunt Conditori. At nobis, immeritis, nũc paratum eſt trophęum, in quo ipſe filius Dei te ſua mundum reſtituit, quod beneficium tam ſingulare & menſum eſt, vt angelicam quoque intelligentiam excedat. comparemus nos ad perferendos fortiter omnes cruciatus nificibus nobis inferendos, armantes nos glorioſę Chriſti pa nis memoria, qui, licèt ab omni culpa alieniſſimus, tamen pro lute noſtra promptiſſimè omnes moleſtias & tormenta ſuſce Infinita miſericordia eſt, quam nobis declarat Dominus: nam pro vno etiam lethali peccato promeruerimus æternas & rabiles inferni pœnas, dignatus eſt tamen eas commutare breuem & tranſitoriam. Cæterùm quia homo ſua natura cillis eſt, nec facilè aliquid perpeti poteſt, neceſſe eſt, vt gratiã uinam de cœlo imploremus. Toto igitur corde ad ſanctiſſimam Dei matrem, peccatorum aduocatã, ad glorioſum D. Francis ad angelum cuſtodem, & ad omnes Sanctos in cœlo cõfugiamus vt intercedant pro nobis. Hęc ſummatim dixit P.F. Martinus magna audientium conſolatione.

Multa alia in hoc itinere acciderunt, ædificatione plena, breuitatis cauſa omitto: tantùm id dico, tantam lætitiam animi patientiam, & humilitatem ab hac ſancta Societate fuiſſe demonſtratam, vt omnes obſtupuerint, ipſique Bonzii aſſeuerarint, hanc eſſe viam legis Euangelicæ latiùs dilatandæ & propagandæ.

DE QVIBVSDAM PERSECVTIONIBVS EO DEM TEMPORE IN CHRISTIANOS excitatis.

CAPVT XI.

CVM Taicoſamæ edictum de prædicatione Euangelii extenda, adjuncta pœna in tranſgreſſores & omnes qui ad attinerent, renouatum eſſet, nonnulli gentiles Dominici metu edicti Regis, (qui etiam ex cauſa leui maximos ſæpe Dominos ſuo ſtatu dejicit) tum ex odio, quo religionem Chriſtianam proſequebantur, decreuerunt omnes fideles ſuæ ditioni ſubiectos ad cultum idolorum compellere. Ex horum impiorum hominum numero in primis fuit Gubernator Facatanus Taicoſamæ admodum familiaris, qui ſuis Chriſtianis (ii milleſimum attingebant numerum) imperauit, grauibus interpoſitis minis, vt renunciarent

Christo, omnia Rosaria ad se afferrent, ostiisque ædium suarum affigerent consuetam tabellam, in qua gentiles scribere solent nomen idoli, cum nonnullis aliis verbis: ac putant stulti illi, has tabellas vim quandam habere contra ignes, morbos, aliaque huiusmodi. Infideles itaque, Christianorum consanguinei, timore Tyranni impiè iis consulebãt, vt externa saltem specie edicto regio parérent. Verùm illi potiùs ad mortem oppetendam, quam ad minimum gentilitii erroris indicium dandum, parati, responderunt, se hac in re non obsecuturos, ac mox quendam studio amandarunt Nangasachum, qui cognosceret ex nostris, quid citra Diuini numinis offensionem in eiusmodi casu agere possint.

Dominus quoq; Firãdi, qui maximè semper abhorruit à Christianis, non neglexit hac occasione quosdam in ruinam spirituale impellere, speciatim autẽ nurum suam, filiam piæ memoriæ D. Bartholomæi. Verùm illa pro sua cõsueta fortitudine ita sustinuit illius impetum, vt socer, deposita vincendi spe, ab ea diuexanda se abstinuerit. Alii quoque Christiani, iam ad hos insultus assuefacti, forti pectore homini restiterunt.

Nec inferiorem constantiæ laudem retulere incolæ Nozu, quibus præest quidam Dux belli: nam vt eò perlatus fuit rumor earum terũ, quæ Meaci agebantur contra Christianos, dictus belli dux primario cuidã Christiano, iam annis graui, nomine Leoni, imperauit, vt vnà cum aliis renunciaret fidem Christianam. At bonus senex, cui nihil animæ salute carius erat, magna libertate respondit: Occidere me potes, sed non adigere ad deserendã fidẽ Christianã: cuius consiliũ exemplũq; secuti alii, singuli sibi confecerunt crucem, vt si cogerentur abnegare Christum, ea in humeros sublata egrederentur quasi parati illam suffigi: nulla enim re melius impio illi posse responderi, & declarari sui animi propositum. Hac constantia ille perterrefactus, sceleratos conatus suos inhibuit, eosque in religione, qua vellẽt, viuere permisit. Post hæc Leo de omnibus nostros reddidit certiores, petens pro similibus certaminibus Rosaria, imagines, calculos benedictos, aliaq; arma spiritualia. Sed satis sit nunc de hac materia.

QVOMODO FAZAMBVRVS NANGOIÆ INTELLEXERIT CAPTIVOS NON longè abesse.

CAPVT XII.

Postremo

POstremo die Ianuarii, cùm captiui peruenissent Facatæ humanitate consueta recepti sunt à gentilibus, quibus pigno exemplo fuerunt. Quidam eius loci Christiani inuisere, & sancta monita ab eis retulerunt. Paulus frater, vnitum iter consumpsit prædicando militibus & aliis; sic noctis partem, qua hæsit Facatæ, in eodem labore impendit. Interea nuncius ad Facamburum affertur, captiuos breui adfuturos, simulque ei offeruntur patentes Regis litteræ, quibus mandabatur sine cunctatione eos deduceret Nangasacum. Itaque subitò ad sorem destinauit ad Vicegubernatorem Nangasacanum monitorum, vt quinquaginta cruces pro reis paratas haberet, breui eum aduolaturos. Dici non potest, quanta obmurmuratio inter Lusitanos & Iaponios orta sit, post audita hæc noua: numerus quoque crucium varias cogitationes peperit, cùm longè maior esset quàm captiuorum. Quantum autem desiderium quamque diturnus ardor obortus fuerit in populo, quòd tam gloriosa succumbendi conditio contigisset, res fuit admiratione dignissima: nam neque intra ædes neq; publicè per vias de alia re sermo haberi videbatur, quàm de hac. neque facile est omnia narrando persequi, quæ particulatim accidere: vnum tantùm alterumve amplectar, vnde coniectura fiat de reliquis.

Qua nocte Nangasacum perlatum est mandatum de parandis tot patibulis crucis, primarius quidam vir cum vxore sua hac illacque discurrebat, parans se ad martyrium. Decumbebant in eodem cubiculo duo ipsorum filii, alter quinquennis vel serenus, alter vndecim annorum. Hic maior, audito strepitu, exiliens è lecto, cursu contendit ad Patrem, scisciturus quid rerum ageretur: re breuiter cognita, mox percontari pergit. Vobisne, inquit pater mi moriendum? Cùm pater subjicere: Omnino. O, inquit adolescentulus, quanto exulto gaudio? sic enim & mihi licebit vos sequi. Deinde digito demonstrans fraterculum dormientem. Quid verò, inquit, illo fiet? Respondit parens: Nobiscum vna erit martyr. Tum iuuenculus: Iam duplicatum sentio gaudium, quādoquidem omnes simul ab hoc mundo immigrabimus in cœlum.

A quodam alio puero quinquenni in principe domo Nangacensi quidam è Patribus nostris percontatus est, quandoquidem iam venirent gentiles, vt ex regis voluntate interimant Christianos, quid respondere cogitet, si rogatus fuerit, an Sacramentum baptismatis susceperit? Respondebo, inquit puer, me esse Christianum. Sed si, subiecit Pater, eam ob rem te velint occi-

dere,

dere, quid facies? Respondit, præparabo me ad mortem. At quo modo? inquit Pater. Respondit puer, cum admiranda animi fortitudine, manantibus inter verba lachrymis: Vsque ad mortem implorabo Iesu misericordiam. Atque hoc satis sit, ad indicandū horum Christianorum feruorem.

Iam, vt ad captiuos redeamus: Calendis Februarii discessum est Facata: & ventum est in locum, dictum Carazu, tribus leucis distantem Nangoia, vbi Fazamburus cum satellitibus eos pręstolabatur. Qui pro amicitia veteri salutans Paulum fratrem nostrum, eius casum miseratus est. At Paulus: Mori, inquit, pro lege diuina, & doctrina cœlesti hominibus tradita, non est commiserationis materia. Vnam tantùm rem à te contendo, quantis queo precibus, vt Nangasaci breue mihi tempus confitendi & cōmunicandi ante mortem indulgeatur. Idem petierunt P. Franciscani. Omnia omnibus promisit Fazamburus, sed promissa non præstitit, vt postea liquebit. Accedens deinde ad Ludouicum, de quo supra egimus, videns eum in tam tenera ætate constitutum, dixit: Vita tua in meo arbitrio est & potestate; si mihi seruire velis, te liberabo. Respondit Ludouicus: De me nihil statuo: id faciā quod visum fuerit Fratri Petro. Qui respondit: Acciperet cōditionem, modò Christiano ei esse liceat. Non, inquit, Fazamburus, fides Christiana ab eo deserenda erit. Tum Ludouicus: Hac cōditione, respondit, non cupio viuere, quia pro hac vita misera & momentanea facerem iacturam beatæ & æternæ.

Progressi denique longiùs, ingressi sunt regnum Figen, & peruenerunt ad locum dictum Zucasachi, vnde sequenti manè discesserunt. Et quia in singulas horas videbant se viciniores morti, maluerunt reliquum iter pedites in magno frigore, licèt itineris incommodis fracti, conficere vsque Sononchum, quod est in ditione Omurandoni; & Nangasacho octo vel nouem abest leucis.

QVID SONONCHI ACCIDERIT, ET DE RELIQVO ITINERE VSQVE AD LOCVM supplicii.

CAPVT XIII.

AD quartum Februarii sub meridie Sinonchum appulere captiui, eodemque tempore præstò ibi fuere duo è Societate Patres, Franciscus Pasius & Ioannes Rodrighez, à Viceprouinciali missi, vt sanctū hūc cœtū Sacramentis confessio-

confessionis & sacræ Synaxeos munirent. Sed quia iam Fazamburus præcesserat, & ilico discedendum erat, non potuit commodè voluptati fieri satis: sic prorsus, vt P. Rodrighez pro se vix à sacerdotibus obtinere potuerit, vt eos salutaret & amplectetetur. Interea incredibilis vtrinque extitit consolatio, nec vacua lacrymis mutuus amplexus, dum in conspectum prodit dictus Pater; qui omnibus nominatim, ne P. Viceprouincialis peramanter consalutatis, verbis ad tempus accommodatis egregiè ad glorioſum certamen eos animauit, & sub finem addidit, se venisse, vt eis, dicto sacro Missæ, diuinum Christi corpus porrigeret; sed iam non posse, quòd maturandum sit discessus: atque idcirco se Nangasachi compensaturum proximorum consolatione, quantum posset. Paulus frater complexus fratrem voce submissa respondit, plurimum se confidere in misericordia diuina per hanc persecutionem Ecclesiam in Iaponia magnum incrementum sumpturam. Cuius rei hoc haberet argumentum, quòd in ipsis persecutionis foribus, dum gentilibus manifestè erat respuenda Christi fides, ipse Ozacæ in carcere, ab iisdem custodibus, sex eorum capita sanctissimis aquis perfuderit.

Deinde Pater amplexus est F. Petrum, qui, cùm summatim totius itineris acta perstrinxisset, seorsim ei magna animi submissione dixit: Facilè fieri potest, nos tam citò rapi ad necem, vt nulla actioni futurus sit locus: itaque meorum sociorum nomine, quos eorum superior, ab hac hora rogo P. Viceprouincialem, & reliquos de Societate, ex toto corde, vt nobis condonent molestias, quibus eos affecimus. P. Rodrighez, excusans piam eorũ mentem & scopum, similiter ex parte Societatis veniam petiit a F. Petro, si fortè aliqua in re ab ea offensus fuisset. Quo facto, rursùm cum multo lacrymarum imbre repetiti sunt amplexus. Denique ad reliquos conuersus P. Rodrighez, cùm illos quoque breuiter commonefeciſſet, quanto in pretio habere deberent tam felicem vitæ excessum, abiit, & cum P. Pasio celerrimè Nangasacum versus properauit, ad agendum cum Fazamburo de Sacramentis custodi captiuorum, conuenienter eius promissioni, porrigendis.

Sub vesperam deinde, dum descensus fit in nauem, mari emenso septem leucarum itinere proficiscendum erat vsque in Tonchinam. Ministri collo captiuorum iniecêre funem, omnibusque manibus post terga reuinxêre, præterquam Patribus Franciscanis, hyeme tempore portum Tonchizanum tenuêre, sed nocte in naui, magno perpessi frigus, permansere. Parauerat Fazamburus Nangasachi pro omnibus viginti sex diuersoriũ, sed veritus tumultum, quo locus esset refertus Christianis, mutata sententia, decreuit

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

extra Nangasacum insequenti luce, quæ S. Agathæ sacra erat, extremo supplicio afficere. Itaque crucibus aliisque omnibus ad locum supplicij deportatis, omnia in ordinem digessit, vt momento vno omnia absoluerentur: Ortaque luce tempestiuè curauit tertio tres reddi nostros, vt ilico ad se mitterent P. Pasium, se adiuncturum ei ex suis vnum, qui comitaretur vsque ad locum patibulo proximum; vbi, postquam turba tota iussa esset consistere, posset trium de Societate & non aliorum confessionem audire; aliud se nunc non posse concedere. De communione, aiebat ille, nõ videri necessariam, cùm enim propter Christum occumbant, non indigere alio viatico.

P. Pasius cum P. Rodrighez & famulo Fizamburi mox adiit Vcacamũ, vbi erat Xenodochium incurabilium, ibiq; expectauit. At P. Rodrighez lõgiùs processit, vt obuiam iret, moneretq; post paucas horas moriendum. Quo audito hilari vultu omnes Domino nostro gratias egerunt, & speciatim bonus Pater F. Petrus, qui aduenerat eques recitans diuinũ Officium. Vt verò peruẽtum est ad locum, in quo expectabat famulus Fazamburi, P. Pasius milites subsistere iussit, & Paulo fratre deducto in Xenodochium, cõfessionem eius de tota vita audiuit. Hunc cæteri duo secuti sunt, & perfecta confessione omnes votã Societatis nostræ cosueta renouarunt, complectendo Patrem nomine P. Viceprouincialis.

Dum P. Pasius aures præbet tribus fratribus nostris, nonnulli è Sociis qui in platea remanserant, nixi genibus, recitabant Rosarium: alij sedentes Domino se commendabant, alij denique se inuicem ad martyrium animabant. In his occupationibus eos relinquens P. Pasius, ilico contendit ad Fazamburum, qui iam ad supplicij locum peruenerat, vt ab eo facultatẽ postularet, vt posset eosdem ad fortiter moriendum hortari, quam, licèt ægre, impetrauit. Interea P. Rodrighez operam suam locauit quibusdam breuiter Deo reconciliandis, piisque monitis ad constantiam est cohortatus. Tandem cùm Fazamburi mandatum, quod expectabant; allatum esset, mirum dictu & visu digniſſimum fuit, quanta celeritate se coniecerint in pedes, & obuiam crucibus processerint. Fazamburus autem videns eos cum tanta hilaritate appropinquare prorsus obstupuit; cumque causam conjicere non posset, petiit à P. Pasio vnde hæc hilaritas in tam funesto spectaculo? Exposuit ille homini causam, sed quia non cupiebat quæ sunt spiritus Dei, respondit: Causam quidem esse optimam, se tamen ob eam nullam hac vice electurum crucem.

Agens deinde item Pater de liberatione duorum, qui capti

erant in itinere, & sententia Regia non erant comprehensi, re
spondit Fazamburus, Etsi comprehensi in ea non sint; tamen a
posse se eos dimittere, hoc ipso quòd sibi à ministris Regis ad
cto scripto traditi essent. Cùm verò subiungeret Patet, minime
expectaret, quoad à Gibonoscio haberetur responsum. Nec ho
possum, inquit Fazamburus, venirem enim facilè in suspicionem
acceptorum munerum. Itaque media omnia ad liberandos il
duos, quos meritò vocare possumus Adauctos, tẽtata aditûs
ciderũt, ita disponẽte diuina, à quo omnia regũtur, prouidentia

Degebat sub hoc tempus Reuerendissimus Episcopus Nanga
saci, qui, dum cùm bona Fazamburi venia in loco supplicij com
parere non posset, per quendam omnibus dedita opera, nomine
tim autem Patribus Franciscanis, suam impertiuit, adiunctis ve
bis amoris pleuis, benedictionem. Cui vicissim P. Commissari
omnium nomine magnas gratias referri iussit, simul etiam de
catus veniã, quòd suæ Reuerend. Dominat. non perinde, ac p
fuerat, obsecuti fuissent.

QVOMODO ILLI VIGINTI SEX SVF-FIXI SINT CRVCI.

CAPVT XIV.

DECREVERAT Fazamburus hos homines è medio tolle
in ordinario supplicij loco, in quo & tunc exstabant nõn
læ cruces, sed Lusitanorum interpellatione coactus est mu
tare sententiam. Ex altera viæ parte versus mare eminebat co
cum planitie viginti sex crucium capace, cum suis, instar Cal
riæ montis, ad ascendendum quasi gradibus. Huc ergo Fazam
rus curauit in gratiam Lusitanorum, vt dicebamus, deportari
ces; qui cogitabant suo tempore in benedictorum horum arb
rarum Christi memoriam ibi excitare Ecclesiam, eamque voca
S. Mariam martyrum.

Cruces, apud Iaponios in multandis
minibus facinorosis vsitatæ, duo habe
ligna transuersaria, alterum ad brach
alterum ad pedes: mediæ item crucis
xum breue lignum est põderi corporis
tinendo, cui reus insidet velut equo. Qua
libet igitur crux constat quatuor ligni
liquet ex effigie hîc subiecta. Non vtuntur
clauis, sed manus pedesque alligant ad

funibus, aut manicis ferreis, quæ lignis transuersariis clauis sunt affixæ. Collum quoque constringunt neruo ferreo ligno infixo. Funibus item astringunt cruci & cingulum & brachia inter scapulas & cubitum, sic prorsus, vt totum corpus bene sustentetur. Deinde dimittunt crucem in fossam, lapidibusque iniectis & terra obfirmant. Mox succedit carnifex lancea præacuta, machæræ ancipiti non absimili, armatus, eamque tanta vi adigit in latus dextrum crucifixi, vt penetret in sinistrum vsque ad cor, Nonnunquam duo sunt carnifices, qui dum simul vtrumque latus confodiunt, transuerso obiectu lancearum quasi crucis formam exprimunt. Ita fit vt rei, vno tantùm sanguinis fluxu, minimo temporis puncto spiritum Deo reddant. Quòd si non statim moriantur, duplicat ictum carnifex: atque ita finem faciunt.

Cùm ergo fortes Christi milites ad hunc locum peruenissent, Fazamburus curauit collem omnem à sclopetariis & lanceariis circundari, spacio tantùm septem vel octo passuum inter ipsos & cruces interposito, nec passus est quenquam propiùs assistere præter iustitiæ ministros, P. Pasium & P. Rodrighez. Ingressu in septũ facto, noua lætitia oborta est militibus Christi ex conspectu crucium. Pater F. Martinus elata voce cecinit canticum, *Benedictus Dominus Deus Israël.* Pater F. Petrus, oculis cœlo infixis, stabat quasi contemplatione quadam profunda absorptus. Ludouiculus ilico petiit, quænam sua crux esset, eaque demõstrata, magna deuotione & feruore ad eam accurrit. Fuerunt autem omnes quasi puncto temporis acti in crucem: eo quòd quilibet suum haberet attributum ministrum, & omnia necessaria singulis ad manũ parata. Hic autem erat crucifixorum ordo: Alter ab altero tribus vel quatuor distabat passibus vultu Nangasacum conuerso. Ad dexteram P. Franciscanorum erant decem Iaponij, & alij decem, annumeratis tribus è Societate, ad sinistram. Ac ab Orientali quidem parte primus erat Franciscus, is qui iuuandorum P. Franciscanorum causa comitatus fuerat, & à milite, vt diximus, in numerum relatus, qui baptismi signaculum ante octo menses primùm acceperat. Secundus erat Cosmus Tachegia, ex regno Oari, recenter item baptizatus, qui artem profitebatur acuendi machæras. Captus fuerat Ozacæ cum F. Martino, agens illorum Patrum interpretem. Tertium locum tenuit Petrus Suchegirus, alter ille, qui comitatus fuerat, vt operam suam locaret captiuis. Quartus erat Michaël Cozachi ex regno Isce, cuius ars erat confícere sagittas. Quinto loco sequebatur Iacobus Ghisai è Societate nostra sexaginta quatuor annorũ, Christianus perãtiquus, &

boni exempli. Is receperat se in domum nostram, vt totum se deret Deo: in qua magna caritate rerum externarum curam g fit; singulariter autem meditationi Passionis D. N. valde erat a dictus. Proximus huic erat Paulus Michi Iaponius trium anno supra triginta, à puero sacris aquis tinctus, & ante vndecim ann priùs in Societatem receptus. Concionator erat, magnoque zelo bat Zelo iuuandi proximum, velut ex eo, quod iam dicam, colli potest: Decem vel duodecim diebus ante attributas Ozacę ęd nostris excubias, obuiam fortè factus turbæ ex Magistratus e deducenti hominem Ethnicum, ob nescio quod scelus, ad plicium, magno animo facta via per confertam multitudine penetrat ad reum, concionatur homini vsque ad locum vbi c erat multandus, cedentem veritati baptizat, & inuocantem men IESV & MARIÆ in cælum mittit.

Septimus erat Paulus Ibarchi ex Oari, qui recenter adiun erat Christo. Octauus fuit Ioannes oriundus Goto decem & uem annos natus, à prima pueritia in fide institutus, & demi vt suprà diximus, Societati adscriptus. Nonus erat Ludo puer 11 vel 12 annorum, qui paucis mensibus fuerat Christian natura viuax, & Pauli Ibarchi ante nominati nepos. Decim rat Antonius Nangasachanus, adolescẽtulus item annorũ n cim, candidæ admodum naturæ. Vndecimus sequebatur P. F. trus ex Episcopatu Hispaniæ Auilano, vir quadraginta octo nos natus, admodum religiosus, doctus, concionator, ardens animarum. Duodecimus, F. Martinus de Ascensione ex Vari la Cantabriæ, trigesimum ætatis annum agens, qui anno 96 F. Francisco Blanco in Iaponiam venerat. Decimus tertius er Philippus de Iesu Mexicanus, qui captus in naue diffracta Tozzam venerat Meacum, vt sacros ordines acciperet ab E scopo, & postea rediret Manilã: vnde à superiore missus era dem de causa in nouam Hispaniam. Decimus quartus erat F. saluus Garzia ex Bazaino Indiæ Orientalis, qui è Iapone trã Manilam, ibi ordini S. Francisci nomen dederat, & magno sp Iaponicè concionabatur. Decimus quintus erat P. F. Francis Blancus ex Monteregio Galitiæ, triginta circiter annorum. De mus sextus F. Franciscus de S. Michaele ex Parilia non longè a Iisoleto, agens annum 53, vir bonus & humilis, vti præclarè vi ad mortem demonstrauit. XVII Matthias, qui haud multo ante pore extiterat Christianus: de quo satis multa suprà. XVIII. Lo Carasumarus ex Oari, septem octóve annorum Christianus, P trum Franciscanorum interpres primarius, & caritatis operibus

apprime deditus, maximè erga incurabiles. Erat autem frater minimus Pauli Ibarchi supradicti, & patruus Ludouiculi. XIX. Ventura, Meacensis, qui in tenella sua ætatula fonte baptismatis erat elutus: deinde pupillus relictus in Bonziorum ordinem desciuerat. Sed quodam die memoria repetens se baptizatum, per Patres Franciscanos Ecclesiæ sanctæ restitutus est, quibus inseruiens tã felicem meruit fortunam. XX. erat Thomas Cozachi, filius Michaëlis Cozachi supra nominati, qui decimum-quintum annum agebat. XXI. Ioachimus Saccachibara annorum 40. XXII. Franciscus medicus Meacensis, 46 annorum. XXIII. Thomas Danchi, vetus Christianus, item Franciscanorum interpres. XXIV. Ioannes Chimoia. XXV. Gabriel ex regno Isce, annorum 19. Vltimus fuit Paulus Suzuchi ex Oari, etiam Franciscanorum interpres.

Crucibus ergo hoc ordine defixis, mirabile fuit videre omnium constantiam, ad quam eos hortabantur, partim P Pasius, partim P. Rodrighez. Pater Commissarius semper constitit quasi immotus oculis in cælum coniectis. F. Martinus ad agendum diuinæ bonitati gratias concinebat quosdam psalmos, adiuncto versiculo: *In manus tuas Domine.* F. Franciscus Blancus etiam clara voce Deo agebat gratias. F. Gonsaluus admodum elata voce dicebat Dominicam orationem, & Salutationem Angelicam. Paulus Michi frater noster videns se consistere in suggestu omnium, quos vnquam habuerat, honoratissimo, primùm circumstantibus aperuit se Iaponium & de Societate IESV esse, moriq́ propter annunciatum Euangelium, & gratias Deo ob beneficium tam eximium agere, deinde hæc verba subiecit: Cùm ad hoc tẽporis punctum peruenerim, è vobis neminem esse opinor, qui me credat velle parcere veritati. Declaro itaque vobis, nullam esse ad salutem viam, nisi quam tenent Christiani. Quę cùm doceat me ignoscere inimicis & omnibus, qui me offenderunt, ego libenter Regi omnibusque meæ mortis autoribus ignosco, eosque rogo vt Christiano baptismo initiari velint. Hinc oculis in socios conuersis cœpit eos in hoc extremo conflictu animare: in quorum omnium vultibus lætitia quædam apparebat, sed in Ludouico singularis: cui cùm alius quidam Christianus acclamaret, breui cum futurum in Paradiso, digitorum totiusque corporis gestu gaudij pleno omnium in se spectantium oculos conuertit. Antonius, qui Ludouici claudebat latus, oculis cælo infixis, post inuocatum sanctissimum nomen IESV & MARIÆ accinuit Psalm. *Laudate pueri Dominum*: quẽ didicerat Nangasachi in institutione Catecheseos: in ea enim dedita opera pueris quidam Psalmi hanc

in rem ediſcendi traduntur. Alij denique repetebant, IESV MARIA, ſerena facie: nonnulli etiam exhortabantur circumſtan... ad vitam Chriſtiano dignam; hiſque & aliis ſimilibus actionib... promptitudinem moriendi demonſtrabant.

Tum carnifices quatuor cœpere vaginis (quæ Iaponiis vtun... ſunt) eximere lanceas: ad quarum horrificum conſpectum om... fideles acclamarunt IESV MARIA, &, quod plus, eſt comp... ratio ſecuta miſerabilis ipſos feriens cœlos. Carnifices quem... eorum vno alteroque ictu breuiſſimo tempore exanimarunt. ... quis ſignum adhuc vitæ daret, eum iterato ictu confodiebant. ... que hîc licuit cernere Chriſtianorum circumſtantium ardor... qui per medios ſatellites, fuſtuario eorum neglecto, ad cruces ... currere, alii vt ſudaria ſua martyrum ſanguine imbuerent, ali... ex veſtium limbo aliquid detraherent, alij vt reliquiarum lo... aliud aliquid auferrent.

Hic fuit militum Chriſti felix exitus, qui fortiter dimi... tes glorioſam ex hoſte retulere victoriam. Vt autem innocen... eorum omnibus patefieret, permiſit DEVS, vt Fazamburus ... raret hîc erigi haſtam, in qua deſcripta erat mortis ſententia.

DE PIETATE A CHRISTIANIS POST DICTAM NECEM declarata.

CAPVT VLTIMVM.

QVAMVIS Fazamburus non parum ſuccenſeret iis ... ſancta quadam vi reliquias quaſdam è ſeruis Dei ... puiſſent, ideoque mandaſſet ſatellitibus, vt fuſtibus ... gerent omnes ad repetendum Nangaſachum; tamen poſtq... domum rediit, tam multi vndique confluxere, vt aliquid ex ... ſtibus Martyrum abſcinderent, vt multi in crucibus manſer... non ſatis decenter contecti, & ſingillatim nouem religioſi. Qu... re prouiſor confraternitatis Miſericordiæ eorum corpora co... ſtoreis, loco veſtium, operiri curauit.

Eadem religione multi etiam è remotis regionibus tanto n... mero concurrere, vt Fazamburus compulſus fuerit duplicatis ... ſtodibus aditum eis præcludere; ipſiſq; militum ducibus ſub ... amittendæ pœna iubere, ne vllũ crucifixorũ corpus ſinerẽt aufer... ri. Verũ nec hac ſeueritate cohiberi potuit eorũ pietas; permi... ti enim, prætextu aliorum negotiorum, tranſigendorum, vesti... gium illum deflectebant, tantùm vt reliquias ſeruorũ Dei ... ſarentur.

rarentur. Multa alia in hoc argumento adjungi possent, quæ brevitatis causa prætermitto. Id tantùm dico, ex glorioso hoc martyrio illum extitisse fructum, quòd omnes Christiani, tã veteres quàm noui, egregiè in sancta fide sint confirmati, viuumque æternæ salutis desiderium in se excitarint, ac firmiter apud animum suum constituerint pro confessione Christiani nominis vitam dare. Iámque animaduertunt huius martyrii prognosticon, fuisse cruces miraculosè repertas alteram in Obama anno 89, alteram in Faconda, anno 92. Quare & firmissima spe tenentur vberrimæ messis consecuturæ. Ipsi quoque gẽtiles, qui spectaculo interfuerunt, vehementer commoti sunt ex gaudio, quo viginti illi Dei serui crucem conscenderunt, & fortitudine, qua, certi de cœlesti præmio omnem humanam intelligentiam longè excedente, mortem tolerarunt. Et iam nonnulli Nangasachum, recipiendi sacri lauacri causa, quod obnixè postulant, aduenerunt.

(··)

DE LEGATIONE REGIS CINENSIVM AD TAICOSAMAM.

ANNO superiore 1595, præter annuas, missus ad P. V. peculiaris Tractatus, in quo proinde exponebatur rerum Iaponicarum status: conuersiones item, perturbationes, & multorum Tenza interneciones, quæ accidere, postquam Taico hic, dicitur qui alibi Taicosama, nempe tem Quabacondonum ad cædem designauit. Deinde, quomodo admodum eodem furore longiùs serpente, & cor eius exedente post abscessum nauis Lusitanæ mãdauerit, nonnullos Dominos quorum nomina ipsi delata erant, extingui. Vnde factum est, vt alii multi vehementer reformidarent, ne breui eiusdem aleæ periculum subituri essent: inter quos fuit Asanodangius vna cum alio, vt mox dicetur.

Quod ad res Coraianas attinet, sciendum est, Augustinum Ecunecamedonum omnes conatus omnemque industriam, quam tam potuit, pro autoritate, qua valebat, adhibuisse, vt Cinarum Regi persuaderet missionem Legatorum ad Taico: quod cũ esset difficillimum, multis videbatur nunquam fieri posse: quare mirum non est, rem in biennium eoque amplius extractam. Et quia Cinenses adorabantur Iaponios è Coraiana insula non egressuros, nec maritima propugnacula, quæ excitarant, antè deserturos, quàm firma pax inter Regem Cinarum & Taiconi conficta esset: Iuquequi Cinensis, senex, & prudentiæ aliorumque excellentium donorum laude percelebris, in se suscepit prouinciam cum Rege Cinensi agendi, rationesque & modum excogitandi inundæ pacis cum Iaponensibus. Qui tandem post rationes multas (Rex enim Cinæ per summam arrogantiam arbitratur se potentius orbis Dominum, sibique nullum esse similem) iussit indicari Taico, nec decens nec conueniens esse, vt Dairi, hominem priuatum & Iaponiæ Regi subjectum, pristinum dignitatis locum retinere permitteret: quando ipse sua industria & fortitudine sexaginta sex Iaponiæ regna suo imperio subjecisset. Ea si hominem exuisset, promittebat se coronam titulumque regium missu-

rum,

rum, & per eosdem Legatos pariter responsurum ad capita à Taico cum conditionibus & pactis de deserendo prorsus a Laponiis Coraiano regno, ac Iapone repetendo, missa. Itaque duo Principes viri legationem obituri Pachino, magno cum fastu & multo comitatu stipati Coraiam vsque ad propugnaculum Augustini venere, vt inde porrò cum Iuquequi iter prosequerentur in Iaponiam.

Augustinus videns Taici votum desideriumque optatos habere successus, per famulum quēdam suum scriptum ad eum dedit, quo significauit, Legatos Regis Cinensis iam Coraiam appulsos esse, qui nuncius ingentem attulit Taico voluptatem. Inde post aliquot dies ex Coraiano regno reuertēre Augustinus & Scimanus Camedonus Gubernator Nangasachanus. proque majori securitate secum Iuquequi senem Nangoiam vsque duxerunt, vt inde Meacum, quod & fecere, iter instituerent, relicto ibi sene, donec à Taico vocaretur. Ambo ab eo recepti sunt cum rara beneuolentiæ significatione, & Augustino quidem Fuscimi attributum est palatium nouum & amplissimum, quod fuerat fratris Quabacondoni, & nepotis Taico in vrbe noua, vbi & ipse nūc sede suâ habet: neq; tamen tunc apertè declarauit, quo beneficiorū genere remunerari statuisset tot tantaque officia ab eo præstita; nec antè videtur aliquid perfecturus, quàm legatio finem suum consecuta sit, & fœdera pacis confecta.

Legati interea Regis Cinensis hærebant in dictis propugnaculis maritimis regni Coraiani, cum magna militum exploratorūque manu ab Augustino ibidem relicta, ne tumultus aliquis oriretur. Cur autem æquo diutius prorogata fuerit eorum in Laponiam profectio, non alia causa fuit, quam quòd Taico, incredibili cupiditate flagrans amplificandi nominis sui gloriam, & perpetuam memoriam apud posteros potentiæ & magnificentiæ suæ relinquendi, prorsus constituerit dictos Legatos splendidissimo & omnibus numeris absolutissimo apparatu & pompa excipere. Ac primò quidem decreuit, illis præbere spectandum ingentem numerum equitum ex omnibus Laponiæ regnis coactum, & iam habet apud se catalogum centum millium, præter eos quos suapte sponte adjunget. In hunc equitatum se inseret vniuersa Laponiæ nobilitas tanto splendore, ostentatione, & apparatu, vt verè dici possit, nunquam conspectam, nec in vetustis Iaponum historiis lectā, hac notabiliorem vel illustriorem. Et quoniam omnes nobiles, vtiores est magni ponderis, enixè laborant, ne vel minimâ causam dent Taico alicuius offensiunculæ, fit, vt nihil aliud

in aula tractetur, quàm quis vestium cultu splendoreque app
ratus cæteros sit superaturus. Quamquam dubium non est, t
eos qui in Goraino regno hactenus fuere ob ingentes sumptu
co factos, & penuriam pecuniarum ex diuturna illa commora
ne profectam, quàm qui in Iaponia sedem suam habent, eo q
continenter Taicum in operibus magnificis excitandis ince
magnas rei familiaris angustias noua hac profusione perpe
ros: coguntur enim quidam oppignerare suas ditiones, alii ve
galia, & quicquid habent, vt voluntati Taici fiat satis. Eam
rem nobilis quidam Meaci Patribus dixit: Si mihi, qui non
ex locupletissimis aulæ, imò multo ære alieno obstrictus, pro
stitu cæteroq; cultu & ornatu faciendus sumptus est pro his
ctaculis duorum millium quingentorum Taes, hoc est, aur
rum scutatorum, quid facient alii nobiles me ditiores? ar
hinc possunt, inquiebat, RR. VV. magnitudinem sumpt
æstimare.

In vrbe Ozacana, tribus leucis à Sacai disjuncta, & confi
in via versus Meacum, immensus fit apparatus in palatiis & p
pugnaculis Taico, vbi opere visendo & stupendo moles excu
tur. In iis exstrui curauit aulam mille tatamis (storeæ elegant
mæ genus est), opertam cum suis fimbriis, damascenis, holo
cis, aureis; &, vt aliàs scriptum est, quælibet harum storea
octo palmos longa, quatuor lata est. Hæc aula è ligno mar
precii ædificata est, tantoque auro intus nitet, vt pene
credibile videatur. Quanquam dum ad culmen perducta
videtur Deus vanam illam ostentationem in opere tam mag
fico hoc anno castigare voluisse; quo tanta Ozacæ imbrium
pia extitit, vt murorum alter, quo aula nitebatur, labefac
corruerit: ex qua ruina non parua eius inclinatio secuta est
rùm, vt ille admodum industrius est & solicitus, fertur brev
mo tempore, sumptibus subditorum, qui cõtinenter in eius op
ribus moliendis laborant, in pristinam formam & decus eam
stituisse. Ac scribunt certè Patres, operarum numerum esse cap
centum millium, remque esse commiserationis plenissimam, h
sturnis æquè ac diurnis horis tantam mortalium turbam c
neri, alios immensis saxis, alios lignis palatiorum, quæ Qui
condoni fuere, Meaco Fuscimum, hoc est, leucarum duarum d
tio, conuehendis, alios denique fabricandis nouis propugnac
turribusque altissimis. Miseri illi semper pedibus in aquis cons
stunt, humeris laceris & conuulneratis. Qui verò ex desperatio
fugiunt, sæpenumero confestim mactãtur; è quibus in loco
Puta

Furicaua, quodam die manè occisi sunt nouem: nec alia de causa, quàm quòd laboribus fracti & viribus defecti consilium fugæ iniissent.

Ante hanc aulam in planitie pulcherrima iussit erigi Theatrũ ad agendas Comœdias, vtrinque verò nonnullo interuallo diuulsas turres binas trium quatuórve contignationum, quarum altera ob frequentiam imbrium non diu constitit, suoque lapsu tres quatuórve homines obtriuit. Tantum studium posuit Taico in absoluendo hoc theatro, vt veluerit illud omnibus ædificiis, à se hactenus fabrefactis, elegantia, perfectione, & impẽsis antecellere. Columnæ, quæ ligneæ sunt, pauimentum, & laquearia, obducta sunt atra Sandaracha, quæ in hac regione vocatur Vrusci, & lucet instar speculi. Totum autem opus est inauratum Nascinsi, quod est aurum molitum in puluere cum magno artificio rerum in eo expressarum. Laquearia varia sculptura, & ingenti laminarum inauratarum copia, nitent. Excitantur & aliæ ædes admodum magnificæ & venustæ circum ipsum propugnaculum.

Vt autem tam variæ & magnæ extructiones celerrimè & accuratissimè absoluantur, omnes fabros lignarios, ferrarios, aurifices, pictores, aliosque opifices, quotquot inueniri possunt, euocat, non solùm Meaco, eiusque finibus, sed ex omnibus vicinis regnis. Mandauit quoque renouari primariam turrem vrbis Ozacensis, & altiùs, hoc est, in septimam vsque contignationem educi.

Fossam item propugnaculi magnifico ponte sterni voluit, per quem iter esset ad dictam aulam, operiríque tegulis inauratis, in medio autem põte eminere turriculam duorum solariorum, quæ in quaternis angulis protensum habeat certum vexilli genus, octonos vel nouenos palmos longum, quaternos latum ex auricalco aurato, varia volucrum arborumque ex eo pendente scalptura. Si radios Solis excipiat, splendorem egregium reddit, & nouum turri conciliat ornatum. Ligna, supra vtrinque trãsuersa posita ad innitendum, auro subacto fulgent, pauimentum quoq; ipsum tot magni pretii illustre est ornamentis, tamque mirifico opere, laminis auro illitis intermicantibus, à præstantibus Magistris eloboratum est, vt gubernator Sacaianus Patri cuidam de nostris, cùm sermo de hac structura incidisset, affirmaret in solo ponte, qui decem plus minùs cubitorum amplitudine patet, in auro & arte sumptum factum quindecim milium aureorum.

In nouam vrbem Fuscimum, quam ædificauit, vt induceret flu-

men

men, mandauit in fronte alterius partis fluminis extrui prop
gnaculum & palatia: &, si famæ credendum est ac oculis, vide
illud magnificentius futurum illo, in quo nunc commoratur
pidissimo autem flumini imponit pontem elegantissimum, re
cum pateat aditus ex palatio, in quo ipse degit, ad nouum prop
gnaculum.

Decreuit quoque, & iam operi admotæ sunt manus, excelsu
montem & magnum, palatio Fuscimensi versus Meacum
cinum, deducere in vallem, non alia de causa, quàm quòd a
cem vel propugnaculum inumbret. Denique in dies vacat ex
gitandis rebus nouis & admirabilibus, quæ hominibus videri
impossibiles.

Cùm itaque hic sit rerum status, vt iam dictum est; & Tai
sit tanta præditus prudentia, eò omnes eius cogitationes & c
feruntur, vt æternam sui apud posteros relinquat memoriam
vt aliquando contueri possit filium suum ad primam Iaponiæ
gnitatem euectum. In hunc finem præcepit, filiolum iam
nem Fuscimo venire Meacum itinere duarum leucarum, ad
tandum prima vice Dairi (qui, vt crebrò aliàs dictum est, propr
& natiuus Rex est, ac Dominus Iaponiæ), ad obtinendam a
Quabacondoni dignitatem: ea enim per mortem alterius Q
bacondoni nepotis Taico, quem superiore anno trucidari
uit, adhuc vacabat. Itaque tertio Iunii mensis, præsentis anni
die filiolus, nomine Firoi, ingressus est Meacum, cum tota
litate Iaponica, tanto splendore & apparatu, quanto fieri p
tuit.

Primùm custodes corporis, qui comitari debebant, immo
suo loco ordine consistebant, duarum leucarum spatio, hoc
Fuscimo vsque Iurazu, & in quaque via vtrinque stabant mil
armati septuaginta sex.

Tantus autem hominum numerus comitabatur, vt cùm p
mi peruenissent in Iurazu, primarii Domini Fuscimo discede
inciperent.

Taico duobus antè diebus Meacum concesserat, vt pa
locum & habitationes filio; omnibusque paratis obuiam proc
sit filio, vt eum exciperet. itaque filii lecticam ascendit,
chiis complexus est amantissimè, signa multa paterni amoris
clarans.

Ingens hæc hominum multitudo, magno ordine, quisque
dignitatis gradu, procedebat. Quidã Domini admodũ nobil
qui dicuntur Sciondaibu, prodibant equites vario colore vestit
tacum

torum. Gugi & milites omnes candidè more Cinensium, vsque ad talos, induti erant, cum pileolis, quæ hîc vocantur Camuri, latinè coronæ.

Ieiasus, qui post Taico maximus est Iaponiæ Dominus, proximè post lecticam filii inuehebatur in lectica item splendidè & magnificè ornata, cum dignitate, quam acceperat à Daibu (quę est è maximis in domo Dairi), multis corporis custodibus stipatus.

Post hunc insequebatur Cicugendonos trium Regnorum Dominus pueri pædagogus, & alia quadam dignitate magna illustris, cui nomen est Dainango, atque etiam prodibat in lectica. Ordine deinde succedebant alii quinque Domini, qui præ se ferunt titulū de Chunāgo, & affeclas habebāt ab aliis discrepātes.

Gubernator Meacensis eques ante se habebat septem aut octo pueros nobiles indutos veste coccinea, ob pulchritudinem & speciem ex omnibus delectos. Ac Taico quidem, quando occurrit filiolo, pro recreatione hos pueros ad se vocauit, nullumque finem fecit collaudandi eorum venustatem & formam.

Latus gubernatoris stipabant milites centum, quorum quilibet humeris gestabat suam Lagrimatam, (id genus est armorum Iaponicorum) & vaginas machærarum atque sicarum laminis aureis ornatas, nonnulli erant induti habitu conchyliato, alii lineo varia arte depicto, quod mirificum afferebat splendorem. Lanceæ & fistulæ, quæ postremum locum tenebant, erant innumerabiles.

Toti huic turbæ tam magnæ præferebantur dona à puero ipsi Dairi offerenda multis arcis à grandibus incluſa, quarum quędam vndique erant contectæ pannis aureis & sericis, quædam verò nudæ, & inauratæ, ac pretiosissimis lapidibus artificiosè distinctæ.

Præterea sequebantur equi vndecim auro argentoque onusti: quorum curatores iuxtà incedebant nobilissimis vestibus amicti. Tertio pòst die abiit puer ad faciendum Sandai ipsi Dairi, hoc est, ad inclinandum ter caput ante ipsum vsque ad tatamos vel storeas. Atque hæc profectio celebriore apparatu, pompa, & ostentatione instituta est, quàm prior Fuscimo Meacum. Receptus est à Deiri magna beneuolētia, eademque die more Iaponico splendidum epulum datū est in ædibus Dairi. Altero die comœdiæ & præclarissimæ actiones scenicæ habitæ sunt, in quibus persona ipsius Taici, Ieiaso, & Cicugēdoni repræsentabatur. Tertio itē die comœdiæ habitæ sunt, aliaq; multa spectacula periucunda,

cunda, ac sub vesperam Fuscimum repetitum. Puer vehebatur rheda admodum nobili, & splendidè ornata, in qua erat & Taic pater & Cicugendonus pædagogus. In hac celebritate mag fuit nominum mutatio, & in nobilibus ad gradus, honores, & gnitates insignis facta accessio.

Quoniam in Iaponia admodum vsitata fuit nouitas, ad quam huius regionis incolæ vehementer sunt procliues, siue illa ex bellis, siue ex tumultibus & seditionibus originem traxerit, facti vt conuersio vicissitudoque omnium rerũ fuerit tam ordinata, res esset magna admiratione digniſſima, si quãdo ad breue tẽp pace & tranquillitate Reipub. fruerentur. Quando hic Taico cogitauit absolutum Iaponiæ imperium sibi vsurpare, multum p mis annis regni sui laborauit, vt omnia sexaginta sex Iaponiæ gna ad pacẽ vniuersalem & communem tranquillitatem reuoc ret: cùm enim Iaponensium animi nondum essent subacti, sed tiùs liberi, insolentes, ad bella & tumultus propensi, ægre po re sub iugum Imperii vnius pertrahi. Verùm cùm ille multis bus, bellica potentia, ac inprimis admirabili prudentia, in co bus difficultatibus superandis, ad obtinendũ suũ scopũ vetere tandẽ omnes suo imperio subiugauit, alios trucidãdo, alios mulctando, potentes & magnos deprimendo, ignobiles & hu lis fortunæ extollendo: sic prorsus, vt pro re certissima affirmetur quantum colligi potest ex veteribus Iaponiæ hostoriis, nunq floruisse pacẽ tam generalẽ, nec tranquillitatẽ vnquã extitisse tam, quantã sub hoc monarcha omnes experiuntur. Etenim solùm sublata sunt latrocinia quotidiana, ac prædones publ sed, quod totã Iaponiam imprimis affligebat, perpetui illi pyr defecere, qui omnia labefactabant & vastabant; quibus calam tatibus mare æquè ac terra in Iaponia oppressa iacebant. quamuis nomen eius vbique sit formidabile & metuendum, q que edicta omnibus in locis magni fiant, & idcirco quotquot ciunt itinera, aut nauigant, immunes sint ab omnibus latron & grassatoribus, tamen ad tantum fastum opesque tantas nisi summa vi & tyrannica potentia peruenit. Vnum tantùm restabat, vt ad supremum horem Iaponiæ pertingeret, & dig tate exueret Regem natiuum Dairi, antecessorum suorum ra ne, Dominum generalem vniuersæ Iaponiæ, vsurparetque sc ptrum & coronam: nam, quantum pertinet ad Dominium, p quam factus est Dominus Tonzæ, illud obtinet & possidet abs lutè. Cæterùm, quia Dominus Deus noster execratur omnem arrogantiam & temeritatem, postquam eius antecessor Nobu

nāga voluit cultu diuino affici, Deus non distulit diu vindictā tāti sceleris: nam intra decem & octo dies fuit trucidatus, combustus, & sic extinctus, vt post incendiū illud ne minimum quidem ex rebus eius superfuerit.

Verùm vt redeamus ad Taico, is, à quo tempore regnum iniit, Principes & Dominos Iaponię semper miserabiliter afflixit, tam in bello Coraiano, quàm in ædificiis suis & structuris infinitis excitandis, quibus continenter operam suam locare debuerant. Consequenter verò afflixit & eorum famulos. Accedit, quòd nec vel ad breue tēpus eis potestatē fecerit, vt Regna sua & status inuisere possent, imò vult eos cum vxoribus & liberis sedē in aula sua figere: idq; facit, quòd vereatur, ne vspiā coniuratiō aliqua vel seditio contra suam personam excitetur. Nunc verò, quoniam cogitat hac legatione Cinensi magnificentiam & potētiam suam ostentare; incredibiles & intolerabiles impensas omnibus Dominis imperauit, quibus nouo ære alieno se cum magna afflictione & difficultate obligare cogentur.

Dum ergo Taico operam dat maximis quibusque rebus in futuram celebritatem comparandis, & in dies noua præscribit, quæ fieri debeant, nulla cōmiseratione in pauperes, quos contra omnem rationem nocturno diurnoque labore exhaurit; Deus Opt. Max. contrà iram suam tam luculētis signis prodigiisque prodit, vt tota Iaponia iam magno sit metu & terrore perculsa.

In exitu anni præteriti & initio præsentis 96 Taico non longè à morte abfuit, tam graui enim morbo decubuit, vt nulli ad se aditum daret: licèt cum primariis quibusdam, quibus multum fidebat, ageret de modo, quo filius posit permanere in Tenza. Verùm occulto Dei iudicio, cùm minima vitæ spes süppeteret, sanitati restitutus est, ac subitò Ozaca excesit, flumine delatus Fuscimum: quo tempore pro custodia corporis secum ducebat trecentos scloperarios, qui vtramque fluuii ripam claudebant; sic vt ex quaq; parte essent quinquaginta supra centū ad defensionem nauis. Atq; hinc aduertere licet, quā sedulus esse incipiat in custodiendo corpore. Iā restat, vt paulatim cōmemoremus quæ toto hoc anno cōtraria his prosperis successibus Taico acciderint.

Cùm hic rerum esses status, & Taico incredibili cupiditate flagraret, magnificentiæ potentiæque suæ apud Cinensium legatos immortalem relinquere memoriam, ex improuiso memorabile quiddam incidit, ex quo multi verebantur redundaturum notabile damnum ad Augustinum. Etenim, postquam ipse cum Sciano Camidono Gubernatore Nangasachano ex Corai Nāgoiā

reuer-

reuertisset, vbi senem illum Cinensem Iuquequi hominem ta-
dissimum & Legatorum comitem reliquerant: deinde ambo
sum Meaco celerrimè per Nangoiam iter instituerent in Co
ad deducendos inde duos Legatos vnà cum Iaponio exercitu,
in illis partibus distributus est per arces maritimas intraquin
nium a Iaponiis exstructas: cùm, inquam, in hoc itinere sex
septem tantùm leucis ab insula, dicta Iquinosama, abessent,
tò cognouerunt, præcipuum Legatum adhuc ætate juuenem,
multorum aulicorum consanguineum, cui in primis huius
& dignitatis Taici negotia erant commissa, nocte quadam fug
se versus Cinam. Cuius fugæ causam fuisse quidam dictitabat
quòd nimium esset prorogatum tempus in Corai, quo voca
Iaponem à Taico debuissent: deinde quòd Mandarini à natu
sint abjecti & angusti animi, & in re bellica nõ exercitati, ac
suspectum habuerint tantum præsidium propugnaculis im
tum. Addunt gentilem quendam Iaponium, æmulum Chris
cuiusdam, primario illi Legato magnum injecisse metum,
persuadere homini conatur, diuturnæ huius moræ vel pon
ptiuitatis nullam aliam esse causam, quàm quòd Taico sic vi
videatur creberrimas iniurias exercitui Iaponio in Corai à C
sibus illatas; itaque si diutius maneret, obscurum vitæ adiu
discrimen. Siue autem ob hanc causam, quæ cæteris videtur ve
similior, siue ob alias, quæ incertæ sunt, Legatus dictus fug
psus sit; id constat, eum nocte intempesta equi beneficio, a
animaduertente, elapsum, nec è fuga retractum, licèt Iaponi
gno studio fugientem per multas leucas sint insecuti. Hac
gnita Scimanus Camo Nangoia mox se Meacum contul
Taicum fugæ certiorem redderet: Augustinus autem pr
rauit Corai, vt alterum Legatum inde secum abduceret.
uino autem fauore factum est, Augustinum hominem alio
pium, & intimum Ecclesiæ amicum, ob hanc fugam Taici gra
cùm multos haberet, qui ei obloquerentur, non excidisse, imo
sum Taicum omnem indignationem in ipsum Legatum, qu
fugerat, irridendo eius ignorantiam & imperitiam, reiecce

Interea verò dum Augustinus pro altero Legato cuocãdo
in Corai: Scimanus Camo Nangoiam reuertit, vt inde Iuq
secum deduceret Meacum qui Fuscimi à Taico humaniter
gnaque amoris significatione receptus est, licèt & ipse senex,
non minùs callidus est, vicissim quoque magna beneuolentia
gna rependit. Iuquequi munus illi de suo obtulit quadringe
tas septuaginta partes panni Damasceni è Cina, viginti cubitas

rici rasi, vicenas item' partes panni aurei Cinensis, partes auri 70, libras cētum serici torti purpurei, camelos binos, equos binos, & totidē mulas. Taico verò contrà duplex epulum ei præbuit. Alterum publicum cum omni apparatu & ministerio Iaponico; alterum in contignationibus propugnaculi, idque solarum feminarum ministerio, cum mensis ex auro solido, quę, vt alias scriptum, latitudinem tantùm duorum palmorum habent in quadro. Vasa quoque, quibus inferebatur oriza, erant aurea. Cùverò Iuquequi deinde cuperet sibi fieri potestatem discedendi versus Sacaium, vt ibi expectaret Legatum, Taico illum donauit duplicibus armis integris, xipho macheris duabus, pugionibus lāceisq; magna arte & ingenio elaboratis: atq; hæc non obtulit pro munere in Cinam deferendo, sed tantùm in signum amoris, & præludium sequentiū. Hæc facta sunt Fuscimi: vnde discedentem comitatus est Taico, donec conscēdisset nauem pulcherrimā & nobilissimā pro Taico confectā, quando in fluminibus aliquā captat recreationē. Eā frater noster quidā vidit & ingressus est, asseritq; esse vicenos cubitos lōgam, auro subacto vndique cū suis cubiculis aliisque locis, vsque ad ipsos remos inauratam.

Augustinus, vt appulit in Corai, dū cogitat gratissimū se Taico facturū, si cū secundo Legato iter versus Meacum accelleraret, idque citiùs, quā ille optabat, cursorem magno studio amandauit Pachinū, cū legati secūdi litteris ad Colaos, qui ai Iam Regis Cinēsis gubernāt, vt rei statū Regi patefacerent: Ex alia verò parte lēbum vnū destinauit ad Taico, vt ille quoq; de omnibus redderetur certior. Respōsum Pachino allatū est, in aula ignotā fuisse fugam legati, sed nec causam explorata fuisse, cur ille tam turpem fugam cum summo Regis Cinensis dedecore cōjunctam sit molitus. Rex autem, vt primū de fuga cognouit, jussit Legatum compingi in vincula, patrēq; eius & cōsanguineos omnibus exui bonis, instar hominum vilium & rusticorum pauperum: alterum verò Legatum voluit à sapientia in aula ab omnibus prædicari, in eumq; nomen, autoritatem, & potestatem primi transferri: ordinauit quoq; Patri secundi dono dari quinque scutatorū millia, ob tem præclarè à filio gestam, addiditq;, Legato, qui principem locum obtinuisset, amplam relinquendam potestatem tractandi de multis negotiis, quæ Rex Cinarum Taico de integro proponenda judicasset.

Hoc aulæ responso vehementer recreatus est Augustinus, & interea dum secundum expectat responsum à Cinensi Rege, asserturresponsum ad id quod ipse scripserat Taico: tres enim guber-

natores vel aulæ Præfecti ex parte ipsius scribebant, vt face
quod precisè Taicus constituisset, & confestim cum altero Le
to aduolaret: & quia hi tres Præfecti magni erant amici Aug
ni, hortabantur eum, vt mox post acceptas litteras nauigaret
sus Iaponiam, si nollet periculum & status sui & vitæ inire
& subitò cum Legato inde discessit, & Nangoiam peruenit fe
nem mesis Iulii. Legatus ferebat secum Regis Cinæ litteras,
lũ, & quicquid reliquerat alter, qui diffugerat ex arce Cora
cũ aliis omnibus rebus, quę Augustinus expectabat Pachino.
jor pars eorum, qui primo adhæserant Legato, adjunxit se
do, è quibus fuit senex septuagenari⁹ primi Legati magister,
que dicunt omnium Cinensium optimum & eruditissimum.
gatus hic secum ducebat homines trecentos, è quibus
quinquaginta erant equites: ipse solus in lecto humeris
minum ferebatur. Qui hominem viderunt, aiunt, fuisse
fide dignum, multisque præditum donis: Augustinus ex
Taici majorem copiarum partem reliquit in Corai, donec
conditiones initæ fuerint. Nãgoiæ commoratus est ad
vt Legatus caperet quietẽ; ibiq; tã splendidè & lautè
quàm vsquam in Iaponia fieri poterat. Inde progressi
vbi Iuquequi eos præstolabatur.

Huc vbi peruenit Augustinus, mox, duobus illis ibi
tendit Fuscimum, cuius aduentus Taico fuit gratissimus
multa beneuolentiæ & amoris argumenta in eo recipiendo
monstrasset, tam multa in multorum illustrium Domo
præsentia in eius laudem dixit, agẽs ei gratias tum ob
quos in Coraiano bello sustinuisset, tum ob diuturnam
tiam à domo sua solo sui amore toleratam, vt à lachrymis
potuerit continere. Addebat, sibi probè constare, cui in
negotiis & maximi momenti rebus confidere debuerit.
cèt nonnulli dictitarent, nunquam hoc pacis negotium
ciendum esse, res ab eo gestas per calumniam vellicando,
men has fabulas nunquam ad suas aures admisisse, ob
fiduciam quam in Ecunocamo posuisset. Subjũgebat deinde,
nimè se ignorare rem hanc etiam ante biennium trienni
confici potuisse, si non Toranusuque, homo ter execrandus
pitalis ipsius hostis obstitisset: quem dicebat se simulatque
rai reuerteret de medio sublaturum, hancq; pœnam meritis
longè fore inferiorem: tamen expenso accuratiùs facto
ipsius Ecunocami se vitam ei condonaturum: atque ita
rum, vt omni autoritate exueretur. Augustinus pro tanta

beneuolentia & fauore immensas egit gratias, quod autem ad Toranusuque attineret, nõ fuisse aliam inter ipsos dissensionem, quã quod cùm belli Coraiani principatus sibi delatus esset, Toranusuque vti miles id grauiter tulerit, existimans se illum consecuturum. Tãtùm autem amorem Taico erga Augustinum declarauit, vt vulgi sermone ferretur, Augustinum ad magnos honores & opes a Taico euehendum.

Quod ad Toranusuque attinet, fuit is puer à Taico educatus, & primò fuit honorarius eius in aula minister, deinde ob officia præstita, in præteritorum annorum remunerationem, regni Fingensis pars ei assignata est: nam alteram dederat Augustino. Verum ille semper se infestum Augustiuo præbuit, Patribus quoque & toti Christianæ religioni; imò flagrante hac persecutione, hic vnus fuit ex illis, qui audaciùs contra Christianos locutus est. Cęterùm Augustinus, neglectis & dissimulatis eius calumniis, tam moderatè & benignè cum homine egit, vt Domini aliique nobiles valde mirarentur, Augustinum nec verbis nec litteris quidquã mali de illo prodidisse. Sed, quia Deus veritatem amat, & omnem falsum arrogantiamque abominatur, tandem ad aures Taici multæ graues querelæ de rebus in Corai ab eo gestis perlatæ sunt: quocirca & eum confestim euocauit Fuscimum, & capita accusationis illi patefieri curauit, addens se illum ilico priuatum fuisse vita, nisi è prima pueritia sibi seruiuisset: tantùm, in cõspectum suum ne prodiret ampliùs, in solius filii sui posset. Itaque quo in excelsiore loco ante fuerat, hoc nunc profundiùs in infimum locum dejectus est nõ sine manifesto diuinæ vindictæ testimonio. Quia tamẽ multos habet apud Regẽ deprecatores & fautores. Videtur suo tempore in gratiam restituẽdus, licèt inter aulicos nunquam notam infamiæ sit abstersurus.

Trucidarat in Corai iuuenem nobilem à prima ætate Christianum, quem, quia locuples erat & corpore robusto, in numerum famulorum suorum adscinerat: trucidarat autem ob verbum vnum prolatum, quod displicuerat. Nam cùm juberet, vt sibi ventrem dissecaret, respondit adolescens, se esse Christianum, diuina lege vetari ne quis se ipse interimat: ille verò lancea eius pectus transuerberari jussit, dicens, animi abjecti pusillique argumentum esse, quod nolit desæuire in ventrem. Tum juuenis: Domine, inquit, non te latère potest, quam ab omni trepidatione fuerim alienus in omnibus præliorum conflictibus, ac in primis in periculosissimis quibusque immanium hostium incursibus: vt verò & nunc experiare, quantum à me illa

animi abiectio abſit, abiecto in terram enſe & pugione, ſubſ
gno crucis, elatis manibus: Ecce offero hîc ceruices: abſcinde
ſi ita placet, à ceruicibus caput. Et mox immanis ille Dom
cum necari iuſſit: licèt eum facti poſtea pœnituerit, dixerun
Chriſtiani quoque pro honore ſuo tuenda dimicant, ſed diſſi
liter ab aliis hominibus. Venio ad prodigia.

Primum prodigium fuit, quòd die Iulii vigeſimo ſecundo a
ni 96, qui ſacer eſt B. Mariæ Magdalenæ, quoque Taico opi
præbuit Iuquequi, per totum diem Meaci eiuſque finitimis loc
atque etiam Fuſcimi, in magna copia pluerit cinetibus mini
quibus tecta, montes, arbores quaſi niue operiebantur: comp
illo die tanta fuit aëris caligo, vt multi capite dolerent, plu
cor mœrore & melancholia obrueretur. Pater quidam er Mo
cenſi ditione digreſſus cinerem illum in has partes Scimana
tulit, vt eos Patribus & fratribus in argumentum veritatis oſt
deret. Eodem die Ozacæ & Sacaiæ pluit minutiſſima arena, n
nihil colorata.

Secundum prodigium, vt ſcribit quidam Pater degens Mea
fuit, quòd ſuperiori pluuiæ mox ſucceſſit copioſiſſima pluuia c
didorum longorumque capillorum, qui nihil diſtare videbant
à capillis mulieris vetulæ: niſi quòd eſſent illis molliores: ocu
quòd in ignem coniecti non reddebant odorem tetrum, vt v
& naturales. Hæc pluuia Meaci durauit ad diem medium: in
gnis verò ad Septentrionem ſitis, vt Iechu, Iechingo, Scimano
Noto, tanta copia delapſa eſt, vt tota terra omniaque tecta h
modi capillis eſſent operta: quæ res vt erat noua & inſolita,
non exiguum ſtuporem omnibus attulit, & magnum etiam ter
rem incuſſit. Aliquot huiuſmodi capillos Patri noſtro Ozacæ
genti Auguſtinus Ecunecamedonus, & Dominus Paulus de S
ga, atq; etiã Fuſciagennai gentilis, qui præeſt ędificiis Taici,
Tertium fuit, quòd ſub Auguſti menſis medium, verſus eã p
tem Occidentis, quæ declinat in Septentrionem, cœperit app
re cometa prælongis crinibus, ſpecieque horribili, tam denſo
fuſus vaporibus, vt color eius diſcerni non poſſet. Famuli Iesu
qui Cinenſes, qui tunc cum eo verſabãtur Fuſcimi, conſpecto
meta exclamarunt ſuâ lingua: Vaza, vaza, hoc eſt, res mali omi
res mali ominis, ſicut exitus poſtea demonſtrauit. Apparuit au
co cœli admodum demiſſo, & duodecim vel quindecim dies p
durauit.

Menſe Maio vno momento facta eſt Fuſcimi omnium re
viciſſitudo & perturbatio. Vnus è præcipuis nobilibus, qui

magna gratia nunc sunt apud Taico, potentiaque & opibus florebat, capitalis erat inimicus alterius magni Domini, qui olim potentia vel æquabat ipsum vel etiam superabat, sed nunc in gratia Taici amplius non erat. Hic, inquam, tam gratus & familiaris Taico, veritus ne alter in pristinam gratiam, dignitatem, & statum aliquando restitueretur: nomen eius, quod erat Asonodanzi, detulit apud Taico, quasi ipse cum filio particeps fuisset cõiurationis Quabacondoni: & quia videbat Taicum, qui non ignorabat totam illam accusationem ex odio profectam, suis verbis non plenam fidem præstare, excogitauit callidum huiusmodi cõmentum: Secretarius Asonodanzi gratia ipsius exciderat multatus exilio: hunc ad se nefarius homo vocauit, illique auctor fuit, vt scriptũ, quale ille volebat, cõficeret, & nomen Domini, cui seruierat, imitando eius characteres subscriberet, addita promissione, si faceret, se procuraturum ei annuum reditum quatuor millium saccorum orizæ, ac præterea obligatione ad bellum eundi aliorũque onerum soluturum. Conditionem accepit Secretarius, & scriptum, vti alter optarat, confecit. Illud autem, homo versutus, non ipse obtulit Taico, sed Iacuino seni Taici intimo: qui mox eo conspecto grauiter cœpit excandescere, & palam dicere: Rẽ non esse tolerandam, tam diram & immanẽ proditionẽ moliri in Taicum eum, qui regni Eta administratione breui à Rege ornatus esset. Denique etiam Taico scriptum ostendit, qui, vti prudens est, iussit ad se ilico vocari Ieiasum & Cicugendonum, viros in aula primarios, eisque scriptum demonstrauit, simul mandans, vt, quoniam tam manifesta esset subscriptio, pater cum filio sibi ipsi ventrem dissecarent. Illi verò, vt senes admodum sapientes & experiẽtes rerum, respondere, non videri sibi viros tam nobiles sine antegressio examine ad necem trahendos: se de tota re diligenter disquisituros, & si noxam vllam deprehenderint morte multaturos. Dum hæc aguntur, nobiles degentes Fuscimi, qui Taico immediatè seruiunt, magna celeritate cum armis se conferunt in palatium. Tres item Gubernatores suos armatos adesse iubent. Quæ cùm diuulgantur Fuscimi, mox Meacum & ad alias partes rumore perferuntur: accurrit itaque Fuscimum infinita hominum turba, existimans nouum tumultum esse excitatum contra Taicum, & hac vice omnibus eius rebus imponendum finem. Duo illi Domini interea adiere Asonodanzum eiusque filium, eique scriptum cum manus subscriptione demonstrarunt. Ille quoniam optimè norat Secretarii sui manum, paululum se colligens, respondit: Si in vincula conieceritis eum, qui meus fuit

Secretarius, & quæstionibus veritatem extorseritis, faciat Taico quod collibitum fuerit. Mox Secretarius capitur, quæstionibus subjicitur, veritatem ingenuè confitetur. Cæterùm Taico quia videbat autorem scripti de se bene meritum, sibique non modum carum, nullum de eo verbum fecit, sed tantùm mandauit Secretarium illum cum sua vxore subito agi in crucē, quod & factum est. Asonodanzus quidem liber manſit, sed in priſtinam Regis amicitiam restiturus non est, Regnumque Carpocuenum filio natu maiori, quòd ad gubernationem ineptus esset, adempto Taico transtulit in filium secundum.

Sub idem tempus & alius incidit casus. Adolescens quidam famulus Ieiasi hominis nobiliſſimi & potentiſſimi, cùm nocte quadam audisset in cœtu nobilium, Dominum quendam magnum velle deserere Ciugendonum, quòd ab eo non tantum annuorum sumptuum acciperet, vt cum dignitate sua officium deferre posset; & nonnulli ibidem adessent, qui dehortarentur eum, ne faceret, propterea quòd Ciugendonus cum filio constituisset præbere epulum Taico in loco, dicto Suchanum, eique trucidare, & si res ex voto succederet, Patrem cum filio Dominum Tenzæ remansurum: itaque si nunc eousque expectare, fortè magnifico aliquo Regno Iaponiæ donādum esse; (quæcunque illi per iocum finxerant) dictus adolescens Ieiasi famulus, remoto omni cōsilio, putauit rem totam patefaciendam Taico, ac primo quidem nobili cuidam Ethnico, nomine Teramico, viro in aula regia primario commemorauit, vt ille deinde ad Taicum perferret. Sed re audita Taico subriſit, & illico adolescentem illum mandauit tradi Ciugendono, qui percunctatus, cur ausus fuisset tam splendido mēdacio Taici aures obtundere, respondit, vt erat, se in nobilium circulo id inaudisse. Mendacio detecto, nulla mutatio alia secuta est, quam quòd adolescens hæreat compedibus, donec adducatur Pater eius cum liberis, & deinde simul crucibus suffigantur.

Quartum prodigium, horribilius terribiliusque reliquis omnibus, fuit nouus & inusitatus terræ motus, ex quo tot tantæque clades & ruinæ extiterūnt, quantæ ab hominum memoria nunquam visæ sunt auditæque. Et vt veritas huius miserabilis casus a prima origine intelligatur, recensebimus quædam Ozacæ de Meaco ea de re conscripta. Primùm Pater noster, qui sedem habet Ozacæ, in hunc modum scribit: Trigesimo Augusti anni præsentis 96, octaua noctis hora, initium fuit terræ motus: duravit parum, nec vllum dampnum attulit, sed in futurum tantùm com-

monefecit. Quarto Septembris media nocte ex improuiso tam terribilis & concitatus extitit terræ motus, vt hominibus non relinqueret spatium domo exeundi. Describam ruinas ex eo consecutas, quas partim meis oculis spectaui, partim ex ore Christianorum ibidem degentium cognoui. Principio dictus terræ motus concutere cœpit optima & nobilissima quæque ædificia, quæ tanto sumptu & fastu æternæque gloriæ cupiditate stimulatus Taico in hac vrbe excitauit; ac initio quidem magnificam illam splendidamque aulam, mille tatamis obtectam, in qua Legatos Cinenses excipere cogitarat, suaque venustate & varietate omnium in se oculos conuertebat, in terram deiecit. Proxime aulam mirifico opere & elegantia erexerat turrim, cum inscriptione nominis, Ecuquinimo Iagura, id est Turris, vel propugnaculum, ex quo videtur Luna. Hæc turris tota concidit funditus, cum suis portis maximis altissimisque, per quas in propugnaculum patebat ingressus, deinde cum capitellis in vertice earum eminentibus, quarum alia erant facta ex ligno solidissimo crassitudine immensa, alia verò ex laminis ferreis ad aspectum & ostentationem pulcherrima. Propugnaculum palatii omnium altissimum, dictum Tensciu, septem contignationibus constans, non concidit quidem, sed sic concussum est, vt nullus illud incolere audeat, nec reparari potest, nisi totum dejiciatur. Idem euenit ferè omnibus aliis propugnaculi ædificiis, in quibus Taico se ob eorum pulchritudinem, splendorem, & illustria ornamenta recreabat. Corruerunt & omnia horrea propugnaculo vicina, non absimilia Europæis apothecis, in quibus res ad victum pertinentes reconduntur, sed ea arte & ordine constructa, vt quiuis etiam magnus Dominus in iis habitare possit. Erant horrea illa amplissima, & frumento plenissima. Denique turris illa omnium altissima, quam dixi, in septimam vsque contignationem eductam fuisse, cùm manus extrema eius reparationi imponeretur, haberetque cubicula prorsus inaurata, è quibus Legatis Cinensibus spectanda exhibere statuerat centum quinquaginta millia hominum peditum & equitum, celeberrimo apparatu, pompa atque triumpho prodeuntium, dimidiatæ horæ interuallo tota corruit. Eadē media hora maior pars domorum aliorumque ædificiorum vrbis Ozacanæ, quæ tegulis erant opertæ, maximè circa flumen concidit, oppressis ruina plusquam sexcentis, vt fertur, hominibus. Terræ motus initio fuit admodum vehemens & frequens, tantumque fremitum & mugitum edebat, vt tonitrui fragorem & fluctuum maris

in littus impulsorum strepitum imitari videretur, tantaque ho-
midine mortalium percellebat corda, vt capilli illis surrigere-
Multis locis terra dehiscebat, etsi hiatus non fuerint admod-
profundi. Domui vicinum stabat templum ingens, elegantiss-
ma, recens exstructum, quod subitò corruit: monasterium quo-
in quo nobilis quidam Bonzius magnæ autoritatis superior
gebat, concidit, & Bonzium ruina obruit.

Taico, ante exstructam illam aulam mille peristromatum,
dificarat è grandibus saxis murum, è quibus quædam erant, qua-
mille quingentis hominibus suum in locum vix poterant tra-
ferri. Hic murus duobus tribúsve antè mensibus, ob crebras p-
uias in muri fundamenta dilapsas, corruerat: & rursum duo-
ante hunc terræ motum mensibus multo majori studio etia-
nouatus. Sed nihil omnis humana industria profuit, quin om-
hoc terræ motu æquarentur solo.

Eodem die sub vesperam ante terræ motum, cùm non satis
ne valerem, captãdi aëris causa cum fratre quodam egressus
transiensque viam in qua duo exstabant monasteria, vtrum-
ingressus sum ad occasum Solis, & deprehendi in iis habere a-
pulum conciones: in altero nonnihil hæsi, audiuiquè concio-
torem tam variis similitudinibus exponentem misericordiam
midę erga genus humanum, declaratam in procuranda eorum
lute, iisque in hora mortis juuandis, vt omnes in admiratione
stuporemque raperet auditores: commendabat quoq; iis, vt an-
quam ab inuocando Amidæ nomine cessarent, quem & om-
finito sermone, elata voce inuocarunt. Verùm eadem nocte
plum corruit, idolaque & sepulchra ornatissima confregit &
triuit. Bonzius concionator non sine vulnere, cum aliis semim-
tuis, quorum tamen quidam postea obierunt, elapsus est. Deni-
ædificia nobilia & magna, tam Taici quàm multorum alio-
Dominorum, templa Bonziorum & ciuium, quæ erant pro-
flumini, magna parte prorsus ceciderunt. Spectaculum hoc ta-
mœrore homines affecit, vt incederent attoniti, & quasi me-
impotes. Plurimi dormiebãt in plateis, alii in ædibus quidé se-
sed ostiis patentibus; nam etsi lentè, & non cum tanto impetu
men aliquot dies est motus ille continuatus.

Alius quidem Pater 18 Septembris anni 96 scribit in hæc ve-
ba: In his partibus Meacensibus magna & terribilia prodigia a-
cidere: nam cùm multo in his regnis cinere pluisset, & quibusdam
in locis tanta copia, vt ædium tecta atque arbores, perinde ac
niuisset, oppletæ fuerint; alibi verò etiam minuta arena colo-
rubei,

rubei, tandem ad dimidiatum diem etiam alborum capillorum, quales solent esse vetularum, tanta pluuia de cœlo decidit, vt omnes viæ & domus illis complerentur. Et cùm iam Fuscimum maxima pars exercitus ex remotissimis quibusq; regni partibus propter Cinensium Legatos confluxisset, viæque, per quas transeundum, essent pulcherrimè ornatæ, atque ordo, quo procedendum erat, omnibus esset præscriptus, ecce repetè ad quintum Septembris die Iouis, hora noctis vndecima, cœlo sereno & claro, terræ motus oritur tam terribilis & horrificus, qui postea tota nocte perdurauit, vt videretur subtus tertam ingens esse inter potestates infernales conflictus; major siquidem erat fragor, quàm maximorum tonitruorum vel bombardarum, quæ vnquam auditæ fuerunt; itaque non hominibus modò, sed etiam bestiis incredibilem incussit timorem. Incedebant homines per plateas, desertis domibus, quasi attoniti: quique primum euaserant motum, vxores, liberos, cognatos ruina oppressos deplorabant, quorundam etiam iam iam morituorum voces è ruinis resonantes audiebant. Alii reformidantes ne terra ipsis dehisceret, & absorberet viuos, cum lacrymis nomen Amidæ inuocabant, vt ipsos saluaret. Christiani nostri ilico perfugium suum habere ad ædes nostras, vt viderent quo loco res nostræ essent, &, si possent, juuarent. Sed voluit Dominus noster, vt in ædibus nostris nihil mali contingeret; confestim tamen eas egressi in area flexis genibus diximus Litanias, licèt ob terræ motum vix flexis genibus persistere potuerimus. Illa ipsa nocte fraternauigio Ozacam descenderat, non sine præsenti periculo, nam aquæ se attollebant ad altitudinem ripæ, quæ tamen quatuor vel quinque cubitis eminebat.

Hoc tempore Meaco infinitus hominum numerus se contulit Fuscimum, eo quòd rumor percrebuisset totam vrbem Fuscimaam corruisse; & certè, quicquid in ea boni fuit, euersum est, vt iam-iam dicemus. In hac vrbe Meacensi aiunt extinctos mortales trecentos, & præterea in fine partis inferioris, cui nomen Roquio, ducentos. Iuxta nostras ædes non aliud damnum factum est, quàm quòd casu culinæ tegulis opertæ mulier vna oppressa sit, & maritus eius grauiter læsus. Prope monasterium Fratrum Franciscanorum dimidia pars Xenodochii pro pauperibus erecti concidit, & decem ægros extinxit. In loco quodam, dicto Toramadie, quindecim vel viginti templa, & Bonziorum cœnobia, multis oppressis, corruerunt. In Quitanotonfin ante palatium Daici ingens templum viginti tatamorum con-

cidit, in quo dormiebant homines octoginta, quorum duo tantùm euasere, qui inde duobus vel tribus antè diebus excesserant. Collapsum est quoque templum Bonzii Ozacensis cum multis cùm palatiis, & dimidia pars ædium illius regionis.

Corruerunt item omnia templa Tisi, quod est monasterium maximum, ad ingressum vrbis Meacensis situm. Hoc autem sexcentis retro annis ædificatum est à Bonzio quodam, qui vivus sepultus est in Coia: pariterque collapsi sunt magni illi & crassi muri, quibus circumdabantur: quod erat vnum ex præstantissimis monumentis, quæ videri poterant Meaci. Vnum tantùm templum omnium maximum, quod dicitur Fundo, & habet turrim admodum altam, à ruina fuit immune. Omnes quasi muri noui Daibut cum saxis immensæ magnitudinis cecidere, & columnæ ex angulis suis cum suis basibus plus vno palmo & dimidiato subsederunt. Machina ipsa Daibut, quã Taico prope Meacum excitarat & nuper absoluerat, si magnitudinem spectes, nihil erat in toto orbe magis visendum, in qua statua Fotoq; tota auro splendescens corruit confracta corporis & manuum parte, muri quoq; summo artificio perfecti vnà cum porta principali Daibut conciderunt. In templo mille & ducentorum idolorum anaglypticè inauratorum, satis magno, dicto Ianzu sangue, sexcenta corruere, confractis mutua collisione capitibus, brachiis pedibusque, tanto fragore edito, atque si ipsæ tartariæ furiæ intra templum inter se manum consererent. Hic casus ingentem ciuibus Meacensibus attulit dolorem, eo quòd locus ille eorum recreationi imprimis erat destinatus, propter magnificum eius apparatum & ostentationem Meacensis nobilitatis. In aliis diuersis vrbis locis magna quædam palatia similiter solo æquata sunt. Paulo Nobunangæ nepoti culina tantùm vna cecidit, & tres vel quatuor homines è medio sustulit. E domibus communibus infinitæ collapsæ sunt: & fuit platea quædam in qua omnes prorsus corruêre: multæ etiam ita conquassatæ, vt necesse fuerit in terram dejicere. Item terræ motus prorsus exercuit septem templa Atangi Tocombi, quod est vnum ex opulentissimis regnis Iaponiæ: templa autem illa erant in monte altissimo.

Hinc liquet, quantum conjectura assequi licet, diuinam hanc castigationem præcipuè directam in Fuscimum, vbi Taico maximè suarum opum magnitudinem jactarat, & superba sumptuosaque ædificia excitarat, & continenter adhuc excitabat. In hac enim vrbe plus quàm alibi huius terræ motus rabies desæuit, &

& ruina fuit generalior. Nam in illa turris illa altissima, palatia, cubicula, aulæ, xisti, & quicquid auro variisque picturis cælaturisque splendescebat, ipsumque Taici domicilium amplissimum corruit, & vt fama est, septuaginta eius feminas ac quasdam nobilitate illustres oppressit. In propugnaculo non remansit nisi aula mille tatamorum similis illi Ozacanæ, in qua Taico cum sua coniuge & filio versabatur: è qua celeriter exiliens cõfugit ad culinam omni ex parte intactam, postulansque nonnihil aquæ ad bibendum, plurimum lætabatur quòd euasisset. In eundem locũ mox aduolauit Genosoin, post Atanodanzum, quorum præsentia animũ collegit. His successit Ieiasus & Cicugendonus, quibus cũ remansit tota nocte. Immunis à casu manserat quædã arx, in qua admiranda quædam opera fabricatus erat; sed postquam vidit inclinatam, iussit statim eam dejici in terrã cum illa mille tatamorum aula, per quam saluandi sui causa diffugerat: nam & illa ex terræ motu in vnam partem propendebat. Sequenti die summo mane Taico cum dictis Dominis recepit se in montẽ propugnaculo oppositum, in quo stabat pinus amplitudine immensa, ibique mandauit complanari locum ad excitandum aliud propugnaculum, desertis omnibus quæ hactenus fecisset. Aiunt Taicum dixisse Tentum, id est, Deum meritò indignatum fuisse suis ædificiis tam elegantibus & sumptuosis, quia, nimirum, iam ipse apud animum suum statuisset deinceps vacare simplicioribus exstruendis. Hoc infelici casu Taico supra modum est conturbatus; stupet, mœret, trepidat; præter Genosoin Gubernatorem Meacensem, aliosque duos, eum alloqui audet nemo. Non dormit in domo, sed in tugurio arundineo, tabellis leuissimis contecto. Non dubium, quin dum oculis suis cernit omnia sua ædificia obtrita soloque æquata, festosque suos ludos & spectacula, quæ exhibere cogitabat, conuersa in tot vrbium locorumque tam tristes ruinas, tot hominum mortes, etsi exteriùs non demõstret, intimis animi sensibus miserrimè excrucietur & lãcinetur. Vtinam Deus Dominus noster ante mortem ei tandem notitiam sui impertiat.

Magna pars palatii Ieiasi dum corruit, multi interiere mortales, & inter cæteros præcipuus quidam Dominus aulæ ipsius vnà cum coniuge, quos summo amore prosequebatur, & ideo vehementer de eorum morte indoluit. Palatium, quod fuerat Quabacondoni, & post eius necem à Taico dono datum erat Cicugen, ac numerabatur inter nobilissima pulcherrimaque Fuscimẽsis vrbis ædificia, sic fuit cõquassatũ, vt necesse fuerit dissoluere, & nouum

uum à fundamentis erigere. Palatium Date totum corruit cum centum mortalibus, & viginti equis pulcherrimis, qui erant in ſtabulo. Ædes Genoſoin quoque lapſæ ſunt: ſed in iis ſingularis Dei prouidentia apparuit. Duo enim tantùm cubicula in iis integra conſtitere: in quorum altero erat Genefoin cum ſua vxore, alij; in altero verò filij eius Chriſtiani cum quibuſdã neporibus item Chriſtianis, quorum nullus interiit: cùm tamen ex aliis perierint decem aut duodecim gentiles, hoc eſt, dimidia pars reſ. Omnes viæ, vnà cum aliis Principum nobiliumque Dominorum palatiis, qui ſedem ſuam habebant in aula, euerſæ ſunt, plurique homines pariter extincti. Concidere & Bonziorum delubra recens conſtructa in Fuſcimo, domus item omnes tegulis coopertæ. Tot autem homines occiſi ſunt, vt, cùm iuxta receptum morem corpora igni abſumere non poſſent, opus fuerit abijcere vel in profluentem, vel in vallem vrbi proximam, quæ cadaueribus ita completa fuit, vt montis ſpeciem exprimerent. Denique aiunt Fuſcimi bis mille homines deſideratos.

In agro Fuſcimano multa loca circum vrbem fabricata, vt horti & domus, ad quas nobiles animi recreandi cauſa aliquoties in anno ventitabant, euerſa ſunt & labefactata.

In Tambano regno, Meaco vicino, maximè in extremis finibus, maximę exſtiterunt ruinæ; in intimo regno pauciſſimæ. Erat ibi propugnaculum Cameiama in regno toto præcipuum, Sacandono primo filio Genoſoin cum ampliſ vectigalibus a Tambano dono datum. Totum autem ſic afflictum eſt terræ, vt montem efficerit. In eo quoque diuina prouidentia eluxit; nam duobus antè diebus Sacandonus vxorem ſuam cum tota familia amandauit Ozacam ad ædes ſoceri ſui Auanocami; ipſe autè cum fratre & conſanguineo Michaele conceſſerat Fuſcimum: itaque, vt fertur, ruina propugnaculi tantùm duæ feminæ ſunt ſublatæ. Totus ager finitimus, mille domibus inſtructus, ita vaſtatus eſt, vt non tantùm domus ſuperſtites fuerint, & magnus hominum numerus internecione deletus.

Iamazaqui villa eſt magna, ædium centum, & tribus leucis eſt Meaco, Sacaium verſus. Ex his omnibus reliquæ tantùm manſere nouem vel decem, & plus quàm centum incolæ occubuere. Templa Fotochi & eremitarum in loco ſublimi ſita huius villa omnia corruere, & idola Fotochi in fruſta diſſiliere. Obiectæ dictæ villæ alia eſt multo maior, tota conſecrata cultui Fachimanis, qui eſt bellorum Iaponicorum Deus, & in magno honore eſt apud milites: eoque olim erat omnium facinoroſorum hominum perfugium.

perfugium. Hæc villa monticulum habet, in quo multa sunt templa & eremitæ, ad quos visendos ex omnibus regnis à peregrinis concurrebatur. Ea tota corruit, & tristi ædium casu plus quã ducentos quinquaginta homines oppressit.

In regno Econocuni erat exstructa Ecclesia, habens in altari crucem, à qua & nomen obtinuerat, Ecclesiæ sanctæ Crucis. Ea concidit quidem, sed crux immota in altari perstitit, vt antè. In eodem regno immensæ saxorum moles è mõtibus deuolutæ magnam mortalium vim obtriuere, & vias publicas sic obstruxere, vt sine multis flexionibus & diuerticulis nemo iter prosequi posset.

Amangasaqui vrbs est non contemnenda, leucis quinis disiuncta à mari Sacai opposito, in qua erant ingentia & pulchra Bonziorum cænobia, quæ vulgò feruntur admodum desolata. In hoc regno Econocuni sunt celeberrimæ totius Iaponiæ thermæ, ad quas, quia valde sunt salutares, magnus est hominum concursus: has quoque improuiso attigit terræmotus horribilis, & quoniam domus circum eas exstructæ in magnam altitudinẽ sunt eductæ, in quibus diuersantur, qui thermis vtuntur, ruina sua plus sexcentis hominibus, vt fertur, obruerunt.

Dum iter instituitur mari è Scimo Meacum versus, ad læuam occurrit vrbs, nomine Fiongo, quæ decem & octo leucis abest Meaco: illam ego sartam tectam inueni cùm irem Meacum ante annos triginta tres. Ea vrbs in tres erat diuisa regiones, quarum duæ erant occupatæ Bonziorum fanis & cænobiis, tertia mercatoribus, aliisque Bonziorum inibi commorantium seruitiis. Nobunangæ tempore maiorem in partem deuastata est; & quamuis templa in pristinam formam restituta non sint, tamẽ negotiatoribus aliisque popularibus. hominibus vrbs rursum completa est. Nunc autem terribilis hic terræ motus sic conuulsit, vt non minima eius pars ad terram allisa sit; & paulo pòst etiam maxima pars, vt dicunt, conflagrarit: ignis enim ex caminis labentibus erumpens, & aridam lignorum corripiens materiam, impulsu ventorum etiam in integras stantesq; adhuc domos sæuissimè grassatus fuit.

Propugnaculum primarium Auangani regni cum solo vicino penitus deiectum est & destructum. Arx quoque Coriamana in regno Iamoto funditus collapsa est. Tiracatana verò arx parua in regno Econocuni, in via Ozacana Meacum versus, lapsu montis impendentis obtrita maximam edidit stragem.

In regno Nangato, quod Amangucio distat vnius diei & dimidii in-

dii intercapedine, est fretum admodum in Iapone celebratũ, no-
mine Scimonoscequi, quod nouem regna Scimo, diuidit ab alt-
dictis Changoqui. In hoc regno est ampla regio, in qua Societ-
nostra ante ortam persecutionem habuit domum. Hoc fretu-
non solùm profundum, sed eousque rapidum est, vt naues vel fu-
phæ, si accedat maris æstus, volitare videantur. Hoc fretum in pr-
mo illo terræ motus fremitu (res nunquam visa nec cogitata
Scimonoscequi) exsiccatum est, atque si solum omnino esset
terruersum: quæ res hominibus tantum non stuporem attulit.

Hæ omnes ruinæ & vastationes accidere septimo Septembr-
ctu in primo fragore terræ motus, a quo vsque ad hodiernum di-
præteriere duodecim: adhuc terra tremit, nocte verò fuere ti-
gni tremores, vt multas ædes priore tremore compagibus solut-
tandem in ruinam trahant: quare nec quisquam pernoctare aude-
in domibus, & maximè in earum solariis, sed manent in publ-
plateis. Quòd si magni aliqui terræ motus iterum fiant, quacu-
que noctis hora in vrbe hac Meacensi, subtus terram ingens bu-
gor & strepitus inauditur, atque si nauis horrenda aliqua tempe-
state agitetur; quo cessante omnes stant attoniti & metu d-
superuenturæ cladis perculsi. Vtinam Deus pro sua clementia a-
dem extremis his malis finem imponat, & lumine suæ gratiæ o-
culos istorum gentilium illustret, vt eius agnoscant beneficia, &
in gremiũ Ecclesiæ Catholicæ suscipiãtur. Meaci, 8. Septẽb. 1596.

DE SACAI.

AVVS Arimondoni, nomine Ioannes, antiquus Christianus, b-
le Societate bene meritus, qui tempore illius terræ mo-
versabatur in vrbe Sacai, scripsit epistolam ad Patres nostr-
his verbis: Quarto Septembris in vrbe hac tam ingens & horr-
cus fuit terræ motus, vt tres horas continuas durarit: quo tempo-
re nihil audiebatur præter fremitus & mugitus expauescendos
diumque, murorum, tectorum, & delubrorum gentilium tru-
ruinas. Quando autem tecta in alias domos vel arbores ruebant
videbatur illis nocturnis horis vniuersa mundi machina labefac-
re. Luce insequenti licuit videre, omnes plateas satis angustas
(excepta primaria, quæ vtrinque trãsuersis secatur viis) domibus
lignis, saxis, muris in omnes partes proruentibus, vt nullus tra-
eundi pateret locus, intercluſas. Res erat commiseratione dignis-
sima, tam diurnis quam nocturnis horis audire clamores mu-
rum, eiulatus mulierum, ploratus puerorum, ex terræ viscerib-
& ruderum, quibus obruti erant, cauernis opem inclamantium.

Verum

Verùm quia gentiles neque gratiam neque motus internos ad commiserandum habuere erga proximum suum, solùm opulenti & potentes, amicorum aliorumque opera, periculo erepti sunt; cæteri verò omni auxilio destituti frustra suspiriis, lacrymis, & clamoribus intolerabilibus se confecere. Incedebant homines per vias, ac si sui compotes non essent, à sensibus abalienati, mœrore oppressi ex tam horrendo spectaculo oculis obiecto: sic vt nescirent quid agerent, sed nec propriis vxoribus & liberis, implorantibus subsidium, manum præbere valerent. Nonnulli, qui iam periculum euaserant, amore naturali victi recurrerunt ad ædes, vt coniuges cum liberis extraherent; sed ipsi tandem cum illis reliqua domus ruina etiam oppressi sunt, sic vt nullus tandem viuus effugeret.

Dominus Prothasius Arimondonus, qui tunc agebat Sacai, volens summo manè visitare Cinensium Legatum, inuenit maximi muri ruina & superinjecta infinita lignorum & tegularum mole plateam, qua eundum erat, impeditam, vt prosequi iter non posset. Cognouimus ex famulis Cinensibus Iuquequi, viginti eoque amplius extinctos. Deinde ex litteris paucis antè diebus allatis intelleximus in Sacai plures sexcentis enectos, vt quinque annis restitui non possint ædificia, quæ trium horarum spatio hac terræ trepidatione subsederunt.

Iacobus Fimbria Rioquei, vnus ex antiquissimis optimisque illius Vrbis Christianis, homo prudens, religiosus, & de Societate bene meritus, Domini Iosephi Gubernatoris Sacaiani socer, recèter excitarat domos nouas trium cõtignationũ, tegulis opertas; eius autẽ domus iam ab annis triginta loco diuersorii Patrũ nostrorum, atque etiam Ecclesiæ fuit, in qua sacrũ Missæ diceretur, & Sacramenta Christianis administrarentur. Oborto autem hoc præcipiti & tumultuoso terræ fremitu, cùm omnes diffugerent ex ædibus, ille, velut senex in cognitione Dei rerumque diuinarum sensu fundatus, coniugem, pueros quosdam orphanos, & nepotes suos quos domi habebat manu apprehendit, iussitque loco non motos flexis genibus, manibus in cælum sublatis ante aram domesticam se Deo commendare, qui pro sua paterna prouidentia qua regit Christianos ipsum amantes & timentes, dum vtrinque ædes vicinorum omnes ruunt, solam illius domum, in oratione cum familia persistentis, intactam reliquit, quæ res gentilibus Sacaianis magnam conciliauit admirationem & timorem. Et hęc sunt, quæ huc vsque ex illis partibus audiuimus.

Nangasaci prima vice fortiter intremuit tellus, postea verò leuius,

uiùs, vel potiùs nihil, si comparatio sit cum aliis locis.

A Canzusa, in itinere versus Cingiua, via est non longè remo à mari, & magna ex parte montosa, constans saxis excauatis ergo vehementissimo terræ motu ibi multa saxa maxima sua te diuulsa & disrupta, partim in mare prolapsa sunt, partim oppleuere viam, vt non pateret transitus.

Seminarium Arienſe valde contremuit, sed diuina fauente gratia omne periculum abfuit, sed nec vlla ædium nostrarũ corru Quia verò terræ motus fuit nocte, quando iam pueri semina concesserant cubitum, dum illi vident lampades, quæ in mediis cubiculi ardebant, nullo attingente moueri, rei nouitate perte refacti, celerrimè in aream diffugêre.

In regno Fingano propugnaculo Iambi præest antiquus quidam Christianus ex partibus Meacensibus oriundus, & de Soc tate nostra semper bene meritus. In eo quidem magni quoq; ræ motus exstitere, imò terræ motui mox succeſſit inaudita tempestas, in qua sex è nubibus horrifica fulmina decies aut duo cies circum domum eius, octo tantùm decémve cubitorum intersti tio, excussa sunt, & alia totidem vicibus in diuersis locis propugnaculo subiectis, sed Deo ita propitio nullum hominem læsere aut interemêre, sed tantùm maximas quasq; arbores discerpsere

DE REGNO BVNGENSI.

TERRÆMOTVS, qui Bungi acciderunt, tam magni sunt terribiles, vt nisi inde Christiani veniſſent & cõmemorassent possint videri incredibiles. Expectabamus aduentum hominis optimi, & inter Christianos Bungenses vetustissimi, & tandem periculo tanto exemptus huc peruenit. Is refert nunc quidem (cùm tamen duo menses à terræ motu elapsi fuere) bi satis esse compotem, nec posse terrorem ex conspectu patriæ natum excutere.

Tribus millibus prope Funai, ingens oppidum vel villa est, cta Ochinofama, multarum nauium portus, à quo loco hic nus homo appellatur Blasius de Ochinofama in Bongo nostrum, propterea quòd domi suæ hospitium præbeat variis hominibus aliunde confluentibus. Hic asserit nocte de improuiso in locum fluctus maris binos ternósve, nullo impulsos vento, littori tanto strepitu & fragore, vt plus septem cubitis supra se in altum eiecerint, vti postea ex quarundam altissimarum vetustissimarumque arborum culminibus notatum est: itaque eam

dem impetu progressum mare ad milliare vnum & medium eoque amplius in terram se effudit, & retro relapsum omnia secum cum vrbe Ochinofama absorpsit. Qui extra hos terminos erant, periculi expertes erant; quos verò tartarea illa vorago complexa est, eos omnes secum abripuit, viros, feminas, pueros, boues, vaccas, domos, & alia infinita, omniaque in mare conuersa videbantur, haud secus, ac si nunquam ibi terra extitisset. Blasius, qui id temporis cum coniuge, liberis, & famulis domi erat, antequam rem similem vel cogitatione animi fingere posset, vidit vno quasi momento se cum domo, quæ erat lignea, superferri vndis maris. Vxor cũ liberis submersa est, ipse natatu euasit; sed ignarus quomodo euaserit, nam vi vndarum longissimè ab eo loco fuerat transporratus. Cùm iam domus labascere inciperet, Blasius cum tota sua familia Christiana elata voce sanctissimum nomen IESV & MARIÆ inuocabat. In vicinia verò eius feminæ quædam gẽtiles implorabant opem Amidæ, ac tandem ad Blasium conuersæ, etiam atque etiam eum rogabant, vt ipsas periculo eximeret; verùm ille respondebat: Quomodo vos liberabo, si imploretis opem diaboli? itaque feminæ vnà cum ipso cœperunt clarissimà voce inuocare nomen IESV & MARIÆ, & porrigens eis in hac calamitate magna celeritate aliquot proxima domus ligna effecit, vt quædam ex iis, quæ inuocarant nomen IESV & MARIAE, discrimen vitæ euaderent: multique alii gentiles promitterent se sacra Christiana susceptũros.

Alia quatuor loca Ochinofamæ vicina, eandemque maris plagam respicientia, dicta Famaoqui, Ecuro, Fingo, Cascicanaro, & pars vna ex Sánganoscequi, sunt, vt aiunt, eisdem aquis obruta; ac in Famaoqui quidem vnus tantùm erat Christianus, qui solus ex omnibus ereptus est.

In portubus his maritimis, maximè in Ochinofamano, magnus numerus nauium stabat (quarum plurimæ ad Taicam pertinebant) & Bungo venerant ad regni, quod ab eo nunc obtinetur, redditus auchẽdos). Harum autẽ multæ iã erãt oneratæ, & præstolabantur tempus abscedendi, aliæ verò iam cœperũt mercibus onerari. Præter has, infinitæ præterea ibi erant diuersorum mercatorum scaphæ. Has omnes, affirmabat Blasius, se certò cognouisse, vel confractas vel eodem loco demersas fuisse, vt ne vna quidem incolumis euaserit.

Vrbs Funai semper fuit obstinata, & præduri capitis. Quadragesimus tertius annus agitur, quòd Patres & fratres Societatis in ea vixerint, & Xenodochiũ pro omnibus pauperibus gẽtilibus, qui

perfugium in suis morbis ad illud habebant, ædificarint. Eccles
quoque, in qua conciones habebantur, officia diuina & alia m
nisteria Ecclesiastica celebrabantur. E Christianis pauci erant
ipsa vrbe oriundi; & omnes habitabant in platea quadam Eccl
siæ proxima. Rex Franciscus indicabat iis, rem gratissimam fact
ros sibi, si se ad Ecclesiam Christi aggregarent, seque offerebat
eorum baptismo sponsorem. Sed bonum Regem persequebantur,
tum Bonzij, tum ipsi Funaiani cives: nec Societas nostra ab vll
vrbe maioribus iniurijs publicisque cõtumeliis affecta est, quam
ab hac: nam non senes modò, sed etiam iuuenes & pueri à pare
tibus edocti, & a dæmone stimulati, quoties nostri in publicum
prodibãt, maledictis Deum Dominum nostrum Patresque ingr
ti clamore incessebant, & licèt peruersus hic mos à Rege Franc
co, postquam Christo nomen dedit, seuerissimè prohibitus fuer
tamen auersionem à Christianis & Christi Ecclesia non depos
runt. Initio aliquoties ignem noctu in ædes nostras iniecere: al
tela in eas immittebant, alij saxis petebant Ecclesiam & domo
& quod amplius est, manus pedesque hominum mortuorum &
puerorum in Ecclesiam projiciebant: atque hac occasione Bo
zii vbique diuulgabant à nobis mactari homines, vt carnibus eo
rum vesceremur, aliisque falsis rumoribus famam nostram den
grabant. Sed Deus Opt. Max. summus & iustus Iudex, qui dicta
Mihi vindictam, & ego retribuam: eos variis & grauibus afflictio
bus visitauit: nam cùm esset inter omnes Regni Bungensis vrbe
facilè princeps, multis opulentis mercatoribus, innúmeris idolo
rum delubris, multitudine Bouziorum, maxima autoritate pr
ditorum, instructa, paucorum annorum interuallo bellis, morbi
fame, incendiis, aliisque infinitis cladibus vastata est: vt in eam m
rissimè conueniat, quod de vrbe Hierosolymitana dixit Iereml
Quomodo sedet sola ciuitas plena populo. Quamuis verò cum gen
rali totius Regni direptione ad hanc vastitatem peruenerit, tam
proximis superioribus annis respirare cœpit, & numero ciuium
infinitæque plebis, quæ in diuersa regna aufugerat, augescere, sic v
quinque ædium millia in ea numerata fuerint. Nunc verò occul
to Dei iudicio his terræ motibus in tantam solitudinem redact
est, vt è quinque illis domorum millibus ferãtur vix superesse du
centæ; & cùm non exstarent nisi duo idolorum fana, ea quoq; so
lo equata sunt. Cuiusdam verò Christiani, nomine Sebastiani,
magna virtute prediti, exigua domuncula, in qua Pater quidam in
nisi lioue solebat sacrũ Missę facere, in medio multarũ aliarũ, quæ
vt erant gentilium, corruerunt, integra & intacta remansit,

In agro Facatano, in quo plura quàm quatuor Christianorum millia versantur, & in quo bonus ille senex Ioran martyrij palmã consecutus est, tempore eiusdem terræ motus, mare per ingens flumen quoddam ad tria amplius milliaria fines descriptos excessit, cursuque suo tantum edidit fragorem, vt homines, qui iuxta mare habitabant, desertis suis ædibus, in campos & montes, vt immunes essent à periculo, profugerint. Verum est, excursum illum non fuisse diuturnum, sed non sine dispendio ingenti aquæ in locum suum reuertere: multa enim ædificia corruere, multiq; mortales aquis sunt præfocati. Videbatur diuina hæc animaduersio fere tantum in gentiles, vt quidam bonus Christianus Facatensis, qui ibi baptizandorum infantium, humandorum mortuorũ, & sermonum de rebus diuinis ad Christianos habendorum curam gerebat, retulit: nã, inquiebat ille, cùm in illis partibus multę sint villæ, & aliæ quidem incultæ à solis Christianis, aliæ verò ab vtrisque, gentilibus & Christianis, solæ tamen gentilium domus, cum tonitru aliquot hominum, corruebant, saluæ autem manebant, omnique damni expertes, domus Christianorum.

Procurator quidam vectigalium Regis Taico, homo Ethnicus, natura & moribus peruersus, degens in vrbe Funaiana, habebat concubinam, & ex ea filium vnicum. Hanc cum filio domus corruens oppressit. Sed quia & alter ei filius erat, veritus ne & ille simili casu periret, nullum aliud tutius perfugium habuit, quam ad Christianos Facatenses, quibus eum, donec tempestas ista conquiesceret, commendauit.

In quadam ditione, appellata Iunoin (in qua olim quidam è Patribus nostris aliquot annis laborauerat in conuersione eius gentis, & subsidiũ aliquod attulerat iis, qui paulatim sacris baptismi vndis abluebantur) erat locus quidam vnius diei itinere à Funai vrbe remotus, in quo, post vastatum bellis regnum, superstites remanserant aliquot Christiani, sed in procuranda animæ suæ salute languidiores effecti, qui cùm ea de re ab aliis bonis Christianis monerentur, vitam non correxere. Hos penè omnes, pauculis exceptis, montis in eundem locum impendentis pars hoc terræ motu excussa obtriuit. Atque hæc sunt, quæ hactenus ex Patrum nostrorum aliorumque fide dignorum epistolis, qui oculis suis omnia spectarunt, colligi potuere. Vtinam gratiam suam Dominus Deus noster impertiat, vt ex his prodigiis in hominum cordibus timor & amor erga diuinam maiestatem maior, & diuinarum legum obseruatio diligentior, excitetur.

Cùm huc vsque scribendo peruenissem, Meaco venit vir

quidam perhonestus, qui Fuscimi fuit ea nocte qua terræ motus est exortus, & multa admiranda narrauit, quæ quoniam longum esset omnia percensere, annotabo tamen pauca, eaque magis notabilia. Aiebat iste, ad septimum Septembris inter horam vndecimam & duodecimam noctis, post terræ motum quendam moderatum, qui nullum fecerat damnum, exortum alium tam horribilem & furiosum, vt vniuersa mundi machina dissolui videretur, nec durasse, nisi ad spacium, quo bis Symbolum Apostolicum recitari posset, eoque tempore omnes ruinas & clades superius commemoratas accidisse: ac quoniam omnia improuiso contigerunt, homines nullius rei memores fuisse. Dormiebat hic homo ad tempus, vti externus, in domus cuiusdam solario, ad quam forte deuerterat, & excitatus fremitu, fugamque capessens, dum primum gradui scalæ pedem imponit, scala cum vniuersa domo subsidit: ignarus quomodo tam repentinæ ruinæ ereptus fuerit: postea ad diuersorium cum famulis domesticis regressus, Dominum domus sub ruinis delitescentem incolumem extraxit.

Construxerat Taico molam iuxta flumen Fuscimense ex maximis & durissimis saxis præcelsam, ob structuræ excellentiam & perfectionem visu dignissimam. Hæc fluminis voracitatem absorpta est, vt nullum post se vestigium reliquerit, ac si nunquam ibi constitisset. Ipsumque flumen tantum incutiebat terrorem, vt solus eius aspectus afferret horrorem: haud secus enim in cælum attollebantur fluctus, & cum maximo strepitu ebulliebant, ac si immensus ignis illis esset subiectus. Homines, cùm pedibus insistere non possent, in terram se abjiciebant. & huc illucque pedetentim se versabant. Augebat pauorem trepidationemque, dum cernerent ante se dehiscere terram, atque si viui essent absorbêdi: quæque eiusmodi hiatus plurimi inter Meacũ & Fuscimũ visebantur.

Et verò, quoniam humani generis hostis, omnem animarum salutem impediendi minimè negligens, animaduertens tempus opportunum, commodissimamque occasionem obtinere grauiùs animum Taici exacerbandi, qui hoc rerum statu parum erat sui compos, & partim metu ac terrore partim ira furore in omnem partem iactabatur, gentiles quosdam, qui semper assistunt Regi, infestos nostrorum hostes excitauit, qui eo, cum spe magnopere ei placendi, persuaderẽt, omnes ædificiorum ruinas totque mortaliũ, in Tenza (quæ est Iaponiæ monarchia) interitum non aliunde profectum, quam quòd in Iaponiam admissa esset secta, legibus Dei Cami & Fotochi penitus repugnans & contraria. Quibus verbis, licèt paucis, indicarunt, veram [illegible]

Dei tantorũ malorũ esse originem & causam, vt hac via omnis prædicatio Euangelica eiusque promulgatores tota Iaponia exularent. Cæterùm, quia Regum corda sunt in manu Dei, & Taico est homo à natura prudens & iudicio acri, minimè sinens omni vento quauisque hominum persuasione se in fraudem induci, etsi nullo nostri vel amore vel commiseratione tangeretur, in hunc modum respondit: Nescitis, quid dicatis, nam si hæc res esset noua & inaudita in Iaponia, quæ nunquam maiorum nostrorum æuo contigisset, posset id, quod vos contenditis, aliquam verisimilitudinem præ se ferre: sed cùm constet ex veteribus historiarum monumentis, in his regnis ingentes & terribiles terræ tremores & fremitus sæpenumero incidisse, quando nondum hi homines in Iaponem venerant, nec quicquam cogitaretur de tali lege, qua ratione causam huius rei in illos conjicere potestis? Ad hanc responsionem, tam rationi consentaneam, ne mutire quidem illi tartarei homines ausi fuere. Etsi nostri exiguam in hoc responso collocent fiduciam, tum quia probè norunt cõseruationem omnem propagationẽq; Ecclesiæ pendêre ex sola diuina prouidentia, tum etiam quia non ignorant, quanta sit hominis inconstantia, quantaq; sæpe rerũ apud eũ vicissitudo: quos enim hodie extollit vsq; ad cælos, eras deprimit cũ summa cõtumelia ad inferos.

Anno proximo scriptum est, à Taico mandatum, vt omnia Bõziorum templa & cœnobia, quotquot intra vrbem Meacensem starent, euerterentur: ipsique Bonzii circum vrbem iuxta fossas alia ædificarent: ad quam rem aiebat se duabus moueri rationibus: altera, quòd sibi non arrideret tanta Bonziorum amicitia & familiaritas cum suis paræcianis, siue viris siue mulieribus, & idcirco eos tantopere ciuitate solutos & distractos. Altera erat, quòd, quoniam Bonzii nullam operam locant in bellis, nec militũ perferunt molestias, imò voluptatibus & delitiis indulgent, ipsi ipsorumque templa essent, in quibus, tempore Meacensis belli, furor hostium primo loco frangeretur. Summam autem inspectionem & curam in Bonziorum templa & monasteria, quę sunt plura trecentis, commisit Genofoin, eumque constituit quasi eorum Visitatorem. Quorum superiores ex mandato Taici tenentur quoque mense velut Syndici referre ad Genofoin errores & lapsus à Bonziis admissos, vt dum opus est, redargui & castigari possint. Multa ex his templis operta erant tegulis, & hoc terræ motu cum multorum Bonziorum cæde collapsa sunt: nempe voluit diuina iustitia vindictam sumere de infinitis sceleribus & abominationibus, quæ in Satanicis istis Synagogis perpetrantur.

Neque hic finem habuere prodigia: sed supra sex hactenus nobis fusè cõmemorata accessit quintum Prodigiũ aquarum, quibus grauissimæ ruinæ consecutæ sunt in hunc modum. In magno Omi duodecim passuum millibus à Meaco remoto ad pedem montis Fienoiama est lacus aquæ dulcis, longitudine milliarum sex supra sexaginta, latitudine verò alicubi trium, alibi vero sex: Vtrimq; mulcis cingitur terris: multis nauibus scaphisq; nauigatur, quæ interdum orta sæuiore procella a fluctibus hauriuntur. Sub hoc lacu multis in locis magna vis aquarum exuberat, & quodam in loco in tantas constringitur angustias, vt Nobunaga elegantissimo ponte dicto Scitanofasci eum constrauerit, vnde inde emergit flumen admodum profundum, quod iunctum cum alio, dicto Iondo, se in Ozacanum mare exonerat. Decimo quinto post terræ motum die, post crebros densosque imbres, hic lacus tantopere inundauit, & limites suos contra cursum naturalem tam longè excessit, vt nunquam ab hominum memoria, ex quando frequentiores extiterant pluuiæ, id accidetit: tanta cum celeritate intumuit, tamque rapido & veloci cursu ferri cœpit, & repentè arua obrueret, domos everteret, fossas altissimas ad defendendos agros oriza satos defossas oppleret: deinde excurrens vsque Fuscimum, nouam in ea vrbe stragem edidit innumerabilium hominum aquis demersorum: tamque latè vagatus est, vipera campos & possessiones Meacensium perinde esset nauigatio, atque in mari. Nec erat, qui illis diebus terrestri itinere Meaco posset proficisci Sacaium, quod est spacium quinquaginta quatuor milliarium, & inde Ozacam. Dum Meaco itur ad partes Scimanes, occurrit tractus quidam in valle depressus, qui sunt Iuski Vcondoni, dicitur Acascio, & habet exiguum portum, in quem naues præterentes si quando venti secundi non sunt, se recipiunt. Quia autem eo tempore erat magna maris tempestas, in dictum portum, vt dictum est, diuertere naues quinquaginta, partim magnæ partim paruæ, quales sunt in Iaponia, sed maior earum pars in furiosa & indomita hac aquarum eluuione, & insanorum fluctuum cœnosa mine, allisa vndique in frusta diisiliit: quæ verò se è portu proripuere, cum spe defugiendi periculi, cùm multæ in contiguo essent voragines, maris gurgitibus item hauftæ sunt; nec vel una nam euasisse constat. Alluuies hæc quoque attigit terras maritimas, hoc est, aliis littoribus maris proximas, & multos mortales, vt aiunt, qui viderunt, sustulit, ac in Acascio quidem plures trecentis.

Quamuis autem tam euidens & continuum Dei flagellum

satis esse debeat, ad perfringendum conterendumque etiam cor adamantinum; tamen omnes, tam magni quàm parui, iam sic sunt affecti, atque si nulla nec hominum, id est, liberorum, parentum, amicorum, nec fortunarum jactura facta esset. Imò Taico mox cœpit Fuscimi montem altissimum valli exæquare, vt nouæ ædificationi grādium palatiorum locus idoneus suppereret: in quem finem plus quam centum millia operarum coëgit, qui labore intolerabili, seruitute miserrima noctem diemq; in molitione ædificiorum consumunt.

Ad decimum sextum Nouembris diem anni præsentis 96 Pater quidam noster ex ditione Meacensi, sed in vrbe Ozacana sedem habēs, scribit, quo ritu Taico Legatos Cinensium exceperit.

QVO MODO TAICO LEGATOS CINENSES RECEPERIT.

QVONIAM, inquit, hoc terræ motu vrbs Fuscimana ac inprimis propugnaculum ita erat conquassatum & vastatum, vt neque habitationi neque recipiendis Legatis idoneus supereſſet locus: Taico decreuit eos excipere Ozacæ, vbi a terræ motu nihil remouerat in propugnaculo, nisi turris sola, eaque satis conuulsa, & domus quædam, dicta Locus mōtis; deinde pons nobilissimus dictus Goquraquasci, ac si dicas, Pons paradisi, tanto auro splēdescens, vt quindecim millibus aureorum scutatorum estimetur. Erant quoque ibi aliquot ædiculæ, sed parui momenti; nam reliqua ædificia vel corruere cum aula mille tatamorum, vel Regis mandato, quod vitium aliquod fecissent, ad terram afflicta sunt, quorum loco cœperat alia minora & leuiora erigere. Ad excipiendos autem Legatos jussit subitario opere supra parietinas ædium collapsarum domos, aliquas exciari, sed splendidē pretiosis peristromatis aliisque necessariis ornamēris circumuestiri. Ozacā peruenit Taico 29 Septembris cum primariis aulæ Dominis; jusserat autem Legatis significari, se primo octauæ Lunæ die Ozacæ in eorum conspectum venturum.

Vigesimo Octobris Sacaio, quod nouem milliaribus paruis Ozaca distat, Legati excessere, via plana & nitida, in quam nobiles feminæ Sacaianæ certas quasdam cōtignationes vtrinque deferri curarant, vt Legatos isthac iter habentes videre possent. Sūt enim Iaponii in rebus nouis spectandis admodum curiosi. In primo ordine prodibat senex ille Cinensis Iuquequi, qui obtinuit locum Legati, secundus enim in primi locum, vt ante dictum est,

ſucceſſerat. Huic præferebantur triginta octo arcæ magnæ, & ſe-
ci viginti, ac ponè centum & viginti alueoli, cum ſuis pedibus
gneis, qui vocantur Finoqui, admodum candidis, affabre elabo-
tis: proximè autem ſuccedebat Cinenſium equitum turba, mo-
vultu, & amictu vili, vt viderentur aliorum famuli.

Hinc ſuo ordine inſequebantur equites bini, cum quadrigu-
ta vexillis, quorũ alia erant coloris crocei magnis characteribus
Cinenſibus depicta, alia litteris croceis, alia coloris puniceilis
litteris. His ſuccedebant alii equites, quorum quilibet ferebat
tabellam cum litteris valde magnis, quæ ſpeciem præbebat pan-
tium. Poſt hos veniebant alii pedites cum baculis rotundis
& craſſis in humeros reiectis, alii inſtructi romphæis, alii denique
lanceis, quibus ſuccedebant decem aut duodecim armati. Tum
tres ingentes vmbellæ; hinc Symphonia tibicinum, qui vocem
ſciniarum exprimebant, & tympana bellica paruula, & campa-
ex aurichalco galeæ ſimiles, ſed iis paulo maiores; quæ, vti tympa-
na, bacillis pulſabantur. Symphoniacis ſubibant 24 homines ve-
biles bene veſtiti, epitogio phrygiato ſecundùm pectus & humeros ſplendidi: nonnulli etiam damaſcenis purpureis indu-
hæc proximè Iuquequi procedebant octo vel decem. Quanni, qui
ſunt homines magnæ autoritatis, & cum ſuis inauribus Mun-
rini, quorum apud Cinenſes eſt quaſi dignitas conſularis, om-
nes damaſceni operis veſte amicti. Poſt hos proximè inſequeba-
tur venerandus ſenex Iuquequi, barba candida & promiſſa, ſper-
præclara, punicea indutus, in ſella vel lectica ſuperne operta
portatus, cuius latera tergumque ſtipabat ingens turba equitum
tum Cinenſium tum Iaponicorum, qui Ozaca Sacaium ſecuti
erant, vt honoris cauſa legatos comitarentur. Nonnullo deinde
interuallo interpoſito vilebantur quædam lecticæ paruæ Eu-
pæis ſimiles, in quibus erant ſolæ Regis Cinenſium litteræ quo-
tuor venerandis Cinenſibus ſeptæ, qui damaſcenis oſtrinis indu-
erant veſtimentis, & pileum geſtabant inauribus fulgentem. Ad-
rant & alii ſex eleganti amictu, cum petaſo lato, cuius vſus
Chinenſes.

Inde non multo ſpatio interecto cœperunt prodire primum
Legati aſſeclæ, iique bini. Hos autẽ anteibant decẽ vexilla rubra
& crocea. Poſt quæ deferebantur litteræ patentes, vel promiſſa
tabellis vncialibus characteribus deſcripta. Deinde ponè ſubibant
duo pedites cum dolonibus, cæteri erant equites.

Poſtea apparebant octo vexilla regia, ex quibus flocci pha-
norum pendebant: ac alia quidem erant ſerica, alia bõbycina, &
maxima

maxima parte rubra vel crocea; hastæ autem erant confectæ ex arundinibus Indicis crassioribus. Inter dicta duo vexilla ferebatur vnum angustum, in medio aliorū duorū, quorū alterū candidum, alterum erat nigrum. Dehinc succedebant alia 14 vexilla, & inter illa duo baculi prælōgi & crassi, & quaternæ clauæ, ac denique vnum vexillum cum octo labaris.

Proximi Legato aderant viginti-quatuor vel 26 Quanni, cum pileis ob inaures splendidis, amicti rubris damascenis vestimentis, cum suis insignibus acupictis in clypeo, quæ sunt serpens & lacerta marina.

Legatus, qui primum tenebat locum, & venustā corporis speciem præ se ferebat, humeris octo hominum ferebatur in sella vel lectica non operta, damascena splendida indutus, pelleque ingenti tigrina & pereleganti, quæ sellam supernè ambiebat, ornatus. Præibant duodeni cum arcis, & totidem cum sagittis, nonnulli etiam cum clauis artificiosè elaboratis: duo item equites cataphracti: erant autem arma eorum inaurata & squamatim compacta. His subibent dena vel duodena labara, & equitum Cinensium turba maxima, qui vel è Cina venerant, vel erant Dominorum Iaponiorum.

Si Cinenses in hoc suo aduentu ordinem tenuissent meliorem, nec admisissent aut viliore veste amictos aut rhedas parum decoras, maior eorum pompa vel ostentatio fuisset: etsi Iaponiis visus sit apparatus excellens & illustris.

Iuquequi, vt Ozacā peruenit, diuertit in palatium Auanj Cami Domini Regni Auæ. Primus autem Legatus in ædes Bigenno Ciunageni trium Regnorum Domini. Postero die, qui fuit octauæ Lunæ primus, Augustinus & Scimanocamus Gubernator Nāgasachanus præcurrerunt, vt Regem redderent certiorem, & locum pararent. Quo facto vterque, nempe Legatus & Iuquequi, cum suis insignibus, eodem ordine quo luce præcedenti progressi sunt, Regique offerenda detulere plura quam centum munera, & viginti tabulas quinque vel sex palmos latas, in quibus ferebāt ducentas supra mille Serici partes, quarum quælibet excedebat libram: mille item Damasceni panni Cinensis rasi, quod est, sericum nobile auro pertextum.

Epistola Regis scripta erat in lamina aurea maxima & ponderosa, aureo inclusa scrinio, in quo inerat & vestis atque corona regia pro Taico: sicut in alio erat corona regia pro Mandocorosama eius coniuge cum titulo Reginæ. Misit præterea Rex Cinensis vicenas vestes de Quingui, cum titulo & dignitate Cinæ, pro

viginti Dominis expressè a Rege Cinensi nominatis, quorum primus erat Augustinus: deinde totidem alias, pro iis quos Taico ipsi nominaret, eademque dignitate ornandos putaret.

In epistola Regis Cinensis erant hæc verba, Futatabi, cioscemi vocasu cotonacare. id est: Non redibus ampliùs in Corai, & fiet dieris, nihil ampliùs tibi seruiet dignitas. Itaque Iaponii remanebant quasi vasalli Cinensium.

Hæc omnia ritu Iaponico perfecta sunt, hoc est, sedendo in tatamis. In sessione æquales erant Taico & Legatus: præsentes autem aderãt Ieiaso, Cicugẽ, Echingo, Nonangio, Quingodono, & Mori, qui sunt Domini totius Iaponiæ maximi. Post Sacanzuchi, hoc est, postquam aliquantulum vini degustasset, honoris ergò apprehendit Taico epistolam, magnam, scilicet, illam laminam auream, eaque capiti imposita, simul accepit & vestes, atque intro se recepit, vt eas indueret. Regressum ad locũ suum, Cinenses magno honore & reuerentia adorarũt, ac illico fercula illata sunt cum mensulis & sedilibus altis, tanta pompa & apparatu, tantaque rituum varietate, vt plura spectarentur, quàm comederentur. Conuiuio absoluto singuli ad suas ædes reuertêre. Simulque Sol occidit, nouus Rex Taico abiit visitatum Iuquequi, eoque venit quoque Legatus primus, magnaq; voluptate, dum Taico magnam illis humanitatem declarat, simul versati fuere. Hac occasione vterq; intulit sermonem de Legato Coraiano, rogarunt q; vt eum in suum admitteret conspectum, & culpam condonaret: Verũ ille se excusauit, dicens se infixas pectori habere quædã querelas contra Corai, ob multos lapsus in se commissos, neque se nolle plura de hoc argumẽto loqui. Verùm quia Iuquequi erat homo callidissimus, & taræ prudentiæ, quique ingenium Taici probè cognorat, respondit: Suam Excellentiam iustas habere rationes, neque enim Corai tantùm contra ipsum, sed etiam contra Cinensium Regem in multis deliquisse, vt meritò totum regnum funditus excindi debeat; sed quæ, inquit, ex regno eorum vtilitas redundaret? Itaque sicut Rex Cinensis illi ex mera commiseratione ignosceret, sic consultum fore, vt ipse quoque ignoscat. Sed nihil tunc effici potuit: imò omnia in risum & iocos conuersa sunt. Comedit cum vtroque, postea verò domum regressurus manu secum dixit Iuquequi, vna cum altero Legato.

Die sequenti misit Taico ad Legatum centum Cosondi, quæ sunt vestes perquã pulchræ & splendidæ, inclusæ capsis Maquinis, hoc est, certa ratione inauratis, vt alias declaratũ est: & quadraginta hastæ cum suis vaginis de Nascinsi, quod, vt supra dictũ,

est gurum subactum; deinde viginti enses falcatos eiusdã formæ. Misit quoque ad Iuquequi Cotondi quinquaginta: reliqua enim illi donarat Fuscimi, cum vitandi eius causa eo venisset.

Ad 24 Octobris constituit, vt Sacaium reuerterentur, quò delati sunt nauibus nobilissimis, elegantissimisque, quales nunquam in Iapone conspectæ erant. Erant enim elaboratæ auro, magno artificio: duo vel tria habebant solaria, multa cubicula, ante & retro ambulacra, aulas, pauimentum cum remis ex auro commolito. Ad cuius imitationem illustres quidam Domini alias fabricarunt magnificentissimas: ac inter illos Date vnam exædificasse fertur, quæ superet hanc Taici, cuius funes nautici omnes sunt ex serico coccineo torto; atque hæc omnia faciunt, vt eũ habeant amicum & propitium. Ea nocte, qua Taico inuisit Iuquequi, in ædibus Auani Cami ei dixit: Quandoquidem Rex Cinarum tam præclarè secum egisset, se non posse non eum in posterum honorare & reuereri, & tam in responso, quam in aliis omnibus eius consilio & iudicio se submittere.

Cùm Legati Sãcaiũ abiissent, ilico Taicó post illos amandauit quatuor magnæ autoritatis Bonzios, vocatos Chori, vt eodem modo eos reciperent, quo ipse præsens die antegresso excepisset. Quare Cinenses plurimùm recreati sunt, ac imprimis litteris per Bonzios scriptis, in quibus promittebat tantam erga illos humanitatẽ, vt nihil eorũ, quę ipsi à se petiissent, sit negaturus. Ad quas litteras scripto respõderunt, petiuerũtq; solo æquari omnia propugnacula, ac præsidia Iaponica submoueri, quæ erant in Corai: deinde populo Coraiano cõdonari noxã, quẽadmodũ Cinarum Rex iam ante multas misericordia motus condonasset: meritos quidem fuisse excidiũ, sed si excidii pœna multentur, nullum inde fructum consecuturum. Itaque quantum poterant, eum obtestabantur, vt misericordia erga eos moueretur. Bonzii Ozacam reuersi litteras confestim obtulere Taico, qui, vbi ad petitionem illã de euertendis propugnaculis legendo venisset, tanta ira & furore inflammatus est, ac si dæmonum legio illum occupauisset. Tantopere vociferabatur & sudabat, vt è capite vapor exhalaret. Hanc irã auxit, quòd intellexerat à Cinensibus vehementer timeri Iaponios, multo autẽ magis a Coraianis, nec primæ suæ cogitationis, vt pro cõficiẽda pace mediã tantũ Coraiani regni partẽ retineret, oblitus esset. Succensuit itẽ Augustino, arbitratus, eum hoc consiliũ de euertendis arcibus suggessisse Cinensib⁹, cuius cõtrariũ erat verisimilũ: nã conari⁹ est potiùs persuadere illis, ne eiusmodi petitionẽ proponerẽt: addiditq; illũ, si hãc Camarinã non

moueant, sponte id facturum, maximè, vbi animaduerterit se gno Coraiano potiri non posse. Nihilominus Taico Augustin ex aula exturbauit, & multa de eo mala effutiit. Similiter indig tus est Terazauæ gubernatori Nangasacano Augustini in obe da legatione socio, dicens se non solùm ab ipsis, sed etiam a Tonis, quos ceu belli duces constituisset in Corai, esse decepti se, si illud bellum ipse suscepisset, multo majora facturum, torta que regnum sibi subjugaturum fuisse: imò se iam-iam contra eò profecturum, & funditus euersurum. Efferbuit deinde Coraianos, eo quòd cùm ipse ignouisset Regi, decreuisseque li regnum restituere, ac tres filios a suis belli ducibus captos in restituisset, non ipse in sua persona ad gratias referendas remis sed nec vllum filium ea de causa misisset, sed tantùm rusticanu quendam hominem sine vllo comitatu, & sine donis, qui legati ne perfungeretur. Itaque subdebat, cum Cinensibus quidem am citiam sartam tectam se conseruaturum, sed neutiquam cum Co raianis: deinde ilico reuerti eos jussit, nec ampliùs in conspectu suum prodire: se omnes voluisse in platea Sacaiana in cruci sed inpræsentiarum vita donare.

Eodem œstro percitus imperauit, vt Augustinus cum Legat Cinensibus reuerteret in Corai, atque ita fauor omnis & benevo lentia, quam hucusq; erga Augustinum declararat, in nihilum r cidit; postquam tot eius laudes in primariorum totius Japon Dominorum præsentia, ob maxima officia toto quinquenn multis laboribus & victoriis præstita, palàm prædicasset. Et re tè iam constans erat omnium opinio, eum ad magnum dignit gradum breui euectum iri, minimumque vno integro regno d nandum. Qua remuneratione certè dignissimus erat, non solu ob res egregiè in bello Coraiano gestas, sed etiam ob proc ratam hanc legationem Cinensem, à Taico tantopere desider & expectatam; quæ certè sola prudentia & industria Augustini votum Taici, licèt ille nunquam existimaret successuram, tam trata fuit.

Neque hic se furor cohibuit: sed etiam Toranusque capitan Augustini inimicum, quē paulo antè ob capita quædam accusa tionum, contra ipsum ex Corai allata, sua destitutum gratia ca lare jusserat, ab exilio reuocauit, & in suum conspectum cū amo ris honorisque significatione admisit, dicens: Cùm mihi sis san guine junctus, & multis naturæ donis præditus, ratio postulabat vt gratiam reponderem pro molestiis in Corai perpessis: nec debe bam aures præbere ignorantibus, qui autores fuere, vt tibi im-

gnos

quior fuerim. Probè noui me in fraudem inductum, sed deinceps te sic remunerabor, vt confessurus sis tibi factum satis. Tristes igitur cogitationes omnes abjice, obliuiscere præteritorum, & para te ad bellum Coraianum redintegrandum. Mandauit itaque, vt cum alio quodam, dicto Iquinocami, confestim repeteret Corai, & propugnaculum suo jussu antè solo æquatum reædificaret, amboque eò se conferrent media hyeme. Vocauit etiam Cainocami Dominũ Regni Bugẽ, eique dixit, se propter ipsum patri suo Quabiondono ignoscere; efficeret vt in conspectum suũ prodiret, cupere se eum videre; futurum eum Gubernatorem regni Bugẽ: ipse autem altera luna sequentis anni se conferret in Corai: se enim missurum eò magnas copias ad euertendum totum Regnum. Atque ideo se iterum Nangoiam, gubernatore Cicugendono apud Meacenses relicto, profecturum, vt quæ in bellum necessaria sint, disponat. Hic nuncius miseros belli Duces & milites omnes, qui sine vlla remuneratione suis stipendiis in Corai militarant, vehementer cõtristauit. Nam præter hominum quinquaginta millia, qui eo bello interiere, & naues amplius quingẽtas, quas mare Iaponicum absorbuit, quotquot inde reuertere, aut multo ære alieno grauati, aut morbis variis affecti fuere: qui verò remansere, acerbissima quæque patiuntur. At non est, qui hiscere apud Taico vel minimo verbulo repugnare audeat. Quãquam verò hactenus nullum fecerit apparatum, nec verbum vllum dixerit de hoc negotio, tamen Terazaua palatia ipsumque propugnaculum præparat ad eius aduentum: in vrbe quoque Facatana curat omnia in ordinem redigi, vt si Taico redeat in has partes Scimanas, omnia parata & compostta inueniat.

Eodem furore, ita in transuersum actus est Taico, vt infandum scelus commiserit in Legatos: post biduum enim ad Gubernatorem Sacaianum, & Iosephum Riusæ filium, mandatum dedit, vt nisi intra vnum alterumve diem tam Cinenses quàm Coraianos conjecerint in naues, & Sacaio expulerint, vtrumq; pœnam exsecandi proprii ventris subiturum. Et tamẽ id fieri nequaquam poterat, cùm præstò non essent pro tanta hominum turba naues: sed quia mandatum regium vrgebat, per fas & nefas in naues angustissimas compacti sunt. Ita factum est, vt miseri Cinenses, qui hactenus nulla re læsi erant à Iaponiis, non solùm eo die ludibrio omnium exponerentur, sed etiam cõtumeliis, colaphis, & pugnis exciperentur. Videre erat tunc venerabilem illum senem Iuque-qui pedibus pergentem ad nauem, & lachrymis inter verba manantibus dicentem, se apud Cinenses mortem non euasurum, eo

quòd

quòd credatur in fraudem induxisse Cinenses. Verum homines prudentes & judicio præditi magna erga illos commiseratione affecti fuere, dum viderent tanta non solùm inhumanitate, sed etiam dira immanitate excipi Legatos externos, qui tam honorificè eum visitarant, imò per annos duos in Corai expectarant, donec hæc legatio ab ipso Taico tantopere exoptata eatenus sortiretur: qui insignia, titulum, & coronam regiam ei attulerant, qui denique ab ipsomet tantis impensis tantoque honore & applausu susceptí & tractati fuerant. Hoc ergo modo Sacaio discessere. Multi deinde Domini adierunt Augustinum, ob infelicem tantæ Legationis catastrophè eius miserti. Mandocorosama quoque conjunx Taici misit certos homines, qui viserent Iustam Augustini vxorem, eamque in calamitosa hac rerum omnium conversione solarentur.

Ante Cinensium discessum, Taico ad se vocauit Terazaeam, & humanissimis verbis ei cõmendauit, vt commeatum mitteret in Corai, & simul indicaret Augustino, cupere se explicari sibi Geographicam tabulam regni Coraiani. Visus est autem hac occasione benevolentia compensare voluisse priorem verborum asperitatem. Cæterùm Augustinus iam versabatur Sacai, vt de abnauigatione Cinensium ageret. Quare apparet Taicum non esse illi omnino infensum cùm non ignoret ab eo omnia, quæcunque ipse ordinasset, verè esse perfecta: & simul etiam certò cognoram, illum non solùm non autorem fuisse petitionis à Cinensibus factæ, sed etiam contrarium illis suasisse. Cæterùm hoc absurdissimo stultissimoque Regis facto Saponii vehementer sunt pudefacti, & ipsum Taicum facti pœnitet, eo quòd cum omni ratione & humanitate illud pugnare non ignorat.

Ex hac calamitate Augustino is spiritualis accessit fructus, quòd, cùm non modicam habeat rerum diuinarum notitiam, cum naturæ bonitate conjunctam, occasionem quæsiuit se coram Deo humiliandi, sèque colligens, ante profectionem Coraianam generali peccatorum confessione apud P. Rectorem animum expiauit, statumque suum, cui nihil Taico detraxit, rectè compositum reliquit.

Denique ex hoc furore vnum maximi momenti bonum, nempè Christianæ religionis felicior conseruatio, secuta est. Nam si bello Coraiano finis impositus fuisset, certum erat Taicum regna quædam & status commutaturum fuisse: inter quos erat Arima, Omura, Firando, Goto, quibus in locis maximè viget & floret Christiana religio, quæ facilè extincta fuisset, si ad gentiles Do-

minos

minos hi status transferentur. Quamdiu autem continuabitur Coraianum bellum, in quo hi Toni Taico seruiunt, nulla incidet in Status mutatio. Quod autem ad futura attinet, cùm Deus omnium sit auctor bonorum, & hactenus semper singularem suam prouidentiam in defensione & conseruatione huius Ecclesiæ Iaponicæ demonstrarit, planè cõfidimus, omnes artes & machinas inimici, quibus vndique eam infestare & labefactare conatur, tãdem diuina nobis fauente clementia in nihilum recãsuras. Nangasacho, 28 Decemb. Anni 1596.

V. P.

Filius in Domino,

LVDOVICVS FROIS.

DE

DE REBVS A

PP. SOCIETATIS IESV

GESTIS DVRANTE PERSECVTIONE.

SI litteræ anno superiore 1595, hinc scriptæ Deo Opt. Max. propitio, salvæ ad R. P. T. perlatæ fuerint, ex iis perspicuè cognoscet poterit rei Christianæ apud Iaponios fru siue spiritalem animorum fructum optim & spe vberiorem, siue existimationem, qua fides Catholici in dies apud istos Gentil conciliat ampliorem, spectemus. Eiusdē teris scriptum est de commutatione & conuersione Reipub. tempo ralis, & de vniuersa totius regionis gubernatione, ac nomina de funesto nobilissimorū Dominorū interitu, aliisq; calamita bus. quibus hoc cęli clima imprimis videtur obnoxium. Verū p stea Taicosama Iaponiæ Monarcha, sua industria & in guberna do sapiētia, sic omnes cōpescuit turbas atque tumultus, vt omn ad pristinam pacem & tranquillitatem breui tempore redierit Itaque non exigui beneficii loco ducimus, dum, aspirante diui numine, cernimus nobilium Iaponum animis quotidie maiorem & præstantiorem de Lege Euangelica eiusq; prædicatoribus tribus nostris ingenerari opinionem: iis enim semel in Eccles Christi aggregatis, nulla erit difficultas de plebęis. Quod non m meritò, post Christum Dominum nostrum, frequētibus sacrific & orationibus, quas pro suo amore paterno zeloq; P. V. super numini pro nouæ huius Ecclesię incolumitate & progressu effu ri jubet, debemus.

Numerus omnium, qui de Societate nunc in his partibus a gunt, attingit trigesimum quartum supra centesimum: è quibu sex & quadraginta sunt Sacerdotes, fratres autem octoginta octo Quindecim anno proximè exacto Societati ex illis nomen dede runt, qui aluntur in Seminario. Omnes autem distributi sunt in eas domos, quas postremis annuis nominauimus, quæ erant decem & nouem: licèt hoc anno vna in vrbe Ozacana accesserit, in qua

in qua ordinariè sedem habet Pater vnus cum fratre, & vacant tum excolendis earum partium Christianis, tum etiam externis, magno numero ad verbum Dei audiendum isthuc confluentibus. In regno Bungensi videtur & altera instituenda Residentia, vt paulo post dicetur.

Quod ad sanitatem corporalem attinet, eam dicere possumus, gratia diuina opitulante, extitisse ad gloriam Dei Domini nostri inter nostros quasi vniuersalem; quam non parum adiuuit cæli laponii salubritas: & quamuis iis, qui affecta iam ætate sunt, non defuerint morbi, ex antegressis horum temporum calamitatibus profecti: tamen non modica admiratione dignum est, eosdem licet viribus fractos, tantis tamque cõtinuis occupationibus, quas in instituendis Christianis sibi commissis sustinent, non succumbere.

Hoc anno non pœnitenda pace & tranquillitate vsi sumus inter Christianos, etli Dæmon, aduertens magnum animarum numerum per baptismum è sua tyrannide vindicari, omnem lapidem mouet, vt conatus nostros retardet: Hoc enim anno binas omnibus viribus cõtra nos molitus est tempestates, sed quia tum Christianæ religionis salus tum Societas nostra incumbebat petræ viuæ; hoc est, Christo Domino nostro, facilè sedatæ sunt & compressæ.

Nauis Carierana hoc anno, Deo ita fauente, feliciter ad laponiam appulsa est: in qua Reuerend. Dominus Petrus Martinez primus laponiæ Episcopus aduectus est, tum à nostris tũ ab omnibus Christianis in his partibus cupidissimè expectatus. Comites habuit quinque de nostris, alioquin in Cinam cum alio patre quodam destinandis. P. Viceprouincialis appulsa naui ad 13 Augusti subitò visendę suę Reuerend. Domin. causa cum nõnullis Patribus eam adiit, & insequenti luce cum maiori Patrum fratrumque numero naui egredientem est comitatus. Hinc Nangasacho multi quoque Christiani, partim laponij partim Lusitani, scaphis inuecti se ad comitandum nobis adiunxere: & nisi persecutionis nomine deterriti fuissent Christiani, solenni ritu & cærimonia publice eum excepissent. Factum tamen est, quicquid pro temporum ratione fieri potuerat. Nam vbi in comitatu Capitanei Maioris de Viage in naui sua hunc portum Nangasachanũ ingressus est, & ex eo ad Ecclesiæ terminos progressus, obuiam ei prodiere Christiani cum cruce aliisque cærimoniis consuetis, remoto tamen omni apparatu & strepitu, licèt magna hominum turba eum inde ab ipsa naui vsque ad Ecclesiam sit secuta. Ma-

gnam consolationem omnes tum ex veneranda hominis specie, & quòd in Societate valde esset antiquus; tum ex Apostolico & religioso agendi modo accepere, dum vident in honesta eius veuendi ratione singularem quandam relucere paupertatem. Iuxdes Nangasachanas Patrum Societatis diuertit, omnibusque admodum declarauit humanum & familiarem: in nostris verò mirificum ei seruiendi & omnia officia exhibendi desiderium eluxit. Rectores Collegij, Seminarij, Domus Probationis & Residentiarum paulatim, secundùm ordinem cuique præscriptum, tum vt ei de felici aduentu gratularentur, tum vt benedictione eius fruerentur, aduenere. Idem præstitere Christiani, tam vicini, quàm remoti: & alij quidē ipsi venere: alij verò, qui negotiis impediti fuerant, per nuncios, litteras, & munera iuxta morem patriæ. Magnam voluptatem attulit nostris colloquium a Reuerendiss. Antistite habitum cum Viceprouinciale P. Petro Gomez, cuius summa est: Sicut ipse in primis Studiorum initiis auditor suus fuisset, sic nunc velit Magistri munere fungi in tradenda illis rerum Iaponicarum cognitione. Nam cùm ignarus sit idiomatis Iaponici, vt rectiùs se diuinæ voluntati conformaret, sectariusque & tranquilliùs ouium gubernandarum curam aggrederetur, operæ pretium se facturum putasse, si Patribus ducibus, qui omnium rerum Iaponicarum notitiam & experientiam iam haberent, vteretur. Multa alia in hanc sententiam, pro sua ingenij virtute iuxtà ac prudentia, addidit, quę omitto. P. Viceprouincialis ei ilico socium adiunxit Patrem vnum, & duos fratres ad hoc ministerium admodum idoneos. Obtulit deinde & alterum Patrem, sed sua R. Dominatio negauit se accepturum, quòd Societas opus haberet multis Patribus ad ingentem messem, quæ breui sperabatur, excolendam. Vehementer S. Celsitudini arridet & patria hæc, & Christianorum nouorum indoles & virtus: nec minus gratam habet beneuolentiā caritatēq;, qua à Societatis hominibus hactenus tractatur. Paulatim sanitati restituitur, & viribus, longa ægritudine, qua decubuit in Meaco, fractis & labefactatis.

Numerus sacra baptismi aqua à Septembri anni 1595, vsque ad Septembrem huius 96, tinctorum in Meacensi Scimanoque tractu est octo millium & duodecim capitum. Eorum verò qui confessione peccatorum conscientiam expiarunt, est sexaginta octo millium, super octingentos & septem. Prætermitto infantes ex Christianis parentibus ortos, qui continenter in quamplurimis locis sacra aqua perfunduntur. Id verò meritò nostris, tum in Orientali orbis parte, tum in Europa degentibus, singularem affe-

repotest voluptatem, quòd nunquam à tempore, quo nostri Patres primùm in Iaponiam venerunt, neque tantus hominum numerus, neque tot natalibus clari in Meacensi ditione, vbi totius Iaponis sunt Principes, Christo se adiunxerint, atque hoc anno præsenti. Quoniam verò persecutio latebræq; nostræ, quæ in decimum iam annum durarunt, nondum finem habent, necessariũ existimauimus nulla illustrium hominum nomina scriptis mandare, nec Christianæ religionis prodere mysteria & exercitia, donec Christo Domino nostro secus visum fuerit, & Euangelij propagationi liberrima porta, quod breui futurum confidimus, fuerit patefacta. Et hęc sunt, quæ summatim de generali totius Iaponiæ statu dicenda occurrebant. Nunc, Deo adiuuante, pergamus ad missiones quasdam diuersis in locis instituras.

Bis Pater quidam cum fratre Nangoiam in regnum Figẽ missus est, vbi Taico propugnaculum maximum & sumptuosissimum cum suis palatiis, quo tempore iter parabat in Corai, (is locus triginta sex millibus passuum Firando abest) à fundamentis excitauit. Administrationem autem totius ditionis Scimano Camidono, gubernatori tum Nangasachano, in sua absentia commendauit. Quo tempore autem dictus Pater ibi fuit, fuit autem diebus tantùm paucis, multos gentiles habuit verbi diuini auditores, & ex iis quinquaginta baptismo lustrauit. Vt verò de eorum aduentu rumor increbuit apud Christianos Facatæ aliisque in locis agentes, magnis itineribus, læti aduolarunt ad aures præbendas diuinis concionibus, & confessionem peccatorum faciendã: Christiani siquidem in his locis huius sacramenti frequentatione plurimum delectantur.

Huc Nangoiam cùm Augustinus Cuno Camidono, Christianorum omnium in Iaponia facilè princeps, aduenisset, magnam partem noctis cum Patre consumpsit, agens tum de suis, tum de totius Christianæ religionis negotiis. Collocutus deinde est singillatim cum fratre nostro Martino (fuit is vnus ex quatuor Romam missis). Sed quia colloquium fuit admodũ lõgũ, breuiter ad tria capita reuocabo. Primum caput est: Non dubito, inquit, quosdam scopi mentisque meæ ignaros, dum tam vehementer vrsi Patres, vt delitescerent, & Zelum conuertendorum hominum nonnihil comprimerent, suspicatos esse, id ex animi mei angustia & imbecillitate exiguoque defendendi honoris diuini Zelo profectum: verùm ego affirmo, longè secus esse. Nam cùm Taici ingenium pectusque haberem perspectum; sciremque quo Patres amplius se submittunt latentque, tanto opportu-

nius esse tempus instituto faciendi satis, idcirco maiore quadra
seueritate sum vsus: Deum autem testor, me in hoc negotio no
habuisse propositum aliud, nisi maiorem Dei gloriam, Societa
incolumitatem, & salutem animarum. Alterum caput erat: Cu
inquiebat, sim tam variis tamque continuis districtus occupa
nibus, si quando otium aliquod suppetit de rebus diuinis me
salute cogitandi, incredibili accendor desiderio gratiam illa
ante mortem à Deo obtinendi, vt depositis omnibus istis cum
num saltem annum seriò possim rerum cœlestium contempla
ni, Christianarumque virtutum exercitationi, conuenienter me
fidei, impendere. Et quanquam ex parte mea Domini legem pa
queam per diuersa regna disseminare, tamen hoc intimo affe
desiderio, intra ditionis meæ fines multas excitare Ecclesias, o
tisque eniti viribus, vt omnes subditi mei nomen dent Chris
cultusque diuinus non inferiore apparatu & reuerentia, quam
Europa, peragatur. Quamobrem & summa mihi voluptas est, v
dere in Arima, Omura, Amacusa, Somoto, Cozzura, Sciqui, & C
iano, quæ loca meæ ditioni sunt subiecta, omnes Christianæ E
clesiæ aggregatos. Fiscium de Firando, quod meæ quoque ma
dictioni subiectum est, etsi adhuc repugnet Christianæ legi, con
do tamen me domum & statum renuntiaturum filio: qui, etsi a
adhuc sit gentilis, quia tamen coniunx eius Mentia Domini Ba
tholomæi filia Christiana est, ipseque in Christianum ritum pro
propendet, minimè dubium est eum breui Christiana sacra susc
pturum. Insulas Goto, post Tonum gentilem in Corai morte
functum, Taico mihi commisit, vt eas administrandas tradere
cui liberet. Ego iam tradidi homini nobili ex ipsis insulis ori
dum, quem confido pro beneficii à me recepti compensatione
omnibus Gotanis insulis aures Euangelicæ prædicationi pra
turum, & in gratiam cum Christi Ecclesia venturum.

Tertium caput fuit eiusmodi: Scio, & in ea fide viuo, Deu
Dominum nostrum suam sanctam legem in Iaponiam non
inuexisse, vt diffunderetur tantùm in iis partibus, in qui
nunc floret, sed vt vndique propagaretur, donec tota tandem
ponia Christum respiciat. Nam secundùm ordinationis diui
cursum, multi deinceps, inquit, existent Domini nobiles & p
stres, qui manum paulatim porrigent, cum maximo suo ap
Deum merito, Euangelio latiùs dilatando & amplificando. Ce
terùm quia id futurum est temporibus consecuturis, quibus e
superstes minimè ero, vt possim tantorum particeps esse meri
rum; id vnum vehementer opto, vt, dum vita suppetit, quoq
possum

possum, ad gregem Christi adiungam; vt hic ardor conuertendi alios, & quantuscunque labor seruiendi Deo, sit mihi loco tædæ, quam mihi præferam, quando ex hac vita emigrabo. Hic Dominus Augustinus toto anno laborauit in Patribus, dum penuria aliqua pressi sunt, eleemosyna iuuandis, licèt propter bellum Coraianum, & imperium quod habet in tantas copias, coactus fuerit se ingenti ære alieno obstringere.

DE MISSIONE DVORVM PATRVM FRATRVMQVE IN REgnum Bungense.

ANNO proximè elapso Pater vnus, cum vno fratre, missi sunt ad regnum Bungense: qui in itinere inuisere Christianos, tum Amagucci tum in aliis partibus degentes. Quid in missione illa vsque ad ingressum in regnum Bungense factum sit, superiore anno diffusè scriptum est: vbi dictus Pater laborauit dysenteria, & morti proximus fuit: quem morbum crearunt maximi labores & molestiæ in itinere toleratæ, deinde incommoditas loci omni remedio humano destituti. Qua de re certior factus P. Viceprouincialis magna amoris & beneuolentiæ significatione ad eum amandauit & Sacerdotem pro excipienda eius confessione, & Medicum ad eum curandum: quorum opera etiam sanitati est restitutus. Omnibus autem perfectis, iam iam subjiciendis, in hoc regnum Figen reuertere. Verùm cùm Christiani in regno Bungensi magna laborarent operariorum inopia, ad recreãdos & confirmandos eos, qui tot antè annis in Christi lege fuerãt à nostris exculti, hoc anno 96 eò missi sunt duo Patres, cum fratribus item duobus, qui in diuersas regni partes diuisi, duabus vicibus, quibus ibi versati sunt, egregiam operam nauarunt in reformandis Christianis. Non facilè exponi potest, quanto plausu Patrum aduentum exceperint, quanta cupiditate arserint repetendi criminum confessionem, quam iam aliquot annos intermiserant: & licèt Patrum præsentia destituti essent, tamen orationum obliti non erant, quæ res magno illis fuit solatio.

Quodam in loco, in quo media hominum pars idolis altera Christo dedita erat, puella octennis, cuius parens cum tota familia erat gentilis, suopte nutu à Christiano quodam petiuit duci ad Ecclesiam, in quã Pater noster se cũ Christianis recipiebat: optabat enim cognoscere ritus eorũ, & obseruare quidnam agerent.

Christianus ille, quòd pater esset gentilis, operam suam puellæ tenuit, imò patri eius indicauit, vt eam tempestiuè ad Ecclesiam adduceret. In Ecclesiam adducta, sic probauit omnia quæ viderat, quæ audiuit, vt etiam atque etiam cuperet se fieri Christianam. Qui eam adduxerat, patri exposuit puellæ desiderium, is, vt natura bonus, quia respondit, faceret quod vellet, nollet se impedire, baptismi aquis tincta est: domumque reuersa ingenti gaudio exultans patri matrique aperuit se baptizatam. Morabatur id temporis in iisdem ædibus Bonzius quidam è secta Amidæ, puellæ consanguineus, qui ritu superstitioso suæ sectæ cùm aliquando magnam noctis partem consumeret in pulsanda pelui, & inuocando nomine sui Amidæ, puella sancti baptismi virtute roborata se illi applicuit, & voce clara ei dixit: Probè nosti, Patrue, me esse Christianam, & Patres abhorrere ab istis ritibus diabolicis: rogo itaque vt abstineas ab isto pulsu, & aliis similibus ceremoniis in hac domo: si nolis, hac tantùm nocte licebit, sed vt deinde hinc alio te conferas, nec ampliùs reuertaris. Respondit patruus: Quia tu Christiana es, sonumque istum molestè fers, non pulsabimus ampliùs. Et mox inde abscessit. Parentes verò, admiratione eorum quæ à puella fiebant, capti, consilium iniere de imitando filiæ exemplo, & verbo Dei audito, ambo aquis sacri baptismi capita submiserunt. Ita puella, quæ iam certas didicerat orationes, facta est parentum suorum Magistra. Cùm verò post menses paucos Patres eò reuertissent, deprehenderunt & Bõzium patruum a puella conuersum, eumque baptizatum.

In loco, dicto Taquemia, Christianus quidam ex energumeno sua fide, orationibus, disciplinis, & theca sacrarum reliquiarum collo eius adhibita, Dæmonem fugauit, & sanitati cum restituit.

Multis quoq; in locis Bũgẽsis regni, vbi quidã erãt ab hoste humani generis obsessi, Christiani facto cõuẽtu sola recitatione Dominicæ orationis, & salutationis angelicæ clara voce institura, dæmonem sæpe repulerunt. Quam rem admirati gentiles, maximè cùm crebriùs eis dæmon specie horrifica se spectandum præbuisset, Christi cœtui se adiungi voluerunt.

Patres inde cum magna voluptate redierunt, quòd animadvertissent eos inde ab anno superiore vsque ad præsens tempus magnos fecisse progressus in rerum diuinarum cognitione, haudquaquam tam, quàm si Patres secum doctores & instructores retinuissent: & quanquam magna rerum inopia premerẽtur, tamen eleemosynæ loco nõ aliud à Patribus petiuere, quã calculos benedictos, imagines, Agnus Dei, aliáque id genus spiritalia.

Chris-

Christianis quibusdam in fide languidis, degentibus in Notru, quiq; ad meliorē frugē ab aliis Christianis ægre adduci poterant, noctu bis tērve apparuit Dæmon humeris gestās cadauer humanū. Quo viso perterrefacti ilico de Patre quærēdo cogitarunt. Eo inuento, visum exposuere, & exhortatione audita magno doloris sensu vitæ antè actæ crimina per confessionem patefecerunt.

Quoniam Leo Notruensis columē semper Christianorū eius regionis fuit, non solùm Notruenses, quibus cum viuit, sed etiam alii Christiani longiùs inde remoti in suis necessitatibus ad eum recurrunt. Vnde apparet quemadmodū Deus extraordinariis etiā mediis suos juuare dignetur. Et quoniam homo integer est & sincerus, ipsimet gentiles, qui nomine Taici ditioni toti præsunt, ei magnos redditus attribuere, eūmque ob eximiam virtutem mirificē amāt & reuerentur. Alter è duobus huius Misionis Patribus Pascha in eo loco, vbi ipse cōmoratur, celebrauit. Ingens in bono sene inerat ardor, impēsēq; optabat, totā ditionē aliquādo videre Christo Domino subjectā. Ipso Paschę die quadringētis Christianis magnificū epulū, vt eis cōgratularetur, præbuit. Licèt septuagenarius sit, tamē magno studio & lapides & ligna aliāque necessaria corradit ad Ecclesiam aliquam longè prioribus ampliorem exædificandam, quæ erit numero quarta: nam duæ ex aliis, olim ab eo exstructis, tempore belli & vastationis regni Bungēsis fuere exustæ & euersæ.

Dum Pater quidam cum fratre degeret in Corai, & fortè inuiseret Christianos, incidit in nobilē Bōziū Bōgēsem, nomine Toqui Ieda, dignitate quasi Sacerdotē (illi vocant Chananusci) in tēplo Cami primario regni, dicti Vsanonia: hic quia superstitionū Chami admodum erat peritus, prolixam cum nostris habuit disputationem, ac tandē efficacia rationū conuictus, legi Euāgelicę, cū ei⁹ veritatē & perfectionē perspexisset in Corai, cessit. Et, vt redeamus ad regnū Bungense; cū idē frater, qui in Corai cū eo sermonē habuerat, per eius patriam iter faceret, vehemēter eius cōspectu lætatus est, insimíſq; precibus rogauit, vt nōnihil ibi hæreret, se cogitare de tota familia sua ad Christū traducenda. Mansit frater, & intra paucos mēses vxor eius cū viginti aliis hominibus per baptismi januā Christi Ecclesiā ingressa est. Idē bonus vir, vt intellexit, Patrē quendā Societatis quindecim tantū passuū millibus à se disjunctum, mox eò cum tota familia & filio claudo cōcessit, auditaque concione Patris de Sacramento Confessionis, omnes, licèt à baptismo susceptō quaterni tantùm menses intercessissent, magna deuotione confessionem de peccatis fecerūt.

Præter hos autem adduxerat secum alios quosdam, vt verbo Dei audiendo aures præberent, licèt ipse ia domi eis cõcionatus fuisset, & doctrinam Christianam exposuisset: vnde factum est, vt non draginta ex illis sacrum lauacrum amplexi sint. Cum verò idem aliquando interesset concioni de S. Eucharistia ad veteres Christianos habitæ, obnixè rogabat Patrem, vt sibi quoque ad eam aditus daretur: cumque Pater responderet, nondum esse tempus, pauci enim à baptismo menses effluxerant, ille contra instituit, optare se scire, quid obstet, cur aditus ad sacram communionem non pateat: se omnia intellexisse, quæ ipse prædicasset, sanctissimique illius sacramenti mysterio plenissimam fide habere acquirò magno etiam desiderio eius suscipiendi accensum esse, vt non solùm Christiani, sed etiã boni & perfecti Christiani nomen consequi posset.

In vrbe Funai regni Bungensis habitabat Christianus quidam pauper famulus gentilis cuiusdam, cuius tota domus gentilis erat. Hic cùm ad mortem æger decumberet, per Christianum quendam curauit ad se vocari Patrem Societatis, Facatæ sex milibus passuum inde disiunctæ tunc agentem, eique dici, si post aduentũ impotẽ mentis se inuenerit, norit se esse Christianum, & paratum mori in fide Catholica. Pater vt venit, reperit hominem decumbentem in cubiculo octo palmos longo & quatuor lato in magna ærumna, & confessionem cum magna eius consolatione excepit. Dominus ægri gentilis duo admirabatur: Primùm quòd Pater tam longum iter per densissimos imbres solo amore salutis sui serui procurandæ impulsus confeciset. Alterum, quòd ægro ante aduentum Patris iam vox fuisset intercluſa, nec aliud expectatum fuerit, quàm vt spiritum redderet: post aduentum verò & locutus & de noxis confessus sit: quod ille miraculi loco habebat. Æger autem post biduum priùs animam creatori reddidit: nec alia videtur dilationis causa fuisse, quã vt voto confitendi potiretur.

Degebat Bungi nobilis vir Christianus, nomine Munacata, cuius filius, etsi gentilis esset, tamen ob generis nobilitatem, vnam e filiabus duabus Regis Francisci, dictam Monicam, in vxorem acceperat. Hæc verò, quia Christiana erat, & tã Catholicum Patrẽ habuerat, aliquot annos domi tantas à marito perpessa est molestias, vt licèt iuuenis, tamen semper ferè ægra esset & afflicta. Quo enim plura signa Christiani pectoris edebat, hoc maritus ad augendum eius cruces, plus studii ponebat in colendis dæmonibus, & sacrificiis faciendis, totumque se vna cũ filiis seruitutem re-

rorum spirituum obnoxium reddebat. Hæc tanta crux videtur tum ipsius Monicæ, tum Patris in cœlo iam coram diuina maiestate interpellantis orationibus tandem sublata: nam supra omnē spem humanam, nulla adhuc audita verbi diuini prædicatione, ita à Deo mariti cor motum & immutatum est, vt libros omnes, nomina, imagines, cæteraque instrumenta, quibus dæmonē venerabatur, coniecerit in ignem, & Fratrem nostrum ad se vocari iusserit; à quo cùm doctrinam Christi hausisset, tandem cum tota familia sanctissimis baptismi aquis expiatus est, cum summa Monicæ consolatione. Eum secutus est germanus frater cum sotus amplius viginti.

Taico cùm Regem Bungensem expulisset, & in extremas Iaponiæ partes ablegasset, ipseque Regni possessionem adiisset, redditus annuos regni adsignauit nobili cuidam viro, nomine Morinocapachi, olim, tempore Nobunangæ, suo sodali. In Bungo autē duo sunt Status, alter vocatus Fita, in quo semper vixerut fortissimi quiq; totius regni milites. Alter verò dictus Cusso. Primi igitur māsit Dominus absolutus, & redditus accepit nomine suo. Secundi verò tanquam Taici procuratur. In Statum Fita nunquam Rex Franciscus per omne vitæ suæ tempus inducere potuit religionem Christianam, & in vniuersa ditione vix vnus extabat Christianus. Contigit eò fortè venire Bonzium Christianum, nomine Sosaniuan, & cui incolæ, quòd ob probitatem hominem amarent, vetus quoddam templum, quod antè fuerat gentilium, donarunt: sed abhorrens ab idololatrarum societate postea inde discessit, & templum habitatore vacuum remāsit. Duodecim iam anni effluxerant, quòd Ozacæ adhuc adolescens Christi castra secutus fuerat; sed, quia militiam sectabatur, exiguam Dei cognitionem retinebat; licèt vt erat singulari præditus iudicio, sic menti infixerat prælectiones Catechisticas olim auditas, vt illas perinde recitaret ac si concionatoris munere functus fuisset, atque ego ante decennium in Scimonosequi audiui ab eo quasdam tanta dignitate & spiritu exponi, vt non parum fuerim admiratus. Videtur hic homo à natura sua quasi ignis, quia ardenter communicat omnia, quorum notitiam semel comprehendit. Cùm didicisset Patres duos versari in Bungo, alterum per nuncium rogauit, vt dignaretur venire ad se, ita enim expedire, ad maiorem Dei gloriam. Receptus est Pater magno cum gaudio, ipseque cum suis honorariis pueris instruxit aram ad sacrum missæ celebrandum; Patri autem ilico misit vicenos saccos orizæ, aliaque ad vsum domesticū necessaria. Et quia Dominus Paulus de Scingo,

qui in illa calamitate Bungensis Regis exilio multatus est, recē
tus habet in loco Fitæ proximo bis mille saccorum orixæ, & di
nobilis Domini amicus est singularis, eũ à sex milliaribus accer
ri curauit, vt indicaret Patris Societatis cum vno fratre aduẽru
dicebatque Patri se velle confiteri de peccatis, suisque autor es
vt paulatim aures præberent Euangelio, & nomen Christo d
rent; cogitare etiam de ædificanda Ecclesia. Ac mox cœpit inst
esse concionibus Catechisticis, vnà cum aliquot nobilibus, et
comitibus, dubiaque proponere, quibus solutis vehementer lę
batur. Et quia spiritu feruebat, fratri in prędicando auxilium po
stabat: suisque affirmabat omnes Cami & Fotochi verlari in
ferno, atque inde vti se liberare non potuerint, multo minùs po
se liberare alios. Quamuis autem vespera præstò aderat cum v
ginti vel triginta nobilibus, eosque hortabatur vt verbum De
audirent, & dubia sua proponerent, sibi nihil gratius iucundi
que hoc facto posse accidere: interea ab ipsis non discedebat,
vnà cum iis vltra mediam noctem auscultabat, dicebatque ius
nibus, ex ipsorum conuersione suum quoque commodum red
dare. Etenim, inquiebat, Christianis hominibus, quoniam Deu
timent, fido gentilibus non item: sique homines quidam non c
perent planas & euidentes rationes, quibus Lex nostra niteretur,
id ipsum indicium esse exiguæ intelligentiæ atque judicii. Adde
bat eos, quibus placeret quidem lex Euangelica, non tamen
fierent Christiani, sua opinione non alia de causa suam differ
re conuersionem, quàm vt liberiùs depeculatentur aliorum re
ctigalia. Denique omnibus suis indicabat, si è suis ali velint
redditibus, in posterum vna vxore contenti essent, suumque c
in re exemplum imitarentur. Hic pater Fitanus aiebat, se nullum
hactenus Christianum cognouisse, qui majora amoris & bene
uolentiæ argumenta Patribus demonstrarit, quàm hic Tonus, d
quo hactenus locuti sumus, eumque maximo teneri desid
rio, vt omnes ditionis sùæ homines ad Christi Ecclesiam ad
ducantur. Adhæc de eo fertur, olim fuisse hominem crudelis
mum, ideoque omnes insolitam eius mansuetudinem, comi
tatem, & affabilitatem obstupescere: vnde & plebæi eum amare
non vt Dominum, sed vt Patrem, propter beneficia quæ co
tinenter ab eo accipiunt. Ex huius hominis ardore secutum est
vt mox voluerit excitare Ecclesiam; vnde liquet Deum Dominum
nostrum, vt tam pio & sancto desiderio fieret satis, conseruasse
illud templum vacuum, à Ioanne Sotan amplificatum; sed quum
illud inuenit vitium feciſſe, confestim lapides, ligna, & alia necessa
ria

saria conuehi jussit, vt perficeretur. Ipse quotidie operi instabat, sic vt operarii duplo plus laborarent, quàm fecissent, si abfuisset. Nobiles quoque juuenes, qui illi seruiebant, vt rem illi gratã facerent, præsentes aderant, & manum operi admouebant. Cùm verò deinde frater noster cœpisset habere sermonem ad dictos juuenes, eorumque famulos, & eorum familiares, & ad quẽdam eius fratrem ipso juniorem, magnum omnes fructum ex verbo Dei retulerunt, breuiq; triginti tria eorum capita sacerrimis baptismi vndis sunt respersa.

Domus, in quam jussu Toni Pater cum fratre mox post aduẽtum diuerterat, erat cuiusdam primarii eiusdem loci gentilis. Verùm quia plerique omnes in Statu Fitano ita abhorrent à rebus nostris, vt existiment aqua ignique interdictum illis, qui diuersorium nostris attribuerint (nunc autem metu Toni domum illam nostris commodarant), quoties nostri in oculos eorum incurrebant, aut diffugiebant, aut terga vertebãt. Famuli domestici perpetuò eis illudebant, & si frater noster ex humanitate aliquid ciborum eis porrigeret, id, veriti ne contaminarentur, canibus objectabant: itaque aliquot dies ibi non pauca perpessi sunt probra. Verùm ne exasperaretur Dominus domus, aut res ad aures Toni perferretur, qui petulantiam seuerè fuisset castigaturus, magna humilitate & patientia omnia sustinuerunt. Vicini, dum nostris occurrebant, auerso vultu exspuebant, ac si eos non viderent. Cæterùm, quia Dominus noster, quando vult, potest ex lapidibus excitare filios Abrahæ cœpit hospes, siue casu, siue vt nostra irrideret, velle audire doctrinam Euangelicam, quam nostri annunciabant: eáque percepta talis secuta est commotio, vt non modò ipse cũ cõiuge, liberis, vniuersáq; familia complexus sit Christum; sed etiã ex eo tẽpore omnia humanitatis & caritatis officia nostris, ac si per multos annos Christiani fuissent, detulerint, & intimam cũ eis familiaritatem colere cœperint.

Non substitit deinde Tonus in sola conuersione suorum nobilium, sed longiùs progressus, conatus est etiam regionis indigenis persuadere, vt prædicationi Euangelicę interessent, ostendens quantus ea ex re fructus existere possit: & à se exemplum caperent boni successus etiã in rebus temporalibus. Illi autoritate & efficacitate dicẽtis, & exẽplo hospitis, qui tanta familiaritate nostrorũ veteretur, permoti manus dedere, & concionibus audiendis vacare cœperunt, ac breuissimo tempore eorum sexaginta professioni Christianæ doctrinæ subscripsere.

Verũ Dæmon, cùm ex inuidia hanc jacturam suam & tantam fidei

fidei Catholicæ propagationem ferre non posſit, orditi mox
cœpit aduersum nos telam contradictionis. Tonus hic euocauit
Patrem suum ex partibus Meacensibus, vt Statui Fitæ guber-
do in sua absentia (erat enim ei abeundum Meacum) præesset. Hic
Pater mirè erat addictus patriis Diis Cami & Fotochi, à religione
autem Christiana alieniſſimus, sic vt nec ad aures quidem nomen
Christianum admitteret. Aduertens ergo quantos progressus fa-
ceret Christiana religio, vehementer cœpit in filium excandesce-
re, & de decem capitibus, quæ sibi in eo non arriderent, absentem
commonefacere. Omnia autem ferè in nos erant directa. Sic enim,
inquiebat, Taico Patres exulare jussit, eorumque imagines &
templa igne absumi, eo quòd infesti sunt hostes Chami & Fo-
chi, cur tu eos in tuam ditionem recipis, cur eos tueris? Consue-
bat ergo illi, vt à studio illo alios conuertendi abstineret, ædifi-
tionem Ecclesiæ minimè prosequeretur, & Christianismo renun-
tiaret: si secus faceret, se post reditum ad Meacenses nomen eius
apud Taicum delaturum. Filius verò, vt est insigni sapientia & ju-
dicio præditus, sciens Patrem sua opera & liberalitate indigere,
tanta industria & sagacitate illi respondit, vt nemo quidē contra
mutire ausus fuerit.

In hoc Fitæ tractu accidit res perlepida, & scripto digna. Ho-
norato cuidam viro in illa vrbe degenti erat filius octennis præ-
claris naturæ donis præditus, qui versus multos & comœdias la-
ponicas memoriæ mandarat, eásque publicè exhibebat tanta gra-
uitate & venustate, vt totius populi oculos in se conuerteret, &
Tonus eum a se demittere nollet. Hic puer ergo, cùm sermo
nostris haberetur ad gentiles, nonnunquam se ad Patrem nostri
& fratrem conferebat, qui mirificè eius colloquio recreabantur.
Semel autem dedita opera ingressus Ecclesiam dixit fratri: Ha-
betísne aliquem Fotocho, quem aiunt pro hominum salute cru-
cifixum? ostendite mihi quæso, aueo enim illum videre. Cumque
frater illi ostendisset effigiem crucifixi, subitò addidit: Non video
vllum vulnus in látere, quod tamen dicitur habere. Tunc Pater
illi aliam crucifixi effigiem ostendit, quæ stabat in altari. Puer ipse
subjecit, sibi illam potiùs quàm alteram probari, propter sangui-
nem è látere & spinis coronæ defluentem: & postquam diu aspe-
xisset & considerasset, postulauit sibi præstari baptismum. Tum
Pater respondit, orationes quasdam prius esse memoriæ insculp-
pendas. Puer verò iamdudum, inquit, insculpsi, & mox eodem
loco eas recitauit. Subjecit Pater: Qui vult fieri Christianus, ne-
cesse est vt melius sit institutus & paratus, quàm tu sis: vestes enim
illæ

illæ tuæ, quibus nunc es indutus, sunt quotidianæ; at pro recipiēdo tam nobili Sacramento opus est amictu elegantiore, quo vti soles in festis. Hoc audito puer domum abiit, & post breuem moram serica veste pereleganti indutus rediens dixit: Pater ecce adsum, iam baptizate me quæso, quia magno baptismi teneor desiderio. Pater petitioni assensit: cumque iam pararet se ad perfundendum eum sacra aqua, puer institit: Pater expecta paululum: monitum te volo, ne dum caput aqua perfundis, madefacias meas vestes, sicut superioribus diebus cuidam, dum baptizaretur, fecisti. Quotquot prętò aderant admirati sunt hanc octennis pueruli prudentiam. Tonus fuit eius sponsor, qui paulo pòst Meacum abiit ingenti flagrans desiderio post reditum secum retinendi Patrem vnum & fratrem, qui per omnes ditionis suæ angulos Euangelium propagarent. Nostri autem petita discedendi potestate à nouitiis Christianis recens Ecclesiæ aggregatis, quod magno ipsorum dolore factum est, digressi inde contulerunt se in Vsuqui.

Dum Pater missionis esset in Vsuqui, vbi olim Rex Franciscus sedem aulámque habuerat, erat ibi femina gentilis à dæmone obsessa. Huic indicatum est à dæmone liberari non posse, nisi fiat Christiana: cùm illa annueret, & iam se ad baptismum compararet, nocte insequenti dæmon ei dissuasit, ne fieret Christiana, dicens: Hactenus tanta familiaritate tanto tempore mihi es conjuncta, & nunc me deseris? non abibis profectò inulta: dormienti itaque, nec sentienti, abscidit capillos, vno tantùm flocco capillorum relicto. Illa verò cum summo manè deprehenderet sibi ademptum capillum, & arūdini lecto oppositæ implexum, calcar ea fraude sibi additū putauit, vt citiùs aduolaret ad baptismi antidotum, quod & factum est: atque eo susceptо māsit ab omnibus dæmonis molestiis immunis.

In Bungo degebat Christianus quidam, sed in cultu diuino & animæ suæ salute promouenda æquo frigidior, ita vt clām tātùm gestaret globulos precarios, ne viderentur. Huic flumen trāsmittenti visibiliter insiliit Satan, acinacemque, quem contra eum distringere conabatur, vi eripuit, ac denique eum corporaliter obsedit. Dominus eius, gentilis serui misertus, Bonziorum preculis & superstitionibus curauit dæmonem pelli, at ille egredi noluit. Hoc videns quidam, qui præstò erat, consuluit domino, vt Christianum quēdam, qui donū haberet fugandi dæmones, ad se euocaret. Is, vbi aduenit, ex submissione animi respōdit, se nō esse tāti apud Deū meriti, vt tanta opera patrare possit: se tamen Deum

pro

pro energumeno oraturum. Cùm ergo se illumque Deo cómendasset, & aliquos contriti animi actus exercuisset, egregiè energumenum verberauit, qui vt sensit verbera, horrificos edidit gestus, eoque plures, cùm collo eius iniecisset sacratum reliquarum thecam, dixitque, si onus illud sublatum foret, se è corpore excessurum; & eo sublato excessit. Energumenus autem, non secus ac si prorsus mortuus esset, in terram corruit; ac pro mortuo à circumstantibus habebatur; sic prorsus, vt improperarent Christiano, quòd homine occidisset. Sed respondit ille, non esse mortuum, exspectarent modò, breui illum reuicturum, vti & factum est. Id cùm videret quidam Exactor vectigalium regiorum, reinunitate obstupefactus, omnibus Christianis potestatem fecit Rosaria sua è collo, vel cingulo, vel quomodo collibuisset, publicè gestandi.

Vterque huius missionis Pater asseuerat, se nunquam in Iaponia aut maiores habuisse labores, aut lætitia & consolatione veriori affectos fuisse: toto enim die & magna parte noctis hærebant in confessionum sedilibus, ob Christianorum inopiam: qui etsi plurimũ fatione agrorum distinerentur ob durissimas gentilium exactiones, tamen tanto numero Ecclesiam complebant, ac si esset annus Iubilæus. Fratres & clerici quotidie ter quaterue ad Christianos de sacramento Pœnitentiæ & Eucharistiæ verba faciebant: ad gentiles autem ordinarias conciones de Catechismo habebant.

Pater quidam profectus ad propugnaculum Scinganum, quod fuit Domini Pauli, multorum inibi Christianorum confessiones audiuit, & quosdam etiam gentiles baptismi aqua expiauit: inde Tacatam concessit, vbi quatuor Christianorum millia per hebdomaden sanctam conuenere. Templum semper erat hominibus refertum, tantaque omnium pietas, vt Pater obstupesceret, qui & inuisit priuata eorum Oratoria, quæ in ædibus suis nonnulli excitarant. Post Pascha inde ad aliam Ecclesiam Tacatanam abiit, in qua copiosior erat Christianorum numerus, ibique multos gentiles, & quosdam genere admodum nobiles baptizauit.

Accidit in loco quodam, dicto Iurugasci, vbi omnes ita alienati erant à diuina lege, vt ne vnus quidem vellet se iugo Christi subjicere, primarium quendam iuuenem solt illius indigenam tam graui afflictari morbo, vt pater omnes facultates suas in Bonzios absumpserit, quo superstitiosis eorum tum ritibus tum orationibus filio sanitatem recuperaret. Verùm tandem omnes conatus esse

esse iritos deprehendens, Patri cuidam, qui non longè inde aberat, significari curauit, optare se filium, antequam moriatur, baptizari; se populo quoque loci persuasurum, vt omnes Euangelica veritate cognita per ianuam baptismi Dei Ecclesiam ingrediãtur. Abiit eò frater, inuenit hominem omnis sensus expertem, sic vt baptizari non posset. Pater videns filium mortuum, Bonziosque promissam salutem non potuisse præstare, noluit eum ab illis terræ mandari, sed vehementer obsecrauit Patrem, vt pateretur eum humari in Campo sancto, in quo humarentur Christiani. Respondit Pater, quandoquidem sine baptismo filius obierit, parum ei profuturum locum: sed cùm instaret, vt saltem ei locus daretur in aliquo Campi angulo, & idem peterent alii Christiani, pater annuit: ac denique Pater baptismo suscepto ad Christi ouile, cum aliis multis eiusdem loci, transiuit.

Gubernator Vsuquensis gentilis, vir magna apud suos autoritate, Meacum abiens famulis suis commẽdauit, vt Patrẽ, si quando veniret, humaniter exciperent, & locum etiam illi pro Ecclesia assignarent, & si ille non probaretur, eligeret alium, quẽ vellet. In hanc rem domos quasdam attribuit, quæ fuerant Regis Francisci. Potestatem quoque dedit omnibus, vt fierent Christiani. Frater eius comes inuisit Christianos Fuqumenses, & alia loca: eaque occasione multos nobiles ad baptismum pertraxit.

Inde Pater in alium locum delatus ducentis Christianis aurem præbuit, & quinquaginta gentiles iam adultos sacris aquis abluit. Hinc ad vrbem Funai perrexit, vbi à Christianis cupidè ob confessionem faciendam expectabatur: vt peruenit, mox ingens turba gentilium aduolauit, & cognita Euangelii veritate in Christi leges iurauit, cum magna sua consolatione.

Cùm iam Missio ad suum terminum decurrisset, quibusdam in locis, vbi magna erat Christianorũ copia, dum Patres post extremum Vale dictum eos solari instituunt, tantæ obortæ sunt lachrymæ, tanti clamores facti, vt nec Patres loqui, nec ipsi loquentem audire possent, & sic comitati sunt eos ad duodecim vel quindecim passuum millia, amarè flentes, & fletu amorem, quo nostros prosequebantur, demonstrantes. Verùm cùm eorum voto tunc facere satis non possent, diutius remanendo; spem illis iniecerunt, breui eò venturos Patres, eo quòd Officiales Taici iam potestatem fecissent omnibus ad Christi Ecclesiam se aggregandi.

In hac Bungensi missione, facta his duobus annis proximis, nempe 95 & 96, de peccatis confessi sunt plus quàm septem homi-

hominum millia; sacro autem lauacro expurgati sunt bis mil
nongenti septuaginta quatuor adulti, si in hūc numerum inser
quingentos eoque plures à quibusdam Christianis in absentia
Patrum baptizatos; quibus hoc pium exercitium, quod sane vel
optimi Christiani eximia caritate & zelo animarum exercent, pa
rat à Patribus commendatum.

DE ALIA MISSIONE CVIVSDAM FRATRIS IN REGNVM BVNGEN.

PATER Viceprouincialis mandauit ex hoc portu Nangasacano mitti fratrem Iaponium ad visendum nobilem quendam Christianum amicum de Societate bene meritum: qui animaduertit omnibus in locis, per quę iter habebat, multam accessionem fieri ad Christi messem; nam habita concione ad gentiles de Catechismo, in vno loco quinque, in alio sex, alibi decem salutari aquæ capita submittebant, sic vt in reditu nonaginta nouem capita eadem aqua aspersa numerauerit.

Nobilis quidam, frater eius, cuius visendi causa nostet venerat domi suæ habebat mulierem è regno Farimę, quod est in Meaco ditione, filii sui nutricem, è secta Iecosci mirè Amidæ addictam, quæ adeò execrabatur religionem Christianam, eiusque cultum & ceremonias, vt cùm ei à quibusdam diceretur, vt Christi sacra susciperet, audacter responderit, nullum inter Deum & Amidam esse discrimen. Si enim Deus, inquit, sit infinitus, & Amida est infinitus: & si Deus careat principio & fine, idem se confiteri de Amida: & rursum, si verum sit Deum multa perpessum pro salute hominum, Amidam quoque multis annorum myriadibus seuerissimam asperrimamque à se in eundem finem exegisse pœnam. Itaque non se videre causam, cur cultum Amidæ, quem tantis coleret, cuique omnia sua officia deferre cuperet, desetere deberet, & nouam peregrinamque legem sectari. Quoniam autem femina nomine prudentiæ erat celebrata, omnes affirmabant, si illa adduci posset ad audiendam Euangelii prædicationem, citra vllam controuersiam ad Christi Ecclesiam accessuram, suoq; exemplo alios multos ob celebritatem nominis attracturam. Itaque placuit tandem Deo cor illius mouere, vt aurem accommodare vellet diuinæ prædicationi: qua percepta multas quæstiones, tanto ordine & prudentia, atque alias ex aliis proponebat, vt frater obstupesceret, sed tandem conuicta cessit veritati, & præclari lympha supetioris vitæ sordes omnes eluit. Postea autem tanta

tanta gratia eam Dominus noster ornauit, vt tum vitæ exemplo, tum efficaci persuasione ex Iecoſci sectæ suæ hominibus paucis diebus septuaginta ad sacramentum baptismi pellexerit. Voluit deinceps vocari Anna, & ob deuotionem, quam paulatim habere cœpit erga beatissimam Virginem, filię suę annorum tredecim imposuit nomen MARIÆ.

DE MISSIONE IN REGNVM FINGO.

IN regno Fingo est propugnaculum, dictum Iabe, subiectum Augustino Ecuno Camidono, cui præest vnus ex primis partiũ Meacensium Christianis, homo genere nobilis, & de Societate bene meritus, cuius virtutes præclaraque opera descripta sunt in veteribus Iaponiæ annuis, sub nomine Georgii Iafensis. Is cum omni familia sua vehementer desiderauit, hoc anno quendam ex primis Patribus, à quo ante annos triginta baptizatus fuisset, ad peragendum Hebdomadæ sanctæ officium ad se venire: sed cùm intellexisset eum tam afflicta esse valetudine, vt venire non posset, a P. Viceprouinciali alium eius loco mitti postulauit, & impetrauit. Qui dum in itinere est, Georgius interea omnes Christianos, qui plus minúsve millesimum attingunt numerum, eiusque propugnaculo subiecti sunt, conuenire iussit, distributisque nocturnis iuxtà ac diurnis horis orationi continuæ ante altare, quod in maxima quadam aula eleganter ornata excitarat, vacare voluit, vbi viri æquè ac mulieres quadragies mille Rosaria Christi Domini nostri duabus de causis recitarunt. Primò, pro Iaponiæ conuersione, Patrum in pristinum statum restitutione, aliisque Ecclesiæ huius necessitatibus. Secundò, vt Domino adiuuante Pater saluus & incolumis eò perueniret, cui confiteri de peccatis possent, & cum eodem septimanæ sanctæ solenniúmque dierum Paschæ officia celebrare. Aduenit Pater die Martis eiusdem septimanæ, tantamque lætitiam & consolationem attulit eius conspectus, vt verbis explicari non queat. Cõfessi sunt, quotquot per temporis angustias potuere: necesse enim habebat Pater se nocturno somno quieteque necessaria priuare, vt piis eorum votis & precibus faceret satis. Quaque nocte magnus eorum numerus in illam aulam confluebant, & postquam aliquot tempus orationi tribuissent, in sua terga ipsi acriter desæuiebant. Die Veneris sancta quam plurimi conferebant se ad Crucem, in monte iactu vnius Sclopeti a propugnaculo disiuncto erectam,

ctam, omnesque toto itinere, tam in itu quam in reditu, usque ad sanguinem magna religione se diuerberabant. Inter quos nudis pedibus incedebant ipse propugnaculi Præfectus & cæteri nobiles. Qui, vt domum reuertere, habitu mutato, pro more suo venerunt visitatum Patrem, de rebus piis audituri, tam hilari & immoto vultu, ac si disciplinam nunquam attigissent. Gentiles hi pœnitentiæ asperitate, concordiaque, & amore Christianorum permoti, aditum ad verbum Dei sibi patefieri petiuerunt: quo patefacto quadraginta ex iis iam adulti in Christianorum ordinem adscribi voluere.

Filia præfecti, nomine Monica, quæ octauo natiuitatis suæ die baptizata est, & iam vigesimum secundum attigit annum, ob virtutem, doctrinam, & exemplum suorum parentum, semper pure & honestè, insistens eorum vestigiis, vixit. Desponsata autem cum adolescente multis donis conspicuo Augustini cognato, qui in bello Coraiano periit, nondum annum ingressa vigesimum tertium est vidua: quæ si in his partibus aliquod extitisset sanctimonialium cœnobiũ, illud libentissimè fuisset ingressa. Et quoniam iuxta hunc statum constituerat, quoad fieri posset, se totam dedicare Deo, omnes vestes suas vanas, aliaque multa quæ a nobilibus feminis ad voluptatem seruari solent, misit ad P. Viceprouincialem, humiliter ab eo petens, vt omnia erogarẽtur in pauperes & egenos: se enim decreuisse, omnia, quæ in testamentum referri solent, vt distribuantur post mortem, expendere in vita. Hæc domina domus suæ habet omne instrumentum sacrum ad sacrum Missæ faciendum necessarium; vt quoties eò Pater aliquis profectus fuerit, omnia ibi parata inueniat.

DE COLLEGIO AMACVSANO EIVSQVE RESIDENTIIS.

IN Collegio Amacusano hoc anno vixere de Societate viginti tres, hoc est, sex Sacerdotes, & septendecim fratres. Octobri elapso anni 95 P. Viceprouincialis quindecim tyrones allegit Europæos quinque, & Iaponios decem, cum quibus datum est principium Domui probationis. His accessere fratres veterani deni, qui confecto studiorum cursu ex vsu Societatis tertium probationis annum decurrant. Omnes ergo quadraginta quinque capitum numerum efficiunt.

In Collegio seruatur ordo in Societate consuetus. Fratribus Iaponis, post Humanitatis prælectiones, & Epitomen rerum ad fidem

fidem Catholicam pertinentium auditam, proponitur liber de sectis & erroribus Iaponum, qui dicitur Buppo: vt in disputationibus, quas in dies cum Bonziis aliisque Ethnicis instituunt, eos refellere possint. Ratio quoque legendi libros Iaponicos, formandique characteres traditur, quæ res necessaria est ad communicandum cum externis. Hi fratres Collegij suas item villas singulis attributas habent, ad quas definitis temporibus vadunt, vt homines in doctrina Christiana instruant, & præludio hoc se ad futuras conciones præparent.

Nouitij iuxta regulas suas instituunt collationes, certa etiam mortificationum exercitia obeunt, & quicquid in Europa in domibus probationis vsitatum est. omnes autem conantur exemplo virtutis alios præire, & sibi ipsi expugnatis cupiditatibus imperare. Tantùm hîc inter Christianos nouellos viſere Xenodochia, quia nulla sunt, nequeunt, nec peregrinationes suscipere: sed ea omnia intra priuatos parietes submissionis, mortificationis, & caritatis operibus abundè supplentur. Omnes quoque exercitiis spiritalibus vacant; idemque multi Patres fratresque ex Residentiis ad renouandum spiritum eòdem confluentes faciunt.

Clericis nostris, qui vigesimum attingunt numerum, confectum est Compendium vel summarium fidei Catholicæ, vt maius lumen legis Euangelicæ ex eo acciperent, & vt gentilibus rudimenta fidei tradere, ac Christianos rectiùs docere possent: est enim ad eorum captum valde accommodatum.

In separata Collegij parte, vt aliàs scriptum est, instituta est officina typographica pro lingua Latina & Iaponica. Hoc anno editus est Catechismus Concilij Tridentini latinè, qui prælegitur in seminario. Prodiit quoque libellus, dictus Contemptus mundi, latinè & Iaponicè. Exercitia item P. Ignatij Latinè.

In Collegij huius territorio bis mille & sexcentæ auditæ sunt confessiones, & quatuor homines adulti supra centum baptizati, & Ecclesiæ à nouo sunt reædificatæ.

Loca quædam nouem decemve milliarium interuallo dissita, non paruo labore nostrorum sunt exculta, propterea quòd iter instituendum esset per asperrimas cautes, & loca ipsa longiùs à se mutuo abessent,

DE RESIDENTIA CIAZZVRANA.

IN hac Residentia ordinariè degunt duo è nostris, Pater vnus & vnus frater, qui vacant instruendis Christianis ouiculis, paucis annis ad pastorem Christum adductis. Hoc anno mille confessionis sacramento suos lapsus expiarunt. In oppido huius Insulæ gentili adolescenti annorum septendecim se vilendum crebrò offerebat canis ingens, horribilis & rufus, qui cum alloquebatur, & per montes in loca abditissima deducebat, demens cum ibi biduo vel triduo, atq; impellens vt se manibus sublatis adoraret, aliaque scriptione indigna faceret. Adolescens miser videns se tantas molestias à capitali humani generis hoste perpeti, tandem perfugium habuit ad Ecclesiam, doctrinam Christianam audiuit & didicit, baptismi sacramẽto Christo deinceps, ac de cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.

DE RESIDENTIA VOIANA.

IN SVLA Voiana, inter quinque, in quas tota ditio dividitur, vt Amacusam, Scichi, Sumoto, Ciazzura, & Voiano, omnium minima est: quæ quia vicinior est propugnaculo Vto, quod inter omnia Augustini Camidoni in Regno Fingano facilè principatum obtinet, & multos Christianos habet subiectos: frater à Patre sæpius visitetur, & semper cum fœnore nouæ conuersionis multorum infidelium. Et quoniam in anni superioris exitu atque etiam mense Maio anni præsentis missio eo instituta est, referemus aliqua in eorum litteris annotata. Tanto, inquit, flagrabant confessionis desiderio Christiani, vt mihi nullum dormiendi tempus suppeteret: nam à media nocte è longinquis locis cœperunt venire audiendæ Missæ & confessionis faciendæ causa, accurrebant & gentiles ad audiendam prædicationem, è quibus nonaginta quatuor baptizaui. Vto, post auditas cõfessiones, profectus sum Cumanoscio, & ad propugnaculum Iabe & Iatalcum: multis enim precibus vxoris Capitanei illius ditionis eram euocatus. Magna eam cæteroscque Christianos meo aduẽtu voluptate affeci: octo dies ibi sum cõmoratus, verba habui ad Ethnicos, & sexaginta sex Christo lucrifeci; inter quos fuit Gubernatoris eius loci filius annorum viginti, eximia prudentia adolescens, & in rebus fidei vnà cum quatuor aliis iuuenibus eius amicis bene institutus. Cessit hæc missio ad magnam diuini nominis gloriam, & Christianorum consolationem; discedere volentem multis lachrymis obtestabantur, ne discessum accelerarem. Ex iis, quos prima missione baptizaui, numeraui viginti duos supra

ducentos, confitentes autem quingentos, quorum multi à duodecim vel quindecim milliaribus confluxerant. Inter baptizatos autem nonnulli fuere nobilitate & dignitate clari.

Altera missione, quam idem Pater hoc anno fecit mense Maio, in quadam epistola ita scribit: Octo hodie dies sunt, ex quo ad hoc propugnaculum perueni, maximamque cepi voluptatem ex feruore huius gentis, & summo studio, quo flagrant, suæ salutis. Recepi me in Ecclesiam populi, vt liberiùs possem necessitatibus Christianorum succurrere; at tamen non potui declinare, quin dominicæ Ascensionis festum celebrarem in ædibus Findandoni, qui data opera iam olim paratam habebat domum pro Patre & fratre, quando solent eò venire. Prima vice salutari aqua perfudi capita sexaginta, & inter ea quorundam nobilium, famulorum Augustini, qui è Coraiano bello redierant.

Nobilis quidam homo, olim magna autoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum gentili copulatam, cuius mater cum tota familia quoque erat gentilis, nullus verò Christianus nisi dictus nobilis, vir bonus & religiosus. Accidit filiam ex improuiso infirmari, & quidem intra sex dies vsque ad mortem: quidam aiebant à dæmone obsessam, propterea quòd tam furiosos & insolitos gestus ederet, vt ægre à duobus vel tribus hominibus teneri posset. Maritus & socer implorarunt opem Bonziorum, sed suis illi ritibus & nugis superstitiosis nihilum quidem eam iuuare potuere. Verùm quia feminę impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiam quidem spirantem, sed mentis impotem, vt patrem suum non agnosceret. Pater ilico mandat submoueri omnes Bonzios, aliosque Ethnicos lectum stipantes: ipse verò accepto Rosario ter Dominicam orationem & salutationem angelicam aggreditur pronunciare: femina interim nihil mutatur, sed horribiliores potius gestus, quàm priùs, edit, vt a multis teneri vix possit. Pater redit ad præsidium Rosarij: eo verberat tergum filiæ, dicens: Tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore, Ex respondit dæmon: Non excedam. Pater, vt erat homo virtute præstans, Rosarium injicit in eius collum, dicens: Velis nolis excedes. Tum dæmon: Tollite, inquit, Rosarium, quia abscindit mihi collum, & tunc excessero. Respondit Pater: Minimè tollam: imò funes quosdam arripiens, minatus est se eum diuerberaturum, & sic excesit: femina autem non aliam speciē, ab eius abscessu, quàm mortuæ circumstantibus præbuit: solus

parens Deo confidens in oratione perstitit, ac tandem post hor
duas filia, nullo clamore prouocata, respirauit, & aquam per
Pater, antequam porrigeret, ter Dominicam orationem sal
tionemque angelicam repetiit, ea autem porrecta cõfestim ic
uatam morbo persensit, Patrem agnouit, dixitq; se protinus igna
ram omnium quæ accidissent; tam diri intolerabilesq; cruciam
fuerant, quos sustinuerat. Pater deinde narrauit ei totius rei hi
storiam, qua audita filia postulat baptismum. Sed quia nostrorum
nullus ibi præstò erat, iussit Pater eam prorogare baptismum a
reditum nostri Patris. Deinde ea sana & incolumi relicta, reuersu
ad suos. Petiuerat etiam atque etiam à filia, vt redderet sibi Rosa
rium, cuius beneficio recuperarat sanitatem, sed illa redditurum
ante baptismum negauit, quod facilè Pater permisit; illa ergo, i
cèt adhuc gentilis, Rosarium è collo suspendit. Dæmon, quo ma
ius antè lucrum hac in re venatus est, hoc nunc maiorem fecit a
cturam: cùm enim ad hunc locum rediissem, non filia modo, sed
etiam mater, maritus, & alij hoc spectaculo commoti, irrito e
mone & Bonziis, sacro baptismo sunt initiati.

E propugnaculis Cumanoscio & Iabe in dies veniunt homi
nes rogatum, vt ad breue tempus operam meam ipsis accommo
dem: sed quia aliis quibusdam gentilibus cœpi Christianæ ad
doctrinæ elementa tradere, non potui eorum desiderio satisface
re: facturus tamen, vbi hi satis instituti fuerint.

Christiani huius tractus Voiani feruentes sunt, & obedientes
Ecclesiæ filii; nulla inter eos crimina, quæ scandali occasionem
præbeant; nullus palam peruerso suo exemplo in legem Christi
nam delinquit. Tria hominum millia & septendecim hoc anno
peccatis absoluta sunt, & vsque ad 23 diem huius mensis Augusti
Anni 96, in quatuor propugnaculis sacro fonte perfudi capu
quadringenta octoginta tria. Et quia in hoc regno Fingen ma
gnus est Christianorum numerus, ex partibus Meacentibus, qu
primariis festis seruiunt Augustino, ex diuersis locis ad hanc Ve
ranam Ecclesiam confluunt omnes, maximè in hebdomade sa
cta, multa eleemosyna onusti in paupetes erogãda. Hoc anno
sanè centum viginti orizæ sacci collecti sunt, quos ipsi distribue
re: sicut & alia multa pauperibus necessaria. Hebdomadæ sanct
diebus vsque ad sanguinem in corpora sua sæuiere, aliasque mi
tas pœnitentias fecere; quo ardore Christianorum cõmoti Ethn
nici incipiunt autem præbere doctrinæ nostræ, multique eorum,
vt supra dixi, ceruices iugo Christi subjiciunt.

Cum iter haberem ab vno propugnaculo ad aliud, multi Chri
stiani

stiani ad excipiendum me obuiam prodiere, & inter eos puer decennis eques, eleganti vestitu, sic vt suspicarer esse filium Præfecti propugnaculi, cumque propiùs mei salutandi causa accessisset, dixit se esse gentilē, venisse autem rogatū, vt possit fieri Christianus. Vt ventum est ad propugnaculum, cognoui parentes eius esse Ethnicos, & colendis Chami & Fotochi impensè addictos: itaque dissimulanter puero respondi: quod ille aduertēs, mox primarios quosque propugnaculi Christianos sibi adsciuit intercessores. Sed ego respondi illis, quandoquidem parentes sint gentiles, facilè ab iis ex indignatione puerum adigi posse ad palinodiam: itaque puer magno cum dolore à me recessit. Verū ille non conquieuit, sed adiunxit sibi aduocatum filium Toni, eiusque matrem, & alios. Omniumque tot fuere preces, & singulatim vxoris præfecti, ipsiusque Toni, qui in se recipiebant noxam dubii euentus; vt necesse fuerit, post breuem aliquam sanctæ fidei doctrinam, eum admittere ad baptismum, quod & factum est. Petiit deinde à me Agnum Dei, sed veritus ne in manus parentum veniret, negaui; at sua arte & industria postea ab alio Christiano quendam extorsit: & inde se contulit ad oppidum, vbi parentes eius habebant suos redditus: ipsisque inscijs, fana Chami exussit, & statuas Fotochi comminui mandauit, & in ignem conjici. Parentes rei nouitate vehementer obstupefacti in puero decennu, percunctati sunt abeo, scirētne quid egisset, & quàm grauiter deliquisset in Chami & Fotochi. Puer animo admodum tranquillo iussit eos omni vacuos esse metu, nihil à se mali factum. Fotochi, quos adorarent, esse dæmones, & pro talibus habendos: rogare se vt aurem præbeant Euangelicæ prædicationi, & baptismum sanctum suscipiant. Hæc filioli concio tam efficax fuit, vt responderint, se Euangelium audituros: cumque puer illis ostenderet Agnum Dei obtectum & è collo suspensum, valde admirati sunt. Et ambo subjecerunt: Causa filii hactenus pepercimus nostris facultatibus; & Bonziis, vt suos Chami & Fotochi precarentur pro illo, annuos redditus attribuimus. Verū cùm ille nunc sit factus Christianus, cura illa opus non erit: itaq; Bonziis ilico mercedē illam ademere, magno deinceps desiderio anhelantes ad audiendā veritatem. At quia mihi tunc erat abeundum, non potui eorum voto satisfacere. Puer desertis parentibus contulit se ad propugnaculū, vt seruiret Tono, nec parua deinde fuere obstacula, quo minùs eius parentes audire verbum Dei potuerint. Sed diuino nutu sub festum Ascensionis reuerti ad propugnaculum, & tunc eos Christiano baptismo expiaui, iamque vitam Christiano dignam

agunt. Vnde liquet, quã mirabilis sit Deus in vocandis suis electis.

In hoc regno Fingensi vixit quidam Christianus, qui tandem Satana instigante fidem deseruit, & gentilitio more vixit: cuius filius annorum tredecim, quia à puero aliò amandatus est ad gentiles, ignarus se baptizatum, si quando incidebat in Christianos virtute præditos, optabat baptizari; sed quia propter parentes differebatur, tandem per hominẽ Christianũ curauit petere facultatem a Patre. Verùm efficacia baptismi non potuit diu comprimi. Pater enim homini respondit: Nihil opus esse sua facultate, puerum iam olim baptismi aqua tinctũ; nec se repugnare, quin deinceps vitam Christiano congruentem agat. Dici non potest, quãtam adolescentulus ex hoc responso ceperit voluptatem: & illico ad hunc locum Voianum aduolauit: mihique patefecit, se perpetuam quasi mœstitiam cordi habuisse infixam. Se a Patre crebro vocatum vt cum eo adiret delubrum Chami & Fotochi, sedulo tantùm ei paruisse, cùm aliter non posset: sibi semper Fotochi dum oculos in eum conjiceret, visum similem dæmoni, & ideirco nec adorasse, imò se semper ab illo, sicut & à Patre, quòd gentilis esset, abhorruisse: optasse se semper Christo nomen dare, & quoniam sacri baptismi vis iam in se prodita esset, immensas ei gratias Deo optimo maximo agere, paratumque se more aliorum Christianorum peccata ad pedes Sacerdotis patefacere, & quoniam à parentibus tanta iniuria affectus esset, se in posterum alium Dominum & Patrem non agniturum, nisi Christum, ac ad firmandam conseruandamque animæ salutem necessarium videretur, nunquam Fingum redire, se id facturum, omniaque reliqua secundùm Ecclesiæ iussa & leges dispositurum.

In ditione, dicta Cutama, quæ tribus quatuórve leucis abest Amacusa, vbi Pater quidam inuigilat multis Christianorum locis obeundis: superiori anno bis mille confessiones auditæ sunt, baptizati verò sunt adulti viginti-duo, & in iis duo viri honorati famuli Taicusu, qui est vnus ex maximis Iaponiæ Dominis. Multo iam tempore illi anhelarant ad baptismum: sed veriti ne eis displiceret illi domino, distulerunt. Interea contigit eos venire Nangasachum, vt Domini sui negotia quædam tractarent, & a reditu percunctatus eos est Taicusu, factine essent Christiani: responderunt, se differre, eo quòd non perspecta sibi esset ipsius voluntas: tum ille subiecit, si vellent fieri, fierent tempestiuè. Itaque Domini consensu impetrato, & optima audiendi Euangelii occasione oblata, ambo libentissimis animis salutaribus aquis capita sua subdidere.

Idem.

Idem Pater in quadam missione profectus est in regnum Sassumanum, audiendorum ibi Christianorum causa, qui inde vel Sian vel Manilam discedebant. Iuuenis Christianus, qui in Regni penetralibus morabatur, fortuitò, aut potiùs duce diuina prouidentia, venit expiscatum, an Pater aliquis in illis locis maritimis degeret: vbi cognouit esse, ingenti lætitia deserta paterna domo, quæ longissimè aberat, aduolauit vt Patrem conueniret. Ferebat hic iuuenis ex collo sub vestibus effigiem B. Virginis depictam thecæ inclusam, quam emerat à femina gentili, cuius maritus fuerat Christianus, & iam obierat. Viuebat non solùm in loco gentilibus referto, sed etiam habebat parentes & cognatos infestos fidei Christianæ inimicos: quocirca etiam à Patre, Matre, & maiore fratre magnas sustinuit persecutiones & contumelias: nonnunquam eum conspuebant, aliàs verberabant, vt eum perverterent, sed intrepidus iuuenis omnia patienter tolerauit, imagine nunquam, nec nocturnis nec diurnis horis, è collo deposita. crebrò etiam in cubiculo clàm sese colligens nixus genibus accepta in manus effigie B. Virginē alloquebatur, fluentibus inter preces vberrimis lacrymis, eamque rogabat, vt constantiam & robur in perferendis domesticis probris à filio suo sibi exoraret. Oratione autem finita imaginem rursum pectori applicabat. Persecutio hæc plus anno durauit. Tanta consolatione perfusus est, cùm se abiecisset ad pedes Patris, confessionis causa, vt negaret se verbis posse exponere. Post confessionem autem dixit, se velle in alia Christianorum regna, deserto patrio solo, aufugere, vbi animæ suæ tranquillitatem meliùs tueri possit.

In quodam regni Sassumani loco inter gentiles omnes vnus agebat Christianus, cuius vxor totaque familia quoq; erat gentilis: filiola autem octennis, cùm videret Patrem crebrò vacare diuinis precibus, coniectis in eum oculis, vehementer recreabatur. Cùm ergo aliquando Pater iter longinquum nauigio susceperturus esset, & familiæ valediceret, filiola comprehensa veste Patris cum lacrymis exclamauit: Pater, pater, duc me tecum, & fac me Christianam, atque age, vt viuam inter Christianos, quia mater mea est infidelis, & non possum cũ illa manere. Pater vehementia precum & copia lacrymarum permotus, spopondit se post reditum omnē operam, Deo propitio, daturum, vt & baptismum suscipiat, & vitam inter Christianos reliquam transigat. Ac vix potuit eam à se diuellere, proptea quòd nullus ibi esset Christianus, quicum illa de religione Christiana sermonem instituere posset.

Gentilis quidam tendens Manilā, aliquot diebus ante reditū

nauis in Iaponem, postularat baptismum, sed quia statim abnegandum erat, non potui desiderio suo facere satis, & magna consolatione conscendens nauem dixit: Etsi nondum sim factus Christianus, indagabo tamen omnes vias, vt quamprimum fiam, vel certè sanguinem profundam propter Christum. Accidit, vt nauis delata sit in oram Chinensem. Chinenses suspicati esse praratas, armata manu nauem inuadunt, lethale vulnus homini, de quo agimus, infligunt, ille coram aliquot vectoribus Christianis occumbens, professus est palàm se in lege Christiana mori, omnes Chami & Fotochi ceu dæmones abominari, rogaréque omnes præsentes, vt se opifici cœli terræque commédét tanquam Christianum. Iste baptizatus non fuit, eo quòd nullus ibi adesset, qui baptizandi modum calleret, omnesq; boni illi viri existimarunt, desiderium salutis illi satis fore ad obtinédam salutem: nec dubito Deum, qui est omnis misericordiæ fons, pro immensa sua clementia, bonam eius voluntatem respecturum.

DE RESIDENTIA SCHICHINA.

IN insula Schichi olim versatus est Pater Cosmus Turrianus, qui fuit primus Sacerdos, quem in Iaponiam secum duxit Pater Franciscus Xauerius, ibique hanc vitam cum altera cómutauit, firma spe fretus, omnes in Christi Ecclesiam concessuros, sicut & multi tunc per baptismi januam concesséré: quos alii innumerabiles eodē desiderio accēsi secuti fuissent, nisi insulæ Dominus gētilis verbo Dei silētiū imperare ausus fuisset. Ita nihil effectū est totis annis viginti quinq;: donec ante paucos annos Augustinus Ecunocamedonus mandato Taici insulam ferro armisque subegit, ac militi cuidam, nomine Vincentio Fuicomondono veteri Christiano, filio Iacobi Fibiæ Rioquies, qui erat vnus ex honoratissimis antiquissimisque Christianis Sacaianis, attribuit. Cuius Iacobi ædes inde à primis initiis nostris præbuere hospitium, & in iisdem sacrum Missæ semper factum est, & administrata Christianis Sacramenta, donec nostri propriam Domum in ea vrbe acceperunt. Hic Vincentius, vt talis Patris filius, simulatque Augustinus Scichinam ditionem cum suis opidulis in cum transtulit, postulauit à P. Viceprouinciale Patrem vnum & vnum fratrem, qui ibi Residentiam haberent. Quorum opera omnes gentiles baptismo susceepto in cœtum Christianorum adscripti sunt. Pro ædificanda Ecclesia locum commodissimum, suo finitimum, designauit:

designauit: & erecta est Ecclesia satis magna, si persecutionis rationem habeamus. licèt ingens lapidum, lignorum, aliarumq; rerum necessariarũ materia iam parata sit ad pulcherrimam Ecclesiam excitandam, cũ omnia impedimenta fuerint summota. Hæc Scichina ditio constat quatuordecim villis, in quibus exstant quatuordecim Ecclesiæ: & licèt olim admodum populosa fuerit, nunc tamen per bella mirè est diuexata & exhausta. Mille octingenti nonaginta tres confessione, ac duodecim quidem supra quadringentos generali, de tota vita anteacta, omnia peccata expiarunt.

Tonus, qui anno præterito ad bellum Coraianum profectus est, quosdam consanguineos cum vxore in ditione reliquit, qui patriam gubernarent. Hæc mulier ab ineunte ætate baptizata fuerat Sacai, factisque semper ostendit se in fide Christiana animosam & constantem. Toto autẽ illo quadriẽnio, quo bello Coraiano distentus fuit maritus, velut erat nobili orta prosapia, ita tanta prudentia rem familiarem administrauit, vt licèt quadraginta ancillis pro re domestica curanda vteretur, nunquam tamẽ vlla inter eos extiterit dissensio, vel praui exempli nota. Vnde cùm præclarè Marthæ officio fecisset satis, consilium cœpit de officio quoque Mariæ non negligendo, atq; eo ordine omnia disposuit, vt ipsa cum omnibus feminis ter quotidie vacaret orationi, manè, a meridie, & vesperi. Nocte post factum conscientiæ examen in Oratorio suo flexis genibus recitabat Litanias, & omnes feminæ respondebant. Quotidie audiebat sacrum Missæ, & lectionem aliquam spiritualem, vel res gestas Sanctorum audiebat vel legebat. Confitebatur & communicabat frequenter, & idem volebat facere alios suos. Die Veneris faciebat disciplinam, & ieiunabat, atque alia plura ex deuotione faciebat. Hebdomade sancta occultè se ad sanguinem vsque cædebat, sic prorsus, vt de moderatione admoneri debuerit. Sicut ad misericordiã à natura propensa est, ita in eleemosynis faciendis assidua est, & perliberalis.

Maritus ex Corai miserat damascenos pannos variorum colorum elegantissimos & magni pretii, ad filios aliósque domesticos vestiendos: verùm illa, licèt iuuenis, existimauit potiùs illos in vsum Ecclesiæ conuertendos, & conficiendas tres vel quatuor, quas vocant, casulas, frontalia, pluuialia, aliáque ornamenta pro hebdomade Sancta: misit quoque pecuniam ad comparandas candelas in vsum sacri cenotaphii. In festo Sacramenti, post sumptum Domini corpus, quoniam aliud non habebat, obtulit vrnam admodum pretiosam, qua nunquam vsa fuerat, eaq; aram

B. Vir-

B. Virginis ornatu necessario instruximus. Alias misit cingulum argenteum. Denique sic addicta est Ecclesiæ, vt quicquid muneris aliunde accipit, id vel totum vel magnam partem transferat in vsum sacrum. Si quando etiam odoratur Patrem vel fratrem velle aliqua opus habere, statim eam impertit. Certè illa, tum sancta hac & pia viuendi ratione, tum assiduis precibus & meritis, apud Deum impetrasse videtur, vt maritus è bello maximisque & apertissimis periculis saluus & incolumis redierit. qui simulatq; e naui egressus est, non ad ædes suas, sed ad Ecclesiam recta se contulit, & humi prostratus ante altare Deo Domino nostro cũ multis lacrymis gratias egit, pro beneficiis è diuina eius manu acceptis: ac deinceps sedulus in frequentanda confessione & communione extitit. Ex Corai aliquoties scripsit in Scichi ad suos famulos, si nulla re vellent grauare conscientiam suam, omnia facerent ex consilio Patris; petiueratque à Patre, vt libere eos in omnibus cõmonefaceret, ne fortè alicubi peccarent. Legis diuinæ præuaricatores, aut qui aliis sunt scandalo, conjicit in carceres, vnumquemque vult secundùm magnitudinem delicti puniri; pacificaque sua gubernatione rem Christianam promouet plurimum. Natalitiis feriis, misertus pauperum qui è longinquis locis magno numero occurrerant, omnibus affatim ciborum subministrari jussit.

Tota Quadragesima nihilo discrepauit ab hebdomade Sancta: nam non feria sexta tantùm, sed etiam magna parte septimanæ factæ sunt diuerberationes ad sanguinem. Pœnarum varia genera omnes, vsque ad pueros ipsos, sponte subiere. quidam se alligabat cruci, & brachiis bina saxa appendebant, vt difficulter progredi possent; alii se in limen Ecclesiæ abjecerant, vt pedibus ingredientium calcarentur: quod magnam multis attulit admirationem, maximè quòd nullus eis autor talia faciendi fuisset.

Tonus in Quadragesima quoque die Veneris post sacrum pedes visebat aliquot villarum Ecclesias. Deinde jussit omnes consanguineos & famulos congregari, vt illis capita quædam de modo confitendi prælegerentur, vnde factum est, vt de multis aliis piis rebus sermo institueretur. Die Iouis sancto multi cõmunicarunt, Tonusque ipse nõ modò omnibus interfuit officiis, sed etiã totam noctem magna religione consumpsit in custodienda sacra Eucharistia.

Sabbato sancto elegans erectum est baptisterium, in quo plures ducentis salutaribus sunt expiati aquis, tum qui illius erant patriæ, tum qui ex Regno Fingensi aduenerant. Ex quibus non nulli erant, quibus multis iam annis annunciatum erat Euangelium, & tamen

tamen nunquam cultu idolorum abstinuerant: nunc verò, post verbum Dei auditum, baptismi Sacramento se subdidere, & tantam affectionem deinceps ad Christianam religionē declararunt, vt nullius alterius rei illos amplius pœnituerit, quàm quòd tot retro annis tot meritorum jacturam fecerint.

Et quoniam his in locis vberrimus est Sodalitatum fructus, hoc anno 96 fundamenta jacta sunt nouæ confraternitatis, cuius caput erit Tonus ipse: officia autem illius sustinebunt viri genere nobiles. Tonus inita præfectura mox constituit, vt 20 orizæ sacci erogarentur in pauperes, cæteri quoque pro sua quisque facultate in eundem finem aliquid communicarunt. Tertio post inchoatam sodalitatē mense eximius eius fructus se prodidit: licèt enim in illa multi sint pauperes, tamen omnes gaudent se ansam habere exercendæ misericordiæ. A tribus milliaribus confluunt, vt officio defunctorum interfint. Ex iis, qui vxores suas repudiarant, & alias duxerant, erant nonnulli, quibus constitutum erat potiùs mori, quàm ad priores redire vxores: & tamen, vt aditum ad hanc Confraternitatem obtinerent, ad priorem cum magna omnium ædificatione reuerterunt. Christiani, qui in villis degunt, vt cognouerunt in Scichi (qui primarius est locus & sedes Toni) esse sodalitatem inchoatam, ab omnibus etiam atque etiam postularunt in eam admitti. Erat in insula villa plena rusticis piscatoribus, qui ob ingenii stuporem parum erant doctrinæ Christianæ capaces, ac cultui idolorum ita addicti, vt quædā etiā idola domi etiam tenerent: sed tandem veritate cognita errorem agnouere, magnáque doloris de peccatis præteritæ vitæ testimonia dedere, sic prorsus, vt publicè etiam in Ecclesia in sua corpora flagris desæuierint. Dum hæc fiunt, rarò contingit in Iaponia, vt idola sua abscondant, nec faciunt nisi homines rusticani & abjecti; nam cùm Iaponii ferè viuaci ingenio judicióque sint præditi, simulatque aures præbent catechismo, videntque doctrinæ Christianæ veritatem euidenter demonstrari, partim sua sponte vel idola comminuunt, vel in flammas conjiciunt, partim, quod à pluribus fit, ad Patres & fratres adferunt publicè exurenda. Piscatores iam dicti, quoniam pauperes sunt, & a natura simplices, consuērant & festis diebus piscari, sed cùm de ea re moniti essent, vt ob inopiam rei familiaris non cessarent, factum est, vt nihil piscium ceperint, diebus autem feriatis copiam tantam, quantam alias nunquam: atque ea de causa & firmiores in fide & in festis celebrandis facti sunt religiosiores.

In alia villa magna nonnulli erant, qui nondum ex animis penitus

nitus

nitus euulserant idololatricas cogitationes, sed quando eos cepido cepit nomen dandi Confraternitati Domini nostri, velum superiorum errorum ab oculis eorum summotum est, & cœpere alii ex montium cauernis, alii ex arcis sua producere idola, numero circiter viginti, & in omnium præsentia, agnito errore, Vulcano tradere. Ipso Ascensionis D.N. festo, (quod primũ fuit Cõfraternitatis) quadringẽta nomina in eã relata sunt: ac vt festũ illud solenniore ritu & pompa celebraretur, P. Rector è Collegio aliquot fratres misit, qui sacrificium Missæ cum instrumentis musicis peragi curarent. Tonus cum tota familia aliisque multis confessus est, & communicauit. Magnus ex illis cõcursus est factus, nec sine concentu musico, quo alii aliis, more suo, congratulabantur. Eodem die plus quam quingentis egenis epulum datum. Dominus noster, pro sua admirabili sapientia, populum hunc iuuat iuxta rationem fidei vniuscuiusque, alios ærũmnis & morbis monendo, alios castigando, vt in fide confirmenter, & bono aliis sint exemplo. In his villis, quia nulli ferè sunt medici, homines perfugium extremum ad Christianum quendam, cui Ecclesiæ cura incumbit, habent, & ab eo morborũ suorum poscunt antidota: qui vbi videt pauperes tanta contentione vrgere auxilium, alios remittit ad misericordiæ diuinæ thesauros, aliis præscribit, vt nonnihil aquæ lustralis bibant, & certas aliquot preces recitent, aliis verò, vt paululum ligni ex arbore, in qua superioribus annis apparuit crux, in aquam immergant: atque ita in tribus quatuórve villis viginti vel triginta è tertiana febri integram sanitatem recuperarunt.

Feminam quandam, post superstitiosos quosdam ritus exhibitos, inuasit iure suo dæmon, verùm illa ex nimiis doloribus clara voce exclamante, dęmon quidem excessit, sed eam penè mortuam dereliquit. Factis autem exorcismis, & aqua benedicta ei porrecta, ad se rediit, ac de anteactæ vitæ lapsibus dolendo viam omnem deinceps Satanæ occlusit.

In villa quadam cùm rusticus quidam admonitus esset, ne die Veneris vesceretur carnibus, illeque admonitionem contemneret, factũ est, vt postea miser ille ex arbore delapsus factus sit claudus: cuius rei causam villani dicto peccato attribuere.

Tribus aliis in alia quadam villa Christiana, qui vitam parum fidei congruentem ducebant, infausti casus accidêre. Vni vtrique pes, alter brachium confractum est: Tertio singularis quædam corporis deformitas contigit. Omnes autem agnita culpa vitam correxere.

Misseri

Mulieri cuidam piæ maritus erat in rebus ad salutem animæ attinentibus æquo languidior; vnde diuino iudicio euenit, vt agros eius inuaderent vermes, qui omne semen sic arrodere solent, vt nulla reliqua sit spes messis. Mulier verò, vt hanc pestem auerteret, contulit se ad Ecclesiam, & toto pectore promisit Beatiss. Virgini se certum orationum pensum persoluturam. Vt rediit, omnes vermes inuenit, nullo detrimento allato, mortuos. Quo euẽtu obstupefactus maritus, deinceps in colendo Christo cœpit esse ardentior.

Adolescens quidam, cùm sodalitati adscriptus fuisset, rem habuerat non publicè, sed clam tantùm cum coniuge aliena: vbi res ad Confraternitatem perlata est, Superior, qui est quasi primarius quispiam aulæ præfectus, hominem monuit de peccato. Sed quia non se correxit, propter alia quędam delicta in vincula coniectus est. Cumque mortis sententia in eum lata esset, Ecclesiæ quidem interuentu vita ei condonata est, sed exilii pœnam omniumque bonorum iacturam defugere non potuit.

Celebris quidam Magus, dæmoni admodum familiaris, ad villam quandam dictam Futaie secessit, vt pauperes quosdam rudes & imperitos deciperet. Res defertur ad Christianum Ecclesiæ curatorem; is illico monet omnes Christianos, ne eum hospitio suscipiant. Vnus suscipit, sed diuina vltio non diu abfuit. Filius eius submersus est in aquis, eo loco vbi nullum erat submersionis periculum: insequenti verò luce ingens saxum è monte deuolutum est in eius domum, hominemque suo casu ita obtriuit, vt vix viuus, à populo Christiano, qui mox vndique ad fragorem auditum accurrit, & crimen dictum ei exprobrauit, è ruinis extrahi potuerit.

In eadem villa Futaiana aliud accidit relatum à Sene optimo Christiano, qui in Ecclesia omnium fidelium personam sustinet. Mos est operariorum illius ditionis, tempore pluuio, vasis aquam excipere, qua sudo cœlo irrigare possint hortos & agros. Quoniam autem aliquando cõtigit vasa, licèt plena, nullam reddere, etiam post omnia impedimenta remota, aquam; vocarunt veneficum, qui suis ritibus diabolicis & inuocationibus superstitiosis effecit, vt defluxerit, idq; in multos annos perdurauit. Hoc verò anno cùm rustici in Beatissimæ Virginis Confraternitatem adscripti essent, & anteactæ vitæ lapsus erroresque cum dolore animi patefecissent; ac statotempore ad excipiendam aquam necessariam reuersi animaduerterent more suo non defluere,

non

non iam ampliùs ad Magos, sed ad Ecclesiam confugêre, certio-remque de tota re fecerunt senem, eumque etiam atque etiam rogarunt, vt ipse preces aliquas supra vas aquæ recitaret, se iam magicis superstitionibus nuncium remisisse. Senex purgauit se quantum potuit, & re considerata in hunc modum secum est ratiocinatus: Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores robustioresque in fide reddentur: si autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigescent, & pluris facient fraudes & veneficia Satanæ, quàm ritus & preces sacras. Tandem tamen existimauit eorum voto satisfaciendum, multisq; eius loci Christianis comitantibus ad locum contẽdit, & primũ flexis genibus Litanias de Sanctis deinde Symbolum Apostolicum recitauit, & mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit.

DE SEMINARIO ARIENSI.

HOc anno in Seminario de Societate vixêre sedecim, quique Patres & vndecim fratres. Pater quidam cum fratre vacat instituendis Christianis. Alii verò concionibus, confessionibus, excursuque per villas hos nouos Christianos, quoad per Seminarii occupationes licèt, juuant. Quo studio & simul Confraternitatis beneficio factum est paulatim, vt hoc anno septies mille & septẽdecim confessiones sint factæ; Patrêsque omnes caritatis rationes inierint, vt etiam illi, qui nũquam antè hac Sacramentum hoc vsurparant, adducerentur, ac vt tam senes quam juuenes ad certas orationes memoriæ mandãdas permouerẽtur. Qua opera non dubitamus factam rem Deo gratissimam.

Numerus eorum qui in Seminario degunt, hoc anno, quã superioribus, major est: attingunt enim vigesimum-primum supra centesimum, è quibus nonaginta tres sunt discipuli, reliqui, etsi litteris operã non dent, tamen exercitia tractant, quæ multũ possunt Christianæ religionis propagationi. Hoc anno puer vnus Seminarii relictis multis sanctitatis signis obiit.

Seminarium in quatuor classes distributum est, & schola, qua ars scribendi traditur. In vna earum traduntur antiquitates Iaponicæ, iis qui cursum Latinæ linguæ absoluerint: quod admodum vtile est, non tantùm ad habendas conciones, sed etiam ad agendum cum Iaponiis antiquitatum Iaponicarum gnaris. Tres reliquæ classes sunt Latinæ linguæ. Alii clerici exercent se in pingendis imaginibus in oleo, quod sanè affabre faciunt, vt cognoscit

potuit ex iconibus ad V.P. alias missis: alij incidũt eas in æs, & varia exemplaria ex Europa allata accuratè imitantur. Multi item in Seminario sunt, qui variis instrumentis tam scitè & peritè ludant, vt omnes admirentur. Quotidie horas definitas habent, tum cantu firmo exercendo, tum etiam pulsando organo. Officia diuina magna deuotione celebrant, cum omnium non nostrorum modò, sed etiam externorum, qui præsentes sunt, consolatione. P. Viceprouincialis hoc anno 95 ad Seminariũ dedita opera profectus est, vt quindecim eius loci alumnos in Societatem reciperet, Lusitanos quinque, & Laponios decem. Seminarij discipuli in aduentu eius multa affixere ænigmata, versus, & orationes Latinas, quæ res omnibus summam attulit voluptatem. Multi alii etiam atque etiam in Societatem admitti petiuere; sed, quia in admissione accurate examinantur & probantur eorum dotes instituto Societatis congruentes, ostium illis nondum patefactum fuit. Multi sic litteris addicti sunt, vt deprehensi sint in mediam noctem chartis inuigilasse. Ad fouendum autem hunc ardorem per annum multæ orationes Latinæ habentur, lectiones & compositiones instituuntur, & præmia in eos, qui cæteris antecellunt, distribuuntur. A Seminarii auditoribus hoc anno duo dramata Latinè data sunt, alia præterea lingua vulgari, ac vtraque quidem cum magna omnium spectatorum voluptate. Quamobrẽ magna nobis suppetit gratias Deo agendi materia, quòd in has partes, tã ab orbe Europæo remotas, inductas videamus istas Societatis nostræ exercitationes. Ac sanè ita iam in perorando quidam sunt exercitati, vt dum locus idoneus occurrit, non se modò ipsos, sed auditores quoque ad vberrimas lacrymas vi dicendi permoueant. Quotquot autem liberos habent in Seminario, nullum finem faciunt gratias agendi Deo, quòd tantum, tum in Dei rerumque diuinarum, tum litterarum quoque cognitione, progressum fecerint. Eò cùm vnius parens nuper venisset, omnibus & singulis pueris aliquod munusculum impertiuit. Vt autem addicti sunt studiis litterarum, ita imprimis vacant legendis Sanctorum historijs. Frequentatione sacramentorum, & maximè Confessionibus generalibus, maximè pietatem suam alunt & promouẽt. Trigintà ex eorum numero Concilij Tridentini Catechismum pro Parochis factum audierunt, non sine eximio fructu, vt apparet ex concionibus quas faciunt, & ex doctrina Christiana tradita in vicinis circum Arimam locis.

Hoc anno 20 primæ classis auditores absoluere linguæ Latinæ lectiones, cum tanto fructu, vt non solùm officio Magistro-

rum fungi, sed etiam rem Christianam egregiè iuuare & sustentare possint. Rebus piis & spiritalibus admodum sunt addicti: nam cùm in festo Natiuitatis Christi excitassent præsepe admodum elegans, nullus fuit, qui non puero IESV, quicquid præstantissimum haberet, offerret: imò quidam obtulere disciplinas, cilicia, & orationes pro Ecclesiæ Iaponicæ necessitatibus. Et quoniã frequenter de rebus spiritalibus collatio sermóve instituitur, omnes animo admodum sunt tranquillo & quieto. Tempus recreationis impendunt rerum Ecclesiasticarum cantu, & variorum instrumentorum pulsatione. Hoc Seminarium, ob hanc viuendi rationem, tam bene vbique audit, vt multi adolescentuli desertis parentibus è longinquis locis huc ventitent, vt postulent admitti in Seminarium, alii etiam ad P. Viceprouincialem ea de causa confugiant nec Iaponij solùm, sed & Lusitani.

DE COLLEGIO ARIMENSI EIVSQVE RESIDENTIIS.

IN vrbe Arima sita in pede propugnaculi Arimondoni, præter P. Rectorem, ordinariè degit Sacerdos vnus cum vno duobúsve fratribus. Reliqui verò Patres & fratres in alias Residentias sunt distributi, ordinariis suis occupationibus distenti. Hoc anno baptizati sunt Arimæ homines adulti 180, præter infantes qui cõtinenter baptizantur. Confessi autem sunt 6514. communicarunt duo millia, eoque plures.

Tempore Quadragesimæ magnus extitit ardor, multæ flagellationes vsque ad sanguinem. Quoque die Veneris sermo habitus est de Passione, quo absoluto Christiani vnà simul faciebant disciplinam. Idem factum in villis circum Arimam, opera Patrũ, Fratrumque, & clericorum, qui eodem die varia loca obibant.

Beatiss. Virginis Sodalitas Christianis magnum fructum attulit, maximè per sacramentum Confessionis. nullus enim ad eam admittebatur, cui non perspecta essent præcipua quæque fidei Catholicæ mysteria: dum enim Pater per villas discurrit, fratres & Clerici dant operam rudiorum institutioni. Post Missam ordinariè habetur Concio; vesperi autem de concione audita collatio cum magno ipsorum fructu.

Patri existenti in villa quadã nuncius affertur, anum plus quã septuagenariam laqueo sibi vitam sustulisse: laqueũ quidẽ quendam præcidisse, cùm rem persensissent, sed humi delapsam nihil se commouisse. Postea tamen quia signa quædam præsentis adhuc

animæ dedit, Pater re cognita, licet longè ab eo loco abesset, nocte ad eam se contulit, & cùm spirantem reperisset, confessionem eius audiuit, & sic è vita excessit.

Pater quidam, dum iter instituit ad ægrum confessionis audiẽdæ causa, euocatur ad alium item ægrũ: cõfessionem eius audiit, & paulo pòst animam Deo reddidit. Prior verò æger, cuius causa fuerat euocatus, facta confessione integræ sanitati est restitutus.

Feminæ duæ multis annis sua aliarumque opinione habebantur pro Christianis, & aliquoties vsæ erant Pœnitentiæ Sacramẽto: diuino tandem nutu factum est, vt patefieret, eas nunquã fuisse baptizatas. itaque baptizatæ sunt in ætate admodum prouecta, ac pro hoc singulari beneficio immensas Deo gratias egere.

In ditione Arimana, etsi in loco, dicto Tataqu, nondum in pristinum statum simus restituti, tamen recenter erectæ sunt duodecim Ecclesiæ, eæque ferè omnes satis amplę & capaces; in quo opere Christianorum imprimis, atque etiam mulierum, quæ lapides cum magna voluptate sua sponte apportabant, industria apparuit.

Maxentia soror Arimondoni, iam vidua, olim Status Isafai, quĩ est inter Arimam & Omuram, Domina nobilissima, quę ante annos septem Christiana sacra suscepit, hoc anno 96 in Domino obiit. In cuius vita & morte quanta sanctitas eluxerit, ex litteris P. Rectoris Arimani hîc describã: Heri, inquit, qui fuit dies S. Marco sacer, terrę mandauimus Maxentiam, magno tum vrbis totius tum nostro etiam luctu: suæ enim virtutis odorem longè lateque in omnes homines sparserat: etsi luctum illum non parum imminuit mors eius sanctissima. Ego pauca tãtùm, quæ de ea superioribus hisce annis didici, annotabo. Tanto desiderio flagrabat placendi Deo, vitamque ad sanctissimarum quarundam legum normam sic adaptabat, vt in religiosorum numero omnium religiosissima meritò videri posset. Magnos progressus in rerum diuinarum cognitione eamdemque intimo sensu fecerat: submissione sui inter pares excellebat. Postquam continenter cœpit apud me errata sua in confessione explicare, deprehendi in ea inusitatam solicitudinem procurandæ suę salutis, quam cum temporis progressu etiam auxit. Nihil per hoc omne tempus vnquam ei indicaui de rebus ad gubernationem tanti populi, cui prærat, attinentibus, quin libentissimè obsecuta sit: ea promptitudine declarans, se oculos mentis in vnam Dei gloriam animęque suæ salutem habere defixos. Tam purã habebat cõscientiam, vt lapsu quantumuis minimo eam fœdari putaret: itaque simulatque vel

minima dubitatio de re aliqua incidisset, faciendáve vel omittenda esset, ilico ad Ecclesiam confugiebat, vt consilio Patrum vteretur. Atque hanc rationem vitæ inde à recepto primùm baptismo tenuit vsque ad initium præteritæ Quadragesimæ, in qua videtur spiritus sanctus ampliorem in eam effudisse gratiam, vt eam quasi compararet ad profectionem in cælum. Nam tanto desiderio salutis & vitæ æternę tunc accensa fuit, vt nec finem nec modum, tam pœnitentiæ quam deuotionis Christianę excitationibus, poneret. Quotidie, nullo frigoris aliorúmve incōmodorum respectu habito, sacro Missæ intererat: nec domum nisi auditis omnibus, quę in Ecclesia fiebāt, sacris repetebat. Vide dedita erat ieiunio, & mortificationi in prætermittendis illis rebus, quas alioquin licitè facere poterat. Licèt multa bona faceret, parum tamen se fecisse arbitrabatur, & idcirco a Patribus sæpe petebat, quid ad Deo magis placendum facere possit: à primeiam feminis sedulò expiscabatur, quid ipsę facerent ad concilidum sibi diuinum fauorem, vt eas imitaretur. Votum castitatis ediderat. Quoque mense post factam confessionem singulari animi sensu sanctiss. Eucharistiæ sacramentum suscipiebat. Eadem quarta Quadragesimæ hebdomade, voluit confessionem inde ab anno susceptæ Christianæ religionis iterare. Aspero cilicio nocte diuque carnem domabat, aliquot dies sine vllo cibo, reliquos vero tenuissimo, nēpe cruda oriza nonnihil in aqua madefacta, trāsigebat. Qualibet nocte in corpus suū licèt tenellum flagro grassabatur, ac bis quidem vsque ad sanguinis profusionē. Toto Quadragesimæ tempore bis templum adiit, manè & vesperi, ac vesperi quidem aliquoties venit pedibus nudis. Lecto nunquam per eōsdem vsa. Ante mediam noctem euigilabat, & vsque ad ortā lucē orationi instabat. Vtebatur libro, in quo idiomate & characteribus Iaponio descripta erat Christi Domini nostri Passio: eamque magno cum pietatis sensu nocte perlegebat innixa columnæ cōmodæ, in qua non semel deprehensa est tenens manu librum, cū ardentem eam somnus legentem corripuisset. Hoc viuendi tenore tantam admirationē toti ciuitati huic attulit, quæ sciebat eā in summis voluptatibus, vt solent nobiles quęque feminę in Iaponia, educatam & enutritam: vt Domino Deo placuerit, ad meritum augendum & parandam maiorem coronā in cælo, eam plusquam grauidragenariam tandem dejicere in lectum, quod factum est feria quarta hebdomadæ sanctæ, qua ad communionem diei insequentis se comparabat. Cùm autem ad Ecclesiam per morbum ei non liceret, multis verbis vsque ad extremum se doleret illud fre-

re offen-

re ostendit. Tam graui autem ęgritudine decubuit, vt intra dies quindecim spiritum Deo reddiderit, inter dolores corporis vehementissimos tanta patientia vsa, vt nullum vel minimum signum impatientis animi dederit, sed iuges Deo gratias egerit. Vno ante mortem die, cùm cuperet per confessionem Deo reconciliari, Pater ex ea percunctatus est, num haberet aliquid, quod conscientiã contristaret? respondit nihil, nisi quòd corpore Dominico nõ cõmunicasset. Postero die, cùm mihi indicatum esset morbum idẽtidem ingrauescere, adii illam, & animaduerti eam morti vicinã: cumque cæpissem de rebus diuinis sermonem instituere, nõ aliud illa loquebatur, quàm de gratiis Deo agendis, & nunc nomen IESV, nunc MARIAE inclamabat. Cùm verò animarem eam ad piè moriendum, non solùm non dolorem vllum concipiebat ex commemoratione mortis: sed me etiam plurimum solabatur, respondens: Pater iam tempus pręstò est. Sic enim fidem, spem, & voluntatis suæ cum diuina conformationẽ declarabat. Cùm hora mortis aduenisset, trium Dominicarum orationum & salutationum angelicarum spatio, vt mihi visum est, conticuit, & sic magna cum quiete, nullo motu, vel capite, vel manibus, vel ore, sed nec vllo alio signo edito animam efflauit. Priusquam expiraret, manui eius imposui calculũ benedictum, illaq; ter dixit IESV, MARIA, ad consequendam Indulgentiam plenariam. Hic fuit vitæ huius piæ Maxentiæ exitus, qui nullum non ad lachrymas commouit. Atq; hæc mihi scribenda occurrerunt, ad consolandos tum nostros, tũ Christianos, qui eam cognouerunt, & ad gratias Deo agendas, qui nouit electos suos tãtis opibus cœlestibus locupletare. Patres nostri septendecim Missæ sacra in eius ægritudine & morte dixere, eamque in Ecclesia nostra loco idoneo humauere.

DE RESIDENTIA CINGIVÆ.

IN hac residentia hoc anno confessi sunt homines 1604, cõmunicarunt 180, in facie Ecclesiæ Matrimonij sacramento copulati 192, baptizati 212. Subjiciam quædam quæ accidere: Dæmon obsedit feminam quandam, eamque vehementer diuexauit, ementiendo se esse eius matrem, ipsam a se prima ætatula educatam, ac tandem matrimonio traditam: cumque, inquit, me sustentare nollet in gentilium ditionem, ad cognatos coacta sum discedere: vbi, dum ad extremam vsque ætatem vixissem, semper flagraui desiderio moriendi in regione Christianorum, ac coacta sum mori inter gentiles. Quod verò peius est, illa nunquam pro salute animæ meæ vel vnam orationem Dominicã aut salu-

tationem Angelicam recitauit, & idcirco iam constituit tantum scelus vlciſci, eamq; affligere. Quę cùm Christiani audierint, impetabant Dæmoni, vt ex illa excederet, aduocaruntque Patrem vt ei confiteretur de peccatis, verùm illa noluit. Pater vt aduenit, humeris eius imposuit Breuiarium sanctę memorię Beati Francisci Xauerij, ac paulo pòst dęmon fassus est, se non posse diutius ibi hęrere, se velle discedere; licèt dum Christiani instarent, vt excederet, responderit se iam esse decrepitam, & ideo non posse discedere. At tandem discessit, mulier autem valde fessa & afflicta fatebatur, se nihil omniũ, quę à pręsentibus narrabantur, meminisse. Alius similiter Christianus in rebus ad salutẽ animę pertinentibus admodum languidus, beneficio eiusdem Breuiarij applicati, ilico liberatus est à dęmone, qui eum grauiter diuexabat.

Adolescentulam quandam Christianam, cuius maritus in bellum Coraianum contempta confessione abierat, ibique è vita excesserat, occupauit nequam spiritus, multa arcana producens, sic vt multos eam ob rem terreret. Dicebat autẽ: Ego sum huius fœminæ maritus, in Corai mortuus, & admodum dolui, quòd Patris consilium de Confessione faciendą respuerim: septem mecum mortui sunt, & omnes deturbati sunt ad inferos: solus ego, qui clara voce inuocaui nomen IESV & MARIÆ, perueni ad Purgatorium: rogo itaque tum Patrem, vt pro me vnum sacrum faciat, tum parentem meum, vt nomine meo crucem erigat, vt liberer et hoc loco. Hæc femina iam nupserat alteri. Pater vt collo eius iniecit idem Breuiarium, mox dæmon aufugit, & femina permansit sana, confessa est, & secundo marito copulata.

Fuit & alia quatuordecim vel quindecim annorum dirè ab eodem spiritu, exceptis lucidis intervallis, afflictata: sed cùm Christianus quidam, comitantibus consanguineis, qui remedium postularant, eam duxisset in Ecclesiam, & Breuiarium dicti Patris illi applicuisset, spiritus eam confestim deseruit, & incolumem atque immunem ab omni vexatione reliquit.

In alio loco, dicto Iamada, cùm adolescens Christianus quindecim aut sedecim annos natus frequentiùs à dęmone torqueretur, Bonzius eius pater primùm conatus est dæmonem suis gentilitiis ritibus & vanis deprecationibus ad Chami & Fotochi depellere: sed cùm irritum videret conatum, piæ cuidam Christianæ ad se ex vicinia accersitæ totius rei successum percensuit. Illa bona sua fide freta Agnum Dei in obsessi collum iniecit, & manus pedesque fune sacris verbis benedicto illigauit. Tum dæmõ mox exclamare: Soluite me, & mox excessero. Respondit fœmina: Priusq

Priùs te torquebo, & si non promiseris te discessurum, non te soluam. Sic fecit, & iuuenis liber à dæmone corporeque integer euasit.

In loco, dicto Moriama, octogenariam anum gentilem iam in tertium annum lecto affixam inuisit Christianus, cui Ecclesiæ cura eo loci incumbebat, in sanctæ nostræ fidei mysteriis instruxit, & ad Christum confitendum adduxit. Vnus è Patribus nostris, vocatus, eam salutari aqua perfudit, animaque eius postera luce ad cœlos euolauit.

Alia quoque femina gentilis cùm dictum Christianum morti proxima euocasset, nec tempus supereset vocandi Patrem, ab eodem, quantum temporis permisit angustia, & breuiter in doctrina Christiana instituta est, & baptismi sacramento expiata. Quo facto mox è vita excessit.

Annosus quidam senex, qui manu victum parabat, grauissimis vexatus doloribus, cogitabat sibi vim inferre, ignarus quantum crimen ea re committeret. Idem Christianus aliquoties hominem conuenit, sed quia surdus erat, putabat nullo modo eum posse de peccatis confiteri. Fortè autem accidit Patrem huius Residentiæ iter per hunc locum habere, eaque occasione hūc senem, quem iam olim nouerat, inuisit. Ergo animat eum ad confessionem; diuina gratia mirabiliter adjuuante intellexit; cōfessus est, & mox animam Deo reddidit.

RESIDENTIA SCIMABARÆ.

A Peccatis expiati hoc anno sunt 6410. Cœlesti pane refecti 600. Aspersi piaculari aqua adulti 653. Ecclesiæ nouæ excitatę quatuor. Qui priore vxore repudiata alteram superinduxerant cum magno offendiculo cum prima sunt recōciliati; infestis odiis diuulsi, vinculo caritatis deuincti; Omnes multum beneficio Confraternitatum proficiunt. In ditione Mijæ cū grādis quædam Ecclesia, multorum hominum capax, ipsorum ferè Christianorum sumptibus ædificaretur, etiam feminæ operā suā in apportandis lapidibus, & lignis è siluis aliisque rebus secundū cuiusque vires, contulerunt. quorum exemplo excitati Christiani Scimabarenses magno ardore & ipsi cœperunt ligna, saxa, cæteramque materiam necessariam ad templum exædificandum conuehere, iamq; copiosa stips in eam rem collecta est. Aream coëmerunt amplissimam, quæ seruiat humandis Christianorum corporibus. Egenos juuant eleemosynis.

In loco dicto Vno maior pars huminum cõfessionis beneficio quæ olim languidior erat, vsu est hoc anno. Et nunc templum habent, in quo sacrum & conciones audiant, dum innisonuerit tribus. In Taira plures quadringentis gentilibus Christo nomen dedere, qui mixti erant Christianis. Ex eadem ora aliquot venefici aliique homines scelerati pulsi sunt.

RESIDENTIA CANZVSÆ.

HOc anno ad sacrum lauacrum admissi sunt mortales adulti 40, matrimonio iuncti 60, confessi peccata ter mille octingenti, plus minus, præter eos, qui ter in anno communicarunt, numero 400. Omnes, siue vrbem siue villas etiam minimas incolant, doctrinæ Christianæ sunt scientissimi, etiam pueri & mulieres coniugatæ: nulla siquidem villa est, quæ non sua habeat Ecclesiam, & hoc anno veteribus accessere quatuor nouæ. Locus nullus est, in quo nõ necessaria vestis & victus pauperibus sit prouisus. In Cuchonotau & Canzusa omnia iam parata sunt ad gentem Ecclesiam excitandam. Illa Cuchonotana expeccuniæ leëmosynę nomine corrogatis a Christianis erecta est, & certis alia quædam in honorem D. Virginis non pœnitenda, concursu & religione populi celebrata.

Hoc anno decem aut duodecim viris restitutæ sunt vxores, quas repudiarant. Actum quoque est, vt quædam, quæ decennio à viro separata alteri in diuortio gentilium iam nupserat, ad legitimum maritum rediret: quod factum est cum magna omnium lętitia: eoque ampliore, quo ex diuortio facto maior omnium extiterat tristitia.

Conscelerato mori faciendi abortus, & ante baptismum infantes enecandi, medela posita est: hic prorsus, vt impræsentiarum ipsi infandum scelus horreant, ac cætum publicum proreo castigando cogant.

In quodam loco pauperes duo coniugeti gemellos vno partu effuderant, consultò alterum e medio tollunt; res defertur ad Confraternitatis præfectum. is communicato cum Patre consilio ordinauit, vt vterque coram toto populo in Ecclesia in sua prega desæuirent vsque ad sanguinem, postquã frater noster immanitatem & atrocitatem sceleris exposuisset. Quod factum Christianis magnę fuit ędificationi, tum iis qui pręsentes aderant, tum absentibus, ad quorum aures rumore & sermonibus perlatũ est. Confitendi mos tempore infirmitatis sic vbique iam receptus est, etiam

etiam in locis a residentia Patris valde remotis, vt admiratione digna res sit, si quis sine confessione è vita decedat.

Senex quidam paupertimus & eger ad Ecclesiam Canzusanam venit confessionis faciendæ causa, asserens se breui moriturum. cumque ibi degeret P. Rector Arimensis, examinatus est, num eleemosynæ potiùs causa, quam confessionis aduentasset: verùm ille constanter respondit, se desiderio confessionis teneri, ne a salute excidat æterna. Pater confessionem hominis audiit: ille autem post vnum diem & medium hanc vitam cum altera commutauit. Rei huius fama mox per vniuersam ditionem percrebuit.

Huius generis plures ægri fuere: speciatim autem duo vel tres, qui multis annis delituerant in speluncis, & a decem, duodecim, atque etiam viginti annis peccata cõfessi non fuerant: confessione autem facta cum magna salutis consequendæ fiducia ex hac vita migrarunt. Addam de femina, quæ ipsos octodecim annos in spelunca quadam, quæ nec porcis satis conueniret, latuit, & fumo, fame, aliisque infinitis ærumnis ita deformata erat, vt omnibus spectatoribus incuteret terrorem. certè Pater, vt primùm eam conspexit, in lacrymas prorupit. Et quamuis illa non longè abesset a via, quam Pater sæpe transierat, nullus tamen eum certiorem de miserabili hac muliere reddidit. Vescebatur leguminibus è scutella lignea peruetusta, quæ illi a quibusdã, velut bestiæ, porrigebantur. Pater nihilominus deprehendit eam integro iudicio, claraque rerum diuinarum intelligentia præditã, orationũ quoque coniuctarum gnaram, quas frequenter recitabat. Tandem cum magno doloris sensu confessa est, & paucis pòst diebus è viuis excessit.

In Cachinotai diuina quoque prouidentia perspicuè apparuit in quibusdam, Meaco aliisque regnis oriundis, qui negotiorum suorum causa illuc appulsi, non modò Christiani facti sunt, sed etiam coniugiorum societate illi genti se deuinxerunt. Ibidem in portum venerat adolescens quidã egregius, iter habens in Corai, vt ibi cuidam Domino seruiret: cùm autem nauem quandam cõscendisset, rursum eam diuinæ prouidentiæ nutu egressus est. nam postero die è portu in mare Canzusanum delata, licèt maxima esset & pulcherrima, per mediũ dirupta, à fluctibus cum multis hausta est vectoribus: qui casus sic perculit dicti adolescentis animum, vt confestim rationes secum inierit de Christi doctrina amplectenda, & officia seruitioque Christo præstando, in Ecclesia: quod & factum est: præclaro enim nunc exemplo est omnibus, & ingentes Deo gratias agit, quòd tam mani-

festo periculo, erat enim natandi prorsus imperitus, fuerit ex emptus.

DE COLLEGIO OMVRANO EIVS. QVE RESIDENTIIS.

IN agro Omurano versantur de nostris Patres quatuor & fratres nouem, & diuersis locis operam suam locant Christiano, qui numerum efficiunt vicenorum millium, & quotannis, nullo excepto, ad sacerdotum pedes sui accusandi causa se abjiciunt. Licèt verò magnus sit labor, obire omnia loca, & instar rotæ in gyrum continenter agitari; tamen quia magnus respondet labori fructus, Deus suæ vineæ operariis vires & sanitatem congruentem hactenus suppeditauit. Eorum numerus qui quolibet anno cœlesti pane pascuntur attigit sexcentesimum supra mille. In facie Ecclesiæ desponsati sunt 380. Aqua lustrali aspersi adulti 385, qui in regnum Omuranum ex gentilium terris aduenere, vt in eo sedem suam collocarent.

Hoc anno insolitus fuit concursus ardorque Christianorum, maximè in Quadragesima. Cùm in exitu Concionis spectandum præberetur Christi crucifixi effigies, tot lacrymæ & disciplinæ ad sanguinem vsque consecutæ sunt, vt omnes obstupescerent. Quadragesimæ diebus idem fecere per vias & Ecclesiarum sanctos numero magno: tamque multa noua pœnarum genera excogitarunt, vt Patres, veriti, ne fama rei ad vicinos gentiles permanaret, (nondum enim latere destitimus) mandauerint eis, vt moderatius agerent: ex villis enim longo ordine cateruatim Ecclesias inuisebant. Sed moderatio eiusmodi fuit, ac si nullum esset obstaculum, nullum Taici edictum: longè enim maiori & numero & desiderio pœnitentiæ agendæ & salutis suæ procurandæ confluxere.

Iam anno superiore scriptum est, ab hinc quinquennio omnes Dominos Christianos cæterosque gentiles ex Scimo bello Coraiano implicitos. Quo toto tempore Dominus Sanctus tam præclara virtutis suæ exempla reliquit, vt multi gentiles Domini palã testarentur se capere non posse, qua ratione adolescens tam nobilis, cui omnium rerum copiæ supperterent, eundem vitæ tenorem in tanta integritate & honestate retinere posset. Eunt omnes famuli, qui multi sunt, strenuè imitantur, & conuenienter diuinæ legi viuunt. Nec inferiorem laudem alii multi iuuenes genere clari meruere, qui ad Confessionem sacram, vt alios exem-

exemplo sit, crebrum habent perfugium.

Iter ex Iaponia in Corai leucarum centum est per mare, quod altissimis continuò fluctibus attollitur & deprimitur: cumque per hoc quinquennium pro commeatu, omnique instrumento bellico, & aliis rebus necessariis curandis & renunciandis vltro citróq; idque cœlo incommodo nauibus trāsmissum sit, nihil dubium est apud omnes plus quàm quingētas naues à fluctibus absorptas. Nec vllus fuit in Corai è magnis Dominis, qui non 15 vel 20 habuerit naues, cum quibus magna opum & hominum copia periit. At hactenus Domino Sancio, Deo eius eximiam pietatem manifestissimè etiam in hac vita remunerante, ne vna quidem nauis adempta est, nulla vel minimum damnum passa: & cū quinquaginta militum millia fame variisque morbis interierint, nullus tamen famulorum D. Sancii in omnibus conflictibus, quibus cum summa laude cum hoste pedem contulere, occubuerit, exceptis duobus, qui morbo sunt sublati. Quod animaduertens Dominus quidam gentilis nobilitate & potentia illi par palam dixit, fieri non posse, quin tam boni Domini Lex, pura sit & sancta, eamque ob rem etiā cum omnibus suis cogitauit sacra Christiana post digressū è Corai recipere, atq; etiā inde P. Rectori Omuram renūciari iussit, se in baptismo Christo nomen daturū.

Accidit nauem nobilis cuiusdā, in qua viginti erant Christiani, in Corai tendentem, soluto alueo, duabus ab insula quadam leucis distantem, demergi. Quid facerent Christiani? commendant se Deo, varia vota faciunt, omnesque malo velisque nauticis affixi recta in insulam feruntur, & duce B. Virgine in littus euadūt: quam rem gentiles insulæ indigenæ admirati, confessi sunt se nūquam simile quid vidisse. Christiani verò gratiis Deo & B. Virgini dicendis pro tanto beneficio nullum finem fecere.

Cùm vnus è Cinensibus Legatis è Coraiana insula (vnde ei in Iaponiam abeundum erat, vti separato scripto expositum est) in Cinam aufugisset, ingens in omnium Iaponiorum in Corai agētium animis orta est perturbatio & metus, verebantur enim ne Taico causaretur hanc fugam ipsorum incuria accidisse, ac ideo imperio omni in suos Status & ditiones, si non vita, exueret. Hic metus imprimis perculerat Dominum Sancium, eo quòd cum tribus aliis primariis Tonis curam in se custodum Legati illius recepisset. Christiani Omurenses vbi rem cognouere, pro amore quo D. Sancium complectebantur, perfugium ad vnum Deum habuere, multa Sacrificia fieri iussere, & Ecclesias crebrò inuisere. Sodales Parthenii quotidie vnū Rosariū recitarūt, aliaq;

pieta-

pietatis opera exercuerunt. Pater quoque Vice-prouincialis co
tior factus, ordinauit a patribus multa dici sacra, & à fratribus
tidem Rosaria. Ac certè placuit Deo Opt. Max. tot orationes
audire, efficeréque vt Taico omnem iram in Legatum ipsum
fuderit, multisq; conuitiis prosciderit. Dominus Sancius autem
vt erat vir religiosus & timens Deum, statim post Legatum fug
elapsum, secretò consanguineũ quẽdam suum, cui habebat, amas
dauit in Iaponiam, vt is, si aliqua rerum conuersio ex hoc ca
oriretur, vxorem suam cum liberis totaque familia cò deduc
ret, quò Patres destinandos iudicassent.

Cùm Christianus quidam Omuranus lecto affixus esset, qu
tempore partim fame partim morbis multi oppressi jacebant
cii eius, de eius vita longiore desperantes, cum solum in domu
cula quadam omni remedio humano destitutum reliquerant
ecce sub extremum vitæ punctum ingrediuntur tres veste pretio
induti, magnam Christi D. N. imaginem manibus gestantes, im
gine ad murum deposita nixi genibus orant, oratione finita ego
diuntur. idem faciunt duobus sequentibus diebus, & quotidie
quidem semel. Extrema vice eger se leuatum morbo sensit, acto
dem prorsus incolumis, nullo humano vsus auxilio, surrexit. Cum
rei euentum sociis suis postea narrasset, minimè crediderunt. Ve
rùm P. Rector Omuranus, qui perspectam habebat ex crebris co
fessionibus eius integritatem, accuratè eum de hac re exciss
nec aliud deprehendere potuit, quam verè ita contigisse. Et vt
eius nunc idipsum confirmat, tum quòd tanti beneficii memor
non deponat, tum quòd præter morem suum vnus sit ex iis, qu
cum magna præparatione & deuotione accedunt ad sacram com
munionem, & seriam salutis suæ curam gerunt.

Mulier quædam conjugata, cùm post decimum duodecimu
ve annum nullos suscepisset liberos, dici nõ potest quãtas æru
nas, maximè à socru, perpessa sit, parumque abfuit, nisi Christus
fuissent, vt repudii libellus ei datus fuerit, & ad parentes amandã
ta: illa verò imitata exemplum Annæ matris Samuelis ad Eccle
se contulit, & ingentes cordis sui angores cum multis lacryma
Domino Deo suo exposuit, enixéque obsecrauit, vt à sterilitatis
opprobrio, donatione filii, se liberare dignaretur. Exaudita tan
dem est pro sua insigni fide & feruore singulari, ac filiũ enixa est,
quo facto vniuersa familia illa plurimum in vera religione
confirmata.

Puella quædam, vnica parentum filiola, nullo neque frigore,
neque niue, nec fluuioli incremento, quod transmittendum erat,
decerne

deterreri potuit ab audienda doctrina Christiana, etiamsi æquo longiùs domus eius paterna ab Ecclesia distaret. Cùm in grauem morbum incidisset, & indies pejus haberet, domusque gemitu & lacrymis ob impendentem mortem compleretur, illa tamen omnes solabatur, dicens: Nullam causam plorandi habetis: nã Deus in hac ætate vult me ad paradisum suum traducere: cumque aliæ puellæ ad eã visendã cõuenissent, rogauit eas, vt sicut voce elata preces dicere consuessent in Ecclesia, sic etiam ante suum lectum dicerent: ad quarum voces innoxias, suauemque harmoniam, felix illa puella animam suam reddidit conditori, cum omnium circumstantium stupore & sancta quadam inuidia.

Adolescentulam Christianam, in ditione gentilium, parentes voluerant nubere viro gentili, addita comminatione mortis nisi parêret: illa videns agi de vita, petiit triduum ad consilium capiẽdum à quodam consanguineo item gẽtili. Assentiunt, & comites ei itineris adjungunt. Dum in via est, illa mutata sententia, in ditionem Christianam, vbi ei alii consanguinei erant, se confert: atque ita victrix & læta laqueos euasit, cum ludibrio eorum qui illos tetenderant.

Mulier quædam cum filio ex patria gẽtili ad doctrinam Christianam audiendam aduenit, eamque sic pectori infixit, vt cùm post susceptum baptismum graui omnium rerum ad vitam sustẽtandam necessariarum penuria premeretur, maluerit cum filio remanere intra Christianos in ditione Omurana, quàm opibus abundare in sua, quò ab aliis filiis reuocabatur.

Christianus quidam pius, qui bonum vitæ exemplum semper aliis præbuerat, imaginem Beatiss. Virginis in charta depictam, quam magni faciebat, à Patre quodam postulauit, & impetrauit. Eam quia secum ferre cõsueuerat, quoties itineris faciendi causa nauem conscendebat, accidit, vt naufragium tandem passus sit, quo omnibus mercibus amissis nonnulli etiam mortales demersi sunt: Hic verò beneficio imaginis emersit. Nam quo tempore maior ingruebat tempestas, eam suspendit è collo, & quod ille miraculi loco habuit, ab omni aspersione aquæ immunem retinuit: quam periculo exemptus postea aliis ostendit, & magnos progressus in fide & feruore deuotionis deinceps fecit.

Puer duodennis in sodalitatem B. Virginis adscriptus morem habebat recitandi quotidie Rosarium. Is cùm Omura reuocatus à consanguineis gentilibus in aliam ditionem, à vitæ Christianæ moribus, licèt à suis stimulatus, discedere nollet: illi tandem grauissimè ei minati sunt, nisi parêret, se illi victum quotidianum

subtra-

subtracturos. Puer verò eligens potiùs penuriam pati in Omu
quàm rebus omnibus inter infideles tales abundare, se in viam d
dit. Sed consanguinei constantiam admirati mox eum a fuga
traxere, promittentes se omnia Christianæ religionis exercitia l
bera illi relicturos. Itaque palàm cum confusione suorum per
Rosarii precationes iterare, & nonnunquam Omuram confes
nis causa, ac vt Patribus vitæ suæ rationem reddat, proficiscitur.

Firando Omuram casu peruenit homo coniugatus, è patr
solo exulans cum liberis, famulis, cæteraque familia. & quia ge
erat, tam vicini eius Christiani, quàm frater quidam nostrer
tores fuere, vt quoniam à morte parum abesset, baptismum su
ciperet. quem, repugnante licèt seniore filio, libenter susce
& cum multis salutis signis ex hac vita ad alteram feliciorem m
grauit. Filius materque videntes eum solenni ritu cerimoniq
post talem mortem in Ecclesia humatum, P. Rectorem Omu
num rogarunt, vt sibi quoque potestas fieret audiendæ doctri
næ nostræ; audierunt, assenserunt, orationes memoriæ mand
runt, omnes numero decem & nouem salutaribus aquis expia
sunt.

Ex Isafai, vbi initium datum est Christianę religioni, multi gi
tiles confluunt Omuram, & postquam aures & fidem præbuerun
sermonibus, cedunt Euangelicæ veritati. Versatur in Isafai nobi
lis adolescens & Christianus, qui vt ardens est, ita nunc cum suis
cognatis nunc cum seruis Omuram contendit, vt eis persuadeat
nomen Christianæ Ecclesiæ dare, quod vbi impetrauit, antegres
sa breui institutione in fide Catholica, diuinis aquis abluuntur
Dominicis quibusdam & festis, licet longè absit, ad audiendum
sacrum Missæ aduolauit, cum admiratione & ædificatione O
murensium Christianorum. Venerat ex alio regno in Isafai Bon
zius gentilis, qui magno cum fastu pro concione gloriabatur,
Christianorũ sermones cum suis suorũq; discipulorũ nullo modo
esse cõparandos. Hic iuuenis Christianus, quandoquidé, vt rudis
litterarum, disputationem cum homine inire non poterat, tamen
desiderio æstuans eum pudefaciendi, nocte intempesta equeste
muram abiit, vt à P. Rectore fratrem aliquem impetraret, qui ob
stum istum Bonzii comprimeret. Verùm iustis de causis visum est
hoc tempore quo nostri delitescunt, non esse suscipiendam a fra
tre illam profectionem. Ita iuuenis reuertit. Sed mox atque ad
suos peruenit, elata voce dixit: Iam frater aderit cum Bonzio dis
putaturus, sed in quantas angustias miser ille redigetur? Hoc au
diens Bõzius, veritus ne coram suis discipulis à fratre pudefieret,

tanta

tanta festinatione illa ipsa nocte se in pedes coniecit, vt nec otiũ habuerit res suas transigendi cum amicis.

Inter gentiles, atque etiam apud Omuranos, antequam confessione conscientiam omnes expurgant, mos inualuerat abigendi fœtum, si quando auxilio diuino suisque viribus existimabant se non esse pares sustentando. Sed postquam annua confessio vsurpari cœpit, abusus ille magni criminis nomen obtinere cœpit: etsi dæmon non cessat quosdam ad illud instigare.

Femina quædam, conditione serua, persuaserat sibi abortum, quem fecerat, nunquam patefaciendum. At vbi innotuit, primarii Christiani ex mandato Toni coierunt, & concluserunt, quæcunque huius criminis rea deprehenderetur, publicè cæderetur. Itaque & illa cæsa est, timorque omnibus iniectus, ne deinceps tale aliquid tentare audeant.

Rege Francisco ad feliciorem vitam euocato, Iuliæ eius coniugi filia vna, quæ nũc annum agit decimum-quartum, relicta est. Ecclesiæ visum erat eam desponsare Lino Domini Bartholomæi Omurani filio secundo. At vbi res ad aures quorundam filiæ cognatorum perlatum est, conati sunt illam tradere cuidam gentili multo inferiori, siue personæ nobilitas siue alia dona spectentur: Quod etsi mala intentione non facerent, tamen res erat longissimè aliena à dignitate & meritis tam illustris personæ, nempe Regis Francisci. Iam verò filia ipsa, quæ in regno Cicungano cum matre versatur, de negotio toto reddita certior in litteris ad P. Viceprouincialẽ, qui ad eã scripserat, datis, in hũc modũ respondet:

Accepi epistolam à R. V. ad me scriptam, cunctantes perlegi. Pro cura, quam pro rerum mearum statu geris, magnas ago gratias. Noris, **me, vt hactenus semper, ita nunc maximè in tutela & patrocinio tuo esse velle.** Dicant consanguinei quod libet; ego soli R. V. confidere pergo. Sciat itaque, me potiùs vitæ discrimen aditurum, quàm perpessurum, vt anima mea vel minima peccati labecula inquinetur. tantoque desiderio flagro in Christianam ditionem secedendi, vt factura id sim, etiamsi ostiatim mihi victus amictusque emendicandus esset. Etsi enim degens inter infideles circumfluere omnibus opibus possim, non possem tamen vnquam cum vero animi gaudio solatióve vitam traducere. Et quoniam vehementer opto prope Ecclesiam sedem figere meam: etiam atque etiam R. V. obtestor, vt omni studio eniteatur meo voto facere satis, etsi enim, quia filia sum Francisci regis, multis obnoxia sim ærumnis, tamen idcirco non patiar animam meam perditum iri. Voluptates delitiasque corporis

parui

parui facio, ad solas animi epulas & consolationes anhelo. Dum sub R. V. tutela patrocinioque sum, non admodum solicitus sum de consanguineis, nec vllam in iis fiduciam colloco. Certa sum, potiùs morituram, quàm in domum alicuius gentilis vnquam redem illaturam: quocirca iterum obsecro, omnem lapidem moueat, vt ad istas partes vestras commigrare possim. Huc vsque epistola. Paucis diebus post exaratam hanc epistolam, diuina longe rente sapientia, factum est, vt tam mater quàm filia in agrum Nagasachanum venerint, vbi nunc cum magna sua consolatione versantur.

DE RESIDENTIA FIRANDENSI.

FIRANDI agunt duo è nostris, alter Pater alter frater, qui multo sudore vineam illam excolunt, quæ etsi magnam sit, (Dominus enim eius est à Christiana religione omnino alienus) est tamen in multas partes & insulas distracta. Sudorem auget visitatio Ecclesiarum in Goto, quæ plus quam nonaginta miliaribus à Iaponia absunt, & ager Fatacanus. Quanquam autem laborem non parum imminuunt ipsi Firandenses, vtpote qui antiquitate, feruore, & rerum diuinarum notitia cæteris Christianis longè præstant. Magno in pretio habent Sacramentum Confessionis & Eucharistiæ, non veteres modò, sed etiam noui Christiani, qui aiunt, se dum adhuc gentiles essent cognouisse, quam sacramenta illa necessaria essent ad salutem. Apparuit id in Domina quadam Christiana Toni Firandensis nepte, cui cùm post quartum à baptismo suscepto mensem vsurpandum esset Confessionis Sacramentum, ad ineundas sacras nuptias, peccata sua tanto animi sensu, judicio, ordine Sacerdoti patefecit, ac si multos iam annos inter Christianos vixisset.

Confessiones hoc anno factæ plus minùs efficiunt numerum trium millium trecentorum & septuaginta. Communiones sunt centum octoginta supra mille; idque nõ solùm per Quadragesimam, sed etiam nascentis Christi festis: ac facerent frequentiores si iis permitteretur. Ex adultis sacro baptismate initiatis numerauimus 162.

Filius huius Toni Firandensis, natu major, quamuis Ethnicus sit, tamen cùm à natura sit in virtutem propensus, & Christianorum mores non improbet, breui creditur ad Christum accessurus: maximè quòd speretur, secundùm Iaponiæ morem, patrem eius domui & gubernationi Status renunciaturus. Hic iuuenis mater-

monium

monium iniit cum Domina, nomine Donna Mitia, Domini Batholomæi filia, qui fuerat Omuræ Dominus: quæ etsi, vt habitat inter gentiles, nec copiam crebram habet Patrum, multisque iam annis nec concionem vllam nec sacrum audierit, tamen in fide & veræ pietatis cultu constantissima est: sic prorsus, vt vna cum fæminis ancillis suis, quæ omnes ferè sunt Christianæ, operam omnem nauet, ne quicquam de feruore & deuotione, quam olim in ædibus paternis exercuit, detrahat. Quotannis enim confessionis faciendæ causa Patrem aduocat in domum suam. nulla enim Firandi post inchoatam persecutionem mansit Ecclesia: &, quoties fieri potest, etiam frequentiùs confitetur. Cùm verò aliquando Patrem euocasset summa luce, & illi videretur potiùs in nocte expectandũ, ne per vrbẽ mediã transiens agnosceretur, aut à socero repulsam pateretur, respõdit se dedita opera id fecisse, vt omnibus cõstaret, ipsam nõ nomine tantũ sed re quoq; ipsa esse Christianã.

Gotani Christiani quotannis semel visitantur, non sine fructu, sed labore ingenti, eo quòd Insulæ illæ in varias partes sint diuisę. Gens natura est humana & facilis. Atque hac extrema visitatione multi gentiles, iique honorati, aures præbuere Euangelio: nec aliud expectatur, quam vt Tono Christiano ex Corai reuerso multi ad Christi gregem adiungantur.

Facatani hoc anno visitari nequeunt, propter Dominum ditionis dictum Cobaicaua, summum Chami & Fotochi cultorem, & sanctæ religionis nostræ hostem. Quotquot autem Christiani vel in vrbe Facata vel in vicino agro versantur, admodum firmi & cõstantes sunt in fide, multosque gentiles iam permouere, vt Christo nomẽ dare ex animo velint. Cùm verò Christiani Facatenses cognouissent Patres ad se non venturos, multi longa itinera susceperę, vt ipsi inuenirent aliquem Patrum. Excellunt operibus caritatis, ordinariè enim in commune conferunt eleemosynas, quas postea erogent in pauperes. Et quia non ignorant Patres, qui villas agrumque Omuranum obeunt, magnam pati rerum omnium penuriam, ob egestatem Christianorum ibidem commorantium, Facatani, quantumuis 14 aut 15 leucis diffuncti, omnia ad victum vestemque necessaria sæpenumero illis transmittunt.

Christianus quidam, qui iam olim ex amẽtia resipuerat, & multis annis iudicio perfecto vsus fuerat, in vsurpandis sacramentis, audienda Missa, & aliis similibus, hoc anno in summam recidit mentis væsaniam, sic vt omnia idola Chami & Fotochi in fanis Ethnicorum inuenta ad terram affixerit, fune ad collum ligato

foras traxerit, adiunctis multis probris & cõtumeliis, & alia multa confregerit & euerterit, nullo tamen damno hominibus illatis. Gentiles rei indignitate commoti mox scripsere ad eiusdem patriæ homines Christianos, percunctantes, num seriò & ex instituto hæc ab homine facta essent; & si ita esset, scirent se eum mox necem rapturos: sibi admodum probabile videri, tantam ignominiam diis suis sine consensu Christianorum inferri potuisse. Verùm postea cùm animaduerterunt hominem non esse compotem mentis, inscijsque Christianis omnia facta, petiuerunt eum comprehendi & vinciri, quod & fecêre, ad auertendum vtriusque populi tumultum, & ne terræ Dominus gentilis factum hoc perperam interpretaretur.

In insula Tacscima, quæ occurrit in itinere Coraiano, ejus Taeni Camedoni filia, nomine MARIA, Domino terræ matrimonio iuncta, qui vxoris suæ persuasione ad cultum veri Dei aggregauit. Multi in ea baptismi flagrant desiderio: sed quamuis inter Coraianos & Iaponios, qui adhuc arces suas in Coraiolo tenent, de conditionibus pacis conuentum non fuerit, non potuit commodè eorum votis satisfieri. Etsi è primariis iam multi sint baptizati aqua abluti fuerint, ac bonus quidam Christianus cum facultate Patrum vicena eorum capita hoc anno abluit. Loco concionis hoc tempore Christianis illis est vitę integritas bonaque opera Dominæ illius loci, de qua iam diximus.

DE COLLEGIO NANGASACHANO, ET RESIDENTIIS EI ANNEXIS.

QVIA ad hunc portum Nangasachanum quotannis naues è Cina appellit, vti scriptum est alias, fit, vt exules omnes & quotquot alibi sedem suam figere non possunt, peregrium ad hanc ditionem habeant. Vnde videmus quotannis magnam fieri accessionem tum ad hominum numerum alimentitantium, tum etiam ad frequentiam nouorum ædificiorum, ac consequenter augescit & labor Patrum in illis instruendis. Experimur, vt vident à Christianis his locis omnia teneri, & ipsum aduolant ad cognoscendam Christi doctrinam, & salutifera aqua se aspergi curant. Maximum ferè laborem nostri habent in quòd noctu diuque ab ægris confessionis causa crebrò euocentur non in vrbe modò, sed etiam extra illam à duabus tribúsve leucis, etsi totum ferè laborem minuat ingens illud studium curandę iuuentutis suæ, quod in his Christianis offendimus.

Confessio-

Confessiones hoc anno vsque ad 15 Septemb. in sola vrbe Nangasachana, non annumeratis Residentiis, fuere septies mille sexcentæ quadraginta quatuor. Synaxes bis mille ducentæ octoginta duæ. Si autem eorum cupiditati fieret satis, multo maiore Patrum numero opus esset. Baptizati sunt ex adultis tres supra quadringentos: nam ex aliis continenter aliqui baptizantur.

Religio huius populi Patribus magnam adfert consolationem in Domino. Honoratissimi quoque, & principes viri, quoties ferè longa itinera suscipiunt, non solùm in exteta regna longè remota, sed etiam in interiorem Iaponiam, priùs animos suos ab erratis expurgant, & cœlesti viatico pascunt, ac testamenta condunt: reque ipsa planè demonstrant, se cum temporis incremento maiores semper in vero Dei cultu sanctæque Ecclesiæ amore facere processus.

Die Mercurij Cinerum tantus Christianorum numerus ex vrbe & proximis villis confluxit, vt studio primum locum obtinendi bis confregerint chori cancellos.

Feriis sextis Quadragesimæ omnibus tantus numerus personatorum, tum virorum tum feminarum, in terga sua per publicas vias ad sanguinem vsque desæuiit, vt omnium in se oculos cõuerterent, maximè cùm Præfecti vrbis sint gentiles. Vtuntur autem saccis, vel domo propria allatis, vel commodato à sodalitate Misericordiæ acceptis.

Die Iouis sancto, rogatu Seniorum populi, processio religione plena instituta est: in qua prodibãt 90, qui se acerrimè diuerberarent, præter eos, qui interdiu idem fecerant. Alij & alia pœnarum genera admodum grauia sponte subibant.

Veneris sancto ad venerationem Crucis tanta turbã accurrit, vt cerimoniæ illi finis imponi vix potuerit ante secundã post meridiem horam. Etsi enim multi constituti essent, qui summouerent irruentes, & septis arcerent, tamen impetum sustinere non potuerunt: itaque, vt reliquis ritibus perficiendis daretur locus, opus fuit effigiem crucifixi remouere, ne omnes cogerentur in seram noctem expectare.

Quoniam Iaponii singulari religione venerantur Ecclesiasticas cerimonias, magnam voluptatẽ capiunt Sabbatho sancto ex benedictione baptisterij, dum tanta cura feruntur vasa ad excipiendam aquam benedictam pro curatione morborum, & ignis nouus in cuiusque ædes deportatur. Hoc anno, post absolutam fontis consecrationem, salutari lympha tincta sunt 121 capita, cùm ante probè in Catechesi instituti essent.

Multi tempore Quadragesimæ, non ieiuniis solùm, sed etiam aliis pœnis voluntarijs, prout quemque deuotio mouerit, corpora sua castigant. nonnulli abstinent vino, alij piscibus, vescendo interim herbis & leguminibus, alij Cia, quod est ordinarij potus genus, alij aliis cibis, sine quibus difficulter tot dies transigere possunt. Multi etiam, secundùm consilium Apostoli, continent se à uxoribus, vt se impensiùs dedant pietatis officijs; alij ex longinquis regnis veniunt, vt Bungensi & Amagucciano, quæ 40 aut 50 leucarum interuallo absunt; tenui commeatu instructi, itinere difficillimo, tum ad faciendam de peccatis cõfessionem, tum ad visitandas sacras ædes & cruces, vt thesaurum aliquem meritorum apud Deum colligant. Magna fide & deuotione complectuntur diuinas reliquias, calculos benedictos, Agnus Dei, atque his armis se contra Dæmonis insultus communiunt.

Agricolæ vel rustici, quibus his locis res familiaris admodum angusta est, etsi a Dominis suis gentilibus cogantur etiam festis colere agros: tamen, vt in summa reuerentia habent obseruationem præceptorum Ecclesiæ, primùm confugiunt ad Ecclesiam, Deumque deprecantur, vt propter inopiam & necessitatem post Missam auditam sibi copiam facere dignetur laborandi. Et idem faciunt omnes, qui Officium publicum sustinent, quando coguntur.

Deprehensum est eos ante confessionem grauiores de se sumpsisse pœnas, quàm vnquam à Sacerdote eius imperatæ fuissent: ideo multi fræno potiùs quàm calcaribus hac in parte indigent.

Etsi iam decimus vertatur annus persecutionis nostræ, Ecclesiæque nondum sint vsque quaque patefactæ prædicationi Dominicis & Sanctorum festis, tamen præsentia Patrum, quorum opera sæpe vtuntur, eorumque doctrina iam olim altè in eorum fixa pectoribus eos ita fortes robustosque in fide, sic accensos verbum Dei audiendum, frequentationem sacramentorum, & cælia mysteria reddit, vt edicti nullam habere rationem videantur.

Quidam cæteris religiosiores, diuinarumque rerum studiosi, quoque mense definitis diebus & locis conueniunt. & vnus eorum primò prælegit quædam spiritualia, ad fidem spectantia, deinde de argumento prælecto inter se conferunt magno cum fructu & consolatione.

Ethnicus externus gentilis trucidarat socium suum item gentilem, rapitur in carcerē, & addicitur morti, sodales Misericordiæ rem ilico patefaciunt Patri, mittitur frater qui homini Christum annuncier, diffusè ei ostendit quanto interuallo distet [illegible] à se-

à secta Ieoseï, quam ille profitebatur: cùm rationibus claris & inuictis hominem de sententia diuellere non posset, rogat præsentes Christianos, vt flexis genibus pro homine orarent, & sic domũ reuertit. Vix limen domus attigit, cùm mox ad carceres reuocatur, repetitur prædicatio, baptismi necessitatem homicida intelligit, cum significatione intimi doloris de peccatis & spe salutis baptismum suscipit. Percunctatus postea ab eo est frater, quid eũ prius retardasset à baptismo: respondit se vouisse Amidæ Fatoco suo, se nunquam, quoad viueret, eius memoriam depositurum, vel abeius cultu recessurum: simulatque autem à fratre & Christianis fusæ essent preces, nouum in pectore suo exortum desiderium cognoscendi res ad salutem necessarias. Cùm verò illi expositum esset, quam vtilis esset confraternitas, obnixè petiit in eam referri, vt tanto magis sociorum deprecationibus iuuari posset. Amissus est, & mortem oppetiit haud secus, quam si multis annis Christum agnouisset: semper enim nomen IESV & MARIAE extrema hora ingeminabat, & se orationibus Christianorum commendabat.

Vir quidam huius patriæ filium vnicum, quem, aliis multis antè amissis, in senectute genuerat, impensè amabat, puer incipit laborare papulis. Sanatur; paulo pòst in easdem relabitur cum vitæ periculo. Parentes desperato remedio humano, magna fide & submissione fugiunt ad diuinum. Pater, vt erat homo autoritate apud omnes præditus, conuocat totam viciniam, adeunt Ecclesiam Misericordiæ, quadraginta horas in oratione, mutatis per vices oratoribus, ponunt, qua finita petunt à Patre sacrum Missæ dici. Omnibus peractis accurrit parens hilaris ad Patrem nostrũ, filium suum iam esse extra periculum: qui & paucis pòst diebus integræ sanitati est restitutus.

Venit in has oras, è quodam gentilium regno, mercator, qui exiguo commisso furto mox in compedes coniectus est, & secundùm Iaponiæ leges ad mortem damnatus. Hic rogatus, essétne Christianus, an gentilis, respondit se in infantia baptizatum quidem, sed quia deinceps per totos annos triginta inter gentiles vixisset, nullam se vel orationum vel aliarum rerum Christianarum notitiam haurire potuisse. Itaque frater noster aggreditur illi tradere doctrinam Christianam, tum de confessione faciẽda instruere: tandem Patri cuidam confessus est cum tanta lætitia & cõsolatione sua, vt aliquoties se ad pedes eius abjiceret, dicẽs: Quoniam confessus sum de peccatis, penitus confido à Domino mihi ea condonata; iam mortem nihili facio. Cùm ad locum supplicii

perductus esset, sodales Misericordiæ obsecrarũt Gubernatore gentiles vehementer, vt quando furtum tam exile esset, ei vitã condonarent. Qui responderunt: Quod ad salutem animæ hui hominis attinet, facite vos quod lubet: sed quod ad leges lapsa cas spectat, nõ est quòd vos implicetis. Verùm quia iuxta superst tionem gentilium dies erat climactericus, & ideo mors differ debebat in diem sequentem, reus in carcerem retractus est. Alter ergo die, cùm educeretur, circumstantibus Christianis, qui conuenerant, in dicauit se dubitare, sitne baptizatus aliquãdo, an ei nomẽ quidem Thomæ sibi puero impositum, & tunc vixisse inter Christianos, tamen nihil vnquam se à parentibus de baptism cognouisse. Itaque ante mortem, sub conditione, sacris aquis perfusus est. Vnde apparet mortem eius diuinitus in alterum dilatam.

Christiani in villis quibusdam à Domino auarissimo exactionibus tantum nõ opprimebantur, sic vt ter quaterve pendere cogeretur multo amplius, quàm quotannis solũ magno labore cultum gigneret. ac tãdem in eam seruitutem tyrannicis exactionibus adducti sunt, vt nõ solùm necesse fuerit omnes fortunas distrahere, sed etiam liberos, atque etiam, quod quibusdam cõtigit, uxores oppignerare. In has angustias redacti tãdem ad vnum Deum sed habuere perfugium, & ad mortem se comparauere: & ecce mox diuina maiestas tãtis clamoribus & ærumnis exorata miseros benignè respexit, & nõ sine miraculo agros eorum tenui semine respersos tãta Orizæ vbertate & copia compleuit, vt facilè possent & iniustissimæ exactioni facere satis, & omne ferè æs alienum dissoluere.

Mulier Christiana profecta cum marito in aliam regionem gentilibus, inter paucos Christianos, refertã, egregiè fidẽ suã probauit. In itinere enim maritus satanico quasi œstro percitus impetrare ei cæpit, vt fidem Christianam desereret, Patres inducere nomines in fraudem, iam ambos versari in ditione gentilium & simulacrorum: ni faceret, se eam contrucidaturum: cumque ad desertum quendam locum peruenissent, easdem minas repetiuit, & in conspectu eius ancillam Christianam mactauit. Hic pia & fortis mulier, metu omni depositro, grauiter in eum inuehi cœpit & dicere: Sis tu Lucifer, per me licet: me scias esse Christianam, & tanquam Christianam velle occumbere. Itaque orationibus passionisque Domini memoria armata manibus in cælum sublatis genũa flexit, exceptura gladium. Verùm placuit Deo impium hominis emollire pectus, longiusque progresso femina tandem per-

persuasit, vt in ditionem Christianam deflecteret: licèt nouis machinationibus eius noua constantia identidem fuerit resistendũ. Vt in ditionem Christianam peruenere, pia mulier animaduertens mentem mariti obstinatam, mortisq; periculũ sibi imminere, aufugit ad Patrem quendam, inde non longè disjunctum, qui re tota intellecta ei domicilium inter Christianos adsignauit. Maritus, vbi deprehendit eam fuga elapsam, iter prosecutus versus Meacum sue immanitatis pœnas luit; nam à Deo desertus magno furore & rabie in via se-ipsum gladio confecit.

Cùm Pater quidam è villa, in qua pauperis cuiusdam Christiani confessioni aures dederat, domum reuerteret, obuiam se ei dedit senex candido pectore hæc verba prolocutus: Adesdũ Pater, & arboté pulcherrimam ac recentẽ tibi demonstrabo. abducénsque eum in locum post ædes suas retrusum ostendit ei crucem binos cubitos & dimidiatum longam, dicens: Hãc crucem ab inchoata persecutione, hoc est à decennio, iam conseruo, nec patiar eã per contemptum vel exuri vel abjici: vicini autem huc ventitant, vt ante eam suas preces Deo persoluant. Locus, in quo bonus ille senex crucem seruabat, nitidus erat, & vndique paruis arboribus circumdatus, quas ipse manibus suis plantarat. Crux autem erat virentibus ramis ornata.

Hoc anno multa mancipia vtriusque sexus è Coraiano regno, & nunc hærent Nangasachi, instituimus. Aiunt plura esse trecentis, eorumque major pars ante biẽnium baptismum suscepit, hoc autem anno adjunxere confessionem. Experientia docet gentem esse ad sanctam fidem nostram idoneã, humani sunt & affabiles, salutare lauacrum magna cum voluptate recipiunt. Exomologesi oblectantur. breui tempore plerique omnes idioma laponicum sic didicere, vt pro confessione facienda vix egeant interprete.

Die Veneris sancto sub noctem cùm clausis Ecclesiæ januis pararetur baptisterium, & alia in sequentem diem Sabbathi, ecce strepitus auditur iuxta ostia Ecclesiæ, aperta fenestra petitur quid rei sit, respondent nixi genibus magna humilitate: Pater nos Coraiani soli hic adsumus: nam quia vt mancipiis heri non licuit nobis processioni interesse, huc conueniendum putauimus, vt à Deo misericordiam & criminum nostrorum veniam impetraremus. dumque hæc dicunt, tantũ sanguinem profudere, vt qui audierunt continere se à lacrymis non possent. Valet gens hæc iudicio, cum simplicitate quadam conjuncto, & hactenus satis declaratur, nulla re se cedere laponiis. Placuit Deo, occasione

belli Coraiani, has nobis suppeditare primitias frugum nostr
ad salutem animę ipsorum: omniumque ea communis opinio est
si prædicatio Euangelica, quod facilè per Iaponiam fieri pos
aditum inueniat in Corai, faciles incolarum aures inuenturu
lateque per illa regna manaturam.

Christianus quidem, cui Ecclesiæ cura incumbebat, videns
nimium molestari a pauperibus Christianis in expetendis m
doris pro curandis morbis, cùm aliud non occurreret, decre
reliquias sacrorum Cinerum, qui primo die Mercurii in Qua
gesima benedici solent, aquæ piaculari iniectos illis imparti
cens illis, crederent esse medicinam vitæ pro ægris, ii bibere
credidere, bibere, incolumitatem maximè è febri recuperar
quinquaginta septem.

DE RESIDENTIA CONGANA.

IN hac sede Christianis operam dant Pater vnus & vnus fra
ter. Bis mille quadraginta quatuor exomologeses hoc anno
in tota patria auditæ, baptisterii aqua lustrati 719. Emergeb
nim noua Christi Ecclesia per litteras Isaiaianorum, ad quos e
uocatus est aliquando à nobili Christiano frater noster, vt fam
annunciaret Euangelium. Hic nobilis & alius quidam conspira
tione facta, ex fratris eiusdem consilio, statuerunt primo vxore
suas cum vniuersa familia ad fidem traducere, quàm subeunt
Frater auspicatus est concionem in alterius illorum ædibus, cu
que multi in iis essent è secta Icoscianorum, & rumore perc
buissent nobiles quosdam factos Christianos, plures alii ad audie
dum sermonem confluxere, dicentes: Profectò, quæ Frater
nobis annunciat, rationi sunt consentanea & veritati: ac prop
de quæ secta Icosciorum imò omnes sectæ Iaponicæ profitentu
cum vera doctrina è diametro pugnant. Quam ob rem Icosci
ni, qui discessionem istam ad Christum minimè probabant, fuer
quoque conciliabulum habuere, in qua decreuerunt ad Bo
zum sectæ illius Principem legationem instituendam, cique
hæc verba dicendum: Hactenus sanam & sanctam existimauim
Icosciorum legem, quam prædicas, sed quia huc venit frater q
dam, qui vehementer doctrinam vestram redarguit, suamque clar
ostendit ratione congruentem: para te ad disceptationem cum
eo instituendam, quam nisi coargueris & reuinceris, à tua doctrina
secessione faciemus. idem secundò & tertiò illi indicari curarunt.

Is vt-

Is verò cum magno animi mœrore respondit, se sub noctem affuturum, suasque dubitationes fratri propositurum. Cumque Icosciani secundum conuentum de ea re instituissent, vnus è primariis dixit: Si frater iste Bonzo nostro disceptanti succumbat, res nostra optimo loco erit; si autem Bonzius succubuerit, id in omnium nostrûm dedecus & infamiam redundabit, etiam ipsius Tomi, qui nunc agit in Corai: Itaque tu Bonzie, si putas te fuga elapsurû, scias te nec manus nostras nec mortem ipsam euasurum. Quibus de causis Bonzius tandem adduci non potuit, vt certamẽ cum fratre iniret. ipsi verò audiendis fratris sermonibus totos sese dediderunt, atque vna vice octoginta in castra Ecclesiæ militantis, iurata pristina secta, transierunt.

Gentilis quidam, audito de Euangelii doctrina sermone, in hęc verba suos famulos est adortus: Ego constitui fieri Christianus, quia in Conditoris cœlestis lege nihil offendo, quod in controuersiam vocari queat. Si vos me imitari velitis, id est in libertate vestra: nemo enim in Iaponia est, qui homines cogat, vel vt pareant Christianorum legibus, vel vt non pareant: id tantùm volo vobis notum, deinceps neminem in ædibus meis, nisi salutari aqua tinctum, remansurum: eo quòd rationi consentaneum sit, dum ego in vna domus parte vaco cultui veri Dei, serui mei in altera venerantur Dæmonem, qui est Dominus Chami & Fotochi. magnique beneficii loco duco, scire non aliud ad salutem superesse remedium, quàm viuere & mori secundùm mormam diuinæ legis. Hic sermo multos eorû permouit ad aures dandas Dei verbo, & caput subjiciendum salutari aspersioni.

Cùm in ditione Isafai centum homines verbo Dei audiendo operam darent: & Pater iam sexaginta sacris tinxisset aquis; Icosciani, ira & furore à dæmone suo Magistro inflammati, omnem lapidem mouerunt, vt cursum Euangelii retardarent. Abiere siquidem ad propugnaculum, dixeruntque feminis in eo agentibus: Quandoquidem Tonus profectus esset in Corai, si res procedat longiùs, se bellum moturos Christianis, maximè illis qui deinceps cogitarent baptismum suscipere. Hoc audito, iusserunt duobus nobilibus Christianis indicari, quamuis Tonus non vetuisset Christianæ religionis prædicationem; tamen, quia in eius absentia existere possent contentiones inter Ethnicos & Christianos, rogare se vt prædicationem impeditent. Ad quod vnus respondit: Tono probè constare se esse Christianum, itaque nihil sibi pertimescendum, si eos qui in sua familia sunt, velit esse sui similes, vel etiam si aliis autor sit, vt se imi-

tentur. Alter verò annis prouectior dixit, optabile esse, in absentia Toni nullos in vrbe excitari tumultus. Amandauit ergo quendam ad fratrem rogatum, vt nondum initium faceret prædicationi, sed vt per dissimulationem abiret quæritum Patrem, qui dimidia tantùm leuca inde aberat: se rebus tranquillatis eum euocaturum ad prædicandum vxori suæ & totí familiæ: hac occasione confidere se multos alios ad Christum venturos. Rebus ergo compositis, hic nobilis frattem reuocauit, qui absolutis suis concionibus, 160 adultos, cùm priùs tantùm essent nonaginta, tradidit Patri baptizandos. Gentiles quidam, qui sermoni præstò erant, cùm Icoscii tumultum illum excitarent, fratrem iam discessum parantem rogarunt, vt ipsorum puerulos saltem baptizaret, se breui eorum exemplum secuturos.

Christianus inops, cui olim & ampli redditus & copiosa suppetebant seruitia, rogatus est ab homine locuplete, si ubi filiam suam prostituēdam dare velit, se illi affatim commeatus ad vitam sustentandam ministraturum. Quid faceret bonus vir? Clam cum filia confestim discedit, adit Patrem non longè remotū, obsecrat, vt filiam suam nuptui collocet potiùs cū vilissimo piscatore, quā vt in laqueos diaboli se induat. Verùm vti diuina prouidentia nūquam deserit timentes se, paucis pòst diebus nobilis quidam dives filio suo eam in vxorem postulauit: & nunc ambo in sancto matrimonio vitam piam ducunt.

RESIDENTIA FOCAMENSIS.

ET hæc sedes Patrem vnum & fratrem habet. Quorum studio confessi sunt homines bis mille, communicarunt 310, baptizati item multi. Christiani his locis valde abhorrent à criminibus, maximè carnalibus, & rogati ferè respondent in hæc verba: Pater, à quo tempore mihi aditum dedisti ad sacram mensam, non amplius relabor in ista vitia.

Plurimum in eam rem eis prodest B. Virginis Sodalitium, cuius ope rectiùs memoriæ insculpunt consuetas orationes. Senarius quidam conscius à se postero die exigendum orationem pensum, non antè voluit cibum sumere, quàm pensum persolui fecit. Pueruli quinquennes vel sexennes, dum in æde sacra vident à fœminis iuxta ac viris repeti, quæ duo pueri docuere, domum reuersi per vias inter æquales vicatim recitant orationes & alia ita facturi.

factum est, vt plerique omnes, qui nõdum septimum attigere annum, & orationes & capitula decem tam promptè reddant, vt aliorum possint esse Doctores.

Tonus loci cuiusdam iussit omnes suos ad Ecclesiam signo sonoro euocari, & si cunctantiùs accurrerent post concionem iam inchoatam, repellebat eos, dicẽs; ob negligentiam sancta doctrina indignos: quo studio effecit, vt omnes tempestiuè deinceps adessent.

Christiano cuidam petenti calculum benedictum Pater negauit, quòd sacram ædem non frequentaret: cumque ab eodem rogaret, num teneret orationes: respõdit, non, sed se statim memoriæ mandaturum. Sic fecit, & post triduum reuersus, è memoria recitauit. Erat hic homo de vtroq; mutilus, nec nisi genuum manuumque opera progredi poterat, & tamen ad obtinendum vnũ globulum piacularem non dubitauit per arduum asperumq; mõtem ad magnæ leucæ interuallum huc prorepere.

Octogenarius senex apud suos in pretio cum in morbum incidisset, & facilè posset euocare aliquem Patrem, tamen maluit per consanguineum suum indicare Patri, ob incommoda longioris viæ se noluisse eum euocare. itaque ipse æger se in viam dat, vt quærat Patrem confessionis faciendæ causa, ac tandem tertio die ad eum peruenit, & à peccatis absolutus est.

Similiter & mulier vterum gerens huc illucque discurrens per dies tres, vt copiam Patris habere posset, tandem in quendam incidit, & sordes animi sui detersit. Alia exigua sua villa derelicta, in aliam ditionem dum iter haberet, ad audiendam ibi rem diuinam, sensit se a serpente ictam, & tamen iter prosecuta est, sacram ædem ingressa; Missam concionemque, nullo signo, vel vultu, vel voce doloris, quem tamen senserat acerrimum, dato, audiuit. Ea finita Patri humiliter reuerentérque totam rem patefecit. Pater mox antidotum adhiberi jubet, illico mulier sanatur, & læta consolationéque plena ad suos redit.

RESIDENTIA VCHIMENSIS.

POST institutam sodalitatem, Vchimenses Christiani, qui versantur in ditione Domini Sancii Omurani, tantum in pietate Christiana profecere, vt suopte nutu, à nullo impulsi, excitarint ædem sacram amplissimam, in qua quoties recent a piscatione margaritarum, semper aliquas Beatiss. Virgini offerunt. Quorum simplicitatem sincerumque pectus respiciens beni-

benignissima mater, non desinit etiam eorum necessitatibus succurrere.

In his regionibus imbrium copia admodum exundant flumina. Vnde hoc anno quoddam ripas suas magno furore egressum omnes gentilium domos ligneas, quæ proximè ripam construct erant, abripuit in mare, cum multorum hominum interitu. Deportati sunt & duo Christiani intra ædes suas inclusi diem nocteque ad quinque vel sex leucarum spatium. quid facerent in tanto vitæ discrimine? inuocant supplices matrem misericordiæ, votisque factis sibi conciliant: cuius & clementia impetrarunt, vt tandem domus hæreret in terra, ipsique incolumes euaderent.

In Toquitru quingenti supra mille fideles numerantur. Est ibi cæcus, qui vacat humandis defunctorum corporibus, vana loca obit doctrinæ Christianæ tradendæ causa, ad longa itinera conficienda promptior, quam multi videndi facultate præditi. Christiani in ea ora tantũ vescuntur herbarum radicibus, glandibus, cœpis cum aliquanto hordeo, cicerculis, & admodum modica oriza, & tamen in hac rerum omnium penuria læti viuunt & sani, rarò ægrotant, omnes ferè ad extremam veniunt senectutem. Si morbo aliquo, vt febricula, tententur, cùm medicus eis præsit Deum sit nullus, perfugium suum habent ad Ecclesiam, in ea magna diei parte hærent, aquam lustralem bibunt, se precibus cælesti medico commendant, & denique multi pro sua simplicitate & puritate sanitatem impetrant.

DE MEACENSI REGIONE.

QVamuis persecutio nostrorum totos hos decem annos suum cursum tenuerit, tamen a tribus quatuórve annis, quibus langnescere cœpit, res Christiana, diuina operante gratia, semper vberiorem habuit progressum, Taicique & aliorum aduersariorum animus in Societatis homines æquior constitit. Ac superiore quidem anno, supra omnem spem humanam, huc vsque tantus fuit nobilium illustriumq; hominum, cũ Meaci tum Ozacæ, (quæ vrbes sunt totius Iaponiæ facilè principes omnisque nobilitatis domicilia) ad audiendam Legem nostram conuersus; vt omnes, quotquot viderunt audierúntve, obstupescerent. Nobiles enim hi Domini, simulatque sacro lauacro capita subjecissent, omnibus suis amicis & notis autores fuere, vt similiter facerent: vnde tanta hominum turba ad nos confluxit, vt fratres nostri, cùm diurnis sermonibus nostrorum addere

addere coguntur, viribus deficiantur.

Gheniſoin, Meacenſis gubernator, qui in aula Taici ferè verſatur, & ſemper præ cæteris ſe noſtris beneuolum propitiúmque demonſtrauit (duo enim eius filii, nepotes, & alii conſanguinei iã baptizati ſunt, & ipſe non longè à regno Dei abeſſe videtur), animaduertens concurſum hunc quotidie augeſcere, metuénſque ne eam ob rem apud Taicum tandem malè audiret, quòd eum non cohibuiſſet, conatus eſt, pro ſua eximia prudentia, tempus locumque opportunum obſeruare, quo animum Taici exploraret: qui ſanè tet ſe commodè obtulit: itaque cùm illi narraret multos ad cognoſcendam Patrum doctrinam, vti nouam & Iaponiis peregrinam, confluere, atque hoc recreationis genere tempus fallere, nihil ſe commoueri oſtendit, imò vultu ipſo indicauit ſe rei conſcium, & vltro diſſimulare. Quamuis verò P. Rector, vt magnam eius patriæ habet experiẽtiam, ac Taicum intus & in cute nouit, omne ſtudium adhibeat in temperando iſto concurſu, nunc vrbe excedendo, nunc Dominis ipſis gentilibus, qui audiendæ Legis noſtræ cauſa ventitant, indicando magnitudinem periculi, tum ipſis tum toti Eccleſiæ Chriſtianæ incumbendis, ſi animus Taici alienetur à Patribus: tamen, quia cernit tam ingens oſtium pateſactum lucrifaciendis animabus, & Dominos ipſos tam importunè vrgere, ne oſtium illud recludatur, prorſus veretur ne ſpiritui ſancto reſiſtat, ſi ſanctæ eorum voluntati non obſequatur. Itaque magna circumſpectione pergimus nos accommodare illis, & quamplurimos, vti iam iam dicemus, in Chriſto regeneramus.

Alius nobilis Chriſtianus, adhuc in fide neophytus, vt Meacum venit, animaduertens nocturnis ęquè ac diurnis horis homines frequentes viſere ædes noſtras, admiratus eſt; verituſque ne tam Patribus, quàm vniuerſo cœtui Chriſtiano, hæc concurſatio obeſſet, certiorem per litteras reddidit Vice-prouincialem, vt citò & diligenter Patribus Meacenſibus Ozacenſibuſque imperaret, vt cõcurſum illũ cohiberent, hoc eſt, ne ſe in manifeſtum vitę periculum conjicerent. Eáque cogitatio tam altè hominis huius menti impreſſa fuit, vt exiſtimaret rem totam Taico, cui familiariſſimè erat deuinctus, aperiendam, vti & aperuit, ac ſanè videtur id non niſi bono zelo feciſſe, vt videlicet hac ratione Taici mentem expiſcaretur: ſed Taicus vultu ipſo ſatis declarauit ſibi non placuiſſe à Domino illo talem illatum eſſe ſermonẽ, vtpote qui non ignoraret iſta, ſed diſſimularet, quare & paucis his verbis ei reſpondit: Ne te implices iſti negotio, nã ſalutis cura ex cuiuſq; pendet arbitrio.

Quod

Quod ad fructum in illis partibus collectum attinet, quan
æstimari debeat, potest intelligi ex iis, quæ iam subjiciam. nam
magni facienda sunt, quæ in aliis Iaponiæ partibus in ipso per
cutionis, id est calamitatum & ærumnarum, æstu facta sunt,
multo pluris facienda sunt, quæ inde ab exacto anno in hoc tra
ctu Meacensi fiunt, idque multis de causis: nimirum, quia Tarta
nobis tam vicinus, æmuli ad calumnias tam vigiles, quòd ab an
la omnes leges Iaponicæ manarint; quòd Bonzii & idolatræ hic
longè sint maiore numero, quàm alibi; quòd nunquam, à prima
nostrorū in Meacū ingressu, tanta tamque continua fuerit bo
minū ad ædes nostras accurrentiū frequentia, quòd nunquā tan
multi tāta generis nobilitate sacris baptismi aquis renati fuerint.

Meaci è nostris duo degunt sacerdotes, & seni fratres, omnes
concionatores, ac continenter in suis officiis occupati. Otavus
nus est Sacerdos & frater vnus. Tam Meaco quàm Sacai
aliquoties quotannis in vicina regna missiones valde salutares in
stituuntur.

In Meaco inferiore habitabāt ciuis quidam omnium mercatō
rum facilè locupletissimus, qui tanto hominum cæterarumque
rerum numero ædes habebat instructas, vt non mercatoris, sed
Principis viri ædes viderentur. Hic olim sectam Amidæ, quæ
dicitur Idolsci, professus fuerat; post suorum persuasionem addi
xit se sectæ Sciaccanæ, quæ appellatur Focheſciu, in qua intrà
quindecim annis tantos fecerat processus, vt omnium litteratis
simus religiosissimusque in ea haberetur, nec erat Meaci vllus
ter Bonzios, vel inter sæculares, qui pedem cum illo in disputatio
nibus conferre auderet. Quotidie religione quadam memoriter
recitabat librum dictum Fochechio. Omnes Focheſcii gloriaban
tur de hac suæ sectæ columna. & quia copiosus erat, in dies ali
quot Bonzii prandebant in eius ædibus, vanosque ritus suos de
precationes vsurpabant, atque imprimis libros quosdam, quasi o
rationes, legebant ante oratorium inibi nitidè & pereleganter
ornatum, in quo continebatur primò Epistola prisci cuiusdam
Bonzii, autoris & fundatoris noxiæ huius sectæ, quam ingenti pe
cuniæ summa, si voluisset, diuendere potuisset. Deinde erant in
eo tria genera arcarum vel armariorum anaglypha Fotochiæ
quibus anno præterito vnum in Indiam missum, vt inde deporta
retur in Europam.

Singulari necessitudine hic homo cum coniuge sua iunctus e
rat gubernatori Sacaiano Iosepho eiusque matri, qui quoniam
aduerterant iis naturalem quandam inesse clementiam erga omnes
pos

pes, iam pridem optarant eos Christi adiungi Ecclesiæ: at quia dictæ sectæ nimium erant addicti, nunquam hactenus permoueri poterant, vt aures præberent nostris concionibus. Verùm vt notarunt Christianos & Patres operam dare egentibus, atque imprimis ægris & desertis iuuandis, tandem cuiusdã Christiani rogatu impulsi sunt, vt semel saltem sermoni Christiano interessent. Iuit ergo frater quidam ad ædes Ioseph, vt illis verbum Dei annũciaret: ac mox vxor ita capta est dicentis, vel potiùs veritatis efficacia, vt diceret se velle esse Christianã etiam inuito marito; complosisque manibus exclamabat, se vehementer dolere, quòd tam serò doctrinam nostram cognouisset, quòd frustra tot impensas cum Bonziis in fabricis, eleemosynis, cõuiuiis, & vestimentis fecisset. agebatque immensas Deo gratias, quòd tam claro fidei lumine illustrata esset, nec dubitabat sibi tantum beneficium à Deo concessum, quòd in pauperes Dei creaturas liberalem manum antè extendisset. Denique post auditum aliquot diebus catechismum, cum duabus ancillis baptizata est; & non multo pòst eius exemplum secutus est filius adoptiuus, consanguineus proximus Bonzii Zacani.

Non multo pòst maritus fortè diuertit in domum nostram: vbi dum Pater ei tabulas cosmographicas & sphæram ostendit: (rerum enim Astronomicarum cognitione delectabatur) incidit sermo de doctrina Euangelica: qua iterum cognita, baptismum expetiuit, quem etiam cum magna rerum diuinarum intelligentia & luce percepit. Erant ergo hi duo in vrbe Meacensi quasi binæ faces in exemplum omnium accensæ: atque vt ilico ardoris sui testimonium relinquerent, tum Bonzios nobiles & opinione doctrinæ celebres, qui quoque mense ad ipsorum ædes precationum & conuiuiorum causa ventitabant, tum reliquos omnes Bonzios à se dimiserunt: quam rem omnes supra modum sunt admirati, eo quòd ille instar ignis inter omnes sectas efferbuerit. Etiam eorum amici & cognati gentiles velut attoniti hærent, nec satis capiunt, qua ratione homo tot annis illi sectæ Fochesciorum innutritus, qui etiam Bonziis integra delubra suo ære excitarat, cum omni familia se peregrinæ isti religioni dediderit.

Post hæc P. Rectorem Meacensem adiit, eumque rogauit, vt quoniam domo sua omnes Fotochi exturbasset, dignaretur semel sacrum Missæ facere in illa: cui respondit Pater, nondum esse tẽpus opportunum. expectandum donec Bonzii mœrorem suum concoxerint, lacrymasque, quas propter eius conuersionem profu-

profudissent, absterserint. Iam verò vbi apertè cognouit, quòd longo interuallo immaculata Dei lex à Bonziorum chymeris & fabulis distaret, adjuuante diuina gratia cœpit & alios ad Christi ouile attrahere, qui cùm sint magna autoritate præditi, tum exemplo tum verbo, olim vsui nobis esse poterunt ad multorum conuersionem. Nomen huic homini est Ioannis So, qui vt quotidie vacat cognoscendis audiendisq; fidei dogmatibus, ita etiam eam magno applausu ea tradit aliis: iāq; quam plurimis & maximè amicis & familiaribus suis persuasit vt sermonibus nostris interessent, & inter eos celebri cuidam Focheseio in vrbe Meacensi diuitissimo, qui & Patri indicauit, se & fratri & octo aliis Focheseiis autorem fuisse, vt doctrinam nostram cognoscerent, & fierent Christiani. Speciatim mentionem hîc fieri de Focheseiis, quia eorum secta inter Iaponias pestilentissima & pertinacissima est, a quarissimi hactenus ad nostram deflexere. Quanquam reipsa cōpertum est eos, qui semel deflexerint, esse in fide nostra reliquis multo firmiores & constantiores.

Taico initio regni sui voluit filiam Chieugundoni, duorum regnorum domini, nubere Bigēno Saisciodono trium regnorum Domino. Hæc Domina cùm in tam grauem ægritudinem incidisset, vt quaternis quinisve horis pro mortua haberetur, innumeræ deprecationes, & ritus Satanici, ab idolorum sacrificulis adhibiti sunt, & maximè à Iamabuscis, qui professionem sequuntur sacrificandi & offerendi se dæmonibus. Conuenere quoque eò multi magi, arioli, diuinatores, & ingens Bonziorum eruditorum, qui monasteriis præsunt, turba, ac denique alii plurimi impostorum greges. Cùm ergo Domina illa tandem nonnihil respirasset, cepit inclamare palam, se esse Inaride Vocatama, quem ex Chami, vel Idolis in Iaponia admodum venerandis, & in eo conclusos esse omnes alios Chami, vel Inari Iaponios. addebat præterea, se duos filios illius Dominæ iam vita defunctos accepisse, se item velle discedere, sed vereri tantùm, ne insequenti luce post discessum quiddam admirabile eueniat.

Quando dæmon hominem insedit, Iapones aiunt insilisse in illum vulpem, nomine autem vulpis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæmonem ritus prorsus exoticos & peregrinos cum mille superstitionum & incantationum formulis vsurpant: inter quas vna fuit omnino ridicula: Iusserant enim omnes canes Ozacanæ vrbis trucidari, ad perterrefaciendam vulpem Dominæ dictæ ventri inclusam. Cæterùm cùm omnes istorum conatus & labores in irritum caderent; dæmon, insur ca-

lidis-

lidissimæ vulpis, longè maiorem machinatus est fraudem, vt grauius nocere posset, vti iam dicemus. Nam Bigenno Saſciodono huius ægræ maritus, & Quitano Mandocoro Taici vxor, quæ nũquam eam deserebat, decreuerunt supplices inuocare auxilium Amidæ, qui est vnus ex primariis & honoratissimis Iaponiæ Fatochis, votoque facto promittere, se, si femina reualescat, adlaboraturos, vt, quotquot sectam profitentur Iecoschiorum, Focheſciorum, Genſciorumque, nullo excepto nomina dent sectæ Amidę, quę dicitur Iondoſciorum: atque vt voto mox responderet euentus, iusserunt fieri elenchum omnium principalium personarum, tam Bouziorum, quàm sæcularium, omneſq; euocari vt interposito iureiurando se in posterum fore ex factione Iondoſciorũ ſua manu subscriberent.

In hoc elencho continebatur & nomen Sachiondoni, Bigennĩ Saiſcii consobrini, qui anno proximo superiore fuit baptizatus, & est iuuenis magnis naturæ donis præditus, vt aliàs scriptum est. Hic ergo certior ab amicis de hoc negotio redditus, re diu multumque expensa, decreuit potiùs vitæ adire discrimen, quã elencho illi subscribere. Interea extemplo Ozaca Meacum amandat è domo ſua hominem nobilem gentilem, qui Patribus rem totam suumque propositum patefaceret. Primò, noſtri Domino immensas gratias egere pro huius iuuenis, adhuc in fidè neophyti, constantia: deinde responderunt: Si ipse Sachiondonus pro fide in baptiſmo accepta occumberet, se quoque omnes, tam Patres quàm fratres, libenter eius exemplum secuturos. Vix responsionem hãc absoluerant, ecce tibi Ozaca alium cursorem aientem, Sachiondonum iuratum affirmare Patribus, se primum nuncium non amandasse ad capiendum consilium à noſtris, quid facto opus esset, se enim pro fide & doctrina audita iamdudum paratum mori; sed tantùm, vt Patres redderet certiores, eorumque precibus se commendaret. Noſtri autem secundo nuncio idem respondere, quod primo, & sic ambo sub noctem celerrimè abscesserunt.

Nobilis gentilis, cùm iam duplicis sclopi emissi interuallum abesset, recreatus responso à nobis dato, ad ædes noſtras reuertit, dixitque se omnino velle fieri Christianum, eandemque cum Domino ſuo mortem oppetere: itaq; breuiter tradita illi Christi doctrina, quantum temporis angustiæ ferebant, baptizatus est cum summa ſua & noſtra consolatione.

P. Rector Meacensis post illos subitò Vincentium fratrem hominem quinquagenarium, magni nominis omnes istos Dominos propter eloquentiam, emisit Ozacam. Quò vt peruenit, statim

Sachiondonus eum vocari iussit, tum agentem cum Fuscea b
uai, qui conabatur fratri persuadere, vt omnes vias iniret & ra
nes Sachiondonum è tam periculoso casu eximendi: posse hinc
rem non solùm calamitatem afferre aliquam Patribus, sed eum
verti in exitium totius familiæ & status Sachiondoni: itaque hi
videri non esse definitè & absolutè, sed dissimulanter & per ambages respondendum. At Vincentius respondit, ad salutem nam
tantùm patere viam, atque in eam esse collimandum, seque par
tum in hoc genere primas tenere, alios alia sequi posse consilia,
sibi in re præsenti aliud modò non occurrere. atque ita recessit. ac
mox eum insecutus est nuncius à Sachiondono, qui nunciaret, ip
sum, quoniam tam opportuna se obtulisset occasio, paratu pro
fide mori, neque id mirum debere videri, cùm conueniens sit vi
tam ponere pro eo, qui vitam posuit in cruce pro toto genere hu
mano.

Hæc cùm Sachiondonus apud animum suum constituisset, co
tinuò adfuit, qui nomine Bigenni Saiscii consobrini & Domi
iuberet eum catalogo nominum subscribere, adiuncto iuramen
to de secta Amidæ colenda. Verùm ille animo præsenti & tra
quillo his verbis respondit: Si quod à me petitur spectaret ad ho
norem & decus Bigenni Saiscidoni, libentissimè obsequerer eius
voluntati, sicut in omnibus id genus negotiis hactenus semper
sum obsecutus: at quia pugnat cum fidei Christianæ, quam ille
nouit me profiteri, decretis, ac in grauissimam vergit diuinæ Ma
iestatis iniuriam, nulla ratione obsequi possum, maloque vitam
profundere, quàm subscribere. Hoc responso tam præciso audi
to, Bigenno iussit ei responderi: Quandoquidem ita in animo su
constituisset, se illi soli ignoscere, & liberum tam à iureiurando
quàm à subscriptione pronunciare.

Hic cùm esset rei exitus, Sachiondonus confestim per veredi
rium nostros curauit reddi certiores, quod & Vincentius frater
per alias litteras præstitit: vnde magnum omnibus obortum gau
dium: res enim hæc attingebat & Taicosamam, & Quitano Mat
docoro, & Saiscidonum, qui licèt consobrinus sit, tamen est quo
que eius Dominus. Et iam multo antè, cùm sermo incidisset cum
Patribus de hoc argumento, sæpe contestatus erat mentem suam
occultis quibusdam aculeis stimulari ad fortiter occumbendum
pro Deo creatore cæli & terræ, quem tã clarè susceptæ fidei age
uisset. Cur autem Saiscidonus illi tam bene velit, non alia causa
est, quàm quia est vnus è maximè strenuis suæ aulæ militibus, &
idcirco denos duodenósve, eosque præstantissimos totius patriæ,

alijrequos, deinde quia copia splendoreque armorum omnibus antecellit. Palatia quædam Ozacæ excitauit, in quorum frontispicio & culmine non monstra formásve piscium, vt gentiles Domini solent, sed cruces inauratas defigi iussit.

Sachiondoni vxor, cùm aliquando supradictam Dominam ægram inuiseret, illa, licèt gentilis, petiit sibi agnum Dei dono dari, quem habebat è collo suspensum; dicens se intellexisse magnã illi vim inesse contra Dæmonem à quo vexabatur: declarabatque, si ab eo libéraretur, se fore Christianam.

Eaipsa nocte, qua Sachiondonus nostros certiores reddidit de casu antè memorato, aliud quiddam euenit, quod magnam Patribus attulit voluptatem. In aula Taici agunt duo nepotes Nobunangæ, filij Ionoschedoni primogeniti (qui eodem die cum Patre decubuerat); Maior vocatur Sabucõdonus, qui est Dominus maioris partis regni Mino: Minor vocatur Ochichidonus, quatuordecim annos natus, quem quisquis, vt Patres referunt in litteris, vel viderit, vel allocutus de nostris fuerit, etiamsi prosapiæ ignarus sit, mox iudicabit magni alicuius Principis filium. Nam venusta species, sermo, gestus, motusque corporis non aliud enunciant, quam, si Iaponium esse ignores, prorsus suspicere magni alicuius Germaniæ Domini filium. Iam à multis mẽsibus ad Christi Ecclesiam aspirarat, sed, quia domi suæ nullum habebat Christianum, cum quo conferre posset, matrem insuper habebat idolorum Chami & Fotocai cultricem, P. Rector non audebat illi aditum patefacere ad baptismum, reformidans ne rumor per vrbem delatus ad aures tandem Taici perueniret. Verùm quia vocatus erat à Deo, omnibus periculis cõtemptis, sub vesperam aliquando se ad ædes fratris sui Sabucondoni contulit, ibique animi sui propositum duobus Christianis, semper fratri maiori assistentibus, & Michaëli Meacẽsis gubernatoris nepoti aperuit, impetratoque per eos fratris consensu media nocte ad domum nostram porrexit, ac P. Rectori indicari causam sui aduentus iussit, nempe, vt interesset sermonibus ad Catechumenos instituí solitis, licèt his aliquando interfuisset. Pater videns præstò esse nutũ & vocationem diuinam, mãdauit fratri, vt catechesin iuueni traderet, quod cùm per aliquot horas post mediam noctem factum esset, illeque probè omnia mente comprehendisset, P. Rector illum salutari aqua impositio nomine Pauli perfudit. Deinde tempore quod in familiari cum nostris colloquio posuit. Meritò Sabucondonus hunc fratrem tanto amore complectitur, quia quotiescunq; conueniunt, alter ab altero diuelli nequeunt, ambo

gratiosi sunt apud omnes, insigni modestia & humanitate præditi. Exultabant quidem multi ob eius conuersionem, sed nostrâ erant vacui metu: & quia adhuc delitescebamus, deerat occasio lendi iuuenis fidem. itaque operam dare cœpimus, vt aliquot primarij eius nobiles similiter darent nomen Christo: quod tamen ægre fieri potuit, propter matrem, aliasque mulieres; à quibus educatur & regitur. Quanquam moderatiores factæ sunt, postquã Vincentius frater ædes Sabucondoni adiit, visendæ curandæque matris causa, cui omnis domus gubernandæ cura incumbit, ac præterea alterius cuiusdam ægri, qui subitò opera fratris sanatus est, cùm aliorum medicorum remedia non iuuissent. Quocirca per eum confidimus ad matrem Sabacondoni patefactum iri viam, vt & illa capax aliquando fiat nostræ legis. Denique cum hoc Domino duo alii adolescentes nobiles sacro lauacro sunt initiati.

Ghenifoin Gubernator Meacensis, qui Taici iussu huius iuuenis totiusque domus eius curam gerit, existimatur, cognitare, gauisurus: nam cùm cõscius sit, omnes suos filios & nepotes Christi iugum subiisse, tamen nullum eorum vnquam ea de causa vel reprehendit, vel impediuit.

P. Rector in quadam epistola de nepote Nobunange, iam tunc ante menses aliquot baptizato, ita scribit: Paulus Iacuę interualło à nobis distat, sed idcirco non prætermittit ad Ecclesiam venitare, quoties potest: & in consuetudine familiari est quasi vnus ex nostris. effecit, vt omnes sui honorarii pueri Christo nomen dederint, qui omnes sunt magnæ expectationis: nunc enixè laborat vt nutricem suam, quæ egregia mulier est, faciat Christianam. Mater eius, vt intellexit eum baptizatum, declarauit se æquo animo ferre; sed quia valet autoritate & gratia apud Taicum, suam differt conuersionem. Habet hic adolescens præstantiores naturæ dotes, quàm ego in vllo Iapone notarim: humilis est, humanus, omnium se moribus accommodans, nullius contemptor, neque idem famulorum suorum, nunquam ex eius ore verbum elaboratum inconcinnum, rusticum, illiberale: Omnes autem virtutes superat in eo insignis vitæ integritas, & in fide constantia, atque ideo ab omnibus amatur & colitur. Denique hæc nepotum Nobunangæ familia videtur quadam singulari Dei prouidentia gubernari. præterquam enim quòd multi iam sint ex ea Christiani in regno & Saburondoni aula, multi etiam alii magno indies ardore accurrunt ad audienda diuinæ legis mysteria, vt & ipsi Christo dignifiant. Superioribus certè diebus baptizatus est frater & filius nutricis Sabucondoni, qui & illi suadere conantur, vt baptismum

recipiat;

recipiat; & spes est breui venturam: cuius exemplum proculdubio multi alii imitabuntur, habet enim vniuersam Sabucondoni domum suæ curę subiectam. Horum duorum Nobunangę nepotum non est vna mater, sed diuersæ.

Sacondonus in propugnaculo Cameiama, à Taico sibi donato, secum habet Christianum quendam, nomine Sotan, cui gubernator in singulos annos attribuit bis mille orizæ saccos; eundē quoque procuratorem constituit decem millium aureorum, eo quòd sit homo sincerus, animosus, & eques intrepidus. Hic Sotan magno desiderio tenebatur, vt Sacondoni Pater Ghenifoin Christo nomen daret: cumque diu multumque cogitasset de ratione eum ad Christum trahendi, cæpit sermonem instituere cum Foin filiis, illisque dicere, se prorsus animo decreuisse cum Patre ipsorum loqui de rebus Christianorum. Verùm illi bis eum deterruere: sed Sotan, impatiens morę diuturnioris, tandem audacter in hanc eū allocutus est sententiam. Quoque mense ex mandato Taicosamæ iubes in delubrum nouum Daibut octingentos conuenire Bonzos, vt iusta eius matri persoluant: cùm igitur ad hoc officiū præstandum ex omnibus sectis sacrificuli confluant, aueo cognoscere, cur non & Patres Christianorum Duces accersantur, vt illi pro uo quoque ritu parentent? Respondit Foin: Lex Patrum longè discrepat à Iaponiorum sectis; neque enim licitum est Christianis secundùm suam legem vllam communionem habere cum Bonziis; cumq; multa alia in laudem sanctæ legis nostræ addidisse, respondit Sotan: Videris mihi, domine, aliquando interfuisse Christianis concionibus. Verè, inquit Foin, nemo non laudat legem illam, & in cælum tollit, multisque modis prædicat, vbicunque vel minima mentio de ea incidit. Tum Sotan: Si ita se res haberet, tu quoque aures præbere deberes sermonibus qui in Ecclesia ad Gentiles habentur, & si deprehenderes talem esse doctrinam, qualem omnes prædicant, meritò eandem deberes amplecti. Ad hoc, cùm gubernator nihil responderet, Sotan premere hominem perrexit, & dicere omnino ipsi necessarium esse audire concionestras, & si offendat doctrinam Christianam esse solidam, veritateque ipsa niti, ipse quoque Christianis sacris subscriberet. Foin igitur videns se hac oratione constrictum, nō aliud semel iterumque dixit, quàm, sic est, sic est, vt dicis, & fine colloquendi facto magna ipsi Sotan iniecta spes est, breui Ghenifoin ad Christiana sacra deflexurum.

Alias eidem Gubernatori in eodem propugnaculo agenti femina quædam aperuit, tam filios quàm nepotes ipsius transiisse

ad Christianos. Cui tunc respondit, salutem animæ in cuiusque libera esse potestate. Post hæc & alia eum femina conuenit, quæ idem ei particulatim exposuit, arbitrata eum non esse rei cõsci. Audiit, vnà cum vxore tum præsente, sed sine responso eá dimisit.

Duodecimus iam annus agitur, ex quo Meaci homo quidam nobilis baptizatus est, tunc 16 vel 17 annorum, Domini regni Tarabani iam vita defuncti filius. Nomẽ ei est Ioannes Vaitodono, qui cum Cainocamedono profectus erat in Cinam ad ferẽdã pace incundam. Erat huic Domino Meaci soror ethnica, quæ in exiguo templo, nõ ineleganti, cum aliis feminis vitam agebat eremiticam. Magni illa in aula fiebat, eo quòd inculpatè se habuisset, & vitam longè ab alijs Bicunis, quæ sunt Iaponiorum quædam moniales, discrepantem duxisset, nec alii rei plus quàm procurandæ suæ saluti inuigilaret; atque eam ob rem omnibus Dominis, atque ipsi Quitanomandocoro, quæ est primaria Taici coniunx, carissima erat & coniunctissima. Eiusmodi cùm esset hæc femina, à Deo illuminata est, & ad audiendos Vincentii nostri sermones veniret: cui tantum lumen mox diuinæ veritatis obortum est vt & immensè ilico peteret fieri Christianam, & opiniones omnes quas habebat de suis Fotochi animo prorsus eximeret. Deinde, vt alia probaret, quanto cum fructu suo sermonibus factis interfuisset, nõ dubitauit disputationem cũ litteratissimo Bonzo, quo Magistro vsa fuerat, suscipere, interrogatiunculisque de capitibus fidei nostræ positis sic hominem conuicit, vt non habuerit, quod responderet, totusque eius vultus pudore nõ semel suffunderetur. Ineſt feminæ huic eximia quædam prudentia, rationibusque efficacibus tueri valet sanctę legis mysteria, quæ semel menti impressit. Quare P. Rector Meacensis in deliberationem vocauit, cõstitúsne foret, eam statim ad baptismum admittere, an verò per aliquod tempus, quod multę graues rationes suadebant, in catechumenorum cætu eam relinquere: ac tandem posterius cõsiliũ placuit, vt diligentiùs vacaret dogmatibus religionis Christianæ perdiscendis, quo coram magnis & gentilibus aulæ dominis confidentiùs de iis loqui posset, atque etiam opportunitatem quæreret loquendi vxori Chicugendoni, Domini duorum triúmve Regnorum, eo quòd hæc Domina magnopere ad Christianam religionem semper fuerit affecta, & cui sit ex primarijs aulæ mulieribus, facilè per eam ad alios nobiles Dominos instruendos via aperiri possit. Sic faciendũ esse quidem cõclusum est, tamen quia magno desiderio baptismi flagrabat, rogauit, nũ hoc officiũ, quod ad gloriã Dei præstare cogitaret, proficuũ animę suę esset futurũ; eumque

que Pater annuisset, maximè fore, magnam consolationem accepit. Prorogauit itaque Pater eius baptismum. Cùm ergo omnibus esset nota, & in summo pretio, primò quidem rumor percrebuit, illam veteribus superstitionibus & consuetis corporis pœnitentiis abstinere: sed deinde cum tempore summum secutum de tota re silentium. Quòd si templum deserat, in quo huc vsque perstitit, non dubium quin nouam sit concitatura admirationem, sed felici, vt speramus, euentu. Interea omnem occasionem aucupatur agendi cum principibus aulæ Dominis, iisque dicendi, quemadmodum à fratre suo Naitodono vi rationum inducta sit in sententiam, vt quam primum se aggreget cætui Christianorum. Primò autem aggredietur rem cum principibus feminis à natura nouitatum cupidis.

Gratia, Domina Tangi, de cuius conuersione & moribus iam scriptum est, ante annos vndecim occultè domi suæ à consanguinea Christiana, eo quòd maritus gentilis esset, salutaribus aquis expiata fuit. Quando autem Taico nepotem suum Quabacondonum trucidari jussit, cum multis aliis Dominis, prætextu initæ contra se conjurationis, mariti quoque Gratiæ vita in idem necis periculum vocata est: & quia more apud Iapones receptum est, vt nobiles gentiles, antequam sibi ipsi vim inferant, priùs è medio tollant conjuges, liberos, ancillas, ne in manus hostium veniant, intellexit Gratia, occumbente marito, sibi quoque cum omnibus familiæ mulieribus moriendum esse. Quamuis autem solitudo seueritasque vitæ eius longissimè distet à consuetudine viuendi aliarum Dominarum nobilium, tamen in hodiernum vsque diem plurimum desudauit in fide sarta tecta, tum in se tum in ancillis suis retinenda. Et quanquam à baptismo vndecim anni elapsi sint, tamen toto hoc temporis spatio nunquam Patrem vllum conspexit, nunquam Ecclesiam ingressa est, nunquam diuino officio vel concioni interfuit, nec plus didicit, quam prima vice in domo nostra Ozacana, cùm adhuc gentilis esset, percepit; quantumque ab illa Christiana, quæ eam baptizauit, cognouit. Cumq; nunquam de peccatis confiteri potuerit, eo quòd marito nunquam suam conuersionem patefecerit, anno superiore, dum in discrimen, vt dixi, vitæ incidisset, per certum hominem vehementer à Patribus Meacensibus petiuit aliquot Missæ sacra pro se fieri, vt Deus Dominus noster dignaretur ipsam cum marito totáque familia à tam præsenti periculo liberare: & quoniam nullam adhuc notitiam Sacramenti pœnitentiæ acceperat, ancillam Christianam, cui plurimum fidebat ad se vocauit, eique omnia

sua peccata confessa est, eam obsecrans, vt, quoniam ipsa per se ad
posset, ea nomine suo P. Rectori Meacensi fateretur, & ab eo pe-
nitentiam & absolutionem consequeretur. Pater magnam consi-
lationem ex hoc ardenti confitendi desiderio accepit, & per-
ectam ancillam tradidit ei modum, quo a Deo postulare posset
contritionem & veniam suorum peccatorum, instruendo eam in
fide & spe, quam in Deo collocare deberet. quod responsum Gra-
tiæ magnam attulit voluptate. Deinde rursum dubia aliqua pro-
posuit. inter quæ erat, quod maritus ei iusserat, vt impendeat
periculo se ipsa continuò interimeret. Et respondit ei Pater, nul-
lo modo id ei licitum esse: esse enim grauissimum apud Deum scr-
lus. Gratia ergo dixit se consilio Patris staturam. Verùm postea
diuinæ bonitati placuit, omnes è vitæ periculo eripere.

Accidit deinde Sabucondoni nutricem in grauem incidere
morbum, vnde ipse magnum cepit dolorem; habebat enim eam
matris loco, & illa humeris suis totam familiæ curam sustinebat,
deinde apud Taicum omnia necessaria procurabat, & ob eximias
naturæ dotes omnibus aulæ Dominis gratissima erat. Pater Rec-
tor intellecta ægritudine, omne studium adhibuit, vt fieret Chri-
stiana, tum quòd Sabucondonus id optasset, tum quod illa non
abnueret; & quoniam aliud tempus commodum nõ supperebat,
curatum est, vt breuiter Vincentium fratrem dicentem audiret;
quo audito petiuit quidé baptizari, sed cur baptismus illi cõferri
non posset, fecit ingens nobilium & primariorum aulæ Domi-
norum eam inuisentium concursus, iugisque multorum gentilũ
lectum cingentium præsentia. P. Rector certè ita in omnem oc-
casionem conferendi ei quamprimum baptismum incubuit, vt
duos fratres nostros Laponios clam in eandé domum submiserit,
qui per vices aduigilarent, eamque salutari aqua perfunderent, si
vel minimo momento ab ea visitatores abessent. Tantæ cau-
tionis & prouisionis causa alia non erat, nisi, vt ne res subolesceret
Taico, hoc est, ne in discrimen aliquod res Ecclesiæ vel ipsius Sa-
bucondoni venirent Denique cùm hoc consilium nõ succederet,
frater noster Vincentius homo senex & expertæ industriæ, quæ
autoritatem à medendi peritia obtinuerat, alia via anteuertendas
dæmonis fraudes existimauit. Adiit itaque ęgram, & dixit: Domi-
na, si placet, certis ritibus coërcebo humani generis hostẽ, ne tibi
incommodare possit. Gaudebant plurimũ qui præstò erant, per-
suasi ritus illos non dissimiles esse suis diabolicis. Frater quieto &
tranquillo animo iubet magnam proferri pelvim cum aquæ po-
culo. vtroque allato, clara voce dixit, (ipsa sola conscia & in eam

mente

mente intenta) Maria, *ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* inter verba injiciens aquam in caput. Et quoniam circunstantes idiomatis ignari erant, nec cærimoniam viderant, prorsus arbitrati sunt fratrem nostrum recondita aliqua incantatione vsum. Ipsa verò Domina tacitè & dissimulanter magna fuit ex hoc successu consolatione affecta. Dum hæc fierent, in angulo quodam latebant Sabucondonus & frater eius, ipsius Dominæ filii; de quibus, quo pacto Christiani facti sint, superius dictum est) qui conspecta fratris nostri industria, & gentilium ignorantia, à risu se abstinere nequiuerunt. Iam verò quoniam illa magno desiderio teneri cœpit cognoscendi res fidei Christianæ, crescente licèt morbo, postulauit a Sabucondono deferri in ædes sui fratris, vt commodius ibi curari posset Qua occasione Vincentio fratri aditus ad eam patefactus est, qui eam de capitibus fidei accuratè instruxit. Hora autem mortis appropinquante, Sabucondonum, quem suo lacte aluerat & educarat, vocauit, eique dixit, se nihil testamento ipsi legasse, eo quòd omnia suorum cum fecisset hæredem. Deinde animaduertes se Christiana sepultura ob persecutionem nostram, & quia apud Taicum totamque aulam in summa existimatione esset, vti non posse: rogauit, ne corpus suum vllo modo in conspectum Bonziorum veniret, sed pernultæ ac diligenter occlusæ arcæ imponeretur; immo nec more Iaponico exureretur, sed terræ mandaretur. Vtrinque multa fuit comploratio, multique gemitus & singultus: cumque hora adesset, qua spiritum Deo reddituram videbatur, omnes, quotquot præsentes erant, numero maximo cœperunt clara voce inuocare nomen Amidæ, & Fatoche icones aliquot locis affigere. Quod videns ægra, confestim iussit vocari fratrem suum & filium, quos voluit suo lateri inhærentes continuò inclamare sanctissimum nomen Iesu & Mariæ, ne auribus admittere cogeretur nomina dæmonũ, qui à gentilibus inibi inuocabantur. Quod sedulò illi fecere, ac deniq; cum nomine Iesu animã suam in manus Dei tradidit, signis declarans externis, illum quoque cordi suo impressum fuisse. Qui felix exitus tum Christianos omnes, tum imprimis Sabucondonum, qui nunquam ab ea discesserit, incredibili lætitia affecit; imò considerans, quemadmodũ hæc nobilis femina, nutrix sua fuerit a Deo electa, immensas gratias pro tanto beneficio diuinæ maiestati rependebat.

Quod ad conuersionem attinet, à Septembri superioris annĩ vsque ad præsentẽ anni 96 factam, summa est: Meaci & Ozacæ, quæ duæ sunt vrbes primariæ, in quibus Taico cum vniuersa

nobilitate Iaponica sedem fixit, multa capita mortalium sanctissimis baptismi aquis tincta sunt: nec enim vel vnus dies abiit, quin in alterutro loco aliqui Ecclesiæ se aggregarint. Referemus de aliquibus genere nobilibus, prætermissis nominibus eorum qui iam baptizati sunt, nec enim ea prodi finit temporum iniquitas, ipsique ea silentio supprimi malunt. itaque satis erit, cognoscere, nunquam à tempore, quo nostri in hanc regionem Meaconem peruenere, neque tam multos neque tam illustres personas ad baptismum admissas, atque hoc anno: nec aliud iam expectamus, quam, vno exilii & persecutionis obice remoto, diuina aspirante gratia, maximum conuersioni ostium tandem patefactum iri.

Præter Paulum Nobunangæ nepotem, de quo supra egimus, Christianis se adjunxit nobilissimus adolescens 22 annorum, Bungis Vomensis filius, cuius Pater ante aliquot annos obiit Christianus, & mater etiamnum Christiana est: ne autem ipse interim multa hactenus obstiterant. Patri nomen erat Quiongocudono, ipsi verò Ioannes Sciurindonus, propter eximias naturæ dotes, & generis claritatem Taico omnibusq; aulæ Dominis percarus, atque ideo illum amplis vectigalibus ornauit. Deinde ex parte matris sanguine proximè conjunctus est Taici filio: mater enim eius Maria est matertera matris filii Taici: vnde & cõsanguineus est filiorum Nobunangæ, atque in regno Sciano pro annuo reditu habet ducenta sexaginta millia saccorum orizæ. Baptizatus est cum magna sua lætitia, cùm sanctæ fidei capita omnia ita accuratè didicisset, vt ad quæsuis quæstiones promptè respondere posset. Suapte sponte ad ædes nostras cum alio æquè nobili iuuene venerat, doctrinæ Euãgelicæ cognoscendæ causa, quam vere etiam pari voluntate & studio complexus est.

Idem Ioannes Sciurindonus dedita opera aliquando nobilibus suis apposuit exquisitum epulum, vt hac illecebra eos ad audiendum Dei verbum proliceret, & clàm interuenire curauit fratrem Iaponium, qui eos instrueret. Totam is noctem vsque ad matutinam lucem in dicendo consumpsit, effecitque, vt paulatim ad baptismum accurrant; & iam primarius quidam illius domus, cum aliis quatuor, est hoc Sacramento initiatus. Eorum exemplum secutus est alius Dominus, cuius annuus census est ducentorum quadraginta millium saccorum orizæ, & continenter alii atque alii principes viri illis succedunt. Quando autem hi conueniunt, cùm omnes aulici sint, & singulari intelligentia rerum Christianarum præditi, speciem quandam præbent quasi Religionis, ob

eximiam

eximiam virtutem in eorum animis impressam. Caput eorum & præfectus est homo quinquagenario major, qui in frequentanda domo nostra assiduus est, & quæ in dies à nobis de Theologia Christiana audit, tam perfectè & clarè perspicit, vt subitò se cõparet ad ea aliis prædicanda, tantaque dicendi gratia valet, vt auditoribus videatur esse vnus ex Christianis antiquis. Vnus quoque et puerorum honorariorum Sciurindoni præfectis aures præbet legi Christianæ cum voluntate suscipiendi baptismi: & quia longissimè abest ab ædibus nostris, non possunt nostri toties, quoties vellent, eum conuenire. Sciurindonus quoq; sæpe inuisit nobilissimos quosque gentiles; ac vt prudentia insigni valet, non omnibus patefacit se esse Christianum, sed tantùm iis, quos nouit in legem Christi propensiores; & nostri pergũt totam eius familiam facere Christianam.

Quadam nocte idem de industria septem vel octo doctissimos homines è Meaco viciniſque regnis in ædes suas euocauit, & cũ iis vnum è fratribus nostris Iaponium, feruentem & concionandi peritum, qui totam noctem docendo & disputando cum illis cõsumpsit, & denique efficacitate rationum conuicit. Singulari Dei auxilio factum est, vt frater improuisò quæstiones eorum omnes perdifficiles & curiosas accuratè discusserit. Inter eos erat quidam nomine Soan, qui in omnibus legibus tota Iaponia celebratis peritissimus habebatur: Is quæstiones tam arduas in medium protulit, vt Sciurindonus aliique præsentes obstupescerent: & tamen ille quoque tandem veritati locum dedit. cumque omnes essent viri graues, apertè declararunt optare se in Christianorum numerum adscribi. Quotidie Sciurindonus optaret nostrorum vti consuetudine, sed quia maxima est apud homines auctoritate, nec in publicum prodire potest sine magno hominum comitatu, non potest, toties ac vellet, suo desiderio facere satis. Quòd si hedarum vsus à Taico vetitus non esset, crebriùs ventitare ad ædes nostras posset. In magnam spem venimus fratrem eius Præfectum propugnaculi, cui nomen Votur, inter ea quæ exstant in Gochinai præstantissimi, & abest tres quatuórve leucas Meaco, breui Christiana sacra suo calculo probaturum.

Magna nobilium pars, qui nunc in ædibus nostris cœlesti doctrinæ dant operam, fuerunt discipuli celeberrimorum excellentissimorumq; Doctorum Bõziorum monasterii dicti Murasache, quod totius Iaponiæ est nobilissimum, & sectæ Gensciorum caput, qui docent post hanc vitã nihil esse. Hi Domini tã subtiles

&

& acutas quæstiones proponunt, vt, si fratres nostri Iaponii non accuratè callerent sectarum Iaponicarum commenta, (serio enim illis cognoscendis operam nauant) non possint facile ea enodare.

Filii Ghenifoin, qui agit in propugnaculo Camacamæ regis Tambæ, cum aliis Christianis ibidem degentibus omnem fundunt mouent, vt totum Regnum regno Christi subjiciatur.

Ex regno Vosciu duo primarii Christiani domus Sidzudeni proximo anno vita defuncti, scripsere totum populum tenere desiderio cognoscendæ doctrinæ nostræ, nec aliud expectare, quam fratrem aliquem qui eam annuntiet.

Nepos quidam Sacumondoni præfecti generalis exercitus Nobunangæ, opibusque & potentia apud eundem clarissimi, salutari aqua perfusus est. Nomen ei est Mango Ziro. Cùm autem audiret cogitaret doctrinam nostram, secum duxit excellentem quendam Iaponię doctorem nomine Ciuan, qui primò prænobili Monasterio dicto Meoscieng præfectus erat, aliásque dignitates magnas inter Bonzios obtinuerat: deinde ad consequendum Doctoris gradum se in Sciengui vrbem Regis Cainocume contulerat; quod regnum post eius mortem à Scibatandono, Domino Regni Iechigę, occupatum est: quo mortuo, fuga elapsus, vrbem Meacensem incolere cœpit, & docere idioma Cinense, in quo sicut & in versibus æquè Cinensibus ac Iaponicis pangendis excellebat; quæres in magno pretio est apud nobiles. Hic ergo cum nostris multas & graues, præsente Mango, habuit disceptationes, & post dies aliquot, in audienda fidei doctrina transactos, demonstrationum Euangelicarum efficacitate expugnati, supplices se Christo ambo eiusque lauacro subdiderunt. Hoc opus fuit illius Sotan, qui conatus est ipsum Foin adducere ad Christum, & mirificum habet donum declarandi res fidei istis Dominis: quod non aliunde proficiscitur, quam quia magno sensu legis Euangelicæ dogmata apprehendit.

Baptismum item accepit primarius quidam vir è familia Ieiasu, qui Ieiasus post Taicum primas inter Iaponiæ Dominos obtinet, atque ita ignis Spiritus sancti vndique sic prodit.

Nobilis quidam, dictus Cumagai, vnus ex quinque principibus viris, quos secum habet Achinomoti rex Amagucci, aliorum quinque regnorum nouem, ante decennium Christum in regno Bungen secutus fuerat, sed quia a baptismo nihil de fidei rebus cognoscere potuit, satis elanguerat. Verùm postquam cum illo per idoneum de iis actum est, sic animum collegit, vt literis ad Patrem datis pe-

iàm testatus sit, se conuenienter fidei semel susceptæ vitam deinceps instituere velle; omnémque lapidem moturum, vt multos Dominos è domo Mori in suam sententiam pertrahat.

Sachiondonus Bigenni Saiscii, de quo iam actum est, nepos periuit à P. Rectore, vt ad ædes suas veniret. Venit Pater: ipse verò cum aliis aliquot Christianis eum deduxit ad Oratorium suum, in quo primò characteribus Iaponicis grandibus descripta erant præcepta Decalogi, deinde ostendebatur ingens Agnus Dei magni pretii. Deinde ex vna altaris parte erat effigies crucifixi, quam magni æstimabat, ab altera verò Deiparæ; ad pedem verò corona & disciplina. cumque ibi omnes orauissent, postulauit à fratre P. Rectoris comite, vt nobili cuidam Domino, nomine Camondono, qui est princeps omnium qui præsunt Taici operibus in Ozaca exstruendis, diuinam legem annuntiaret, quod & fecit. Productusque est sermo ipso vrgente in quartam vsque horologii horã, & cum omnia probè intellexissent, promisit se Meaci reliqua auditurum, & baptismi signaculum recepturum.

Quòd hoc anno 96 tantus gentilium numerus Meaci & Ozacæ ad ædes nostras audiendæ catecheseos causa confluxerit, illa potissimùm ratio & origo fuit, quòd, cùm Taico pulcherrimam vrbem, dictam Fuscimum, binarum leucarum interuallo à Meaco distantem, excitarit, factum sit, vt innumerabilis hominũ multitudo eò cõfluxerit, partim vt operam suam ibi locarent, partim vt mercaturam facerent: alii verò, vt viri Principes & magni Domini diuersorum Iaponiæ regnorum, quò sedem figerent in aula Taici. Ac quamuis metropolis Iaponiæ Meacum deseri habitatoribus cœperit, postquam propugnaculum amplissimũ cum regiis palatiis Quabacondoni translatum est Fuscimum, quò & aliis multis Dominis cum omni familia sua demigrandum fuit, ac proinde Meacensi vrbi multum de veteri splendore & magnificentia detractum sit; tamen nunc tranquillior est, & turbarum ac tumultuum expers, quos aula secum trahebat. Deinde in ea remansit Daire cum suo statu, & immensus ille circum vrbem tractus, quo quingenta templa, & inter ea multa Bonziorum cœnobia, continentur. Deinde noua vrbs Fuscimensis longissimè protracta est, sic vt extremæ eius ædes extremis Meacensium jungantur. Itaque affluente hominum numero, vigentibusque commercijs, toties à Iaponiis, natura curiosis & nouitatum cupidis, ad nostras ædes ventum est: vt non nisi maximo labore hoc anno eorum votis fieri potuerit satis: immo etiam opus fuerit, fratribus iam oneri penè succumbentibus, à P. Vice-prouinciale per litteras

ras

ras & nuncios noua poscere supplementa, quorũ accessione non nihil mitigatus est prædicationis Euãgelicæ labor. Accedit, quod magnæ sint ædium nostrarum angustiæ, ac ad verbum Dei auditis exponendum valde incommodæ, & ideo nonnunquam horis nocturnis prædicandum fuit, vel certè in quorũdam Christianorum ædibus; sed clanculum, ad cauendum periculum, ne rumor perueniret ad aures Taici. Multi enim sunt quibus non vacat diurnis horis ad nos venire, & quibus vacat, ii sæpenumero integras noctes insomnes, desiderio audiendi monita salutis ducunt.

Vnus ex illustribus Dominis 16 annorum adolescens, Regis vnius Dominus, tanta prudentia & maturitate res suas agit, ac imprimis quæ ad religionem Christianam spectant tanto feruore & ædificatione exercet, vt omnibus suis sit virtutis speculum & exemplar. Ter hoc anno confessus est. atque eam ob rem nocte curat ad palatium suum euocari Patrem aliquem, ne, si ipse ad nos veniat, res Taico innotescat. P. Rector autem, vt rectiùs in fide corroboretur, nonnunquam etiam amandat ad eum aliquem fratrem Iaponium, qui cum illo de rebus diuinis loquatur, vnde magnam capit voluptatem. Ex animo optabat omnes suos fieri Christianos, & ideo, licèt humanum & affabilem se præbeat omnibus, plus tamen declarat se bene velle & fidere Christianis.

Habet hic Princeps domi suæ duos nobiles Dominos Christianos: alteri nomẽ est Thomæ, alteri Iacobi, qui sunt eius quasi pædagogi in rebus fidei: ac vt sunt prudentes, & salutis suæ amantes, præclarè officio suo in informando iuuene funguntur, cauentque diligenter, ne vel exasperentur in ipsos Ethnici, vel res Christianæ cursum inhibeant. Omnes autem sæpe ad domũ nostram Missæ, concionis, & confessionis causa veniunt.

Filii Ghenifoin, (qui fuit Meacensis gubernator, nunc autem præest negotiis Dairi, omnibusque cænobiis & delubris Meacensibus) cum aliquot suis nepotibus, multum proficiunt assidua nostrorum consuetudine, omnesque Christianos frequentatione concionum & sacramentorum facilè superant. magnam etiam in fide constantiam animique robur declararunt in tolerandis parentum consanguineorumque suorum reprehensionibus & conuitiis, suaque vitæ integritate & probitate morum omnibus magnam afferunt admirationem.

Sacondonus filius maior Foin, qui propugnaculum habet in regno Tambæ cum redditu centum milliũ saccorũ orizæ, milibus occupa-

occupationibus finit se auocari, quo minùs suis temporibus de peccatis fateatur: & P. Rector Meaco crebrò ad eum mittit quosdam fratres, qui de rebus diuinis cum eo colloquantur. Leo eius frater inter omnes eximium omnibus virtutis exemplum præbet, eosque progressus in rerum diuinarum sapientia fecit, vt omnium, siue gentilium, siue Christianorum, animos sermone suo capiat, nec vllus est, qui non optimè de eo loquatur & sentiat: ac vterque parens tantopere eius consuetudine delectantur, vt non sinant eum à se diuelli. Æstate præterita, cùm æger esset, domum nostram venit, vt à Vincentio fratre nostro antidotum aliquod acciperet, à quo & paucorum dierum interuallo tandem integræ sanitati est restitutus, cum magna parentum congratulatione: ac mater quidem dissimulans, quasi nesciret domi nostræ sanatum, vt primùm rediit Fuscimum, percunctata eum est, quo medico vsus fuisset, respondítque se vsum quodam medico Meaci inferioris, nec nomen eius prodidit.

Consobrinus quidam Sacondoni dictus Michaël, comes indiuiduus Leonis, adolescens amabilis & placidus, in dogmatibus fidei plurimum processit. Is à Foin reprehensus de capitibus quibusdam falsò ad eum delatis, ita præclarè se purgauit, vt accusatores suos capitales Christianorũ hostes mendacii luculenti coarguerit, omnibusque suam integritatem & fidem egregiè probarit. Et quia tam præclaris naturæ donis præditus est, Magdalena, quæ à secretis est vxoris Taici, decreuit consobrinam quandam suam et in Matrimonium tradere, quod factum non nisi diuinæ prouidentiæ attribuimus.

Alius præterea est nobilis adolescens Ioannes, consobrinus vxoris Foin, qui grauissimè à matre sua & amita reprehensus est, quòd nomen Christianę Ecclesiæ dedisset, & crebriùs ad ædes nostras diuerteret: verùm ille, vt prudentia præstat, neque sui purgandi causa quicquam illis respondit, ne iram accenderet, neque minis earum se commoueri ostendit; quare neque de pristino suo more nos adeundi, vel Missæ vel confessionis causa, quicquam detraxit: & illæ etiam deinceps totam rem vltro dissimulârunt.

Omnes famuli nepotum Foin, Dominorum suorum imitatores, pergunt viuere bene, & exomologesin frequentare, Dominique suis fideliter & amanter omnia officia & seruitia deferre, ac Deo immensas agere gratias, quòd Dominos nacti sint Christianos, à quibus humaniter iuxtà ac benevolè tra-

Paulus

Paulus Fidandoni cognatus, qui fuit è præcipuis Dominis ad læ Taici, & Nobunangæ gener; & Ioannes Dux belli præcipuus eiusdem Fidãdoni, commorantur in ditione Osciu, longè à Meaco remota, cũ aliis Christianis. Is multis principibus viris auctor fuit complectendæ Christi doctrinæ, & idcirco à P. Rectore multis precibus petiit mitti prædicatorem, qui tum suis amicis, tum famulis, quos habet quamplurimos, regnum Dei annunciet. Cum verò postea ambo Meacum rediissent, vt præstò adessent Legationi Cinensium, prorsus indicarunt, se concionatorem aliquem secum abducturos.

Hic Ioannes Fidandoni capitaneus secum duxit filium suum natu majorem, & generum, cum aliis duobus nobilibus sibi subjectis, ad audiendam Christianam Catechesin: quam iam audiere cum magno fructu, atque ideo parantur ad sacrum baptismum. Taico Ioannem, dum Fuscimum peruenit, magno honore & humanitate suscepit; habet enim eum in numero maximorum fortissimorumque belli Ducum. idem fecit eius filio & genero, qui primum eos conspexit, & coram nobilitate Iaponica tum præsente collaudauit, dicens ad Ioannem: ô te felicem, quòd tã præclarè indolis filios habeas: spero, eos non inferiores te magnitudine & robore animi futuros.

Consueuit Ioannes Patribus Meacensibus mira commemorare de propensione ad fidem gentis Regni Osciu, quod inter sexaginta sex Iaponiæ regna maximum est, asserens se iam illi Euangelium prædicasse, & multos in communionem suæ sententiæ breuissimo sermone pertraxisse. Cuius sermonis summa erat: Nullam vim vel virtutem Chami & Fotochi inesse, non modò non ad deciliandam homini salutem, sed neque ad vindicandas injurias sibi ab hominibus illatas: idq; procliue & facile esse sibi probaturum, modò, si vellent, secum ad Atango Vafacima Deum belli, vel alium quemlibet Fatochum Iaponiis præ cæteris formidabilem se in præsentia eorum stercora aliásque sordes in capita idolorum conjecturum, nec minima re se vltura. Quod autem ad Deum mundi conditorem attineret, aiebat, illum posse omnibus hominib⁹ in se cõfidẽtibus impartiri salutẽ: id se audisse a Magistris suis omni fastu, auaritia, & lasciuia alienis, qui viã veritatis nõ doctrina duntaxat, sed etiã operibus demõstrarẽt, lõgè discrepãtibus ab illis Bonziorũ, qui mille mendaciis & imposturis miseram plebeculam decipiunt. Hac ergo familiari agendi ratione cum amicis & familiaribus suis quamplurimos ad baptismum traduxit: inter quos primus fuit filius Findandoni, qui spopondit se Christi-

legem suscepturum, vt primùm se opportunitas obtulerit.

Thomas quoque, qui anno superiore baptizatus fuit, est Taico omnibusque principibus viris aulæ notus, ob eximiam in familiari conuersatione gratiam & candorem. Hic crebrò cum iis de nostra sancta fide maxima prudẽtia & dexteritate agit: nec est, quo eum in hoc genere superet; nam non solùm ab eloquentia, sed etiam rerum Iaponicarum scientia sic est instructus, vt facilè omnibus obiectionibus respondeat. Accidit Bonzum quendam nomine eruditionis clarum, quique sermonibus quibusdam nostrorum interfuerat, conspecta imagine Saluatoris, Thomæ amico suo casu obuiam facto hanc quæstionem proponere: Vidi in templo vestro Fatocum, quem vos appellatis Deum, manibus gestantem mundum: aueo scire, qua ratione id fieri queat, cùm mundus sit tam magnus, Fatocus autem ille tam paruus: & vt manus eius multo fiat amplior, vnde suppetent ei vires ad sustinendam molem tam grauem? Respondit Thomas: Non equidem miror te hanc quæstionem audere in medium proferre, quia exiguã hactenus nactus es rerum similium notitiam. Vt autem ad eam respondeam, scire te volo, imaginum vsum repertum, vt per eas rudibus & imperitis quadantenus rerum veritas repræsentaretur. Vnde, sicut cùm dicimus Taicosamam esse regem admodum potentem, eo quòd omnia Iaponiæ regna cum parte regni Coraiani ei sunt subiecta, eaque prudentissimè in summa tranquillitate administrat, rectè dicimus ea ab ipso quasi gestari manibus: sic possumus verè dicere, Deum mundi Saluatorem, sua potentia & sapientia infinita sustinere, & gubernare cælum atque terram, idque nullo labore, haud secus, quàm si homo manu sua sustentet pilam, eaque vtatur, vt collibuerit. Hoc responso Bonzus conuictus obmutuit.

Alias cùm quendam è secta Focheſciorum optimis clarissimisque rationibus, post sermonem de fide Catholica habitum, confirmasset, respondit Focheſcius: vltro se fateri ratiocinationem Thomæ esse optimam: tamen id vnum se mente comprehendere non posse: si tanta sit Dei potentia & sapientia, vt vno verbo potuerit noxas omnes condonare hominibus, cur nulla necessitate impulsus necem tam probrosam crucis, ab hominibus vilissimis illatam, susceperit ad easdem expiandas? Respondit Thomas: Quamuis mysteria hæc capere nunquam perfectè possis, nisi fias Christianus, hoc est, lumen fidei in sacro lauacro suscipias: quo adiutus possis aliquo modo huius mysterij magnitudinem intelligere, ac perspicuè videre, quemadmodum tota illa

passionis mortisque Christi ignominia cesserit in summam eius gloriam & triumphum: tamen ne anceps hæreas, nec perperam loquare de lege Christiana, exponam tibi, quid ego ex meis Magistris de hoc argumento didicerim. Dico itaque Deum vno verbo posse perinde saluare omnes homines, ac quondam vno verbo totum mundum creauit. Hoc dogma indubitatum est & clarum. Cæterùm quia id facere voluit ea via & modo, qui cum infinita sua bonitate & iustitia congrueret, non poterat secus facere, quàm fecit. Etenim homo, qui infinitè offenderat Deum, non poterat infinitæ eius bonitati satisfacere, quia vis satisfaciendi in eo erat finita. Deus autem, qui satisfacere optabat, non poterat pœnam vllam sustinere, qua pro peccato satisfaceret. Quocirca necesse fuit Deum fieri hominem mortalem, vt pœnam exsoluendam pro peccato sustineret tanquam homo, & debitum infinitum expiaret tanquam DEVS, atque ita condonando hominibus debitum infinitum declarauit misericordiam infinitam, patiendo verò tam dira pro iisdem, exercuit iustitiam infinitam. Atque hoc est, quod ego accuratè & studiosè à meis magistris didici, hoc est, à Patribus Europæis, quando vacabam cognoscendi rerum ad salutem necessariarum. Bōzus verò nihil habuit, quo infringere hanc doctrinam posset.

Aliàs idem Thomas cùm iter haberet ad monasterium quoddam primarium Meacense, cui nomen Tosucusi, Bonzij amici visendi causa, obuius se obtulit miles quidam notus, postulans sibi fieri thecam pro igniario, hoc est silice & ferro, quæ illi in manum dedit; ipse autem in manicam condidit. Vt ingressus est monasterium, humanissimè à Bonzo exceptus est; occurrit enim cum discipulis suis vsque ad portam, & quia nox erat, lumine accenso eum deduxit intra monasterij penetralia, & cœnam paratam pòst apposuit. Dum autem ambo soli initium cœnæ facere cogitant, Bonzus emungens candelam dixit Thomæ: Vos dicitis Tonum Iaponiæ, id est, Solem, Lunam, & astra non esse adoranda, eo quòd a Deo vestro creata sint, cui semper parent: dic mihi nunc obsecro, quomodo possis videre sine luce cādelæ? & si vester Deus est is, qui cælos, solem, lunam, stellas, ignem, &c. creauit, fac vt noua luce illustret hanc domum, vt possimus cœnare. Respondit Thomas, ob hanc rem non opus esse diuino miraculo, cùm aliis instrumentis possit fieri, vt domus colluceat: ac mox producto manica igniario, ignique è silice excusso, candelam accendit, deinceps, Deum homini vires & facultatem concessisse ad procuranda ea, quæ ad vitam sustentandam essent necessaria, atque etiam ad

telligentiam ad agnoscendum discrimen inter creatorem & res creatas: itaque probè eum scire, proprium verumque Tonum non esse hunc solem materialem, multo autem minùs lunam, aut stellas, sed aliam quandam naturam ab his omnibus creaturis distinctam. Hoc responso audito Bonzius admiratus est Thomę sapientiam.

Anno superiore scriptum est, Bonzium quendam ob æs alienū morti addictum: à Paulo filio seniore Ghenifoin morti, soluto debito, exemptum, nec aliud ab eo cōpensationis loco petitum, quàm vt aures præberet Euangelicæ veritati, eaque cognita fieret Christianus. Vtrumque fecit cum eximio animæ suæ fructu; & cùm non multo post susceptum baptismum in grauem morbum incidisset, eiusque depellendi causa in regni Farimam thermis totum quasi annum consumpsisset, nunquam otio locum dedit, sed familiaritate cum aliquot magnis eius loci Dominis, & aliis qui remedii causa eò confluxerant, contracta, continenter Christianorum leges collaudauit, & rationibus efficacissimè probauit eas solas veritati consentaneas: Iaponicas verò, quarum ille egregiè peritus erat, falsas esse & cōmentitias. Cùm ergo P. Rector Meacensis homo iam grandæuus & infirmus ad easdem thermas, in quibus & sanatus est, se contulisset, aliquot nobiles à Bonzo conuersos salutaribus aquis abluit. Reuersus autem Meacum, secum Bonzum duxit, vt aliquot sermonibus nostrorum interesset: quibus firmiùs instructus cœpit Fuscimi doctrinæ Christianæ rete in ipsam nobilium Dominorum turbam, è quibus multos notos habet, feliciter ejicere, ac paucis antè diebus quatuor vel quinque primarios ad littus Ecclesiæ Christi attraxit, atque inter eos nobilissimum Dominum, nomine Caminocaua ex regione Bandana oriundum, cuius annuus redditus est saccorum orizæ centum viginti millium. Homo integer est & sincerus, qui cùm multis annis litteris Iaponicis in Bando operam dederit, accuratè nouit quibus argumentis gentiles conuincantur: promittitque se perspicuè demonstraturum, sectas Iaponicas non posse veram salutis viam ostendere, eam à sola Christiana ostendi.

Congregationes & Sodalitates, in quas, aliàs scripsimus, distributos Christianos, per hoc persecutionis tempus, egregiū in feruore & caritate progressum fecere, & in dies, cū nouorū Christianorum accessione, maius sumunt incrementum: sic prorsus vt Dominicis opus sit fratrem vnum ante prandium duobus in locis longo interuallo inter se disiunctis concionem habere; nonnunquam etiam maiores Clerici, iam in munere prædicandi satis instructi,

ſtructi, in hanc meſſem emittuntur. Harum concionum, quia ſi miliariter, & de argumento facili, ac ſæpenumerò per modum collationis inſtituuntur, ſingularis exiſtit fructus, ac quæ dicuntur, reipſa poſtea præſtantur. In eorum vita nulla permittitur perturbatio, nullaque diſſenſio: & ſi quis a recta via deflectat, eum omnes conantur ad ſanitatem reuocare. Exercent ſe operibus caritatis in proximum, & idcirco ſemper habent aliquam pecuniæ collectam in egenos diſtribuendam. In his congregationibus aliquando ſacrum Miſſæ fieri ſolet, confeſsiones excipi, & corpus Domini porrigi, eo quòd periculo non careat aditus liber ad ædes noſtras. Itaque Congregationes iſtæ tempore perſecutionis ſunt quaſi Eccleſiæ noſtræ, in quibus conciones habentur, & ſacramenta adminiſtrantur.

Alius quidam vnius regni Dominus iam iam baptiſmum receperturus dixit, ſe fieri Chriſtianum cum propoſito firmo, ponendi iacturam faciendi ſui ſtatus & vitæ, ſi opus ſit, quàm fidei Chriſtianæ deſerendæ. Et quanquam ſedulò caueat ne gentilibus Dominis ſuboleat ipſum factum Chriſtianum, tamen vt zelo noſtræ legis ardet, & magno animi ſenſu de ea loquitur, ſic tenere ſe non poteſt, quin interdum ſermonem de rebus noſtris oblata occaſione inferat, & de rotonda mundi figura, contra Iaponum opiniones, de cæli motu, de eclypſi, & de aliis curioſis quæſtionibus Aſtrologiæ, diſputet, vt per has ambages tandem irruat in diſputationem de mundi opifice & moderatore, de Chami & Fotocchi, qui fuere homines ſimiles nobis mortales; ac tandem concludit: O quàm longè aberrarũt Iaponii à via ſalutis! Quibus colloquiis id minimum efficit, vt omnes intelligant eum non abhorrere a Chriſtianæ religionis placitis. Paulo antè quàm Chriſtianus fieret, filia eius nupſit primogenito filio Ghenifoin Chriſtiano, quæ etſi olim aliena fuerit à lege Chriſtiana, tamen poſt ſuſceptum a marito baptiſmum cœpit æquiore in eam animo eſſe, & brevi putatur caput lauacro Chriſti ſubmiſſura.

Ioannes Sciurindonus, (cuius conuerſio ſuperiùs commemorata eſt, & in regno Scinano vectigal annuum habet ducentorum quadraginta millium ſaccorum orizæ, cui vterque parens Chriſtianus, ac denique cui frater conſobrinus vxoris Taici) exemplo matris adhuc in aula degentis, & patris defuncti, baptiſmum recepit: & in magno pretio habet reliquias, roſaria, piaculares globulos, & imagines à Patre religioſiſsimo viro relictas. Dici non poteſt, quanto gaudio exilierit ob ſuſceptum baptiſmum tantopere expetitum, promiſitque ſe ſtatim effecturum apud ſuos, vt & ipſi

ipsi Euangelium audiant; quod iam præcipui quique, qui assiduè eo assistunt, fecerunt, imò & baptismum susceperunt. Mater quoque eius, vt cognouit filium baptizatum, sic lætata est, vt illico quendam submiserit, qui eo nomine ingentes gratias P. Rectori ageret, postea per alios munuscula quoque subinde miserit, indicãs vehementer optare se maiorem familiaritatem inire cum Ecclesia. Verùm quia degit in penetralibus palatiorum Taici, non potuit voto suo potiri. Postulauit à Patribus aliquot libros pios, dicens se alium non habere præter eum, qui inscribitur, Contemptus mundi, vel Gerson: eiusque libri lectione, simulque oratione, quam ante imaginem quandam habeat, se spiritum fidei semel haustum fouere & conseruare, nullum alium sibi suppetere vel concionatorem vel consiliarium, quo in ætate iam prouecta in tantis occupationibus & ærumnis vti possit. P. Rector misit ei tres libros, Catechismum, Rationem confitendi, & librum Meditationum. Et quamuis filius eius Sciurindonus toties non possit ad domum nostram venire, quoties vellet, quia Taico nondũ constat eum baptizatum; tamen quoties potest, curat visitari Patres per aliquot nobiles Dominos Christianos, & vicissim P. Rector mittit ad eum fratrem quẽdam, qui cum eo de rebus diuinis colloquatur. Magno desiderio tenetur Patrem aliquem aliosque prædicatores in regnum suum amandandi, cumque bene sit fundatus in fide, nec ipse nec Ecclesia suo officio deerit, cùm opportunum erit, id præstandi.

Ante paucos dies Christi militiæ adscriptus est illustris quidam Dominus, dictus Ioan. Vongui, filius Taigaradoni Domini regni cuiusdam in Iaponiæ finibus, versus Aquilonem siti, quod 30 dierum itinere Meaco abest. Is sacris aquis tinctus est rogatu patris gentilis, qui cũ olim Ozacæ à Vincentio fratre de fide nostra multa audisset, iam tandem hoc anno audiendi finem facere statuit, & Christi insignia susciperе. Duobus tribúsve sermonibus interfuit, & optimè omnia intellexit. Auditurus erat præterea aliquot alios, & solutionem quæstionũ, quæ occurrerant: sed quoniam mandato Taici cogitur proficisci in suum Regnum, filum abrũpere debuit. Filium interim natu minorem, vndecim annorum, instituendum & baptizandum tradidit: maiorem quoque Meaci eadem de causa reliquit, vt post suum reditum baptismo initiaretur. Vehementer orabat secum abducere aliquem fratrem prædicatorem: sed quia non erat Meaci vllus superuacuus, cæcumquendam rei Christianæ peritissimũ secũ duxit, partim vt Christianam fidẽ subditis suis annunciaret, partim vt filiolum suũ Christianum

orationes consuetas doceret. Vbi baptizatus fuerit Pater, omnino necessarium erit illi attribuere concionatorem, promittit enim se ædificaturum templa in suo regno, & ampla vectigalia assignaturum. Et quia ad Septentriones in Iapone extremus est, commercium habet cum Iezis, id est Tartaris, qui ex continenti veniunt ad insulam Mateumai, 12 vel 15 leucis à dicto regno Zuegarano distantem, in quo vendunt pisces, pelles animalium, & certas herbas maris, quibus vescũtur Iaponii, aliaque id genus: atque ab his vicissim coëmunt pãnos pro vestibus, arma, aliaque instrumenta. Aiunt Tartaros illos esse populos admodum barbaros, colore fusco, capillis barbaque promissis, vti Moscouitæ; venatu viuunt & piscatu, agriculturam respuunt. Hoc regnum Zuegaranum (ut idem Dominus Patribus nostris referebat) abundat vuis excellentibus, nigris & candidis, quæ nullo hominum cultu sponte vbique nascuntur, promisitque Patribus se Meacum deportaturum aliquot vites, vt ibi serantur. Filius primogenitus seruit Taico, & nuper visendorum Patrum causa venit, petiitque sibi dari copiam sermonum nostrorum cum proposito se adiungendi Christo.

Paulus Nobunangæ nepos decimumquintum agens annum, de quo suprà egimus, postquam Christi castra sequi cœpit, omnibus famulis suis & ancillis autor fuit, vt audirent catechesin nostram; audiere, & magnam partem Christo ceruices subiecere, eosdem nunc crebrò monet, vt vitam fidei congruentem instituant, & frequenter confessione mentem expient. Quoties ipse domum nostram ventitat, eos secum ducit, vt familiaritatem nobiscum ineant: & dum mittit eos ad spacium vnius leucæ confessionis faciendæ causa, ipse exemplo eos præcurrit, cauens sedulò ne via deflectant, & si cõtrariũ faciant, acriter eos reprehendit. Quod a fratre suo didicisse videtur. Matrem continenter verbis factisque vrget, vt Christi ancilla fiat, & iam rationibus eius cessit, sed consanguinei, qui summopere execrantur Christi legem, eam abterrere conantur. Speramus brevi amorem consanguineorum cessurum amori filii, eamque baptismo caput submissuram.

Ioannes Sotan Dominus honoratus, qui anno præterito Christianus factus est, habet vxorem tam infestam diuinis legibus, vt imperarit famulis, si quando comitarentur maritum suu ad ædes nostras, nullum vel potum vel cibum a Patribus porrectum admerent, etiamsi id mandaret Sotan: se enim cognouisse, nos dulciariis quibusdam ita incantare homines, vt nunquam postea a Christiana lege abduci possint. Maritus tamẽ tandẽ, pro singulari sua prudentia laudibus extollens res nostras, ei persuasit, vt esset cũ

paucis, ipso viam monstrante, ad Ecclesiam nostram veniret. in qua primò ei ostendit effigiem Deiparæ ad exemplar D. Lucæ in sacello quodam expressam; tum cosmographicam tabulam, horologium, aliaque eiusmodi, quæ erant in alio quodam loco, & ab Ethnicis magna voluptate spectantur. Ac vt ista quæstionum occasionem præbent, inuectus mox sermo est de naturæ auctore, & totius orbis conditore: atq; ita nullo sermone habito cum Patre aliquo vel fratre læta domum reuertit, ac deinceps, praua opinione deposita, procliuiùs cœpit audire de rebus in colloquium à marito tum illatis. Accidit id temporis, vt, quemadmodum illa refert, Domina, quam in sacello conspexerat, se visendam ipsi per quietem obtulerit, hilarique vultu dixerit, ipsam parituram filiã nomine Mariam, cuius memor exultabat gaudio, dixitque marito: Prorsus debeo fieri Christiana. nam Domina à te in templo demonstrata, hac nocte mihi cum pulcherrimo in brachiis filio apparuit, recepitque se mihi in hac tam prouecta ætate daturam filiam (erat enim vetula natura sterilis.) Itaque eo ipso die cũ marito cœpit aures præbere Euangelio, & tandem perseuerans cum ingẽti amborũ lætitia & solatio baptizata est, iãq; orationib⁹ adiscẽdis vacat, & in frequẽtãda Ecclesia se a marito vinci nõ sinit.

Extra filios & nepotes Ghenifoin anno proximo aquis sacris renatos, hoc anno alii duo nepotes 14 aut 15 annorum, magnæ expectationis, renati sunt. Alter, nomine Iacobus, semper adhærens Foin, in hanc sententiam inductus est, ab officio anniq; æquali Ioanne. cui aliquando, vt puerorum mos est, secum decertanti dixit: Ioannes, ego puto me esse superiorem te in omnibus. Nam sum te fortior, ingeniosior, habilior, & in fingendis litteris peritior. Cui respondit Ioannes: Fateor me in omnibus istis te esse inferiorem, at ego vna te, quæ longè excellit omnia ista elogia, te supero, nempe quòd sim Christianus, & tu non. Iacobus, cũ non haberet quod respõderet, tandẽ victoriam illi cessit, simulque rogauit, ab eo deduci in domũ nostram, vt fieri posset Christianus. Factus est, duce Ioanne, qui etiã post susceptum ab eo baptismũ protestatus est, se nullũ amplius cum eo suscepturũ certamen, sed intimam in posterum amicitiam culturum. Degunt Fuscimi, & inter eos qui famulantur Foin, soli profitentur Christum.

Alius nepos Foin, nunc dictus Paulus, etiam jurauit in Christi leges, & puer honorarius est Sabucondoni nepotis Nobunangæ, natura alacer & viuax, aliisque sociis Christianis in exercitiis pietatis minimè cedit.

Hoc anno, cũ duobus nepotibus Saeumandoni, (qui fuit Dux

belli generalis Nobunangæ, & omnium aulicorum eius nobilissimus) sacris aquis immersus est eorundem Magister, sectarum Iaponicarum valde peritus, & in aula ea de causa notissimus. Crebro ad ædes nostras venit, vt Iaponium quendam fratrem nostrũ occultissima quæque sectarum mysteria edoceat, & vicissim Christianæ religionis dogmata, quorum cognoscendorum impensè cupidus est, à nobis hauriat. Non semel fassus est, se ab eo die, quo Christianus factus est, plus didicisse, quàm omnibus retro annis in disciplina Iaponica. In sermonibus enim de Christiana lege habitis venisse se in cognitionem primi omniũ rerũ principii & fontis, sine qua necesse sit omnem aliam scientiam nullam esse & vanam.

Eodem anno baptizatus est nobilis vir cum coniuge & familia, cui nomen est Ioannes, & Procuratorem agit Sabucondoni, quem etiam cognatione ex parte matris attingit. Omnes in rebus diuinis multum profecere, & cum nostris tanto amore & confidentia agunt, atque si essent ex veteribus Christianis. Ac Ioannes quidem omnibus Christianis hoc anno ex aula Sabucondoni factis antecellit, & animi submissione, & caritatis operibus, & zelo alios conuertendi.

Adiũctus est quoque gregi Christi quidam cæcus Quenguius, nomine Michael, iam dicti nobilis viri consanguineus, homo multis dotibus naturæ præditus, eruditus, & historiarum Iaponicarum gnarus, qui paucis à baptismo mensibus opera & fauore Sabucondoni ornatus est dignitate Quenguiorum, qui habentur pro hominibus in historiarũ Iaponicarum cognitione perfectis. In horum Quenguiorum congregationem adscripti sunt quinquaginta cæci, quorum priuilegium est posse libere comparere in conspectu Principum, maximorumque Dominorum Iaponiæ, ad percensendas veteres ipsorum historias. In magna existimatione sunt apud omnes, suæque scientiæ beneficio magnam vim pecuniæ corradunt. Iam alias scriptum est, quinque ex Quenguiorum cætu agnouisse Christum, idque Christianorum studio & industria, sed non cum exigua ipsorum iactura, cùm ad illius honoris gradum consequendum mille circiter aureos scutatos expenderint. Omnes admodum idonei sunt ad legem Euangelicam inter magnos Dominos propagandam, ob dicendi libertatem, qua vtuntur, & quia eorum dicta ferè æqui boniq; consuluntur. Itaq; quamprimum hi Quenguii aliquam pacti sunt mysteriorum fidei nostræ cognitionem, & rerum cœlestium sensu capi cœperunt, Concionatorum vice sunt inter nobiles, quorum multos

iam

iam in suam sententiam pellexerunt.

Nobilis & strenuus quidam belli Dux in regno Deua, (quod Zuegarano in finibus Iaponiæ proximum est) nomine Iscenocamidonus, qui hoc anno Meacum venit non alia rerum nostrarum notitia imbutus, quàm ea, quam à noto sibi Christiano hauserat, tantum fructum breuissimo tẽpore fecit ex audita doctrina Christiana, vt non multo pòst cum omnibus suis famulis salutari baptismi aqua sit perfusus. Quo tempore Meaci commoratus est, crebrò inuisit ædes nostras. Non dubitamus hoc exiguum semen magnum fructum redditurum, vbi in regnum reuerterit ad suos subditos, qui numerum efficiunt trium vel quatuor millium hominum.

Eunuchus quidam, qui Taico est à poculis, & potum dictum Cianoiu illi subministrat, tantos progressus fecit in diuinarum rerum notitia, vt post baptismum, in quo ei inditum est nomen Ioannis, nusquam finem nec modum faciat de iis loquendi, itaque hactenus integritate vitæ suæ & differendi gratia permultos nobiles ad Christi ouile adduxit. Et quoniam ipse genere nobilis est, & olim magnum quendam statum gubernauit, multis in aula notus est, ex quibus, quamprimum se ingerit occasio, non negligit aliquos in rete Christi pellicere.

Baptizatus est quoq; nobilis ex familia Mori, Regis Amaguctiani, nomine Ioannes, qui dum Mori esset Ozacæ, sæpe itabat ad Ecclesiam visendi Patris ergò, & ad perdiscenda capita doctrinæ Catholicæ. Cuius exemplo & verbo paruit & alter nobilis Paulus Firacondonus, homo copiosus & carus Mori.

Habitabat in iisdem partibus nobilis quidam vir, dictus Thomas, qui etsi multis antè annis baptizatus fuisset; tamen, quia aditum ad Ecclesiam non habuit, nonnihil in suscepta semel pietate elanguerat. Habebat autem vxorem Christiani nobilis iam defuncti neptem, cuius coniunx, nescio marito, Christo nomen dederet. Hoc igitur anno Thomas, diuinitus impulsus, errorem suum agnouit, & cum ingenti vitæ præteritæ dolore, totius vitæ lapsus ad pedes Sacerdotis aperuit, omnibusque impedimentis sublatis, ad baptismum quinque liberos & fratrem minorem cum omnibus famulis adduxit. Hinc Domino Deo placuit, vt filia eius Iusti Vcondoni filio natu maiori ad confirmandam fidem nuberet. Habuit Thomas & aliam filiam matrimonio iunctã cuidam Domino in regno Iamatano, cui in reditum annuum cedebant centum viginti millia saccorum orizæ: cuius gener superiore anno ex mandato Taici ob amicitiam cum Quabacondono

cultam est interemptus. Et quia rumor erat, vxorem quoque eius è medio tollendam, vti patriæ mos postulabat, illa secretò fecit Christianam. Quo facto, nullus de ea necanda, ita prouidente Deo, amplius sermo inauditus est. Omnes in ea familia egregiam salutis suæ curam gerunt, & licèt in Regno Iamato nulli primi ipsos Christiani sint, tamen tum litteris tum nunciis nostrorum in fide aluntur, & Thomas certis temporibus solet se conferre Meacum, & à Patribus pia documenta aliqua referre.

Nepos cuiusdam nobilis, adolescens annorum 14, nobilē Bungensem exulem, Magistrum in arte scribendi legendique nactus, eius hortatu factus est Christianus. Adolescens hic erat adoptatus ab hoc patruo suo, & magno baptismi desiderio tenebatur, sed duo eū à baptismo arcebant. Primò quòd præsentem nō haberet suum parentē: Secundò, quòd patruus esset æger & hostis Christianorum. Magister ergo, quoniam Christianus erat, & multis antè hac autor fuerat in Christum credendi, huic adolescēti quoque persuasit, vt fidem & baptismum à se susciperet. Ad quem Pater Rector postea Meaco Rosarium, sacras sphærulas, & imagines misit.

In villa Meaco vicina commorabatur anus octogenaria exacta Amidæ, dicta Iondosciorum: quæ morti proxima tunicē chartaceam vestem à Bonziis characteribus Cinēsibus vndique completam, vt cum ea humaretur, sicut apud nos quidam humantur cum habitu S. Francisci. Hæc vestis appellatur Quio catabira, quam Bonzii fabulantur signum esse animæ statim post mortem in paradisum Amidæ recipiendæ. Emerat anus hāc vestem modia orizæ viginti supra centum manuum labore cōquisitis. Mota autē exēplo alterius vetulæ notæ, quæ paucis pòst diebus, quā Christiana facta esset, ex hac vita discesserat, data opera Meacū abiit, vt nostros audiret: auditóque cum magna deuotione & lacrymis catechismo toto (venerat enim duce & motore Spiritu sancto) sacrum baptisma ingenti cum gaudio recepit. Quo recepto, illico se ad P. Rectorem contulit, eique immensas gratias egit, quòd tanta caritate & institui & baptizari meruisset: vestem quoq; diabolicā illi reliquit à Bonziis vēditam, vnà cum globulis precatoriis, quibus vti solebat in orationibus faciendis. ac P. Rector vicissim illa donauit Rosario Christiano & Agno Dei sacro: quibus acceptis cum summa simplicitate & vitæ innocentia ad suos reuertit.

In vrbe totius regni Voari principe, dicta Chiosù, puer habitabat vndecennis, oblatus à matre opulento Bonzo cœnobiarchæ, vt litteris operam daret. Mos autem est Bōziis, vt pueros, nomine

Caschi-

Gaschichi, permittant prolixis passisq; incedere capillis, qui post mortem manent hæredes ipsorum, tum quoad habitationem eorum & redditus, tum quoad dignitatem. Puer hic cũ Bonzo manserat in annum ætatis 13, quo ferè bona à malis dijudicare adolescentuli incipiunt. Contigit autem matrẽ viduam nubere Christiano homini, eóq; suasore etiam fieri Christianam; qui ambo & dicto puero, si quando visendæ matris causa è cœnobio veniebat, cœperunt viam salutis veram annunciare, & simul declarare in quam perniciosо & periculoso statu versaretur. Puer rem sedulò expendens, primò in consilium adhibuit Bonzi famulũ, tũ ambo deliberant de fuga incunda, ad quã maturandã juuit, quòd Bonzus pridie monuisset puerum, illum insequenti die, quo festũ erat Sciacæ, tondẽdum, quo ritu initiatus, Bõzus in perpetuum factus fuisset. Itaq; ille, vt conuentũ erat, cũ socio nocte, cũ iã omnes cubitũ concessissent, & ingens de cœlo imber decideret, per posticũ cœnobii, superatis magno labore quibusdam hortis & fossis, aufugit in ædes vicinas cuiusdam Christiani. Et ne Bonzus resciscerет, puerum consultare & duce famulo illo aufugisse, eadem via famulus ad cœnobium & lectulum suum, ac si facti conscius non esset, noctu rediit. Bonzus autẽ cognita summo diluculo pueri fuga, vehementer excanduit, deinde omnia turbãs, vndiq; emisit certos homines, qui eũ è fuga retraherent, speciatim autem ad ædes matris, quã norat iam esse Christianam: cumq; repertus nõ esset, cœpit animo reuoluere, quisnã illi autor fugæ esse potuerit: ac primò quidem in suspicionem venit dictus famulus, à quo multis minis veritatem extorquere conatus est, sed frustra; constanter enim negauit se quicquam scire de puero: licèt sequenti nocte & ipse in domum illius Christiani, in qua latebat puer, se receperit, & inde ambo ad ãlium Christianum nomine Tacheia diuertêre, apud quem est quasi Ecclesia nostrorum, in qua sacrum Missæ celebratur à Patre, dum ea loca inuisit, & singulis Dominicis festisque precandi causa conuentus à Christianis habetur. Hîc delituere ambo diebus aliquot, & Constantius ille senex, qui est antiquus pater Christianorum regni Voareni, post catechesin, salutari aqua baptismi eos tinxit. Ne autem in Bonzi manus incidерent, qui in omnes angulos emiserat exploratores, coacti sunt recipere se Meacum, quod itinere quinque aut sex dierum ab illo cœnobio abest.

Nobilis quidam Christianus, nomine Naito, & perantiquus, Domino regni Voareni familiaris, commiseratione dicti pueri motus eum secum Meacum abduxit: quò vt peruenit, mox

ædes

ædes nostras adiit: inde autem famulus ad visendos cognatos suos discessit. Bonzus, vbi tandem intellexit puerum esse Meaci, per sacerum Domini regni litteris ad Christianum quendam Voarensem, Meaci tunc agentem, ac pueri consanguineum datis, curauit in manus suas eum tradi. Verùm quia Michaël, hoc enim erat nomen puero, etiam atque etiam optabat manere in Ecclesia, & domo nostra, idque fieri Meaci ob exploratores à Bonzo submissos non poterat, P. Rector eum cum duobus aliis iuuenibus ad seminarium studiorum causa amandandum putauit. Simulatque Nangasachum peruenit, tonsus est, & à P. Vice-prouinciale ad seminarium cum ingenti sua voluptate missus. Puer est optimæ spectationis, & litterarum studiosus, multáq; argumenta præbet egregii futuri Concionatoris. Omnibus denique ob morum suauitatem carissimus.

In eadem vrbe Quiesu erat femina Christiana, quæ etiam ante susceptam fidem propensa erat ad præstanda opera pia, & singillatim ad excipiendos hospitio pascendósque pauperes. Accidit aliquando, vt cùm cœcus quidam, vir venerabilis Meacum tendens, diuersorium quæreret, illa eum in ædes suas receperit. Maritus item Christianus, postquam domum venit, multum sibi de hospite gratulatus eum inuitauit ad cœnam. A cœna, omnibus rebus compositis, more recepto, quotquot erant in familia, magni & parui conueniunt ad faciendam orationem, & supplices coram sacra imagine recitant Litanias. Cœcus, qui nihil horum videbat, sed tantùm auribus voces precantium audiebat, rei nouitate attonitus, percunctatur, quod genus illud orationis sit toti familiæ tam gratum, ac à se hactenus nunquam auditum? Respondit pater-familias, esse formulam orandi, qua Christiani ad Deum cœli terræque Dominum vti consuescant: se autem cum tota familia Christi legi nomen suum dedisse. Cæcus, cùm subjecisset se oppidò cupere aliquid cognoscere de illa lege: pater-familias commemorare cœpit, se quõdam Focheſcium fuisse, & studiosum honoris Sciacæ promouendi: verùm cùm à quodam concionatore didicisset Sciacam & Amidam fuisse homines, habuisseque mortuos hominum conjuges & liberos, atque idcirco nec aliis nec sibi potuisse conciliare salutem, quandoquidem non agnorint verum Dominum conditorem cœli & terræ, ac hominum Seruatorem, quem Christiani appellant Deum: se nostris auditis sermonibus renuntiasse Sciacæ, & in Christi veri DEI cœtum transisse: itaque si ipse & similium sermonum cupidus esset, habere se filium, qui facilè eos sit expositurus. Cùm cœcus annueret, adolescens filius

hospitis

hospitis item cœcus (atque is quem antè diximus Zueganum cũ filio Domini eiusdem regni profectum) cępit illi doctrinam Christianam tanta cum gratia explanare, vt tandem post aliquot dies illum in album Christianorum retulerit. Cœcus deinde Meacum pergens, & sæpius de rebus nostris audiens, confirmatusque in fide, in suum regnum Bandanum, vnde venerat, lætus reuertit, cum proposito omnes discipulos suos & amicos in eãdem sententiam pertrahendi.

Christianus quidam Meacensis, nomine Laurentius, hospitio susceperat militem cum vxore exulãtem, qui antè seruierat Quabacondono: ei persuadet, vt in Christi militiam transeat, auditisque aliquot concionibus assensit, sed vxor omnibus modis refragata est, ne faceret. Verùm DEVS eam alia via nihil minùs cogitãtem in societatem viri traxit. Vicina partui, quem vri iuuencula nunquam erat experta, tantis oppressa est doloribus, vt crederet se morituram. Omni remedio humano destitutæ maritus accurrit cum effigie Beatiss. Virginis. eam primò imponit eius capiti, tum in cubiculi parte deponit, monens eam, vt illi Dominæ magna fide commendaret, fecit, ac mox & imminuti sunt cruciatus, & fœtum edidit cum magno omnium gaudio & consolatione. Quo euentu commota, non solùm non impediuit ampliùs maritum, sed etiam recepit se verbo Dei audito in Christi militiam cũ to per baptismum trãsituram: ac publicè omnibus prædicauit se, ob beneficium sibi à sacratissima Virgine aduocata nostra præstitum, velle fieri Christianam.

Deo propitio vbiq; in omnibus Iaponiæ partibus etiam apud ipsos Ethnicos in tanto pretio & existimatione est Lex nostra sanctissima, vt modò non sint, qui perperam de ea, vt olim, loquãtur: sed, quod magni faciendum est, omnes lætantur, se nunc libentissimè audire, quæ antè detestabantur. Et cùm omnes Christiani sint ferè viri principes, nomen Christianorum non modò salutiferum, sed etiam honorificum esse cœpit.

Taicus quoque non obscuris argumentis declarat se eodem loco habere res nostras: quoties enim de nobis in multorum Dominorum præsentia sermo incidit, ait nos fide esse integros & sinceros, seque facilè Christianorum sacra susceperturum, nisi vererentur Bonzos fame morituros, quia nullæ illis ampliùs suppeditarentur eleemosynæ: deinde destituerentur tot templis, quæ sunt ornamenta Iaponiæ. Quòd si interno aliquo odio nos prosequerentur, non vtique vel toleraret nos in Iapone, vel permitteret tot ferri in conspectu suo Christianos. Quitanomandocoro prętipua

eius

eius coniux sæpenumero quoque bene de rebus nostris loquitur, ac imprimis apud Dominas Christianas, quæ illi assiduè præsi sunt.

Erat in palatio Domina, quæ hactenus vehementer aduersata est Christianæ legi: sed postquam à cæco Chingiuo Christiano quædam de ea cognouit, immutauit opinionem, affirmauitque se ex falsis aliorum narrationibus in errorem inductam.

Ghenifoin etsi certò norit, & filios & consanguineos omnes suos iurasse in fidem Christianam, non tamen audet eos reprehendere, tum quia probè intelligit quàm bonam viam ingressi sint, tum quia animaduertit quantus fructus, non obstante Taici edicto, ex prædicatione etiam occulta consequatur: ne autem ex huius mundi regno exterminetur, fingit se nobis succensere, & criminatur nos, quasi sua consilia respuamus: multaque cum magno periculo nunc faciamus, quæ postea libertime facturi simus.

Eandem affectionem in nos ostendit Gubernator Meacensis Gibonoscius gētilis, vnus ex Taici intimis, qui & litteris & officiis nostris indicauit, quantum faueat nostris successibus, monuitque, vt modò nostri Meaci nihil turbent; se nostram causam apud Taicosamam, quando opportunitas se offeret, summa fide acturum.

Idem sensus est aliorum Dominorum in regnis, vt Saboconodoni in regno Mino, & Auano Cami in regno Aua, & Tucnocamedoni in regno Fingano, & Sciurindoni in regno Sinano, & aliorum principum Dominorum, qui manibus pedibusque recti Christiana tuentur.

In palatio quoque ipso annumerari debent nonnulli primarii Domini, vt Quigocudonus, & Maria Ioannis Sciurindoni mater, quæ semper cum filia sua adest Taico: ac Magdalena Quinocuzin, quæ cum filia ministrat Mandocoro Samæ vxori Taici, ac illa quidem ei est a secretis, hæc verò filia à thesauris Taico, aliaque munera sustinet cum tam præclaro vitæ exemplo, vt omnes non parum mirentur. De hac Magdalena libet aliquid subjicere.

Hæc femina etsi tanti momenti officia sustineat, dignitate longè anteeat omnes reliquas, tamen aliena est ab omni auaritia: si enim illi animus fuisset accumulandi opes, vel accipiendi quæ ei offeruntur, propter officia magnis quibusque Dominis apud Taicum exhibita, ingentes hactenus coëgisset thesauros: re-

rum

rùm quia nihil vult accipere, quod in illa aula perrarum est, in magna est æstimatione omnium. Atque ideo Taico vxorque eius plus ei fidunt, quàm aliis, & in argumẽtum sui erga eam affectus præstitaque fidei compensationem semper donant eam opulentis strenis. Ac speciatim Taico, cùm superiore anno lethali morbo deiectus esset in lectum, vocauit ad se Magdalenam, ac post breue colloquium in manus ei dedit laminam auream quingentis Taes æstimatam, dicens: Hoc aurum post mortem meam pro libito tuo ad senectam sustentandã expende: scio enim non amplius tibi esse ætatem ad seruiendum aliis, nec volo vt expendas, nisi in tuas necessitates. Quod dixit, quia verebatur ne erogaret in pauperes. Deinde hæc veneranda matrona mirifica vtitur diligentia in expediendis negotiis sibi commendatis: quæ magna sunt & continua, vt vix illi superfit tempus capiendi cibi vel somni. Nunquam preces consuetas in oratorio suo intermittit, etiamsi negotia in mediam noctem extrahantur. Ac ferè contingit, vt studio perficiendi quæ ad animam spectant, somno oppressa Rosario in manu hærente, labatur in terram. Hac certè æstate eximia corporis fatigatione & imbecillitate duos vel tres menses grauem perpessa est morbum, qui tandem eam compulit Fuscimo (vbi semper degit in palatio) migrare Meacum, vt curari posset. Quamprimum autem venit, Vincentium fratrem nostrũ in medicum popposcit. P. Rector quoque sacrum in mariti eius Scinzæ optimi senis ædibus, vbi ipsa erat, dixit: confessionẽ eius audiuit, & cœlesti pane, cum aliis multis eius consanguineis, erat enim dies festus assumptæ in cœlum Deiparæ, eam refecit. In ægritudine nihil illi grauius fuit, quàm quòd suo more orationes recitare non posset: impediebatur enim partim visitantium multitudine, partim virium imbecillitate. Mirificè addicta est operibus caritatis, quoties enim Christianus aliquis eius auxilium in inopia aliqua interpellat, relictis omnibus aliis negotiis, operam omnem nauat, vt inopia subleuetur. Nullus in vrbe Meacensi est, cui æquè atque illi simus ob beneficium eleëmosynę, quã suis temporibus subministrat, obligati. Consanguineos item suos alioſque egentes multis iuuat eleëmosynis. Ipsa æquè atque maritus simplicitatis & humilitatis laude conspicua est. Maritus ita humilis est, vt nomen suum dare voluerit Congregationi, quę dicitur Pauperum: cùm multę alię sint nobilium & diuitum. Certè in vniuerso Gochinai non sunt qui hunc cum sua coniuge pietate cæteraque virtute superent.

Missione facta in regna Mino & Voari, de qua paulo pòst agemus,

agemus, Pater magnam consolationem accepit, ex lætitia cõmuni Christianorum, qua ipsum venientem excipiebant: erant enim inter eos viri senes, qui à quatuor vel quinque leucis aduenerant; & vnus quidem quatuor annorum supra octoginta, qui magna fatigatione per vias asperrimas aduolarat. Hic bonus senex cum vxore sua pauperrimam vitam agit inter gentiles, à quibus (vti ipse commemorauit nostris) olim graues perpessus est persecutiones, eo nomine tantùm, quòd esset Christianus. Cæterùm tandem constanti eius integritate & patientia, bona nempe malis, secundùm consilium Christi, rependentis, ita sunt pudefacti, vt non solùm non malè eum tractent, sed etiam eleemosynis juuent, ac patientiam submissionémque Christianorum laudibus in cælum tollant. Erat hic senex tam candidus & purus mente, vt cùm se contulisset ad locum, in quo Pater anno elapso fuerat in festo Paschæ, ibique totos quatuor dies vsque ad finem festi hæsisset, ac deinde Pater ab eo discessum parante percunctaretur, num esset confessus, responderit coram omnibus, se præterita ætate cõfessum, & ab eo tempore nihil confessione dignum admisisse. Suã vitam in illa affecta ætate non esse aliam, quam diu noctuque sudore vultus cõficere calceos ex paleis ad tolerãdam vitã, si quod temporis a labore vacuum sit, id in oratione ponere, vel ad amicum gentilem diuertere, vt ei de rebus diuinis loquatur. Quo responso Pater fraterq;, quibus hæc referebat, mirificè sunt ædificati. Hoc autem anno bonus senex cum singulari humilitate & animi cõsolatione de peccatis confessus est.

Alii duo senes, maritus atque vxor, Christiani antiqui, confessionis cõmunionisque causa ex remotis locis venerũt: ac hi quoque inopem vitam inter Ethnicos traducunt, seque vno patrono scuto sic tuentur aduersus infidelium probra & calumnias, vt alii mirentur, alii pudefiant, alii quoque terreantur. Imò ipsi referebant, esse quinque vel sex in sua ipsorum familia, qui magno fastu & contemptu, ac incredibili verborum contumelia, se omnesque Christianos lacessant & diuexent. Quos Deus Dominus noster pauperum protector seuerè castigauit. Omnes enim fœda ægritudine miserabiliter extincti sunt. Hi verò in tanta inopia, ad extremam vsque ætatem, ne minimo quidem capitis dolore laborarũt. Erat eis filia duodeuiginti annorum, cuius nuptiæ à multis ambiebantur: sed quia Christiano tantùm matrimonio eam collocare statuerant, nunquam passi sunt à se diuelli. Notabilis adolescens & copiosus cùm eius pudicitiæ insidiaretur, precesque parens, deserto tugurio suo, cum filia aliò profecti sunt,

vnè Deum offenderent, & honorem filiæ tuerentur.

Petrus Scijemone nobilis, qui fuit primogenitus Domini Regni Iechu, in Mino Patrem cum aliquot Christianis in ædes suas introduxit, Euangelium vxori suæ gentili aliisque domesticis mulieribus annunciari petiuit, quod & factum est. A concione maritus rogauit vxorem, an omnia intellexisset, respondit, mirificè sibi arridere quæcunque dicta essent, esse enim cõsentanea rationi & veritati, ac idcirco ex animo se optare baptismum, si id conscia sua matertera vxore Gheniſoin, aliisque consanguineis, qui omnes erant gentiles, fieri posset. Atque hac de causa paulo amplius baptismum distulit, licèt aliquot præcipui è domo eius, qui eidem concioni interfuerant, statim baptismum susceperint.

Fucusçimãdonus Dominus regni Voari multum fauet Christianis, & per Quinguium cæcum Voarenum Christianum commodum locum promisit pro vna Ecclesia. Eius regni Christiani laborant, vt continenter secum habeant ordinarium Prædicatorem, qui data opportunitate nunc hos nunc illos impellat; est enim gens illa admodum elata a natura & ferox, & licèt initio ægrè se dedat alicui rei, tamen si semel vel bono vel malo se applicuerit, ei tenaciter adhæresçit. Vtinam, iuuante Deo, pristinæ libertati tum ibi tum in aliis regnis aliquando restituantur, & magnus animarum fructus ad gloriam Dei colligi posset.

Quamuis tot nobilium hominum conuersio hoc anno facta magnam omnibus Christianis attulerit consolationem, tum in Meacensibus tum in Scimanis partibus: non minorem tamẽ conciliauit quorundam Principum virorum obitus, ex quibus, tanquam bono semine in terram iacto, tam copiosus extitit fructus: Qui enim post illos aquis salutaribus perfusi sunt, suo exemplo, tantam de se spem & expectationem in omnium animis cõcitarunt, vt dolorem ex morte priorũ acceptum omnino restinguãt. De duobus tantùm vel tribus faciam mentionem.

In regno Voari erat quidam, nomine Leo Tacheia, qui tempore Nobunangæ baptizatus est Anzuchijamæ, verè Christianorum illorum columna: suo siquidem tum exemplo tum studio in vibe Chiros attraxit ad Christum quàm plurimos, & in pietate semel susceptа cõseruauit, cõuertens domum suam in Ecclesiam, eosque paterno amore in omnibus calamitatibus adiuuans. Et quia eius officium erat cognoscere pretium gladiorum & machętarum Iaponicarum, (erat enim in hoc genere omnium Iaponiæ opificum excellẽtissimus) cum tota familia ex Voari cõmigrauit Meacũ, vbi in magna existimatione erat apud Dominos & Princi-

pes: Ædes suas autē Voari partim conuertit in Ecclesia, partim Patri, qui eò visitatum veniebat, reliquit inhabitandas. Meam verò ædes, quas coëmit, sic adaptauit, vt à nostris ibi diuinates fieri possit: sicut & in hodiernum diem fit, confluentibus eò multis ex superiori quàm inferiori Meaco.

Idem Leo magnus erat amicus pauperum: multos enim, licet ignotos, hospitio suscipiebat, eo nomine tantùm, quod Christiani essent, & sumptus gratis eis subministrabat. Vt autem sanus operibus ad sui imitationem omnes impellebat, ita æger, & moribundus, sua patientia, & pia ad obitum præparatione, omnes visitantes consolabatur. Accidit initio mensis Iulij, cum certis de causis proficisceretur Sacaium, eum corripi febricula, cùm qua, & signis nō obscuris periculosi apostematis sub aurē enati, Meacum reuertit: & quia malum augescebat, & vires deficiebant, celerrimè se ad mortem, facta de vita anteacta exomologesi, & testamento condito, comparauit. Deinde allocutus est filios, mentens illos, quàm nullius pretii sit tempore mortis omne aurum & argentum: ac vt imprimis operam darent vitam omnem traducere in timore DEI. Ac denique, cùm vi morbi premeretur, postulauit cœleste sibi porrigi viaticum, & sacrum Missæ in loco consueto fieri, quod à P. Rectore facilè illi fuit concessum. Et quamuis ob morbi magnitudinem sacram Eucharistiam sumere nō potuerit, eam tamen singulari animi submissione in altari adorauit, magna fiducia se Christo commendans: Contigit id Dominica post ferias Apostolorum Petri & Pauli: ac insequenti die Dominica summa cum quiete ex hac vita migrauit, sermone de rebus piis semper continuato cū multa consolatione circumstantium.

Anno superiori scriptum est in regno Voari nobilē & antiquū Christianum, nomine Syluestrum, qui fuerat minister Nobunagæ, euocatum fuisse ad cælum. Hic vno ante obitum anno matrimonio copulatus erat cum femina, quæ post agnitum Christum miram vitæ mutationem instituit; nam statim à gentilitiis ritibus, quibus maximè dedita fuerat, summopere abhorrere cœpit. Nomen ei erat Marthæ: manserat vidua, sine liberis, ab omni prorsus humano deserta: hæreditas enim mariti cessarat priori uxoris liberis, reliqui redditus verò ad Iaponiæ monarcham redibant. Nec à consanguineis vel parentibus gentilibus vllum auxilium sperare poterat, nam omnes illi erant ex stirpe Bonzi Cazacani sectæ Icosciorum principis, & gentiles; qui postquā Christianæ legi se addixit, ne conspectum quidem illius tolerare voluerunt, nisi Christo renunciaret. At illa firmiter in animo suo

constituit

constituit potiùs occumbere, quàm fidem semel Christo in baptismo datam rescindere. Quare & capillos sibi resecuit, parata labore manuum suarum inter Christianos vitam tolerare, quo nomine Sodalitas Misericordiæ & locum inter egentes feminas ei attribuit. In hoc statu perstitit integrum annum; nullo vnquã subsidio vel à matre vel à cognatis, qui in eadem vrbe Meacensi habitabant, petito. Tandem in grauem & tetrum incidit morbum, sic vt videretur tota leprosa: nec tamen vlla medicina potetat depelli. Torquebatur sancta mulier acerbissimis doloribus, nec ab vno latere in aliud conuertere se, sine alieno auxilio, valebat. Mater re cognita obnixè eam rogauit, vt se sineret valetudinis restituendæ causa in suam domum deportari, cum adiuncta promissione, de Christiana religione summum fore silentium. Respondit illa se facturum, quod visum esset Patri nostro, qui consilio cum Christianis eius vrbis capto, dixit videri sibi precibus maternis faciendum satis, si modò ea constantia in fide sibi prædita videretur, vt potiùs mori parata sit, quàm Christum negare, si ad id à matre & consanguineis cogeretur. Et respondit, se non idcirco maternæ petitioni resistere, quòd de tali constantia in fide ambigeret, vel vacillaret, sed quòd prauam aliquam inconstantiæ suspicionem in animis quorundam gignere potuisset, si facilè ei assensisset: nunc autem, quia ita omnibus visum est, se ad liberandos molestia Christianos libenter assensuram. Itaque facta priùs confessione, delata est ad ædes maternas, vbi vsque ad mortem in tanta patientia & fidei constantia perseuerauit, vt mater non parum commota fuerit eius exemplo ad talem fidem suscipiendam cum tanta virtute coniunctam. Nam & Patres medicum & medicinas, aliaque necessaria ad curationem, ei mittebant. Nonnullæ quoque feminæ Christianæ, quod postulabat caritas, eam visebant. Rogabat medicum Christianum, vt aliquid de lege sancta diceret, quod fecit: & bis quidem, vetula illa admodum doctrinam traditam probauit, ac postea multas quæstiones filiæ proposuit, quas illa non verbis, sed exemplo fidei, patientiæ, & caritatis suæ & Christianorum dissoluebat. Tandem fracta morbis, inuocato continenter nomine IESV & MARIAE, spiritum Deo reddidit. Matri autem ante obitum cõmendauit, vt corpus mitteret ad Ecclesiam nostram, rogaretque Patres, vt direrent officium præ se defunctorum, vestes relinqueret pauperibus: Reliquias verò, rosarium, calculos benedictos, & imagines sanctas, quæ in ægritudine inseruissent. Quæ omnia mater præstitit. Sepulta est à Christianis, domus nostræ impensis: materque

mox nostris per quendam magnas gratias egit, & cãdelas pro officio defunctorum & eleemosynas pro pauperibus misit. Postaliquot verò dies & ipsa præsens gratias agere Patribus voluit, dicitq; se nobis & Christianis ob eximium amorem in vitã & morte erga filiam suam demõstratum tãtopere obligatam, vt existimet se istæ obligationi satisfacere nõ posse, nisi & ipsa fiat Christiana. Itaque comparauit se primùm ad audiendam catechesin doctrinæ Christianæ, deinde etiam ad baptismi sacramẽtum: quod eo ampliorem voluptatem attulit omnibus Christianis Meacensibus, quo illa maioribus honoribus renuntiauit & commodis, quæ a Bonzo Ozacensi locuplete & potente accipiebat.

Meaci degebat quidam, qui in propugnaculo Tacatachi, aliisque partibus, septem & decem annis Iusto Vcõdono inseruierat, viuebatque inter Christianos, ac talis habebatur, maximè a Iusto. Is hoc anno in regno Cangano, dum ibi redditus annuos Iusti colligit, incidit in febrim, rogauitque socios suos, vt se ægrum ducerent ad ædes nostras, velle se ibi de peccatis confiteri. Vt eò aduenit, patefecit, quo tempore Iustus Vcondonus statum Tacatachi administrabat, suisque suadebat, vt diuinæ legi aures præberent, se cum tota familia sua finxisse se esse Christianum, & ideò nec concionibus illis opus habere; idque se fecisse, quòd pater suus profiteretur sectam Icosciorum, & Christianam legem maximè detestaretur. Patres his auditis magnopere obstupuere, & quia grauiter ægrotabat, P. Rector subitò illũ baptizauit, domũque reuersus cum gaudio, postero die multis prædestinationis signis relictis ex hac vita commigrauit in cælum, Patre eius in isto Ethnicismi adhuc hærente.

DE MISSIONE CVIVSDAM PATRIS IN REGNVM MINO ET VOARI.

VT melius intelligatur hæc missio, commemorabimus ea, quæ ipse Pater de ea scripsit. In missione hac, inquit, viginti dies consumpsimus. quo tẽpore baptizati sunt omnino homines sexaginta, nõ cõtemnendi. Et si alios viginti dies ibi commorati fuissemus, baptizati fuissent circiter quinquaginta supra centum; verùm quia statim redeundum erat Meacum, aliud tempus baptismus est dilatus. In Mino filii & filiæ fratris nutricis Saburondoni iam mortui, & nepos vxoris Gubernatoris Meacensis, Christo nomen dedere. Multorum quoque aliorum honoratorum virorum iam antè baptizatorum, tum coniuges tum

rum filij, sunt baptizati. Atque hæc omnia accidere in vrbe Gifa, quæ est præcipua in regno Mino, vbi Saburõdonus nepos Nobunangæ, qui est Dominus maioris partis regni, sedem suam habet. Simulatque intellexerat Fratrem Paulum mecum aduenisse, bis magna humanitate & benevolentia, nec sine muneribus, nos visitari curauit, addens seipsum quoque venturum. Dominus iam dictus Meaco ad regnum Mino reuersus est manè in ipso die Paschæ: omnesque Christiani eum maiore, quàm aliàs, gratulatione receperunt: ipseque vicissim vultu magnam erga omnes lætitiam, amorem, & benignitatem demonstrauit. Ad vesperam inuisit eum nobilis quidam, nomine Sacãdonus, qui in illa vrbe est velut caput & Pater omnium Christianorum; quem palatium intrantem Saburondonus ilico iussit ad se vocari, rogauitque quamdiu perstituri essemus in vrbe, ac epistolam sua manu ad Paulum fratrem dedit, eumque ad propugnaculum inuitauit: sed quia ratio habẽda erat nostri exilii & silentii, ne ab æmulo aliquo nomen nostrũ deferretur ad Taicum, certis de causis deprecati sumus, quibus ille quoque acquieuit.

Sequenti die, id est, octaua Paschæ, omnes pueros & famulos nobiles ad audiendam rem diuinam amandauit; & Christianus quidam dictus Sceirocundonus omnes primarios Christianos Saburondoni inuitauit ad epulum. Necesse autem fuit me & fratrẽ ibi præsentem adesse, vt in dierum illorum solennitatem collationem aliquam institueremus. Multi libenter audissent sermonem; verùm quia Taico vehementer vrgebat labores suorum, nõ fuit amplius tempus eò redeundi. Itaque frater eò reuertet, cùm tempus magis commodum se offeret ad audiendum.

Saburondonus Sceirocundono magnam planitiem dono dedit, in qua exstrueret Ecclesiam, & domum pro nostris, quando eò diuertent. Opusque absoluet ante dies Natalitios.

Ex feruore deuotioneque Christianorum in regno Voari, cùm ex Mino discederem, eximiam consolationem hausi, qui tædio affecti diuturnioris moræ Ghifam ad Pascha profecti fuere: qui autem proficisci nõ potuere, cõuenere in Christiani cuiusdam domo, quæ nõ est absimilis Ecclesiæ nostræ, & in ea orationes suas ac de rebus diuinis colloquia habuere. Post hoc, cùm illis videretur nos abitum parare, ter satis longè in publicã viam progressi sunt, vt nos exciperent, & in suas ædes deducerent.

In hoc regno Voari, postquam iusto Dei iudicio ex illo exturbatus est Quabacondoni Pater, capitalis Christianorum hostis, successit nobilis quidam, nomine Fucuscimadonus, Taici

consanguineus, qui publico hominum sermone ferebatur omnium in Iaponia crudelissimus. Hic vno sermone audito Ozacæ et Vincentio fratre, quo oblata occasione ostendit rem esse iniquissimam apud Deum & homines, ac cum ipsa ratione pugnare, iniustè exquisitis in hoc tormentis occidere homines, subitò dixit, Vincentium præclarè de eo argumento locutum; ac deinceps nõ solùm veterem crudelitatem suam correxit, sed etiam amicum Christianorum colere cœpit: quibus cum singulari benevolentia & amoris significatione tantum areæ cõcessit, vt exædificare possent Ecclesiam. Aliquot ibidem ad Christi Ecclesiam sunt aggregati: quotquot autem antè Christiani erant, exomologesi mentem expurgarunt. Inde Fanamasam profecti sumus, in quo multi veteres Christiani degunt, à bono sene Constantino ante annos septuaginta-duos instituti & sacris aquis tincti.

In loco, dicto Simo, est Quida Tãgodonus, & gener eius Scazaimus, qui erant columnæ Christianorum regni Voari, sed exulare coacti sunt, quando trucidatus est Quabacondonus, eo quod illi seruissent. Sed placuit Deo, vt illis duo alij Christiani nobiles succederent, qui non minore amore prosequuntur fideles, qui primi. Vale eis diximus cũ multis lachrymis, & Meacum iter prosecuti sumus.

Ozacæ Christianus factus est nobilis admodum locuples, & ex prima nobilitate aulæ Aquini Mori Regis Amacucciani, cui nomen est Firacandoni: ac post illum duo alij nobiles & præditi...

In regno Tuono Quni, quod vnum est è quinque, dictis Goquinai, sunt thermæ valde salutares, ad quas ordinarie ... millia ægrorum ex diuersis prouinciis confluunt. P. Rector, quia iam senex est & infirmus, ad thermas illas missus est. Primò, vt recuperaret sanitatem, quam scribit se recuperasse. Secundò, vt piscationem aliquam spiritualem inter homines otiosos institueret. Et iam scribit se aliquot nobiles tradita catechesi Christo adiunxisse. Inde Pater profectionem instituit ad nobilem quendam virum, Dominum terræ, in qua sunt thermæ, & Taico admodum carum, cuius filij, post auditum de fide nostra sermonem, valde propensos se esse ad eam declararunt. Et his eorum parẽs nostrum cum muneribus visendos curauit. Deinde obuiam factus est ... tribus nobilibus, qui satiari non poterant concionibus nostris, e quibus vnus erat filius Præfecti propugnaculi Otai. Hic iuuenis Patri promisit se effecturum per parẽtem suum, qui multum gratia valet apud Taicum, vt Patrum Meacensium res meliore ratione ... reque sint loco.

DE

DE RESIDENTIA OZACENSI.

HOc anno noua constituta est Residentia Ozacæ: & licèt domus nondum sit absoluta, tamen durante persecutione, ob cõcursum multorum nobilium ad audiendum nostros sermones, secus facere nõ potuimus. Aula siquidem Taici nũc tota pedet à Fuscimo & Ozaca. Cõtinẽter ibi degit vnus Pater, cum fratre, & vno clerico cõcionatore; qui nõ solùm Ozacesium curã habent, sed inuisunt etiam Osacai, aliáque loca in regno Tucnochuni & Cauacci.

Nobilis Christianus retulit Patri Ozacensi, cùm Bungi esset, quando Ioscimane Regis Francisci filius mandauit cum conjuge & liberis trucidari Ioran, eo quòd columna esset omnium Christianorum in ditione Facatana, ipsum Ioscimanem culpam huius cædis conjecisse in cognatum suum matrimonio suæ sororis junctũ, dicens, quòd propria manu vnũ è filiis Ioran & famulos interemisset. Eodem anno huius hominis conjugem partui proximam obsedit dæmon dicens, se non permissurum vt pariat, sed matrem cum filio abducturum ad tartara. Hoc tristi casu perterrefacti ambo, & vir & mulier incipiunt vota facere suis idolis. Vir promisit se omnia arma sua & optima quæque suæ mulieris ornamenta oblaturum Tesciondaigin, qui est vnus ex præcipuis Chami vel Diis Iaponiæ. sed quo plus illi faciebant, hoc deterius habebat vxor. Consuluit tunc gentilis quidam, qui præsto erat, vt vocarent Vngasauaram fratrem infirmæ, Christianũ, illum, quoniam alias tres dæmones expulisset, posse expellere & præsentem. Venit frater, & primùm jussit omnia vota & promissa superstitiosa rescindi, deinde suasit, vt promitterent se fore Christianos. Quod cùm fecissent, ostẽdit energumenæ sacrarum reliquiarum thecam, dicens: Qua fronte ausus es tu ingredi in hanc feminam, cùm scias me esse Christianum, & hanc sororem meam? Conspecto reliquiario dæmon magnum cœpit strepitum excitare, & horribiles motus, dicens: Dimitte me: non enim me latet te esse Christianũ. Frater misertus puellæ, promisit Deo, si sanitati restituatur, disciplinas, ieiunia, precationes, & injecta in collum theca reliquiarum, Symbolum Apostolicum, quod sciebat Dæmoni esse formidabile, recitauit. Subjecit Dæmon: Probè noui, te molestè ferre sororem tuam, quòd gentilis sit, & non velit fieri Christiana: sed ego dico tibi, me non ea voluntate, sed rogatu primæ conjugis gentilis, quam tuus

cognatus repudiauit, in eam ingressum: quæ promisit mihi se me adoraturam, si in hanc feminam ingrederer. Denique subitò dæmon abscessit, & partu edito femina quasi mortua concidit. vt aurem respirauit, mater cum filio sacro baptismo expiata est. Dæmon verò è secunda coniuge egressus ingressus est illico primam, quæ cernens se vehementer ab eo diuexari, etiam atque etiã petiit à quodam Christiano baptizari. Post baptismum autem receptum dæmon mox ab ea recessit.

Hoc anno in Tacatacqui vnus ex optimis religiosissimisq; Christianis, quales in Iusti Vcondoni statu reperiri possent, vitã hanc cum æterna commutauit: qui apoplexia tactus, etsi loqui nõ posset, consuetas tamen orationes nunquam prætermisit. Pater Ozacanus eius confessionem audiuit, & intellexit, vndecim aut duodecim annos inter ipsum & vxorem, feminam piam, castitatem esse conseruatam.

Adolescens pauper è regno Fiunga, nobilis cuiusdam famulus, Ozacam abiit, vt operam suam ibi præberet erigendis ædibus Taici, post incidit in morbum grauem. Dominus eius gentilis cũ remedium nullum suppeteret ad sanandum, curauit eum efferri foras, & abjici in domum vndique peruiã, speciem porcus præ se ferentem, in qua gentiles consueuerant suo ritu exurere defunctorum corpora, non longè à domo nostra remota. Forte duo è clericis illac transeunt sub noctem, vident duos ingentes canes vel potiùs lupos proximè domum astare: vix dubium, quin ad hominem deuorandum. Domum ingressi hominem morti vicinum offendunt, mox certiorem reddunt Patrem, is iubet eum deportari in ædes nostras: pro temporis angustia in fide instituitur, & baptizatur, ac post horam vnam, mirabili prouisione Dei inter electos, vt apparet, adscriptus, moritur.

Hoc anno Ozacæ salutari baptismi aqua tinctus est vir admodum illustris vnius regni Dominus. Mouit autem Deus cum hoc quo subjiciam modo. Postquam Dominus Paulus Scinganes cum aliis Dominis Bungensibus in exilium missus esi, & Taico Iacamoni (vti superiore anno scriptum est) regnum ademit, Dominus Paulus se huic Domino comitem adjunxit, vt illi sua officia deferret in bello. Cumque in eius præsentia de rebus Christianorum tractaretur, conuersus ad Paulum dixit, quandoquidem Taicosama legem Christianam in suis regnis promulgari vetuisset, consultum videri, vt vel ipse à cœpto absisteret, vel ita fidem dissimularet, vt notari non posset ipsum esse Christianum. Ad quod Paulus confidenter respondit: Inter multas causas duæ potissimum

mùm occurrunt, cur id facere nequeam; Prior est, beneficium, quo tanquam Christianus Domino Deo in omnem vitam sum obstrictus. Posterior, quòd initio conuersionis meæ in causa Iacimonis tantùm ratione fidei Christianæ exilio sim multatus, ac postea propter meam in fide constantiam à Rege Francisco, qui me imprimis diligebat, restitutus. Hac responsione effectũ est, vt deinceps libere omnes de rebus Christianis locuti sint: sic prorsus, vt coram dicto Domino semper aliquæ disceptationes de fide haberentur, cui etiam rationes, vt erat homo eximii ingenii & iudicii, mirificè arridebant. Tantopere autem placuit illi Domini Pauli constantia, vt Ozacæ studio domum nostram adierit, quo sermonibus catechisticis interesset: cumque multis quæstionibus curiosis propositis tandem omnia accuratè percepisset, baptizatus est: quamuis nunc metu Taici, eo quòd sit ex maximis aulę Dominis vnus, non potest pro arbitratu suo omnia facere. Verùm sic in fide animum confirmauit, vt cùm aliquando nobilis quidam coram ipso malè de Christianis loqueretur, per ludibrium in hæc verba ei responderit: Videris mihi, bona venia tua dixero, bone vir parum in hoc argumento sapere. qua ratione enim de lege tam excellenti, tam rationi consentanea, & à tot illustribus Dominis, tot doctissimis hominibus probata, tu potes perperam loqui? Subiecit & alia cum tanta prudentia & iudicio coniuncta, vt nullus circumstantium amplius ausus fuerit quicquam effutire in Christianos.

Baptizatus quoque est Ozacę cognatus Bigenno Saiscio trium Regnorum Domini, nomine Camidonus; cuius conuersione confidunt nostri in Regno Bigen magnam portam patefaciendam ad salutem multorum.

Adhæc baptizatus est Ozacæ filius nobilis Domini, dicti Iennai, qui omnibus Taici fabricis Ozacæ præest: Atque hic est, qui in Scichi & Amacusa, cum ob negotia Taici in regnum Finganũ iter haberet, nostris satis molestus fuit.

Sed & alii multi nobiles milites ex aula regni Bigę, & ex regnis dictis Chungochi regi Amagucciano subiectis, cæperunt aures accommodare nostris sermonibus cum spe recipiendi sancti lauacri, maximè cùm iam liberati sint metu discessus, & sumptuum intolerabilium, quos facere debebant in operibus Taici ad recreandos Cinensium Legatos. Multus enim vestium in eam rem aliorumque ornamentorum apparatus ruina ædium in tertiamotu obtritus est.

Ozaca Pater nonnunquam se confert ad visitandos Christia-

nos finitimos, qui olim, cùm Iustus Vcõdonus teneret propugnaculum Tacatucqui, Ecclesiæ Christi sunt adscripti. deinde ad alia loca, quæ partim tota Christiana sunt, partim mixtos habent Ethnicos. Omnes autem tanta constantia in fide & pietatis operibus perseuerant, vt admirationi sint iis qui cum illis conuersantur. Vnum tantùm hîc commemorabo: Omnibus diebus Veneris in Quadragesima ducenti vel trecenti vtriusque sexus & ætatis, à nullo vocati vel impulsi, sponte conueniunt in Ecclesia paulo ante Solis occasum, vt corpora sua vsque ad sanguinem diuerberent, idque in præsentia mille aliquando Ethnicorum, qui e remotis locis confluunt ad hoc spectaculum. Nonnunquam autem contingit venire maritum cum vxore: quæ si Christiana sit, sub vestibus ordinariis induta est sacco vel veste propria flagellantium, & vicina Ecclesiæ, abiecto superiore vestitu, operitoque vultu mox ingerit se flagellantium turbæ. Omnes autem tanto feruore & deuotione in supplicatione publica per vias inse ossæuiunt, vt multi hoc exemplo commoti idolis suis renuntient, & baptismo suscepto Ecclesiam Christi ingrediantur.

Ozacæ accidit quiddam rarum & notabile, quod inter omnia, hactenus relata, meritò principem potest obtinere locum, cum narratione has annuas litteras concludemus. Est autem huiusmodi: Gentilis quidam Ozacenus ære suo coëmit adolescentulas duas forma egregias & Christianas ex regno Bungensi oriundas, quæ in vastatione regni in seruitutem abductæ sunt à gentilibus. Scopus hominis erat quæstum meretricium ex iis facere. ipsæ autem vehementer dolebant, se, cùm essent liberæ, tam iniquè venditas, & homini tam scelerato & infami. Altera earum, quæ decimum octauum circiter attigerat annum, decreuerat potiùs mori, quam tanto crimine animam suam perdere, & Deum offendere. Et quanquam Dominus eam veste pretiosa eleganti & venusta ornasset, vt vtraque specie naturali & exornata lasciuorum in se oculos pelliceret, tamen toto pectore illa se Deo commendabat, vt fortiter omnibus impendentibus tentationibus, diuina adiuuante gratia, reluctari posset. Itaque bona femina, vt primùm vidit gentilem quendam ad prostituendam pudicitiam suam aduolare, orationum armis fiduciaque diuina munita, non solùm nõ vel minimi assensus impio homini indicium dedit, sed etiam post lacrymas, multasque preces vt honori suo prospiceret interpositas, vim inferentem pugnis, morsu dentiu, alisque modis, quibus potuit, abegit. Strepitu audito mox accurrit Dominus, cumque rogaret, quid istuc rei esset, respondit fortissima femina se

femina: Non ea sum cõditione, vt tibi in statu tam infami & exercitio tam spurco seruire velim aut possim. Christiana siquidem sum, & genere nobilis: quare etiam si mihi necem certissimã minere, nunquam in hoc fœdissimum facinus cõsensero. Sic gentilis, quieam prostituere voluit, cum ignominia abscessit. Dominus decreuit eam, si mentem tandem mutare nolit, asperrimis fatigare verberibus: cæterùm cùm nec precibus nec verberibus eam in suam abducere sententiam posset, statuit extremum tentare remedium, nempe comminari illi mortem, vnde & nocte quadam tam ad locum terrum & horribilem, in quo extremum suppliciũ sumi solet de facinorosis, abduxit: ibique stricto ense ei minatus est, nisi sequenti diluculo voluntati suæ in prostituenda pudicitia obsequatur, se illi caput obtruncaturum. Orta luce aduentante lenone, nihilo minùs quàm antè constans & intrepida, priorem responsionem repetiuit, se, cùm Christiana sit, potiùs oppetituram mortem, quàm in scelus consensuram. Ad quod responsum incredibili furore inflammatus peruersus leno, ac a dæmone ipso incensus, vt cæteris feminis atrocitate pœnæ terrorem inciteret, constituit eam trucidare. Quo animaduerso mox generosa femina in genua collapsa, manibus in cœlum sublatis, animam creatori commendans, collum carnifici Domino denudauit, qui & caput à ceruice resecuit, ac postea corpus eius in loco supplicii iam nominato sepeliuit. Hic fuit glorioſus huius feminæ exitus. Hæc omnia retulit eius socia Christiana nobili cuidam Christiano ex regno Cunquocu, nomine Cumagaidono: quem etiam rogauit, vt se ex statu tam miserabili & infami liberaret: adiungens se quidem eandem fidem & salutis desiderium idẽ cum sua socia iam occisa retinere, sed tamen longè abesse a illa animi fortitudine & constantia, quam in morte tam felici & glorioſa demonstrasset. Hic autem nobilis vir, quia tendebat Meacum, sanctè recepit, se in reditu suo eã in libertatẽ vindicaturum, eandemque historiam in suo ex Ozaca discessu Patri narrauit. Expectamus tamen à Patre narrationem clariorem & vberiorem cum nomine glorioſæ feminę, eiusq; parentum, aliisque circũstantiis, vt Deo propitio anno sequenti plenius possimus rem totam ad V. P. perscribere.

Infinita alia pietatis exempla, quæ passim in aliis quoque partibus occurrunt, in has litteras referri potuissent: sed ne lõgiùs ęquo hæ annuæ occurrerent, præcipua tantùm, & quæ maioris ponderis videbantur, ex variis litteris Patrum excerpta, annotanda putauimus. Quod superest, etiam atque etiam V. Paternitatẽ,

quoad

quoad valemus, obtestamur, vt, quod hactenus fecit, paternis sua caritatis oculis pergat respicere in has regiones tam longè abo be Europæo remotas, tum nos suos minimos filios suis suorum sanctis sacrificiis & orationibus iugiter commendando, tum e tot operarios in hanc prouinciam amandando, quod tam ingen & copiosa messis postulat. Omnium enim desideria hac vnica spe continuò sustentantur: quo enim operariorum numerus magis augescet, hoc labores latiùs distribuentur, & singulis euadent tolerabiliores suauioresque: ipsa autem gentilium conuersio in dies vberius incrementum sumet. Dominus noster V. P. diu saluam & sospitem nobis conseruet. AMEN.

Ex portu Nangasachano, 13 Decemb. Anno M. D. XCVI.

V. Paternit.

Minimus filius in Christo,

LVDOVICVS FROIS.

FRAN-

FRANCISCVS PASIVS

ADMODVM R.do P. CLAVDIO AQVAVIVA, PRAEPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

Admodum Reuerende Pater in Christo IESV.

QVAMVIS mensis Martius, quo nauis Iaponica ordinariè è littore soluit in Sinas, annuis litteris dandis sit destinatus: tamen quia nunc alterius nauis, quæ hoc mense Octobri Macaum tendit, opportuna se obtulit occasio, visum est breuiter R. P. V. de rebus à Societate nostra inde à Martio mense hucusque gestis certiorem reddere; &, quę restant, in annuas proximè insequenti Martio conscribendas reseruare.

Ad feliciorem vitam commigrarunt de nostris tres, P. Antonius Lopez Lusitanus, Rector Nangasachanus, P. Fuluius Gregorius Perusinus, & è fratribus Matthias Nacaus Iaponius. Cognouimus quoque è naui quadam Indiæ Orientalis diem suum obiisse, D. Petrum Martinez Iaponiæ Episcopum, cùm iter instituisset in Indiam, ad procurandum efficax antidotum contra ruinam sui gregis, aliáque magni momenti negotia pro Ecclesiæ suæ salute tractanda. Nam simulatque Malacam appulit, creatori suo spiritum reddidit, & in Ecclesia nostra Malacensi, quæ non longè aberat, honorificè est humatus.

In abdito quodam domus Nangasachanæ loco rursum excitauimus Seminarium, cuius memoria, post Arienſe sublatum, de quo aliàs, apud gentiles prorsus videbatur extincta. In eo nunc degunt

degunt alumni septuaginta; & litteris operam sedulam nauant: quorum insignis constantia, vti nobis materiam præbet diuini nominis extollendi, (vnde omnia manant bona) sit ipsi maxima laude dignos se declarant, dum parati sunt nobiscum vel exulare, si è Iaponia exterminemur, vel etiam sanguinem pro Christo profundere. vtriusque enim periculi metu laboramus. Itaque non dubiam spem tenetæ hæ plantulæ vberioris aliquando consecuturi fructus promittunt, vbi voluntatem piam confirmauerit ætas, & persecutionis æstus tandem aliquando Deo propitio deferbuerit.

Ad iuuandorum horum Christianorum difficultatem, post solo æquatas Ecclesias ædesque nostras; illud nouum accesit, quòd quo tempore fideles maximè opella nostra eguere, ex consilio Christianorum Dominorum Societatis Patribus opus fuerit se conjicere in latebras, crebróque stationes & sedes mutare, ac nocturnis horis itinera periculosa conficere: etsi totam hanc molestiam mirificè leniat Christianorum tum caritas & benevolentia, qua in his ærumnis nos fouent & complectuntur, tum etiam singularis & sincera in fide constantia, quam Deus eis in tam diuturna persecutione est largitus.

Neque tamen, opitulante diuina gratia, quicquam desideranti passi sumus in functione officii nostri: vt audiendis confessionibus sanorum & ægrorum; quorum ægrorum, ob contagionem quæ instar pestis vniuersam corripuit Iaponiam, numerus solito major extitit: deinde tingendis sacro lauacro iis, qui fidem Christi complexi fuerant; ac erigendis & solandis, qui ob euersas Ecclesias animis concciderant. omnibus denique aliis sacerdotis nostræ muneribus exercendis.

Quoniam verò Taicosama aliique gentiles Domini æquo ueriora in Christianos edicta promulgarant, vetuerantque ne quisquam amplius se profiteretur Christianum, vnde videbatur secutura magna sanguinis profusio: Pater Viceprouincialis opusculum confecit, typisque Iaponicis edidit, in quo primò expositum Martyrii definitionem, dignitatem, vtilitatem, conditiones, deinde adjunxit, qua præcipuè intentione & præparatione illud, imprendente huiusmodi necessitate, suscipi debeat. Quod omnibus Christianis postea communicatum non paruum attulit fructum.

Vt quoque incommoda minuerentur, quæ ex nostrorum frequentia & latebris, quas ad majora mala cauenda Domini Christiani suaserant, sequebantur; idem Pater constituit, vt varii conuentus, nunc in his nūc in illis ædibus, & interdum nouis, insti-

stituerentur, idque numero capitum definito, & adjuncta instructione, (si forte è Societate nullus præstò esset) quemadmodum tempus impendendum sit, partim habendis precibus, partim prælegendis libellis spiritualibus; partim colloquio vel collatione facienda de adjumãdis in corpore & anima proximis. Certè quantus ex huiusmodi congressibus fructus collectus fuerit, & deinceps speretur colligendus, experiẽtia ipsa satis hactenus docuit.

Neque intra Iaponiam tantùm hic fructus constitit, sed foras etiam longiùs se protulit. Cùm enim Domini Christiani in regno Coraiano degentes ob Taicosamæ edictum nullum è Societatis Patribus secum continenter retinere auderent, & tamen confessionis præsidio non viderentur tanto tempore destituendi, duo Patres sese ad propugnaculũ Do. Augustini, in quo major Christianorum pars versabatur, contulerunt, ibique ad binos menses commorati, tum cõfessionis communionisq; salubertimis sacramentis, tũ sermonibus piis majorem in modum eos sunt consolati. Optabant quidem illi eos perpetuò secum commorari, sed quia non exiguum periculum erat, ne nomen Domini August. cui in aula non desunt æmuli, ea de causa apud Taicosamam deferretur, consultius visum est, reuerterent in Iaponiam, & inde nonnũquam ad Coraianos reuisendos commearent.

In reditu itaque, dum iter facerent in Iaponia per propugnaculum Ciunagondoni trium Regnorum Domini, gentilis quidem, sed in Christianos bene affecti, præcipui omnes illius aulæ Domini, belliq; duces, suscepto baptismo nomen Christo dederunt, cùm paulo antè idem fecissent nonnulli alii, Domini Pauli, Ciunagondoni consanguinei, & Domini Ioãnis, eiusdem cognati (qui ambo cum eo degunt) rationibus conuicti; &, quòd viderẽt Augustinum, Arimandonum, & Omurandonum cum vniuerso populo ad Christiana sacra transiisse. Horum Dominorum conuersio non parum valebit ad propagationem sancti Euangelii in dictis tribus regnis futuram; cùm enim illi eorum sint principes & capita, tum autoritate tum exemplo, facilè permouebunt cæteros ad veram secum fidem, cum magna tranquillitate, quam Deus Ecclesiæ suæ impartiet, complectendam. Et iam operam nostrorum implorarunt, non solùm pro adjumento spiritali suo, sed etiam ad baptismum vxoribus & liberis eis conferẽdum, ac breui è Societate duo in hunc finem ad eos amandabuntur.

Hic cùm esset rei Christianæ status, ac Taicosoma indies mitior, ministríque eius humaniores effici viderentur, nos quoque

munera

munera nostra majori libertate obiremus: ecce tibi ad littus Japonium appellitur nauis referta gentilibus, qui ex Philippinis redibant. Erant autem in eadem naui religiosi duo, de quorum aduentu, licèt Iaponico vterentur amictu, tamen quia indigenæ non erant, sed externi, illico fama per vniuersam Iaponiam vsque Coraium percrebuit. Quare Tarazauandonus, Nangasachensium regnorumq; horum Scimanorũ gubernator in Coraiano regno degens, vt primũ ex litteris Substituti sui Nangasacho rem cognouit, mox ab eo & alio quodam incola Nangasachano penitus certior reddi de totius negotii successu; se enim ante alios omnes rem ita delaturum ad Taicosamam, vt neque ipse neque alii Domini Christiani inde in discrimen aliquod vocari possint.

Sed certè non dubius nobis erat metus nouæ procellæ; si enim nuncius de illo aduentu fuisset ad aures Taicosamæ perlatus, non solùm ingẽti furore exanduisset, (nullo enim nuncio grauius exacerbari solet, quàm dum intelligit edicta sua & leges neglecta) sed omne rabiei suæ virus, vti fecerat ante biennium, in Christianos effudisset. Magnopereque in falsa illa opinione, quòd externi moliantur inuasionem regni Iaponici, confirmatus fuisset.

Itaque P. Vice-Prouincialis ad auertenda hæc mala mox ad Tarazauandonum ablegauit intimum quẽdam eius amicum, qui infimis eum precibus obtestaretur, ne illa denũciatione in extremum vitæ fortunarumque periculum conjiceret Dominos Christianos vnà cum Nangasacho cæterisque fidelium reliquiis. Qui precibus tandem cessit, suoque substituto tantũ mandauit, vt sedulam curam vnius captiui haberet, alterum quoque eius comitem omni studio quæsitum comprehenderet, vtrumque verò, antequam in aula quicquã de illis suboleret, ad Philippinas remitteret, nullo mortalium ad eorum colloquium admisso. Nec adhuc res progressa est.

Qua re cognita P. Vice-Prouincialis vndique perplexus operam Principum virorum Nangasachanorum effecit, vt captiuo commodior locus cæteraq; necessaria propter Societatem attribuerentur. Eius verò socius, peritior istius nationis, (nam aliàs in Iaponia fuerat, & superioris anni Octobri à Tarazauandono missus in Philippinas) se in viam dedit Meacum versus. cuius aduentum cùm Gubernatoribus vrbis, qui sunt tres primarii è quinq; consanguineis Iaponiæ maximis Dominis, vehementer displiceret, illico cum filio pœna mortis proscripserunt; omnibúsque imperarunt, vt parerent, quo loco delitesceret; qui autem eum in ædes suas recepissent, cum vniuersa familia atque etiam vicinia agerentur in crucem.

cem. Quis autem fuerit rei exitus, necdum cognouimus: hæc enim proscriptio proximè elapso mense contigit. Non dubium est totam hanc rem non modò Tarazauondono, dictisque gubernatoribus, verùm etiam Christianis ipsis grauem & permolestam fuisse, propter manifestissimum discrimen, in quod tota Ecclesia Iaponica hoc infelici casu conjici potuit.

Cæterùm singulari Diuini numinis fauore & prouidentia factum est, vt Taicosama sub hoc tempus in morbum inciderit: siquidem incolumem & sanum nullo modo Gubernatores hoc factum cælare potuissent. Faxit diuina bonitas, vt res hęc felicem tandem, quemadmodũ bene speramus, exitum sortiatur; videtur enim Deus, pro sancta sua consuetudine, tam diuturnam & acerbam duodecim annorum tempestatem breui cum serena consolationis & gaudii luce commutaturus. Cuius vt initium faceret, quinto die Augusti Matri misericordiæ dedicato saluos & incolumes Nangasachum deduxit Reuerendissimum Dominũ Aloysium Iaponiæ Episcopum & P. Alexandrum Valignanum Visitatorem cum quatuor aliis de nostra Societate. Octauo verò pòst die, vt maior esset consolatio, P. Egidius de Matta cùm P. V. litteris ad hunc portum appulit euentu insperato; nam cũ nauis, qua vehebatur, ęquo longiùs Macaũ, quò tendebat, incuria Nauarchi esset præteruecta, sic prorsus, vt retrorsum agi ampliùs non potuerit, Nauarchus errore suo deprehenso eam maluit cursum tenere Nangasachum, quam in portu aliquo Chinensi hybernare.

Atque vt manifestiùs constaret diuinæ bonitatis hoc esse opus, eo ipso die, quo Reuerendissimus Episcopus aduenit, Taicosama, qui aliquot dies iam decubuerat, tam exitiali tentatus est morbo, vt nihil à mortuo discreparet: sed reuera tanta erat morbi vehementia, vt nulla vitæ spes affulgeret. Itaque Taicosamæ ministri gentiles, licèt mandatum accepissent, prima oblata opportunitate nauigiorum Chinensium, omnes Societatis homines, excepto P. Ioanne Rodriguez aliisque nonnullis ob Lusitanorum cõmercia necessariis, Macaum deportandi; tamen post cognitam lethalem Taicosamæ ægritudinem non modò non inhumaniter, vt alias, nobiscum egere, verùm etiam magna comitate & benignitate P. Visitatorem cum sociis excepere.

Verùm, vt rectiùs intelligatur, quanto beneficio affecti simus, per hanc Taicosamæ inualetudinem, inde à primo initio rẽ pertexam. Rex, cùm in propugnaculo Fuscimano degeret, exeunte mense Iunio laborare cœpit dysenteria, coniuncta, vt ferè fit, cũ quadam intemperie stomachi. Principio quidem omnis peri-

culi videbatur abesse suspicio, sed Nonis Augusti, vt diximus, cœ-
que processit, vt penitus de vita periclitaretur. Verùm ille, ne mi-
nimum quidem hoc casu consternatus, non secus, quam si corpo-
re esset valentissimus, pectore intrepido, & inusitata quadam pru-
dentia (vt in omnibus negotiis semper fecerat) de rebus suis sta-
tuere cœpit: eò autem collimabant eius consilia, vt nimirum fi-
lium sexennem in imperio post se relinqueret successorem. Qua-
circa apud animum suum reuoluens, vnum esse legitimum Domi-
num de Quanto, hoc est, octo regnorum Principem, omnium in
Iaponia potentissimum, Ducem belli fortissimum, genere nobi-
lissimum, populoque carissimum, qui vsurpare posset monar-
chiam Iaponiæ, decreuit eum tanta beneuolentiæ significa-
tione sibi deuincire, vt non posset non spondere fidelita-
tem.

Accitum itaque ad se, primariis Dominis præsentibus, in hunc
modum allocutus est: Morior, nec mori piget, mors enim om-
nibus hominibus communis est; illud modò non parum me an-
git, quòd filium ea ætate relinquam, qua capessere imperium nec
dum possit, & idcirco diu multumque perpendens, cui administra-
tionem, donec ipse Regno sit idoneus, tutò cõmittam; (quod fa-
nè non nisi potentia & bellica virtute præstantissimo committẽ-
dum est) neminem profectò reperio aut magis appositum, aut
magis idoneum præter te; quare & tibi vnà cum filio vniuersæ Ia-
poniæ Imperium nunc in manus trado, ea spe fretus, te vicissim
illud filio meo, cùm ad ætatem gubernationi idoneam peruene-
rit, redditurum. Vt autem hæc pacta conuenta solidiora sint, &
ampliori omnium Iaponiorum lętitia ineantur, quoniam ei nur
filio status hærede nactus es filiolam bimulam, volo, vt hanc filio
meo nuptiali fœdere pariter copulemus, vt auus vnius, simul hæ
alterius parer.

Non potuit ad hanc orationem Ieiasus continere lachryma
siue ob ingentem dolorem, quo percellebatur de imminente ex-
tu Taicosamæ; siue, vt hoc quasi signo testaretur, quam gratus fi
accidisset fauor tantus, quantamque eius postulatis fidem esse
præstiturus; licèt non desint, qui asserant eum, vt callidum & ve
frum, ac in potestate sua lacrymas habentẽ, ex nimio gaudio mœ
tis eius, quem tantore hactenus timuisset, illacrymasse, atque ea
primis, quòd iam quasi manibus teneret tamdiu optatum omni
que studio ambitum Imperium. Etenim discusso mœrore & pla
ctu sermonem in hæc verba exorsus est:

Domine mi, cùm inter viuos esse desiisset antecessor tuus No-
bunanga,

bunanga, regnum mihi vnicum tantùm erat Micauanum, at Celsitudine tua Regni Iaponici gubernacula adeunte, terna alia accessere: nec multo pòst, pro immenso fauore & beneuolentia in me tua; hæc ipsa in Quantanum Regnum, hoc est, quaterna in octona, quæ nunc teneo, sunt commutata. Neque hic beneficentiæ in me tuæ cursus constitit, sed continenter tot tantisque me obruisti donis, vt me omnesque posteros meos indissolubili vinculo obstrinxeris ad omnia obsequia seruitaque etiam sub perspicuo vitæ discrimine filio tuo deinceps deferenda. Atque ideo, vt primùm Celsitudo tua voluntatem suam mihi detexit, constitueram omne studium atque industriam conferre in tutelã Principis, quo illi sartum tectum maneret imperium. Cæterùm, quiã insuper dignata est, fidei meæ regnum cum rege ipso committere, filiumque suum filli mei generum facere, (quo beneficio nullũ hactenus mihi contigit excellentius) non aliud factus sum, quàm mancipium tuum, tot amoris catenis tibi alligatus, vt non possim non de cætero omnem lapidem mouere, quo vota & imperatã tua reapse perficiantur.

Hoc dato responso, sponsa in Taicosamæ conspectum adducta est, &, quoad tempus ferebat, cum gaudio & solemnitate initum matrimonium. Voluit deinde Taicosama Ieiasum sponsionem suam firmare iureiurando, cæteroſque Dominos præsentes, item iuratos, obedientiam & fidem promittere, tum quòd filium, vbi adoleuisset in regni possessionem essent promoturi, tum quòd Ieiaso interea debitam reuerentiam & obedientiam essent delaturi; imò & iussit reliquos inferiores Dominos in ædibus ipsius Ieiasi idem iuramentum præstare. Adhæc ad deuincendos sibi vasallorum animos, vt fideles essent filio, magnam auri argentique aliarumque rerum pretiosarum vim in eos profudit; tantaque liberalitatis & munificentiæ argumenta dedit, vt etiam priuatorum hominum non locupletum, vt viduarum & veterum famulorum, non sit oblitus; sed quemque, congruenter vniuscuiusque conditioni, dono aliquo affecerit.

Adiunxit deinde quatuor Imperij Rectoribus quintum, omnium caput; is fuit Asonodangius; omnibus autem commẽdauit, vt Ieiasum Superioris loco haberent, curarentque, vt Princeps suo tempore adiret monarchiam Iaponiæ, deinde omnes Dominos aulicosque suos in statu suo relinquerent, neque leges vllas à se latas immutarent. Vt verò firma inter eos coalesceret pax & concordia, sine qua nulla diu stare potest Respublica, mãdauit omnibus, vt, depositis veteribus odiis & dissensionibus, mutuam

inter se colerent amicitiam; ipsos verò gubernatores, quorũ discordia imprimis poterat incommodare patriæ, voluit coniugum fœdere, inter filios & filias eorum contracto, arctius copulari. Idemque cum aliis Dominis fecit, adoptando quorundam filias, vt libentiùs cum illis nuptias celebrarent. Deinde ad præuendos bellorum tumultus, qui oriri solent post supremi monarchæ obitum, iussit munitissimum Imperij propugnaculum, nempe Ozacanum, nouorum murorum accessione reddi inexpugnabilius, intra quos præcipui Domini excitare possent palatia, cum vxoribus & liberis ab eis incolenda: cogitabat enim, sic illos modum quasi caueæ inclusi extra proprios status degerent, haud facilè rebellaturos.

Vt autẽ omnia hæc eius consilia effecta darentur, voluit mortem suam in longum tempus cælari, donec dictum opus esset cõfectum, & pax inter Coraianum regnum & Iaponiam, siue bene siue malè, concluſa, omnesque Domini inde reuertissent; sic enim arbitrabatur, sua opinione, filio suo omnia futura securiora.

Denique cupidus nominis sui apud omnem posteritatem perpetuandi, vt nempe coleretur tanquam DEVS, noluit corpus suũ (licèt mos in tota Iaponia contrarius obtinuisset) post mortẽ cõcremari, sed in arcam artificiosè ad id elaboratam inclusum in propugnaculo suo, idque loco recreationibus & ludis destinato, deponi. Itaque se voluit deinceps esse inter Chamos (hoc enim nomen est magnorum Dominorum, virtuteque bellica olim præstantium, qui post mortem in Deos relati putãtur). Appellantem voluit Scinfaciman, hoc est, nouum Faciman; nam vt olim apud Romanos Mars, sic Faciman apud Iaponios habetur Deus belli.

Dum hæc aguntur, Fusci mum peruenit P. Ioannes Rodriguez cum aliquot Lusitanis, vt nomine præfecti nauis, quæ recens in portum delata erat, munera Regi offerret; quod fieri solet, quoties recens nauis ex India ad Iaponiam appulsa est. Quorum aduentu cognito Taicosama vni Rectorum mandauit, vt eis de felici nauigatione congratularetur; solumque P. Rodriguez in suã adduceret conspectum, nolle se ab alia gente visitari. Patri vero tot aulæ, areæ, domicilia, cubicula, antequam ad regem perueniret, transeunda fuerunt, vt in reditu sine duce exitum inuenire prorsus fuerit impossibile. Peruenit denique ad regium cubiculum, inuenitque Taicosamam decumbentem in culcitra instar puluinos holosericos, sic toto corpore consumptum, vt vix villam hominis speciẽ repræsentaret. Patri propiùs accedere iusso dixit, se

se non parum eius præsentia recreari, eo quòd tam parum à morte abfuerit, vt putarit se non amplius eum visurũ: agebatque gratias pro labore, quem non modò nũc, sed etiam superioribus annis in se visendo impendisset. Iussit deinde eum donari ducentis orizæ saccis, veste Iaponica, & nauigio vno ad iter repetendum idoneo. Lusitanis quoque eius comitibus certas vestes attribuit, ac binis Præfecti antè nominati cælocibus ducentos saccos orizæ, ac totidem etiam naui. Voluit quoque Principem à Patre visitari, cùm priùs quosdam moneri iussisset, vt humaniter Patrem cum sociis Lusitanis, eo quòd externi essent, exciperent. Id fecit filius, & singulos, vti fecerat parens, vestimento serico honorauit.

Postero die, quo inter Rectorum quinque filios & filias inita sunt coniugia, vt diximus, voluit Patrem Rodriguez festæ solemnitati, quæ propter coniugia instituebatur, interesse, ac denique postquam illi plurimum commendasset Lusitanos, vt bene tractarentur, multis verbis magnaque beneuolentiæ significatione eum à se dimisit. Quanquam Pater magno cum dolore ab eo auulsus est, quod videret miserabilem hominem istum cæteroquin in aliis omnibus rebus tam prouidum & sapientem, in maximo suæ salutis negotio tam pertinaciter cœcutire, vt ne verbum quidem de hoc argumento, licèt id impensè optaret Pater, ad aures suas admittere voluerit.

Cùm in hunc modum Taicosama de rebus Iaponiæ cõstituisset, & morbus indies incrementum sumeret, mandauit se deportari ad locum totius propugnaculi altissimum & occultissimum, ad cauendas omnes visitationes & strepitus, vt ita vel tranquillius curaretur, si spes vlla foret medelæ, vel certè sine perturbatione vita defungeretur. Itaque Principi, petita secedendi facultate, dixit, vt Patrẽ deinceps appellaret nõ se, sed Ieiasum, cui & illũ tunc commisit. Cùm verò & reliquis Dominis extremum vale denunciasset, numerumque eorum designasset, qui secum manerent, & aliorum, qui ad cubiculum admitti possent; mandasset quoque medicis, vt continenter ibidem commorarentur, in locum præscriptum fuit delatus. Quanto dolore hic secessus tum filii tum aulicorum, qui ob domesticam cum eo consuetudinem multo ampliores ab eo honores expectabant, pectus perculerit, quiuis facilè æstimare potest. Tanta autem consecuta est comploratio, vt cùm, ob arctissimè communitos vndique exitus & portas, ne litera quidem efferri potuerit, tamen quia luctuosæ quædam voces versus eam partem, in qua degebat Taicosama, foris

inauditæ sunt, rumor mox percrebuit regem vita decessisse. Inque prædones vias publicas insidere, plebs conscia turbarum, quæ tali tempore excitari solent, se in loca securiora abdere; Ozaca, Meaci, & Fuscimi omnia furium deorsumque mouere, sic prorsus, vt neque leiasum neque Rectores regni tranquillare multitudinem potuerint. Confirmabat opinionem populi, quòd videret a singulis Dominis euocari milites pro sui custodia suarumque arcium. Hæc opinio obtinuit ad octo vel decem dies, donec Rex nonnihil è morbo respirans, ad se euocauit duos gubernatores, iisque mandauit, vt Ozacam abirent, ad faciendum initium amplificandi propugnaculi, efficerētque omni studio, vt quam citissimè totum opus absolueretur. Dominos deinde, qui Fuscimo debebant illuc migrare, magno auri argentique & oriza pondere iuuit ad sustinendos sumptus.

Ambitus murorum, quos erigere debebant, æquabat spatium trium milliariorum. Operarum conductæ aliquot myriades, nullo Taicosamæ sumptu. Continebantur intra hoc spacium plurimæ domus mercatorum, aliorumque opificum, (septenorum denorum millium numerum superabant) quæ omnes, quia ligneæ erant, intra biduum triduumve (interposita pœna iacturæ omnium bonorum ni imperata facerent) ab ipsis incolis fuerunt ad terram afflictæ. Attributus est autem iis locus alius in prælongas & rectas vias dispertitus: mandatumque vt singuli ea forma ædes excitarent, quæ ex æquo respondrent plateis, tantaque altitudine eductas, vt haberēt tabulatū, idque Finochianum, Finochi genus ligni est totius Iaponiæ optimum. Qui id negligeret, & loco suo & lignis necessariis destitueretur.

Cùm igitur populus animaduerteret principium tanto operi, cum tanta & Dominorum & plebeiorum hominum turbatione factum, credere omnino cœpit, Taicosamam adhuc esse in vita, vti Rectores affirmabant: facilè enim odorabantur, neque leiasum, neque ipsos, tam arduum odiosumque opus facilè aggressuros fuisse. Valetudo deinde Taicosamæ licèt prosperior esset visa in tertium vel quartum diem Septembris, tamē nulli aditum ipse ad se dedit, nisi Rectoribus, & quibusdam suis intimis; totusque fuit in procurandis variis matrimoniis, exigendisque nouis iuramentis, vt magis magisque imperium filio cōstabiliret. Ad quartum autem Septembris peius valere cœpit, custodiæque arctiores ad portas omnes renouatæ vsque ad decimum-quartum eundem, quo morbus sic eum deiecit, vt pro mortuo haberetur. Sed decimo-quinto quasi in se reuersus, phreneſi corrept

prus est, in qua multa de variis rebus ineptè effutiit; de filio autē ad monarchiā Iaponię promouēdo vsq; ad extremū spiritū prudēter & cōstāter est locut⁹. Obiit tādē luce insequēti sumo diluculo.

Extincto Taicosama, Rectores Iaponiæ omnibus opificibus aliisque incolis Fuscimanis imperarunt, vt iurarent primò se neque de vita vel morte neque de morbo Regis bene vel malè locuturos, deinde se neminem in ædes recepturos, qui non idem sanctè promitteret & seruaret. Cui mandato cùm fortè nescio cuius Domini famulus minùs paruisset, (loquēdo de morte Taicosamæ) statim actus est in crucem. quod exemplum ita terruit Iaponios, vt nullus deinceps ausus fuerit hiscere de hoc argumēto. Summa hucusque in regno vniuerso est tranquillitas, & opus Ozacę inchoatum suum habet processum: collesque nonnulli, in loco Dominis adscripto, exæquantur vallibus.

In Coraianum quoque regnum à Ieiaso & Rectoribus amandati sunt cursores duo, (postquam jurasset se nulli in Iaponia patefacturos causam suæ profectionis) qui jubeāt omnes Dominos ibi degentes redire in Iaponiam, siue pacis fœdera inter Coraianos & Chinenses inita sint, vt quidam asseuerant, siue non sint. Atque ita finis imponetur tandem bello Coraiano in septimum hactenus annum extracto. Quod bellum etsi multo labore & sumptu Christianorum continuatum fuerit, eius tamen beneficio id consecutum est, vt Dominis Christianis salui & incolumes sui status remanserint, qui proculdubio à Taicosama, si bellum illud non interuenisset, fuissent in alios, cum summo Ecclesiæ Christianæ dispendio, commutati.

Quare infinitas debemus Deo gratias, tum propter successus iam commemoratos, tum quòd sanum & incolumem Reuerendissimum Episcopum eo tempore receperimus, quo nouella hæc vineæ tot Principibus viris, iisque non paruis, mirum in modum aucta poterit sine impedimento in ordinem aliquem redigi. Vt verò plenius & cumulatius diuinæ bonitati debitæ gratiæ agantur, quòd persecutioni tam diuturnæ ad sui sancti nominis gloriam tandem finem imposuerit; Ecclesiæque suæ nomen & æstimationem non solùm non imminuerit, sed etiam adauxerit apud fideles æqu: ac infideles, obnixè P. V. omnium filiorum suorum nomine rogo & obtestor, vt suis sanctis sacrificiis precibusque apud Deum nos juuare velit, simulque ob oculos ponere ingentem nouorum operariorum inopiam, in tanta messe iam-iam parata ad faciendum fructum. Varia enim regna & Domini postulant Societatis Patres, vt regna de Bigen Meaco proxima,

Cicungo, Figen. vt Morindonus octo regnorum Dominus Isafaindonus, cuius status situs est intra tertas Arimæ & Omuræ. Itodonus item, Dominus tertiæ partis ditionis Fiungnæ. Patefiunt & aliæ portæ ad multarum animarum conuersionem, vt in regno Saſſumæ, cuius Rex iam reconciliatus est Christianis. Et in regno Bungensi, vbi tres gentiles Domini, qui bonam eius partem obtinent, potestatem nostris fecerunt ibi commorandi. Et in multis aliis partibus. Denique perspicimus, cùm alibi tum maximè in hoc tractu Scimano, ita comparata esse omnia; vt videamur posse dicere: *Regiones albæ sunt ad messem*. Quare planè in Domino confidimus, si P. V. pro consueta sua liberalitate nouas suppetias huc miserit, breui lætissimum nuncium secuturum de ingenti victoria, ex inimicis cruce Christi reportata. Nangasacho, tertio Octob. anno 1598.

R. P. V.

Indignus filius & seruus
in Domino,

FRANCISCVS PASIVS

PE

PETRVS GOMEZ
VICE-PROVINCIALIS INDIÆ
REVERENDO P. CLAVDIO AQVAviua Societatis IESV Generali.

PRÆTERMISSA narratione, quam instituere poteram de consueto fructu, qui diuino adspirante numine collectus est ex confessionibus, concionibus, missionibus, aliisq; exercitiis, quibus Societas nostra ad majorē diuini nominis gloriam, & spirituale proximorum auxilium, vti solet; atque etiam iis, quæ generatim de huius nouellæ Ecclesiæ statu, de gentilium conuersione, de dispositione regnorum ad suscipiendam fidem Catholicam, dici poterant; tantum particularia quædā acta, idq; breuiter, ad cauendū fastidium, quod párere solet prolixitas, atq; ea, quæ ædificationem & consolationem afferre queant, commemorabo.

Cùm in regno Coraiano copiæ Iaponicæ ad prosequendum inchoatum bellum ex mādato Taicosamæ pararentur, pręcipuus quidam Omurandoni cognatus, qui in eodem exercitu erat, à dicto Omurandono potestatem sibi fieri postulauit Omurā redeūdi confessionis faciendæ causa, adjuncta sponsione se quamprimum rediturum. Ea obtenta bonus ille Dominus alacriter se ad trajiciēdum mare, quod plus centenas leucas in Iaponiam vsque patet, & crebris tempestatibus exagitatur, cōparauit. Trāsmisit feliciter, cōfessioneq; ter iterata, sumptóq; sanctissimo Christi corpore, in Corai reuertit. Cuiꝰ exēplū alii cōplures mox sunt imitati.

Dominus Amacusæ, cùm in quartū annum bello Coraiano interfuisset, in statum suum reuersus, sic sibi ipsi attendit, vt remotis omnibus negotiis in abditum locum octiduo sese receperit generalis confessionis instituendæ causa. Quæ quanto cum fructu postea facta sit, opera demonstrarūt. Primò enim cuidam Patri nostro obtulit scriptum manu sua signatū, quo se obligabat ad præstanda integre omnia, quæ Societas ei ad seruitium diuinū suāq;

salutem necessaria judicasset. Deinde redditus quosdam suis locis restituit, qui nescio ob quod delictum erant abalienati. Terras ad sustentationem viginti capitum agrum attribuit, qui in absentia nostrorum curã gerãt Ecclesiarum, quo decenter in iis omnia transigantur, dum pueri doctrina Christiana imbuendi, mori proximi juuandi, defuncti vita humandi, aliáque id genus caritatis officia exhibẽda. Quartò iussit per vniuersum statum promulgari, vt si quis injuria aliqua à se affectus fuisset, nõ celaret, separatum qualibet satisfactione sibi præscripta illam compensare. Quibus ex rebus, & aliis, quæ ille egit, quantus fructus manarit ad eius subditos, testata sunt noua desideria multorũ de vita sanctiore deinceps instituenda.

Adolescens quidam in patriam, quę gentilis erat, reuersus, cum Sabbatho quodam fortè comedisset carnes, oblitus esse diẽ Sabbathi, se ipse triduana à carnibus abstinẽtia mulctauit. Idem cuidam seni accidit, nam cùm cædendis in sylua lignis operam daret, per incuriam manducarat carnes. Deprehento errore, erat enim dies Veneris, sic indoluit, vt omisso labore domum reuerterit, flagroq; asperrimo vltus sit lapsum, atque etiam insequente mox Sabbato labore manuum nullum quæstum facere voluerit.

Christianus quidam graviter divexabatur à dæmone. Bonus eius Dominus multiplici & superstitioso suo ritu conatus est auertere vexationem, sed irrito conatu. tandem imploratum auxilium feminæ cujusdam piæ & Christianæ ibidem commorantis, vt quandoquidem gentilitiæ preces non profuissent, illa Christiana pro Christiano suum DEVM precaretur. Illa non abnuit, & cùm initium orandi fecisset, magna fide arrepta disciplina energumenum verberauit. dæmon autem non ferens a muliere hoc genus verberis, dixit, si à verberatione cesses, recedã. illa contrà subjecit, nõ se cessaturam, nisi promittat se ad hominẽ illũ nunquam rediturum. Sic malignus spiritus recessit, & Bonus ob efficaciam precum Christianarum attonitus hæsit.

Alius dæmon obsederat mulierem, & per eam multos incommoditos, more suo, edebat gestus. Christiani, qui accurrerant miserandæ illius causa, Dominum sedulò pro ea precati sunt, & ad confessionem, tanquam antidotum præsens in huiusmodi affectione, cohortati. paruit pio consilio, & sacerdotem accersiri permisit. qui cùm præstò esset, repentè sic illa obmutuit, vt nullum verbulum ampliùs eloqueretur. tantùm continuabat suas gesticulationes, & elata voce clamabat. Sacerdos, cũ frustra

stra varia remedia ad dæmonem fugandum vsurpasset, domum reuertit, misitque B. P. Francisci Xauerii Breuiarium, eius collo appendendum. Deportauit illud in posterum vsque diem, quo tandem non solùm cepit loqui, & magna sua consolatione de peccatis confessa est, verùm etiam quieta, licèt dirè tractata & laniata, permansit.

Idem capitalis hostis noster per suos ministros tentauit & alios in ruinam impellere, vt liquebit ex subjecto exemplo. Bonzus quidam multis schedulis ad fraudem faciendam onustus iter habebat per locum Scimabaræ vicinum. huic Christianus, qui quasi ædituus curam gerebat Ecclesiæ, obuiam factus, percontatur hominem, qua autoritate per ditionem illam fraudulentas suas chartas spargere auderet. ostenderet patentes a Taicosama, si haberet. si non, ilico sarcinulam suam, quam gestabat, in terram deponeret. Bonzus cernens Christianum tam intrepidum vehementer cœpit conturbari, & affirmare, si schedulas illas abjiciat, in vitæ discrimen vocandum. Verùm alter, contemptis eius dictis, fortiùs eum vrsit, vt sarcinulam traderet. Itaque Bonzus in angustias redactus putauit se præclarum ex mercibus quæstum facturum, si porrectis schedulis extemplo se inde abriperet: quæ, eo cum summo pudore inde digresso, luculentis ignibus sunt absumptæ.

Alii quidam Bonzi non longè ab Omura disiuncti, existimantes Christianos supplicio in viginti sex crucifixos a Taicosama alias decreto sic perterrefactos, vt facilè ad superstiones gentilitias reuocari possint, si essent, qui eos ad id exstimularent, cœperunt Omurandi ditionem percurrere cum dictis schedulis, vt eas in Christianos distribuerent, & magnam inde eleemosynam colligerent; quam scilicet ampliorem, ac sperabant, reportarunt, nam pro paucis schedulis multis affecti plagis ad suos repedare coacti sunt; nec quisquam illorum deinceps comparuit.

Anus quædam septuagenaria instar ouis desertæ inter lupos, hoc est infideles, degens, cùm non solùm à vicinis, qui eam persequebantur, sed etiam à nepotibus, atque adeò a propria filia impelleretur ad deserendam fidem Christianam, inuicta constantia omnes insultus repressit.

In regni Farimani parte Gubernator quidam, ad tuendum statum, cùm atroces multis Christianis minaretur pœnas, nisi ad veterem idolorum cultum redirent, magno illi animi robore & prudentia responderunt, vt ipse sedulò primùm exploraret, quid rerum ageretur Meaci, & nunc decerneret quod tempori esset magis

gis conueniens: quod ad se autem attineret, futuros ad quemuis nutum ipsius promptissimos, maiori enim se desiderio flagrare aduersa quæuis, etiam mortem ipsam, perferendi, quam ille inferendi. Visa est Ethnico homini sagax responsio, & salutare consilium. Ne tamen æquo cunctantius officio suo functus videretur, decem vel duodecim illorum in vincula coniecit, donec ex aula nuncium recepisset. Non satis exprimi potest, quanto cum gaudio benedicti Christiani certatim contenderint aggregari ad numerum incarceratorum. Denique vt omnes gloriosorum vinculorum fierēt participes, vicissim nunc hi carcerem subibant, nunc illi, (obstupescentibus ad spectaculum Ethnicis) in aliis locum cederent, exibant.

Cùm Christianus quidam capite esset multandus, Bonus cum alio socio gentili cum hortati sunt, vt baptismum execrantur, adiuncta sponsione, si faceret, se illi vitam impetraturum: at ille in schola Christi dudum edoctus, temporalia bona aeternanda pro sempiternis, fidenter respondit, se nunquam tantum errorem commissurum, vel tam iniquam commutationem facturum, vt pro salute corporis perdat animam; itaque pergerent eoqui sententiam iam latam, tantillū modò moræ sibi indulgerent, vt in extremo illo vitæ momento se Domino commendare posset. quod cùm illi concessum esset, flexis genibus orationem instituit, & inter orandum capite est truncatus, circumstantibus Ethnicis constantiam eius admirantibus. Atque hæc satis sint de mediis, quibus Satan fideles quosdam conatus est à directa ad cœlum via abducere, & præcipitare in tartara: iam subiungam euentus & successus nonnullos, ex quibus patefient modi, quibus diuina benignitas miseros istos gentiles ex idololatriæ tenebris ad lucem veritatis Euangelicæ attraxit.

Puer septennis crebrò tantis terroribus noctu exagitabatur, vt parentes quoque suos perterrefaceret. Pater tandem conscius sui lapsus constituit redire ad gremium Ecclesiæ, quam deseruerat, filiumque sacris aquis tingendum offerre, quandoquidem constet solam religionem Christianam hominem liberare à dira diaboli tyrannide. Certè simulatque puer baptizatus fuit, nulla ampliùs terriculamenta est expertus. Mater autem cernens tantam baptismi vim, vnà cum cæteris liberis totaq; familia, sanctissimis lauacri vndis caput subiecit.

In statu Isafai degebat Gentilis Iecusciorum sectæ vnà cum coniuge sic addictus, vt inter populares suos esset, vt apud Christianos, quasi Parochus & concionator. Huic nocte quadam, hue

siue vigilanti siue subdormitanti, apparuit homo vultu venusto & placido, (Patérne an frater de Societate nostra fuerit, non obseruarat) qui benignè eum compellans dixit: Valde sordidus es, affer huc paululum aquæ, vt te lauem. & abluendo imposuit ei nomen Pauli. quo facto euanuit. Fuit hoc viso gentilis ille totus consternatus, & mox vnà cum coniuge copiam sibi fieri petiit alicuius de nostris. visione exposita ardenter petit admitti ad Catechesin. Ea vbi satis vterque imbuti fuere, numero fidelium per sacrum baptismum sunt adiuncti. & maritus quidem nullo alio nomine appellari voluit, quam Pauli.

Similiter cùm alia femina gentilis cum filiola sua noctu dormiret, ecce se species ei obtulit elegantissimi adolescentuli ardētem cohortantis, vt filiolam faceret Christianam, & vocaret Theclam. Femina, simulatque se species ex oculis subduxit, impos sui manfit: exiguam enim fidei Christianæ, nullam autem nominis noui notitiam habebat. Vbi diluxit, percontata est à vicinis, an apud Christianos nomen illud esset vsitatum; qui respondērunt, sibi quoque nomen illud esse inauditū; à Patre aliquo Societatis rem esse scisciandam. Qui cùm eò loci venisset, mox accurrit, visum commemorauit, & cùm à Patre cognouisset nomen esse Christianum, vnà cum filia, quæ Thecla deinceps vocata est, sacramento baptismi est initiata. Cæterùm vt liquidò constaret illam diuinitus ad fidem Christi perductam, Deus noue exemplo patefacere dignatus est.

Sub idem tempus è Coraiano bello dictæ mulieris maritus redibat gentilis, grauem tempestatem in mari perpessus. Nam cùm, insaniente mari, gentiles metu exanimati magnis clamoribus inuocarent auxilium suorum idolorum, duo Christiani eadem naui vecti ingenti fiducia & animi tranquillitate obtestabantur verū Deum, vt faceret quod suæ diuinæ voluntati placuisset. Hæc obseruans dictus gentilis, nempe in eodem periculo, tantam Christianorum pacem & fiduciam, ethnicorum verò suorum perturbationem & desperationem, decreuit legem Euangelicam profiteri, cœpitque cum Christianis nomen veri Dei inuocare, vt liberari posset ex tam præsenti periculo. Exauditus est; mare tranquillatum est, securus portū cum sociis tenuit. Simulatque domum venit, vxoremque & filiam Christianam repetit, beneficii præstiti memor cūctatione omni excluſa ad baptismi antidotum conuolauit. & nunc omnes tres vitæ sanctioris egregium specimen aliis Christianis præbent, constantiamque suam factis etiam comprobarūt. Nā cū Gubernator illis mandasset, vt

set, vt abiectis Rosariis fidem abnegarent, nulla ratione pati voluerunt, parati potiùs vitam profundere, quam fidem semel Creatori, qui eos tam benigne è sordibus idololatriæ extraxit, promissam violare.

Placuit quoque diuinæ clementiæ hoc anno solari principem feminam, Gratiam, regni Ieiu Dominam, ingressu duarum filiarum in ouile Christi. è quibus natu maiori iã nubili inuestito quodã modo conuersa est. Nam cum minore sorore ad Christi adducta, illa pergeret pertinaciter adhærescere erroribus patriis, ecce in somnis visendam se ei præbet mater erecto & alacri animo, sorore minore comitante, tendens ad martyrium. ergo conatur & ipsa se ad tam illustrem triumphum adiungere sociam. at mater eam in societatem non admisit, dicens eam gloriam non gentilis, sed solius esse Christiani. Repulsam passa a matre tanto obruta dolore est, vt soluta in lacrymas & singultus euigilarit cum tanto baptismi suscipiendi profundendique cum matre sanguinis desiderio, vt ilico eam adierit, vehementer rogans, sibi vt aditum ad baptismum pararet, quem tandem cum maxima ambarum gratulatione suscepit.

Dominus quidam Ethnicus extremo supplicio addixerat binos reos, sententiæque executionem commiserat duobus suis ministris, quorum alter erat Christianus, & olim Iusti Vcondoni famulus. Hic ergo cupidus seruandæ animæ eius, cui caput debebat adimere, cœpit cum eo de animæ immortalitate animæ accurate disputare. Vt autẽ persuaderet homini cõplectendã esse legem Euangelicam, præter alias rationes, protulit hanc: Tam sanctam illam esse & perfectam ob mandatorum quorundam, quæ prescribit, obseruationem, vt multi qui eam semel suscepere, tamen ab ea desciscant; alii verò, qui eam talem esse cognoscant, nõ tamen amplectantur; in ipso autem hanc difficultatem nullum habere locum, cũ subitò sit moriturus, ac ideo solo suscepto baptismoad æternam salutem commigrare possit. Breuiter, cùm ipse veritatidoctrinæ cederet, postulauit baptizari. Interea socii vigilabant Christianum, ne longiores necteret moras, iam omnia parata esse ad alterum decollandum. Verùm flocci faciens illorum dicta, bonam temporis partem consumpsit in illo instituendo; cumque alter nuncius venisset, illum sua cunctatione molestum esse ipsi Domino, disertè respondit, se miserum hominem in fidem Christianæ mysteriis instruere, & ideo opus habere tempore. Satis denique instructo, impertiuit Sacramentũ baptismi. Quo suscepto. Iam, inquit Neophytus, exsecate mihi ventrẽ, lætus cum

hac

hac vita excedo cœlum conscensurus. Sic inuocato ab eo nomine sanctissimo IESV & MARIÆ, caput a ceruice resectum est. Et adimpletum est. quod dixit Saluator: *Vnus assumetur, & alter relinquetur.* hic enim Christianus, alter gentilis occubuit.

Iam verò sicut ingens misericordia Dei elucet in vocandis ad Ecclesiam sanctam infidelibus, sic non minor benignitas diuinæ protectionis se prodit in auertendis fidelium periculis & ærumnis. Vno alteróve exemplo demonstrabo, quod dixi. Cũ ignis alicubi corripuisset domum. vicinus Christianus, veritus ne flamma ædes quoque suas & Ecclesiam insiliret, perfugium habuit ad Agnum Dei è collo suo suspensum. illum enim arundini bene longæ impositum magna fiducia & vento & flammæ serpenti opposuit, ac mox a domo & Ecclesia incendium auertit.

Vir nobilis è B. Virginis sodalitate cùm iter faceret ad bellum Coraianum, medio mari tantus imber effusus, tantaque caligine obductum est cœlum, vt nemo scire posset, quò prora dirigenda esset. Itaque ab omni humano consilio auxilioque destitutus, produxit sacram imaginem, & cum omnibus sociis ante eã humi prostratus Matri misericordiæ supplicauit, vti dignaretur in tanto discrimine sibi deuotis succurrere; vouebantque magnum numerum precum, disciplinarum, & ieiuniorum. Exaudiit benignissima patrona suorum preces; nam vnico temporis momento omnis ventorum furor consedit, & tenebræ discussæ sunt, ac mox animaduerterunt se littori proximos, ac de salute securos, cùm tamen ea tẽpestate multa nauigia fluctibus hausta fuissent. Cùm verò salui in portum Coraianum inuecti fuissent, actis Deiparæ sanctissimę gratiis, fidem suam votis statim persoluendis sedulò liberarunt.

Ad extremum non prætermittam commemorare quod nuper accidit, &, nisi fallor, non erit abs re alienum. Inter ruinas superioris anni terræmotu Meaci factas vna fuit famosi idoli, cuius lapsu brachium vnum diuulsum in partes, pectus, & ventet patefactus est. Eo conspecto, Taicosama paulo ante mortem, ita succensus, iussit illud diffringi in partes, dicens nõ potuisse illud prodesse aliis, si in terræmotu non poterat sibi ipsi succurrere: apprehensoque arcu voluit sagitta configere, nisi Ghenefoin illum impediisset, dissuadens ne faceret, posse sibi inde maius aliquod malum creari. Quod verò malum, subiunxit Rex, mihi inferre hinc poterit mons ligneus, quem ego ipse curaui excitari? Itaque cœperunt idolum comminuere cum ingenti dolore gentilium, qui velut amentes non sustinent oculis tam miserandum spectacu-

spectaculum Dei sui, quem colunt & venerantur.

DEVS Opt. Max. pro sua bonitate tandem aperiat eorum oculos, vt clarè perspiciant fraudes, quibus sunt inuoluti. Certè, si per tempus licuisset tradere Catechismum omnibus, qui illum exponi desiderarunt, multi ex dēsis Ægypti tenebris emerfissent, nec pauciores hoc anno, (qui fuit duorum millium centum quadraginta) quàm superioribus, sacris aquis expiati fuissent. Et licèt multi ab Euangelio deterriti essent, quòd crederent id excogitatum ad occupanda tandem Iaponiæ regna, non tamen Spiritus sanctus destitit aliorū corda suo igne accendere ad agnoscendam veritatem. Nec defuerunt, qui, frigidiores redditi in baptismi desiderio, extinctam in se flāmam iterum exsuscitarunt: & cùm minima spes affulgeret, Christum cupidè sint complexi. Anno M. D. XCVII.

R. P. V.

Filius & Seruus,

PETRVS GOMEZ.

ORNATISSIMO VIRO D. FERDINANDO DE BEREVR, PRÆTORI DOLANO

Equitumq; Ductori fortiss.

AVERE te scribis scire quid agam. Quietam, Deo laus, sine omni contentione vitam viuo. Caluini Ministri non amplius mihi negotium facessunt: vires siquidem ipsos, alioquin laudis & honoris cupidos, deficiunt; quibus si Legulei aliqui parum cauti subsidio non veniissent, Caluinianæ sectæ gloria omnino concidisset. Sed bene cecidit, quòd miserorum hominum effrenata Societati nostræ nocendi cupiditas omnes eis mentis partes sic ademerit, vt libellos suos magnis & impudentibus mendaciis resarcire non sint veriti. Ioculare illud de muræna, seu mustela, (de piscis huius, qui Gallis est Lamproye, germano nomine certant Critici) quatuor nummis aureis à quodam Socio nostro (in Vtopia fortassis) empta, hominis in mentiendo lucrandi sic conuincit; vt nemo, nisi à mente inops, sit deinceps ipsi fidem habiturus. Sed quid dicã de illo de-

crepito sene, (octoginta dicitur annos natus) qui iam subsellia omnem suam triuit ætatem? Is legationem Iaponicam ad summum Pontificem Gregorium XIII. toti orbi Christiano testatam tamquam rem inauditam irridet: immo & Societatis nostræ pro religione Christianæ apud Iaponios propagatione susceptos labores sic extenuat, vt, quod est apud omnes exploratè cognitum & perceptum, in Gargantuæ patroni sui delirationibus reponendum impudenter fingat. Sed hominem senili stultitia oppressum relinquamus. Tibi (vt certò mihi persuadeo) gratissima erit Iaponica epistola, quam ad te Latinam mitto, vt intelligas, nulla quibus disiungimur terrarum interualla esse tanta, vt mei erga te amoris interrumpat iter. Si quid aliud haberem quod tibi gratum fore existimarem, nõ grauatè ad te mitterem. Sed institutum nostrum probe nosti: quod si nominis nostri hostes cognouissent, se ab maledictis, quæ in nos aspere & ferociter conicerunt, fortassis abstinuissent. Nolo te pluribus detinere. Valebis ergo in Domino; &, si mihi credas, quam es ingressus de patria tua bene merendi viam tenere perges. Antuerpiæ, ex Collegio Societatis IESV, 1612.

Seruus in Christo,

Ioannes Hayus.

CHRISTIANO LECTORI INTERPRES.

STYLO simplici & perspicuo Epistolam hanc ex Italico in Latinũ conuerti, quo facilius ab ijs, qui non magnos in lingua Latina progressus fecerunt, intelligeretur. Sũt porrò voces aliquæ apud Italos ambiguæ, exempli caussa, *Nepote*, *Zio*, *Antiano*, quarum propria quæ sit in hac Epistola significatio, (ea est ingenij mei imbecillitas) conjicere non potui: qua de re te præmonitum volui, ne mihi vitio dares, quòd *Neptis* vocabulum in significatione apud primos linguæ Latinæ auctores, vt suspicor, inusitata vsurparim. Vale: & si intellexero hunc laborem meum tibi non displicuisse, propediem, iuuante Deo, mirabilem rerum Iaponicarum commutationem audies.

ALEXANDER VALIGNANVS SOCIETATIS IESV IN IAPONIA ET CHINA VISITATOR ADMODVM R.P. CLAVDIO AQVAVIVA EISVSDEM SOCIETATIS PRÆPOSITO GENERALI S.

Admodum R. P. N. in Christo

PAX CHRISTI.

EVENIT nobis hic annus ex eo die, quo in vitis est desiit Taicosama, totius Iaponiæ dominus, variis rerum euentibus mirabilis. Acciderunt hi quidem non pauca, quæ nobis magnum fecerunt tumorem, atque in summas plerumque angustias adduxerunt: quæ omnia Numinis erga nos fauor sic tẽperauit, vt nec in aduersis solatia deficerẽt, quibus abundare consueuerunt, qui ante nos iter hoc propagandi Christianam religionem sunt ingressi; neque, ad voluntatem fluere cùm omnia viderentur, deessent, qui se nostris conatibus opponerent. Quare factum est vt in officio contineremur, adeò vt nullæ resurrexerint laborum à nobis susceptorum cursum retardarint, nullaque diorum nostrorum prosperitas nobis Christiano homine indignos spiritus attulerit. Hoc rerum tristium cum lætis tempermento factum experimur, quòd diuinæ maiestati debitus à Christianis semper tributus fuerit honos, bonaque de fide Christiana sit opinio in fidelium animis planè insita, fideliumque numerus sic auctus, vt à mense Februario, quo tempore postremæ ad R. V. datæ fuerunt à nobis litteræ, ad Octobrem, quo hęc scripsimus, salutari aqua variis in Iaponiæ locis sint tincta ad quadraginta Gentilium millia, magnusque patefactus sit aditus ad imperium dam Euangelij lucem multis gentibus, quæ hactenus superstitio-

nun

aum ratiarum excæcatæ fuerunt tenebris, ac denique (vt suo dicetur loco) Templa nostra, quæ abhinc biennium fuere diruta, ædificare cœperimus.

Ceterùm vt hæc omnia meliùs intelligantur, paullo altiùs repetenda sunt, quæ anno superiore ad R. P. V. sunt perscripta; sine quorum memoria non satis perspici potest, quis Sociorum his in locis sit status, quantique vineæ huius, quam ad Dei illustrandam gloriam pro virili colimus, fructus exstiterint, cùm tamen hic litterarū nostrarū sit finis. Taicosama itaq; (quemadmodū est anno proximo scriptū) admirabili quadā prudentia, eū totius Iaponiæ collocauit statū, quo staturum hoc suū imperium vsque ad matutam filioli sui ætatē nō leuibus coniecturis sibi persuaserat. Affinitatibus magnates sibi deuinxit, ac iurare coëgit, quòd cōstitutū à se tectionis ordinē in posterū diligenter seruarent. Quare tutam tranquillamque pacem se tracturos Iaponij putarunt, quoad Taicosamæ filius per ætatem idoneus esset, qui paternam cerneret hæreditatem. In matrimonio eidem filio suo dedit neptem cuiusdam Gieiasi inter Iaponios potentissimi, (octo siquidem est Regnorum dominus) cui cùm principis tutelam, tum totius Imperij Iaponiensis administrationem commisit, collegasque dedit quatuor principes viros; vt hac ratione multi huius honoris participes effecti, & in administranda Republica potestate quasi pares, inter se pacem colerēt: cum enim eos sciret arctissimis sanguinis & affinitatum vinculis coniunctos, nullum dissensionibus & dissidiis supereſſe locum existimauit. Ceterùm cum suspecta ipsi esset nimia istorum quinque principum virorū potentia, ex suis familiaribus, quos ad magnos euexerat honores, delegit quinque, qui filij sui principis singularem curam gererēt, familiæque ipsius immo Iaponiæ vniuersæ sic præessent, vt in rebus magni ponderis omnia ad Gieiasum ipsiusque quatuor collegas referrent. Fuere itaque hi posteriores quinque & honoris titulo & nomine Iaponiæ gubernatores: at priores illi, quorum princeps fuit Gieiasus, præ ceteris Taicosamæ charus, totius Imperij clauum tenuerunt, & gubernacula tractarunt.

Postquam mortem obiisset Taicosama, magna animorum (vt multis videbatur) consensione decem hi gubernatores, de fide mortuo quam dederant præstanda soliciti, constituerūt, vt omnes ipsius leges diligenter obseruarentur; quæque morientis testamēto suæ fidei scirent credita, ad eum quem ipse optabat exitū perueniret. Factus est itaque continuò finis bello Coraiano, & Iaponiensis exercitus est in patriā reuocatus. Certè in iis, quę ad gu-

bernationem ciuilem conducunt, eam præsertim, quam retũ ducarum amantes solent suspicere, intelligentissimus fuit Taicosama, qui nuptiis, muneribus, honoribus, aliisque id genus rebus, Iaponios omnes, cùm nobiles tum plebeios, sic deuinxit sibi, vt nemo sit, qui non summo studio contendat ipsius filio Imperium conseruare, honorificumque iudicet, non modò pueto fauere & obsequi, verùm & pro legibus à parente quõdam latis propugnare. Et, quod multis videbitur mirum, inter Iaponios repertus est hactenus nemo, qui vel minimo signo declarauit se letitiam vllã ex Taicosamæ morte cepisse. Quare proceres, qui nobiscũ Christũ Dñm colũt, seriò nos ex variis prouinciis monuerũt, ne de mutatione vlla occupationũ nostrarũ hoc tempore cogitemus, neue Taicosamæ mortẽ fuisse nobis gratã signo vllo testemur: quòd aliter fecerimus, in multorũ offensionẽ periculosam nos facile incursuros. Tempore porrò nõ breui spes & timor in animis nostris cõfixere, cũ nesciremus quorsum esset euasura tranquillitas magna, summo cum silentio coniuncta: quãuis rei Christianæ bene nobis gerendę oblatam à Deo occasionem non esse negligentiam reapse ostenderimus.

Cùm enim Meaco Seimũ peruenissent Gibunoscius & Asonodangius, Imperij Iaponiensis gubernatores, (ex decemuiris sunt non infimi) vt de communi collegarũ omnium sententia Coraino bello finem facerent, & exercitum in Japoniam reuocarent, nõ vulgarẽ cũ ipsis amicitiã iũximus. Litteris enim ad me longis gratum sibi fuisse meum in Laponiã reditum, sunt testati; & Bungasachi (in qua sola vrbe nobis Taicosamæ voluntate licuit commorari) vt subsisterem monuerunt, liberalissimeque pollicitisunt (maximè Gibunoscius, summus nostri Augustini Tzuocamondani amicus) se futuros rerũ nostrarũ memores, ac studia nostra, vbi occasio fuerit data, promoturos: hoc verò tẽpore, cùm nihil possent contra ordinem à Taicosama præscriptum, vt patienter ferremus quam habemus molestiam rogarunt, quoad rerum vicissitudo noui consilii capiendi ansam suppeditaret.

Magna fit celeriter rerum commutatio: stabilis namque non est concordia inter eos, qui cõmuniter imperãt. Gibunoscius & Asonodangij (qui ad hoc tempus simulatam inter se coluerunt amicitiam) occulta odia tandem eruperunt: graues item principes viros, belli apud Coraium administratores, exorta dissensiones; cùm nõ esset omnibus eadem sententia de facienda cum Coraianis pace, ac de reducendo in Laponiam exercitu. Alienatio itaque & disiunctio animorum foris facta, est domi

minisce aucta. Qui Augustinum in Coraia sunt secuti, nouo fœdere Societatem coierunt cum Gibunoscio: qui verò alterius erat factionis, ad Asonodangii rationes sunt adjuncti. Nobiles itaque & principes viri plerique, graui contentione distracti, nouas inter se susceperūt inimicitias. Pro Augustino steterūt Gibunoscius omnesque ipsius clientes & amici, domini Arimæ & Omuræ cum suis clientibus & amicis, Rex Sassumæ Gianangauadonus cū aliis proceribus Cicungi, in quibus numerantur noster Toscirōdonus, & Tarazauandonus gubernator Nangasachi, & aliorum locorum dominus. Horum hostes fuere magnæ auctoritatis viri, Asonodangius, Canauidonus, (cuius dominium, quod cōplectitur mediam Regni Figensis partem, pertinet ad dominiū Augustini, à quo Asonodāgius capitali dissidet odio) Cainocamus, & Ichinocamus, domini Regni Bugēsis, & Nabescima Dominus Figēsis. Odio itaq; non amplius recto, factiones hæ inter se dissidebāt: & postquā Meacū (vbi Regium est domicilium) peruentū est, se mutuo cœperunt judicio persequi, criminibusq; onerare, adeò vt factio Asonodāgii omni studio cōtēderit hostes suos funditus perdere. Et quāuis Gieiasus aliiq; Magnates nihil intentatū reliquerint, vt omnes, depositis inimicitiis, ad stabilem traducerentur amicitiam, nihil tamen antea promouere potuerunt, quàm secundùm Augustinum à Magistratu data esset sententia. Cæterū non propterea quiescendum iudicarunt Asonodangiani, sed in suam sententiam pertractis aliis viris principibus, & in primis iis, qui principi adesse cōsueuerāt, tandē omnis Iaponia bello ciuili arderē cœpit, ex quo timebatur totius Iaponiēsis Imperii cōmutatio. Gieiaso aduersari cœpit palā Gibunoscio, ei exprobrās quòd in administrādo Imperio nimiā sibi vsurparet auctoritatē, quodq; non obscura indicia de occupādo dominio Tāzę dedisset. Captis itaq; armis, Gibunoscius, de sententia aliorū gubernatorū, nuncios ad Gieiasum misit, qui apertè declararent, quæ sibi de ipsius rebus displicerēt. Benignè ad omnia respondit Gieiasus, factorūq; suorū quas potuit optimas dedit rationes: ceterùm, ne imparatus inueniretur, ex Regnis suis militum triginta millia accersiuit, quibus se quàm potuit maximè contra vim hostium muniuit. Et cùm per id temporis omnes Iaponiæ proceres in Regia versarentur, [inter alia quæ Taicosama moriens dedit gubernatoribus præcepta nō fuit extremum, vt ad domus Regiæ splendorem conseruandum magnatum alii degerent Fuscimi, (est munitio prope Meacum) alii verò Ozacæ] ex iis fuit nemo, qui non sectam vnam aut alteram sequeretur, quantumuis omnes ab omni con-

ni contentione se alienos cõstanter affirmarent, & vtrique fauere parti palam testarentur. Magnus fuit militum, ex variis Regnis à dominis suis euocatorum, Fuscimi & Ozaci concursus, adeò vt numerus fuerit amplius ducentorum millium. Singulos nocte licebat proceres in ædibus suis stipatorum multitudine cingere, non secus ac si arcta tenerentur obsidione. Nocturno verò tempore tantus in duabus his munitionibus fuit armorum strepitus, vt non tantùm ipsarum interitus, sed & mundi occasus propinquare videretur. Et nihilominus ea fuit Iaponensium moderatio, vt nemo hominum hostem ad pugnam prouocarit, nemo vagina gladiũ eduxerit, vt alterius factionis militi noceret: quod si factum fuisset, magna consecuta fuisset mortalium cædes, totiusque Imperii Iaponiensis perturbatio. Eiusmodi enim intentis modis prospexerunt ipsi proceres, qui voluerunt vt capitale esset hostem quouis modo ad pugnam lacessere. Temporis porrò progressu, & militum numero, & magnatum, qui a Gibunoscio defecerant, accessione inualuit Gieiasus, vt victor non alitur animo tranquillari posse Iaponiam diceret, quàm si Gibunoscium intra patrio sibi ventrem finderet. Meritò Augustinus ceteris Christiani, qui Gibunoscii sequebantur factionem, iudicarunt, Gieiasi furorem vnius hominis interitu non posse considere, sed & periculum sibi certissimum esse vitæ subeundum, si factiosi princeps sibi conscisceret mortem cogeretur. Tandem Gieiasus occupat munitionem Ozacam, in qua degebat princeps Taicosamæ filius: ac tanto astu negotium hoc ex animi sententia confecit, vt propter repentinum impetum neque hostibus suis, qui in præsidio erant, spatiũ dederit se defendẽdi, neque Gibunoscius, qui in ædibus non longè a munitione sex armatorum millibus stipatus pernoctabat, huic inopinato malo occurrere potuerit. Gibunoscius, cùm in has redactus esset angustias, ad munitionem Fuscimo, quæ in potestate erat gubernatorum collegarum suorum, se recepit: quem Augustinus, ne fidem Taicosamæ olim datam violaret, sequi constituit. Non enim sine infamiæ nota deseri posse Gibunoscium amicum suum iudicauit, quamuis opperenda esset propterea mors; maximè cùm hac facto, vt ordo gubernationis, quem instituerat Taicosama, sartus tectus consisteret, laborum putaretur. Non existimauit Gieiasus procrastinandam suam ad munitionem Fuscimo profectionem: quò postquam cum exercitu peruenit, principum virorum adhortationibus inductus, ab armis discedere promisit, ea lege, vt Gibunoscius, in ordinem redactus, quem gerebat magistratum deponeret, & in posterum se

Reipu-

Reipublicę gubernatione abstineret, cumque vniuerso suo milite ad dominium suum, quod est in Regno Omi, continuò abiret. Facta hac gratiæ inter factionum principes reconciliatione, Gibunoscium cum filiolo Gieiasi, tamquam stabilis inter eos amicitiæ obside, domum redeuntem Augustinus comitari voluit: quod non permisit Gibunoscius, qui nõ obscurè se obligatũ Augustino testabatur, maximè quòd res suas aduersas Augustini ope & consilio subleuatas meminisset. Hinc est factum, vt in regia, Augustini nomen propter fidem amico præstitam esset celebertimũ. Immo ipse Gieiasus nullum laudandi Augustinũ facere potuit finẽ: quem honoribus prosequi instituit, palam dictitans, eum qui & vitam & fortunas omnes, vt amico opẽ ferret, periculo exposuit, (quod feciſſe Augustinum Gibunoscii gratia cõstabat) non posse pro meritis honorificè satis & liberaliter tractari, seque cum Augustini imitatoribus lubentissimè amicitiam iungere. Quare postea non rarò Augustinum ad intimam suam familiaritatem accersiuit, magnaque est benenolentia prosecutus. Posteaquam his, quæ commemoraui, aliisque periculis defuncti, Augustinus ceterique Christiani, qui communem cum ipso subierant fortunã, domum rediissent, securo esse animo cœpimus, maximè quòd Gieiaso gratiosum sciremus esse Augustinum: quare sine timore, Deo sit laus, nunc viuimus. Negandum porrò non est, quin Gieiasus in his tumultibus se virum præbuerit, cùm omnem Iaponam, sine fusione sanguinis, ex turbulentissimo ad pacatissimum reduxerit statum. Tanta siquidem prudentia in compescẽdis inimicis est vsus, vt non euaginato gladio eos ad gyrum rationis redire, dictóque audientes esse, magno totius Iaponiæ bono coëgerit. Collegis suis, quos secum retinuit, eam, quam antea obtinuerant, Reipublicæ curam non ademit quidem, verùm nihil ab ipsis suo iniussu fieri permittit. qua in re se Taicosamę obsequi nõ obscurè profitetur, cùm ordinem ab eo in gubernanda Republica institutum, & ad Principis maiestatem conseruandam in primis vtilem, diligenter retinendum iudicet. Cùm hoc modo staret pacatissimus Iaponiæ status, conquiescere non potuerunt Gibunoscii hostes: qui, non cõtenti hominis ex altissimo honoris gradu depulsione, calamitatem, immo & necem ipsi machinari non sunt veriti. Eos etenim malè habuit, quòd passim etiam ab ipso Gieiaso non vulgaris Augustino haberetur honor: quare de interpo apud Gieiasum postulant Gibunoscium & Augustinum, sed frustra: nam Gieiasus grauibus eos repressit verbis, insimulauitq; audaciæ, quòd pacẽ labore magno partã contemnerent, & discor-

diam ac seditionem in Iaponiam inducerent. Omnibus ergo est domum redeundi facta potestas, adeò vt stabili, præter omnium exspectationē, in vniuerso hoc Imperio nūc pace fruamur. Nemo certè in Iaponia hominum erat, qui vlla ratione fieri posse existimabat, vt optimatū discordię hoc tēpore sedari possent. Inclusum porrò in principum virorum animis remansit odium: nā quatuor illi principales in Imperii administratione Gieiasi socii hoc summopere cauent, ne ipse Gieiasus totius Iaponiæ dominatū occuper, Imperiiq; hęredem apud se retineat; cæteroquin omnem ei deferunt honorem cum maximæ beneuolentiæ non vulgaribus signis conjunctum. Hæc sunt quæ hoc tempore litteris committenda duxi, quo faciliùs, quæ de Sociorum nostrorum & Christianorum Iaponiorum statu sum scripturus, intelligantur.

Dum gererentur quę suprà cōmemoraui, cœpimus Socios sensim ad præcipua loca remittere, quæ temporis calamitas nos deserere coëgerat. Rediit item Meacum Pater Organtinus cū Petrum fratrumque nostrorum comitatu ad nostros, qui eadem in vrbe commorabantur. Et cùm Tarazauandonus parū se æquum Sociis præberet, constituimus ex iis, qui Nangasachi erant, non exiguam partem ad alia loca amādare, quo liberiùs inchoata literarum studia persequerentur. Quod vbi cognouit Reuerendiss. Episcopus, magno animo se peregrinationis huius socium præbuit: animaduertit namq; sibi planè necessariam esse linguæ Iaponicæ cognitionem, vt ritè Pontificio munere fungatur. Quare nō ætas ingraueſcens, (est nunc annos natus quinquaginta) non corporis debilitas, (multorum annorum laboribus imminutæ sunt corporis ipsius vires) nō difficultas addiscēdi sermonē, à quo hominum Europæorum abhorrent aures, ipsum in hoc dignitatis gradu constitutum à suscepto consilio deterrere potuit. Socios peregrinationis sibi adjunxit P. Valentinum Caruaglium, & P. Ioannē Pomerium. Optimi itaq; & religiosissimi Præsulis exēplum nos omnes mouere debet, vt nullum in quauis ętate recusemus laborem, quem Christi Ecclesiæ fore vtilem speramus. Ad hoc litterarum studium Amacusa, quæ est Augustini insula, præ cęteris locis putabatur commoda, cùm ab omni negotiatione sit remota, & non incōmoda habeat Sociorum nostrorum exercitiis ædificia. Martii mense sedecim Socii cum Reuerendiss. Episcopo, & amplius triginta Seminarii alumnis, (qui præcipua fidei nostræ dogmata in eptiomen redacta, Iaponicoq; sermone conscripta, sine intermissione discunt) in hanc Insulam secessimus, vbi menses aliquot majorē in studium hoc addiscēdæ Iaponicæ linguæ insumpsimus laborem,

laborem, quàm olim in juuenili ætate vt Theologiæ & Philoſophiæ nobis ſcientiã pararemus. Scholæ habebãtur quotidie binæ, cum repetitionibus & ſtyli exercitatione. Cùm porrò experientia diſceremus, nos lõgiùs, quã officii mei ratio patiebatur, ab iis abeſſe, qui meæ erant commiſſi fidei, & in dies pacatior fieret Meacẽſis ſtatus; conſilium cepi de loci mutatione: quare Auguſto mẽſe cœpimus domicilium habere in vrbe Sicco nomine, quæ eſt in Auguſtini terris; vbi habitamus commodè, cœptis ſtudiis diligentem nauantes operam. Vicinitas præterea vrbium Arimæ, Omuræ, & Nangaſachi, multis de cauſis nobis percommoda eſt.

Magna cura & diligentia in hac vrbe Sicco (in qua olim domicilium fuit Societatis) nobis exædificari curaui domum. Nam Tarazauandonus hac maxime de cauſa nobis cœpit negotium faceſſere, quòd in juſſu ſuo P. Organtinum Meacum remiſiſſem. Verebatur ſiquidem, ne ipſius nomen Imperii Japonienſis gubernatoribus deferremus de euerſione quam ipſe noſtro Templo intulit, ac propterea vrbis Nãgaſachi adminiſtratione ſpoliaretur. Cœpit vehementiùs eidem P. Organtino minari, niſi Nangaſachum maturaret reditum, (in hac ſola vrbẽ Japoniæ, vt dictum eſt, per Taicoſamæ leges nobis fuit liberum commorari) quòd cogeretur ea & dicere & facere, ex quibus magnam eſſet Patri moleſtiam capturus. In eandem ſententiam P. Prouincialiſcripſit litteras quærimoniarum plenas, atrociter iis dira quęq; minitans, qui ſuis obtemperare juſſis recuſarent. Suo itaque in adminiſtratione Nangaſachiana vicario hoc negotii dedit, vt omni ſcelere nos vexaret, Chriſtianoſque omnes Eccleſiæ noſtræ aditu prohiberet. Poſtquam vicarius idolorum cultor Tarazauãdoni litteras (idque ea, qua Chriſtiani cultu ſingulari proſequuntur Chriſti Domini mortem, hebdomada) accepiſſet, mirum eſt quanta cum diligentia, quod ſibi fuerat præſcriptum, perfecerit. Nam inter alia; Chriſtiani duo, qui dum ſe verberarent, vt ſuppliciorum acerbitates, quas Dei filius humani generis cauſa ſubiit, ad memoriam meliùs reuocarent, ſunt comprehenſi, magnum vitæ periculum adierunt, ipſique conſules Nangaſachiani ab eodem ſunt vicario verborum contumeliis lacerati. Qui ergo ex noſtris remanſerant Nangaſachi, in magna perturbatione & imminentis magni alicuius mali timore verſabantur: quare me per litteras rogarunt, vt inde non modò Seminarium, verùm & fratres noſtros auocarem, ac Sacerdotes tantùm paucos, qui rem Chriſtianam curarent, remanere permitterem, vt hac ratione Tarazauandonus placaretur. Quod itaq; eſt ſuprà ſcriptum de mi-

de migratione nostra ad insulam Amacusam, factum fuisse diuinitus, nunc deprehendimus. Et, vt imminenti occurrerem malo, Meacum misi P. Ioannem Rodrighez, hominem in Regia optimè notum, quippe qui frequenter cum Taicosama de Societatis nostræ rebus egisset; scripsique ad Augustinum, quicum pericli societate junctus erat Tarazauandonus, de iis, quas nostri fuissent nulla sua culpa perpessi, molestiis. Curaui præterea vt ipsi Tarazauandono reuersionis P. Organtini Meacum ipso initio iusta redderetur ratio: cui item meis renuntiari iussi verbis, vt odiosam quam de nobis habebat suspicionem deponeret, cùm nos ob aliâ causam nullam in Iaponiam venissemus, quàm vt ad Euangelii lucem Iaponios traduceremus, pro qua defendenda sanguinem fundere nostrum Dei præsidio non dubitaremus. Quòd si laboribus nostris fauerit, nos maximè cupere vt vrbis Nangasachi administratio ipsi continuaretur: si verò (vt cœpit) nos persequi constituit, non propterea damnum vllum aut malum à nobis metuere debere. Christiani item Nangasachiani vnum ex præcipuis consulibus, eandem ob causam, ad Tarazauandonum delegarunt.

P. Rodrighez fuit Meaci, cùm à Gieiaso tum ab aliis qui in Regia degebant, humaniter acceptus, immo ab ipso Tarazauandono: qui postquam audiuisset Augustinum, Arimandonum, & Consulem, de rebus nostris differentes, abundè sibi esse factum satis de ea, quâ propter reditum Patris nostri Meacũ sustinere videbamur culpa, non verbo tantùm, verùm & re ipsa est restatus. pœnituit eum, quòd nostros inimicè fuisset sectatus; & ad vicarium suum vberrimas dedit litteras, ei præcipiens, vt nos honore & gratia tractaret, tamquam viros quos ipse benevolentia & fauore prosequendos suscepisset. Harum litteratum fructum non vulgarem continuò percepimus: tantus siquidem est vicorum & mulierum ad Ecclesiam factus concursus, quantus fieri potuisset, si in integrum fuissemus restituti, atque à Taicosama libertate, qua olim fruebamur, donati.

Egit præterea P. Rodrighez cum Gieiaso de nobis in antiquũ nostrum statum restituendis: a quo benignè auditus hoc accepit responsum, se hoc turbulento tempore præstare posse nihil, cùm à Taicosamæ legibus sine suspicione occupandæ tyrannidis discedere non liceret; futurum porrò tempus, quo nõ incommodè nostræ postulationi satisfieri posset. Ex hac Gieiasi responsione, aliisque verbis inter ipsum & Patrem nostrum vltro citroq; habitis, in eam Christiani proceres venerunt sententiam, quòd Gieiasus

sus nullum sit nostris in Euangelio promulgando laboribus allatus impedimentum, ac propterea quòd nos animo esse deberemus tranquillo.

Vix sedata erat iam commemorata procella, cùm noua priore periculosior, ob causam quam nunc explicabo, sit excitata. Mortem obierat senior Firandi Tonus, cuius filius Foin nomine, idolorum cultor, postquam à concilio publico totius Iaponiæ, quod est Meaci, impetrasset vt sibi frui liceret paternis dominiis, ad filium suum, qui auitis terris præerat, diligenter scripsit, vt curaret ab omnibus, in quos imperium habebat, pro anima patris mortui preces fieri, & ad hoc officii munus præstandum cogeret Don Hieronymum, cum Don Thoma ipsius filio, & cognatis, vniuersaque familia. Immo voluit vt Christiani omnes, qui Firandi degebant, ad Christum Dominum abjurandum adigerentur: secum ipse equidem constituerat, omnes Christi cultores suis terris depellere. Hoc iniquissimo edicto se armarunt omnes Christiani nominis hostes, vt Christi cultus apud eas gentes, quæ omnium primæ in Iaponia veritatis lucem adspexerant, prorsus exterminaretur. Exsecrandum hoc paternum edictum filius indicari voluit Donnæ Mitiæ, coniugi suæ, quæ est Omurandoni soror: immo ipsemet, inter blanditias malitiosas, parentis sui minas eidem coniugi exposuit, dicens, patrem suum, virum in cœptis consiliis exsequendis in primis constantem, edixisse, vt Christiani omnes ad antiquam Iaponiorum superstitionem redirent, vtque ipsa, si in matrimonio secum persistere vellet, ceteris hac in re exemplo præiret. Sed optima matrona, ex qua impius maritus tres procreauit filios, clàm ipsum salutari aqua tinctos, similibus terroribus ad constantiam in suscepta fide diu multumque assuefacta, magno animo respondit, se non posse dissimulare, quin grauiter affligeretur, si à viro suo abire cogeretur, hoc tamen præ iis, quæ pro Christi nomine ferre esset parata, ex minimis esse, cùm sexcentas, si fieri posset, mortes potiùs judicaret oppetendas, quàm vel tantillum Christianam deserere fidem, vtque hoc suum responsum, ab animo verè Christiano profectum, intelligerēt omnes, deserto marito in alienam domum se recepit, continuoq; fratri suo Omurandono scripsit, vt comitatus mitteretur, quò posset commodè Omuram redire: se namque planè constituisse maritum deserere suum, ne in Christum Dominum peccans (pro cuius honore & in mendicitate viuere, &, si opus esset, vitam potiùs perdere cuperet) scelere nefario se contaminaret. In eandem sententiā litteras dedit cū ad Reuerendiss. Episcopum, tū ad Societatis

Patres,

Patres, vt precibus ad Deum se magnis affectam miseriis iuuarent. Respondit Omurandonus non secus atqui verum Christianæ Religionis cultorē decuit. Hāc animi magnitudinē cū in vxore cerneret maritus, nihil in præteritis reliquit, vt eā placaret; vtque de migratione ad fratrē sententiā mutaret: cui illa antè nolenti assentiri, quam promissionē de potestate Christū Dominū libere colendi accepisset, adeò vt in posterū nemo sibi hoc nomine molestiā exhiberet, quòd ritu Christiano viueret. Magna itaque cum laude Christum ipsa nunc in domo mariti colit.

Eodem prorsus tempore solicitudinem non exiguam Christi hostes struxerūt Don Hieronymo, Dō Thomæ suprà nominato, aliisque ipsorū fratribus, cū Don Balthazare ipsorū cognato, qui sunt inter Firandi incolas nobilissimi, multorū clientum domini, & cum ipso Tono sanguine iuncti; qui omnes libere respōderūt, se non nūc primùm, verùm ab auitis temporibus, Christo nomen dedisse, ac propterea in rebus omnibus, quæ Dei præceptis nō repugnarēt, se Tono obtēperaturos. Firandi gubernatores, qui filii ab his nobilibus Christianis periculū aliquod metuebant, ad assi iudicarūt cōfugiendū; speculatores nāq; cōstituerūt, qui diligenter ipsorū occupationes obseruarēt, & in primis nē hominū multitudo ab ipsis vnū in locū congregaretur, vnde tumultus aliquis exoriri posset. Cùm dies pauci æstu hoc consumerētur, idē gubernatores multis verbis hos nobiles obsecrare & obtestare cœperūt, vt, si salui esse cuperēt, saltē verbo dicerēt, se in omnibus Tono fore obsequentes. Ad Episcopum rē omnē nobiles hi deferendā iudicarunt: qui mortē etsi potiùs oppetiissent, quàm Christianam desererent religionem, pastoris tamen sui in omnibus duxerūt sequendā sententiā. litteris ergo suis Reuerendiss. Episcopū de rerū suarū statu certiorem fecerunt, simulque Societatis nostræ ad Deū precibus se commendarūt. Et quia in dies ipsius Foin reditus exspectabatur, nos cum litteris nostris ex Sociis quendā misimus, qui dolorē ipsorū cōsolaretur, (quamuis alii quatuor Socii, qui in eodē erāt Regno, strenuè suo fungerētur munere) quique in re tā ardua quid agendū esset, eorā exponeret. Tandē hi Christiani ante reditum Foin solum vertere constituerunt, & Nangasachum proficisci; quod ipsorum consilium, mirum est, quantum Deus fortunarit: nam tempore nocturno, inscijs omnibus Christianorum hostibus, ipsi cum coniugibus, filiis, & familijs, quibus se adiunxerunt amplius sexcenti eorum clientes, cōscensis nauibus, inter Nangasachum versus sunt ingressi. Quod vbi Firandi cognitum fuit, idololatræ, admiratione obstupefacti, rē accidisse putarunt

runt omni fide maiorẽ; quòd nimirum proceres cùm tanto comitatu patriam, cognatos, & fortunas deseruissent, seque cõmodis priuassent suis, ne Christianam fidem prodere cogerẽtur. Mirum est, quantũ hoc præclarum post hominum memoriã factum illustrarit Christiani nominis his in locis gloriam: quod & nobis non vulgarem attulit consolationem, quãuis cũ duabus implicitum esset difficultatibus, quæ non faciles habebant explicatus.

Lex est à Taicosama lata, quòd nullus, siue cliens siue famulus, possit Toni sui iniussu ad alterius Toni territorium transferre familiam, seque ab heri sui obsequiis subducere: quod qui fecerit, à Tono suo, vbicumque eum repererit, impunè occidi poterit: immo alter ille Tonus cogitur eum in domini deserti potestatem tradere. Cùm verò hoc tempore, quo hæc sunt acta, reliqui proceres Christiani essent Meaci, neminẽ reperiebamus, qui tanto hominum numero suis in terris locum daret, omnemque hostiũ iniuriam ab eis propulsaret. Et cùm Tarazauandonus Nãgasachi gubernator summus esset ipsi Foin cùm amicus tum cognatus, ab hostibus suis hi peregrini Christiani in ea vrbe tuti esse non poterant: immo vicarius Tarazauandoni omnem ad vrbem aditum ipsis negabat. Hinc orta est altera difficultas, quòd ipsamet Societas, quæ in dies maximis affligebatur difficultatibus, locum non haberet, qui multitudinem hanc caperet: & si aliquid contra Taicosamæ leges, quas Iaponiorum nemo violare est ausus, tẽtassemus, in hominum odium incurrissemus. Ceterùm cùm sciremus hos extorres Christianos, quo occultiùs patriam deserent, sibi de commeatu non prospexisse, nisi quantum satis esse putarunt in itinere vsque ad confinia Nangasachi, ac propterea omni humano destitutos subsidio; Dei gloriam in ipsis iuuandis omni nostro periculo anteponendam iudicauimus. Meacum ergo scripsimus ad Patrem Organtinum, & Tzunocamindonum, vt apud publicum Iaponiæ concilium Christianorum causam defenderent, tantæque perturbationis culpam omnem in Foin, qui solus tanti mali fuit auctor, conjicerent. Cùm etenim hi proceres Christiani annis abhinc quinquaginta Christo nomina dedissent, & in bello Coraiano pro republica strenuè decertassent, non erant absurdissimis mandatis de relinquendo Christo Domino onerandi, quibus pro re bene gesta, amplissima erant tribuenda præmia, non autem cogendi vt fidem Deo datam fallerent, si patriis fortunis frui vellent, maximè cùm à Taicosama, si in viuis esset, nihil eiusmodi commissum fuisset.

Christia-

Christianis exsulibus hospitium parauimus in iis quibus olim pro Collegio fumus vsi ædibus, quæ sex circiter stadiis Nangasacho extra imperium Tarazauandoni absunt, sub dominio Omuræ, atque, vt laxiùs habitarent, occupauimus domos aliquot a Lusitanis derelictas, quæ in vicinia erant, & pro plebe nouas aliquot exædificauimus; ita vt nemo esset ex iis, qui sub tecto nõ degeret.

Dum hæc geruntur, Meaco rediit Omurandonus, qui, postequam rem omnem à principio intellexisset, præcepit Tono clienti suo, in cuius fundo erat hoc domicilium, (qui timore perculsus hospites hos amandare constituerat), ne vllam eis exhiberet molestiã, verũ omnibus quibus posset rebus faueret; itẽ, non sine beneuolentiæ erga afflictos signo, vt eosdem nomine suo inuiseret. Iam ab eo tempore, quo ad nos venerunt Christiani exules, menses præterierunt tres, quibus Societas ex suis angustiis ipsorũ sustentat tenuitatem, sic vt hactenus, Dei beneficio, nullius rei ad vitæ conseruationem necessariæ indiguisse sciantur. Operam & sumptus in eorum salutem collocasse nos pœnitebit nũmquam; nam & Christiana charitate ad hoc officium compellebamur, & Christiani omnes nostro sunt facto impulsi, vt virtutem in dies magis magisque amplectantur; cùm perpendunt, neque sumptuũ magnitudinem, neque vitæ periculum nos deterrere potuisse, quominùs iis succurreremus, qui fidei caussa patriam deserere, fortunarumque suarum iacturam facere non dubitarũt. Gentiles item furorem suum in posterum non tam facilè in Christianos exercebunt, vt à Christi Domini legibus eos deficere cogant, vbi meminerint repertos esse, qui exsules Firandianos, hominum iudicio planè oppressos, & ab omnibus propè rebus desperatos, foouerint, inflamarintq; non cessarint, vt magno fortiq; animo, quæ hominum improbitas intulit, damna negligerent. In his omnibus, ad quæ Christi caussa aggressi sumus, singulare Dei præsidium percepimus. Cùm etenim Foin Firandum rediisset, seipse condemnauit impudentię, quòd Christianis molestiam exhibuisset; quos deinceps Christianis legibus est viuere passus. Cetera stultitiæ suæ finem non statim fecit: nam eorum, qui fidei caussa in exsilium abierunt, domos aliquot combussit, abitumque sibi esse gratissimum verbo declarauit. Augustinus verò mihi iussit renuntiare, quòd, vbi Meaco in patriam redierit, sit exsulibus Christianis annuos daturus fructus, vnde commodiùs viuant, quàm in natali solo ex patrimoniis erant viuere soliti. Voluntarium in horũ Christianorum exsilium sunt imitatæ ex procerum Firandianorum clientibus familiæ ampliùs triginta. Immo si per litteras Fidei-

nos

nos ciues Christi cultores non monuissemus, vt de patria relinquenda, modò nulla ipsis Religionis caussa exhibeatur molestia, non cogitarent, iam ad vnum omnes sedem mutassent. Tentauit quidem Foin multa, vt eos apud se retineret; nam & quosdam ex ipsis, quòd se in fugam dare tentassent, necauit: at nihil promouere potuit. Magna denique est Dei prouidentia factum, quòd superstite Taicosama turbam hanc non fecerit Foin: nam illo viuo, neque licuisset nobis eo quo factum est modo ea curare, quæ tantæ multitudini ad cultum victumque suppeditarẽt, neque ipsi aliud suarum miseriarum reperissent perfugium.

Hoc interim temporis spatio, quo hæc sunt gesta, voluit Dominus felici aliarum rerum successu nos consolari. Ex tranquillo siquidem Iaponiæ statu ansam arripuimus ablegandi aliquot ex nostris in varia loca, vt Euangelium promulgarent: quod ab ipsis est magno fructu diligenter factum, maximè in terris Fungi, atq; in iis quæ sunt Augustini, vbi nostrorum labor exitum habuit notabilem. Cùm P. Ioannes Baptista resideret Oiani, singulari qua pollet in rebus tractandis dexteritate sibi principum aliquot virorum beneuolentiam conciliauit, vtq; non pauci fidem Christi amplecterentur, effecit: & cùm solus tatis laboribus par nõ esset, ex Sociis sunt alii subsidio missi, quorum opera sex mensium spatio amplius triginta hominum millia sacrosanctum susceperunt Baptismum. Tantus porrò ad Christianam religionem se adiungendi feruor per Gentilium animos peruasit, vt multorum sit opinio, quòd breui tẽpore illis in locis superstitio omnis euanescet. Maximo fuit nostris in hoc pio opere adiumento vir nobilis & opulentus, nomine Iacobus Sacuiman, ex præcipuis Augustini cliẽtibus, qui prouinciæ illi pro Augustino præest. Is rediens ex bello Coraiano, Nangasachum rectà venit: priùs etenim animum curare voluit, quàm domum se reciperet. Posteaquam ergo Reuerendissimum Episcopum salutasset, animi maculas Confessionis Sacramento deleuit, sacrosanctamque Eucharistiam sumpsit, vt hac ratione Deo gratias ageret pro immensis cùm in Augustinum, tũ in se & commilitones suos omnes collatis beneficiis, quæ obscura esse non poterãt, cùm non rarò a certissimis diuinitus exempti fuerint periculis. Experiit idem vir nobilis Confirmationis Sacramentum: quod ab Episcopo solenni ritu administratum, magno cũ pietatis sensu accepit; cuius fructus vbertrimi exstiterunt: nam continuò vbi ad suam munitionem Giateusci tum peruenit, impulsus studio cum aliis communicandi eum, quem in se ad cultum diuinum propagandum experiebatur, animi ardorem, egit

diligenter cum præcipuis loci incolis de iis, quæ animorum ipsorum saluti necessaria iudicauit. A P. Ioanne Baptista adiutus tantum præstitit, vt primùm ipsorum aures ad Catechismi scholas, quæ à Patre habebantur, paterent, ac tandem vt Baptismo initi in Christianorum numerum cooptarentur. Non constitit in paucis incensus hic mentis ardor, neque antea conquieuit, quàm ex idololatris plurimi ad Christianum cultum perducerentur, adeò vt breui tempore in territorio illo quinque circiter & viginti capitum millia Baptismo initiarentur. Peruasit eadem diuini amoris flamma in Vtum munitionem principalem ex iis, quæ in dominio sunt Augustini, & ceterarum caput; octo autem leucis Giateuscito abest: paucorum autem dierum spatio quatuor Gentilium millia Euangelij lucem adspexerunt, &, paucis interiectis diebus, bis mille veritati manus dederunt. Nunc verò quindecim viri primarij ex munitione Vto (vt ad nos scriptum est) cõstituerunt aures dare Catechismi doctoribus: qui si Christianam fidem, (quod speramus) abiecta Gentilium superstitione, amplexi fuerint; non dubium est, quin & alij plurimi, tantorum virorum exemplo, eandem quæ ad beatitudinẽ ducit viam sint ingressuri.

Ad aliam quandam Augustini munitionem nomine Giambá, quæ spectat regnum Bungo, & decem leucis à nobis longiùs abest quàm Vtum, missus est è nostris qui ad hunc diem salutaria lauit ampliùs bis mille quingentos, vtq; summatim dicam, tanto suscipiendi Baptismum flagrarunt hæ gentes studio, vt Socij nulla ratione potuerint, vel ad breue tempus, se relaxare occupationibus ministrandi hoc Sacramentum, & docendi rudimenta fidei, quoad ex ipsis quatuor, tantis laboribus succumbentes, in morbum inciderint. Ne verò ceterorum salus in discrimen veniret, laboris facta est intermissio, vt postea maiore cum alacritate cœptum opus ad exitum perducatur.

Cùm Augustinus Meaci optatissimum accepisset nuntium de felici apud clientes suos propagatione rei Christianæ, mirum est quàm sit exhilaratus; nihil etenim accidere potuit, quod eũ magis lætificaret. Sæpius ad me scripsit, quòd, vbi redierit, de fructibus ad nostros, qui in domicilio Fungi essent commoraturi, allendos prospiciet. Nunc eum in horas singulas exspectamus: nam certò nobis constat, quòd Meaco patriam suam versus sit iter ingressus.

Hoc tempore Meaci degebat Arimandonus, qui de vxore ducenda cogitans, (superiore etenim anno mortua est ipsius coniux

Donna

Donna Lucia, magno Christianorum, qui in ipsius territorio sunt, dolore & damno) animum adiecit ad primariam quandam feminam, filiam cuiusdam Congi, (honoris est hic gradus inter Iaponios magnus) Gentilem quidem, quæ tamen Dei fauore ad Christiana sacra (vt sperabatur) suscipienda, vbi Arimam peruenisset, se facilem præberet. Cum Augustino voluit Arimandonus filium suum natu maximum affinitate deuinciri: matrimonio siquidem iunctus est patris sui iussu adolescens annos natus quatuordecim cum domini Benedicti fratris Augustini & gubernatoris Sacai filia, ab ipso Augustino priùs (quo faciliùs in amplissimam hanc familiam nuberet) adoptata.

Pacata quo diximus modo Iaponia, ex Christianis proceribus, qui Meaco domum redierunt, omnium primus fuit Omurandonus: qui mox ac Omuram peruenit, omni studio à me contendit, vt suæ clientelæ Christianos cõsolationis impertiendæ caussa inuiserem, quos, postquam in Iaponiam postremò veni, videre non licuit. Hunc itineris laborem recusare nõ potui. Tãta potrò fuit omniũ, qui variis ex partibus ad me venerunt, de meo aduentu lætitia, tantaque congratulatio, vt octo dierum spatio, quo apud eos substiti, ne punctum quidem temporis habuerim vacuũ, quo cum Sociis nostris agerem. Quare tanto cõgratulantium concursu defatigatus, postquam cum loci Tono de stabiliendo Christianæ religionis statu diligẽter egissem, Nangasachum celeriter redeundum iudicaui. Cum Tono verò Christianorum negotium sic transegi, vt initium fieret ab ædis sacræ, quam hominum impietas annis superioribus disturbauit, ædificatione. In eam siquidem descenderunt Christiani principes sententiam, quòd temporis tranquillitas hoc à nobis fieri postularet: quare nobis auctores fuerunt, vt ad nobis vsitata docendi rudimenta, fidei munera, & ministrandi Sacramenta, rediremus, vtque Christiani omnes palàm sacrosancto Missæ sacrificio interessent, & (vt vno verbo dicam) omnia ad eum reuocarentur statum, in quo erant ante bellum Coraianum, cùm Christi Ecclesia his in locis pace frueretur. Mirum est, quanto fuerint Christiani omnes gaudio perfusi, postquam hæc sententia in vulgus emanasset. Paucis postea diebus venit Arimandonus; quem, postquam deferbuisset primorum dierum congratulatio, & ego inuisi, octiduiq; spatio tantum Dei præsidio perfeci, vt non modò sponsa, (cuius suprà memini) verùm & itineris comites ac familiares, (qui in Gentilitatis tenebris erant educati) audito Catechismo, Euangelij veritatem amplecterentur, Baptismumque peterent: quibus non

sine solenni ritu factum est satis. Confessionis verò Sacramento se Arimandonus expiauit, & finito Missæ sacrificio, cui interfuerunt noui hi Christianæ militiæ tyrones, nouo matrimonij vinculo ipsum principem cum sponsa, magno omnium, qui aderant, applausu, coniunxi. Actum est de ædificandis ædibus sacris. Tonus autem in se ædis Arimæ exædificandæ negotium suscepit. Vrieni Omurenses locum ad cultum diuinum haberent accommodatū, de templo Omuræ faciendo ratio est inita non incommoda. Fecit & Tonus decreta aliqua vectigalibus suis admodum salutaria, adeò vt Christianitas his in locis renouata videatur. Iamq; multis in locis ædes sacræ fiunt: quæ etsi splendore non sint aequent, quas hominum furor annis superioribus diruit, commodæ nihilominus sunt, & certè si Christiani Principes sumptibus bellisq; annorum septem maximis apud Coraianos exhausti nō fuissent, multa nunc Templa magnificè exstruerentur. Sed tempori est parendum, quod hoc anno fuit miserrimum, cùm rex infima plebe nō pauci, propter ciborum inopiam, animam efflarint, & vulgus propè omne in egestate vitam degat.

Duorum præterea Sociorum missio, quorum vnus est Sacerdos, alter verò Iaponius nondum sacris Ordinibus initiatus, fuit Gentilibus admodum vtilis: eorū etenim bimestris labor ad Christianam religionem (quod sine peculiari ope diuina fieri non potuit) mille & quingentos Iaponios perduxit.

Patefactus est item, adiutore Deo, aditus ad traducendos non paucos ad suscipienda Christiana sacra hac quam nunc explicabo ratione. Cùm primùm ex bello Coraiano Meacum & inde ad se rediisse dominia per multos principes viros intellexissemus, eo honoris & congratulationis caussa iudicauimus inuisendos: quod nostrum officium adeò ipsis fuit gratum, vt omnes de nostris ad se euocandis seriò cogitent. Principes verò sunt, rex Sassumę duorum Regnorum & dimidij Regni dominus, Nabeseima dominus dimidiæ partis Regni Figen, Cainocamus dominus maioris partis Regni Bugen, Toscirondonus (qui nunc Findenanus nominatur) dominus quartę partis Regni Cicungi, Itodomus aut patruus aut auunculus (Italica vox *Zio* vtrumque significat) fratris nostri Mantii, Itus dominus tertiæ partis Regni Fiungæ, Isafaidonus, & alij proceres, quibus diuisum fuit Bungi regnum. Nondum potuerunt hi principes de certis, vt constituerant, domicilijs hactenus nostris prospicere, propter occupationes quibus incredibiliter distinentur in exædificandis munitionibus. Propugnacula quidem parant, quibus inimicorum impetus, si ad arma redeundum

dum fuerit, se posse propellere sperant. Ceterùm Isafaidonus (cuius territorium, Omuræ & Arimæ interiectum, neutri in fertilitate cedit) nobis locum assignauit, in quo habitemus commodè, domusque nunc ædificatur. Cogitauerat idem princeps vnà cum filio suo herede Baptismum suscipere: at dæmon, operâ cuiusdam principis idololatræ sibi fœdere iuncti, tanti boni adeptionem retardauit. Recepit nihilominus se tempore perfecturam suo, vt omnes animi sui maculæ Baptismi Sacramento eluantur. In ipsius dominio aliquot iam annis septem millia Christianorum numerantur. Socios verò nostros, qui in hac Domini vinea excolenda laborant, & qui per ipsius terras iter faciunt, magna ipse princeps prosequi beneuolentia consueuit.

Toscirondonus, (cuius vxor est Donna Massentia, filia optimæ memoriæ Franciscí regis) post suum Meaco in patriam reditum, Socij, qui eum inuiserat, operâ & consilio se virum præbuit vere Christianum: cuius exemplo multi se ad frugem bonam receperunt, & ex Gentilibus ad Christi Domini castra conuolarunt nõ pauci; adeò vt Christianorum illis in locis numerentur millia quatuor: quorum curam commisimus duobus Sacerdotibus nostris, totidemque fratribus; qui item duobus Christianorum millibus, qui sunt in terris Cainocami, præsunt. Ipse porrò Cainocamus, qui ineunte ætate, Quambioidoni parentis sui iussu, (paucis ante mensibus quàm Taicosama diuina omnia & humana, maximè quæ ad Christianos spectabant, vexare cœpisset) Baptismum suscepit, ac toto Coraiani belli tempore in castris vixit, ex cuiusdam e nostris ad se accessu occasionem arripuit de integro audiendi Catechismum: quem sunt comitati non modò nobiles ipsius familiares, verùm & Bonzii, qui varias de fidei dogmatibus posuerunt quæstiones; ad quas sic respondit Catechista noster, vt cumulate sit omnibus factum satis, vnde non mediocrem Cainocamus cepit voluptatem.

Regni Bungi principes, quorum suprà memini, quantumuis idola colant, potestatem nostris in Regno consistendi fecerunt, humaniterque tractarunt Patrem nostrum, qui hoc anno Bungensis dispersionis reliquias (numerantur hoc tempore in Regno illo ad duodecim Christianorum millia) in officio continuit. Fidē Bungi principes Christianis ex Euangelicæ legis præscripto viuēdi potestatem dederunt, & vectigalibus suis, qui nondum Iaponicos deposuerunt errores, permiserunt vt sententiam mutent, & sub Christi Domini vexillo impune militet. Horum princeps eorum nuncius non obscurè declarauit, quod vbi se expedierit à muni-

tione, in qua exædificanda est nunc totus, vellet audito Catechis-
mo peccata sua Baptismi Sacramento abluere.

Cœpimus domicilium habere in vrbe Amangucci, vnde sperā-
mus quòd magnus in Iaponios redundabit fructus. Nam Amā-
gucci dominus, nomine Morindonus, nouem Regnorum guber-
nacula tenet, & secundùm Gieiasum omnium Iaponiorū est po-
tentissimus. Spē nostram auget profectio nepotis ipsius Morin-
doni, ab eo in filiū adoptati, ad vrbē Amanguccium, vtin ea fedē
suā collocet. Nepos hic Sacerdoti nostro, qui rem procurat Chri-
stianā apud Amanguccianos, benignè fecit. Numerantur autem à
tempore B. Patris Xauerij Christiani quingēti, quos nulla tēporis
procella de semel susceptā Christiana fide dimouere potuit.

Idem Morindonus, duobus Sociis domicilium assignauit com-
modum in quadam vrbe sua maritima, quæ est in via qua Scimo
itur Meacum, ac tantundem se facturum promisit in principali
munitione, in qua ipsemet residet. Immo Gentilis Morindoni
consanguineus in se recepit, quòd negotium hoc ad eum, quem
optamus, exitum perducet.

In Regno Figen, quod Meaco propiùs quàm Amangucciū
abest, & principi trium Regnorum domino paret, multi in dies
salutare Christi Domini iugum ceruicibus imponi suis permit-
tunt; ex quibus non pauci sunt viri honorati; & cognatione cum
ipsomet rege coniuncti.

In Mini Regno, cuius rex est Nebunangæ nepos, (qui, decimū
septimum agens annum, non longo ab hinc tempore Baptismum
suscepit) est bona ipsius regis voluntate exædificata ædes sacra, in
quam Christiani sumptum quadringētorum nummūm aureo-
rum insumpserunt: est autem Templum hoc multorum hominū
capax, &, prout sunt ædificia Iaponiensia, pulchrum: quod in-
qui in Iaponicis rebus hospites sunt, incredibile forrassis videbi-
tur, cùm ædiculam quadringentis aureis qui construat, vix repe-
rias. Sed in Iaponia operæ gratis absque mercede, in quas libē-
volunt res, laborem impendunt suum; & ædificia omnia ex
gneâ constant materiâ. Nos porrò hoc nostrum Mini domici-
liū magni æstimamus, non solùm quòd in viri principis sit tuteli
verùm & quia Meaco viginti tantùm leucarum interuallo abest.

Tandem in ipsa vrbe Meaco plurimi Christo Domino nomina
hoc tempore dant: quare speramus magnam, Deo iuuante, re
melius rerum Iaponicarum conuersionē, atq; ad Christi Eccle-
siam ab idololatria accessionem; quam incredibilis in ædificandis
munitionibus procerum occupatio remoratur. Iaponij in cuius-

lento Taicosamæ dominatu nouam belligerandi rationem didicerunt: quare antiquas nunc disturbant munitiones, & nouas ad hostium vim propulsandam tempori accommodatas ædificant.

Ex his, quæ hactenus scripsi, R. P. V. facilè conjiciet, quàm simus felici laborum nostrorum cursu contenti, maximè quòd post annos aliquot, quibus multis jactati iniuriis in perpetuo metu viuendum fuit, benignus Dominus, rebus nunc secundis, turbidarum rerum tolerantiam abundè remuneret. Obstupescũt Gẽtiles, quòd Taicosama, maximus omnium qui hactenus in Iaponia dominationem obtinuerunt Princeps, quem omnes formidabant, non potuerit annis aliquot, quibus grauissimè Christi Domini cultores vexauit, Christianam religionem in suo Imperio funditus euertere: quam in dies augeri, etiam cũ maximè deprimi putaretur, magna nostra voluptate vidimus; adeò vt nunc meliore, quam vnquam, res Christiana apud Iaponios sit loco. Cetertùm ne immoderatè de secundo laborum nostrorũ progressu exsultaremus, voluit Dominus re aduersa, quam nunc cõmemorabo, lætitiæ nostræ modum temperare. P. Ægidius della Mata, in congregatione prouinciæ huius Iaponiæ procurator, qui Romam iret electus, hinc conscenso nauigio quod Iuncus nominatur, Februario mense Meacum versus discessit: de quo mense Iulio audire potuimus nihil, quamuis iter hinc Meacum sit quindecim aut summùm viginti dierum. Macaenses verò, cùm non cõpareret Iaponiensis nauis, suspicati sunt Taicosamæ mortem magnas in Iaponia excitasse turbas, ac propterea Lusitanos mercatores, cùm non facilè emptores repetissent, hiemasse in Iaponia, vt tandem, sedatis tumultibus, merces suas quàm optimè venderent. Hac Macaensium suspicione factum est, vt eorum nemo hoc anno in Iaponiam venerit. Existimabant siquidem è re sua non fore, naues antea in Iaponiam mittere, quàm Macaum appulsus fuisset Iuncus. Sed magno cùm suo tum nostro damno falsi sunt Macaenses: nam Iuncus in Iaponia non remansit; & si nauis Macao in Iaponiam appulsa fuisset, damnum magna ex parte resarciuissent mercatores, quod Iunci interitu factum fuit. In Iunco extincti sunt vectores multi, cum amplius septuaginta Lusitanis; nummorum verò aureorum perierunt quadringenta millia: nos vero & damni participes fuimus; nam optimum Patrem amisimus, & simul spem maximam, in quam ex ipsius in Europam profectione eramus adducti, de nouo ad nos mittẽdo, quo maximè hoc tempore indigemus subsidio. Accessit ad hoc dãnum

& aliud non leue. Decem Sacerdotes, quos per litteras ex Macaſi Collegio euocabam, (Macai autem conuenire ſolent nauis, quæ ad rem Chriſtianam in Iaponia curandam certis temporibus mittuntur) nondum ſunt iter ingreſſi, cùm tamen ipſorum fuiſſet hoc anno vtiliſſima opera in traducendis idololatris ad Chriſtiana ſacra, & in aliis Societatis noſtræ muneribus, quæ & varia & grauia fuerunt, propter ædium ſacrarum & domorum noſtrarum ædificationes, frequenteſque ad varias gentes ſociorum excurſiones. Hoc porrò nos conſolatur, quòd ſcimus Deum non deſerturum ſuos, quos variis iuuare ſolet modis: quare & nobis alia, vt ſperamus, ratione ſuccurret, prout Iapontenſium ſalus poſtulauerit. Ad Dei itaq; arbitrium nutũq; nos componere debemus, & ab ipſius voluntate omnibus in rebus pendere.

Reuerendiſs. Epiſcopus hactenus domi apud nos vixit, & in poſterum, quamdiu viguerint Taicoſamæ leges, viuet: cum vero in Iaponia ſoli Socii ſint Eccleſiaſtici, cogetur nobiſcum habitare. In eo habemus præſtantiſſimarum virtutum ad imitandum domeſticum exemplum; quod nos omnes, vt ad inſtituti noſtri præſcriptum cum virtute viuamus, impellere meritò debet. Principibus viris, immo & Chriſtianis omnibus, gratiſſimus eſt ſingularis etenim ipſius humanitas ſuauiſſimique mores facium, vt apud omnes ſit honoratus: &, cùm tẽpus poſtulat, munere ſuo Pontificali fungitur ſanè diligenter.

Cùm hanc ſcriberem Epiſtolam, Nangaſachum venit Auguſtinus: qui mox ac Reuerendiſs. Epiſcopum non adeſſe intellexerat, ſalutato P. Prouinciali Scichium ad nos venit, & Epiſcopi ergo biduum nobiſcum magno cùm ipſius tum noſtro ſolatio ſubſtitit. Actum eſt cum eo diligenter de rebus multis, quas communi Chriſtianorum his in locis ſtatui fore ſperamus ſalutares. Hinc verò diſceſſum maturauit, vt in ſuis terris varias ædificet mutationes. rediturum ſe propediem, hoc eſt, antequam effluat dierum viginti ſpatium, recepit, vt ab Epiſcopo Confirmationis Sacramentum accipiat, quòd propter feſtinationem nimiam hoc tempore perficere non potuit. Deum rogamus, vt cùm Auguſtinum, tum alios Chriſtianos proceres, in iis quorum nùc potiuntur ſpe honoribus & dominiis conſeruet.

Quod ad Imperii Iaponienſis ſtatum attinet, quamuis non omnia, quam optant multi, habeant firmitudinem, tamen ad tempus aliquod nulla notabilis rerum mutatio timetur. Nã proceres Iaponii omnes, cùm ſint Taicoſamæ maximè obligati, ac propterea de Imperio conſeruando ipſius filio, qui nunc ſeptimũ

eſt

est ingressus annum, mirificè soliciti, Gieiaso lubenter obtemperabunt, modò is ex Taicosamæ præscripto omnia administret. Quòd si tyrannidem occupare fuerit conatus, ad vnum omnes ipsi obsistent, ac propterea bello crudelissimo omnis Iaponia arcebit. Cùm verè Gieiasus vir sit prudens, ætatisque prouectæ, (est etenim natus annos 60.) non facilè in discrimen se offeret, vt rem incertã, periculiq; plenam, magna cum honoris & existimationis suæ jactura consequatur, maximè quòd de sua probitate, & in Taicosamam fide, optimam Iaponios imbibisse opinionem non ignorer.

Non existimaui esse hoc loco prætereundum silentio, quòd inter alia, (vt anno proximo est scriptum) quæ post mortem suam Taicosama fieri jussit, hoc sibi præcipuũ fuit, vt, vbi mors in vulgus emanasset, Camus fieret, nominarenturque Scinfaciman, hoc est, nouus Faciman, & apud Iaponios, Deus belli. Formam sumptuosi fani expressérat, in quo cadauer suum sepelirí voluit, sibique persimilem statuam, cui Iaponii diuinos tribuerent honores, collocari. Sedatis itaque, quos supra commemoraui, tumultibus; exædificatum est gubernatorum Imperii Iaponiensis iussu delubrum, omnium quæ in Iaponia sunt (vt narrant qui viderũt) magnificentissimum, ad formæ a Taicosama præscriptæ similitudinem: ac postquam in Deorum est numerum superstitiosa impietate relatus, Camorumque omnium Camus principalis appellatus, abjectum & putidum cadauer, ab eo in quo erat sepultum loco, ad nouum hoc fanum est delatum; statuaq; in eo posita, quam omnes pro Deo colere & venerari debent. Cæterùm infelix miserrimi hominis anima ad sibi accommodatam apud inferos ærumnarum sedem commigrauit, vbi æternis flammis tum dæmonibus excruciata, falsum esse magno suo malo experitur, quod homo impius, cùm viueret, tamquam verissimum morticus defendebat, hominis nimirum animum simul cum corpore in morte exstingui: quæ opinio est planè absurda, humanoque generi perniciosa.

Fuit spectaculum hoc contra Iaponios Camos concio in primis vehemens, & maxima veritatis, quam nos tuemur, solidaque confirmatio. Qui enim inter Iaponios non planè desipiunt, cùm animaduertunt Taicosamam, hominem auarum, sordidum, superbum, multis flagitiis sceleribusque coopertum, Deorum suorum numero adscriptum, quamuis multa tétauit in vita quę perficere non potuit, & tandem non secus atqui mortales alii vitam amiserit, secum ipsi concludunt, & alios Camos, quos Iaponiensis

superstitio Deos esse nugatur. homines fuisse nobis similes. Pa-
sim itaque hæ voces in Iaponia audiuntur: Numquid sunt ver
quæ Patres de Camis nostris affirmant? Numquid homines fu
re vt nos sumus? His & id genus aliis, in hoc argumento qu
vulgo dicuntur, Christiani in suscepta fide confirmantur, i
dolorum verò cultores (vtinam suo bono) de stultitia sua ver
cundantur.

Dum eo quo diximus modo insanirent Iaponii in noui si
Cami cultu; Christo Domino placuit, ipsorum stultitiæ nouum
opponere signum, quo magis suæ fœditatis idololatras puderet.
Giateusciri (locus est in ea Regni Fingi ora, quam habet Augus-
mus Tzunocamindonus, in quo suprà diximus multos Iapponios
initiatos) Crux in cœmeterio à Christianis fixa, ad quã ipsi ora-
di causa conuenire solent, puerulo inter orandum est ipsidere vi-
sa: à quo cùm alii, qui vnà orabant, hac de re monerentur, &
ipsis variæ res circa crucem apparebant. cuius rei fama postquam
Giateuscirum & vicina loca peragrasset, mirum est quanta mo-
talium vis eò confluxerit, vt rem tam insolitam oculis videren
suis. Ex vrbe Arima non pauci, cùm nobiles tum plebei, ad idem
spectaculum accurrerunt. Multi cùm primùm ad locum accede-
rent, vnicam cernebant Crucem; postquam verò paullulum
temporis orationi tribuissent, multæ antè & posté, à dextra
& sinistris ipsius Crucis, quæ stabilis & fixa permanet, videndæ
offerebantur, idque non modò interdiu, sed & nocturno tempore,
ita tamen vt nonnunquam Cruces omnes viderentur magnitu-
dine inter se pares, & aliquando aliæ aliis longiores. Ostenti hu-
ius causam nouit Deus, effecta verò Iapponiis perspecta sunt ho-
tis: quorum plurimi, rei nouitate moti, de anteactæ vitæ pecca-
tis vehementer dolent, doloremque suum vbertimis testantur la-
crymis, ac, post erratorum suorum Pœnitentiæ Sacramento
expiationem, de vita in posterum emendanda seriè laborant.
Ex Gentilibus item non pauci, qui rei huius admirandæ spe-
ctatores fuerunt, ad Christianam Religionem animum ap-
pulerunt.

Reuerendiss. Episcopus postquam à viris fide dignis didicisset,
quæ circa Crucem acciderunt, re tota cum Patribus diu multum-
que perpensa, in eam sententiam venit, quòd nihil esset hoc tem-
pore innouandum, maximè quòd nullum miraculum præter il-
lud, quod iam commemoraui, exstitisset: quare de communi Pa-
trum sententia constituit, vt populus Crucem, vt hactenus fece-
rat, colere permitteretur, &, ne ipsa Crux dissiparetur, singu-

sibi partes abscindebant, quas sacrarum reliquiarum loco domum asportabant) in maiore Cruce est inclusa, ac sub tecto, quod quatuor columnæ sustentant, sic collocata, vt ab omnibus, qui volunt, videri & coli possit.

Hæc sunt quæ in præsens ad R.P.V. scribenda duxi. Reliquum est, vt cùm R.P.V. tum Socios omnes obnixè rogem, vt sanctis sacrificiis & orationibus à Deo nobis impetrent vires, quibus impositum propagandi fidem Christianam onus pro dignitate sustineamus; ne messis copiosa, quam ante oculos habemus, nostrâ (quod auertat Deus) culpâ amittatur. E Iaponia, 10 Octobris,

ANNO 1599.

(..)

ILLV-

ILLVSTRISSIMO DOMINO DON GASTONI SPINOLA COMITI DE BRVAY, EQVITI ORDINIS S. IACOBI, Catholicæ Majestatis in rebus bellicis Consiliario, Serenissi. Archiducis Alberti, &c. cubiculario intimo, & hippocomiæ præfecto, Ducatus Limburgen. & tertarum quæ trans Mosam sunt, Gubernatori, &c.

IAPONIENSEM ad te, illustrissime Comes, mitto epistolam, quam superioribus diebus ex Italo in latinum verti cuius lectio tibi (vt certò mihi persuadeo) gratissima erit. Nam omnis historia te delectat, magnâque tibi adiumento suppeditat, vt cum, quem tua singulari, qua excellis, prudentia & fide apud Serenissimum Principē es consecutus honoris & dignitatis gradum, cum laude conserues. Admirabilem rerum Iaponiensium cernes conuersionem, Christiq; apud Iaponios ecclesiam magnis agitatam procellis, præter hominū exspectationem diui numinis beneficio, pace frui, tyrannidq; impia contra Christianos decreta planè neglecta iacere: Quæres sanè hæreticorum fautores, vt in viam redeant, sempiternique Numinis mandatis obtemperent, mouere debet. Qui enim Taicosa-

ma

meimpios conatus contra Christianos fecit irritos, tranquillitatemq; post aliquot annorum spacium ijs, qui hoc nomine vexabantur, quòd veritati patrocinarentur, restituit; nullo poterit negotio hæreticorum furorem comprimere, atque vt omnes, summa animorum consensione, Dei præpotentis laudes, ad Euangelii præscriptum, quemadmodum maiores nostri fecerunt, celebremus, efficere. Testari possum te in hoc vnum incubuisse, & hoc tempore incumbere, vt Serenissimi Principis, cuius singulari fauore & beneuolentia frueris, auctoritas in Belgio non minor sit, quã fuit olim aui ipsius, optimæ memoriæ Caroli Quinti Imperatoris. Verùm malis quibus Belgium affligitur non antea imponendus videtur finis, quàm hæretici scelerum suorum, quas sunt promeriti, pœnas persoluerint. Cum historia coniunxisti Matheseos studium, quod & iucundissimum est, (nulla siquidem est siue ars siue facultas ex iis, quæ humano excoluntur ingenio, modò Theologiam excipias, quæ hominem adsui amorem sic alliciat, vt Mathesis) & magnos iis, qui seriò in illud incubuerũt, parit vtilitatis fructus, de quibus nũc dicẽdi locus nõ est: Quòd si Belgæ, qui in aliis disciplinis excelluũt, diligentẽ Mathematicis nauassent operã, non defuisset qui Oostẽdanos ad deditionem coëgisset. Verùm cùm nulla in Academiis nobilissimis celeberrimisq; Louanien. & Duacen. sit publica Matheseos schola, nullúsque Mathematicis habeatur honos: quid mirum si præclara ingenia ad alia, quæ nunc in precio habentur, studia se applicent? Nõ

dubito

dubito quin Sereniſsimus Princeps eruditorum virorum fautor & adiutor, qui tuo grauiſsimo in rebus vti conſueuit conſilio, ſit te auctore perfecturus, vt in Academiis ſtudium hoc, propter tumultus bellicos magna ex parte neglectum, reuiuiſcat. Et quia mirificè Solariis delectaris, optarem tibi dari facultem videndi horologium, in quo ex vmbra iudicabit, qui ſenſibus fidem omnibus in rebus habendam putat; Solem antemeridianis horis à meridie recedere, & tempore pomeridiano ad meridiem curſum inflectere. Qui Matheſeos eſt ignarus, rem ludicram me ſcribere exiſtimabit, aut certè ſi oculis fieri conſpexerit, quòd ratio certiſsima fieri poſſe docet, per præſtigias ſe falli arbitrabitur. Theologus porrò, in Mathematicis hoſpes, rem hanc tanquam abſurdam repudiabit: Cæterùm ſuum tuebitur veritas locum, & hominum, qui diſciplinas Mathematicas non coluerunt, inuidia nequaquam reformidabit. Eſt & pulchra dignoſcendi horas diurnas ratio ex vmbra hominis in planitie æquata & aprica ſtantis: Verùm cùm Domino Michaële Coigneto nobiliſsimo Mathematico lubenter Doctore vtaris, his de rebus plura ſcribere ſupерſedebo; Concludam ego, te obnixè rogans, vt Epiſtolam hanc Iaponienſem, quas ſoles benignitate, tanquam meæ erga te obſeruantiæ teſtem, accipias, atque vt in hominum

manus

manus tui nominis auctoritatè munita veniat, patienter feras: Ego interim Deum precabor, vt te valentem, virtutibúsque & Sereníssimi Principis gratia florentem, quàm diutíssimè conseruet incolumem. Valè.

Antuerpiæ, ex Collegio Societatis IESV, cɔ. Ioc. III.

Obsequentissimus in Christo seruus,

IOANNES HAYVS.

CHRI-

CHRISTIANO LE-

CTORI INTERPRES S.

MONVIT me amicus, in reconditis doctrinarum studiis apprime versatus, facultatisque, (Scien iam, ne apud Peripateticos malè audiam, non appello) quam hoc nostro ferreo seculo profitentur illi Prouinciarum ocelli & oculi, mundique lumina (similibus honorum titulis se mutuò compellant, qui Antiquitatem coniecturis suis emendant renouantque) non vulgari cognitione præditus, vt Iapones suo cum vestitu Romam ingredi sinerem: cui sum conatus facere satis, quamuis Pontifice Gregorio XIII. Iaponios legatos in ciuitatem Romanam fuisse susceptos existimem; quare mirum videri non debet, si Iapones Romano nonnunquam vestitu induantur. Hac de re te monitum volui Optime Lector, ne frequens vocis *Dono* sonus auribus molestiam tuis exhibeat. Scire præterea te cupio, Annales illas litteras, quarũ in hac epistola fit mentio, nondum in Europam, si non fallor, peruenisse. Tu verò tuo commodo, nostro fruere labore, Deoque me commenda, cuius ope fretus, aggrediar ad res Peruanas; quarum cognitio vt spero tibi iniucunda non erit. Vale.

ADMO-

VALENTINVS CARVAGLIO, ADMODVM R. P. CLAVDIO AQVAVIVA PRÆPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

Admodum Reuerende in Christo Pater noster.

PAX CHRISTI.

QVANQVAM exempla mobilitatis rerũ humanarũ, Regnorumque maximè, in omnibus terrarum oris quotidie abundant; creberrima tamen sunt & clarissima, quæ nobis Iaponia suppeditat. Ac ne longiùs abire, & ex Annalium vetustate, turbidorum temporum memoriam, vt me verum dicere confirmem, eruere cogar: talem ac tantam sumus experti, his proximis quinque mensibus, (hoc est ab Octobri Anni CIↃ. IↃC, quo ad R.P.V. scriptæ sunt annuæ litteræ, ad Februarium huius anni CIↃ.IↃC.I.) apud Iaponios rerum propè omniũ conuersionem, tot hominum, & imprimis principum virorũ, strages vidimus, vt nos eiusmodi perturbationibus assueti obstupescamus. Proceres siquidem illi Iaponiæ totius gubernatores, qui contra Daifusamam (hoc sibi nomen delegit Gieiasus) fœdus inter se fecerant, (vt in Annalibus scriptũ est), & quasi victores omnibus lętitiis læti, cũ de hoste cõmuni, quẽ ab omni Reipub. tractatione excluserant, se triumphare existimarent, in eas se induerunt miserias, vt lamentabilis tragœdiæ exemplum posteritati reliquerint. Societas porrò nostra, quæ in Iaponia rem tractat Christianam, immo & Christiani omnes communem miseriã sic partici-

ticiparunt, vt in maximum periculum & extremum pene discrimen adducti fuerint. Sed Deus, singulari sua erga nos prouidentia, sic Ecclesiæ huius navem variis bellorum procellis tempestatibusque exagitari permisit, vt ipsa perstiterit salua, & nunc, postquam reddita est malacia, meliori, vt speramus, erit loco, quam antea fuerat. Et certè res nostræ melius ire incipiunt, quàm putabamus: quare in spem maximam, &, vt confidimus, verissimam adducti sumus, damna, quæ nobis attulit communis belli calamitas, magno cum emolumento propediem resartum iri. Hoc verò facilius intelligetur, si belli inter Iaponios Principes exitum scimus initium est factum, cùm annuæ litteræ scriberentur; breuiter hucusque descripsero, vt inde ad alia particulatim narranda mihi scriptionem transferre liceat.

Ardebat omnis Iaponia ciuili bello, in duas factiones diuisa, quarum vni præfuerunt Nouem viri Regni Administratores, aliique complures viri principes; alterius verò factionis caput fuit Daifusama, qui in suis Regnis Quãto consistens, bellum faciebat Cangueraso, qui fuit ex Administratoribus. Cogitauerant quidam Administratorum partes qui sequebantur, aditus omnes quibus Meacum itur occupare, vt hac ratione hosti spes omnis eò cum exercitu reuertendi adimeretur. Vt autem cogitata perficerent sua, maximam copiarum suarum partem coegerunt in Regnis Isci & Mino, quæ Voari attingunt Regnum, in quo erat vna ex optimis totius Iaponiæ munitionibus, eo fine vt Regni illius portarentur. Cæterũ magnates illi, qui cum armata multitudine Cangueraso erant obuiam profecti, Daifusamæ promiserant, se Voarversus ituros, modò is belli duces cohortesq; simul mitteret, quo facilius, vbi ad munitionem Voari peruenissent, hostem reprimere, & viam qua Meacum Voari itur liberam conseruare possent. Non fuit Daifusama in subsidio cùm ductorum exercitus tũ militum mittendo negligens, nam breui temporis spacio, in munitione illa numerabantur militum triginta millia, quibus militi est data quiescendi facultas, continuò enim educti in munitionem Guifu summa cum celeritate irruerunt. Toto autem hoc bello tempore Daifusamæ milites summam in exequendis Ducis suis mandatis adhibuerunt celeritatem, quippe quòd ab vnius hominis voluntate penderent omnes: contra verò apud hostes, qui a multis regebantur, nihil nisi tarditas & procrastinatio. Cùm enim Administratores deliberarent, & multa inter se disputarent, rei bene gerendæ occasio è manibus elabebatur. Est portò munitio Guifu in Regno quod Mino vocatur, cuius Dominus fuit ad-

oleſcens

olescens Christianus, annos natus duos & viginti, Ciunangodono nomine, (de quo in Annuis est scriptum) Nobunangæ nepos. Hic eo tempore procul erat ab hostium metu, nesciebat enim tantam esse Voarensium militum multitudinē; quantam postea suo damno sensit. Sciebat autem bonam exercitus Administratorum partem in proximo Regno Isci tria occupasse loca, quæ antea pro Daifusama steterant; & Gibunoscio cum sex aut septem militum millibus in eodē Regno maiorē in horas singulas expectare numerum, vt in eam Voari partē, qua à Regnis Isci & Mino attingitur, irrumpere posset. Cæterùm cum Administratorum factio cūctando bellum duceret, Voarensis, vt est dictum, exercitus in Regnum Mino irrupit, & postquam ad munitionem Guifu appropinquauit, ita vt in exercitus ipsa cōspectu esset, in valle sunt collocati milites vicies mille, qui propter interiectū mōtem ab iis, qui in munitione erant, nō videbantur. Quingenti aut sexcenti in cōspectum præsidij venerunt, quibus data fuit cura loci situm explorandi, quos cùm vidisset Ciunāgodono, (qui falsò sibi persuaserat non adesse plures iis, quos ipse conspicabatur) præsidium eduxit, ac magna impressione in hostem irruit, qui de industria sē pedetētim recepit, quoad Ciunangodono in medium insidiarum incurrit, vbi redintegratū est prælium. Sed cùm tantæ hostium multitudini præsidium resistere non posset, se ad munitionē suam recepit, quod tanta celeritate fieri non potuit, quin multi ab insequente hoste, qui vna cùm ipso præsidito munitionem ingressus est, cederentur. Ciunangodono, qui difficulter in turrim aufugerat, obsidentium multitudine oppressus, se tandem dedidit hosti, à quo ad munitionem Voari est amandatus. Exercitus victor, postquam captæ munitioni de firmo præsidio prospexisset, ad aliam, in qua erat Gibunoscio, contendens, in via casu in bis mille ipsius milites incidit, quos omnes occisione occidit, vt & alios mille, quos in eadem itidem via offenderat.

Dum hęc gererentur, ad munitionem Gibunoscio peruenerūt Rex Sassumæ & Augustinus Tzunocamindono cum militibus aliquot, qui hostem adesse intelligentes, omni qua potuere festinatione militem suum in vnum locum contraxerunt, & ad duo passuum millia progressi ad ripam fluminis, vt hostem à progressu arcerent, subsistendum iudicarunt. Cùm hostis militem ducesq; ex vexillis cognouisset, se loco continuit, ac de flumine trajiciendo sententiam mutauit, sciebat quippe sibi fore negotium cum strenuis ducibus, quos tanto se exercitui paucis stipatos militibus nō facilè opposituros iusticabat: ac propterea cohortes multas in in-

fidiis collocatas suspicabatur, quare ad alteram fluminis ripam & ipse constitit.

Cainocamo hoc eodem tempore, cùm è Daifusamæ pa[tri]bus staret, ad parentem suum Quambioiendono principem Chinbinum, vt domesticorum vnus expeditus nauigio proficisceretur, effecit, qui ei renũciaret, quę ad eam horam in iis, quibus ipse erat, locis gesta essent omnia. Nuncium accepit Quambioiendono, cũ in Regno Bugen militum haberet octo millia, quæ, postquam totius vitæ fecisset sacerdoti peccatorum suorum confessionẽ, cõuxit versus Bungense Regnum, quod Daifusamæ hostes tenebant. Miserant & Administratores in idem Bungense Regnum, Francisci quondam Bungensis Regis filiũ, (qui aliquot annis Meaci Tzicosamæ iussu detentus fuerat) vt is tanquam legitimus Regni illius dominus faciliùs Quambioiendono impetum à suis clientibus propulsaret. Hic nouus Bungi Rex, cùm militũ quatuor millibus vix Bungo peruenerat, cùm de Quambioiendoni aduentu certior fieret, ad manus est continuò ventum, captus est Rex, & ceptiuus ad munitionem Bungen ablegatus. Milites porrò ipsius non pauci in conflictu ceciderunt. Victor autem paucis diebus vniuersum propè Bungo Regnum in suam redegit potestatem.

Dum Quambioiendono in occupando Bungo Regno detineretur, Canzviedono, mediæ partis Regni Fingo dominus, partim odio, quo insectabatur Augustinum Tzunocamindono, incensus, partim itẽ, quia Daifusamæ partes sequebatur, in eam Fingo partem inuasit, quæ Augustino parebat, cũctaque ferro ignique subjiciens, ad præcipuam Augustini munitionem, cui nomen est Vsa, obsidendam rectà perrexit.

Cùm in his Regnis essent omnia, Quambioiendono & Canviedono opera, bellicis tumultibus plena, Domini nouem Regnorum Scimo in factiones sunt distracti, aliqui se pro Daifusama stare sunt professi; alii administratoribus adhæserunt, nonnulli neutram in partem propenderunt, sed ἀδιάφοροι permanserunt. Arimandono & Omurandono ab Administratoribus mouenti, vt cum suis cohortibus Meacum venirent, tantum abest quin eis paruerint, vt Quambioiendoni exemplo se ad Daifusamę partes adiunxerint. Qua in re summam Dei prouidentiam agnoscimus, nam hac ratione hi Principes nõ modò seipsos, verùm & reliquos his in locis Christianos clientes suos, ab omni pericula belliq́ue calamitate conseruarunt.

Cùm hic esset nouem Regnorum Scimo status, Administratores, qui multis in locis dispersum habebant exercitum, ne

kil intentatum reliquerunt, vt eum in Regno Mino congregarent, quod & fecerunt. Conuenerunt ergo ad octoginta hominum millia, quorum opera omnis, qui iis in locis pro Daifusama erat, exercitus paucarum horarum spacio extingui & funditus deleri poterat. Sed tam exigua fuit Administratorum inter se consensio, vt totis triginta diebus ne semel quidem in hostilem exercitum, qui nõ attingebat numerum triginta millium, impetum fecerint. Daifusama verò dispositis ritè omnibus ad bellum contra Cangueraso (non contemnendo exercitui filium suum præfecit, qui Cangueraso obsisteret) in Regnum Oari cum reliquo milite abiit, quod præter aduersariorum expectationem accidit, qui existimarunt Daifusamam militem habere nõ potuisse, qui Cangueraso quem in armis esse probè nouerant, resistere, & simul hostilem in suo Meacum reditu iniuriam propulsare posset. Sed Daifusama, ne tempus inutiliter tereret, eodẽ quo Oari peruenit die, se cum militibus, qui in Mino erant, coniunxit; adeò vt exercitum haberet quinquaginta millium, & postridie eius diei, cum hoste prælium commisit, quod vix inchoabatur, cùm nõnulli, qui hactenus putabantur Administratorũ partes sequi, ad Daifusamæ exercitum transierunt. In his fuit Ciunangondono nepos vxoris Taicosamæ, à quo Regnum Cicugen acceperat. Item tres alij proceres, nõ quidem ex opulentissimis, qui arma verterunt in Administratorum exercitum, in quo est mox de proditione exortus clamor, quem secuta est ordinum perturbatio. Milites item Morindono (qui nouem Regnorum erat Dominus) se ex loco conflictus sine pugna receperũt. Prostrato itaque breui temporis spacio Administratorum exercitu, victoriam reportauit Daifusama, cuius hostes nõ pauci interierunt, quorum aliqui sibi ventres conciderunt, alii verò in victoris potestatem viui peruenerunt, in quibus numerabantur miser Gibunoscio, qui propter animi imbecillitatẽ (quod ipse postea fassus est) nõ fuit ausus sua manu sibi vitam exhaurire, & Augustinus, qui nulla timiditate se tãto scelere sibi manus afferendi abstinuit; (quãvis Iaponii eos ignauiæ cõdẽnent, qui in similibus cõstituti miseriis vitam sibi nõ auferunt) verùm in Christianã, quam ipse profitebatur, legem ne peccaret.

Daifusama post fusum fugatumque Administratorum exercitum, ne victoriam labore & industria sua partam amitteret, munitionem vnam in Regno Mino occupauit, & aliam nomine Sanoiama, cuius Dominus erat Gibunoscio, in Regno Omi: Huic munitioni præerat Gibunoscii frater, qui postquam thesaurum militibus distribuisset, ac fratris vxorem, filiumque, proprioſque

natos immani quadam barbaria necasset, munitionem incendit, sibique ventrem scidit.

Progressus est Daifusama cũ exercitu versus munitionem Ozacã, in qua degebat Morindono, qui eo tempore eundem tenebat honoris gradũ, quẽ antea habuerat Daifusama, (prælidis quippe concilii publici, quasi Administratorum caput, officio fungebatur) in iisdemque morabatur ædibus, quas ante exortum bellum incoluerat Daifusama. Erat tunc temporis Morindono nouẽ Regnorum Dominus, præeratque principali totius Iaponiæ loco, in suaque habebat potestate cùm thesaurum tum filium Taicosamæ, & omnium principum virorũ obsides, etiam eorum qui Daifusamam sequebantur, ac præterea ex suis Regnis militum quadraginta millia. Denique comeatus aliaque ad multorum annorum bellum necessaria ipsi abundè suppetebant, & nihilominus cõtinuò ac intellexit suæ factionis exercitum à Daifusama profligatum, adeò fuit metu obstupefactus & perterritus, vt confligere cum hoste, ipsiusque vim propulsare, ne cogitarit quidẽ, & quod mirum est, ad sua Regna, cùm tamẽ facilè potuisset, se nõ receperit, neque hosti pacis cõditiones vllas proposuerit, sed vt homo à mente inops, & insanorum insanissimus, cum omni suo comitatu egressus munitione Ozaca, latère cogitauit extra eam in villa sua magnificè exædificata, ibique se hostis sui voluntati submittere. Facilè itaque Daifusama recuperauit amissam munitionis Ozacæ possessionem, & paucis postea diebus totius propè Iaponiæ imperio potitus est. Verum quidem est, Cangueraso in remotissimis Quanto oris nõdum ab armis discessisse, sed & ipse, vt putatur, tandem manus dabit. Rex item Sassumæ nec dum cum Daifusama susceptas deposuit inimicitias. Is pro Administratoribus in prælio acriter decertauit, & cùm victoriam è manibus suæ factionis excidere animaduertit, incredibili fortitudine cum sexaginta suis militibus viam sibi per medios hostes nequicquam obsistentes ferro patefecit, ac sanus & saluus ex cõflictu euasit, & quingentis circiter militibus comitatus ante Daifusamã peruenit Ozaca, vt nemine sibi auso resistere, nauigia accepit necessaria, quib⁹ cũ suo comitatu omni nauigauit Sassumã, quæ ducẽtis leucis Ozaca distat, ac se cõtra omnem vim sic muniuit, vt nõ facilè a Daifusama expugnari possit. Ceterũ hoc nũc scitur, eũ tãdẽ æquis cõditionibus & honestis pacẽ facturũ. Quare Daifusama omniũ, qui hactenus Iaponiæ Dominatũ obtinuerũt, erit maximus. Nã Morindono septẽ abstulit Regna, in quibus sunt argẽti venæ, duo tantũ ex nouẽ ei relinquẽs, quæ tẽporis progressu putatur occupatur⁹. Hæc

ber præterea idem Daisusama octo sua Regna Quanto, cum omnibus prouinciis, quæ olim fuerunt Taicosamæ. Certum præterea est, eundem potentia superaturum omnes, qui ante ipsum Tenzæ imperium occuparunt; adeò vt libere quicquid volet perficere poterit, nullus enim se ipsius conatibus opponere audebit, ipse verò neminem formidabit. At Taicosama cùm ipsius Daifusamæ tum Morindono, qui multis Regnis imperarunt, rationem coactus fuit habere maximam.

Cùm hic esset rerum Iaponicarum status, quantum damni fecerit Societas nostra, immo omnis qui his in terris est Christianus populus, oratione persequi nõ est facile, vt nihil dicam de laboribus & molestiis, quas bimestri spacio sustinuimus. Nam cùm Augustinus, omnium qui in Iaponia sunt Christianorum facilè princeps, cum Daifusamæ hostibus fœdus fecisset, partim vt veteris, quam cum Gibunoscio habebat, amicitię munus expleret, partim aliis iustis de caussis, quæ infra commemorabuntur, omnes timore fuimus magno perculsi, ne propterea existeret Daifusama nouus Christianorum afflictor, & Iaponiensem ecclesiam, præ cæteris, qui eam hactenus afflixerunt, inimicè insectaretur. Et certè nõ sine acerbissimo animi sensu & dolore periculum, quod Christianis imminebat, iis maximè, qui commorabantur in Regnis, quorum domini contra Daifusamam steterant, ante oculos nostros quotidie versabatur.

Vt porrò de iis, quæ nobis hoc bellum attulit, detrimentis aliquid dicam; ordiar à Regno Mino, cuius dominus fuit Ciunagõdono Christianus, cuius exemplo permoti Regni illius viri principes, equitesque nõ pauci, Christo nomina dederant. In munitione Guifu anno superiore exædificatum fuit tẽplum sanè præclarum & dignitatis plenum, nõ sine spe traducendi ad Christiana sacra omnes Regni huius incolas. Hanc porrò munitionem, vt supra est dictum, cùm finitima esset Regnis, quæ Daifusamæ parebant, omnium primam occupauit Daisusamæ exercitus. Ciunagondono, Regno suo deturbatus, fortunisque spoliatus, in locum Bonziorum Coia nomine, in quem se recipere solent proceres, qui è possessionibus suis ejiciuntur, tanquam in exilium est detrusus. Et quoniam Iaponiorum est lex, vt cùm Regem aliquem Regno suo contingit spoliari, proceres omnes, & nobiles ipsius vectigales, omnium suarum fortunarum iacturam faciant; nõ dubium est, quin Nobilitas omnis, quæ Christũ Dominum in Regno Mino colit, multas perpeti ærumnas cogatur.

Proximè hos, qui maximum acceperunt detrimentum, sunt

Christiani, qui in Regno Bigen degũt, cuius Pro-rex quasi & Administrator fuit Ioannes Acasicamon Christianus, domini Regni huius cognatus. In munitione principali, in qua erat Regis domicilių, numerabantur Christianorum millia tria, quorũ principui erant ipsi Regi ex domesticis & intimis familiaribus. Immo de ipsius Regis Regnique totius ad Christi ecclesiam accessione spem habebamus maximam, propter summũ, quo nos ipse Rex résque nostras complectebatur, studium, sed ipse in prælio enunctus est. Nobiles autem ipsius vectigales, qui Christum colebant, sunt aut in conflictu cæsi, aut qui salui ex prælio euaserunt, vitam nunc in egestate degunt, cùm agris, quos a Rege suo acceperant, tùm pensionibus spoliati.

Similibus sunt incommodis affecti Christiani Corumi in Regno Cicũgo, Nam Findecani & ipse Christianus, Corumi (in quo erant Christianorum millia septem) dominus, cùm esset Morindono aut patruus aut auũculus, (vox Italica Zio vtrumq; significat) Administratorum partes tuebatur, ac propterea de gradu suo est deiectus, huius vxor Donna Maxẽtia, filia optimæ memoriæ Francisci Regis, erat in munitione, cùm milites Daifusamæ in eius venirent possessionem, quæ opera Christiani (qui & multum erat doctor, & frater Quambioiendono) a furore gentilium defensa, & in loco tuto constituta, ex non leui periculo euasit. Sunt itaque hoc tempore Christiani Corumi, rerum omnium egentissimi, quorum templum est planè dirutum.

Socii item nostri, qui erant in munitione Firoscima, quæ est caput Regni cui imperabat Morindono, singulari affligebantur calamitate. Continuò siquidem ac fuit cognita Morindono aduersa fortuna de amissione Regnorum septem, Bonzii aliíque Idololatræ tantum suo principi proptrea accidisse malum asseverabant, quòd Societas nostra in ipsius commoraretur terra, quę opinio sic prouinciam illam oppleuit, vt Christiani, loci illius incolæ, Patrem nostrum, qui rem Christianam tractabat, obnixe rogarint, vt se Nangasachum reciperet, quoad Bonziorum furor resideret. Idem Patri verbis suis renunciari iussit Sassedonus, cui totius prouinciæ demandata fuit cura, immo & P. Visitator, postquam rei statũ intellexerat, litteris, ad Patrem illum scriptis, se in eandem venisse sententiam est testatus. Coactus ergo Pater Firoscimam deserere, vt se a certissimo, quod sibi a Bonziis imminebat, vitæ periculo eximeret, est mare ingressus, vbi maiora quã antea adiit vitæ discrimina, nam ex piratarum, qui id téporis mare illud infestabant, manibus elabi vix potuit.

Perico-

Pericula verò & conuicia, quæ nostri Amangucci sustinuerũt, cognosci poterunt ex litteris Patris, qui ibidem eodem residebat tempore, ad P. Pro-provincialem scriptis, quarum partem hîc adscripsi. Talia, inquit, extiterunt pericula, vt in similibus me aliquando fuisse non meminerim; vt R. V. sociorum malis & ærumnis misericordia moueatur, ex variis quæ nobis euenerunt incommodis, vnum aut alterum cõmemorabo. His in locis sparsus erat rumor, nos esse adeò vecordes, vt cogitassemus nos vita priuare; qui sic est auctus, vt aliqui eum nobis tanquam rem certissimam renũciare non dubitarint. Et quanquam rem planè absurdam flocci fecerimus, Dei bonitate nixi quòd huic malo esset medicinam adhibiturus; tamen cùm tristis, nihilominus falsa, de Morindono Regni huius domino, quasi sibi ventrem scidisset, Amanguccium fama peruenisset, ac propterea in magna rerũ omnium vrbis huius ciues perturbatione versarentur, rectà domum nostram venit ex vrbis Gubernatoribus vnus, qui ante illud tempus apud nos fuerat nunquam. Is certissimè eo putatur venisse fine, (quod & nos ex certis iudiciis deprehendimus) vt nos omnes mactaret. Ego porrò in re hac asperrima, Dei beneficio, sum præsenti vsus animo & consilio: Postquam domesticos omnes fuissem breuiter adhortatus, vt se ad mortem pro Christo Domino oppetendam pararent, ipsi Gubernatori obuiam processi, aliquantulumque temporis tum cum ipso tum cum ipsius comitibus collocutus, cum pace sum ab ipsis discedentibus dimissus. Mihi sanè exploratum fuit, Dominum ipsius mentem voluntatemque mutasse: nam quî fieri potuit, vt tempore tam calamitoso Idolorum cultor, qui antea domũ nostrã erat ingressus nunquã, ad nos alio quàm malo animo veniret.

Hoc timore vix liberati, in nouas maioresque adducti sumus angustias. Renunciatum siquidem fuit nobis, aut nocte eadem aut primo diluculo Socios ad vnum omnes à malcuolis quibusdam mactandos esse, quare denuo nostros sum adhortatus, vt se ad mortem compararent, ac confessionis sacramento animi maculas eluerẽt. Nocte itaque tota cum nullũ cepissemus somnum, albescente die rem diuinam feci, sociisque omnibus sanctissimũ Eucharistiæ sacramẽtum dedi: at nõ satis fuimus idonei, qui martyrii lauream consequeremur. Cùm his cõficeremur angoribus, Ozaca huc venit Niscimangobioio iuratus noster hostis, qui timorem iam propè depulsum renouauit: Sed Dei paterna erga nos prouidentia est factum, vt præter nostram opinionem prospere iobis ipsius aduentus euenerit. Sociũ equidẽ nostrum Antonium,

quem miseram vt eum salutaret, accepit humanissimè, eique prolixè de sua erga nos voluntate promisit, non minùs, quam si ordinis esset nostri amicissimus. Hæc sunt quæ ex litteris Patris descripsi.

Similia multa commemorare licet incommoda, quæ luculenter labores & pericula testantur, in quibus versantur socij, qui in Iaponia turbulentis temporibus degunt. Poterunt sanè Domino dicere: *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis*, cùm in maximo & cõtinuo timore, Christiani nominis hostes, à quibus jugulandos se putant, exspectent. Quòd si quæ iam commemoraui incommoda, tanquam res nullius ponderis contempserit aliquis, quod nunc subjiciam, diligenter cum animo suo perpendat. Cùm Canzviedono arcta obsidione (vt suprà narrare cœpi) cinxisset munitionem Vto, Socii quinque in ea erant, qui Christianis tam periculoso tempore Eucharistiæ & Pœnitentiæ Sacramenta ministrarent. Milites porrò eorumque duces, qui omnes Augustino parebant, (nam & ipse munitionis Dominus erat) tam strenuè se tuebãtur, tantisque damnis hostem afficiebant, vt Ganzviedono desperarit se armis munitionem hanc posse in suam redigere potestatem, & quia sine summo dedecore & periculo obsidionem soluere non poterat, vehementer cupiebat inire rationem, qua obsessi de heri sui Augustini morte certiores redderentur, quo faciliùs, quam armis non poterat, honestis conditionibus munitionis deditionem obtineret. Obsidionis initio inter milites omnes conuenerat, vt qui ab hoste aut litteras aut nuncium acciperet, peccati sui pœnã morte lueret, hinc factum est, vt sagittæ omnes ab hoste in munitionẽ immissæ, quibus alligatæ erant litteræ, in ignem cum litteris nõ reseratis conjicerentur. Cùm hic esset obsessorum status, de Augustini heri sui morte vel rumor minimus ad eos peruenire non potuit. Tandem Ganzviedono in mentem venit, vt P. Visitatoris opera, ad id quod perficere constituerat, vteretur; ad ipsum ergo, qui tunc Nangasachi erat, litteras dedit, rogans vt ex sociis aliquem ad Augustini milites mitteret, qui ipsis indicarent Tenzæ statum, quæque superioribus diebus in prœlio accidissent; & proinde pacem inter partes dissidentes conciliaret. Vt verò sui fieret voti compos, Sociis est atrociter minitatus, si P. Visitator ipsius postulationem repudiaret, contrà verò, si eidem acquiesceret, multa est prolixè pollicitus. Et quamuis magno tenerentur Socii desiderio, postquam è viuis discessisse Augustinum intellexerant, vt concordia constitueretur, eiusmodi tamen occupationibus se implicare nolue-

noluerunt. Quare apud Canzviedono se excusarũt, cùm Religiosi essent, & hanc vnam ob causam in Iaponiam venissent, vt Euangelii lucem Iaponii aspicerent, & qua in cœlum rectà itur viam eis traderent; ab instituto suo alienum esse res bellicas curare, atque adeo tanquam sequestres, militibus obsessis auctores fieri, vt munitionem hostibus traderent: Hoc enim si facerent, Iaponii proceres suspicarentur Socios semper ea tractare, quæ ad rerum ciuilium statum pertinerent. Excusationem non accepit Canzviedono, quem cæcum reddidit vehemens, qua tenebatur, occupandi munitionem cupiditas: Verùm ira percitus, Socios, qui Vti erant, gladio se confecturum, omnèsque qui in Iaponia erant apud Daifusamam, tanquam ipsius inimicos, vtpote quorum consilio non dederetur munitio, postulaturum est minatus, effecturum denique vt ad vnũ omnes, quasi Imperii Iaponiensis hostes, in exilium ex omni Iaponia ejicerẽtur. Sed falsus est Cãzviedono nimio tunc animi motu perturbatus, vt postea sedatior factus perspicuè cognouit. Nam toto hoc obsidionis tẽpore, Sociorum fuit nemo, qui aut consilio aut alia quauis ratione rem curauit belliçam, sed omni studio & labore hoc vnum spectarunt omnes, vt Christiani milites virtutibus excolerent animos, quare assiduè occupabantur, aut Deum supplices orantes, vt Christiani in summo constituti periculo, sarti tecti conseruarentur, aut seipsi flagellis cædentes, vt Dei iram cùm propter sua tum propter aliorum peccata cohorti imminentem auerterent, aut mortuorum cadauera terræ mandantes, iis etiam in locis, quç sine vitæ periculo adire non licebat propter globulorum, quos hostes ex tubis ferreis (qui Sclopi passim nominantur) in munitionem conjiciebant, sine intermissione frequentiam, aut denique aures iis, qui peccata sua Christiano ritu cõfitebantur, dantes, & à peccatis pœnitentiæ Sacramẽto expiatos, salutari Eucharistiæ Sacramento reficientes. Hæ erant toto obsidionis tempore Sociorum assiduæ occupationes, nam milites ex suis stationibus veniebant ad templum armis suis tecti, quibus ad propugnationẽ munitionis redeuntibus, qui erant in excubiis, se paululum ad eandẽ sacrã ædem recipiebant. Hoc itaque modo est factum, vt neq; deessent, qui insultantem hostem comprimerent, neque salutariũ Sacramẽtorum vsu propter bellicas occupationes se abstinere cogeretur vllus. Videre licebat milites, cœlesti pane, qui est fortiũ cibus, pastos, non secus ac leones, nullũ reformidare mortis, quã intentabat hostis, periculum: verũ animo magno & forti; Viros strenuos decebat, quod vnicuique erat præscriptũ officii

munus

munus fortiter sustinere. Quotidie in eorundem gratiam sacrosanctum Missæ sacrificium, magna ipsorum voluptate commodôque, à nobis est factum.

His animorum adjumentis impulsi milites Augustini, munitionem cùm noctu tum interdiu strenuè defendebant; summa enim inter se benevolentia conjuncti, pro hero suo, quem vnicè amabant observabantque, lubêter mortem oppetiuissent omnes; neque ab hac sententia antea deduci potuerũt, quàm ex Augustini domestico omnibus noto, qui Vto venerat, aduersum prælituentum, & Ozacam in hostium esse potestate, Augustinumq; gladio percussum interiisse, intellexerunt. Quæ vbi à præsidio fuerũt cognita, de pace agendum judicatum est, maximè cùm milites herum non haberent, pro quo confligendum esset. Multis verbis vltro citróque habitis, tãdem certis cõditionibus, quas Canzuedono confirmauit, pax facta est, munitioq; Vto ipsi tradita: Huius præsidii exemplũ secuti alii Augustini clientes, reliquis eius munitionibus Canzviedono cesserunt, in his fuit illa, quæ Gateusciro nominatur, cuius præfectus summus Religionis Christianæ cultor (nomen ei Mimazaca) ex initimis erat Augustini. Is quidem constituerat potiùs mori, quàm se hosti dedere; Verùm ne omnem, qui iis in locis versabatur, Christianorum cœtum in summas conjiceret miserias, sententiam mutauit: & revera tanto Mimazaca amore ciues suos prosequebatur, vt cùm ipsis supremum diceret, lachrymas tenere non potuerit; nam eos deserere cogebatur, qui opera & labore suo Christianam fuerant amplexi fidem, quibus & multa exædificauit templa, & salutaria, quæ pietatem promouerent, monita non pauca dedit. Magno præterea flagrabat ardore & studio, erga puerulorum in ediscendis Christianæ doctrinæ principiis progressum: nam cùm eos fidei dogmata recitantes audiret, ingenti perfundebatur voluptate, adeò vt præ lætitia lachrymaretur; vtque ipsis animos adderet, vnà doctrinæ Christianæ laudes decantabat. Nonnunquam verò, quo magis ipsos in hoc memoriæ mandandi præcepta Christianæ Religionis studium incitaret, apud se pomeridianâ horis cibum capere immo & cœnare voluit. Cùm in concla[ui] suo, quod soli honoratiores viri ingredi consueuerant, his pueru[lis] conuiuium instruxisset, & à quibusdam rogaretur, cur pusillos pueros tanto dignaretur honore, Respõdit, quia Angelicescent Dei, cùm in terris facerent, quod cœlestes mentes in cœlis. Sæpius domo egrediens, à puero suo honorario comportari saccum voluit, in quo erant imagines, Rosaria, orbes cerei à summo Pontifice

ficebendicti, pannoque serico affabre vestiti, & id genus alia, quæ ad promouendã Christianam pietatem vsui esse poterant, quæ sua manu Christianis distribuebat, quod cùm faceret, (vt ex ipsomet intelleximus) maximo voluptatis sensu afficiebatur, cũ præsertim Christiani importunè hæc pietatis incitamenta non modò verbis peterent, sed & ipsius trahentes vestes, vt aliquid harum rerum acciperent, cupidè instarent. Cùm equo veheretur, incidit in Christianum, in periculo nescio quo sanctissima nomina, IESVS & MARIA, clara voce pronunciantem, quibus auditis continuò ex equo desiliit, ac magna cum festinatione in genua se projecit. Cumque rogaretur cur hoc feciſſet, respondit, quia superioribus annis in illis terrarum oris non alia quàm Dæmonum audiebantur nomina. Cùm verò hoc tempore Christum Dominum sanctissimamq; ipsius matrem nominarent passim veritatis cultores, diuinæ majestati se quas poterat maximas egisse gratias. Ex his & aliis id genus, quæ in annuis sunt perscripta, litteris facilè quiuis perspicere poterit amoris, quo vir hic nobilis, loci illius Christianos complexus est, magnitudinem: ac proinde quantum ipsis attulerit dolorem optimi viri ex munitione digressus, quem lugubri lamentatione diu multumque sunt prosecuti.

Conscendit Mimazaca cum conjuge & filio, aliisque non paucis, quorum omnium summa erat capitum mille quingentorum, ac tandem saluus ad portum Regni Sassumæ appulit (nam in hoc Regnum, cùm Canzviedono nihil confideret, se recipere constituerat). Vbi autem intellexerunt Bonzii, in ipsius comitatu esse Societatis patres, seditionem excitarunt, minitãtes si è naui egrederentur, ipsos tali modo excipiendos, vt Bonziorum memoriam ex animis suis nunquam essent deposituri; quæ res Mimazacam, hominem nominis nostri studiosissimum, vehementer perturbauit. Sed postquam Patres rem intellexerunt, quibus poterant modis, eripere hunc ipsi dolorem sunt conati: nam quamuis fessi inedia fluctibusque, (adjcommunia nauigantium mala hoc ipsis accesserat incommodi, quòd diebus aliquot cibum non gustassent) in naui tamen se commoraturos dixerunt, quoad de sua Nangasachum profectione certi aliquid constitueretur. Deus porrò, qui suam erga seruos suos prouidẽtiã maximè declarare solet, cùm humana non suppetunt subsidia, hanc dedit nobili viro Idolorum cultori mentem, vt patribus, nequicquam aduersantibus Bonziis, de hospitio commodaret. Is itaque veteranum Christi Domini militem Bunginatum misit, qui ipsos suis verbis rogaret,

rogaret, vt confidenter hoc Christiano duce ad se venirent, cùm enim ipsorum esset amicus, nihil erat quòd Bonzios, quamdiu in suis essent terris, timerent. Tam liberalem viri nobilis promissionem pro fide publica vsurparunt Patres, & è naui egressi, biduũ apud Mimazacam substiterũt, Missæ sacrificium facientes, ac sanctissimum Eucharistiæ sacramentum cùm ipsi tum aliis Christianis ministrantes. Vbi verò sunt allatæ litteræ, quibus P. Visitator Patres Nangasachum accersiuit, eos non sine magno dolore discedentes vir hic nobilis dimisit.

Magnum certè ex eiusdem miseriis hauserunt Socii dolorem, nam videbant nauum & probum Christianum, in patria sua paulo antea opulentum, sine vectigalibus, à suis terris exulem, in aliena viuere prouincia, idq; beneficio & liberalitate hominis Idololatræ, cùm nullum aliud reperiret perfugiũ. Canzviedono quidem benignè satis Augustini clientes videtur tractare. Caeterùm cùm ex iis, qui in munitione Vto erant, virum principem mactari, hoc solo nomine quòd Augustini esset frater, curauit; verendum est ne simili scelere de medio tollat Mimazacam præfectum munitionis Giateusciri, à quo in eruptione quadam complures et Canzviedono militibus sunt prostrati.

Nondum malorum nostrorum finis: Nam Canzviedono munitionis Vto possessionem accipiens animo irato & percito socios quinque cum ipsorum domesticis captiuos detinuit, militumque ductori Idololatræ in mandatis dedit, vt eos in vilem angustamque casam concluderet, quod & factum est, immo diurni nocturnique custodes constituti, qui ipsos diligenter obseruarent. Dum Socii in carcere detinerentur, ipsorũ superior P. Alphonsus Gonsalez in morbum grauẽ incidit, cui in loco tam incómodo cùm medicina fieri non potuerit, & æger aliis non paucis incommodis afficeretur, tanta est nunc ipsius inualetudo, vt de sanitate recuperanda medici planè desperẽt. At res hæc omnis meliùs intelligetur ex litteris ab alio Patre ex eodem carcere scriptis, quarum partem hîc adscripsi. Sic ergo ipse: Gentilis ille custos noster constituerat nos ex hoc, in quo sumus, loco ad alium à munitione remotum tranferre, & cùm Christiani nobiles multis ab eo precibus contenderent, ne id faceret, summi beneficii loco hoc solùm non sine difficultate impetrarunt, vt Patri Gonsalez hîc remanere liceret. Magno sanè dolore afficiebar, quòd patrem hunc graui oppressum morbo, omniq; Sociorum subsidio destitutũ, deserere cogerer. Cũ rei exspectaremus exitum, eidem custodi redditæ sũt litterę è præcipuis Cãzviedoni assecłis, quib⁹ rogabatur,

vt nos

vt nos eodem, in quo eramus, pateretur commorari loco, quoad Canzviedono rediisset ex munitione Gianaua, quam obsidione cingere constituerat. Commendatitiæ huius epistolæ hic extitit fructus, vt potestas P. Gonsalez facta hîc subsistendi reuocaretur. Quare hic Gentilis, meo iudicio, ad Leopardorum, quorum meminit S. Ignatius martyr, imitationem, quo magis rogatur, deteriorem se difficilioremque præbet. Omnes itaq; locum coacti mutauimus, neq; propterea hiscere sumus ausi, & in alium priore longè incommodiorem contrusi carcerem, à custodibus, qui tribus in locis sunt in excubiis obseruamur, adeò vt Christianis ad nos libet non pateat aditus. Duo ex Augustini nobilibus, cùm ex his locis abire constituissent, nos inviserunt, & valere iubentes, ex suis domesticis duos nobiscum remanere voluerunt, quorũ opera in iis quæ ad vitam sunt conseruandam necessaria vteremur: at non magno poterunt esse nobis vsui, quamuis quæ nostra causa possunt omnia diligenter præstent: nam custodes diligentissimè, quæ circa nos sunt, omnia obseruant; adeò vt famulos, cùm ad fontes eunt, vt nobis aquam adferant, comitentur. Ex his Rꝰ.V. cõiiciet, quas P. Gonsalez pati cogetur ærumnas, qui graui morbo affectus, delicatè se viuere existimaret, si orizam à sordibus nõ satis mundam ac malè coctã haberet, qua se in vitæ huius præsidio & statione conseruare posset. Sed præpotens Deus nobis animos addidit, vt omnia perferamus, & vt de me ipse dicam, ex quo in hoc sum conclusus carcere, maxima me sensi voluptate compleri, & me continere non possum, quin inanes Canzviedono conatus rideam, qui duriter nos videtur tractare, vt ærumnis & calamitatibus defatigati, ipsius tandem cupiditati assentiamur. At cũ omnia quę geruntur singulari Dei immortalis ditione atq; numine geri probè sciamus, hominis mortalis minæ nos, vt confidimus, à suscepto propagandi Euangelium instituto deturbare non poterũt, parati enim sumus, Dei beneficio Christi Domini causa nullam quãtumuis duram conditionem recusare. Hactenus ex Patris litteris in carcere scriptis.

Quòd si magnos hi patres sustinuerunt labores, alii, qui in locis erãt longinquis, nõ minores fortassis subire coacti sunt. Nã in singulas ferè horas Nangasachũ (in qua vrbe residebãt Reuerendiss. D. Episcopus, P. Visitator, & P. pro-prouincialis cũ aliis sociis) nuncii adferebantur tristes, qui litteris confirmabantur, de captiuitate Augustini eiusque morte, de militibus, qui omnem Iaponiam perscrutabantur, vt Donnam Iustam Augustini coniugem, filium, patruos, auunculos, ac denique consanguineos

omnes

omnes ad supplicium raperent. Rumor item percrebuerat, Dõi Iustam & Augustini fratrem, quondam Sacai gubernatorem, in hostium manus venisse, & de vita periclitari, ac præterea Augustini filium annos natum duodecim Meacum esse adductum, vt supremo afficeretur supplicio. Cùm his rumoribus & alii quàplurimi conjungebantur, de interitu Christianorum occasũq; in Iaponia, de extremis nobilium Christianorũ miseriis, quorum alii dicebantur in carceribus seruari, vt pœnas perditis hominibus debitas perferrent, alii domibus expulsi suis, omni dignitate & fortunis spoliati in summa egestate vitam agere) ac denique de euersione, quã domiciliis nostris Christiani nominis hostes in plerisq; Iaponiæ locis intulissent. Creberrimus porrò fuit sermo, de iis, quæ Daifusama in Christianos, Augustini commilitonumq; causa, dixisse putabatur; adeò vt timore perculsi dubitaremus, num ab ipso noua esset instituenda omnium, qui Christum colebant, vexatio; vndè Idolorũ cultores ansam arripuissent irridẽdi & cõtemnẽdi vniuersos Christianos, & ab eis sciscitandi, Vbi esset ipsorũ Deus. Maximè quòd tunc primũ cœpissemus, post annorum multorum afflictionem, pace frui; ædificatisque tẽplis multis, quæ hominũ improbitas disturbauerat, non paucos a Gentilitũ superstitione ad Christiana sacra singulari Dei fauore adducere.

Cùm menses aliquot in his versaremur miseriis, noua nos afflixit calamitas, nam ex Iaponiæ proceribus vnus, Scimandono nomine, Idolorum cultor, qui se nobis in iis, quæ ad Religionem Christianæ cultum spectant, semper aduersarium præbuerat, dicebatur Nangasachum venturus, cum ea in Arimandono & Omurandono, quam habuit Augustinus, potestate; quam Iaponi proprio loquendi modo explicare solent eos sibi joriquos facere. In hominis itaque Idololatræ potestate fuissent hi Christiani Reguli cum clientibus suis, qui ad vnum omnes Christianam sanctam amplexi Religionem. Meaco præterea & Ozaca à Sociis erat scriptum, Scimandono jussu Daifusamę esse hoc iter ingressum, vt ab pecunia Augustini annuisque vectigalibus certi aliquid disceret, vehementerque timendum, ne ipsius aduentus nobis magnum aliquod malum crearet. Exploratumque nobis erat, Scimãdonum nihil intentatum reliquisse, vt sibi bona Daifusamę voluntate liceret permutare insulam Amacusam, aut alias quasuis suas terras, cum Omura, cuius postulationi cõsensit Daifusama, cõsentaneis binis cõfirmauit diplomatibus. Quã fuerit hoc nobis graue, quãtoq; nos dolore affecerit, intelligit is, cui est perspectum, quòd si hic Idololatra Omurã occupasset, Arimãdono propter vicinitatẽ finitimo

fuisset coactus aut vendere suum patrimonium, aut certè illud, vt alias acciperet terras nobis fortassis incognitas, tradere homini, qui à Christiana Religione animos habere alienos; vnde secutus fuisset Ecclesiæ, quæ cùm antiquitate in his terrarum oris, tum virtute plurimum præstat, interitus, nostrorumque tẽplorum & domiciliorum euersio.

Non fuit vanus ille, qui nos excruciauerat, de aduentu Scimãdoni timor: nam mox ac Nangasachum venit, nobis exprobrauit Christianorum, (qui propè omnia, quæ mortales in precio habẽt, reliquerunt) vt anno proximo scriptũ est, (ne fidem, quam Christo Domino dederant, impiè proderẽt) in agrum Nangasachi, quĩ est Omurandono, migrationem; quam ipsis necessariam fuisse, si in suscepta fide persistere voluissent, ignorare poterit nemo, qui Toni, cuius imperio subjiciebantur, peruersitatem habuerit cognitam. Is enim vniuersos suos clientes cogere tentauit, vt nefario Idolorum cultu se impiè contaminarent, quæ sola causa fuit, cur Christiani illi solum verterint.

Scimandono ergo malè habuit, Christianorum ex patrio solo, quod est Firando, abitus, quare modis omnibus eorundem in patriam reditum exoptauit. Sed cùm in Augustini fide & clientela Animæ sedem ipsos fixisse cognouisset, propter patroni potentiam ipsos ad reditum cogere non potuit. Extincto autem Augustino, quod ipso superstite non poterat, perficere constituit. Nangasachi ergo cùm esset, ac secum Foin Firando Tonum haberet, iuuenum suum amicum, ac nepotis sui leuirum, quos comitabantur aliquot militum turmæ, (ibant quippe in Sassimam vt bellum administrarent) hanc arripuit occasionem ad exitum perducendi, quod susceperat, negotium, cogendi nimirum exules Christianos, vt ex agro Nangasachiano Firandum redirent. Sociis ergo qui Nangasachi erant renunciari iussit, rem esse intolerandam, Christianos hoc solo nomine in alienas terras debitam hero suo obedientiam abjicientes commigrasse, quòd à domino suo iubẽtur statis ceremoniis Deos penates colere, & si hoc in Regia sciretur Patrum esse consilio factum, adeò vt non tantùm consilio hos exules ipsi iuuissent, verùm & omni qua poterant ope, ipsorũ egestatem sustentassent, magnum Socios omnes capitis periculũ adituros. Quare suam ipse offerebat operam, vt dissidium hoc inter Christianos & Tonum suum tolleretur, quod paruo fieri posse negotio existimabat, modò Christiani in omnibus Tono suo obedirent, etiam in iis, quæ spectant ad ceremonias, veteri Iaponiorum consuetudine institutoque receptas. Quòd si Christiani,

legis euangelicæ præceptis imbuti, intimo tantùm mentis sensu Christum colere vellent, se non repugnaturum. Ad extremum Patres rogauit, vt ipsis auctoribus, Christiani oblatam conditionem acciperent. Internuncio datum fuit hoc responsum: cùm Christianis per Euangelicam, quam amplexi erant, legem non liceret ad tam iniquam accedere conditionem, nefas iudicare Patres, ipsos adhortari, vt ad eam descenderent. Miserat idem Scimandono duos ex familiaribus suis ad Christianos Firandianos, qui suis verbis idem, quod Patribus erat dictum, ipsis declararent, à quibus nõ absimile illi quod Patres dederant responsum retulerunt, hoc addito se nullum in Foin dominũ suum habere odium, ab eoque non esse animo alienos, verùm cupere vehementer, ipsi in omnibus, vt antea fecerant, obtemperare, modò Christiano ritu sibi vitam agere liceret. Quòd si cõditio hæc melior videretur, quàm æquitas postularet, maximè quòd à clientibus patrono proponeretur, hanc libertatis suæ, in hac æqua &, vt ipsi existimabant, honesta postulatione subituros pœnam, vt agrorum fructus, quibus antea fruebantur, sibi non restituerentur, sed vt omnes, quasi colones, in heri sui famulatu, cartis orizam, vt aliò deueheretur, imponerent, & alia, quæ serui præstare solent, quantumuis homini ingenuo & libero indigna perficerent, modò Christi Domini, cui se totos deuouerant, sanctissimis legibus repugnantia non imperarentur. Postquam responsum hoc abstulissent internuncii, ab amico fide digno, certiores facti sunt Christiani, vt sibi tempestiuè prospicerent, nam Scimandono & Foin non aliud quàm opportunitatem exspectabant in ipsos cũ armato milite inuadendi ac mactandi ipsorum proceres. Quod vbi à Christianis scitum fuit, Patres aliquot accersiuerunt, quibus peccata confessi sua, omnes in vnã se receperunt domum, cuius situs eiusmodi erat, vt hostibus non pateret facilis ad ipsos aditus. Hanc insuper sic munierunt contra hostium vim, vt non sine multo sanguine deditionem facturi putarentur illi, quorum virtus domi militiæq; cognita ac perspectaque fuerat. Socii porrò animo prospicientes, quantum ex his turbis immineret malum vniuersis Christianis, qui in loco nia erant, remedio aliquo ipsorum saluti tempestiuè subuenirent existimarunt: quare Don Hieronymo, ipsiusque filio Don Thomæ (qui Christianorum illorum erant principes, quibusque cæteris irascebatur Foin) persuadere sunt conati, vt se ad deditionem quidem pararent, quo hostes consilium de ipsis hostiliter inuadendis abiicerent, vbi negotium hoc sine suorum cæde non posse transigi animaduerterent. Cæterùm si ipsis exploratum esset

ad manus veniēdum fore, deditionē ea legē facerent, vt ipsi principes sine armis in hostium potestatem mactandi venirent, & cæteris venia & impunitas daretur. Pater & filius, martyrii laureolā consequendi studio, se in hanc induci sententiam sunt passi, quod si armis se defendissent, martyrii honorem consequi non potuissent, immo salutem fortassis suam in discrimen adduxissent, nam facile fuisset in ipso cum hoste conflictu, culpam odii aut vindictæ suscipere, ac propterea ad inferos detrudi, quòd si modo iam illis præscripto mortem obiissent voluntariam, in eiusmodi pericula non incurrissent. Præterea in Christianorū illorum potestate non erat situm, vt se à morte, quam minabantur hostes, eriperent, cùm vires, quibus tantæ multitudini resisterent, non suppeterent, periculumque esset, si res hæc ad Daifusamæ aures peruenisset, ne hoc temere susceptum se defendendi studium omnibus Iaponiæ Christianis exitiale foret. Cum in hoc statu essent Christiani, Scimandono & Foin, vel quia cum animis suis statutum & planè deliberatum non habebant rem armis tentare, aut quia ad dimicādum paratos videbant fortissimos milites, & propterea se nō posse, quod maximè cupiebant, ipsos vlcisci, eis renunciari curarunt, vt bono essent animo, cùm ipsos bello persequi nunquam cogitassent, vnde Christiani securo esse animo cœperunt, nos verò ab omni timore & periculo liberi.

Præclarum hoc Christianorum factum cùm Christianis tum Paganis mirificè placuit, adeò vt posteritas omnis, quod imitetur clarum & illustre fortitudinis exemplum habeat. Cæterùm consilium Don Hieronymi & Don Thomæ in hostium potestatem sine dimicatione veniendi, paucis cognitum fuit, periculum enim erat, si hæc fama ad Scimandono & Foin aures peruenisset, ne hāc ipsos mactandi occasionem (ea est Idololatrarum improbitas) arripuissent, quamuis hac de re antea nō cogitassent, maximè quòd scirēt eos viros esse strenuos, qui in bello Coraiano magnam fortitudinis laudem reportassent. Ac præterea sibi persuadere nō poterant eos sine omni defensione carnificinam, quod vt facerent hostes optabant maximè, subituros.

Difficultatem præterea non paruam nobis creauit in vrbē Nāgasachum aduentus Donnæ Mariæ Augustini filiæ, coniugisque vim nobilis, qui dominus est Insulæ inter Corai & Iaponiam. Cū enim hic Regulus, Augustini gener, intellexisset socerum suum extremo supplicio affectum, timebat ne vxoris suæ causa, magnū aliquod cogeretur subire malum, quare ipsam cum aliquot nobilibus feminis Nāgasachum misit, vbi ab omni fore periculo liberam

beram existimabat. Incidit porrò matronæ huius aduẽtus in ipsũ planè tempus, quo Daifusamæ iussu in Augustini liberos & fortunas inquirebatur. Anceps sanè nobis cura incubuit & solicitudo, nam honestissimam matronam, Augustini viri de nobis optimè meriti filiam (quam ipsius maritus homo domi honoratus, & Insulæ dominus, nobis diligenter commendauerat) deserere sine ingrati animi nota, eiusdem verò patrocinium in tempore tam turbulento suscipere, sine magno periculo incurrendiin Daifusamæ offensionem, non poteramus. Porrò nullũ lectissimæ feminæ à nobis caritatis officiũ deesse sumus passi, eam enim in loco opportuno collocauimus, vbi ab omni periculo animo erat secura. Postea verò quã Daifusama Dõnæ Iustę Augustini cõiugi & proIibus veniã dedit, & Maria vitę amittẽdę timorẽ facilè deposuit.

Hactenus breuiter perstrinxi labores, quos in hac rerum apud Iaponios commutatione exantlauimus; nunc æquum est, vt solatia, quæ nobis in mediis perturbationibus dedit præpotẽs Deus, eadem, qua sum vsus, breuitate describam, ac simul commoda, quæ ex tantis malis diuinâ prouidentiâ percepimus. Ac primum diuinitus factum agnouimus, hac status Imperij Iaponiensis cõuersione à Daifusama nõ pauca esse sublata impedimenta, quæ nostrum in fide Christiana apud Idololatras propagãda studiũ, & in Christianorum salute procuranda, quo tenemur, desiderium poterant retardare. Cũ enim Daifusama, gloriosa de Iaponiæ Administratoribus victoria, in cuius remanet possessione, præscriptã à Taicosama rectionis formam mutarit, ac summum omnis Iaponiæ habeat dominatum, impium illud cõtra Dei veri cultores Taicosamę edictum, quod nos Christianosque Iaponios omnes grauissimè afflixerat, iacet planè eneruatum; quod nõ euenisset, si Administratores Iaponiæ, victores extitissent: nam iureiurando se obstrinxerant, vt quas à Taicosama acceperant leges, ab omnibus in omnem ætatem seruandas curarent; quas nũc, Deo laudi, planè silere magno nostro bono experimur. Cætera item omnia, quæ Taicosama in vita cõstituerat, temporis progressu ruẽt, & ad nihilum recidẽt. Qua in re diuinam agnoscimus prouidentiam, quòd is, qui omni scelere Christianos vexarat, & qui nõ solùm cum viueret, verùm etiam mortuus, certa quadam ratione Iaponiã perpetuò imperare cogitauerat, quippe qui suis Legibus Iaponiæ Administratores ad certam rectionis formulam, à qua ne latum quidem vnguem discedere liceret, astrinxerat, ac denique in Deorum numerum relatus, tanquam nouus belli deus (hoc siquidem, vt fieret ab Administratoribus Iaponiæ, constituerat) in deli-

bro

bromagno & nobili, ipsiusque iussu recens exædificato, Is inquā, ob scelera, quæ in vita commisit, successorem in Imperio habuerit, qui omnia ipsius instituta immutarit, iisque quos ipse cōstituerat Iaponiæ Administratores pulsis, & in ordinem redactis, sibi dominatum arripuerit, & quod mirum est, ipsi Administratores, qui pro Taicosama mortuo ipsiusque filio defendendo, & vitam & fortunas periculo committere nō dubitarūt, quod in vita ipse præclarissimum fecerat opus, perpetuum diuitiarum & potentiæ suæ monumentum, Fuscimo nimirū munitionem, imprudētes disturbarint. Sensim itaque discedit cōscelerati hominis memoria, maximè quòd Daifusama omnes clemētia & humanitate sibi deuinciat, & ab ea, quam vbique terrarum & in Iaponia in primis secum victoria adferre solet, insolentia temperet: nam multis principibus viris, qui pro factione aduersa steterant, pepercit, tātùm tribus, qui erāt præcipui duces fœderis, capita ceruicibus abscindi curauit, nimirum Gibunoscio, Antocugio, (quo cōsiliario in rebus suis omnibus vsus fuerat Morindono) & Augustino, de cuius morte sub epistolæ finem fusè lateque dicemus. Beneficii verò maximi loco ducimus, ipsius erga vxorem & filias Augustini clementiam, quibus ex legum Iaponiēsium præscripto adimenda erat vita, quam tamē eis nō eripuit, vt neque vni ex Augustini fratribus, ipsiusque filiis, & aliis proceribus Christianis nō paucis, quibus nulla superesse saluti spes videbatur.

Erga nos porrò Daifusama humanum se & benignū præbuit, beneuolentiæque nō obscura sociis dedit signa, cùm eorum qui Meaci & Ozacę degūt verbis salutaretur. Similiter cùm à P. Ioāne Rodrighez sociorum, qui Nangasachi cōmorabantur, nomine adiretur, nō modò affabilis fuit in omni sermone, quem cum ipso habuit: verùm præter modum lætatus est commemoratione beneficij, quod idem Pater, & alii socii, qui erant Nangasachi, ipsius causa in virum nobilem eius domesticum (qui tunc præsens rem omnem narrabat) difficillimo belli tempore cōtulerat. Neq; contentus verbis, quam animo propter hoc sociorum factum caperat voluptatem explicare, voluit reipsa eandem esse omnibus testatam; nam diplomata nobis bina dedit, quibus sociorū Meaci, Ozacæ, & Nangasachi habitationes confirmauit stabiliuitq;. Et cùm hæ sint primariæ Iaponiæ totius vrbes, quæ magnas habent immunitates, adeò vt qui eas libere incolunt, beneficio dominorum Tenzæ bonis temporibus ipsis collato, in quauis Iaponiæ parte domicilia habere possint, magnas Deo O.M. gratias agere debemus, qui talem ipsi mentem dedit, vt rem Iaponien-

si ecclesiæ in primis vtilem sua sponte perficeret. Nam ab anno 1587, quo à Taicosama nobis fuit aqua & igni interdictũ, ad hoc vsque tempus, nullum Principis edictum obtinere potuimus, quo nobis in Iaponia consistendi potestas fieret; tantùm verbo permiserat Taicosama, vt certus sociorum numerus Nangasachi posset commorari. Verum quidem est, ipso mortuo cùm Decemviri Imperium administrarent, in quod eramus missi, Euangelium nuncium promulgandi, negocium agere in variis per quæ dispersi eramus Regnis non destitimus, quod nũc liberiùs sine omni sue nostro siue aliorum, qui nobis aures dare volunt, periculo procurare possumus.

Magno fuit insuper solatio nobis Scimandono Nangasachum reditus, adeò vt quæ res nobis magnum fecerat timorem, nõ paruam, singulari Dei beneficio, attulerit voluptatem. Dubitabamus vehementer, num aliquam nobis aduersam attulisset nouitatem, timebamusque præterea ne Reuerendiss. D. Episcopi in Iaponiam aduentus, quem iustis de causis cælaueramus, ipsius in nos concitaret odium, sed Numinis fauore res hunc habuit exitum sanè felicem. Cùm intellexissent Reuerendiss. Episcopus, P. Visitator, & P. Proprouincialis Scimandono ad Caraso munitionem remisse, miserunt P. Ioannem Rodrighez, qui suis verbis ipsi salutem nunciaret, quæ ipsi gratissima fuit, immo postquam diligenter ab eodem Patre cautam aduentus Episcopi in Iaponiam cognouisset, sibi esse cumulatè factum satis nõ obscurè declarauit; tenuit quidem Patrem nostrum dies paucos suspensum, tandem verò dimisit cum litteris ad Reuerendiss. D. Episcopũ & P. Visitatorem, quibus bonam suam erga socios omnes voluntatem ostendit. Vbi verò Nangasachum venit, cum Reuerendiss. Episcopo alitsque sociis, tanquam cum amicis familiares contulit sermones, & bis nauitatus, semel a Reuerendiss. & postea a socijs, in Collegio prandit: nostrum verò erga se studium sibi mirificè placuisse professus est, neque vllam postea, siue nostra siue Christianorum Iaponicorũ causa, nobis molestiam exhibuit: immo pro certo est nobis policitus atque cõfirmauit, se pro virili studia nostra, cũ occasio oblata fuerit, promoturum; rẽ asserẽs sibi esse nunc magis quam olim cùm Taicosama homo difficilis regnaret, facilem, maximè cum Daifusama sit Tenzæ dominus, qui se in eiusmodi negotijs magis exorabilem præbet, quàm consueuerat Taicosama, immo quam ipsi Administratores Imperij, qui cùm multi essent, de rebus similibus multa sæpius inter se dissensione contendebant.

Deus præterea principes aliquos viros in eam impulit mẽtem, vt nos

vt nos apud Daifusamam gratiosos facerent, ex quibus aliquot nominabo: Cainocamo filius Quambioiendono Reguli Christiani, Nangauoca maritus Donnæ Gratię quondam matronæ Christianæ, de cuius obitu in Annuis est scriptū; Fusci mādono, qui etsi Idolorum sit cultor, duos tamen nepotes habet Christianos, & præterea domesticos nobiles non paucos; & Asonodangii filius, qui Christianis nondum sacris initiatus, de lege Euangelica valde existimat bene.

Magnam etiam cepimus voluptatem ex distributione Regnorum amplius triginta, quam post victoriam fecit Daifusama, nam aduersariis suis aliqua abstulit, quę suæ factionis viris dedit. Christiani porrò aliqui in Idololatrarum clientela suis fortunis, vt antea, libere fruuntur: alii verò per eorum, qui alieni sunt à Religione Christiana, variisque imbuti erroribus, se vitiis contaminare & sceleribus hactenus non destiterunt, terras dispersi, tanquam roſę inter spinas, ad virtutis, quam colunt, Euangeliique amorem hospites alliciunt suos.

Cainocamio obuenit Regnum Cicugen, Regno Bungensi, cuius duas tertias partes ipse antea possederat, maius. Cùm autem Regni Cicugen vrbem Facatam Christiani mille incolant, & totidem in aliis Regni huius terris cōmorentur, sperare meritò possumus Christianæ Religioni fautores accessuros, maximè cum Caonicamius, in cuius familia sunt non pauci Christiani, domicilium suum, quod hactenus fuit in Bugensi Regno, nunc in Cicugensi collocarit. In domesticorum suorum numero esse voluit Ioannem Acascicamon nobilem Christianum sibi antea arcta junctum amicitia, qui cum trecentis Christianis est Cicugense Regnum ingressus, in quo Caiconeamii liberalitate amplis fruitur vectigalibus, quæ res immortale nobis peperit gaudium; nam vir est optimus, in quo habent Christiani, quæ imitentur pietatis illustria exempla non pauca. Quod autem nos mirificè recreat, est in primis illa, qua Deus est vsus vt ipsum in prœlio conseruaret saluum, ratio sanè admirabilis, ac præterea quòd Daifusama victor, animaduersionem & supplicium quo in ipsum vsurus erat, Cainocamio condonarit. Fuit Acascicamon, tanquam vir strenuus, & rei militaris peritissimus, iis qui in prima acie exercitus Administratorum Iaponiæ dimicabant, dux datus, & cùm sub prœlii initium à proditoribus desertus se ab hostilibus turmis circumclusum videret, adeò vt nulla euadendi spes appareret, in medios eo animo irruit hostes, vt non antea consigere desineret, quàm sibi ab aduersæ factionis milite vita adimeretur.

meretur. Probè quippe sciebat, impium esse & pernitiosum illum Iaponiarum morem sibi mortem consciscendi, hanc ergo cogitationem de ventre scindēdo postquam Dei præsidio abiecisset, hoc solùm omni studio contendit, vt in medio confertissimorum hostium pugnans aliena manu interficeretur; forte euenit, vt cùm strenuè pedes hoc animo dimicaret, in amicum suum Caconamium, qui partes Daifusamæ sequebatur, incideret, à quo ex vestitu & armis, quibus erat tectus, facilè cognitus, & tanquam à familiari salutatus, iussus est bono esse animo, ac de vita non esse solicitus; cumque Cainocamius diceret se non satis mirari posse qua ratione Acasicamon inter medios imbres plumbeos, quibus ab hostibus impetebatur, saluus existeret: aut saltem in eiusmodi periculo constitutus, quòd ritu patrio sibi ipse manus non attulisset; Respondit Acasicamon, se Dei timore à tam nefando scelere perterritum, dedita opera in confertissimam exercitus partē irrupisse, vt, cùm strenui militis partes ageret, ab alio conficeretur. Cæterùm beneficii nō vulgaris gratiæ loco habiturum, siccirucibus suis ipsius Cainocamii manu caput abscinderetur. A quo facinore non modò alienū se esse professus est Cainocamius, verū & de ipsius salute se cum Daifusama diligētissimè acturū recepit, & ex equo desiliens voluit Acasicamon eo vti; ipse verò in famuli equum ascendit. Post adeptam victoriam, fidem seruauit Cainocamius, nam supplex Daifusamā rogauit, ne vita Acasicamoni eriperetur, vtq; sibi liceret ipsum in domesticorū suorū numerum admittere. Vtrumque & libenter & facilè concessit Daifusama, immo lætari est visus, quòd vir spectatissimus & ornatissimus, qualē sciebat esse Acasicamon, superstes esset Reipublicæ, cuius & ipse opera esset fortassis aliquando vsurus. Atque ita Acasicamon ab omni vitæ periculo vacuus cōsuetudine fruitur Cainocamii, quem, vt speramus, in eam pertrahet sententiā, vt Religioni Christianæ faueat. Qua in re socium & adiutorem Soremondono aut auūculum aut patruum (zio lingua itala) Cainocamii est habiturus.

Accidit postea Acasicamon venire Ozacam, vbi à Socijs diei aliquot hospitio acceptus, non cessauit Deo præpotenti gratias agere, quòd ex certissimis vitæ periculis erepto, sibi esset abundè prospectum de vectigalibus, quibus reliquam vitam honestè traduceret: quamuis possessiones amisisset proprias.

In hoc Regnum Cicugense commigrarunt Corumo nobiles Christiani non pauci, qui se in Cainocamii clientelam contulerunt, quorum vt speramus consuetudine, Idololatræ fidei nostræ

consequentur notitiam, ac proinde, vt eam tandem complectantur, facilius induci poterunt.

Nangaiocæ pro paruo, quod antea possederat Regno, Tango nomine, dedit Daifusama omne regnum Bugen, & quæ ipsum attingit tertiã Regni Bungensis partem. Cũ verò sit hic vir princeps, rerũ nostrarum studiosissimus, fratréque habeat ac filiũ & duas filias & præterea ex præcipuis domesticis aliquos qui Christum Dominum colant, optimè speramus paganos harum Regionum incolas salutis consequẽdę desiderio incensos iri. Continuò atque Nangaioca se à Daifusama factum Bugensis Regni Dominum intellexerat, P. Organtinum rogauit, vt litteris suis moneret Patrem, qui apud Bugenses rem Christianam procurat, ne de mutando loco cogitaret, (& vt à suo domestico ad eundem Patrẽ idem scriberetur curauit) verùm vt in cœpto iuuandi Christianos munere persisteret. Nam apud se constituerat clientibus suis, qui ad Christianam transibant Religionẽ, pro virili fauere; ac reapse nunc fauet, nam omnibus suscipiendi Baptismum, templaque ad Christianorum vsum exædificandi potestatem fecit. Ex ipsius nobilibus triginta sunt, qui opportunitatem exspectãt vt Baptismo initientur, qui ab ipso Nangaioca fuere inducti vt aures darent Catechistæ: nam in quodam, quem cum clientibus suis habuit sermone, dixit hominibus esse ea proponenda, quæ ad salutẽ spectant, vt qui vellet, ea libere amplecteretur, neminẽ autẽ cogendum vt rationem vitæ institutumque mutaret, seque vehementer cupere, vt omnes in studium Catechismi addiscendi incũberent, & ad Baptismi lauationem adirent: cùm eorum, qui Baptismo fuerint initiati, sit in posterum opera vsurus, maioreque ipsos in honore & existimatione, quàm alios, qui à Baptismo abhorrent, habiturus.

Non fuit Nangaioca hoc, quo Christianos clientes suos prosequebatur, fauore contentus. Verùm vbi intellexit Christianos Firandianos numero septingentos, ne Christianam desererent fidem, extorres in agrum Nangasachi commigrasse, eos vt in suum venirent Regnũ inuitauit, vbi maiora illis, quæ in patria habuerant sua, in singulos annos essent accepturi vectigalia, atque vt certi aliquid cũ de hac Christianorũ Firandianorũ migratione cõstitueretur, tũ etiã de aliis rebus magni ponderis, Bungo Nangasachum misit P. Gregoriũ Cespedes ad P. Visitatorẽ, neque ita multo pòst voluit septingentos illos Christianos festinãter in Regnũ Cicugẽse venire, vt vectigaliũ promissorum possessionẽ certiorẽ. Res hæc nos magno sanè affecit gaudio, nã cœtum illum

Christianum omni laude dignissimum tandem Dei benignitate certas reperisse sedes videmus, in quibus vitâ ad Euangelicæ legis præscriptũ libere absq; omni timore degit, quo nihil ad Christianæ Relig. propagationẽ in hoc regno accõmodatius accidere potuit.

Dedit Daifusama Fucuscimadono, cũ Sociorum tum aliorum Christianorum (in quibus numerantur duo ipsius nepotes, & non pauci domestici nobiles) amico, regna duo, ex iis quæ fuerũt Morindono, in quorum vno est munitio Firoscima, cuius suprà memini, cũ scriberẽ Bonzios, quibus erat addictissimus Morindono, nobis infensè aduersatos. Continuò ac se regnis a Daifusama donatum intellexit Fucuscimadono, in domesticorum suorum numerum cooptauit Irdasacon & Don Paulum de Bungo antiquos & nobiles Christianos, qui herum suum in Regnorum possessionẽ proficiscentem comitati sunt. Vbi verò intellexerunt Patrem, qui Christianorum illis in locis curã habebat, Nangasachum abiuisse, omni cũ festinatione miserunt nuncium, qui ipsum reuocaret, prolixè summũ singulareq; suũ studiũ ad suadendum hero suo Fucuscimadono polliciti, vt optimum quod habebant Bonzii domicilium Sociis traderet possidendum. Sed nuncius, qui tanta quãta poterat ambulauit celeritate, est Nãgasachi primũ assecutus Patrẽ, quẽ nõ antea remittendũ Sociorũ Superiores judicarũt, quã ipse Fucuscimadono rẽ cùm familiarem tum publicã Firoscimæ rectè constituisset. Missus porrò est Amãguccio Socius Iaponicis sacris non initiatus, Firoscimę Tono notus, vt cũ Fucuscimadono tum Christianos, qui apud ipsum erãt, inuiseret. Et cũ Fucuscimadono malam de Bonziis animo imbiberit opinionẽ, de Sociis verò bonã, multosq; in familia sua habeat Christianos nobiles, spes magna est futuros in ipsius terris lætos & vberes laborum nostrorum fructus. Optatissimi venerunt nuncii de magna, quã Fucuscimadono Patri nostro Firoscimam reuerso exhibuit, benevolentiam nam omni ratione cõtendit, vt Socii domicilium ibidem habeãt, cliẽtesq; suos ab Idololatria ad vnius Dei cultum alliciant, quare locum Sociorũ habitationi cõmodum Patri assignauit. Deo porrò judicio ac Numine facta agnoscimus, quæ Morindono contigerunt. Cùm enim is opibus magnis esset præditus, ac barbarorum imbutus superstitionibus, vt in suis Regnis maximam haberet auctoritatem Bonzii, ac propterea vt in iisdem Idolorũ cultus vigeret ampliùs quàm in reliqua Iaponia effecit. Huic tãto malo præpediem (vt speramus) prospiciet Deus. Nam Morindono eũ hoc tẽpore duorũ tãtùm paruorum Regnorum Dominus, de quorum diuturna possessione nõdum est certus, & à suo maximo Deo, qui

ipſſerat victoriã pollicitus, turpiter deluſus, ab aliis verò ſuis diis, qui Cami & Fotochi appellantur, in quibus ipſe ſuã omnem repoſuerat, planè rejectº, ſi tamẽ res inanimæ aliquid rejicere poſſunt. Quare, ſi non eſt omnino truncus & ſtipes, ad bonã frugẽ ex ſuperſtitionum, quibus implicatus eſt, inanitate ſe recipiet, idq; nobilium domeſticorum ſuorum exẽplo, qui ſe cõperiſſe manifeſtò teſtantur, Camorum & Fotochorum nullã eſſe potentiam. Quare vt Ozaca ad nos ſcripſit P. Organtinus, cõplures ex ipſis ſunt baptiſmo initiati. Immo plerique ex iis, qui antea in Morindoni vixerant famulatu, poſtquã herum ſuperſtitionibus peſtiferis obligatũ animaduerterunt magna eſſe calamitate afflictum, in qua fortaſſis ipſi erit tabeſcẽdum, ſe Amãguccium receperũt, Patriq; noſtro, ibi reſidẽti honores nunc magnos faciunt. cui, cùm apud Morindono florerẽt, injuriã facere honorificum putarunt. Fauet eidẽ Patri Regnorum illorum gubernator, qui vehemẽter hoc nomine ſe gaudere teſtatur, quod Patrẽ, cuius conatº & labores promouere conſtituit, in terris illis, quibus ipſe imperat, offenderit.

In Regno Bigenſi (quod Meaco eſt finitimum, & a Chriſtianis rẽ paucis incolitur, quos communis belli calamitas cum Ciunagondono Regni Domino, qui planè corruit, grauiter afflixit) patere nunc incipit aditus, cùm ad Chriſtianos in ſuſcepta fide conſeruãdos, tum ad Gentiles ab Idolorum cultu ad Chriſtianam religionẽ traducendos. Nam Quingodono à Daifuſama Rex Bigẽſis factus, ex domeſticis ſuis multos habet viros nobiles veritatis cultores, quorum opera, vt ſperamus, nobis licebit vincam illam ſe colere, vt in poſterum nihil ab hoſtibus timere debeat, eandẽq; ſe augere, vt magnam Regni illius partẽ ſit occupatura. In Quingodoni fidẽ & clientelam ſe contulit Ioannes Amacuſadono, qui Amacuſa aliquandiu exulauit. Is nunc ab eodẽ Quingodono eſt donatus poſſeſsionibus, quibus & ſe & domeſticos clienteſque ſuos ad octingentos honeſtè ſuſtentare poterit. Nobilibus item aliquot Chriſtianis Bugenſibus fœderatis ſuis Daifuſama agros dedit in Regno Mimaraca, quod Bigenſe Regnum attingit.

Magna eſt ex iis, quæ præclarè & feliciter geſsit Quãbioiendono, cõſolationis nobis facta acceſsio. Is enim belli initio, poſtquã, Daifuſamæ ſectam conſtituiſſet ſequi, totius anteactæ vitæ errores, vt eſt dictum, de ſacerdotis ſententia pœnitendo correxit, & in Regno, in quo per id tẽporis commorabatur, Bugẽſi magnum & fortem confecit exercitum, quem in Regnum Bungo duxit, vbi de iis, qui Adminiſtratorum Iaponiæ tuebantur partes, inſignem reportauit victoriam; qua non contentus, alia eſt

ingreſſus

ingressus Regna, in quibus hostes feliciter domuit, & vt Christo Domino ab omnibus immortalis daretur gloria effecit. In ciuilis quippe suis, salutaris crucis effigiem, quæ in omnium incurret oculos, proposuit. Nō est porrò cur factum hoc, tāquam rem leuem, vllus cōtemnat. Cùm enim in ora illa Scimoana, magna sit principis huius viri auctoritas, non est dubitandum, quin hac illustri Christianæ, quam profitebatur, fidei testificatione, Christianos omnes in magnum apud Idolorum cultores honorem adduxerit.

Idem Cambioiendono auctor fuit Arimæ & Omuræ Regulis, vt pro Daifusama arma caperent, vnde ipsorum exstitit salus. Et eodemque fonte est profectum, vt in hac publica Iaponiæ calamitate, eorundem clientes ab omni periculo sarti tecti perstiterint, immo quòd Daifusama omnem Christianorum cœtum non vexet. Erratum enim Augustini (si tamen errati nomen meretur optimi viri studium pro Imperatoris quondam sui legibus propugnandi) correxerūt hi principes Christiani, adeò vt Daifusama non habeat, quid siue nobis siue aliis Christianis succenseat: beneficium enim, quod ab his Christi cultoribus in hoc ciuili bello accepit, offensionis, quam Augustini factum ipsi afferre potuit, memoriam planè obliterauit.

Summæ præterea est Cambioiendoni adscribendum felicitati Giacatæ siue Regis Bungo ad sanctam Ecclesiam Catholicam reditus, cùm captiuus detineretur. Hic Giacata paucis antè mensibus, quàm Taicosama nos exagitaret, consilio Quambioiendoni & familiaritate inductus, est sacro initiatus baptismo. Cæterū homo imbellis & timidus maluit Taicosamæ non displicere, quàm datam Christo Domino fidem seruare. Cùm ergo nullum exstiret ipsius factum Christiano homine dignum, (vt bene apud herū suum Taicosamam audiret, se Christianum esse factis declarare noluit) eaque, quæ in Christi Ecclesia ad animæ salutem conseruandam habentur adjumenta neglexisset, ad superstitiosum Camorum & Fotochorum, quorum fuerat semper studiosissimus, cultum mortalium miserrimus rediit. Variis autem a Domino calamitatibus afflictus, vt se Christianum agnosceret tandem est inductus: nam, vt est dictum, prælio cum Quambioiendono decertauit, in quo hosti suo succubuit. Re ergo ipsa didicit, vanam fuisse spem, quam in Diis suis collocauerat. Ea porrò fuit hominis insanitas, vt Camorum & Fotochorum nullus apud Iaponios in aliquo singulari esset honore, cui aut vota non fecerat, aut ex cuius delubro, Idoli simulachrum rémve aliam similem penes se nō habe-

haberet. Eiusmodi autē rebus nixus se victorē fore, & Būgi Regnū quod annis ab hinc octo amiserat, recuperaturum confidebat, & quod hominis arguit dementiam, talium quisquiliarum plenum saccum duos palmos longum satisque latum armatus, tanquam militarem fasciam portabat. Verùm aduentitia hæc, in quibus fidebat, adjumenta, ab hostium manibus eripere eum non potuerunt: nam abductus est captiuus Nacazucauam, quæ est Regni Bugensis metropolis. Feliciter autem euenit, in eadem vrbe tunc esse Patrem ipsi Giacatæ quōdam familiarem, qui calamitate hominis, quem inuiserat, misericordiaque vehementer commotus, ipsum quàm potuit amicissimè hoc admonuit, tempus esse cogitandi, Deorum, in quibus ipse omnem salutis & fortunarum spē collocauerat, potentiam esse planè nullam, nihilque sub Sole esse, ad quod tanquam certum adminiculum adniti posset, quare nihil ipsi posse vtilius accidere, quàm vt optimi Regis Francisci filius de animi sui salute seriò cogitaret, ac propterea dandam operam vt ad Ecclesiæ sanctæ gremium rediret. Hoc Patris consilium ipsi valde arrisit, quare actis ei gratiis, respondit se Camorum exitiosas fraudes probè agnoscere, ac propterea reditum ad beatæ vitæ semitam magnopere expetere. Cæterùm, quia in eorum, quę alias didicerat de fidei Christianæ dogmatibus, obliuionem veniret, rogare Patrem, vt eiusdem fidei rudimenta sibi de integro explicarentur. Missus est socius sacris nondum initiatus, qui eum in fidei principiis erudiuit, adeò vt Giacata in fine hebdomadæ, postquā in singulos dies aliquot horas in Catechismi studiū aures præceptori dedisset, in fide fuerit cōfirmatus, & de omnibus, quæ post susceptū Baptismum commiserat, peccatis pęnitentiæ sacramento delendis seriò cogitarit: non minus quàm si eodem tēporis puncto ex hac vita migrandum foret. Auditus est suo tempore a Sacerdote diligenter, fuit enim hoc negotium, sine omni festinatione præpropera tractandum. Sed vix ad exitum perducta fuit instituta confessio, cùm adferretur ad ipsius custodes Daifusamæ mandatum, vt ad se festinanter Giacata bene comitatus, ne in via aufugeret, mitteretur. Et cùm omnes qui aderant, ipsum ad supplicium acciri suspicarentur, acerbum hunc nuncium, quo eum tolerabiliùs ferret, anfractibus & circuitionibus ei deferre cœperunt: at hominem ad omnia paratum, vt consolatore, qui ipsi animos adderet, opus non esset, deprehenderunt. Nā cū Deum (vt ipse aiebat) Dominum nostrum reperisset, animique sui maculas pœnitentiæ sacramento ablutas certò sibi persuaderet, se non mortem fugere, verùm expetere præ se ferebat: timebat præ-

præterea ne vitiorum habitus, quos frequens peccandi consuetudo in ipsius ingenerauerat animo, ad pristinam peccandi licentiã stimulos suppeditarent. Addebat insuper accidere posse, vt hinc vita migraturo, Sacerdotis à quo peccatorum vinculis liberaretur fortassis conueniendi non daretur opportunitas. Cùm ergo ita peccatis existimaret liberum, (ritè enim iniquitatis à Sacerdote erat absolutus) sine omni cunctatione ab hominibus demigrare cupiebat, ex morte itaque, quam sibi putabat immineꝛe, nõ dolorem vllum, vt faciunt ii, quibus res sunt secundæ, sed magnam animo capiebat voluptatem. Cùm similibus præparatam haberet animum cogitationibus, est iter Meacense ingressus. Deus porrò præpotens, qui singulari sua clementia, ipsius animo vitã amissam reddidit, lucis huius vsuram ipsi noluit eripi; à Daifusama nim est tantùm exulare iussus, in loco nõ longè a Meaco, vbi nõ in proposito susceptoque Deo seruiendi consilio, quod Numam afflatu cepit, cùm in custodia calamitatibus afflictus iaceret, constans persistit.

Maximo nos gaudio cumulauit Pater misericordiæ, & Deus omnis cõsolationis, qui nos in omni nostra tribulatione cõsolatur, nam sua inimensa bonitate effecit, vt Christiani Fingosses ueum, quẽ nunc retinent, tolerabilẽ statũ venerint. Cùm enim hominum iudicio in perpetuis victuri putarentur miseriis, (clientes namque fuerant Augustini) Deus eorum patrocinium suscepisse videtur. Canzviedono siquidem secum ipse reputans, ac diligenter cogitans, quanta fide Christiani illi pro hero suo Augustino absente pugnassent, quàm fortiter, cùm munitione Vto arcta tenerentur obsidione, vim vi defendissent, in eam venit sententiam, neque fortiores illis milites reperire posse, neque clientes magis fidos, quare damnorum, quæ acceperat (multi enim ipsius militum in obsidione à Christianis cesi fuerant) memoriam deponere constituit, ac beneficiis hanc proborum militum cohortẽ sibi deuincire. Vectigalibus ergo, quæ ante bellum singuli possidebant, ipsos frui patitur, immo & eorum, qui in munitionis propugnatione præ cæteris fortiter decertarũt possessiones auxit. Vtque ipsos pacatos & quietos haberet, (quod fieri nõ posse animaduertit nisi Christiano ritu viuere permitteret) omnem viuendi eis licentiam libertatemq́ue dedit: nonnunquã cũ aliquibus, quam domesticorum suorum ascripsit numerum, de fide Christiana, deq́ue viuendi instituto, deq́ue iis, quæ in obsidione cõgerunt, sermocinatur, atque hinc factum vt de iracundiæ, qua in nos exarserat, acerbitate plurimum remiserit, summamq; illam, quam

fortes Christiani toto obsidionis tempore prę se tulerunt, animorum coniunctionem ex Christiana profectam disciplina intellexerit, quare maiora ipsis quam antea beneuolentiæ signa ostendit. Miserat idem Canzviedono viros honoratos certarum terrarum gubernatores, Scichium & Amacusam, vt de ea, quam Socii in Iaponia tenent viuendi ratione certi aliquid indagarent, qui adherum suum reuersi cùm ipsi rum eius cõsiliariis persuaserunt, hanc solam superesse rationem continendi in officio terrarum illarum incolas, qui ad vnum omnes sunt Christiani, vt eis permittatur ex legis Christianæ præscripto viuere, ac propterea necessarium esse, vt ipsis perpetuò adsint Patres Societatis, sine quorum opera diu consistere non poterit inter eos, quæ nunc est, pax. Rogarunt itaque hi Gubernatores Patres nostros vt Christianos illos inviserent, ac solennibus ceremoniis imminentem Christi Domini naralem diem colerent. Quod ad patres qui iussu Canzviedono detinebantur captiui, negarunt se posse certi aliquid de hero suo promittere: cæterùm Sociis reliquis, quoad alia ab eodem hero suo non acciperent mandata, omnem sunt prolixè pollicitti beneuolentiam. Tãdem Quambioiendono sua auctoritate & precibus tantum apud Canzviedono perfecit, cùm de libertate sociis captiuis danda cum ipso ageret, vt ipse in dies fieret placatior, & ad extremum noster factus sit amicus: ad quam rẽ iuuit Socius nõ sacerdos, à P. Visitatore missus, vt cum Cãzviedono de rebus nõ parui põderis ageret. Primo ergo loco actum est de modo viuendi Societatis, & de causa quæ socios mouit vt in Iaponia commorarentur. Deinde dictum est Socios cupere cum omnibus Iaponiæ proceribus amicitiam inire, eosq; post P. Visitatoris in oras illas reditum varia tentasse, quibus ad ipsius Canzviedono amicitiam aditum facerent, sed propter ipsius & Augustini diffidium promouisse nihil. Tertio loco allatæ sunt multæ, eæq; iustæ causę quibus verebantur socii in pacificatoria illa legatione (cuius supra meminimus) ad præsidium munitionis Vto se implicare. Sociorum porrò omnium nomine rogatus est Canzviedono, vt socii, qui nulla sua culpa in carcere captiui detinebantur, liberi abire permitterentur, & vt ipse, in cuius terris magna esset Christianorum multitudo, sociis, quorum labore & sedulitate inter eos pax seruabatur, pro sua clementia, & erga clientes suos beneuolentia, fauere non recusaret.

Hæc omnia in libello à Socio scripta data fuere intimo Cãzviedoni domestico, cui cùm esset factum satis, & herum ipse suum nobis placauit. Dimissi sunt continuò ex carcere Socii. Verũ vt intelli-

intelligerent omnes, non P. Visitatoris precibus, sed studio gratificandi Quambioiendono libertate donatos fuisse, noluit Canzviedono, Socio à P. Visitatore ad se misso antea patere aditum, quàm Socii è carcere educti iter Nangasachum versus ingressi essent; quibus hoc oneris impositum fuit, vt libertatis suæ auctori agnoscerent Quambioiendono, & hoc nomine ipsi gratias agerent. Est Socio postea colloquendi facta potestas, & eaquæ à Patre Visitatore in mandatis acceperat, proponendi. Quæ omnia mirificè Canzviedono placuerunt; quare & socio magnum habuit honorem, & in nostri ordinis homines vllum se habuisse odium negauit, quamuis propter graues, quas cum Augustino gerebat inimicitias, nostram non magni æstimasset amicitiam. In posterum verò se nobis amicum fore promisit, non tantùm verbis, verùm vbi occasio oblata fuerit, & factis; amicitiæque fructus, vbi ex Regia ad quam festinanter proficiscebatur rediisset, fructus est pollicitus.

Noua hæc nostra cum Canzviedono inita amicitia, cum Sociorum dimissione ex carcere conjuncta, Christianos ad animos erigendos mouit, & ad bene de felici in terris illis rei Christianæ progressione sperandum. Sibi enim persuaserunt bona principis huius voluntate, non modò Socios, posse certa in quibus cómorentur sibi constituere domicilia, verùm & Christianos omnes ad legis Euangelicæ præscriptum libere sine omni timore vitam instituere. In quam spē non sunt temere ingressi, nā ex Canzviedono nobilibus domesticis complures Baptismum expetunt, & ipse Canzviedono cœpit de sanctissimo Religionis Christianæ instituto bene sentire, & erga socios voluntatem habere optimam. Non licuit per ipsius festinationem (omni enim qua potuit celeritate Meacum iter maturabat) agere de certo vbi in ipsius terris consideremus loco. Immo Iaponiæ consuetudo non patitur vt primo congressu negotium aliquod transigatur. Quare hac de re agendi tempus erit, vbi P. Visitator ex Sociis aliquem delegauerit, qui prò beneficio dimissionis Sociorum ex carcere, gratias agat. Deinde non est omnino certum, quis futurus sit terrarum illarum dominus, quāuis magna cum spe eas obtinendi Canzviedono sit viam Meacensem ingressus, qui si terras illas, quæ est Augustini, à Daifusama impetrarit, non parua est spes, non magna de conseruanda in iis fide, qui hoc tempore Christiani sunt, verùm & de eadem inter Idolorum cultores propaganda, quos paramus ad suaue Christi Domini iugum lubentissimè magno suo bono accessuros. In magnam præterea spem adducimur, Daifu-

fusamam, quę belli tempore à Quambioiendono accepit beneficia, insigni aliquo terrarum dono remuneraturum, quamuis proximis diebus Cainocamio, Quambioiendoni filio, Regnum Cicugense dederit.

Hic est præsens rerum Iaponiensium status, qui antea stabilis planè & quietus esse nō poterit, quàm Daifusama Regna omnia distribuerit. Abierunt quidem Meacum proceres, qui variarū rerū, quas à Daifusama singuli exspectant, desiderio flagrāt: Cæterū an propterea sint futuræ Regnorum permutationes, hactenus exploratum non habuimus. In tantis porrò rerum omnium perturbationibus hoc fruimur solatio, quòd experiamur, quæ hactenus acciderunt, omnia à diuino Numine ad maius Ecclesiæ Christianæ incrementum cōmodumque dirigi; (quod ex iis, quę iam scripsimus, æquus lector sibi facilè persuadere patietur) vtque tyrones in Christiana Religione milites, se tot tantisque laboribus periculisque, permittente Deo exerceri intelligant, quo vberiores fructus præstantioresque percipiant, nō tantū ipsi, verūm & Gentiles, qui cùm Christianorum, quos publica per varias prouincias dispersit calamitas, consuetudine fruantur, fidei nostræ magno suo emolumento notitiam consequuntur.

Vt Epistolæ huic meæ finem faciam, de Augustini Tzunocamidono amici nostri optimi & fidelis (quod suprà factutum me recepi) dicendum est morte, quæ nobis magnum sanè & acerbum dolorem commouit. Amisimus siquidem inter Iaponios, Christianorum columen. Cęterūm maxima quę dedit, cùm ex hac vita migraret, salutis suę signa, nobis nō exiguū doloris nostri leuamentum attulerunt. Is ergo belli initio, cùm existimaret se religione obligari, vt pro hero suo Taicosama arma caperet, ac se nō exigua aditurum vitę pericula animaduerteret; magno cum pietatis sensu, antequam Meaco abiret, pœnitentiæ sacramento peccatorum suorum maculas abstersit. Cūque victoriam de hostibus reportare speraret, Christianam per vniuersam Iaponiam constituerat amplificare Religionem. Nā liberiùs ei licuisset quàm antea, Christianis patrocinari, si victor ex prælio saluus redijsset.

Cùm instaret prælium, scripsit tum ad terrarum suarū gubernatores, tum ad nostros, qui in Regno Figen erant, vt omni studio cōtenderent, quot possent Gentiles ab Idolorum cultu ad Christi religionem attrahere. Postea verò quàm in aciem dimicationemque ventū est, Administratotū exercitus, breuissimo tempore per nefandū proditorum scelus, vt antea diximus, est dissipatus. Cùm nulla euadendi spes appareret, in mentem ipsi venit (nō du-

biũ quin Dæmonis afflatu) se nõ sine maxima infamiæ rõtu vnà in hostium potestatem peruenire posse, ac propterea honorificẽtiorem fore, cùm à Iaponiis omnibus strenuus belli dux haberetur, sibi patrio more ventrem scindere. Sed cùm tacitus secum cõsideraret, quam esset immane scelus vim corpori suo & vitæ afferre, animum ab hac impia cogitatione ad Dei timorem conuertit, vtque virum fortem decuit, & in Christiana Religione optimè institutum, Dei honorem suo anteponendum iudicauit; quare se ab hoste capi permisit, quò ad mortem, quã sibi imminere sciebat, patratior iret. Sistitur itaque captiuus Cainocamio, qui vir clarissimi aduersa fortuna cùm permotus videretur, eum animo esse infracto sensit, hisce enim verbis Augustinus Cainocamium (in cuius erat potestate) est allocutus: Domine, probè nosti qualis ego fuerim; & qualem nunc me esse conspicis, quare oro vt vnum a te beneficium habeam. Cumque existimaret Cainocami, ipsum vitam deprecari, subiunxit Augustinus: De hac corporis vita, quam nihili facio, conseruanda non laboro, & si Dei offensam nõa timuissem, facilè me ipse vita priuassem. Beneficium autem, quod in hac mortali vita vnicum mihi fieri cupio, hoc est, vt mihi detur facultas conueniendi sacerdotem, cui Christiano ritu peccata mea cõfitear. Cainocami est prolixè suam hac in re apud Daifusamam pollicitus operam. Augustinus itaque propter spem sibi datã impetrandi quod maximè cupiebat, magna est voluptate perfusus. Cæterùm Daifusama se inexorabilem præbuit, cui & ipsum postulatum, tanquam de re Augustino non necessaria, vehementer displicuit. Datus est ergo Augustinus in custodiam militum electori, cui insuper hoc à Daifusama mandatum, vt diligenter custoderetur, quod factum est, nam domesticos omnes ab ipsius famulatu amouit, immo honorario puero, vt hero suo in tantis miseriis cõstituto inseruiret, permittere noluit. Paucis pòst diebus à magna hominum multitudine Ozacam adductus est Augustinus, vbi nihil intentatum reliquit, vt animi sui sordes pœnitentiæ sacramẽto eluerẽtur. Qua de re Socios fecit certiores per litteras, quarum aliquę in Daifusamæ manus inciderũt. Sed homo rerũ Christianarum ignarus, cùm nesciret quid esset peccatorum confessio, & quorsùm tantopere Augustinus ad se sacerdotẽ accersieret, vehementia exarsit & stomacho, néve Sociis vllus ad Augustinum pateret aditus diligentiùs quàm antea ipsius custodibus mandauit. Quare nobis nõ licuit, quamuis omni hac in re diligentia vteremur, optimi viri voluntati facere satis. Cùm ergo de confessione Sacerdoti facienda nullam sibi superesse spem animaduerteret,

adnicum, quod exstare sciebat remedium, (probè erat Christiana imbutus disciplina) vt de admissis à se peccatis valde doleret, confugiendum duxit; tempore ergo illo, quo in carcere fuit, partim de peccatis suis, non sine acerbo animi sensu & dolore, recogitauit, partim statas Christiano ritu preces, quibus Dei matris auxilium imploratur, recitauit, aut certè in opere aliquo pio se hac ratione exercuit, vt sine intermissione peccata sua defleret: Omni itaque studio præsentes molestias, impendentemque sibi mortem, animo magno, & prout Christiana religio præscribit, placidè perferre contendit, vt hac ratione omnes peccatorũ suorum maculæ prorsus eluerentur. Animo fuit dum in carcere detineretur excelso atque inuicto, adeò vt hoc nomine proceres gẽtiles, qui ipsum inuisebant, admiratione obstupescerent; neque alludere ex ipsius ore verbum exibat, quàm quod animæ spectaret salutem. Semper enim præ se ferebat, quo tenebatur desideriũ conueniendi Sacerdotem, vt confessione salutari animus peccatorum sordibus inquinatus abstergeretur.

Tandem capitis condemnati Augustinus, Gibunoscio, & Ancocugio, in iumentis strigosis insidentes deducti fuere per vias Ozacæ, ac postea in tribus carris collocati per Meacũ sunt vecti. Quæ res apud Laponios est imprimis ignominiosa, maximè si proceres, & in honore aliquando fuere constituti, qui eiusmodi ferre cogũtur ignominiam. Primus locus Gibunoscio, tanquam fœderis auctori & Principi, est tributus. Hunc proximè non longo interuallo sequebatur Ancocugio, postremus verò fuit Augustinus. Tubicen autem clara voce enunciabat hos tres propterea capitè damnatos ad mortem duci, quòd à Tẽza defecissent. Gentiles illi duo in supplicio Augustini socii, cùm essent animo perculso & abiecto, asperiusque a lictoribus tractarentur, visi sunt lessus sibi facere. Gemitibus certè & coloris mutatione magnum ex imminente morte se capere dolorem testabantur. At in Augustino idem fuit semper vultus, nihil ab eo toto hoc itinere est factum, quod non redoleret, qua ipse semper fuit præditus, animi magnitudinem. Hæc portò habitus oris & vultus Augustini à sociis suis dissimilitudo ab iis, qui lugubri hoc spectaculo interfuerunt, notata diligenter & obseruata fuit.

Cùm ad supplicii locum, qui est in vrbe Meacensi, capite damnati appropinquarent; Christianus à Sociis dedita opera summissus, quam potuit occultissimè, per medios stipatores ad Augustinum non sine difficultate penetrauit, & quæ in mandatis habebat diligenter, quantum temporis loci{que} patiebatur opportu-

nitas, exposuit: Socios nimirum, vt ipsum conuenirent omnẽ adhibuisse diligentiam, sed à milite, cui mandauerat Daifusama ne permitteret socium vllum cum ipso colloqui, quod maximè cupiebant perficere non potuisse. Cæterùm cùm ad viuendi peruenisse se videat finem omni studio conandum, vt quàm posset maximũ propter antea actæ vitæ peccata animo capiat dolorem, egit Augustinus per eundem internũcium Sociis gratias, quòd sui retinuissent memoriam, quodque præceptũ salutare, viáq; qua in cælũ itur, tã opportunè sibi ostenderent, iussitq; ipsis renunciare se damnũ hoc, q̃ fecerat ob negatam sibi facultatẽ expiandi peccata per sacramentũ pœnitentiæ, cõpensare pro viribus studuisse, patrum monitis & cõsiliis obtẽperãdo, (eadẽ enim Christianæ disciplinæ præcepta ab ipsis olim accepisse meminerat) q̃ nunc monerent vt faceret, se cùm in carcere detineretur, explere conarũ. Addidit præterea, proximis diebus, maximum sibi a Deo immissum de peccatis suis dolorem, cum certa spe consequendæ salutis, ac propterea non sine solatio lætum vita cedere.

Cùm procederẽt captiui, obuiã venerunt Bõzii, vt nescio quo superstitioso cultu eos expiarent, aut veriùs contaminarent. Hi cum barbaris cerẽmoniis tum se ipsi tum Gibunoscio & Ancocugio nefario scelere fœdarũt, ab Augustino verò sunt voce clara & grandi abire iussi, se cum ipsis (cũ Christianus esset) nullã habere cõmunitatẽ dixit; & in iis, quę ad eã, ad quã aspirabat, calchẽ vitã spectarent Societate nolle cõiungi: Verũ ipsorũ præstigias & fallacias a Dæmone malo excogitatas ad humani generis perniciem detestari. Quibus dictis, voce canora orationem dominicã recitare cœpit, manu tenens Rosarium. Hacq̃ ratione Bonzi cum dedecore & ignominia repulsam passi recesserunt.

Cùm ad ipsum supplicii locum esset peruentum, prodiit primarius Bonzius, qui domo sua pedem efferre nõ solet, nisi cùm principibus viris ex officio adesse cogitur, quibus carnificis manu vita adimitur. Is itaque aliis suæ sectę hominibus stipatus, pestiferis ritibus Gibunoscio & Ancocugio Plutoni deuouit, eisque librum, quem Gentiles sanctum stultè arbitrantur, osculandum dedisset, operam similem Augustino præbere volens, ipsum capiti librum illum, qui Numinis instar colebatur, imponere tentauit, ad quem Augustinus tanquam hominem nullo honore dignum, conuersus, Christiana cum seueritate, absque omni acerbitate, Apage, inquit, Christianus sum, quare mihi cum istis ineptiis nihil est negotii. Ac mox tabellam pictam, cuius frequenti aspectu recreabatur (fuerat hæc tabella Serenissimæ quondam Regi-

Lusitaniæ, Donnæ Catharinæ sororis Caroli V. Imperatoris, in qua conspiciebantur Christi Domini seruatoris nostri & sanctissimæ ipsius matris imagines) vtraque manu, non sine honoris erga rem sacram declaratione, ter capiti suo imposuit, Deo Creatori, animi sui commēdās salutē; ac postea sereno trāquilloq; vultu, vbi in cœlum oculos aliquādiu defixisset, ad tabellā aspectū retulit, collumque carnifici secandum præbuit, quod ipse trino ictu perfecit, cùm Augustinus flexis genibus sanctissima nomina IESVS & MARIA inclamaret.

Cadauer in veste serica inuolutum, ad domicilium nostrum Meacense allatum, cū iis, quibus sancta Romana Ecclesia vtitur ceremoniis, non sine lachrymis, sepultura affecimus, pro ipsius verò anima, omnibus in quibus Socii residēt locis, factum est sacrosanctū Missæ sacrificium. Insuerat Augustinus in serica illa veste, qua postea tectum fuit ipsius cadauer, litteras ad Donnā Iustā conjugem suam & ad filios, quarum partē hîc adscribere ab instituto meo non alienum judicaui. Litteris, inquit, explicari nō potest doloris, quē ob inopinatū hunc cepi casum, magnitudo: nam lachrymarū vim magnā profudi, angores cruciatusq; quos in hac vita mortali sustinere potui maximos sum his diebus perpessus, & nunc patior, adeò vt mihi videar eas scelerum meorum luere pœnas, quæ in purgatorio suscipiendæ erant. Et cùm exploratum habeam, peccata mea in has me adduxisse miserias, a singulari DEI erga me benevolentia profecta existimo, quæ mihi acciderūt aduersa, ac propterea ipsi hoc nomine immortales gratias ago. Ad extremū, quod est maximi momenti, curate vt in posterum omni studio & animi contentione Deo seruiatis. In hoc enim mundo, cuius res omnes sunt instabiles, nihil reperitur diuturnū. Hactenus ex epistola Augustini, qui tēpestiuè prospexit, vt in vxoris suæ manus veniret. Nā fidū amicū præmonuerat, vt cū corpus sepulchro condendū esset, in veste, qua tegebatur, epistola quæreretur.

Hic fuit finis & mors Augustini, qui natura vir fuit excelsus, altus & fortis, reique militaris scientissimus, vnde factum, vt in eam honoris & dignitatis ascēderit sedem, vt inter Scimi proceres numeraretur, magnosq; eidem Taicosama habuerit honores, cuius opera in maximis rebus erat vsus, nā eū cognoscebat, cū in omnibus vitæ partibus honestum atque integrum, tum plenum officii, omnium virtutum, & in primis fidei conseruandæ studiosum. Fuit præterea vir singulari clemētia & misericordia, pauperum fautor summus & adjutor, quorum miserias sua liberalitate sæpissimè leuauit. Et cùm apud Nobilitatem Iaponiensem inueteratit per-

nicioſus ille Reipublicæ mos, vt herus quacunque de cauſa ſuos ſeruos ſuos impunè occidere poſſit, noluit Auguſtinus (tàta enim fuit morum ipſi manſuetudo ac facilitas) vel ipſis qui mortem erant promeriti vitam eripere. Immo legem cõdidit, ne vllus magiſtratus illorum, in quos imperium habuit, hominem quibuſcunque ſcelerum ſordibus turpificatum antea morte multaret, quam tres viri probi, ad hunc finem iudices conſtituti, rei cauſam diligenter perpendiſſent, eumque morte dignum iudicaſſent. Idẽ facerent alii nobiles, qui in ſua erant clientela, ſummopere cõtendit. Sciebat quippe Chriſtianam Religionem hoc poſtulare, vt in eiuſmodi cauſis moderatio ſumma adhiberetur. In iis vero rebus, quæ ad animi ſalutem pertinent, quamuis grauiſſimis curis & maximis bellicis implicatus, ſingularẽ omni tẽpore adhibuit diligentiam, maximè verò (vt paulo antè diximus) cùm ſuum è vita hac calamitoſa appropinquare diſceſſum certò ſciret, cuius rei teſtes laudabo duos ephebos honoratos Daifuſamæ, qui paucis ante Auguſtini mortẽ diebus Chriſtiana ſuſceperant ſacra. Hi cùm ſecum diligenter perpenderent, quantam Auguſtinus prouiſionem animi & præparationem adhibuiſſet, vt animam ſuam à peccatorum ſordibus vacuam atq; puram Deo ſiſteret, optarunt & colla ſcindi ſua, modò exploratum haberent, ſe virtutibus æquè ac ſuit Auguſtinus paratos inſtructoſque ad mortem peruenturos.

In eam ergo ſpem, non ſine cauſa, ſumus ingreſſi, præpotentem Deum, qui hanc Auguſtino mẽtem dedit, vt commiſſa a le peccata valde doleret, damna quæ ob negatam facultatẽ conuenientem ſacerdotem facere eſt coactus, gratiæ ſuæ cumulum ipſi impartiendo abundè reſarſiſſe: ac nunc in cælis, laborum in hac vita profligionis Chriſtianæ propagatione ſuſceptorum mercedẽ tribuiſſe, & pro honoribus incertis & caducis, (quibus Iaponii Monarchæ de ſe bene meritos augere ſolent) ad eũ euexiſſe inter cælites dignitatis gradum, quem mortalium nemo, non dicam explicare, ſed nec animo complecti poterit.

Auguſtini mors tragœdiæ finem non fecit: Paucis ſiquidẽ poſtea diebus, ipſius filius & hæres ſummæ expectationis puer, annos natus duodecim, poſt acceptam a Morindono fidem publicam, vnum ex ipſius Regnis, quod eſt Firoſcimæ finitimum, cũ aliquot famulis Chriſtianis migrauit: at circumuentus, &, vt apertius dicam, proditus, quaſi in tuto collocandus, ab eo in quo erat loco cum honorario puero & famulo vno Ozacam abductus eſt, vbi tunc erat Morindono, qui innocenti puero caput, quam poterat fieri occultiſſimè, præcidi iuſſit, quod cùm Daifuſamæ offerretur,

tantum

tantum abest ipsum hoc admisisse munus, vt verbis acerbis sibi vehementer displicere tam scelestum ac nefariũ facinus sit testatus, eiusq; auctores pœnam sceleris immanitati debitam perpeti debere. Quorespõso facinorosi, qui munus attulerant, perterriti, orationis suæ filũ mutarunt, dicẽtes Morindono in suis terris deprehendisse puerum, & ex fuga, in quam se cõjecerat captum duxisse Ozacam, vt viuum ipsius excellitati sisteret. Cũ verò sibi vẽtrem scidisset, caput exhibendum principi suo judicasse. Fuit ergo tunc temporis Daifusamæ persuasum; puerũ sibi manus attulisse. Quare nullas ampliùs minas in crudeles illos innocentis pueri carnifices jactare perrexit. Cæterũ tẽporis progressus veridicam mortis causam patefecit. Et sanè principe viro, cuiusmodi est Morindono, remplanè indignã judicarũt omnes, ad quos sceleris notitia peruenit, summa innocentia & integritate puerum, post datam fidem publicam, vita expellere.

Quod nos in hoc grauissimo casu consolatur, est optima, quã in ipso fuisse nouimus, indoles, ac diligens ad mortẽ præparatio, vt ex sermone cognouimus, quem cum socio sacris non initiato, paulo antequã moreretur, habuit. Profectus erat Socius Firoscima ad locum in quo captiuus detinebatur, vt eum inuiseret, cùm autem suspicaretur, non in locum tutiorem, vt homines versuti & callidi passim prædicabant, verùm ad certissimam mortem eum abduci ab Administris & satellitibus Mirandono, cœpit ei animos addere, cõsolationẽq; adhibere. At puer animo libero, & majore, quã postulabat ipsius pueilis ætas, consolatorem est adhortatus suum, ne sua de causa solicitudine afficeretur, se namq; bene de clementia diuina sperare, mortemq; non timere; maximè cùm peccati sordes paucis antea diebus pœnitentiæ sacramento eluissent; seque maximè optare in terris mortẽ patienter subire, vt parentis sui, quem in cœlo esse sibi persuadebat, in æterna gloria cõrubernalis fieret.

Hæc sunt quæ hoc tẽpore cùm de Societate nostra, tũ de vniuersis Christianis, qui in Iaponia sunt, scribẽda occurrũt. Reliquũ est, vt R. P. V. nobis suam sanctam impertiatur benedictionem; ipsius porrò sanctis sacrificiis & orationibus nos omnes cõmendatos cupimus. Nangasachi, 25 Februarii, CIↃ. IↃC. L.

R. P. V.

Indignus in Christo filius,

VALENTINVS CARVAGLIO.

ILLVSTRI DOMINO DE GERPONVILLE.

MVLTA sunt Illust. Domine, quæ me vt litteras has Iaponias, quas ex Italo in Latinum verti, ad te mitterem impulerunt, quæ nunc commemorandi non est locus: Cerè incredibilis tua erga me beneuolētia maius aliquod illustriusq; meæ erga te obseruantiæ postulabat argumentum. Verùm cùm hoc tempore nihil haberem, quod studium, quo teneor tibi obsequēdi satis declarare posset, existimaui ab officio non alienum meo, annuas has Iaponias tecum communicare. Tu namque cùm sis à lingua cùm latina tum Italainstructus, & non vulgari rerum multarum scientia præditus, an sim rectè interpretis officio functus, optimè iudicabis; & quæ his in litteris commemorantur, si quam falsa non aspernaberis, cùm ipsarum scriptor vir sit probus, claro apud Italos loco natus, & Societatis qui in Iaponia Verbi Dei sementem faciunt, præpotens. Tu præterea, qui Regiones, quæ ad Orientem Solem sunt positæ peragrasti, & Iudæam, pietatis quondam domicilium, nunc verò Turcarum tyrannide op-

pres-

pissam, oculis lustrasti, variarúmq; gentium etiam barbararum mores diligenter perspexisti, causidicorum illorum facilè reprimes temeritatem, qui in Societatis nomen turpiter malevoli, lubenter Iaponiam omnem deletam cuperent, modò Sociis incommodarent: Sed stultitiæ suæ pœnas tandem magno suo malo pendent, ac, si vera sunt, quæ dicuntur, iam miseros homunciones infamiæ suæ pudet. Nam cùm hoc maximè nomine facere nobis inuidiam apud omnes cogitassent, quòd Academia Turnonia, quam Societas administrat, auditorum mille quingentorum numero floreret; Lutetia verò, quondam bonarum artium magistra, non amplius quàm octingentos numeraret, Sociorum laborem & industriam ingratis laudarunt. Cur tam pauci Lutetiæ discipuli, & adeò frequentes Turnoni? An porrò humanioris litteraturæ sunt ignari, (quod audacter affirmarunt hi boni causidici) qui ex Sociis iuuentutem ad humanitatem informant, solitudo illa Academiæ Parisiensis neminem dubitare sinit. Sed & hos Sociorum inuidos obtrectatoresq; monitos cupio, vt eruditionis suæ nobis specimen dent, seque Antiquitatis Scriptorúmque veterum litteratè peritos reapse doceant: quod si facere non possunt, desinant maledicere, Societatísque nostræ pro CHRISTI Ecclesia susceptos labores vituperare. Tu verò Illustrissime Domine, qui accuratè illum Caluini Ministrum (cuius nomini parco) erudito sanè scripto refutasti, & frequenter

quenter Caluinianorum captiones discutere consueuisti, fauebis, vt spero, Socius, qui in vestra Germannia Scholas dicuntur propediem habituri, meq; quoad vixero, nominis tui obseruantissimum habebis. Vale.

Ex Collegio Societatis IESV Antuerpiæ, Anno Domini CIↃ. IↃC. IIII.

Obsequentissimus in Christo
seruus,

IOANNES HAYS.

FRAN-

FRANCISCVS PASIVS, SOCIETATIS IESV IN IAPONIA PROVINCIALIS, ADMODVM R^do. PATRI CLAVDIO AQVAVIVA EIVSDEM SOCIETATIS PRÆPOSITO GENERALI.

Admodum Reuerende in Christo Pater.

PAX CHRISTI.

EX annuis litteris, earumque Corollario Februario mense huius anni CIↃ. IↃC. I. scripto, cognouit Reuerenda P. vestra rerum, quæ ad illud vsque tempus in Iaponia acciderunt, commutationem, periculaque & incommoda, quæ nõ sine magna rei Christianæ his in locis jactura subiuimes; Deiq; præterea immortalis erga nos clementiam, quæ post acrem castigationem, sensim nobis pacem restituere conatusque nostros fortunare non desistit. A scripto Corollario ad hunc vsque diem vix interceſſerũt menses septem, & nihilominus scribendi quæ nunc offertur occasio negligenda non est. Ex Cina nulla hoc anno in Iaponiam peruenit nauis, quare Martio (qui annuarum scriptioni dictus est mensis) neminem reperiemus, qui hinc in Cinam proficiscatur. Nunc verò Lusitani, qui Manila huc venerunt, & Macao tendunt, propediem conscendere cogitant nauiculam: breuiter ergo scribam (propter nimiam vectorum festinationem, qui abitum maturant, exiguum ad scribendum mihi datur spacium) non perfectas annuas, (quod magni esset laboris) sed rerum præcipuarum summam. Vbi ergo de rerum Iapontensium statu vniuersè pauca scripsero, nostri instituti quæ sunt propria, & ad Christianos spectant, exponere aggrediar.

Iapponiensis imperium potitur Daifusama, qui post reportatã de Gubernatoribus victoriam, suam in Iaponios omnes domina-

tio-

tionem augere non cessat, hostes prælio victos variis multisq; pœnis, fautoribus verò suis & adjutoribus præmia dedit amplissima. Et quanquam verbo omnia non suo, verùm nomine filii Taicosamæ (cui nomen est Findeorizama, aut Fireizama) quem honore habet, facere videatur; non aliter tamen potestatem gerit, quàm si Iaponiorum omnium summus esset dominus. quare Canguettaso, postquam diu multumque de conditionibus pacis egisset, proximo superiori Augusto, ab vltimis Iaponis, quæ ad Solem orientem sunt Regnis, Meacum venit, vt sein Daifusamæ potestatem traderet. Rex verò siue Gracata Regni Sassumæ, quod est ad Solem occidentem positum, cum eodem propediem pacem facturus putatur. Pacatam ergo omnè habebimus Iaponiam, Daifusamæque magis quàm fuerat Taicosamæ imperio obsequentem.

Quod ad Societatem nostram attinet, in Iapponia sunt sexcentum & septem, cum ducentis & quinquaginta alumnis, qui passim Dogichi appellantur, in quibus non numeramus eos, qui Seminaria & alia Societatis domicilia incolunt, vt neque socios viginti, ex quibus septemdecim in literarum studia incumbunt ad Collegium Macao missos, & alios, qui idem Collegiū incolunt & qui in Cina verbi Dei sementem faciunt; cùm nihilominus hujus Iaponiensis sint prouinciæ, immo eos non numero, qui Augusto mense hîc exspectabātur, de quibus nihil certi scimus, cùm nemo ex Cina ad nos hoc anno venerit.

Socii porrò omnes, qui in hac sunt prouincia, tanquam germani Societatis filii, quæ nostri instituti ratio postulat officia & munera, cum eo, quem infrà explicabo fructu, exequi non intermiserunt. Sic verò in aliorum procurāda salute se occupārunt, vt suæ non immemores fuerint, nam & vota, Societatis more, statis temporibus renouarunt, domesticisque exhortationibus, & rerum cælestiū meditatione ex præscripto libelli B.P.N. Ignatii ad vnum omnes, magnā ad omnem virtutem sibi adjumenta comparārunt: maximè verò in ipsis auxit virtutis studium, non parum rum mensium terror, quem communis Reip. calamitas omnibus injecerat. Ad solius ergo Dei præsidium confugiebāt, occupationum quemultitudine & varietate se distrahi non sunt passi, rum cælestium cogitatione, ad quam inuitabant, quæ ante oculos obuersabantur pericula.

Rei Christianæ non idem semper fuit status, (quod ex iis, quæ infrà scripturus, perspicuum erit) cùm de summa Reipub. nis sæpius actum sit non sine magno Sociorum mœrore: interdum nam

namque sensibus angebantur, magnoque non iniuriâ timore afficiebantur, cùm viderent (vt multi existimabant) Christianæ Religionis apud Iaponios interitum appropinquare, cui malo occurrit Deus, cujus beneficio pace nunc fruimur, deq; fide Christiana passim optima habetur opinio, resque nostræ majorē quā antea sunt hoc anno cōsecutæ stabilitatē. In summa autē rerum omniū cōfusione creuit Iaponiensis ecclesia, accessione amplius quatuor milliū, in quibus sūt viri honorati Sed vt hęc omnia clarius intelligantur, ordiar a narratione difficultatum, quas Dei præsidio exhorbuimus.

Post Augustino Tzunocàm indono caput cervicibus abscissum, Christianāq; rē iis, quæ ipsi paruerant, locis vastatā, voluit Daifusama Don Protasium Arimæ, & Don Sanciū Omuræ Regulos, bellum facere Sassumæ in exercitu, cui præerat Scimandono gubernator vrbis Nangasachi, idolorū cultor, qui cùm à Christianis abhorreret sacris, nostris in Euangelio propagando laboribus audacter obsistebat. Quare principes hi viri difficulter sanè hominis se imperio submiserunt: præuiderant quippe sē multis magnisq; difficultatibus affligēdos, nos verò omnes hoc Daifusamæ mandatū Christianis proceribus datū magno timore perculit, timorēq; nostrū non fuisse inanē experiētia docuit. Bello huic postquam Daifusama finē fecisset, viri principes ad Regiam abierunt. Scimandono, qui magna apud Daifusamam erat in gratia (nam in bello, quod cum Gubernatoribus est feliciter gestum, pro eo stetit) Omuram Don Sancii patrimonium, quasi susceptorum laborum mercedem ab eo impetrauit. quę res ipsi percommodè cecidit, cùm Omura sit vrbi Nangasachi, vbi imperat Scimandono, vicina: Don Sancio verò, patrimonii sui loco data est insula nomine Amacusa. Tanta est Scimandono in hoc negotio conficiendo solertia vsus, tantaque efficacitate, vt à Daifusama quod maximè cupiebat obtinuerit, adeò vt totius rei cōfectionem, præter Principis diploma, quod intra paucos dies dandum erat, retardaret nihil. factum est diuinitus, vt quo tempore hæc gererentur, in Regia esset P. Ioannes Rodrighez, qui mox ac facti hujus est notitiam consecutus, Arimandono & Omurādono certiores fecit: hi porrò, qui non tantùm cognatione (sunt enim consobrini) verùm & amicitia inter se coniūctissimi sunt, magno sunt animo aggressi adrem omnium judicio arduam, quamque complures negarūt ad exitum posse perduci. Cæterùm omnes ingenii neruos contendendos judicarunt, vt Daifusama sententiam de Omura donanda Scimandono mutaret. Animaduertebant quippe commune

mune vtrique imminere periculum; nam si Omura in hominis Idololatræ potestatem veniisset: coactus fuisset Protasius de possessione Arimæ discedere. In quanto autem fuerint mœrore incolæ Omuræ, postquam de mutatione Domini rumor increbuerat, non est quod scripto committam; cùm Omurensis Ecclesiæ sit omnium; quæ hoc tempore in Iaponia sunt, antiquissima; & si Regulus patrimonium deserere suum coactus fuisset, Nobilitas omnis, ex legum Iapponiensium præscripto, cum hero ex patrio solo ad incognitas sibi terras commigrasset; quare plebei homines, qui Christo Domino nomina dederunt, à nobilibus deserti; non satis contra Idololatrarum furores tuti permansissent. Nostris verò, qui Nangasachi degunt, res hæc incommodè euenisset; nam Scimandono familiaribus suis Idololatris dedisset agros & oppida, quæ circa vrbem Nangasachi sunt; in quibus hoc tempore degunt Christiani. Ea sunt proceres illi duo in hoc negotio cum Daifusama tractando prudentia vsi; (maximè Don Protasius, qui vir est natura peracutus & prudens, multosque in Regia amicos habet) vt intra trimestre spatium, res, quem optabamus exitum consecuta sit. Perpendit equidem Daifusama, rationum à Regulis Christianis sibi propositarum pondera, & simul incommoda quæ ex alterius patrimonii donatione oriebantur, adeò vt non tantùm Omuræ patritam & auitam possessionem confirmarit Don Sancio, verùm & vtrumque principem ab imperio ipsius Scimandono exemerit; atque in militia non aliud quam Regium sequerentur signum constituerit. Honoresque præterea quos in Regia antea habuerant auxit, Protasiique filium natu maximum, & Don Sancii fratrem, in familiarium suorum numerum cooptauit. Insula porrò Amacusa data est Scimandono, qui ira percitus, apertas cùm Arimandono & Omurandono simultates susceptit: Et cùm Omuræ, de cujus possessione certus putabatur, spes eum frustrata esset, aliam est ingressus viam vlciscendi injuriam, quam sibi à duobus Regulis illatam putauit; siquidè hoc nomine fuit infensus, quòd conatibus obstitissent suis, magnoque à Daifusama honore affecti essent: quare nò tantùm ipsos, verùm & Christianos omnes funditus perdere cõstituerat. Res autem eo, quem nunc exponam, modo gesta est.

Daifusama animo planè infesto Augustini Tzunicamindono (qui fœderatorum, quos in bello succubuisse alias scripsimus, fuit propè princeps) memoriam persequebatur. Sæpius autem, rebus post prælium pacatis, Augustinique supplicium, injuriam

Injuriam sibi ab eo illatam conquestus, cùm hominis amicitiam vehementer expetiisset, quam neptis suæ nuptiis cum eius filio stabilire promiserat. Inter familiares Daifusamæ non deerant, qui ipsum iracundia ardentem inflammare, & in Christianos omnes, Augustini causa, concitare non cessabant; hinc factum, vt acerbè & aspere in Christianum nomen fidemque sit locutus. Immo post familiares cum P. Organtino sermones, diplomaque liberaliter nobis datum, quo Societati est facta potestas Meaci, Ozacæ, & Nangasachi, sedes & domicilia collocandi, inueteratum, quod in ipsius animo contra Augustinum erat inclusum odium plerumque erumpebat; & inter alia, de quibus ipsum accusabat, erat contemptus Deorum Cami & Fotochi, juriſquejurandi & fidei, quam sibi olim de amicitia conseruanda dederat, neglectio, quæ omnia non aliunde quàm à Christiana religione profecta affirmabat: quare, summa, inquit, ratione prospexit Taicosama, ne Christiana lex, quę Iaponiæ tranquillitati repugnat, inter Iaponios vllo vnquam tempore firmas obtineret sedes. Cætetùm Taicosamæ socordiam incusabat, qui iussis suis omnes obtemperare non coëgerat, nam ex magnatibus aliqui contra Principis edictum, vt clientes sui fierent Christiani, pessimo, inquit, exemplo peccerunt: qui propterea insignem temeritatis suæ pœnam luere deberent. Adjecit præterea se omnino constituisse illud Taicosamæ edictum renouare, ac propterea curaturum, vt Nangasachi tantùm, quod permiserat Taicosama, liceret cùm Patribus, Lusitanorum, qui ibi negociabantur, rebus vt satisfieret; tùm aliis Christianis commorari: eos verò qui alias in Iaponia incolunt terras, si in cruces agi nollent, paternas repetere sedes debere; Proceres verò Iaponios, qui contra hoc edictum aliquid tentare auderent, in perduellibus numeraturum, & tanquam Reipublicæ hostes, justis pœnis coërciturum. Hæc Daifusamæ acerba oratio, breui temporis spacio, per varias regiones disseminata, magnum Principibus Christianis timorem injecit, qui item omnem ad R. Patrem Visitatorem Societatis perscripserunt. Non solùm Christiani proceres erant timore perculsi, sed & alii, qui Christo nomina non dederant, nobis bene, quod antea consueuerant, facere (tantus eos ex Daifusamæ verbis terror occupauerat) reformidabant. Christiani omnes, qui in Iapponia sunt, metu perterriti, maiore quàm antea se calamitate affligendos conjiciebant: Quare magna omnium consensione,

ad

ad Dei immortalis opem confugimus, quem sacrosancto Missæ sacrificio voluntariisque pœnis placare tentauimus, quo nobis impendentem ærumnam auerteret. Non cessabat interim Scimandono, datam rei suæ bene gerendæ occasionem non prætermittens: nam apud Daifusamam, de Christiana suscepta religione Don Protasium & Don Sãcium postulauit: deque Patrum, quos alebant, patrocinio, proque sua libidine & alia commemorauit, quæ Taicosamæ edicto repugnabant, maximè de templis, ad quæ Christiani palam conueniebant, vt Christiano ritu Deum colerent; quibus præter modum irritatus Daifusama, præsentibus aliquot proceribus, in quibus erat Scimandono, quærelam illam de neglecto Taicosamæ contra Christianos edicto repetiit, certò sibi constare dicens principes aliquos in ipsorum terris, maximè in Arima & Omura, templa ad Christianorum vsum habere, patresque fouere, propterea non esse amplius differendam templorum omnium, quæ Christiani extra vrbem Nangasachi habent, euersionem: Scimandono verò, ad quem conuerterat aspectum, vt hoc suum mandatum quam diligentissimè exhauriretur, imperauit. Hic autem dedit continuò ad P. Visitatorem litteras arrogantiæ plenas, quibus commemorabat, qua ratione ipsum sæpius amicè monuisset, vt curaret Patres omnes, qui in Saponia erant, (quod Taicosamæ edicto imperabatur) se Nangasachiu recipere: Verùm cùm hactenus amici monentis consilium neglexisset, nullum hoc tempore ad tergiuersandum contra Daifusamam superesse locum, qui Taicosamæ edictum renouauit; Nulla ergo interposita mora: pro ea quam à Daifusama acceperat potestate, Patri Visitatori præcepit, vt Patres omnes in portu Nangasachi contineret.

Cùm hæc fierent, Deo sic volente, in Regia erant Don Protasius & Don Sancius, qui mox atque intellexerunt Scimandono fuisse impositum onus disturbandi Christianorum templa, vehementer sunt commoti. Animaduertebant quippe viri prudentes, rem hanc omnem, magna Christiani nominis ignominia abhorsite suo peragendam, seque non modò honoris & fortunarum iacturam facturos, verùm & de vita periclitari, cùm in templorum ruina Idololatrarum furor consistere nõ posset. Postquam hi duo Christiani principes se collegissent, magno ac forti animo, vt quum illud Daifusamæ contra Christianos præscriptum mutarentur, omnia tentare constituerunt, aut certè in re tam præclara vitam amittere. Ergo ex amicis suis intimis certos quosdam misit Don Protasius vir magnus & excelsus, (cui Deus tempore hoc pe-

riculoſ-

riculoso maiores quàm antea vnquam animos dederat) ad Daifusamam, qui renunciaret cùm se tum Don Sancium à prima infantia in Christiana, ad parentum imitationem, fuisse disciplina imbutos, clientesque suos omnes; antequam Taicosamæ edictum suum promulgaret, ad Christianam se adjunxisse religionẽ, quam nulla poterant ratione deserere; quare nihil sibi in hac vita accidere potuisse magis acerbum, quam quòd hosti suo Scimandono data esset cura disturbandi Christianorum templa, maximè quæ sunt Arimæ & Omuræ, quod si reipsa perficiatur, vtrumque debere infamiam & ignominiam perpetuam perferre, satiusque esse à Daifusama necari, quàm in sempiternum nullo suo peccato dedecus incurrere. Quia verò necessaria erat magna inter Christianos animorum conjunctio, vt tempore opportuno hæc cũ Daifusama tractarentur, maximè quòd spes nulla esset ipsum mutaturum sententiam, nam in corona principum virũm negociũ hoc Scimandono diligenter cõmendauerat, & ipse Scimandono putabatur magnam (propter odium, quo Christianos persequebatur) celeritatem adhibiturus, vt heri sui mandatum exequeretur; ad P. Visitatorem scripserunt Don Protasius & Don Sancius de iis, quæ in Regia agebantur, Reuerendissimumque Episcopum monuerunt: postquam Daifusama templa Christianorum euertere statuisset, fore satius vt suo præcepto hoc fieret, quàm imperante Scimandono, qui cùm Christiani nominis esset hostis, hostiliter omnia, magno rerum Christianarum contemptu, non sine Christianorum hominum iniuria, vt aliàs est factum, perficere conaretur. Quòd si ipsi Christiani, qui Arimam & Omuram incolant, hunc laborem susciperent, omnia sine tumultu aliisque incommodis perfici posse; & templa aliqua in eam redigenda formam, vt ab iis, qui ad Christiana sacra non admittuntur, priuatorum hominum domus existimarentur. Præterea Scimandono tẽplorum numerum ignoraturum, nullamque ei ampliùs supperituram occasionem concitandi in Christianos Daifusamæ odium. Hæ litteræ magna cum celeritate sunt missæ, quarum lectio effecit, vt Christiani omnes se lachrymis & tristitiæ darent, nam majores, quàm antea vnquam extiterant, sibi imminere procellas cum tei Christianæ vastitate arbitrabantur. Tristis hæc fama, quę breui temporis spacio Christianorum omnium, qui in Iaponia sunt, domicilia peragrauerat, major fuit re ipsa, quare plangore & lamentatione lugubri omnia apud Arimenses maximè & Omurenses complebantur. Dictus est certus dies templorum euersioni, & nostri, qui variis in locis rem Christianam tra-

ctabant, hac de re certiores sunt facti. Immo Reguli Christian terrarum suarum gubernatoribus mandauerant, vt curarent omne hoc negocium sine tumultu & vllius iniuria transigi: Sed Deus, qui seruos suos omni subsidio humano destitutos non deser huic tanto malo prospexit: nam tribus aut quatuor diebus, pos promulgatum de euertendis templis edictum, qui Christianorum patrocinium susceperant, nacti sunt tempus maxime opportunum colloquendi cum Daifusama. Admirabilitatem sane apud Iaponios omnes fecit præsens illorum animus, qui contra Japonium morem rem tantam aggredi tentarunt, mirumque præterea fuit, Daifusamam ipsorum orationi aures dedisse suas, adeò vt ab ipsis inductus & sententiam de templis demoliendis mutarit, præscriptumque hac de re suum antiquarit. Mox enim atque intellexit Arimandono & Omurandono vehementer loge re templorum euersionem, ipsorum misericordia commotus, an sic se res haberet quæsiuit, nimirum duobus his procerib edictum de templis disturbandis magnum commouisse dolorem Cui responsum fuit, non minorem commouisse, quàm si ips fuisset adimenda vita. Gratúmne, inquit idem Daifusama, ipsi foret Christiano viuere modo, & in ipsorum terris templa retinere? Responsum, fore gratissimum; cùm vterque maximi esset beneficii loco habiturus hanc, quam magnopere expectabant, viuendi libertatem. Et propterea ipsis abundè pro omnibus, quos Daifusamæ caussa susceperant, laboribus & periculis hac na re satisfieri posse, magis quàm si ab eo amplissimum totius Iaponiæ Regnum acciperent. Quibus auditis, meis verbis, inquit Daifusama, eis renunciate, me ipsis facere potestatem habere viuendi cum clientibus ad præscriptum legis, cui se astrinxerunt, & quæ volunt in terris quibus imperant templa retinendi. Impetrato hoc optato, Christianorum principum oratores, omni festinatione ad Don Protasium properarunt, qui ptatissimo nuncio incredibiliter delectatus, cum omni famil quas potuit maximas pro singulari beneficio, immortali Deo gratias egit, nullaque interposita mora, cursores duos ablegauit vnum ad P. Visitatorem, & alterum ad terrarum suarum gubernatores, qui magnis itineribus, septem aut octo dierum spacio (ipsis fuerat Don Protasius exilium minatus, si ante templorum disturbationem Arimam non peruenissent) iter absolutum quindecim confecerunt. Vt verò illustriori esset hac in re diuina prouidentia, ea ipsa die, quam Christiani templorum euersioni dixerant, venerunt nuncii; Immo cùm mat-

tiudinis esset concursus, quæ tectum templi Arimensis disturbare cœperat, ecce præter omnium exspectationem adsunt, qui hilaro & læto vultu Christianos à tristitia ad hilaritatem deduxerunt. Apertè etenim palamque optatissimum protulerunt nuncium, qui repentè per vniuersum territorium Arimæ peruasit, & hinc factum; vt templa omnia Arimæ sarta tecta permanserint. At Omuræ, ad quam vrbem tardiùs peruenit nuncius, templa quatuor sunt euersa. Christianorum ex agris & vicis magni sunt facti concursus ad templa, vt Deo pro tam inopinato bono gratias agerent, nobisque præcipuè congratulati sunt omnes, quòd illuxisset dies ille, quo templa Deo dicata ab impendente ruinæ periculo libera euasissent. Tanta videre licebat Christianos gestientes lætitia, vt de potestate exisse putarentur, tantamque lachrymarum vim eo die præ gaudio iidem profuderunt, quantam antea, cùm in mœrore propter imminentem templorum euersionem iacerent. Cùm Don Protasius & Don Sancius gratias Daifusamæ agerent, facultatemque in patriam redeundi peterent, securos ipsos reddidit; quodque antea ipsorum oratoribus promiserat, liberalitet confirmauit, & cum bona gratia vtrumque ad patriam redire permisit.

Sedata vix fuit hæc, quam commemoraui, tempestas, cùm aliam magnam & turbulentam nobis excitarit Scimandono, cui mandauerat Daifusama, vt à Lusitanis, quorum nauis erat in portu Nangasachi, nescio quam rem emeret, & P. Ioannis Rodrichez interpretis Domini de Tenza, in iis quæ cum Lusitanis habentur negociis, opera vteretur. At Scimandono ex familiaribus suis vnum Nangasachum misit, qui res viles, maiore, quam alii Iaponii, precio, neglectoque P. Rodrichez consilio coëmit. Cùm videret Daifusama emptorem à Lusitanis mercatoribus circumuentum, fucosæ namque erant merces, pro quibus magnum fuit persolutum precium, immo & iustum earum pondus desiderabatur, iracundia præter modum efferbuit: quod animaduertens negociator ille familiaris, Scimandono, vt se excusaret, in alios culpam suæ noncurantiæ transtulit, quare cùm in Socios tum in Lusitanos mercatores, quasi Domini de Tenza contemptores, res tantùm suas curarent, est non pauca malicioſè locutus: quæ omnia nouis calumniis cumulauit Scimandono, vt acerbum in nos Daifusamę odium concitaret. De integro ergo negauit Daifusama se nobis facturum potestatem consistendi in

Iaponia, maximè quòd ipsius mandata contemneremus. Cæterùm adiecit se indagaturum, qua ratione totum hoc negocium transactum fuerit, quod si Patrum aut Lusitanorum aliqua fuerit culpa, eos erroris sui meritas daturos sibi pœnas. Facilè erat perspicere, quid in hac negociatione verum fuerit, nam Ethnici aliquot amici nostri testati sunt, omnem culpam in Scimandono rerumque ipsius transactore residere, quod testimonium confirmarunt alii à Daifusamæ inquisitoribus iussi de re hac ad veritatem loqui: quod postquam intellexit Daifusama, P. Ioannem Rodrichez accersit, cui inter alia sibi esse abunde de moribus Sociorum satisfactum dixit, quibus in posterum tanquam fidelibus amicis confidere statuerat. Nolleque Scimandono implicare negociis siue Patrum, siue nauis Lusitanæ: quare edicto sanxit, vt ex Lusitani, tum Patres, in suis rebus non alteri quàm sibi parerent. Hinc factum vt rei veritas omnibus, qui in Regia erant, perspecta esset, virique principes singulari modestia P. Ioannis Rodrichez permoti, omnẽ suam nobis, vbi occasio fuerit data, posthac sunt operam; placuit siquidem vehementer omnibus, Patrum nostri factũ, qui sic à culpa cùm socios tũ Lusitanos exemit, vt ex Iaponiis redarguerit neminem, hoc namque sibi proposuerat is suosque tueri, neminem verò verbis suis lædere.

Hoc & id genus aliis perperam factis imminuta est opinio, quam Daifusama de virtute Scimandono habuit, qui ex Regia ad possessionem insulæ Amacusæ animo abiecto abiit: Cæterum antea quàm iter ingrederetur, litteras ad P. Visitatorẽ dedit, quibus rationem huius, quod nunc recitaui, facti, tum aliarum, quæ antea contigerunt, rerum, conatus est reddere. Visus est non obscurè nostram expetere amicitiam, nam in posterum recepisse se sociis concordia fore conjunctissimum. Non dubium est, quin amor amittendi rectionem vrbis Nangasachi impulerit Scimandono in hanc sententiam, ipsius quippe rationibus, velim ne Patrum & Lusitanorum amicitiam ignorare non potuit. P. Visitator ad has litteras benignè respondit, se lubenter ipsius amplecti animum, proque ea, quam Sociis promisit benevolentia gratias agere, & ne occasio monendi hominem amitteretur, adiecit certa capita, in quibus Scimandono non modò Socius, verùm Euangelio infensè aduersatus, piis nostrorum conatibus plurimum obstiterat, adeò vt meritò nostri se ipsius amicitiæ non debuerunt credere, aut ab eo commodum aliquod exspectare, cum antea recepisset se nobis fore amicum, & nihilominus reipsa nihil intentatum reliquerit, vt bonam, quam plerique omnes de

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

nobis imbiberant, opinionem deponerent, immo contra ius fasque nos apud Daifusamam accusauit, adeò vt nobis interitum & exitium adferre conatus fuerit. Hæc paterna obiurgatio non fuit Scimandono omnino ingrata ; Rescripsit ergo ad singula capita litterarum P. Visitatoris, quo potuit meliori se modo excusans, epistolam concluſit, spe redintegrandi , vbi Nangasachum redisset, stabilem cum Patribus amicitiam, recipiebat quippe se cumulatè omnibus satisfacturum. Postquam ergo in possessionem terrarum Amacusæ veniſſet, in quibus numerantur aliæ Scichi, Congiura, Oiano, & Summoto, perspexisſetque has insulas à Christianis incoli, qui pacem inter se, nisi adfuerint Patres, diuturnam non erant habituri; Nangasachum rediit, vbi magno astu in eam sententiam nostros inducere tentauit, vt a se peterent, cum Christianis Insularum illarum incolis commorandi potestatem: nam hac ratione quam voluisſet legem & conditionem se nobis constituere posse existimauit, nostrosque in suã potestatem facilè redacturũ. Malitiã astuti hominis deprehendit P. Visitator, quare prudenter se gessit cum intimis familiaribus ipsius Scimandono, qui tanquam Societatis fuissent amici, rationes & vias ipsi ostendebant, quibus à Scimandono impetrari poterat, vt liceret nostris commorari in iis quas paulo antè nominaui insulis. Gratias ipsis egit maximas P. Visitator pro iis, quas suggesserant rationibus., proque auxilio, quod Societati erant polliciti; Cæterùm se tunc temporis missurum Socios ad Insulas illas negauit. Cùm, inquit, Socii non alia de cauſſa in Iaponiam venerint, quàm vt omnibus in iis, quæ ad animæ salutem spectant, opem ferant, cuius rei & vos ipsi testes estis. Probè enim scitis, Societatem neque labori neque sumptibus peperciſſe, vt Iaponij ad virtutis studium allicerentur: Nunc verò cùm rectionis Insularum illarum mutata sit ratio, inutilem suscipient Socii laborem in excolendis hominum qui eas incolunt animis, & ad Christianæ Religionis cultum traducendis, maximè cùm de Scimandono erga ordinem nostrum benevolentia spem omnem perdiderim. Quare in amicis quidem numerabo Scimandono, verùm ad Insulas, quæ ipsi parent, nõ antea Socios mittere constituì, quàm certò intellexero liberum ipsis fore ea, quæ instituti nostri ratio postulat, Christianorum commodo exercere. Amicos Scimandono vehementer perturbauit hæc P. Visitatoris oratio, quæ omnem ipsis consequendi quod maximè cupiebant viam ademit : Cùm ergo quod ipsi opponerent non haberent, ad preces confugerunt, P. Visitato-

rem obnixè rogantes, vt se facilem præberet, cùm à Scimandono viro humanissimo omnia, quæ postularet, nullo negocio consecuturus esset. At postquam à P. Visitatore audiuerunt, magis è re Scimandono quàm Societatis fore, Socios in illa Insulis commorari, & propterea se hac de re nulla ratione cum ipso verbum vel vnum facturum, planè obmutuerunt. Postridie eius diei, Scimandono ex familiaribus suis quosdam ad P. Visitatorem misit, qui oratione blanda benevolentiæque plena renunciarent, ipsum fateri, quòd hactenus Sociorum conatibus restitisset, & Christianis Euangelioque parum fauisset, cuius rei caussam non fuisse aliam, quam vt Taicosamæ edicto satisfaceret, cui multis erat nominibus obstrictus, & propterea ipsi fas non fuisse ab heri præscripto discedere, maximè quo tempore Iaponiæ Gubernatores, vt omnes Taicosamæ legibus parérent, studiosè laborarunt. Se nunc ipsum factorum suorum pœnitere, & in posterum Patrum amicitia nihil carius nihilque antiquius habiturum. Et ne Socii de ipsius benevolentia amplius dubitent, ipsum voluntati permittere omnes illas Insulas, vt non minus libere, quàm superstite Augustino faciebant, ea quæ ad Christianos pertinent curare sine omni molestia possent, quamvehementer rogare ipsum, vt ex sociis aliqui ad Insulas illas mittantur. Voluit idem Scimandono in gratiam redire cum Arimandono & Omurandono, Patrisque Visitatoris opera in faciendo pace vti: Valde etenim cupiebat cum ipsis amicitias jungere. Respondit Visitator sibi esse gratum, quòd Scimandono non obscura det argumenta bene de Sociis merendi, & hoc nomine ipsi gratias agere: nam in eam spem venit, quòd omnia, quæ libere promisit, diligenter sit præstaturus: Patres verò ad Insulas profecturos, modò apud incolas omnia sic constituta fuerint, vt laborum, quos in Christianis excolendis, posituri sunt, cursum remoretur nihil. Sub his ergo, quæ sequuntur conditionibus, rem omnem transigi posse: Primo loco, vt templa & domicilia omnia, quæ viuo Augustino possidebant Socii, restituantur, & iisdem fiat potestas non modo reficiendi antiquas ædes sacras, verùm & nouas, prout Christianorum postulabit vtilitas, exædificandi. Altera conditio est, vt Christianorum templa sint libera & immunia, nullaque eis seruitus imponatur, nullum vectigal aut tributum, idemque sit eorundem status, qui fuerat dum Augustinus Insulis illis imperaret. Ad extremum, vt qui pro Scimandono Insulis præsunt Christia-

Christianos & Patres ea permittant agere, quæ lex Christi agenda præscribit: (nam Patres terminos earum rerum, quæ animorum spectant salutem, sibi constituerunt) Rei verò publicæ curam Magistratibus à Scimandono constitutis, tanquam à suo instituto alienam, lubenter permittere. Omnes has conditiones simpliciter sine vlla exceptione accepit Scimandono, quare ab eo tempore Patres in illis Insulis quieti quæ sui sunt muneris sedulò perficiunt; nam quæ ipsis promissa fuerant diligenter seruantur. Hactenus generatim de rei Christianæ apud Iapponios conditione & statu, nunc particulatim scribenda sunt breuiter, quæ iis in terris, quas Socii incolunt, contigerunt.

DE COLLEGIO NANGASACHI ET DOMICILIIS QVÆ AB IPSO pendent.

OMNI hoc turpido tempore, Socii ampliùs quinquaginta, Collegium hoc, & quæ ab ipso pendent domicilia, incoluerunt: nam qui ex aliis terris abire cogebantur, se ad vrbem Nangasachi receperant, in qua commorabatur non solùm Reuerendissimus Episcopus, verùm & Societatis superiores, qui totius prouinciæ clauum tenebant, locus est enim Sociorum omnium receptioni in primis commodus.

Ad tria domicilia, quæ ab hoc Collegio pendebant, adjunctum est hoc anno quartum in terris Fucalori finitimis agro Nangasachi, quæ tres habent Dominos Ethnicos, quorum bona voluntate ex Idololatria complures ad Christianos transierunt, ipsorumque commodis tria exædificauimus templa. Numerus verò eorum, qui à domicilii huius & Collegii Nangasachi Patribus sunt baptismo initiati, superat 1170, qui verò peccata confessi sunt sua, vt Ecclesiæ præcepto de annua confessione satisfacerent, (non de iis loquor, qui Eucharistiæ & pœnitentiæ Sacramenta frequentant, aut qui aliquoties, nullo præcepto coacti, intra annum se pane cęlesti reficiunt) numero plures fuerunt 18300.

Mirificè gentis huius pietatem auxit præsentia Reuerendissimi D. Episcopi, qui vitæ innocentia, & cerimoniis pōtificiis, quas statis diebus magna cum celebritate peregit, magnam Christianæ Religioni apud tyrones nostros auctoritatem attulit. Ex quo tempore soluerunt hinc, qui Macao abierunt,

Confirmationis ſacramẽtum acceperunt Chriſtiani 8000 numero, quibus eſt explicata ſacramenti neceſſitas cum vtilitate, quæ ab eo manat, & iis, quæ homini Chriſtiano ſunt neceſſaria, vt eius perceptione vberes fructus capiantur. Hinc factum, vt Iaponii tanto cum pietatis ſenſu hoc Sacramentum adierint, vt Reuerendiſſimus Epiſcopus non vulgari admiratione afficeretur. Sæpius namque dixit, ſe cùm in Luſitania, tũ in India & Cina, Chriſtianos ſacro Chriſmate confirmaſſe; at nuſquam reperiſſe gentẽ, quæ tantam præ ſe ferebat pietatem, quantam in Iaponiis deprehendebat. Gaudio ſanè magno Iaponios affecit Reuerendiſſimus Epiſcopus, cùm feria quinta hebdomadis ſanctæ, pontificus veſtibus ornatus, non ſine ſolenni ritu, ſacroſanctũ Miſſæ ſacrificium fecit, in quo cæleſtem ab eo panem acceperunt Chriſtiani mille. Tantus eſt factus hominum concurſus, (prima namque fuit hæc pontificia Miſſa, quam in his oris Epiſcopus publicè fecit) vt templum eos capere non potuerit, immo non modò atrium, verùm & ipſæ viæ, quæ prope templum ſunt, adeò hominum multitudine complebantur, vt omnis aditus iis, qui ad nos venire aut à nobis abire cupiebant, planè obſtructus fuerit. Inter alias ab Eccleſia præſcriptas cerimonias eſt illa de lotione pedũm, (genibus namque flexis Epiſcopus pro Eccleſiæ more duodecim hominibus pedes lauit) quæ concionem omnẽ ſic ad pietatem mouit, vt nemo fuerit, qui lachrymas tenuerit, quamuis & antea cõcionator, cùm de cœna victima Chriſti Domini verba faceret, ſuum auditoribus ſuis mouiſſet.

In feſto Annũciationis Dei matris primus lapis templi (quod ſanè eſt amplum, ſumptu trium millium nummũm aureorum Chriſtianorum liberalitate exædificatum) ſolenni ritu conſecratus fuit, cui cerimoniæ interfuit hominum multitudo magna. Pro concione verò accuratè, quæ eo die fieri conſueuerunt, auditoribus explicata ſunt omnia. Vt autem populo, qui vehementer paſtoris ſui facientis rem diuinam aſpectu lætatur, ſatisfiat, cogitur Epiſcopus in omnium conſpectu ſæpius ſanctum Miſſæ ſacrificium facere. Cœpit præterea idem Epiſcopus de clero cogitare, cuius initia fecit ab octo Seminarii adoleſcentibus, quorum duo ſunt Luſitani, & ſex Iaponii, qui in morali Theologia erũdiuntur, quo poſtea vtiliter munere fungantur ſuo. Horum rei exitum ſperamus felicem, cùm hi ſint primi Eccleſiæ Iaponenſis clerici. Hoc præterea Septembri duo Socii Iaponii ſunt facti ſacerdotes, qui omnium Iaponiorum primi hunc honorem gradum conſecuti ſunt. Ante Sacerdotum initiationem habita eſt

concio

concio ad populum, de ordinum sacrorum numero & præstantia, Ecclesiasticorumque hominum munere & officio, deque beneficio, quod a Deo immortali acceperunt Iaponii, cùm ciues suos ad tam præstantem dignitatis peruenisse gradum cernerent. Lachrymas qui aderant Iaponii præ lætitia tenere non potuerunt: Honoratiores verò inter illos, peractis mysteriis sacris, nullum fecerunt finem cùm Reuerendissimo Episcopo, tum Societatis præfectis, agendi gratias, pro singulari hoc munere, quod tunc primùm Iapponiensis natio accepit.

Magnam experitur Reuerendissimus Episcopus difficultatem, vt clerum certum stabilemque habeat, cùm Christiani sint plerique noui, qui proceribus Idololatris parêre coguntur, & ipsi proceres paternis plerumque possessionibus pellantur, adeò vt domicilia certa & fixa non habeant: quare & Episcopus eam, quam postulat pontificia dignitas, auctoritatem & imperium (quod nostræ memoriæ Iurisconsulti more suo coactiuum appellant) in clerum tenere non poterit. Hinc fit vt rem hanc omnem, lentiùs quam vellet, ad præscriptũ Concilii Tridentini constituat.

Extra vrbem Nangasachi, in agro cui est vicinum sacellum B. Virgini dedicatum, delegimus cemiterium, ad sepeliendos Christianos, qui in Domino moriuntur, in primis commodum, in cujus medio sacellum exædificauimus: Res hæc est magno toti huic vrbi ornamento, & Christianis ad pietatem non paruo adjumento, qui lubenter in locum hunc conueniunt, vt Christianorum, qui è viuis excesserunt, animis, pœnarum, quas pro admissis peccatis debent, relaxationem impetrent. Cogitamus ad hoc sacellum propediem deferre mortuorũ ossa, quæ res Christianis omnibus gratissima erit.

Fieri non potest, vt quæ in his terrarum oris hoc perturbatissimo tempore acciderunt, omnia, quamuis lectori grata fore non ignorem, hoc breui scripto commemorem. Subuentum est equidem multis, non modò in iis, quæ ad animum spectant, verum & in rebus, quæ vitæ huius mortalis necessitatibus seruiunt. Pulcherrima eorum, qui baptismo sunt initiati, facta exstant, vt eorum qui Confessionis sacramento peccata diluerunt sua. Vnum ex omnibus delegi, quod lectorem eo nomine mouere debet maximè, quod per se præclarum sit atque diuinum, & expositum omnibus ad imitandum, maximè cum à probatissima nobilissimaque matrona sit profectum: Domina Tecla, filia natu maxima Francisci quondam Regis, nupta erat viro principi Iusto nomine ex Regno Bungo, is in lepram incidit, & in hac

Imperii Iaponiensis mutatione vnà cum Ieuiro suo fortunis fuit spoliatus, quare coactus nouas quærere sedes, cum socru sua, vxore, & cognatis Nangasachum venit. Molestiæ, quas ex itineris difficultatibus cepit, adeò morbum auxerant, vt mortalium reperiretur nemo, qui sine horrore & nausea ipsum conspiceret: & nihilominùs Tecla ipsius vxor in officio perstitit, suis manibus, quæ ad vitam conseruandam ipsi erant necessaria ministrans, adeò vt neque labor neque morbi grauissimi & insanabilis diuturnitas lectissimam feminam cæpto de viro suo bene merendi studio desistere coëgerit. Iaponii hac optimæ feminæ fuere obstupefacti caritate, maximè quòd his in locis, qui hoc morbi genere laborant, omnibus sunt despectui, adeò vt matres filios, & vxores viros propterea suos deserere consueuerint. Ipsius Teclę frater & cognati commiseratione moti, ei suaserant, vt mariti curam famulis committeret, aut ei vitam auferri pateretur, quo ipsa ab omni, quam morbi grauitas afferebat, molestia liberaretur. Quòd si lectissima hæc matrona Idolorum fuisset cultrix, aut absque omni numinis timore vixisset, facilè in impiam cognatorum sententiam descendisset, cùm hoc sit à Iaponiorum moribus non alienum, vt qui diuturnis & desperatis affliguntur morbis, de statione vitæ alieno scelere detrudantur. Sed mulier optima, in Christiana Schola ad Euangelii legem docta, quascunque vel maximas subitè factas cõstituit molestias, quàm maritum relinquere. Molestiarum porrò tempus breue non fuit, cùm totis duodeuiginti annis calamitosam hanc egerit vitam. Magna tandem & incredibili sua patientia maritum induxit, vt morbum tanquam Dei beneficium agnosceret, qui amicos suos in hac mortali vita castigare consuuit, quo sibi a vitiis temperent, & ea quæ ad beatitudinem consequendam iuuant ardentiùs expetant. Morbi nõnunquam grauitas ægri patientiam labefactat, quam conjugis singularis modestia & obsequendi studium restituebat, vnde factum vt is sequi Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis se munierit, & tandem hoc anno, paucis antè diebus quàm vitam hanc deseret, ab vxore sua adjutus, in hoc vnum quàm potuit diligentissimè incubuerit, ne à peccatorum admissorum pœnitentia impeditus ab hominibus demigraret. Moribundo serenissima Angelorum Regina apparuit optimè comitata, (quod ipse morienti conjugi suæ narrauit) vt hominem in extrema luctatione decertantem consolaretur. Ex ipsius morte non minorem cepit Tecla molestiam, quàm si maritum bene valentem amisisset.

Cate-

Cæterùm cùm non obscura in moriente ad beatitudinem consequendam signa animaduerteret, in molestia gaudere non cessauit.

Ex hoc Collegio ad varias terras sunt missæ legationes, & in primis binæ ad Regnum Fingi, quarum vberrimus exstitit fructus, cùm frequens fuerit eorum qui peccata confessi sunt sua numerus, simul & eorum qui se pane cœlesti refecerunt. Daifusamæ beneficio, Regno huic imperat (quod proximi anni litteris scriptum fuit) Canzviedono Idolorum cultor, qui commotus Christianorum, qui Regnum illud incolũt, erga herum quondam suum Augustinum singulari fide, & virtute bellica, qua ipsos præstare dubium non est, cùm hostium vim sæpius propulsarint, liberam ipsis ad Euangelicæ legis præscriptum viuendi potestatem fecit. Cæterùm Socii hactenus ad antiquas suas in hoc Regno sedes non redierunt, quæ sunt in vrbibus Vto & Giateusciro, quamuis Canzviedono Christianorum se fore amicum receperit, & domicilia templaque nostra nemini donarit. At de nostrorum ad ea loca reditu nondum cum ipso egimus, partim ob negocium illud, cuius suprà memini, Domini de Tenza, partim etiam quòd captiuum detineat socium nondum sacris initiatum, spe inductus, quòd vir nobilis, vt socius noster liber dimittatur, sit suæ, vt antea consueuerat, voluntati obsecuturus.

Tantus porrò fuit in Fingo hominũ ad cõfessionis sacramentum concursus, vt ne minimam vel nocturno tempore quietem Sacerdotes capere potuerint, qui coacti sunt Nangasachum redire, ne Canzviedono irritaretur, vbi intellexisset, se inscio, variis ex locis ingentem hominum multitudinem ad nostros confluere.

Ex sociis vnus, nondum Sacerdos, inuisit Christianos illos, qui, postquam munitio Vto in Canzviedono potestatem venerat, ex Regno Fingo ad Sassumam commigrarunt, cuius aduentus omnibus fuit gratissimus. Viuunt porrò illi patria quidem exterminati, cæterùm sorte sua contenti, idque liberalitate Giacatorum (sic prouinciæ illius Reges appellantur) Patris & Filii, qui arctissima fuerant cum Augustino amicitia conjuncti. Regibus porrò his præ cæteris carissimi sunt ex Christianis tres viri principes, bellicis laudibus abundantes. Occultè est autem missus à Patre Visitatore Socius ille, (nondum enim est liberum incolis Regnorum Scimo & Sassuma cum aliis Lapponiis commercium, propter bellum quod

horum

horum duorum Regnorum Reges Daifusamæ faciunt, quam nunc de pace agatur, quæ, vt speramus, propediem conficietur quo non modò Christianis magnam adhibuit consolationem, sed & nobilium Ethnicorum, maximè eorum, qui in Regia viuunt, sibi beneuolentiam conciliauit. Magno itaque ab Idolorum cultoribus affectus est honore, quod sanè est admiratione dignum, cùm superioribus annis Christiani in hoc Regno, cuius ciues præ cæteris Iaponiis Idololatriæ studio flagrabant, passim despicerentur, Lexque Euangelica tanquam res vilis & abiecta negligeretur.

Sententiæ in gente hac mutationis causam ex socio nostro intelleximus esse bonã quam de Christianis exulibus Idololatræ imbiberunt opinionem, Sassumanos enim vehementer hospitum suorum pietas mouit, vt de Christianæ Religionis instituto bene sentiant. Et sanè in familia Mimazaca (hic vnus est ex tribus Christianorum ducibus) omnia pietatem redolent, adeò vt ipsius domus magis videatur religiosorum virorum esse monasterium, quam ductoris militum domicilium. Nam consueuerunt omnes ipsius domestici quotidie matutino tempore Deum precari & vespere, totius diei acta in memoriam reuocare; vt, si quid in re erratum fuerit, pœnitendo error corrigatur; statis horis Christiano ritu Dei Matrem colere, sæpiusque voluntariis verberibus carnem domare, & certis diebus cibo se abstinere; ac denique, vt vno verbo multa cõplectar, nihil vir hic probus de eo, quo flagrabat, cùm esset in munitione Giateusciro, colendi Deum studio remisit: quare optima hæc pietatis sementis, copiosam aliquando vt speramus messem dabit: vbi Christianæ Religionis leges & instituta populus Idololatriæ tenebris obcœcatus probe cognouerit.

Sociorum præterea instituta fuit missio ad Regna Sanga, Cicugen, & Cicungo. In præcipua Regni Sanga vrbe hospitio accepti sunt Socii humaniter sanè à ciue Christiano; at ipsis non licuit diu in eius domo subsistere: Nam illustris matrona Christiana, quæ Reguli loci illius est (vt nunc loquimur) neptis, (sororis an fratris filia nescio) eos ad suas coëgit migrare ædes; vbi ipsa cum omni familia, post peccatorum confessionem, Eucharistiæ Sacramentum accepit. Accesserunt ad Socios alii Christiani, qui & sacrosancto Missæ sacrificio interfuerunt, & eadem sacramenta participarunt. Ea est in his Christi cultoribus vitæ puritas, vt inter Idololatras viuere non videantur. In vicinia huius vrbis reperti sunt huius matronæ clientes ducenti, qui heræ suæ diligentia fidei

fidei Christianæ præcipua dogmata didicerant: vsa quippe ad hanc rem fuerat opera pœdagogi filii sui, viri probi, & in munere docendi fidei nostræ principia non mediocriter exercitati, hi omnes Baptismi Sacramento peccatorum suorum maculas eluerunt.

Ex Sanga itum est ad Regnũ Cicugẽ, in quo Socii Giachizuchi territoriũ (quod frequens Christianorũ populus incolit, & in quo Soiemendono, vt Christianis subueniat, ex prædiorum suorũ fructibus tantum quotannis reseruat, quantum saccorum viginti millia capere possunt) feliciter peragrarunt: pœnitentiæ siquidem Sacramento, qui Christum Dominum colunt, peccata sua expiarunt. In præcipua territorii munitione, familia Soiemandono, animi sui morbos salutari confessione depulit. Inde Socii Facata abierunt, quorũ aduentu Christiani sunt immortaliter lætati, ex ipsis quippe trecenti animi puritatem pœnitentiæ Sacramẽto renouarunt, & ex iis, qui antea Idola coluerant, centum & sexaginta in Christianorum numerum per Baptismi sacramentum cooptati sunt. Concursus audiendi Catechismum causa ex omni illa prouincia facti sunt tanti, vt Christianorum (qui timebant ne Cainocami irritaretur, quòd ipso inscio hæc omnia gererentur) precibus inducti Socii abitum maturare sint coacti: qui Christianorum quæ in itinere erant domicilia visitarunt, vbi susceptum procurandi omnium salutem munus pro virili exequi non intermiserunt. In Regno hoc, cuius Dominus est Cainocami, qui in Christianis numeratur, Sociorum commoratur nemo: Is namque est adolescens dissolutus, vitiorumque illecebris præter modum irretitus, adeò vt ad Ethnicorum, quibuscum viuit, mores viuendique licentiam deductus, potiùs Ethnicus judicetur quàm Christianus: hac de causa Quambioiendono ipsius pater, & Soiemondono eiusdem auunculus, sentiunt non esse hoc tempore cum ipso de Sociorum ad antiqua domicilia reditu agendum; maximè cùm recens verborum, quæ contra Christi Euangelium Daifusama effutiit, sit memoria: Verùm ad terras Soiemondono mittendum sacerdotem, quem incolæ, quæ ad victum & vestitum ipsi necessaria fuerint polliciti, vehementer expetunt. Cæterùm vbi ex Regia redierit Cainocami, potestatem, vt speramus, nobis in Regno suo consistendi faciet, quod secunda Daifusamæ voluntate, qui non est amplius animo à Christianis alieno, facere poterit, maximè cùm reperiatur, qui ære suo Facatæ templum exstruat.

Ex Reguo Cicugen perrexerunt Socii ad Regnum Cicungo, cuius

cuius Dominus, Daifusamæ munere, est Idolorum cultor. Cor-
mi (vrbs est Regni huius) remanserunt Christiani pauci, quibus
nostrorum aduentus non mediocrem adhibuit consolationem.
Findanari legitimus Regni huius dominus, à Daifusama victore
Regno pulsus, cum nobilitate omni & milite solum vertit, & tan-
dem cum vxore sua Donna Maxentia filia Francisci Regis & fi-
liis se recepit ad nepotem suum Morindono, à quo benignè acce-
ptus, habitandi locum accepit, & agrorum fructus, vnde se fami-
liamque suam honestè aleret. Hic in morbum incidit, quem v-
bi ingrauescere animaduertit, Confessionis & sanctissimæ Eucha-
ristiæ sacramentis contra omnes Dæmonum conatus se vallauit,
& ex vitæ huius miseriis ad cœlestem, vt speramus, cõsociationem
euolauit.

Quo tempore hanc Socii obibant legationem, amplius mil-
le Christianis peccata sua confitentibus aures dederunt, & ad
quadringentos Baptismo initiarunt. Multis Christianorum in-
commodis, in iis quæ ad animam spectant rebus, adhibita sunt
remedia, quorum commemoratione, propter breuitatis rationẽ,
supersedebo.

Oblatam inuisendi nouum Regem occasionem Socii arripue-
runt, quo ipsius animũ sibi conciliarent; à quo humanissimè fue-
re accepti. Is ergo locum nostris ad domicilium exædificandũ nõ
incommodũ obtulit, dicẽs se Ethnicum quidem esse, Christiano-
rum nihilominus amicum, ex quibus complures in domesticorum
suorum numerum admisit.

Ex eodem Collegio Nangasachi instituta fuit missio ad Insu-
las Goto, quæ multæ sunt, & Idolorum cultori parent. Inter alios
Ethnici huius clientes numerantur Christiani bis mille, qui fere
sunt piscatores, operarii, &, si caducas mũdi huius diuitias spectes-
mus, pauperes; at rerum cœlestium opibus & copiis affluentes: nam
in fide Christo Domino data constantes semper permanserunt,
quamuis ex Societate neminẽ (non enim permittit ipsorũ Domi-
nus vt Socii illis in locis resideant) apud se habuerint. In his ergo
Insulis Socii duo dies decem & quatuor substiterunt, quibus pec-
cata sunt cõfessi mille & quadringenti, & circiter centũ quinqua-
ginta cœlesti panè se refecerunt: qui numerus exiguus non est
maximè si perpendamus hoc hominũ genus esse rude & hebes, &
eorum, qui in Iapponia in Christi Domini conuiuio accumbunt,
infrequentiam consideremus, qua de re infrà dicendum erit.

In his Insulis locus est, quem incolunt qui salem conficiũt, ho-
rum gubernator (qui hoc solo nomine quòd à Tono suo cum Fa-

quo

rodo accepit, Christiana sacra non susceptit) cùm videret Patrem nostrum eos quibus ipse imperabat tardiùs inuisere, & timeret ne tarditatis huius ipse causa fuisset, jussit armari scapham, quam ad Patrem misit, eum rogãs vt Christianos clientes suos inuiseret. Aduenientẽ patrẽ humanissimè accepit; Et cũ filiã suam Christianã remisse & leniter se ad pœnitentiæ sacramentum comparantẽ animaduertisset, ad peccatorum suorum confessionem induxit. Non tantũ his indiciis animum suum de suscipiendo Baptismo prodidit, verùm & ante suas ædes crucẽ fixit, hospitemque suum rogauit, vt ædes ipsas sacra aqua aspergeret.

Exiis qui has insulas incolunt Ethnicis complures doctorem Catechismi audiuerunt, & quinquaginta Christianã sunt amplexi fidem. Multorũ discordias sedarunt socii; & non paucis, quibus populus ille vexabatur, incõmodis remedia inuenerunt. Verùm eiusmodi rerum commemoratio hoc loco est superuacanea, cùm huius generis occupationes Sociis, qui in Iapponia rem tractant Christianam, sint quotidianæ.

In Seminario Nangasachi sunt alumni ampliùs centum, qui omnes in studium cùm virtutum tum honestarum disciplinarum diligenter incumbunt: Singulorũ verò quanta sit progressio certis argumentis & experimentis scitur, cùm artis, in qua vnusquisque occupatur, opus aliquod palam omnibus examinandum proponitur. Rhetores hoc anno sæpius cùm soluta oratione declamarunt, tum versus recitarunt. Die certo, quem literarum studiosi festum agunt, Seminarii parietes variis poëmatis tegebantur. Præsentibus Reuerendissimo Episcopo, & honoratioribus Nangasachi ciuibus, alumni orationes dixerunt duas, vnam latinam, alteram Iapponicam: varium præterea & elegans poëma magna auditorũ approbatone recitarunt. Præmia distribuit Reuerendissimus Dominus, pro eo ac merebantur singuli; non modò iis, qui recitarunt, verùm & ipsorũ condiscipulis. Qui in Theologiæ studiis constitutũ posuerunt tẽpus, erudiuntur in ratione confutãdi contaminatas Iaponiorũ superstitiones, quo majore cũ fructu & fidei rudimenta explicare, & de Euangelii mysteriis ad populum verba facere valeant. Iaponiorum porrò deliriones tot sunt tectæ inuolucris, vt non sine labore explicẽtur; maximè cũ Bonzii longis eas verborum anfractibus descripserint, vt necessarius videatur Oedipus à quo intelligantur. Obscuritas hæc flosculis verborum exornata magnam Bonziorum ineptiis fidem & auctoritatem apud Iaponios attulit; & hactenus diu multumq; contendimus, vt nostri Iaponii inania hæc impiorum hominũ commenta

sic

sic redarguere possent, vt indoctæ plebi satisfacerent; ar dehinc, vt speramus, res erit facilis. Nam hoc anno Theologis duobus, qui linguam Iaponicam intelligunt, cura hæc demandata perscrutandi Bonziorum mysteria, qui à duobus fratribus nostris Iaponiis adjuti, eiusmodi tricis examinadis magna cum laude finem imposuerunt; quorum labor magna, vt certò nobis persuademus, ad refutandos veritatis hostes, adjumenta suppeditabit.

Est porrò Seminarium, rei Christianæ in his regionibus inprimis vtile, ex eo quippe prodeunt Musici, qui Sacerdotibus ad diuinam facientibus, cùm Nangasachi tum aliis in locis, ministrãt; & qui Ethnicos fidei Christianæ initia docent, eosdemque ad suscipienda sacra Christiana perducunt; vt de iis nihil dicam, qui ex eodem seminario ad arctiorem viuẽdi disciplinam, in Religiosorum hominum contuberniis se receperunt: Ac denique, idẽ Seminarium Ecclesiæ Iaponiẽsi suppeditat adolescẽtes probos & eruditos, qui vitæ sanctimonia aliquãdo populo præluceãt, & Sacramẽtorum administratione Deiq; verbo Christianos Iaponios in officio continebunt.

Veteris porrò sanctimoniæ exemplum habuerunt hoc anno nõ modò alumni Seminarii, verùm & ciues omnes Nangasachi, quòd paucis complectar verbis: Dominus Ioannes Acafocamõ, anno proximo, fortunarum suarum omnium (vt alias est scriptũ) jacturam fecit: Is liberalitate Cainocami in Regno Cicugẽ agentium accipit fructus, quibus Christianos trecẽtos nõ incommodè alat. Superiore Iunio Nangasachum venit, partim vt Reuerendissimum Dominum Societatisq; patres inuiseret, partim etiam vt seipse in rerum cœlestium contemplatione ad præscriptum B. P. N. Ignatii exerceret, quo faciliùs se à mundi huius curis omnino subduceret. Postquam finem huic sanctæ occupationi, magno suo commodo fecisset, summo cum studio vrsit Societatem Superiores, vt si in Sociorum numerum admitti non posset, saltem in domo nostra sibi viuere liceret. At rem ipsi hoc tempore nõ expedire firmissimis ostenderunt Socii argumentis, nam filiorum ipsius natu maximus nondum duodecimum attigit annum, cùm tamen liberorum suorum curam si deseret, in Deum peccaret. Deinde ea nunc in Christianos beneficia confert, quæ nulla ratione præstare poterit, si viuendi institutum mutet. His rationibus persuasus, cœptum viuendi cursum perficiendi constituit. Mensem integrum apud nos substitit, quo tempore omnibus, quæ in templo nostro facta sunt, sacris interfuit. Pomeri-

Pomeridianis verò horis magna cum voluptate Catechismi doctorem audiebat. Quotidie templum Misericordiæ adibat, in quo sepulta est ipsius vxor, pro cuius anima ad Deum preces fundebat. Sub vesperum ibat ad templum sanctissimæ Dei matri dicatum, vbi horas integras piarum rerum meditationi vacabat. Cùm ad familiam redire suam cogitaret, voluit Deus ipsius virtutem patefacere Christianis Nangasachi, vt intelligerent omnes, quam esset a rerum mundi huius cupiditatibus solutus: Subiti itaque venerunt nuncij de agrorum fructibus, quibus cùm se tum Christianos trecentos alebat, Cainocami iussu ablatis; Rei huius hęc dicebatur caussa: In prælio quod Daifusama feliciter cum Gubernatoribus commiserat, putabatur Ciunangondono Ieuir D. Ioannis Acasecamon & Daifusamæ hostis cecidisse, cùm tamen viueret; quare timuit Cainocami ne Daifusama, vbi intellexisset Acasecamon amplis liberalitate sua frui vectigalibus, quibus commodè magnum Christianorum numerum alat, magna molestia afficeretur. Placidè & animo sedato absque omni vultus mutatione nuncium hunc accepit Acasecamon, qui humana omnia infra se ducit, & ad imitationem Iob, cùm non terrena, sed cælestia expetat, dixit: Quod Deo placet immortali, hoc fiat; a grauissimis porrò molestiis, quas secum diuitiæ adferunt, solutus ac liber, lõgè quàm antea commodiùs in acquirendis thesauris cęlestibus occupabor, cùm omnes meas curas cogitationesque in vnam animi mei salutem conferre in posterum constituerim. In Cicugen itaque est iter ingressus, animo obsequedi, omnibus in rebus, voluntati Dei, qui seruorum suorum malis opportunè medetur; nam Quambioiendono (qui absente filio suo Cainocami Regnum Cicugen administrabat) hanc dedit mentem, vt paternam auctoritatem interponeret, ne, quod duriùs Cainocami de spoliando Acasecamon constituerat, ad exitum perueniret. In se ergo curam placandi filium suum suscepit; & Acasecamon, qui in agrorum possessione persistit, ad fratris sui Soiemãdono (qui magna beneuolentia Acasecamon complectitur) terras amãdauit, vbi hoc tempore sua contentus sorte viuit.

In domiciliis, quæ ex Collegio Nangasachi pendent, pœnitentiæ Sacramento amplius 9300 peccatorum suorum maculas eluerunt, & 1800 sanctissimam Euchatistiam susceperunt. Non pauca acciderunt, quæ lectorem voluptate afficerent, & ad virtutum studia inflammarent: verùm susceptæ breuitatis non immemor, ex duobus aut tribus, quæ narrabo, de reliquis coniecturam facere licet.

In terris Fucasori Tonus Ethnicus non minore nos complectitur beneuolentia, quàm olim ipsius Pater cùm nos tum Christianos, qui Nangasachi degunt, odio persequebatur: is non modò commodum dedit solum cùm ad templum tum ad domicilium, in quo habitemus, exædificandũ, quo faciliùs clientes suos Euangelii lucem ex Idololatriæ tenebris traducamus, verùm & Ethnicos vectigales suos cohortatur, vt baptismo initientur. Et in epistolo, quod, cùm dies nescio quis festus ageretur, domesticis suis dedit, apertè palamque se vehementer optare dixit clientes suos omnes Christianam legem amplecti, se tamen neminem, vt hoc faceret, cogere: cùm probè sciret Patres eos tantùm ad Baptismum admittere, qui sua sponte & voluntate eum expeterent; quare eam omnibus dare libertatem, vt quod velint faciant. Cæterùm Socii, cùm datur occasio, non parum ab eo in Idololatris ad Euangelium adducendis adiuuantur. Nuper cùm Socius, qui Christianos inuiserat, viam, qua ad templum itur, angustam & sexuosam deprehendisset, iussit Tonus eam continuò laxari & rectam fieri, arboresque proceras & vetulas euelli, & quo maiores qui ad templum irent, voluptate afficerentur, varias arbores vtraque parte nouæ viæ seri, quæ ipsam temporis progressu opacabunt.

Ethnicorum filia adolescens baptismo initiata, cùm animaduerteret parentes suos (quibus accessum ad salutarem Euangelij lucem optabat) amoris erga Idolum, quod simul cum aliis omnibus à Bonziis acceperant, furore impediri, quo minùs, relictis impiorum hominum sordibus, peccatorum suorum maculas baptismo eluerent, cùm Idolum tum coniunctas quisquilias Vulcano consecrauit, quo facto optatum est consecuta suum; peperit siquidem vt illi, à quibus ipsa mortalem corporis accepit tam, vitalem acciperent vim, quæ immortalitatem summa cum felicitate coniunctam parit.

Viri Idololatræ vxor, quæ vehementer optabat Christiana accipere sacra, cùm nullis precibus vt sibi assentiretur maritus impetrare posset, tandem minitata est se cum ipso facturam divortium: quibus verbis mariti animum sic molliuit, vt iustæ suæ petitioni ampliùs non obstiterit. Hæc porrò cum filiis baptismo initiata, non antea quiescere statuit, quàm virum tanti boni socium & consortem videret, quod feliciter, Dei præsidio adiuta, præstitit.

DE DOMO OMVRÆ, ET DOMICILIIS CONIVNCTIS.

HOc anno Socii vndecim domũ Omuræ incoluerũt. Cõfirentium numerus superauit 22000. Cælestis verò panis sunt facti participes 230. Nemini porrò exiguus videri debet communicantium numerus pro rata portione eorum, qui pœnitentiæ Sacramento peccata expiarunt sua, nam Christiani his in locis sunt noui; & paucis, quorum in fide constantia, & in vitæ consuetudine probitas est perspecta, conceditur cælesti hoc frui dono. Hinc factum scimus, vt qui sacra hæc mysteria percipiunt, vitæ sint integerrimæ, adeò vt ex ipsis vix reperiatur, qui se graui aliquo scelere contaminet. Per Baptismi gratiam trecenti, qui ex aliis regionibus ad nos venerunt, & in vrbis huius territorio domicilia collocarunt, Deo sunt renati. Agricolæ autem & rustici homines, qui sunt populares prouinciæ huius ciues, annis ab hinc non paucis Christum Dominum coluerunt, & hodie Dei beneficio colunt.

Pericula, quæ adierunt Christiani, & molestias, quas ex communi nobis omnibus impendente calamitate ceperant, superiùs attigi, nunc verò tantùm dicam tristes illos nuncios de mutatione Domini (quorum antea memini) maximo ciues omnes Omuræ affeciſſe luctu, cuius rei certissima extiterunt indicia. Multi addiuorum templa peregrinationes instituerunt; alij Deo vota fecerunt, alij longis ardentibusque precibus Dei opem implorauerunt, alij denique inedia voluntariisque, quas sibi inflixerunt, plagis diuinum numen placare sunt conati, supplicibus verbis rogantes, ne Ecclesiam Omuræ, quam Christus Dominus sanguine redemit suo, in arbitrium potestatemque hominis Idololattæ venire permitteret. Non est passus Deus auxilium suum frustra implorari, qui nefarios Scimandono conatus, magna bonorum voluptate, præter omnium exspectationem compressit.

Ciues Omuræ cùm mandatum de templis disturbandis accepissent, publicam Christiani nominis calamitatem mœrere incredibiliter nõ antea destiterunt, quàm Deus, piorum hominum assiduis precibus voluntariisque pœnis placatus, Daifusamæ mentem ab impia hac cogitatione auertisset. Rem hanc omnem est paucis verbis complexus Socius sacerdos, qui eo tempore Omuræ commorabatur, in litteris ad P. Prouincialem, quarum partem adscripsi. In cuius obsecro mortalis hominis cogita-

tionem cecidisset malum hoc, quod Christi cultorum cerui
impendere videmus? Christiani præscriptam quadraginta dierum
inediam magna cum tranquillitate pietatisque sensu non erga
transegerunt; inque nouo templo Imaginē Reginæ Angelorum ma-
xima cum celebritate collocarunt, & nunc derepente idem tem-
plum secundò demoliri cum reliquis, quæ in hoc sunt territorio,
nondum planè refectis, coguntur. Certè dolor est nullus huic pa
& æqualis. Cæterùm Deus præpotens, qui ex malo bonum elicit,
vt hæ communes miseriæ & ærumnæ Christianis vtiles essent &
salutares effecit. Tantus namque tamque frequens est hominum
ad templa concursus, vt hebdomas sancta videatur: tem quippe
Christianam in summo discrimine constitutam Deo commen-
dant, seque ad omnia pro templorum conseruatione paratos
offerunt, quæ procul abesse non potetunt, cùm appropinquent
inferorum Ministri, qui templa nostra diruant. Lachrymæ, quas
in hac temporis acerbitate profundunt Christiani, reconditos
animorum dolores abundè testantur. Conor equidem ipsis ad-
hibere consolationem, doloremque summum, quo affligun-
tur, minuere, vultuque hilaro & læto ipsis animos addu-
re: Sed & ipse plerumque dolore opprimor, adeò vt lachry-
mantes oculi, quem in animo inclusum habeo mœro-
rem foras proferant. Hactenus ex litteris illis Omuræ scri-
ptis.

Placuit Patri misericordiæ hunc Christianorum dolorem
compensare lætitia, quam eisdem dedit, cùm optatissimi ve-
nerunt nuncii de templis non disturbandis. Damnum, quod
est factum in quatuor templorum demolitione, tanta cum di-
ligentia resarcitur, vt eodem propè tempore Christianos ad
reædificanda aggressos, & vnum plane exædificatum ani-
remus.

Omitto scribere non pauca de iis, qui totius vitæ peccata
cramento pœnitentiæ expiarunt, deque maritis, qui sociorum
pera cum vxoribus suis in gratiam redierunt, multorumque
Socii inuenerunt incommodorum remediis; & denique de
qui leuibus de causis, quæ his in locis graues habentur, extre
fuissent supplicio affecti, si ipsorum vitam Socii a iudicibus depre
cati non fuissent. Et res hoc anno Omuræ a sociis gestas conse
dam, vbi duo aut tria commemorauero, quæ Lectori vt spero
erunt ingrata.

Femina Ethnica cum Ethnicis & Idola colebat, & meretri-
ciam viuebat vitam, quæ audiens solam Christi fidem pol-
bo-
manibus

minibus salutem afferre, ad imitationem naui illius & industrii mercatoris, qui, vt in Euangelio est scriptum, fortunas suas omnes vendidit, vt pretiosam margaritam emeret, constituit ipsa secum Baptismi sacramento sua abluere peccata: Nullis ergo Bonziorum precibus (qui salutem ipsi promittebant, modò duo illa verba, Namù Amidabur, pronunciaret, hoc est, si Amidæ opem imploraret) à suscepto consilio deduci potuit. Tranquillari siquidem antea non potuit ipsius animus, quàm ad Omuræ territorium, in quo cognatum aut affinem habebat neminem, venisset. Hæc instructa satis doctrinæ Christianæ institutis, salutari aqua est lota, & post triduum aut quatriduum in morbum incidit, atque ad sempiternam cœlitum vitam ex terris auolauit.

Nobilium duorum virorum, qui ad Socios accesserant, vt Eucharistiæ & Pœnitentiæ Sacramenta participarent, famuli, Christiano ritu sacerdoti peccata sua confiteri tentarunt: hos porrò sibi incognitos sacerdos, tanquam inter Idolorum cultores vnà cũ hens suis viuentes, de fidei dogmatibus interrogabat quædam, quæ ipsos ignorare existimauit: At ipsorum fuere eiusmodi respõsiones, vt liquidò iudicaret, eos ad Christianæ religionis normam vitam direxisse suam. Post ritè peractam peccatorum confessionem, se ad hospitium receperunt famuli, vbi voluntaria (vt consueuerant) tergorum suorum verberatione pœnas peccatis suis debitas pependerant; quod vbi diuulgatum fuit, mirum est quanta sint propterea Christiani lætitia affecti, qui ex hoc facto ipsos, inter Ethnicos commorantes, Religionis Christianæ disciplinam accuratè semper coluisse conjiciebant.

Christiani hominis filiolus grauissimè ægrotabat, nam ægre aut loqui aut cibum capere poterat. Parenti suaserant Ethnici, ipsius populares, vt Bonzios adhiberet, qui solis precibus morbum omnem a puerulo depellerent: At Idololatrarum impium consilium sequi recusauit vir in Christi ludo edoctus, qui cùm Bõzios tum ipsorum cantiones contemnebat, & cùm à ciuibus suis accusaretur, tanquam parum amans filii, & hoc nomine mutis animãtibus deterior diceretur, hominum impiorum calumnias floccifecit, ad Dei ergo matris, ante cuius imaginem ægrum filium collocauerat, opem confugit, magnis precibus ab ea contendens, vt oculis suis miserum puerum intueretur; quod postquam hebdomadis spacio fuit factum, sanum & saluum filium domum reduxit.

DE ARIMÆ DOMO ADIVNCTIS QVE DOMICILIIS.

IN domo Arimæ hoc anno Socii quindecim vixerunt, & in quinque, quæ ab ea pendent domiciliis, vndecim. Quotanimorum suorum vulnera Pœnitentiæ Sacramento sanarunt, fuerunt numero 19500, Eucharistiam autē acceperūt amplius 900. Cùm bello arderet Iaponia, Dogichi decem & quatuor Arimam venerunt, qui in pingendi arte magnos fecerunt progressus. Hi omnes ad eorum, qui in Seminariis alūtur, morem communiter viuunt, quibus præsunt duo Socii, quorum vnus Roma superioribus annis ad nos missus, nunc ordinibus sacris initiatus, discipulos suos pingendi arte sic erudiuit, vt in Iaponia templa habeamus tabulis affabre sane Doghicorum labore & industria pictis exornata & instructa. His picturis, quæ Europæis inferiores non sunt, & imaginibus prælo excusis, quas Christianis dedimus, vehementer est aucta Iapponiorum erga Deum pietas. Eiusdem artis solertia non vulgari confecta sunt organa, & varia instrumenta musica, quæ in Iaponiorum templis magno, dum fit res diuina, sunt vsui. Horologia præterea ferrea, quæ rotarum certa conuersione in hominum aspectu horas ponunt, quibus vehementer oblectantur Iaponij: Immo Daifusama, cùm ea intuetur, oculos suos magna cum voluptate pascit, at animum satiare nequit.

Templum Arimæ bellè & ratione sic est ædificatum, vt multorum iudicio sit aspectu ornatius quàm templum Nangasachi. Nō dubium est, quin pretiosa illa Dei matris in brachiis filiolum suum Christum Dominum portantis imago, quam Reuerendiss. Dominus donauit Don Protasio, sit magno templo Arimæ ornamento, vt hoc saltem nomine priores ipsi partes tribui debeant. Arimandono inuitauit Reuerendiss. D. Episcopum, vt primum in hoc templo pontificali cum ornatu sacrum faciat, quod futurum speramus, postquam Reuerendiss. idem præstiterit die natali vndecim millium virginum in templo Nangasachi.

Numerus templorum, quæ superiore anno in territorio Arimæ fuere exstructa, est hoc anno auctus, nam duodeviginti sunt exædificata, iis quę, Taicosama imperante, Scimandono combusserat meliora. Hinc perspicere licet, quantus fuerit ciuium luctus, cū tristes illi nuncii de euertendis Christianorum templis Arimam peruenerunt: qua de re etsi satis superque sit superiùs scriptum, non nuabit tamen rem vnam, quę digna est vt à Christiano lectore sciatur, commemorare.

Poena

Donna Iusta matrona spectatissima Don Protasii vxor, quæ duobus ab hinc circiter annis baptismo fuit initiata, cũ in maximo, propter acerbum de templis demoliendis nuncium, mœrore, omniaque Christianos humana subsidia deficere animaduerteret, ad Dei præpotentis, qui solus tanto malo remedium adhibere potuit, opem confugiendum duxit. In domo ergo sua cum feminarum grege quadraginta horarum precationem instituit, ipsaque omnium prima, quo reliquis feminis ad tam sanctum laborem maiores adderet animos, Deum precabatur, vt laborantibus Christianis, & in maximo periculo constitutis, succurreret. Cùm ergo feruenter Deum precaretur, vt Christianos in maximis miseriis constitutos subleuaret, ne iustam haberent consanguinei causam exprobrandi hanc templorum vastitatem, tanquam pœnam, quæ iusto Dei iudicio propter desertam Idolatriam infligeretur, arctiùs partim ex lassitudine, partimque ex tristitia, dormire cœpit: Cùm verò quiesceret, venerunt læti illi nuncii, de quibus superiùs memini; qui tanto affecerunt omnes gaudio, vt lætantium vocibus domus tota personuerit; quibus & Iusta è somno excitata, rem omnem à nobilibus domesticis intellexit, & Deo immortali continuò quas potuit maximas gratias egit, quod rem quam optabat maximè (Christianorum nimirum templa, vt sarta tecta permanerent) obtinuisset.

Ex Christianis Iaponiensibus aliqui, reuerentiæ & timoris, quem sempiterno Numini mortales omnes debent, immemores, hoc anno cum Cinensibus prædonibus se coniunxerunt, & in mari Cinensi piraticam fecerunt. Reuersi verò in Iaponiam, vt rapinas venderent, à satellitibus Canzvidono hoc nomine sunt comprehensi, & ad portum Cocinocu (cuius dominus ist Arimãdono intimus Canzvidono amicus) deducti, quòd legem, quam tulerat Daifusama contra latrocinantes, violassent. Piratarum omnium nomina Meacum sunt missa, quæ vbi vidit Daifusama, iussit ad vnum omnes in cruces agi, ita vt singulis cruces singulæ figerentur: captiuis verò libertatem, quam contra omne ius amiserant, restitui. Cura porrò exequendi hoc mandatum Canzvidono & Don Protasio commissa fuit. Hic autem Socios diligenter monuit, vt captiuos adirent, & Christianis peccata sua confitentibus aures darent, Ethnicis verò Christianæ fidei dogmata explicarent, quo ex mundi huius miseriis, vbi baptismo initiati fuissent, ad cœlitum vitam migrarent: Et ne ministri Canzvidono, qui festinanter Principis mandatum exhaurire volebant, Sociorum pios conatus

retardarent, sua auctoritate perfecit. Christiani ergo omnes, qui piraticæ fuerant damnati, pœnitentiæ sacramento peccata piarunt sua, & ex Cinensibus nouem baptismo peccatorum horum maculas deleuerunt: propter ministrorum Canzvidonei stinationem, reliquis Cinensibus salutis via monstrari non potuit. Breui ergo temporis spacio amplius centum in cruces sunt acti, ex quibus quinquaginta fuerunt Christiani, qui inter moriendum, Iesu nomen dulcissimum pronunciantes, non sine spe consequendi beatitudinem ab hominibus demigrarunt. Magnus fuit ad spectaculum hoc luctuosum Christianorum concursus, qui precibus miseros illos, cùm debitas scelerum suorum pœnas Reipublicæ penderent, Deo ardenter commendare non destiterunt, quas non fuisse inanes rei exitus comprobauit, nam toleranter supplicium vsque ad extremum vitæ spiritum eos tulisse certis indiciis constabat. Sunt nunc Arimæ vincti propter similе scelus duodequadraginta Iapponii; Qui ex ipsis sunt Christiani, sæpius in carcere sacerdotibus peccata sua confessi sunt, & Ethnici baptismum susceperunt. Hi omnes in dies singulos mortem sibi impendentem exspectant. Inter Cinenses, qui suffixi crucibus perierunt, aliqui (numerum non teneo) fuerunt, qui à Iudicibus interrogati de conditione & statu vitæ, respondérunt se piratas esse, (cùm tamen piraticam non exercuissent) nam hac ratione se libertatem consecuturos existimarunt, & captiuos in seruitutem datos: at mendacii huius pœnas luerunt, nam in cruces acti sunt, & cùm postea, quod verum erat, fatérentur, fides ipsis habita non est; iis verò, qui à prædonibus se captos ingenuè fuerant fassi, in patriam redeundi facta est potestas.

Innocentes, & qui leues ob causas supplicio extremo erant afficiendi, sociorum opera sunt absoluti: Dissidentes plerosq; socios pacatos reddiderunt, & non paucos fidei Christianæ rudes docuerunt, quæ Christianus scire debet, & in summa, multis prospectum est de rebus, cùm ad corpus tum animum spectantibus, quæ omnia cùm sint non solùm vsitata, verùm & quotidiana, arbitror se æquo lectori satis esse debet.

Arimæ apertus est ludus puerulis, qui Iaponicè legere & scribere volunt. Res hæc fuit à Don Protatio in primis optata, cuius voluntati propter temporum difficultatem hactenus satisfacere non potuimus. Christiani Iaponii insti tuerunt, & summo cum studio vrserunt, vt Societatis Superiores ratio-

rationem haberent puerorum, qui baptiſmi ſunt initiati Sacramento, & propterea Bonzios magiſtros non ampliùs adirent; Æquum ergo erat, vt ad alios, quos Socii Chriſti Domini causa ſuſtinent, labores & hic erudiendi puerulos adjungeretur. In poſterum ergo in locis celebrioribus ſimiles ludi inſtituentur.

Qui ex noſtris incolunt domicilia, quæ ſunt in Inſulis Amacuſæ, (quas à Don Protaſii territorio anguſtum fretum diuidit) dehinc parebunt Superiori domus Amuræ: nam domus Scico, cuius Præfecto antea paruerunt, in calamitoſo, quod fuit his annis bello, eſt planè euerſa. Sociorum porrò in has Inſulas bona Scimandono voluntate aduentus, Chriſtianos, a noſtris nullo tempore omnino deſertos, adeò delectauit, vt nihil ſuprà. Accidit vt, quo die Socii ad certum locum venerint, tres Chriſtiani, qui in ſilua contra mandatum Scimandono arbores exciderant, capitis condemnarentur, Sociis deprecatoribus, & delicti veniam & vitā aminiſtris Scimādono impetrarunt. Peruagantur Socii has inſulas omnes, magno Chriſtianorum, quibus animos addunt, ſolatio & fructu: nam tantus eſt cōfitērium peccata ſua numerus, vt omnibus ægre à Sociis ſatisfieri poſſit.

DE OZACÆ ET MEACI DOMIBVS.

IN his duabus domibus ex Sociis degunt quatuordecim, quorum ſex ſunt ſacerdotes, (eos qui Dogichi nominantur, Sociorum contubernales, hoc numero non complector) ex quorum laboribus Iaponii majores hoc anno, præter omnium exſpectationem, quàm ſuperioribus ceperunt fructus: Nam ex Idololatriæ tenebris ad clariſſimam Euāgelii lucem perueuerunt Sociorum opera Iaponii mille, ex quibus ſunt aliqui in honore cōſtituti, qui vt nobis perſuademus exemplo ſuo ciues Iaponios ad vitam rectè inſtituēdam ailicient. Quod vt Lector meliùs percipiat, ſcire debet Meaco & Ozaca eſſe præcipuas Iaponię vrbes, quæ ſummo Imperio Dominorum Tenzæ ſedes præbēt, & in quibus plerique proceres Iaponiæ ſplendidas habent domos: quare ad has vrbes magnus eſt concurſus Bonziorum, quorum ſtudio & labore viget Idolorum cultus, inter ciues maximè & mercatores, quibus Reipublicæ corpus conſtat. Hi Bonziorum fuere ſemper ſtudioſiſsimi, & Euangelii hoſtes, quare hactenus ſe difficiles præbuerunt, vt ad Chriſtiana caſtra ex Idololatriæ caſis

se reciperent; faciliores habuimus nobiles & milites, quia Regia commorantur, quam plebeios sellularios & mercatores. Cæterùm abhinc aliquot mensibus sunt ciues aliqua ex parte manufacti, & nunc incipiunt aures veritati præbere. Quare Ozacæ quingẽti partim nobiles, partim plebeii, ab Idololatris ad Christi Ecclesiam venerunt, quam quidem ad rem magnum attulit adjumentum Domina Maria Quiogoca, à Nibunangæ temporibus Christiana. Hæc fuit vxor Domini Regni Vomi, quæ duos habet filios, quorum vni Daifusama dedit Regnum Tango, & alteri aliud Regnum, cuius nomen perdidi. Vehementer optabat vt filiorum alter, qui Idola colebat, Christiana susciperet sacra: efficere quidem vt filia sua, quæ Reguli Ethnici matrimonium tenet, hoc anno baptismum susceperit, & vt alter filius, Christianus quidem, at perditus & dissolutus, vitam ad legis Euãgelicæ præscriptum institueret. Quo autem facilius filium Idololatram ab inueterata perstitione ad Dei verum cultum adduceret, nurum suam eiusdẽ filii vxorem, & Findeorizamæ materteram, ad Christianam perduxit Religionem, vt communibus studiis, ab homine pernicioso & fœdos, quibus tenebatur, errores dimoueret. Omnia ex sententia lectissimæ feminæ euenerunt, nam post auditum catechismum nurus Ozacæ Baptismum suscepit. Hæc porrò sibi adjunxerat duas feminas, suas in Christi doctrina magistras, quarum opera, Deo omnium conatus fortunante, tantum apud maritum præstitit, vt lubenter Catechistam audiret, & tandem vna cum familiaribus Baptismo initiaretur.

Occultè hæc omnia sunt gesta, ne irritatus Daifusama damnum aliquod huic Regulo daret: facta quidem Iaponiis à Daifusama fuit potestas ad Christianam Religionem tranleundi, quam verbo ipse postea confirmauit, postquam Arimandono & Omutandono postulatis acquieuisset. Cæterùm magnatibus potestatem hanc concedere noluit: nam Christiani, qui nullo in honore habent Camos & Fotochos, non possunt concepta verbis, quod facere coguntur Iaponiæ proceres, iusjurandum ad stringendam fidem Domino Teuzæ debitam dare.

Hic principis viri ad Christi Ecclesiam accessus Christianum, vt existimamus, nomen his in oris illustrabit. Optima hæc matrona Maria est occupata in adducenda alia sua filia ad sacra Christiana, quæ Meaci ægrota Bonziorum opera à Camis sanitatem impetrare, sed frustra, tentauit: quare à matre monita, vt ad Deum præpotentem vniuersitatis rerum effectorem

confugeret, qui afflictis succurrere, & quæ ad animi salutem conducunt affatim suppeditare consueuit, non autem ad Fotochos commentitios Deos: respondit, se vehementer cupere vt Patres se precibus Deo commendarent, & quo facilius sanitati restitueretur, de suis fortunis non pauca Sodalitio misericordiæ aliisque pauperibus donauit. Et postquam morbus se aliquantulum remisit, doctori Catechismi diligentem dare operam constituit. Speramus ipsius animum à Deo collustrandum, quo legem Euangelicam, quod vehementer cupimus, amplectatur.

Non minùs vberes his, quos nunc commemoraui, fuere fructus illi, quos cepimus ex consuetudine, quam habuimus cum proceribus & nobilibus, qui in Regia apud Daifusamam commorantur, qui hactenus rei Christianæ fuerunt aut omnino, rudes, quippe qui Regna Quanto incolunt, quæ longè hinc absunt, aut eam tanquam vilem & abjectam contempserunt. At postquam ex his Regnis flos nobilitatis Ozacam venit, magna est animorum facta mutatio, vt constat ex litteris, quas 29 Augusti anni huius domus Ozacæ Præfectus scripsit hunc in modum.

Majorem hoc anno ex Catechismi scholis, quas ad omnis conditionis Ethnicos habuimus, quàm ex cæteris nostris laboribus, fructum percepimus: Nam ex quo tempore Daifusama, munitionis huius possessionem occupauit, maxima pars domesticorum ipsius domum hanc nostram frequentauit, qui cùm antea aut Euangelii doctrinam planè ignorassent, aut certè de ea malâ, tanquam res esset contempta, opinionem habuissent, nobiscum disputantes manus veritati dederunt, cuius laudes, cùm à nobis abirent, tacere non potuerunt.

In his nobilibus est Præfectus munitionis Camaiama, omniũ qui sectam Gienscii in Regnis Quanto sequuntur doctissimus, qui mercede conductos Bonzios duos, in eiusdem sectæ disciplina exercitatissimos secum tenet. Hic ergo comitatus decẽ aut duodecim proceribus (quorum singuli ex prædiorum fructibus annuis minimum accipiunt sexaginta millia saccorum Orizæ) domum nostram venit, & cùm in templo vidisset imaginem Christi Domini tenentis globum mundi, contendit rationibus docere mundum non esse globosum, verũ quadratum, quam opinionem tuetur illa, quã ipse sequitur, secta. Sed postquã animaduertit firmissimis rationibus cõtrariam confirmari sententiam, suamque planè refutari, sermonẽ trãstulit ad disputationẽ de mundi principio, eiusq; molitore; & cũ disputationis initio, quæ à nostris dicẽ-

dicebantur, nullo numeraret loco, in progressu tamen eandem esse sectæ, quam ipse sequebatur, sententiam cum ea, quam Christiani defendunt, docere est conatus. At postquam sententiarum duarum magnam esse differentiam explicassemus, amplius obsistere nobis non tentauit. Abieus ergo fidem dedit se, vbi commodum fuerit, operam daturum Catechismi doctori, &, si refutarentur quæ contra Christianam fidem afferret argumenta, nobis omnino assensurum. Comites ipsius cùm viderent Achillem suum Christiano doctori succubuisse, coniecerunt, adeò vt eorum nemo pro Iaponiorum superstitionibus vocem mittere tentarit.

Venit præterea ad nos vir nobilis, Gionouoribo nomine, qui est in Daifusamæ intimis, is secum duxit alios suæ conditionis viros, & Bonzium in Iaponiorum disciplina apprime versatum. Hic Gionouoribo postquam disputasset aliquamdiu, sibi esse certum dixit, intra annos quinquaginta maiorem Iaponiæ partem fore Christianam. Præsens rerum status non obscurè indicat hoc vaticinium fore verum. Nam Bonziorum doctrina in dies magis magisque contemnitur, non modò quia ipsius Doctores homines sunt perditi & dissoluti, eiusque falsitas magis nunc quàm antea patescit, verùm quia Euangelij suauissima lux omnem propè Iaponiam occupauit, vt pauci admodum reperiantur, qui eam non aspexerint. Verùm quidem est multos Christianam non fuscipere sacra, quamuis de Religione nostra bene sentiant. Homines quippe, qui hactenus licentiùs quàm æquitas postulat vixerunt, fieri non posse existimant, vt ad Euangelij præscriptum vitam instituant. Cæterùm contra Bonzios alios Idolorum præfractos defensores acriter pro fidei Christianæ dogmatibus decertare non verentur; & tantum, vt speramus, disputando proficient, vt & ipsi hac esca illecti, salutari hamo ad Christi Ecclesiã trahãtur, q adolescenti nobili accidit, qui certissima fidei nostræ principia argumentando est conatus facere dubia, quæ nunc post susceptum baptismum esse verissima palam profitetur. Quare si Daifusama, inquit ille, me ex domesticorum suorum numero ejiceret, aut vitam mihi propterea auferret, quòd me Christianis adiunxerim; non propterea ab hac mente desisterem. Immo si sperarem me posse, sanguinem profundendo meum, Daifusamam alios que Iaponios proceres ad Christi Ecclesiam traducere, sine omni timore id lubenti animo præstare me posse confiderem. Hanc animi constantiam retinens, locus his Daifusamæ domesticis persuadet, vt scholis catechismi

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

terfint. Hactenus ex litteris Ozacæ ſcriptis.

Sunt & aliæ res duæ, quæ non parum iuuerunt, vt apud Ethnicos Chriſtiana religio hoc anno majorem quàm antea haberet auctoritatem, & quæ Mercatorum, (qui ferè omnia ſui quæſtus aut commodi cauſa facere conſueuerunt) vt de ſalute ſua cogitationem aliquam ſuſciperent, animos mouerunt. Tranſtulimus (vt de vtraque re breuiter dicam) ædem ſacram in commodiorem celebrioremque locum, ad quem populus, in cuius vicinitate magis quàm antea verſamur, frequens concurrit. Huc accedit præclarum factum Gieciudono Nangaioca domini Regni Bugen, & partis Regni Bungo. Is Donnæ Gratiæ quondam vxori ſuæ, quæ anno proximo vitam cum morte commutauit, juſta facere cupiebat, partim quòd ipſam ardenti amore complexa fuiſſet, partim etiam quòd ad exiſtimationem ſuam his in locis conſeruandam hoc in primis expediret. Nam apud Iapponios etiam Idololatras antiquus mos cohoneſtandi mortuos exequiis hoc etiam tempore manet: Et cùm ſecum ipſe perpendiſſet, Bonziorum operam nullam potuiſſe animæ vxoris (quæ cùm in viuis eſſet Chriſtum Dominum colebat) vtilitatem dare, Socios rogauit, vt ſibi hac in re gratificari vellent, vxoris ſuæ funeri Chriſtiano ritu iuſta ſoluentes, quibus intereſſe ipſemet conſtituerat. Cùm autem à ſacroſancta ſede Apoſtolica nobis ſit facta poteſtas rem diuinam faciendi iis etiam in locis, in quibus præſentes adſunt Ethnici, cùm neceſſitas hoc flagitat, aut cùm periculum, ſi recuſaremus hoc facere, grauis offenſionis imminet; decreuit P. Organtinus nihil prætermittere, quod ad funeris amplitudinem magnificentiamque conducere iudicabat. Eſt namque Gieciudono magnus inter Iaponios princeps, cujus acerbum in Chriſtianos omnes excitaſſemus odium, ſi in re juſta, & quæ Chriſtianam illuſtraret fidem, gerere ipſi morem recuſaſſemus. Apud Chriſtianos etiam non leuem ſubiuiſſemus vituperationem, ſi rem animæ Chriſtianæ matronæ ſalutarem, Ethniciſque, vt Bonziorum ſuperſtitiones abjicerent, vtilem, facere neglexiſſemus. Ex locis ergo vicinis Meacum venerunt cùm Socii tum Societatis alumni, & in loco medio templi, quod inſigni apparatu ſplendeſcebat, honorarium tumulum excelſum fecimus, quem omni ex parte magnus cereorum ardentium numerus illuſtrabat: Peractis matutinis precibus, quos Chriſti Eccleſia pro iis, qui in fide conſtantes è viuis exceſſerunt, recitare conſueuit, factum eſt ſanctoſanctum Miſſæ ſacrificium, præſente non modò Nangaioca, verùm & magna Nobilitatis, quæ ipſum ſequitur, parte. Aderant

nobiles ampliùs mille, propè omnes Ethnici. Tantus porrò fuit hominum ad nouum hoc his in locis spectaculum concursus, vt si Nangaioca tempestiuè satellites non constituisset, qui aduenientem populum à templi aditu arcerent, orta fuisset perturbatio, quæ felicem actionis totius exitum retardasset. Concionem habuit Socius Iapponius nondum sacerdos, cui optimè sunt perspecta Sectarum, quæ his in oris regnant, commenta. Concionis totius argumentum (nam illa Scripturæ verba, Beati mortui, qui in Domino moriuntur, explicanda susceperat) complectebatur animi hominis immortalitatem, æternamque illam, quam exspectant probi vbi ex hoc mundo auolarint; vitam; simul & pœnas, quas impii in omnem æternitatem apud inferos subeunt, ac denique omnibus his in rebus differentiam sententiæ Christianæ & mendaciorum, quibus Bonzii Iaponios fallunt, Dæmonisque seruitute oppressos tenent. Sub finem concionis, maximis verissimisque laudibus ornata est Donna Gratia, quæ, cùm viueret, virtutem coluit, & moriens magnum sui apud omnes desiderium reliquit. Orator sic placuit, vt Nangaioca, & qui ipsi aderant, lachrymas tenere non potuerint. Grauitatem cerimoniarum Ecclesiæ maiestatemque non satis admirari potuit Nangaioca, qui postea publicè dixit, justa, quæ Ethnici mortuis faciunt, si cum Christianorum exequiis comparentur, esse res planè ludicras, & meras nugas; se verò ad hoc vsque tempus simile vidisse nihil, immo neque animum inducere potuisse suum, rem extare vllam, quæ hominem ad pietatis sensum sic permouere potuit, vt apud Christianos facit supremi diei celebritas. Idem prorsus testati sunt cæteri, qui cum ipso in templo præsentes adfuerunt, qui postea cùm intellexissent P. Organtinum ducentos nummos æreos, quos Nangaioca miserat, vt nostri haberent vnde sumptus in exequias facerent, pauperibus distribuisse, vehementer factum probarunt, dicentes Bonzios nihil simile facturos, qui egentissimi hominum inopia & egestate ad misericordiam non alliciuntur. A Sociis porrò est cumulatè cùm Nangaiocæ, tum ipsius nobilitati, factum satis, adeò vt magna nunc ipse princeps (vt postea fusiùs dicetur) Christianos in Regno suo Bugen beneuolentia prosequatur: Immo cum Ozacæ esset, comitibus suis suscipiendi Baptismi potestatem fecit. Die præterea illo exequiarum nobilissime omni apparatu regio prandit, non minùs se nobis præbens familiarem, quàm si Christum Dominum vnà nobiscum coleret.

Ex proceribus, qui exequiis interfuerunt, aliqui Donnæ Gratiæ (cuius laudes concionator non immeritò in astra sustulit, exem-

plo

plopermoti, Scholis Catechismi interesse constituerunt. Faxit Deus, vt prespecta Euãgelii veritate, contaminatas superstitiones deserant, mentesque suas doctrina cælesti, quam Christi Ecclesia omnibus proponit, imbuant.

Putauit P. Organtinus sibi fuisse amplam ad celebrandas Iusti exequias oblatã occasionẽ. Anno quidẽ proximo Socii debitos ipsi habuerunt honores, cæterùm cùm, Daifusamæ iussu, eidẽ vita erepta fuisset, nobis non licuit viri ornatissimi, de nobis Christianisque Iaponiis optimè meriti, memoriam palam cohonestare, ipsiusque funeri, quod vehementer optabamus, iusta soluere. Iisdem ergo cerimoniis, quibus Donnæ Gratiæ parentauimus, Iusti nostri, cuius cinis & ossa apud nos sunt, memoriam prosecuti sumus. Rei diuinæ interfuerũt Donna Iusta lectissima matrona, mortui quondam vxor, ipsius præterea Iusti Frater & cõsanguinei Christiani, qui proximè antecedentis diei lachrymas fletumque renouarunt. Diebus insequentibus magnus est ad nos factus hominum concursus, qui templi ornatum spectarent, & κτενοθάψιν viserent, quibus ianuam claudere si tentassemus, in varias reprehensiones incurrissemus.

In vrbe hac nobiles hoc tantùm nomine, quòd contra patrum suorum voluntatẽ baptismũ suscepissent, domibus paternis sunt electi, quare vt fidẽ Christianã cõstãter retineãt, multis incõmodis difficultatibusq; afficiũtur. Tres matronæ illustres, quę, insciẽtibus maritis Ethnicis, Christo nomina dederũt, nõ modò à viris suis, verũ & à soceris grauissimè vexabãtur, adeò vt de diuortio cũ ipsis faciẽdo serio actũ sit, at illæ amicitiæ & religionis arctissimo vinculo inter se copulatę, animo robusto cõstãtiq; in suscepta sentẽtia sic perstiterũt, vt mariti, ipsarũ virtutẽ prudẽtiãq; admirati, sententia tandem destiterint. Primùm ergo conniuere cœperunt, postea verò ipsis Christianam colendi religionem liquidiùs potestatem fecerunt.

In Regno Bigen, Quingodono, qui Regni huius dominus est, ita grauiter æger fuit, vt putaretur aut insanire & furere, aut certè Dæmonem in corpore inclusum habere. Quare ex Bonziis vocati aliqui cum Saga vt cantionibus suis morbo mederentur, magnam ollam ferream aqua plenam igni admouerunt, quæ mox, non secus ac si vitreum fuisset vas, est disrupta: vnde triste acceptum est omen. Quingodono verò quærenti causam respondерunt Bonzii, ipsum propterea graui hoc morbo affligi, quòd in Regno suo Christianos domicilia habere pateretur: Hinc qui sunt Regni illius gubernatores, ansam arripuerunt,

Chri-

Christianis exhibendi molestiam, maximè quòd eodem circiter tempore dixisset Daifusama, se nolle legem Euangelicam locum in Iaponia habere in quo consisteret. Vt ergo pœnam, quam Daifusama minitabatur Christianorum receptatoribus, vicatêt, principibus viris Christianæ legis cultoribus heri sui verbis præceperunt, vt ad Camorum & Fotochorum detestabilem cultum rediret, à quibus id responsum tulerunt, se nullo modo tam nefarium admissuros scelus, & nominatim Dominus Ioannes Amacusandono (qui Amacusa exulans se in clientelam contulerat Quingodono, a quo singulis annis quatuor milia saccorũ Orizæ accipit) respondit, cùm Christianorum esset progenies, sibi persuaderi non posse, ipsos ad se à Quingodono id mandatum habuisse, quare se non dubitare, quin Regni administratores essent commenti huius architecti & inuentores: Quòd si Quingodono tam hanc mandasset, suis verbis ipsi renũciari jussit, se non modò possessionum, quibus ipsius liberalitate fruebatur, verùm & vitæ matea facturum jacturam, quã Christianam Religionem deseret, eos ergo rogauit vt perspicuis verbis hoc ipsos à se accepisse responsum, Quingodono dicerent: Quod si non facerent, se Quingodono aditurum dixit, & coràm rem omnem syncerè & simpliciter expositurum. Cùm animaduerterent Administratores, magnam esse Christianorum principum in retinẽda Christiana Religione constantiã, ab impio proposito deterriti, cum Christianis cõniuere cœperũt. Ad retardãdos pernicioſos ipsorũ cõtra Christi cultores conatus, multum juuit nuncius eodem tempore allatus, Daifusamã de Sociis ex Iaponia ejiciẽdis sententiam mutasse.

Dynasta Ethnicus, impulsu intimi sui, misit qui Equiti Christiano præciperet, vt baptismo nuncium remitteret. At ille animo magno & fortiter, absit, inquit, vt de me jure dici possit, quòd timore perterritus, à via, qua ad cœlũ itur, quãquã magna cũ voluptate sum nuper ingressus, turpiter deflexerim. Auctori porrò & impulsori sceleris, paucis postea diebus, heri sui jussu, erepta fuit vita, spaciumque quod ipse præ se ferebat, audiẽdi Catechistæ lectiones, & suscipiendi baptismum, non fuit concessum.

Matrona illustris, quæ sectam Focheschiu sequitur, omnes nexus contendit, (verùm frustra) ne filius suus Catechismũ audiret, & cùm eum ad suscipiendum baptismum esse paratum resciuit, impotenti animo, nullam dignitatis suæ rationem habens, ad cognatum suum virum nobilem adiit, in cuius domo puer diuersabatur, & non secus ac si furiis agitata fuisset, summo silentio, apprehensa filii manu, eum secum abduxit. At posteaquam deinde

deferbuit ira, erratum suum agnouit, quodque furiosè fecerat, eam pœnituit, quare vt filium placaret, qui se esse Christianum affirmabat, & de injuria materna expostulabat, ipsi potestatem fecit ad normam Christianæ disciplinæ instituendi vitam, & simul se Catechismi Doctori daturam operam prolixè recepit. Verùm de his aliisque id genus factis, quæ Ozacæ contigerunt, hæc sint satis. Sermonem ergo Meaco transferam.

Vrbs hæc Meacensis propter magnitudinem in superiorem & inferiorem est diuisa, Mercatores & homines plebeii, qui eam incolunt, propter causas superiùs allatas, tardiores semper fuerunt ad suscipienda Christiana sacra, &, præ cæteris, incolæ superioris vrbis, qui valde sunt pertinaces, & remotiùs absunt à Sociis, qui annis ampliùs quadraginta in vrbe inferiori domicilium habent. Proximo porrò anno, cùm Christianorum numerum augeri cernetemus, vt ipsorum commodis seruiremus, qui propter itineris longinquitatem non facilè ad nos venire potetant, in superiori vrbe domicilium collocauimus, in quo sunt Socii duo. Hoc autē anno, qui Meaci baptismum susceperunt, trecenti numerantur, in quibus est honoratus Daifusamæ domesticus, cuius ad Christianos accessus permagno apud omnes æstimatur. Idem est sentiendum de aurifice (cuius magnum apud hanc gentē est nomen) viro in Iaponiorum disciplina scientissimo. Factum porrò hominis non satis admirari possunt Ethnici, qui ipsum hactenus tanquam totius Iaponię in Camorum ineptiis oraculum coluerūt. Et cùm multos habeat cognatos, & in artificio suo non exiguum discipulorum numerum, erit, vt speramus, non minùs industrius in expoliendis gemmis, quibus Christiana illustrabitur Ecclesia, quam fuerat in cōquirendis lapidibus pretiosis, qui humanū recreant aspectum. clarissimas siquidem, vt nobis persuademus, ex Iaponiæ cauernis gemmas eliciet, quæ in cœlesti Ierusalem mirificè lucebunt.

Christianus, hoc nomine Iaponiis proceribus gratissimus, quòd gladiorum temperationem optimè perspiciat, justumque singulis pretium constituat, ardenter cupiebat vxorem suam, quæ bene de Christiana Religione sentiebat, in Christi Ecclesiam ingredi. Verùm cùm Socer, capitalis Euangelii hostis, qui superstite Taicosama, propter eam quam cum ipso habuit familiaritatem, auctoritate valebat, apertè reclamaret, cogitata perficere non potuit. Mortuo verò Taicosama, vxorem ad paternas ædes hac de causa amandauit, quòd in filię baptismo sibi non assentiretur. Fa-

ctum hoc indignè tulit socer, tanquam à genero suo irrideretur, & non contentus de eo frequentes habere querimonias, omnia-que amicè fecisse, vt filia ad mariti sui ædes remearet, vbi Deos patrios ac penates libere coleret, dicam genero scripsit, ipsum te Christianæ religionis cultu postulans. Ad biennium duravit hæc inter socerum & generum controuersia, quæ hoc anno finem habuit, nam Socer tandem concessit, quod gener petierat, qui vxorem baptismo initiatam, magna cum Christianorum voluptate, domum reduxit.

Cupiebat vir probus & honestus vt vxor, quam instituerat ad Christianorum instituta, baptismum susciperet, at feminæ parentes vehementer obstabant, adeò vt non potuerit ad templum deduci. Incidit mulier in morbum, satisque vehementer ægrotauit, quare magnopere timuit, ne mors consilium suum de suscipiendo baptismo præueniret: nam parentes ipsi perpetuò adesse, ne locum haberet perficiendi quod maximè optabat. Huic malo cùm nullum maritus videret superesse remedium, constituit suis manibus salutari aqua vxorem suam abluere, quod diligenter ac-ctum cùm mutare non possent, in Christianæ feminæ animam insultare tentarunt, Bonziorúmque opera efficere, vt mentem ad Deorum cultum rediret, quò hac ratione ipsam patrio ritu bonare posset. Accersitos ergo Bonzios omnibus modis in genere mo occultare contendebant: At Christianorum opera repressa est Ethnicorum furor, & conatus impius tandem repulsus. Quod si non accurrissent vicini, qui se medios inter decertantes prorunt, gubernatorísque vicarius Christianæ Religionis cultor, ea auctoritate sua Ethnicos tanquam rixæ auctores obiurgans, ac sidentes placauerat, ad periculosam pugnam ventum fuisset. Ægra, mox ac rem gestam intellexit, meliusculè esse cœpit, & vt fertur, de vita non amplius periclitatur.

Magnus fuit mortalium ad cõciones legitimas concursus, maximè diebus Veneris statæ quadraginta dierum inediæ, quam auditores in templo tergorum suorum voluntariis verberationibus debitas Deo peccatorum suorum pœnas soluerunt. Ethnici porrò, qui clàm & latenter ad templum nostrum venerant, vt apud nos quid ageretur explorarent, ita fuerunt animo affecti, vt postquam Catechismi doctori operam dedissent, baptismum susceperint. Vsus præterea piarum meditationum multis admodum attulit magnum, & in primis viris nobilibus, quorum aliqui

qui totius anteactæ vitæ peccata confessionis Sacramento sic expiarunt, vt aliam quàm fecerunt viuendi rationem inierint; alii verò, vt ad bonam frugem se reciperent, in latebras se abdiderũt, vt pro admissis sceleribus Deo supplicium liberius soluerent.

Giacata Bungi, filius Francisci Regis bonæ memoriæ, cœptũ bene viuendi cursum tenet; is cùm ex Regno Vomi, in quo aliquamdiu substitit, ad Regnum Deua, quod est ad orientem Solẽ ex omnibus Iaponiis Regnis extremum, exilii caussa sibi eundum esse intellexit, accersiuit Societatis Patrem, vt peccata sua confiteretur. Herum imitati sunt famuli bini, & quinque Ethnici ipsius domestici sunt baptismo initiati; neminem enim, qui Christianus non est, in famulorum numerum deinceps admittere constituit.

Sempiterno Numini omnibus in rebus placere studet; miserias verò & ærumnas, quibus hoc tempore premitur, se justo Dei perferre iudicio agnoscit, beneficiique paterni loco habet, cùm leuiùs se puniri fateatur, quam promeritus sit. Ipsius vxor, quæ Meaci interesse consueuit Scholis Catechismi, baptismum susceperet, si matris suæ, quæ famulatur Dairo, cuius olim fuit nutrix, immo & ipsius Dairi offensionem non timuisset. At propediem, vt speramus, negotium hoc sic transigemus, vt nullo suo damno, verum commodo magno, nobilis hæc matrona optatum consequatur suum.

Ex domicilio Meaci inferioris missa est legatio ad Regna, quæ Fococo passim nominantur, ex quibus tria, quæ sunt versus septẽtrionem, Figendono homini Ethnico parent, inter Iaponios cùm opibus tum copiis affluenti. Apud eum habitat noster Iustus Vcondono, cui in singulos annos ab eodem est prospectum de quadraginta millibus saccorum Orizæ. Iusti ergo rogatu missus fuit Societatis Sacerdos, qui Christianos & in primis Iustum ipsum cum familia omni confitentes audiret, & simul an reperirentur Ethnici, qui ad Christiana sacra transire vellent, experiretur.

Sacerdos reperit exædificatum templum impensa Iusti, de cuius virtute est magna nõ immeritò apud omnes, qui in Regia versantur, opinio: Nam cum familia vitam agit planè Christianam: Præscriptis ab Ecclesia diebus se omnes cibo abstinent, supplicibusque Deum precibus inuocant, austerè corpora tractant sua, quo maiore cum facilitate, quæ ad animi salutem spectant, perficere valeant; at de his propter breuitatis rationem pluta hoc tẽpore non scribam. Clientibus certè suis non permittit Iustus rem vel minimam facere, quæ meritò Ethnicos offendere posset.

Paucorũ dierũ spacio viri nobiles ampliùs 120, in quibus nume-

rabantur duodecim aut decem & tres domestici Figendono, baptismum susceperunt. In alios verò, qui Doctoris Euangelij verba audierant, optimè quadrat illa Christi Domini oratio: Aliud cecidit secus viam, & conculcatum est. Christianam equidem legem apertè fatebantur esse optimam, cæterùm aliquos in ignorantiæ, quibus ab infantia immersi sunt, tenebris detinet earum, quæ mundi huius sunt propriæ, rerum cura & solicitudo; alios timor incurrendi in heri sui offensionem, ad extremum alii diffidunt se posse omnia sua facta, quod Christiana lex præcipit, ad virtutem Numinisque sempiterni honorem referre, & propterea cœlestem verbi sementem pedibus, proh dolor, conculcare non verentur.

Cùm rogante Iusto, & permittente Figendono, prorogarentur missio, non defuerunt, qui Christianorum albo inscriberentur. Immo ex patris nostri litteris intelleximus, omnibus qui ad ipsum audiendum concurrunt satisfieri non posse quatuor aut quinque, quæ vno die de fidei nostræ mysteriis habentur, concionibus. Iis verò, qui nouissimè ad Christi Ecclesiam sunt adiuncti, est Bonzius ex vrbe Coia, (in qua fuit quondam florentissima, ex omnibus quæ in Iaponia sunt, Academia) qui neglecto Idolorum cultu, Idolisque, simul cum libris omnibus, vt comburerentur, traditis, magno Christianorum, & præcipuè Iusti, qui hominem magni facit, applausu est Baptismo initiatus, & tandem superiore mè vnus & quinquaginta idem præstiterunt, ex quibus quatuor & viginti sunt ipsius Figendono domestici. Sunt hoc tempore viginti Catechismi auditores, quos Figendono verbis (dixerat namque domesticos & clientes suos, qui legem Christianam, quippe bonam, amplecterentur, rectè facere) animosiores fecit, ad metum certam & stabilem, quæ ad beatitudinem perducit, viam. Benevolentiæ præterea non vulgaribus, quæ iis qui Christum colunt ostendit, signis, Ethnicorũ, vt ad suaue Christi jugũ accederent, studia non parum mouit. Opinio bona, quam multi de Euangelica lege animis imbiberunt, vt Idololatriam aspernarẽtur effecit. Et in his rebus nonnulli sunt, qui sensum percipiunt, qualem antea experti erant nunquam: ex ipsis vnus est vehementer admiratus, qua ratione ad tantam vitæ mutationem impelleretur, quatus, & alii de se ipsi fassi sunt) vt in rebus leuibus conscientiæ stimulus concitaretur.

Ex longinquis harum regionum finibus venerũt, qui multo ab hinc annis Euangelii luce frui cœperunt, vt peccata confiterentur sua. Materia solatii & gaudii erat, videre Christianos, quos Ethnicorũ quotidiana cõsuetudo a virtutis studio auocare nõ potuit, ex

ex quibus multi ad quadraginta dierum inediam, quam Ecclesia præcipit, alias voluntarias pœnas adiunxerunt, exempli causſa, se vino & cea (potio est apud Iaponios vsitata) abstinuerunt, quod inter ipsos magnum est. Fuerunt præterea qui altero aut tertio tãtum die comedebant, tergaque sua virgis cædebant. Extitit etiam qui totos dies septem cibum non gustauit, & cum propterea inconsiderantiæ accusaretur; Respondit, rem hanc esse exiguam, si cum iis comparetur incõmodis, quæ Christus Dominus sua causſa pertulit; seque Satanæ gratia, cùm Ethnicus esset, grauioribus fuisse affectum malis.

In his Regnis Fococo paucis abhinc annis viguit secta illa, quę appellatur Icoscius, cuius cultores fuere quamplurimi, at Dei munere sensim extinguitur, & ex innumeris Bonziis, iisque quondam potẽtibus, pauci nunc superstites sunt, adeò egeni, vt fana sua exusta reædificare non valeant. Pater, qui rem Christianam ibidẽ tractat, testatur se in certo Regno vidisse quadraginta statuas lapideas Fotochorum, in campi patente æquore prostratas iacẽre; & alio in Regno certi loci Fotochos ad vnum omnes comminutos, & in ædium parietibus cum aliis lapidibus permistos, nunc hominum, à quibus antea colebantur, commodis destinatos. Hæc Fotochorum & Bonziorum ruina non solùm est in his Regnis, verùm in vniuersa Iaponia, quam videmus admodum affectam vt Christianam amplectatur Religionem. Si Dominus Tenzæ se Christianorum fautorem declararet, maximus sine dubio omnibus in locis ad Christi Ecclesiam fieret concursus. Verùm cùm Daifusama (vt suprà est dictum) negarit principibus viris facultatem suscipiendi baptismum, lentiùs, quàm cuperemus, Christianorum augetur numerus, quamuis in Regnis Fococo magnus ad propagandam rem Christianam patefactus sit aditus.

Vt de rebus Meaco concludam, Daifusama ex munitione Ozaca migrauit ad propugnaculũ Fuscimo, proximis bellis funditus euersum, ab ipso sic restitutum, vt sit nũc, quàm antea fuerat, multis partibus munitius, minus tamen splendidum. Ozacæ verò remansit Findeorizama cum amplissima familia, qui nõ secus ac Tenzæ Dominus à Daifusama tractatur. Ex hac migratione Daifusamæ P. Orgãtinus ansam arripuit ipsum inuisendi, cùm in aula procreribus & equitibus plena principi præstolaretur, de fide Christiana cũ magni nominis viris disputauit. Disputationis verò hic extitit fructus, vt Ethnici succubuerint, seq; Sociorum negocia promoturos, & Scholas Catechismi adituros receperint. Cùm verò idẽ Pater fundũ in munitione Fuscimo peteret, vt Sociis domicilium

micilium exædificare posset, ipsius postulato assenserunt principes illi viri, qui Daifusamæ gubernatores vocantur, ex quibus vnus Fõdesato nomine, (qui est Daifusamę intimus & familiarissimus, quique omnia impetrat, quæ ipsum rogat) præsente Daifusama, cũ de rebus certis sermo fuisset institutus, aperte dixit, fauore dignos esse, qui aliam post hanc superesse vitam docent. Christianique legẽ, quippe sanctam rationique cõsentaneã, in honore apud Japonios esse debere. Ex hac Fõdesato oratione conjicimus, Daifusamam nunc rectius de nobis sentire, quam antea fecerat; sententiamque suam, de nobis ex Iaponia ejiciendis mutasse, cum viros principes, qui studia promouent nostra, patienter audiat.

DE AMANGVCCI ET BVGEN DOMICILIIS.

IN domicilio Amangucci, cuius initia ab hinc triennium posuimus, degunt bini socii cum paucis Dogichis, qui nostros laboris auxilio in eruditionis Christianæ Religionis tyronibus iuuant. Magna fuit proximis temporibus in hac vrbe rerum commutatio, turbulentissimæque in ciuili gubernatione tempestates extiterunt, quæ non antea finem habuerunt, quam Morindonus Regna septẽ amisisset. Viri porrò principes, ex amissis illis Regnis, domicilia sua ad hanc vrbem trãstulerunt, quæ est territorii, quod hoc tempore Morindono paret, caput; & propterea est plurimis ædificiis aucta, illustriumque virorum concursu nobilitata. Ipse Morindono, qui cum omni sua nobilitate magnam fortunam fecit iacturam, quam habuit de Fotochis opinionem bonam abiecit, Deique verbo magis quam olim aures præbet. Quam vero lætos & vberes laborum suorum in hac vrbe percipiant Socii fructus, Epistola Patris, qui nunc Amangucci degit, die quinta huius mensis scripta, non obscurè docet.

Res Christiana, (inquit) Dei beneficio, bono est loco; Procerum huius Regiæ sæpissime ad nostrum templum veniunt, a quibus sic occupor, vt nullum propè tempus vacuum habeam. Concionis catechisticæ maxima quotidie hominum frequentia celebratur. Singulis diebus candidati baptismo initiantur. Me absente, frater noster Antonius, salutari aqua lauit triginta, & eos post meum Firoscima reditum, manibus meis parem numerum baptismo initiaui, in quo sunt quatuor viri principes. Ex his vero, qui hodierna luce baptismum susceperunt, vnus est frater Generalis motodono familiaris Morindono. Inter Catechumenos numeratur gener Saiciedono gubernatoris horum Regnorum, vir nonus

nomen est Firobioidono, vir præstans optimis artibus, & magni apud Iapponios nominis, qui vt speramus baptismo peccata expiabit sua, Ecclesiæque huius lumen & ornamentum euadet. Proximo Dominico die ad templum venit matrona illustris, cum magno comitatu, vt Catechismi scholis interesset. Faxit Deus vt ad Christiana suscipienda sacra animum adjũgat; nam suo exemplo complures matronas in eandem sententiam inducet. His diebus ad suscipiendum baptismum moti sunt quindecim, cũ viderẽt Christianorum opera duorum hominum corporibus ejici dæmones. Quòd si humani generis hostis studia nostra non perturbet, multi ad Christiana castra ex Idololatrum popinis se conferent. nam triginta circiter Christiani proceres studio & auctoritate, qua valent, laborare non desistunt, vt clientes sui omnes in eorum qui Christum colunt numerum cooptentur: horum porrò exemplum gentes alias concitabit. Hactenus ex litteris illis Amanguccì scriptis.

Amanguccio abest bidui vrbs Firoscima, cuius Dominus hoc tempore Daifusamæ liberalitate est Ethnicus nobilis, Fucuscima nomine; In hac sunt Christiani nobiles, quorum rogatu à P. Visitatore missi sunt Socii, qui Christianos incolas consolarentur, & pœnitentiæ Sacramentum ipsis impartirentur; quod factum est, & simul Ethnici eorundem labore numero sexaginta baptismum susceperunt. Socios porrò Fucuscima amicissimè est amplexatus, quibus fundum obtulit, in quo domicilium ædificarent. aiebat se tanquam Patrum amicum, vt apud se remanerent Socii optare. Facile ergo erit pristinũ domicilium, quod in hac vrbe habuimus, reædificare; quod Societas, propter pecuniæ inopiam, tentare hoc tempore non poterit.

In Regno Bugen, cuius (vt suprà est dictum) dominus est Gieciudono, Societas habet domicilium, quod à tribus Sociis & nonnullis Dogichis incolitur, qui omnes ad Christianorum promouendam salutem incumbunt: & ad Ethnicos adducendos ab Idololatriæ tenebris ad claram Euangelii lucem. Verum quidẽ est Socios laborum suorũ, propter varia quæ acciderunt impedimenta, exiguos cepisse fructũ. Cæterũ nõ defuerũt Ethnici, qui baptismũ susceperunt, adeò vt duplicatus sit Christianorum numerus. In iis qui baptismo initiati sunt fuit vir nobilis, illustri laude celebratus, in Ethnicorum commentis apprime versatus, magnæ apud Gieciudono auctoritatis, eloquens & prudens. Hic ergo corpore æger voluit in sella vndique tecta ad nos portari, vt Catechismi doctorem audiret; quo audito, se Catechismi scholis alias

interfuisse, deque iisdem disputasse dixit, cęterùm amicorum gratia hoc fecisse, qui se concertantem lubenter audiebant. Verùm de vita ad Christianæ legis præscriptum instituenda ante illud tempus, quo superstitionum Iaponiensium falsitas sibi fuit satis perspecta, non cogitasse. Adiecit se non posse verbis exprimere ardorem illum, quo, morbo laborans, incendebatur ad suscipiendum baptismum: & propterea se absque omni comitatu inscijs amicis venisse, ne suspicari posset aliquis se non salutis suæ studio, verùm commodi alicuius caduci causa, vt in Christianorum numerum admitteretur petere, maximè quòd animus præsagiret certissimam sibi ex hoc morbo mortem impendere. Didicit itaque quod Christianus scire debet, & magna cum voluptate baptismum suscepit, Deo præpotenti, pro insigni quod accepit beneficio, quas potuit maximas agens gratias. Quindecim post diebus quàm Christianus factus esset, ex vitæ huius statione, non sine luculentis salutis suæ signis, discessit: quantum ergo humana ratione assequi possumus, in iis, quos Christiani prędestinatos appellant, meritò numerari debet.

Dum Bugen abesset Gieciudono, & apud Daifusamam maneret, magna cum quiete quadraginta illos dies, quos Ecclesia ad coërcendas corporum illecebras præscripsit, Christiani transegerunt. Omnibus diebus Veneris terga sua flagris pulsarunt, & in die cœnæ supplicatio fuit virorum se verberantium, quam re noluerunt fœminæ inferiores esse quàm viri, nam ipsæ in ædibus Donnæ Mariæ matris Gieciudono voluntariis verberibus se affligere non priùs destiterunt, quàm sanguis ex plagis affluueret.

Postquam ex Regia Daifusamæ rediit Gieciudono, de iustis, quæ Socii fecerant vxori mortuę, (adeò ei placuerant) sermocinari non cessauit. Ipsius filiæ Christianæ postquam rem omnem ab eo intellexissent, fuerunt mirificè incensæ studio videndi similia Iusta in vrbe Bugen. Pater verò vt filiarum voluntati faceret satis, maximè quòd iudicaret honorem hunc deberi Donnæ gratiæ, & ipsemet cuperet de integro oculis suis Ecclesiæ cerimonias contemplari, & efficere vt alii, qui Ozacæ non fuerant, eas cernerent, Socios rogauit, vt certo Augusti mensis die, qui erat anniuersarius mortis Donnæ Gratiæ, eadem iusta repeterentur. Perspiciebat quidem fieri non potuisse, vt eo apparatu, quo res Ozacæ peracta est, vxorio funeri iusta in vrbe Bugen soluerentur. Cæterùm gratissimum sibi fore dixit, si a Sociis etiam minore cum apparatu cerimoniæ, quibus Christiani honorant eos, qui è viuis excesserunt, denuo repeterentur.

Socii

Socii cùm viderent se non posse commodè tam æquo principis postulato repugnare, maximè cũ in Regno suo fieri peteret, quod justis de causis alieno in Regno est factum, prolixè responderunt, se ipsius mandato obtemperaturos. Dum omnia quæ ad exequias erant necessaria pararentur, reipsa declarauit Nangaioca non vulgarem, qua Socios prosequitur, beneuolentiam. Illis quippe diebus ex vrbe Cicugen venerat Cambioiendono, vt ipsi de felici ex vrbe Meacensi reditu congratularetur: Accersitum Societatis Patrem quo potuit maximo honore affecit, & vna cum Cãbioiẽdono secum prandere voluit.

Sed illustrius sui erga Socios amoris signum dedit idem Nangaioca, cùm clientibus suis, qui in bello contra gubernatores se strenuos & fortes præbuerunt, præmia tribueret. Die quinto Augusti, apud Christianos celeberrimo propter miraculum niuium, quæ Romæ deciderunt, spectaculum prebuit Nangaioca apparatissimum militum ducibus, equitibus, & aliis clientibus suis Regni Bugensis ciuibus, in quo præmiis illos donauit, illustríque laude in magna hominum frequentia celebrauit, quorum in proximi anni bello facta extiterunt fortia. Binos Socios propterea (vt palàm fatebatur) huic celebritati interesse voluit, vt apud omnes, quantum ipse patribus haberet honorem, testatum relinqueret. Cùm domus regia celeberrimo virorum omnis ordinis conuentu referta esset, accersiti ob eo sunt socii, qui in omniũ conspectu à Scingodono & Scioiemondono, Nangaiocæ intimis, ab atrio per amplissimam aulam regia turba plenam, ad conclaue, in qua morabatur princeps, ianuã deducti sunt, ad quã Nãgaioca patribus obuiã venit, quos in primis sedibus, postquã extraordinario affecisset honore, sedere voluit. Euocabãtur nominatim, qui in prælio præ cæteris fortiter decertarant, quos postquã Nangaioca hilari vultu aspexisset, cœpit clara voce omnibus dicere, se hoc nomine magna affici lætitia, quòd post cruentũ bellũ pace optata frui liceret; & fratri suo, qui primũ erat promeritus præmiũ, propter rẽ in conflictu fortiter gestam laudato non contemnendum dedit annuum vectigal decem millium saccorum Oryzæ, cui & antea eadẽ de causa agros assignarat. Ordine postea singulis, prout quisque pugnauerat, præmia distribuit, adeò vt diei illius donatio ad annua vectigalia sexaginta millia saccorum Oryzæ peruenerit, præter aurum, argentum, & vestem, quam milites acceperant. Quo verò iucundior esset omnibus diei illius celebritas, conuiuium publicũ magnificè ac splendidè ornauit; omnibus autẽ peractis, Socios ad aulã, in qua erant ipsius familiares,

deduxit; & cùm præ hominum multitudine patribus exitus non pateret, hoc negocii dedit fratri suo, vt per mediam multitudinẽ viam patefaceret, eósque ad Regiæ domus atrium deduceret. Ob hos honores a Principe Sociis habitos cùm omnes obstupescerẽt, causam quippe ignorabant, rumor percrebuit Nangaiocam effectum Christianum. Faxit Deus præpotens, vt tandem ille dies illucescat, quo ipse, quod futurum speramus, se ad Christi Ecclesiam adjungat: & si eam, quam est ingressus, de Christianis benemerẽdi viam tenuerit, magnum erit apud Iaponios omnes Christianorum ornamentum.

Dum hæc in regia gererentur, templum nostrum splendidè ornabatur, parietes aulæis sericis vestiuim°: honorarii verò tumuli, quem in templi medio erexímus, gradus veste aurea & serica ex Cina allata, reliquamque ipsius partem stragula maximi pretii veste item Cinensi, magnificis operibus summoque artificio contexta. In gradibus conspiciebantur candelabra, partim inaurata, partim argento tecta, numero septuaginta, in quibus erant ardentes faces argento vestitæ. Exequiarum porrò die Nangaioca, filiarum suarum nomine, sociis misit laminam auream, cuius pretium erat quadraginta nummûm aureorum, simul & septuaginta saccos frugum, non vt pauperum egestas (vt Ozacæ factum fuit) hac liberalitate subleuaretur, verùm vt Socii haberent, vnde de mercatoribus & opificibus, qui tumulum suis exstruerent sumptibus, solverent. Nobiles præterea Domestici Nangaiocæ, herum imitati, quadraginta nummos aureos in tumuli sumptus miserunt. Perfectis & absolutis omnibus, quæ ad funeris pompam necessaria iudicabantur, ad templum nostrum venit Gecundono cum tanto comitatu, vt Tenzæ dominus maiorem non habuisset. vbi a Sociis ad solium præparatum deductus fuit, initium exequiarum est factum à recitatione matutinarum precum, quibus peractis, factum est sacrosanctum Missæ sacrificium, ad extremum habita concio vtilis auditoribus, qui propè omnes erant Ethnici, ad ea nihilominus quæ dicebantur attentissimi, adeò vt tanta omnium fuerit modestia, vt in Christianis hominibus maior desiderari nonposset. Vbi cerimoniis omnibus, quibus vtitur Christi Ecclesia in anniuersariis Christianorum exequiis, finẽ imposuimus: quicquid ex pecunia ad nos missa erat, distribuimus pauperibus, magna Ethnicorũ approbatione, distribuimus. Ipse porrò Nangaioca, postquã diu multũq; fuisset cũ templum tumuli ornatũ contẽplatus, Sociisque gratias verbis amplissimis egisset, domũ nostrã venit, vbi cum proceribus prandit, prandio

verò ad horas aliquot de fidei Christianæ mysteriis nobiscum disseruit, eosque qui patriam parentésque deseruerant, vt propagandi Euangelii causa in Iaponiam venirent, mirificè laudauit, hoc ab illis factum dicens, quibus certissimè constabat Euangelium suppeditare tutam, qua ad beatitudinem peruenitur, viam; quam si domestici expeterent sui, non aliunde quàm à Christiana peti oportere disciplina: De se verò, Christianus quidem non sum, inquit, cæterùm magna ex parte ad Christianam propẽdeo religionem; quo dicto illorum, qui ipsum Christianum esse factũ affirmauerant, sententiam confirmauit.

Mortalium factus est tantus ad templum inuisendum concursus, vt tridui, triginta millium attigisse numerum putentur. Giecudono bis domum nostram venit, & cum Sociis de fidei mysteriis egit; vnde factum, vt multos habeamus scholarum Catechismi auditores, magnamque ad Christi Ecclesiam futuram accessionem speremus. Quantum verò coniectura assequi licet, princeps hic sic animo afficitur, vt affici solent, qui conscientiæ stimulis hoc nomine agitantur, quòd virtutem cognitam non amplectantur, cui malo remedium quærit, cùm de fidei Christianæ mysteriis disputat, & quæ sibi ad intelligendum ardua & difficilia videt, aliis explananda proponit, vt tandem quid sit agendũ, facilius constituat.

Quod ad Regnum Bungense, (de quo pauca in hac extrema Epistolæ parte dicam) à Daifusama est variis principibus Ethnicis, in quibus est Nangaioca, distributũ, iacetque sanè afflictum, adeò vt Christianorum, qui in eo remanserunt, sententia Sociis ad antiquas redire sedes non liceat: Cæterùm, qui ex Societate Bugen & Amangucci degunt, in Bungense Regnum excurrunt, vt Christianis in iis, quæ ad animæ salutem spectant, opem ferant, quod bis hoc anno factum est. Immo Bungenses eandem ob causam nõ modò Bugen verũ Nangasachũ profecti sunt; ex ipsis vir senio cõfectus, postquã graui se morbo tentari sensit, quasi mortis sibi ex morbo impẽdẽtis cõscius, cognatis, qui in itinere moriturum arbitrabãtur, nequicquã reclamantibus, se in viã dedit, & tandẽ ad Socios peruenit, bis térve peccata Sacramento pœnitentiæ expiauit, animumque sacrosancta Eucharistia refecit, quare gaudens, immortalesq; Deo gratias agens pro magno hoc beneficio, quod Christianis sacramẽtis, cõtra õnes Dæmonũ impetus, probè munitus, præsentibus Christianis extremum halitum effiare pollet, ex ærũnosa hac vita, ad suauissimã illã õniq; molestia libẽ, & bonis omnib⁹ affluẽtẽ, vt certò nobis persuademus, auolauit.

Hæc

Hæc sunt, quæ, per temporis breuitatem, ad Reuerendam Paternitatem Vestram scribere licuit; reliquum est, vt nobis omnibus, suis in CHRISTO filiis, bene precari dignetur.

Nangasachi vltimo Septembris, cIↃ: IↃC. I.

Seruus in CHRISTO

FRANCISCVS PASIVS.

EXEM-

EXEMPLVM EPISTOLAE P. FRANCISCI DE CASTRO SACERDOTIS SOCIETATIS IESV, AD P. LAVRENTIVM XARA EX HISPANICA LINGVA IN LATINAM conuersæ.

EXPONAM his literis, quod R. V. gratissimum fore existimo, martyrium illustre, quod hoc ipso anno 1580 Maroci subiit Petrus quidam Elcius ciuis Madridiensis, ex certa ac fideli narratione, quam inde ad nos misit Reuerend. P. F. Ignatius Prouincial. Trinitatis, qui in Africam ad redimendos captiuos trajecerat.

Erat Maroci Petrus hic Elcius Madridii natus, cui, quoniam vulgò fidem Christianam prodidisse ex signis quibusdam externis putabatur, Hameter incolæ nomen imposuerunt. Hic vitam illā pertęsus, vt se in Hispaniam reciperet, communicato cum quibusdam consilio clanculum inde discessit die 27 Decembris anni 79 die Iouis mahè, & vnà cum illo Quæstor Regius item Hispanus, & seruus Lusitanus, & Maurus quidam, omnes in equis. Aliquantum vrbe progressi in equites duos Mauros inciderunt, à quibus comiter digressi vereri cœperunt, ne ab iis, quod valde probabile erat, proderentur. Itaque consultantes inter se num iter prosequendum an magis omnino desistendum esset, denique progredi decernunt: Verùm Regia via relicta, ne ab insequentibus inuenirentur, montem, qui primus occurrebat, transuersum secantes, quanta maxima poterant festinatione Fezium petebant. Hîc cùm nox primùm illos inuasisset, deinde ingens pluuia, & tenebræ, neque iter cognoscere possent, ac ne vbi quidem pedem sisterent, videre, denique prope Azamor ad quatuor passuum millia sub lucē euaserunt in ipsas hostium manus, à quibus illico comprehensi ad oppidum pertrahuntur. Inde postea Regis jussu Marocum traducti

ducti die 16 Ianuarii sub vesperam diei veneris, ac sequenti luce ad aliam domum, in qua captiui tenebantur, translati; vbi Pedibus manibus pedibusq; ad bombardam quandam alligatum male modum tractarunt Mauri. Neq; multo post affuit Regis nuncius, qui Petro, cui præcipuè erant ob fidei causam infensi, denunciaret, si ad Maurica sacra redire velit, paratum esse Regem præterita condonare. Cui Petrus intrepidè, se esse semperque fuisse Christianum, neque vnquam veri Dei fidem abnegaturum, etsi præ timore antea eius indicia quædam dedisset; denique, Referet, inquit, Regi, neque vnquam me corpore circumcisum fuisse, & semper animo meo fidem ac religionem, quam puer in Hispania professus sum, impressam retinuisse: neque me latere huius rei mihi grauia supplicia necemque imminere, sed hæc supplicia & hanc citò vitam mihi allatura æternam, quam ego longè pluris æstimo, quàm omnia imperia ac regna huius mundi. Inde ad Christianos conuersus, quorum illic erant multi, qui à fide defecerant, eisque defixi intuebantur: Redite, ait, fratres, redite ad Deum, & ad veritatem legemque eius sanctissimam, quoniam vos ipsi perditis præcipites in æternas flammas. Petite à Patre æterno per IESVM CHRISTVM eius filium, saluatorem nostrum, vt vestra peccata remittat, misereaturque animarum vestrarum, quas ego meam trado ac commendo, rogoque sanctissimam Virginem nostram Dominam, & omnes Sanctos Cœlites, vt pro me intercedant. Iam cernitis quàm morti propinquus sim, quod me cogat, vt veritatem vobis syncerè aperiam. Scitote fratres me ea omnia mendacium & inanitatem præterquam credere & tenere, quod S. Rom. Eccles. credit tenetque. Intelligite vos mentem mittendæ vitæ temporalis, amittere sempiternam & beatam, & ipsum simul Deum, qui nos ad suum conspectum euocabit in illo magno & horribili judicio. Quam autem excusationem reperire licebit, cùm ipsemet iam antea prædixerit: Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram Angelis Dei. Videte ne, cùm minimè cogitabitis, tum vos inuadat mors, & extrema illa hora, in qua nullum planè remedium inuenire poteritis, quin vos justa Dei sententia sempiternis inferni incendiis adiudicet. Quæ cùm Christianis loquutus esset, ad Mauros etiã conuersus, A vobis etiam, ait, peto Dei omnipotentis nomine, eiusq; filii vnici Iesu Christi, vt vos ad eum conuertatis, & salutarem baptismũ suscipiatis, qui est vobis vnus ad salutẽ vestrã aditus, neque quoq; gehennę ignes & infinita supplicia subeatis. Ego verò credo Iesum Christum Saluatorem meũ hanc cõfessionẽ acceptum

fac

& me in eam gloriam, ad quam factus & creatus sum, admissurum propter merita sanctissimæ passionis suę, ob quam ego eum rogo atque obtestor, vt necem istam, quæ in me præparatur, omniũ sæuissimam & acerbissimam esse velit, quam vlli vnquam martyres sustinuerint, ac donec spiritum istum emittam, sensum mihi intelligentiamque perfectam largiatur, & patientiam, ac fortitudinem, ad molestias & tormenta omnia pro eius diuino nomine cõstanter perferenda.

Interea cum fortè oratoris Hispani cõsobrinus in Palatio versaretur, vt epistolam quandam ipsi Regi redderet, eoque de aditu ad Regem cum Cubicularijs ageret, admonitus de eo rex, veritus ne pro Petri vita deprecatum venisset, mandat Cohortis Præfecto cuidam nomine Manserico, vt postico egressus, ne ab Hispano videretur, Petrum subitò quàm crudelissimè mactari iubeat. Ille appropérans Christi militem eduxit ad locum carnificinæ destinatum; quo in itinere nũquam ille destitit Christianis defectoribus, Mauris, Iudæis, qui eum multi comitabantur, persuadere, vt ad Deum conuerterentur, & tam felicem mortem, ad quam ipse tum proficiscebatur, consequi conarentur, crederentque in vnũ Deũ, qui eos saluos reddere poterat, neque se mendacis Mahumetis erroribus seduci paterentur, cum quo vnà supplicũ sine fine perpessuri essent. Quæ ille dum alta voce cõcionabũdus iactaret, tota illa via pugnis & calcibus colaphisque tundebatur. Vbi ad locũ ventum est, primùm omnium, ne ampliùs loqueretur, linguã præciderunt, vestibusque nudarũt omnibus, excepta intima & femoralibus. Deinde quatuor circiter vlnas solo eleuatum portæ cuidam vtraque manu clauis trabalibus affixerunt, vnde pendens (mirum dictu) etsi lingua iam carebat, in hæc verba prorupit: O mi Deus bone esto mei memor: nam hi mihi claui nõ claui sunt, sed flores, rosæ non spinæ, gemmæ & margarita non ferrum durum. Tum sæui satellites corpus quàm maximè attrahentes rursus vtrumque pedem duobus pergrandibus clauis confixere. Et ille, Tu nosti bone Deus meus me in hoc toto supplicio nullum omnino doloris sensum percipere, quin potiùs mirificam voluptatem ac dulcedinem. Ac omni illo tempore cum nulla alio loquutus est, quàm cum Deo vno, ad quem verba faciebat pietatis & amoris cuiusdam mirifici plena, supplicans æterno Patri per Christum Iesum, vt vsque ad mortem salutari eum patientia confirmaret, & sua luce illustraret, quo eum assiduè prædicare posset, ac denique in eius gratia decedere. Vbi cùm Mauri erubescerent, quod tam sapienter de rebus diuinis cõtra ipsorum superstitio-

tionem loqueretur, exasperati præsertim miraculo linguæ tam e uidenti, quidam detractos sibi calceos in os eius cõiiciebat, quidam duris fustibus tibiarum ossa acriter tundebãt, vt ea confra gerent. quibus ille, Nolite, aiebat, putare vos mihi mali quicquã inferre, agite in me, quod lubet. hæc mihi omnia coronam & præmium adaugent, neque me vnquam à vera religione distra here poterunt. At Mauri eo magis commoti iteratis tormentis Martyrem affligebant, acclamantes, vt Mahumetem inuocaret. Ille autem, Ne me ampliùs tẽtate. Difficile est vincere, qui IESVM CHRISTVM protectorem habet, & defensorem, vt ego habeo, & Sanctissimam Virginem eius matrem, & Sanctos omnes deprecatores. Et percunctantibus quis eum peruertisset, & illum in errorem induxisset, respondebat; ipsos verò errare, qui veritatem non nossent, & cœci ad infernum truderentur, malorumque se majorem ex illorum miseria, quàm ex suis omnibus supplitiis, capere ac sentire dolorem. Tum verò impii satellites frontem ac caput ingenti clauo transuerberantes ad portam adegerunt, cùm adhuc nihil sanguinis ex vlla plaga, vel manuum, vel pedum, aut capitis proflueret. Sed ille caput leuiter quassans facilè auellit à porta, & ad dexteram partem ceruicem modicè inflectens; visus est ore multò pulchriori & lętiori renidere, rursumque caput erigens, oculos in cœlum leuauit nescio quid submussitans, quod nemo percepit, omnes tamen preces Deo facere intellexerunt. Tum extractum capite clauum, & quidẽ difficillime, quoniam vi magna in ossa penitus adactus erat, jugulum terebrarunt, ita vt portę tabulis compingeretur, atque ex eo solo vulnere cruor manauit. Ita confixus martyr egregius diutius pendens, oculos identidem lætissimè aperiebat, in cęlumque intendebat incredibili patientia & animi æquitate, quæ in vultu totoque corpore emicabat, demum felicem animam Creatori suo reddidit, mirãte corpore toto admodum candido, nullis cicatricibus aut vlcibus, dextero oculo clauso, læuo patefacto. Hic fuit felicissimus athletæ exitus, de quo vt Rex cognouit, tum sobrinum oratorem introduci imperauit, qui quòd ipse esse rẽ resciuerat, inter alia negotia Martyris corpus postulauit. Et cùm à Rege cõcessum esset, Christiani ad rem contegendam simularunt extra portam id deferre, vbi cæteros sepulturæ mandare mos est: sed tum quidem in eodem patibuli loco reliquerunt, vt postea in ipso sacello Sanctissimæ Virginis, in quo Christiani Missas audire & cætera sacra obire solent, conderetur, vbi nemo adhuc alius condi tus fuerat. Subucylam & femoralia is, quem dixi, Frater Ignatius per

minuta frusta Christianis diuisit, easque reliquias magna omnes cum religione asseruarunt.

Postero die instituere Christiani festum diem celeberrimum, ad quem confluere etiam ceteri omnes captiui fideles, quibus ipse Pater Frater Ignatius, qui totius rei spectator & testis fuerat, pro concione singillatim omnia enarrauit. Quod omnes impulit, vt in eadem ædicula singulis mensibus eum diem, quo hic sanctus martyrium obierat, in eius honorem piè ac sanctè venerari ac celebrare decernerent. Ocaniæ,

10. Iulij, 1580.

(*)

EPISTOLA P. ALEXANDRI VALIGNANI PROVINCIALIS

De quinque è Societate IESV pro Christi fide occisis in India Orientali Anno 1583.

Ad Præpositum Generalem eiusdem Societatis.

EXPONAM his litteris R.P. illustrem laureá, quam consecuti sunt carissimi Patres nostri, Rodulphus Aquauiua, Alphonsus Paceccus, Antonius Franciscus, Petrus Berna, & Franciscus Aranea fratres, qui Idibus Iun. anno salutis 1583 apud Salsetam se se Deo victimas obtulerunt, Ethnicorumque telis Christi nominis propagandi caussa occubuerũt. Salsetes regio quę dã est cõtinẽti annexa, Peninsulæ instar, quæ ab Insula Goa quodammaris tractu seiuncta, ab vrbe ipsa Goa abest passuum millia nõ amplius nouem; ambitur vsquequaque passuum millibus viginti, & Idalcanis Regni finibus terminatur. Est autem Idalcan potens Maurorum Rex, qui Superioribus temporibus, vt finem bellis, quæ cum Lusitaniæ Regibus gerebat, imponeret, Salsetanas iis terras, in quibus sex & sexaginta pagi numerantur, possidendas concessit. Ex eo tempore Salsetes Lusitaniæ parent imperio. Incolarum numerus est octoginta circiter millium: in his multi Brachmanes Ethnicarum superstitionum magistri: qui mirum videri non debeat, si gens illa multos iam annos Lusitanis subiecta regibus, nec longè distans à Goa, etiamnum in Idolorum cultu ac superstitione tam pertinaciter hæreat. In eas oras nullus ante annum 1560 Christianis concionatoribus patebat aditus; tum primùm à nostris sociis incultæ illæ desertæque sy-

næ diuino verbo excoli cœptæ sunt, paucis duntaxat Christianis factis: in quibus ipsis tuendis augendisque multa sæpe Nostri ab Ethnicis pertulerunt. Quæ causa fuit, cur Antonius Norogna Prorex ducenta ampliùs delubra, & in his sumptuosa nonnulla, præter alias multas Idolorum ædes incendi æquarique solo iusserit, anno 1567. Ethnici rati, id quod erat, tantas ruinas impulsu suasuque Nostrorum editas esse, iras scilicet in nos graues inimicitiasque susceperunt. Et quidem quoties vlciscendi se dedit occasio, eam semper auidè arripuerunt; nam bello sæpius inter Lusitanos Mauros que Idalcanis exorto, cum Mauris coniuncti Ethnici, Christianorum templa domosque, quæ in Salsetanis agris erant, sacrilegis manibus incenderunt ac disturbarunt: magna etiam detrimenta Christianis ipsis intulerunt, quorum erat ferme numerus decem millium. Et quanquam recens firmata pax erat, quinque tamen ex iisdem pagis à Lusitaniæ deficientes imperio ad excitanda noua templa, nouáque Idolorum simulacra, publicè adhibitis vt antea ceremoniis, redierunt. Quin etiam agere cum Prorege Regéque ipso non dubitarunt, sibi vt in eo perseuerare suasque superstitiones augere suo arbitratu liceret. Quoniam igitur Alphonsi Pacecci opera factum cognouerant, vt ea, quæ ab ipsis falsò deferebantur ad regem, illustrarentur & patefierent; eundémque suis senserant obstare consiliis, hoc hominem oderant acerbiùs. Nec minori apud illos odio erat Petrus Berna, qui præterea illud effecerat, vt exercitus is, quem ad eos coërcendos Comes Franciscus Mascarenus miserat, ipsorum fana dirueret. Et quãquam non ita multo pòst cum Prorege redierunt in gratiam, idque per eundem Alphonsum Paeccum; tamen per simulationem pacis & otij, quæ est illorum barbaries, vlciscendi tempus occasionémque captabant. Dum hæc geruntur, Rodulphus Aquauiua ex magni Mogoris aula reuertitur Goam: qua in aula triennio iam ampliùs cùm versaretur, reuocandum eum in præsentia Prouincialis putauit, quòd in iis locis nulla se spes vtilitatis ostenderet. Sed is fuit Rodulphi à rege discessus, vt maximam suæ virtutis & sanctitatis admirationem Regi ipsi Regisque familiæ vniuersæ reliquerit, etenim ea omnibus fuit ita perspecta probatáque, vt eam, ne ipsi quidem æmuli Mauri negare auderent. Goam vbi peruenit, magna omnium gratulatione exceptus est, & quod vnicè diligebatur ab omnibus, singularem eius animi moderationem, ceteráque virtutes, & quòd eius iam reditus propemodum desperabatur, ingens enim

erat ſuſpicio, id quod ipſe quoque ſuſpicabatur, ne vel capitis a Maurorum poteſtate retineretur, vel denique perimeretur. Sed vt aliud fuit prouidentiæ diuinæ conſilium, hanc Regi mentem iniecit, vt abeundi poteſtatem Rodulpho faceret, idque inuita ta quadam officii humanitatiſque ſignificatione. Cùm plurima offerret diſcedenti diuitias, ille funditus repudiauit, hoc vno contentus, quòd diues meritis, diues virtutibus rediret ad ſuos, quibus bonis toto illo tempore, quo abfuit, locupletatus eſt, cùm in tanta hominum peruerſitate, tanta animi tranquillitate partim ſolus, partim cum ſociis degeret, vt aulicis eſſet exteriſque miraculo, propter eximiam eius animi ſubmiſſionem, ſpecimenque virtutis. Itaque P. Prouincialis commodiſſimum putauit eſſe, eum Salſetanæ ſedi Collegioque præficere, quòd eum & religionis ſtudio, & agendi dexteritate cum exteris, maxima iis locis adiumento fore confideret. Socium ei adiunxit Alphonſum, quem antè nominaui, Paceccum, hominem minimè illarum morum atque illius gentis ignarum. hos comitabatur inter Rodericus Vincentius Prouincialis, ſed valetudine impeditus Goam deinde reuertit. Iam dies obrepſerat, quo ex Societatis inſtituto inſtauranda erant vota, cùm ad primam è Salſetanis noſtris ſedibus, cui nomen eſt Cortalin, peruenerunt. ea templum habet adiunctum, SS. Philippo & Iacobo dicatum; eòdem Patres fratresque, quotquot in aliis degebant ſedibus, conuenerant; igitur ſemeſtribus confeſſionibus aliiſque pietatis exercitationibus ritè obitis, habitaque à nouo Rectore Rodulpho collatione egregia, ſua quiſque vota, quinto nonas Iulii non ſine magna animi voluptate gaudioque renouauit. Cæpta eſt poſtea in conuentu referri, quæ ratio videretur idonea ad reliquam Salſetanorum pagorum conuerſionem, & de ſolemni quadam inſtituendo baptiſmate, qua in re multum Pacecci opera profutura videbatur, tum quòd ibi alias ipſe præfuerat, tum quòd illorum Chriſtianorum eſſet veluti parens; ſumma deliberationis hæc fuit, commodiſſimum videri ſedes ſingulas vbi noſtri verſabantur luſtrare quam primum, ſimulque naturam & ſitum explorare locorum, vbi & Crucis defigerentur inſignia, & ſacræ ædes ædificarentur. Actum eſt ſingillatim de luſtrando inſpiciendoque Coculino pago, ceteriſque ſimul pagis, qui ſuperioribus annis tumultuati, in tranquillitate iam erant. Cuius pagi luſtrandi ea cauſſa fuit, tum vt inter ipſos magnæ quædam ex nobilis cuiuſdam viri cæde exortæ diſcordiæ ſedarentur, tum vt ſolatium ipſis hominibus aliquod præberetur, & ad ſuſcipienda Chriſtiana ſa-

ca

ea permouerentur, denique vt ad extruendum templum, locandámve Crucem, ipsis tamen non inuitis Ethnicis, aream locúmve deligerent. Dominico die, qui dies fuit tertio nonas Iulij, Rodulphus & Paceccus in arce Racioli, aliíque in aliis Societatis sedibus rem diuinam fecerunt. Nocte insequenti duo illi quodixi Patres, simulque Petrus Berna Italus, & Antonius Franciscus Lusitanus, ambo pietatis studio virtutisque præstantes, una cum Francisco Aranea fratre, qui Gaspari Goensis olim Archiepiscopi nepos erat, in Orliensem sedem conuenerunt. Hi omnes Idib. Iul. suo quisque sacro peracto, iter Coculinum versus arripiunt: prosequebantur Christiani illius loci complures, Lusitanique duo, quorum alter Scriba erat Raciolensis Ducis. Coculinum vt attigerunt, eos primarius quidam Ethnicus consalutat, nuntiatque conuenturos à prandio salutandi caussa reliquos Oppidanos; conuocati sunt à Nostris Ethnici alij duo, vt pax illa quam diximus conficeretur; affuit tantùm alter, qui vultu certè & significatione pacem se velle ostendit; negare tamen eam à se vno, sine fratrum propinquorumque interuentu, confici posse. Interim Patres inter se nostri deliberant, qui maximè locus ad construendum templum erigendumque sacræ Crucis vexillum videretur appositus. Hoc consilio cognito Ethnici, qui tum aderant, siue casu siue explorandi animo aduenissent, silentio abeuntes rem ad alios continuò deferunt. Hic, Veneficus quidam inueterata renouans odia, populum instituit cogere, & quantum poterat voce contendere, aduenisse iam tempus quo vlcisci violatum Idolorum numen oporteret, iniuriasque eas, quas quotidie à Patribus acciperent, quos nemo nesciret, omnium maximè suis superstitionibus aduersari. Quapropter consilium initur interficiendi Patres, factaque manu omnes, qua transeundum Patribus erat, viarum aditus intercludunt. Nostri tum primùm senserunt sibi Ethnicorum animos alienos; ergo vt nascentibus malis occurrant, ad suas sedes remigrandum existimant. Vbi se dederunt itineri, ad eaque loca venerunt, in quibus hostiles parabantur insidiæ; cõfestim eos hostiũ manus arcubus, ac sagittis, aliisque instructa telis inuadit, vociferantium Occide, Occide venefícos, pacis nostræ perturbatores, euersores nostrorum Deorum. Ad hos strepitus Lusitanus quidam in medium cum sclopo prosiliens, & ad defensionem se comparans reuocatus est a Pacecco; quòd negaret Pater defendendi tum esse tempus, obuiamque procedens hostibus (passis vt in amplexum manibus) mira animi tranquillitate, patria ipsorum lingua, ne quid

perturbationis metuerent, hortabatur. At illi furentes rabiémque, luporum instar, Patres adoriuntur, initiúmque cædis à Rodulpho faciunt; huic poplites primò succidunt, quo ille vulnere procumbens in genua, intentis in cælum oculis, numinéque plenus, animum Creatori Deo, ceruicem carnifici sponte obtulit, suíque ipse manibus diducta veste, nudum iugulum præbuit, vt, quemadmodum in omni vita fecerat, sui magistri obtemperans, dominíque consilio, secundo vulneri ei corpus offerret, à quo primum acceperat. Sed ne id quidem ad leniendam carnificis crudelitatem satis; in eas ipsas ceruices, quas Christi martyr sitto nuderat, duas ille graues ac mortiferas plagas imposuit: ad has quarta accessit, quæ humerum a reliquo corpore penè diuerpsit; pectus denique sagitta confossum; quibus quinque vulneribus acceptis extremum spiritum suo edidit Creatori, a quo totidem redemptus est plagis. Atque hoc ille modo Salsetanam peregrinationem suam tam exiguo temporis interuallo, tam gloriosa morte conclusit. Secundus cæsus est Franciscus Aranea frater, qui in ceruicibus magno accepto vulnere, lateráque hastili transfixus, moribundus repentè concidit. Tertius occisus est Petrus Berna, qui in occipitio ita vulneratus est, vt ex vulnere pars dilecta penderet, altero etiam oculo telo traiecto, alteráque aure media grauiter vulnerata: ac ne tum quidem siti crudelitatis extincta, nihilo fuit minor barbarorum in exangue corpus immanitas. Quarta fuit Pacecci palma, cui barbari lanceam cùm adegissent in pectus, extensis continuò manibus Crucis in figuram, oculísque sublatis in cælum, alteri vulneri sese intrepidus offert, quod cùm iugulo accessisset, exanimis concidit. Postremus Antonius Franciscus, tum in capite tum in reliquo corpore vulneratus, occubuit. Spirabat adhuc Franciscus Aranea, cùm ad eum omnis generis multitudo conuolat, virorum, feminarum, puerorúmque magna præ lætitia clamoribus gestientium; qui quo plus Idolo suo haberent honoris, semel atque iterum semineci corpus extractum, circum Idolum raptant. Deinde, vt eorum mos est in reorum habenda quæstione, hominem altero tantum pede stare iubent, altero in sublime suspenso, Idolo supplicare cùm iuberetur, Non sum, inquit, ita desipiens quàm vos, qui hæc iubetis, vt lapides lignáve muta pro Deo veneret. Illi ira incitati, certo eum in loco constituunt, in quem eminus collimarent, in eumque innumerabilem iaciunt telorũ sagittarúmque multitudinem; atque inter iaculandum, alij aliis subinde vocibus exprobrantes, Hìc demum templum ædificabitis, inquiunt: Hìc

cruces

preces vestras figetis. denique velut alterum Sebastianum sagittis confixum reliquūt. Is furor fuit vniuersorum, vt ne pueri quidem puellęque in eius corpore lacerando, suisq; manibus, mucronibus, iaculis, & præacutis fudibus, animū suū satiare possent. Cū eam quisque laudē societatis appeteret in suis vlciscendis Idolis. mox martyrum sanguinē iis offerūt, eoque ipso, vt eorum mos est, illorum simulachra festis clamoribus inungunt. inde reliquorum corpora per terram contumeliosè tracta, in foueam dejici aquæ plenam, eaque, ne in Christianorum manus venirent, frondibus occultari iubēt. Duo præterea honesto loco nati adolescetes in societatem tā illustris martyrii recepti sunt. Brachmanes erāt ambo, & in nostris ædibus habitabant, eorum alter appellabatur Dominicus, ipsius Coculini oppidi incola, qui quoniā patribus Idola quæ comminuerāt demonstrauit, ne huic quidē sui ciues pepercerunt. Alteri nomen erat Alphonsus, qui cū Pacecci breuiarium gestaret in manibus, non priùs sibi illud extorqueri passus est, quàm vtraque manus abscinderetur. Interfectus est alius quoque Christianus vir honestus Franciscus Rodriguez, itemque alius Paulus Acosta, Christianorum illius loci curator, & in adiungendis ad Christum Ethnicis iuuandisque Patribus sedulus administer. Ex duobus comitibus Lusitanis superstes relictus est alter, qui Ethnici cuiusdam amici ope præsenti periculo ereptus est, alter verò scriba Regis, qui Gonzales Rodriguez appellabatur, occisus. Atque hic fuit felix nostrorum Patrum obitus, qui amplificandæ promulgandæque Catholicæ religionis causa suas Redemptori vitas obtulerunt, vt sanguis sanguini redderetur. Hæc vt suprà dixi Idibus Iul. acta sunt anno 1583. Qui dies maximè insignis in vniuersa Societate maximaque veneratione dignus est. Si quidem eo ipso die sunt ab hæreticis, annis antè duodecim, Ignatius Azebedus comitesque nouem & triginta, cùm Brasiliam peterent, interfecti. Horum memoriam Goani Collegii Patres fratresque piis precationibus pœnisque vltro susceptis dum recolunt, hi ipsi de quibus scribimus à Salsetanis Ethnicis mactabantur. Allatus est hic nuntius postera nocte, quam mors martyrum antecessit, qui quidem omnium animos vehementer pupugit. sed cùm de more se contulissent ad preces, tantam vim diuinæ dulcedinis acceperunt, tantāq; lætitiam, vt hac atq; illac è suis quisque cubiculis prodeuntes, eam inter se mutuò communicarent: eū verò ardorē præ se ferrent obeundi martyrii, vt nouos martyres tum beatos tum sanctos aliique aliis nominibus appellarent,

Vt primùm autem Rodericus Vincentius, id temporis Prouincialis, cum ceteris Patribus ad Salsetem proficisci constituit, ad recuperanda humandaque sanctorum corpora, is fuit ardor omnium, vt profectionem illam enixè omnes efflagitarent, magnusque mœror inuaderet, si cui remanendum esset. Datur non tamen omnibus, sed triginti duntaxat concessum est. Qui Coculinum cùm peruenissent, atque vnà cum Castri Duce occisorum corpora postulassent, patefacere ea initio barbari noluerunt. Sed dum tristes mœstique reditum parant, diuino consilio factū est, vt nō sine sanctis corporibus, quę deinde barbari protulerūt, abirēt. Vix erat in Castro Raciolo, vbi tū Nostri cōmorabantur, de Martyrū cæde nuntiatū, cū aduentantibus ex oppido populus gratulabundus occurrit. Portabatur nobile ferentū a Duce Lusitaniśque; cumque ad sacellū quoddam B. Antonio sacrū Castro ipsi propinquū ventū esset, præstò illico Patres affuerunt, qui beata illa corpora, frequenti populo, accensis cereis atq; candelis exciperent, præeunte choro modulatè canentium Canticū Zachariæ. In interiore sacello, tum vt studijs hominum ingentibus satisfieret, tum etiam vt aptiùs corpora ipsa componerentur, detractis integumentis multitudini ostēta sunt. Hìc ea fuit omnium lætitia significatioque pietatis, vt multi affirmarent è Nostris, nunquam se antea talem expertos esse. Et quanquàm triduo antè necati erant Martyres, atque in illius æstiuæ cæno eorum corpora delituerant; recētes tamē admodū videbantur, præcipuęq; Rodulphus, cuius è vulneribus ita recens manabat sanguis, vt si ea tū accepisset. Quæ res omniū animos vehementer accendit, tātusque osculantium manus pedesque martyrum ac sacra vulnera impetus fuit, vt iam tum cœlestem illorum gloriam videre quodammodo viderentur. Multi præterea reliquiarum aliquid studiosè quærebant, nec obstiti vllo pacto potuit, quominus alii aspersis cruore sudariis, alii recisis vngulis capillisque discederent. Corporibus aptè compositis, solemnis quædam religiosaque supplicatio instituta est. Corpora deferebantur à Patribus, crebris cum funalibus canticisque psalmorum, qui ad eam triumphi gloriam spectare potissimùm videbatur. Ad oppidi templum cum hac pompa delata, nocte circiter media, in arca prægrandi condita sunt, distincta, ac suis quæque vt internosci possent notata nominibus. Ibi iacent in præsentiarum, quoad aliò Paternitati tuæ transferre placuerit. Postridie eius diei manè Prouincialis pro gratiis agendis Missæ sacrum cum cantu solemnique ritu peregit. nec enim tale funus desiderare

aliis

alias videbatur exſequias, ſi quidem pro fidei Catholicæ promulgatione proque Idolorum ſignis euerſis oppetitamors erat; quod & Ethnici fatebantur ipſi, & ex eorum liquet epiſtolaquadam, in qua ſcriptum erat, idcirco à ſe PP. peremptos, quòd ſuis in regionibus cogitarent Chriſtianorum templa conſtruere. Maximè perturbauit hic nuntius Goanam ciuitatem, cui Rodulphi Paceciq; virtutes perſpectæ iã erãt. Quocirca ita ſunt omniũ animi in Ethnicos incitati, vt niſi Proregis nutus prudẽtiaq; reprimeret, ad expetẽdas illico pœnas vleiſcendamq; Martyrũ cædem vniuerſi concurrerent. Sed quoniam Parricidæ illi ad Idalcanem Regem confugerũt, cẽſuit Prorex conniuẽdum eſſe in præſentia, & in aliud tempus pœnas tanti ſceleris reſeruãdas. Erat P. Rodulphus Atriæ Ducis filius, annos natus tres & triginta, quorũ dimidiã partem in Societate cõſumpſit. Æqualis ferme erat illi Paceccus, vterq; magna quadã virtute prẽditus, magnis quibuſdã donis inſtructus ad rẽ Indicã adjuuandam promouẽdamque. Sed Rodulphum præcipua quædam commendabat humilitas, & ſuauitas morum, quæ tantum illi ſanctitatis nomen domi foriſq; pepererat, vulgò vt Angelus diceretur. Antonius Franciſcus trigeſimum agebat annum, fueratque in Societate duodecim. Huic accepimus quotidianũ ſolemneq; fuiſſe, cùm ſacrificaret, à Deo precari, ſibi vt eius cauſa liceret cruciatus martyrum experiri. nã de Rodulpho quid attinet dicere? cuius ex litteris ex Mogoris aula datis facilè perſpici licet, quàm flagrans eius ſtudium eſſet, quã ardens cupiditas mortis pro religione oppetendæ. atq; id ipſum mœror ille, quem cepit ex ſuo in Goã reditu, declarauit, propterea quòd tam præclarã bene moriendi patiendiq; pro Chriſto occaſionem amiſiſſet. Petrus Berna ipſe quoq; par erat ætate, ſed ſexẽnium in Societate confecerat. hic dicere ſolitus eſt, quandiu ſanguis in Coculino pago non funderetur, Ethnicorum conuerſionẽ ad Chriſtum fore nullam, ſimulque ſe præſagire animo, ſibi in iis regionibus moriendum. Nec multo inferior erat ætate Franciſcus Aranea, qui duodetriginta natus annos, vixerat in Societate decẽnium. Quare in omnibus flos vigebat ætatis, omniumq; erat opera ad Dei miniſterium Societatiſq; perutilis. Cæterũm nos in hac ſpe ſumus, horum Martyrum merita tantùm apud Deũ ponderis habitura, vt Patres fratréſq; nobis cariſſimi, qui in Europa ſunt, acriter inflammentur ad has expetendas oras, vbi tam felicem exitum ſortiantur.

Goæ, v. Kal. Ianuar. Anno M. D. LXXXIIII.

REVERENDIS
IN CHRISTO
PATRIBVS,
P. RECTORI, PRO-
FESSORIBVS SACRÆ THEO-
LOGIÆ ET STVDIOSIS COL-
LEGII SOCIETATIS IESV IN ALMA
VNIVERSITATE LOVANIENSI, FE-
licitatem & perpetuam salutem precatur
Gulielmus Huysmannus Antuerpiensis,
publicus in Collegio Busliidiano Tri-
lingui Latinę linguæ Professor.

INTER *diuersa diuersorum hominum studia, quibus addicti tempus omne ætatisque omnem traducunt, optimè semper illi & sibi & posteritati consuluêre, qui vana ac inanibus, etsi primo aspectu lucrosis neglectis, seriis se gravibusq; studiis mancipârunt: Quos inter primum honoris ac veræ laudis locum iure suo sibi vendicant, qui, commodis suis posthabitis, omni studio & industria aliorum commodis salutiq; inuigilant. Commoda verò ista pro temporum diuersa ratione metiri necesse est, laborandumque vnicuique pro viribus ac temporis, in quod ipse incidit, ratione diligenter excussa, ad id labores suos destinet, quod ad Dei majorem gloriam proximique salutem maximè pertinere judicabit; Vt quod in vniuersa mundanæ machinæ æternæ administratione Deum ipsum facere ex*

operibus

operibus eius cognoscimus; idipsum nos quoque quantum, humanarum virium modulus patitur, imitando præstare conemur. Ille enim Regnorum Imperiorumq; ortum ac interitum rerūq; omnium mutationes ac varios vicissitudinum casus, æterna prouidentia lumine contuens, singulis ferme ætatibus, modò hos modò illos vitæ, sententiæ, morum, animorumque varietate quadā conspicuos & idoneos excitat, per quos tanquam instrumenta opportuna quæ fieri voluit & futura præuidit commodè perficiantur. Vult à paruis initiis ad summum honoris potentiæque fastigium regnum aliquod vel prouincium assurgere? eos Reges cosque gubernatores suscitat, quorum armis ac iusta administratione, eo magnitudinis amplitudinisq; aliquando queat excrescere. Vult rursus (vti nihil sub Sole diuturnum ac stabile) vrbes atque respublicas à florenti statu & culmine illo dejicere? En tibi parata impiorum regum tyrannis, quorū auaritia, ambitione, impotentia ac scelere, omnia corruant atque vastētur. Traducturus D. Deus in Ægyptū posteritatem Patriarchæ Iacob, Iosephum in illum finem multo antè præmisit: Eandem à duro seruitutis iugo liberaturus, Mosen tātæ rei ministrum futurum maturè sibi delegit. Romanum imperium quod iustissimorum fortissimorumque Regum, Consulum, Imperatorumque armis ac legibus ad gloriæ dignitatisque supremum apicē perduxerat; eorundem iniquitate, scelere, ac flagitiis, neglectis legibus in interitum præceps deturbauit. Quemadmodū ergo Deus futuros casus præuidens ad eos vel promouēdos vel auertendos, in promptu semper habuit vel stimulos vel impedimēta; sic æquum est homines cunctos quidē, sed illos maximè, qui rationis & orationis vsu cæteris anteire videntur, & qui studio, labore, ac industria qū̄ plurimis prodesse volunt; ante omnia solicitè exquirere ac indagare, qua in re vel promouenda si bona sit, vel perturbāda si impia, vtilissimè operā suā collocare possint. Ignatius Loyolæus Ordinis vestri primus institutor, cū à caducis ac momētaneis rebus animū ad sublimiorē stabiliorēq; cōtēplationē Dei singulari beneficio traduxisset; duo (quorum tamen vnū ex altero pēdet) sibi proposuisse videtur, ad quæ, donec vixit, cogita-

cogitatus ac labores omnes magna cura ac sedulitate direxit. Vt nimirum Christi fidem ac religionem, quantum diuina ferret auxilio eniti poterat, ampliaret, & prauorum hæreticorum insidias detegeret, noxios conatus perfringeret, pestifera dogmata refutando conuelleret. Rectè quidem & sapienter hoc ab eo cogitatum. sed frustra, nisi rationes illas simul iniisset, quibus quod meditabatur ad optatum finem perduceret. Has illi diuina bonitas suggessit, meo sanè iudicio, tam accommodatas quam quæ maximè. Nam postquam litterarum studia in iuuentutis primæuo flore vel neglecta omnino, vel gustata tenuiter, multo sudore resumpsisset; sanctissimi instituti consilium, sui sociis dedit, quod delegit, quibus cum ad caput orbis vrbem & Sanctorum Apostolorum sancta limina contendit, & summo Christi in terris vicario Pontifici Maximo arcanum aperuit, quod cum ad Dei immortalis honorem & catholicæ fidei propagationem, tum hæreticorum euersionem ac gentilium conuersionem tenderet, facilè prudentissimus Pontifex perspexisset, ratum habuit, & Apostolica sanctione maximè opportuno tempore firmauit. Cum enim humanæ salutis hostis Lutherum damnato dogmate omnia perturbantem, ac velut aprum infestissimum Catholicæ Ecclesiæ vineam deuastantē concitasset; misericors Deus Ignatium fortissimum constantissimumq; athletam, qui cum Socijs pestiferos impii Apostatæ conatus strenuè reprimeret, spōsa sua tuendam dedit. Accepta itaq; à Christi summo Vicario auctoritate, cœpit docere & docere Christi exemplo cœpit, tam felici nouæ ... successu, vt qui ante annos plus minùs quinquaginta adhuc ... ignotus, iam ad triginta & amplius Prouincias peruaserit, ... nostro mundo contineri amplius non posset, ad nouum orbis ... plissimas prouincias per tot terræ mariſq; tractus penetrarit. Fanti viri vos estis filii, támq; frugiferæ arboris rami. Hunc amplexi Ordinē eundē quē Magister vester, vos quoq; vestris ... pum præfixistis, ad illius mores vestros mores ac vitā omnē ... ponitis, atq; suauissimum plurimarū virtutū odorem ... exēplo passim emittitis, nō in Europa tantū, sed per omnes ... nino Christiani orbis regiones, maximèq; per Indiam, tam ...

ad Orie... fructu... quæ à C... gratissi... stra fa... istinc a... tantū, ... vidi; ... vbi tan... Pontif... patrian... dum P... inde hu... tur, qu... amicor... comma... latinit... narrat... ipsum ... candur... rio ma... nis me... amoris... rum ex... aliquo... gumen... num q... tatis ... fructu... bui id... tribus ... dare ... una ... comm... bus d...

ad Orientẽ quàm quæ ad Occidentẽ proteditur. vbi quanto cum fructu in vera fide imbuẽdis hominibus (quod omnium operum, quæ à Christiano homine præstantur, est longè maximũ Deóque gratissimum) versati hactenus fuerint, ac etiamnum hodie vestræ familiæ homines versentur; constans fama ac creberrimi ssime allati rumores testantur. Ego verò non id auribus accepi tantũ, sed superioribus annis Mediolani ꝓnsubrorũ hisce oculis vidi; cùm ꝓponicorum Regnum filii ac nepotes Roma reuersi, vbi tanquam legitimi Ecclesiæ Catholicæ ac Apostolicæ filii Pontifici Maximo obedientiam exhibuerant, in Iaponiam patriam reditum pararent. ꝓdipsum litteræ quædam, ad Reuerẽdum Patrem Ordinis vestri Generalem Romam transmissæ ac inde huc Italico idiomate excusæ, perlatæ non obscurè loquuntur, quas cùm ego etiam non sine maxima jucunditate legissem, amicorum rogatu me induci non difficulter passus sum, vt ad communem multorum qui Italicè nesciunt oblectationem eas latinitate donarem, quod eo feci lubentiùs, quo cognitione omniũ narrationes illæ digniores videbantur. Quàm verò feliciter idipsum præstitum à nobis fuerit, vtriusque linguæ peritis judicandum relinquo. Equidem amicis gratificari volui, etsi temerario magis (vt vereor) quàm prudenti conatu; quippe qui nominis mei ac famæ periculo aliis placere non recusarim. Quod etsi amoris non ficti maximum sit indicium, tutiùs tamen me facturum existimaui, si contra quorundam obtrectationes patrocinium aliquod quærerem. De quo cùm anxiùs mecum dispicerem, argumenti ac subiectæ materiæ ratio patronum obtulit. Cùm enim quæ opusculo hoc continentur, ex litteris Patrum Societatis ꝓIESV, qui in Indica ista vinea tam strenuè tantóq; cum fructu allaborant, desumpta sint, ac fideliter interpretata: quibus id obsecro potiori iure dedicandum videatur quàm ipsis Patribus? neque vni ex ipsis, ad quẽ quæ hìc referuntur magis spectare videantur quàm ad cæteros, sed toti Collegio. Cùm enim vna ac eadem sit omnium vocatio, omnibus fœtum hunc nostrũ commendare visum fuit, neque id lenibus (vt opinor) aut futilibus de causis. Cùm enim, vt dicere cœperamus, exortum ante

annos

annos aliquot diuersarum hæresum tempestatem horum maximè ministerio sedare diuinæ prouidentiæ placuerit, (sicut & alias Ecclesiæ Catholicæ laboribus aliorum Ordinum sacrorum institutione benignissimus Deus patrum nostrorum memoria succurrit) non insulsè facturum me existimaui, si, qui vt professione coniuncti ita labore ac solicitudine in fidei Catholicæ conseruatione & ampliatione pares sunt, in huius opellæ quoque meditatione coniugerem, quorũ conatus & studia florentissima Belgicæ collegia loquuntur. Imprimis indubitatam fidẽ verũ mihi facit in hac alma Vniuersitate Louaniensi excitatum olim, postea tamen temporum iniquitate concussum nouum illi, nunc eorum lætiore successu instauratum Theologiæ Seminarium, cuius plantaria vberes & copiosos fructus propediem pollicentur. Siquidem cum exacta venerandæ huius Facultatis Theologiæ Doctorum industria, cum Pastorum, concionatorum, reliquorumque in hoc stadio currentium sudore coniunctis desiderijs operis eorum; multo certè facilior de Catholicæ religionis hostibus victoria futura est. Quandoquidem (qui Seminariorum finis est) præclara indole adolescentes ac viri, humanioribus literis ac philosophia præceptis egregiè instructi, solida totius diuinæ sapientiæ fundamenta interim iaciunt, & in penum quandam doctrinæ atque scientiæ diligenter recondunt, quæ ad communem plurimorum vtilitatem liberaliter posthæc depromant. In hæreticorum confutatione acres ac vehementes, in moribus hominum efformandis soliciti, in anxijs conscientijs consolandis prudentes. Absit verbis adulatio. Non minora iam propemodum ab Ordinis vestri sectatoribus in Europa, ac maxima in Gallia, Germania, ac Belgio nostro, quàm in latè diffusis Indorum populis præstantur. Facilius namque est infideles ad Euangelicam veritatem adducere, præsertim quando ad eos aditus patet, quàm hæreticos, qui obfirmato animo ab agnita semel veritate recesserunt, discussis errorum tenebris ad eandem reducere. Quod prudenter obseruãs Inuictissimus ac maximè Catholicus Hispaniarũ Rex, sicuti in Hispania ac Italia locis pleriſq;, ita in hoc etiam publico studio Louaniensi Seminarium

Regio

Regio sumptu instituendum curauit, in quo Pastores nouelli tãquam recentes surculi paulatim accrescant, vt in Ecclesiæ renascentis defensionem contra prauos pestiferosq; hæreticorum insultus aliquando coalescant. Idq; eo nunc succedit feliciùs, quo fideliori pastori gregis cura commendata est. Quid enim nõ molitur, non tentat, non aggreditur Illustris ac Reuerendissimus Dominus D. Ioannes à Stryen Episcopus Middelburgensis, qui quòd Zelandicâ perseuerante rebellione ac hæresi pastorali curæ suæ commissis gregibus vti fidelis pastor præire non potest; aliunde oblatis accitisq; ouibus neutiquam mercenaria solicitudine præest. Quæ cùm ita sint, quis Belgicam Ecclesiam suo aliquando nitori restituendam esse desperet? Non deerit piis conatibus misericors Deus, qui, quæ ad nominis sui gloriam occœpistis, adoptatum finem cum maximo Christianæ fidei incremẽto aliquando perducet. Valete PP. Reuerendi, ac Huysmannum vestrum patrocinio vestro confidentem contra maleuolorum hominum morsus præsentem ac absentem defendite.

Louanii ex Collegio nostro Busidiano Trilingui, Anno reparatæ salutis 1589, decimo-sexto Calend. Iulii.

Collegio vestro addictissimus deuotissimusque cliens,

Gulielmus Huysmannus.

VERA

VERA NARRATIO MEMORABILIS CVIVSDAM NAVFRAGII, EX LITTERIS P. PETRI MARTINEZ EX VRBE GOA, AD REVERENDVM PATREM GENERALEM missis, 5 Idus Decemb. decerpta.

CVM ad Mosambicum portum, qui in littorali Aethiopiæ ora est, appulsus essem, luctuosum naufragium ac verè miserandum casum nauis, quæ in D. Iacobi tutela erat, qua Societatis nostræ Patres quatuor, Ego scilicet, Petrus Aluares, Ioannes Gonzales, Vincentius Zappata, ac frattes duo, Emanuel Herrera cum Emanuele Dias, vehebamur, Rx. Tx. per litteras per ciuitatem Ormuz, quæ iuxta sinum Persicum visitur, missas exposui. Compendiosè tamen, vt animo tuo sinistram suspicionem eorum, quæ accidisse nobis in ista nauigatione potuissent, eximerem; præsertim cùm aliud tum temporis ac que per Ormuz, quàm quòd in Indiam nondum peruenissemus, que per nauim sub auspiciis D. Virginis inauguratam, quæ Mosambico commodum nauigationi tempus expectans hyber nabat, quàm quòd ad hunc necdū portum deuecti essemus, quo que naufragium passi fuissemus perscribere potuerim. Quæcunca de iis quæ in vniuersa ista nauigatione occurrerunt Paternitatem tuam pleniùs nunc ac copiosiùs docebo, quæque memoratu dignissima videbūtur referam, in qua præter occulta Dei iudicia, quę probè intelleximus ac experti fuimus, immensa quoque eius beneficia ac singulares diuinę gratię effectus licebit obseruare, tam in aduersitatibus, quibus cōstantiam nostram & patientiam exercuit, quàm in periculis, è quibus, ad maiorē nominis sui gloriam nostramque emendationem, eripere nos ac liberare tandem dignatus fuit. cuius diuinę maiestati laus, honor, & gloria semper & vbique tribuatur.

Quarto Idus Aprilis, anno reparatę salutis 1585, Vlyssipponę soluimus, vento adeò lento ac parco, vt vix ad D. Catharinę insulam maris pertingere potuerimus, vbi cùm anchoras eiecissemus, postridie regię triremis auxilio mare intrauimus, sed in ipso pene ingressu

ingressu tanta fuit tranquillitas, vt redire marisque refluxum exspectare fuerimus coacti. Tãdem cæteris nauibus in flumine relictis, cum naue S. Albetti nauigationem iterum tentauimus, vento adeò propitio, vt cum iis qui altera naui vehebantur colloqui ac sermonem miscere liceret. Subsequẽte nocte, cùm iam 8. ferè miliaribus à continente abcessissemus, in latus nauis ventus vehementior incubuit, cum quo toto triduo luctati 25. miliarium spatio à proxima quæ in littorali maris ora apparebat terra prorepsimus, cumque ne tum quidem ventum magis haberemus propitium, & aër vndique nebularum spissitudine obscuraretur, imminentem præsensimus tempestatem; qua suborta parum abfuit quin eò vnde veneramus repelleremur. Ventus enim admodum impetuosus instar turbinis inualescebat, qui nauẽ circulari motu circũagẽs rectũ cursum cũ submersionis periculo impediebat, ac interim breui tẽpore mare intumuit, vt malis penè prostratis vela cõtrahere cogeremur, idq; propter vehementẽ impetũ quo fluctus attollebantur, qui aduersam proram adeò concutiebant, vt penè obrueretur, eoque redacta res erat, vt ad Dei misericordiam, per Diuorum suffragia, quorum sacras reliquias ad placandam turbati maris furorem in medios fluctus conjiciebamus, omnes pio mentis affectu conuerteremur. Erat autem ad imam mali caleem Diuæ virginis imago suffixa, cuius apud filium interuentu factum credimus, quòd instantis naufragij pericula ventis subitò cessantibus euaserimus. Quam quidem ob rem P. Ioannes Gonzales (felicis recordationis) Sanctorum nominibus pro Societatis pia consuetudine sorte productis, hoc nimirum fine, vt quilibet Diuum aliquem sortiretur, cuius suffragiis cùm per totam nauigationem tum maximè in præsenti periculo Deo commendaretur: cùm chartulam qua D. Virginis nomen continebatur protulisset, ventus in puppim se ilico recepit, marisque sæuitia nonnihil subsedit, quæ si diutius perseuerasset, maximo cum detrimento repulsi fuissemus, sicuti D. Alberti naui penè acciderat, quam agitati maris vndis misere iactari videbamus, grauiter animis affecti, quòd cùm in eãdem versaremur calamitate, in tanto periculo laborantibus succurrere non possemus. Sedata tandem tempestate in cœpto itinere actis Deo gratiis perstitimus. At quoniam tempus erat inconstans, & aër vndique obductis nubibus caliginosus, Maderam ac Canariam insulas præternauigantes vario instabilique ventorum flatu ad Chineæ insulæ oram peruenimus; magno interim metu de eorum, qui postea Vlyssippone soluerant, ac non ita longè

à continente receſſerant, ſalute perculſi, tum quòd naues graues eſſent, & mare ſupra modum tempeſtuoſum. Die diuo Iacobo ſacro, cuius patrocinio nauis noſtra erat commiſſa, inſulam eam ab eodem Diuo nomen accepit præteruecti ſumus, & cùm ad altitudinem octo graduum aſcendiſſemus, nauem quandam prægrandem, quam altera ſed minor ſequebatur, lõgo tempore aſperximus, qua qui vehebantur quinam eſſemus explorare velle videbantur, cumque Luſitanos eſſe cognouiſſent, ſcapham præmiſerunt, qua ex Angola eos venire didicimus; & quia ad illam Indiæ partem cui Caſtellæ nomen inditum eſt tendebant; nihil ad quemquam litterarum deſtinare viſum fuit. Mox iterum cùm ad 5 gradum altitudinem ab æquinoctiali linea abeſſemus, alia quædam nauis noſtro ſe conſpectui obtulit, fierique nobis obuia recto curſu videbatur: at poſteaquam eam à nobis declinare animaduertimus, quidam ex præcipuis nauis adminiſtratoribus nautis aliquot comitantibus in ſcapham deſcenderunt, cumque propius accediſſent, ac hoſtilem eſſe ex belli ſigno emiſſo cognouiſſent, accelerato curſu retroceſſerunt, plenis namque velis in ſcapham ferri videbatur, ſed cùm aſſequi noſtram ſe poſſe deſperaret, æneo tormento diſploſo inimicum animum teſtata receſſit. Quoniam verò circa littoralem Chineæ oram propter ſolis intolerabilem æſtum variis morborum languoribus laborare nauigantes cœperunt; primùm omnium cum Nauclero hoc actum fuit, vt infirmi bene haberentur, & egenis de neceſſariis prouideretur. Fuit itaque infirmorum cura demandata viro non minùs prudenti quàm multo rerum vſu inſtructo ac ad rem tam piam ſatis proprio. Statuit deinde Nauarchus, vt nobiles, qui impenſis ſuis infirmum hoc promouere cupiebant, nullius rei curam ſibi aſſumerent, ſed onus illud rerum ſuppetendarum quibus ad recuperandam valetudinem opus eſſet ſibi relinquerent. Is verò prouinciam iſtam P. Vincentio Zappatæ (cuius animæ Deus miſereatur) commiſit, qui quolibet die vna cum medico ægros matutino tempore viſebat, & infirmorum præfecto quæ neceſſaria erant præſcribebat, ac in hoc præcipuè vt tempeſtiuè omnia fierent incumbebat, adeò vt ex bene adminiſtrato munere ſingularem apud omnibus gratiam iniret, & ob pietatem, manſuetudinem, caritatem, prudentiamque optimè audiret; ex quo factum fuit, vt neque pecunia aut cibus, aut aliud quicquam vel infirmis deeſſet vllum vel pauperibus, quibus & de veſtitu & pane duplici coctura imbarato prouidebat, adeò vt Dei miſericordia & Patris ſolicitudine infirmi omnes breui fuerint priſtinæ ſanitati reſtituti, neque eorum quandiu

quamdiu hoc ipsi munus incubuit, toto nauigationis tempore quisquam ex pauperioribus præ egestate periit: ex infirmis verò vnus tantùm adolescens, cùm iam sinum bonæ spei præternauigassemus, morbi acerbitate absumptus exspirauit. Nostrum porrò munus fuit rudiores in doctrinæ Christianæ fundamentis instituere, odio inimicitiaque inter se dissidentes conciliare, confessionibus audiendis operam dare, lectione historiæ Sanctorum rectores ab ocio & alea ad pietatem prouocare, diebus Dominicis ac festis conciones habere, diuinum officium cum maxima deuotione ac solemnitate musicis etiam adhibitis instrumentis decantare, litanias quotidie recitare, tum supplicationes etiam plurimis accensis luminibus pro incidentium periculorum occasione instituere. Quamuis autem cæteri qui naui vehebantur nullo acriori morbo conflictarentur, nobiscum tamen asperiùs aliquãto actum fuit, nam præter nauseam, quæ omnibus erat, me excepto Dei prouidentia in cæterorum beneficium, communis; iuxta maritimam Chineę oram primus ego in morbum incidi, cui postquam medici iussu iam tertio fuisset vena aperta, post duodecimum quàm laborare cœperam diem amissam reddere valetudinẽ Deo omnipotenti placuit. Cęteri deinde Societatis nostræ Patres laborare & ipsi cœperunt, quibus etiam cùm secundo aut tertio eductus sanguis esset, recuperandæ sanitatis spes statim affulsit. Solus P. Aluares, cui tamen propter ingraueſcentem ætatẽ valetudo erat minimè firma, morbi contagium tũ nullum sensit, quẽ hoc modo probare voluisse Deus visus est, manifesto exemplo insinuans, huiusmodi nauigationis difficultates iuxtà senibus quàm iuuenibus, infirmis quàm robustis esse faciles; quare non minùs hi qui viribus sunt afflictis, quàm qui corporis robore præstant, fidei promouendæ causa in regiones has se peruenire posse sperent ac confidant.

In littorali Chineæ cursu parem sumus nauigandi difficultatem experti, ac tandem per tonitrua frequentia ac fulgura, decimo quinto Calend. Iunij Dei adiuti gratia, lineam æquinoctialẽ præternauigantes euasimus, ventis deinceps generalibus (vt vocant) ita secundis vsi, vt iis in locis vix vnquam antea vel secundiores fuerint vel diuturniores. Tertio siquidem Idus Iunij intra insulas Martini vas vecti fuimus, vbi infelicis nauigationis signa aliquot prognostica obseruauimus. Apparuit enim in maris superficie inusitatę figuræ piscis nigro colore, aspectuque ipso horrendus balenam corporis vastitate præ se ferens, qui reliquos qui nauim sequebantur pisces in fugam

subitò agebat, neque è nostro conspectu se priùs quàm naufragium pateremur subduxit. Quin & paulo antè quam disrumperetur nauis natando præcedere ac magnam aquarum copiam euomere, quasi imminenti malo nostro exultans, ac piscibus reliquam futuræ calamitatis signum faciens, à multis visus fuit. Nos interim, illo maritimorum monstrorum comitatu, ad insulas Tribunam & Cugnam lentis iisque aduersis ventis cursum dirigentes, sub finem mensis Iunij 33 graduum altitudine ad polum antarcticum accessimus, ac è regione centum leucarum seu miliarum longitudine quinque dierum spatio tanto impetu à Septentrione venti spirarunt, vt minora tantùm vela tenderentur; maioribus quippe explicatis tanta vehementia insurgebant, vt malo loco diuellere viderentur, quo impetu antennæ præruptis funibus deciderunt quidem, sed nautarum studio statim iterum in altum fuerunt sublatæ. Vento deinde nonnihil sedato ad bonæ spei sinum accessimus, vbi ad 37 graduum altitudinē noui ab Oriente flantes venti nauem transtulerunt, quo etiam loco vadum tentare conati, demissa per funem boli seu plumbo fundum nusquam deprehendimus, non sine maximo omnium metu, quod tum vento tum vndarum impulsu in terram impingeremus. Sexto Calend. Augusti bonæ spei sinum in tanta ventorum contrarietate nos præteruectos esse animaduertimus, idque cum maximo omnium tum molestia tum nausea. Aliquando enim summa erat tranquillitas seu malatia; subinde lentiùs, interdum vehementiùs venti spirabant, aliquando horrenda tonitrua actemgura maximum nobis timorem injiciebant; nonnunquam a proram, non raro etiam in puppim irruentes venti nauim concutiebant, ac tum in hanc tum in illam partem impellebant, adquidem vt ad D. Laurentii insulam occupandam tempus nobis defuturum metueremus. Quæ res tam ancipiti cura animos omnium vexabat, vt 17 Calend. Septembris, cùm eò cursum dirigere statuissemus, captato inter se consilio nobiles omnes & nauis ministri præcipui disceptarent, an insulam intrare, an foris præternauigare ventis ab Occidente remissiùs spirantibus satius esse videretur. Tandem melior consultantium pars in hac sententia conquieuit, vt Dei permissu ventum istum immitti crederet, ob id per mediam insulam cursum esse dirigendum. Sed si, cùm 22 graduum altitudine ad æquatorem accessissemus, Orientales venti fuissent exorti, mutata sententia insulam eminus præternauigandam esse iudicarunt. Verùm enim verò æterna Dei prouidentia accidit, vt vlteriùs opinione deuecti ne, si voluissent, potu-

quidem potuissent. Decimoquarto Calend. Septembris solis altitudinem nautarum præfectus metiebatur, qui 23 graduum altitudinem & tertiam vnius gradus partem deprehendit, quæ ad Iudeæ decliuitatem vsque (vt ipsi loquuntur) in dicta graduum altitudine extendebatur. Idem & alij nonnulli fecerunt, qui idipsum quoque deprehenderunt. Quocirca Gubernatori videbatur (ob id nimirum quod secundo vento tum vteremur) quadraginta leucas nos conficere, & eadem nocte tertiam gradus partem nauigando posse transmittere. Si enim vela isto in loco fuissent subducenda, periculum erat quòd vndarum impetu in præceps nauis abriperetur, sicuti naui D. Petro dedicatæ acciderat. Si verò retrogredi voluisset, in alium quendam flexuosum sinum facilè impegisset. Cumque periculum se ferè euasisse crederet, ex eo quòd in nauis corbe existentes excubitores aues se sub vesperum ad illam partem quò nauis dirigenda erat recepisse asserebant; postquam excubitoribus, qui in prora vt ad omnem periculi metum excitati starent, seriò imperasset; plenis explicatisque velis nauem progredi permisit, vt temporis angustiæ quæ maxima erat hoc modo consuleret. Hoc itaque die intempesta nocte, cùm profundior omnes somnus inuasisset, peccatorum nostrorum enormitate prouocatus Deus, iusto occultoque iudicio, vt nauis in Iudeæ decliuitate in scopulos vehementiùs impulsa disrumperetur permisit. Vndæ siquidem in scopulum illisæ in tantam ferebantur altitudinem, vt neque excubitores neque milites, nisi cùm in eo iam consisterent, eum videre potuerint, vento nimirum quotum prospero vrebantur præpediente, vt sonum quem impulsa in scopulum nauis edebat exaudire non possent; & quamuis nonnulli vertendam nauem acclamarent; ipsa tamen vehementi adacta vento tam diu in rupem impulsa fuit, donec media concrepuisset.

Erat porrò decliuitas illa rupes quædam concaua acutis saxis plenissima, in quam cùm incidissemus, supremæ nauis partes in profundum inferioribus ad superiora emergentibus ferebantur, adeò vt & prora & puppis in scopulum petris corallinis plenum absque vlla terra illisa, nos in ipsum ejicerent. In ipso maris refluxu colliculi quidam non ita procul apparebant, quos reuertentes denuo fluctus contegebant. Factum autem diuino consilio videtur, vt in scopulum nauis contorqueretur, quo tempore aqua collis altitudinem superabat, sic vt in scopulum excepta conquiesceret, quod nisi factum fuisset, vnà omnes proculdubio, nemine excepto, voracibus maris fluctibus fuissemus absorpti.

Circa naufragium istud tria considerandà occurrunt, quæ illud terribilissimum omnium quæ vnquam fuerunt videri faciunt. Primum illud est, quòd intempesta nocte acciderit, qua neque cælum neque terra præ nubium densitate videri à quoquam poterat, sed horrendi tantùm fluctus, quibus omnes sæpe operiebamur. Alterum, quòd nudi omnes in lectulis cõquiescentes somno altiori oppressi. Tertium, quòd tanto tempore antequam interiret in tanta anxietate versaremur; quod certè ad ignobilem in vndis mortem quam omnes oculis contuebamur dirum erat præludium; consistebamus enim in confractæ nauis tabulis, quæ sæpe ab ingruentibus fluctibus contegebantur. Quare in tam præsenti periculo ad Deum pio mentis affectu conuersi misericordiam eius humili flebiliq; voce implorabamus. Plerique prauæ confessione à peccatorum sordibus animum repurgare velle videbantur, qua in re aliqua saltem ex parte pro periculi magnitudine ipsis fuit satisfactum. In confessionis pronunciandæ modo nonnulli ita erant festinantes ac præcipites, vt cùm Confessarii (qui sex erant numero, quatuor scilicet ex nostræ Societatis Patribus, ac duo qui ordinis D. Dominici institutum erant amplexi) omnibus ac singulis seorsim operam nauare non possent, clara voce palam peccata quantumuis enormia tanto horrore proferrent, vt iis silentium imponere nemo posset. Alii quos se vel re vel verbo offendisse credebant, in acutis scopulis ac in mediis penè fluctibus quærebant, veniam offensæ humili mentis affectu efflagitantes; quos si fortè non inuenissent, obuios quosque obnixè rogabant vt ipsorum nomine delictorum veniam à ipsis impetrarent, cùm primùm eos videndi potestas daretur. Atque ita tota nocte à noxia se peccatorum labe expiabant, quibus nisi grauatos animos liberassent, grauius ipsi animarum quam nauis ipsa naufragium fecissent. Alii crucem tam illam quæ ad proram quàm quæ ad puppim erecta stabat amplexi voce lamentabili largos lachrymarum imbres profundentes Deum, vt in tanta necessitate afflictis adesset, inuocabant, nulla planè de re quàm de animarum salute soliciti. Ad laborum autem molestiarumque summam hoc quoque accedebat, quòd an in mediis scopulis locus aliquis esset, in quo tutò consistere & de euadendo periculo rationem aliquam inire possemus, ignoraremus. Tandem subsequentis diei claritas toties frustra optata illuxit. Tum verò cùm in quemcunque maris angulum oculi incidissent, nihil nisi pontus & aër intuentibus circum circa appareret, ac in media aquarum superficie præter ipsum nauis (vt ita loquar)

cadaus

eadauer arma verûm tabulæque & Lusitanica gaza natarent: omni vlterioris vitæ spe penitus præcisa, ante Solis occasum ad Dei omnipotentis tribunal omnes nos sistendos esse certo certiùs cognouimus. Vbi quòd anteactæ vitæ exacta ratio reddenda esset; in hoc omnes seriò se præparabant, tanta pertæsi cordis contritione, vt præter lachrymas, singultus, cordis præ dolore percussiones, nihil vsquam vel videre vel audire possemus. Etsi verò ad promouendam vitæ spem funibus arreptis fractæ nauis tabulis aliqui se alligabant, fluctuum Deique arbitrio se committentes; illi tamen reis capitali iudicio damnatis iamque ad mortem per supplicia properantibus similiores videbantur, quam iis qui huiusmodi commento vitam prorogare mortisque necessitatem effugere conantur. At quoniam natura vitæ cupida nihil adeò horret ac mortem, idque ob exactam actionum nostrarũ rationem, quam iustissimo iudici Deo reddere debebit vnusquisque nostrũ: multi iniquitatis loci in quem inciderant nescii; vt vitæ consulerent, noua consilia nouas rationes inibant. In tanta calamitate videre erat plerosque (nautas præsertim) quinos aut senos in nauis malis equitantes ac rapidis se maris fluctibus committentes, alii tabulis colligatis pro cratibus vsi inter fluctus terram inquirebant, de quibus quòd nihil secum ciborum vnde vitam interea sustinerent sumpsissent quid actum fuerit, nemo vnquam nostrũ cognouit. Ex quo in mediis eos periisse fluctibus certa coniectura colligimus. In tribus tantùm tabularum contignationibus nonnulli ad littus appulsi euaserunt, de quibus paulo infrà prolixiùs. Rebus ita constitutis nauis Ductor primarius de situ loci explorando maturè agebat, eo nimirum consilio, vt tuto aliquo in loco vniuersa multitudo consisteret, donec viam qua ad Sofallæ insulæ littus pertingere possent inuenissent. Qua de causa scapham cum nauis Gubernatore & aliis septendecim sociis ingressus, cùm irrito conatu loca omnia lustrassent; diu multumque an ad eos quos in scopulis reliquerant redeundum esset inter se disceptârunt. Et quia non falso iudicio existimabant fore, vt omnes impetu facto in cimbam irruerent, adeò quidem vt præ pondere necessariò submergeretur, consultiùs se facturos arbitrati sunt, si relictis cæteris, quibus nulla ratione opitulari poterant, recto cursu Sofallam insulam petiissent. Quo autem modo nauigationem instituerint, mox copiosiùs ac sigillatim explicabimus. Iam ad eos qui in scopulis remanserunt cœpta reuertatur oratio, qui ad vnum omnes extremum vitæ diem claudere eo temporis momento parabant. Verùm diuino consilio accidit, vt res aliter,

multo atque opinati fueramus succederet. Cùm enim vehementiori fluctuum impetu confractæ nauis partes in scopulos eminicerentur, biduo ibi aut triduo subsiterunt. Interea temporis mutua exhortatione animati diuersi diuersa media excogitarunt, quibus ad proximam terram quam vno aut altero tantùm miliari abesse credebant pertingerent, ad quam cùm deuecti essent, de commodiore ratione dispicerent, qua in Mosambico portu ponerentur. Factæ sunt itaque crates quædam manuscula duæ, quibus circiter quadraginta homines insisterent, minuscula sex, quibus pauciores ferrentur. Sed quia præsentis instituti ratio postulat, vt de iis tãtùm seu scaphis, seu tabulatis, seu cratibus agamus, quæ multis exantlatis laboribus ad portum tandem deductæ fuerunt, (quas quatuor fuisse postea cõpertum est) de iis ordine quid singulis acciderit commemorabo.

Primus itaque qui situs explorandi causa cum scapha discesserat dux fuit nauis primarius, decem & octo sociis comitatus. Quidum reliquos deserere ac Sofallæ insulæ littus petere, à quo ea miliarium intercapedine aberant, statuissent; quæ ad iter necessaria videbantur quo potuerunt studio patârunt. At verò quod ad socios redeundi animo discessissent; nihilque eorum quæ ad longiorem nauigationem opportuna erant sumpsissent, quæ potuerunt industria nauiculam adornârunt. Remorum altero pro malo vtebantur, enses duo per capulos colligati antennarum loco erant; Linteamen quo ex nautis quidam cinctus erat pro velo, stragulumque album pro dolo, pro rudentibus funiculi quidam piscatorii fuere. Sed quoniam per multas rimas aqua in scapham irrumpebat, funium fructis minutim concisis nauicula commissuras ferruminabant, pro pice conditibus ac salgama liquidioribus vsi. Instructa iam tandem nauicula, pro exitu felici ex ista decliuitate Deum feruentissimis precibus rogarunt, voto interim se quoque obstringentes, fore vt si è tantis periculis aliquando elabi contigisset, Ædem D. Virginis Mariæ Guadalupæ in Hispania summa cum deuotione ac gratiarum actione inuiserent. Preces Deo acceptas, vota Virgini matri grata fuisse ex re statim intellexêre, quòd breui tẽpore scopulos istos ac saxosas rupes euaderent, ac in altum deuecti mare placidiore cursu ferrentur. Cumque iam tranquilla satis nauigatione ad proximum littus tenderent, hac victus ratione vsi fuerunt, vt duæ duntaxat cydoniati (condimentum hoc est è malis cydoneis) buccellæ in dies singulos pro rata parte vnicuique distribuerentur, sitim autẽ perexiguo vini aqua maris bene diluti haustu statis diei horis pro-

cabant

earent potiùs quã extinguerent. neque enim aliud quicquã ſuppetebat, quàm quòd Dux paululũ aquæ è floribus caloris vi expreſſæ in vſum ſuũ ſibi ſeruaſſet. Litanias Diuorũ quotidie ſub vepreſſæ in vſum ſuũ ſibi ſeruaſſet. Litanias Diuorũ quotidie ſub ve-
ſperum magno deuotionis ardore decantabant; quibus finitis ſublatis ad cælum vocibus diuinam opem ſupplices implora-
bant, pectúſque ſubinde tundentes ac in mutuo amplexu heren-
tes internũ doloré veràmq; de commiſſis erratis pœnitudinẽ cum emendationis firmo propoſito palàm prodebãt. Dux verò piis ex-
hortationibus animos cæterorũ ad deuotionẽ excitabat. Die pro-
ximè ſequente vẽto agitabantur aliquãto vehementiore, ad cuius vim aliquo pacto euitandam a meridie (à qua parte maior aquæ copia in ſcapham influebat) adhiberi remediũ oportebat, alioqui periculũ erat, vt irrũpentibus aquis grauata ſubmergeretur. Verũ Dei benignitate paulo ſedatiori vſi tẽpeſtate quarto die è regio-
ne Sofalæ (quantũ coniectura aſſequi poterant) terra apparuit. At quoniã loci omnino erant imperiti, quatuor adhuc diebus circa littoralẽ orã nauigãrunt, hac freti ſpe, vt tandem in amnẽ aliquẽ delati diu optata terra tutò potirentur. In nauigatione iſta ma-
ximum ipſis a balenis ſimilibúſque marinis monſtris periculum impendit, quæ cùm vndique nauiculã peterent, excitato clamore ac ſonitu Dei adiuti auxilio fugabant. Plurimum quoque ſiti ene-
cabantur, adeò vt nõ defuerint aliqui qui vrina epota illam ſeda-
re tentarint. Octauo tandem die cùm à meridie cælum ventos ac tem peſtatem minitari viderent, in proxima loca, quorum alteri Trilinda alteri Qualimane nomen erat, ſe recipere decreuerunt: antequam tamen egrederentur, inualeſcente paulatim tempeſta-
te, parum abfuit quin omnes ſubmergerentur. ex quo præſenti periculo animis conſternati ad Diuæ Virginis ſuffragia emiſſi antea voti renouatione confugerunt: ac tandem in vicinum lit-
tus aliis vmbilico aliis pectore tenus aquis ſe immergentibus exi-
lierunt. Cumque primùm egreſſi eſſent, duobus ad nauiculæ re-
cularumque quas ſecum aduexerant cuſtodiam relictis, ſum-
mo omnes ſtudio recentem aquam conquiſierunt, quam cùm inueniſſent præ nimia ſiti qua cruciabantur pronos ſe in aquam proſtrauêre, ſic vt neque ſatiari neque ab eo loco auel-
li poſſent; ſed inuẽta aqua, cæteratum obliti rerum contenti, mo-
ram ibi longiuſculam traherent. In occurſum eorum, qui ad ſca-
phę cuſtodiam in littore remanſerant, Cafer quidam (eſt genus hoc hominum ex Æthiopum gente agreſte ac barbarum) prodiit, qui viſis noſtris, manuum plauſu (quod apud eos humanitatis ſi-
gnum eſt) occurſum gratulatus piſciculos aliquot peregrinis co-

quendos obtulit : sed cùm nostrorum alter ignem quæreret cum Cafro à littore recessisset, ducenti circiter alii barbari arcubus ac telis muniti accesserunt, qui ne hostile quicquam moliri viderentur, depositis arcubus manus præ lætitia concutientes læta nostros fronte exceperunt: nostri vicissim à fonte reuersi in benuolentiæ signum vascula aliquot pomis cydoneis melle conditis referta obtulerunt. Tandem nihil aliud illos machinari, quam vt omnibus rebus quas secum aduexerant nostros exuerent, manifesto indicio patuit. Cùm enim quod postea accidit metuentes nostri enses triginta sub arena condidissent; eos hoc astu inuenerunt. Centum namque ex ipsis cæteris circùstantibus humi se prosternentes, terram tam diu vnguibus effoderunt, donec quod occultum istic latere arbitrabantur inuenissent. nec eo contenti fragulum illud quo doli hoc est minoris veli loco vti fuerant certatim arripientes in minuta frusta discerpserunt. Ex quo cum singuli metuerent ne pari immanitate in ipsos quoque sæuirent, lento cum ipsis gradu per littus progredi vt hostiles manus euaderent frustra cœperunt: vltimum enim vestibus spoliarum nostri in littore deseruerunt; mox reliquos aggressi, ne indusiũ quidem quo nudum corpus contegerent, ipsis reliquerũt. Prædam autem mulieres quædam sportis quas in eum finem attulisse videbantur abstulerũt. Adeò quidem vt ne Dux ipse seu Capitaneus (multo minùs cæteri) vestes retinere vlla ratione potuerit. Cùm enim Xechus (quo nomine suum ipsi ducem appellant) Ductori nostro vt se vestibus exueret signo edito imperasset; & ipse imperati morem gerere aliquandiu reluctaretur, impetu facto omnia ipsi eripuerunt, ne galero quidem quo se à Solis ardoribus defenderet relicto. Cùm eò calamitatis miseriæque redacti essent ut num fortè in loco aliquo aut flumine finitimo Lusitani negotiarentur, ignorarent, quorum subsidio in tantis aduersitatibus leuamen aliquod sperare possent: ex intimo cordis affectu se Deum omnes Diuæque Virgini non vanis precibus commendarunt. Vix enim qui explorandi loci causa præcesserant, sex miliaria confecerant, cùm præcipuum tractus illius maritimi amnem Quamenem nomine inuenerunt, per quem Lusitani cum Seax, Tetax, & Monomotapæ prouinciarum incolis magna ac frequenta mercimonia exercere consueuerant. Ac mox signo dato cùm ueniisse se quod tanto studio tamdiu conquisiuissent sociis indicassent; Dux nauem in flumine conspicatus illam ascendere quam alteram fluminis ripam trajiceret festinato gressu conabatur. verùm tum quoque præsentissimo mortis periculo tam ille quam

Gubet-

Gubernator expositus fuit. Bada enim quæ fera est in illis regionibus crudelissima è siluarum opacitate elapsa vtrumque deuorasset, nisi concitatiori cursu in nauem se opportunè recepissent, flumenque transmisissent. Iamque in altera expositi ripa Cafros precibus induxerunt, vt eorum adjuti opera socii quoq; flumen trajicerent. qui alioqui quòd cœnosa essent loca, quæq; accedente mari ad viri altitudinem aquis operiuntur, nisi tempestiuè subuentū ipsis fuisset, ad vnum omnes in luto suffocati fuissent. Sed Deo propitio factum est, vt gens ista alioqui inhumana reliquos in vlteriorem fluminis ripam exponere non tergiuersaretur. Atque ita paululum progressi ad portum quendam accesserūt, cui nobilis mercator Franciscus Brociado præerat, fluminū omnium quæ sunt in Cuama Æthiopæ prouincia Lusitaniæ Regis nomine generalis præfectus ac custos. qui quòd circa alium quendam fluuium Soffalam versus ab eo quem transmiserant triginta ferè leucis distantem occuparetur; mancipia eius cùm miserellos istos nudos ac fortunis omnibus à Cafris exutos lacera cute leprosorum instar tum ob Solis ardorem tum etiam ob culicum muscarumq; continuos morsus conspicarentur; misericordia moti in lachrymas proruperunt. Ac statim cibi quoddam genus ex milio confectum (quam Mazaiam patria voce appellant) cum piscículis quibusdam esurientibus præbuerunt. Non procul ab isto portu Mahumetanæ fidei sectator quidam vitam agebat admodum opulentus ac Lusitanæ genti mirum in modum addictus, cui cùm nunciatum esset naufragos quosdam eò fuisse appulsos, eos nihil cūctatus inuisit, ac Duci induſiū, vestem, caligas, chlamydem, calceos, & rubrū pileum donauit, sociis autem orizæ mensuras aliquot largitus est. Ad tantas enim malo nati fidere homines angustias redacti erant, vt vicē ipsorum infideles etiam ac à Christianæ fidei lumine alieni homines dolerent. Quin & nauium ac Æthiopum duorum qui eas remis impellerēt copiam ipsis fecit, quorum alter Luabum versus, vbi tunc temporis portuum præfectus commorabatur, contenderet; alter Senam sexaginta inde miliaribus dissitam aduerso licèt flumine vbi arx erat & commune quoddam Lusitanarum mercium promptuarium nauim dirigeret, quò cùm aduersum æstum remis velisque superantes peruenissent, dictu mirum quanta humanitate fuerint ibidem excepti; ac postea à portuum Præfecti filio Luabum ad patrem perducti. sub cuius conspectum cùm prodiissent, omnia sibi viscera commoueri præ rei indignitate non minùs humanus quàm nobilis vir sensit; ac largo lachrymarū imbre humanæ

conditionis miseriam deplorans singulos amicissimè complexa omnium indigentiam mira liberalitate leuauit. Quinto post die vir quidam à Senensis arcis Præfecto missus Luabum venit, gy relarum corgias (vt ipsi vocant) adferens, quarum singulæ 20 vlas continebant. Is Præfecti nomine naufragos vt Senam se transferrent rogabat, omniaq; quæ ad commode viuendum necessaria essent liberaliter ac benignè offerebat, donec ad Mosambicū portum commoda nauigatio pateret. Verùm quidem non expedire id temporis Duci videbatur, si viri illius domum in qua tanta cū humanitate excepti fuerant temere deseruissent. Socijs itaque apud eum relictis solus ipse cum paucis aliis, quòd non satis firma valetudine esset, Senam se contulit, amissam se istic valetudinem citiùs ac faciliùs recuperaturum sperans. Sed omissa ad tempus cœpta narratione eorum qui maximis erepti periculis cōmodiore iam multo fortuna vtuntur, ad eos veniamus qui compacta ex diuulsæ nauis tabulis crate ad littus ipsi quoque tandem appulsi fuerunt, tribus circiter miliaribus à Luabo oppido ad Qualimanē amnem. Vt autem in ipsorum infelici casu Dei æterna prouidentia magis manifestetur, quædam maxima admiratione digna cōmemorabo. Ac primùm de modo quo tabulatum hoc compegerint, pauca subjiciam. Aberat à confracta naue quātum æneo tormento missa pila ferri posset colliculus, quem in maris accessu vix cubiti vnius altitudine aqua superare videbatur, in quo cùm multa, quæ per naufragium omnino periisse credebamus, quasi in tumulum collecta subsistere aliqui ex nostris obseruassent; spem cōceperunt fieri posse vt & ipsi ibidem consisterent; atque ob id circiter draginta ferè se eò recipere conati sunt: quò cùm peruenissent, vndarum impetum eo in loco tantum esse experti sunt, vt in maris accessu sustineri posse diffiderēt, quare ad nauim reuerti cum vellent quidem, sed præ fluctuum impetu non possent, vndarum arbitrio se commiserunt. At verò eodem temporis momento diuina benignitas duas in istum monticulum nauis partes, quibus dum adhuc integra erat tegi consueuerat, ac plurium insuper tabularum contignationem, quam in alio scopulo confecerant, fluctuum ventorumque ministerio impulit. Et quia nulli eam occupārant, ob id nimirum quòd cùm primùm compegissent tā multi in eam insiliissent, vt præ nimia grauitate ac pondere diffluerent ac mergeretur, illi eam quasi cœlitus oblatam arripuerunt, opportunam satis esse rati vt ad scopulos quosdam, qui arborum instar in aquæ superficie eminebant, & tribus tātum à nobis milliaribus distabant, deuecherentur, terram istic se esse deprehendisse probabili

probabili conjectura sperãtes. Hîc iterum nouum diuinæ in suos gratiæ argumentum necessitas obtulit. Spiritu namque diuino suggerente ex fasce quodam lutei panni, qui vnà cum nauis fragmentis affluxerat, tum telæ lineæ vlnis aliquot, quin & ex fasce vno heteromallei & altero Damasceni serici vndulati, quos in cõtignatione tabularum offenderant, vela confecerunt: atque hoc modo ad nauigandum comparati recto cursu ad scopulum contenderunt, tam illi qui in tabulato hoc consistebant, quàm alii qui nauis frustis insidebant. Sed quia tabulatum nauigationi magis erat commodum, citiùs illi qui eo vehebãtur ad scopulos peruenerunt quàm cæteri. Cumque nausea & tædio malè affecti, & ab acutis corallinis petris, quibus loca ista omnia sunt referta, lęsi ac vulneribus fœdati præter scopulos, rupes, ac saxa vbi cõquiescere ac respirare aliquantulum possent, planè nihil offenderent, saxaque ista in maris accessu cubiti vnius altitudine prominere obseruarent: in ea se, animis ægerrimè affecti ac spe euadendi penitus sublata, projecerunt. Mox iterum vitæ producendæ studio ex pluribus tabulis cratem vnam conficere statuerunt, in quam plurimi (omnes enim nullo pacto poterant) reciperentur. Quo iterum loco in summa desperatione noua euadendi spes diuinitus affulsit. Cùm enim ab vtraque rupis parte ligna ad cratem confitiendam solicitè disquirerent, præter edulia quædam in vasis bene obstructis vento illuc appulsa duas chartas nauticas inuenerunt, quarum altera à bonæ spei sinu in Lusitaniam, altera ab eodem sinu in Indiam rectam nauigationem continebat. qua in re plurimum momenti inferior nauis præfectus reponebat. Inuenerunt præterea linteamen vnum ac mappam maiusculã ad insternendam mensam, quæ postea struendis velis peropportuna fuere. Augebat insuper spem plurium lignorum, trabium, tabularumq;, tum cistularum diuersorum condimentorum velut cydoniati ac electuarii, aliorumque eduliorum ac cadorum aliquot vini miraculosa prorsus inuentio. quæ omnia quoniam diuinæ munificentię accepta referebant, humili omnes voce immensas Deo gratias egerunt. Cratem denique satis firmam tribus malis instructam confecerunt, in qua artemonis seu veli majoris loco erat linteamen; doli vicem ad proram mappa cum panno quodam damasceno viridi supplebant, pro Epidromo seu mediocri velo ad puppim panno quodam holoserico & damasceno viridis quoque coloris vtebantur. Pro commeatu triginta habebant cistulas grandiusculas cotoniati, condituum seu salgamorum (vt vocant) cados minutos sex; cadum item farinæ & alterum aquæ dulcis. Hac via ac ratione

ratione aſperas rupes euadere tentabant; ſed tam multi vno rei impetu ſchediam conſcendebant, vt præ nimio pondere mergeretur. Quo viſo præfectus nauis minor confeſtim exiliit, eamque reliqui omnes ſecuti ad ſcopulos iterum triſtes & quid agerent deberent incerti ſe receperunt, ſeque ac vitam ſuam Præfecto commendárunt. Cùm itaque maturo adhibito conſilio omnem ſchediam nullo modo recipi poſſe (quæ ſedecim tantùm virorum capax erat) perſpexiſſet, quodque tantæ multitudini victus neutiquam ſufficeret, decem acceptis cydoniati ciſtellis, condimentorum ſex, vini cado vno & aquæ dulcis altero, ſedecim quos ſecum educere ſtatuerat ſelectis; cautè ſubdúcere ſe ac à reliquis ſeparare meditabatur. Quocirca cuidam ex nautis præcepit, vt clàm & quaſi ex inſidiis rupto per dolum fune cratem ſolueret, ac licèt ipſe vt ad ſcopulum rediret cum clamore ac iurgijs imperaret; vela tamen non contraheret, ſed potiùs data opera à ripa longiùs abcederet. Remex imperata facturus à ſcopulo cratem nonnihil remouens, dolo, hoc eſt velo minori, ad proram explicato ad nauigandum accingebatur. Quod cùm cæteri viderent, plãctu, eiulatu, clamoribus mare ac cælum omne implebant. Aliquidam vitæ longioris amore per medios fluctus natando cratem ſequebantur, quos quia coràm à fluctibus abſorbendos eſſe videbant in cratem admiſerunt, inſtitore nauis natandi imperito cum ingenti omnium (qui videbant) dolore miſere ſubmerſo. Hoc ipſo tempore aliud quiddam non minori commiſeratione dignum accidit. Cùm enim vicarii præfecti filius cratem tempeſtiuè conſcendere neglexiſſet, eius liberandi cauſa ad ſcopulum redire pater tentabat: ſed cùm à ſociis prohiberetur, immenſum lachrymarum copiam & iſtic & toto nauigationis tempore profudit, adeò quidem vt mentis impos fieri videretur. Præſenſerat quidem ille filium inter cæteros qui cratem aſcenderant non eſſe; ſed illo apud reliquam turbam quaſi pignore quodam accepto fide relicto, diſceſſus ſui metum nemini eorum incutiebat, qui cum ſine filio diſceſſurum ne ſuſpicabantur quidem. At quia aliàs alia alia diſcedendi ratio ab illa multitudine tũc temporis occurrebat, tum quia filium natandi peritiſſimum nouerat, cum ſibi ſecuturum confidebat. Verùm infelix adoleſcens mœrore, aegritudine, ac vulneribus in ſcopulis aſperis acceptis penè confectus in rupe potiùs quàm in maris fluctibus extremum vitę diem claudere præoptauit. Illi autem duodecim dierum itinere omnibus diebus ſingulos ad vitæ viriumque refocillationem ac conſeruationem ſumebant, quàm cydoniati buccellam vnam, aut pa-

pane,

tum, aut tyrsum lactucæ saccharo conditū cum vini haustu perciguo, ex quo siti adeò omnes cruciabantur, vt sexto nauigationis susceptæ die quidam assidua aquæ dulcis imaginatione sui oblitus in mare præceps prolapsus perierit. idem quoque iuueni cuidā Cinensi ac vni ex militibus accidit. Post quos tres alii eodē mortis genere occubuerunt: quorum primus nauta, alter tubicen, tertius Regis erat Oenophorus seu à poculis; quorum luctuoso interitu plurimum alii qui in eadem afflictione erant consternabantur. Sed in summo periculo summa & penè incredibilis consolatio de cælo missa præstò fuit. nam (vt ipsi vno omnes ore postea confessi sunt) quinque dierum spatio ad cratis proram puerorum suauiter canentium chorus ab omnibus auditus fuit, quo Christianæ fidei articuli ac Diuæ Virginis laudes aliquę continebantur, quas ita clarè concinebant, vt vocum suauitate captus quidam imum sonum qui deesse videbatur (vulgus musicorum bassum vocat) occinere tentaret: nec ante duodecimum diem gratus hic è nauigantium auribus concentus euanuit, ac tum quidem cùm, quo famem ac sitim sedarent, nihil planè supereſſet, aquam marinam cum relictis vini fecibus miscuerunt; admodum soliciti ne & ipsa deficeret priusquam ad terram delati essent, quam subsequenti die sub Solis ortum cum ingenti omniū exultatione Deus vitam ægre trahētibus ostendit, eam tamen licèt toto die oculis obiectam cernerent, ante Solis occasum attingere non potuerūt. Tum autē quamuis & nox ingrueret, & quibus in oris versarentur nescirent, præ nimio tamen soli dulcisque aquæ desiderio intempesta nocte nihil veriti extensis velis ad littus delati fuerūt, quod ita tutū inuenerunt, vt nullo verante egrederentur. Primus è crate vicarius præfectus exiliit, qui, quòd pedibus plus quàm cæteri valeret, nō procul à littore progressus aquā scrobe ad cubiti vnius atque alterius profunditatem effossa miraculosa potiùs quàm naturali ratione inuenit. ob id scilicet quòd locus iste accedente mari semper inundaretur. Ad inuentum fontem concitato gressu reliqui accurrerunt, circa quem, cùm iam bibendo satiati essent, madidi, fatigati, viribusque fracti obdormierunt: Postero die post Solis ortum septem ipsis Cafri occurrerunt, ad quorum præsentiam exhilarati pileum singulis dono dederunt, pomis aliquot in grati animi signum ab ipsis vicissim acceptis, quæ famelicis hominibus jucundissimi saporis esse videbantur. Sed quoniam aqua quam inuenerant nimis turbida fuerat, ac puluere coinquinata, cum quodam ex Cafris pacti fuerunt, si meliorem

ac pu-

ac puriorem ostendisset, linteamen quo pro velo vti fuerat se ip
daturos, ac obsidem aliquem è suis quem ipsi voluissent relictu
ros. Profectus itaque cum Cafro vicarius præfectus vix duo mi
liaria processerat, cùm inuenta aqua tanta auiditate biberet, u
barbarus miraretur vehementer: ipse enim ad puteum prostratu
pedibus malè affectis ægre consurgere potuit. Tandem cùm satis
pro libito sedasset, cados minores aliquot impleri jussit, quos
Cafer ac mulieres quædam vnà cum hydriis ad socios lento gra
du ob pedum ægritudinem subsequentes detulerunt. Verùm cum
multo fœnore hæc humanitatis beneuolentiæq; officia sibi pen
sanda esse, ipso euentu Cafri significarunt. Duo namque in Præ
fectum impetu facto irruentes ipsum exutis per vim vestibus de
nudarunt; cui tamen commiseratione quadam stimulati damna
ceni panni vlnas aliquot ad tegendam corporis nuditatem por
rexerunt, ac ad ipsorum tuguria ficta beneuolentiæ specie inui
tarunt; quod cùm facere pertinaciter recusaret, ad socios quos ab
iisdem Cafris omnibus rebus spoliatos obuios habuit perrexit.
Cumque iam omnes conuenissent, mutua consolatione nonnihil
recreati, vnum qui ætate cæteros & humanitate præcedebat se
cuti sunt, qui domi suæ miseros excepit, ac faseolos semicoctos
(neque enim vt percoquerentur præ famis impatientia patiebā
tur) esurientibus apposuit. Addidit & pyra quędam siluestria pro
nostratibus hybernis magnitudine non absimilia, sed adeò dura,
vt cũ dentibus comminuerẽt, ea deglutire nõ possent, nisi mica
aut quatuor sumptis aquæ haustibus, quam vicarius præfectus a
alius quidam in vrnis lapideis secum attulerant. Subinde per
siluas vagabantur cucurbitarum folia ad pedum exulceratorum
medelam disquirentes. Quin & stipem ostiatim emendicabant,
vt quo vespertinis saltem horis refici aliquo modo possent, non
omnino deesset. sed frustrà, erat enim gens ista tam agrestis
ac fera, vt miserorum hominum aduersitate nihil planè com
moueretur. Quamobrem ad ridiculos gestus conuerti hilaritu
nicis facetiis ad liberalitatem barbaros prouocabant, vt hac ta
tem ratione in extrema necessitate solatium aliquod inuenire
rent. Et siue diuino impulsu factum fuerit, siue quòd tot per
huiusmodi leuissimi homines caperentur, vix nouo hoc ad mise
da duræ gentis corda commento vti cœperant, cùm plerique pi
nis manibus faseolos ac herbas quasdam ipsis porrigerent. Sed
hac porrò afflictione septem dies continuos vitam ægre produ
xerunt; quibus exactis Cafrum istum cuius domo excepti fue
tur spiritus Dei occulto stimulo adegit, vt de vicario præfecto

ad nobilem Lusitanum Franciscum Brociadum (cuius paulo ante mentio incidit) mittendo pro miserorum redemptione cogitaret. Quæ durissimæ seruitutis finiendæ occasio Præfecto inferiori neutiquam negligenda videbatur, ac ob id primo quoque tempore discedere, ac de redimendis sociis seriò tractare statuebat. Sed cùm socios meru perculsos cerneret, ne cùm sibi bene esset ipsorum obliuisceretur, atque ita sub tam duro seruitutis iugo vitam finire cogerentur: iureiurando coram omnibus religiosè promisit se fideliter communem omnium causam apud Lusitanum nobilem prout rei necessitas postulabat acturum, quod nisi fieret nullam captiuitatis euadendæ spem affulgere asserebat; quibus rationibus adacti miseri homines inter spem metumque dubij vicarium præfectum dimiserunt. Ille autem ea fidelitate rem gessit, piosque conatus eius mitissimus Deus vsque adeò promouit, vt secundo à discessu eius die sub noctis initium cùm somnum caperet, seruus prædicti Lusitani ipsum adiens ac vltro compellans sciscitaretur, num fortè naufragi aliqui Lusitani in littus istud eiecti essent, hoc interim addens, Dominum suum, qui & ipse Lusitanus erat, magno ipsos videndi desiderio flagrare: & vt omnis fraudis suspicionem animo eius eximeret, litteras Domini iussu scriptas primoque in quem incidisset offerendas ipsi tradidit, quo tam opportuno ac insperato accepto nuncio lachrymas præ gaudio continere non potuit, quas multo vberiores profudit, cùm lectis litteris intellexisset Lusitanum nobilem iubere vt à fluminis accolis nauigia peterent, atque ad ipsum ilico se tanquam ad salutis portum ferrent: confidere se accolas quicquid nomine suo imperasset è vestigio facturos. Erat autem viri illius per vniuersam istam littoralem oram authoritas maxima, tam dignitatis ac officii intuitu, quo istic regio iussu perfungebatur, quàm quòd triginta penè annis ibidem fuerat commoratus. Cafri lintrem procera arbore cauatum nouem naufragis totidemque Cafris admissis, vt de cæterorum redemptione ageretur, ascēderunt: nauigabant verò per amnem quendam, cuius ripam arboribus egregiè consitam ac riuulis torrentibusque plenam tum feris pluribus abundantem cernebant, à quibus nocte quadam, cùm in ripa pernoctarent, plurimum ipsis periculi imminebat. Frustum tergoris bubalini ad ignem tosti, quod secum Cafri apportarant, & holuscula quædam herbacea vespertinæ deliciæ in cœna fuere. Sequenti die in cœpto itinere perrexerunt, in vesperum vsque iuuandum in ripam exponerentur iuxta saltum quendam opacum,

(in quo lintrem barbari abscondebant) vno tantùm milliari Lusitani nobilis ædibus distantem. Quanquam autem incredibili desiderio, quò tendebat, tandem pertingere laborabat; tamen partim ob exhaustas diuturna inedia vires, partim ob tormentium pedum ægritudinem animo penè deficiens in terram prouolutus Vicarius nauis præfectus, per seruum portuum præfecto nunciari iussit, se viribus fractum vlteriùs non posse progredere, ac ob id obnixè rogare vt de commodiore aliqua ratione perficiendi ratione cogitare dignaretur. Seruus imperata non cunctanter facturus itineri se accingebat, cocta tamen omnia tabusque ante discessum gallinis præparatis, quibus interea vesceretur. Sed, vt homo erat famelicus, vna refectione quicquid à famulo relictum erat absumebat. Cumque cibo paulò delicatiore vires nonnihil refocillasset, viam iterum ingressus eò, licet ægro corpore, peruenire, quò iamdudum animo & imaginatione pertigerat, gestiebat: vixque mediam itineris partem confecerat, cùm quatuor à Præfecto missi emptitii serui ipsum portaturi in occursum proditent vno ex nautis remigibus comitati, qui (vti paulo antè retulimus) cum scapha euaserant, ac biduo antè eòdem appulsi fuerant. Rapiebatur in admirationem vicarius præfectus tam inexspectato spectaculo, multoque magis cùm nauigationis successum à principio illo narrante audiuisset. Tandem ad celebris viri huius ædes seruorum ministerio delatus, nobilis ac verè Christianus hospes obuiis vlnis largo lachrymarum imbre madefactus excepit; ac de omnibus ad commoditatem vitam necessariis liberalissimè prospexit. Ipse verò vicepræfectus cùm se & maris periculis & barbarorum manibus Dei misericordia, cui ob id gratias immortales animo agebat, ereptum cernoret, erumpentibus lachrymis amarissimè flebat: sibique, qui in Christiano solo tam liberalem tamque humanum hospitem nactus esset, plurimum gratulabatur. Non tamen solidum hoc illi gaudium videbatur, quamdiu dura barbarorum hominum seruitute socii fame, siti, inedia penè consumpti perirentur. Quare cùm animum ac vires nonnihil collegisset, necessitatem ipsorum nobili viro ac hospiti sigillatim exposuit, qui nulla interposita mora seruis Senam missis, aliquot telarum venearum sarcinas in captiuorum redemptionem comparari iussit, ac ne propter interpositam moram miseri grauiùs affligerentur, alios seruos nauem conscendere ac edulia ad famelicos deferre imperauit, magnifico insuper munere ad Castri qui eos exceperat vxorem misso, quo magis muliebris animus erga pauperes

los naufragos afficeretur. Et quoniam qui Senam missi fuerant opinione diutius abfuerant, alia iterum captiuis alimenta transmisit, atque hoc ipso futuræ redemptionis spem affictis adauxit: nec frustra quidem. Biduo namque elapso, seruis cum telis Sena reuersis sarcinisque duabus ad Cafrum missis, dura omnes seruitute liberatos vna cum reliquis domi suæ honorificè excepit. Nec multo pòst ab oppido Qualimane nauis Dominus & alii fere omnes, qui cum scapha elapsi fuerant, Ductore maiore (qui sanitatis recuperandæ spe Senam paulo antè profectus fuerat) excepto, aduenerunt. Quanto verò gaudio mutuo conspectu post tam horrendum naufragium, post tanta maris pericula, post tam duram sub barbaris seruitutem, perfusi fuerint; equidem oratione exprimere non valeo. Hoc scio, quòd à liberali Dei manu tantam consolationem se accepisse fatentur, ac ob id ex intimo cordis affectu gratias eidem quàm humillimè persoluerent. Decimo-tertio Calend. Nouembr. nunciatum ipsis fuit nauigium, quod vnà cum naue maiore periisse credebant, ad Lorangæ littus cum septem & quinquaginta naufragis accessisse, quos etiam breui interposito tempore obuiis amplexibus exceperunt; verùm ita ægre affectos, ita deformes, ita debiles propter grauem sub barbara gente seruitutem, quam duobus ac amplius mensibus fuerant perpessi, vt cadauera hominum magis quàm homines esse viderentur. At verò cùm miraculoso prorsus modo hi quoque ex mortis faucibus erepti fuerint, operæpretium facturus mihi videor, si de eo pleniùs ac copiosiùs hoc loco egero.

Die naufragii noctem subsecuto multi cùm primùm illuxisset fractæ nauis tabulis trabibusque insidentes terram inter fluctus quæsituri discesserant. Qui verò hac ratione vitæ consulere aut non auderent, aut certè non possent, illi vltimum spiritum tum tum exhalaturi, animam magno contriti cordis dolore Deo commendabant. Qui, quòd in tribulatione existentium preces surda præterire aure non solet, ad compingendas gerras quasdam seu crates eos excitauit, ad quod mutua se exhortatione stimulabant, pro certo credentes se post duorum triúmve miliarium nauigationem terram ac recentem aquam inuenturos, idque ex arbusculis, quas in illo rupis dorso eminus conspicari videbantur, colligebant: ad quas cùm deuecti essent, de nauigio quodam maiore, quo ad Mosambicum portum centum tantùm miliaribus disitum appellerentur, maiori cum commoditate ac minori periculo consilium caperent. Huic

operi officiorum nauticorum exactor cum aliis quibusdam tũ tum necessariis tum amicis manum adhibebat. Sed iam tum fa me laborare incipiebamus, nam cydoniati cistulæ, quas quippe à nobis discesserant reliquerant, iam iam morituros nobis potiùs videbantur, quam vitæ præsidia. Huic tamen mal hac ratione occurrerunt, excitato enim igne in conuulsæ nau fragmentis gallinas aliquot torrere parabant, quibus cum mo ri orexi calamitosi homines vescerentur. Equidem cùm mo tis anguſtiis gallinis ad ignem tostis nos pasci viderem, certa spem concepi Deum inexpectatæ misericordiæ signum nobis liquod velle ostendere; cuius rei euidentissimum erat argumen tum, quòd cùm nauis maior ad dextram proræ partem diuulsa tegumentum vndique confractum esset, in quo nauigium mo consistebat ipsum nauigium, etsi ex graui illisione etiam ruptu & tertia parte mutilatum, tamen impetu magno in scopulos iectum, nemine nostrûm tale quid expectante, ad manus nostr diuina prouidentia procurante peruenit. Quod licèt plerisq nullis vsibus aptum esse iudicarent, Odoardus tamen Melv tricii sanguinis vir in India natus, vbi & vxorem duxerat, me ris inde spei occasionem arripuit: efficacissimisque rationibus Nauarcho tum aliis quibusdam persuasit, vt ad instaurandum n uigium & animum admouerent & manus. Quod cùm magn molestia aggressi essent, (nam accedente mari aliqui medio poris parte nonnulli pectore tenus aquis immersi stabant) dui spatio cœptum opus absoluerunt, aliis qui in naui ma ri remanserant, omnia quibus ad compactionem nauigii erat, subministrantibus. Vt autem influentem per com ras aquam excluderent: sex circumcirca funium ligatura uigium arctissimè strinxerunt; & quoniam puppis pœnitus ex illisione conuulsa; capsarum quarundam tabulis accom malè compactorum fundis vtebantur, quorum iuncturas in siorum frustis stipabant, ac deinde caseo contuso pro grana obducebant, quo nihil obstante tanta aquarum copia con influebat, vt duo homines in exhaurienda aqua noctes atque occupati vix sufficerent. Atque hoc tandem modo instructo uigio, in quo extensus pannus pro velis, funiculi piscatorii pro dentibus adhibebantur, cùm & ego cum nostris in nauis mal fragmentis consisterem, signo dato nos ad se Nauarchus conu uit, discedere se velle insinuans quocunque Deus nauigium di rectu us. Nos verò quanquam ad cæterorum consolationem vt aliqui ex nostris cum ipsis remanerent non detrectarem

tamen quòd in istis scopulis diu eos vitam producere non posse constaret; sed (præsertim in maris accessu copiosiore) omnibus esse in fluctibus pereundum; cùm iam per confessionem peccatorum sordibus animos expiassent, operam nostram in infidelium ad euangelicam lucem conuersione vtilem aliquando fore rati, quod omnes hortabantur, facere statuimus; ab iis itaque licet non eodem omnes nauigio vecti discessimus. Nam cum alii quidam firma satis excepti crate summis à me precibus contenderent, vt Patrem Zapatam & P. Ioannem Gonzales cum iis proficisci paterer, cùm ob spiritualem consolationem, tum ad Sacramentorum, si quando vsus postulasset, administrationem: tantum abest vt iustis eorum precibus non annuerim, vt me etiam cum fratre Emanuele Dias cum alia quadam schedia proficisci promptum ac paratum obtulerim, P. Petro Aluares & fratre Emanuele Herrera in nauigio relictis. Verùm Ductor, quem suffragiis communibus elegerant Odoardus scilicet Melo, cuius modò meminimus, id neutiquam permisit: atque ita quatuor nostræ Societatis tum Patres tum fratres nauigio excepti fuere. Soluimus itaque, sed cum ingenti animi mœrore, quòd tam multos, quos ne grauata nauicula mergeretur ductor excipere recusabat, oculis (prô dolor) coram submergi intueremur. Sex item alii, qui prægrandi mali fragmento insederant, cùm impulsu fluctuum lignum verteretur, & ipsi delapsi maris vorticibus fuere absorpti. Circa meridiem autem cùm soluissemus, reliqua diei parte à scopulis istis qui ad multa miliaria in mari porrecti iacent non abcessimus, spe non omnino infirma subnixi nos antequam tria miliaria confeciissemus terram inuenturos. Sed longè secus ac speraueramus accidit, nam præter nuda saxa inuenimus planè nihil, vnde eorum errorem manifesto argumento ac ipsa experientia magistra comperi, qui in decliuibus istis Iudeæ scopulorum dorsis arbores nasci verisimili opinione existimant. Nam reuera nihil istic aliud oculis ipsi aspeximus, quàm longam acutissimorum scopulorum arborum more ex aquæ summitate eminentium seriem. Quod verò terræ similitudinem istic habere videtur, saxa sunt corallina alba, quibus totus iste tractus scatet. Ingruente nocte, quòd qua in parte alueus esset per quem ex saxosa ista conualle elaberemur nesciremus, ibidem pernoctandum esse duximus. Conuenerant autem ad eundem locum plurimi gerris, cratibus, schediis, aliisque tabularum contignationibus eò deuecti, qui viso nauigio illud Ionæ Prophetæ

balenam esse rati , qua in littus exponendi essent, accurrun
sed ex omnibus vnus tantùm (plures enim nauigium non ca
piebat) qui reluctantibus nobis quasi per vim irrupera
admissus , cæteris non sine magno & nostro & illorum dolo
exclusis. Postridie priusquam inde discederemus, nouum
ctaculum nullo præcedentium minùs miserandum occurr
Cùm enim Nauarchus ac cæteri nauis ministri nauicula
cõpactæ angustiam, ac nauigationis susceptæ longitudinem,
vectorum qui sexagenarium numerum excedebant molestis
nem mente ac cogitatione maturè perpendissent : nauigi
tanto oneri impar esse palàm testificati sunt, quocirca
exonerandum omnino esse Ductori quoque persuadissent,
psius arbitrio , quoscunque voluisset vel demittere vel reti
re , reliquerunt. Atque ita duodecim cum ingenti animi
lore ac lachrymarum profusione exire compulsi ad scopu
bi eduliorum adhuc aliquid reliquum erat , quo donec
sperata euadendi occasionem misericors Deus obtulisset
tineri possent ; se denuo receperunt. Nos verò spe misera
iecta vt cùm primùm ad littus appulsi essemus de eorum
beratione seriò cogitaremus ; cum maris accessu nauigare
cœpimus , magno interim metu perculsi ; quòd in
per quem scopulorum difficultates euaderemus non inue
mus. At Deus, à cuius solius ope ac misericordia omn
na industria cessante ista pendebat nauigatio , cursum
strum felicissimè direxit. Discedebant nobiscum eatenus
tuor , maiores duæ ac totidem minores, quæ vesperum
ris aliquot cùm discederemus ac nocte subsecuta in no
fuere conspectu , sed postridie vnam tantùm è quatuor,
ipsa seruata fuit , eminus quantum oculorum acies
tur aspeximus ; reliquas vndarum fluxus Sofalam ver
pulerat. Nos nautici gnomonis & chartarum geogra
rum indicium secuti ad portum Mosambicum clauum
timus; octo dierum continuato spatio ventis tam sedatis
riique tam tranquillo vsi , vt nihil nobis molestiam
cesseret; quod certè singulari Dei beneficio accidisse
temur , nam si paulo impetuosior ventus fuisset exortus
que dubio nauem in præceps nullo negotio pertraxisset,
enim puppis ita malè compacta, vt ne ad mediocris
cussionem resistere potuisset. Iam verò cùm vasti maris
cula euasissemus, ac in angustiori nauigaremus, tá horrendo
tu in subiectum aliquod seu saxũ seu palũ nauigiũ impegis

riùs nō posset, ac eodem momento ventus obortus tam validospiritu nauiculam agitauit, vt si paulo citiùs eam inuasisset, omnibus nobis fuisset necessariò pereundum. Nos itaque improuiso periculo perculsi aliquot holoserici panni fasces ingruentibus vndis opposuimus, quin & tres viri in exhaurienda aqua continuò impediti ægre quantum influebat exhaurire potuerunt. Victu autem tam parco tota ista nauigatione vsi fuimus, vt circa meridiem nautici panis frustum ac vini bene diluti haustus modicus vix singulis distribueretur, nihiloque liberalius in cœna quàm in prandio fuimus excepti. Quanquam (vt verè dicam) de nulla re minùs quàm de cibo & potu soliciti eramus. Litaniæ quotidie clara voce recitabantur, tum & aliis pietatis exercitiis Deum per Sanctorum suffragia & maximè per Diuæ Virginis intercessionem inuocabamus, cui & pecuniæ numeratæ partem, quam nonnulli ex naufragio seruauerant, emisso voto promisimus, diuina prouidentia factum rati, quòd ad inexplebilem quorundam cupiditatem redarguendam pecunia ista in tanto periculo seruata fuisset. Erat enim hoc argumentum & quidem euidentissimum, homines terrenos terrenarum rerum cupiditati adeò esse addictos, vt insatiabilis illa auri sitis in ipsis nec in vita nec in morte extinguatur. Contrà verò hoc iterum in admirationem paulo attentiùs considerantem rapuit, in tanta hominum multitudine cùm iam primùm nauis propter grauem illisionem dissuta esset, & pauimentum puppis multis aureorum millitibus stratum, sic vt pedibus conculcarentur, neminem tamen fuisse, (quantum ego obseruare potui) qui vel caput modicè inclinauerit, vt inde vel modicum assumeret. Sed vt vnde defleximus eò reuertamur; cùm plerosque ex vectoribus nobiliores præsertim præ sitis impatientia morbo corripi cerneremus, cumque maris impetus ad Sofalam nauim impelleret, sic vt spes ad Mosambicum portum pertingendi omnibus eriperetur; mutato consilio ad eam quæ primùm apparuisset littoris oram contendere statuimus. Sed pridie quam ea conspectui nostro offerretur, à vento quodam ab Oriente spirante nonnihil incommodi passi fuimus. Tum autem quòd nox instaret, & in quibus orbis oris versaremur planè nesciremus; placuit nocte ista non egredi, sed vbi aquæ superficiem ab imo fundo nouem tantùm cubitorum altitudine abesse deprehenderemus, consistere, ejecta pro rudente linea tela, ac pro anchora 1300 regalibus Hispanicis, cum ferri frustis aliquot, quorum pondere pressum nauigium subsisteret. Postero die

terram eminus aſpeximus, ad quam tam diu nauigando contendimus, donec tandem pene contingeremus. Verùm cùm imprudentiùs circa egreſſus tempus nauigaremus parum abluti omnes fuerimus ſubmerſi. Cùm enim a tempeſtate in loco tuto ri adeò vicino nihil periculi metueremus, (vti nec decedente præſertim mari metuendum eſt) ac ob id non vſque adeò egreſſui peraremus; factum eſt ſubitò vt accedente mari vetus vſque adeò inſurgeret, vt magno omnes metu percelleret. At verò tanta omnes egrediendi cupiditas cœperat, vt ventorum impetum nihil remorati nauæ expanſis velis nauem vento vndique agitatam ad littus impellerent: cumque fundum contingerent, omnes aquam pectore tenus inſiluerunt, ſic vt laſſi, nauſeabundi, debiles, fameque ac ſiti penè extincti, Deo iuuante, in littus omni abſumpto commeatu exponeremur. Ac ſtatim in editiſſimo litoris loco erecta cruce circum circa in genua prouoluti Deo Opt. Max. cuius auſpiciis eò perducti eramus, gratias humillimas egimus. Deinde quòd præ nimia ſiti fauces nobis præcludi videbantur, Caſtrū aliquē nobis obuium fieri obtabamus, qui ad ſomnum ſitibundos perduceret. Sed quia numero maiori egreſſi eramus, qui fortè nos eminus conſpexiſſent, metu conſternati ſic nostro conſpectu confeſtim ſubducebant, donec collecta manu illi accurrerent, & plurimum nobis moleſtiæ facеſſerent. Eā gens hoc hominum agreſte, quòd concitatiore curſu per deuia ſyluas, quàm nos per planas vias diſcurrit. ex quo cùm vīs nobis de aduentu noſtro dicto citiùs per latebras in quibus eos diſcurrentes ſe mutuò monuiſſent: ducenti vno quaſi impetu culis, arcubus, ac telis egregiè muniti accurrerunt. Nos quinquaginta & ſeptem numero eſſemus, quorum aliquot gladios habebant, aliqui planè inermes erāt, tamen quòd ſcloppeta nobiſcum tuliſſemus, Ductoris ſuaſu ac etiam iuſſu temere illis congredi noluimus. ſanctiſſimo (vt ego arbitror) conſilio nam alioqui qui maris pericula euaſeramus, hic barbarorum hominum telis ad vnum omnes fuiſſemus crudeliter trucidati quare patientiæ armis muniti ipſorum arbitrio nos noſtraque commiſimus, qui primùm ea quæ in littore expanderamus, panum ſcilicet quo velorum loco vſi fueramus, & hoc otenus pannī faſces tres, quibus vndarum impetum repuleramus, diripuerunt; ac ex in nos conuerſi veſtibus omnes penè ſpoliarunt, & niſi noctis ingruentis beneficio elapſi fuiſſemus, nihil eis quam reliquum manſiſſet. Non defuere ex noſtris qui illorum vim repellere tentarent, ſed temerario auſu, arreptis eam

tulis tres ex nostris periculosè læsi recessierunt. Cumque rapiendi cupiditas crescceret magis ac magis, vix primi recesserant cùm alij maiori impetu insurgerent, ac sine discrimine quosdam non minimæ authoritatis viros vestibus nudarent: inter quos P. Zappata (qui iam tum se nobis coniunxerat) & P. Petrus Aluares fuere, cui ego vestem meam disrumpens partem vnam qua ossa (carnem enim quæ præ egestate pene absumpta erat vix audeo dicere) contegeret porrexi, quod ipsum & alii nonnulli fecerunt. Cumque hoc modo nos barbari homines excepissent, nuditatem nostram obscuræ noctis caligine Deus contexit, ac licèt fugientium more agrestium manus euadere conati per littus discurreremus; euitare tamen nullo pacto potuimus, quin duos melioris notæ nobiles captiuos abducerent, eos paulo pòst pretio accepto vendituri. Bonam noctis partem eundo traduximus ea littoris parte, quæ Mosambicum respicit, idque eo consilio, vt numforte iuxta amnem aliquem Lusitani mercatores agerent, diligèter dispiceremus; nec priùs destitimus donec præ lassitudine in syluam littori vicinam nos abdere cogeremur. quò cùm ventum esset, & quieti se componere aliqui vellent, ac quo tegerentur nihil omnino haberent: nonnulli se arborum foliis contexerunt, alii effossis vnguibus foueis in iis se viui quodammodo sepelierunt. verùm in lectulis tam mollibus miseri homines somnum capere non potuerunt, sed vt primùm dulci declinassent lumina somno, iterum excitati in viam se firmioribus debiliores expectantibus dedere. Cumque hoc modo longiusculè progressi essemus, siti cogente ac aquæ inueniendæ spe, sub vmbras duabus ante meridiem horis concessimus. Atquoniam per totum istum tractum Cafri habitant, iterum impetu facto spiculis ac telis ad suas casulas nos coëgerunt, ac ad quindecim dies adhibita custodia continuerunt, adeò quidem vt ne aquam recentem impunè inquirere liceret. Debebantur certè peccatis nostris hæc stipendia, vt deficiente aqua fontana, quam tanto studio frustra sæpe desiderabamus, tribulationis aqua magna copia superesset, & tamè Deo vires confirmante in tam dura seruitute, in qua tanta incommoda perpessi fuimus, & saniores eramus ac robustiores quàm quis mortalium crederet. Ac tum reipsa comperimus difficultatibus ac incommodis citiùs aliquem vinci, cùm ea ob oculos continua imaginatione versantur, quam cùm iis contemptis fortiter reluctatur. Atque vt semel dicam eò redacti Deo permittente fuimus, vt illud D. Pauli optimè in nos quadraret. *in frigore & nuditate, in fame & siti, in laboribus plurimis*. Ter

enim à Cafris intercepti ac ſpoliati fuimus, humique nudis decubendum, nihil quo nuditatem corporum tegeremus quam vile ſtragulum & ſtraminis nonnihil habentibus. Erat præterea (quod fabulam quis eſſe crederet, ſub torrida zona præſertim, niſi experientia verum eſſe docuiſſet) nocturnum frigus ita vrens, vt niſi luculentum de nocte focum excitaſſemus, vim frigoris perferre neutiquam potuiſſemus. Pro cibo paululum milii aqua ſubacti nulloque ſale conditi tam parcè nobis ſuppeditabatur, vt ex furfuribus panem noſtro more ſub cinere pinſere tentaremus, ex quo cui fruſtum aliquod obtigiſſet, is gaudio geſtiens Deo tanquam pro ſummis deliciis gratias agebat. De carne & piſce mentio nulla, nam & Cafri iis rariſſimè velcuntur. Accedebat ad ſummam miſeriam hoc etiam, quòd interdiu æſtus Solis tantus eſſet, vt eo ita quorundam brachia & pedes adurerentur, vt lepra infecta viderentur. His tamen difficultatibus nihil obſtantibus animos noſtros ſpirituali ac interna conſolatione mitiſſimus Deus adeo recreabat, vt vel hæc ſola ſanitatis corporum cauſa videri potuerit. Accidit autem, cùm in tanta afflictione conſtituti eſſemus, nec vllius cuiuſquam nuncii copia daretur, quem vel Moſambicum vel Qualimenem redemptionis noſtræ procurandæ cauſa delegare potuiſſemus, vt Mahometanæ ſectam amplexus quidam Xechi cuiuſdam filius ad Loregum amnem octo iſtinc miliaribus diſtantem habitans noſtri redimendi cauſa iſtuc veniret. Sed quòd Mauri in promittendo tenaces eſſe ſolent, cũ iam ſecundò & tertiò de redemptione noſtra egiſſet, neque tamen cum Cafris paciſci potuiſſet, reinfectam abiit, ompi memoria noſtri ex animo depoſita. Ex quo cum videremus vires noſtras paulatim abſumi, ac ſpem vitæ in totum animi, ſi diutius in tam dura ſeruitute fuiſſet perſeuerandum, tum fame etiam impellente miſeros conſtringi; duos ad Mahometanum deſtinandos eſſe duximus, hortantes ipſum vt quodcunque Crafri pretium exegiſſent, idipſum nihil cunctatus perſolueret, cumulatè nos id ipſi ac cum fœnore multo aliquando reditturos. Verum ne hoc quidem modo hominem ad hoc quod volebamus inducere potuimus. Quocirca duobus religioſis in perſuadendo acribus ac vehementibus id negotii dedimus, fratre ſcilicet Adriano, qui Diui Dominici vitæ inſtitutum ſequebatur, ac fratri noſtræ Societatis Emanueli Herreræ, qui Deo conatus ſecundante negocium iſtud tandem confecerunt. Quo tempore nonnulli duriſſimæ ſeruitutis perteſi Cafrorum imperium nihil veriti ad Xechum ſe receperunt, quos nocte quadam ſedecim ad

secuti diuturna se per fugam seruitute liberarunt. At non sine nostro magno malo: cum enim postridie captiuorum numerum in tantum imminutum cernerent, ne aliorum exemplum alii sequerentur, illorum errata à nobis exegerunt: ac statim triginta & amplius ex nostris in angusto ergastulo incluserunt, quod tantam multitudinem, ne si erecti in pedes stetissent omnes, capere non poterat: vbi etsi maxima fame cruciabamur, tamen præ aliorum incommodorum magnitudine nulla re minus tum temporis torquebamur. Nam præterquam quòd ita compressè stare nobis esset molestissimum, caloris ardor tantus erat, vt accensæ fornaci non immeritò assimiliari possit: nec falsò dixisset quis locum istum fuisse purgatorii verum simulachrum. Huc accedebat, quòd circa tuguria cursitantes Cafri contumeliosissimis verbis captiuos proscinderent: duos autem illos, qui recipi non poterãt, verberibus etiam multis afficerent. In tam arcta captiuitate ad Deum misericordiæ fontem mente in cælum elcuata recurrimus, acvoto communi emisso nos omnes obstrinximus, si per Diuæ Virginis ac matris suæ intercessionem è tantis miseros angustiis eriperet, cum primum ad locum aliquem vbi Christi religio recepta esset peruenissemus, generali confessione omnium anteactæ vitæ delictorum præuia, in gratiarum actionem ad suum matrisque suæ honorem precariarum pilularum torquem (vulgus rosarium vocat) nos ter & sexagies recitaturos, idque in memoriam sexaginta trium annorum, quibus in hac mortali vita Beatissima Virgo vixisse dicitur. Nec multo pòst litteris à fratre Emanuele Herrera acceptis breui nos esse liberandos, non vana spe intelleximus. eadem quippe nocte cum Xechi nepos aduenisset, ac tantum telarum quantũ Cafri exegerant persoluisset, liberati, Deo Opt. Max. pro obtento beneficio gratias supplices egimus. Accidit autẽ in ipso egressu res attentiore consideratione dignissima, ex qua propheticæ sententiæ veritate euidentissimè cognouimus: *Ira in indignatione illius, & vita in voluntate eius*. Aderat nobis Chirurgus quidã peritus, ac in aperiendis venis educendoque sanguine admodum expertus. is thecam circumferebat scalpris chirurgicis aliisque instrumentis non malè instructam, quam cùm cæteris rebus Cafri in littore eripuerant, recuperandæ eius spe omni adepta, ex quo optimus vir plurimum animo angebatur: Nam si quem in morbum incidere contigisset, & pernenæ incisionem sanguis corruptus educi non potuisset, eius vita in maximo discrimine posita fuisset. Hanc inquam thecam cùm iam discessissemus, nec quisquam nostrũm eam repetiuisset,

tiuisset, per puerum sine pretio vltro remiserunt. in quo Dei prouidentiam probè cognouimus, neque enim vllo manifestiore exemplo curam, quam de nostra salute habebat, declarare potuisset, & cùm Lorangæ omnes ferè periculosissimè postea laborarent, nec præter venæ sectionem vllum remedium haberent absque dubio mortem omnes obiuissent. Postero die feruentissimum Solis astu labore superantes, hora post meridiem secunda Lorangà animis pedibusque fessi (neque enim à discessu nostro, qui circa medium noctem fuerat, conquieueramus vnquam) peruenimus; ac a Xecho honorificè satis excepti fuimus. si honorificè excipi dicuntur, quibus vrgente fame pauxillum orizę ac milii apponitur, quę nos hoc tempore in summis deliciis habuimus. Hanc vitæ victusque nimis certè tenuem rationem apud Xechum qui nos a Cafris ediderat sex septimanis sustinuimus, paulo minorem famem quàm apud Cafros perpessi. Cuius calamitatis hæc erat ratio, quòd Xechi fortunæ paruæ & captiuorum numerus magnus esset ac copiosus, adeo vt cùm abundè suppeditare omnibus necessaria non posset, diu nobis ac strenuè fuerit cum fame luctandum; qua vires tandem ita attritæ fuere, vt multi malorum magnitudine ac diuturnitate victi morte cũ vita cõmutarint, multi grauissimè ac periculosissimè ægrotarint: adeò quidè vt in tanta turba vix tres inuenirẽtur, quibus ad mortuos sepeliẽdos vires suppeterẽt. Ægrotãtibꝰ vel oriza erat vel miliũ, de carne ac pisce somniũ. Et licet miserrimè ac tenuissimè tractaremur, non tamen Xechi copiæ tantæ erant, vt nobis alendis sufficerent: quare ad vicinorum suorum ac familiarium ædes quidam fuerunt traducti, sed nihilo lautius excepti. Inter eos porrò qui hoc in loco tam dura seruitute ad æternæ vitæ libertatem fuere recepti, quatuor ex Societatis nostrę Patribus numerantur. P. P. scilicet Vincentius Zappata, Ioannes Gõzales, (qui per cratem ad Sofalæ littus erant appulsi, nobiscque postea iterum cõjuncti) Petrus Aluares, & Fr. Emanuel Herrera, qui procul ab omni humana consolatione in summis afflictionum vitæ angustiis, in tribulationis cruce, vt resurrectionis gloria postea perfruerentur, Christo, cuius fidei propagandæ causa hue miseriarum redacti erant, spiritum tradiderunt. Stratum enim eis erat minimis perpusillum, tegumentum quo ægrorum corpora operiebantur breue ac vile stragulum, refectiones vel oriza vel milium, potus aqua fuerunt. A Cafris siquidem cùm nihil planè reliquum nobis esset, quod cum ipsis commutaremus, gallinas habere non potuimus. Potiones nullæ, medicamenta nulla ægris adhibebantur, vnum omnibus ac idem supererat educendi sanguinis remedium,

dium, quem eximere Chirurgus subinde verebatur, metuens ne virium defectu occumberent; si verò non eduxisset, corrupto sanguine purum inficiente mortis periculum euitare non poterant. Frater Emanuel Herrera ex nostris primus laborare aduersa valetudine cœpit, qui vbi aduenientis morbi primum aculeum sensisset, se ex eo non conualiturum mihi prædixit quam ex eo conjecturam capiebat, quòd cùm in Lusitania, vbi & medicorum & medicamentorum magna erat copia, in morbum incidisset; periculosissimè tamen semper ac ad medicorum ferè desperationem laborasset. quare cùm in hac seruitute vtriusque præsidio se destitutum videret, prolixioris vitæ spem omnem abjecit: Sic tamen vt a Dei voluntate ne minimum quidem voluntas eius disideret. Inualescente itaque febre octo dierum spatio absumptus expirauit: cùm & in vita & in morte, ac in difficili illa nauigatione, vt germanum Societatis filium decet, multa pietatis documenta ædidisset. Eiusdem morbi contagium P. Vincentium Zappatam deinde infecit, virum verè religiosum, in quo dolus nõ erat, Deoque & hominibus dilectum. Nam tam ante naufragium, cùm infirmorum præfectus communi omnium consensu esset delectus, quam in extrema illa ac infelici seruitute, adeò omnibus charus fuit & gratus, vt ex eius interitu non mediocrem omnes dolorem persenserint. Hic quòd ætate iam matura & ad senium vergente tum diuturnis laboribus penè confectus esset, paucorum dierum interjecto spatio ex hac caduca ad æternam vitam assumptus fuit, plurimarum virtutum quibus semper quidem, sed præsertim durante isto nauigationis tempore, inter cæteros effulsit, perenni ac nunquam interitura memoria relicta, quæ quamdiu homines superunt, tum in Collegio nostro Madritiensi, tum alibi vbi bonis operibus sanctaque (si fas est dicere) vitæ conuersatione emicuit, vigebit. Tertiò P. Ioannes Gonzales infirma vti valetudine cœpit, vir plurimis animi corporisque dotibus insignis, concionator egregius, ac in audiẽdis confessionibus assiduus, cuius virtutum suauissimum odorem in hac nauigatione multi perceperunt: Morbi ex quo optimus hic Pater interiit, intolerãda fames, qua in Xechi cuiusdam ædibus, ad quẽ cum Patre Zapata & aliis quibusdam missus fuerat, occasio ac initium extitit: Is enim tam parcè tamq; sobriè victum miseris suppeditabat, vt panem ostiatim petere mendicorum more cogerentur. Vnde cùm in Cafreria Solis æstus sit intentissimus, & miseri homines penè nudi capite aperto stipem petituri egrederentur; æstus Patris caput penetrãs offenso cerebro in furorem eum ac rabiem conuertit, vti mox ex

sermone

sermone eius apparuit, ac ad sex vsque dies in hac infirmitate positus clamores edebat tam horrendos, vt lachrymas audientibus excuteret. Verùm tamen in ista mentis delitatione præter verba pietatem redolentia planè nihil effutiebat. Tandem quanquam florentis ætatis vir erat, tamen morbi magnitudine iuuenilem vigorem superante post paucos dies tantorum laborum præmium accepturus in cœlum emigrauit. P. Gonzalem P. Aluares excepit, qui cum ita macilentus esset, vt absumptis carnibus ossa tantum cute tegerentur, ac viribus etiam extra morbum admodum infirmis, tantam tamen constantiam tantamque generosioris animi magnitudinem præ se ferebat, tam in perferendis laboribus, quàm in audiendis continuò confessionibus, vt non mediocriter omnes miraremur. Confitebatur namque non ratò, sed tantis aduersitatibus valetudine vti magis prospera quàm in Lusitania, vbi quo ad eam curandam opus erat nihil omnino deesset, Verum enimvero molestiarum diuturnitati magnitudoanimi tandem cedere coacta fuit, ac febri ardentissima correpta eâ liberari non potuit, donec Deo Creatori suo extremum spiritum moriens commendaret. Atque ita fideles Dei seruiad nutum eius voluntatem suam accommodantes ex mortalis vitæ ergastulo summa cum animi alacritate pro Christi amore decesserunt. Postremi omnium, ad quos serpens pedetentim morbus prorepsit, ego & frater Emanuel Dias filius, quibus etsi periculosissimè laborauimus misericors Deus pepercisse visus est, vt cæterorum mortem dignè ac pro merito lugeremus. Ad me quod attinet, non diffiteor dolorem ex eorum tam misera ac indigna morte conceptum viscera corporis meiomnia adeò penetrasse, vt ego quoque non procul à mortis periculo abfuerim. Et quis obsecro corde esset tam duro ac ferreo, qui fractos viros sine strato, in straminis manipulo, sine tegumento, sine cibo ac potu, quo afflictæ vires si non recuperari, foueri tamen aliquamdiu potuissent, languentes animas Deo Creatori reddere vidisset, dolore non contabuisset? eoque magis, si fame & inedia eos potius quàm morbi asperitate extingui animaduertisset. Nec mediocriter etiam animum angebat, quòd eorum intempestiua morte tam gnauis tamque solicitis operariis & India destitueretur & Societas. At verò quia cuius Dei suasu nostræ olim Societati nomen dederant, eiusdem iussu ad cœlestem illam meritis partibus pulchriorem, ad quam nos quoque aspiramus, euocati fuere; reliquum est, vt in diuina voluntate nostra quoque voluntas conquiescat. Quare cum defunctorum cadauera eodem

in loco

in loco sepulchri honore affecissemus, animas Christo Redẽptori pio cordis affectu commendauimus. Vbi silentio prætereundum neutiquam videtur, quòd, cùm locus ad mortuorum sepulturam nobis à barbaris concessus duobus pænè ab oppido miliaribus abesset, cadauera humeris omni alia negata ratione eò deferre compulsi fuimus, quod cùm præ infirmitate ac languore nos facere non possemus, vix duo inuenti fuerunt qui tam pio operi manum adhibuerint. Nos autem interea, viribus tam acri morbo ita absumptis vt mortuis similiores videremur quàm vivis, in ista solitudine diuinæ in nobis voluntatis effectum exspectabamus. Cæteri quoque in eadem afflictionis naui jactabantur, adeò vt paulatim omnes morbo prævalescente extinguerentur. Sed quoniam ita ferè cum hominibus agere diuina bonitas assueuit, vt maximis desperatisque malis eos immergi patiatur, non quidem vt submergat, sed potiùs vt misericordiæ eius effectus clariùs innotescat: Calend. Nouemb. die omnium Diuorum commemorationi sacro, ipsorum (vti pro certo credimus) interuentu, nauigii genus (quod Pangaiam vulgata voce nominant) Mosambico Cuamam versus expansis velis nauigare, ac recto cursu ad portum istum contendere conspeximus, quo viso ita præ lætitia exiluimus, vt iam inter Christianos esse videremur, singulari Dei impulsu factum esse credentes quòd nauis ista illuc appelleretur, eoque magis quòd ductor eius in mandatis habebat, (vti postea intelleximus) vt Lorangæ amnem, in quo olim nauis quædam tempestatis vi eò depulsa fuerat à Caffris directa, vitaret: & ob id per alium quendam amnem ab eo aliquo interuallo remotum Quisungum nomine cursum instituebat. in quo cùm juuenem quendam deprehendissent, qui nobiscum euaserat, sed à Caffris in priore nostra captiuitate eò missus fuerat, de naufragio & dura seruitute quam circiter 56 viri, inter quos nobiles plures, pauci Religiosi erant, in oppido Loranga sustinebant, certior factus fuit. Quo audito nihil imperium eorum à quibus missus erat moratus Lorangam proficisci ac nos liberare statuit, quod alioqui non erat facturus. Cùm itaque ad littus appulsa nauis esset, nos ad vnum omnes admisit, ac panno quem secum aduexerat nudos vestiuit; nobilis autem quidam qui eadem naue vehebatur redemptionis pretium pro omnibus liberaliter persoluit: atque ita cùm tam in victus ratione quàm in cæteris caritatis officiis humaniter nobiscũ ageretur, breui tempore amissas vires recuperauimus. Cumque Lorangæ amnem egressi

egressi essemus, ad alterum quendam a priore 50 miliaribus distantem deuecti fuimus, cui Luabo nomen est. vbi naufragii socios aliquot, qui (vti paulo anteretulimus) crate ad littus appulsi eodem deuenerant, offendimus: inter quos & illi fuere, qui cum nauarcha Ductore per scapham euaserant. Cũ itaque sedata tribulationum tempestate cœlo benigniore iam vti ac consolationum quasi vernam quandam temperiem experiri cœpissemus: opportunè Lusitanum istum virum nunquam satis laudatum Franciscum Bracciadum portuum Cuamę prouinciæ præfectum majorem ibidem deprehendimus, qui prę terquam quòd nos summa cum humanitate ac beneuolentia excepit, de omnibus etiam ad commodè viuendum necessariis liberalissimè prospexit, non secus ac si filii ex ipsius sanguine prognati fuissemus. Eodem loco morbi quem diu foueram acriores multo stimulos persensi: siquidem diuturnior ventris fluxus cum acuta febri conjũctus ita vires mihi omnes extenuauerat, ita extincto appetitu stomachum vomitu frequentiore perturbârat, vt præsentem mortem instare existimarẽ. Eoq; magis, quòd Chirurgus ob nimiam debilitatem sanguinem secta vena educere non auderet. Quocirca comitantibus iis qui Mosambico recens cũ diuersis mercibus quas Cafris diuenderent, statuerant aduenerant, Senam (quod munitissimum est Lusitanorum propugnaculum) proficiscì decreui. non quidem quòd Lusitani humanũ aliquod subsidium (præfecto omnia liberalissimè oppeditante) deesset, sed vt cœlesti Dominici corporis cibo quocunque iam mensibus carueramus, famelicam animam saciarem. Tredecim dierũ emenso itinere, valetudine paulo firmiore nauseabundo tamẽ adhuc stomacho Senam peruenimus, Monasterio Patrum Dominicanorum, Ordinis eius Patre Inquisitore amico ac familiari meo vrgente, summa cum humanitate excepti. Adeo quidem vt instauratis nonnihil viribus Christi natiuitatis solemni die confessionibus audiendis incubuerim, & paulo etiam amplius, Dominici aduentus tempore, conciones ter aut quater habuerim. Multa propter virium debilitatẽ insidens habuerim. Multa profecto ferentissima meridionalis plagæ prouincia ab ingenti Solis ardore passi fuimus, maiora (vti credimus) passuri, nisi meritis Patris nostri D. Gonzali, ob fidei professionem ab infidelibus in Monomotapa loco huic vicino immaniter occisi, vires nobis diuinitus subministratæ fuissent, huius enim innocentissimi viri patrocinio quem sæpe implorabamus confisi spem non leuem concepimus, fore vt fidei Christianæ buccinæ sonus istic etiam aliquando cum maximo animarum fructu personet. Sunt enim istorum Cafrorum ani-

mi tabulæ rasæ non absimiles, in qua tanquã molli cera pietatis Christianę fundamenta iaci imprimiq; facillimè possent. Neq; enim vel idolorũ cultui sunt addicti, vel ritus vllos ita pertinaciter obseruant, vt fidei nostræ propagationi magno futuri sint impedimento. Viribus vtcumque recuperatis, tribus nauigiis (pangaias appellat vulgus) Sena soluentes ad Mosambicum portum sani ac incolumes accessimus, à cuius vrbis incolis magna cum beneuolentia excepti tractatique fuimus. Cumque, quam antea confusè audiuisse potuerant, plenam naufragii periculorumque ac variorum casuum quibus iactati fueramus notitiam nobis referentibus intellexissent: attoniti planè ac stupefacti oculos tanquam in eos quos à mortuis surrexisse credebant admirabundi coniecerunt. Mox voti emissi memores, quo Beatissimæ Virginis ædem nudis pedibus ac genibus flexis nos visuros voueramus, cùm primùm ad Christianorum vrbem patuisset accessus; statim atque nauim essemus egressi, ad ædem quandam Archangelo Gabrieli sacram in ipso littore erectam nos recepimus, atque inde nudis pedibus in supplicationem prodeuntes, ad D. Virginis Beluarte (vt ipsi loquuntur) hoc est in arce vel propugnaculo erectæ perreximus, cuius sacram ædem cùm oculis eminus cõtueremur, in genua humiliter & cum gratiarum actione prouoluti reptantes ad templi vsque penetralia cõtendimus, numerosa populi turba comitante, ac præ nimia commiseratione lachrymas vberrimè effundẽte. Nos verò periculorum quæ euaseramus memores, votorum quo obstricti eramus cum mira grati animi significatione cum lachrymis, cum singultibus & cordium pulsatione soluimus, Deum ac Diuam Virginem pietatis ac misericordiæ matrem magnificantes, cuius meritis ac suffragio tantis periculis erepti ac ad salutis portum perducti eramus. Deinde templo egressos dictu mirum quanta beneuolentiæ, amoris, ac Christianæ caritatis significatione ad ædes suas ciues passim inuitarint. Religiosi ordinis D. Dominici summis à nobis precibus cõtenderunt, vt ad eos hospitij causa diuerteremus. Verùm quòd nondum omnino confirmati essemus, maximeque ne quinque mensium spatio, quos dum commodum nauigationi tempus esset ibi traducere oportebat, oneri ipsis essemus; precibus eorum tum temporis acquiescere visum non fuit. Sed potiùs Vicarii Episcopi hospitio tam diu vsi fuimus, dum extra vrbem de commoda satis habitatione nobis prospiceretur, iuxta ædiculam quandam diuo Antonio dedicatã; quæ etsi longiusculè ab vrbe dissita erat, nõ tamen ocio istic torpuimus; ego enim confessionibus audiendis sacrisque concioni-

bus habendis sedulò incumbebã; Frater verò Emanuel Dias Dominicis ac festis diebus tam pueros quàm adultos etiam in fide Christianæ principiis instituebat, vna ante meridiem hora, atque in templo, alia item hora post meridiem in publica quadam aula, quò Lusitani etiam non pauci confluebant, feruore pietatis quem dixi frater munus hoc exercebat adducti. Tandem cùm mensis Augustus ageretur, ac tempus nauigationi in Indiam cõmodum esse inciperet, nosque accincti & parati staremus longiore abrupta mora quadriremem onerariam ingressuri, quòd iam nono Augusti die elapso Lusitanarum nauium spes, quæ ante dies illum semper ferè ad Mosambicum portum appelli consueuerit, sublata videretur: ecce postridie, die Diuo Laurentio consecrato, nauis quæ Boni IESV nomine à cæteris discernebatur in portum istum felicibus vsa auspiciis deuenit. Hac autem duodecim Societatis Patres sub imperio P. Ayres Sosæ vehebãtur, ad quorũ aduentum mirum quantum exhilarati fuerimus. Tam enim omnes sani erant ac viribus integri, ac si eodem ipso die Vlyxbona soluissent, nauigatione tam prospera atque ante annos plurimos hæc naues vsæ fuisse dicantur. Fuimus iisdem omnes exceptis nautibus, variis ab vtroque loci Gubernatore, tam eo qui vrbis gubernacula recens susceperat, quam qui gubernandi munere iam rite defunctus fuerat, acceptis munusculis, quibus ex tam longa nauigatione fessos ac nauseantes non mediocriter recreârunt. Tricesim diebus Mosambici commorati cùm fuissent, eadem qua aduecti fuerant naue nobis quoque assumptis receserunt, tam aquis ventorumque tranquillitate, vt trigesimo sexto nauigationis die in Goæ portu omnes incolumes exponeremur, vbi obuium Patrum nostrorum vlnis excepti ac ea beneuolentia tractati fuimus, qua Societas nostra in hospitum susceptione vti consueuit. Quo loco susceptæ narrationi finem impositurus Paternitatis tuæ benedictionem supplex imploro. Ex vrbe Goa, quinto Idus Decembris, 1586.

Vræ. P.

Filius indignus

PETRVS MARTINEZ.

HISTORICA RELATIO, DE REGNO ET STATV MAGNI REGIS MOGOR.

LATISSIME INTRA INDVM ET GANGEM DOMINANTIS, ET AD CHRISTIANAM RELIGIONEM aspirantis.

Excerpta ex variis epistolis inde acceptis anno 1582. 91. & 95.

ALIAS, in epistolis ex India Orientali & Iapone allatis, & à Patribus Societatis IESV, qui iis in regionibus degunt, conscriptis, mentio obiter facta fuit, quanto desiderio potentissimus Rex Mogor teneretur cognoscendæ Fidei nostræ, quamque ardenter exoptaret sibi declarari, quibus in rebus consisteret, quibusque fundamentis niteretur lex Christiana tantopere celebrata & ab illis populis recepta; vt inde dijudicare posset, quid facto opus sit ad consequendam salutem, ac tandem decernere, quam ad legem tutò se aggregare & in ea constanter persistere debeat. In hunc finem anno 1580 quidã è Societate IESV Patres ad hãc rem perficiendam idonei Goa amandati sunt, qui aliquandiu ibi permãserunt. Rursus missi sunt alii anno 1593, sed variis de causis, re prorsus infecta, ad suos reuerterũt. Nũc tamen quia dictus Rex Mogor omnino in pio desiderio suo persistit, nec vlla re animũ & voluntatẽ elãguisse ostendit, nostrorũq; reditũ vehementer vrsit, rerũ anno proximè elapso 1595 alii quidã Patres eò missi sunt, qui rerũ ibi gestarũ recenter nos certiores reddiderũt per literas, quas ad calcẽ huius Relationis adiunximus, & pro communi fidelũ cõsolatione typis excudi hìc in Vrbe curauimus. Et quoniam hic Rex omnino videtur magnam spem præbere suæ cõuersionis, (vt ex dictis litteris apparet) non videmur rem ab instituto nostro alienam facturi, (vt qui sanctæ fidei nostræ incremento & felici Ecclesiæ progressu delectantur, tum negotium hoc ardenter Do-

mino Deo commendent, tum etiam cognoscant melius, quibus iste magnus Rex MOGOR) si breuiter aliquid dicamus de eius persona, regno, potentia, Lege vel Religione, atque etiam de eius moribus, & optimis quæ semper dedit conuersionis signis: quæ omnia excerpam ex informatione earum epistolarum, quas istri Patres inde anno 1581 & 91 dederunt.

Nomen huius Regis est Mahumeth Zelabdim Echebar Rex Mogor. Echebar autem vel Echbat est nomen proprium. Progeniem secundùm rectam lineam ducit à magno illo Tamerlane, qui bellum gerens, vt commemorant historiæ, cũ Baiazete Turcarum Imperatore eius nominis primo, eundem vnius diei certamine victum captumque in suum regnum secum abduxit: vbi caueæ ferreæ incluſum tenebat, & tanquam cani, si quando cibum sumeret, reliquias mensæ obiectabat. Si verò equitare vellet, ei humi procumbente, scabelli vice ad inscendendum equum vtebatur. Quocunque denique se conferret, catenæ autem alligatum post se ducebat. Est hic Echebar Octauus post Tamerlanem, a quo initia sua hoc regnum habuit, vel vt alii loquuntur, est sextus Tamerlani nepos, quod idem est.

Natus est Echebar in prouincia dicta Chaquata, cuius populus est Turcicus, nõ Tartaricus, aut Parthicus, vt quidam opinati sunt. Plebs huius regni vtitur idiomate Turcico, at non tam eleganti & polito, ac genuini Turcæ. Nobiles verò, & qui degunt in aula regia, vtuntur lingua Persica, si spectes rerum vocabula, sed pronunciatione vtuntur alieniore, quæ non nihil discedit ab ipsa propria Persarum, sicut & in quibusdam vocabulis. Litterati homines loquuntur Arabicè, eo quòd hac lingua conscripta sit Alchoranus, cæteriquè libri eorum Legis, quæ aliquantulum differunt à Turcica & Persica. Prouincia Chaquata sita est inter medios Tartaros & Persas versus Septentrionem, & respicit Indiam versus meridiem. Ex vno látere attingit Tartaros, quorum Regi potentia non cedit Regi Mogor, & habet maximum ac vastissimum regnum. Regnum Mogor medium obtinet inter sequentia Regna præcipua: ab occasu habet Indiam citeriorẽ & Regnum, sed magis versus Septentrionem, Persarum: ab oriente Indiam vlteriorem quæ attingit fines Chinæ. A Septentrione est magnum regnum Tartariæ, cuius Rex cognomine appellatur Magnus Chã. A meridie verò est Oceanus, licèt ex vno capite, quod è continenti ingressi terrarum tractu se porrigit in mare, sit regnum Calekut, & Cranganas magis versus orientem, est regnum & sinus Vengalæ.

Rex Echebar anno 1582, quando primi Patres nostri ibi erant, attigerat

attigerat annum ætatis circiter quadragesimum; itaque nunc hoc anno 96 attigerit 54. Est homo corpore admodum robusto & corpore valido, statura mediocri. Turbine tectum eius caput, vestes auro pertextæ, tunica superior genua non excedit. Caligæ calceneum obtegunt cum vbonibus more nostro; calceorum forma peregrina ab ipso inuenta. Caput magnis margaritis circum frontem exornatum, semper secundum latus è cingulo pendet pugio, non nunquam ensis vel machæra: vel certè iuxta depositæ, vt habeat ad manum. Continenter vtitur custodibus corporis hominibus armatis. Quotidie in aula mutantur excubiæ, & omnes domus officiales. Plus delectatur Hispano quã Turcico habitu, sed priuatim vtitur vestibus more Lusitano, maximè ex serico nigro.

Rex Echebar anno 82, cùm apud eum essent primi illi Patres, habebat tres filios & filias duas. Filius primogenitus, hoc est Princeps, qui in regnum succedet, & nunc est annorum 31, vocatur nomine proprio Sciecus, cui honoris ergo (vt in quibusdã regionibus nomen Domini) adiungunt vocem Gio, quæ significat animã, & appellant Sciecigiò, quasi dicas anima, id est persona, Scieci. Filius secundogenitus vocatur Pahari, qui id temporis erat annorum 13, & à P. nostris docebatur idioma Lusitanũ, simulq; capita nostræ fidei, ad quã declarabat se vehementer affectum: spemque magni progressus, tum naturæ in eo bonitas, tum ingenii excellentia pollicebatur. Postremus regis filius tertiò genitus & minimus omnium vocatur Dan, vel Daniel.

Est hic rex Mogor non vnius tantũ, sed multorũ Regnorum simul cõiunctorũ Dominus, è quibus præcipua & cæteris ampliora sunt hæc: Regnũ Industhan, Regnũ Agra, Regnũ vetustissimum Mendao, in cuius medio exstat Vrbs celeberrima, cuius ambitus 30 passuũ millibus, hoc est 10 leucis, cõtinetur, vel, vt alii volunt, 24 millibus, id est 8 leucis. Si spectemus eius habitationes & complexũ hodiernũ. Imò nõ desunt, qui asseuerẽt potiùs eius ambitũ esse 36 milliũ passuũ, hoc est 12 leucarũ. Sita est in mõte, vel colle potiùs, maximis splẽdidissimisq; ornata ædificiis, vt videatur esse vetus Roma, cũ amplissima olim esset & floretissima. Cętera præcipua regna sunt, primò Regnũ Lahor, in quo hic rex maximam partẽ cũ sua aula degit; tũ Regnũ Cabaię ad occidentẽ, quod postremo obtinuit, & Regnũ Vegalę. Multosquoq; habet reges gẽtiles sibi subiectos, nec paucos in aula, quos variis bellis sibi subingauit: & quidẽ nonnulli ex iis spõte facti sunt eius vasalli & tributarii regna sua ei subjiciẽdo, ne vi eriperẽtur: atq; hi cõtinenter eũ circũstant & aulicorum more officia deferunt. Nec pauci in aula

versatur, qui aut bello ab eo victi sunt, aut timore magnę tim potentiæ se ei dediderunt. Quoniam verò in rebus gerendis felicissimus est, omnes finitimi reges vehementer eum reformidant, & vel muneribus sibi conciliant, vel tributum pendunt. Numerantur hoc reges 20 gentiles, qui in aula eius versantur, & nunc huc nunc illuc eum comitantur. Quiuis eorum potentia æquat Regem Calekutanum. Ceteri reges numero plurimi, qui ab aula abiunt, a regnis remanent, & idcirco vectigal soluunt. Regum illorum Ethnicorum, quos secum habet in aula, opera & ministerio crebrò & libenter vtitur, demonstratque se non parum eis cõfidere; admittitque in palatium vt familiares & amicos, quod non facit Mauris: neque enim tantam libertatem eis concedit, nec tanto fauore & beneuolentia eos prosequitur, quòd potiùs in Gentilem, quam Mahometarum sectam propendeat.

Totum hoc regnum Mogor situm est inter duo maxima & famosissima flumina; nam ab flumine Indo, quod vicini eius regionis accolæ sua lingua appellant Schind, porrigitur vsque ad Gangem; ab illis dictum Ganga; velut Mesopotamia in Terra sancta constituta est, inter Tigrim, illorum lingua Tieris, & Euphratem, quem vocant Pherat. Hanc Mogorum ditionem veteres vocabant Indiam citeriorem, nempe horsum à flumine Indo; & suos habuere graues, qui velint S. Bartholomæum Apostolum his in partibus Euangelium prędicasse. Immo aiunt Patres nostri, qui ibi fuerunt, nationẽ illã esse propriè Indiã, Regnumq; Mogor esse quasi totius Indiæ scalam, hoc est, quæ illac descendat & concurrat; & est quasi asilum & refugium, quò ex omnibus Indiæ & multis etiam Asiæ partibus concurritur. Ad partem Septentrionalem eiusdem regni conspicuus est altissimus amplissimusque mons, vulgo dictus Cumaus, est enim regio mõtosa: Apparet hunc montem esse Imaum apud scriptores tantopere celebratum, qui mons Mogores separat à Tartaris. Ex parte huius mõtis, quæ respicit regnum Mogor, cõmorantur gẽtiles quidam populi eodẽ nomine appellati, deinde est regio eorum qui dicuntur Bottáti, finitimi eiusdem regno Mogor, sed nõ ei subiecti. Hi gentiles, dicti Bottani, habitãtes ex altera parte regni Lahor versus fluuium Indum, admodum sunt procliues ad pia opera, maximè misericordię in egenos: quare Patres illi primi magno desiderio tenebantur eò proficiscendi, & illis, tam bene cõparatis, Euangelium prędicandi. Sunt homines colore candidi, nulli inter eos viuunt Mauri; Turcico more Turcico, vtuntur ita ad corpus totum astrictis, vt nec minima plica notari possit. Quodque magis mirum, nunquam illa ex-

exuunt, ne quidem cùm dormiunt, nec deponunt, nisi attritæ vel putrefactæ sponte dilacerentur & excidant. Vtuntur pileolis in formam pyramidis præacutis. Manus nunquam lauant; causam huius rei dant, quòd non conueniat elementum tampurum, vt est aqua, sordibus aliisque rebus fœdis inquinari. Vna tantũ cõjuge vtuntur, & post duos aut tres filios in lucem editos, deinceps vitã agunt quasi fratris & sororis. Si alter eorum è viuis excedat, qui supersit, non potest secundas inire nuptias. Idola non habent, viuunt more Brasilienfium extra opida foris in campis. Nullum habent Regem, summa in libertate viuunt. Auguriis reguntur & signis, habetq; Augures suos, & alios in simili genere exercitatos. Si quis eorum vita defungatur, discedunt ab illo. Hi verò, vt sapientes & Magi, euoluunt suos augurales codices, dum poscitur abeis consilium, quid agendum cum corpore mortuo; quicquid autem illi responderint, id mox exequuntur. Si enim dicant esse exurendum corpus, exurunt: si aliud, id quoque præstant: si verò dicant esse comedendum, non repugnant, sed comedunt. quanquam alias nunquam carne humana, vt Antropophagi, vescantur. Colore & faciei lineamentis vel physiognomia persimiles sunt Europæis: sunt enim candidi, & magna ex parte facie rubicũda, capillo item promisso & flauo, corpore robusto, statura mediocri. Bella gerunt pedites, in conflictu vtuntur arcu vel gladio. Eorum patinæ & lances sunt mortuorum caluæ vel crania, & dimidii calices. Eleemosynas libenter porrigunt mendicantibus. Parant victum texendis vestibus, quas æstate deferunt ad vrbes Negarior & Calamur, aliaque vicina loca montana, vt venum exponant; reliquis enim anni temporibus, ob crebras montium niues, paucis tantùm mensibus exceptis, vltro citroque commeare non licet.

Austrum versus confine est hoc regnum Calecutano, quod circumdatur mari Oceano, vbi caput vnum terræ continentis longissimè in mare porrigitur, & habet sinum Vengalanum, qui inde à sinu Persico magis tendit in Orientem, nihilo eo minor, sed potiùs maior & vastior, in eaque ora, præter Vengalanos, habet optimos quosdam portus. Ad Orientem finitimum est Decan & Canara, vbi Regnum Narsingę & de Bisnaga; est regio amœnissima, nemorosa, simulque fructifera, vbi multa seruntur arundineta, è quibus excipitur mel ad conficiendum saccharum. Multi ibi visuntur arborum fructus, & quibusdam in locis persica, vuæ, mora, zizipha, aliiq; id genus plurimi. Ferax quoq; est malorum Massilicorum, citreorum, & medicorum. Omnis generis herbas horten-

hortenſes effundit, ſi ſolam lactucam & betam exceperis. Ad dextram deinde regionis Cambaiæ verſus Occidentem, qua tunc magis ſe flectit in Septentriones, aliquot tantùm portus habet, videlicet Curate, Barote, Cambarare, & Oga. Per regna huius Mogor decurrunt vndecim maximi amnes, quorum nomina ſunt hæc: Taphi, qui tranſit iuxta vrbem Curate. Haruada, qui exhibitur inde a Barote. Chambel, qui ingreditur fluuium Tamone, & Tamona, qui ſe exonerat in Gangem. Hic fluuius Ganges tantopere celebratus oritur in regionibus Vengalæ. Reliqui ſex amnes ſunt, Catanul, Cebcha, Ray, Chenao, Rebeth, & Indus, in quem omnes præcedentes delabuntur. Ambitus totius regni huius nongentas leucas efficit, quæ ferè ſunt tria millia miliarium: longitudo ſexcentas, quæ attingunt numerum duorum millium; latitudo verò quadringentas, quæ faciunt mille & ducenta miliaria. In Regno Induſthan fuerunt Reges Chriſtiani, ſed victi & exturbati regno ſunt a Parthis. Extremus autem eorum hic vocabatur Dauid, quem fama eſt originem duxiſſe a S. Bartholomæo Apoſtolo. Succeſſores deinde TAMERLANIS diuturnis bellis vexati ſunt a Parthis, qui ſtirpem ſuam ducunt a Cuguiſquam Rege Partborum, ac tandem coacti ſunt ſe recipere in Regionem Quabul. Hæc regio fines attingit tam Perſiæ quam Indiæ. Verùm hi obuerſa in hoſtes fronte, aſſiduis prælijs fatigantes Parthos, continentem (quod eſt regnum MOGOR) inter Indum & Gangem interiectam occuparunt. Quo verò tempore in India ardebat bellum Parthicum, Baburxa auus Echebar virtute bellica regnum Induſthan inuaſit, Parthoſque regno pulſos, abegit vſque in Inſulas ſinus Vengalani. Defuncto Baburxa bellum Parthi redintegrarũt aduerſus eius filium, nomine Emmaupaxda, compuleruntque eum magno dedecore fugam capeſſere vſque in Quabul, quæ eſt ex hac parte Indi fluminis. Tunc Emmaupaxda implorauit auxilium Regis Perſarum, qui aliquot millia militum ei ſubmiſit, ſed ea conditione, vt eandem legem & ſectam, quam ipſe, hoc eſt Perſæ omnes, profiterentur, amplecterentur & ſequerentur. Renouauit igitur exercitum Emmaupaxda, & tantam impreſſionem in hoſtem fecit, vt regno Mogor Parthos rurſum exterminarit. Huic Emmaupaxda ſucceſſit Echebar, de quo agimus, & nunc imperium obtinet totius regionis Mogor, ac omninò regem Parthorum debellauit, regnumque primum Vengalæ tum etiam Cambaiæ verſus Indiam ſub iugum miſit.

Hic Rex Echebar bella gerit cum variis. multi ei rebellarunt

& coniurationes inierunt contra illum, vti anno 82 ob fidei nouitatem plus quam decem millia Mogorum in Vengala, & penè viginti milia Parthorum fecerunt. Regnum item Cambaiæ non est securum; vetera enim vulnera indies magis magisque refricãtur: non parum quoque reformidat vicinum fratrem germanum minorem, regni Quabul Principem ex hac parte Indi fluminis, qui exaltatus eo regno, quod & possidet, ob æmulationem mutuam non parum fratri molestus est. Anno 82 mense Februario Mogor ipse profectus est contra fratrem suum, qui cognita aliorum rebellione, & fortè communicatis occultè consiliis, ingressus est regnum Echebar ad gerendum in illis partibus bellum cum multis Mogorum millibus. Verùm, quia Rex cum maximis copiis aduentabat, in fugam se ante aduentum Regis dedit, qui eũ vsque ad ripam Indi fluminis insecutus est: is terminus est regnorum eius. Ex altera igitur fluminis parte, hoc est in ditione Quabul, vbi degunt veri Mogores, regnum iste nunc obtinet. In Cambaia quoque est magnus quidã Dominus caput partis dictæ Cuthuditan, qui & potens est, & non parum grauis ac molestus. Hic paulo antè quàm primi Patres eò proficiscerentur, magno exercitu obsederat propugnaculum Daman, & excursiones faciebat circumcirca cum duodecim ferè equorum millibus, sed Lusitanorum, qui in illa vrbe sunt, robore fortiter reiectus est, reque infecta abire compulsus.

Rex Echebar, quando omnes vires suas coniungit ad bellum gerendum, est Rex potentissimus, & valet ad quoduis maximum bellum gerendum. Habet enim multos Dominos & Præfectos belli potentia & fortitudine claros, quorum quilibet suis impensis alit 10. 12. vel etiam 14. equorum milia. Alii his inferiores, septem vel octo milia. Singuli autem horum multos quoque habent elephantes: & præter multa equorum & peditum milia, relicta in præsidiis aliisq; variis locis minùs tutis, ipse solus in aciẽ educit quinquies mille elephantes armatos, (vti fecit, quãdo profectus est contra fratrem) eoque etiam, si velit, plures: nam toto regno quinquaginta milia elephantorum ad omnes fortuitos casus sustentantur. Deinde simul in prælium emittit quinquaginta equorum millia, peditum autem numerum infinitum: Homines enim qui in eius regnis degunt, vti diuersarum sunt nationum, ita diuersis sectis sunt addicti, aliis item aliisque moribus præditi. Mauri, id est Mahumetani, Bacheni, & alii populi, Tartaris finitimi, vtuntur equis Tartaricis, natura valde robustis, & ad labores ferendos idoneis, sed ad aspectum fœdis, squalidis, & colore

deformibus. Rex, Domini, & belli Duces vtuntur Arabicis. Gentiles vtuntur equis natiui soli, hoc est, qui nascũtur in regno Mogor. Rex magnum numerum secum trahit tormentorum antequã in prælium, quæ solet collocare in fronte exercitus, hoc est primo agmine. Elephantes, cùm itur ad bellum, supra frontem gerunt frontalia ex laminis ferreis, vel certè coriaceis, durissimis in sui tutelam; eorumque gubernatores armati sunt item laminis ferreis, vel loricis aut thoracibus ferreis. Quilibet elephas in turribus ligneis, quasi arcis, gestat minimum 4. sclopetarios instructos magnis sclopis, vel totidem sagittarios cum sagittis. Hi elephantes nunquam antecedunt exercitum, ne sua magnitudine exercitui adimant conspectum hostium, vel si cædantur, ne ordines stationesque militum, atque adeò totum exercitum conturbent, vel magno aliquo incommodo afficiant; quare rejiciuntur in extremam stationem, vt si fortè hostis eò penetrarit, vndique exterua eiusmodi belluarum armatarum emittatur, ad frangendum hostium impetum. Solent quoque enses nudi & ancipites illarum proboscidi alligari, & similiter aliquot prœacuti pugiones magni illis eburneis dentibus, qui vtrinque extrà os prominent: & quamlicèt armis instructi sint, magnã tamen cladẽ inferunt sola proboscide; nam quotquot obuios habent, eos è terra in aëre altissimè attollunt, vt lapsos ad terram grauiùs affligant, ac in frusta comminuant, vel certè instar arietum ferrata fronte feriunt & impellunt obuios, magnãque lanienam faciunt pedibus eos obterendo & conculcando, postquam in terram dejecerint.

Rex bellum gesturus copias cogit ex omnibus populis regni, vt ex Mogoribus, Coronanis, Torquimachis, Bolocchis, Guzaratis, Parthis, Indhustanis, & aliis tam Mauris quã Ethnicis: licet ethnicis magis fidat, quàm reliquis. Habitus militum non ethniusmodi, sed varius, & sine lege, quamuis vocant Caphar, & nõ secundùm sectam Mahumetanam.

Quod ad opes & facultates populorum singulorumque hominum attinet, res sic se habet: Rex est Dominus omnium ita vt nullus quidquam bonorum stabilium habeat, nisi annuente Rege: quare omnes pendent ex eius beneuolentia. Omnibus Præfectis belli & Dominis certas ditiones & prouincias redditusque certos (præter tertiam quam Regi pensitant) attribuit, quibus commode se suorumque militum, quos habere tenentur, numerum alere possint; qui, quoties bellum gerendum est, prodire in aciẽ debent. Eisdem quoque redditibus tenentur sustẽtare Elephantes, camelos, pantheras, & equos. Atque hi omnes quotannis cogũtur ẽ

parere cum ſuis in Vrbe regia, vbi ante palatiũ regis deſectus haberetur generalis, vt Rex coram omnia conſpicere poſſit. Redditus verò Regis ſunt longè maximi, quos copioſiſſimè ex omnibus regnis cogit & coaceruat: Vigẽt enim in regno omnis generis negotiationes, & mercaturæ quæſtuoſiſſimæ, & inter cætera ſunt ibi plurima aromata, vt piper, zingiber, caſia, & alia. Deinde magnus numerus lapidum pretioſorum, Margaritarũ, & metalli omnis generis, tapeta pretioſiſſima, periſtromata, panni ſerici & auro texti, plurimum goſſypium, equorum copia, quorum magna pars è Perſia & Tartaria adducta. Itaque quotannis conficit reditum plurium millionum, ſuper impenſas quas in toto Regno facit. Quanquam verò tanta ſit huius regis potentia, non tamen eſt in magna apud homines æſtimatione, & quoad externum apparatum non eſt magnificus aut ſumptuoſus, ſiue in habitu corporis, ſiue in aula, ſiue aliis in rebus. Menſa eius conſtat victu parabili & communi omnino, non plura in eam fercula inferuntur, quàm quadraginta vel quinquaginta, eáque operta ſcutellis & figlinis ex China allatis; ſingula quoq; mantili obuoluta & colligata, quod mantile obſignatũ eſt archimagyri ſigillo, & deferũtur à totidem pueris præeunte architriclino & aulæ præfecto.

Rex hic multa habet præclara dona; valet iudicio, prudentia, & ingenio. Sagaciſſimus eſt, ſed ſimul humanitate tanta, quanta in vllo rege deprehendi potuit. Valde magnanimus & generoſus: vt ſi ſpectes modò hæc tria, prudentiam, magnanimitatem, & parem fortitudinem & potentiam, nihil admodum in eo deſideres. Facetus eſt, familiaris, & amabilis, nec tamen immemor grauitatis & ſeueritatis. Procliuis admodum in bonum, omnium nationum amans, ſigillatim autem Chriſtianorum, è quibus ſemper aliquem vult ſecum degere. Nihil ferè eſt, quod facere ipſe non poſſit, ſiue ad rem bellicam ſiue ad gubernationem pertineat: Sed nec artium vllarum mechanicarum ignarus; oblectatur conficiendis ſclopis, fundendiſque & conflandis tormentis, imò in ipſo palatio fabricantur ſclopi & gladii. Valet rerum multarum peritia, & exercitatione diſputandi de Legibus & variis ſectis: quo in genere imprimis eſt diligens & curioſus. Et tamen Rex hic, quod admiratione dignũ eſt, eſt rudis litterarũ omnino, vt nec Alphabetum nec prima elementa norit. Doctorum hominum cæteroqui amicus eſt, è quibus ſecum continenter habet duodecim, qui in eius præſentia ordinariè varias proponunt queſtiones, & ſemper de alia atque alia materia diſputant, vel varias commemorant hiſtorias, quæ ad parandam variarum rerum

noti-

notitiam comparandamque prudentiam maximè faciant.

Si quos homines, ignobiles licèt & externos, deprehendat officio apud se gerendo idoneos, ingenióve & industria præstantes ad exercitium aliquod, eos in suam familiam adsciscit, secum detinet, & munere aliquo imposito honoratos reddit: Verùm ne ideò circo superbiant vel insolescant, vult, vt signum prioris sui status palàm gestari ante se curent, vt instrumentum artis, quam ante professi fuerint. Exemplo esse potest Architalassius eius, vel Præfectus maris, qui olim fuit homo vilis conditionis, & caput eorũ, qui conficiebant hastas. huic, quoties egreditur, vel aliquò concedit, præfertur hasta, & idem fit de aliis exercitiis. Rusticis & agricolis ac hortulanis vult præferri ligonem vel farculum, &c.

Quod ad justitiam & æquitatem attinet, in ea tuenda & per totum regnum ritè administranda est ardentissimus & observantissimus. In ea Vrbe, in qua sedem suam habet, nulla controuersia dirimitur, nec extrema sententia pronunciatur, sed nec vllus reus vel facinorosus homo, ipso inscio, punitur. In pœnis infligendis valde est moderatus, & postquam permisit iudicum & aulæ arbitrio reum extremo multandum supplicio, vel etiam alio, vt membro aliquo corporis truncandum, ter vult per mucium comminefieri, antequam ad supplicii locum educatur. Qui atrox vel immane aliquod scelus designarunt, eos elephantis conculcandos & proterendos obijcit, vt in bello hostes, vel medios præacutis fudibus configi jubet: latronibus & piratis abscinditur manus, qua deliquerunt: adulteri, homicidæ, & prædones, vel aguntur in crucem, vel jugulantur, aut strangulantur. Verùm qui leuiùs peccarunt, acriter vapulant, & deinde dimittuntur. Rarò hic princeps indignatur vel stomachatur, sed tamen si erumpat ira, dici non potest, quantum in ea effectum cat; id boni habet, quòd eius iracundia breuis sit & citò ad priorem animi serenitatem redeat: nã re vera à natura humanus est, mitis & benignus. Cuidam primario hominis proditionis & coniurationis apud se delato prima atque etiam altera vice cum recidisset, ignouit, sic vt atque eius opera & consilio, ac priùs, vteretur; sed vbi tertiò in suspicionem eiusdem criminis venit, censuit eum statim agi in crucem. Libenter de rebus suis consilia agitat: sæpe etiam priuatas consultationes de suis, quos secum habet, instituit, quid autem statuendum sit, solius regis fidei, mentique arbitrio relinquitur. Primò itaque exprimit, quid sibi videatur, quidq; moueat, antequã suũ consiliũ exequatur, tũ exprimit quid faciendum vel non faciẽdum sit, & tunc simul omnes respondent.

dent consentienter, acquiescendo eius consilio, sit pax nostro Regi. Cæterũ, si omnino alicui illorũ occurrat aliqua difficultas, cãque dissoluendã proponat, sustinet patienter, & benignè auscultat; sed, dato responso, & reddita sui consilii ratione, non patefacit, quid tandem agere velit, imò nonnunquam post perceptas rationes contrarias, si mens in illis acquiescat, mutat consilium, & aliorum arbitrium sequitur.

Habet Rex hic suos judices & magistratus, qui litibus populi finiendis & iuri dicundo præsident, licèt inter eos aliquod discrimen intercedat. Atq; hi omnes controuersias & quæstiones decidunt, sententiasq; suas ferunt viua voce, non scripto. Ipse nihilominus quotidie decies (quod haud scio, an vlli Principum sit visitatũ) publicam audientiam facit, non sedens, sed stans, colloquiturq; aliquando ad duas horas, in hanc rem duas habet aulas patulas & paratas, & in qualibet visitur sedes Regia eximio cultu & artificio splendido, regiq; consentanea. Circumstant eum octo viri selecti, & magna rerum experientia celebres, qui offerũt supplicationes & schedas memoriales mercatorum, & simul eos informant, quis ritus seruandus sit in exosculandis Regiis pedibus. Eodem tẽpore habet secum & notarios vel scribas, qui diligenter annotant omnia decreta, dicta, & responsa Regis, qui mos est receptus apud Persas, omnesq; harum regionum Principes. Rex ferè semper Turcarum Maurorumq; ritu sedet humi in tapetis & puluinaribus: habet tamen iuxta se sellam regiam more nostro opertam holoserico rubro, sed auro variaq; arte elaboratam, in qua etiam sæpe sessitat. Vocauit aliquando Præfectos suos & Dominos ad consilium, eiq; voluit Patres nostros interesse, sibiq; proximè assidere, quod tamen alii nulli permittit.

Rex hic à natura & corporis constitutione valde obnoxius est melancholiæ & oppressioni cordis: & idcirco quærit varias deambulationes, & ludos ad recreandum se & oblectandum. Vnde aliquoties cum equitatu vtrinq; dispositò (vt fit in ludo Italis dicto Carosellorũ) exercet se ligneis pilis vltro citroq; batillo ad id accommodato reuerberandis, vt terrã nunquã attingant; nam quæ pars causam dederit, vt terram contingat, ea victoriam cedit alteri. Aliàs oblectat se ferocium Elephantorum aliarumq; bellua-rum conflictu, vt bubalorum, vel ceruorum, vel gallorum, vel arietum, qui se mutuo aduersis capitibus impetunt, nonnunquam etiam pugna & duello palestritarum. Perjucundũ ei spectare contendentes pugnis, quando se crebris ictibus pertũdunt; Gladiatores quoque, qui veterum Romanorum more se impetunt strictis

gladio-

gladiolis. Voluptatem quoq; capit magnã aſpectu colũbarum in aëre tripudiantiũ & ludentiũ; gratiſſima itẽ varietas auium ſæpe aſtat ducẽtibus choreas, comedias, alióſve ludos, quibus res olim geſtę repręſentãtur, ſi accuratè inſtituti ſint, frequẽtat; aures quoq; libẽtes præbet morionũ & minorũ nugis & gerris. Et ne vllum recreationis genus illi deſit, habet elephãtes & camelos, tripudiãdi vel ad numerũ ſaltandi peritos. Verùm, quod admiratione dignum eſt, dũ his vacat ſpectaculis, grauiſſima expedit negotia. Venationi ferarum, quibus regio illa abundat, apprime deditus. In venatione opera pantherarũ ad capiẽdas feras vtitur; nullus enim ibi vſus canum venaticorum. Aucupio non admodum delectatur, etiãſi habeat omnis generis aues, accipitres & aucupes optimos, ſummã dexteritate, qui tantum vſum habẽt artis ſuæ, vt certis ſagittis, licèt implumibus nec ferro armatis, in cœlũ vibratis quãcunq; auẽ præteruolantẽ infallibiliter ferire & in terram deijcere poſſint. Ad capiendos ceruos in his regionibus vtuntur operâ aliorum ceruorum cicuratorum geſtãtium laqueos in cornibus, quibus cerui ſylueſtres, dũ cum iſtis arietant & certant, facilè illaqueãtur, & illaqueati ad terram affliguntur; ac mox venatores, magna celeritate accurrentes, in prædam paratam irruunt. Hoc venandi exercitio etiam vtitur Rex, quãdo procedit in bellum, & ferè in hunc modum; nimirum curat obſideri ſiluam vel multa vepreta à tribus & aliquando quatuor hominum millibus, ita vt alter alterum manibus teneat, deinde per alios efficit, vt è media ſylua ingenti excitato ſtrepitu & ſono ad extremas ſiluæ partes feræ adigantur, & ita in manus obſidentium incidunt. Quòd ſi forte eueniat, vt fera aliquorũ manus euadat, ii pro recreatione aliorum, pœnam pro ratione culpæ luere coguntur.

Abhorret hic Rex vehementer & abominatur ſectam Mahometanam, vt qui optimè perſpectos habet eius errores & fraudes maximas, planeq; decreuit eã immutare, & ideo omnia moſchea vel delubra Turcica in iſtis regionibus demoliri juſsit, ac in ſtabula aliaq; vilisſimorum officiorum loca conuertit: ſimiliter & Alchoranos, hoc eſt turres, è quibus euocabantur ad habendam orationẽ. Dũ verò ita anceps eſt, & pendet animi, in quam ſectã ſe inclinare debeat, quæq; vera ſit lex & religio, etiamſi agnoſcat & confiteatur vnum Deũ, primum moderatorẽ & Dominum ſupremum totius vniuerſitatis: (quod etiam ſecũdũ legẽ Mahometicã profitebatur) tamẽ in gẽtilitiam potiũs quã in vllã aliam ſuorum populorum ſectam propẽdet, nõ quòd exiſtimet adoranda idola, quæ intelligit eſſe vaniſſima & omni cultu indigna: ſed quòd pu-

ter veneratione diuina deberi soli, vt rerum omnium quæ gignũtur effectori, & qui principem locum inter res creatas obtineat, ac proinde nec adorandum Mahometum prophetam falsum. Inter omnes autem leges mundi, quarum notitiam cõsequi potuit, nulla illi magis probatur quam Euangelica & Christiana. non nullas adhuc de ea habet dubitationes, propterea quòd hactenus non potuerit prolixè & commodè de nostræ fidei mysteriis cum eo agi, tum ob idiomatis difficultatem, tum aliis de causis. Spe tamen minimè dubia tenemur, multisque & clarissimis conjecturis atq; argumentis didicimus, & quasi manu accepta arrha tenemus, eũ religioni Christianę nomen daturũ. Hinc est, quòd inde à primis initiis majorem in modum à nostris petiuerit hominem Christianum Arabici idiomatis & Persiani gnarum, eumque in doctrina Christiana & secta Mahometana versatum, qui secum de tota re ageret, vt tandem certi aliquid constituere posset. Causa autem primaria, cur ita procliuis fuerit in Christianam religionem, tamque beneuolum & affectum ad illam se declararit, est quòd iam olim anno 1578 à Prorege Indiæ ad hunc Regem amandatus fuerit Legatus, Antonius Cabralis Lusitanus, cum aliquot comitibus item Lusitanis. Tunc enim studiosè obseruauit & expendit Christianorum, nempe Lusitanorum, qui ad aliquod tempus in eius aula diuersabantur, vitam & mores, ac simul vehementer probauit. Et Legatus quidem eum informauit, quoad potuit, de præcipuis Christianæ legis dogmatibus, & de patribus Societatis, qui per Indiam eam dissemi-narent. Cognouerat quoque duos Patres Societatis, qui anno 76 ex Europa venerant, egisse cum Vengalanis, exposuisseque illis fidei nostræ capita: esseq; in India alios multos eiusdem Societatis, qui legem Christianam prædicarent, & magnam hominum multitudinem conuertissent, & per varias ditiones in multis locis fructu vberrimo fundamenta doctrinæ Christianæ jecissent; de eaque re magnam esse famam. Petrus quoque Tauerius Lusitanus, magna authoritate vir, qui in aula eius remanserat, longè accuratiùs postea præcipua nostræ fidei mysteria illi vltro omnia curiosè indagãti explicauit: quæ causa fuit, vt ex India mox euocarit P. Iulianum Perrieram, ex quo multo clariùs intellexit omnem rationem legis nostræ. Et certè Pater iste præclarè officio suo functus fuit, primisque veritatis radiis ita prorsus Regem illustrauit, vt manifestis indiciis declararit se desiderio teneri suscipiendæ istius fidei & religionis. Atque hæc causa fuit, cur Vengalani voluerint illi rebellare: sic enim postea se purgarunt,

garunt, mouisse se bellum, quia cognouerant Regem velle rebus tiare antiquæ fidei maiorum, hoc est Mahumetanæ, & susceper nouam. Itaque in Ducem & caput belli acceperunt fratrem regis germanum, Principem Quabul, qui maximis copiis regnum Echebar ingressus erat, vt suprà diximus, & iam progressus cent Leucas, id est, trecenta millia passuum; nec antè recessit, quàm Rex Echebar potentissimo exercitu occurrens, coëgit eum terga vertere, & in regnum Quabul perfugere.

Ante hoc ergo bellum, iam duos illos primos Societatis Patres à Vicerege missos, vt suprà diximus, euocarat: & impetratos semper humanissimè habuit, ac quando superiores eos inde ad succurrendum aliis regni ditionibus, vel propter rumores, anocabant, non acquiescebat, sed purimum repugnabat, licèt nunquà ad remanendum coëgerit, sed tantùm beneuolè & verbis amore pleniſſimis rogarit, vt manerent, nec desererent, ob summum desiderium iuuandi se, & salutem animæ suæ procurandi. Quo tempore ibi fuerunt, sæpe eos de rebus diuinis & legis Christianæ veritate & mysteriis disputantes audiuit: ita vt iam vehementer recillaret, nec sciret, in quam partem se flecteret. Hinc eum mebat vis prædicatæ veritatis, & intellectum conuincebat, illinc antiqua consuetudo, & legis Mahumetanæ licentia retinebat. Mauri deinde & Mahumetani, cùm aduertissent eum in filium nostram propendêre, cæperunt ab eo moliri defectionem. Admdit quòd eius mater, & matertera, & quidã ex magnis Dominquos secum habet, malè nos legemque nostram accipiebat, existimantes se ad id obligatos, pro suæ sectæ honore & patrocinio & ex odio, quo naturaliter prosequuntur religionem Christinam, eam depingebant tanquam deformem & captiuam. Idem faciebant tot mulieres, quas habebat, quæ timebant ne ab eo repudiarentur. Obstabat quoque illud, quòd Rex, licèt bona esset voluntate, tamen per continuas recreationes, quas, vt diximus, habebat plurimas, ac grauissimas totius regni occupationes, quotidiana negotia, neque locus neque tempus dabatur ad tractandum de negociis salutis, quæ tractatio prolixis egebat colquiis & disputationibus. Impediebat quoque non parum linguæ peregrinæ difficultas, qua non poterant Patres ita libere & cleexprimere sensa animi, vt potuissent nativa & propria. Atque tunc nihil effici potuit.

Duo illi Patres, qui Goa profecti erant ad Regem Mogor anno 1580, scripsere, se iter illud spatio viginti dierum emensos, quc ad Suracte huius regis portum, & postquam per multos labo-

res & discrimina rerum inde veniſſent in vrbem Fatepur, vbi rex ferè per id tempus commorabatur, abſoluiſſentque iter quadraginta trium dierum, ſe aliorum ſermonibus cognouiſſe, tam exoptatum fuiſſe Regi aduentum ſuum, vt numerarit dies ſingulos, dum eos expectaret, ſicut & ipſe illis poſtea confeſſus eſt. Scripſerunt quoque hunc in modum: Rex Maurus non eſt, ſed vacillat in omnibus legibus, nec vllâ aſſeueranter credit eſſe legem Dei, quòd in omnibus inueniat, quæ non conueniant eius rationi & intelligentiæ; putat enim omnia ratione poſſe comprehendi. Nihilominus interdum fatetur & affirmat, nullam legem ſibi æquè probari ac Euangelicam, & qui poteſt eouſque proficere, vt intelligat hanc eſſe ceteris præſtantiorem & veram legem Dei, eum mox eam ſuſcepturum. In aula quidam aiunt eum eſſe gentilem, & adorare ſolem. Alii dicunt eſſe Chriſtianum. Alii, cogitare eum de noua ſecta inſtituenda. In populo quoque variæ ſunt opiniones de rege; Quidam Chriſtianum faciunt, nonnulli gentilem, alii Maurum. Qui autem meliore ſunt iudicio, putant nec Chriſtianum, nec gentilẽ, nec Maurum eſſe, idque eſſe ceteris vetius. Vel aſſeruut eſſe Maurum, ſed conformare ſe omnibus, vt arte quadam omnium animos ſibi deuinciat. Quia verò hic Rex per epiſtolam Goam tranſmiſſam ab Indiæ Prorege, & P. Prouinciali Societatis, petiuerat ſibi mitti cum Patribus dictis libros Legis Creatoris, (ſic enim in illis partibus appellantur) qui ibi docẽtur, poſt tertium vel quartum ſui aduentus diem obtulerunt Regi Biblia regia quatuor linguarum venuſtè compacta & inaurata, cùm ipſi principes Domini ſtatus adeſſent. Plurimũ hoc dono recreatus eſt, & ſingulos tomos magna reuerentia ſigillatim ordine ſuo accepit, oſculatus eſt, & vertici ſuo in præſentia omnium impoſuit. Deinde in eo ipſo cubiculo curauit ea deponi in armarium nouum, quod in hunc finem fieri curarat. Obtulerunt illi quoque duas perelegantes tabellas, quas ſtudio illi Goa attulerant, in quarum altera erat imago Glorioſæ Virginis cum filio in brachiis, expreſſa ex exemplari S. Mariæ Maioris; in altera verò imago Saluatoris, quam maxima veneratione & reuerentia item in conſpectu omnium recepit, oſculatus eſt, & oſculandam præbuit ſuis filiis, repoſuitque in eundem locum. Atque hæ ſunt, quas oſtendit Patribus, qui poſtremò ad eum profecti ſunt, eorumque oratorio accommodato dedit. Attributa autem dictis Patribus commoda habitatione, & loco in quo excitarent oratorium ad cultum diuinum exercendum, commendauit eis filium ſuum ſecundogenitum, vt eorum opera addiſceret idioma Luſitanum,

artémque scribendi more nostro, & fidei principia. Cúmque illi quando filium inuisisset, & inuenisset apud eum paradigma scriptionis à P. datum, atque ille iussu Patris legere illud cæpisset, his verbis: *In nomine Dei*, Pater subiecit, vt adderet, *& Iesu Christum Prophetæ & filii Dei*; quod etiam in eius præsentia additum est. Iuit deinde ad eorum oratorium, ab ipso in eorum domicilio ornatum, & perbellè ornatum, in quo quotidie faciebant factum, præsentibus omnibus Lusitanis, quotquot in aula degebant. Ac ingressus est solus, turbinem è capite detraxit, & primùm genibus nixus more nostro orauit, tùm adorauit ritu suo, nempe Turcico, & mox etiam Gentilitio. Surgénsque è terra, dixit, Deum colli debere omni génere adorationis. Post hęc consedit vnà cum illis humi, hoc est in tapetis & puluinaribus, dixitque, se nihil dubitare de nostra lege, probéque intelligere vitam & miracula Christi ad esse puri hominis, sed se non capere, quomodo Deus habeat filium. Alias post varia colloquia dixit: Patres, multa de lege vestra ex sermone vestro cognoui, quæ plus mihi arridēt, quam de vlla alia lege, siue Maurorum, siue Gentilium, siue aliorum intellexerim. Verùm supra omnes Mahumetani verè mihi videntur omnium deterrimi. Post octauum deinde diem ad idem oratorium rediit cum tribus filiis, & præcipuis Regni Dominis omnia iubēdans, & mandans filiis atque aliis, vt detraherent calceos, quod & ipse fecit; ac mos est Mahumetanorum sua Mosche aut oratorium. Imagines Christi, Beatissimæ Virginis, aliorumque Sanctorum singulari reuerentia prosequitur, & ideo tunc temporis à suis pictoribus curauit multa depingi exemplaria. Aurifici etiam cuidam mandauit, vt ex auro thecam reliquiarum conficeret ea forma, qua Patres habebant, incisis forinsecus hinc inde Christi & B. Virginis iconibus. Denique affirmauit Patribus, sibi vehementer placere legem ipsorum, sed non posse se adduci vt credat duobus articulis, Trinitatis scilicet & Incarnationis. Si autem effecerint, vt possit vtrumque ingenio comprehendere, se futurum Christianum, & regno etiam cessurum, si ita opus esset. Sedulò ipse laborat, vt omnes sui ad legem Christi afficiantur, eamque palam prædicat. Neque vllius rei maiori desiderio tenetur hic Rex, quàm cognoscendi, quæ sit vera Dei Lex; prorsus vt nihil aliquando aliud totos dies agat, quàm disputare cum suæ Legis sacerdotibus, qui ibi appellantur Mullas, & sunt valde imperiti, nec valent suum Prophetam tueri, nec rationem reddere libri, qui dicitur Alchoranus. Recipiunt illi Moysen, Dauidem, & Euangelia, sed neque habēt, neque legere possunt, quia vetuit Pseudoprophe-

Et

Et conuincunt eos Patres ex suis dictis. Si enim Alchoranus est eorum scriptura sacra, & Propheta eorum Mahumeth, necesse est ideos probare ex sactis litteris quas recipiunt, & has cum illis cõcordare. Si enim discordent, & habeant repugnantia, alterutram vanam & falsam esse oportet. Rex nullam ampliùs opinionem habet de sua lege bonam, vel de suis Sacerdotibus, & apertè id confitetur: Tantopere diligit Christianos, vt apostatis quibusdam Christianis in regno suo agentibus potestatem dederit reuertendi ad suos, vt fidem Christianam rursum complectantur: At vnã quidem concessit, vt ritu Christiano ibi se vestiret, imò in domum suam eum recepit tanquam ministrum vel famulum. Obiit sub id tempus Lusitanus quidam, qui morabatur iuxta aulam; quẽ Rex à Patribus nostris sepulturæ mandari voluit ritu Christiano, præsertim videlicet per vrbis medium cruce, & accensis luminibus, quæres omnibus fuit magnæ ædificationi, propter caritatem & religionem quam Christiani præstabãt defunctis, ipsique Mauri precabantur pro illo, & operam suam in sepeliendo offerebant. Hæc licet ita se habeant, magnã tamen adhuc restat difficultas in eius conuersione; nam cùm supradictis articulis non credat, non satis est eos probare è scripturis; nam dubitat de omnibus quæ dicit, allegans Gentiles affirmare legem suam esse veram, Et similiter Mauros, & Christianos contendere de sua, atque ideo se suspensum & ancipitem hærere inter omnes. Cùm verò etiam multis negotijs sit implicitus, temporis vacui tantum non dãtur, quantum necessarium esset, ad res diuinas exponendas: Et dum cum eo sermo habetur, vbi vnum percunctatus fuerit, mox percunctatur aliud, vt homo, qui valde cupidus est cognoscendæ veritatis; sic fit, vt omnia, quæ ad plenam alicuius articuli explanationem pertinent, illo sermonem interpellante, dici non possint. Habebas præterea omnia recreationum genera, quæ excogitari poterant, & plus quàm centum vxores, de quibus incertum, num omnes ei abstrahi possint. Adhæc æquo curiosiùs optat edi aliquod miraculum: vnde bis terve efficere conatus est, vt Patres illi cum Euangelio in manibus, & similiter sui Mullas cum Alchorano ingederẽtur ignem, probandi causa, vtra Lex sit veritati consentanea. Verùm bonis rationibus ab eo conatu eum auocarunt, dixeruntque, quando istiusmodi fiunt sine peculiari inspiratione Dei, esse temerarium, & Dominum Deum tentari, & acquiescit. Voluit Patribus dictis, cùm eo primùm aduenissent, magnam dare vim pecuniæ, sed recipere noluerunt; qua re non parum fuit ædificatus: sic, vt Domini, quoties in cõspectum Patrũ veniebant, palàm

dicerent, illos non esse similes suis Mullas, aliisque religiosis, qui non inhient, nisi nummis. Et quia illi Patres videbant obmutationē fidei excitatos tumultus, & inclinare homines ad defectionem, dixerunt Regi, quod ad ipsos attineret, magnæ felicitatis & lucri loco se habituros, si contigerit eos occumbere pro fide Christi. Quod Patrum dictum in præsentia Dominorum & Ducum belli, qui circumstabant, quodam die vehementer collaudauit. Iam verò cùm nunc ad nouam huius regis instantiam (vt initio dictum est) eò profecti sint duo alii Patres, anno 1594, multaque impedimenta sublata sint, eoque deductus Rex, vt vna tantùm coniuge vtatur, ac desideret tandem familiariter & commode de fidei nostræ veritate suaque salute agere, vehementer etiam vrgeat, vt linguam eius regionis addiscant, & pulchram ecclesiam post disiecta Moschea, fabricari faciant; ac denique generalem potestatem dederit Patribus baptizandi, & Christo adiungendi omnes quotquot voluerint. Hæc inquam omnia, totiusque huius missionis Status, quia meliùs intelligi poterint ex ipsis litteris, ideirco eas his subiungam.

EXCERPTA EX ANNVIS INDIÆ ORIENTALIS, ANNO M.D.XCV.

A P. Prouinciali ad R. P. Claudium Aquauiuam Generalem Societatis JESV datis.

EChebar, quem vulgò vocant Magnum Mogol, anno superiore per Legatum suum, tam territo-que magnopere, missionem aliquorum Patrum postulauit. Ac mox Prorex P. Prouincialem moverem in modum rogauit, vt voluntati eius annueret. Et quoniam P. Prouincialis cognouerat ex P. quantopere exoptaret Patres aliquos Societatis sedem suam habere in Vrbe Lahor & aula huius potentissimi Regis, respondit se acturum cum suis Patribus, & daturum responsum. Con-

ergo de missione habito, conclusum est, esse suscipiendam, tum quòd illa esset V.P. voluntas, & tanto studio missio expeteretur, tum quòd Dei mos sit res magnas prorogare in tempus sibi soli exploratum: fieri autem posse vt hoc sit tempus à Deo decretum, quo in opulentis illis regnis oculi sint aperiendi, omnisque ab infelicibus illis & excæcatis mortalibus cæcitas & infidelitas removenda. Cùm autem in deliberationem vocaretur, quis in hanc missionem ablegandus esset, sors tam felix cum multorum, vt ita dicam, inuidia sancta incidit in P. Hieronymum Sciauier, qui tũc erat Goanæ domus Præpositus, quam sortem, aiebat, in se casurã, tam multo antè intimo quodam animi sensu ominatum fuisse. Vt conditionem acceptauit, adiuncti illi sunt comites duo, P. Emmanuel Pinnerus, & Benedictus de Gois frater; confectisque ornamentis pro Ecclesia, & instrumento ad sacra celebranda necessario, aliisque rebus collectis, in viam se dederunt duce illo Armeno, qui primos Patres, vt P. Rodolphum Aquauiuã cum sociis, eò perduxerat. Abnauigarunt hinc vecti vna triremi versus Daman, & inde Cambaiam, vbi Dominus Deus noster cæpit illis dare præludium ingentis fructus consecuturi, tantaque consolatione affecit, vt iam videretur facto ipso labores missionis compensare. Et quia aliquot dies substiterunt Cambaiæ, in domum quandam aliam suam transtulerunt, ibique collecti, quasi in Ecclesia, confessiones audierunt, & Sacramenta administrarunt Lusitanis, aliisque Christianis illic commorantibus. Sed fructus, qui hac nostra mora hîc factus est, principiaque & argumenta messis in posterũ faciendæ, accuratiùs intelligentur ex aliquibus capitibus litterarum à Patribus ipsis hinc transmissis, iam subjiciendis.

(.·.)

EXCERPTA EX EPISTOLA P. EMMANVELIS PINNERI,

Ad P. Prouincialem Indiæ orientalis Goam.

APPVLSI Cambaiam, domum quandam conduximus, vt in ea excitaremus altare ad celebrandum festum natiuitatis Christi, quod peractum est magna voluptate nostra & Lusitanorum, qui numerum attingebant centesimum, & ingenti lætitia spirituali confessi sunt & communicarunt. Ex iis quidã, qui iam à multis annis degebat in his locis factus loque, multis implicitus peccatis, cũ tãto peccatorũ suorũ dolore reductus est in viã, vt subitò se cõparârit ad vitã deinceps vnà cum cõiuge, quam deseruerat, inire Christianos instituendam. Certissimè affirmare possum R. V., eadem dicunt reliqui socii, me nunquam tanto sensu deuotionis, quo his diebus, quibus hîc cunctati sumus, affectum fuisse: planeque credo, neminem tam indeuotum esse, qui si Cambaiam veniret, mox deuotus futurus sit; quandoquidem ego tam frigidus & indeuotus antea exstiti. Bene apparet, Deum locis non esse alligatum, imò in his peregrinis locis & syluestribus solitudinibus longe aliùs se nobis communicat, quàm in Vrbium frequentia & turbis multitudinibus. Sacellum erat multis rosis odoriferis elegantissimisq; floribus ita exornatum, vt cælum quoddam esse videretur, omnibusq; his diebus à Lusitanis tanto studio frequẽtabatur, ac si cõsequendi Iubilæi spem habuissent. Et idem faciebant omnes gentiles & Mauri; intrantésque dicebant se diuinum quid percipere, & attoniti addebant: An DEVS hîc est? num hîc habitat? Mauri quoque procidebant in genua ad adorandum puerum IESVM, & eius pedes osculabantur, turbinibus suis è capite depositis. Eadem faciebant imagini B. Virginis, ad quam nescio cur hæc gens tam singularem demonstret deuotionem; ea enim conspecta magnum ei honorem, reuerentiam, & beneuolentiam exhibet. Veniebant autem turmatim, ac si fuissent Christiani, & tanta securitate ac libertate, ac nos accedimus nostras Ecclesias, & præcipuo populo erant primi. Gubernator Vrbis re cognita, miserat centum hominem qui peteret, vt sibi daretur copia visendi nostri sacelli. Sed eius desiderio fieri non poterat satis, quòd iam omnia omnia

menta sacelli illa hora detracta essent, & sarcinis inclusa, & Cambaia discedendum.

Causa, cur maturiùs ille non aduenerit, erat statum quoddam jeiunium, per quod non licebat ei vlli alii negotio operam dare; sicut fit in nostris Exercitiis spiritalibus. Quidam eorũ extrahunt jeiunium in octo dies, alii in quindecim, viginti, triginta, vt nec bolum sumant: tantùm licitus est potus aquæ si sitiant. Cuidam hanc pœnitentiam agenti oculus sinister è capite excidit. Res miranda est, quanto in pretio apud eos sit Brachmanus, (qui est quasi quidam Vicarius) neque enim negotiationes suas auspicantur, nisi illo priùs manè honorificè consalutato. Ego sanè omnino pudefactus abii, cùm viderem istos plus honoris variis Diis, quàm me vero & æterno Deo deferre. Vnus eorum mihi dixit, si Brachmanus suus sibi imperaret, vt omnes facultates suas erogaret in pauperes, se facturum, vitam quoque daturum, si ita juberet. Et ita communiter affecti sunt omnes.

In capite quodam litterarum P. Hieronymi Sciauier etiam fit mentio deuotionis Lusitanorum, & sacelli, ac fructus ex eo consecuti, his verbis: Tandem vltima concione habita à Lusitanis discessi. Omnibus enim diebus sacris huius festi & Dominicis, excepto die IESV, id est Circunciſionis, quo nos occupauit filius Regis Mogor, habitæ sunt conciones. Studium harum concionum erat, quale Deus dabat, sed fructus magnus. Confessiones factæ sunt magni ponderis, & ad gloriam Dei. Omnes quasi Lusitani, eorumque famuli, qui hîc degebant, confessi sunt, multi etiam communicarunt; & absente vno, accedebant alii, omnibusq; factum est satis. Sacellum non capiebat omnes, & ideo alii primę, alii secundæ missæ intererant. Concio fiebat in aula domus. De cathedra vel pulpito nihil dico. Quilibet cogitet de eo vt volet. Ego absoluta concione adibam Maurum linguæ perdiscendæ causa.

P. Emmanuel Pinnerus refert causam diuturnioris morę factæ in Cambaia, nempe quòd tũc ibi cum exercitu præsens adfuisset filius Echebar, qui conspectis Patribus, eos allocutus est, & multis verbis prædicauit, quanta beneuolentia & amore essent à Patre suo recipiendi. Adiungam hîc aliud quiddam ex epistola eiusdem P. Pinneri, ad P. Prouincialem, quæ, vt spero, non erit Lectori ingrata. Est autem hæc.

Sultanus Horat filius secundò genitus Echebar Cambaiæ erat, cùm nos appelleremus, cognitoq; aduentu nostro extẽplo

insequenti die, qui erat pridianus Natalis Christi, mandauit vt ad arcem huius ciuitatis, ædibus nostris proximam, veniremus, vt ibi coram videre nos posset. Prodiit autem ille ex castris extra vrbem collocatis. Suscepit nos singulari benevolentia, & cum nox erat, mox recessit. Post exhaustam hanc Vrbem petitionibus, à qua accepit ducenta milia Cruciatorum in nummis & auri fustis, abiit Surate, & fama erat eum tendere vltra Mellichoo. Cum autem leucæ interuallo ab hac vrbe abesset, euocauit nos hora post mediam noctem tertia, quod permolestum nobis fuit, celebrabamus enim festum Circumcisionis. Facto sacro, mox admimus castra, eo tempore quo omnes duces belli & nobiles veniebant ad precandum illi faustum diem: Stabat in tentorio plus a quo excelso, vt ab omnibus videri posset. Cùm aduenissemus, eundem honorem illi detulimus, quem duces belli deferebant, qui erat, demittere caput, & in pedibus consistere. Stetimus autem inter dictos Dominos, qui instar statuarum, oculos in eum defixos tenebant. Hoc facto, subiimus tentorium, quod erat valde amplum. Pauimentum eius, quod forma muri fiebat extra domum, non erat absimile illi Proregis, quæ est platea valde magna. In medio huius pauimenti erat tentorium paruum, cum lecto, ex omni parte propatulum, in quod nos recepit longè maiori lætitia, & indiciis benevolentiæ manifestioribus, quam prima vice, multaque & varia est percunctatus, vt an in Lusitania sit mix, species, ferę, vrsi, lepores, aues venatrices, accipitres, falcones, &c. Cùm affirmaremus, esse, conuertebat se ad suos, dicens: Ergóne hæc etiam sunt in Lusitania? Quo audito, omnes suas palmas manuum admouebant terræ, & deinde capiti, quod argumentum est honoris delati, quòd eos alloqueretur. Sciscitabatur quoque, quibus in rebus occuparent se nostri Reges, & alia ianumera. Deinde progressi ad locum, vbi debebat conscendere equum, attulerunt illi mille quingentos manudos, qui valent plus trecentis Pardais, dicebatque se non ignorare, nos neque pecunias neque aliud quicquam recipere à quoquam: sed quia videbat nos esse pauperes, & opus illis habere pro reliquo itinere, voluit nos acceptare; nullaque ampliùs mora interposita, discessit. Quia autem dubitabat, num acceptaturi essemus pecuniam, mandauit suis, vt darent Armeno comiti nostro & pecuniam & tres rhedas cum sex bobus & tribus equis. Quod ad pecuniam attinet, ea certè ad iter conficiendum fuit necessaria. Armenus enim non habebat Patentes vel publicas litteras de nobis per Cambaiam, sed per Sinde deducendis. Cùm abiisset Solutum

Hora

Horat, comparauimus & nos ad discessum, quem tamen non potuimus, ac bene voluissemus, maturare per Sinde, eo quòd Gubernator illius loci adhuc iciunio suo detineretur. Filius hic Echebar educebat secum in aciem quatuor vel quinque equorum millia, & ferebatur iam viginti milia præmisisse. Quadringentos quoque habebat elephantes, septingentos camelos, quadraginta vel quinquaginta dromedarios, boues quater mille, quindecim tormenta bellica maiora, quæ eandem pilam euomebant, quatuor medioxima, & aliquot minora. Ingreditur hoc bellum animo excelso subiugandi totam ditionem Decan. Sed valde vereor, ne malè cedat, cùm finat se non per senes sed iuuenes regi, qui eum, vt natura humanus est & munificus, iam totum immutarũt. Moscheis parum addictus est, sed nec vnquam vidit. Totus est in venando & spatiando.

Etiamsi hæc diuturna viginti dierum eoque ampliùs mora, quam Pater Sciauier cum sociis suis fecit Cambaiæ, fortuito euenisse videatur, tamen discessus ille Domini prouinciæ non videtur citra nutum & consilium Dei, licèt præter intentionem istius Domini, institutus, vt videlicet illorum dierum interuallo Patres accuratè explorarent conditionem & statum huius regionis, simulque animaduerterent, quàm idoneus esset populus ad percipiendam veram DEI legem ac Euangelii prædicationem: quæ res diu multumque à nostris fuerat exoptata. Neque P. Prouincialis vllam aliam rem vnquam magis præ oculis habuit, vel diutius mente pertractauit, quàm in omnem occasionem incumbere perueniendi Cambaiam, & ostium patefaciendi in magna ista Regna: Quorum indigenæ veri sunt prorsus Ethnici, gens pietatis & misericordiæ operibus dedita, religiosa, & suæ salutis amans, licèt à suis Doctoribus decepta, arbitretur eam existere, vbi demoratur mors. Cùm igitur in hac cunctatione Patres, vt dixi, cognouerint, commodam hîc messem Euangelio paratam, eoque nuncio P. Prouinciali accresceret cupiditas tentandi aditum in illam regionem, mandauit idem Prouincialis, vt ab Echebar rege Mogor, cui Cambaia subiecta est, litteræ patentes, hoc est, publica facultas prædicandi ibi Euangelii, pro nostris peteretur. Multi enim iam satis animati erant ad ineundam hãc sacram expeditionem, post litteras allatas à dictis Patribus: qui Cambaię notarant locum esse disseminãdo Euangelio valde opportunum, vt liquet ex parte vna epistolæ P. Emmanuelis Pinneri. Non puto cuiquam molestum futurum, si eam hîc subiecero. Nam in ea quam dedit ad P. Prouincialem, ita scribit:

Gens hæc admodum dedita est erogandis eleemosynis, pia, & amans suæ salutis. Hesterno die, qui fuit octauus Ianuarii anni 1595, intellexi plus vicies mille pardaos, quorum quilibet valet quinque larinis, id est 25 iuliis, in stipem collatitiam in hac vrbe datos. Demonstrarunt mihi hominem vnum qui solus ederat quinque milia, alium qui tria milia, tertiũ qui mille quingentos: certoque didici hoc die in toto Guzzarato eleemosynas æquasse millionem auri. Percontatus causam tantæ liberalitatis, respõderunt, causam esse quòd eo die sol à Sur migrasset ad Hozze, vt ibi asserunt eorum Brachmani. Faciunt quoque eleemosynas, vt eos Deus attrahat ad gloriam, & eodem fine agunt penitentias, & obeunt peregrinationes, sed misere delusi oleum & operam perdunt. Pauci dies sunt, cùm ex hac vrbe quinquaginta milia hominum abierunt peregrinatum ad Gangam (is est fluuius Ganges in Vengala) beatũque se putat qui in hoc flumine se lauerit. Securos de salute se existimant, si impendente morte pusillum huius aquæ biberint.

Egi hîç cum gentili quodam, nomine Gedacham, vire primario, qui peregrinationem hanc obierat, & ter in hoc flumine ponderauit matrem, semel argento, secundò margaritis, tertio auro, & hoc omne in pauperes erogauit. Rau frater huius Gedacha eodem modo quodam die in eleemosynam distribuit centum quinquaginta & totidem millia Pardais, idque fecit, vt Pagodi (quæ sunt illorum idola) ei proficiscenti ad Echebar, à quo esset vocatus, fauerent & patrocinarentur. Negari non potest generem hãc valde esse misericordem in egenos: itaque si Sol iustitiæ radios suos dignabitur in hanc vrbem emittere, non existimo magnã fore difficultatem in ea Christo adiungenda.

Primarius quidam huius vrbis Dominus, centum capitum familiam domi suæ alens, mihi secum speciatim agenti affirmauit, non dubitare se de nostræ Legis veritate: quomodo autem hoc posset, inquiebat, vt ego solus, in hoc statu meo, fiam Christianus? petebat quoque, an saltem impendente morte seipsum possit baptizare? Magnopere idem me vrgebat, facultatem vel potentes obtinerem ab Echebar, excitandi ibi vnam Ecclesiam, promittebatque se futurum Christianum, & alios quamplurimos. Quodam die cùm essemus in horto Regis, qui est in arce, & conspiceremus ædes quasdam auro affabre & picturis elegantibus elaboratas, vehementer optabat eas conuerti in Ecclesiam, monebatque vt illas peterẽ ab Echebar. Aliquando adii valetudinarium publicum, quod pro omni genere auium hęc gens instituit, vbi

vt curentur, quando non rectè valent. In eo vidi quosdam pauones, qui quòd essent incurabiles, poterant expelli ex Valetudinario. Id molestè accidit. Accipiter vno pede æger allatus erat in valetudinarium; vt sanatus est, insultauit aliis auibus, multasque occidit. Itaque miser, vt rei publicæ noxius, à præfecto Valetudinarii exturbatus est. Pro auibus quidem, sed non item pro hominibus valetudinaria habent, quos permittunt ab omnibus desertos extingui. Sed nolo R.V. diutius his minutiis narrandis molestus esse. Tantùm dico: Posse me, nullo metu Maurorum vel Ethnicorum, per vias Cambaianas decantare doctrinam Christianam, & vexillum Crucis erigere: imò multi se comites adiungerent, tanto amore & veneratione nos prosequuntur. Et idē asseuerat P. Sciauierus. Nec dubitassemus hîc pedē figere, ob summam spē messis, quam videmus paratam, nisi maius negotium primo loco aggrediendum fuisset, vel certè de R.V. voluntate cōstitisset. De nostra autē Missione magna est omniū exspectatio, nā eius subditi affirmant hac vice Echebar totū negociū ad finē perducturum. Vtinam Deo propitio ita fiat. Si R. V. scribere velit ad P. Sciauier, poterit per hunc tabellarium: Habet enim is magnā amicitiam cum quodā Cambaiano nomine Babansa, huius vrbis optimo, locuplete, & honorato viro, & summo Patrū amico. Hic enim, fauente Deo, primus erit, qui Christianæ religioni nomen dabit. Cùm ædes eius adiissemus, demonstrauit nobis omnia sua, & sunt certè ædes dignæ ipso, & more Lusitano instructę. Sub finem curauit adduci filiolū duorum aut trium mensium, cumque ego data illi benedictione dixissem; Deus te faciat talem, qualem potest. Respōdit ille: R.V. dicat. Deus te faciat Christianum. Hic prolixè mecum de sua salute & de baptismo egit, quærebatque possētne quis à seipso baptizari: addebat, gētilium sectas esse meras & decantatas fabulas. Hostis capitalis est quorundam hominū, qui vocantur Verteas, de quibus pauca attingā. Degunt Verteas, religiosorum instar, simul in congregatione, & cùm corū ædes ingrederer, erant numero ferè quinquaginta. Habitus corū erat ex panno candido, nudo sunt capite, barba rasa, vel potiùs mento glabro, nam sine tōsore ipsi omnes pilos è mento & capite euellunt, paucis tantùm relictis in medio capitis vsque ad verticem, itaque toti quasi calui sunt. Viuunt in paupertate. Nec eleemosynæ plus recipiūt, quā supereſt è victu quotidiano illi, qui eam dederit. Vxoribus carent. Sectā conscriptā habēt in libris litteris & notis Guzzarati. Bibunt aquā calidā, non quòd timeant catharrum, sed quòd putent aquam animatam, animā autē eius à

Deo

Deo conditam occidi, si incocta bibatur, idque magnum esse crimen. Eam ob causam in manibus ferunt scopulas quasdam, quæ adjunctæ eorum manicis videntur penicilli gossypini, & seruunt ad expurgandam planiciem vel pauimentum in quo ambulant, ne fortè animam vermiculi alicuius conficiant. Vidi ego eorum Priorem vel Superiorem hac de causa sæpius scopantem locum antequam resideret. Prælatus eorum Major vel summus Superior fertur habere centum milia hominum sub sua obedientia, & quotannis eligitur alius. Vidi inter eos, puerulos octo vel nouê annorum, qui videbantur Angeli. Videntur Europæi potiùs esse quàm Indi. Hac ætate ab eorum parentibus huic religioni dedicantur. Habebant omnes in ore pannum quaternos digitos latum, vtrinque per aures foramine facto transmissum, & retro per eosdem aures reductum. Quærebam ex illis, cur ferrent illum pannum: tergiuersabantur respondere: sed intellexi, causam esse, ne culex vel musca infortunio aliquo eò penetraret, & sic sublata ei vita anima enecaretur. Docent isti mundum conditum à multis centenis annorum milibus; tunc autem Deum misisse Apostolos viginti tres: in hac autem tertia ætate misisse alium, nempe vigesimum quartum, idque factum ante duo annorum milia, & ex eo tempore se habuisse scripturam, quam tamen antè non habuerint. P. Sciauier & ego per interpretem antè nominatum Bubantam, de hac re egimus cum ipsis, & indicauimus collationem ad salutem eis esse necessariam, & responderunt se cupere alias nobiscum conferre. sed non reuertin us eò, licèt multis precibus redeundi nostrum vrgerent, quia postero die erat discedendum. Ego certè non dubito, nostris, si huc aliquando perueniant, non defuturos labores magnos, sed consolationem pariter tantam offensuros, vt dicturi sint, satis est Domine, reliquum mihi reserua in vitam cœlestem. Dum per Cambaiam incederem, videbar mihi ire per Etoram in Lusitania, tot viri, feminæ, pueri nobis occurrebant, & oculorum nutu ac etiam verbis summa beneuolentiæ signa ostendebant. Omnis eorum sermo erat: Patres, Patres, Ecce hîc Patres. Verè dum hæc scriberem, lachrymę cursum scribendi inhibuerunt. Nescio quid Deus velit; ordinet ipse quod optimum suæ diuinæ voluntati videbitur. Hæc fuerunt præludia, quę Cambaiæ magno Regi Mogor subjectæ Dominus Deus statim in ipso ostio regionum istius missionis communicare voluit: quæ fuerunt præludia manifesta eorum, quæ postea in aula experti sumus. Quarto die Nouêbris, hoc est nudius tertius, aduenit Armenus quidam cum litteris P. Sciauier & Emmanuelis Pinneri, quibus nunciabant

pos iam incolumes peruenisse Lahor ad aulam Mogor, quibus adjunctæ erant hæ ad V. P.

EXEMPLVM EPISTOLÆ P. HIERONYMI SCIAVIER,

Datæ ad P. Generalem Societatis IESV.

M. R. IN CHRISTO PATER N.

PAX CHRISTI.

GOA ad V. P. scripsi, quemadmodum à sancta obedientia amandatus sim ad aulam Magni MOGOR, & quãto animi sensu & voluntate iter aggressi simus. Quinq; mẽsiũ spatio eò peruenim⁹, licèt Goa duorum tantùm mensium itinere hinc abesset. Ducẽtas triginta leucas terra, idque semper per eius ditiones, cõfecimus. Magno honore & beneuolentia palàm aduentum nostrum excepit, & quocunque loco nos videt, similiter facit, sibique proximè inter magnos suos Dominos vult versari. Hactenus pauca nobiscum egit de totius rei summa, nihil autem de lege. Sæpenumero magno affectu nos admonet, vt linguam addiscamus, vt sine interprete nobiscum agere possit de rebus suæ salutis. Et semel curauit nobis indicari, per quendam suum intimum, quo duce vtitur in rebus ad legem pertinentibus, si Persicam linguam teneremus, magnum nodum, quo ligatus esset, dissolutum iri. Ad res spectantes ad legem Christianam declarat Rex sé bene esse affectum. Habet quasdam imagines Christi Domini nostri, & Beatiss. Virginis valde nobiles, easq; ex optimis quæ solent ex Europa adferri: hæc decenter & reuerenter eas conseruat. Magna voluptate sua cõsueuit eas aliis ostendere, multo tempore brachiis suis sustinẽdo, vsque ad fatigationem, quia magnæ sunt. Quodam die venit ad nostrum festum, & cùm diceremus Litanias, ille instar Christiani Regis flexis poplitibus manibusque junctis aderat: Non exiguam temporis partem tum consumpsit spectandis & considerandis nostris imaginibus, quærebatque de eorum mysteriis. Mẽse Augusto in festo Assumptionis D. Virginis commodato nobis dedit suas imagines, cùm vix verbulo eas petiuissemus, deinde pretiosissimos pannos aureos & sericos, quibus ipsius ministri sacellum

cellum elegantissimè exornarunt. demonstrauitque Rex suam modum erga Beatissimam Virginem affectum, sicut re vera affectus est, & magno eam amore prosequitur. Idem dico de Principe, qui grauiter succensuit Mauro duci nostro, quòd nullam Deiparæ effigiem sibi attulisset; cumque cuidam alteri commẽdaret, vt res quasdam sibi omnino coëmeret, id præcipuè imperauit, ne omitteret nobilem aliquam Imaginem Dominæ nostræ secum adferre; & quia nobiscum venerat quidam pictor Lusitanus, primo loco voluit sibi imaginem B. Virginis depingi ex quadã grandi imagine, quã nos attuleramus. Similiter, quoniam eo die, quo venerat cum Rege patre suo in nostrum sacellum, viderat puerulũ Iesum, & vnam effigiem crucifixi; statim voluit similes sibi fingi ex ebore à suis artificibus. Princeps hic annum agit circiter trigesimum, & magnum erga nos amorem ostendit, ac quicquid à Rege postulamus, id facilè impetrat. Primo die quo eum allocuti sumus, omnia necessaria promisit ad excitandam Ecclesiam, egitque cum Rege, vt locum pro ea fabricanda designaret: & tunc, quia hyems est, facta eiusdem rei mentione, idem confirmauit, addiditque se acturum cum Patre suo, vt statim certos homines constitueret, qui rem exequerentur. Rex facultatem dedit, vt in Ecclesiam Christi, quotquot vellent, aggregaremus. Mahumetũ prosus exterminauit, propendet in superstitionem gentilitiam astans Deum & Solem. Prophetam se venditat, indicatque se facere miracula, aqua suorum pedum curando ægros. Mulieres illi vota faciunt, vt vel filii eorum sanitati restituantur, vel eorum beneficio suscipiant liberos: & si fortè contingat eos sanari, offerunt illi sua votiua munera, eaque ille, quantumuis exigua, benignissimè ab eis recipit. Nomen gentilium apud eum in magna gratia est, vt mirum sit Mauros eum posse diutius tolerare. Princeps quoque ridet Mahumetum. Omnis labor noster nunc est in perdiscenda lingua Persica, & vt progressus promittit, opitulante diuina gratia, confidimus nos eam ante exitum anni vnius deuoraturos, & tunc dicere poterimus, nos esse in Lahor. Hactenus enim fuimus velut statuæ mutæ. Respiciat misericors Deus, non in peccata nostra, sed in pretium quo animas istas redemit, & det eam vim & efficaciam loquendi linguis nostris, vt tangamus corda eorum, eumq; fructum laboribus nostris colligamus, quem V. P. rum, eumq; fructum laboribus nostris colligamus, quem V. Paraq; Societas expectat. Quãobrem plurimũ nos cupimus cõmendatos sanctæ benedictioni, sacrosanctis sacrificiis & orationibus P. V. Ex hac aula Lahor, 20 Augusti, Anno 1595.

Si V. P. mitteret pulchram aliquam & magnam D. Virginis imag-

millas

imaginem, vel Natiuitatis ad hunc Regem, & ad Principem, magno amore & beneuolētia reciperent. Nobis quoque optaremus mitti aliquas paruulas, pro quibusdam Christianis, qui magno affectu eas expetunt; & quasdam ex aliis.

V. P. Filius in Christo,

Hieronymus Sciauier.

EXEMPLVM EPISTOLÆ SCRIPTAE A P. EMMANVELE PINNERO DE REGE MOGOR.

Ad P. Ioannem Aluarez Assistentem 3. Septembris Anno 1595. Romani.

EX litteris anno proximo 94 datis iam R. V. de nostra missione aliquid cognouerit. His autē describam rationem itineris nostri, & quæ huc vsq; à postremis illis contigerunt. Prolixitati ignoscat: poterit enim eo meliùs rationem omnium reddere P. N. ad cuius R. P. tantùm breuiter scribo.

Ad 3 Decembris anno 94 Goa discessimus inuecti triremi, quæ nos deportauit in Daman vltimam vrbem nostram. Ex Daman venimus Cambaiam, primum oppidum Guzzarati magno Mogor subjectum, quæ non est absimilis Eboræ in Lusitania. Instructa bonis ædibus. Singulæ plateæ eius noctu firmissimis portis, quales sunt portæ ciuitatum, clauduntur. Major pars populi est Brachmanorum. Carnibus non vescuntur, nec viuens animal occidunt, imò aues aliasque bestias mutilatas vel infirmas redimūt, & deferunt ad domum hospitalem illis sanandis institutam, quā ego aliquoties vidi. magna aquæ penuria hæc vrbs laborat, habet tamen magna quædam Viuaria, vt est Rossio Vlyssipone, (quæ platea est major circo agonali Romæ) in quibus hyeme colligunt aquam. Sunt hæc viuaria magno sumptu & bellè fabrefacta. Ex hac vrbe multi peregrinationes obeunt Gangem, hoc est, Vengalam, & nonnunquam quatuor hominum millia, plus minúsve. Dynasta Vengalanus, quem hîc noui in Labor, mihi affirma-

affirmauit; existenti in Ganga aliquando occurrere trecenta vel quadringenta milia peregrinorum. Fuit ibi quidam, qui secundum pondus donauit pauperibus tantum, quantum ter ponderare potuisset eius mater. Primum pondus erat argenti, alterum auri, tertium margaritorum. In hoc Guzzarato vidimultos Gioghi, (similes sunt nostris monachis) qui in paupertate & pœnitentia extrema à nemine superantur. nudi incedunt tempore præfrigido, dormiunt in fimetis supra cumulum cinerum, iisque operiunt caput & faciem. Vidi locum, quem incolebat quidam Giogus opinione hominum sanctus, is erat in medio plateæ vrbis Amadeba, ad quem major hominum est concursus, quàm ad littus Vlyssiponense quando Indicæ naues appellunt. Hic Giogus vocatus à Principe Sultano Morad, qui est filius Echebar Regis Mogor, non parum, sed dixit: Veniat Princeps huc, satis est me in hunc finem esse functum. Cognito responso, Princeps curauit eum capi, & bene flagellatum inde exulare. In hac vrbe inuenimus Sultanum Morad secundum filium Mogor, qui cognito aduentu nostro, nos coram videre voluit, mandauitque vt se exspectaremus in arce, ad quam ex castris, quæ leuca vna aberat ab vrbe, venit. Magno honore nos habuit, & variis de rebº nos est percõtatus. Inde paucis post diebus digressus est in bellum aduersus Regẽ Cadan indictum. Antequam cessum autem suum nos ad se euocauit, & dixit: Probè noui R. P. nihil à me petere: sed tamen scio indigere rebus necessariis ad iter reliquum perficiendum. Antequam ei responderemus, iussimus elephantem prægrandem & ex illo in alium grandiorem, qui erat instar turris. Domum reuersi inuenimus trecenta aurifrisia, quodlibet pendebat quinque laris, (quod plus est quàm aureus coronatus) tres equos, & tres rhedas cum sex bubus pulcherrimus. Omnia hæc nobis erant omnino necessaria ob itineris longitudinem: deerant enim, quæ rex ordinarat, & ideo fecimus, quæ non quin facere non licebat. Populus hic, quia Brachmanus est, non occidit vaccas, sed tanquam matres alit. Animam autem hominis mortui, si bona fuerit, aiunt ingredi vaccam. Vidi Amadabæ vaccæ in publica via animam agenti recens gramen afferri, & muscas ab ea depelli: nec deerant, qui duos vel tres dies, quibus superuixit, ei misericordia moti assisterent. Tanta cæcitas est, vbi lumen Euangelii non est. Vna ab hac vrbe leuca & dimidia oculis meis conspexi cæmiterium visu dignissimum. Possum asseuerare R. V. me nihil vnquam vidisse præstantius, ne quidem sacella Bethleemitica. In eo humatus erat quidam Cazis, magister cuiusdã Regis Guzzarati, qui totam fabricã exstrui curauit, pie-

-cundis

ipseque & tres alii humati sunt in alio quodam sacello. Opus totum marmore politissimo & elegantissimo est absolutum: pauimentum item marmoreum est; tribus constat areis, in quarum vna numeraui quadringentas quadraginta columnas matmoreas triginta palmos altas, cum suis epistyliis, & basibus opere Corinthiaco, verè regio & visendo. Ex vno latere erat stagnū maius platea Vlyssiponensi, quæ dicitur, Rozzio, idque totum mirifico artificio elaboratum, cum multis fenestris bellissimis, è quibus erat despectus in stagnum. Opus inter Barbaros minimè barbarum. Vidi ibi etiam multos Mauros & Mauras, venientes è continenti, sed longissimè, cumque mirarer eos reformidare Lusitanos, cognoui omnes tendere Mechā ad sepulchrum Mahumeth; & quia citra Lusitanorum facultatem transire non possunt, timent illos. Addam hîc rem perlepidam. Etiamsi Pseudopropheta iste scripto suo vetuerit, ne vlla femina innupta iter suscipiat Mecham, tamē eque vetulæ ac iuuenculæ matrimonia ineunt, vt eo peregrinari possint, & cùm ad suos reuerterint, matrimonia inita dissoluunt. Amadaba discessimus 19 Martij, & 24 eiusdem venimus in vrbem, nomine Patanam, sub vesperam: & quia erat pridianus Paschæ, tres dies ibi hæsimus, & festum celebrauimus. Confessi sunt de peccatis multi Christiani, qui venerant in Carauana; multum negotii habuimus cum quibusdam Armenis, qui non receperāt Calendarium Gregorianum: ex mero tamen timore (quia redeundū illis erat per terram nostram, vel quia cesserant veritati) nobiscum celebrarunt Pascha, excepto vno Doctore vetulo pertinace, qui mihi dicebat nos in quinque hebdomadis aberrare, & Ecclesiam Romanam non esse reliquarum caput. Celebrauit autem suum Pascha postrema Dominica ante Domini ascensionem. Persecuti iter inuenimus multas & valde magnas Vrbes, sed admodum vastatas & dirutas, & in iis maximè Moscheæ; nec vidi vllam earum illis restaurari. Maximam partem in his locis sunt homines Ethnici. Penuria magna aquæ in hoc itinere laborauimus. Si quam nacti sumus, ea erat salsa, instar marinæ; & si non probassem, nunquam credidissem. Commeatus vbique tenuis; æstus ingens, itinera longissima. Quinto Maii tenuimus Lahor vrbem præcipuam, in qua sedes est Echebar regis Mogor, & totius aulæ. Honorificè ab eo eiusque filio Principe recepti sumus, beneuolè amplexus est nos, & plurimum se de nostro aduentu lætari demonstrauit. Constituit, vt diuerteremus in ędes percōmodas, in quibus ipse aliàs habitarat, flumini proximas, quia distat quindecim tantùm palmorum interuallo. Magnitudine flumen æquat

lacum. Huc nemini patet ingressus, nisi Christianis ad audiendã missam, & quibus per nos licet, Mauris & Gentilibus; nam custodiæ reliquis omnibus aditum præcludunt. A Rege vocati sumus vespera insequenti, ostenditque nobis imagines Saluatoris & sanctiss. Virginis, & tanta reuerentia illas brachiis suis sustinebat, ac que si vnus è Patribus fuisset. Conspectis imaginibus flexis genibus procidimus in terram; quod videns nepos decennis, Principis filius, ipse quoque genua flexit manibus iunctis; Quare obstatus rex, dixit Principi: Ecce filium tuum. Eadem quodam festo B. Virginis nobis commodato dedit, in sacello nostro deponendas. Ostendit deinde libros suos, qui erant multi & boni, vt Biblia Regia, tum alia Biblia, Concordantias, quatuor partes summæ S. Thomæ, & contra gentes, & alium in Iudæos & Saracenos, &c. Soto, S. Antoninum, Historiam Pontificum, Chronica S. Francisci, Syluestrum, Nauarrum, & Caietanum, & hos quidem duplicatos. Ordinationes præterea Lusitaniæ, Commentarios Alphonsi Alburcheque, Constitutiones Societatis & Exercitia, atque P. Aduaretz, & alios multos libros. Dedit nobis quotquot petiuimus, vt erant omnes iam dicti. Tam Rex quam Princeps nos bene habuerunt, multaque beneuolentia tractarunt: animaduerti eum nullius suorum, quantumuis primariorum virorum, tantum deferre, quantum nobis: vult enim nos vicissim sedere in eo puluino, in quo ipse solus & princeps considere solet. Consueuit ipse prodire in posticum quoddam, prominens in palatij aream, quò eius cõueniendi causa omnes præfecti & alii magno numero coëunt: huc & nos aliquando visendi eius causa accessimus; vt vidit nos, magna humanitate suscepit, inclinando caput, iubetque vt propius accedamus, & locum commodum capiamus; quem honorem nec regibus quidem & Principibus sibi assistentibus defert. Reges autem hi ab eo partim armis sunt subiugati, partim sua regna ei donarunt, vt illi seruirent. Mea opinione sunt ex eis quinque vel sex Reges, qui ius habent coronæ, viginti autem sex Principes filii Regum. Magnus est hic Rex Dominus, & habet post regem Chinensem thesauros maximos: nec mirum, quia est perfectus Dominus omnium regnorum suorum; omnia enim bona illorum sunt ipsius propria. Accedit quòd munera maxima ad eum mittantur: nam octo dierum spatio tot oblata sunt, vt facilè conficiant centum millionem. Vice-rex Canaha frater consobrinus Saramãi dominatur illum toto suo regno, & venit vt ei seruiret. Aduenit autem huc in die S. Augustini, 28 Augusti. Rex eum recepit sedens, ipse autem ille Rex è longinquo interuallo paulatim appropin-

quabat

quabat, inclinans se reuerenter aliquoties, & manu terram ac verticem contingens. Vicinior regi Mogor factus, cùm quidam, an armatus esset, palpassent, accessit ad tangendum pedem Regis Mogor, qui manſit immotus, tantùm iniecit brachium in eius collum, quod erat satis. Exurgens autem nouus Vasallus, inter reliquos dynastas, & duces belli, regis aulicos, locum accepit, quem & deinceps retinuit. Erat autem hic rex annorum triginta quinque, obtulitque Regi Mogor donum æstimatum ducentis millibus aureorum; (quilibet autem aureus pluris est, quàm noster scutatus). Donum fuit, bini gladioli, cum suis cingulis ex puro auro, & lapidibus pretiosis vt pyropis, &c. duæ phialæ aureæ, & eiusdem generis vna grandis. Equus vnà cum omni ornamento suo ex lapidibus pretiosis auro illigatis, aliique centum quinquaginta equi & decem equæ, cameli quinquaginta operti viridi holoserico & carbasino, deinde quatuor tapetes, quorum quilibet stabat bis mille ducatis: Et magni fauoris & gratiæ loco duxit, quod donum hoc acceptaret. Ferebatur quidem non omnia accepturus: verùm ego non parum dubito. Huic muneri oblato succesſit aliud non minus à filio ipsius, quem suprà nominauī Sultanum Morad, & sedem habebat in Guzzarato. Obtulit enim 30. elephantes, qui valebant centum quinquaginta ducatorum millibus; vehiculum vnum aureum & alterum argenteum, & alia ex matricibus margaritis, ac præterea alia pretiosa. Deinde mox illatum est aliud donum Viceregis Vengalani, quod dicebatur æstimari octingentis ducatorum millibus, obtulit enim trecentos elephantes. Denique more receptum est, vt quotidie ferè huiusmodi donatia ab eo recipiantur; & in festo quidem, quod ille celebrare solet, & appellatur Neroſa, magna illi offeruntur, sic vt vnus belli Dux vel dynasta illi obtulerit dimidium millionem auri, licèt alii dicant, ferè fuisse integrum millionem. Imperium huius Mogor ex parte Cambaiæ vsque ad Horte procurrit ad quadringentas leucas; & a Leste, versus Oste, hoc est a Vengala ad Cindum vsque, ad sexcentas.

Iam aliquoties Rex & Princeps nobis potestatem fecerunt, vt erigeremus vnam Ecclesiam: nos tamē cùm certis de causis simularemus nos esse oblitos, ecce in festo B. MARIAE ad Niues iterum Rex repetiuit: Patres excitate Ecclesiam, & facite Christianos omnes, quotquot libera voluntate volunt esse Christiani. Cùm verò huius voluntatis suæ scriptum aliquod manu eius subscriptum postularemus, respondit, se, vt qui esset scriptura viua, id sufficere. Princeps quoque sæpenumero recepit se omnia

ad fabricam necessaria suppeditaturum. Assignatus est fabricæ locus sanè peropportunus & palatio vicinus; confidimus in Deo, futurum magnum fructum. Hic Rex sectam Mahumetanam omnino euertit, & opinionem veræ legis ei ademit. In hac vrbe, Moschea nulla est, nec Alcoranus, qui est codex legis ipsorum. Moscheæ, quæ olim fuerunt conuersæ sunt, in equorum stabula, & domos publicas in quibus asseruantur frumenta: Ad pudefaciendos Mauros quoque die Veneris adducuntur quadraginta vel quinquaginta porci, in Regis conspectum, vt inter se depugnent, eorumque dentes curat illigari auro. Hic Rex conditor est nouæ sectæ, nomen prophetæ vult sibi attribui. Complures iam affectas nactus est, sed auro corruptos. Adorat Deum & solem. Gentilis est. Et tamen sequitur sectam Verteorum, qui more Religiosorum vnà viuunt in vno cætu, & crebras pœnitentias agunt. Non vescuntur vllis rebus quæ animam habuerunt. Antequam sedeant, scopis gossypinis expurgant locum, ne fortuito casu vermiculum aliquem sessione sua opprimant & occidant. Arbitrantur Verteisti mundum ab omni æternitate fuisse; licèt quidam eorum idolaficientur, eo quòd multi hactenus mũdi extiterint. Habent & alia multa dogmata inepta & ridicula, quæ, ne R. V. sim molestus, prætermitto. Damus operã linguę Persicæ addiscẽdę; voluit enim hæc nos eius gnaros esse, vt solus nobiscum de nostra lege agere posset. Ludũ litterarum aperuimus; eum frequentant aliquot filij principum dynastarum, & filij tres regis cuiusdam, qui seruit ipsi Episcopum dynastarum, & filij tres regis cuiusdam, qui seruit ipsi Episcobar. Ex his discipulis duo volunt dare nomen Christianæ religioni, & iam petiuerunt. Alius ita commotus est, vt videatur esse e numero discipulorum pietati imprimis addictorum, & postulat admitti in religionem. Hic ingressus sacellum nixus genibus ante Christum Dominum, abiecto in terram turbinato galero dixit: Domine IESV Christe fili Dei memento mei. Dominus eum conseruet, & sanctum eius desiderium expleat. Sunt aliqui Catechumeni, & aliqui iam facti Christiani, qui etsi ex primatiis non sint, sunt tamen animæ sanguine Christi redemptæ. Quendam adolescentem nostrarum scholarum auditorem quodam die percontatus est Maurus, cur biberet die ieiunio dicato, respondit illeQuis mandauit hoc ieiunium? Tum Maurus: Mahumetus. Quis verò, inquit adolescens, est Mahumetus nisi pseudoprophæta & impostor? In festo autem assumptæ in cælum Beatiss. Virginis publicè dixit in conuentu multorum hominum ad Christianam religionem aspirantium, & addidit, hanc fore suam gloriam. Obstupuerunt Mauri, & vnus mox ei dixit: Si Christianus es, adora

te Christianis. Ille autem se recepit in sacellum, & accepta primùm aqua benedicta, vacauit orationi. Multa huiusmodi recenseri possent, sed finem facio, ne R. V. sim grauis, quam obnixè rogo vt nostri meminerit, & mittat aliquas sacras reliquias pro nobis & nouis istis plantulis, petatque pro me benedictionem à P. N. Generali. Quod superest, me sacrosanctis R. V. sacrificiis etiam atque etiam commendo.

Ex hac Aula Magni Mogor, tertio Septembr. Anni 1595.

V. R.

Filius indignus,

Emmanuel Pinnerus.

NICOLAVS PIMENTA, SOCIETATIS IESV IN INDIA ORIENTALI VISITATOR,

Reuerendo P. Claudio Aquauiua eiusdem Societatis Præposito generali.

COMPLECTAR his litteris meam peregrinationem annuam in lustranda parte Prouinciæ Australi, aliásque Nostrorum missiones, ac felicem ingressum in varia huius Orientis regna, Domino cooperante, & magna fidei ostia, ante præclusa, ipsis aperiente.

Goano è portu solui Prid. Calend. Decemb. anno Domini 1597 cum Sociis duodeuiginti, sed pro messis vbertate & operariorum paucitate penè solus. Cocinum appulimus 19 Cal. Ianuarii. In illo Collegio, & in inchoato Collegio Terræ nouæ, seu Vaipicottæ, atque in singulis vtriusque Residentiis sesquimensem consumpsi. De fructu, quem in illa vinea Nostri colligunt tam ex traductione Gentilium ad fidem, quam ex reductione Christianorum ad ritum Syrorum S. Thomæ, ad Ecclesiæ Catholicæ vnionem, per eosdem dies V. P. certiorem feci, sed incertum adhuc an effecerim. Namque ex litterarum exemplis remansit vnum obeuentum fatis memorabilem. Nauis enim, quæ Franciscum Gammam Protogrammaticum aduexerat, & eius antecessorem Matthiam Albuquercium reuehebat, in portu Cocinensi pridie eius diei, quo erat in altum deuecenda, eodem momento, quo pretiosarum mercium iustum onus acceperat, repentino igne correpta conflagrauit. Incendium illud cùm nulla industria posset restingui, ad triduum miserandum omnibus spectaculum præbuit: at enim non breuiore temporis spa-

tio

tio exarſit aliquorum cupiditas, qui nauem flagrantem, catenis ferreis igni ſcintillantibus alligatam, remulco longiſque contendentes funibus adducere conabantur, vt aliquid ſpolii flāmis ereptum acquirere poſſent. Quorum temeritatem nauis impunè non tulit: exploſis enim identidem æneis tormentis, & pulueri jaculatorio furibunda ignem immittens, partem virorum neci dedit, partem nauigiorum flammis inuoluit.

Antequam Cocino diſcederem, duas miſſiones inſtitui, alterā ad regnum Bengalæ, alteram ad regnum Pegù. In Bengalicā miſſionem electi ſunt Patres Franciſcus Fernandus & Dominicus Soſa, quibus iam duos alios Sacerdotes ſuppetias miſimus, Melchiorem Fonſecam & Andream Boues. Hi paulo antè ſoluerunt ex ora Choromandelenſi. Primis, quàm feliciter res ſucceſſerint, ex ipſorum litteris V.P. intelliget, quamquam res per ipſos à Deo geſtas, eos humiliter & demiſsè commemoraſſe exiſtimo: nā qui illinc ad nos veniunt, eximia quædam narrant, quæ in laudando extollunt, vt penè miracula videantur.

EXEMPLVM LITTERARVM P. FRANCISCI FERNANDI SYRIPVRE OPPIDO BENGALÆ 16 Cal. Febr. 1599.

QVæ diuina freti miſericordia in hac miſſione Bengalica egerimus, quæ V.R. auere ſcire non dubito, his litteris exponam. In portu Cocinenſi ad V. nonas Maias nauem conſcendimus Bengalenſem, quæ Portum paruum (ſic enim vocant) in ora Bengalica petebat. In altum deductis, in ipſo conſpectu perſtantium in Cocinenſi ſtatione nauium, biremis occurrit Malauarorum piratarum, quæ directo in nos curſu mox congreſſura videbatur; magnam ea res nobis attulit moleſtiam & trepidationem, nimirum nauſea laborantibus, & cœpto curſu pergere potiùs, quam cum hoſte congredi cupientibus. Noſtri nihilominus arma expediunt, & pugnæ ſe accingunt. hoſtes, ſimulatque nos bellum non detrectare cognouere, demiſſis velis, lento curſu ferri & paulatim ſe relinqui ſinunt. Ceilani inſula a tergo relicta, è regione Negapatani intempeſta nocte vehemens & repentinus ventus irruens, aduerſo flatu velum percuſſit, nauemque ita obuertit, vt parum abfuerit, quin fluctibus abſorberetur. Media hora in magna fluctuatione cōſumpta, naui in alterum latus impulſa, atque inimicum ſalum bibente, vix

tandem potuimus vela contrahere. Hoc animaduerso periculo, raptim omnes ad confessionis & orationis perfugium, tanquam ad fidissimam anchoram, confugerunt. Ventis interea ita bacchantibus, aquisque concitatis, vt non iam mare nauigare, sed peruexa montium, & vallium curuos anfractus iter facere videremur. Toto triduo in his angustiis exacto, tandem Deo fauente fedata tempestate, ad dies aliquot prospere nauigauimus. In illo periculo præter vota priuata publicũ illud fuit, quòd velũ antennæ à quo salutem suam pendere omnes animaduerterant, B. Virgini vouerunt, atque in templo Gullano, quod prope Bengalã magna religione colitur, eiusdem veli pretium obtulerunt.

Post hæc in aliud discrimen, mea quidem sententia maius, in ipso portu incidimus. Sunt enim in ostio Gangis syrtes quædam arenosæ, quæ Brachia à nautis dicuntur; præter has cùm magna vigilantia nauigaremus, ab alueo paululum per errorem deuiantes, in breuia & loca vadosa incidimus. Sed ex omnibus liberauit nos Dominus. Portum tandem ingressi, decimo octauo die postquam Cocino discessimus, à faucibus fluminis vsque ad Gullum alios insuper octo dies consumpsimus. Est autem Gullum statio Lusitanorum, quę ab ostio Gangis ad ducenta & decem milliaria aduerso flumine distat.

In hac statione ab omnibus Lusitanis & Christianis incolis maxima gratulatione & amore excepti sumus. Domos diuersas structas, in quibus honestè diuersaremur, ipsi dederunt, & omnia tum omnia necessaria ipsi nobis suppeditarũt. Puerorũ etiam turba in ipso portu nobis obuiam processit, qui enixè rogarunt, vt ipsos doceremus, carebant enim præceptore, & huc illuc otiosè & perditè vagabantur: nobis renuentibus, illi magis magisque instare, & à nostro látere nunquam discedere. Horum precibus victi, vnum ex comitibus; qui mediocriter scribere sciebat, scholæ præfecimus, existimantes non esse id alienum à V. R. voluntate, cùm nostrũm neuter hanc prouinciã in se susceperit, quo minùs cœpto itinere progredi possemus.

P. Dominicus Sosa è vestigio linguæ ediscendæ operam dedit, idque tam seriò, ac tanta animi contentione, vt breui multũ profecturus videretur, si boni interpretis & magistri copia fuisset. Qui verò qui lingua Bengalica vtuntur, Lusitanicam ferè ignorant, & contra, qui Lusitanicè loquuntur, Bengalicè plerumque loqui nesciunt; & neque hi neque illi Christianæ doctrinæ vocabula tenent: quare maturè satisfieri eius votis non potuit. Ac ego hac difficultate minimè fractus, tractatum breuem vtcumque edi-

quo Christianæ fidei capita explanaui, indubitatam veritatē defendi, Gentilicæ atque Mahometicæ superstitionis dogmata cōfutaui. Hunc Sosa in linguam Bengalicam traducendum curauit, & eo vtitur percommodè, quoties cum gentibus sermo habendus est. Huic catechismum breuem adieci, ad modum dialogi, quem idem P. Bengalicum fecit, quem pueri, qui scholam frequentant, memoriæ mandant, seruis & ancillis tradūt domesticis, signum crucis, & reliqua ad doctrinam Christianam spectantia, simul & discunt & docent. Hæc quæ pro tempore potuimus, illic præstitimus, in posterū speramus Deo annuente perfectiora futura. Ego Dominicis diebus in summo Tēplo cōcionabar manè; doctrinam Christianam vesperi, pleno auditorio explicabat Sosa. In statione multi in morbum inciderunt, vt in tanta ægrotantiū multitudine nullus otio locus esse potuerit. Multi generaliter confessi: multi milites, qui furtis & latrociniis assuefacti, in flumine transeuntes spoliabant, ad meliorem vitæ rationem reducti sunt: alii à peccandi occasionibus liberati, alii coniugio copulati: denique in omnibus æternæ salutis amor & frugi melioris studiū elucebat.

Cùm primùm ad hanc stationem venimus, nihil priùs faciendum nobis putauimus, quàm vt nosocomium in subsidium ęgrotorum ædificaremus. Vidimus enim passim tam Christianos quā ethnicos in plateis sub dio animam agentes: alios in campis defunctos, à feris, sparsis per agros ossibus, concisos & dilaniatos. faciebat nobis stomachum ea res. Sed incolæ, quorum opera indigebamus, ad tempus restiterunt. Concio habita est in laudem eleemosynæ, & nosocomii condendi necessitas luce clariùs ostēsa. Vicit sententia: nec mora, pecunia corrogata, ædes coëmptæ in optimo situ; supellex, vtensilia, annona cōparata. Domui præpositi sunt duo, alter Lusitanus, alter Indus: quibus exacto mēse alii bini eodem ordine succedebant. Nobis ibidem commorantibus, mortem obiere ad triginti, quorum plerique ex Gentilibus & Mahometanis Christiani sunt facti, præter aliquos promiscui sexus, qui decimum ætatis annum vix dum attigerant. Nobis profectis nuntiatum est domum hanc optimè administrari, ægrotos esse plus minùs triginta, & vnius mensis spatio obiisse viginti.

Parochus nostri amantissimus, diuini obsequii atque animarum zelator, nobis abeuntibus huius nosocomii curam suscepit, vt magis nobis sperandum sit, hanc domum perennem ac propriam futurā, maximè si Episcopus Cocinensis eam Gullensibus

parochis multum & seriò commendauerit.

Diuersati sumus in hac statione vsque ad Cal. Octobris, quo tempore extrema iam hyeme iter adornauimus ad hunc locum, quem Portum magnum vocant. Dici non potest, quibus lachrymis incolæ nostrum discessum sint prosecuti. Primùm abeuntes retinere & quasi vim inferre conati, deinde sublatis manibus obtestati sunt, saltem vt quadragesima reuerteremur, se nauem & alia omnia oportunè missuros: nos cùm rerum, quæ hîc gererentur, ignari essemus, de reditu nihil certi promittere ausi, bene tamen sperare jussimus. Apud Mongolos (quos vulgò Mogores dicunt) in more positum est, abeuntium nauigiis inspectis, notam imprimendi & vectigalia exigendi prætextu, sarcinas excutere, & miseros nauigantes spoliare. Nos vt huius molestiæ immunes essemus, omnes incolas, qui aliqua gratia & auctoritate valebant, deprecatores habuimus, qui telonium concitato cursu petentes, à Publicano, quem ipsi Monsifum appellant, obtinuerunt, vt hac injurias à peregrinis, pauperibus, amicis depelleret; quo factum est, vt nobis & iis qui nobiscum conscenderãt parceretur. Quare læti vela dedimus, & tandem ad Portum magnum, qui sexcentis milliaribus à Portu paruo distat, salui peruenimus; non tamen sine magno vitæ discrimine, quod cùm a tigribus tum à latronibus imminebat, qui per totum Gangem infesti, mortem nauigantibus sæpe inferunt.

Antequam ad Portum magnum veniremus, in medio itinere occurrit statio Lusitanorum, in regno Chãdecani, cuius Rex missis ad Gullum litteris iam antea nos inuitauerat: & Lusitani, qui in illo regno agebant, per litteras & nuntios orabant, vt se veniremus, eo quòd toto biennio sacerdote carebant. Quare illis nauigia & cibaria præbẽtibus ad eos diuertimus, & maxima omnium gratulatione sumus excepti. Vno mense, quo illic substitimus, omnes de confessione audiuimus. Et cùm ferme omnes testinis inter se odiis decertarent, Dei summa clementia factum est, vt omnium animi pacati & ad concordiam redacti sint. Multi concubinas & pellices abegerunt: multi, quas legitimè postea vxores duxerunt. In concionibus publicis & priuatis colleg... hortati sumus, vt pacem colerent, pietatem amarent, omnibus bonum exemplum præberent. Ducentos partim liberos, partim seruos sacro fonte abluimus. Illud prætereundum non est, adultos quosque omnes, cùm videbant hæc & huiusmodi præstari gratis, & neque cereos & munuscula quædam, quæ in baptismate offerri solent, in nostrum vsum cedere. Hac fama permoti multi [illegible]

qui post susceptum baptisma aliquot annos in terris infidelium delituerant, relictis latebris in lucem prodierunt. hos ingenti cũ gaudio susceptos, & salutari pœnitentiæ sacramento expiatos, Ecclesiæ matris gremio restituimus. Concubinas, si quas adduxerãt, legitimo matrimonio conjunximus, & liberos in paganismo susceptos sacro fonte abluimus.

Audito Rex nostro aduentu, misit illico nuntium, qui nos suo nominè saluaret, & ad ipsius conspectum deduceret: per honorificè ab illo sumus excepti, & promissis magnificis ad magnam spẽ erecti. Munera ad hospitium mittit de more gentis, oryzam, butyrum, saccharum, & hædos. hædum vnum, ne inurbani videremur, remissis ceteris, accepimus. Orauit Rex, è suis terris ne discederemus; diplomate regio pecunias assignauit, quibus aream, & terras Ecclesiæ atque ædibus construendis idoneas, emeremus. Salis præterea magnam copiam adjecit, & ceræ modios quinquaginta. quæ omnia sexcentorum aureorum pretium exsuperant. Nos in ripa Gangis agrum optimo loco delegimus, quo Ecclesiã & domum ædificaremus, & Christianos vndique confluentes hospitio exciperemus: quem campum Rex, amotis Mongolis & Pataneis quibusdam, qui eum occupauerant, nobis liberum reddidit; promisitque se suis sumptibus Ecclesiam structurum, quæ reliquas in Bengalæ regno ædificandas pulchritudine anteiret. Aliud diploma concessit, quo dedit liberam facultatem Euangelii promulgandi & baptizandi, præter alia multa, quæ ad rem Christianam promouendam maximè conducunt. Hanc amplissimi Regis propensam voluntatem ne tergiuersando læderemus, diligenter curauimus: gratissimum etiam V. R. fore non dubitauimus, si tam patens ostium vltro nobis apertum nõ præteriremus. Quare vt Regis animum aliqua spe delinitum teneremus, respõdimus nobis esse imperatum à superioribus, vt quàm primũ Portum magnum peteremus, quo certiorẽ faceremus V. R. de rebus, quæ Syripure & Chatigani gererentur. his confectis, & à V. R. responso accepto, Deo annuente nos regiæ voluntati non defuturos, imò quàm maturrimè ad ipsius regnum reuersuros. Magnum profectò messem hæc Chãdicani regio nobis promittit, quæ tam ampla est, vt plerumque quindecim dies, ne dicam viginti, nauigando insumãtur, antequam eius regni limites præteriri possint. In nemoribus & locis siluestribus maxima ceræ copia conflari solet, quam inde mercatores per totam Bengalam & per Indiam vniuersam distrahunt, & cùm hæc Chandicani statio sit media inter Portum magnũ & paruum, fit vt indidem ad omnes

totius

torius Bengalæ regiones sit facilis & commoda nauigatio.

Hæc de Chandicano dicta sint satis, nunc ad Syripurem veniamus. Syripur statio est pertinens ad Portum magnum: huc mense Decembri appulimus, non alio vultu atque animo cùm ab incolis tum a Lusitanis aduenis excepti, quam si Angeli à cœlo delapsi eis auxilio venissemus. tanta erat illorum calamitas, tot illos circunstabant per eos dies curæ & angustiæ. Nam paulo ante ad eam stationem appulerat Præfectus nouus, quem cum participatibus Cocinensis Episcopus Sacramentis Ecclesiæ & communione fidelium prohibuerat. Quæ res maximas ibi turbas excitauerat. nos vt eam tempestatem declinaremus data opera in Chãdicano moram fecimus, sperantes fore vt interim omnia ad concordiam redigerẽtur: sed fefellit ea spes, nam in eiusmodi tempus aduentus noster incidit, quo omnia erant quam maximè turbolenta. Et quãuis certum esset nobis, quoad fieri posset, quã minimè nos immiscere, tamen ad eas angustias redacti sumus, vt nobis nõ esset integrum non respondere interrogantibus cum Præfecti offensa, qui sibi persuaserat, eximi se per nos à censuris posse.

Syripurem vbi apulimus, accersit nos Regulus, qui toti terræ præest, quem vocant Cadarai: accessimus multis comitati Lusitanis: accepit nos Regulus humanissimè, multa dictitãs ad gratiam & amicitiam pertinentia: & in signum amoris, folia aliquot Arecæ in tota India notissimæ, quam Betele vocant, singulis gustanda distribuit. quid multa? hortatus est, vt maneremus, terram plenes nos esse, se nobis omnino non defuturum. Denique facultatem dedit Euangelium prædicandi, sexcentos aureos in annuos reditus diplomate obsignato concessit, Ecclesiæ cõdendæ aream in optimo situ dispicere jussit, & quæcumque opus essent, omnia se suppeditaturum. Nostro rogatu priuilegia condidit in rei & gratiam Christianorum.

In concionibus sumus assidui, auditores adsunt magna frequentia, aures afferunt sitientes, fructum pollicentur vberrimum. Affirmant multi, qui non ita pridem ad has terras venerunt, sibi tamquam pueris opus esse Christianæ doctrinæ capita de integro perdiscere. Concionum fama excitati, accedunt nonnunquam Principes gentiles, qui licèt non conuertantur, tamen Christiana decreta cùm audiunt, admirantur, laudibus extollunt, nihil sibi videri affirmant perinde honorificum, ac religionis Christianæ præcepta. Mitto V. R. duos ingenuos pueros Bengalenses institutos in Collegio sanctæ fidei: vertente anno alios duos mittam, sicut V. R. nobis discedentibus præcepit. Quod reliquum est, ea

mus R. V. vt nos suis & nostrorum omnium sacrificiis & orationibus commẽdatos habeat, quo hæc missio eum, quem V. R. maximè cupit, effectum & finem sortiatur. Datæ Syripure, 14 Ianuarii, anno Domini 1599.

Postquam hæc scripsi Chatiganum appulimus, quo nomine vocatur statio in Portu magno. Huius stationis viris primariis causam nostri aductus exposuimus, nempe vt Christianis, tam veteranis quàm Neophytis, sancta sacramenta administraremus, & infideles ad fidem perduceremus. Illi vno ore responderunt, primùm nullam esse regionem in tota Bengalica ditione, in qua major & paratior esset rei Christianæ messis, quàm in terris Regis Arracani & Mogosii: deinde Regem Arracani profectum esse ad bellum Peguense; is vbi venerit, quod breui fore sperabant, nullũ esse Regem ex omnibus, qui in Bẽgalicis regnis sunt, qui nos majori amore & munificẽtia sit complexurus. Videt ergo V. R. quãtopere hic locus præ cæteris, subsidiariis indigeat. Hactenus P. Franciscus Fernandus.

In missionem Peguanam electus est P. Baltasar Sequeira, qui statim oppidum sancti Thomæ petiit, inde in regnum Pegù cum socio P. Ioanne Costa in prima nauigatione transmissurus. tamẽ ante horum discessum nos ad vrbem sancti Thomæ peruenimus: quid illis postea successerit, suo loco dicemus.

Cocino profecti, postquam in itinere Ecclesiam sancti Andreæ cum noua illa, quæ recens erecta est in regno Porcà, visitauimus; Colanum contendimus. Colano demum relicto reliquum viæ nõ sine magna solicitudine cõfecimus, timentes ne loca vicina à militibus obsessa tenerentur. Rex enim Trauancoris certiores nos fecerat, Regem Madurenum cum septuaginta hominum millibus & multis Elephantis ad pugnam instructis cõtra se venire. At nos diuino auxilio freti, nullo objecto obstaculo per totam Trauancoris oram discurrentes, triginta tribus Ecclesiis visitatis, Cori promontorium fleximus, quo à tergo relicto, totam oram Piscariæ Tutucurinum vsque perlustrauimus, ibi longè maximo solatio nos affecerunt tot neophytorum tam accuratè culta noualia. Conueni in oppido Punicale Patrem Hẽricum, qui iam inde à temporibus Patris Francisci Xauerii sanctæ memoriæ, sacerdotio insignitus, & ab ipso Xauerio ibidem relictus, quinquaginta duos annos inconcusso pede eandem stationem tenens, etiam num corporis viribus & animi vigore valens libros plures, in dies Malabarica lingua scripros, prælo mandat, quibus Christiani nominis splendor etiam apud Ethnicos non parum enituit. Quãta nos

illi

illi neophyti lætitia, gratulatione, honore, triumpho vbique fuerint, commemorare quodammodo piget; quanquam, licet honor ipse præstitus, nos robore suffunderet, tamen beneuoli & grati animi significatio non potuit non esse gratissima.

Paucis diebus Tutucurini transactis, conscenso nauigio, Piscariæ tractum & insulæ Manaris oram legimus. Ecclesiis Vaipar & Bembari à longè salutatis, (erant enim cõsultò à Patribus derelictæ, ob nouos tumultus, nuper ab ethnicis excitatos) Periapatani diutius præter opinionem & contra voluntatem consedimus. Post biduum enim, quo cum illis Christianis commorati sumus, postquam vela fecimus, aduerso vento reiecti, ad eundem portum iterato cursu remeauimus; Deo nos, P. Antonii Criminalis interuentu, ad illarum gentium salutem reuocante.

Cùm enim constet Periapatanum Parauelinorum esse metropolim, & emporium percelebre, vnde per totum illum sinum & tractum maritimum fidei Christianæ semina spargi & Ecclesiæ catholicæ dilatari spatia percommodè possint; visum est ibidem Residentiam duorum Sacerdotum collocare, qui ciuitatem Tripalacurinam vsque percurrant. Tripalacurini namque atque Periapatani oppidorum distantia ita se habet, vt quamuis per mare pergentibus, Ramanancoris Promontorii obiectu, via reddatur longa & molesta, tamen terrestri itinere breuis sit transitus, eaque nunc tutior, quàm fuit eo tempore, quo ibi P. Criminalis Bedagarum telis extinctus est.

Ramanancoris Promontorium prospero vento superauimus, spumantibus hinc inde fluctibus vadosi sali, quod plurimis arenarum cumulis temere congestis atque incertis alueis periculum nauigantibus iter præbet. Vidimus ibidem Lusitanicæ classis bitemem, per eosdem dies syrtibus impactam, cuius tabulas incolæ certatim diripiebant. Anchoram iecimus iuxta insulam, quæ prima nobis occurrit, atq; inde postera die soluentes, quæ fuit quarta feria cinerum, Talemanarem, Manaris insulæ limen, nocte attigimus. In ipsis portus faucibus carina fundum tetigit, quæ res occasio fuit crucis erigendæ in edita pyramide, in signum nauigantibus, & in solatium eorum, qui Christo nomen dederunt. Feria quinta, Parasceues sacrum fecimus in Residentia Carcelis. Inde perreximus ad Ecclesiam S. Thomæ quæ dicitur Carcarum, quę primaria est illius insulæ. Sub noctem locum hunc sumus ingressi, quo tempore Christiani omnes in Templo congregari, solenni tenebrarum officio vacare cõsueuerant. Cognito nostro aduentu, confestim omnes cum cereis accensis, duobus ordinibus

dispositi, obuiam procedunt, tanto silentio tamque demisso vultu, vt mœrorem ex Domini passione conceptum facilè agnoscerres. Quæ res tum quidem magna deuotione accendit, tum verò longè maxima, cùm diuina illius temporis officia, tanta cæremoniarum venustate, cantusque suauitate celebrari vidimus: deinde cùm cõcionẽ de Passione Domini audiuimus, in qua, linguę Malabaricæ licèt ignari, tamen singultibus, & lacrymis ipsorum edocti, interiorem, quo erant affecti, diuini amoris sensum satis perspectum habuimus. Denique cùm officium Resurrectionis tãta celebritate & frequentia peragi vidimus, vt non iam ædc S. Thomæ Carearum, sed Goæ in Templo S. Pauli hæc omnia intueri videremur.

Visitatis reliquis Ecclesiis, quæ nostræ curæ sunt, inde perreximus ad ædes nostras, quas non longè ab arce sitas habemus. Deinde transmisso flumine, terrestri itinere pergentes, margaritarum piscationem illam toto orbe celeberrimam visimus. Facta est hæc piscatio hoc anno in ora maritima Ceilani insulæ, duodecimo milliari ab insula Manare. Sub solis occasum ad flumen magnum peruenimus, & quia noctu trajicere non satis tutum videbatur, pernoctauimus in tentoriis piscatorũ, qui plurimis luminibus circumcirca accensis elephantorum incursiones arcebãt. at nos nihil præter pauones vidimus, quorum gratior erat aspectus, quàm elephantorum, & quàm illius viperæ, quæ nobis nescientibus sarcinulis se se miscens flumen nobiscum traiecerat, quã orto manè conuoluto corpore ad pedem cathedræ dormientẽ deprehendimus. Ab hac peste, qua qui sunt icti post septimam horã exspirant, seruauit nos Deus tũ suæ naturæ bonitate, tum etiã fortasse, quia meminit nos ideo tam serò tabernaculum nostrum ingressos, quia pauper quidam nos detinuit, quẽ in syluis iacentem, & penè exanimatum inuentum, Sacerdotes & Leuitæ non præterierũt; sed in illa ipsa cathedra, quam dixi, sublatũ, & bene refectum in tuto collocarunt, & ei omnia necessaria ministrarunt.

Non plus tres dies in illa visitatione consumpsimus, ne nauigii copiam à Ceilano oportunè soluentis negligeremus, & quia illud temporis satis fuit nobis ad æstimandum quanti interesit, nostros illi piscationi interesse. Est enim piscatio illa hominum frequentia celeberrima, qui ex vicinis regionibus eò cõfluẽtes, ad sexaginta millia in castra conueniunt iarma, vtẽsilia, supellectilẽ, atque adeò totã familiã huc afferunt; Ecclesias in toto littore statuunt. Nostri sacerdotes sacrum faciunt, lites componunt, pugnas dirimunt, rapinas cohibent, tumultus sedant, Christianos à

sexcen-

ſexcentis contumeliis & potentiorum vexationibus libertati, vt nulli dubium ſit, quin tota illa multitudo, ni Patres adeſſent, maximis incommodis obnoxia diſſolueretur, & in fumum abiret.

Nunc ad Manarem noſtra redeat oratio. Nauigium, cuius ſuprà memini, Calendis Aprilis conſcendimus ego & quatuor è noſtris, vento vſi ſumus primo manè ſatis proſpero: at poſtquam fuimus ad decem milliaria in altum prouecti, ſe nobis ad proram oppoſuit. Illico jecimus anchoram, ſuſpicati nimirum eſſe ventū incolis adeò formidoloſum, quem Chitarauaram, id eſt Aprilis aquilonem, nominant; qui ſæpe inopinato irruens, miſeros nautas oſcitātes opprimit. Nec nos fefellit opinio, nauigium autem erat paruum, valde onuſtum, & minùs expeditum, ventus validus & procelloſus in ſingula momenta creſcebat: quem nos, Deo conſilium ſuggerente, immaniter irruentem, trepidi, ſublata anchora, à puppi excipimus, & cōuerſa prora ad portum conamur recurrere. Ventus interim ab Orientali plaga mirum in modum debacchatus, præter pluuias & tonitrua, ingentes fluctus excitauerat, qui in nauem arietantes, immani fremitu laceſſebant, & ni Deus opē ferret, mortem omnibus intentabant. Verſabatur ante oculos mors P. Pacifici, & Iacobi Soueralis, atque fratris Emmanuelis Pinerii, trium è noſtris, qui eodem in loco non diſſimili procella fluctibus abſorti perierunt. Metum augebat mors recens cuiuſdā è familia B. Franciſci, qui nuper Negapatano ad Manarem trāmiſſurus, in eodem freto interceptus, verſa naue merſus eſt. Nauclerus metu penè exanimatus, iam ad malum ſubſiderat, & nautis vnus intrepidus ad gubernacula acceſſit, quo iubente, ſtatim velo facto, viā vtcunq; ſecauimus: at illo velo repentè dilacerato, viſum eſt in prora linteamē extēſum quatuor nautis validiſſimis tenendum tradere. Hoc pacto, atque opera Chriſtiani cuiuſdam, qui temonis regendi arte pollebat, æſtum pariter & fluctus ſuperauimus, & tandem eodem die poſt ſolis occaſum ſalui & incolumes in ſinum tutum euaſimus, in quo jacta anchora, paululum a terra remoti, ne ſcopulis illideremur, noctē illam in maxima exſtatione inſomnē duximus. Poſtero die duo nautæ vaſis in ambobus inhærentes, terram natando petierunt, à quibus incolæ certiores facti de noſtro appulſu, magna caritate & gratulatione noſtris ſubuenerunt, eorum opera ad terram peruenimus.

Relicto hoc nauigio vt minùs commodo, & tempore eiā tranquillo parum tuto, alia naue conſcenſa biduo pòſt oppidum Negapatanum attigimus. In æde Miſericordiæ diuerſati ſumus, in qua iacet corpus P. Franciſci Perez, quē incolæ vt ſanctū veneran-

ratur. Fuit aduentus noster Lusitanis incolis gratissimus, eo quòd Patres Societatis, quos à multis annis desideraverant, iam tandem in illa terra sedem fixuros quasi diuinantes asseuerabant. Hac de causa conuenêre cum Parocho omnes viri primarii, & id ipsum à me multis precibus flagitarunt. Quorum votis haud sanè illibenter acquieui, multum enim & nostro & ipsorum intererat, nam in oppido Lusitani multi habitant, & multi à regionibus Sinarũ, Bengalæ, Pegu, & Malacæ illuc confluunt hyemandi causa. Est præterea situs iste ad fidem amplificandam in primis opportunus, ex quo tanquam è centro habitantes in circuitu gentiles, qui sunt propè innumeri, commodè adire, & loca vicina in toto illo tractu vsque ad oram Coromandelis facilè inuisere poterimus. Ciuitatem continuò summo studio obeunt, vt locum Ecclesiæ atque ædibus nostris idoneum dispiciant. Placet area in ripa fluminis, è regione maris vento australi obiecta, (qui ventus ibi maximè salutaris habetur) & nostrorum ministeriorum exercitiis, ob magnam inibi concurrentium hominum multitudinem, accommodata. Hanc quingentis aureis emunt, multas insuper eleemosynas largiuntur. Patres relictis duo, qui nouæ Residentiæ primam manum imponerent. Res prospere successit, nam & ipse Naichus Taniaoranus in portu, qui Nagapatano non longè distat, Ecclesiam construi petit. Quin & in Trangabare, sexto ab hinc lapide, cæpta est alia Ecclesia, quæ fidei in illis partibus dilatandæ non parum conducet.

Nagapatano profecti, ad oppidum S. Thomæ terrestri itinere contendere statuimus. Quod iter Lusitani nonnulli vehementer dissuaserunt: aiebant enim loca esse infesta & nõ satis peruia propter Badagas, quos nuper ad Candiam Ceilani regnum transitutos, in Iafanapatano eiusdem Ceilani regno, Lusitani interceptos malè multauerant. Terror iste nullo probabili fundamento niti videbatur; loca enim, per quæ erat nobis transeundum, suis Naichis, Taniaorano videlicet & Gingiano, parebant. Quare iter arripimus huius tractus videndi cupiditate illecti, si qua fortè spes in futurum foret, hos populos ab idolorum cultu ad veri Dei cognitionem traducendi; ingenti cum voluptate ad duodecimum diem iter fecimus, lucorum nimirum atque nemorum amœnitatem, fluminum aquarumque perennium copiam, & totius regionis pulchritudinem, soli vbertatem, cæli clementiam cõtemplantes. Hanc lætitiam imminuebat immanis atque inaudita illarum gentium superstitio. Vidimus enim homines ratione præditos, tot idolorum prodigia, hominum, elephantorum simula-

cta, in tẽplis pulcherrimis permultis, & in aliis fanis minoribus, penè innumeris, non minùs superstitioso quàm ambitioso cultu venerantes, atque illorum idolorum colossos in curribus, qui turres altitudine æquabant, subiectis rotis multis hominum millibus humeros subjicientibus, huc illuc transportantes.

In itinere vrbem vidimus Cidambaranum, superstitionis gentilicæ in illa regione caput & metrepolim, idolorum templis augustissimis refertam. Horum Brachmanes in annuos reditus centum aureorum millia habere dicuntur: quamuis non nisi duodecim millia hac tempestate eis numerentur. Appulerat eodem die, quo nos, Naichus Gingianus, in cuius ditione sita est haec vrbs: visum est hominem visitare, quo facilius nobis per illam regionem transeundi copia concederetur; sine qua absque maximis vectigalium & naulorum molestia nullibi pedem mouere nedum iter facere licebat. Vrbi cùm appropinquauimus, inuenimus omnia occupata militibus, qui ad triginta millia erant, & elephantes centum, ingredimur, ducem viæ datũ comitantes, qui in fani cuiusdam hortulo arboribus consito iussit expectare, donec Naichus de nostro aduentu certior factus, adeundi potestatem faceret. Is instante nocte, postea quàm ex edito loco exercitum & elephantes oculis perlustrauerat, in palatium se recepit. Iussit accedere, ingredimur, ante nos ducenti Brachmanes perpetua serie incedebant, cauentes ne quis oculus Regem fascinaret, atque ex aqua lustrali ædibus aspergerent: quod illis solenne erat primo quoque die, quo Rex domum aliquam ingressurus erat. His peractis cæremoniis, illi cesserunt, nos successimus.

Postquam per varias portas & ianitores corporisque custodes elapsi, illius adeundi difficultatem superauimus, inuenimus in atrio sub dio sedentem, lychnuchis lumen præbentibus, suggesto in medio atrii constructo, suggestum operiebat tapes, taperum panno sericus villosus colore purpureo. Insuper discumbebat Naichus, binis incumbẽs puluinaribus magnis, forma tereti ædificiis columnarum rotundis; togam sericam elegantem, Badagarum ritu ad talos demissam gerebat; torques magnus & multiplex collo dependens, variis vnionibus & gemmis distinctus, torquem pectus ornabat; cæsariem oblongam in vertice in nodum colligatam, multæ itidem margaritæ ambibant; quæ tamen non apparebant, quia caput etiam cùm domi sunt, panno serico inuoluunt. Naicho assistebant Principes viri nonnulli, & Brachmanes, atque Dynastarum filii. Ipse ætate iuuenis, vultu decoro & viuido, atque oculis micantibus præstantem animi vigorem præ se fe-

bat. Magna humanitatis & beneuolentiæ significatione ab illo sumus accepti, atque ipso iubente iuxta eius solium consedimus. Munuscula sibi a nobis oblata gratissima esse, & re & verbis demõstrauit. Folia Betele, quæ de gentis consuetudine nobis manducanda proposuit, valde miratus est, nos non attigisse. Petiit vt vnum Sacerdotem ipsi concederemus, qui rerum in ciuitate noua, quam ipse suo nomine cõdebat, atque ei, quæ opus essent, omnia se daturum promisit. Dicebat, se Sacerdotes iam pridem vidisse Lusitanorum, at horum similes non vidisse. Postquam in multam noctem de rebus ad fidem pertinentibus protractus est sermo, tandem pannis pretiosis auro inter[illegible]os benignissimè dimisit. Diploma dedit cum facul[illegible]cundi per totam illam ditionem, absque portor[illegible]ne-te, atque suis omnibus mãdauit, vt nos vb[illegible]ta-starent: quod vt melius fieret, vnum è fam[illegible]u-ceret, simul mittendum curauit.

Sequenti die iter prosequimur, non itu[illegible]is indicasset spectaculum illud, quod eoden[illegible]u-rum erat, quod à viris fide dignis accep[illegible]re-uerè pro comperto habuimus, vtpote iam[illegible],&in ipso Naichi palatio hospitio excepti. Spectaculum fuit eiusmodi: viginti Sacrificuli, quos Iogues vocant, à summo templi pinnaculo se præcipitarunt, quod quo pacto acciderit, vt melius intelligatur, rem paulo altius repetemus. Extat fanum Perimali, in quo summa superstitione colitur simius, Hanimantus dictus, quẽ aiunt fuisse Deum, & propter nescio quod peccatum, vnà cum aliis multis Deorum millibus in simium transformatum in illis locis substitisse, atque omnibus illis simiis imperasse: deinde necessitate compulsum à Ramanancore ad Ceilanum insulam trajiciendi, cùm nauigiis careret, ipsum saltando fluctus superasse, atque ad singulos saltus singulas insulas creantẽ (qui sunt arenarũ cumuli lõgo tractu à Ramanancore vsque ad insulam Manarem) sibi suisque omnibus viam struxisse. Huius dentem asserunt fuisse illum, quem memoriæ proditum est, Proregem Constantinum felicissimæ memoriæ in ignem misisse, quod ne faceret, ethnici dẽtem trecẽtis aureorum millibus se redempturos spõdebant. Prorex religione prohibitus, tanta pecuniarum vi se non est passus moueri, quinimo Theologorum quorundam opinione spreta sententiã illorũ, qui religionẽ pecuniæ præferre suadebant, pio ac magno animo amplexus est. Hęc de Perimali, eiusq; Simio. Affirmat deinde credula gentilitas, virum quendã sanctũ [illegible]

multos annos pœnitentiæ cauſſa in clauo ferreo pedem transfixum tenuiſſe. Mandauit huic Deus, vt ab hac pœnitentia deſiſteret, renuit ille; & cùm vltro citroque multi nuntii interceſſiſſent, affirmauit homo, ſe nunquam quicquam de pœnitentia remiſſurum, quouſque ab eum ipſum circum ſe ſaltantem videret. Tandem Deus eius vrbenati obtẽperans, ipſe cum Sole, luna, & ſtellis iucundam ſancto legionis duxit, illis citharam pulſantibus ſaltantibuſque. Deo ſaltante armilla aurea à pede excidit, qua Cidambaranum nomen accepit; idem eſt enim Cidambaranum atque aurea armilla. Factus eſt igitur per hos dies inter gẽtiles magna digladiatio, an licere Gingnum Perimalis in templo Cidambaranenſi collocare; quod ſe quidem nihil aliud eſt, quàm malus inauratus cum Simio iuxta Aliis repugnantibus, aliis per legatos vehementer v Naichus Gingianus obſtirmato animo ſigna in tẽplo euit; templi ſacrificulis, qui in interioribus de à the alde renitentibus, & ſi id fieret, à ſummo ſtigio uros interminãtibus. Idem Brachmanes ſimpli ſe fa quàm illorum corpora humo mandaſſent, ſanctiſſu t, quod tamen poſtea, ſaniore conſilio ſumpto non præſtit quare eodem die, quo nos diſceſſimus, Naichus Gingiano malum erigere aggrediente, ſacrificuli ſummo templi conſcenſo, ſe ſe inde præcipitare cœperunt. Poſtquam vigintiquinque minùs præcipitio diſrupti exſpirarunt, Naichus id ſibi opprobrio ducens, in eos eminus ſclopos intorqueri iuſſit, duobus tantum glandium plumbearum ictu mactatis, ſubduxerunt ſe reliqui, & iam deſperabundi, huc illuc incertis ſedibus vagantur. Nec defuit mulier, quæ hac ipſa de cauſſa tam vehementer exarſerit, vt ipſamet ſibi guttur præcideret. At malus erectus eſt cum ſimio in imo ſedente. Speramus aliquando fore, vt diuina prouidentia diſponente, Societas, quæ Eccleſiam iam habet, non amplius remotam milliaribus ab hac vrbe diſtantem, hoc ipſo in loco, crucis vexillum veri Dei trophæum erigat cum Dæmone ad pedem catenis alligato, ſicut alicubi pictum videmus, & ſicut re vera crucis victæ virtute ligatum credimus. Nos iter proſequimur, & huius Naichi, atque Principum Triuidini & Salauacchæ, qui huius imperio parent, beneficentia freti, ad oppidũm. Thomæ ſalui & ab omni vexatione liberi peruaſimus. Fuit hæc antiqua vrbs Melipori Coromandelis regni olim caput, nũc Regi Viſſanagorano parens, qui eo artis conditionibus Naicho Taniaorano regendã tradidit

Ragũ, qui & Rex Viſſanagoræ, (quæ à Luſitanis Biſnagi, à Rectoribus Regnũ Narſingæ, à Rege Narſinga dicta eſt) ab exteris

harũ partiũ Regum Dñs & supremus Imperator habetur, & ipse de se non magis demisse sentit; vt ex cõceptis verbis, quæ ipse suis diplomatis adscribit, manifestè patet, quæ sunt eiusmodi:

Spõsus Subuasti (id est, bonæ fortunæ) magnarũ prouinciarum Deus, maximorũ Regũ Rex, & Regũ Deus, omniũ equitatuum Dñs, magister nesciẽtium loqui, trium Imperatorum Imperator, victor omnium quæ videt, & conseruator omnium quæ vicit; formidolosus octo plagis mundi, Mahometanorum exercituum debellator; Dñs omnium prouinciarum, quas cepit, spoliorum ac diuitiarum Ceilani raptor; qui viros quantumuis fortissimos lõge superat, qui inuictissimo Viraualalano caput abstulit; Dñs orientis, austri, aquilonis, occidentis, & maris; elephantorum venator, qui virtute militari viuit & gloriatur. Quibus honorum elogiis gaudet, militari virtute præstãtissimus Vẽcatapadinus, Rag[illegible] Deuamaganus Ragel, qui hodie regnat, & hunc mundũ gubernat.

Rex igitur Vissanagoranus, qui hodie in regno Vissanag[illegible], & in vrbe Chandegrino solium tenet, magna potentia pollet. Et olim à Cori promontorio vsque ad regna, Goæ adiacentia, ad oram vsque vtriusque maris longè lateque dominabatur, donec hinc Idalcanus, inde Reges aliquot, vt Naichi, quorum antè meminimus, eius iugo excusso imperium detrectauerunt. Visum est igitur ei Christianæ & Euangelii propagationi valde conducere, Patriarchem decernere Sacerdotum, qui in vrbe regia resideret, vt hac via maior esset nostrorum auctoritas, & gratia apud vicinos Principes, qui & ipsi iam nostros ad sua regna inuitare cœperunt. Rem cum viris grauibus & rerum peritis communicaui. Visa est à Spiritu sancto profecta. Cognito nihilominus Regem esse bello implicitũ, quod Naicho Madurreno inferebat, paulisper exspectandum censui. Interim P. Simoni Sà Rectori Collegii S. Thomæ negotium dedi, vt data opportunitate missionem auspicaretur, quod ille paulo pòst optimo cum successu effectum dedit, vt ex ipsius litteris suo loco constabit. Interea piorum eleemosynis erectum est Meliapore Seminarium puerorum nobilium Badagarum, & Malabarium adiuncta schola, in qua docetur lingua Tamul, id est Vernacula, & lingua Badagana, qua vtuntur Palatini. Ex hoc Seminario, Deo fauente, transferentur nouæ plantæ, quæ alio tẽpore in totum illum tractum fructus spargent vberrimos.

Anteaquam à S. Thoma recederem, cœptum est agi de noua missione Peguana, nostris ardenti studio prouinciam illam suscipere gestiẽtibus. Sed re nõdũ transacta, appulerũt naues Pegusios, quibus de turbulẽtissimo huius regni statu certior factus, mis-

sionē illā in aliud tēpus distuli. Vt autē clariùs V.P. innotescat, quo loco sint res, & quas maximè ob causſas hāc missionē, a V.P. nostris opere cōmendatā, quæq; re vera præ omnibus missionibus orientalibus vberrimos fructus pollicebatur, distulerimus; adiungam quæ a fide dignis accepi, qui huius regni Pegù rebus tū aduersis, tum prosperis, multo tempore interfuerūt; & suis oculis eius naturam perspexerunt.

DE REGNO PEGV, ET DE STATV, IN QVO fuit mense Martio anno Domini 1598.

REX Peguanus huius pater, qui nunc viuit, de stirpe Bramarum, fuit omniū, qui in Pegù regnarunt, potētissimus. Duodecim enim regna suo subiecit imperio, nempe regnū Cuelani, vnde sapphiri & rubini optimi proueniunt: secundū regnū Ava, in quo sunt fodinæ æris Cyprii, plumbi, & argenti: tertium regnū Bacani, in quo multæ auri fodinæ: quartū, regnū Tangani, & quod plumbo abundat & lacra: quintū, regnū Promi, quod itidem plumbo & lacra abundat: sextū, regnum Iangomæ, copia musci, ceu almiscaris, piperis, panni bombycini, auri, argenti abundans, quæ omnia etiā in reliquis Peguani imperii regnis habentur: septimū regnū Laprani, vbi beluini tanta est copia, vt ad annos ornandas sufficiat: octauū & nonum, regna Trucouis, vnde merces quam plurimæ a Sinis ad nos transportantur: decimum & vndecimum, regna Cablani, quæ gemmis abundant, & Auano regno adiacent, media inter Auā & Sinas: duodecimum, regnum Sionis, quod vltimo loco subiecit, in qua expeditione decies centena & sexaginta millia militum fertur armasse, quos ex omni plebe ita conflari voluit, vt ex vnaquaque decade vnum tantum militiæ adscriberet. Is triginta & sex annos tanta omnium opum affluentia regnauit, vt licet quis centum naues oryza onustas exportaret, (tanta erat vbertas agrorum, abundantiaque rerum omnium) nihil omnino ita minutum esse videretur. Mitto reliquas merces, gemmarum tanta erat copia, vt qui vnius tantùm mensis spatio dato ad gemmas ēmendas, multa auri talenta in eas vellet insumere, priùs aurum exhauriret, quam gemmæ deficerent. At terra illa tam florens & opulenta, in tantas annonas & rerum omnium inopiam incidit, vt iam in toto regno nulli ferè mortales inueniantur, præter admodum paucos, qui cum Rege in arcē se receperunt, quos cum mulieribus & paruulis vix ad septem millia pertingere affirmant; eò enim miseriæ & inopiæ per hos dies redacti sunt, vt carnibus humanis vulgò

nem pellerent, & carnis humanę macellum in publico ſtatuerēt. Parentes à filiis, filii à parentibus non abſtinebant. In ciuitate quī erant robuſtiores, ſcaphas & lintres ingreſsi, in debiliores quoſq; impetu facto, quęcunq; cepiſſent, minutatim in fruſta diſſectum igni torrebant, & deuorabat. Si quos inueniſſent ita fame exeſos, vt nihil, niſi pellis & oſſa ſupereſſent, aperto ventre pulmone extrahebant: & ne quid fragmenti periret, effracta caluaria, cerebrum crudum exſugebat. Mulieres, (dictu mirabile) omne humanitatis ſenſum exutæ, per plateas cultellis armatæ diſcurrebant, & in obuios atque infirmiores quoſque deteſtabile carnificii genus exercebant.

Hanc calamitoſam tanti regni ruinam & tot malorum originem, ſupereſt, vt paucis exponam. Defuncto Brama, huius Regis patre, qui, vt dixi, triginta ſeptem annos regnauit, filius ſecundo menſe poſtquā ſceptrum eſt adeptus, cū inaudiſſet Regem Auani, patruū ſuū, nouis rebꝰ ſtudere, quadraginta præcipuos regni proceres, qui cum illo conſpirauerant, quorum opera Rex defunctus in expeditione Sionica fuerat vſus, in cuſtodiam tradidit. Atque hos omnes cū parētibus, vxoribus, liberis, amicis & neceſſariis in ſiluā cōjectos, admotis vndiq; vepribus & ligno arido, immiſſo igne, miſerādo poſt hominū memoriā ſpectaculo cōremauit. Et ſi quos cōprehediſſet ex illo rogo elapſos, nulli veniā data, bifariam ſecari juſſit. Immani ſpectaculo Peguſiorum omnium animi aduerſi, & deinceps inuiti eius imperio parebant. Hoc inteſtinum ciuium Rex, & ciuium a ſe alienationem, in bello, quod aduersus patruum ſuſceperat, ſæpe ſuo malo expertus, tandem ſingulare ei certamen obtulit, hoc pacto interpoſito, vt vterque ſibi mutuò in elephantis concurreret, qui viuus euaderet, is ſceptro potiretur. Rex in hoc duello victor exiſtens, occiſo patruo Peguani & Auani regni gubernacula ſuſcepit.

At neque ſic impendentia mala euadere licuit. Rex enim Sionis, dum in regno Auano Rex & patruus mente & animo in bellū inſiſtūt, ipſe exercitu coacto ad limites regni Peguani, ad vicū, qui dicitur Satan, cū omnibus copiis cōtendit, ſparſa vbiq; fama, ſe Domino ſuo Regi ſubſidio venire. eūdē nūtiū ciuibus Peguanis præmiſit, cū nouē milliaribus ab vrbe regia abeſſet. Quippe nō eū latebat, Regē, cùm ad Auanū bellū proficiſceretur, optimo præſidio munitā vrbē reliquiſſe, atq; tres viros principes pari poteſtate omnia moderari, nimirū Principē Regis filiū, atque eiuſdem œconomum, & præpoſitum aduenarum. Aduentum Sionii, Rex Brama ægerrimè tulit: miſſoque continuò duce cum parte exercitus;

citus, iussit ad se captiuum traheret. quod dum exequi Dux conatur, milites à Rege missi, desperatis rebus, neglecto Regis mandato ad suos lares reuertentes, obedientiam abjiciunt. Bramà his auditis, ab Aua se maturè expediens, furibundus ad vrbem reuertitur: misso nuntio Sionium blandè rogat, vt ad se veniat. Respondit ille, se vltro ad opem ferendam Regi venisse, à regni proceribus malè acceptum, tantam immanitatem æquo animo ferre nec posse nec debere: quare se adduci non posse, vt ad Regem vnquam aut ad vrbem in posterum accedat; tributa verò semper daturum & imperium non detrectaturum.

Hoc responso accepto, Rex biennio interposito nongentorum millium hominum exercitu comparato Sionem versus signa mouet, vrbem regiam obsidione cingit. Sionius blandis internuntiis Regem detinet, & quasi vrbem confestim traditurus, vsque ad tertium mensem procrastinando tempus terit, eo consilio, vt hyberna inundatione, quæ mense Martio in illa regione solet accidere, Rex interceptus, exercitum perderet. Ille enim ignarus tanti periculi, in locis campestribus castra posuerat, & terram illam depressiorem vsque ad præsidium Meragri totam multitudine repleuerat. Aquæ verò, Nili modo, ineunte Martio totam adjacentem regionem vsque ad centum viginti milliaria circumquaque inundant, atque omnem consistendi aut quoquouersus pedem inferendi facultatem tollũt. Hac eluuione repente ingruente, Bramà cum ipso exercitu in vltimum periculum deuenit, nec quò se verteret, aut quod cuique præferret satis perspectum habebat. Sionii interim lintribus & scaphis conscensis, milites natantes toto æquore trucidabant; alios æstus & torrentes in profundum rapiebant: quo factum est, vt è tanta multitudine vix septuaginta milia, eaq; sine equis & sine elephãtis, Martauanum redierint. Huiusmodi expeditionibus semel atque iterum frustra tentatis, tandem Rex fratrem suum Regem Iangomanum cum multis ducibus misit, Filium quoque bis cum ingenti exercitu eò contendere iussit: atque hi licèt magna clade hostes afficerint, agros vastauerint, prædas auerterint, tamen & ipsi maiè multati nunquam nisi plus media parte exercitus amissa, domum redierint: quin & filius in vltima expeditione, plumbea glande traiectus occubuit.

Bramà amisso filio magno dolore percitus, eiúsque vleiscendi studio efferatus, ipse ad Sionis regnum rursus proficisci statuit. Quapropter commeatus copiam quàm potuit maximam comparari iubet, ac Martauani & Murmulani, nec non in Tau & Tan-

Tanaſſarinomaximam annonę vim in horreis aſſeruari præcipit. In hoc apparatu toto triennio exacto, ſecum Peguanos omnes ad bellum educere decreuit. At illi, recentes innumeras clades & tot aduerſa prælia animo verſantes, lucem & conſpectum hominum perosi, partim in eremis & locis ſylueſtribus ſe abdiderunt, partim Talapoiorum habitum ſumpſerunt. Sunt autē Talopoii, qui ſe mundo nuntium remittere profitentur. Denique non pauciſe in captiuos vendiderunt, ne quis eos ad bellum proficiſci cogeret. Bramà vbi aduertit Peguſiorum animos à bello abhorrere, mandat auūculo ſuo Ximibogo, vt omnem regionem perluſtret; & ex monumentis, & tabulis publicis, cuiuſque genus & conditionem perdiſcat: atque ex iis, quos bello idoneos compererat, dimidiatam partem in militiam aſcribat. Is tota peragrata, deprehendit eos, qui bello vtiles forent, pro magna parte in Talapoiorum ordinem tranſiiſſe: cæteros incertis ſedibus errare, præter eos, qui ad ipſius Ximi patrocinium confugerant. Hæc cùm Ximibogus Regi nūtiaſſet, edicto publico ſtatutū eſt, vt omnes, qui per illos dies in Talapoios euaſerāt, ad priſtinū vitæ ſtatum redirēt. Deinde Ximibogo præcipit Rex, vt iuuenes ad bellū cogeret, ſenes ad Bramarū regionē in exiliū mitteret: quos idē poſtea in exiliū miſſos, equis permutandos curauit. Iuſſit præterea, vt Peguſiis omnibus à maximo vſq; ad minimū in dextera ſtigma inureretur, quo cuiuſque nomen, patria, conditio conſtaret.

Peguſii cū viderent ſe per ſummū probrū ſtigmaticos factos, Talapoios habitu ſpoliatos, ſenes equis in exilio permutatos, tū demū immenſo dolore diſcruciati, à Bramà penitus deficere cogitauerunt. Primi rebellarūt Coſmienſes, & Regem ſibi conſtituerunt. Bramà in eos ducē immittit, virū ſtrenuū & bellicoſum. Is Regis iuſſu per flumina diſcurrens, omne frumētū, oryzā, atque omnē ſupellectilē pretioſam, & quicquid alicuius momenti inuenire poterat, nauigiis imponens, in vrbē aſportat; ſi quid ſuperetat, totum ignibus tradit: quin & plurimos vtriuſq; ſexus ad Regē captiuos ducit. is immani illa conſuetudine, palis & ſpinis circumſeptos admoto igne cōburit. Hanc immanitatē cū toto anno in miſeros exercuiſſet, ac propterea multi in nemora & loca aſperiora ſe abdidiſſent, cùm neque pecora neq; annona illis ſuppeteret, deſpondētes animū, ſe Regi tradiderūt. ille omnes exquiſitiſſimis tormentis interfecit.

Coſmii regno ita conſumpto, in regnum Auà furorem Rex conuertit: filio, qui ibi ſummæ rerum præerat, ad ſe vocato, iubet vt Auenſes omnes vtriuſque ſexus & omnium ætatum ſolum

vertere, & secũ venire cogeret, hoc consilio, vt agros Peguanes cultoribus desertos coleret. Illi tedibus patriis relictis, mox vt alienas terras tetigerunt, aëris intemperie, pustulis erumpentibus, ægrotare cœperunt. Mox eadem contagione reliquis Peguiis cõmunicata, tam immaniter hæc pestis in omnes grassabatur, vt multi doloris impatientes, se in flumen precipitarent.

Interea Peguii nonnulli, qui Murmulanum confugerant, cõjuuãtibus Sioniis, arce in potestate redegerũt. Hos Brama annua obsidione premit. Sionii hoc nuntio accepto cũ omnibus copiis improuisi adsunt, Peguios fugant, equos, elephantes mactãt, milites partim occidunt, partim captiuos ducunt, aut in flumen precipitãt. Hoc pacto tota illa regio Peguiis erepta in Sioniorũ potestatem venit, ac ipsi Peguiorũ Principes, qui Bramæ iussu huic bello interfuerunt, suis fortunis desperãtes ad Sionios tãdem confugerũt. Horũ vxores & liberos, familiã omnẽ, & vniuersã sobolẽ, Brama suo more, flãma, ferro, aquis ad internecionẽ vsq; deleuit. Et jã totũ illũ tractũ a Pegù vsq; ad Martauanũ & Murmulanũ, incolis terra mariq; ad Peguios cõfugientibus, in solitudinẽ redactũ est.

Per eosdẽ ferè dies, quibus Murmulanũ obsidione cingebat, filium minorẽ, quem Brama antè ad regnũ Promi cũ imperio miserat, ad se reuocatis alacer & lætus ad patrem contendit, tum se ideo reuocatum, vt fratri majori Auano Principi prælatus, totius regni Peguani renunciaretur. Hæc illi sibi somnia fingenti imperat pater, vt ad Murmulanicã obsidione proficiscatur. Ille primò indignari, deinde excusationes obtendere, se videlicet imparatum venisse, existimanten non ad pugnã sed ad alia negotia euocatum. Pater ira exãdescẽs, verbis asperis filium cõpellat, jubetq; vt fratre majore salutato, ne minima quidem mora interposita, proficiscatur: si secus faceret, capitalẽ pœnam proponit, exẽplo terret Ximi Chadulli cognati, qui nuper ob similem culpam capite plexus est. His auditis tacuit adolescẽs, & ad naues, quibus à Promano regno venerat, vesperi se recepit. Deinde, intempesta nocte decedente æstu, sublatis anchoris, cum tota classe domum reuertit, & patri bellum inferre cœpit.

Sionis Rex his cognitis, & per exploratores certior factus, in quantis angustiis versarentur Peguiorum res, iterum arma capit, & infestis signis ad vrbem Pegù rectà contẽdit. Erat hoc tempore messis matura, agricolæ raptim quod poterant in horrea intulerunt; quod restabat, jubẽte Rege, tradiderunt igni. Sionius vrbem obsidet. Numerabantur eo tẽpore in vrbe, & in arce, & per muros dispositi homines, ad centum & quinquaginta millia, partim de-

gen-

gusii, partim Bramenses, & Cāranēses, ac Sionii nonnulli à regno Tangù. Tormentorum omnis generis tria millia, in quibus tormenta ærea mille, & ex his centum & quinquaginta symbolis Lusitanicis insignita. Cœpta est obsidio ad 10 Cal. Februarii, soluta octauo Cal. Aprilis, anno huius seculi nonagesimo sexto. Peguanas partes adjuuabant Lusitani sexaginta, Turcæ viginti, qui nisi fuissent, proculdubio Sionius arcem cepisset. Soluēdæ obsidionis causa fuit rumor temere sparsus, Lusitanos per viā Cābogiæ manu armata Sionis regnum ingressos. Non temere dictum Sionius putabat, inaudierat enim Proregem Alboquercium Pegusiis auxilia missurum. Quare veritus ne dum aliena appetebat, amitteret sua, collegit vela, & ad sua regna reuersus est.

Post Sionii discessum, cùm ciuitas ingenti fame laboraret, ineunte hyeme Langioēses, Sionii, Peguani, Bramēses, & Rex Tanguanus relicta vrbe fugerunt, & ad suos lares reuersi sunt: manserunt admodum pauci, atq; ii cōmeatu a Tanguano regno importato viuebāt. Missis itaque litteris ad Tanguanū imperat Rex, vt annonā omnē & messem, quæ per eos dies colligebatur, nauigiis impositam ad vrbem mitteret: ipse relicta domi vxore, & paucis viris in præsidium ciuitatis & arcis, cum reliquis omnibus incolis confestim adesset. Rescribit Tanguanus, iniquum videri, ciuitatē & arcem annona priuare; iniquum etiam, venire se cum omni populo: dimidiū cōmeatuum & populi mediam partē libenter missurum: se quoque aut filium, alterutro domi relicto, ad Regē venturū. Cū sæpe Tanguanus in hanc sententiam respōdisset, iratus Rex quatuor viros primarios cū milite ad eū mittit; his mādat, vt totam annonam & ipsum Regē adducant: ni pareat, vim inferāt. Tanguanus hoc cognito maturè præueniendum ratus, quatuor viros a Rege missos obtruncat; milites & nauigia in potestatem redigit: tum edicto publico cauet, ne quis ad vrbem redeat, aut eā commeatu juuet. Per hos dies annonæ pretium in immensum creuit, & Pegusii de nocte per vrbem grassantes, se mutuò mactabant, & carnibus humanis vescebantur. Hoc perspecto, Rex vniuersum populū jubet recenseri; catalogo facto, in primis Sionios ad septē millia iubet occidi. Tū reliquis annonę certā quantitatē viritī distribuit. Sionijs extinctis, in vrbe nō amplius triginta millia, omnium ætatum atque vtriusque sexus, restare cōpertum est.

Antequam ad reliqua pergamus, regni Promani ruinam, quæ per hoc tempus incidit, paucis perstringam. Rex Promanus, filius Bramæ, natu minor, cuius modò meminimus, postquam totum triennium aduersus patrem in armis constitisset, pœnitens facti,

per

per legatos veniam petit, adeundi facultatem flagitat, & fecum à regno Promano omnes incolas, qui quinquaginta millia erant, ad vrbem traducturum promittit. Hoc nutio lætus Rex, sibi paululum respirare visus est, & filio resipiscenti ingentia misit munera, delicti copiam fecit, & diplomate publico factum confirmat. Adolescens dum reditum adornat, senex eius educator & auctor, atque huius defectionis auctor, veritus ne Brama cũ filio redeunte in gratiam, in ipsius, vt aiunt, caput hæc faba cuderetur, cum veneno sustulit. Hunc vicissim proceres ad regnum adspirantem post septimum diem è medio tollunt: atque hoc modo octonis quibusque diebus è Dynastis alii atque alii, inter se mutuò de imperio decertantes, cadebant. Quo intestino bello factum est, vt bimestri spatio è quinquaginta millibus, vix quinquaginta viri bello idonei superfuerint: atque hi demum in nauigijs terni & quaterni impositi, & ad vrbẽ Peguanã delati, Promanum regnum omnino desertum feris habitandum reliquerunt.

His diuturnis prœliis, tam domesticis quàm externis, Pegusii licèt valde imminuti sint, non tamen ita omnino extincti sunt, vt multi non supersint, qui fuga sibi consulentes in alia regna transfugerunt. Numerantur in regno Iangomensi ad centum & viginti millia, partim Pegusii, partim Bramenses, in regno Oracano viginti millia; in Sione, & regionibus superioribus, centum millia. Rex Iangomæ trecenta & quinquaginta millia numerat, imò & decies centena millia, si voluerit, armare posse affirmant.

Dum regnum Pegũ his tempestatibus jactabatur, Talapoii Bramæ tyrannidem exosi Iangomensi Dynastæ Regis fratri auctores fuerunt, vt regnum Peguanum sibi vsurparet. Ille se religione prohiberi aiebat, adstrictum videlicet jureiurando, quod pater ab vtroque filio viuens exegerat. Contra Talapoii instant, nullo sacramento teneri, quo minùs fratre depositò, sibi sceptra assumat: hac tamen lege atque omine, vt fratrem in Vahat, id est aureo solio, collocatum, populo pro Deo adorandum proponat. Vicit hæc sententia, atque omnem scrupulum exemit. Excogitata est etiam alia ratio, qua Regulus non solùm sibi persuadet, sed & seriò jactat, se hæredem regni legitimum, & fratri omnino præferendum: primùm, quia fratrem majorem genuit Rex adhuc priuatus, ipsum verò dũ regnabat: deinde, quia mater ipsius filia est Regis Peguani antiqui, qui adhuc viuit, cui nomẽ Natchimo, mater verò Regis nullo regali sanguine illustratur.

Hũius regis thesaurus immensus esse creditur, quem ne quis prodoret, ducentos eunuchos, qui ipsi ministrabant, è medio tol-

lendos

lendos curauit. Sunt qui affirmant, huius patrem trecentas sexaginta sex combalengas (genus est cucurbitæ rotundæ ac prægrādis) ex auro fudisse, quarum singulæ centum octoginta auri pondo habebant. Hæ vbi sint repositæ nemo scit, tamen intra vrbem esse certò constat. Hic etiam sexaginta septem inanium Deorum statuas ex auro fusiles fecit, omni gemmarum & vnionum genere ornatas. Habet præterea quatuor armamentaria cum ingenti apparatu tormentorum, plumbi, & æris Cyprii, quorum pondus vix æstimari potest. Atque hic erat regni Peguani status, ad vnam tantùm ciuitatem redacti, eamque penè funditus euersam, & noua obsidione à Mogo Rege Oracani de integro afflictam.

Quare ego cùm de omni spe missionis Peguanæ decidissem, rursus huius damni reparandi fiducia, ad missionem Vissanagoranam animum appuli. Ab oppido S. Thomæ cum sociis discessi nō sine magno desiderio locorum & monumentorum insigniū, quibus passim glorioſus Christi Apostolus hanc regionem illustrauit. Claret in primis Ecclesia Metropolitana, Apostoli sepulchro: claret Mons paruus eius domicilio: claret Mons magnus ipsius martyrio, & crucis, quæ adhuc exstat, insigni miraculo: ab his monumentis ægre diuulsi, iter prosequimur. In via inopinatò incidimus in gentilem, qui nos non mediocriter recreauit. Erat is ætate prouectior, aspectu grauis, ex colloquio videbatur prudens & catus. Vitæ instituto miles erat, secta Permalis, vt ex cinere conspeximus, quem fronte ostentabat. Hic facilè concessit ethnicorū simulacra non esse adoranda, vnum esse Deum cœli & terræ conditorem. Et cùm paulo altiore sermone ad diuina Christi mysteria ventum esset, ille repentino impulsu concussus: Quid est hoc (inquit) quod patior Patres? ad singula verba toto corpore atque omnibus artubus contremisco, comæ etiam arrectæ, vox hæret faucibus. Quærenti deinde, quando & quo loco de his pleniùs instrui liceret, Nagapatani respondimus licere. Promisit se venturum, & deinceps, relictis inanium Deorum simulacris, vnum Deum verum veneraturum. His ego auditis, quando (inquā) Deus tibi hanc mentem & intelligentiam concesserit, nobis gratissimum feceris, si antequam discedamus (eramus autem sub arbore vmbrosa, meridiano feruore) cinerem istum, quo frontem signatam geris, excusseris, & penitus aboleueris. Quid, inquit ille, momēti in cinere est? res est penitus extrinseca, tum nos quantum interesset, similitudine quadam ostendimus, ille victus dat manus, paulisper recedit, & sub nostrum discessum rediens, cinere iam prorsus

sus ablato, cùm discedentes videret, ita ingemuit, tamquam qui sciret, quantum bonum inopinatò repertum tam repentè amitteret: denique tam familiariter & tanta amoris significatione, abeuntibus vale dixit, ac si a multo tempore cognouisset. Fieri non potuit, vt (quod maximè cupiebámus) vna nobiscum proficisceretur, coniugatus enim erat, & tam repentè se expedire & in via dare non potuit. Speramus fore, vt Deus pro sua infinita clementia & hunc & alios multos, quos ab illis tenebris ad æternæ vitæ lumen vocare destinauit, suo tempore suauiter ad se trahat.

Ad vrbem Gingi peruenimus, vbi Naichus residet, vt promissum, quod ipse à nobis Cidambarani flagitauerat, impleremus. Ciuitas est omnium maxima, quas in India vidimus, si cum Lusitanicis conferatur, vni Olyssipponi cedit. In medio vrbis arx est, quæ etiam ciuitatis instar, muris altis, lapidibus magnis affabre sectis cingitur, & fossa aquæ plena circum alluitur. Intra arcem rupes prærupta saxis prominentibus in altum erigitur. hanc natura bene munitam ars inexpugnabilem reddidit, saxo continuo in turres & propugnacula formato & exculpto. Idolorum templa per totam ciuitatem & arcem disposita. Ædes habet non admodum pulchras, præter paucas, quæ ad principes & primarios ciuitatis pertinent: in quibus ipsius Regis duo palatia maximè elucent, barbarico quodam apparatu, qui atriorum, turrium, & porgularũ magnificentia constat. In his aliquot arcus & foramina vidimus è ligno odorifero, quod Lusitani Sandalum vocant. Primę noctis quieti locũ elegimus, in quo nos ipsa nox occupauerat: atriũ erat illud amplũ & spatiosum; at hominũ ingens concursus, camelorum & elephantorum perpetui transitus, somnum omnino prohibebant.

Manè palatium petimus. dum in turba expectamus, Naichus pedibus fanum petit, quod quotidiano in more habere dicebant: nos vbi vidit, hilari vultu, Mox, inquit, reuertar. post paulisper rediens, iubet introduci, palatium, gazam, supellectilem pretiosam ostendit. Vidimus lectum aureum, lectulos aliquot argenteos, hydrias magnas partim aureas, partim argenteas: duas hydrias aureas mediocris magnitudinis, quas è ministris aliquis in humeris ligneo crate baiulabat aqua plenas, quam Regi foris deambulanti bibendam promebat. Harum & materiam & vsum meritò prætulimus aliis hydriis, quas in palatio vidimus in humeris cuiusdam loguis, qui nuper à Bengala terrestri via reuersus, Gangeticam aquã palatinis officiis distribuebat. Ferebantur hydriæ

hydriæ pannis immundis & vilibus inuolutæ, quas illo ornatu tãquam vasa sacra exosculabantur. Harum similes multas in peristylo palatii à laqueari inaurato pendentes vidimus. Naichus nobis in arcis quodam propugnaculo hospitium parari iussit: at nos ad lucum coacti confugimus, licèt idolo sacrum, propter calores, qui tum maximè sæuiebant: quos tamen sub dio in atrio palatii logues, in ardentissimo sole tolerando, summæ patientiæ existimationem captabant; meridianos tantùm calores aliquando, licèt rarissimè, suspenso subtili velo arcebãt. Nihil est istis loguibus laudis auidius. Vnum vidimus, qui cauea ferrea inclusus, cui tanquã perpetuo carceri sese addixerat, exertis pedibus & capite ita ambulabat, vt nec sedere vnquam nec procumbere posset. a lateribus caueæ cẽtum lampades prominebant, quas logues quatuor, huius comites, statis tẽporibus accendebãt. Ambulabat ille gloriabũdus ac lætus, tãquã qui suo splẽdore mũdũ illuminaret.

Sequenti die interiora arcis ostendi placuit. In primo ingressu tormentorum explosione, tubarum soniru, & sciomachio militari sumus excepti. Quod ad reliqua attinet, quicquid ad arcem penitus inexpugnabilem requiritur, in hanc vnam collatum esse videtur. Ex omni parte inaccessibilis, portis tantùm patet, quas tamen vigiles perpetua custodia seruant. Muri alti lapidibus quadratis totam cingunt. In media exstat area, in qua hortus, & Præfecti domus, & horrea commeatu referta. Tyrones in atrio concurrentes certaminibus ludicris militariter exercentur. In locis eminentibus, arma, puluis tormentarius, incendiariæ ollæ, plũbeæ & ferreæ glandes asseruantur. Inferiùs sub rupe excauata fons est perennis, profundus, limpidissimis aquis sub fornice scaturiens. In hoc præsidio Naichus, iubẽte patruo, mortuo patre, custodiæ traditus est. At à suis liberatus patruum eòdem coniecit: quem erutis oculis perpetuo carceri tradere quàm occidere maluit. Ab arce ad Regiã equo insidens Naichus mille armatis comitantibus nos deduxit. In platea stabant longa serie hinc inde dispositi trecẽti elephantes, tanquam ad bellum instructi, omnes auersis ad parietem tergis, & versa ad plateam proboscide. hac de industria sumus deducti, vt huius magnifici spectaculi oculati testes essemus. In regiæ vestibulo stabat quidam tanquam orator, veste purpurea, qui Naichi laudes decantabat. quod aiunt in more positum, quotiescunque solenni pompa comitatus Naichus se in palatium recipit. Noluit ibi moras nectere, sed illico ingressus nos dimisit, quia instabat nox.

Die tertia aliud præsidium visimus extra ciuitatem, de quo eadem

eadem penè dici possunt, quæ de priore. Hic, in præcipui honoris & beneuolentiæ signum, nobis ipse suis manibus tradidit Naichus fasciculum florum, quem gestabat. Erat fasciculus ad sceptri similitudinem compositus, tribus constabat angulis; in summo tria poma aurea fulgebant. Hoc insigne solent gestare Naichi, quoties ciuitatem vel regionem obequitant. Quam eximii honoris speciem cùm nobis deferri viderent, summa fuit omnium admiratio. Præfectus arcis duos pannos bombycinos ingredienti obtulit; horum alterum nobis dedit, alterum misit filio Cholganæ. Est autem Cholgana ex præcipuis proceribus, is qui præsidio præest in portu illo, quo Naichus nouam ciuitatem condere cœperat. Huius filius, qui quartum decimum ætatis annum vix impleuerat, multis viris primariis & grauibus in palatio comitatus incedebat, à Chistapanaicho (hoc Naicho nomen est) magnopere contendebat, vt ipsi suum nomen imponeret, vt sellam gestatoriã inauratam & terras aliquot largiretur. Hic tanto nostros Patres amore & beneuolentia complexus est, ac si esset Christianus, non gentilis; non Badagà, sed Lusitanus. Faxit Deus, vt Patres, quos in suis terris vicinos habebit, ita amet, vt aliquando ex Chistapanaicho (quod nomen tanta ambitione quærit) Christianus euadat.

Quarta die proficiscendi facultatem petimus, ostendit tunc quoque familiariter Naichus auri & lapidum pretiosorum copiã non paruam. Nostris facultatem dedit residendi in noua ciuitate, cui Chistapatamæ nomen indidit, ibique Ecclesiam ædificandi: qui velint Christo nomen dare, id licitè posse concessit, nec tamen nihilominus pristinæ cuiusuis dignitatis aut facultatis gradu. Sacerdoti illius Ecclesiæ curam suscepturo ducentos aureos assignauit in alimenta. Atque hæc omnia litteris patentibus, duabus linguis Tamulana & Badagana conscriptis, addito regio sigillo confirmauit. Dicebat fore sibi gratum, si in itinere ciuitatem illã nouam viseremus. Ex aulicis quendam tanquam viæ ducem dedit, scriptis litteris ad Cholganam, patrem pueri, cuius antè meminimus, vt res nostras sibi commendatas haberet. Ab hoc tanquam vicino, & potenti, huius nouæ Residentiæ successus totus dependet.

Hæc facta sunt in frequenti ducum & procerum consessu, qui Regi assidebant. Cæterùm stantibus sedebat inter primos filius Cholganæ; à Rege petimus, vt huic patris loco & nomine nos commendaret. Naichus adolescente ad se vocato. Hos, inquit, tibi tanquam patris tui personam gerenti, commendo, & in manus trado; vt in regionem illam libere intrare & tutò versari possimus. Gratissima fuit adolescenti, & eius amicis officiosa Regis cõmendatio,

datio, & honorifica mentio. Qua de re datis ad patrem litteris, vehementer rogauit, vt si nostri illac iter facerent, hanc Naichi commendationem ipsi fuisse gratissimam intelligerent.

Ab vrbe Gingiana discessimus læti, perspecta, procerum & plebis ad agnoscendam veritatem propensa voluntate. At verò cùm terras illas festinanter, non tam concionandi quàm explorandi studio, lustraremus, quæ ad ethnicorum conuersionem spectabant, quasi obiter & tanquam aliud agentes tractauimus, ne videlicet officio visitandi fratres, quod maximè nobis incumbebat, vllo modo deesse videremur. Accidit autem non semel, vt dum in palatii vestibulo adeundi Regis opportunitatem expectabamus, cum iis, qui concurrebant, de rebus diuinis verba faceremus. Atque hoc ideo commodiùs præstare licuit, quòd optimo vtebamur interprete, qui linguæ Tamulanæ pariter & Badaganæ peritissimus habebatur. In his colloquiis nonnullos admiratione tanquam attonitos & ab interpretis ore quasi pendentes vidimus, qui multo plura libenter audiuissent, nisi tempore & loco fuissent excluſi. Per idem tempus Brachmana quidam cùm videret locum multitudine refertum. Non est, inquit, hic locus ad hæc agenda satis accommodatus, ad vestrum diuersorium ibo, vt hæc pleniùs percipiam: sed & diuersorium erat in tam aperto & propatulo loco, vt vel ipsi elephantes à meridianis caloribus ad eius vmbrā cōfugerent. Vidit nos in palatio adolescens quidā septendecim annos natus, quem dicunt de stirpe regia oriundum. Hic ad fidem Christianam animum adiecit, & nobiscum abeundi studio vehementer ardebat. Instante iam nostro discessu sub noctem ad nos venit, & vni è nostris sociis sua consilia patefecit, certus relinquere domum, parentes, & sponsam. Res nobis visa est plena periculi, & Dæmonis quoddam inuentū suspicati sumus, atque eò tēdere, vt excitatis in vrbe tragœdiis lex diuina odiosa redderetur, cuius promulgandæ libertas eodem ipso die fuerat concessa. Quare adolescenti suasimus, vt vbi commodè posset ad Patres, qui Negapatani erant, se cōferret, atq; illorū dictu ac suasu se regi sineret: & nos iter persequentes Cidambaranum redimus.

In medio itinere in quendam vicum Brachmanum & sacrificulorum gentilium incidimus. Illi frequentes circunstare, nos de rebus diuinis sermonem habere cœpimus. Totius negotii arbitrium tandē referunt ad sapientē, quem propè habitare aiebāt: accedere iubetur; adest, interrogat Pater, quot Deos coleret: Multos, inquit ille, & singulorum nomina recenset. Ex his omnibus, inquit P., quis primum & præcipuum locum obtinet? cum illo e-

nim res agitur. Sol (inquit Brachmana) meo quidem iudicio omnium maximus est. Solem igitur quis fecit, edisserе nobis, an fortè a seipso potiùs factum contendis? perspectis ille incommodis, quibus vrgebatur, si concederet solem a se factum, ab alio factum concessit, & patrem habere ac matrem; at quos tandem? quo nomine? patris nomen profert, cùm veller nominare matrem, hæsitauit. Brachmanes interea stomachari, cur, inquiunt, matrem habere asseris, si quæ sit ignoras? Agedum, inquit Pater, sit illi pater, accipio, nil moror: sunt ergo duo Soles, Sol pater & Sol filius; illo pernegante, Probo, inquit, qui generat hominem, nónne homo est? maximè. Qui equum generat, nónne est equus? Est, inquit; elephantem qui gignit, nónne est elephas? omnino, inquit. Ergo pari ratione si Soli pater est, erit & ipse Sol, & sic duo erunt Soles. Ad hæc ille, Nequaquam: Sol enim in principio non erat Sol, sed homo sanctus, qui suis meritis & in præmium obsequii factus est Sol. Qui igitur Solem hunc tanto præmio affecit, ipso Sole superior fuit an inferior? Superior, inquit, Rectè sanè; qui enim alteri præmium obsequii præstat, necesse est, vt maior sit illo, cui præstat obsequium: quemadmodum Naichus, qui armilla aurea militem donat, præstantior est milite, qui sub illo meruit. Illo annuente, concluſum est, esse iam alium Deum Sole maiorē. Quod cùm non negaret, licèt priùs contrarium dixisset, censuit tamen magnam illam Deorum multitudinem non esse admittendam; tres tantùm esse Deos, nimirum Pyramam, Vidhunum, & Vaisitrem; horum officia ita esse cōparata, vt alter faciat, alter destruat, alter conseruet. Hæc impossibilia esse demonstratum est. Ille victus, deinde quibusdam quæstionibus implicitus, quis esset Deus, qui Angeli, qui dæmones, nescire se ingenuè fassus est. Scitote igitur, inquit Pater, vnum esse Deum, æternum, immensum, omnipotentem, cæli ac terræ conditorem, qui Solem sublimem in cælo creauit, quo tanquam lychnucho aut face mundus illuminaretur: Angelos esse spiritus quosdam, qui nostri curam & tutelam gerunt, & tacita quadam suggestione mentem ad meliora vocant: Dæmones Angelos esse malos, qui vos in fraudem illiciunt, & debitum vero Deo cultum & honorem sibi ipsis per summum scelus arrogant. Hinc prouenit nefandus idolorum cultus, Dæmonum adoratio, hinc tot ac tam diuersa in orbe terrarum inanium Deorum profana templa, impia simulachra. Atque hic arrepta occasione altiùs rem repetens Pater, originem mundi, angelorum & primi hominis creationem, & mox lapsum, principium idem idololatriæ, salutem demum à Christo Domino repa-

ratam

ratam narrauit. His ille auditis vehementer admirans, Nunquã, inquit, hæc aut his similia audiuimus: at sanè vera sunt. Alius Brachmana suspirans dixit: O felicem, qui hæc bene perciperet. Cui nos, Quid? si hæc non breuiter ac festinanter dicta, sed diligenter & seriò tractata audiretis? In præsentia Ecclesiæ sanctæ modulos quosdam & imaginem externam veluti carbone raptim delineauimus. Quid si ipsam sua virtute fulgentem, quid si speciem internam & immensam pulchritudinem oculis contueremini? quanta lætitia & voluptate affluueretis? Veniet actutum sacerdos Chistapatanam, huic si voletis adhibere aures, si fidem habere, ille vobis veritatis hactenus incognitæ lumen ostendet, & ad æternæ salutis semitam manu ducet. Hæc vbi dicta, illinc digressi ad locum ciuitatis nouæ peruenimus.

Sita est hæc ciuitas in terra, quæ dicitur Arungor, iuxta ostium fluuii Velarii. Gentiles in illa permulti domibus ædificandis operam dabant, quibus data facultas ad libitum aream eligendi, & extra oppidum tantum fundi, quantum quis arare & serere posset. Locum Ecclesiæ & domui ædificandæ signatum reliquimus. Patrem Alexandrum Leni prudentia, linguæ [illegible]ritia, zelo & exẽplo singulari, virum, ab ora Trauancoriana postea misimus, vt huic nouo incœpto primam manũ imponeret. Petierat hic antea, vt sibi liceret in habitu loquis totam illam terram obire: sperabat enim fore, vt hoc artificio Christianæ fidei semina in vulgum sparsa, non pœnitendos fructus aliquando redderent. At cùm hac singulari & inexpectata occasione suis votis satisfactũ videret, à lacrymis præ gaudio erumpentibus sibi temperare non potuit.

Perlustrato hoc loco, inde ad Coloramum flumen venimus. Dynastam Cholganam visitauimus, octogenarium senem, quem incolæ valde timent: nam iniuria lacessitus nemini parcit; quo fit, vt & ipse sibi timeat, & arcem & loca vicina ad aliquot milliaria intentis vigiliis custodita seruet. Ac ne hostes facilè fluuium, qui arcem præterlabitur, trajicerent, crocodilos iniecit, dato præcepto, ne suorum quemquam læderent. At illi hoc præcepto nihilo mitiores facti, hominem deuorarunt. Iratus Cholgana, nescio qua industria, seu veneficiis, (vt creditur) duos crocodilos, qui hominem occiderant, captos, & iniectis collo ferreis catenis, in stagnum lutulentum præcipitauit, vt a populo prætereunte, lapidibus, probris, & conuiciis fatigati, fame perirent. Ex his vnum ipsi vidimus. Senex multa cum humanitate nos excepit. Mox litteras Naichi & filii, quas ei reddidimus, publicè legi præcepit: filius honorem, quem sibi Rex nostra causa detulerat, exaggerauit.

Postquam omnia senex, quæ ad corporis curam pertinebant, abunde fatim præstitissent, profecturis comites assignauit, quorum cura ab omni molestia liberi, ciuitatem Trangambaranum attigimus. Illius vrbis ciues quidam Christiani, oriundi ex Piscaria, nos inuitarunt perhumaniter, & Negapatanum vsque prosecuti sunt.

Ingenti gaudio nos hîc affecit illorum incolarum propensa in Societatem voluntas, quæ res spem non dubiam fecit, fore vt huius Seminarii fœcunda germina aliquando ad vicinas regiones propagentur. Hîc paucis diebus quieti datis, postea Tanjaorem contendimus. Est hæc ciuitas Naichi Tanjaorani sedes, mœnia habet lapide quadrato structa. Regem nõ visitauimus, nec enim erat operæ pretium: recens enim mundo nuntium remiserat, & nihil hoc tempore [illegible] rem meditabatur. Idem faciebat vxores ad septuagesimum quemque flammis, quibus se deuouerant, cum coniugis cadauere erat concremandæ. In hunc diem Retzaurorum quinque milia in [illegible] dalum coëmendum profuderat.

Ad terras Maraburenses deuenimus. Hic est, qui ora Piscariæ præsidet, & [illegible] nonnullis. Quam ob causam, & maximè propter Ecclesiam quam in eius vrbe regia habemus, visum est eum visitare: multum enim nostra intererat, consuetudine & familiaritate nostrorum paulatim hominem allicere, vt rei Christianæ negotia, quæ antehac per gentiles tractauimus, per nos ipsi deinceps tractare possemus. Ad limites huius regni oppositè se nobis obtulit P. Consaluus Fernandus, qui ab vrbe Madure & à Rege venerat, eius diplomate bene munitus, quo fretus vsque illam terram nullis molestiis obnoxii transiuimus.

Est Madure vrbs aliis duabus, quas supra descripsimus, nequaquam inferior. In ea domum habemus, & Ecclesiam, minimè quidem sumptuosam illam, ne pinnaculis & turribus inauratis cum illius regionis idolorum templis cõferendam: at certè pulchram, & religionis plenam. Postera luce Naichũ visitauimus, is ex morbo, in quem in Trauancoris ora inciderat, vix dum conualescens, recessum suburbanum, amœnum, ab hominum frequentia separatum, sibi delegerat: minimè tamen solitarium inuenimus, imò salutantium & comitantium non exigua turba impeditum. Huius solitudinis alii aliam causam afferebant. Regiæ vrbanæ idolõ quoddã contiguum est, cui nomen Chochanadæ. Huius imago de nocte sacrificulo apparens, ita dixisse fertur: Vade, die Regi, non illi aut mihi in hac domo manẽdũ. Rex vt est superstitiosus, Chochanadæ domũ cõcedens, in suburbanas ædes se contulit. Fuimus ab illo benevolè & humaniter accepti. Singulis pannos pretiosos

incolæ pachaualónes appellant) impertiuit, insuper & tiaram suã dedit; atque de rebus omnibus ad victum necessariis domui nostræ per illos dies abundè ab eo prouisum est.

Dici vix potest, quanta Rex iste Deorum falsorum inani religione teneatur. Vno exemplo res fiet illustrior. Singulis diebus populo ius dicit, etiam ægrotus. Ius dicenti, & quantumuis seria negotia tractanti, adstat Brachmana, qui ad singula penè momẽta, modicis quibusdam interuallis, fracta & flebili voce nomẽ idoli Aranganassæ ei ad aures suggerit: atque hoc tanta perseuerantia, vt vni fesso, succedat alter, etiam si Rex ad quinque vel sex horas pro tribunali sedeat.

In ædibus nostris nõ rarò de religione Christiana sermo est habitus, Brachmanis ad nos vel amore vel nouo audiendi studio confluentibus. Habet Pater, qui hîc degit, valetudinarium publicum fama notissimũ, in quo pauperibus omnia necessaria gratis ministrantur. Habet & ludum litterarium puerorum gentilium, qui legere & scribere discunt, præceptore Brachmana quodam, quem Deus ad veritatis cognitionem traduxit, adeò vt S. Baptisma suscipere in animum induxerit. Hîc nos etiam nostro more præmia pro cuiusque meritis distribuimus. Quod vbi parentes cognouerunt, ingenti sunt affecti gaudio & admiratione. Itaq; nobis in dies magis beneuoli euadunt. Aduenier tempus, (vt speramus) cùm hi omnes Christiana sacra suscipient, atque ex hac diuini verbi semente aliæ subinde atque aliæ segetes ad messem inalbescent. Ad eam rem promouendam non parui momenti illud est, quòd P. Nicolaus Leuantus, linguæ Tamulanæ studiosus auditor, in concionatorem euasit, & vnà cum P. Consaluo Fernando Piscariæ ora relicta, ad hanc vineam colendam accessit.

Ab vrbe Madurena Tutucurinum venimus exacto iã mense Iunio, postquã totũ mensem itinere terrestri totum illum tractum perlustrauimus. Iam tandem paulisper à labore quiescendum rati, partim lassitudine, atq; ipsius aëris intẽperie; partim ob aquas, quas passim parũ dulces & lutulentas bibimus, vno die omnes, qui quatuor eramus, & senex, noster interpres, in grauẽ morbũ incidimus. Interpretẽ illico morbi vis absorpsit. Nos febri diuturna iactati parũ abfuit, quin omnes ad vnum moreremur. Vnum illud malè habebat, q̃ putabatur esse venenum; aliud maximum erat incõmodum, quòd neque medicum habuimus, nec infirmorum præfectum, qui morbi huius curandi gnarus esset. Patres sanè ac fratres magna frequentia accurrebant, inuigilabant, & fouebant omni genere caritatis. At nos Deus sanitati restituit nullo reme-

diohumano fretos, præter sibii potionem, & venę incisionem, sibi vnoquoque remedium & medicinam dictante, quę pro tempore optima videbatur. Patres enim qui in ora Piscariæ rei Christianæ operam nauant, prospera valetudine perpetua vtuntur: quinimo obseruatum est à nostris, qui hactenus apud illos è vita migrarunt, eos, vel hostium repentino incursu, vel casu similis fuisse oppressos; morbo verò extinctum ferè neminem. Tutucurini per illud tempus maximi sæuiebant calores, & venti admodum noxii omnia perflabant. Quare Punicalem etiam tum ægroti contendimus, eius regionis amœnitate & cæli clementia paulatim consuluimus; & vix dum firma valetudine ora Piscariæ peragrata, ad oram Trauancoris euasimus, ad quam non immeritò suspirabamus. Hîc enim aliam faciem rerum inuenimus, à caloribus nempe translati ad pluuias, id est ab æstate ad hyemem; quam vtramque diuersam tempestatem montes Gatei & Cori promontoriũ dirimunt, hoc pacto, vt hîc vigente æstate, illic sæuiat hyems, & è contrà. Colani vt vires reparauimus, Cocinum contendimus. Hîc ego antequam penitus conualuissem, graui apostemate laborans, rursus decumbo. In illo dolore dies triginta altero semper latere iacens, cauteria & incisiones perpessus sum. Interea Goam meandi necessitas, & curæ animum torquebant; necessario nauem conscendi, cùm adhuc intra cutem subesset vulnus: demissa funibus in lectulo iacentem nautæ in nauem sustulerunt. Goam attigi ad 3. Cal. Decembr. postquam annum integrum (ni decessent duo dies) à discessu expleueram.

Per hos dies in regno Vissanagoræ seu Bisnagà aperiebat Dominus magnum ostium fidei Christianæ amplificandæ. Missus est ad illa regna Pater Simon Sa, vt Regis & Procerum conciliatus animis aditum quoquo modo apetiret. Huius rei successus tum ex ipsius litteris tum ex ipsa fama, quæ illico tanquam è Cunare Regia in omnia loca permanauit, facilè fuit cognoscere; idem V. P. ex ipsarum litterarum exemplo, quod hic apponam, plenè intelliget.

EXEMPLVM LITTERARVM P. SIMONIS SA, AB VRBE S. THOMAE AD DECIMVM CALEND. Decembris 1598.

DVOBVS tabellariis ad V. R. Cocini agentem litteras dedi, ineunte nempe Augusto, & eodem exacto. In harũ postrema scripsi, me tempestatem commodam expectare, Chatiuetum pro-

fecisce-

ſcendi: in quo oppido Obo Regulus, (qui ab incolis Oboragiu nuncupatur) vnus è præcipuis regni Biſnagẽſis proceribus, & Regis ſocer, me exſpectabat, & miſſis litteris (quas etiam ad V.R mi-ſit) ad ſe euocabat. Sed cùm per pluuias adhuc me in viam dare nõ poſſem, ad Obonem reſcripſi, me, quamprimum torrentes detumerent, affuturum. Has litteras Chatiuérum miſi, ratus ibi eſſe Obonem Regulum (eſt enim Chatiuerum præcipuum Obonis domicilium, & ſedes, in qua arcem & præſidium validum habet:) At ille Regis juſſu Chandegrinum profectus erat, Rex enim, ſeu potiùs Imperator, (ita enim à ſuis appellatur, & ante aliquot annos more majorum in vrbe Chandegrino imperialem coronam ſuſcepit) Obonem accerſiri juſſit, vt anniuerſariis ſacrificiis Soli dicatis cum reliquis illius Imperii proceribus & Dynaſtis interesſet. Feſti dies ſunt octo. Procedit Imperator apparatu regio, magno ſtipantium Procerum comitatu. Hoſtis Reipublicæ judicatur, ſi quis tantæ ſolennitati aut non interſit, aut ſe ſubducat. Miſſis in primis ſortibus, diuinant, an ſit illo anno futurum bellum, an pax. Sortes ſunt ſagittarum jactus. Primam ſagittam Rex, deinde reliqui ordine in aërem jaculantur. Si qua ſagitta arbori infixa guttulam rubeam eliciat, bellum portẽdi dicunt; guttam albam pacis omen eſſe volunt, & ipſi a bello abſtinent. Sors hoc anno videtur accidiſſe ex animi ſententia. Imperator enim Cangeuaranum verſus profectionem inſtituens, diuerſoria certis interuallis in toto illo tractu præparari juſſit. Poſt illos octo dies redditæ mihi ſunt litteræ Obonis Reguli, Chandegrini datæ, vbi nunc Imperator eſt. Scripſit, ſe putaſſe me Chatiuérum venturum, quod cùm factum non eſſet, orauit vt Chandegrinum venirem. Hac accepta Epiſtola à Collegio S. Thomæ profectus ſum ſexto Idus Octobris, ſocio P. Franciſco Ricio, qui Tamulanam linguam ſcit. Alium præterea interpretem adhibui, mercatorem Chriſtianum genere Badagam, quem poſtea honeſto loco Chandegrini natum accepi. Hic mihi tum in itinere tum in vrbe magno adiumento fuit. Lentè admodum iter faciebamus. Vbique valles profundæ, torrentes rapidi, campi ſtagnantes effuſis paludibus tranſitum prohibebant. Inter hæc fragoſi montes ſaxis obruptis attollebantur, qui nemoribus inuiis altiſſimo cacumine viã obſtruebant. Populus plerunq; in vallibus amplis & amœnis habitat, agricolæ ſolo fertili gaudẽt; armenta lætis paſcuis luxuriant; magna ibi tẽplorũ & idolorũ multitudo. Incolæ vbi nos videbant, obſtupere, concurſare, vultum, veſtitũ nouorũ hominum eminus contemplari. nobis vocantibus, vultuque &

sermone blando salutantibus, statim aderant: gaudebant, de Deo colloquentes libenter audiebant: quę in suæ sectæ detestationem obiter à nobis dicebantur, non ægre ferebant. Alii alios allicie-bant, Venite, inquiunt, audite magna quædam & inaudita, quæ nobis proferunt hi. Alii scientes nos à Rege accitos, ideo accessi aiebant, vt terra nobis traderetur, atque eam rem sibi non moleſtam fore significabant. Ad radices cuiusdam mõtis paululum à via publica declinãtes, instante nocte substitimus, adest rusticus, benignè salutat, domum inuitat, & vt patentior esset aditus, ablato ostio parietẽ aperuit; deinde maximo amore & obseruãtia petiit, vt sibi liceret bona cũ venìa nobis cœnã parare: nobis annuẽtibus valde gauisus est. Postera luce orauit, vt in reditu ad domũ suã diuertere dignaremur. Hoc ipso in loco vidimus gẽtiles quosdam, in idoli vestibulo hædos immolantes. nos factũ improbamus: iniuriam vero Deo illatam à sacrificulis & plebe expostulamus. Docemus, quis sit ille Deus verus, ab omnibus iure colẽdus & timendus, cui soli sacrificium debeatur. Illi cũ nescirent quid responderent, fassi sunt esse vera, quæ à nobis dicerentur; seruitia esse instructos à suis Brachmanis, quos sacerdotes & sacrificiorũ magistros haberent. Nec defuerunt gentiles, qui dicerent, se libenter nobiscum ad S. Thomæ ituros: quibus respondimus, fore propediẽ, vt sacerdotes ad ipsorum terras venirent, Ecclesias ædificaturi. quibus illi auditis minùs ægre discessum nostrum tulerunt. Terra pro maiore parte fluminibus & riuulis scatet, plurimas habet valles, syluis feliciſſimis, & omnium generum arboribus viridantes. Hinc inde montes accliues attollũtur. Gens optimo corporis & oris habitu, vestitu non ineleganti, colore mediocriter albo. A rebus ad cultum diuinũ pertinentibus non abhorrẽt, vt valde dolendum sit, tot & tales animas sacerdotũ inopia perire. Ventum est ad regionẽ, in qua latè dominabatur potens quidam Dynasta, nomine Papáragiu, id est Papus Regulus. Ibi fortè in ripa fluminis sub arbore consedimus. quò multi quoque gentiles confluxerant, eo quòd in subuicinis locis alimenta venalia proponebantur: nec longè erat domus quædam amplæ illius Dynastæ, in qua ipse quotidie trecentos Brachmanas alebat, & peregrinos suscipiebat, qui ad idolum in illa regione celeberrimum, cui nomen Tripiti, religionis ergò contendebant, aut illinc domum reuertebãtur. Templum illud in mõte situm est non ampliùs tribus milliaribus Chandegrino distans. Huc vicinæ gentes magna frequentia confluunt, munera quamplurima offerunt, inter eundum nomen idoli Goia perpetuò repetunt.

sidem respondent omnes clamore quodam nautico nomen ingeminantes. Cùm veniunt ad templum, antequam ingrediantur, Brachmanarum monitu peccata purgant, id est, barbam & capillos abradunt, & corpus lauant. Dum in illa ripa, cuius modò memini, moram aliquantisper facimus, accedit puer tredecim annorum cum magno elephantorum & equitum comitatu. is erat nepos Obonis Reguli, qui vbi nos vidit, magna comitate accurrit, aduentum nostrum auo suo gratissimum fore significauit. Postea à nobis digressus ad suos, dolenter conquestus esse dicitur, quòd nihil haberet in promptu, quo homines virtute præstantes, dignitate Gurupos (quo nomine sacerdotes litteratos appellant) pro tempore posset honorare. In tota illa regione sicubi flumina erant trajicienda, prolatis litteris Obonis, omnes demisso capite, dicto audientes, liberum transitum præbuerunt. Quod ni facerent, (qua erat ille potentia) se morte multandos certò sciebant. Vbi ad tria milliaria prope Chandegrinũ ventum est, misimus, qui Obonem de nostro aduentu certiorem faceret. Is hoc cognito, vesperi ad hospitiũ longè à ciuitatis arce deduci iubet. Erat illud, palatiũ quoddam Regium, inauratũ opere magnifico, cũ amplo & perpulchro peristylo exstructũ. Postero manè nobis per internuntios verbis honorificis aduentum gratulatus est. Virum primariũ ad nos misit, qui ingenti apparatu ad vrbem deduceret. Ibat hic multis Ducibus & Reguli familiaribus stipatus, vexillis & insignibus militaribus cõspicuꝰ, addo elephãtes, equites, & pedites quãplurimos. Hoc apparatu & pompa incedens, me semper manu tenebat: vtrumque ferebant baiuli singulis tetraphoris: ponè sequebatur in alio tetraphoro P. Franciscus Ricius; huic adiunctus est interpres quàm ornatissimo vestitu. Post hos ferebatur munus Regulo offerendũ. Singulos certis internallis incedere voluerunt, vt instructior & magnificentior videretur ingredientium apparatus. Hoc ordine ab hesterno hospitio ad Reguli palatium, quod tria milliaria aberat, deducti sumus, in via tantus erat omnium ordinum & ætatum concursus, vt præcones & lictores ad turbam amouendã non sufficerent. Dalauayus, id est Dux, inter eundũ nihil ferè aliud, quàm crebrò interrogare, an bene me haberem, an animo iucundo & læto essem. Inter hæc mutui sermonis officia ad atrium palatii venimus. Exeunt obuiam primò iuuenes, qui mensæ operam dabant, & qui Betele herbæ ministrandæ curam gerebant. Post hos alia atque alia aulici ministerii officia, deinde magistratus, sequitur Regulus, crocino totus cõspersus, amiculo bombycino indutus, altera

manica exutus, quam sub brachio collectam gerebat, capillos rasis albis redimitus, latus accinctus ense falcato, vagina e lenteo viridi incluso. Post mutuas salutationes munus proferimus, quod rebus variis de gentis more constabat. Ille singula accurate nombat, & etiam manum admouebat, maximè inter cætera arrhetus cistella vitrea è Lusitania, & poculum testaceum Billiganicum, aureis bracteolis obducto orificio. Hæc omnia cùm aspexisset, se repente, nemine salutato, se è medio subduxit. Post paululum introduci iubet. Inuenimus sedentem in tapete, fulciebat a tergo puluinar sericum villosum rubri coloris, quod forma & magnitudine dolium referebat. nos ad latus in alio tapete iussi discumbimus. Locus erat vndequaq; patens, tecto columnis suffulto. Post varios sermones Regulus omnia summa promittit, meum esse explorare, quo loco Ecclesiam, imò & oppidum, & portum ædificari vellem, se omnia largiturum, quæ ad operas conductas & sacerdotum alimenta opus essent: neque in eo oppido quicquam, nisi de nostro arbitrio administratum velle. Cùm gratias egissem, & me locum in itinere electurũ, deque omnibus ipsum certiorem facturum dixissem, ipse vicissim munera nobis & pueris distribuit. Sacerdotibus pannos bombycinos binos variis figuris insignes, reliquis singulos. A pueris multa interrogauit, an ego illa vestis esset superpelliceo & cappa candida damascena quotidiana vsurus? illis negantibus, ego huius rei rationem reddo, me nimirum eo die primùm memet in conspectum & colloquium deinde Regis præpotentis, qui pro singulari ipsius beneuolentia Patres non solùm in suam Satrapiam euocauerit, illorum patrocinia susceperit, verùm etiam in terris suis Ecclesias ædificandi potestatem fecerit: quapropter æquissimum visum esse, coram tanto & tam benefico patrono, qui Ecclesiæ Christianæ ministros tantopere foueat, ipsius Ecclesiæ sacris vestibus indutum apparere. Quæ ille responso valde lætus, Parua sunt hæc (inquit) præ iis, quæ facturus sum in posterũ. Mox de nostra Republica Lusitanica multa percontari cœpit, quis regnaret, Hispanus an Lusitanus? quos equites Lusitania posset inducere in pugnam? an equi è Lusitania ad Indiam traduci possent? quot milliaribus distaret, quis pro Rege Indicam rempublicam administraret? an Protex ad ipsum litteras esset daturus, sicut constat Proregem Edouardum Menesium ipsum litteris & muneribus dignatũ esse? Ego facile factu dixi, maximè vbi constabit, Ecclesias in eius ditione esse erectas. Gauisus est cùm didicisset, Proregem hunc esse illius Menesii generum. Hac ratione multis verbis vltro citroque habitis, sub noctem Ignatius

Iychnuchis & parte exercitus ad hospitium remisit. Præcepit mercatori cuidam, vt oryzam, ciceres, butyrum, gallinas, & arietes in opsonia suppeditaret. Die sabbathi per nuntios frequentes salutauit. Nuntio dixi, me insalutato Imperatore ex vrbe excedere nec posse, nec debere: si id Reguli opera fieri posset, ad reliqua eius beneficia hunc quasi cumulum accessurum. Quæsiuit Regulus, an esset, quod offerrem. Respondi esse quidem, verùm illud tã parui momenti, vt pro nihilo reputari possit: me verò ita affectum esse, vt existimarem Regiæ maiestati non vilia quælibet, sed quã pretiosissima dona esse offerenda. Quod ego cũ præstare non possem, me satis officiosè munere meo functũ videri, si vnius & veri Dei conditoris & redemptoris thesauros reconditos huius imperii mortalibus prodere incipiã. Respõdit Regulus, Imperatorem ea benignitate esse, vt quantumuis tenue & exile donũ aqui boni cõsulere soleat. Quare in tertiũ diẽ paratos esse iubet. Sabbatho, & die Dominico, Duces & Præfectos Obonis, officiis & munusculis placaui, vt facilius illis fauentibus ad Regis cõspectum & gratiam viam munirem. Feria secũda manè Regulus nũtiari iubet, se ad Regiam præire, ibiq; nos præstolari. Quare vestibus quibus antea & eodem apparatu Regẽ conuenire statui. Domus atque arx regia longè distabat ab ædibus Reguli. Vt eò peruenimus, iussit Rex in loco, Regum legatis excipiundis deputato, paulisper subsistere. Dum expectamus, ingens hominũ multitudo videndi causa confluxerat. Nos per interpretem multa disserimus, errores detegimus, quibus miseri implicabantur. Illi non ægre ferre, non grauatè audire, aduentum nostrũ sibi gratũ esse nõ obscuris indiciis significare. Interim Rege iubẽte ingredimur. Sedebat Rex in peristylo angusto, quod ipsu solũ capiebat, ad quod per gradus ascẽdebat. Tapetũ humi stratum, & puluinar, cui incũbebat, ab Reguli apparatu nõ differebat. Iuxta Regem in extrema ora tapetis sedebat Princeps, regni hæres, iuuenis albo & decoro vultu. Ex alia parte ad latus iuxta tapetẽ sedebat Regulus cũ fratre. Gerebat Rex amiculũ croco infectum, vultu erat venusto ad nigredinẽ vergente, oculis magnis, statura mediocri, corporis forma decora, in qua Regiæ maiestatis augusta quædã grauitas cũ mira comitate elucebat. Rege de mora salutato, coram esteti, vt cæteri Dynastę & viri primarii, tã exigua interposita distãtia, vt eũ extrema veste nonnũquã tangerẽ. Rex se nostro aspectu non minùs recreari dixit, quã mũdus exorto sole, ac proinde multis honoribus & muneribus cumulatos dimissurum: ego quis essem ab Obone Regulo se cognouisse: Gratiis actis munuscula

profero,

profero, quæ ille humaniter accepit. Inter quædam vitrea crepundia aureola, è Lusitania, cordis figuram filis aureis contextã obtuli. Quæsiuit Rex quid rei esset, an esset ad esum efficta? Respondi figuram esse cordis humani, ex auro & argento elaboratam. cor autem Regi deberi in signum sinceri erga suam majestatem amoris & fidei. Ad hæc ille placido vultu, materna lingua inquit: Maha Santo scam, id est, valde lætor. atq; aliis donis nos vicissim donauit: mihi quatuor pannos bombycinos, Patri Francisco Ricio duos, tum pueris & interpretibus singulos. Tempus reliquum percontando consumpsit, quis nostræ vitæ esset status, quod institutum, qui cibi, quis vestitus quotidianus, an aliquãdo nudi incederemus? Ego ad hęc, nos esse homines, obsequio diuino & saluti proximorum procurandæ addictos, atque hac de causa mundo nuncium remisisse, vt liberiùs & nostræ & aliorum saluti & diuini verbi prædicationi vacaremus: vitam in pœnitentiis & mortificationibus agere: vestibus pullis indui, nudos honestatis causa non incedere. Tunc ille: Sunt, inquit, nostrorum Sanasium similes, attamen Sanasses nostros hi superant in hoc, quòd sunt Gurũpi, id est, docti Sacerdotes. Sunt autem Sanasses apud illos Brachmanes quidam, qui in magna sanctitatis opinione habentur, quia scilicet ab hominum consortio remoti, in solitudine degunt, & nonnunquam ex omni parte nudi in publicum prodeunt. Interrogauit, an omnia promiscuè comederemus, gallinas an ipsi occideremus, & quomodo? videlicet an cum cæremoniis, more Mahometanorum, an potiùs more Brachmanorũ? denique an essemus conjugati. Ad omnia cùm esset sanctum, nostrorum continentiam vehementer admiratus, bis terve idem rursus interrogauit. Respõdi, Christianorum Sacerdotes per omnia Deum imitandum sibi proponere, vt sint mundi, puri, & sine labe & macula, quo in ipsis Dei & creatoris imago perfectius resplendeat. Ad hæc ille: Nónne igitur (inquit) vos meraquis abstis, vt mundi & sine peccato ad Deum accedatis, & cum eo familiariùs agatis? Imò, inquam, nos alias lymphas habemus, ad peccata delenda magis accommodatas; nempe Baptismum in ipso aditu ad Ecclesiam, deinde peccatorum confessionem corde contrito factam Sacerdotibus, quibus Deus potestatẽ dedit suo nomine peccata dimittendi. His aquis, inquam, id est, pœnitentia peccatorum, & vitæ in melius commutandæ propositio, placatus Deus; non autem istis vestris lauacris, quæ nullam in se virtutem habent, nihil salutis possunt conferre. Quærenti, an omni peccata oporteat confiteri, respondi, nullum in confessione peccatum

pos-

posse tegi, omnia Sacerdoti indicanda; hanc autem confessionem semel quotannis, & instante mortis periculo, fieri oportere. Tunc ille ad suos conuersus, Eia Brachmanes, inquit, quid vobis videtur? Illi mirabundi nihil præter Suami, Suami. id est, Domine, Domine. Interroganti, an P. Ricius & ego essemus fratres, & ex qua terra, respõdi, fratres esse, non carne, sed spiritu, quos nempe eiusdem Religionis institutum & mutui amoris vinculum fecit esse germanos: natione hunc Italum, me Lusitanum. Docuit interpres Olyssipponem esse ciuitatem regiam, non solùm regni illius caput, sed etiam omnium ciuitatum maximam. Interrogauit, an Lusitani ciuitates & arces, atque eas in montibus sitas haberent perinde atque ipsi? Respondit interpres, se Lusitaniam nõ vidisse: at cùm rerum non esset ignarus, se certò scire, ciuitates habere & arces munitissimas, quæ has omnes & propugnaculis & pulchritudine longè superent. Cùm in hãc sententiã multa dixisset, Magnum, inquit Rex, imperium & magnum Regem narras. Quæsiuit tum quod esset Regi nomen, quotum annum regnaret? quot essent anni ex quo Rex ille (Sebastianum intelligebat) in bello periisset? Nos Regis Sebastiani & reliquorum Lusitaniæ Regum imagines, ad viuum expressas, quę in libellis impressis circumferuntur, quas quidam è sociis fortè secum ferebat, in medium protulimus, quas ille inspexit libenter, & proceribus inspiciendas dedit. Quæsiuit, an in vrbe S. Thomæ esset, qui sciret bene pingere? Ego cùm pictura eum delectari animaduerterem, esse dixi, & inter testimonium protuli tabellam, ibi nuper depictam, quam Rex magna voluptate intuens, interrogauit, quidnam repræsentaret illa pictura? Tum P. Franciscus Ricius, qui linguæ Badagane vocabulis & huius mysterii explicandi arte instructus venerat, ad historiam narrandam aggreditur, (ea erat de diuite Epulone) & inter dicendum tam propè ad Regem accessit, & volubili ac feruida oratione pronuntiationis leges ita negligebat, vt Proceres risu abstinere non possent, nobisquoque esset necesse, Patrem apprehensum pallio monere, vt retro pedem referret: animaduertimus enim Regem sibi cauere, ne qua ori suo incideret roscidæ saliuæ guttula, quam Pater, dum feruenter orabat, circunstantibus aspergere videbatur. At Rex vt erat animo natura benignissimo, & ad ea, quæ dicebantur quæq; ipse sciscitabatur attentus, quidvis æquo animo patiebatur. Contemplabatur enim Diuitem in inferno flagrantem, Dæmonem in flammis ipsum vncis pedibus & fuscina prementem, Lazarum cœlestibus deliciis affluentem. Et postea domi cum suis de hac historia collocutus, ita dixisse fertur,

tur: Audite Brachmanes, ego hodie vidi infernum, vidi hominem in inferno ardentē, & dæmonē insuper insultātem. Vos ad hæc quid dicitis? Illi nihil aliud, nisi quod priùs, Suami, Suami. Nonnulli postea ad nostrum hospitium disputatum venerunt, vt nimirum sua mendacia disputando viderentur posse cohonestare, imò ante congressum tanquā victores sibi applaudebant. At paucis verbis ita prostrati sunt, vt vni, qui sibi præ reliquis majorem scientia arrogabat, dixerit quidam vir primarius: Quid tu incassum contendis? Gurupos, qui vera prædicant, superare te posse confidis? Ille nihilominus majore fiducia rē clamoribus aggreditur, & cū magno conatu magnas nugas dixisset, maximo risu ab omnibus exceptus, pudore obmutuit, & ne hiscere quidem deinceps ausus est. Tandem Rex multa de Christianorum Regum potētia deq; præliis ac victoriis Imperatoris scisciatus, reliqua cum Obone præsertim locutus est, Obo ad nos reuersus, dixit Regē duo oppida nobis donare, alterum in Sacerdotum alimenta, & Ecclesiæ fabricā, alterum in structuram Emporii, quod in illo oppido condere volebat: donare præterea tetraphorum auratum, quod optimatibus & Gurupis concedi solet. Ecclesias quas vellem in toto illo tractu erigendi facultatem dare. Atque hæc omnia Rex postea litteris patentibus à se obsignatis confirmauit. Ego illi & deinde Regi maximas gratias egi. Regi insuper dixi, quando ipsius munificentia mihi tantam fiduciam contulerit, si liceret, pauca quędam dicturum. Primū vt gesta S. Thomæ Apostoli, quę Cangeuarani in pagellis æreis asseruantur, liceret trāscribere. Ecquis, inquit Rex, vobis dixit, hæc gesta in nostris monumentis haberi? Ita, inquam, à majoribus accepimus. Nihil autem ex his monumētis desidero præter vitam & gesta S. Thomæ: hoc si impetrauero, & Regibus Christianis omnibus, & Imperatori, & Pōtifici Maximo erit gratissimum. Quid (inquit Rex) an plures sunt Reges Christiani? Ille serpres ordinem & seriem Regum Christianorum, & supremam dignitatem tum Imperatoris tum Pontificis Maximi fusè explicauit. Rex audita Papæ potestate, obstupuit, valde admirans, esse in terris hominem tanta potestate præditum. Quæsiuit, quānam esset eius vitæ ratio, quo vestitu vteretur, an haberet vxorem, quo cibo vteretur, vbi habitaret. Ad petitionem per Obonem Regi respondit, se Cangeuaranum proficisci, ibi velle me præstò esse cū aliquot Lusitanis, se monumenta illa diligenter conquisita tradaturū. Secunda petitio fuit eiusmodi: Cùm eius Celsitudo tam manifestis indiciis summum in nos amorem & beneuolentiam significasset, non videri consentaneū, vt ab eius látere obsequiog. discedamus

cederemus: velle nos in ipsius vrbe Regia manere, in qua ædiculã aliquam erigere liceret, quo facto ipsius nominis fama immensam crescceret: hoc enim solùm Regiæ Celsitudini ad summam felicitatem deesse. Hac audita petitione Rex, ad Brachmanas conuersus subrisit, & ad alios sermones nescio quos animum adjiciés, nec annuit nec abnuit, neq; ego deinceps responsum petii. Tertia petitio fuit, vt reditus quosdam annuos, qui Regis ipsius nomine Ecclesiæ sancti Ioannis in vrbe S. Thomæ donati fuerant, ipse suo chirographo ac sigillo cõprobaret. Huic petitioni facilè annuit. Sic tandem nos dimisit.

Chandegrinum interea venit Lusitanus quidam, quem Obo Regulus, vtpote suũ beneficiariũ, cũ aliis duobus Lusitanis in nostro hospitio manere jussit. Sequẽti quinta feria Lusitanus, etiam de nocte, munꝰ quod attulerat, Oboni offerre parabat. Iussit Obone quoq; vnà venire, audierat enim me irasci, eo quòd diutius in vrbe detinerer. At ego cũ intelligerẽ accessum meũ tunc temporis nullius esse momenti, nũtiari jussi Regulo, me nõ irasci, neq; verò Patres, qui in totius vitæ decursu inter cætera patientiã maximè colerẽt, esse ad iracundiã adeò præcipites: ac proinde ne crederet, me Regulo optimè merito, & à quo alia plurima sperarẽ, succensere; quinimo libẽter expectare quoad ipse posset, ac vellet quàm cõmodissimo tẽpore nos dimittere. Dum hæc Regulo nuntiabãtur, aderat mercator, qui nostra negotia curabat, qui, quæ à me dicerentur, vera esse sub capitis periculo affirmabat. Respõdit Regulus velle se, Lusitanos quã ornatissimo vestitu in diem sequentẽ paratos esse, vt cũ muneribus omnes ad Regis conspectum perduceret, atq; ita factũ est. Nobis autẽ ad regiam venientibus, stabat coram Rege Brachmanarum turba è doctioribus & præcipuis illius gentis. Afferebant hi foliorum syluestris palmæ magnam fartaginẽ, quibus foliis pro papyro vtuntur. Hęc Regi, ni fallor, legebant. Interim P. Ricius & ego vsitata veste, ac palliis nostris induti, cum Lusitanis adsumus. Accepit Rex lætiore vultu, quã antea, & familiariùs etiã tractauit. Lusitani munus proferunt, petunt, vt nos maturè dimittat; in oppido S. Thomæ rectè rem geri sine nobis non posse affirmant; Regis munificẽtia factum esse, vt vix iam supersit, quod ipsi ampliùs exoptare possint, cùm Patri omnia sint iam concessa, monumẽta nimirũ, quæ de vita Apostoli loquũtur; Portoriorum relaxatio, Ecclesia in Regia construenda. Vnũ tantũ rogare, vt quod commeatuum inuehendorum nomine in oppido S. Thomæ soluitur, ipsis remittat. Rex ea quæ cõcesserat rata habens, omnia se facturum promisit, vbi Cangeuaranum veniisset.

Distat

Distat hæc ciuitas à S. Thomæ vnius diei iter. His actis, de relig. gione Christiana fit sermo, ingens omnium ordinum concursus Procerum, Dynastarum, Magnatum magna frequentia. Res nouas audiendi cupidine & interrogandi studio tempus à mane vsque ad meridiem protrahitur. Verba fecimus de incarnatione filii Dei, de redemptione humani generis, de Deipara Virgine matre. Quæsiuit Rex, an essent apud nos pictores, aut tabella aliqua picta, quæ rem, de qua erat sermo, oculis repræsentaret? Extemplo profero B. Virginis imaginem, quam de industria in tetraphoro paratam habebam. Hanc coram Rege sisto ita erectam in debita distantia, vt ab ipso commodè & à reliquis certè posset. Huius picturæ formam & elegantiam Rex miris in cœlum laudibus extulit, atque intimis sensibus & toto animi affectu pueri & Virginem matrem contemplatus; pictores, qui fortè aderant, vt propiùs inspicerent, hortatus est; & an ipsi tale quippiam pingendo imitari auderent, sciscitatus est. Illis negantibus, quæsiuit quis esset ille puer. Respondi esse filium Dei, cui nomen IESV Christo, atque hoc nomine Saluatorem mundi significari, eiq; secundam personam Sanctissimæ Trinitatis, pro nobis incarnatam, de quo paulo antè docueram. Quid? inquit ille, si Deus est spiritus & incorporeus, atque ab omni peccati labe immunis, quomodo poterat habere filiũ? & si filius eius est Deus, quomodo poterat mori? Ad hęc omnia pro tempore & loco respondi: Deum præterea, & rationibus atque comparationibus ostẽdi, quomodo Virgo conceperit, pepererit, & Virgo permanserit. His mediocriter intellectis, iterum interrogauit, an Deus certam aliquam viam salutis hominibus patefecerit, & an nostra lex Deum inueniendi & cognoscendi modum præscribat? Maximè, inquam: imò hoc Maiestas vellet viam illam ingredi, oportere decem præcepta decalogi obseruare. Rege jubente, Chrysostomus noster, vnus ex pueris, decalogum clara voce recitat, tanto feruore & efficacia, vt non ipse, sed Spiritus sanctus in ipso eloqui videretur. Rex attentissimè audiebat; & si quis, vt fit, obloqueretur, mota manu silentium dicebat. Recitato Decalogo, & habito breui sermone de hominis creatione, & mox lapsu, de miraculis quamplurimis, quibus tota Regionis Christianæ veritas comprobaretur, Rex & Obo Regulus & reliqui Proceres vnanimi voce dixerunt, Maha âlaffy, id est, valde bene. Et Rex Brachmanas intuens, disertis verbis affirmauit, Christianam legem sibi veram videri. Mox ad imaginem reuersus, interrogauit, an in S. Thomæ esset pictor? Non deesse, respondi: Ipsam illam imaginem, si tãtopere placeret, Regi dona-

re; sin potiùs exspectare placeret, aliam statim pingendam curaturum, pro Ecclesia noua, quæ Chandegrini bona cum Regis venia esset erigenda, vt hoc tanquam magnete vel succino Lusitani & Christiani incolæ huc attraherentur. Imò ô Rex, inquiunt Lusitani, nisi sit hîc Ecclesia, nullo modo poterunt Lusitani in hac vrbe Regia cõsistere, nec ad eam venire. Rex hoc audito, iussit me totam ciuitatẽ obire, & locum Ecclesiæ ædificandæ ad libitum eligere: Obonem curaturum dixit, vt ex animi sententia perficeretur; & si quid præterea vellem, se omnia præstiturum. Ego Regi maximas gratias ago, me Indiæ Proregẽ de amplissima Regis munificentia certiorẽ facturum promitto, me auctore in Lusitania atq; Europa vniuersa tantorum beneficiorum memoriam sempiternam futuram. Ad hæc Rex, Dono te, inquit, tetraphoro aurato honoris causa, & nuper Oboni Regulo perficiendum mandaui: ingredere, & vrbem ad speciem ouantis totam perlustra. At Obo, cùm tetraphorum nondum perfecisset, suggessit Regi, nõ esse istum faustum diem, ac proinde tali die tetraphoram nouum non licere ascendere: tempus nimirum, quo erat in mora, dierum delectu purgare voluit. Die Sabbathi & Dominico ciuitatem obimus, vel potiùs partem illius exiguã, nõ enim duo dies satis esse poterant ad tantam ciuitatem totam perlustrandã. Fit magnus ciuium cõcursus, qui cùm scirent nos locum Ecclesiæ quærere, alia atq; alia loca mõstrabant; nec piguit pedibus incedere, nostrorumque lecticariorum gradus comitari: sed nos lecticis gestabamur, rationem habentes Guruporum, qui pedites sine magnæ ignominiæ nota incedere nõ possunt. Atq; hoc adeò gẽtibus illis inoleuit, vt nihil ferè nisi exteriora sapiant aut curent. Quare cùm per hos dies, instante nocte, Obonis Reguli domum peteremus, qui in plateis erant, animaduertentes nos sine lychnis oleaceis incedere, qui Brachmanis & Gerũpis noctu præferri solent, Adeò, inquiunt, parci & miseri sunt Lusitani isti, vt ne vnus saltem lychnus illis suppetat? Ad hæc puer, qui interpretis arte fungebatur, non ita est, inquit, sed ponè sequuntur lychnuchi, qui faces accensas afferent; neque verò sunt oleacei, sed cerei: apud hos enim cerei longè pluris æstimantur, quòd cereos illi conflare nesciunt, & foris importatos in magno pretio habent. Nemini verò debet mirum videri, nos Regulum nocte cõuenire solitos; hoc enim tempus tam optimates quàm ipse Rex mutuis visitationibus & negotiis tractandis tribuunt; matutino tempore corpus exercent: quem ad finem domum quandam accommodatam habent, cuius pauimenti media pars, gypso crustata, ad instar vitri perluci-

da renidet: altera pars tenuissimo puluere rubro conspersa, mollia exercentibus stratu præbet. Huc exercendus ingreditur detractis vestibus, comitantur Geytii: quo nomine vocantur fortissimi quidã iuuenes, qui in hac palæstra cũ dño colluſuri in arenam descendunt, ac modò gladiaturã exercent, modò luctantur, modò manma quæ possunt põdera attollunt, modò calcibus & pugnis mutuò tundunt. His peractis in eodẽ puluere heri corpus, sudore fluidum, conuoluunt Geytii, brachia & crura magna vi propẽ ad luxationem intorquent, postea oleo totũ perunguunt, & aqua calida redolente lauant, sindone tergunt, & vestiunt. Deinde horis opportuna prandium ministrant. Hoc exercitio tã prospera vtitur valetudine, vt qui septuagenarii sunt, vix trigesimum annum videantur attingere. Nec exercitium vnquam omittunt, nisi graui de causſa, idque perraro, sicut accidit per illos dies, quibus Regem matutino tempore conuenimus. Lusitani igitur & ego cum socio Reguli domum vale dicturi ingredimur. Ille singulis singula munera donat: ægre ferebat discessum nostrũ, eo quòd Regi quę donarat, suo sigillo nondum cõsignauerat. Ego verò hyemem instantem & Collegii nostri negotia causſabar, nihilominus hic diutius expectandũ videbatur, & id ipsi placebat, dixi me libenter imperata facturum. Ille periculum facturus, an esset in nobis illa potientia, & in negotiis peragendis cura & industria, quam illi de nobis prædicabant, quamq; ipse postea sibi cõpertã esse affirmauit, profectionem nostram vsque ad finẽ mensis suspendit. Interea quasi immemor nostri, idolorũ festis, quæ per illud tempus magna frequentia fiebant, totus se dabat. Festa hæc tanquam parentalia quædã in memoriã defunctorũ multis cum pyris & sacrificiis celebrantur. Strenas & xeniola etiã absentibus mittũt, ac ceremonias inuitant. Hoc tẽpore magna celebritate colebatur idolũ Tripetij, cuius antè meminimus, & tria milliaria ab hac ciuitate distat, in declini & gelido mõte collocatũ. Inferiùs cingitur amœnissimis vallibus, quę fructu abundant quidem, sed quem nulli tangere licet. Ingens in his siluis simiorum multitudo, qui adeò ciuiles euaserunt, vt metu depositò è manducantium manibus cibos excutiant: neque verò id vulgò ægre ferunt, putant enim gentem esse deorum, cumque Dæmonũ principe, quem Permalem vocant, familiaritate cõiunctam. Permalẽ adorant sub multis figuris, nempe hominis albi, cærulei, flaui, item sub figura bouis, equi, leonis, porci, anatis, & galli. Vidimus Chandegrini è nostro hospitio Bonem Regulum manè flumen trajicientẽ, cum magna equitũ, peditu, & elephantorũ multitudine, idolũ istud Tripetinum pe-

tem, eundemq; vesperi reuertentem cum lychnis innumeris, qui totam terram illustrabant, atque interim tintinnabulis & crepitaculis omnia resonabāt. Idem ab aliis multis magnatibus, multorum dierum serie, factitatum vidimus. Aliud nobis spectaculum alius dies præbuit, quod fuit eiusmodi: Ibat Obo Regulus tanquam ad bellum profecturus: stipabat ingēs militum manus, signiferi cataphractis elephantis insidebant, magnates latus cingebant: hoc comitatu ad templum quoddam contendebat, vt ibi dignitatem nescio quam, Gurupi, suo filio puero conferret. Erat haec dignitas quædam quasi dispositio vel aditus ad supremum alterius cuiusdam dignitatis gradum, quæ Brachmanis primatus decerni solet, ad quam hic puer paucorum dierum interuallo ab isto Obone erat euehendus. Puerum igitur ad templum deductū in columnæ capitello statuunt. Quo facto primus ille Regulus iunctis ad pectus manibus, illi caput inclinat, deinde reliqui proceres idem faciunt. Mox puerum aurato tetraphoro impositum, cum toto illo comitatu per vrbem gestant. Per eosdem ferè dies Rex ad hortulos suburbanos oblectandi animi caussa Reginas inuitauit; incedendi pompa erat eiusmodi: Præibat vnus è primariis Ducibus, secta Mahometanus, insigni equitum turma comitatus, cum quatuor aut quinque cataphractis elephantis, & sericis vexillis versicoloribus, cum tibiarum & tympanorum hilari pulsu, quem camelorum sessores edebant, cum quibus permulti lanceati pedites permisti incedebant. Hos sequebantur magni Delauayi, id est supremi Duces, pedites cum hastis, sclopis, & vexillis, pene innumeris: tum elephas Regius, nonnullis Regni proceribus stipatus, vexillum Imperiale gestabat. Post hunc tympanum ferreum ingens, quod longitudinem duorum doliorum, sesquidolii latitudinem implebat; quatuor baiuli duobus contis suspensum ferebant, & quatuor milites pulsabāt. Sonus quidem minor erat, quam pro tam vasti tympani magnitudine Sequebatur Rex in tetraphoro aurato cum magna famulorum & aulicorum caterua: quatuor vmbellæ pulcherrimæ, quas quatuor pedites ferebant, solem arcebant. Sequebantur Regis insignia hastis infixa, nempe vaccarum syluestrium caudæ crinitæ, niue candidiores, quæ apud orientales in magno pretio habentur; piscis effigies non vulgari magnitudine, & leo: deinde vexillum, postea magnus regni Delauayus, postremò Princeps cum vxoribus Regiis amplissimo apparatu, quas comitabantur feminæ quamplurimæ in cathedris ex argento & auro solido fabrefactis.

Ibant Reginæ in tetraphoris auro splendentibus, quæ cono-

pea serica polymita aureis filis intertexta, vnionibus distincta, tegebant. Singulis tetraphoris binæ vmbellæ sericæ, auro rigentes, ad solem arcendum accommodatæ. Hinc inde feminæ permultæ, pedibus incedentes, flabella tenebant, aureis & argenteis baculis inserta, quibus ventulum faciebant, assiduo caudarum iactu ventilando. Eadem pompa de nocte reuerterunt, tot lychnis lunæ præbentibus, vt pulsis tenebris diem reducere viderentur. Mense iam elapso, Oboni nuntium misi, qui nostris verbis oraret, vt meminisset, moram, quam in vrbe trahebamus, cum multis expensis esse coniunctam. Vocauit, adfui, munuscula de more dedi, promisit se nos postridie dimissurum, moræ culpam contulit in festos dies, & frequentes Optimatum visitationes, & in duas filias Regnas, quas Rex in vxores duxerat, quæ per illos dies paternas ædes assiduè frequentabant. Tandem munusculis datis dimisit. Trecentos aureos dedit in annuos reditus, quos è pagi cuiusdam annuis pensionibus extrahi iussit, & si quid deesset, in aliis locis iuxta Condurem suppleri voluit. Cõdur oppidum est nouum, quod ipse ædificat, & muris circundari iubet. Portum in ripa fluuii Areomagani habet celebrem, ad quem variis locis huius septentrionalis tractus plurimi conueniunt. Ecclesiam ibidem sumptibus se ædificaturum promittit. Priuilegia in fauorem incolarum & aduenarum multa condidit. Dat facultatem in tota ditione sua Ecclesias ædificandi, & Euangelium prædicandi. Tenuit quatuor Dynastas, Conduri vicinos, nostrorum obedientiæ subiecit; quibus præcepit, vt Patribus morem gererent, & quæ ipsi ad Ecclesias & domos construendas peterent, omnia suppeditarent. Hæc ex ipsius litteris patentibus, & legibus in communem incolarum bonum conscriptis, perspicua sunt. Quorum omnium exempla nobis dedit; authographa apud se deposita conseruat. Mihi vale dicẽti suasit, vt antequam discederem, vrbem totam in lectica obirem cum Ducibus & Dynastis, & festæ lætitiæ signis. Atque cum eiusmodi pompis dissimulandum ratus, postridie vesperi me è ciuitate subduxi. In itinere visitaui Dynastam illum, cuius antè memini, quem quotidie ducentis Brachmanis alimenta præbere dixi, quem Papum Regulum vocant. Hic domicilium sibi delegit in montibus, quos in altissima culmina cõsurgentes vndique contegunt vmbrosæ syluæ, & longi anfractus per obliquos viarum flexus in se recurrentes penè inaccessibles reddunt. Ciuitas longo & accliui tractu à radicibus montis ad supremum vsque cacumen attollitur. In huius oppidi porta occurrit nobis Præfectus, honoris caussa, multis militibus comitatus, qui nos ad Regulum con-

spectum

spectum in sublime deduceret: qui labor lasso, & triginta horarum inedia laboranti, nescio an satis opportunè acciderit. Regulus in ædibus satis commodis iuxta arcem quiescere iussit, vt ex labore itineris recreatos ad se postea vocaret. At enim tantus extemplo factus est ad nos omnium concursus, vt salutandi, & de Deo colloquendi maximè, comedendi verò copia nulla daretur. Postea Regulus nos iubet accersiri. Inuenimus sedentem in aula perampla, munera in primis proferimus, quæ ille grato animo & benigno vultu accepit, mox in interiorem domum, auleis & peristromatis egregiè ornatam, deduxit. Hic quatuor horas integras interrogando & minutissima quæque perscrutando consumpsit. De lege diuina dissérentem libenter audiuit ipse, & Brachmanes ad audiendum conuocauit. B. Virginis matris filii effigiem diu multumque contuitus, vix à suo conspectu reuelli passus est. Cùm ex me didicisset, Regi libertatē dedisse, Ecclesias in toto Regno ædificandi, respōdit, se mihi, si vellem, etiā in suo palatio Ecclesiā cōdendi facultatē dare. Egi gratias, & primùm velle me dixi, eius bona cum venia, in summo arcis culmine crucē erigere, qua arx ipsa Dæmoni formidolosa & hostibus inexpugnabilis redderetur. Crucē enim telum esse Christianorum, quo freti Duces, Reges, & Imperatores amplissimi maximas victorias ab hostibus reportauerunt. Quæsiuit ille, quid esset crux, & cuius generis aut figuræ telum: Hoc mysterium vt declararē, necesse fuit de morte & passione Domini fusiùs disserere. Cùm ille Christum Dominum, Dei filium, hominibus viam veræ salutis enunciantem, indigna multatum morte didicisset, ira accensus, Ecquis, inquit, tam immane facinus perpetrare ausus est? quæ gens? quæ natio? quibus in terris habitat? quo nomine vocatur? & quasi illico pœnam exacturus, quæsiuit, an esset adhuc in terris aliqua vena superstes vel reliquiæ illius gentis, quæ Christum occiderat? Ego vt hominem placarem, Dei filium sponte se morti obtulisse dixi, vt homines ab æterna morte redimeret. Esto, inquit, an verò illi Deum vera prædicantem occidere debuerunt? non est hoc rectæ rationi consentaneum. Quid plura? post multos sermones vltro citroque habitos interrogauit, an ad globulos illos filo infertos preces persoluerem: petiit decem præcepta Decalogi iuberem recitari. Sub digressum. Quando, inquit, discessum tuum tantopere acceleras, quod te propter impendentem hyemem facere non dubito, Cangenerani, quò rex proficiscitur, te expectabo, ibi pluribus tecum agam. Postea vbi Rex Chandegrinum reuerteret, ego nulla in re tibi deero. Ecclesiam etiam in ditione mea ædificandam

in me recipio: nec enim scio, quo genere beneficii tam singularem amorem & beneuolentiam, in me antea ignotum, hodie ac mihi exhibitam compensare possim. Hæc ille. Ego verò mihi persuadeo nostræ Societatis homines, si ad hæc Regna mittentur, horum opera & auxilio haud exiguum operæ pretium facturos, tum quia naturæ bonitas, quam hic præ se fert, id a me exposcit vt credam; tum quia & ipse & ipsius Brachmanæ facili contentu, quæ a nobis dicebantur, audierunt. Vt mihi videatur ostium magnum apertum ad Euangelium in his terris promulgandum, & incolas ad veram pietatem & virtutem erudiendos. Atque hoc nō solùm in illo longo tractu maris, verùm etiam in interiore continente in tot regna & satrapias diuisa, in quibus non solùm plebs, sed etiam Proceres, non rustici solùm, sed & Brachmanes, omnes denique omnium ordinum & ætatum res diuinas libenter audiunt, & Ecclesias poscunt. Quid quòd in vrbe Chaudegrini permultos vtriusque sexus Beatissimæ Virginis & pueri in vnis matrem effigiem in publico expositam venerātes, & magna religionis significatione certatim concurrentes, seque mutuò exhortantes, in terra prostratos adorantes vidi? Quare diuinitus factum existimo, Spiritu sancto suggerente, vt V. R. ad has terras explorandas animum appulerit. Imò & res ipsa tam prosperis principijs initum, feliciores indies successus promittit, vt non sit dubium, quin hæc scintilla semel ignem corripiat, maximam vbique flammam sit excitatura. Ac proinde V. R. non dubitet primo quoque tempore multos subsidiarios mittere, qui prudentia animarum zelo, patientia, & morum quadam lenitate præditi, maius in mentibus solidis momentum, quàm in litteris constitutum esse docent. Ad minùs sex ante quadragesimam mitti placeat duos, qui Chaudegrini resideant, quæ est ciuitas Regia, a qua in terras adiacentes, nimirum in oppidum Tripetino idolo coniunctum, quod præcipuum est gentilicæ superstitionis caput, & in terras Papi Regis non longe dissitas expatientur: item duos, qui Conduris oppidi noui Ecclesiæ constituendæ curam suscipiant. Situs est enim Cōdur in fauce fluuij Areomagani, quo in loco constituenda sunt vectigalia, & Portoria, & alia, quæ ad emporij celebris futuram administrationē cōducunt. Huc enim ab vrbe Chādegrino magna est mercatorū cōcursus, quia via brevis est: atque hinc Paleacatē vsque per interiora cōtinentis facilis est accessus, nempe per flumen quod præter Paleacatem fluens, in Areomagani fauces se exonerat. Facit hoc flumē insulā magnā, in qua multi sunt pagi. Omnes boni Regulo subiecti, quo fit vt hi duo sacerdotes, quicquid rerum

à Paleacate vsque ad oppidum S. Thomæ interjicitur, possint colendum suscipere: denique duos, qui ab oppido S. Thomæ vsq; ad Caneameiram animarum culturam exerceant; imò & vsque ad Teuanapatanã, quæ magni Regis Delauayo patet, qui in suis terris Ecclesias fieri postulat, præcipuè in portu quodã, qui fluuium habet præterlabentem, qui in nulla hyemali vtorrentiu inundãtia arenis suffocatur, & semper aperto alueo nauigia suscipit. Hic nobis per Nayuam Mudeliarem, nostri studiosum, nuntiari jussit, se omnes expensas facturum, quæ opus essent. Qui autem mittendi sunt, veniat ante Quadragesimã per orã maritimam vsq; ad Periapatanum, atq; illinc opera nostrorũ, qui Periapatani residunt, adjuuante P. Gasparo Dabreo, Marauasiorum amico, vsque ad Nagapatanũ & S. Thomæ peruadere poterunt; neque verò expensis, quæ in hoc itinere accelerando cõtingent, parcẽdum cẽseo, ne refrigescat iste feruor, & elabatur occasio nostris, qui cõmodè cum ipso Rege, Cangeuarano redeunte, Chãdegrinum proficisci poterunt. Veniet enim Rex Cangeuaranum ante duos mẽses. Imò existimationi nostræ valde conducere intelligo, vt Condure primo quoq; tempore Ecclesia ædificetur: quo nimirũ res maturè trãsigatur cum mercatoribus, qui à Gergilino & Bengala atq; ab aliis portubus negociandi causa illuc conueniunt, & Collegium hoc ac Seminarium subsidia opportuna habeant, quibus primum lapidẽ majore cum studia jaciant, & prima fundamenta quasi in solido ponant. Habeo præter hæc Pandiuacam pagum, qui nouẽ milliaria a S. Thomæ distat, huius obiter possessionem adii, cùm todii Chandegrino, paganis & agricolis maximè vrgentibus, vt se ad hos agros colendos statim admitterem. Quin etiam Obo Regulus Mourem paruum fundis additis amplificauit. Atque hæc omnia litteris patentibus confirmauit; quarum exempla in linguam Lusitanicam versa, ad V. R. mitto. Iuxta Pandiuacã exstat alius pagus instar ciuitatis, quem vocant Cholauagaranum, cuius incolæ ad agros colendos frequenter nostris operam locant: hi maxima congratulatione & lætitia nos exceperunt. His occasionibus speramus fore, vt tam hi quam cæteri vicini, rejecto Idolorum cultu, sese ad Christianam Ecclesiam aggregent. Ego interea, donec V. R. opem ferat, omnia parabo, & Condure, quàm primùm crucem erigendam curabo, ne Obo Regulus, à quo omnia pendent, spem abjiciat. Dabo quoque litteras ad Dynastas & magnates illorum locorum, ad quos iam Obo in eandem sententiã scripsit. Et si fieri poterit, ipse Condurem contendam, vt aream, ſtũ, & reliqua diligẽter inspiciã, vt V. R. de omnibus certior fiat.

Leges etiam & priuilegia Condurensi Emporio indulta, in itinere promulgare decreui. Dei opem confido non defuturam, qui sicuti huic rei tam felicia dedit initia, ita feliciores (vti sperandabit exitus, quo opus ex obedientia incœptum, & à V. R. tantopere commendatum, cum eadem obedientia ad finē à Diuina prouidentia constitutum perducatur. Datæ Meliaporę in Collegio S. Ioannis, 20 Nouemb. 1598.

Cùm hęc Goę nuntiabantur, incredibilis fuit omnium animorum motus: Christianis gaudio exultantibus, ethnicis dolore cōfectis, his atque illis arbitrantibus actum iam esse de secta gentilica, si vnde tota illa superstitio permanauit, inde ostium aperiretur ad fidem Euangelicam promulgandā. Nostri inusitato feruore vltro se huic missioni obtulerunt. Quare præmissa oratione, ex tota Prouincia delectu habito, missi sunt P. Emanuel da Veiga, Domus Professæ Præpositus, P. Gaspar Stephanus, & ipse professus, ac Theologiæ antiquus professor, P. Franciscus Ricius, P. Ioannes de Costa, P. Petrus Eutitius, P. Melchior Cotinus. Verū quia P. Ricius, vt suprà docuimus, iam ibi erat, misimus P. Consaluum Monterium, qui in oppido S. Thomæ in eius locum succederet.

Emmanuelem Campellum Patrem Patri Alexandro Leni socium misimus in terras Gingianas, ad vrbem Chistapatanam, cui loco Portum S. Michaëlis nomen indidimus: Ecclesiam verò Beatissimæ Virgini de Spe dedicari placuit. Speramus enim fore, vt Beatissima Virgine & S. Michaële deprecatoribus, ac patronis, tota hæc regio ab idolorum superstitione ad Christianam fidem traducatur. Quid postea successerit à prioribus litteris vique ad nostrorum aduentum, ex aliis eiusdem Patris litteris V. P. cognoscet.

EXEMPLVM LITTERARVM P. SIMONIS DE SA, RECTORIS COLLEGII S. IOANNIS IN VRBE S. Thomæ prid. Cal. Aprilis, anno 1599.

LITTERAS, quas de nostrorum Patrum aduentu V. R. ad me scripsit, dici non potest, quanta cum animi lætitia acceperim; atq; adeò, vt ingenuè fatear, expaui dum considerabam opera Dei. Obstupui planè dum mecum reputabam, quàm aptè & concinnè omnia votis responderint. Admiratus sum, & toto animi affectu exosculatus, tot ac taliū Patrū ad hanc prouin-

prouinciam suscipiendam conspirationem & consensum. Litteras cum sociis communicaui, omnes pari gaudio felicem nuntium exceperunt: beatos prædicabant, quibus tam fausta sors obtigerat. Nec minor in ciuitate lætitia, cùm Patres aduentare nunciarum est. Ludouicus Macedus, Lusitanus eques, Oboni carus, illico ad Obonem scripsit. Præfectus nouus certiorem fecit Naynã Mudeliarem auunculum suum, amicũ nostrũ, qui per eos dies Paleani agebat cum Delauayo supremo Duce, cui nuper, Regio diplomate, huius ciuitatis administratio collata est. Nunc id agã, vt ea, quæ à postremis litteris, quas ad V. R. dedi, successerint, intelligat. Condurem profectus est frater Antonius Consaluez, vt nouæ Ecclesiæ principia constitueret. Exceptus est ab incolis humaniter & honorificè. Interea Delauayus militum supremus Dux, qui multũ apud Regẽ valet auctoritate & gratia, vehementer cõtendit à Rege, ne committeret, vt condendæ nouæ ciuitatis studio Areom agani sui antiquissimus portus damno afficeretur: orauit vt quemlibet alium locum Ecclesiæ ædificandæ eligerent. Primas litteras, quas Rex in hanc sententiam scripsit, voluntati Delauayi obtemperans, Obo Regulus, cuius opera & facultate Ecclesia cœpta erat, fictas & commentitias iudicauit. Quare totis viribus in opus incumbere iussit. At frater licèt, ne Obonẽ læderet, non penitus cessaret: tamen ne Regẽ sibi infensum redderet, tardissimè progrediebatur, donec secundis litteris à Rege missis, et ipsius Obonis sententia parendum ratus, pro tempore destitit. Interea instante Quadragesima fratrem ad colloquium euocaui, nolit tamen ita veniret, vt relictis in loco Ecclesiæ aliquot Christianis, videretur ad tempus discedere, postea opus inchoatũ perfecturus. Per idem tẽpus, cognito Obonem Regulũ vnius diei iter in castris abesse, de consilio nostrorum, adhibito in socium Ludouico Macedo, eum conuenire statui. Prima Dominica Quadragesimæ iter ingressus, feria tertia ad castra perueni, Obonem Dynastarum legationibus intentum eo die nemo interpellauit. Postridie se in colloquium dedit: iratus ostiariis, qui pridie nostrum aduentum non indicauerant, vnum ex eis supplicio affici iussit. Causam aduentus dixi non esse aliam, quàm vt litteras à V. R. allatas ipsi ostenderem, & vt patres in eius ditionem venire nuntiarem; quo sciret quanti ipsum nostri facerent, & quantopere æstimauerint Goæ ac totius Indiæ Christiani summa in nos collata beneficia. Grata fuit hæc oratio Oboni Regulo, ac mox cum illo agere cœpi de Ecclesia, quam Condure, iubête Rege, inchoatam reliquimus. Dixit se ad Regem scripturum, vt facultatẽ da-

ret eam perficiendi, sed cùm id mihi valde non placeret Rege eam topere tenitente, tandem suasit, vt Areomagani Ecclesiam conderem, esse quippe ciuitatem illam in primis celebrem, si id non placeret, Cotapatanam eligere iussit. Respondi Areomaganum in ditionem Delauayi esse, (erant autem inter Obonem & Delauayú inimicitiæ) me velle in ipsius Obonis ditione consistere, nihilominus hortante ipso Obone, & se fortasse Areomaganum in suá potestatem redacturum non obscurè significante, ita consensi in Areomaganum, vt simul Cotapatanæ Ecclesiam ædificádi facultatem peterem, quam illic libenter concessit, publicoque diplomate confirmauit, asserens se nihil aliud velle, nisi quod mihi gratum foret. Tandem pannis bombycinis de more donatum benignissimè dimisit. Inde digressus ad Papú Regulum cum exercitu descendentem contendi. Hic me vt antea humaniter, ita quam humanissimè accepit P. Ricius vbi esset, & alia multa suo more scisscitatus est. Muneribus pro consuetudine donauit. Discedentem monuit, vt ab arce Ludouici Macedi, quam ipse rebellantem suis militibus obsederat, in itinere declinarem. Ea nocte peruenimus ad ciuitatem Triualurem, hortis & nemoribus consitam, piscinis affabre structis circundatam, idolorum delubris celebrem. Hicum fano quodam aperto, sicut antea feceram, pernoctaui. occurrunt mox Brachmanes & milites; de lege diuina verba facientem audiunt; gentilicæ superstitionis fallacias ita detexi, argumentis conuici, vt ipsos suorũ Deorum pigeret puderetque, Christi Domini legem veram esse affirmare non dubitarent; imò & Ecclesiã in ipso vrbis foro construere per ipsos licere dicerent. Alii dicebant, Perbellè actum est nobiscum hactenus, quia Brachmanis in fraudem illecti, tam turpiter errauimus. quid autem supereſt, nisi vt eis cerebrum elidamus fustibus priùs, deinde verò Deo debitum cultũ exhibeamus? Hũc præposterũ feruorem diu ego moderari aggredior, alius qui confidentior videbatur, Imò ego, inquit, spondeo me in posterum horum Deorum delubra non ingressurum, neque manus aut oculos Diis tam turpibus sublaturum, quinimo potiùs Deo vero, cœli & terræ conditori, honorem delaturum, donec Ecclesia fiat. Postera luce discessimus, in itinere occurrit elephas, cuidam idolo sacer, hic Ludouicum Macedõ præteriens me delegit, quem proboscide peteret, forsitan vt falsorũ Deorum præcipuum aduersarium vleiscereturꝰ. At me Deo vno & vero protegente, comitibus metu cadentibus, proboscidis ictus in canistrum Ludouici delatus, illud longissimè proiecit. Ad Collegium demum reuerso allatæ sunt litteæ a Rege, in quibus pecu-

niam

tium quoddam peculiare mihi cõmendauit. Simul admonuit, memor essem, se vni mihi & Societatis Patribus ciuitatem illam, & terram totam credere; curare iussit, ne quid iniuriæ a Lusitanis antiquis incolis fieret, si quid noui accideret, ipsum vt facerem certiorem hortatus est. Aliam in eandem sententiam a Delauayo epistolam accepi. addebat hic, se valde cupere me conuentum, milites ad deducendũ petere iussit à Præfecto ciuitatis, quẽ Adigarem nuncupant. Dixit se mihi suam terram commendare, eo quod Præfectum iuuenem & rerum imperitum agnosceret: quare velle ne quid alicuius momenti Patribus inconsultis aggrederetur. Atque hoc idem ad ipsum Adigarem scripsit non Delauayus solùm, sed etiam Nayna auunculus, qui ab incolis Mudeliar dicitur, nempe ciuitatis & terrarum, quæ Delauayo parent, Quæstor ac Moderator. Hic sexcenta millia Pagodium (monetę genus est, quod sesquiaureum valet) in annos singulos Delauayo stipendii nomine pendit, cuius tributi adminiculo vniuersæ Delauayi fortunæ non paru fulciuntur. Quare ipsius litteris inuitatus, eum conuenire decreui, & Dominica secunda Quadragesimæ Changuela Batepaleanum versus contendi: cùm prope eam ciuitatem ventum est, Naynam nostri amantissimum colloquiũ euocaui, per amicos & familiares aduentum meum gratulatus, ipse sub noctem accessit lychnuchis plurimis & militibus comitatus. Ad vrbem postridie deduxit, ac tanta liberalitate & munificentia non solum mihi, sed etiam omnibus, qui mecum venerant, omnia necessaria ministranda curauit, vt nec vnius quidem eruntii expensam facere necesse fuerit. Ad Delauayum tandem perductus, inueni vulnus alligantem, quod illi in tibiam incidens equus impegerat. Hic vt me vidit, tanta repentè lætitia se affectũ dixit, vt se tanum reputaret, ac se suosque omnes aduentu meo à peccatis mundatos. Multa illi de me, de imperio Lusitaniæ, de lege diuina sciscitanti, Gubernator Nayna admodum honorifica prædicauit; vt conciones quas ad populum habemus, & vocum intentiones, ac remissiones, ipsos denique gestus & motus omnes non solùm narraret, verùm etiam ipse imitando repræsentare conaretur. Tantam hæc audiendo voluptatem cæpit Delauayus, vt ipse postea sæpe suis Ducibus in memoriã redigeret, quæ Gurũpus ille de rerũ terrenarũ contemptu, de eleemosynis largiendis, de fraude & damno non inferendo, deque aliis Christianæ Religionis documentis, ipso audiente dixerat. Hæc Dynastis ipsum visitãtibus inculcabat, ac prædicabat, vt iã nõ tãtu Nayna Patres, sed & ipsi quoque Delauayus in concionando imitari viderentur.

Sequen-

Sequenti biduo thesauros ostendit, quorum magnam partem ad Regem Vissanagoræ olim pertinuisse aiebat. Dum hæc omnia monstrat. Scio, inquit, vos Patres nihil ex his desiderare, aut hæc videdo delectari, cùm mũdo vale dixeritis. Cui ego: Imò, inquam, quod maximè me delectat, illud est, quòd in hac Regia gaza nulla video ad crucis imaginẽ formata. Ille his multo plura se Chandegrini reposita habere respondit, eaque mihi, si quando se offerret occasio, ostensurum: Ecclesiam quoque optimo loco Chandegrini iuxta Regis palatium se ædificaturum promisit. Locum qui is dicebat, Chandegrini vidi, neque memini me videre in tota vrbe meliorem, aut magis accommodatum. Dixit etiam se omnia, quæ ad Sacerdotum alimenta pertinerent, affatim præbiturum. Vnum hoc orare, vt se singulis mensibus visitarem, & spondeam me semper in amicitia permansurum, etiam posiquã vrbs B. Thomæ in ipsius potestate non esset; se enim non vrbem, sed Patres desiderare, quibus se & suam gazam credẽdam existimauerit. Cui ego: Nos inquam, aliam gazam, alios lapides pretiosos nobis cõcreditos habemus, qui omnibus terrenis diuitiis meritò præferri debent; nimirum hominum animas, quas ad creatoris sui cognitionem instruere cupimus, ac præcipuam inter cæteras animæ partionem habemus. Tunc ille: Quid, inquit, mihi dabitis, si Christianus fio? Nos, inquam, tanto Dynasta dignum nihil præstare poterimus, præter obedientiam, quam non solùm tanquam Domino, verùm etiam tanquam optimo parenti, & rei Christianæ duci atque protectori, nos debere fatebimur. At Deus Opt. Max. qui diues est in omnes, qui inuocant illum, te in amicitiam & gratiam recipiet, quod omnibus thesauris anteponẽdum certò scias. Quæsiuit, quo ritu quibúsve cæremoniis baptisma conferretur, atque omnia ita approbauit, vt Brachmanes nonnulli timerent, ne Christiana sacra susciperet. Postremo die, nobis præsentibus, consueto illo corporis exercitio vti placuit, ad quod nemo nisi admodum familiaris admittitur, quod erat eiusmodi: Ipsum toto corpore extenso, in tapete jacentem quatuor juuenes robusti circumuoluunt, & fricant, ac subinde insiliunt, & pedibus prementes largum sudorem eliciunt; ipso interim torrores suos increpante, & tanquam leues, & nullius ponderis homines, vt impẽsiùs premãt, adhortante. Ego interea, ne ociosus spectator adessem, illi varia interroganti ad omnia respondi. Et antequam exirem, effeci, vt diplomata aliquot daret, quæ huic Collegio & nostris Neophytis è re futura essent. Primùm annuis reditibus S. Thomæ, centum Pagodes adjecit. Deinde Collegio centũ & quinquaginta aureos

dedit,

dedit, quos Sadramapatamæ annuis pensionibus solui voluit. Postremò Brachénæ scripsit, vt Areomagani sedem aliquam idoneā quæreret, in qua Patres habitare & Ecclesiam ædificare possent. Iam antea Brachena mihi promiserat, se Areomagani terras quasdam Ecclesiæ donaturum. At de his nihil adhuc certi statui, omnia integra seruabo, quoad festum paschæ prætereat. tunc denuo V. R. scribam fusiùs, cùm per otium licebit, & tabellarius minùs vrgebit.

Cùm hæc scripsi, appulit P. Emmanuel da Veiga, secunda feria vesperi ad 4. non. Aprilis cum sociis. Vnus P. Eutitius cum sarcinis in via substitit. Maxima & nostra & ciuium omnium gratulatione sunt accepti. Paucos dies quieti dabunt, quoad Rex Cangeueranum veniat. Ibi Regi sistam subsidiarios hosce milites, quibus diuina clementia annuente, hoc amplissimum regnum è grauissima dæmonum seruitute in suauissimam Christi libertatem imò jugum liberrimum asserent. Vicinos primùm Dynastas de eorum appulsu fecit certiores. Literas V. R. in sermonem Badaganū transferendas curaui, vt vnà cum diplomatis legantur. P. Capellus Nagapatani relictus est, inde ad portum S. Michaëlis rectà contendet; & si Ecclesia Sadramapatamæ erit, speramus fore, vt nullo negotio inter nos communicare, conuenire, & mutuò nos consolari possimus: quia inter P. Alexandrum Leni, & Sadramapatamam, & vrbem S. Thomę, viginti milliarium; denique à Chāgue lapede Sadramapatamam vsque non ampliùs duodecim milliarium trajectus est: flumen in ipsis faucibus trium brachiorum altitudinem continet, fundo labitur lutulento, introrsum magnā profunditas, nauium stationibus apta; aër salubris, aquæ dulces, gens nostri amans; ipse Delauayus, à quo omnia pendent, amantissimus: quare quàm maturrimè illum conuenire decreui. Impedior occupationibus, ne plura hoc tempore. V. R. suam benedictionem mihi impertiat. Vale. Datæ in Collegio S. Ioannis in vrbe S. Thomæ, Prid. Cal. Aprilis, anno 1599.

Per idem ferè tempus, dum nostri ad huius potentissimi Regis curiam viam affectant, (quorum ingressus ad tempus dilatus est, eo quòd Rex contra Madurenum Naichum [ingenti cum exercitu contendebat, quem ipse tamen debiti stipendii nomine datis duodecim millionibus siue centies vicies centenis aureorum millibus à se facilè auertit) ex alia parte nostris ad Regis Calecutani regnum patuit aditus, renouato inter ipsum & Lusitanos fœdere, quod superioris anni simultatibus ruptum erat, & nostri inchoatam Calecutii residentiam ad tempus deserere coacti. Quam rem,

ita

ita vt contigit, breuiter enarrabo. Anno huius seculi nonagesimo octauo classis maritimæ Præfectus, cùm fœdus cum Zamorino, Cunalis Mahometani astu, non coalesceret, antequam ei bellum indiceret, nostros è Residentia exire jussit. Zamorinus pro amore, quo erat in nostros affectus, eos retinere nitebatur. nostris nihil periculi etiam ingruente bello impendere affirmauit: posse cos saluis suis rebus in Residentia manere. Vicit tamen Præfecti sententia, inueterata in nos Saracenorum odia perpendentis: quis pe nulli dubium erat quin Mahometani, qui loca maritima tenent, sibi à nostris illata damna in nos & Christianos nostros vlciscerentur. Qua de causa Præfecto obtemperantes maturè se subduxerunt. At consolatus est eos Dominus. Nam Princeps quidam Zamorini consobrinus, nostrorum colloquiis & assidua conuersatione attractus, ad Christianam Religionem animum adjecit: & eadem nocte, qua nos fugam adornabamus, summis precibus baptismu petens, à Patre baptizatus est, deinde ab Archiepiscopo chrismate inunctus: atque in hunc diè, licèt occultus, boni Christiani specimen præ se ferre perseuerat.

Nostris absentibus, Zamorinus ad me sæpenumero scribere, orare vt Patres sibi restituerem Ecclesiam interea & reliqua omnia integre seruari præcepit. Saraceno cuidam, qui eroci per contemptū plagā inflixerat, ceruices amputari jussit. Nostri quotiens illi spē faciebant, se confecta pace quam primùm reditmros. Zamorinus interea tum propter simultatum veteres offensas, tum vt Lusitanis magis complaceret, Cunali archipiratæ, stipendiorum suo iam olim rebellanti, bellum indixit. Hic a multis annis piraticis biremibus mare infestum habuit, & opimis spoliis ditatus, ad Regii nominis dignitatem a suis euectus, à paruis initiis ad potentissimi principis instar accreuit. Prorex hanc occasionem nactus, & ipse aduersus Cunalem validam classem instruxit, in qua duo ex nostris missi. Arcem Lusitani statuto die ingenti impetu oppugnarunt, arbitrantes se primo congressu victores euasuros. At hostibus efferato animo propugnantibus, cedere necesse fuit, aliquot ducibus & militibus desideratis. Nostri Sacerdotes tam mari quàm terra suo officio fungentes, in animarum salutem totis viribus incumbebant.

Zamorinus his exemplis in Lusitanorum amicitia cōfirmatus, ipse in oppugnatione communis hostis perseuerauit, pacemque cum nostris, tribus conditionibus, præter alia, interpositis, ex omnium nostrūm sententia confecit.

Primò dedit facultatem in tota ditione sua Euangeliū prædicandi,

tandi, seque propenso studio & beneuolentia nostris opem laturum promisit. Omnibus gentilibus & Mahometanis ad Christianam fidem conuersis & conuertendis licere dixit pristinis in Republica muneribus, dignitatibus, & facultatibus gaudere, & bonorum suorum hæredes instituere. Aream ad Ecclesias exstruendas idoneam se daturum spopondit, & omnibus ad eas confugientibus immunitatem concessit.

Secundò promisit se præstiturum, vt Lusitani omnes, & quiuis alii Christiani, qui ad ipsius terras casu aliquo in captiuitatem lapsi appulerint. Præfecto arcis aut quæstori regio reddantur.

Vltimò (quod magni momenti est) promisit, se nullo vnquam tempore permissurum, vt Christiani S. Thomæ, qui in ipsius terris habitant, Episcopum siue Prælatum quemuis nisi a Summo Pontifice & a Rege Lusitaniæ missum agnoscant, ad sextum Calend. Aprilis, anno 1599.

His ita transactis, ad Residentiam suam nostri reuersi sunt: Attamen superstite potentissimo hoste Cunale, nostris in illa gente optatum fructum ex labore capere non licebit. Ex his quæ dicta sunt, licèt V. P. facilè possit huius missionis Calecutanæ rationem & statum omnem cognoscere, tamen quia oppugnationis, cuius modò memini, infausto successu res nonnihil sunt perturbatæ; visum est hoc loco litteras P. Francisci Rosis opponere, qui tempore conflictus Calecuti cum Zamorino erat.

EXEMPLVM LITTERARVM P. FRANCISCI RVSSIS EX CASTRIS ZAMORINI SEPTIMO Id. Martii 99.

GOA V. R. jussu cum Zamorino in castris restiti, scripsit enim V. R. Patres, qui Goa venerant, classi sufficere: me verò neque oppugnationi interesse, neque belli consiliis me immiscere volebat, quod sanè præstiti. Oppugnationis verò ratio fuit eiusmodi: Ludouicus Gamma classis maritimæ Præfectus, postquam exercitum, in quo mille & quingenti Lusitani numerabantur, in terras Ariori trans flumen Cunalis exposuerat, nauigia in pontis speciem colligenda curauit, atque hac arte pontibus triginta vno confectis, negotium dedit Ludouico de Sylua, Duci exercitus, viro fortissimo, vt cum trecentis militi-

militibus, totius exercitus flore, trajecto flumine oppugnationis principium daret. Ipse interim in castris substitit cum reliquis copiis, subsidio futurus, vbi opus esset. His ita constitutis, quarta vigilia nondum exacta, quinta feria ad quartum nonas Martias fluuium trajiciunt, & dato signo hostem in litore expectantem acerrimè propellunt. Ex alia parte Nairū quinquaginta circiter milia cum aliis trecentis Lusitanis arci appropinquant. Zamorinus & Princeps paruulus, ac nonnulli Reguli & Dynastæ, atque ego, ex edito & tuto loco pugnam inspectamus, incendiis formidabilem, & crebris tormentorum fulminibus latè lumē præbentibus. Zamorinus cùm collatis signis cominus iam pugnari videret, flexis genibus, & manibus iunctis, oculisque in cælum sublatis, atque obortis lacrymis Deum precabatur, vt opem ferret. Nostri per tela, per ignes in illo horrifico tormentorum boatu, & scintillantium globorum turbine, incredibili ausu hostium confertos cuneos perrumpentes, iam magis magisque prælidii portis appropinquabant. At vnum illud infaustum & luctuosum accidit, quòd Ductor exercitus Lusitani, & quasi omen pugnę, Ludouicus de Sylna, in ipso initio certaminis, sulphurei puluēris jaculo in capite ictus occubuit. Mortem eius socii, syndone inuoluto corpore, quoad poterant, alios cælare conabantur. Atque hoc pacto cum Cunale certamen iniuerunt. Ex hostibus occidit Curimusa, is, qui multos annos mare omne latrociniis infestum, nostris quasi imperuium reddiderat, & multis nauibus Lusitanorum capta, opima spolia sæpe ex eis retulerat. Atque ad hunc diem semper elapsus etiam à nostris nonnunquam victus capi non poterat. Cecidit & huius pater Curiacemus, & eiusdem consobrinus; & Cunalis consobrini duo, & Cutamuemus, qui superioribus diebus triremem à nostris ceperat; & alii multi Duces, & Principes vna, ipso Cunale pernicioſiores. quin & ipse tribus vulneribus, nempe duobus punctim & vno cęsim, inflictis vix tandem euasit. Deluētū quod extra arcem erat, totum conflagrauit, & cum illo ædes quamplurimæ. Ex Mahometanis trecenti, ex nostris quindecim in illo certamine ceciderunt, in his Frater quidam Capucius. Nairi, qui à parte Australi pugnam commiserant, sepibus quibusdam incensis Mahometanos nonnullos interfecerunt. At vallum securium inopiæ rescindere non poterunt. Ex illis perierunt centum cum Lusitanis quatuor. Nostris hac victoria potitis, diuulgata est Ducis mors. Et iam sulphureus puluis, & plumbeæ glandes, & tela nostros defecerant. Quæ subsidia, cùm essent trans flumen à Duce petenda, frustra expectabantur. Nam vna & triginta scapha

tolligatæ, (Almadias vocant) quibus nostri appulerant, à remige desertæ in medio flumine, temere fluctuantes, neutri parti vsui esse potuerunt. Quare Antonii Leiuæ Indiæ Antesignani famulus (ipse enim Antonius fortissimè dimicans, edita magna hostium strage, paulo antè ceciderat) receptui cecinit. At nostri vbi se viderunt Ducibus & signifero priuatos, nullo ordine, nulla militari disciplina, præpropera festinatione pedem referentes, abiectis armis flumini se commiserunt. Atque ita Lusitani ducenti & sexaginta plus minùs sunt desiderati. P. Sebastianus Consaluus, & Frater, quem socium habebat, euaserunt. At Frater dum inter ceteros naufragio detrudendo incumbit, plumbea glande percussus est, & brachium dexterum confractum. Septuaginta sex Lusitanorum corpora in litus eiecta, sepulturæ mandauimus adiuuante optimo illo neophyto, qui occultus apud nos agit. Dici non potest, quanto hæc clades dolore Zamorinum & Naires afficerit. Iam antea & Zamorinus & viri Principes non nulli Lusitanos monuerant, vt paulatim & lentè rem gererent, atque imprimis, vt multas biremes in flumine expeditas haberent, quibus milites commodè exponerent, & è prælio reuersus excipere tutò possent. Suaserunt etiam vehementer, ne soli, sed multis Nairum millibus in societatem adscitis, hostem aggrederentur: quod si fecissent, proculdubio multo maiora damna hostibus intulissent. Atilli, vt ad se solos victoriæ laudem deriuarent, Nairum auxiliares copias non curarunt. Egomet vidi non neminem ingemiscentē, quòd in hoc exercitu caput aspersum canis non videret. Zamorino diem pugnæ constitutum noluerunt indicare, nec ex qua parte arcem essent oppugnaturi; quam rem ægerrimè tulit Rex, & infelicem pugnæ successum huic vni culpæ tribuit, quòd hominem sibi fidelem fallere & omnia sibi tribuere voluerunt. Hūc dolorem auxit Rex Cocini, cui nos tantum tribuimus, qui Zamorinum per litteras monuit, ne nimium Lusitanis crederet. Huius congressus infelicem euentum voluit Deus signis quibusdam prænotare. Triduo enim, haud scio an quatriduo, ante pugnam, noctu à parte cæli quæ Cunalem respicit, descendit fulgor triste rutilans omnibus conspicuus, qui totam classem percurrens, tandem (vt affirmant) supra triremem prætoriam euanuit. Pater item Theophilus, qui in hac residentia Calecutana mansurus, Cocino paulo antea venerat, postridie huius cladis mihi narrauit, quod sibi quatriduo ante conflictum accidisse dicebat, nimirum se de nocte in Prætoriana spiritum quendam repentè prætereuntem vidisse, & ipsum brachio apprehenso ita al-

loquentem audiuisse, Castigo te Deus; quibus verbis iram & vltionem diuinam denuntiare visus est. Hic successus nostris tam funestus, hostibus tantum terrorem incussit, vt occisorum corpora eo die sepelire nemo auderet: timebant enim ne nostri, refecto exercitu, de integro in eos impetum facerent. At cùm videbant, totam classem sublatis velis litora deserere, timor & trepidatio omnis in nostrorum irrisionem versa est, nec immeritò, si enim biduum tantummodo in castris egissent, hostes, vt opinor, deditionem fecissent. Quare Præfectus raptim colligere vasa & in altum vela facere coactus est. At ne epistola hæc tota luctuosa sine aliquo doloris leuamine persistat, rem solatii plenam in fine subtexam. Regina, mater Principis, qui in Regno creditur successurus, colloquiis & exhortationibus nostrorum cõmota, se Christiana sacra suscepturam promisit: multum autem ad hanc rem momentum habet, quòd illa cum Christiano occulto, cuius modò memini, sanguine coniuncta est. Reges item Tanoris & Chales nostros sacerdotes & Ecclesias in suis terris vehementer cuptant. Viderit. R. V. quid eis respõderi velit. E Cunale, 7. Idus Martias, anno 1599.

Non minori omnibus solatio fuit profectio, quam & zelo salutis animarum & nostrorum suasu suscepit Dominus Alexius Menesius, Goæ Archiepiscopus, ad visitandos Christianos antiquos, à S. Thoma Apostolo propagatos, qui in Regione Malauarica loca montana obtinent. Huius visitationis occasio fuit eiusmodi. Postquam Angamalæ Archiepiscopus Abrahamus fatis concessit, & Georgius Archidiaconus, iuxta consuetudinem antiquissimam, Ecclesiam pastore carentem gubernandam suscepit, suspitio vehemens non leuibus de caussis suborta est, eam Ecclesiam tandem ad Nestorianos pastores esse reuersuram. Nec defuit inter ipsos quidam Ecclesiastica dignitate pollens, & opibus affluens, qui reciperet se Babylonem profecturum, vt inde Archiepiscopum accerseret. Archiepiscopus verò Goanus, cui non modò tanquam Metropolitano, sed etiam litteris Apostolicis iubentibus competit administratio illius Ecclesiæ sede vacante, Archidiaconum in obedientia sedis Apostolicæ vacillantem in officio continendi munus suscepit, ne videlicet in schisma laberetur. Ac Rectori Collegii Societatis terræ nouæ seu Vaipicotæ mandauit, vt Archidiacono litteras, quibus ipsum Archiepiscopus auctoritate Apostolica eius Ecclesiæ gubernatorẽ renũtiabat, hac lege redderet, si ipse corã eodẽ Rectore fidei professionẽ solennem faceret. Litteras Archidiaconus lætus accepit, & fidei professionem

ne festo se facturum promisit. Verùm postea nec fidei protestationem coram Patre edere, nec gubernationem Ecclesiæ, tanquã ab Archiepiscopo sibi delatam, accipere voluit: quod ipse postea se consilio quorundam fecisse causabatur. Quare conciliatis animis tum Cocinensis Præfecti, tum aliorum sæcularium atque ecclesiasticorum, conuentum celebrarunt Vaipini, quò vrbis senatores & Ecclesiæ Cathedralis presbyteros conuocarunt; exclusis tantummodo nostris, quos aiebant Archidiaconum nolle huic negocio interesse. In hoc conuentu Archidiaconum amplexantur, in manibus tenent, ac demulcent. Interim musicis instrumentis editur festæ lætitiæ signum; mox in cathedra sublimem statuunt, vrbis Præfecto, atque Episcopi Cocinẽsis Vicario, (Episcopus quippe in Ceilano aberat, & hunc conuentum se absente factum postea reuersus molestè tulit) & reliquis omnibus in scamnis sedentibus. Assurgit deinde ecclesiasticus quidam inter primos, tanquam procurator idoneus Archidiaconi præsentis, (vt ipse aiebat) profitetur Archidiaconum non esse schismaticum, (vt forsan, inquit, aliqui putant) neque errorem vllum contra fidem catholicam tenere: fuisse enim diligenter ab se examinatum, atque nunc illuc venisse, vt fidei protestationem faceret. His dictis Archidiaconus procumbit in genua, & prælegente quodam fidei protestationem lingua Lusitana, cuius ne verbum quidem intelligit Archidiaconus, interrogatur, an illud totum credat, respondet ille Malauaricè, O, id est etiam. Atque hoc pacto tametsi gubernationem ab Archiepiscopo vel Apostolica auctoritate habere noluit; catholicus tamen, & Apostolicæ Sedi obediens, iudicatus & publicatus est.

Per eosdẽ fere dies Cocinum ægrotus appuli. Et ante omnia omnes neruos contendi, vt tum ipse Prefectus tum reliqui omnes errorem agnoscerent, in quem ceciderant, summi periculi plenũ. Docuimus quàm pernicioſum rei Christianæ foret, in ore omniũ neophytorum, & antiquorum Christianorum, detrahere veræ ac solidæ doctrinæ, qua nostri à tot annis Christianos suæ fidei commissos imbuerant, excludendo eos à consessu publico, & à protestatione fidei ab Archidiacono facienda; idque inuito & contradicente præcipiente Archiepiscopo, qui eam protestationem in manu alicuius è nostris fieri iubebat. Ex alia parte quanti esset incõmodi, quantique in fide periculi, tam temere & præcipitanter coniuestare, approbare, & publicare doctrinam Archidiaconi, quam ipse quasi de lacte Archiepiscopi Abrahami à teneris annis imbiberat, hauseratque è libris Nestorianorum, quos

noſtri tanto labore emendandos curabant, atque hoc pacto viã & quaſi compendium tradere ad introducendum & acceptandum Epiſcopum Babylonicum. Cocini Præfectus, vir nobiliſſimus, his monitis facilè præbuit aures, factum excuſans, ac profeſſus, ſe non eſſe Theologum, at verò Theologorum & literatorum conſiliis adductum, conuentum illum indixiſſe. Reliqui reſtitere primùm, deinde prætexentes excuſationes, alii aliàs: errorem tamen agnouerunt & ipſi & populus Cocinenſis vniuerſus.

Quamquam hæc ita acta ſunt, tamen quia conſtabat, aduerſarios multa ad Archiepiſcopum detuliſſe, quibus artificioſè Vaipinenſem conuentum excuſabant; inſtrumenta publica legitimis teſtibus approbrata, ad Proregem & Archiepiſcopum miſimus, vt vtrique veritas innoteſceret. Quoniam verò multum interererat, ignorantiam demere, qua Eccleſiaſtici illi & alii multi in hac re laborabant, (quod vtique magno Reipublicæ Chriſtianæ detrimento futurum erat) dedi negotium Patri Roſſi, vt res prius diligenter inquiſita, & comperta, mihi ad quædam interrogata reſponderet, quæ nouem erant, quæ cum ipſis reſponſis multam huic negotio lucem attulerunt: è quibus duo tantùm hîc inſerere placuit, quo liquidiùs conſtet, quãtopere Societati fauerit Deus, cùm etiam ex ipſorum aduerſariorum præſidiis ei arma præbuerit, quibus ſe defenderet.

Interrogatio. Quid reſponderit Archidiaconus, Vaipino diſcedens, Caſſanaribus (ita vocant Sacerdotes) & Chriſtianis laicis ãnterrogantibus, cuius rei gratia conuentum illum ingreſſus eſſet. Reſponſio. Dixit ſe nihil aliud, quàm fidem ſuam profeſſum eſſe contra Patres S. Pauli, qui ipſum hæreticum vocauerant: Præfectum verò & totum conuentum ipſum hortatum, vt vinetes ſecundùm antiquas conſuetudines viæ S. Thomæ cum Patriarcha ſuo, atque hac in re nihil eſſe periculi: item, ſe vnà cum illis fuiſſe, ordines ab Archiepiſcopo Goenſi, aut quouis alio Latino collatos, non eſſe validos, niſi à Babylonica poteſtate proficiſcantur: ſe verò Archiepiſcopũ Goenſem, Archiepiſcopũ quidẽ, ideſt Prælatũ, agnouiſſe, at nõ ſuũ: item Patres S. Pauli vehementer contendere, vt in orationibus publicis Papæ nomen enunciaretur, at ſe neſcire an Caſſanares id ratum haberent.

Interrogatio. An Archidiaconus in orationibus publicis Papã nominare recuſauerit, & quare? An ipſo conſentiente nominetur Patriarchæ hæretici aut ſchiſmatici? & quo titulo Patriarcham coram ipſo nominent, an tanquam Patriarcham Summo Pon-

fici

dei subditum, an verò tanquam Prælatum vniuersalem, & secundùm Christum immediatum? Responsio. Non solùm recusauit, verùm etiam restitit, atque acerbè tulit nostros ipsum hortantes, vt Papam nominaret, immo sese excusauit, quòd certò sciret, Ecclesiasticos suos nolle acquiescere. Mirũ verò Ecclesiasticos nolle acquiescere, qui in rebus, quæ ipsos magis angunt, ei parêre non recusant. Quid? quòd hoc quoque à multo tempore in aliquibus locis in more positum est, etiam Abrahamo adhuc viuente, & nemine resistente, quo postea defuncto, huius Archidiaconi auunculus, in oppido Cartutto, cuidam Diacono Papam in litaniis nominanti imperauit, vt Papæ nomine omisso, morem pristinum obseruaret. Qua de re Archidiaconus monitus nihil respondit, imò potiùs in conuentu quodam Angamalico decreto Malauarico, licèt occultè, statuit, ne quis Papam in orationibus nominaret. Cuius loco bis singulis diebus in orationibus publicis nominant Patriarcham Babylonicum, Simeonem defunctum, eumque schismaticum & hæreticum, quem lingua Syriaca Sãctum & Patriarcham totius Ecclesiæ vniuersalem nominant in libro quodam Syriaco, qui inscribitur liber Patrum; quo nomine intelligunt personam, quæ omnium dignitatum Ecclesiasticarum primas tenet, supra quam non est alius, nisi Christus Dominus. Hac quoque de re persæpe monitus est Archidiaconus, qui etiam bene meminit, Simeonem eundem esse, cuius iussu Abrahamus Angamalem venit, quem nimirum vt à Patriarcha schismatico missum, Iosephus tunc temporis Archiepiscopus Angamalensis, in Lusitaniam vinctum relegauit.

His interrogatis, ac responsis euulgatis inter eos, quorum intererat, dici non potest, vt obstupuerint conuentus Vaipinensis fautores, postquam eis innotuit, quòd vulgò Archidiaconus de ipsis apud suos iactitabat. Id verò eos malè habebat, quòd Archidiaconus diceret, se præter Patres S. Pauli cõtradicentem habuisse neminem.

Nunc tempus est, vt ad Christianos S. Thomæ nostra redeat oratio. Archiepiscopus re cum nostris communicata, Archiepiscopatum Angamalensem visitare decreuit eo fine, vt sedem illam ad suscipiendum Prælatum de manu Summi Pontificis paratiorem redderet. At hostis humani generis cùm hoc vnũ, præcipuum his tot incommodis remedium esse perspiceret, variis technis Archiepiscopo profectionem intercludere conatus est, dehortantibus hinc Religiosis, illinc sæcularibus, iisque non infimæ sortis hominibus; dicebant enim hac visitatione non solùm honorem,

p[illegible]onam, & vitam Archiepiscopi, verùm etiam Rempublicam & plam in periculum non dubium vocari. Hæc illi tanta pertinacia inculcabant, atque vrgebant, vt optimus Prælatus ad me scriberet, cælum & terram in ipsum coniurasse. Veruntamen omni periculamento contempto, visitationem singulari constantia cum prudentia coniuncta, præsente diuini numinis auxilio incepit, promouit, perfecit. Archidiaconus post multas tergiuersationes & versutias, ita vt parum abfuerit, quin a communione fidelium ejiceretur, tandem ad cor rediens, se sub Apostolicæ sedis obedientia victurum pollicitus est. Multa in hac visitatione præstitit Archiepiscopus, quæ magnum ad animarum salutem momentum attulisse compertum est. Primùm sacramenta, vt valide conferantur, effecit: deinde libros Nestorianos, quorum maximus erat numerus, à sexcentis erroribus, & sententiis catholicæ fidei repugnantibus, expurgandos curauit: quicquid Summi Pontificis suprema auctoritate impugnabat, deleri fecit. Postremò Parochos idoneos, qui nullibi pene reperiebantur, diligenter conquisitos, Ecclesiis præfecit. Media, quæ Archiepiscopum ad hunc finem consequendum maximè iuuerunt, hæc ferè fuerunt: Ipse per sas Ecclesias visitauit, Octoginta Parœcias instituit, Synodum diœcesanam indixit, ad quam Ecclesiasticos illius Archiepiscopatus & nostros Sacerdotes solummodo iuxta antiquam consuetudinem conuocauit, assistente Præfecto Cocinensi Antonio Noronha, & primariis ciuitatis, qui Regis Lusitaniæ nomine horum Christianorum tutelam in se susceperunt. Quæ res quanto Regiæ Maiestati emolumento sit futura, norunt, qui nouerunt, quanti sit momenti, gentem in tota India lectissimam, atque pugnacibus B. Thomæ Christiano cultui deditam, tamque numerosam & potentem, vt armatos ad triginta millia in promptu habeat, cum Lusitanis vnire, ad Ecclesiæ Romanæ obedientiam reuocare, & in fidem ditionemque Regis Catholici accipere. Magno etiam fuit adiumento, animarum zelus & vitæ exemplum, quo optimus ille Prælatus nouem mensium spatio plus (vt nostri affirmant) in animarum salute promouenda profecit, quam quotquot à B. Thoma ad hæc vsque tempora illam sedem tenuerunt. Quam bene affectus sit erga nostri ordinis homines, qui in illa vinea laborarunt, indicant verba, quæ ex ipsius literis decerpsi. Quid mihi animi sit, inquit, post Cunalis & Malacæ infelices clades, V. P. æstimandum reliquo. Benedictus Deus, qui nos his flagellis emendare dignatur. Visitatio illa mona[illegible] me oppidò lassum reddidit. Sed memoria teneo, quod dixe[illegible]

Spiritus

Spiritus sanctus, Bene patientes erunt, vt annuntient. Quo in statu res illorum Christianorum reliquerim, & quæ gesta sint, Patres scripsisse puto, quæ ideo omitto. Vnum affirmo V. P. ego si istic hyemassem, actum fuisse de illis Ecclesiis; neque ego meæ conscientiæ consuluissem, si oues pro tempore meas, Pastoris & doctrinæ Catholicæ extremè indigentes, prodidissem, ac non potiùs doctrina sana imbuissem, sicut feci, & facio vnà cum Patribus Societatis, qui me comitantur. Peto etiam atque etiam, vt ipsi laborem hunc penè intolerabilem, quem in hac vinea colenda & propaganda sustinent, V. P. gratissimum esse intelligant. Profecto amor & caritas, qua omnia propter Deum alacriter sustinent, me illis non parum deuinxit, quippe qui sine illis nihil effeciſſem, ab illis subleuatus, laborum ac molestiarum vmbram quandam, quæ mihi tanquam tepido & imperfecto nonnunquam obuersabatur, facilè didici contemnere. Dominus illis præmium reddat in cœlo, & illis V. P. benedictionem largam impertiat. Angamalæ Residentia cum omnium aprobatione instituta est. Nec dubitet V. P. quin in Residentiis montani huius tractus tota versetur Christianorum salus. Hactenus Archiepiscopus. Quod autem dicit de approbatione omnium in Residentia Angamalensi in ipsa Archiepiscopatus sede instituta, intelligit de voluntate Reguli & Magnatum, qui se se huic Residentiæ exstruendæ benevolos exhibuerunt, & ipsi in omnibus his terris, per totam oram Malabaricam, Patrum Residentias & Ecclesias se exoptare significant. Neque verò ipsi Lusitani minore alacritate & studio huic vineæ antiquissimæ ad perfectum cultum reducendæ incumbebant. Enituit in ea re singularis duorum Lusitanorum virtus. Quorum alter Rochus Mellus Pereira, qui Patribus se adjungens non solũ itineris comes, verùm etiam expensarum largitor eximius fuit, muneribus quoque & officiis in Regum illorum studio & gratia promerenda diligentissimus. Alter Antonius Guedes Morales, qui Vaipicotæ Collegium optima structura fundat, & iam pridem sua omnia Societati ad conuersionem gentium vir optimus consecrauit.

Collegium Malacense Sociorum numero auctum esse, ad V. P. anno superiore scripsi, idque non solùm ad tuendam domesticam disciplinam, sed etiam quòd inde ad vicina regna facilis sit trajectus. Acheni sanè & Sionis populi, etsi (vt à fide dignis accepimus) nostrorũ aduentum penitus non repudiant, tamen in præsentia multa sunt, quæ omnium opinionem à spe fructus faciendi excludunt. At in regno Cambogiæ omnia paratiora esse intelligo.

Rex enim & populus noſtros vltro inuitant. Faxit diuina bonitas vt, V. P. adiuuante, multi operarii ad hæc, & alia regna, ad fidem conuertenda opportunè mittantur. Quæ de hoc regno narrantur, ſpẽq; nobis faciũt, ex ſequentibus litteris V.P. cognoſcet.

EXEMPLVM LITTERARVM PATRIS EMMANVELIS CARVALII MALACA, Menſe Ianuario, anno 1599.

HIS litteris faciam certiorem V. R. de noua miſſione, quæ hoc anno ad Regnum Cambogiæ Collegio Malacenſi oblata eſt. Quamquam non dubito quin hoc idem & P. Rector, & P. Chriſtophorus de Veiga, Maluccarum Viſitator, profuo vtrque officio præſtiterit. Verùm cùm ego in ſpē venerim, me ex eorum numero futurum, quos V. R. ad ea loca ſe deſtinatura, ea omnia, quæ dum Malacæ reſideo, de illarũ regnum ſtatu cognoui, quæque cum Legatis à Rege Cambogiæ miſſis nuper acta ſunt, paulo fuſiùs exponere decreui.

Cambogia regnum eſt peramplum, quod promontorio Malacenſi & Peguenſium ac Bengalenſium regnis opponitur è regione orientis, à ſeptentrione habet Cauci, noſtris Cocincinam ab auſtro regnum Sionis, medium inter Cambogiam & Pegũ ab occidente alluitur mari. Flumen habet, quod inſtar Nili totam regionem quotannis ſtatis temporibus inundat, à noſtris Cambogiæ flumen dicitur. Ad regnum Cambogiæ eadem ferè via navigatur, qua ad Sinas. Nam ſoluentibus à portu Malacæ, & intra continentem recto curſu iter radentibus, ferè quintodecimo die nullo periculo oſtium fluminis occurrit. Abundat regio ouis, pecore, capris, butyro, legumine: materiem habet ad vſum aedificiorum & nauigiorum admodum accõmodatam, beiuini magnã copiã, & alias merces non paucas. Aiunt, Cambogienſes olim potentia & incolarũ numero vicinis nationibus præcelluiſſe. Verũ à multo tempore, ex quo inter eos & Regem Sionis bellũ exarſit, maximè verò à viginti annis elapſis, ab exercitu Sionenſi multis cladibus confecti, valde imminuti ſunt.

Vltra regnum Cambogiæ, huius fluminis ortum verſus, vasta alia natio gentis incultæ & barbaræ, quos Laos vocant, quæ vaſta fluminis ripas, & lacus ingentes, quos flumen efficit, innumeris ligneis & magnis nauigiis vitam agunt. Protenditur enim hoc flumen ad mille & ducenta milliaria, adeò vt eius ortũ Cambo-

gienſes

gienses ignorent. Verisimile est a regione septentrionali iuxta Sinarum & Tartarorum fines oriri. Lai igitur, qui huius fluminis superiora loca abtinent, ante viginti annos rerum nouarum cupidi, & maris visendi studio allecti, ducentorum millium hominum coacto exercitu, secundo flumine ad oras maritimas delati, omnes ad vnum interierũt. Periit in hoc cõflictu Cambogiæ Rex, qui res Malacenses & Lusitanam Rempublicam magno semper amore & studio coluerat. Huic superstes fuit filius paruulus, qui etiã nũc regnat, iuuenis viginti annos natus, qui licèt diu in Laorum potestate esset, & multis incõmodis circũseptus, ab ipsis Lais & à Lusitanis atq; Hispanis adiutus, Deo fauente, patri in regno successit: & Lionis pulsis, qui totum decennium ipsius regnum infestis armis inuaserãt, tandem amnia ferè in potestatẽ redegit. Oppida sunt ibi maxima, templa & delubra quamplurima cum suis Bõzis, more Iapponiorum & Sinarum, licèt hi Deos suos minùs superstitiosè colant. Populo ius dicunt Mandarini, sicut apud Sinas. Quos isti forma corporis & oris specie non nihil superant, Pegusiis similes, quantum ex Legatis & ipsorum famulis conjicere licuit. Non desunt Lusitani, qui existimẽt, aurum, quod Pachinum Sinarum vrbem regiam asportatur, è Laorum terris prouenire, quippe qui Sinis vicini sint. Fidẽ facit Lusitanus quidam, qui quo tempore Lai ad regnum Cambogiæ descenderunt, inter eos versatus est; hic testatur, se tantam aurearum bractearum copiam apud eos vidisse, (nam his bracteis Lai pro monetis vtuntur) vt earum permutatione Cambogienses multi diuites euaserint. Laos ad Sinarum & Tartarorum fines aiunt pertinere: nationem esse in multas gentes distributam, bono corporis statura, colore ad albedinem vergente: multos apud eos esse auri atque argenti laborandi artifices. Cum Sinis & Tartaris tantummodo habent commercium.

Rex Cambogiæ iuuenis, qui nunc regno præest, suasu Iacobi Veloси Lusitani, quo erat his temporibus familiariter vsus, (vixerat enim Velosus multis annis in Cambogia, & Regi carus, & nostræ Societatis studiosus) huius, inquam, suasu & cum Lusitanis ineundi commercii cupidus, anno huius sęculi nonagesimo octauo nauem, quam Iuncum vocant, cum Legatis & apparatu Malacam misit. Litteras ad Ducẽ Malacæ & ad alios nonnullos dedit, ad omnes etiam Religiosorum ordinum Prælatos, additis insuper muneribus inprimis beiuini copia non exigua, orabat vt pacẽ & amicitiam, ab aliquot annis, propter assidua bella nõ satis cultã, & quasi obliuioni traditã, cum Rege Lusitaniæ & Oriẽtali

eius imperio liceret renouare. Per Legatos summopere vrgebat, vt ex omnibus ordinibus aliquot Religiosos ad se mitterent, esse enim in tam amplo regno locum omnibus. Iacobus quoq; Velosus peninsulam, ad nouem milliaria in mare excurrentem, quam à Rege ob res bene gestas dono acceperat, & arce bellicisque tormentis bene munitam tenet, Lusitaniæ Regi se donaturum spondet, ea lege, vt è nostris aliqui ad ea loca mittantur, quos in illis regionibus, maximo cum animarum lucro, diuino obsequio vacaturos affirmat. Addit Legatus, sibi à Rege & Velosio imperatum esse, vt Patres S. Pauli (quo nomine in toto ferè Oriente nostri ab omnibus nuncupantur) omnino mittendos curaret. Sine his aiebat, Regem in animum inducere non posse, vt sibi persuadeat, pacem cum Lusitanis firmam ac ratam fore. Qua de causa Legatus in hanc curā magno conatu & totis viribus incūbebat, vt saltem vnum quempiam è Societate secum ducere liceret.

Huic tam ardenti Regis, & Velosi, reliquorumque Lusitanorū studio, cū quod maximè optabamus, sine V. R. consensu, imò & subsidio, in tanta sacerdotum penuria satisfieri non posset, quod solùm restabat, litteræ à nostris ad Regem & Velosium rescriptæ sunt, gratorū animorū significatione plenæ, quibus spē faciebat, Patres omnino nō defuturos quàm primùm facultas, quæ nōdum à Goa expectari posset, vertente anno daretur.

Hæc de legatione breuiter dicta sufficiāt. Restat vt causas, quæ pro hac missione faciant, paucis exponam. In primis hac ratione Lusitanis cum Cambogiensibus quæ studiosius erit commercii, & indies magis stabile & firmum reddetur. Atque hoc Lusitani omnes, qui in Cābogia commercium exercent, vno ore Regi suggesserunt, fieri non posse, vt pacem cum Malacensibus & Indiæ Prorege ex animi sententia conficiat, nisi Patres Societatis penes se habeat.

Secunda ratio est, quòd ea res magno solatio & subsidio futura sit Patribus & incolis Christianis, qui in Iapone sunt: tum quòd Cambogiæ magna fertilitas Iaponicæ inopiæ facilè subueniet: tum etiam quòd hoc pacto qui in Iapone degunt, de rebus Indicis bis singulis annis certiores fient. hinc Sinis, inde Cambogiensibus diuersis temporibus ad ipsos commeantibus. Habent enim Iaponii Burgenses frequens commercium cum Cambogiēsibus. Et rursus Cambogienses Malacam appellunt mensibus Ianuario & Februario, quo tempore Goa nihil affertur.

Tertia & potissima ratio est, quòd illud regnū latissimè pateat, gens ipsa affabilis & moribus ad fidem Christianam suscipiendam magis

magis idoneis, quàm vicini Sionii. Sunt enim gentiles, & à natura ipsitam simplicitatem adhuc retinent, quod nõnullis nationibus non contingit, quæ ex frequẽti cũ Europęis hominibus cõsortio, astutiores plerunque & ferociores euadut. Est porrò ea terra Sioniis admodum vicina, vt illis Patres, qui in Cambogia fuerint, facilè præstò esse possint, quacunque oblata occasione; quę non defutura videtur, cùm præsertim hoc tẽpore apud Sionios legatione fungatur vir quidam Lusitanus Iacobus Pereira Tibao, atque inde ad Iaponem nauigationem paret. Hactenus P. Emmanuel Carualius.

In regione Septentrionali huius prouinciæ, quam Deo annuẽte hoc anno peragrare decreui, quæ ad missionem Mongolicam spectant, prospere cuncta procedunt, & futuri fructus spem non contemnendam præstant. Quæ omnia quoniam satis fusè in litteris huius missionis annuis commemorata sunt, hîc breuiter rem omnem ad quædam capita reductam paucis perstringam.

Inter cætera, quæ nos ad missionem Mongolicam animum intendere cogunt, illud primum locum obtinet, quòd suo diplomate Achebar, vulgo Mogor Rex, facultatem nostris concessit in regno Cambaiæ Euangelium prædicandi. In hanc missionem destinati sunt Patres Antonius Machiadus & Petrus Paes. Quæ res fuit jucundissima cùm cæteris omnibus, qui fidei Christianæ amplificationem exoptant, tum vel maximè Goano Archiepiscopo, qui eis ad hoc negotium promouendum facultates suas concessit, quæ in India sunt amplissimæ. Et sanè fructus, qui ex hac missione speratur, non solùm ad Lusitanorum animas deriuatur, verũ etiã ad ipsorum ethnicorum salutem redundat, qui superstitiosis quibusdam cæremoniis mirum in modum addicti, si conuersi fuerint, non minore studio veram Religionem colent. At humani generis hostis suo more impedimenta multa objecit, quæ Patrũ nostrorũ profectionem hactenus retardarunt; quibus, si Deo placuerit, semel sublatis, (vti speramus breui sublatum iri) iter inchoatũ perficient. Interea nobis non defuit Dei bonitas, quo inspirante Lusitanus quidam primarius, qui Cambaietæ (ea est Cambaiæ Metropolis) mercaturam exercet, promittit se Patribus omnia necessaria largiturũ: quod sanè eo minus mirandum videtur, quòd etiam ipsi gentiles quidam, quos Baneanes vocant, qui mercatores sunt, suam quoque opem nostris non defuturam recipiant.

Secundum illud est, quod de regno Xatai, quod latè in orientem tendit, multa narrantur, quæ nouam aliquã missionẽ videntur desiderare. Est autẽ Xatai (vt multis videtur) idẽ quod nostris

Catai,

Catai. De hoc regno scribit P. Hieronymus Xauerius, in litteris datis septimo Calend. Augusti anno huius sæculi nonagesimo octauo, cuius verba sunt:

Mercator quidam, secta Mahometanus, ætate sexagenarius, dū ego cum Principe colloquebar, in Palatium ingressus, atque interrogatus à Principe, vnde venerat, & qua via, respondit se à regno Xatai per Mecham venisse. Mox affirmant alii, qui hūc cognoscebant, illum aureorum centena millia Mechæ in eleemosynas profudisse: atq; ipse à Principe interrogatus an ita esset, minimè negauit, seq; ideo tātā summā clargitū aiebat, quòd senex esset & citò moriturus, & hæc secum auferre non posse certò sciret. Interrogatus de statu regni Xatai, in hanc sentētiam respondit, se nimirum tredecim annos in illo regno commoratum in vrbe Xibalù, nostris Cambalù, quæ sedes est Regia; huius Regem potentissimum esse, habereque in ditione sua ad mille & quinquaginta vrbes, atque harum nonnullas ingenti ciuium multitudine refertas. Regem se, dixit, sæpe vidisse, quocum nemo loquitur nisi per libellum supplicem, ipse verò nemini respōdet nisi per eunuchū. Interrogatus mercator, quomodo in illud Regnum penetrasset, respondit, se, Regis Caygarensis Legati simul & mercatoris persona imposita, ingressum, atq; in prima ciuitate detentum esse à magistratu, quoad sciret quis esset, & quid quæreret: agnitis demum sigillis litterarum, quas afferebat, illico veredarium ad Regem profectum, & intra mensem reuersum, adeundi facultatem tulisse: quod facilè fieri potuit mutatis, vt fit, subinde equis, quo fit, vt singulis diebus nonaginta vel centum cossos decurrat. Singulis autem cossis singula milliaria Italica respōdent. In toto itinere nemo illi molestus fuit. maximā enim justitiæ rationē habent, & latronibus minimè parcunt. Gentem dixit esse colore candido, facie decora, barbis oblongis, nec se hactenus homines elegantiore corporis forma vidisse aiebat, quos Rumis vel Turcis anteponebat. Quod ad Religionem attinet, dixit esse Isauitas, id est Iesuitas; illi enim Christianis à Iesu, sicut nos à Christo, nomē imponunt. Interrogatus, an essent omnes Isauitæ, Nequaquā inquit, multi enim apud eos sunt Mussauitæ, id est Iudæi, Mussam enim illi Moysen appellant: esse præterea multos Mahometanos. Rex (inquit Princeps) est-ne Mahometanus? Nondum, inquit ille, at propediem futurum sperant Mahometani. Princeps, vt illum gratificaret, jussit senē post aliquot dies ad se reuertere. Ego verò ante diem assignatum hominem rursus conueni, eumque interrogaui de lege & religione illius gentis, affirmauit esse Christianos, seque

ſeq; cum illorum nonnullis familiariter egiſſe: Eccleſias multas habere, & in iis aliquot magnitudine præſtantes: Imagines eſſe multas cùm pictas tum ſculptas, in primis Crucifixi effigies, quas omnes ſumma religione venerãtur: ſingulis Eccleſiis ſuũ præeſſe ſacerdotem, quem valde obſeruant, & ei dona offerunt. Interrogaui, an haberẽt Epiſcopum. Non bene intellexit quod quæreré, dixit tamen eſſe inter eos Sacerdotem cæteris dignitate ſuperiorem, Sacerdotes cælibem vitam colere, ſcholas habere, pueros poſtea ſacris initiandos inſtruere, atque hos omnes Regis impenſis ali. Regem Eccleſias exſtruere, vetuſtate collabentes reficere. Patres, inquit, pullis veſtibus induuntur, & pileos gerunt veſtris iſtis non abſimiles, ſed majores. Caput nõ aperiunt in ſalutationibus, ſed manus carminatas ad pectus junctas ad caput eleuant. palliis quoque vtuntur, veſtes quoque habent rubras, quas reſeruant in dies feſtos & celebriores. Cæteri incolæ pro magna parte veſtibus nigris induuntur, exceptis diebus feſtis, in quibus gaudent rubro. Dixit; ſe Regem ſæpe vidiſſe ad Eccleſiam procedentem, quia Chriſtianus eſt: eſſe præterea multos vtriuſque ſexus, qui in ædibus à populi concurſu ſeparatis vitam cælibem & quaſi monaſticam profitẽtur: alios eſſe, qui etiam domi inter priuatos parietes vitam cœlibem colunt: gentem diuitiis abundare, multas eſſe argenti fodinas: Regem in præcipuis vrbibus recõditos habere theſauros: quadringentos habere elephantes, quos aiunt Malaca aſportari. A Pegù multos mercatores illuc per mare inuehi affirmabat, quod non alia via fieri poſſe crediderim, niſi per mare, quod Sinas & Iaponios interjacet, atque hoc iter plerumque ſemeſtre eſſe aiebat. Hæc (inquit Xauerius) ſumma eſt eorum, quæ mihi mercator ille narrauit. Ego verò exiſtimo, omniũ eſſe facillimũ, Regis huius Achebaris opera in hac peregrinatione vti. Nam Lahore proficiſcentibus priùs Caximir, eiuſdem Achebaris Regnum occurrit. Hinc ad Regnum Rebat, quod Regem habet Achebaris peramicum, recta ſi contendes, eius litteris fretus, facilè ad ciuitatem Caygarem peruenies, inde ad primam ciuitatem Xatai, quę Chriſtianorum eſt, paucorum milliarium interuallum exſtat. Mihi quoq; dum in Caximire agebam, nunciatũ eſt, eſſe in Regno Rebat multos Chriſtianos & Eccleſias cum ſacerdotibus & Epiſcopis. Ad hos ego è Caximire litteras ſcripſi tribus viis lingua Luſitana & Perſica: cùm illi reſcribent, faciam V.R. certiorem. Lahore, 7. Cal. Auguſti, anno 1598.

Poſt hęc Achebar ab vrbe Lahore recedens ad ciuitatẽ Agram, Lahore trecentis milliaribus diſtantem verſus hæc regna Decani-

ca, id

ca, id est australia, cum ingenti exercitu contendit, atque tanto apparatu, vt Regiæ supellectili & ipsius Regis tentoriis vehendis octingenti elephantes cum septem millibus camelorum vix sufficerent. Neque hoc mirum videri debet, cùm solus is, qui Regi à secretis est, septingentos camelos & septuaginta elephantes onerauerit. P. Emmanuel Pinerius Lahore in Ecclesia remansit. P. Xauerius & Frater Benedictus Goes Regem comitantur. Eos Rex, vltrò se itineri & eius obsequio offerentes, humaniter amplexatus iussit, vt pecuniam, equos, camelos, elephantes, & quæcunque alia desiderarent, secũ tollerent, & illis respondentibus, vnum camelum sufficere, addit aulicus Regi carus, Imò duos accipiant; instat Rex, dentur quęcunque volent. Quare Regis familiq quatuor inuitis obtruduunt. Hæc Regis Achebaris expeditio vicinos Reges magno terrore concussit, vtpote qui à vicino potentissimo non immeritò sibi timendum censeant. Dum Rex Agræ remanebat, filium suum contra Decanum & terras Meliquii, in quibus est vrbs Ciaulum, (nostris Chaul) quod Goa non amplius ducenta & decem milliaria distat, cum quinquaginta hominum millibus misit. Ei nuper defuncto, alium filium subrogauit, cui ipse gladium suum, & in itineris expensas, quadringenta aureorũ millia dedit. Nos hæc missa faciamus, (quæ tamẽ Deo enixè commendanda sunt) vt ad nostras missiones rede amus.

De rebus regni Xatai P. Hieronymus Xauerius iterum scripsit ab vrbe Agra Cal. Augusti anno 1599. se nimirum compertissimum, quæ nuper de Christianis Cataiani imperii scripserat, vera esse. Quod ad viam attinet, per Bengalam, inquit, nonnulli eam patere autumant: nimirum per regnum Garagatæ, qui terminus regni Achebaris est: iter verò expeditissimum esse per regionem Cabul, & ciuitatem Lahor: quam viam licèt paulo longiorem, publicam tamen, & à mercatoribus tritam affirmant. In hisdem litteris refert Pater sermonem, quem cum Rege de hac missione habuit, quem ait fuisse eiusmodi: Domine Rex, Superiori nostro indicatum est, in regno Xatai plurimos esse, qui Christianam religionem colant, de quibus propter locorum interualla, & gentium interjacentium diſsidia, à trecentis annis Europæi omnes nihil certi cognoscere potuimus. Impensè cupit tres aut ad summum quatuor sacerdotes illuc mittere, qui illis hominibus in ea quæ ad diuinæ legis obseruationem pertinent, adiumento esse possint: nostræ enim vocationis est, quouis periculo posthabito, ad quamuis mundi plagam proficiſci, & æternæ salutis legem & immortalis vitæ semitam mortalibus commonstrare. Respondit Rex,

Rex, Rahat met Xodà, id est benedictio Domini super vos, atque alia quædam in laudem nostram effatus est. Ad hæc ego, R. V. scire dixi, in illam regionem nullam patere viam certiorem, nec magis publicam, quàm per regna ipsius Achebaris: velle scire an Regiæ celsitudini placeret, mitti huc aliquot è nostris, qui Regis auxilio illuc contenderent. Hic Rex, Veniant, inquit, ego legatũ eò missurus sum, cum illo ibunt. Occasio sanè optima, nam à Cambaia vsque ad Cabul latè dominatur Achèbàr. Inde itur ad Badaxam, cuius Rex in huius terris viuit, & tres filii eius nostri discipuli fuerunt; horum frater nunc ibi regnat: hoc pacto Achebaris opera vsque ad fines Cataiæ iter patere, atque huius litteris munitos nullum non locum adire posse compertum est. Hactenus Xauerius.

Tertium caput est, quòd Pater cum Rege egit de facultate, quam ego petebã mittendi alios Patres, qui Lahore & Agræ degentibus sese adiungerent: cui petitioni Rex libẽter annuit, & diploma illico dari iussit; quod & Patribus Cataiã petentibus & illic manẽtibus vsui esse posset: atque in ipso diplomate in vrbe Cãbaia omnia, quæ Patribus ad cõmeatũ opus essent, donari præcepit. quod diploma cùm signatum erit, ad me se missurum scribit.

Non arbitror fore iniucundum V. P. sialtercationem, quæ Patricum Rege fuit 17. Cal. Augusti eiusdem anni, hîc interseram. Dixit Regi sibi negotium esse, quod remotis arbitris tractare cuperet, si liceret. Rex parum à turba declinans, amotis circũstantibus stans interrogauit, quid vellet. Xauerius, qui ante duos annos illud idem in mandatis habebat, sic est exorsus: Domine Rex, à Superiore nostro litteras accepimus in hanc formam. Quando quintum iã annum apud Regem linguæ ediscẽdæ operam datis, non dubito, quin is vos iam probè intelligat. Quare Regiam celsitudinẽ obtestamini, vt qui nos ad se euocauit audiendi Euãgelii causa, viderit nunc, quid velit, vt ego pariter sciam, quid de vobis statuere debeã. Imò nobis, inquit Xauerius, valde molestũ est esse otiosis. Quare tu Rex non nos audis, sicut te auditurum dixisti, audire autem te æquum erat, qui temet veri inuestigatorem sagacem profiteris. Ego, inquit Rex, ingenuè fateor, me audiendæ veritatis cupiditate adductum vos vocasse, vt quod veritati & rationi magis consentaneum deprehenderem, id amplecterer. At nunc Decanũ versus iter ingredior, prope Goam cõsistam. ibi me expediã, vt vos per otiũ audiã. Hunc sermonẽ in longiùs protrahens, eadem verba repetiit. Ego vos ideo vocaui, ego vos remotis arbitris alloquar, & exaudiam. Quid? cùm Mahometani rerũ

potiẽ-

potiebantur, num erat, qui Christũ Deũ esse dicere auderet? illico morte multabant. nunc omnia tuta. Ego hoc ita esse confessus, Regi gratias egi, rogans vt nos aliquando audiret, id ipsi summo bono, nobis maximo solatio futurum. Rex se facturum promisit, & finem sermoni imposuit. Hæc Hieronymus Xauerius.

Nunc Patribus in subsidium & solatium socios aliquot mittã, non enim dubito, quin illorum opera in hac prouincia colenda Deo grata sit. Deus enim lucem sũam aliis impertit, vt cõuertantur: alios ita emollit, vt iam minùs de sua secta glorientur, de nostra lege majorem in dies opinionem concipiant. Hoc anno die Natali Patres præsepium, in memoriam & honorem nati Saluatoris, admodum illustre Lahore construxerunt. ad hoc tanta frequentia omnes omnium ætatum atque ordinum homines confluxerunt, vt viginti dies cõtinuos ad tria vel quatuor millia pueri IESV nati effigiem adorarent. In his quidam vir nobilis, puerũ, quem eadem nocte, atque eadẽ qua Christus natus est hora, vxor pepererat, præsepi obtulit, baptizari permisit, atque ipse cum vxore catechumenus factus est. Non fuit æquè beata sors alterius matris Mahometanæ feminæ, sed infantis in lucem recens editi adhuc beatior sors fuit. Hunc enim mater suo primùm consensu, atque adeò rogatu, & precibus baptizatum, ipsa postea, vicinos & consanguineos petulanter insectantes non sustinens, iratave veneno sustulit, quod cum lacte infantis ori ingessit in professo Abnegationis. Infantulus in tetro illo & miserando septemdecim horarũ cruciatu, Christum non loquendo, sed moriendo confessus, ante altare vitam finiuit in ipso Ascensionis die, qui à natiuitate quadragesimus erat, & à baptismate decimus-octauus. Scripsit Emmanuel Pinerius, puerum postquam animam Christo reddiderat, tanta tamque inusitata speciosi vultus gratia resplenduisse, vt beatæ animæ gloriam, quam ad Christum ascendẽs erat consecutus, videretur iam vultu repræsentare.

Quod ad missionem Æthiopicam in terras Presbyteri Ioannis spectat, nulla quantumuis maxima nostrorum diligentia fiem posuit, vt vnquam ad regionem illam via pateret, tanta est Turcarum in finibus regni tuendis industria & vigilantia. Sunt in terra illis plus minùs mille Lusitanorum hominum filii ac nepotes, extra non paucos alios Catholicos qui spõte ad fidem reducti sunt. At postquam in hoc incœpto & conatu Patres Antonius Monserratus & Petrus Paes in Arabicam captiuitatem inciderunt, destinatus est illuc P. Abrahamus Maronita, quem V. P. Roma misit, is etsi linguam Turcicam & alias, nonnullas sciret, tamen

tamen à Turcis retentus in ciuitate Delec, in portu insulæ Maruæ, coram Præfecto occisus est, eo quòd Mahometem execratus Christianum se confessus est, & ideo iter ingressum, vt Christianis succurreret, & quos posset, ad Christum conuerteret. Quare Lusitani antiqui, qui iam non ampliùs quinque sunt, qui cum Patriarcha ad illas terras iuerunt, ad nos scripserunt, se catholici sacerdotis maximè indigere ad Christianorum solatium & salutem, quod P. Franciscus Lopez, qui ex sociis Patriarchæ solus supererat, è vita decessisset: tamen fieri non posse, vt societatis sacerdos quispiam sine euidenti mortis periculo, aut saltem captiuitatis, in Æthiopiã euaderet: posse tamen sacerdotem aliquem Indum sub nautæ vestitu facilè ad ipsos penetrare. His litteris ad nos perlatis nonnulli è nostris alacres se nobis obtulerunt, ita ad omnia parati, vt nullum pro salute illarum animarum discrimen sibi pertimescendum putarent. Rem ad Proregem & Archiepiscopum retulimus. fuit ea quidem Archiepiscopo iucundissima, qui ideo in Domo professa nostros pro concione laudauit, sumpta occasione ex illis sacræ paginæ verbis: Sequuntur agnum, quocunque ierit. Quæro, inquit, qui, mortis & captiuitatis contẽpto periculo, Æthiopicam missionem prosequantur, non inuenio nisi Patres Societatis Attamen re maturè deliberata, visum est Lusitanorũ illorũ consilio parẽre, & sacerdotem Indũ mittere. Electus est P. Melchior de Sylua nostri Collegii S. Fidei antiquus alũnus, grauis sacerdos, & bonus Theologus. Is in vrbe Dio cõscẽsa naui cuiusdã Saraceni, in habitu nautæ ad insulã Maruæ & oppidũ Delet saluus peruenit. Hæc insula, intra fauces Erythræas ad ducenta & quadraginta milliaria Arquico oppido maritimo Abassini litoris objecta, peranguſto freto à continente Æthiopiæ dirimitur. Hic sacerdos nulli cognitus, Turcarum turbæ se se immiscens, tanquam vrbis visendæ causa, Arquicum ingressus, incidit in Abassinum quendam, qui olim Patriarchæ seruierat, & illuc litteras à Goa expectaturus aduenerat. Perfertur illico ad Lusitanos optatissimus nuntius. Illi summo studio & alacritate Sacerdotem accersunt. Peruenit ad eos sacerdos non sine vitæ discrimine, nam à Saracenis quibusdam cognitus, vix euasit: audiuit enim noctu inter se musitantes, se nimirum istorum Christianorum audaciam satis mirari non posse, qui cùm scirent alium sacerdotem (Patrem Abrahamum intelligebant) in simili conatu anno superiore occisum, tamen iterum idem iter aggredi ausi essent. Exceptus est Pater à Christianis maxima omnium lætitia & gtatulatione in Tigare oppido,

pido, in quo P. Patriarcha vitam egit, mortemque obiit, & reliqui Patres, qui illi succesſerunt, ſepulti ſunt. Luſitani immortales gratias Deo egerunt, qui ipſis catholicum ſacerdotem reddidiſſet, ſibique ipſis de tanto bono gratulabantur: hoſpiti quoque, qui, tot ac tantis Turcarum & latronum periculis ereptus, ſaluus & incolumis ad ipſos peruenerat. Sacerdos ſtatim ad ea, quæ officiũ erant, animum adiecit, multa deprehendit, quæ ipſi negotium facceſſerent. Chriſtiani enim cùm iam pridem catholicum ſacerdotem fruſtra expectaſſent, deſperatis rebus, cum Abaſſinis ſchiſmaticis contracta amicitia, & mutuis commerciis deuincti, paulatim errores & ritus parum catholicos imbibentes, ſe ſe ad illorum ſectam magis magiſque aggregabant. Et iã Eccleſias Abaſſinorum frequentare & eorum ſacramenta participare cogitabant. Iam liberos ſimul & circumcidebant, & baptizabant. Sabbathum eum die Dominico obſeruabant. Diebus vetitis carnem manducabãt, vigiliarum & quatuor temporum ieiunia omittebant. Comm ſingulis quartis & ſextis feriis ieiunabant. Hac legis Moſaica & legis Græcæ cõmiſtione factum eſt, vt parum abfuerit, quin omnes à veris Chriſtianis penitus degenerauerint. Quare Pater, vt hos abuſus maturè tolleret, & Chriſtianis moribus, qui iam pene erant aboliti, populum denuo imbueret, præter alia in primis Kalendarium Gregorianum & conſtitutiones Archiepiſcopi Goenſis publicè in mores vſumque eccleſiaſticum induxit. Catholici in triã oppida, à ſe inuicem non parum diſſita, ſunt diſtributi. Primus locus Tigare dicitur, qui multa prædia habet annexa, Eccleſiæ olim à Rege Abaſſino donata. Secundus locus eſt Dambea, nempe imperii Abaſſini ſedes. Tertium Dai. Quare Tigarenſibus Chriſtianis in doctrina catholica iam mediocriter inſtructis, ſcripſit Pater ſe reliqua loca luſtraturum.

Illud autem præcipuum in mandatis habebat, vt accurate perſpiceret, an ad regnum Presbyteri Ioannis pateret noſtris aditus per fauces portus Melindæ: an potiùs per alium portum intra fauces maris Erythræi, qui Bailur dicitur, Regulo cuidam Decali ſubiectum. Pater ſe comperto habere ſcripſit, viam per portum Melindanum latronibus valde infeſtam eſſe, aliam verò per portum Bailur facilè peruiam futuram, ſi eius loci Regulum muneribus & officiis placatum reddiderint. Atque hoc in ſtatu rerum verſatur bonus ille ſacerdos, qui ſocios ſibi mitti petit, ſatis ſciens quot ſuæ nationis, quibus faciliorem conſtat eſſe aditum in illas terras.

Redeo nunc ad miſſionem Viſſanagoranam, ſiue Biſnagoren-

sem, cuius supra memini. Dixi Patrem Emmanuelem Veigam cum suis sociis expectare Regis aduentum, qui ab expeditione Mandurena cum exercitu redibat, vt ad vrbem Regiam contenderet, & in ea sedem Societati figeret. Cœptis affuit Dominus, vt eripsius litteris V. P. intelliget.

EXEMPLVM LITTERARVM P. EMMANVELIS DE VEIGA AB VRBE REGIA CHANDEGRINO 14. Cal. Oct. anno 1599.

A Collegio vrbis S. Thomæ pridie Idus Augusti P. Franciscus Ricius & ego profecti perreximus ad vrbem Chandegrinum. In hac vrbe Rex Vissanagoræ imperij sedem tenet, in oppido nimirum naturæ loci munito, in cuius medio exsurgit arx, quæ aquis scatentibus abundat, ac propterea inexpugnabilis habetur. Secunda nocte postquam a S. Thomæ discessimus, ad locum quendam venimus, cui nomen Triualur, ibi in porticu fani cuiusdam gentilica superstitione celeberrimi pernoctauimus. Quàm non gratus fuerit Dæmoni aduentus noster, per minister suos illico prodidit, vnus è Brachmanis, qui loco præerat, nunciari iussit, ea nocte Deum foras cum pompa proditurum, qui nostrorum conspectum molestè laturus esset; quare vt confestim discederemus monebat. Respondimus, nullum alium hospitium nobis patere: idolo verò non esse nos impedimento, quo minùs in publicum deferretur, cùm plateæ latæ & compita complanata essent, nos verò in porticu manere. Illo adhuc vrgente, & iam præ ira vociferante, Pater Ricius exsurgens, Obonis Reguli atque ipsius Regis nomen opponit, interminans etiam, ni taceret, quo sic audito, conticuit.

Post solis occasum effertur idolum in throno sublime, & octo baiulis portantibus in plateam prodit. Effigies illi parua, quæ trium palmorum longitudinem non superabat; indusium interius lineum, superiorem amictum ex serico rubro gestabat. Oris figuram per noctem discernere non potui, nisi quòd vultus nigredo speciosis vestibus discolor quodammodo conspicuum reddebat. Vestem & thronum multæ herbæ odoriferæ & flores pingebant. Pompam vniuersam præcedebat elephas, seruitio idoli mancipatus. Hic album vexillum ingens in dorso ferebat, post hunc tres boues eiusdē idoli, quibus superstedebant, qui tympana pulsabat. Post hos alii quàm plurimi buccinatores, diuersarum formarum tubas & cornua inflabant; alii enim cornua aduncа septem

palmorum, alii buccinas quasdam rectas oblongas, buccis inditis quatiebant, alii tubis, quæ duodecim palmorum longitudinē æquabant, ita clangebant, vt fulcimine ligneo à femore erecto, cùm eas ori admouebant, vti necesse esset. Nonnulli grandibus conchis insonabant, cum quibus viginti plus minùs tympanistæ permisti ibant. Hi cuncti nullo ordine, nullo tempore observato, confuso atque aspero sono aërem atque aures obtundebant. Hos sequebantur perpetua serie feminæ triginta saltatrices, quæ idolo perpetuo obsequio se deuinxerant, quibus nubere non licet, atq; hæ plerumque pudicitiam prostituunt. Ibant omnes vestitu eleganti, inauribus & monilibus ornatæ. Prima vas æneum magnū cum lumine ferebat, reliquæ cum singulis lampadibus accensis sequebantur. Mulierum agmen claudebat idolum cum suis baiulis & sacrificulis, qui fani istius reditibus viuunt.

Hinc inde plebs vniuersa cum lucernis accensis confertim incedebat. Hæc pompa per quatuor plateas ad quadrum concurrentes incedebat, quarum singulæ patebant in latitudinem pedes octoginta, in longitudinem passus quadringentos, longa palmarum series æqualibus spatiis, platearum latera vtrinq; ambibat.

In reditu, antequam delubrum ingrederentur, idolum in quadriuio statuunt, vt ibi de more cæremonias & ritus solennes peragerent. Locus erat columnis quadratis viginti palmorum altitudinis affabre constructus, tectum lapideum columnis impositis: in medio idolum collocant. Nobis è regione in porticu sedentibus à magistratu indicitur, vt assurgamus, Deum nempe coram esse: minimè obtemperantibus secundo denuntiatur, vt sedeamus. Patribus saltē pueri surgant. Respondemus, pueros esse Christianos, Diis gentium non assurgere. Cùm viderent nos obfirmato animo in sententia permanere, orauerunt, vt sileremus, quod vbique fecimus, illorum cæcitatem sub silentio deplorantes. Vbi precata illa turba ter circa idolum gradiebatur. Hac cæremonia peracta, longo agmine vsq; ad portam templi duplici serie incedebant. E templo procedunt quatuor Brachmanes, qui idolum capitibus inclinatis venerabantur: hos quidam ministri sequebantur, è quibus vnus canistrum oriza cocta plenum capite ferebat, in cuius scilicet idolo. Hunc ventilatores comitabantur, qui flabellis muscas arcebant. Cibo appositio duo ministri locum syndone circumdant, ne quis Deum manducantem aspiceret. Interea tubis, cymbalis, & tympanis magnus editur sonus: post paululum ablato velo, & amota oryza, ministri intro se recipiūt, prodit mox antistes, qui lingua peregrina egregia Dei facinora & res ab eo præclare gestas

gestas alta voce decantat. Quo peracto in templum omnes redeũt. Quid ibi fecerint, nescimus, hoc vnum scimus, quatuor horas & eo ampliùs superstitiosis ritibus & cæremoniis peragendis absumptas.

Nõ defuerunt, qui nobis interea problemata quædam & quæstiunculas ponerent. Primùm an essent dies boni & mali, fausti & infausti. Deinde an præscire quis possit, quoto quis anno vitæ curriculum sit absoluturus. Tertiò quo genere mortis sit moriturus. Ea, quæ ad hæc respondimus, approbauere omnes. Vnus, vt cæteris plus sapere videretur, hæc omnia se diuinaturum recepit. Scis igitur (inquam) quot annos sis victurus, & qua morte moriturus? Hæc, inquit ille, in libello quodam meo scripta continentur; at ego cùm aliorum fata legam, quæ ad me pertinent, legere nequeo. Quin igitur (inquam) alteri das, qui tua legat, vt scias? Ille rubore suffusus, cùm nihil occurreret quod responderet, omnibus risum mouit. Alii de Diis suis, & de mundi constructione, & fabrica inaudita quædam prodigia somniabant. Septem dicebant esse maria, vnum aquæ salsæ, aliud aquæ dulcis, aliud mellis, aliud lactis, aliud lactis in acorem iucundum & pinguem spumam densati, quod Tairum vocant, aliud sacchari, aliud butyri. Alii dicebant, terram nouem cõstare angulis, quibus cælo innititur. Alius ab his dissentiens, volebat terram septem elephantis fulciri, elephantes verò ne subsiderent, super testudine pedes fixos habere. Quærenti quis testudinis corpus firmaret, ne dilaberetur, respondere nescibat. Quare horum opinionibus confutatis, ea quæ philosophia tradit, pro illorum captu in medium protuli: quibus illi assentiẽtes, ac rationi consentanea æstimantes, ea quæ Brachmanes dicebant, tanquam falsa & inepta rejecerunt.

Postera luce iter prosequimur, & tandem decimo septimo Cal. Septembr. ad hanc vrbem Chandegrinum peruenimus. Obo Regulus de nostro aduentu per nuntium certior factus, ædes quasdam pro tempore accommodari iussit, donec aliæ meliores parentur. Vno aut altero die elapso, Obonẽ visitauimus, is magnam vultu lætitiam præ se ferens, perhonorificè nos excepit; cathedra serico villoso instrata vti noluit, sed super tapete discumbens, alterum nobis sterni iussit. Postridie ad Regem accessimus. Is quoque benignissimè nos excepit. Regi assidebat Obo Regulus, & alius è magnatibus, Regis nepos. Saluatoris & B. Virginis pictas effigies proferimus, quas ille vultu admodum læto atque intento animo contuebatur. Erat effigies B. Virginis ex illo exemplari Romano transumpta, quod à S. Luca pictũ accepimus. Huius ima-

ginis nõ solũ viuida colorũ specie, & picturæ artificio, sed mira multo magis iis, quæ à P. Ricio dicebãtur, delectatus est. Postrema tua duarũ horarum colloquia, datis de more muneribus, nostros manissimè dimisit. Velle nos in vrbẽ sedẽ hgere, sibi gratũ esse, assertis verbis affirmauit. Oboni præcepit, vt quẽ in tota vrbe locũ eligeremus, cũ nobis cõfestim possidendũ traderet. Diplomate cõcessurũ promisit, quibus facultate daturus esset omnibus, qui Christiana sacra susceperint, vtẽdi pristinis officiis, atq; honores, dignitates, & magistratus, & bona quęuis retinẽdi, sicut in Paganismo retinebãt. Harũ omniũ facultatũ capita, quę in folio sylvestris palmę scriptà attulimus, clara voce cõram omnibus lecta & recitata sunt.

Post hæc alios Palatinos & magnates nõnullos visitauimus. In his neporẽ Regis, quẽ vocãt China Ragiũ, id est, secundũ à rege, qui ei in regno creditur successurus. Hic tãto nos cõueniẽdi desiderio tenebatur, vt ad se visitãdũ quodãmodo inuitaret. Dum nostras Palatini tã secũdo curru ferri cernũt, ipsi quoq; visitãdi & cõgratulãdi officiis certare cœperũt. Duo quoq; filii Obonis Reguli, solito illo equorũ & elephãtorum comitatu, ad ædes nostras venerũt; & antequã ingrederẽtur, diu multũq; imagines illas inspectãdo oculos pascebãt: & quasi hoc parũ esset, orabant vt eas domum deferre & vxoribus ostẽdere liceret. In charta cosmographica, quã Mappã appellant, immẽsi Oceani spacia, terrarũ marium q; sinuosos tractus, arq; insularũ diuersam magnitudinẽ, numerũ, & situ accuratius obseruantes, maxima admiratione affecti, incredibilẽ perceperunt ex illa descriptione lætitiã & voluptatẽ.

Facultate à Rege data Ecclesiæ exstruẽdæ, aream idoneã quærimus, quam vt in areâ & ambitu palatii nullo modo cõcedi posse compertum est, paululum extra eius muros locum elegimus tam accõmodatum. Est enim intra vrbẽ, & ab vno latere hortis & ædibus obiectus, solitudinẽ & recessum promittit. Possidebat hunc fundum Regina, Obonis filia, quæ parentis hortatu nostris precibus libenter annuens, è vestigio Procuratore misit, qui seo nomine Patribus q; vellent possidendum traderet. Quare ad quintum Idus Septẽbris in fundi huius possessionẽ pedẽ posuimus, ad octauum Idus eiusdem mensis eò ad habitandum conuenimus. Habitatores nonnulli ad alia loca commigrarunt. Atque hæc nunc tẽporis huius missionis est status: quæ deinceps succedent, litteris, quas via S. Thomæ missurus sum, V. R. cognoscet. Cliadagrimi, 14. Calend. Octobris, anno 1599. Hæc P. Emmanuel Vagnus.

Adjiciam & aliam epistolam breuem P. Francisci Ricii, quæ

iusmodi est: Perbenignè cùm ab ipso Rege tum à Regni proceribus fuimus excepti. Vix diei potest, quãta animi voluptate inspexerint Domini Saluatoris imaginem, & B. Virginis aduocatæ nostræ, quæ pro materna pietate voluit, vt infra octauas suæ beatissimæ Assumptionis aditus nobis in palatium pateret. qua etiã deprecante factum est, vt Rex & Proceres omni nos humanitate cõplecterentur, vt facultas concessa sit Ecclesias ædificandi, cruces erigendi, atque in toto hoc amplissimo imperio homines ad veri Dei cultum reducendi, saluis interim bonis omnibus, & officiis quibuslibet & facultatibus, quibus ante baptismum gaudebant. Area, quam Ecclesiæ construendæ elegimus, ad Reginam pertinebat. Illam, Obonis patris commendatione fretus, visitaui in profesto Natiuitatis B. Virginis, sermonis internuntia fuit ancilla ostiaria. renuntiat illa Reginam, quamcunque aream aut fundum Patres vellent, ad se pertinentem, libentissimo animo eis in perpetuum donare, atq; eiusdem possessionem postridie se nobis tradituram promisit. Dilata tamen res est vsq; in diem tertium, eo quòd postridie infaustum esse diẽ sacrificuli dictitabant. Speramus tandem aliquando fore, vt omnes optimè intelligant, quã felix fuerit ille dies, quo B. Deipara Virgo in gaudium & solatium vniuersi mundi in lucem edita est. Die igitur ad libitum illorum constituto, misit Obo Regulus Ducem exercitus, Regina matronam. Hi verbis & actibus solennibus fundi possessionem nobis tradiderũt. Mox quinquaginta familiæ, quę ibi habitabãt, loco cesserunt. Atque hoc pacto iam in Vissanagorano regno & regia sede habet Dominus Deus domum, in qua adoretur, & colatur, & diuinum offeratur sacrificium. Papum Regulum indies expectamus: is vbi venerit, de exstruenda in eius terris Ecclesia cum illo agemus. Delauaius, qui & supremus militum Præfectus, ad Regem venit, vt de crimine quodam sibi illato se purgaret. Is quanquam in primo congressu non benè acceptus est à Rege, tamen iam videtur æquiore animo esse. Per hos dies quingẽtis sclopetariis comitatum a Palatio redeuntem vidimus. nos vbi vidit, ad Brachmanes conuersus, dixit: Ecce aduenere Patres, vt Ecclesias condant: parate vos, eritis omnes Christiani. Tunc temporis certo tantùm capite præterreuntem salutauimus. Peditum suorum copias Regi ostendit, quos vulgò dicunt quindecim millium numerum explere. Chandegrini, 14 Cal. Octob. 1599.

Hæc habui, quæ ad V. P. in præsentia scriberem de missionibus, in quibus nostri summo cum ardore, & rei Christianę promouendæ studio, pro instituti nostri ratione versantur in primis ipsi

professi, qui non solùm residēt in locis pristinis & antiqui Moluccarū, & Manaris insularū, atq; in oris Piscariæ & Trauācors, in locis etiam Malabariū, & vtriusq; Salseti Goani, & Septentrionis, verùm etiam omnibus ferè nouis missionibus destinentur. Profecti enim sunt alii ad regna Achebaris, alii ad regnum Cambaię, qui tamen expectant in propinquis locis, (deest enim tantùmodo Proregis consensus) alii ad Zamorinum in vrbem Calicut, quò præter eos, qui iam ibi erant, missi sunt alii duo cū Andrea Furtado Mendotio, rei militaris gloria præstante viro, qui cū hęc scripsi, in Cunalicam illā expeditionē classem cū exercitu educebat. His addo missionem nouam Angamalis & Bēgalæ, quarū posteriorē aliorū duorum Patrū accessu auximus. addo etiam Pernapatanum, Negapatanum, & Vissanagoram. His omnibus locis nostræ Societatis homines, ampliùs ducēta & septuaginta Christianorū millia, qui ad centū & sexaginta nouē Ecclesias pertinēt, pene se in Catholica fide, & in doctrina ac moribus Christiano homine dignis, erudiendos habent. Quod autem attinet ad Iapoē & Sinas, P. Alexander Valignanus, eius V. Prouinciæ Visitator, ad V. P. suo tempore scribet. Cæterùm defuncto iā Quābaco tyrānō, expectamus nuntios & litteras hoc anno admodum lætas: imò & Iaponensem Procuratorem hinc anno sequenti transmissurū. Tyrannus ille cū in vrbe Meaco graui morbo decūberet, quam primùm D. Ludouicus, Episcopus Iaponensis, & P. Visitator cū aliis Patribus ad portum Nangasaquii applicuissent, in ipso tempore graue deliquium passus, post aliquot dies extinctus est, atque vna cum illo restincta persecutio, quam à tot annis in Societatem & Ecclesiam Iaponicam mouerat. Reliqua sciet V. P. ex P. Alberto Laërtio, qui hoc anno in Procuratorē a prouincia electus est primo loco, electus etiam secundo loco, vt Procuratori posset succedere, P. Franciscus Viera, quē pariter in Lusitaniā visum est mittere, vt certior esset Procuratoris ad vrbē profectio. Cū his duobus Patribus cuncta prouincia sperat fore, vt P. V. ex istis prouincijs Europæis mittat multos egregios operarios, qui tā præclara initia prouehant, & ardenti animarum zelo nobiscū in gentū conuersionem incumbāt. Quod reliquum est, ego & Fratres mei omnes, V. P. ceterorūq; Patrum ac Fratrum nostrorum sanctis sacrificijs & orationibus nos enixè commendamus. Goæ, Oct. Calēdis in die festo S. Thomæ Apostoli Indiæ Patroni, Anno 1589.

V. P. Filius in Domino

NICOLAVS PIMENTA.

NICO

NICOLAVS PIMENTA, SOCIETATIS IESV IN INDIA ORIENTALI PROVINCIALIS,

R. P. CLAVDIO AQVAVIVA PRAEposito Generali eiusdem Societatis.

ANNO proximo superiore 1599 ad P. V. scripsi de mei itineris versus Meridionales huiꝰ Indiæ Orientalis partes successu, deq; variis nostrorum hominum missionibus ad easdem institutis. Nunc verò describam profectionem meam in Septentrionis oras factam, & speciatim capita quædã attingam earum rerum, quæ hoc anno supra millesimum sexcentesimo in missionibus acciderunt.

Digressus itaque Goa ad decimum-tertium diem Decembris cum vndecim sociis, in binas naues dispertitis, portum citra vllũ pyratarum incursum ad alterũ Ianuarii feliciter tenuimus Ciaulæ. Vbi incidimus in nouem adolescentes Industanos, à P. Emmanuele Pinnero ex vrbe Lahor via Sindana amandatos. Comitem se iisdem adjunxerat genere inter ipsos (quod à Mahumeto oriũdus esset) nobilissimus, quique pro Christianæ religionis defensione non semel cum laude dimicarat. Verùm Mahumetani quidam tam infesti hoc itinere illi fuerunt, tamque absurda de Lusitanis in eius aures inculcarunt, vt mutata sententia suũ Lahor repetierit. Ex his nouem juuenibus quatuor reliquimus Bandoræ, vt à peritissimis quibusque Magistris in omni genere instrumentorum musicorum exercerentur pro noua Ecclesia Lahorana. Quintus Societati nostræ nomen dedit in sanctæ Fidei Collegio, vnà cum alio quodam rari ingenii adolescente, qui in ipsa Mecha operã dederat perdiscẽdo Alchorano, bonãq; eius partẽ memoriæ

infixerat: imò Saraceni quidã mercatores iã studio eũ cõdurẽt, vt mysteria Alchorani exponenti aures præberent. Cæterũ industria & zelo nobilis viri Lusitani effectum est, vt Alcoranum in manus nostrorum deponeret, & sacris baptismi aquis caput libẽter subjiceret. Hi iã dicti juuenes multa de Christianę rei progressu, extra ea quæ P. Pinnerus litteris suis consignauit, renunciant. E quibus hæc mihi visa sunt commemoratione minimè indigna.

Cùm adolescẽs quidã Brachmanus, adhuc catechumenus, fortè incidisset in infideles, vnus eorum in hũc modũ sermonẽ erorsus est: Auemus oppidò, vir bone, ex te cognoscere, quam tandem legem Patres, quorum discipulũ te profiteris, annuncient? Respõdit ille, quoad potuit, optimè, adjecta demum hac asseueratione, Scire volo, vos fratres, toto orbe nullam legem veriorẽ extare nostra, quippe cuius solius beneficio aditus homini patet ad felicitatẽ æternã. Tũ illi: Quomodo de hoc argumento aliquid effari potes, cũ sis Brachmanus? Haud equidẽ, respõdit catechumenus, inficior me gente Brachmanũ, sed nũc, Dei opitulante gratia, voluntate omnino sum Christianus. Quo responso alius quidã exacerbatus, magna indignatione dixit: Vos Christiani meritò potestis appellari Cafares, id est, homines legis expertes. In qua calũnia redarguenda dũ tyro Christi strenuè laborat, ecce tibi impius ille calumniator latere in caput adacto humi prosternitur. Quo funesto casu tantũ nõ attoniti cæteri infideles vndique magno studio percussorem indagare cœperunt, quem suspicabantur clanculum â catechumeno ad facinus subornatum, sed neminẽ offenderunt. Itaque non dubitatum est diuinam fuisse vindictam.

Ciaulo, cùm reliquos misissem Bazainum, ego vnà cũ P. Hieronymo Cotta socio meo iter institui versus Bandoram. In Bazainico incidimus in fratrem quendam & nauim, qua simul trajecimus Bombaim, vbi in fluminis faucibus Christiani magno numero erupêre, qui inuecti lembis omni instrumento militari ac vexillo conspicuis nauem nostram circumdederunt, varioq; spectaculorum apparatu mirificè nos recrearunt. Quanquam illud nimæ nobis voluptati cumprimis fuit, tantũ cernere Christianorũ numerum, & inter eos multos juuenes Maurorum liberos, velut rosas de spinis ereptas. Visitaui domum Tananam, omnesque reliquas Salzetanæ oræ cum Collegio Bazanieſi, vbi ex V. Patrum tatis præscripto aliquot adolescentes nobilitate & indole præditi tes pro Seminario delegi, vt litteris & pietate vera aliquãdo excolti operam suam locare possent in cõuersione infidelium. Principium autem huic tantæ rei feci in festo Purificationis beatissimæ Virgi-

nis

pis MARIÆ, habita concione, & solemni institutæ processionę ad portam Seminarii terminata.

Clerus, nobiles, populusque vniuersus sua præsentia hoc festum Collegii purificationis honorare voluere: quod Collegium non alia de causa hanc nomenclaturam sibi asciuit, quàm vtpote purissimæ Virginis tutela & patrocinio semper esset. Scholę magna spectatorũ voluptate & applausu dramata sua dedere. Ad prælectiones publicas, Vicarii rogatu, accessit explicatio Casuum conscientiæ pro Ecclesiasticis in hoc studio parum exercitatis.

Damani honoris causa scholarum discipuli me excepere actione tragediæ, (quæ inter latinas in hac vrbe fuit prima) tanta dexteritate, vt & Goæ cum laude actorum exhiberi potuerit. Ac sanè permirum est, cùm à ludo aperto biennium tantùm exierit, eos tam præclarum ingenii specimen dare potuisse. Etsi pluris faciendum, quòd cum litterarum studio tam ardens in Deum pronumque pietas inter eos vigeat. Vidi ego his oculis, magna cũ voluptate, eos certatim varias eleemosynas deferentes ad pauperes in carceribus sustẽtandos: Cõmoti autẽ sunt boni juuenes nõ parũ nobilis cuiusdam adolescẽtis Goani (qui nunc alumnus noster & Collegii sanctæ fidei discipulus est) præclaro stratagemate. Is siquidem, cùm nomen tanquam miles dedisset classi Septẽtrionali, efficacitate dicendi commilitones tot ad peccatorum exomologesin faciendam commouit, ac ad pedes sacerdotum tum cuiusque tum etiam ex ciuibus adduxit, vt tẽpus illud nihil ab hebdomadæ sanctæ diebus discrepare videretur.

Huc in Damano P. Hieronymus Xauierius (qui cum fratre Benedicto Goes sequitur aulam magni Regis Mogor) misit ad me cum litteris suis per quosdam Christianos librum contra falsas infidelium sectas, maximè autem Mahumetanam, conscriptum, & ipsi regi dedicatum. Nomen libro est, Lignum vitæ. Opus est iudicio meo pereruditum & prolixum, iamque gnauiter laborat, vt illud in linguam Persicam, adhibitis quibusdã illius idiomatis peritissimis, traducat. Tantos enim in ea progressus fecit hactenus dictus Pater, vt ipsi Persæ cum voluptate eum loquentem audiant, & tantùm non puritatem verborum exquisitamque phrasin suspiciant.

Rex Mogor tam longè lateque imperii sui fines armis ferroq; propagauit, vt hisce Indiæ partibus iam sit proximus. In aciẽ eduxit exercitum numerosissimũ, hoc est, cẽtũ millium, partim equitum, partim peditum, & plus quàm mille elephantos. Iam superauit

rauit Gatte, per montes tam asperos & siluestres, vt nõnunquam totus dies, ad emetiendum interuallum, quantum iactu sclopi intercipi potest, fuerit consumendus. Antecedit eum in bellum Xanacana eius vicarius cum aliis quinquaginta militum millibus. Et iampridem fortissimum regni Melique propugnaculum, Rege adolescente in vincula coniecto, expugnauit. Nunc manus conseruit cum Idalcano. & licet nullum locum munitum à tergo relinquat, nondum tamen vrbem Berampuranam transgressus est, in finibus Cambaiæ sitam: cuius rex Omiranus cognito rumore de aduentu tantarum copiarum, vrbem repentè deseruit, & in arcem natura arteque inexpugnabilem se recepit. Arx siquidem illa ingenti monte, cuius ambitus ad quindecim passuum millia complectitur, imposita est, & vt scribit Goes frater noster instructa plusquam ternis millibus ingentium bombardarum, quæ emissæ haud secus quàm cœlestia reboant tonitrua. Nostri vacant functionibus Societatis, & in Ecclesia portatili, sacrum Missæ aliaque diuina officia ritu solemni in medio tantæ Babyloniæ pacificè peragunt.

Pater Pinnerus, quoniam sexcentis milliaribus abest à P. Xauierio, (tãtum enim est interuallum inter Lahor & Berampuram) æstimauit ei primo quoque tempore adiungendum socium sacerdotem, tam solatii quàm auxilii causa in missione summæ certè exspectationis. Adiunxi autem P. Franciscum Corsi, ea conditione, vt priùs conueniret P. Xauierium, à quo de omnibus rectè informari & dirigi posset. Is scribit se Cambaiam appulisse ad initium Martii. vbi dum opportunum tempus præstolatur longiùs proficiscendi ad exercitum, fructuosè operam suam posuit in concionibus habendis, catechesi explicanda, & confessionibus pauperũ fidelium excipiendis: qui tanquam angelum è cœlo delapsum eũ recepere; nullum enim id temporis habebant, à quo in pietate Christiana informari sanctisque Sacramentis pasci possent. Atque hoc loco à Banianis illi oblatæ sunt litteræ publicæ à Magno Mogor studio P. Xauierii impetratæ pro nostris, vt tutò iter instituere possent Graam, Lahor, & Cataium. Imo Gubernator Cambaianus, qui in procinctu erat ad aulam regiam, suum cenotaphium illi obtulit: verùm Pater excusauit, eo quòd à suo Superiore mandatum accepisset, non antè inde discedendi, quàm à P. Xauierio responsum redditum fuisset. Subjecit mox Gubernator, nummum capere nummos in itineris sumptus. Sed cùm Pater decreuisset nihil recipere, eum Vicegubernatori filio suo commendatum reliquit. Denique Cambaia discessit, & per varios casus ac discrimi-

nat-

ta rerum saluus ad aulam peruenit, vti P. V. cognoscere poterit ex epistola eius 12 Maii data, & hîc subiecta.

Haud longè à Cambaia, inquit, insidias nobis struxerant exules quingenti, sed mirifico quodam modo manus eorũ euasimus. Factum enim est, vt exulum Dux & antesignanus cogeretur nos biduũ itinere incolumes perducere in vrbem Sambusar. Nam cùm ille fortè ingressus fuisset Cambaiam, vt nostri discessus tẽpus exploraret, ab vrbis præfecto & Sultano Hamet belli duce in Cogi præstò esse iubetur, mandaturque homini, vt nos saluos cum suis perducat in Sambusar. Vt Sambusaram ventum est, præfectus ipse cum centum equitibus & aliquot elephantis ad nouem passuum millia illis se comitem & patronum adiunxit, digressus autem retro vicenos equites totidemque pedites attribuit, qui nos perducerent Barochum: vbi P. Xauierii litteras recepimus, didicimusque omnes vias ab ingenti exulum turba obsessas, verùm à Cambaiæ præfecto in reditu ab aula misere dissipati sunt, quingentis ex iis trucidatis, & captis decem elephantis. Itaque confido nos posse cœptum prosequi iter, etsi omnis fiducia nostra in eo Deo defixa sit, cuius amore in omnia huius profectionis pericula nos coniecimus.

In alia verò epistola, 4 Augusti huius anni data, sic scribit: Ad Magni Mogor exercitum saluus perueni 4 Iun. singulari Dei prouidentia & clementia. Comites itineris habuimus mille sclopetarios, omnesque ferè equites, quos Mogor attribuerat Meitæ Mustafar filio Regis Guzaratani, quibus ex mercatoribus aliisque ad quater millena capita se aggregarant. Triduo inde à Berampur inuasi sunt à mille hostibus equitibus, sed impressione in eos facta, omnes in fugam, centum mactatis, conjecêre. quæ victoria magnam partem debetur vni nostro elephanto, qui sua ferocia & impetu totum equitatum aduersariorum perturbauit. Vt ad exercitum peruenimus, obuiam nobis processere P. Xauierius, Benedictus frater, & plurimi Christiani. eodemque die omnes pariter producti sumus in Regis conspectum. Nec aliud iam expecto, quã cõmodã occasionẽ proficiscẽdi in Lahor; totus interim sũ in Persico idiomate addiscẽdo. Huc vsq; P. Frãcis. Corsi.

In meo per Australes oras digressu, diu multumque cogitaui instituere missionem in Diu; tum quòd nuper expetita fuisset, tum quòd multo iam tempore nostri in istis locis versati non fuissent, nec videbatur bona conscientia posse intermitti, quandoquidem inde opportunior, quàm Goa, occasio pateat penetrandi regna Presbyteri Ioannis. Misi itaque oblata cõmoditate classis nauali

P. Gaspa-

P. Gaſparem Soarez, & fratrem Melchiorem Perez, qui indeet Præfectus loci, atque alii, reſcribit, vehementer ibi exoptari noſtrorum ſtabilem reſidentiam. Poterat quidem dictus Pater inde in Æthiopiam nauigio iam ad id comparato trajicere, ſed profectio ſecura non erat, propter Turcicorum præſidiorum vigilantiam, quemadmodum & ego ea de re commonefeceram.

Non ſilebo, (quoniam res notatu digna eſt) quibus rationibus Satan hanc miſſionem labefactare ſit conatus. Licèt autem inſtar canis catenis aſtricti vehementer eam allatrarit, non potuit tamen impedire. Cùm igitur P. Gaſpar Collegium Damanum egreſſus ſe in viam dediſſet ad conſcendendum nauim; tantus illico ſtupor corripuit pedes, vt ægre nec niſi ſumma cùm ſociorum commiſeratione promouere eos poſſet. Indum, qui commeatum Patris in caniſtro deferebat, nonnulli in via inuaſerunt. Vt nauim ingreſſi ſumus, miles quidam, haud ſcio quam iniuriam paſſus, Præfectum grauiter vulnerauit, ſic claſſis depulſa a littore nõ eſt, & nos ad Collegium redeuntimus. Eodem tempore quidam, dum Bazainum contendit, vt Patris ſcripta inde afferat, crus confregit: vnde & factum, vt ob diuturniorem moram Patrẽ non amplius inuenerit. Bazaini eidem comes adſignatus eſt P. Petrus Paiz, qui quoniam in itinere Damanum verſus inſtituto à boue calce percuſſus erat, in lectum ſe dejicere coactus eſt. Quare nec ille potuit nobis operam ſuam præſtare, nec in tempore adeſſe, vt ſocio P. Soarez ageret. Conſcendit nihilominus aliam nauim, quæ proximè ſequebatur claſſem; verũm quo die à portu in altum prouecta eſt, à contrariis ventis retrorſum in littus reiecta eſt. Nec tamen idcirco animo concidit, ſed ſecundo nauigationem iterauit. In qua, cùm vix vela feciſſet, tam turbulenta procella nauem concuſſit, vt malum continuò diſcruperit, & cùm nautæ illum cum antẽna vellent dejicere in mare, tanto impetu iterũ iactauit nauim, vt omnia ſurſum deorſum ferri viderentur, cùm tamẽ alii feliciori curſum tenuiſſent vſque in Diu.

Et quia præcipuas partes ego in hac miſsione habebam, videlicet communis humani generis hoſtis in me quoque voluiſſe ſuum furorem conuertere.

Eadem ſiquidem hebdomade, qua P. Soarez in Diu & P. Franciſcus Corſi in Lahor profecti ſunt, ego ad curanda Collegii negotia abieram ad locum quendam ſex paſſuum millibus Damano diſiunctum; in reditu verò, dum flumen quondam trajicere conamur, ſatis turbidum, ab ea parte qua ſe in mare exonerat, flatus quidam tanta vi irruit in cymbam noſtram, vt penitus eam euerte-

fuerterit; Eramus numero duodecim. Natandi periti periculum euasere. Ego, quoniam scapham ob præcipitem aquarum lapsum apprehendere non poteram, applicui me ad famulum nostrum Paulum, sed dum ille laborat in me liberando, vnà mecum in fundum prolabitur. Quid facerem? velut iam morti destinatus animam meam commendo Domino IESV Christo, desertoque Paulo, mox nescio quo modo emergo, & capite super vndas elato video me à Paulo ad ripam pertrahi. Nonnulli, dum aduerterent me multo temporis spacio non emergere, iam extinctum lugebant. Et Christianus quidam Ecclesiæ nostræ B. Mariæ, quam habemus Bazaini, non sine luculento vitę discrimine, se in vndas mei inquirendi causa remerserat, identidem, vt refert Paulus, inclamans, siccine Pater noster peribit? Hic Paulum primò ab imo gurgite retraxit; deinde ego ab ambobus, Deo propitio, adiutus primùm saluus in littus, deinde in Collegium perueni, vbi cùm quatuor dierum interuallo vires recuperassem, cœptum iter sum prosecutus. Quidam Collegii Bazainensis sacerdos affirmauit mihi, sibi eodem die quo hoc periculum adii, tam firmiter persuasum fuisse me hauriendum fluctibus Damanensis fluminis, vt sacrum Missæ Deo libaret pro mei liberatione. Nec aliud confiteri possum, quàm me prouidentiæ diuinæ precumque illius Patris beneficio tanto discrimini exemptum. Non pollum, quin hoc loco notabilem cuiusdam Banianis conuersionem describam, eo die, quo ego naufragium feci, peractam. Vulgò fertur, missiones nostras vel parum vel nihil prodesse Banianibus. adeò hoc genus hominum in superstitione sua est obstinatum. Fuit itaque quidam ex istis mercator, vir maturo bonoque iudicio, vti merebatur, in vincula coniectus, & extremo supplicio addictus, quòd ab armamentarii expilatoribus plumbum pulueremque tormentarium coëmisset. Qua re cognita ilico amandaui Patrem, qui in anima illa Christo adiungenda omnem moueret lapidem, meminique me in hanc sententiam locutum: Vade mi Pater; licèt enim gens illius obstinatio præscindere omnem salutis spē videatur, nostri tamen muneris est labori non parcere, & in Deo fiduciā omnem collocare. Abit Pater, diu multumq; animum perrentat, nihil proficit. altera luce redit, variis argumētis eū ad veri Dei cultū pertrahere conatur. ille autem respōdet: Ne me desere Pater, aliquid erit. Tandem vt ad locum supplicii peruentū est, Banianes animi sensa patefecit, & dixit: Cùm prima vice me alloquerere, iā animo decreueras nomē meū dare Christo Dño, sed existimaui id tūc nō esse patefaciendū, ne cui suspicio suboleret simulationis,

quasi

quasi liberandi mei causa hoc consilium cepissem. nunc quoniam præ foribus mors est, & suspicandi ansa sublata, in diuinæ clemẽtiæ brachia me conjicio, enixeque rogo, vt pro officii vestri ratione instruere me velitis, idque iam iam, vt dum agitur de occludẽdis oculis corporis, tandem, licèt æquo tardiùs, incipiam animi oculos aperire. Pater extemplo, hoc responso audito, quendam mittit ad Gubernatorem, qui de felici hoc exitu eum certiorem reddat. Is per eundem mandat reum reduci in carcerem. vbi sic affatus est Patrem: Credísne Pater doctrinam, quam mihi tradidisti, mihi sufficere ad salutem animæ meæ, vt in altera vita conspectu Domini mei IESV CHRISTI perfruar? Cumque Pater subjecisset, sufficere: tum Banianes; Si ita est, prorsus miserabilem hanc vitam, quæ mihi tantarum in Deum offensarum causam dedit, detestor, & subitò sacris aquis expiari cupio, ac nomine IESV salubertimo appellari, ne carnifici occasionem prębeam vitam meã longiùs prorogandi. Suscepto baptismo amplexus est crucifixum, ac denique pronunciato dulcissimo nomine IESVS, bonus hic latro animam suam reddidit Creatori.

Quoniam verò conuersio hæc multis nominibus fuit singularis, Regésq; nostri lege sanxerant, id genus hominum omnibus officiis humanitatis deuinciendum, Christianorum Pater illum commendauit Confraternitati misericordiæ, quæ cùm ab aula impetrasset corpus, & sodales post triduum illud reperissent nullo ingrato odore affectum, decenti veste amictum, insequente toto populo solemni ritu sepulturæ mandarunt. Quæ res, quantam reipsa captatem Christianis, tantam admirationem cõfusionemque conciliauit Mauris & gentilibus: intelligebant siquidem et hoc Banianis facto, qui nomẽ Saluatoris in baptismo assumpserat, Christum Dominum etiam esse Seruatorem Banianorum.

Cæterùm, vt ordine omnia perstringam, operæ pretium factu rus videor, si exemplar epistolæ P. Gaspari Soarez tertio Maiũ datæ, de suæ missionis in Diu successu, adscripsero.

Incolumes, inquit, in hanc vrbem venimus ad 26 Februarii, animis libentissimis ab omnibus excepti. Ad concionem meam omnium ordinum factus est concursus, cleri, populi, & religiosorum S. Dominici & S. Francisci. Exposui aduentus nostri causam esse studium & zelum ex Diu transmittendi in Æthiopiam, ad conuertendos sexcentos supra mille Lusitanorum liberos, quibus, tãquam oues sine pastore, misere oberrarent, etiamsi Abissinorum schismaticorum conuersio fortè non succederet; deinde deliberũ nostrum vnà cum aliis religiosis animas ipsorum ad salutem

prom-

promouendi secundùm ministeria Societatis.

Verùm mercatores Baniani non obscurè indicarũt sibi ingratissimum aduentum nostrum, si sedem hìc figamus, veriti id futurum cum suorum iactura delubrorum, in quibus sua diabolica facta faciunt non solùm publicè & tutò, verùm etiam cum aliquot tepidorum & curiosorum Christianorum concursu. Quare & permolestum iis erat, videre me in turba puerorum prælato doctrinæ Christianorum vexillo cum arundine in manu præeuntem, Goãque ad Brachmanorum & Banianorum primarios & nonnullos amicos Lusitanos scripsere, se grauatè nostrum conspectum ferre, protestatique sunt hìc Doganæ regiæ iudici, se potiùs aliò cõcessuros, quàm imposituram hanc nostram toleraturos. At respõsum illis est, Patres nostros, velient nollent, ibi mansuros; vnde factum, vt verbum nulluni amplius ausi sint contra nos mutire, requeipsa didicerint, quantus fructus spiritualis breui tempore ex nostra informatione sit consecutus. Multæ etenim & magnæ restitutiones sunt factæ, scandala publica sublata, calumniæ plurimæ rescissæ, morbisque grauissimis curandis præsentissima adhibita antidota. Doctrinam Christianam explicamus, incarceratis, & pauperibus in xenodochio degentibus, iamque multi gentiles sacrum baptisma postularunt. Sacram quoque mensam plures, quàm alias vnquam, frequentarunt.

Reisbuti, populi sunt è Mogoribus circumuicinis primarii & bellicosissimi. Ex his Deus dignatus est ad sanctum lauacrum vocare adolescentem 22 annos natum, quem ob egregiam indolẽ, legendique & scribendi peritiam, mecum retinui, confisus eum interpretis loco aliquando mihi futurum, ac fidelem etiam conuersionis suorum popularium cooperatorem. Nullus dies abiit, quo non se offerat occasio faciendi Christianos; cæterùm, vt vestra Paternitas prudenter monuit, magna consilii maturitate etiam in hoc genere procedendum est.

Quòd si Societas in hac vrbe firmam semel residentiam obtinuerit, planè in Domino confido, missioni Æthiopicæ, tantopere exoptatæ & necessariæ, facilem aditum patefactum iri. Poterant enim hinc operarii non solùm Æthiopicæ, sed etiam Mogoricæ missioni suppeditari per viam Sindanam, in qua vnum sacerdotum nostrorum par satis esset saluandis 66 vel 70 Lusitanis, qui ibi ordinariè hybernant, ac fortè nec deesset in cæteris locis tanta laboris materies, quanta apud ipsum Mogor. Deinde magna hìc Gentilium copia est; nec dubitamus, dum iuuandis qui in præsidio sunt Lusitanis, classique quæ in hoc portu hyemare

consueuit, operam damus, nos pariter ciuium saluti inuigilare posse. In summa messis tam præsens quàm futura ad omnes labores tolerandos nos mirificè accendit, omnemque difficultatis & periculi amaritudinem hactenus condiuit. Quare R. V. patere adiuuante diuina gratia ad amolienda omnia impedimenta, vt omnia ministrorum Satanicorum consilia & conatus de nobis hinc exterminandis, in irritum recidant. Neque nos ambigimus omnibus hominum adeoque ipsorum inferorum viribus præualituram Spiritus sancti gratiam, cuius patrocinio hanc nostram Ecclesiam domumque, quam iuxta R. V. præscriptum & Christianorum incolarum vota excitare cœpimus, commendamus. Frater noster comes meus operi perficiendo insistit, viribus integer, suaque humilitate, modestia, & spiritu ædificat omnes. Ex Dio, 4 Maii, Anno 1600.

Metus hic P. Soarez non fuit vanus, nam Diensis Vrbis præfectus, vt indicaret, quàm molestè ferret mandatum sibi datum, negauit Patrem, vt æquo animo ferret, si adiutor iuridicè ei imperaret intra triduum Dio excederet. Respondit Pater, qua congruebat prudentia & modestia; & si tempus hybernum & inclemens cæli discessum omnium prohiberent. Hoc edictum multi quoque ciues & alii, ac imprimis præsidiarii milites, iniquissimo animo tulerunt, & per certum hominem veredarium Patrem horarii sunt, vt magno animo hanc iniuriam ferret; quandoquidem hic procedendi modus non esset aliud, quam fidem Christi vanam exponere: eamque loquendi formulam idcirco vsurpabant, quòd rumore sermonibusque hominum diuulgaretur infideles maluri nostrum excessum; etsi reuera nonnulli non alio præterea illum vrgerent, quàm quòd ad religiosorum numerum accessio in ea vrbe fieri non posset, sine magna rerū temporalium iactura. Quem prætextum Dominus noster declarauit fuisse commentitium & inanem; siquidem nunquam in portum illum, vt ipsi affirmant, aut confluxit tantus nauium numerus, aut tantus fuit rerum omnium prouentus & quæstus. Sub hoc tempus Pater receperat ab Archiepiscopo litteras, quibus significabat missionem hanc sibi fuisse gratissimam, eamque maiorem in modum commendabat suo Vicario, offerens Ecclesiam S. Thomæ ad excercenda nostra ministeria.

Hæ aduersitates permouerunt bonos omnes, vt infimis precibus me obtestarentur, ne finerem hanc Residentiam dilabi & dissolui, iuratique asseuerabant, illam in summam Dei O. M. gloriā commodumque Regis cessuram.

Interea

Interea & fama de nostrorum in Diu aduentu tam longè vicinis in locis apud Gentiles percrebuit, vt Rex quidã, nomine Iambo, litteras humanitatis plenissimas ad P. Soarez dederit, potestatemque fecerit in quouis regni sui loco sedem figendi. Cæterùm ne plus nimio extra metas hæ animæ excurrant, prætermitto hîc alias eiusdem Patris litteras adiungere, in quibus inter laborum suorum fructus recensẽt Presbyteri Ioannis nepotem ibi commorantem, & tres adolescentes Abissinos, qui hoc anno peruenere Goam, & in sancte fidei Seminario, cum ingenti Archiepiscopi omniumque cupidorum conuersionis regnorum Schismaticorũ gaudio educantur.

Iam verò tempus, vt ad meam meorumque sociorum profectionem reuertar. Exemptus periculo extremo in flumine Damani, incidi in aliud latronum, (etsi non parui beneficii loco duco, quòd aliquam hîc imaginem periculorũ Apostoli Pauli intueor). Treceuti eorum populabundi vastabant patriam, & certis in villis, iuxta quas iter faciendum erat, binis noctibus quindecim homines iugularant, triginta in seruitutem abduxerant. Quocirca nocta diuque præmissis exploratoribus equitauimus, ac tandem fauente diuino numine attigimus Bazainum.

Non sic euasit eorum insidias bonus P. Hieronymus Cotta. Nam cùm à Tana iter faceret Ponceram per montes improuisò plusquam viceni latrones obuii in eum irruerunt, omnibusq; nũmis, quos tamen ipse non gestabat, aliisque rebus vsque ad sacrarum reliquiarum thecam expoliarunt, hac sola moderatione vsi, quòd vestem ad obtegendum corpus vtcunque decentem illi indulserint; licèt comiti eius adolescenti omnem etiam vestitum ademerint, solo cilicio, quod bonus ille secum detulerat, relicto.

Salzetanas Ecclesias inuisi, nouamque S. Ceciliæ, tantoperè à Reuerendissimo Archiepiscopo commendatam, & à nonnullis hactenus impeditam in Poncera excitandam curaui. Tanæ in Ecclesia B. Mariae gradum attribui quindecim è nostris, partim sacerdotibus partim fratribus eximia virtute præditis. Hinc progressus sum ad Ciaulanos, omniumque harum partium Superiorem reliqui P. Hieronymum Cottam. Ibi litteras à nostris Calecutanis accepi, in quibus ea continentur, quæ de obsidione & expugnatione arcis Cugnalanæ sum commemoraturus. Ciauli ad octauum Aprilis quinque de nostris conscendimus, cùm tribus bonæ indolis iuuenibus, quas Dominus è Lusitania & Damano ad complectendam Societatem nostram misit, & decimoquinto einsdẽ peruenimus Goã toto pectore exultãtem,

festosque dies agentem ob reditum victricis classis, ad cuius conspectum, sicut & Patrum fratrumque carissimorum, omnia superiora pericula in obliuionem venerunt, licèt nonnulla in hac postrema mea peregrinatione bene sim promeritus.

Quoniam verò in dicta classe fuit P. Emmanuel, Gaspar cũ fratre Alexio de Almeida: in aula verò Zamorini P. Franciscus Ros & P. Theophilus Massi tractarunt de confœderatione ineunda inter Lusitanos & hunc Principem aduersus Cugnalem Mahometanum rebellem capitalemque ipsorũ inimicum; videbar mihi Dei fidelium omnium patroni & vindicis gloriam amplificaturus, si hîc subiunxero, quæ à dictis Patribus accepi de felici huius belli exitu. Verè enim dici potest, nullam hactenus victoriam à Lusitanis ex hoste partam fuisse, tam gloriosam & Reipublicæ Christianæ propagandæ tam fructuosam, atque hæc præsens extitit.

Summus belli Dux Dominus Andreas Furtadus de Mendoza cum classe Goa ad tertium Decembris discesserat, & decimoquinto eiusdem ad arcem Cugnalis peruenerat; vbi primum eius studium fuit, Regem Banguel & Tainam de Olala inter se discordes & ad arma capessenda paratos pacificare; neque enim dubitabat, eorum dissensionem plurimum suis conatibus obstaturam. Deinde in regno Canonor portum fluminis Maim præoccupare: ex eo enim hosti commeatus non exiguus suppetebat, & iam ter mille sacci orizæ erant ibi exoluti.

Zamorinus de aduentu Domini Andreæ vehementer est recreatus, probè conscius tum prudentiæ tum roboris eius, quamque Mahometanis esset formidabilis: imò ipsimet palam dictitabant arcem suam nullius virtute, præterquam illius, capi posse. Quare & animis penè conciderunt, vt primùm classis in eorum conspectum venit. Misit eius excellentia mox tres primarios suæ aulæ viros ad eum in triremi sua visendum & salutandum, deinde ipse ad tria millia passuum ab vrbe Calecutana versus subiectum mare obuiam processit, eumque magna humanitatis significatione intrà nobilissimum tentorium pro consalutatione mutua facienda recepit, idque omnibus remotis arbitris, excepto vno P. Francisco Ros, suæ excellentiæ familiari, verborumque Generalis Præfecti interprete. Is enim tunc paucis quidem, sed efficacibus dictis animi sui institutum expo- fuit, quibusque præsidiis hostem expugnare cogitasset. Sigillatim quoque monuit, vt ne facilè quibusdam peruersis consiliis, qui clanculum hosti adhærescerent, facilè aures daret. Quæ

sermone absoluto torquem optimæ notæ è collo suo detractum in collum Regis iniecit, donum oppidò illi gratum; quantumuis auro gemmisque ac imprimis armillis in brachio dextro sic onustus incederet, vt opus haberet præ defatigatione famuli honorarii humeris subinde incumbere; demonstrauitque Rex confidentiam sinceritatemque prædicti Ducis Generalis vehementer sibi placuisse.

In hoc congressu actum est de præstandis ad maiorem securitatem vtrinque obsidibus. Conuentumque vt Zamorinus de suis assignaret Principem Tanor, & Carnauerum primum regni gubernatorem; verùm cùm Excellentiæ suæ graue videretur suos amandari Coccinum, hoc est ad locum suorum hostium & rebellium, promiserunt Patres in fidem suam se eorum salutem recipere. Itaque Coccinum missi sunt, vbi & splendidè beneuoleque excepti sunt atque tractati. Cùm viserent Collegiũ nostrum, omnia beneuolentiæ & amoris indicia prodiderunt, spectaruntque non sine magna admiratione & ædificatione Confraternitatis Pietatis supplicationem, quæ per Quadragesimam quoque die Veneris cum magno numero sodalium in sua terga sæuientiũ frequentari solet. Zamorinus verò pro obsidibus duos habuit nobiles Lusitanos.

Sub idem tempus Coccini rex (causa ignoratur) per Brachmanem quendam litteras dedit ad Zamorinum, eique consuluit, vt cum Cugnali pacis iniret fœdera, oblatasque pacis conditiones acciperet, siquidem tandem futurus esset eius vasallus; cætera eum discere voluit ex baiulo litterarum, qui commonefecit eius Excellentiam, ne fideret Lusitanis, nec facilè intra ditionis suæ fines locum illis commorandi indulgeret, illos siquidem per speciem exercendæ mercaturæ, in maritimis oris excitare propugnacula, & sensim in ipsa regnorum viscera penetrare.

Verùm probè norat Zamorinus, consilium hoc non promi ex pectore cãdido, (erat enim ei rebellis) sed ex mera felicitatis inuidia: Voluit tamẽ dignitatẽ eius, a quo profectum erat illud, patefacere Patri Francisco Ros, qui suam Excellentiam iussit de Lusitanorum fide esse securissimam, atque ita bonis verbis Brachmanem a se dimisit.

Interea Præfectus Generalis minimè otio se dedebat, sed omnibus neruis necessaria in obsidionem arcis comparabat: quam cùm militis priuati habitu, etiam a Zamorini parte, satis considerasset, se deinde ad regem contulit, déque omnibus certiorem reddidit. Quo facto vanam docuit calumniam suorum, de pa-

rum tuta fide Præfecti erga suam Excellentiam, simulque occasionem habuit consilia varia præsente P. Francisco Rois agitandi de prospero pugnæ successu.

Et quoniam Anoli, Domini liberi in ampla quadam ditione, Cugnalianæ in altera fluminis parte ad septentriones finitima, præsidia necessaria hosti subministrabant, Andreas Præfectus ipse eos conuenit, donisque, promissis, & minis effecit, vt eorum amicitiam sibi conciliarit, & ab iisdem quicquid in rem suam opportunum esset, vt ligna, artifices, & elephantos impetrarit, imo vt se arctiùs illi deuincirēt, tota ditione sua grauissimè sub pœna mortis vetuerunt, ne quis vel minimum subsidii Cugnali subministret: vtque fides promissi constaret, mox eidem Generali Præfecto octo primarios viros, dictos Gurupos, attribuerunt.

Felici quoque successu procliues quorundam Ducum in arce hostis existentium voluntates explorauit, quorum duo fide publica cum trecentis Mauris egressi certiorem eum reddidere, octingentos qui superessent extrema laborare commeatus penuria. Itaque decreuit vndique ita arcem obsidione vallare, vt nullum supplementum inferri in eam posset, misitque eam in rem mille Lusitanos supra ducentos & duodena millia Nairorum, supra alios qui Coccino aliisque ex locis aduentabant. Ac vineis aliquot magna dexteritate excitatis, quoniam hostis portu catenis ferreis obfirmato omnem nauibus aditum præcluserat viginti quatuor horarum interuallo, robore militis elephantorumque septendecim nauigia in flumen demissa sunt in detrimentum arcis.

Hoc ipso tempore Zamorinus opus habebat interesse sollēnitati, quæ duodecimo quoque anno à Regibus Calecutanis iterari consuerat, in quo omnes iniquæ exactiones, quas Principes eorum feudatarii à Brachmanis vel aliis personis superstitionis nomine apud gentiles honoratis olim extorserunt, dissoluūtur. Zamorinus itaq; vel ipse cōpēsat iniuriam passis, vel castigat iniuriæ auctores. Omnes quondā Reges & Domini Malauarenses solebāt huic solēnitati interesse, at postquā Coccini Rex iugū Calecutani regis excussit, tū ipse tum Barones eius subiecti tempus, vt illam Zamorini impediant, festiuitatē eandem separatim celebrāt, quæ primā originē trahit à quodā Brachmane nomine Tanor, qui aliquando de graui scelere falsò delatus, mortem profugit ad littus fluminis Gāgis, quem cæca ista gentilitas Deiloco habet, eiusq; statuam diuinis colithonoribus. Ibi ille, cùm aliquot annos in continua eaque summa vitæ austeritate traduxisset, ac tandem

tandem defatigatus de reditu in patriam cogitaret, ecce solandi causa se obtulit eius conspectui Gangis simulacrum, vel Pagodes, dixitque se extremo Februarii die in flumine patriæ illius apparaturum, effecturumque vt longè lateque exundaret, ac cursum etiam in aduersam partem conuerteret. Ne verò Brachmani vlla in verbis eius subolesceret fraus, addidit scabellum vnà cùm libro eius, quod tunc idolum retinuit, eodem tẽpore in testimonium innocentiæ ipsius contra cursum fluminis ascensurum. Mandauit quoque, vt omnes Malauarum Reges & Dominos, totumque vicinũ populum ad hoc spectaculum inuitaret. Brachmanus accuratè imperata Pagodis fecit; die præfixo omnes inuitati præstò fuerũt, augescere sensim vndas fluminis, & librum cum scabello in contrarium ferri oculis spectarunt. Sic Brachmanes infamiæ nota liberatus.

Ad recolẽdam ergo huius fabulæ memoriam duodecimo quoque anno infinita hominum turba ad confícti huius miraculi locum se effundit. Zamorinus, cùm octo dies supra viginti sui lauãdi in dicto flumine variorumq; sacrificiorum Gangi offerendorũ causa consumpsisset, ad vrbem reuertit maiestate regia visendus, gemmarumque & margaritarum splendore coruscus insidens elephanto aureis laminis obtecto, & numerosissimi illius populi comitatu circumseptus. In cuius præsentia sublimem conscendit thronum vndique lychnis aureis argenteisque collucentem, & ab aulicis mirifico opere exornatum. Quo peracto aliquot scloporum millia exonerantur, atque interea Rex tertiò populo certa defert reuerentiæ signa, & vicissim populus ipsi. Eandem cum regia maiestate deinde cerimoniam reputant Principes & Domini, & populus iterum suam. Hinc in conspectum regis prodeunt robustissimi quique eius gladiatores, & machæris dexterrimè inter se colludunt. His succedunt populi Zamorino subiecti, & aduariorum instrumentorum sonitum primarii se versus regem inclinant. Denique regni proceres & se pronos humi ad pedes regios dejiciunt. Sed & elephantes suum illi honorem exhibent. Quo verò tempore hæc fiunt, nunquam rex desertus est à corporis custodibus, nempe iis qui officium vel munus aliquod regium obeunt. In hanc solemnitatem Zamorinus sumptus facere solet vicenorum millium aureorum, Dæmon verò, vt multo maiorem numerum animarum præcipitet in Tartara, exquisitam cõmentus est fraudẽ. Ante annos octoginta Zamorinus illius temporis regem quendam vicinum è medio sustulit, hæredique & successoribus perpetua lege imperauit, vt quoties festa solemnitas agitatur,

submittat aliquot milites, ea cõditione mactandos, vt tamen ui suam vsque ad mortem tueri possint. In hac postrema adfuerunt triginta, qui improuisò irruentes in densissimam mortalium turbam, ingentem edidere stragem, verùm a regijs custodibus pœnè in frusta discerpti sunt.

Voluit P. Franciscum Ros cum aliquot Lusitanis comitari ad dictam solemnitatem, quod diuino nutu factum videtur; nam quidam è familiarissimis iam importunè suggesserant, ne expugnationem Cugnalinæ arcis prosequeretur. Cæterùm ille nihil horum latere voluit P. Franciscum, qui confirmauit eum nõ parum in proposito omnes Mauros regno suo rebelles exterminandi, conuenienter sponsioni antè Generali classis Præfecto factæ, idque crebrius tractatum est illorum viginti octo vel triginta dierum interuallo, quibus solemnitas ista perdurauit, nec dubitauit ipse Zamorinus palam fateri, se, si cõsilio Patris destitutus fuisset, ad expugnationem arcis nunquam processurum fuisse.

Adhæc quoties Rex in publicum prodibat, semper secum Patrem habere voluit, eique dignissimum attribuebat locum. Sed & habitationi suæ proximam ei sedem adsignauit assidua militum custodia munitam. Res visa Brachmanis minimè tolerandæ: eũ inuiti causa Regis magnum ei & deferrent honorem, atque etiam subinde inuiserent. Mirabantur autem supra modum, cum, si quando incideret in mysteriorum religionis Christianæ explicationem, tam solidè ex ipsismet eorũ libris superstitionem patriam reuincere, & arcanissima quæque sacra ipsorum nõ ignoraret, nulla darent conuersionis indicia.

Inter Brachmanorum sectas vna est, quæ ex instituto nihili pendit omnia idola, colit castitatem in vigesimum vel etiam vigesimum quintum annum, ideoque quotidie omnes eius sectæ adolescentes vescuntur medulla cuiusdam fructus, cui nomen caruza, experti se illius frigiditate ad certum tempus reddi impotentes. Nõ abstinent, vt alii, ab esu carnium vel piscium aut vini potu; nec cadauera eorum exuruntur. Si quando in publicum procedant, antecedit eos quidam elata voce inclamans (poo poo) id est, via, via. Rex iis honorem & reuerentiam defert, non ipsi Regi. Alios vidi Brachmanos ferreis caueis inclusos, vultu squalidos, cinere nõnihil in capite & vestibus respersos, ad agẽdam pœnitentiam. Alios ipsi partem aliquam corporis sponte adurere. Atque hi omnes, vt ita loquar, sic sunt penitus inebriati vanæ gloriæ poculo, tantique applausum popularem faciunt, vt equidem sentiam, minimè esse Christianæ humilitatis capaces.

Propter

Propter pacem, quæ nunc est inter Lusitanos & Zamorinum, ad dictam solemnitatem Christiani S. Thomæ Apostoli frequentiore numero confluxere, quam alias vnquam. Et cùm quadam die rex fortè transiret ædes nostras, ipsique, quoniam mecum erant, reuerentiam suæ maiestati exhiberent, magna comitate Rex percontatus est, vt se haberent, & paulo pòst Patri indicari iussit, se æquo animo primarios eorum in conspectum suum admissuros. Illi, adiunctis sibi nonnullis sacerdotibus, pretiosa veste spectabiles non dubitarunt eum adire & consultare. Rex hoc humanitatis officium declarauit sibi fuisse gratissimum, multaque ab iis scisciatus est de fidei Christianæ capitibus. Respondebant illi accuratè ad omnia, & ad extremum subjiciebant, suam legem prorsus consentire cum lege P. Francis. maximè quòd nunc Archiepiscopum Goanum agnoscerent pro suo Pastore & Prælato. Tum Rex: Multa, inquit, mihi amicitia intercedit cum Archiepiscopo Societatisque Patribus. Videte modò, qua in re gratificari vobis queam, paratus sum locum vobis ad commorandum tribuere in mea Vrbe Calicut, totoque regno: hisque & aliis beneuolentiæ signis demonstratis, eos dimisit, aulæque Præfecto mandauit viaticum & Nairos dari, qui eos saluos & incolumes in natale risque solum reducerent.

Perdurante festiuitate, Zamorinus crebriùs certiorem reddi iussit præfectum classis, se oppugnationi arcis cupere interesse. ille licèt annueret postulatis, hostem tamen crebris æneorum tormentorum ictibus interea fatigabat, vt irruptionem redderet faciliorem, ac imprimis è portu trabes, anchoras, catenas, aliaque impedimẽta, quibus obseratus & obstructus erat, excussit. Deinde, vt cognouit ex Patribus nostris, qui degunt in Statu Naici de Madurè, ab eo magna humanitate receptum Cugnalis Legatum, facientem illi potestatem excitandi arcem in Ramanacor, quod non sine ingenti rei Christianæ Lusitanorumque iactura fieri poterat: deinde quòd eodem loco meridiem versus Cugnales haberet naues ad fugam, si necessitas deposceret, faciẽdam paratas, decreuit Præfectus munitionem ibidem erectam disjicere, vti & fecit, cum magna strage ipsorum, sed nõ sine sanguine Lusitanorũ. Postridie & alias inuasere munitiones, prorsus vt adẽpta fuerint Moro Cugnali spes præsidii ex statu Naici de Madurè.

Zamorinus denique peracta sua festa & solemni cærimonia se applicuit ad Præfectum classis; collatisque consiliis & armis statuerunt, quoniam minore suorum iactura hostis arce exueretur, omnibus dare liberam ex propugnaculo exeũdi potestatẽ. Egressi

sunt mille, hoc est 300 Mauri & sexcentæ feminæ, tantaintèa confecti, vt omnes ad commiserationem sui commouerent.

Sita erat arx in peninsula ambitu binorum millium passuum comprehensa, & mari à tribus partibus circumdata, ad meridiem continenti adhærens, vbi duabus munitionibus geminoq; vallo egregiè erat roborata. Prima munitione, in qua 60 Lusitani supra 200 milleq; Nairi occubuerãt, facilè nostri sunt potiti, cũ aliquot Maurorum, qui resistere conabantur, interitu; nam cæteri in alteram vel etiam in arcem se receperunt.

Quodam die prima luce nuntius ad Præfectum allatus est, Cugnalem icto fœdere cum Zamorini gubernatoribus de clanculuria fuga cogitare. & quanquam eo loci Capitaneus præsidio esset cum 500 militibus bene communitis, tamen quia impossibile nõ erat ab vno homine per nocturnas tenebras falli præsidiũ, constituit vnius diei interuallo totam belli fortunã, nullo suorũ cõmonito, terminare. tantùm hortatus ad prõptè obsequendum, quãdoquidem illico tota res conficienda foret. Ac mox omnibus Capitaneis cõuocatis mandauit, vt extemplo cũ suis quisque ad naues se conferret, eiq; dicto parerent, quem ipse omnium ducem & antesignanum nominasset, in obediẽtia siquidem exacta, celeritate, & ordine sitam esse victoriæ summam. Euocato deinde eo, quẽ omnibus anteponendum judicarat, separatim ei dixit, vt statim post commissionem acceptam, quam mitteret cum suo annulo, cum parte classis ad vnum vallum se applicaret. & si Deus gratiam impertiret illud obtinendi, intro se communiret, nec vlla ex causa inde excederet. Idem commisit alteri cuidam Capitaneo, clanculum suggerens qua ex parte irruptionem facere deberet. sibi verò expugnandos reliquit, vt rem magis arduam & difficilem, arcis muros.

His à generali Præfecto ita constitutis, efficacique oratione ad milites habita, scapha trajecit ad alterã partem exercitus Zamorini, in cuius conspectum armatus à capite ad pedes & lecta militum manu stipatus se dedit, vt nonnullas diffidentiæ reliquias, vmbrásque, quæ contra ipsum & Lusitanos in animo eius remansisse videbantur, abstergeret. Sedulum dehinc & admodum fidum militem cum suo annulo amandauit ad Capitaneum nauis, quæ occupabant fauces portus; & post illum, alterum cum alio annulo ad ducem nauium versus flumen. His dimissis, perstabam colloquio prosequendo cum Rege haud longè à munitione morarum, quos inuadere statuerat. Audit paulo pòst displosionem tormentis portum subeuntis, perpendénsque moram suam cum Zamo-

rino

tio impedituram, quo minùs tempore Capitaneis præscripto peruenirent ad muros, subitò se inde nullo etiam reuerentiæ signo Regi dato, vel verbulo enũciato, proripuit, atque cum suo militũ agmine antè ad locum destinatum peruenit, quàm alii milites è nauibus exscendendi finem fecissent; Tum ingenti clamore ela- boeffecit, vt momento temporis milites euaserint in muros, & re- gum vexillum ibi defixerint. Fuit autẽ ipse de primis vnus Mauri improuisa irruptione turbati mox terga dedere cum multa suo- rum clade, cùm alii intra arcem se reciperent, alii natatu euade- re conarentur, ignari flumen occupatum à nostris nauibus. Transiit Præfectus generalis ad vallum suprà nominatum, & in via jussit injici ignes in vicos vel suburbia. Ad vallum vt per- venit, nostri, qui iam illud ceperant erectis vexillis suis, Mauro- rum verò dejectis, & per terram tractis, obuiam læti & alacres ex parta victoria processerunt. Vnde factum est, vt arx vndique obsidione cingi potuerit: etsi qui eam tenebãt, vt erat fortissima, & receptis æneis tormentis instructa, (licèt nõ admodũ magna) exiguo numero facilè tueri possent. Quare & Præfectus Genera- lis arctiùs eã terra mariq; circũvallare conabatur, & cõtinenter noctu diuque eam verberabat, nullo vicissim ab obsessis recepto documento. Andreæ Rodriquez capitaneo pila ferrea dentes anteriores excusserat, quos exspuens perlepidè dixit: Mau- ros iste profectò præsciit me non ampliùs dentibus illis come- surum.

Interea Cugnales non destitit summopere admirari vigilan- tiam, solertiam, & labores infractos nostri Præfecti Generalis; tã- taque celeritate omnes in angulos circumuolitabat, vt in opinio- nem veniret eum esse magnum prestigiatorem animumq; gestare in quatuor corporibus. Alii dictitabãt virtute annuli ei ab Archie- piscopo Goano traditi nullis scloporum ictibus lædi posse. Nec defuit id temporis Patribus nostris bene agendi materia; anima- bant ad pugnam milites, confessiones excipiebant maximè egro- rum & vulneratorum in primaria triremi, quæ conuersa erat in Valetudinarium. non exiguum quoque laborem impendebant in pacificando Zamorino cum Lusitanis, cauendóque, ne ad manus venirent. Neque tamen idcirco Rex quicquam de opinione sua erga Patres detraxerat, palàm contestans, se quatuor annorum consuetudine satis didicisse, quanta fide & sinceritate omnia sua agerent: cõtrà verò nõ posse se æquè fidere Capitaneis, qui vltro citróque nũc venirent, nũc abirent. Eandẽ de nobis opinionem, imo maiorem, de nostris habet Præfectus generalis, & alii.

Spolio-

Spoliorum bona parte, præter eam quæ flammis absumpta est, potiti sunt Lusitani & Nairi. Multa a Mauris humi abdita, & ne in effodiendis aliqua nasceretur perturbatio, mandauit binos vtrinque interuenire, sed ob barbaros gentilium mores, & quia Lusitani patriarum consuetudinum ignari erant, fine tumultu res peracta non est. Lusitani enim vnum è Nairis Primarium occidarunt; qui querelam ad Regem detulerunt; sed Rex eos planè curauit, ipsoponditque se per P. Rosis indicaturum Præfecto generali, vt de percussore meritæ pœnæ exigantur. cæterum illi maiori furore æstuantes vociferabantur, se Rege destitutos, quandoquidem sua Excellentia Lusitanorum opera potiùs quam suorum subditorum in ea legatione vteretur, eoque istorum barbarorum rabies progressa est, vt cùm Zamorinus dictum Patrem ad se accersiri jussisset, subitò aliquot Nairi à tergo in via Patrem sinistris machæris adorti sint, & è medio iuxta palatium Principis, filii Regis, sustulissent, nisi Princeps cum clamore & minis eum ex manibus illorum eripuisset; quem tamdiu apud se detinuit, donec Præfectus Generalis per duos alios Patres, quos secum habebat, vtramq; partem inter se conciliasset, Nairisq; demonstrasset, ac ipsos quidem culpæ immunes esse.

Dum Præfectus in diuerberanda arce distinetur, per explorato rem certior redditur, Zamorinum contra fidem datam tradendi Cugnalem viuum vel mortuum in suas manus, vendicisse sibi centum millium scutatorum pretio transitum liberum per Statum suum ad alienas terras, non tamen de pactis conuentis adhuc certo constare. Quo nuncio tantopere commotus est Præfectus, vt intra viginti quatuor horas contra ipsum Regem non dubitauerit omnes Nairos exturbare. Incredibili dolore hic casus affecit Patres, vt ex quo cernebant totius belli ruinam conflaturam, maximè cùm Præfectus ad Colloquium à Zamorino accitus respondisset, se libenter venturum, si colloquium institueretur in patulo campo manuque armata: armis enim se defensurum causæ suæ æquitatem tueri. Rex recusauit cum armis prodire, satisfacturum se arbitratus, si cum milite suo armato compareret. Vtrinque stabant copiæ, & in medium earum ambo, Rex & Præfectus Generalis, spectantibus omnibus processere. Tum Præfectus clara voce Zamorinum in hæc ferè verba grauiter est affatus: Ego Domine, per gratiam Dei sum ille belli Dux, qui nunc elegit Reges & Principes, nunc deponit, ac etiam capite multat. Is mandat, (quod reuera iam fecerat) & per Christi legem iuro, si Cugnales tuo fauore vel nutu cuadat meas manus, me cum his omnibus Lusi-

Lusitanis, nullis parciturum laboribus, donec vrbem tuam cum toto Calecutano regno igni ferroque exscindamus. Quæ verba interpres oriundus è Ceilano pius & honoratus Christianus, ex Patrum consilio, summa animi lenitate regi exposuit. Verùm Zamorinus, etsi verba Præfecti non intelligeret, tamen ex vocis sono & gestibus facilè conjiciebat pectus eius præ indignatione æstuare: itaque subitò mentem mutauit, & litteris publicis manu sua consignatis promisit se non modò Cugnalem, sed etiam quadraginta Mauros primarios in eius manum traditurum. Addidit, etiamsi cum antiqua regni consuetudine pugnaret, personam aliquam tradere alteri, tamen quoniam Cugnales id promeruisset, non esse eum alio loco, quàm rebellis & hostis sui Principis censendum. Ergo ruerunt in mutuos amplexus, sonituque tubarum & fistularum, maximoque tormentorum boatu summæ lætitiæ & gratulationis signa dedere. Zamorinus, cùm animadverteret se insidiis suorum consiliis toties in summas redactum angustias, noluit ampliùs eorum opera vti, sed totum se dedebat Patrum judicio & voluntati.

Cugnales aduertens arcem tum è nauibus tum ex terra ictibus bombardarum ita conquassatam, vt facilè in eam aditus inimico, quoties collibuisset, pateret, deinde vix in solidum diem necessaria ad victum quotidianum suppetere, cogitauit de ea reddenda Zamorino, salua incolumitate vitæ: cumque eam cogitationem animo agitaret, postera nocte somniauit se ab eodem Zamorino traditum Præfecto Generali, vti retulit insequenti luce sui cubiculi custodibus, & more Maurorum, neci addictum. Aiunt eũ viso illo perculsum ocreas & sandalia induisse, animasse præsidium, vt improuisò irruerent secum in hostem, glorioſaque morte occumberent; at militem respondisse, nunquam se rem tam stultam aggressuros, id enim non esse aliud, quã se mactandos & hostili gladio discerpendos tradere. Tunc quidam ex pseudoprophetis adnolans eum è turba retraxit, & remotis arbitris multas precationes supra eius caput recitauit, ac tandem contestatus est, eum nequaquã moriturum, eo quòd nulla fides adhibenda sit insomniis. Interea Mauri ex summa arce poposcerunt sibi fieri copiam audientiæ apud Præfectum Generalem. At ille præteritarum fraudũ versutique & perfidi ingenii Cugnalis probè memor & conscius, eousq; progressionem factam in disjiciendis arcis mœnibus, vt valida vnius diei impressione obtineri posset, responderi jussit, nihil sibi negotii esse cum ipsis; tamen si cum Rege colloqui vellent, se id ea conditione permissurum, vt legato ipsorũ è suis Capitaneis

vnus

vnus comes addatur, qui caueat ne cum alio quoquam sermo insticuatur. Mahometani conditionem acceptarũt. Bis audinsset ab eius Excellentia; qui mox indicari iussit Præfecto Generali, finem negotio esse impositum, seque sub noctis crepusculum coràm relaturum. Quanquam Rex omnia ex superiori amborum congressu habens suspecta non antè in eius conspectum se dare voluit, quàm per Emmanuelem Gasparem fidem suam obstrinxisset, se nulla ipsum iniuria affecturum. Missus est Pater postulatus, qui metum suspicionemque omnẽ illi ademit, fidemque & sinceritatem Præfecti confirmauit. Itaque in colloquium venit est,& post paucos vtrinque collatos sermones Zamorinus cum suis copiis in vnam partem arcis, Generalis verò in alteram cum suis secessit, relicto in medio amplissimo viæ spacio, per quũ obsessi excederent. Ac primo loco quaterni egrediebantur agni, & eodem post eos ordine vulnerati, tum milites exarmati, ac postremò Cugnales, cum Aio, Secretario,& Cinale aulæ magistro, aliisque primatiis viris, pretiosa admodum veste amictus, nudaque machæra,sed cuspide in terram conuersa, instructus. Vultu prodibat imperterrito,quo intimum cordis metũ celaret. Zamorinus iussit illi adimi machæram; qua apprehensa, annuit Præfecto,vt mandaret eam accipi,vti & mandauit. Tunc Naiti veriti, ne Lusitani per vim eũ abducerent, cœperunt conclamare arma. Sed Rex ilico subiecit, se sponte sua eũ tradere in potestatem Præfecti Generalis. Atque ita Cugnales, Cinales,& Secretarius, aliique quadraginta Mauri captiui à Lusitanis abductisunt, quaternis vel quinis per occasionem tumultus fuga elapsis. Zamorinus etiam atque etiam obtestatus est Præfectum, ne vllamnone Cugnali vitam condonaret.

Deinceps Præfectus Regem manu apprehensum in aream induxit,eique Regiæ Maiestatis nomine (exceptis æneis tormentis, quæ ex æquo inter vtrosque distribui debebant) omnia, quæ intra illam erant, consignauit, collaudans eum quòd in fide data perstitisset, amicitiæque & confœderationis leges sartas tectasque conseruasset. Ac, vt hoc hominum genus minimis etiam commodis incredibiliter inhiat, dici nequit, quantũ Rex hac liberalitate fuerit recreatus, palamque apparuit, non fuisse vnquã Lusitanorum mentem, vt illi sibi persuaserant, prætextu oppugnandæ arcis rerum que confirmandarum voluisse mittere illos sub iugũ, & harum eis eripere.

Verùm neque ingratum se diuino numini pro tanto beneficio præbuit D. Andreas Præfectus; nam flexis humi genibus cũ mise-

tiis

is lachrymis & verbis, affectu pio & religione pleniſsimis, Deo gratias egit, & inſequenti ſabbatho, hoc eſt, die 18 Martii, ſacrum Miſſæ in honorem Deiparæ Virginis, cui erat addictiſsimus, quâque, dum in Præfectum generalem à Prorege nominaretur, in patronam & protectricem claſsis receperat, ſolemni ritu cantari voluit. Quo tempore & in Eccleſiam noſtram in ſuo palatio exiſtente venit, vt ſe Domino & Sanctis eius per Litanias tunc rogatu eius à Collegio recitatas commendaret, atque etiam preces & Patres aliquot profectionis comites impetraret. Cum primis autem Sodalitati Marianæ, cuius ipſe actu Præfectum agebat, maiorem in modum inculcauit, vt pro felici belli exitu ardenter cõtenterque cœleſtes fores pulſarent.

Zamorinus coram Præfecto, omnibuſque claſsis ducibus, tam multa tantaque ſigillatim in laudem Patrum Societatis dixit, vt rubore ſuffuſi cogerentur ſe inde ſubducere: nec tamen id regem à ſemel inchoato ſermone deterruit, ſed tandem aſſeuerauit fœdus à ſe cum Luſitanis initum, ac conſequenter proſperum extremi belli aduerſus Cugnalem exitum, ſe adſcribere Patrum candori & ſinceritati. Præfectus non obſcurè demonſtrans, quantopere ſibi arrideret tam præclarum teſtimonium, viciſsim magno affectu ſuæ Excellentiæ commendauit, vt decerneret, nunquam Patres a ſuo latere dimouere, ſi amicitiam benevolentiamque cum Luſitanis continuare vellet.

Denique iteratò confirmatis pacis fœderibus, ex æquo tormenta bellica inter ſe partiti ſunt, & ſolo æquata arce cum ſuis vicis, qui ob ædium numerum integrum oppidum adæquabant, vtrinque diſceſſum eſt, & Rex Præfecto Generali laminam auream, litteratum patentium vice, exhibuit, in qua ſpondebat, quamdiu Sol & Luna conſpicui forent mortalibus, Mauris nullum locum vel ſedem eo in tractu futurum, poteſtatemque eſſe Luſitanis mactandi omnes, quotquot inibi deprehenderint.

Ingens hominum turba confluxit ad ſpectandum Cugnalem catena vinctum; toto oriente inde ab annis triginta ob res geſtas celeberrimum. Nam aſsiduis excurſionibus, Zamorino opitulãte, infeſta reddebat Indiæ maria: iamque inexpugnabili arcis nido elatus regium nomen vſurpare cœperat, & appellare ſe ſectæ Mahometanæ Propugnatorem; paſsimque omnes cum eius publica fide litteriſque nauigationem ſuſcipiebant vſque ad mercatores Luſitanos. Mecham miſerat trophæum victoriæ ſuperiori anno obtentæ, nempe effigiem arcis ſuæ à Zamorino noſtriſque obſidione cinctæ. Amandabat quoque Legatos ad omnes Reges Principeſque

cipésque Mahumetanos, imò ad ipsum Turcarum Imperatorem cum nauibus Mecham tendentibus, eum certiorem reddens de nomine Lusitanorum in India iamdudum extincto. Quare Mauri vehementer vbique obstupefacti sunt cognito hoc funesto Cugnalini regni excidio; imò nonnulli dictorum Principum, qui rumoribus ægre credebant, certos homines submiserunt, qui rem totam præsentes explorarent. Ipse verò, quoties coactus est spectandum offerre aliis, suam fortunam deplorabat, & in carcere Goano confessus est, se justa Dei vindicta in hanc calamitatem conjectū, maximè quòd per ludibrium sacrorū nostrorū aliquando veste sacra, quam Casulam vocant, indutus incessisset, suisque permisisset vt calice consecrato, ad sputa excipienda abuterentur; ac etiam Christianum mancipium, quod hanc eius impietatē coarguerat, è medio tollerent, addiditque ab eo tempore, quo hoc facinus designasset, res suas in deterius prolapsas, donec tandem statu suo exueretur, & Goæ capite multaretur. Obiit autē in perfidia sua obstinatus, nulliusq; industria vel nostrorum vel aliorum Religiosorum potuit ad meliorem mentem reuocari.

Longè secus occasione hac vsus est eius Secretarius & Oeconomus Cinales. Hic natione erat Chinensis, à pyratis Mauris in adolescentia captus, & postquam Mahumetanæ superstitioni nomen dedit, summus Christiani nominis hostis, sic prorsus, vt ad eos peruertendos varia tormentorum genera excogitarit. Verùm à Christianorū Patre cognouit, de vita sua actū, monitis Patrum nostrorū flexus est ad accipiendum baptismum, vt euaderet posset mortē æternā, quē cum Secretario alioq; Mauro primano, nepote Catimussæ, exemplo eorum permoto, piè suscepit.

Cum classe Goam venerat Vrriales Carale Zamorini nepos, ad firmanda pacta conuēta pacis cum Protege, iam inita inter Principem suum & coronam Lusitanici regni. Hic, quem admodum ex annuis superioris anni Vestra Paternitas cognorit, susceptis sacrum lauacrum à quodam Patre nostro, & christiana à Reuerendissimo Archiepiscopo clanculum in quadā triremi, propterea quòd nondum tēpus esset eius fidem propalandi. Is, durante bello, illustribus exemplis in iis, quæ ad legis nostræ obseruationem attinent, fidem suam probauit; ac inter cætera cùm nomine Zamorini negotia quędam tractanda cum Patre quodam tūc haberet, occasionem arripuit illi exomologesin peccatorum suorum faciendi, idque in publico loco, cum eo ambulando, ne cuiquam suorū sinistre suspicandi causa daret.

Quamdiu Goę substitit, exsaturari nō potuit nostrorū hominū con-

consuetudine, summaque voluptate perfundebatur, videre tantã multitudinem feruoremque recentium Christi Ecclesiarum in ora Salzetana: Vbi Generali illius regionis Præfecto suisq; Nairis forte in solemnem quandam supplicationẽ inciderat, magnoq; dolore se affici declarauit, quòd tempore sacrificii Missæ cogeretur Ecclesia excedere, ne ab Ethnicis proderetur.

Quodam die hic Dñs mecum & cum P. Francis. Ros in cubiculo haud breui temporis interuallo de rebus spiritualibus modoque Malauares ad fidem Christi aggregandi verba fecit; cumq; demum ei offerrem perbellam effigiem Agni Dei in cera expressam, nixis eam genibus accepit, & magna deuotione exosculatus est, promittens se è collo vsque ad finem vitæ gestaturum.

In digressu suo hinc per Calicutum effecit apud suos, quantũuis gentiles, vt eleemosynam subministrarẽt pro cruce apud Malauares defixa. Et benedictionem suam Dominus noster iis impertiit, vt salui ad suos reuerterent, nam è binis nauibus sociis, altera prorsus à fluctibus hausta periit; altera, quæ vehebat Procuratorem nostrum de Calecut, sic conuulsa est vi tempestatis, vt vix vectores incolumes reddiderit. Atque hæc occurrebant scribenda de missione ad Zamorinum.

Quod ad cæteras attinet versus Meridiem institutas, eæ non sine aliquo fructu cursum suum tenent, & spem vberioris frugis atque etiam victoriæ contra difficultates omnes promittunt. P. Stephanus Britonus Rector Collegii nouæ terræ, ex ordinatione Reuerendissimi Archiepiscopi, vnà cum S. Thomæ Archidiacono, superioribus diebus totum illum Archiepiscopatum visitauit, ac denique iidem cum fratre Ioanne Maria Campori, (vt sub finem dicetur) qui breui tempore linguam Sorianam assecutus est, iter instituere ad populos, dictos Maleas, quorum Rex scripserat, eos ad Christianam religionem aspirare. Noua residentia in vrbe Angamala dicti Archiepiscopatus Metropoli felices habet successus post reditum P. Antonii Toscani, qui ob dissensionem inter Lusitanos & Malauarum regulos ortã coactus fuerat inde discedere.

Adhæc in regno Porcano magna spes est processuræ nouæ Residẽtiæ, quòd perbenignè & humaniter Rex Patres nostros ibi tractet, & Goanis res suas commendet. Addictum esse rei Christianæ, tribus argumentis didicimus. Primum est, quòd Patribus plena potestas facta sit excitandi templa, & cruces in quauis regni parte deligendi. Alterum, quòd omnibus liberum sit, Christianis initiari sacris, sine vlla suarum dignitatum vel officiorum, quæ gesserunt, iactura, vel obligatione ratione baptismi susceptí ali-

quid soluēdi; quod idē cōcessum est veteribus Christianis S. Thomæ, eiusdem subditis. Tertium est, vt iuxta Ecclesias nostras neque sint neque construantur Moscheæ Mahumetanorum, nec gentilium delubra, aut Synagogæ Iudæorum. Quartum, quod Patres possint cum sociis necessariis per totum regnum excurrere, & quamuis vrbē vel terram, etiam tempore belli, intrare. Quintū, quòd nulli in hoc regnum aditus sit Episcopo vel Prælato, nisi approbatus sit a Pontifice Romano & Lusitaniæ Rege: & si forte Schismaticus aliquis vel alius se opposuerit Prælato de Serra, Rex promittat ad talem puniendum præsidium brachii secularis.

Mauri è regno Porca, in cuius portu vetus domicilium habēt, consilium inierant de interimendo P. Francisco Fernandez, Christianorum in vrbe S. Thomæ Parocho, & linguæ Sorianæ Magistro, sed frustra. Nam Rex patefactis coniurationis indicijs triginta Nairos de quingentis trucidari iussit, & habitationem eorum solo æquari.

Ecclesiæ in ora Trauancorana nonnullam turbationem perpessæ sunt propter bellum, quod inter hunc Regem & Naicum de Madurè exarsit, qui Naicus cùm vltra caput Comorini prouectus fuisset, ille copijs suis longè supra illum eductis coegit eum retro cursum cōuertere vsque ad Coulanum: quanquam ab ambobus Principibus semper nostrorum ratio habita est. P. Prouincialis eos hoc anno cum omnibus Christianis, quorum curam habent, præsentia sua non parum solatus est. Inuisit enim partes ibi las omnes vsque Tutucurin: reliquum committens visendum P. Emmanueli Vegæ, nempe oram Coromandellæ, & Nagapatan, vsq; ad Bisnagā; nec enim per vires corporis poterat tam remota & incommoda itinera conficere.

In Nagapatan commorantur è Patribus Nicolaus Leuantus & Ioannes a Costa, toti ciuitati gratissimi, ad cuius salutem diuinitus destinati videntur. Nam cùm occasione ciuis cuiusdam subito meum aduentum morte defuncti, ciuitas tota in duas factiones contrarias discessisset, nec dies vllus abiret, quo non sepe sanguinea octogintáve fistulæ ferreæ in obuios exonerarentur, cum multorum læsione vel interitu, placuit denique diuinæ clementiæ gratiam impertiri Patribus nostris, vt pro suo zelo & prudentia omnibus autores essent, quo positis discordibus armis animisque in solidam concordiam & pacem conspirarent. Reliquis meritis nostris quoque suus constitit fructus. P. Leuantus linguæ Tamul concliones habet ad gentiles, & crebrò cum eorum litteratissimis colloquia & disceptationes instituit, quibus conuicti pau-

tim viam sibi parant ad regnum Christi.

Ex nauibus hoc anno in portum Nagapatanum, orientis celeberrimum inuectis, appulsus est & iunctus è Sina, vnumque nauigium Iapponicum, quos omnes, vt Pater scribit, nostri rudimentis doctrinæ Christianæ imbuebant, vt primo quoque tempore sacris aquis abluerentur; & iam nauarchus iunctus solenni ritu in nostra Ecclesia baptizatus erat.

Habemus & aliam sedem nouam in Chistapatan, vbi P. Alexãder leni suarum concionum initio multos Christo adiunxit, atq; inter eos ipsum Adigar, id est, Præfectum loci. Verùm, quia Colgana Naici de Gingi subditus sua tyrannide dictum locum turbabat, Pater, ne causam daret grauioribus incommodis, se recepit in Vanapatan vrbem Naici, ibiq; incolæ illi præter Ecclesiam iam fabricatam domicilium & alia necessaria attribuere. Sed cùm Naicus, misso ad Chistapatan idoneo militum præsidio, satis Colganæ fastum retuderit, poterit P. Alexander cum P. Emmanuele Campello suo socio inibi turò hærere. Itaque suo discessu nõ modò illam residentiam nõ dissiparunt, sed magis corroborarunt, ac præterea hanc in Vanapatan luctifecerũt. Quanquam haud multo pòst, vt rumor percrebuit de Naico veneno sublato, P. Alexander & P. Emmanuel Vega, qui illac iter habebant, parùm fuerint securi, nauisque qua vehebatur P. Vegà bis tèrve à pyratis tentata fuerit; licèt Dominus semper liberauerit eum præsidio fugæ ipsorum, nec tamen sine internecione aliquorum. Missio verò Bisnagana Emmanuelis Vegæ iam nominati, Melchioris Cotigni, & Francisci Riccii cum vno fratre, omnino felices progressus facit, & Regem habet fauentem, vt vestra Paternitas discere poterit ex sequenti epistolà Regis è Canarano idiomate traducta in Lusitanum.

Rex regum & Magnus Dominus, Eques equitum, Ouencatepati, id est, Rex post Deum, &c. P. Visitatori Nicolao Pimètæ, &c. Litterę R. V. mihi magnæ fuere voluptati. P. Emmanueli Vegæ, Superiori Patrum hìc degentium in regia mea vrbe Ciandegri, locum ædificandæ Ecclesiæ & habitationi idoneũ adsignaui, ac pro annuo vectigali, vnde se cõmodè sustẽtent, terrã Elamut S. Thomæ vicinã, paratusq; sum eos, qui huc venerint, honore debito omnibusque humanitatis officiis prosequi. Adhæc potestatem illis dedi vbiq; legem Dei annunciãdi, meisque subditis permisi, vt Euangelio Christi nomen datent, nullum ea de causa discrimen adituri. Goæ puto nõ ignorari, quãto amore Lusitanos prosequar, & cogito breui annulum aliaque munera per meum interpre-

tem ad Proregem mittere; ſicut R. V. illi poterit indicare, vt pulchra inter nos amicitia conſeruetur. Cætera particularia ſcribit P. Vega. Hucuſque epiſtola Regis Biſnagani.

Subjiciam hîc epiſtolam P. Melchioris Cotigni, de dictæ miſſionis progreſſu. Quoniam P. Vega diſtinetur inquit in viſitatione Collegii S. Thomæ, Ciandegri tres tantùm verſamur, P. Franciſcus Riccius, Frater Alexãder Anglus, pictor, & ego. Iam doctrina Chriſtiana cum catechiſmo in linguam Badaganam eſt tranſlata, & Alexander abſoluit picturam trium S. Regum & B. Mariæ cum puero in brachiis, in binis tabulis, Regique oblata eſt vtraque, qui eas cum reuerentia recepit, & inter pretioſiſſimas ſuas res depoſuit. Tertiam quoque, quæ eſt de deſcenſu Chriſti ad limbu, propemodum perfecit. Placeat diuinæ maieſtati, vt aſpectu conſiderationeque horum myſteriorum ad perfectam aſpiret noſtri veritatis. Tam familiariter cum fratre agit, vt cùm inter pingendum præſenti Regi diceret, ſe non habere ſat colorum, ille ſtatim centum aureos attulit, & in manum eius indidit.

In conuerſionis negotio patientia opus eſt, donec Dominus noſter gentem tam cæcam luce ſuæ fidei colluſtrare dignabitur; interim pro officio noſtro omnem lapidem mouemus in cordibus emolliendis; ſoli Brachmani horum gentilium pſeudodidactæ conatibus noſtris pertinaciter obſiſtunt, eóque damno maiori, quòd potentia, auctoritate, & profeſſione ſanctitatis (ſunt enim idolorum ſacerdotes) multum in vulgus valeant, imò in illos rectius regni gubernatio quaſi incumbit (nam è quatuor Conſultantium ſtatus tres ſunt Brachmani). Hi tanquam amici Principibus ſeruiunt, hi faſtos nefaſtóſque dies annunciant, & licèt aliquando in rebus naturalibus verum dicant, in aliis tamen manifeſtè hallucinantur.

De Solis Eclypſi, quæ 10 Iulii anni huius 1600 incidit die Lunæ ſub meridiem, cognouimus eos hominibus perſuadere, cum accidere, quando Draco, quem illi inter ſigna cæleſtia annumerant, mordet Solem aut Lunam, atque ideo Rex aliique ob dolorem & mœrorem cibo omníque potu toto die abſtinuerunt, orantes: O miſeros nos, quoniam Draco deuorat Solem.

His ſimilibúſque fabuloſis commentis Brachmani adjungunt præterea execrandas quaſdam ſuperſtitiones. Superioribus diebus in vrbe Prepeti tribus paſſuum millibus à Ciandegri diuulgata celebrarunt feſtum Pagodes vel idoli Perumal in memoriam eius memoriam. Quod concurſu tot exterorum vndique confluentium frequentatum eſt, vt oblatio illius diei ſummam cen-

centum

quarit 200000. millium scutatorum; solemnitati interfuere Rex & Regina cum aulica familia & populo vniuerso. Vrbique custos remansit solos Delauaius eius gubernator cum parte militum. Circa 24 horam Pagode vel idolum in prægrãdi carro triumphali deportatum fuit a decem hominum millibus: & quãuis sub medium noctis durante omnino processione imber de cælo cecidetit, qui Regem a prosequendo itinere deterruit, tamen per vnum adhuc milliarium & dimidiatum delatum est, & tandem suo loco restitutum. Luna præterita celebrarunt & vaccarum solemnitatẽ, nam suum antè nominatum Perumal credunt Vaccæ filium, quare omnes vias plateasque vsque ad palatium regium licebat videre refertas hoc genere bestiarum. Obstupesco profectò, homines cæteroquin ratione & iudicio tanto, quanto Rex aliique Principes viri sunt, præditos, tam tetris & belluinis distineri erroribus. Confido porrò, si Dominus noster dignabitur huius Principis mentem luce sua cælesti illustrare, subditos facilè eius exemplum imitaturos, multóque ardentiores tenaciorésque in vera religione futuros, quam nunc sint in falsa & superstitiosa.

Rex pergit in dies maiore nos amore & beneuolentia prosequi, & postremò in lite quadam nata inter Lusitanos ciuitatis S. Thomæ, & suum Delauaium, concessit quicquid postulauimus; nam P. Vegæ Rector isque illius Collegii amplam potestatem dedit dirimendæ controuersiæ, conciliandique vtramque partẽ, quæ & magna cum omnium approbatione perfecerunt. Cùm quodã die ædes nostras transiret, percontatus a nobis est, vnde nobis de suo aductu cõstitisset? nam prodieramus extra fores, honoris deferendi causa; vultuque hilaritate & serenitate declarauit sibi hoc officium nostrum pergratum fuisse. Æquo lenior est in delinquẽtes, & idcirco apud subditos despicitur; vbique regnum obtinet pernitiosa & effrænata licẽtia, quæ intelligi quadãtenus potest ex subiecta narratione. Miserat magnus Mogor ad hunc Principem Legatum, cum variis muneribus, maxime insignium equorum. Hæc munera magna parte, cum vno equorum optimo furto, sublata erant a quodam regis subdito. Nulla autẽ pœna alia turpissimum hoc facinus mulctauit, quam quæ per litteras adduci iussetit caballum, & cætera ablata munera, eaq; cum vna gemma dono dedit Legato, qui eandem dedit nobis, cùm triginta dies hospes noster fuisset. Cognouit Legatus ille P. Xauerium aliosq; Patres nostros, qui degunt in regno Mogor, & quodam die admodum honorificè de illis locutus est, narrauitq; quanto loco essent apud Magnum Mogor; & respõdit Rex, se in hoc genere nulla ratione ei cessurum,

rum. Opinio erat regem noluisse aures præbere Legato, & munera repudiasse: eo quòd didicisset ex suis quibusdam Ducibus, regi Mogor non esse fidendum: eum siquidem subiugatis iam tribus Maurorum Regibus, Abdenagran, Idalcan, & Massulapatan, proximè ad regnum Bisnagense excidendum progressurum. Verum respondit Rex: Regnum meũ est in Dei manibus, is solus imperare potest, vt mihi adimatur; at ego non desistam illud tuen pro viribus, iamque apud animum meum constitui, nunquam Maurorum pedibus osculum infigere. Itaque postero die Legato audientiã fecit, & fertur nobile munus ad Magnũ Mogor remissurus.

Mensibus elapsis fama vulgabatur, Regem hunc moturũ bellum Naico de Tangaor, dicto Astapanaico: verùm ille paulo post excessit è viuis, cadauere eius cum trecentis concubinis, ad honorandas eius exequias, combusto; quæ libentissimæ iuxta diabolicam cæcæ gentilitatis superstitionem in flammas insilierant. Itaque nec prætextus de reuocanda magna vrbe Gingi ad suam obedientiam, successum habuit. Nam Christapanaicus eius Dominus, qui Reuerentiam vestram, dum illac iter faceret, tanta benevolentia excepit, cùm nunc è veneno hausto æger decumbat, adesse non potest Rex, vti natura clemens & misericors, vt bellum illi, quatumuis rebelli, indicat.

Cùm verò delectum militum agat, multosque Dominos & Duces regni ad aulam euocet, coniecturam multi faciunt, eum paulatim se comparare ad defendendum regnum suum contra potentiam Magni Mogor: nec dubito, id a Deo permitti, vt longius religio Christiana propagari queat; & iam indicia prælii sunt, nam Tenegodã Præfectus in Olala, atque etiam Trimalarraiu, vocant se nepotes & hæredes Bisnaga. In hunc enim modum scribunt: MAHAMANDA, Lespara, Ramarraiu, Trimalarraiu Dominus & Princeps magnus mittit has ad Patres. Pectori inhærentem gero epistolam, quam R.T. ad me dedit. Maiorem in modum recreabor, vbi te salùum incolumemque ad hanc vrbem meam Sirangapatan aduenisse cognoro: in qua tibi commodum locum Ecclesiæ, domicilioque, atque etiam annuos redditus 300 pagodorum (monetæ genus est) attribuam, aliisque multis officiis & beneficiis cohonestabo. Ita iuro per Riami Ragannata, & per pedes Patris mei Ramarraiũ. Quod superest, exoret meus Legatus Veniat R.V. nulla interposita mora. Idem paulo post eodem tenore scripsit, vehementer vrgens, vt isthuc veniamus. Iam certiorem reddidi P. Prouincialem. Enixè rogamus R.V. quoque, vt consolari dignetur hunc Dñm, atque etiã Tenagodã supra nominatum,

minatum, cuius ſtatus vergit ad eādē oram; in qua quidem idioma Canaranum ordinarie vſurpatur, tamen Bagadanum quoque ſuū vſum habet, & optimè intelligitur. cuius ſaus Deo aliquā peritiam conſecuti ſumus, nec eſt noſtrūm quiſquam qui non paratus ſit ad profectionem illam ſuſcipiendam, vbi obedientię placuerit.

Nobilis hæc & populoſiſſima vrbs Ciandegri ſita eſt in monte, in cuius parte editiori eminet oppidulum bene munitum. Familiæ principes in ea ſunt, Brachmanorum, Raius, & Cietins, opinanturque ſuum idolum Perumal primos produxiſſe in lucem in capite, ſecundos è pectore, è ventre tertios, reliquas verò familias infimas è pedibus. Brachmani quibuſdam ſuis ritibus nō obſcurè declarant, ſe originem ducere a diſperſione duodecim tribuum, librique eorum, dicti Sameſcretan, vidētur quodammodo noſtris ſacræ Scripturæ libris reſpondere, quamuis ab eis & perperam intelligantur, & deteriùs explanentur. Brachmanorum vnus mihi dixit, Deum ſola cogitatione hominē cōdidiſſe, & ipſi eum appellant Adamum, dictiſque S. Prophetarum vtuntur. Breuiter ſimul atque animaduertimus ſimilitudinem aliquā eſſe dogmatū cū noſtris, cæpimus eorum errata diſcutere. Quando ſe conuinci ſentiunt, excipiunt: Et nos vnum Deū vobiſcum colimus, referendo in illum honorem omnem, quem aliis deferimus. Vehementer ſermocinationes noſtras verbis probant; etſi occultē, quoad poſſint, fructū miſſionis interuertere conentur, & Regem ipſum à nobis abalienare. Re ipſa comperimus, verum eſſe R. V. monitum. S. Apoſtolum Paulum verbis illis, *Ostium apertum eſt magnum*: mox adjeciſſe, *& aduerſarii multi*. Nihilominus Dei O. M. orationúmque veſtrarum ac Societatis vniuerſæ præſidio confiſi, nequaquam animum deſpondemus, nec deſpōdebimus, etiamſi inferi ipſi conatibus noſtris obluctentur.

Habemus hic Eccleſiam ſatis percommodam, quam die Circumciſioni Domini noſtri ſacro pereleganter exornauimus. Pridie varios ignes, nunquam ab iſtis gentilibus viſos, excitauimus. qui curioſitate permoti ingēti numero confluxere, dicentes: Eamus ad viſitādū Dominū, nōnulli ante ingreſſum ſe inclinabāt, alii poſt ingreſſum pronos ſe humi abjiciebant, alii quærebant, quid manducandum daremus Chriſto, & veritate cognita exclamabant: Pagodi noſtri nihil ſunt præter-inuenta & commenta Brachmanorum. Sigillatim autem adoleſcens quidam ſic eſt cōmotus, vt ad pedes ſe abjecerit, nec finē verū Deū cōfitēdi & idolū Perumal abominandi fecerit. Magno ſanè nos ſolatio affecit, &

fiduciam corroborat nostram plurimu, quod in amplo hoc regno diuinæ Maiestati magnus numerus suppetat animarum prædestinatarum. Hucusque epistola P. Melchioris Contigni.

Sequitur missio Bengalæ, de cuius initiis superiori anno ad Paternitatem Vestram scripsi; nunc verò describam eius progressum, patriæque statum, & quæ præparatio sit hominum ad sacrum baptismum, conuenienter iis, quæ Patres nostri inde renunciarunt. Ditio hæc à finibus regni Ramu, vel certè à portu magno vsque ad Palmerinas, vltra portum parutum ad nonaginta patet passuum millia, quæ secundum longitudinem efficiunt milliaria sexcenta. Occupata fuit primo ab ipsis Bengalis ritu gentilitio; postea verò à Mauris Patanis, inter gentiles mixtis & educatis, in potestatem redacta. Qui imperio malis artibus parto diuturno tempore perfruiti non sunt. Nam vicini Mogores bello contra eos moto Tyrannum eorum cum omnibus primariis enecarunt, cæteros exturbarunt. Regni deinde gubernatio duodecim virorum commissa arbitrio, qui secretissimo inito fœdere Mogores sibi subjecere, & hodie Domini sunt potentes, maximè ille de Siripur, & ex Cadecan, a cuius omnes Maafudalim: verùm quia nouem illorum sunt Mahumetani, plurimum retardatur conuersionis negotium. Finitimus est Bengalæ, & ex parte in ea dominatur Rex, nomine Arracan, Lusitanorum amicus, quorum nonnullis in sua dimouendi & statum & reditus attribuit. Hos nonnunquam sacerdos adiens quasi longiùs profecturus inuisit, vt sacrum Missæ illis faciat & Sacramenta administret. cęterùm hoc modo ęgre satisfieri potest necessitati eorum spirituali, cùm opus habeant pastore assiduo & vigilanti.

In hoc tractu non desunt lacertæ magnitudine pares crocodillis & tigribus, carnis humanæ cupidissimæ, quod nemo facilè credat, nisi qui viderit. Ad ripam maritimam sexaginta milliaribus persequuntur nauigia, vt si quis fortè exiliat in littus, eui confestim discerpant. Nocturnis quoque horis insiliunt in naues. qua de re commemorabo quiddam notabile, quod accidit dum nos versamur in Bengala. Cùm Æthiops quidam seruus somniasset se à Tigri abreptum, nocte posterâ se abdidit sub proram nauis qua vehebatur; rogatus a Domino causam cur id faceret, commemorauit somnium. cuius veritatem illa ipsa nocte euentus probauit; nam omnibus dormientibus tigris in nauem insiliit, caterisque, qui erant plures quam triginta, intactis è foramine prorę secundum latus miserum Æthiopem extraxit, & abstulit.

Felicior fortuna fuit alterius, qui dum in nauigio haud longè a littore

littore remoto consistit, hinc a tigre illinc è flumine à crocodilo inuaditur. at quo successu? Tigris, vt alteri auertat prędam, nimia velocitate vltra hominem delata, & in extremitatem nauis impacta, directò in fauces crocodili ruit, vnde factum est vt vtriusque bellux victum euaserit.

Bengalenses, dici nequit, quantopere tigres reformident, & obmetum variis nominibus indigitant, nè si propriam illi nomenclaturam tribuant, continuò dilacerentur. Cæterùm mirè sese prouidentiæ diuinæ virtus hic se prodit, dignata est enim creare bestiolam, catelli magnitudinem non superantem, quæ conspectam semel Tigridem, mox aggreditur, & latratu suo in fugā conuertit, vt hominibus æquè atque aliis animantibus tempus sit abdendi se in latebra. Vnde frequenter contingit, vt aliquot dies cibo omni destituti fame contabescant.

Verùm, vt ad institutū redeamus, Bengalā missi sunt, vt ad V. Paternitatē scriptum est, P. Franciscus Fernandez, Dominicus de Sosa, Melchior Fonseca, & Andreas Boues ad patefaciendum Euangelio ostium, solandosque simul & spiritaliter iuuandos Lusitanos, qui iis in locis sacramentorum administratione sunt destituti. Cuius missionis non pœnitēdus extitit fructus. Diuino enim numine propitio Principes Gentiles inibi omnia humanitatis officia nostris detulere, victū in diem necessarium suppeditarunt, loca excitandis Ecclesiis & domibus adsignarunt, facultatē diuulgandi Euangelii Christoq; per baptismū aggregandi dedere amplissimam. Mandatū hinc habent, vt eo loco maximè sedē stabilem figant, vbi vberior conuersionis se offert messis, sic vt duo cōtinenter ibi hareant; reliqui suis temporibus ad alia loca, vbi fructus alicuius spes sit, nonnunquam concedant. Ac apparet sanè, si operariorum copia suppetat, multis locum fore Residentiis, siue spectemus Lusitanorum pietatem, qui operam suam addicāt, siue gentilium propensionem, siue denique bonum apud vtrosque societatis nomē & famam, quēadmodum Paternitas vestra intelligere potest ex epistola P. Francisci Fernandez Dianga data 22 Decembris anni 99.

Superiore proximo anno, inquit, è nauibus digressus mansi cum P. Dominico Sosa Diangæ, hoc est, in statu Emmanuelis de Matos, in portu Ciatigan, ad quem appellere solent Indicæ naues. Vbi confessionibus Lusitanorum audiendis, aliorum q; Christianorum Indianorum operā dedimus. Non exiguus fuit numerus. nullus abibat dies, quo non multi communicarent sub Missæ sacrificio, quod in ædibus nostris faciebamus. nec enim vlla erat

in ea ditione Ecclesia, licèt multi magno feruore vrgerent, vt subitò aliqua excitaretur, & liberaliter necessaria omnia offerent. Cõsecutę sunt in momẽto restitutiones, quod in Bẽgala miraculi loco ducitur. Sublata sunt inueterata & publica offendicula. Cũ verò ante Quadragesimam confessionibus audiendis finis imponi non posset, egoque ciuibus in Siripur operam concionandi tempore quadragesimæ addixissem, reliqui hic P. Dominicũ Sosam. In Siripur autem verba ad populum habui omnibus Dominicis, festis, & feriis sextis, Collegii Goani more, quæ res, vti nouæ in Bengala, mirificè omnibus arridebat. Supplicationes a multis in sua terga desæuientibus, præeuntibus adolescentulis candida veste amictis, instituebantur. Exomologeses fiebant non modò a vulgo, sed etiam a primariis & aliis ex Badel. Quod autem ad cõuersionem attinet, vitio gentis meoque, vtpote idiomatis ignare, parum effectum est. Mauram tamen opulentam & honoratam feminam baptizaui, & adolescentem quendam optimæ indolis, ereptum cuidam, qui iniustè eum tanquam mãcipium possidebat. Quodam die curriculò me conuenit alius, indicans quendã animam agere in publica via; curaui ad me deportari, qui simulatque sacris aquis perfusus est, animam reddidit Creatori.

Reuersus in Siripur, intellexi Regulum in Ciandecan, dictum Raia, grauiter ferre, quòd eò non redirem⁹ ad quem placandum necesse fuit dimittere P. Dominicum Sosam, cuius aduentus incredibilem voluptatem attulit bonis Lusitanis iam de aduentu nostro desperantibus, & confessi sunt quasi omnes.

Mauri Pataui de Ciandecan occiderant primarium Lusitanum cum sociis quatuor vel quinque, Raia, cuius Capitaneus ille Lusitanus fuerat, omnes eius facultates obtulit Patri: sedulum noluit eas acceptare, Rex arbitratus id fieri dolore cædis factæ, conatus est eum placare verbis amore plenissimis, atque etiam omnibus argumentis impellere ad eas saltẽ pro Ecclesiæ reddita acceptandas. At Pater tandem ei persuasit, nõ posse eo modo a Christianis, multo minùs à religiosis, citra graue Dei offensam alienas facultates recipi. Quo exemplo Rex majorem in modum fuit admiratus, & subjunxit, se de iis facultatibus nihil nisi ex cõsilio Patrum acturum. Quod autẽ de nobis tã bonam habeat opinionẽ, non aliunde proficisci existimamus, quàm quòd animaduertat in nobis neque esse studium cumulandarum opum, neq; duplicem in tractando & conuersando animum, & omnes testimonium passim perhibeant puritati integritatiq; Societatis. Ad domicilia erigenda locum nouum nobis designauit, opportuniorem priore, quæ

erat intra Mauros situs, eoq; amandauit operas & omnia ad ædificium necessaria. Omnia Lusitanorũ negotia remittit ad nostros, quibus semper præbet audiẽtiã secretam, cũ tamẽ aliis omnibus, quæcunq; tandem occasio se offerat, præbeat publicè.

Mense Octob. ad me scripsit P. Sosa, necessariò mihi excurrendum ad Ciandecan pro rerum nostrarum statu apud Raiam stabiliendo, quandoquidem certum illis mutationis periculum impenderet. Ego etsi statuissem me conferre Diangam ad excipiẽdos Patres recẽter ex India appulsuros, tamẽ quia videbatur mihi sat temporis ad vtrumq; præstandum suppetere, me in viam dedi versus Ciandecan. Verbis R.V. exponere vix possum, quantum solatii ex mutuo conspectu ceperimus post semestrem absentiam. Raia de meo aduentu certior redditus, mox per primarium Brachmanum me ad se vocauit. Sequenti die cum P. Dominico eum conueni, neque magna veneratione & benevolentia susceptit, & post varia colloquia intulit, nostræ legis mandata, a P. Sosa sibi exposita, suo iudicio consentire cum sua lege. Respondi, id fieri non posse. Subjecit Raia, cur verò? recitate, quæso, vestra mandata idiomate Bẽgalano. Ego dixi: Primum mandatum esse de vno solo Deo colendo & diligendo, in quo certè dissentitis a nobis, quia vos gentiles plures colitis Deos. Hi verò, inquit, non alio loco apud nos sunt, quàm apud vos sancti amici Dei, quem haud renuo esse vnum tãtum. Tum ego: Nos non offerimus sacrificia Sanctis, nec eos cultu diuino afficimus; at vos vestros Pagode colitis tanquam Deos, eisque litatis vt Diis. Conuictus ad alia sermonem flexit. Deinde jussit in conspectũ meum, quoniam id desideraram, venire Principem, filiolum suum puerum vndecim vel duodecim annos natũ, egóque data opportunitate regulum rogaui, vt pro suo insigni erga nos fauore permitteret quoque Principi subscribere nostris patentibus; nos siquidem post ipsius excessum cupere in hærede & successore cõtinuare amicitiam semel cum tua Excellentia cõtractam, quod cùm verbis humanissimis indicaret se magni facere, puer totus lætus subscripsit. Quocirca Lusitani aliique non dubitant affirmare, rebus nostris ad aliquod tempus abundè satis prospectum. Quo tempore commoratus sum in Ciandecan, Raia libenter me conspexit. intimus est P. Dominico Sosæ, qui mihi scribit, cùm per occupationes quodam die alloqui eũ non posset, suam Excellentiam sequenti die ad Ecclesiam purgandi sui causa, intelligendique si quid postularet, concessisse.

In Sripur repperi litteras P. Melchioris Fonsecę Diangę datas, quò cum P. Andrea Boues peruenerat. dumque ego me paro ad

eos

eos visendos, ecce in grauem incido morbum: quo à Patribus cognito, ipsi contrà ad me confestim aduolarunt, tantum quem inopinato congressu subortum gaudium est, vt pene ex morbo reciparim, potuiq; vnà cum ipsis proficisci Dialcan, vnde Capitaneus Emmanuel de Matos cum aliis Lusitanis erat discessurus, ad visendum Regem Arracan, ex Pegu paulo antè reuertum.

Hic præpotens Princeps donauit Lusitanos quasi toto Catigan, portu maris percelebri. Capitaneus voluit me tibi adesse muneris comitem, vt deducere posset ad Regem, locumq; & annuum commeatum pro aliquibus hominibus de Societate impetrare. Verùm ex superiori ægritudine tantum de consuetis corporis viribus erat detractum, vt non auderem me illi itineri committere. Quare Hieronymus Monterus amicus noster, homo zelosus, & optimo loco apud præsentem Regem, hanc prouinciam in se suscepit, & litteras fidei testes, quarum beneficio fidaque relatione omnium, quæ à nobis referenda acceperat, sua Excellentia erga nos affici, & in hanc formam respondit: Altissimus & potentissimus Rex de Arracan, Tiparas, Cacomas, & Bengalæ, Dominus Regni de Pegu, &c. vobis Patribus de Societate Iesv.

Epistola tua magnam mihi attulit voluptatem; aduerti enim refertam esse sermonibus religione in Deum plenis; accessit testimonium Emmanuelis de Matos & Hieronymi Montei de rebus & dotibus tuis. Gratissimum mihi facies, si huc te conferas ad locum deligendum Ecclesiæ, aliisque ædificiis excitandis idoneum. Fas erit tibi baptismi tui sacramento lustrare, quotquot à Christi castra migrare voluerint. Id libens & volens tibi concedo, ac etiam annua stipendia ad tolerandam vitam spondeo, de Datum in Arracan, & sigillo meo regio firmatum. Misit postea homines, qui opportunum & perbellum locum futuræ habitationi designarent. Omnes affirmant propter hanc donationem Regis, eius Excellentiæ incumbere prouidere nobis de necessariis, & esse in portu Catigã, ac in vrbe Arracã. Quare P. Andreas Boues & ego certò decreuimus diuina opitulante gratia eò proficisci ad agendum ei gratias, & Societatis fundamenta in illo regno, si maior spereretur Dei gloria, jácere. P. Melchior de Fóneca, paulo post aduentum nostrum in Diagam, discessit per Ciandecan mandata R. V. mandatum, & dum iter facit per Bacala, Lusitani hospites cum aliis Christianis accensi desiderio obtinendi sacramenta, ad quo sacramẽta accipiant, (nam anni integri labuntur, antequam vel vnum venentur) curarunt, vt in conspectum Regis adducerentur. Is sanè & libenter Patrem vidit, & honore omni prosecutus

secutus est, ac etiam litteris patentibus, quas hic subjiciam, subscripsit.

Ego Rex Bacalá potestatem facio Societatis Iesv Patribus hactenus in regna Bengalæ admissis, & alijs quotquot venerint, Ecclesias erigendi in ditione mea vniuersa, & annunciandi veri Dei legem; omnesque ad Christum, quotquot potuerint, trahendi, citra fortunarum, officiorum, vel dignitatum quas gerunt, detrimẽtum; immo omnem honorem, fauorem, & beneuolentiam deferam illis tanquam subditis, mandaboque omnibus regni præfectis & dominis, vt cum omnibus nouellis Christianis idem faciãt. Et si quando ex Patribus cognouero quẽpiam huic meo mandato non obsecundasse, seuerè sciat se multandum.

Optabam quidem ante nauium Indicarum discessum Bacalã iter facere, vt accuratiùs omnia præsens indagarem, perfectamq; informationem R. V. transmitterem, sed fieri non potuit. Hactenus enim expectádum fuit responsum à Rege Arracan. De P. Melchioris à Fonseca aduentu in Ciandecan iam cognoui. Magno honore & humanitate exceptus est ab illo Raia & populo. Magnã ædium partem offendit absolutam, atque etiam Ecclesiæ, in qua diuinum officium peragi poterit ipso festo nominis Iesv; quo sanctissimo nomine, vti R. V. mandauit, eam quoque appellabimus; eò quòd sit prima omnium Ecclesiarum in Bẽgala: Superest nunc, vt illi citò prospiciatur de operatiis necessariis, ardenterque Domino tam nobilis vinea commẽdetur. Dianga, 22 Decẽb. anno 1599.

In alia epistola P. Melchioris à Fonseca, 20 Ianuarii anni 1600 data ex Ciandecan, hęc leguntur: Ante digressum ex Ciatigan rationem profectionis meæ R. V. reddidi, quidque actum esset vsque ad digressum; nunc persequar narrationem vsque ad aduentũ meum in Ciandecan, vbi nunc versor cum P. Dominico Sosa. amboque toto pectore exultamus tam felicem nobis contigisse sortem in has partes veniendi, confidimus enim Domino Christo auctore & adjutore vberrimum nos laborũ nostrorũ fructus, cuius præclara se iam dedere initia, cum singulari R. V. totiusq; prouinciæ consolatione, ex hac vinea collecturos.

Mense Octobri relicto Ciatigan transiui Regnum Bacula, ad Præfecti aliorumque Lusitanorum, qui biennium sanctissimorũ Sacramentorum administro caruerant, preces. Diuinaque prouidẽtia factum videtur, quòd, dum loco P. Francisci Fernandez nõdum è morbo confirmati eundum mihi fuit ad Arracan, ipse in lectum dejectus sim; & valetudine recuperata subitò abierim in

Cian-

Ciandecan, vt Societas in hoc itinere lucrum faceret nouæ residentiæ in regno Bacala. Nam vix in illud pedem inculeram, cum Rex (qui octauum annum, licèt prudentia superet ætatem, nõdum excedit) me ad se accersiri iubet, pariterq; comites meos Lusitanos. In ingressu aulę, vbi me pręstolabatur, nobiles omnes & belli Duces mihi assurrexère, & misellus Pater iussus est a rege in magnifica sella iuxta Regẽ & Socii mei in aliis vicinis assidere. Post mutua salutationis officia percunctatus est à me, quò iter instituissem. Respondi ad Raia de Ciandecan socerum futurum Excellentiæ vestræ; sed quia Domino placuit, vt per regnum Excellentię vestrę profectionem dirigerem, non potui hac occasione prętermittere officium visendi illam, omniaque Patrum Societatis officia deferendi, firma spe fretus, tuam quoque Excellentiam ostium patefacturum regno Christi, Christianisque Ecclesiis adiucandis.

Respondit Rex: Hoc ipsum summopere desidero, ob eximias laudes, quas hactenus de vobis audiui. Et mox litteras patentes dedit, ac ad duos de nostris alendos stipendium annuum assignauit. ego autem ingentes ei gratias egi. Post actas autem Domino Deo gratias ob prosperum negotii exitum, post confessiones necessarias, quæ ex anno præterito restabant, auditas, post deinque aliquot Christo per baptismum adiunctos, in viam me dedi per Ciandecan cum magno Lusitanorum aliorumque Christianorum solatio. Indicaui enim illis, P. Franciscum Fernandez cum socio suo breui eò vẽturum, ad excipiendas pro proximo Paschate confessiones. deinde mense Maio R.V. eò missurum Patres ad Residentiam inchoandam.

Iter a Bacala vsque in Ciandecan tam iucundum est & amœnum, vt nunquã viderim amœnius; campi cernuntur variis irrigui fluminibus, ripæ verò ipsæ fluminum pulcherrimis decorę arboribus. ex vna parte numerosi decurrũt ceruorum greges, ex alia ingens vaccarum turba pabulatur. omitto agros ex omni feracissimos, arundineta calamis mellifluis redundantia, crebra apum in arboribus examina, simiarum de arbore in arborem saltus, atque id genus spectacula, quæ viatoribus magnum afferunt oblectamentum. Neque desunt tigres & crocodili, qui carne humana saepe inde vel incuria vel culpa nostra vescuntur. Visuntur & in siluis rhinocerotes, sed hactenus nullum vidi.

In Ciandecan, quò 20 Nouemb. appuli, à P. Sosa & Lusitanis, qui non sperabant se ampliùs me visuros, omnibus caritatis officiis exceptus sum; nec minore vel honore vel amore a nostro Re-

ciato

là, cui gratissimum fuit munus malorum medicorum pulcherrimorum à me oblatum, quæ nunquam in his locis erant conspecta: atque haud scio an à Principe Christiano plura maioraque venerationis & humanitatis demonstrari potuerint indicia. Vt in conspectum venimus, continuò assurrexit, ingentique reuerentia & comitate nos recepit. Vehementer miratur coli à nobis castitatem perpetuam, atque hinc ferè nata est summa illa de nobis existimatio. Postulauimus ab eo peramplum quendam locũ, nostris ædibus vicinum, ad catechesin ibi tradendã gentilibus, Christianosque excipiendos, & mox petitioni nostræ assensit, litteris in eã rẽ patentibus obsignatis: mandauitq; gentilibus, quamdiu locum illum incolerent, soluerent vectigal omne regiũ Patribus. Ecclesia, nomine IESV appellata, quæ nunc ibi recens exstructa est, ad aspectum peruenusta est & ampla. In festo Circumcisionis auxilio Lusitanorum ornata fuit splendidissimè, cõfessi sunt & sacro epulo pasti Christiani omnes cum Lusitanis, vt participes esse possent indulgentiæ plenariæ, quæ iuxta priuilegium Indicũ omnibus Indiarum Ecclesiis ineunte anno cõcedi solet. Pridie & matutinis festi horis varii & artificiosi ignes fuere excitati, multaque ænea tormenta in gentilium confusionem disploſa. Eodẽ die Rex mandauit nobis significari, se velle nobis loci antè donatã possessionem tradere: itaque sub vesperam cum aula tota venit, cõfecto à suo palatio vsque ad nostras ædes itinere per mare horarũ omnino quatuor. Ante ingressũ in Ecclesiã detraxit calceos. ingressus autẽ nulla ratione adduci potuit vt in sella sederet, sed recubuit humi in tapeto quo gradus ad arã erant constrati. ibiq; haud modico tempore hærens, minutissima quæque percũctabatur de iis, quæ in altari erant expressa. Promisit se magnificũ templum ædificaturum. Adiit & ædes nostras, exstructas loco amœnissimo, & in scalarum ascensu conuersus ad Lusitanos, qui eum comitabantur, ridendo dixit: Quid me vultis fratres? iam sum Iesuita. Postremo die & Princeps venit spectandæ Ecclesiæ causa, nec minùs quã Pater recreatus est: arbitror paucos in his partibus esse gentiles, qui nõ eã inuiserint, ornatus & elegantiæ fama pellecti. Durauitque continua frequentia multorũ milliũ hominum in decimumquintum vsque diem. Nonnulli in ipso ingressu dicebãt: Domine tu solus es verus Deus, alii a Deo implorabant gratiã, vt in reditu suos ægros offenderẽt sanatos. quidã poplites flectebant, alii humi procũbebãt adorãtes Dominũ nõdũ cognitũ. Quãobrẽ spemagna ducimur, Dominũ suę gratię luce illos breui illustraturum, & è tenebris infidelitatis eruturũ. cuius principium

iam

iam factum est, nam aliqui sacrum baptisma sibi impertiri enixè postularunt. Nec dubitamus per exercitia caritatis in futuro nosodochio futura accessionem magnam ad gregem Christi securam. Vtinam Deus per suam misericordiam nos dignos faciat ministros. Ex Ciandecan, 20 Ianuar. anno 1600.

De rebus Pegu eiusque excidio scripsi P. V. annis proximis. Nunc recensebo, quid P. Franciscus Fernandez commemoret de quodam regno Peguano, dicto Martauani. Vnde intelliget P. V. tanti imperii vastationem magnam occasionem præbuisse nostræ in illas partes vocationi. Martauanum regnum finitimum est locupletissimis regnis Tanassari, Iangoma, & Tangu, cum quo benefica fluminis magni & nauigabilis crebra commercia habent Tartari & Sinenses. Regnum verò Martauani fertile quidem est & valde amplum, sed nunc æquè ac ipsum Pegu desolatum est per bella à Rege vicino de Sion mota; qui magnam partem Martauanorum è medio sustulit, multaq; adhuc millia eorum delitescūt in silvis, oberrāt in mōtibus, qui metu hostis nō audent in publicū prodire. Regi naturali binæ solū vel ternæ supersunt munitæ urbes, sed non tanto militum præsidio firmatæ, quod satis sit ad auertendas Sioniorum excursiones. Fertilitas huius regni inde liquere potest, quòd quotannis triplicem proferat messem; nec mirum, quia semina omnia frumenti, leguminum, aliarumque frugum quocunque anni tempore in terram jacta ad maturitatem perueniūt. Solum Coccinum & Malaca hinc in singulos annos ingenta naues dictis frugibus onustas accipiebant. Syluæ præterea maralis medicis, Massilicis, ficubus, pyris, & aliis variarum arborum fructibus plurimis & sapidissimis abundant. Herbæ fere omnes odoriferæ & medicinales. prætermitto flores & rosas. Tanta quoque lignorum suppetit copia, ac picis, vt quotannis viginæ naues maximæ, quarū vsus est in Oceano, inde cōficiantur. Fontibus deinde & riuulis optimarum aquarum tota patria abundat. Abundat etiam carne ferina, & omnis generis domestica, ac arundinibus saccaro refertis. Nec desunt fodinę auratiæ, argentariæ, ærariæ, ferrariæ, & plumbariæ. Pyroporum aliorumque lapidum pretiosorum affatim est. Ob commoditatem amplissimi portus omni tēpore cum regnis Iangomæ, Coccini, Negapatan, Massulapatan, Bengala, Reitauari, Tanassai, Tusulan, Dachen, & Malaca negotiantur.

Vrbs, quam Martauani Rex vult dono dare Lusitanis, fortissimis muris & altissima fossa versus terram circundata est, et aliquæ ædes facilè ad formā Europæarū reuocari queūt, sociorari nobis

licus destinatus est, in parte vrbis eminentiore, quæ speciem præbet arcis, multis intrinsecus instructus domiciliis, hortis, fōtibus, arboribus fructiferis, aliisque amœnitatibus, atque hactenus appellant Collegium S. Pauli. Capucini Patres suum quoque foris locum habēt in valle solitudini eorum valde conuenientē, amœnum & feracem: quemadmodum paulatim habebunt & aliæ religiones, præcipuè autem Xenodochium misericordiæ, quādo pars vrbis piis & publicis habitationibus assignabitur. Nulli domui deest puteus aquæ dulcis cū suo hortulo. In summa, valde probabile est, totū hoc regnum breui nomē daturum Christo: quando quidē inter gentiles haud aliæ audiuntur voces, quam, Eamus ad Collegium Patrum, accedamus Ecclesiam matris D ē I, visamus domum misericordiæ. Et quando versantur in dictis locis, videntur sibi iā esse in Ecclesiis & domibus Christianorū & religiosorū.

Cælum eius regionis tam tēperatum est, vt incolæ vix norint, quid sit infirmari. Mores habent natura simplices & placidos, expertes cærimoniarum gētilitiarum, familiarissimè conuersantur cum Lusitanis, & magnam propensionem declarant ad cōplectēdam fidem nostram, ac vsq; ad religiosos suos, dictos Telapeomanes, ingrediuntur Ecclesiam, crucibusque & Sanctorum imaginibus reuerentiam exhibent. Multi eorum doctrinam Christianam addiscunt, & disertè omnes fatentur, se non alia de causa in sua lege persistere, quam quòd desiderētur Doctores legis veræ. Princeps declaratus & iuratus regni hæres ingressus aliquando in Ecclesiam osculatus est altare, & conuersus ad effigiem crucifixi, dixit: Tu Domine es meus verus & vnicus D E V S. O quanto gaudio exultarem, si nunc aliquis Patrum adesset, qui me sacris baptismi aquis tingeret! Sed sanctè promitto me id facturum, ac in pignus promissi dedit Antonio Correæ de Iemos magni pretii Chrysolithum. Idem promisit è primariis viris vnus, dicens: Vbi nunc est frater aliquis, qui mihi hos rescindat capillos, & mecum omnibus meis subditis baptizet? Hic cum suspiriis ex imo corde profectis Ecclesiam egressus est. Callet optimè idioma Lusitanicum, ac frequentò in colloquia inducit sermones de rebus diuinis. Nemo ambigit, illa ducenta millia hominum, quæ nunc delitescunt in saltibus & montibus, vbi cognorint se ab vrbe iam dicta sufficiens posse ad arcendum hostem habere præsidium, in ditionem boni Principis concessuros. Quem prorsus confidimus successurū Regi Banhalao auo suo iam decrepito, maximorumque thesaurorum fore hæredem. Quinquam ille palām asserat cum quodā pio animi sensu, se non aspirare ad alias opes & thesauros, quam cæles-

ſtes per ſanctum baptiſma cumulandos: atque vt illud quàm citiſſimè fieret, enixè obſecrabat Luſitanos, vt ſe perducerent Goam. Nunc iudicent huius relationis lectores, an negligi debeat occaſio tam bene merendi de Eccleſiæ propagatione in illis locis. Hic mercatores inuenient auri, argentique, & gemmarũ pretioſſimarum ſatis, imò omnia quæ per multos terrarum tractus cum ſummo labore & vitæ periculo cõquirere ſolent. Hic religioſi, ſi omnibus zelo Dei ad conuerſionem infidelium inflãmatis, vberrima & quidem matura animarum meſſis parata eſt: nec aliud reſtat, quàm venire ad colligendum fructus in vitã æternam. Hucuſque epiſtola P. Fernandez.

Ad idem regnum Pega Bengala miſſus eſt P. Andreas Boues occaſione, quàm P. V. ex eius epiſtola intelliget data Matrũ 28 anno 1600. Scribit itaque in hũc modum: Iam V.R. intelliget ſuperioribus menſibus Bramam regem Peguanum, a copijs regis duorum Arracan & Tangu cognati ſui arctè obſeſſum, cùm videret ſe obſidionem diu ſuſtinere non poſſe, tradidiſſe ſe in manus Tangu, qui vt homo fraudulentus, & duplicis animi, et caput proſcindi iuſſit, pariterque reginæ. Pari immanitate ſæuiit in nepotem Principem Pegu ex indignatione, quòd in ſummo diſcrimine Bramam parentem deſeruiſſet. Poſtea Tangu ingenti feſtinatione contendit ad Peguani arcem, in qua latitabant theſauri eius, vt ad deferendum modò aurum & gemmas vix ſexcenti elephantes totidemque equi ſuffecerint; taceo de argento cæterogi metallo, tanquam de rebus nullius pretii. Rex Arracan, hoc tempore abſens, intelligens contra pacta conuenta Regem Tangu pro ſe omnem theſaurum abripuiſſe, & ſe inſcio exercitum miſiſſe, & deciſſe, ad prædictam arcem, dictam Macao, accurrit, conſcriptis in bellum omnibus ſui regni Luſitanis ad inuadendum Regem Tangu. Quare Philippus de Brito, omnium Luſitanorum in Bengala locupletiſſimus & potentiſſimus, ac Regi Arracan carus, ſuis precibus petiuit aliquem è Patribus ſibi adiungi. Viſumque eſt P. Franciſco Fernandez me adiungere. Itaque ad 25 Februarii naui cum eo conſcendi, & quindecim dierum ſpacio attigimus portum Sirian, omnium facilè principem in Pegu, & ſedecim vel octodecim milliaribus à Macao remotum. Eſt planè, mi Pater, locorum dignum ſpectaculũ, fluminum ripas, infinitis alioquin arborum ribus fructiferis conſpicuas, nunc videre auratorum templorum aliorumque nobilium ædificiorum ruinis & parietinis obtectas, vias & campos capitibus oſſibuſque miſerorum Peguanorum, partim fame, partim deſperatione, partim hoſtili gladio ex ma-

ture

lato Regis mactatorum plenos, ac deinde in profluentem iactorum tanto numero, vt omnem nauium cursum cadauera aggesta inhibeant. Omitto incendia terrarum, totorumque populorum internecionem ab hoc sanguinario, & omnium, quotquot à condito orbe extiterunt, crudelissimo Tyranno factam. Verùm de tanta tragœdia nõ potest succinctè aliquid scribi. Vbi tempus opportunum suppeditauerit, integrum de ea re texam commentarium, nisi aliud R. V. videatur.

In hoc portu Siriano etiamnum hæreo, expectans occasionem conueniendi Regem de Arracan, qui nunc facit finẽ exarce Macao tollendi argentum a Tangu relictum, cuius pretium excedit mum millionum valorem, exceptis tormentis æneis, quæ multa & rara in ea arce remanserant. Rex Sion & Iangoma frater Peguani magnis coactis copiis ex improuiso inuasere regem Tangu, animoque eripiendi dictos thesauros arctissima obsidione cinxere. Rex Arracan, hac re cognita, haud satis secum statuere potuit, quid consilii capesseret. Rex iam dictus Sion, in itinere ad obsidendum Tangu instituto in regnum Martatani irruptionem fecit, sed bis cum suorum strage repulsam passus est. Verùm non ideo animum despondens, redintegrato exercitu, mandauit duos è suis Capitaneis propter negligentiam & pusillanimitatem in lebethes oleo feruenti plenos demergi, ac deinde tertiò in Martauanos impressione facta victoriam reportauit regno subacto.

Huc vsque rex de Arracan est Dominus Pegu, etsi non sit eorum, qui bello periere, vel qui abditi latent in syluis, aut ad montes confugêre; portumque Sirianum Philippo de Brito commuendum tradidit, vt Peguani fugitiui perfugium suum habeant sub Lusitanorum patrocinio, quibus propter commercia magnũ adferet quæstum.

Arcis ædificatio procedit, & in manu est Philippi, hominis sapientis & copiosi, speramusque breui ad culmen perducendam. Prorsus optat à me R. V. certiorem reddi, de Residentia nostrorum ibi ob gentilium conuersionem erigenda; quæ quoniam iam quadantenus à Lusitanis pendet, existimantur non fore difficiles, in auxilio salutari ab aliis capessendo. Quòd si Societas non poterit Residentiam illam acceptare, aliorum religiosorum auxilium implorabit. Videat R. V. quid expediat, præsensque negotiũ de nouas Residentias Arracanam & Ciatigan Domino commendari curet. Siriano, 28 Martii, anno 1600.

Dum in scriptione huius epistolæ versor, epistolam accipio

à P. Stephano de Brito Rectore in Vaipicota, de missione sua ad populos, dictos Maleas. Ita autem scribit Coccino ad 15. Octob. anni 1600.

Hoc Iunio mense certiorem reddidi R. V. de mea & fratris Ioannis Mariæ Campori ac Archidiaconi profectione instituta ad Maleas, tantopere a Reuerendissimo Archiepiscopo exoptata: nunc breuiter commemorabo de eius successu. Coccino ad decimum Iunii vigesimum, & 26 eiusdem Cugnatem Perumal dictorũ populorum Regem conuenimus; qui respondit nobis se libẽter permissis, hoc est patentibus litteris subscriptione manus suæ firmatis, satisfacturum: & paulo pòst misit gubernatores duos ad diuersorium nostrum, qui de nostra profectione agerent. Satuerat ille ipse se illis adiungere, sed dum se ad iter parat, ecce primores ipsius Maleas adsunt, qui ad eum visendum, oblato duorum elephantorum munere, aduentarant. Rex deinde vocauit nos, & dixit, gratum sibi fore, vt antequam ad montes veniamus, sacrum baptismi aquis primarij quique ad baptismum iam parati instruantur, eosque catechesi Christiana imbuendos nobis consignet. Nonnulli quidem nouos istos catechumenos conabantur a sancto proposito absterrere, & speciatim Mauri comminiscebantur illos à nobis conspurcatum iri sputo, aliaque huiusmodi: verùm tandem ministri illi dæmonis egregiè, vt alias, pudefacti sunt; quando nimirum conati sunt ipsam missionem impedire, significantes Regi, Principes finitimos grauiter tulisse datam potestatem faciendæ missionis, ac imprimis Regem Fraguri, qui comminatus fuerat se cursum fluminis, qui per regis Maleas regnum defluebat, auersurum. Verùm Rex risit, & respondit, se maiorem damni loco ducere, fidem semel datam non præstare, quam decursu fluminis priuari. Taceo, Brachmanos, more suo, maledicumque & Principem filium gladium distrinxisse contra nos, & tamen ille constans in sententia perstitit, omnesque a se reiecit, quod in Gentili Malauare est admiratione dignum. Nos igitur videntes, quo diutius cunctaremur discedere, hoc maiores exurgere difficultates, octodecim Maleas satis instructos baptizauimus, & cum gubernatore vno regis digressi sumus, qui ob inualetudinem non potuit nobiscum iter prosequi. Archidiaconus, fatigatus ex itinere nouem milliariorum in montibus per continuos imbres facto, in Cancierapalli Christianorum loco nos est præstolatus. Nos verò iter nostrum quod erat quadraginta quinque millium passuum per montes vsque ad locum assignatum fabricandæ Ecclesiæ sumus prosecuti, vbi offendimus duos ex primariis viris suppetaneum

minatis, Dominum Alexium & Dominum Stephanum, qui vehementer gauisi sunt de nostro aduẽtu. Initium datum est Ecclesiæ, autoritateque gubernatoris, & duorum Christianorum tyronũ, aliorumque Maleas intra 10 dies prouecta est existimatione longiùs.

Magna deinde crux defixa est, nullo tamen festo, licèt ita decretum esset, celebrato ob causam hîc subiectam: Mauri quidam in Cancierapalli cum animaduerterent à nobis fabricari Ecclesias, & erigi cruces in ditione gentilium, Regi de Tacantute nunciarunt, Regem Porcanum Lusitanorum amicum & hostem suum cum Perumal conspirasse contra ipsum, copia data Lusitanis euertendæ arcis in Periati, quæ iam tunc ædificabatur, & pro qua communienda tormenta bellica iam fundebantur. Qua re, præter alia damna, aditus videatur intercludendus omnibus, qui extandi merces in eius regnum deportarent. Qua relatione ira successus Tacantute mox scripsit ad Perumal, q̃ si potestatem faceret Lusitanis excitandi templi in Periate, se quinquaginta Nairos submissurum ad illud euertendum; operariis quoque omnibus manus præcisurum. Archidiaconus de tota re nos commonefecit, obtestans vt cõfestim opus inchoatum desereremus, nec amplius Barbarum regem irritaremus. Cæterùm nos magno animo progressi sumus, & baptizatorum parentes, coniuges, & liberos, aliosque Maleas instruere in doctrina Christiana perreximus, vt quàm primùm ad salutare lauacrum perducerentur. At quia gubernator dicto nuncio ita perturbatus fuit, vt necesse fuerit iterato agere cum rege Perumal, cõmendatis Deo in sacro Missæ nouellis plantulis, ex montibus non minore fastidio & labore descendimus, quam antè ascenderamus vsque ad Cancierapalli, vbi Archidiaconus nos expectarat.

Pluuiæ siquidem fuêre continuæ, traiectus per flumina & torrẽtes periculosus, viaticum denique exiguum. Perumal, vt rem cognouit, molestissimè tulit, acriterque Gubernatorem increpauit, quòd mandatis non paruisset. Ego, inquiens, æquè sum Dominus ditionis meæ, ac Tacantute suę. Deinde reipsa semper declarauit, qua fide & amore cum Patribus ageret, inuitauitque nos vt secũ ad montes reuerteremus, ac se præsente in Maurorum aliorumq; aduersariorum despectum perficeretur, quod volebamus. Ego vero gratias eius Excellentiæ egi, excusans me ob meam sociorumque defatigationem, & nimiam viarum asperitatem, rogauique vt per Gubernatorem defectum nostræ absentiæ suppleri curaret. Respondit: Patres vtamini commoditate vestra; ego tamen vel

vobiscum vel cum aliis Patribus, quandocunque huc venerint, in propria persona venire volo, & desiderio vestro facere satis.

Ad extremum inuisimus Regem de Porca, eumque collaudauimus maiorem in modum, quòd Mahometanos è suo regno turbasset, ac sub 22 Augusti Coccinū rediimus, binis scilicet mansibus & medio post discessum ex hoc Collegio.

Hactenus intellexit R. V. successum missionis Malacæ, nunc restat vt nonnihil de moribus ratioque viuendi huius gentis subjiciam: Colore conueniunt cum reliquis Malauares, incolunt aliquas villulas in montibus, domicilia humilima argilla inculta. Comptior elegantiorque vestis eorū est, talaris cento, Mauorū more. E collo & auribus multum auri pendet. Ordinarie vna vxore contenti sunt. Armorum loco vsurpant arcus, sagittas, nōnulli fistulas ferreas & machæram. Maximam terræ partē pro ignauiam relinquunt incultam. Primarium & ordinarium eorum exercitium est venatio elephantorum, quos capiunt in profundis scrobibus. Nulla inter eos furta aut latrocinia, & idcirco demiras procedunt, ædium ostia non occludunt, nos certè admirationi mus, cùm in ascensu montium patulas villas offenderemus, nec vllum tamen hominem præsentē in iis deprehenderemus. Vsitate arte varia instrumenta musica pulsandi, fistulas, tibias, & parua tympana. Quæque domus vel villa habet suum Pādara, id est, gubernatorem, cui ad nutum reuerenter obsequuntur omnes. Nullum apud eos extat idolum, sepulchra dūtaxat maiorum suorum in magna veneratione habent. Vtuntur veneficijs & fascinationibus. Non dubitamus plures esse inter eos superstitiones, sed in tanta temporis angustia non potuimus omnia explorare. Coccino, 31 Octob. an. 1600.

Missionem ad regnum Camboiæ, cuius Princeps proximè elapso anno, vt V. P. scripsi, sacerdotes de Societate experiuerat, intermisimus, vt locū daremus, quemadmodū debemus, S. Dominici & S. Francisci Patribus, qui dicunt hanc prouinciam sibi esse attributam. Itaque nos latet, quis sit illius regni, duorumque vicinorum, Sión & Achen, status, quoad prædicationē Euangelij. Olim Camboia exterminati sunt omnes Lusitani, eo quòd cū Hispanis eò ex Manilia Philippinarū delatis inuasissent Mauros Malaiæ Cāboiani subditos: licèt enim prima impressione Mauros fugassent, altera tamen cùm armati Mahumetani redijssent, eodem coacti sunt, paucis quibusdam nauium beneficio elapsis. Quocirca pore è tribus religiosis in eas partes tendentibus euadere duobus tertio nihil cognosci potuit.

In regno Sion similis exorta tempestas coegit religiosos eò a-mandatos reuerti Malacam. cuius illa causa fuit, quòd Lusitanus quidam aurificem regi carissimum trucidasset. quem & Rex candentibus forcipibus laniari, ac in lebete oleo bullienti pleno torreri mandauit. Eodem supplicii genere duos vel tres alios Lusitanos, qui famulo cuidam suo vulnera inflixerant, excruciauit: cùm tamen, vt referunt dicti religiosi, perbenignè consuesset totam nationem Lusitanorum tractare. Et quia eorum Superior dictum homicidam occultarat, mandato tyranni priùs ille captus est, eidéq; generi mortis adjudicat⁹, nisi reũ in manus justitiæ traderet. Quo audito Lusitani existimarunt eum, licèt esset eorum nauarchus, tradendum. Sic liberatus religiosus paulo pòst cũ duodecim vel tredecim Lusitanis aufugit.

Rex Achen Maurus est. Vbicunque verò Mahumetani imperiũ obtinent, nullus constat operæ nostræ fructus. Colit nihilominus amicitiam cum Lusitanis, & nuper legatum misit Goam, indicatum Viceregi, quòd præterito Septembri anni 1599 Acheni binas naues Hollandorum in portum inuectas malè multarint, alios mactando cum eorum Capitaneo, alios in vincula conjiciendo, quorum nonnulli Mahumetani facti sunt; alii verò missi sunt Malacam vel Goam, vbi à nostris in religione Catholica instruũtur. Hoc de missionibus in Collegio Malacensi decretis.

Quod verò attinet ad res in Iaponia & regno Sinarum gloriosè gestas, exponendum relinquo annuis illius Vice-prouinciæ ordinariis, ex qua Procurator Romam iam altera vice missus est P. Ægidius dela Matta, sed juncus, quem ille conscendit, Nuni de Mẽdoza, antequã Macaum appelleret, vt creditur, fluctibus haustus est, nullo relicto naufragii vestigio.

Maluccum bis nostri profecti sunt. Semel P. Christophorus de Vega cum P. Vasco di Cugna, ad visendos Patres Christianosque illorum curæ commissos, qui ob inopiam rei familiaris satis affliguntur, ac preterea persecutionem patiuntur à Mauris, Lusitanicæ coronæ hostibus capitalibus. Discessit dictus Pater Malaca ad 20 Augusti in mioparone, cuius Præfectus & Officialis viã tenuere extraordinariam, ad abbreuiãdum nauigationis tempus in integrum penè annum. quod fecere in gratiam P. Christophori, qui tunc Malacæ Rectoratũ defungebatur. Summo enim eum amore complectebantur, & tam liberaliter necessaria ei suppeditarunt, vt etiam in reditu annona sufficeret. atq; ita nostros Moluccenses non opus fuit plus quàm oportet onerare. Tidore attigerunt 20 Nouembris, quo P. Ioannes Ribellus erat morti-

proximus, qui & triduo pòst morte defunctus est, secutus P. Antonium Martam, qui 15 Augusti è viuis excesserat. atque ita magna illa residentia vnum tantùm fratrem coadiutorem reliquum habuit. Dici certè non potest, quantum detrimentum capiat afflicta Christianitas totaque prouincia ex obitu tam piorum & exemplarium operariorū. Mortuus est præterea Antonius à Costa frater, qui in seculo ducem belli egerat, & in Societate fructuosè ma summa religione traduxerat. Cum classe regis Bacian, quæ soluebat ad succurrendum Lusitanis, percommodè P. Rutgerus Conradi Laboa, vbi degebat, translatus est Tidore, vt ibi colloquerentur cum P. Christophoro, qui visitatis Ecclesiis, commendatisque suo comiti P. Vasco, donec aliunde prospiceretur, ad secundum diem Martii Tidore discessit, & breui Amboinum peruenit, vbi Superiorē Malucci alioſque de nostris saluos & incolumes inuenit. Et quanquam ipse parum integris esset viribus, tamen industriam suam illis deesse passus non est, communicandis, iuxta sui officii rationem, non semel consiliis, de promouenda re Christiana, & omnibus caritatis officiis exhibendis: quāquam inibi Christiani parum haberent, quod agerent cū bonis Patribus, quique tidianis calamitatibus haud secus, quàm in igne aurū, probabantur. Deniq; vela faciēdo ad 15 Maii, portū Malacensem tenuit Iunii 30. & visitato Collegio per Goam cum P. Sebastiano de Sexas discessit, verùm sic exagitatus variis casibus atque periculis, vt secum deferre voluerit oleū sacrū, donec Domino placeret eā ex hac vita euocare ad æternā requiē, sicut & in itinere euocauit. Nautæ vectoresque omnes eius doctrina & exemplo vehementer sunt recreati & ædificati, eiusque obitus ob eximia dona & virtutes vniuersam prouinciam non parum contristauit. In aurium Malucceſiū proximo superiore April. misi P. Georgium de Fonseca, Andream Baptistā, Barthol. Danielē, & Matthæū de Bruto fratrē. Vtinam salui eò perueniant, & vtramque arcem Amboini & Malucci ab hostium incursione immunem offendant.

Fecit hæc prouincia quoque missiones suas ad cœlum, non inferiores iam dictis, si virtutes exemplaque spectemus, quæ nobis imitanda reliquerunt. Numero certè longe illas superarunt. nam præter iam nominatos, Deus ad se euocauit P. Laurentium Mexias, Odoardum de Sande, Balthazarem Moreiram, cum fratre Iaponio in Sina. In Piscaria P. Ioannem de Salanoua, excellentem virtute virum, & gratia concionandi idiomate Malauarico, & P. Henricum Hāriquez, omnium illorum Christianorū Patrē Coccipi verò P. Gabrielem de Oliueira, qui audiendi facultate tandē

ob

ob multa in illa vinea adita pericula destitutus est, licèt idcirco à laboribus supra vires ætatemque perferendis nō abstinuerit, pauperum enim curam sedulam gerebat, eruditeque & feruenter cū magno spiritu verbum Dei annunciabat. Adhæc P. Antonium Vegam, qui, quoniam studii Theologici tempore sanguinem exspuerat, eò valetudinis recuperādę causa amandatus erat, multaque virtute eximiisque ingenii dotibus pollebat.

In Salzeta obitu P. Antonii de Costa iacturam fecimus disertissimi concionatoris in lingua Brachmana, ardentissimique in conuersione gentilium operarii. In eodem Collegio excessit Pater Antonius Monterrate, qui exantlatis multis laboribus comissus erat tāquam in asylū quietis causa. Sed placuit Deo breui illum euocare ad veram requiem & mercedem sempiternam. Multum ille operæ posuerat in vinea Domini, primùm in Lusitania, speciatim autem Vlyssipponæ tempore diræ pestis, quæ anno 1599 ibi grassata est, vbi fundamenta præclara reliquit monasterii S. Marthæ, quod hodie censetur in totius vrbis primariis, excitatumque fuit pro puellis pauperibus & orphanis ab omni patrocinio destitutis. Deinde in hisce partibus multa perpessus est apud Mogores, & in septenni captiuitate Maurorum Arabum, in quorum manus incidit, cùm iter faceret ad regna Presbyteri Ioānis solandorum paucorum Christianorū causa, qui ibi supersunt, atque hanc missionem sibi destinari sæpenumero cum multis lachrymis postulauerat.

Goæ in domo Iesv febri maligna extinctus est bonus P. Franciscus Fernandez Minister, suprà nominatus in missione Bengalana. In Nouitiatu item duo tyrones multorum annorū cursum explerunt.

In Septentrionali ora Dominus vitam impertiit multis, vnum è vita hac sustulit, P. Hieronymum Cottam Superiorem, qui post diuturnam ægritudinem in Damano & Bazaino, nauigatione repetita, licèt viribus fractus, cum vno Patre & fratre vno Ciaulū, hoc miseriarum mari trāiecto ad portum cœlestem cum pace, quam semper in vita fouit, applicuit. Odoardus de Melo Præfectus in Diu, cui Pater erat adiunctus, curauit corpus arcæ inclusum honorificè ad ædes nostras deferri, ipse funus insecutus est. Multa commemorari possent de omnibus his Patribus & fratribus vita defunctis, sed tantùm aliquid adiungam de antiquissimo huius prouinciæ Patre, hoc est, de P. Henrico Henriquez, qui fortè alibi ob antiquitatem est ignotus. P. Simon Rodriquez vnus è decem primis Societatis Patribus cum in Societatem recepit

Conymbricæ iam Diaconum, & iuris Canonici studiosum, misse-
que in Indiam cum P. Cypriano, postea in S. Thoma defuncto, ve-
Goam peruenit, iussu B. P. Francisci Xauierii, missus est ad oram
Piscariæ, tanquam socius P. Antonii Criminalis, cui post gloriosam mortem pro Christo obitam successit in curandis ibi Christianis: qua in functione perstitit in annum tertium supra quinquagesimum, & inter alia discrimina ac ærumnas, quas toleruit, factus est mancipium Badagarum, qui quodam die eum voluerunt fuste transfodere à vertice ad talos, sed Dominus eum ex hoc discrimine aliisque multis, Christianæ rei amplificandæ causa, eripuit; cui & in complures annos præfuit. Edidit iam olim Dictionarium, Confessionale, Doctrinæ Christianę institutionem, & Florem Sanctorum, atque alia huiusmodi idiomate Talmut: Varias Ecclesias à fundamentis erexit, bina Xenodochia, vnamque Confraternitatem hominum in operibus misericordiæ & frequentatione Sacramentorum se exercentium. Vitæ huius culpatæ, eaque semper circumspectione vsus est in colloquijs, vt in tanta negotiorum varietate nullus vnquam fuerit, qui moneius sermone sit ædificatus. Maledicum qqendam calumniatorem vitæ eius sanctæ Deus hoc probro castigauit, vt quoties eloqui vellet, magna linguæ parte ex ore exerta, ita præpediretur, vt intelligi nō posset. Breuiter fuit, quod Cōstitutiones nostræ polluant, velut angelus inter homines. In obedientia, licet tam exacta affecta multaque prudentia vir, sic voluntatem iudiciumq; suum conformabat Superiori, ac si omnis propria voluntatis ac iudicij expers esset. In caritate ac zelo procurandæ proximorum salutis separatim autem in patientia paucos habuit pares. solumque est dicere verum religiosum pudore suffundi debere, ac dolore etiam, si vel vnum diem elabi sinat, quo non aliquid amore Dei patiatur.

Christiani vicini, cognito eius obitu, non secus quàm communis omniū Patris morte luxerunt. Atque in Punicale, vbi spiritum Deo reddidit, quam plurimi bidui triduiue inediam ex maerore sustinuerunt, totidēq; diebus & eo pluribus officinæ manserunt occlusæ. quod idem factum in magna quadā Maurorum & gentilium ditione. In translatione corporis è domo nostra ad Ecclesiam, magno studio arceri debuit hominū turba in ferentū impēs, ne aliquid è defūcti corpore detraheret, efficiq; vt cōtēta ferre manu attingēdis coronis. Et quoniā à Punicale ad Collegium Tuticurini non intercedit nisi nouē milliariorū interuallum, visum est per mare corpus deportādū. Verùm simulatq; nauis ad littus ap-

pul-

pulsa est, nouo labore opus fuit in subnouedis hominibus. Multi enim vt primas in honorando defuncto aliis præriperet, natando ad naue delati sunt. Cum verò in littus expositum est, tanto amplius sudandum fuit in repellenda multitudine, quanto numerosior ibi populus erat, quam in Punicale. Peractis licèt exequiis, cadauerèque humato, non cessauit nec adhuc cessat ad tumulum piorum Christianorum concursatio sanctæ illi animæ necessitates suas commendantium. habuére enim semper illum pro viro eximia sanctitate prædito & verè Apostolico.

Horum in Christo defunctorum excessum cum magno nostro solatio P. V. nouo supplemento egregiè compensauit, nam ad 21 Octob. cum S. Ioannis naue decem de Societate salui, licèt maris tempestatibus perius tractati, aduenere. fatisque sunt nautæ, paucos viuos euasuros fuisse, si in decem alios dies nauigatio extracta fuisset. Eodem tempore Coccinum applicuit nouus Prorex Aires de Saldagna, & Petrus de Almeida cum octo de nostris, ex decem qui venerant; P. Simone fortè iam antè in naui extincto. Omnes vehementer recreati sumus ex nuncio allato de V. P. incolumitate, & Societatis IESV per Europam incremento, talisque Prorege aduentu, qui & in itinere & postea multis argumentis demõstrauit syncerum suum in Societatem amorẽ, & quod eo amplius est, iam magnopere se accensum declarat ad promouendã Euangelii propagationem, nec ea in re se velle cedere Prorogi D. Constantino. Vtinam Dominus eius votis faciat satis, vt proximis insequentibus annis lætissimam aliquam messem P. V. repræsentemus ad majorem diuinæ Majestatis gloriam, vberiorémque Patrum & fratrum cõsolationem, quorum sanctis sacrificiis orationibúsque impensè nos commendamus. Goa, Calend. Decemb. anni 1600.

Ex sermone Italo in Latinum hanc Epistolam vertit Ioannes Busæus Societatis IESV.

SERE-

SERENISSIMO ET REVERENDISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. FERDINANDO, COLONIENSI, LEODICENSI, STABVLETANO COADIVTORI, COMITI PALATINO RHENI, VTRIVSQVE BAVARIÆ DVCI, &c. DOMINO SVO CLEMENTISSIMO:

Ioannes Oranus Societatis IESV.

GRATA est, & vtilis, rerum apud externas Gentes gestarum scriptio præsertim cùm narrationi fides & scribentis authoritas accesserit. Ita enim natura comparatum est, vt quæ in oculis non sunt, sed cum admiratione audiuntur, imprimantur vehementiùs, hæreant diutius, & ad imitationem animos excitent, vel certè ad Deum laudandum in mirabilibus operibus suis permoueant. Quæ causa cur de Societate IESV Patres, magna cautela, literis ea communicēt, quæ ab aliis ignorata, ab ipsis verò visa, &, vt modestissimè loquar, attentata illo adiutore, qui etiam mutas infantium linguas facit

facit disertas, libenter euulgent: vt hac vitæ societate, & officiorum communicatione, absentes nobiscum loquantur, & vastissimas ignotasq; Gentes in Europæ sinu propemodum constituant. In quibus multa sunt, quæ virtutem, consilium, & maiestatem illam veterē redolent, & minore cum inuidia, honestiore ratione, vberioréq; omnium fructu, leguntur. Ac mihi, eas studiosè percurrenti, nonnūquam subit timori permixta non vana, vt arbitror, cogitatio, ne infinita illa Altitudo, cuius consilia & decreta nullo hominum aut Angelorum sensu comprehendi possunt, & quæ, plebem non suam, plebem suam vocat, sceleribus nostris offensa, iustissima & peccatis nostris debita pœna, nos condemnet; sustinueritq; hactenus in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostēdat diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Nam quæ fuerunt vnquam crimina, in quæ turpiter iam non volutamur? sic, vt cōditionis & status nostrî obliti, ad inania ambitionis, fastus, libidinis simulacra conuertamur, & senescente feréque emortua natura, miserrimè concidamus. Sed non est huius loci maior lamētatio. Faxit Deus, vt in his epistolis, tāquā in speculo, errorem nostrum videamus, & detersis iniquitatis maculis, in veram libertatem & integritatem nos asseramus. Quas sub nomine tuo, Sereniſsime Princeps, latinè loquentes edimus, vt te honorario arbitrio in lucem exeant, & hoc munusculo leuidensi crasso filo Seren. Familiam tuam (alterum, vt quod est loquar, Germaniæ clarissimum oculum) in nos societatémq;

tatémque nostram propensissimam, tèque datum nobis, & Ecclesiæ Leodicensi, Dei voluntate, Patriæ parẽtem, ac libertatis vindicem, recognoscamus. In quibus deprehendes, quæ plurimum oblectent, & quæ cõsulere omnibus, mederi aliorum incõmodis, prouidere omnium saluti (Principis prudentis officia) meditantem non parum adiuuent. Inuenies etiam, quot ad veram sapientiam, religionem, continentiam, rerum humanarum despicientiam, mortis meditationem, eiusq; contemptum, igniculos natura nobis subministret. Vt meritò pudere debeat, quibus melius quoddam lumen affulsit, in his propè omnibus tam esse remissos. Deus Opt. Max. S. T. nobis, totíq; suæ Ecclesiæ quamdiutissime incolumem conseruet. Leodici, Decimo-quinto Calendas Augusti, M. DC. I.

NAR-

NARRATIO BREVIS RERVM A SOCIETATE IN REGNO MAGNI MOGOR GESTARVM,

Transcripta ex literis P. Hieronymi Xauier Societatis IESV, Anni 1598, & P. Emmanuelis Pigneiro, Anni 1598.

HIS res nostræ missionis persequar, & quæ in Cascimirano Regno frater noster Benedictus Gois, mecum Regem comitatus, effecerit, breuiter comprehendã. Regio hæc perfrigida est, eamque algidam magis reddunt altissimi, quibus cingitur, montes: sed cum Regno Tebat (quod illi ab Oriente adjacet versus Scetaium vel Cataium, vbi est ille insolens & nominatissimus trecentorum millium murus, qui Tartariam à Sina diuidit & separat) collata, temperatior, ita vt à gelidis mõtibus Regni Tebat mense Maio gregatim & per acies infinita prope anserum syluestrium agmina aduolent, & in flumina, quę iuxta vrbem Cascimirum tanquam calidam magis manant & fluunt, se immittant. Octo ab ea Ciuitate milliaribus est locus aquæ dulcis, tam vastus, vt majora & altiora nauigia ferat, & ambitu suo quinque, latitudine verò semi alterum miliare complectatur. In Insula arte, in lacu medio excitata, palatium est Regis, in quod se confert cùm ad anserum, quæ magno ibidem sunt numero, venationem proficiscitur. Ad fluminis ripam, quod per lacum Occidentem versus decurrit, visuntur immensę magnitudinis arbores, trunco foliis castaneæ simillimæ, tamen plurimum differente, quis exsiccatus vagas & volubiles vndas refert, estque cistis & scriniis fabricandis aptissimus. Terra oriza, frumento, herbis esui aptis est fertilis, & à multis fluminibus irrigatur, adeóque fontibus abundat, vt in colliculo centum & plures fontes inueniãtur. Ad mori radices vites plantant, quæ arboris

stipitem

stipitem supergressæ clauiculorum adminiculo ita se ramis inse-
runt, vt ex eadem arbore vuæ & mori dependentes videantur.
Non procul à Ciuitate Palatium antiquum cernitur nigro lapi-
de, summo artificio extructum, cuius columnæ & porticus sant
constant justam mensuram excedentibus. Vulgò dicunt, cũ Ciui-
tas Ethnicos ritus sequeretur, (nã ante 300 annos incolę Maho-
metum Maurorumq; superstitiones admiserunt) ad vsque eum
locum protendebatur.

Hoc in Regno extrema fuit fames, sic vt in dies multi inedia
absumerentur, & ne pueri infantes deserti & omni humana ope
destituti morerentur, matres è domibus ejectos in plateis expo-
nebant, quorum plurimos colligebamus, qui salutari aqua ablati
creatori suo animam reddebant. Cùm igitur ex Mauris qui fuos
abjectos infantes tam piè & humaniter à nobis tractari vidisset,
obtulit ex filiolis suis vnum, quem matri restitui, data in alimen-
tum & nutritionem certa summa. Sed dilato baptismo multo
manè, & primò velut diluculo, exauditus est ad domus januam
clamor, accurrens igitur ad ostium, vt viderem quid sibi vellet
hæc vociferatio, inueni matrem esse infantis, euocantem me, vt
in ædes suas me conferrem, puerulum morti proximum baptiza-
turus: Parui, comitantibus me Lusitanis quibusdam, & consentien-
te Patre, ablui. Volebat Pater mortuum circuncidere, sed non
passi sumus tantum sacrilegium, sepeliuimusque Christiano ritu.
Benedictus Dominus, qui ab hominibus abjectos in vitã æternã
colligit. Idem passioni primo accidit, qui ad nos a Maura quadam
delatus, statim à baptismo mortuus, in cœlum conscendit.

Cùm Rex Lahorum regredi vellet, petii, vt bona eius cũ facul-
tate, nobis præire liceret: In iter parantibus superuenit mulier fi-
liolum deferens, quem nobis venderet, & ne adulterinus aut furto
sublatus putaretur, secum testes adducens, qui proprium confe-
firmarẽt: sed cùm negarem mihi eam in rem commoditatem, at-
que eum adesse qui cõmodè puellum portaret; obtulit se ad mon-
tes vsque, iter sat longum, filii baiulũ, quod & fecit exigua mer-
cede & pretio.

Recedentes ex Ethnicis plurimi valedicturi accesserunt, quibus
multis annis amicitia fuissemus coniuncti: magnam enim de nos-
stro candore & integritate opinionem conceperant; quare quum
comitatu Lusitanorum nos sequebantur, pecuniam suam secun-
dam nobis committebant. Eo in regressu famis & frigoris incõ-
moda, itinerumq; multas difficultates, passi sumus, viis montibus
interseptis, adeo verò arctis & asperis, vt solum equitem admit-
teret,

ceret, & lento hoc ac tardiori frequenterque intertupto inceſſu patientiam noſtram exerceret, elephanto, qui ſarcinas portabat, nouam afferente moleſtiam, qui in tranſcendendis montibus, pedibus diffidens ne oneri ſuccumberet, proboſcide, tanquam ſcipione quodam, vtebatur. Hoc in itinere interrogatus ab Ethnicis F. noſter Benedictus, quis eſſet, Religioſum ſe eſſe, reſpondit, qui cum ſociis ſemitam veram in cælum conſcendendi homines doceret, & cœlibem ac caſtam vitam duceret, quo audito ad pedes ſe abjiciebant, eius inſtituti viros plurimum laudando.

Poſt multos anfractus & labores tandem ad decimum tertiũ Nouembris Lahorum peruenimus, vnde 13 Maii diceſſeramus, fuimuſque a Gubernatore, qui vices Regis abſentis obibat, & ciuibus, qui primo olim acceſſu nos lapidibus impetebant, ſereniori vultu & cũ aliqua gratulatione excepti. Paucos poſt dies ſequutus eſt Rex cum Principe, equis, elephantis, multiſque ex ſuis in via amiſsis. Iuerat ad Leonum venatum Princeps, elephanto femina nullis dẽtibus armato vectus, occurrenteſque leones nec-dum adultos, aut viribus confirmatos, facilè confecerat; quibus tamen ſuccurrens valentiſſima leæna, magna ferocitate Principẽ verſus dilapſa, priuſquam proximè acceſſiſſet, ab eodem ſagitta, non tamen mortifero ictu, confixa eſt; qua plaga accepta, rabida & furens aggreditur ferientem, vt eum vnguibus & dentibus diſcerperet; ſed fiſtulæ ſulphureæ, quam geſtabat, glande non inani aut irrito conatu rurſus traiecit; nec hoc quidem vulnere, tametſi grauiori, audaciores ſpiritus ferociamque remiſit: verùm, irritata magis, impetu magno in elephantum inſiliit, tam vicina hoſti, vt oris ſpuma, quam rabies excitabat, Principem inficeret; qui tamen periculo audacior factus, arrepto ſclopo tanto impetu feræ caput pulſauit, vt attonita & ſtupens in terram rueret, quam miles quidam adorſus, gladio percuſſit, quo ex vulnere mortua eſt, priùs tamen ſe ipſam vlta, miſerrimè dilacerato & dilaniato percuſſore. Videtur Dominus noſter hoc ex periculo liberare voluiſſe Principem, quòd cùm ſit rebus noſtris addictiſſimus, eo forte, vt inſtrumento, vti velit, ad multorum ſalutem, & ab errore conuerſionem.

Natalitiis Chriſti feſtis, Frater noſter Benedictus Gois præſepe & incunabula tam pia curioſitate excitauit, nullus vt Goanotam cederet, ad quę viſenda, Chriſtianis immixti Ethnici & Mauri, accurrerunt. Nocte multa religione dictæ ſunt miſſæ, exhibitaque a quibuſdam adoleſcentibus paſtoralis ecloga, quæ, Perſica lingua, de Chriſti Domini Natali agebat, adiunctis aliquot

Induſtanis ſententiis : ſicque placuit vt ex duobus Maùris, qui actioni intererant, alter ſocio diceret: Nos Chriſtianos Cæſaros, hoc eſt, gentem quæ nec Deum nec Prophetas nouerit, vocamus: nos certè illi ipſi ſumus, cùm ea, quam ipſi de Deo rebuſque diuinis noritiam habent, adeò, vt audis, in vatibus & prophetis verſati, careamus. Refecti ſunt igitur, & hac pia excitatione recreati plurimum, & quæ viderant lati ad ſuos perſcripſerunt. Idem fecerunt ex Ethnicis quidam. Finito ſacro officio, apertæ ſunt omnibus portæ, eaque fuit Maurorum & Ethnicorum accurrentium pietas & religio, vt conſpecto puerolo IESV in cunis iacente, venerabundi ſe in terram proſternerent. Varia ſacræ ſcripturæ myſteria, quæ coram exhibebantur, occaſionem dabant de rebus fidei noſtræ ſermocinandi. Tantus verò iis diebus extitit ſpectantium concurſus, vt ad Octauam Epiphaniæ incunabula permanſerint : Fama huius per Ciuitatem ſparſa, etiam exteros ad viſendum hoc ſpectaculum impulit. Et vt omnia conſtringam, adeò quibuſdam centurionibus & bellis ductoribus placuit, vt etiam Regi denunciare vellent, dignum eſſe exiſtimantes, vt vel ab ipſo Rege videretur. Nihilominus tamen maiora ſigna approbationis rerum noſtrarum oſtendebant Ethnici, quàm Mauri, qui votis Dei matri ſe obligabant, offerendo illi, quæ cuiuſque facultas permittebat : Attulit illi quædam mulier certum quoddam donum, cumque donum ſua ab ea requireretur, reſpondit, poſtulaſſe ſe à Bibi Mariam, hoc eſt, à Domina Maria (ita enim Beatiſſimam Virginem nominant) filiolum, quem etiam impetrauerit : In huius igitur rei memoriam, & aliquam compenſationem, hoc munus offerre.

Neque ſolùm plebs, & infima multitudo, ad Mariam, miſericordiæ matrem, vt gratiam aliquam impetret ; ſed & ipſi Principes recurrent. Quos inter vnus, neſcio quid poſtulaturus, duos cereos obtulit, quatuor palmas longos, ea craſſitudine, vt duabus manibus vix ſtringi vel comprimi poſſent, acceptumque ex his vnum clauſis & obſeratis oculis in modum orantis & meditantis Patri conſignauit accendendum, & in honorem Domini IESV (vt ipſi loquuntur) abſumendum. Eodem ritu & ceremonia alterum dedit, vt in cultum & gloriam Dominæ Mariæ arderet. Deinde in eleemoſynam triginta aureos contribuit, quos inter Chriſtianos pauperiores diſtribuimus.

Amor & ſtudium, quo Princips Chriſtianæ fidei afficitur, facit, vt offerente ſeſe occaſione eam defendat & tueatur. Hinc ſcio,

tidit, vt cũm Maurus quidam corã diceret, Patres Societatis porcinas carnes edere, neque se satis intelligere, quam vitæ rationem tenerent Christiani, respondit Princeps, nullam illi iustam esse causſam cur de iis malè loqueretur aut sentiret, quòd legem Euãgelicam possiderent, prophetas & scripturam sacram, ad cuius normam omnes suas actiones definirent.

Profitetur publicè deuotionem suam, & Domino IESV ac Dominæ Mariæ (vtor verbis gentis) debitam reuerentiam, camq; ob causſam in cubiculo vtriusque pictas habet imagines, quas quodam die in huius rei confirmationem ex feneſtra spectandas multis exhibuit.

Obtulerat illi Christianus quidam Seruatoris nostri cruci suffixi, pendente vtrimque latrone, fictam formatamque imaginẽ: Cùm ergo astantibus multis plenam huius significationem deposceret, campum mihi aperuit, vt bonam temporis partem in explicandis tormentis & Christi perpessione consumerem. Idem à me factum est alio quodam tempore, in media hominum corona, occasione accepta ab Iaponica sica, in cuius capulo crux & claui visebantur, Principe etiam ex feneſtra attentè me audiente.

Quodam die cùm eum inuiserem, inueni cum duobus pictoribus, qui inductis coloribus & pigmentis paruas quasdam imagines illustrabant, quarum altera erat Angeli Pastoribus apparentis; altera, Seruatoris nostri de cruce depositi: Interroganti igitur, quid hæc sibi vellent, & quorumnam essent similitudines: sacræ perpessionis Christi Domini habitos olim ad ipsum sermones innouaui: Disputaui etiam cum eius magistro de mysterio Sanctissimæ Trinitatis, & assumpta à Filio Dei in salutem generis humani carne; ostenditque se in meis responsionibus conquiescere. Cùm ex me scire vellet modum, quo Christiani precationes suas instituunt, lapsus sum in difficultatem, quam experirentur, qui extentis brachiis, & corpore in crucis modum conformato, ad Deum orarent. Quod cùm audisset quidam Principi familiarior; & quænam, inquit, hac in re pœna? mihi animos & vires, vt etiam horam vnam in eam formam productis & sparsis sim brachiis: Iussit igitur Princeps, vt experiretur, qui cõposito in crucem corpore iocabatur, laborem eum eleuans: sed post aliquam moram rogatus qui haberet, confessus est nonnihil se fatigari; Modico rursus tempore interiecto dixit, grauem esse, quam sentiret, corporis molestiam, quodq; languentia & fessa brachia diutius tenere non posset, dabatque ea dolorus signa, vt Principi & astantibus risum moueret. Curauit etiam,

vt duo alii idem probarent, qui primo quoque tempore doloris impatientes, misericordia implorata, circũstantibus cachinnum excitarunt. Tandem secedens, & in locum secretiorem se recipiens Princeps, voluit in seipso molestiam hanc experiri, ac in quartam & eo amplius horæ partem eam corporis constitutionem produxit, tanto dolore, vt stupentibus & quasi emortuis membris brachia mouere non posset, pœnæque acerbitatem professus, diuisse tamdiu perduraſſe, quòd temporis, quo Christus Dominus noster in cruce pependit, recordaretur. Cœpit postea de pœnis & corporis afflictationibus, quas voluntarie & vltro Christiani suscipiunt, multo eorum qui in præsentes adesant sensu fusiùs loqui; & huius confirmationem narrauit de Patre Rodolpho Aquauiua, (cui fuerat amicus intimus) quòd, cùm in cubiculo nõ procul a suo ageret, nocte quadam huiusmodi strepitum audiuerit, vt in parte remotiori eum excitari putaret; cessante igitur sonitu, conclaue Patris ingressum, & flagello fortè inuento sic sanguine infecto, vt cruoris guttæ in terram deciderent, Patrem rogasse, quid sibi strepitus auditus voluisset. Sanctum verò Patrem eum tegere voluisse, quod vultus rubor & verecundi oculi manifestè indicabant. Permoti sunt omnes huius facti narratione, fidemque Principis verbis tribuerunt.

Alio quodam die de continentia, & castitate, & his qui seiunctos castosque iuxta legem Christianis præscriptam seruant, nobis fuit disputatio, qui punctus est totius difficultatis & causa, cur Christianorum sacris Mauri, libidinis & incontinentiæ sordibus immersi, non initientur, affirmauitque Princeps, si Euangelium plures vxores permitteret à multis recipiendum, quòd in cæteris, quæ docet, sanctum sit, & conforme rationi. Neque mirum, si in temperantia seruanda, moderandaque libidine, tantum inueniat difficultatis, cùm triginta sex vitæ annos non excesserit, & viginti mulieres, tanquam legitimas vxores, sibi adiunxerit.

Adeò cupidus est & appetens rerum earum, quæ a Lusitania & India huc afferuntur, speciatim verò imaginis Seruatoris nostri, & beatæ Virginis Angelorum Reginæ, (quibus vt ait se commendat) vt admirationem moueat. Hinc accidit, vt aliquando à Cambaia ad hanc Aulam aduectas sarcinas in suum palatium curauerit transferri, quibus præsente se dissolutis & explicatis quærumque adlubebant vsurpauit, persoluto tamen earum Domino iusto pretio. Eadem ex causſa ob magnam quæ illi nobiscum intercedit amicitiam, non ignarus antiquæ sententiæ: Amicorum om-

nia sunt communia, ex iis quæ ad nos Goa mittuntur, quæ probantur & placent, accipit. Retinuit olim sibi imagines quasdam, quarum vnam P. Prouincialis ad eum destinarat, cumque ex iis aliquam quæ arridebat commonstraret, suspicatus illam esse, qua Pater illum donabat, dixi à magno Patre (sic enim P. Prouincialē vocant) ad S. C. missam: quo verbo recreatus est plurimum, & eius memoria etiā Goæ in honore esset, vtque declararet quam gratū acceptumque munus esset, peristromata duo, ornando D. IESV altari, dono dedit, adiecto etiam tertio elegantiori.

Atque hæc de Principe sint satis, nūc aliquid de Rege dicamus. Cūm mihi esset deferenda ad Regē à P. Prouinciali missa epistola, quoniam in Oriente moris nō est, vt quis se det in conspectum Regis vacuis manibus, eiusdem P. nomine duas affabre in Iaponia fictas imagines largitus sum: Alteram Christi Domini: B. Patris Ignatii alteram, quæ fuerunt gratissimæ; singulariter verò B. P. Ignatii imago & similitudo placuit, quòd noua esset, nec aliàs illi visa, petiitq; quemnam referret, & cùm fusiùs explicuissem, rogauit vt vitam ipsius lingua Persica in bonum totius Regni scriberem. Interea aduenit Princeps, visaque imagine, postulauit eā, tantisper sibi concedi, dum similem pictoris manu fingi sibi curasset. Alio quodam die ad salutandum accedenti in manus dedit P. Prouincialis ad se datam epistolam, vt publicè eam legerem, & feci, Lusitanicè primùm, deinde Persicè: Quam cùm percurrerem, signa dedit hilaris & prompti animi, & P. scriberet se obligatum & obstrictum S. C. ob beneficia & fauores nostris impensos: quodque Goæ curaret Dño IESV commendari. Ad quod IESV sanctissimum nomen summa reuerentia caput detexi, & priusquam honoris sacro nomini exhibiti rationem redderem, apprehensa manu mea, chiliarchis & centurionibus suis explicatè declarauit, Christianos summo in honore & veneratione sanctissimum nomen IESV habere, quæ fuerit causa cur caput detexerim; atque ad me conuersus, petiit Itáne esset: qui respōdi, vera loquutum. Finita P. Prouincialis Epistola, lecta deinde P. Monserrati, causam rescire voluit, cur hic à Turcis captus comprehensusque fuisset, vt ab aliis acceperat, dixi: Mauros & Turcas Christianis inimicissimos, quos etiam cùm possunt pessimè excipiunt, eo quòd Mahometanæ legi & sectæ aduersentur, cùm tamen amare & in charis habere deberent, à quibus, vt fratribus & salutis cupidis demonstrata veritatis via, pro qua vitam ponerent, amarentur maximè: neque multos dies interfuisse cùm B. P. Abrahamus, ad Preste Ioannē tendens, à Georgio Maronita ob fidei Christianæ

professionem cæsus, martyrii palmam reportarit. Hic meus sermo in apertam concionē transiit, nec defuerunt auditores, Mauris ipsis inuitis, qui turbato vultu, acceſisq; ira oculis, illustrari & efferri gloriā veri Dei, deprimi verò ac proteri vitiis & sceleribus cōtaminatū Mahometū audiebāt. Neq; enim parum permouentur Mauri, cùm vident tanta libertate infamem eorum prophetam nos cōuincere & detestari, atq; ex iis nō nemo ob amicitiā, qua nobis est cōiunctissimus, monuit, vt cautè & prudēter res Christianas pertractare, nullū enim Maurū ibi præsentem, qui cupidè sanguinē nostrum nō sitiret: atq; ego, inquit, qui vobis uō hostis sed integer sum amicus, quotiescunq; aduersus Mahometum loquentē audio, sic accendor, & indignatione ardeo, vt frequēs mihi sit voluntas, adacto in pectus pugione, teipsum transfigendi.

Rex a natura rara quadā & felicissima memoria donatus est, quo fit, vt tametsi legere & scribere nesciat, nihilominus & prudentiores & doctiores quosdā disserētes vel aliorum libros legentes audiuerit, nulla sit res, cuius aliquā nō habeat notitiā. Parcus est & leuis somni, bonāq; noctis partem in audienda historiarum lectione impendit. Si quis extraneus ad Aulam accedit, subitò ad se venire imperat, præsentem minutatim interrogat, quæ & quāta viderit, qua transierit. Circa noctis medium, horæ dimidiatæ spatio, aliò se ad orandum recipit, interim conferunt & disputant inter se, quos apud se habet doctiores, in quos cùm aliquando incidissem, inueni examinantes quæstionem Mauris nouam, atque insolentem, & ad credendum perdifficilem: Num Deus filium habeat. Curauit mecū disputarem, quem habet temporum rationarū & obseruatorē, Chronicū quidā nominār, quē cùm paucis cōuictū repressissem, iussit adesse doctiorē, qui hærentē adiuuaret. Ad quartū Lunæ importata sunt Musica instrumēta, quibus plurimū delectatur, & diuersa simulachra, quorū vnū Solis erat, quod singulis primo diluculo veneratur, sed secū reputans me posse colligere Solem nō Deum esse, sed rem creatā Deiq; opus, curauit auferri, cōfestimq; ex oculis euanuit idolum. Allata est postea Solis toris nostri ad columnā alligati imago, quā verticī quod Solis simulachro nō fecerat, imposuit in signum quoddam reuerentiæ & cultus. Grati illi fuerunt de S. Paulo & Constantino Magno de Christi fidem conuertis sermones. Natrēuit viginti propē annos fluxisse, cùm 30 infantes; priusquam voces primas formarent, certo loco concludi fecerit, adhibitis custodibus, ne nutrices earum gremio lactentes ad loquendū pusiones prouocantes puerā & natiuā linguā edocerent: vt hoc experimento discerent, quæ idiomatq;

idiomate iam adultiores facti vterentur: quòd illius gentis ritus & leges sequi vellet, cuius lingua loquerentur: sed vanas has fuisse suas cogitationes & studia, quòd nullus eorum distinctè & intelligenter verba formauerit: quare eo tempore nullam aliam à sua legem admisisse. Post multam tergiuersationem & contradicentium conatus potestatem nobis fecit Cambaiæ templum erigendi: Idem pro Sindo tentatum impetrari non potuit, ob acres & vehementes, quas experti sumus, aduersantium reclamationes.

Nunquam desunt turbines & effervescentes vndæ, quantumcumque mare sedatum sit & tranquillum. Nuper admodum excitata est turbida & plena periculi tempestas, parumque abfuit, ne secta pestilens & perniciosa nouè à Rege instituta vires majores accipiens victoriam reportaret. Res autem si accidit: Armenus quidam Christianus, (si tamen ea mente homo Christianus) mortua Christiana vxore, ex ea neptem volebat sacrilegis nuptiis sibi copulare, cumque incestui consentire nollem, tentauit Regis intercessione aut imperio hoc à me impetrare, aut saltem facti dissimulationem. Curauit igitur Rex nos aduocari, cumque huius tam subitæ euocationis causam suspicaremur, precibus & votis Deo factis, prout breuitas temporis permittebat, Domino nos commendauimus, certi & parati potiùs vitam ponere, quàm incestui & flagitio consentire. Itaque P. Emmanuele Pigneiro adjunctus ad palatium iter iniui, relicto domi fratre nostro Benedicto, qui tametsi Regiam fugiat, nihil ominus cupidè desiderauit ea nocte nobis esse socius, vt supplicii & coronæ ob assertam veritatem esset consors. Quo animo subsistit in Aula diutius, dum certior factus tormentorum & cruciatuum nobis intentatorum tam felicis sortis & gloriæ & ipse esset particeps. Verùm negotii alium, quam crediderat, exitum videns, conuocatis & in vnum coactis pueris Christianis & catechumenis, factaque ad eos exhortatione, qua ad fortiter pro fide Christiana occumbendum accendebat, voluntariæ verbetationi longam & piam precationem adjunxit, vt Dominus noster animos & vires subministraret ad obsistendum iniquissimæ aduersariorum machinationi, quòd Rex vehementer vrgeret, vt Armeni incesto flagitio cõsentiremus. Quo in crimine aspersa postulatione, rogauit Rex: Ecquodnã malũ esset, sorores duas in vxores accipere, & secta suã sequi (quã amplexat⁹ fuerat Armenus, vt quod Christiano prohibeatur, Maurus consequeretur). Respõdi id esse, relicta via, quæ ad cœlum ducit, insequi eam quæ ad inferos prorrueret, quare ipsum Armenũ, & quemcumq; aliũ, qui-

legem eiusmodi complecteretur, indubiè inferis deuotos. Displicuit Regi tam audax & intrepida responsio, quòd hac, coram tota sua Aula, legem, quam adinuenerat, eleuari videret, nihilominus molestiam ac offensionem conatus est dissimulare, & vultus compositione, quem sentiebat, occulere dolorem atque animi acerbitatem. Qi òd si magna fuit, quam hæc loquendi libertas in animis circùstantium excitauit, admiratio, non minor certè apud eos ipsos fuit Euangelii authoritas, cùm promptos & paratos viderent, ad fundendum pro eius assertione & approbatione sanguinem, longè alia quam quæ Mauris est constantia, qui ne leuissimum incommodum pro legum suarum tuitione & custodia sustinent. Res tota ad Principem delata fuit, qui Armeni ob fidem abnegatam succensùit, ostenso non obscuris signis desiderio castigándi hominem, prout eius à Christo defectio promerebatur.

Die D. Iacobo sacro adiens principem, Apostoli in Hispaniam aduentum narraui, & B. Virginis Cæsaraugustæ celebris miracula; quo etiam pacto idem Apostolus splendentibus armis apparens, territis eius cõspectu & in fugam versis Mauris, pauci Christiani infinitam multitudinẽ cecíderint, singulari victoria de eis reportata. Cui narrationi subiunxit Princeps: Potísne hunc sanctum videre? Ad quem ego: Facilè C. T. videbit, si Christo det nomen, & baptismi vndis abluatur. Recreatus est etiam non parum, additis ex me sancti Christophori moribus & vita, & vt verbum verbo alterum trahit, de arreptis aut à dæmone obsessis incidit sermo. Atqui, ait Princeps, horum inter Christianos quàm Mauros maior est numerus. Huius (inquam) hæc causa, quod cùm Dæmon Mauros in suis manibus & potestate habeat: non ité Christianos, his, tanquam capitalibus inimicis, quidquid potest mali inferat, amicos & sibi deuotos negligens. Ad vrbanam hanc responsionem, qui præsentes aderant, ridere cœperunt, facetè ac decorè dictum comprobantes.

Agit in hac Aula Adolescens annorum octodecim, Regis Bidasciani filius, Principi, nuptiis filiæ, gener futurus: Hic mihi significauit Principe sacris initiato, se eandem fidem (quam plurimum probat) complexurum. Neque absque causa, cùm clarissimè appareat, quàm naturæ & rationi sit conformis. Magnam præterea occasionem eam approbandi præbet cæcitas, qua hæc misera & infelix gens immersa est, quæ vt melius intelligantur, pauca quædam gentilis superstitionis huc referam, quæ vana ex & multiplex: nam quæ vni probatur, displicet & improbatur alteri.

teri. Non procul ab hac vrbe Tahoro idolum & simulachrum vi-
litur, muliebri specie, quod Nazar Coto nominant: finguntque
capitibus duobus, & tex aut septem brachiis: vna ex duodecim
aut quatuordecim manibus hastam vibrat, alia clauam tenet.
Hoc spectrum summè admirantur, eique supremum cultum ex-
hibent: ad id longe lateque peregrinantur, & portentosa ac pro-
digiosa quædam narrant, quorum tamen hæc summa: Plurimos
linguam sibi præscindere, eamque sanam & integram illis resti-
tui, mutos tamen & elingues vocem & loquentiam non recu-
perare, cuius hanc causam reddunt, quòd malefici sint & pecca-
tores. Multi (ineptè & admodum insulsè) flatum & spiritum, quē
ducimus, animam putant. Alii affirmant res omnes eandem esse
rem: Quidam solum Deum verè esse & existere: cætera, quæ vi-
dentur & apparent, vmbras tantùm, & somniantium visa, ac ocu-
lorum ludificationes. Sunt qui quæcumque oculis subjiciuntur:
sunt qui cœlum, & totam hanc rotundam machinam, Deum pu-
tent: atque eousque creuit aliquorum amentia, vt seipsos pro Deo
habeant. Omnes propè animarum in diuersa corpora, etiam fe-
tarum, transitum & commigrationem concedunt. Dicunt mun-
dum ad quatuor sæcula duraturum, quorum iam tria præterie-
runt. Primum durauit septemdecim, vt ipsi loquuntur, Laches, &
duo detrigiuta annorum millia (Laches centum millium annorū
multitudinem explet). Homines ea ætate decem annorum millia
vixisse magna & prælta statura, nulla fraude & fuco, sed summa
virtute & integritate. Eo sæculo ter Deum (vt cæci fabulantur)
in terras venisse. Primùm piscis figura, vt librum legis Bramæ, quē
Causacar quidam in mare abjecerat, eductum mundo redderet.
Deinde testitudinis lutariæ forma, vt fluctuantem terram sicca-
ret, & firmam ac solidam comprimeret. Vltimò porci specie, ad
teprimendam, adempta etiam vita, cuiusdam superbiam, qui se
Deum faciebat, tametsi alii eadem stultitia dicant, vt terram, quæ
à mari absorbebatur, ex fundo educeret. Secundum seculum per-
mansit decem Laches, nonaginta duobus annorū millibus, & sex
amplius annis. Qua ætate homines eadem erant proceritate, &
mille annis viuebant, venitque Deus quater in mundum. Primùm
omnium animalis aut monstri cuiusdam forma: vmbilico tenus
leo, reliquo corpore femina. Venit autem vindicaturus se de in-
iuria, quam inferebat quidam Deum se mentiens, & diuinos cul-
tus honoresque sibi vsurpans. Præterea, vt, eo morte sublato, fi-
lium in libertatem assereret, qui ob negatum, quem ambitiosè
urgebat, Deo debitum cultum de vita periclitabatur. Secundo in

terras descendit pauperis & abiecti Brachmannis vultu, pusillus & pumilioni non absimilis, ad euertendum Regis cuiusdam insium & insolentes conatus, qui ingeniosè adinuenta quadam industria contra Dei voluntatem in cœlum salire volebat. Tertiò mundum reuisit indutus hominem Parcaram nomine, vt de Rege supplicium sumeret, qui pauperem religiosum interemerat, quòd illi vaccam occidisset, quam Deus ad cœlum cœlitesque tranmisisset. Tandem verò hominis vultu & forma, qui Kam nomine Giocarat filii, qui Parcaram è medio sustulit, ducto in vxorem Cita, quam à Dascar, hoc est, decem capitum Rege Celano raptam, simiarum auxilio recepit, & vita Regem Dascar priuauit.

Tertium sæculum stetit octo Laches, & quatuor annorum millibus, qua ætate hominis vita quingentis annis definitur, Deusque bis mortalibus visus est. Primùm vt homo Chita dictus, qui Canec & Chec potentes & crudeles tyrannos acerrimos interfecit, & mille sexcentas habuit vxores, ex quibus infinitæ proles natæ, tandem a piscatore noctu sagitta confixus fuit. Nam cùm in arborem conscendisset, eminente & nouella planta, cui affixa vel inserta erat gemma lucidissima, piscator suspicatus auem esse, emisso iaculo traiecit, vsus perniciem potiùs splendore tanquam scopo, in quem collimaret. Deindè comparuit, homini alteri simili, Buthantar nomine, capite cinereis aspersо, vt Ioghui assolent nigris vestitus; quo tempore nouerunt quinque fratres, armorum & belli fama victoriaque gloria celebres, qui cùm viderent tertium seculum finiri, & quartum exurgere hominum nequissimorum, mori optarunt. quo in desiderio apparuit illis Deus, felicissimque & spretis Regnis in altissimum montem se receperunt, vbi dicuntur hodie viuere. Buthantar postea euanuit.

Quarta ætas durabit quatuor Laches, hoc est, quadraginta annorum millia, ex quibus fluxerunt quatuor milia sexcenti nonaginta duo anni. Aiunt hac etiam ætate venturum Deum: Volunt alii iam venisse, eumque esse Regem Acabar (quo nomine vocatur Rex Mogor hoc tempore regnans). Has decem figuras, Dei apparentis formas, quas Comu Autar nominant, præcipui eorum sapientes, vel, vt verius dicam, totius huius gentilitatis ignorantissimi, affirmant, ipsum Deum esse, rerum harum inferiorum formis, vestitum: Alii, quos tanti erroris pudet, dicunt, non Deum, sed res creatas fuisse, quæ authoritatem & potentiā a Deo accoperant. His fictionibus & chimeris mille fabulas addunt, quarum

pars
milis.
& con
bona
La
je, ne
baptil
firmi
hoc sa
tis sau
merge
functi
Ch
mêt t
myste
nitent
fessio
us, a
scabje
rans
mine,
pebat
se, qu
negle
brur
gelius
tum i
bo ac
tio, f
Fi
studi
ad in
us p
est in
ligio
Lega
Reg
dio
ni. S
esse
eos,
la

pars maxima, Ethnicorum Salseranorum delirationibus est persimilis. Facilè animaduertunt miseri & infelices, quot se erroribus & contradictionibus inuoluant, sed ne fortunas aut temporaria bona perdant, non possunt aut non volunt se extricare.

Lahori hoc anno 98, desperata iam vita, morteque imminente, neque enim, cùm gens sit varia planè & inconstans, aliter ad baptismum accedunt, aliquot aquis piacularibus tincti sunt. Infirmi duo, qui de vita longiore despondebant, obnixè petierunt hoc sacramentum sibi conferri, placuitque Domino nostro ablutis sanitatem restituere. Mauri aliunde huc filios suos salutariter mergendos apportarunt, qui recepto Sacramẽto, vita paulo pòst functi, in cœlum commigrarunt.

Christianos odio habent & persequuntur Mauri, quòd existimẽt tres Deos colere; sed ii quibus veritas & sanctissimæ Triadis mysteriũ explicatur, satisfactum sibi credẽtes, cultũ probant. Pœnitentias, & quas à se Christiani pœnas exigunt, laudant, & Confessionem sacrã admirantur. Quædã ex iis persona matura, & grauis, audiens huius Sacramẽti vi cõdonari peccata, ad pedes meos se abjecit, lachrymantibus oculis, vultu ad dolorẽ cõposito, adiutans me, vt confessionẽ exciperẽ, quòd cuperet à graui quodã crimine, quod iuuenis admiserat, & cuius conscientia constricta tenebatur, absolui. Cui respondi, huic malo baptismo occurri posse, quamobrem ablueretur, vt crimen simul eluere, sed consiliũ neglexit. Reuerentur etiam & suspiciunt Mauri Euangeliorum librum, quare ex primis quidam filium ægrum detulit, vt Euangelium legerem, quod Ecclesiæ instituto super capita Christianorum infirmorum legi solet, & quemadmodum olim vrgente morbo acciderat, sanitatem assequeretur, quod etiã, Domino propitio, factum est.

Finem epistolæ huic faciet narratio, gratissima illis, qui omni studio & industria proximi salutẽ quærunt. Aperitur magna porta ad infinitas animas Deo acquirendas, in remotissima totius Orientis parte, vastissimo videlicet & amplissimo Cataiæ Regno, quod est in Tartaria. S. Antonius in historia sua meminit quorundã religiosorũ, quos Summus Pontifex Romanus, tanquã Oratores & Legatos, in id Regnum misit; Theatrum etiam mundi eiusdem Regni mentionem facit: ad cuius Regiam vrbem Lahor anno medio peruenitri potest. Rex & subditi propè omnes sunt Christiani. Sunt & ibi Mauri, ac Iudæi illis immixti, sed pauci. Aiũt plures esse Ciuitates, in quib⁹ baptismi ritus celebrãtur: nec deesse clericos, aut sacerdotes, qui tamẽ pileis vtãtur paulo nostris laxioribus,

Salu-

salutant se manibus in crucem actis, & vertici impositis. Habent in suis templis, quæ in qualibet Ciuitate plura sunt, & duodenarium aut eo amplius numerum explent, Diuorum imagines. Nec desunt, qui Episcopi videntur, quos omnes Rex alit & sustentat. Patres filios suos Sacerdotibus in disciplinam tradunt. Visuntur ibi vtriusque sexus homines, qui castam vitam agunt, & ab aliis sejuncti viuunt, qui postquam matrimonii statum adlegerunt, cùm nuptiarum & matrimonii dies instat, in cæmiteriis & loco sepeliendis corporibus designatis, iuxta tumulos & sepulchra ritus ac cerimonias celebrant, sepulchrorum aditus & clausuras seruantes, vt mortis recordentur, quæ nulli parcit, ne iis quidem, qui posteris vitæ dant initia. Quę omnia Principi recensuit Maurus aliquis, qui tredecim annis in ea habitauit ditione, & Mecha reuertebatur: vbi falsi & impii Mahometæ monumento ducenta millia rupias, hoc est centum aureorum millia, in donum & eleemosynam reliquerat. Scripsi ad ea loca Lusitanicè & Persicè variis diuersis viis, vt de veritate fiam certior, magnoque animo responsionem exspecto. Rogamus Dominum, vt in hanc suam vineam multos & industrios laboratores mittere dignetur, ad laudem & gloriam nominis sui.

POST abitum P. Hieronymi Xauier, qui Regem Agram versus est sequutus, quæ ciuitas Lahoro trecentis milliaribus abest, in hac Regia Vrbe, Dei gratia, fructum aliquem fecimus, baptizatis 38, ex quibus tres fuerunt incolæ huius ciuitatis, professione & ritu Ethnici, qui tametsi proximi & amici obseruarent, & ne Christiani fierent, pugnarent, eamque ob causam frequentius consilia & clanculanos conuentus cogerent, vtinam hæc professio sectæ detraheret, & magno eorum pudore contemptum despicientiamque parceret: nihilominus constantes perstiterunt, reportata de eorum conatibus & dæmonis machinationibus victoria & triumpho. Itaque ipso Pentecostes anno [illegible] cum pluribus aliis salutaribus vndis eos publicè ablui, solemnem cerimonia & festo, strata & obtecta, qua huic sacro agmini incedendum erat, ramis, frondibus, & herbescente viriditate, vna, palmarum vtrimque arboribus, hac vt ratione viridicata, densam opacamque syluam referret. Egressi sunt ex domo nostra composito ordine, supplicantiumque in modum palmas manibus gestantes, Christianis vtrimque latera claudentibus. Præibant varii generis musica instrumenta, tympana, tubæ, buccinæ, tibiæ, facibus gyro quodam & ambitu per stratum, & floribus construm vsque ad

ad templum progressi sunt, quibus cùm occurrissem injecto humeris amictu & sacro pallio, eos excepi. Ad hanc pompam apparatumq; solēnē huic Ciuitati nouū & insolitum tā magna Ethnicorum multitudo occurrit, vt nescirem, quam in partem me conuerterem, tantúsque erat strepitus, & murmurantis ac acclamātis populi fremitus, vt sacro officio perfungi non possem: Tādem præmissis ante valuas consuetis cerimoniis in templum induxi, & magna alacritate, ac candidati huius agminis consolatione, baptismo ablui. Varia & obseruanda in hac sacratiori actione contigerunt, sed ne longiùs abeam, adolescētulæ cuiusdam decimum sextum annum necdum supergressæ vnicum afferam exemplum. Hæc igitur cum reliqua multitudine ad hos sacros & solemnes ritus aduolans, videnſq; aliorum capita aquis aspergi, iis se insecēs, publicè periit eodem Sacramento expiari: sed cùm de eorum numero non esset, quos ego in sacris fidei nostræ mysteriis & doctrina Christiana instruxeram, judicaremque necdum satis institutam, respōdi, alio tempore vbi plus profecisset, &, quod instructioni deerat, obtinuisset, quod petebat, non difficulter, impetraturam. Ad hæc illa voluntate ardens: Et quid mihi deest? Catechismum audiui, & quæ ad fidē spectant sum edocta, quare volo Christianis adjungi, neq; ex hoc templo recedam, nisi baptismum impetrem. Nec me fallebat, aut doctrinam mentiebatur: Cùm enim cæteros Catechismo imbuerem explicata Christiana disciplina, aderat & ipsa non otiosa huic explicationi. Parui igitur contestationi, & precibus ac sacra importunitate victus, data etiam, vt cæteris, in manibus palma, baptizaui, Gratiæ nomine illi impositō. Verùm domum reuersa, clamoribus, contumeliis, omníque injuriarum genere, ob hoc factum, a suis excepta est: eóque furor & rabies parentum progressa est, vt domo ejicerent, necessario victu priuarent, templi accessu interdicerent, pœnam ac pulsationem grauem comminarentur, si quid horum ad nos referret. Quibus visis Maurus quidam occasioni subseruiens, eam voluit in vxorem ducere, sed Christiana adolescētula sacrilegis nuptiis obstitit, dicens se baptismo tinctam, & lege sanctiori prohiberi. Cùm hæc ad aures meas peruenissent, curaui illam ad me vocari, quę repugnātibus etiam suis confestim accurrit, breuiter & libere professa, etiamsi exeunda esset vita, futuram se constantem, neque vnquam a fide Catholica recessuram. Certus itaque de eius constantia ad ædes cuiusdam Christiani matrimonio juncti dimisi. Interim Maurus qui nuptias ambibat, magnos clamores & turbas concitauit, adjutus in ea parte parentum puellæ variis molitionibus, cóque

eoque excreuit furentis audacia, vt qui Industanorum ingenia & naturā non cognouisset, non parum timore perculsus & afflictus fuisset. Sed cùm animaduerteret parum prodesse denunciationes & minas, quas obiecto Regis imperio & infamis Mahometi nomine spargebant, ad huius Vrbis Gubernatorem appellarunt, deposita apud eum plena stomachi & querelarum accusatione. Missit ergo ad me qui de facto & veritate informaret, voluitque ad se adolescentulam venire, prout casus ferebat examinandam. Audita Præsidis voluntate domum venit Maurus, multis stipatus, existimans se iam manibus tenere, quam ambiuerat vxorem: sed cautione quadam & prouisione declinatis insidiatoribus, sine comitatu, alia via ad Gubernatorem amandaui, dolente & multū contristato Mauro. Verū cū postmodum intelligerem varias esse quæ obtenderent argumenta, Iudicum fidem obtestantibus aduersariis, quod factum Alcorano, Regiis legibus, contradiceret, adductis etiam in suam sententiam variis rationibus, præcisa omni mora ad eos accessi, visumque est Deo, vt tum appellerem, cum Gubernator multis quæstionibus adolescentulam probaret. Cui illa viriliter & plusquam animo femineo: Christiana sum, nec hūc hominem pro marito agnosco: apprehensoq; meo pallio: istū, inquit, pro patre meo habeo. Rogata, cur Mahometi legem abiecisset; quòd falsam & plenam erroris, ait, intelligerē, solúmq; verum Christum verum esse Deum scirem. Vidisses ad hæc responsa stupentes & attonitos cum Mauris Ethnicos, conspecta adolescentula infirmæ adhuc ætatis tam constante, tam in fide Euangelica firma, quasi cum lacte religionem imbibisset: neque tamen plures erant quàm quadraginta dies, cùm eam in disciplinam meam suscepissem. Itaq; eo die de impio Mahometo oppugnante & victore sceleratum impostorem tenerrima iuuencula, triūphante Christo, perturbatis & confusis aduersariis. Eam igitur ad templum regressam cum viro Christiano matrimonio junxi. Neque quidquam ad has nuptias impediendas valuerunt lachrymæ aut Mauri voces, quibus jactabat se priùs in mille partes discerpendum, quàm debitam sibi vxorem dimitteret.

AMPLIS-

AMPLISSIMI POTENTISSIMIQVE SINARVM REGNI BREVIS ET LVCVLENTA DESCRIPTIO.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO ET CLARISSIMO DOMINO D. VINCENTIO DE SIVILLE, DOMINO DE BOVVILLE, REGIO IN SVPREMO SENATV NORmanniæ Consiliario, libellorumq; supplicum primo Præsidi, &c.

QVOD scripsit Latinorũ eloquẽtissimus, eos, qui Oratores euidere nõ possũt, ad uiris studiũ deuenire, patet (si nõ erro) satis: & ad multos hoc nostro calamitoso seculo pertinet. Videmus nãq; paucos animũ ad grauiora studia applicare, quãplurimos verò noctes dieſq; insudare, vt quid in marmore olim fuerit scriptum eruant, quid in vetusto codice puluere obsito negligẽs scriptor librarius corrigant. Hæc qui dixerit arduas rerũ difficilium tractatione se nunquam exercuit. Cæterũ ea est mortaliũ cæcitas, vt soli Critici (hi sunt, qui de aliorum scriptis sic judicant, vt multa deprauent, & paucissima corrigant) in viris doctis hodie numerentur. At quæ est hæc hominũ insanitas, doctos appellare eos, qui rerũ etiã vulgariũ scientiã non sunt assecuti? Multi sunt, qui Cæsaris, Salustij, Suetonij, Titi Liuij, & aliorum id genus monumenta notis illustrarunt, interpunctísq; interuallis diligenter notarũt, ac deniq; sic emendarũt, vt quod vno die tanquã magnã mẽdũ litura correxerãt, altero (nã posteriores cogitationes

tiones sunt sapientiores) tanquam germanum Auctoris fœtum suum in locum reposuerint. Hinc secundæ, & tertiæ, immo interminatæ hominum curæ. Recitius certè faciunt, qui cùm in adolescentia magnarum rerum doctrinam perceperunt, in Remp. vbi ætas confirmata fuerit, omnes suas curas cogitationesq; conferunt: Quod te feciſſe, clariſsime Præſes, qui te probè nouit, nemo eſt qui ignorat. In clariſsima siquidem sunt luce, quæ tu præclarè quotidie facis, & nulla temporis tanta poterit esse longinquitas, quæ tua in Foglianos, (qui D. Bernardi institutum ad vnguem sequuntur) & alias piorum virorum familias, benemerita obscurare poterit. De tua verò singulari erga me humanitate, quia verba non suppetunt, quibus satis dignè eam laudem, hoc tempore silendum iudicaui. Cæterùm vt intelligas me tui non esse immemorẽ, mitto ad te descriptionem Sinensis Regni, quæ hactenus quod sciam typis excusa non fuit. Eius auctor putatur esse Alexander Valignanus, qui cùm in celebri Italiæ vrbe magno ciuium applausu ius diceret; in Sociorum numerum est Romæ cooptatus, & post cõfectũ in Theologia studiorum cursum, in Indias quæ ad oriẽtem sunt Solem missus, magna cum laude Sociis præpositus prouincialis præfuit, & tandem ad Taicosamã legatus Pro-Regis Indiæ & Sociorum Visitator, multa gesit præclara, quorũ aliqua in hoc libro Recentiorum Epistolarũ magna tua voluptate leges. Vale, Antuerpiæ, vij. Id. Augusti, An. CIↃ. IↃC. V.

Obsequentissimus in Christo seruus,
IOANNES HAYVS.

LECTORI.

VNICVM reperi huius descriptionis exemplum, quod Criticus quidam emendare tētauit, an verò sit probè suo munere functus; iudicium non interpono meum. Cæterùm an Sinense, an verò Chinense, immo & Thinense Regnum appelletur, definiet posteritas. Ego rem consector, non verba, de quibus infinitæ sunt controuersiæ, quas disceptant illi qui antiquum loquendi morem in dies renouare & ad eruditorum hominum vsum accommodare non cessant. Vale.

ADMI

ADMIRANDA REGNI SINENSIS.

NIHIL Oriente toto, quod cum Sina conferri mereatur, siue diuitias incolarum, mores & ingenia, siue soli vbertatem spectes, inuenitur: in multis Europæ nostræ par est, in pluribus superior: homines Iaponibus similes colore, vultu, & acumine ingeniorum: cætera differunt; soli conditio, hominum natura, mores instituta, ita vt hoc vnum enixè conatos appareat, nullo vt horum similes, sed potiùs contrarii essent omnibus. Color iis candidus, ingenium excellens, vultus Europæis dissimilis, oculorum orbes pusilli, nares crassæ & rasimæ, vt perula quasi surrigatur: Regionis tēperies, qualis Europæ nostræ. Nam à 22 ad 27 vel 28 poli arctici gradum protenditur, quantū quidem hactenus ex historiis & narrationibus incolarum scire licuit. Plurima sunt illic admiratione dignissima.

Multo se in primis latiùs Sinæ Regis imperium extendit, quàm vllus nobis noti Monarchæ, vni regno imperantis. Tradunt eorū annales, & coniecturis id nititur, magnam veri speciem præ se ferentibus, ab Austro ad Aquilonem 400 longitudine, ab ortu ad occasum plus 300 leucarum spatium latitudine complecti. Ad Tartarorum fines pertingunt: cum quibus crudelia & assidua ferè bella gerunt. Rarò, nonnunquā tamen, inducis pactis mutua negociatione & mercatura vtuntur; quo tutiores sint a subitis Tartarorum incursionibus, integrum limitem altissimo densissimoque muro, plus minus 500 leucarum ambitu, cinxerunt. Docent hoc annales & topographicæ illorum tabulæ. Regio tota in 15 prouincias diuiditur, quarum singulæ, regna Europæa, & spatiorum latitudine, & oppidorum multitudine, & hominum frequentia ac diuitiis, adæquant. Harum præcipuæ, Panquinum & Nanquinum, quas regias vocant: id ea causa, quoniam Panquinum, quæ Tartaris finitima est, à multis iam annis Sinæ Imperator regere consueuit. Nanquinum & ipsa metropolis; in continente ferè media, nisi q̄ mari paulo propior; olim Regum Sinensiū, nūc Proregū sedes: quibus duabus 7 aliæ singulis Prouinciæ subdūtur.

Altera laus est, incolarū multitudo, qua omnes alias regiones longè videtur anteire, plurimæ in singulis Prouinciis vrbes, oppida, castella, mirum dictu quàm ampla & munita omnia:

pagi & vici innumeri, quorum multi pares magnis nostratibus vrbibus: domus, fora, plateæ, viæ (quæ omnes & rectæ & latæ sunt admodum) vix homines capiunt. Nec tellus modò, sed & ipsi fluuij, quibus vastissimis & pulcherrimis tota regio, quasi venis quibusdam, speciosè & fructuosè interfecatur, habitatoribus refert. Nam nauigiis magna pars pro lare domestico vtuntur: ibi enim cum familia & vxoribus degunt, ibi liberos pariunt & educant. Ciuitatum diuersæ sunt formæ, diuersæ leges, diuersi magistratus; alii aliis superiores. Earum, quæ muris cinguntur, quinque genera cõperio, primùm vocant Fun; quo nomine censentur vrbes maximis Europæ vrbibus æquales: harum in singulis prouinciis 8, 10, vel 12 ferme numerantur; inter quas, licèt singulæ plures sub ditione sua minores vrbes contineant, vna mẽ est quasi metropolis prouincia, in qua Prorex habitat, (quem illi patria lingua Tutan appellant) & cum eo regium concilium: ita fit vt huiusmodi maiores vrbes, Fun dictas, in monumentis illorum, plures 150 inueniam. Secundum genus vrbium paulo minorum, Cheu nuncupant; quarum idem ferme numerus, & singularum variæ præfecturæ ac iurisdictiones. Tertio genere men Hieu indiderunt; quarum numerus plusquam 1120, quæ cum mediocribus Hispaniæ vrbibus comparatim. Alia duo genera militaribus potissimùm copiis deseruiunt. Vnum Hoyanominant, vbi degunt præsidiarii milites, indigenæ omnes, nam externo milite non indigent) cum liberis & contubernio, & iis mercatoribus artificibusque, qui ad vitæ commoditates necessarii sunt. Magnæ etiam hæ vrbes & numero 500, & 7 detrahantur. Alterum minus paulo, quod in annalibus illorum 2593 numero censetur: Sed, quia milites in variis regni vrbibus præsidii caussa stationes habere soliti sunt, non planè numerus albo militari respondet. Pagorum & municipiorum multitudo tanta, vt nequeat numerari: hi singuli, quibus vrbibus subsint, à quibus iura & leges sibi petendæ, norunt. Labustri condendi, ciuiumque censendorum non eadem, qua Hispani, ratione vtuntur. Nam præcipuos tantùm vnius cuiusque familiæ recensent, non singulos; quin immo sæpe, ex 10, ne tres quidem. Milites etiam præsidiarios, & tribunos, centurionesque regios, quorum omnium ingens numerus est, præterieunt: his ergo non connumeratis, in monumentis eorum traditur, incolas excedere numerum septuaginta millionum & decem torum & quinquaginta milium.

Tantæ hominum multitudini larga soli bonitas vberrimæ fertilitatis

dum suppeditat, non ad necessitatem modò leuandam, sed ad explendam etiam voluptatem. Reliquus orbis huic tractui fertilitate cedit: nihil incolæ, licèt plus nostris ventri dediti, desiderant: nihil desiderari videtur posse. Omnes plateæ & vici carnariis, cauponis, macellis referti sunt: tanta vbique gallinarum aliarumque auium & piscium copia venalis; vt cùm aspicias, existimes illam absumi ab incolis non posse. Sin incolarum multitudinem spectes, vix fieri posse putes, vt vlla annona cibariorumque copia tot barathris & voraginibus escarum sufficiat; abundãt tritico, ordeo, oriza, milio, cicere, & aliis Europæis leguminibus; olenibus etiam, vt brassicis, lactucis, raphanis, & similibus; abundat melopeponibus, malis, piris, persicis, nucibus, castaneis, pineis nucleis, pomis aureis præstantissimis, vuis etiã quibusdam (in locis quibus tamen vinum non exprimunt) & aliis fructibus, partim Europæis, partim Indicis, partim natiuis & propriis, gustu admodum suauibus. Animalium ibidem magna vis domesticorum, vt vaccarum boumque armenta, & porcorum greges; quibus Sinæ libentissimè vescuntur: siluestrium quoque ferarum, aprorum, leporum, cuniculorum, & huiusmodi aliarum. Equorum magna copia; qui licèt marini sint, robusti tamen, & ad iter cõficiendum aptissimi: maximè, qui in mediterraneis locis nascuntur, vbi reliqua quoque, quàm quæ in littoralibus, meliora. Aues passim plumæ, feræ & cicures; gallinarum, anatum, & anserum nutrientorum maxima cura: quapropter tanti greges vbique, vt maximæ sint admirationi; oua non subdunt matribus; sed fimo indita excludunt: nec vllæ glocientes gallinæ, nullæ incubantes: vt pepetere, porrò pascuntur. Siluestrium multæ nostris auibus similes, multæ dissimiles figuris, diuersæ plumis, & colore variæ, natura ac indole multiplici, pleræque mensis aptissimæ. Piscium par prouentus: marinos plerosque agnoscas, qui in Europa inueniuntur, mugiles, alosas, haleces, lingulacas, & id genus alios. Fluuii pisculenti omnes, nec vlli pisces mortui, viui omnes, venduntur, eã ad rem in aqua ludentes ad forum deuehuntur; quanta copia cibariorum, tanta & vilitas, bis in die ad saturitatem, vel inopes, comedunt: nec tamen dimidii batzii impensam faciunt; potus illis, non vini; sed ditioribus, ex fructu quodam quem SECHIAS (Sinensium pomorum is sapidissimus) dicunt; cæteris, ex oriza.

Diuitiæ huius regni propè incredibiles, multis in locis auri, argenti, cupri, ferri, plumbi, & aliorum fossilium fodinæ inueniuntur. Merces hîc plurimæ & pretiosissimæ; serici, linei, & gossipini

pāni, omnis generis; aluminis, hidrargyri, chrysocollæ, cruciberis, minii, camphoræ, margaritarum, reubarbi, porcellanorum vasorum, & xilini, maxima copia; adeò vt à mercatoribus exuiis, certa ad minimum duplicandi pretii spe, exportentur. maris ad onerariis, actuariis, & lintribus, & flumina referta sunt phaseis, lembis, cimbis, & aliis orariis vectoriisq; nauigiis. Gossipini panni tenuissimi vlnæ quindecim tribus Barziis, seriei verò duobus aureis veneunt: neque cariores sunt ceteræ merces. De vectigalibus regiis si quod res est dicam, rem fortè incredibilem pictaque, sed isthic planè compertam referam: solum Sinarum Regem, omnibus simul Europæ & Africæ Regibus Principibusque, multo esse ditiorem, hoc, cæteris omissis, ex duobus duntaxat regalibus licèt deprehendere: quorum prius consistit in capitumne omnium subditorum, à quibus ei tres mazii (medio circa nostro æquale precium est) penduntur. Quare, cùm ea sit incolarum multitudo, annuum hoc vectigal triginta milionesexcrescere necesse est. Posterius colligitur tributi nomine, ex omnibus quæ vel tellus profert, vel Sinarum artificio sunt elaborata, quod ipsum, iusto calculo perlectis singularum ciuitatum rationibus, seu canone tributorum, perspexi, ad sex & viginti miliones excrescere: ita duo hæc vectigalia amplius quam quinquagintaria miliones conferunt. Iam verò quam sum mam accipiat ex mercatoribus, vltro citroque diuenditis aut permutatis, inire nequaquam quòd mercatorum nauiumque innumera sit multitudo, singulæ quidem naues, pro appulsu & funis religatione, vnum cetoratum pendunt. sola Canthoris prouincia (in qua Lusitanis negotiari permittitur) in Regis fiscum, eo nomine, quotannis infertur pecorum argenti, vel (vt alii) quatuor miliatria verò picorum argenti milia, octo ferme nostros miliones conficiunt. Vnde intelligi quid ex omnibus prouinciis emolumenti capiat; cui vna, non maxima, tantum auri suppeditet. In singularum Prouinciarum vrbe præcipua, regii fisci domus vna est, in quibus magnæ diuitiæ sunt. sed nihil ad eos thesauros, quos in Panquini & Nanquini rariis congestos seruant: in quibus tantum rudis & cuncta aurum & reliquæ pecuniæ esse cōstanter ab omnibus perhibetur, vtrum-nem id prorsus credulitatem superet. Accedit soli & cæli tantalubritas atque amænitas, quantam alibi non puto, terræ superficies plana, quamuis (quod auget vehementer spectantium voluptatem) nonnullis in locis clementer in colles assurgat, & arboribus vestiatur, tota fic quasi manu parata, vt à duobus fluminibus, quaqua versum Mandarinis (sic magistratum vocant) plenum fluit,

fierit, hominum opera deductis, irrigari & inundari queat. Vnde fit vt feruor æstatis minimè sit molestus, & solum mirificè fœcundetur. Suspicari queas, naturam ibi experiri voluisse, quantum in regionis alicuius fertilitate & pulchritudine valeat efficere, picta, non vera, species videtur. Equidem nunquam id mihi ipsi persuasissem, nisi maximo labore atque solicitudine ex illorum libris topographiam quandam oppidorum, vrbium, siluarum, fluminum, lacuum, quibus ornatur, mihi confici curassem. certauit cum naturæ industria hominum ars. Nam multas immensis sudoribus fossas nauium capaces per totam regionem duxerunt; quibus sibi mutuò merces oppida transmittunt: quæ ad vnum omnia muris è quadrato lapide cinguntur; muri altis turribus, minis, & portis egregio artificio extructis: plateæ ad perpendiculum directæ admodum latæ sunt, tam longæ autem, vt plerunque ab vna vrbis parte ad alteram vsque protendantur: singulas plateas duæ vtrinque portæ inuicem oppositæ, & amplis porticibus ornatæ, claudũt. Artifices ita diuisi per vrbem, vt qui vnius artificii sint, vna in regione ab aliis sejuncti habitẽt: eadem & mercatorum metatio, pro mercium varietate. domus, nostris ædificiis, structura & magnitudine cedũt, in vnicam enim contignationem assurgunt: quia tamen cæruleis omnes lamellis tonteguntur, propter viarum quoque amplitudinem, populi frequentiam, annonæ & mercium passim prostantium copiam, nec clarissimis Europæ ciuitatibus postponendas judico. pontes tã in vrbibus quàm in agris plurimi, partim sublicii, partim marmorei, tantæ amplitudinis & magnificentiæ, vt à Romanis illis rerũ Dominis extructi videantur. Nec mirum; nã Sinę industria mortales omnes superant, nec cæcis, nec claudis, nec aliorum vsu membrorum destitutis, deest solertia; qua sibi victum parent. rari mendici cernuntur. ab ipsis ferè incunabilis pueri labori se dant; & omnes plura opificia edisc unt: vt, si quod minus vtile fiat, aliud suppeditet, quo se suaq; tueantur. videtur illis natura subtilitatem quandam admirabilem, & facilitatem promptè addiscendi mechanicas artes quasuis inseuisse. vix discere cœperunt, cùm ad artis culmen peruenêre; & quæ facere didicerũt, mira celeritate perficiũt. Hinc fit, vt operosissima quælibet vili precio coëmantur, par vtriusq; sexus in iis operibus dexteritas, par solicitudo, & domesticæ rei augẽdæ studiũ. nihil tã nulli pretii vel terra vel mare suggerat, ꝙ illis sit inutile. quę reliquę nationes vt friuola futilia aque abjiciũt, à Sinis sedulò colligũtur; animaliũ ossa, pisciũ spinæ, fructuũ nuclei & putamina; ex quibus sphærulas, annulos, icõtulas,

& alia ludicra affabre conficiunt. denique (quod caput est) nulla orbis portio tanta pace & tranquillitate fruitur, nec tam commodis legibus & institutis administratur: quæ laus mirabilior est, in tanta cæcitate & veræ lucis ac fidei Christianæ ignoratione; quæ tamē sola rectæ gubernationis vi[illegible]ostenditur. Sed hac de re sequenti capite commodiùs.

DE REGE SINARVM, AFFINIBVS EIVS, MANDARINIS, ET CIVILI disciplina.

MAgnificentia potentiaque Regis, & cognatorū, & Mandarinorum potestas, politiæ modus, aptissimaq; rerum omnium coordinatio, eiusmodi est, vt difficulter his, qui oculati testes non fuere, queat persuaderi. Multitudo & frequentia hominū, & omniū ad victum necessariorū abundantia, & diuitiæ, & industria, (de quibus diximus) & summa Mandarinorum prudentia & æquitas, & indigenarū erga Mandarinos obseruantia & obedientiaq; sunt in causa, cur breuissimo spatio tēporis ad eam ea perducant, in quibus parandis gētes aliæ multū tēporis & opere absumunt. paucissimis Mandarini diebus exercitus vel decem milionū conscribunt; maximas etiā classes celerrimè instruūt, genus nauiū, bancones & iūcos vocāt, nostris corbitis nō absimiles, numerus, quadringentarū vel quingentarū. Rex ipse cum aulicis Pāquini degit; cuius vrbis ea magnitudo est, vt eques expeditus illā 24 horis transmittere vix queat: trino muro saxeo cincta traditur: reliqua quæ de ornatu, ac magnificentia, & opibus vrbis Sinæ referunt, prætermitto; quòd scia illa fidem non habitura, hoc tantū: cunctis totius noti orbis vrbibus, vel excellentiore esse, vel æqualē. Regi vna vxor est; quam Reginæ loco habet; multæ pelices. intra septa palatii solæ feminæ degunt, & eunuchi; quorum magnus numerus, & opes maximæ; præter hos nulla Regi seruitia: ipse maiestatis tuendæ gratia, nunquā pedē effert è regia; quæ magnę alicuius vrbis ambitū cōplectitur, & tota crasso muro circūdatur. interiùs, æditissimis turribus & cōcamerationibus, regifico planè apparatu & luxu splēdet: quindecim in ea spatiis aequalibus dissita palatia, quibus prouinciarū Sinēsiū nomina sunt imposita: Singulis adiacent amænissimi horti, & nemora referta feris venaticis & auibus: Stagna etiam & fontes pellucidi, & fluuii perennes. quātālibet hæc piscationē, venationē, & aucupriū oppeditant. Ita Rex, intra regiā, ab vna Prouincia in aliā, minimè ei labore,

labore cõmeat,& vitã Phæacũ planè,voluptatis pleniſsimã(vt rẽtur miſeri) tranſigit. demortuo, maximus natu filius in regnum ſuccedit: alii regii liberi, cùm ad certam peruenerũt ætatẽ, regni legibus,adhuc penè pueri,ad varias prouinciarũ vrbes relegãtur, ibi ſingulis palatia Regis ſumptu exædificantur, Panquinenſi iſti palatio ſimilia,ſed minùs ſplendida,vt iiſdẽ cõmodis & amænitatibus ſe recreet atq; oblectẽt. nihil illi ſibi imperii vindicant, neque adminiſtrationi bellicę vel ciuili ſeſe immiſcẽt: Prouincia, in qua degunt,egredi nõ licet:in publicũ rarò procedũt: cũcti,vt regios liberos,obſeruãt & honorant: certa illis & ampla vectigalia de fiſco regio in ſingulos annos numerãtur: famulos & domeſticos Mandarinos Rex quos vult tribuit.ita põpa,ſumptus, & opes illis dignæ regibus; certis tamen cõpedibus vincta potentia,ciuiliũ bellorũ & ſeditionũ metu Regem liberat.his etiam vna cõiux iuſta, multa cõcubinæ: & patri primogenitus in illo palatio ſuccedit;reliqui filii,vt priuati,diuites tamẽ viuũt,paterna cõtẽti hæreditate:hoc etiã priuilegio gaudẽt, quòd à Mandarinis plecti nõ poſsint,niſi regis iuſſu;qui commeritas pœnas quandoque exigit. hi regii liberi natu minores, eorũq; poſteri, primores ſũt Sinarũ; etſi(vt diximus)nulla poteſtate vel magiſtratu prædiți. Singulis prouincijs(quas 15 eſſe meminiſtis) vnus prorege præeſt, & in prouinciæ metropoli habitat:huic addita ſunt regia duo concilia; pacis & belli;item regii patrimonii quæſtor, multi præterea magiſtratus, inferiores,& ſub præfecti; qui per cæteras vrbes diſtribuuntur.omnes hi magiſtratus, Mandarini nominantur; quos ſi recipias, reliqua multitudo, etſi multi opibus excellant, plebei cenſentur, nec alia Sinarum nobilitas. duo ſunt Mandarinorum ordines:vnus militarium,qui bellis præpoſiti, exercituum, claſſium,& armorum curam gerant: Alter iuris peritorum; qui ſuum reddunt vnicuique, iuredicendo, fiſco adminiſtrando, & ciuilibus negotiis præſunt. his priores illi ſubjiciuntur, & arma togæ concedunt.militares Mandarini perpetui ſunt, & in parentis locum ſemper primogeniti ſuccedunt,(minores natu plebi annumerantur) & alii alijs præpoſiti ſunt. ad dignitates enim non aliis gladibus,quàm virtute & meritis conſcendunt. Togati Mandarini non naſcuntur,vt bellici, nec perpetui ſunt; ſed vt plurimũ tertio quoque anno à magiſtratu remouentur; nec vllum imperium habent, niſi quo tempore magiſtratu funguntur; eo amoti, ſi ritè adminiſtrarunt,valde ab omnibus,etiam priuati,coluntur, & multis præclaris priuilegiis fruuntur:Si minus rectè,domum ſe recipiunt,& cõmuni cum vulgo iure vtũtur. Magiſtratus hic non

generis, non gratiæ aut fauoris indiciũ est, nec à mera regis volũ-
tate dependet; doctrinæ & meritis defertur: A concilio nãq; regio
Candidati certis legibus examinantur, quorum placuit eruditio,
iis magistratus defertur. ita ab vno dignitatis gradu, ad alios al-
tiores ascendunt, pro vt sapientia & probitas merentur: quod Si-
narũ lege cauetur. & euenit plerũq;, vt ferè omnes Mandarini per
singulos seriatim ordines euehantur. Habitus eorum minimum
differt à Venetorũ Patriciorum vestitu; toga talaris, manicæ latæ,
cingulum sericũ trium digitorum latitudine; pileus altus in semi-
mitrã retro desinit, & magnis vtrinque auriculis insignitur. pecu-
liaris hęc & præcipia Mandarinorũ nota. Hos plebs diuinis ferme
honoribus prosequitur; Deorum instar, reuereturac timet. in au-
ditorio illorum nemini licet eos alloqui. vbique tanta morum &
vultus seueritas est, tanta grauitas, cernẽti vt quasi stupore inci-
tiant; promiscua illis virgis cædendi potestas est. cædũt VPI, hõ-
rũ genus, fascibus arũdinũ quarundã inspicatarum, sesqui vlnæ lõ-
gitudine, trium vel quatuor digitorum latitudine. quẽ cædi Man-
darinus iusserit, pronũ in terrã prosternunt, & sublatis caligis, hu
semicannis summam surã & poplites tam crudeliter diuerberant:
vt sexto vel octauo (vix enim hunc excedunt numerũ) ictu, vel sub-
neruent, vel vitam sępenumero tollant. clementer sibi consulere
credit, quisquis leui vulnere accepto claudicandi vitium effugit.
frequentissimum & leuissimis de causis infligi solitum supplicium
dies est nullus, quo non multi plectantur; sæpe etiam Mandarini
inferiores, superiorum mãdato: sed nefas magistratus insignia in-
duros flagellare: ideo priùs pileus illis & cingulum adimuntur; nũ
discincti capite aperto vapulant. impunè ferunt, si quem virgis ita
cædant, vt emoriatur, præcipuè summi Mãdarini: alias nulli, præ-
terquam Regi, necandi reos potestas est. quæ flagrorum immani-
tas & licẽtia, dici nequit, quem omnium in animis timorẽ & ob-
sequẽdi prõptitudinẽ infixerit, nullus Europæ tyrannus est, quem
sic subditi metuant, vt Mandarinos Sinæ. omnes hi magistratus
regio sũptu alũtur. Prętoria præcipuis in vrbibus habent, tegulis-
pellectile & seruitiis instructa: in his habitãt, nulla secũ macipia,
nihil rerũ adducunt, præter duos vel tres pedisequos: hos, cũ de-
cedunt, secũ reducũt, reliqua vt inuenere relinquunt; quibus suc-
cessor eadem lege vtatur. Si maior Mandarinus ea in vrbe non sit,
quando domo egrediuntur, gestatoria sella sublimes humeris ba-
iulorum deferuntur. præcedit anteambulonum turba, VPI, & cę-
teri ministri, bini ac bini, magno inter se, totius viæ occupandæ
gratia, interuallo relicto: pars sceptra ferrea sinoillita, pars vmbe-
lage-

la gestantes;quidam galeis ornati, alii virgas illas multifidas, nō-nulli ferreas cathenas per solum magno cū strepitu trahunt,cęte-ra reliqui magistratus insignia, pro Mandarini, quē comitantur, dignitate.interea certis interstitiis(Mandarinum adesse) horrēda voce præcones proclamant:videlicet,vt omnes via decedāt.Sedet ille,in sella,vultu censorio,nunquā nictat,nutat, vel oculos solo attollit,nunquam vtramuis in partem vllius rei vidēdæ causa ca-put reflectit:ligneum dicas Hermetē.Subsequuntur,honoris cau-sa, multi pedites equitesq;.si quis sit obuius, statim via deflectens geniculatur: qui honos cuilibet magistratui exhibetur. Nā si cel-lioris dignitatis aliquis occurrat,fugiūt omnes, vt vacuæ sint pla-teæ,seque domum recipiunt, & ianuas ac tabernas claudunt. mi-rum,eo transeunte,vel in pleno hominum foro, silentium, mira tranquillitas:nemo mutire ausit : certi omnes, parata verbera, si contrà faxint.A reliquis ergo Mādarini vestitu, ministeriis,habi-tatione discrepant: Nauibus etiam,quas peculiares,pulcerrimas, ornatissimasque reges illis attribuunt.Par nauiganti,qui gestato, honor exhibetur. quæ cùm Rex cuncta suppeditet, apparet nimi-rum, quanta sit impensarum & vectigalium regiorum magnitu-do. Mandarini omnes ingenio & prudētia naturali excellunt, cū-que studium omne suum ponant in ciuili scientia excolēda; haud mirum est,si eam administrandæ Reip. disciplinam adinuenerint; cui equidem parem nullam credo ab aliis fuisse excogitatā. Hoc vt intelligatur,efficiam, si diligenter ea quæ mox subjiciam per-penderitis.cogitanti igitur,quæ sint potissimæ tam commodè in-stitutæ istius Reip. causæ:illa primo loco occurrit: honores & e-molumenta solis iis proposita,qui eruditione excellunt: ita exci-tantur Sinarum animi ad studia litteratum alacriter amplectēda: Vnde fit, vt disciplinæ vsque adeò floreant,vt vix vlla sit vrbs, cui coniuncta non sit academia: quæ omnes & numero studiosorum, & assiduitate laboris, ceteris vniuersi orbis scholis sunt præferē-dæ. nullus enim est,qui non omnem moueat lapidem,vt Manda-rinatu adepto, ad quem non alia via peruenitur, ambitiosi animi sui sitim expleat.Sunt eorum tamen literæ,si nostrorum hominū sapiētiæ conferuntur,admodū imperfectæ; nec aliæ ferme, quàm veterum gentilium fuere, antequam ab Aristotele apta methodo comprehenderentur, & Christiano lumine illustrarentur; aliqua illis phisiologiæ,& medicinæ cognitio, ethices etiam, & Astrolo-giæ,aliarūq; mathematicarū disciplinarū: maxima ex characterū & Mandarini sermonis cognitione cōmēdatio petitur;quod idio-ma vsum illis prębet, quē nobis latinus sermo:multo in eo studii

ponen-

ponendum, multum tẽporis, magni labores exantlandi, vt aliquã saltem, in eius vsu & cognitione, progrediantur. Ciuilis tamẽ disciplinæ, & legum Sinensium perdiscendarum, præcipua omnibus cura. Libris amplius quàm nos abundant prelo excusis, maximaque passim & refertissimæ variis codicibus bibliothecæ occurrunt quibus artes illæ omnes & innumera alia explicantur. Credibile hoc, cùm proceres quique & nobiliores alii studiis litterarum aprimè dediti sint, & libris conscribendis; quibus eruditionis fama aucupentur: ita factum, vt de Sinensibus rebus omnibus, moribus, fodinis, animantibus, plantis, herbis, arboribus, & id genus minutissimis quibusq; exactissimè & accuratissimè scripserint. Nõnullos huiusmodi libros vidi; ex quibus opera fidorum interpretum multa mihi decerpsi, cõmunicaturus illa vobiscum, Deo dante, aliquando, quæ vobis & voluptati & admirationi futura confido. quare cùm à doctis hominibus tota imperandi norma dependeat, necessarium est, valde rectam & ordinatam esse. Huc accedit incredibilis series & connexio magistratuum & subditorum. Videtur enim hæc Resp. (nisi quòd multum seruili timori innitatur, & magna ex parte tyrannidem sapiat) religiosa aliqua familia bene instituta. Rex vnus vniuersi regni & fundorum singulorum Dominus, ita vt nec soli palmus sit, qui ad Regem non pertineat; omnes incolæ, siue vrbani siue rustici, pro solo, quod tuntur, quemque colunt agro, certam regi pecuniam pendant quotannis. quare à subditis omnibus tanti fit, quanti fieri homo potest; timetur adeò, vt nequeat amplius. tam absoluta tamen potestas non omnia pro nutu gerit, certis imperandi legibus frenatur; quas primi Reges tulerunt, & sequentes deinceps semper obseruarunt. auscultat Rex consiliariis seu senatoribus, qui et legum Regni præscripto omnia moderantur. Regi subsunt hi cõsiliarii, consiliariis Proreges parent, Proregibus Mandarini inferiores obsequuntur, hi imperant plebi. quam ergo potestatem in plebem vrbis Mandarini, eandem in hos Proreges seu Prouinciarum Mandarini obtinent; eandem in istos regium consilium, & in istud Rex ipse exercet: ita omnis potestas alteri subjicitur, & quicquid à majore minor expauescit, majori hoc alius Dominus minatur; majoremque hoc ordine minor genu flexo alloquuntur. Magnæ sunt huius ordinatissimæ scalæ ciuilis cõmoditates. Nam & fideliter, quæcunque toto regno geruntur, ad regias aures referuntur; & Superiorum jussiones vix vnquam irrita spe frustrantur; nec latêre potest culpæ vel erroris auctor, sed illa mox claro indicio suum prodit auctorẽ, & soli auctori est noxæ. nullus enim

vcua

veniæ, nullus gratiæ locus. Dignum duxerim, quod Superioribus adjiciatur: tantam in exequendis Superiorum mandatis diligentiam & solicitudinem præstari, vt ipsa ferè jussa opere præuenire videantur. Stant aure arrecta omnes ad magistratus imperium, & verba ex ore loquentis haurientes, euolant confestim, quò jubentur: & sine mora, sine cauſſatione vlla, geruntur omnia. Sic celerrimè ingentes exercitus conscribuntur; maximæ classes instruuntur; ædificia & magnificæ moles eriguntur; aliáque, in quæ aliis in prouinciis & menses & anni sunt impendendi, conficiuntur. non parum ad festinationem illis prodest, paratę semper pecuniæ, annonæ, instrumentorũ, materiæ; quanta diximus vis: sed fabrorũ & operis præfectorum multitudo, & quam modò memoraui subordinationis series, potissimè ad id deseruiunt. Quid dicam de solicitudine & cautione maxima, qua periculis imminentibus occurrunt? de vigilantia, qua prospiciunt, ne qua ex parte pax & otiũ publicum perturbetur? semper æquè anxii sunt, æquè animum cogitationemque in omnes euentus intendunt, ac si muros hostis haberet: quare, non nisi maxima cum circumspectione, commercia & negociationes peregrinorum admittunt; ipsi vix aliò proficiscuntur. Mortis supplicium constitutum in exteros mediterranea ingredientes: Certi portus mercatoribus assignantur, negotiandi gratia; ad quos accedere tamen non possunt, donec peculiarem facultatem à loci magistratu obtineant, idque certis temporibus, nec aliò migrare vel excurrere licet. tam religiosè id seruatur; vt cùm Lusitani à triginta iam annis ibi mercaturam faciant, & multi larem in quadam Sinarum insula sibi delegerint; non tamen illis permittatur alibi versari, vel quoquam, nisi Canthonem, pergere; idque impetrata priùs venia magistratus, annũ tempore constituto, & numero dierum præfixo; ea quoque lege, vt nec in oppido, nec in continente, sed in nauibus somnum capiant; interdiu etiam vetus oppidum, vbi magistratus habitant, nunquam ingrediantur: &, vt breuiter dicam, vehementer sibi ab exteris omnibus malum metuunt. omnia oppida perpetuo præsidio militum & vigiliarum excubiarumque consuetis successionibus non secus asseruantur, ac si validi cuiuspiam hostis arcta obsidione premerentur. Vt aduesperascit, omnes portæ ac postica ciuitatis clauduntur, & obsigillantur claues ad Mandarinum deferuntur, excubitores haud magnis interstitijs diuisi stant in mœnibus, & cymbalorum quorundam sonitu sibi inuicẽ respondent: Similes custodiæ sunt in Mandarini domo, in publicis carceribus & viis ciuitatis. Nam & hæ portas suas habent, nec ante lucem

portæ

portæ rurales vnquam, sed simul cum vrbicis portis reserãtur; Vigilibus mandatum, videant ne quid in ciuitate perperam vel præter ciuilem disciplinam geratur. ita sibi ab externis insidiis cauẽt: turbas & seditiones intestinas parum metuunt, & verò nõ habẽt cur magnopere pertimescant. nã à proceribus regni (nẽpe liberis & minoribus regiis) nullum periculum est; quibus, vt largiter ad voluptuariam & luxuriosam vitam, in illo suo religationis latibulo prouisum est; ita potestas omnis & jurisdictio sublata; solis et Mandarinis concessa; qui, vt nihil moliri neq; nouis rebus studere queant, inde cõtingit: quòd, qui perpetui sunt, & successione hereditaria eò perueniũt, Mãdarini militares, subditi sunt, & à ciuilibus Mandarinis coërcentur. Ciuiles autem isti singulis triennij magistratu defunguntur, & quia virtute ad illã dignitatẽ euehi solent; sunt vt plurimum tenuioris fortunæ homines, nec affinitatibus aut clientelis potẽtes. Præterea nunquã in patria officium gerũt; sed in aliena prouincia; &, quãdo plures vna in prouincia imperant, omnes ex diuersis prouinciis oriundi sint, oportet. demum ad hunc modum diuisi sunt, vt qui bellicis rebus præest, ciuilium curam non gerat; qui jus dicit, nihil se fisci rationibus ingerat. Præfecti verò ærarii Tamiacis, nec Tamiaci Fabricensibus se immisceant. Magistratus præterea, nõ quibus volunt, sed acceptis à Rege ministris & seruitiis vtuntur. hac ratione semina conjurationum sustulêre. Nulli denique cum telo ambulare licet: Statutis tantũ temporibus arma ferendi ius militibus quibusdã conceditur: & graues legibus pœnæ propositæ sunt illis, qui aliquem telo vulnerarint. Omnes ergo Sinarum pugnæ atque rixæ, pugnis, dentibus, calcibus depugnãtur, & capillorum euulsionibus; qua in re illud ridiculum est, quòd vtroque vt plurimum virgis cæso dissidia sopiuntur, ita pax ex vtriusque partis animi sententia initur, & paucissimæ existunt simultates, aut odia, aut vulnera, aut neces; quibus pestibus cæteræ nationes affliguntur. Sinis alta pax: si pax dicenda, quæ vera animorum quiete destituitur, quam sola illis veræ fidei lux potest inferre.

DE MORIBVS QVIBVSDAM INSTITVTIS, ET RELIGIONE SINARVM.

HÆ & alię Sinarum laudes (quarum exiguam sanè partem delibauimus) multis magnisque vitiis & quasi fœdis maculis quibusdã pænè obsolescunt, multa nãq; & grauiora hanc præclarã Reip. formã inquinamenta irrepserunt, quod necessarium

cessarium est illis accidere, qui veri Dei fide destituti, in dēsissimis veritatis & veræ vitæ tenebris versātur. præcipua paucis recēsebo. Primus itaque error ex nimia illa flagellandi licentia nascitur. Cùm enim Mandarinis absoluta huius pœnæ potestas competat, atroces videlicet subditis iniurias passim inferunt: sæuiunt in poplites, fortunas omnium depopulātur: quicquid concupierint, vel ab inuitis extorquent. redimunt miselli graues hasce vexationes donis luculentis; & secum bene agi credunt, si pecunias auferre contenti, flagris abstineant. Solent quidem a Rege quotannis Syndici per prouincias mitti; qui inquisitione exactissima scrutētur, num quid peculatus aut repetundarum judicio dignum magistratus patrarint: &, si quos occulti vel manifesti criminis reos nanciscantur, dignis illos suppliciis afficiunt: sed ea Mandarinorum sagacitas, ea doli mali subtilitas est, vt pleraque lateant, nec erui queant. ingentes ergo diuitias sibi parant, eāsque potissimùm ex xeniorum incredibili multitudine, quæ etsi quidam; pauci illi & ex primi ordinis Mandarinis, repudient; ea tamen, quæ officii velamento exigere & corradere possunt, mirum est in quantam pecuniæ summam excrescant. quare cùm præter has jacturas, etiam tributorum, pensitationumque variarum in Regis fiscum inferendarum, grauissimo onere premantur, fit vt quamuis ampliss imæ sint prouinciæ opes, rusticana tamen & infimæ sortis plebs, maxima egestate affligatur. Alius, nisi fallor, grauior est & periculosior, natus ex militiæ & armorum tractandorum ruditate, & seruili illo verberum metu, quo sic animi dejiciuntur, vt non viriles, sed muliebres gerant. Gens enim Sinarum totius Orientis maximè imbellis & effeminata est: nec animus illi nec manus ad pugnandum à natura concessæ videntur. vnus Iaponius nunc 50 nunc 100 Sinas audet prœlio lacessere: Aquilonares excipio; qui, quòd Tartaris & aliis bellicosis hostibus finitimi sunt, artem militarem tenent, & equestri laude jaculandique peritia commendantur, nec animo nec viribus Tartaris cedunt, & ingentes illorum exercitus fortiter sæpe repellunt. nec video cur hæc natio fortissimis gentibus non possit resistere, si modò, metu illo posito, bonos animos resumeret, & se militiæ daret. Sunt enim nati in plaga frigida, vastis corporibus, colore albo, bene formatis vegetisque membris, cibis bonis ac multis vescuntur, ingenio valent, manuum dexteritate excellunt, docuit idipsum euentus. In littoralibus nāque Chinchei, quà Iapones prædas agere soliti, 100 vel 200 in terram egressi, totā actā pro lubito impu-

impunè deprædabantur; nunc, quando longè maiori numero id attentant, vt plurimum conſligantur. tantum potuit aſſuetudo, & crebri cum Iaponiis conflictus. Præterea à Luſitanis vſum ſclopetorum acceperunt, & magna huiuſmodi ſulphureorum tormẽtorum vis in Sina reperitur: neque dubitandum, exercitatione peritiam iis vtendi adepturos: cùm videamus, Indis Auſtralibus illis fuſci coloris, qui nec ingenio, nec viribus, nec animo Sinis sũt cõferẽdi, crebris pręliis cũ Luſitanorum claſſe hoc accidiſſe. Tertio loco poſuerim crudelitatẽ & inhoſpitalitatẽ; quæ huic gẽti licèt natiua videatur; tribuerim tamen nõ tãtùm maligno & peruerſo illorum ingenio; ſed etiam timori illi ſeruili, quo in officio cõtinẽtur; &, quòd cõmerciis aliarum gẽtium ferè careant. vt vt eſt, feri ſunt, nec miſericordia tanguntur, nec vllis mortalibus benè volunt. Magiſtratus omnem ſuam poteſtatem & juriſdictionem in eo poſitam credunt, vt ſubditos ergaſtulis & ſuppliciis crudeliſſimè diuexent. Populus nullam familiaritatem cum exteris cõtrahit. tot iam annos Canthoni verſantur Luſitani; nullus ſẽ tamen in hanc vſq; diẽ, Sinarum cum illis eo amicitiæ, familiaritatis, aut humanitatis vinculo colligari eſt paſſus, quo cæteræ gẽtes cõſuerunt. Prętereà nauigẽt licèt piſcatorii mille lenunculi, vel alterius annonæ ſcaphæ ponè Luſitanorũ claſſẽ, humaniſsimè cibos coẽmẽdi gratia appellentur, pretium quale piſcatores noluerint offeratur; etiãſi certò ſcirẽt claſſiarios fame emorituros, nunquam, vt illis vel ſardam vel apuam vnam vẽdant, acceſſerint. Planè vulgo mortaliũ deterrimũ videtur: pecunię ſunt auidiſsimi; eius gratia, nihil tam nefarium, vel ſceleſtum, quod nõ aggrediantur: fallẽdi, furãdi, prodẽdi peritiſsimi: vẽditiones eorum, maximè ſi cum peregrinis cõtrahant, fraudationum plenæ: venalium gallinarũ ſtomachos arena implẽt; reliqua animalia, aqua & vẽto, põderis augẽdi cauſa, ſuffarcinant. Nam cuncta per æs & libram diuendunt. Lõgum foret, reliquas technas aſſcribere. ipſi Mandarini profitẽtur, tam improbos & nequã eſſe Sinas; vt, niſi crudeliſsimè cędantur, nihil ab illis ęqui queat impetrari. pleriq; tales, nõ deſunt tamẽ mercatores aliqui, qui fidẽ colant, dolos & perfidiam aueriẽntur. Sanè ſpes me non exigua fouet; ſi lux illis verę fidei illuceſcat, ad honeſtatẽ & probitatẽ cæteros quoq; perduci poſſe. id me credere jubent, modicę illæ Chriſtianorum, quos hìc piaculari aqua abluimus, primitiæ: excellunt enim bonitate & deuotione. Quarta Reip. Sinenſis peſtis inde dimanat; quòd maxima ſit incolarũ multitudo, & pars eorum maior nõ modiocri paupertate prematur. Accedit peruerſa indoles; quam ſuppliciorum acerbitas exaſperat

asperat & accendit. Si quis enim graue aliquod flagitium cõmittat, & fuga lictorum manus euadat; mox in neruum cõsanguinei cognatique proximi omnes abripiuntur: ibi tam diu carceris pædore & verberum cruciatu macerantur, donec fugitiuum iudici exhibeãt, multi itaque, tũ vt indoli suæ ad latrocinia procliui indulgeant: tum etiã, vt numellas & virgindemias illas effugiant; vbi cognatorum quispiam delictum aliquod perpetrauit, quod vnum supereſt, latrocinia & pyraticã cogitant, talibus scatet prouincia, potissimùm quà mari alluitur, sæpè illi insulas & maritima loca inuadunt; rapinis, stupris, cædibus, incendiis complẽt omnia. Contra quos classes à Mandarinis instruuntur: Sed ab his ipsis classiariis intolerabiles sæpe clades Sinæ accipiunt; obuias enim mercatorũ naues inuadunt, vectores, nautas, & epibatas occidũt; cæsorum capita Mandarinis adferunt; ita & prædam retinent, & præmium insuper accipiunt. Nam certa pecunia pro singulis latronum capitibus ex publico numerari solet. Hac præmiorũ dulcedine illecti, noctu nõ rarò pagos remotiores petunt; omnia expilant, quicquid prodere posset obtruncant: necatorum agricolarum capita, latronum esse ementiuntur. Crudelia hæc, fœdiora quæ sequuntur, quare leui calamo attingenda. Impura libidine, quam auersatur natura, vel publicè infames: mira in hanc labem propensione: auersi, aduersi æquè impudici: nihil tam fædũ, ꝙ nõ agant, ꝙ nõ patiantur. Ab eorum consuetudine contagionem Iaponii traxerunt, nullus pudor, nulla erubescentia, gloriantur ipsa turpitudine: auget malum, soli fertilitas & abundantia, tamq; copioso cibo & potu luxuria accenditur; & cũ Cerere & Baccho Venus efferuescit. Eiusmodi enormia & fœda peccata, ingeniorum aciem planè obtundũt, & sincero rationis lumini, ne rectũ queat conspicere, penitus obstruunt; vt quantumuis prudentes, in ciuilibus domesticisque curis; adeò tamen hebetes & plumbei sint in iis, quæ ad Dei cognitionẽ & animarum salutem, & eã quæ mortuos manet remunerationem attinent; vt planè amentes & humanæ rationis prorsus expertes esse videatur: nihil harum rerum, vel per se norunt, vel ab aliis cognoscere volunt, aut audire: quicquid illis dicitur, id surdis vel saccis potiùs canitur. Vnũ in tot malis laudabile, & præter gentilium mores obtinent; quòd feminarũ custodiam, nõ segnem, gerant: domi illæ latent, nec vnquam ferè foras prodeunt, aut in publicum progrediuntur; clausstris, monialium ritu, contineri dicas: præter eas, quæ publicè quæstum corpore profitentur; aliarum, in tanta hominũ turba vix vllam in via publica aspicias. Si quas necessariæ causſæ domo euocent, gesta-

torio vndequaque tecto & munito, ne à quopiam conspici valeãt, humeris lecticariorum deferuntur. Vlteriùs etiam Sinarum diligentia progressa . nam, vt femineas discursationes & deambulationes impediant, nascentibus puellulis tenellos adhuc pedes manibus premunt & arctant, vt minimum quid augeantur; & adeò breues pusilliq́ue permaneant, vt vix plantis queant firmiter insistere, factum paulatim consuetudine, vt hanc pedum paruitatem pulcritudini & decori ducant. Viri corporis habitu similes sunt Europæis; humido ac calido temperamento, alacres, læti, iracundi, & qui motus animi nec vincere nec dissimulare norunt: multum enim absunt ab ea sui victoria, & rationis in subitas affectiones animi imperio, quo Iaponii pollent: minimis de caussis litigant, & clamoribus cõuitiisq; agunt, ab iis ad verbera deueniunt, capronarum euulsione, alapis, colaphisq; decertant muliebres, aliis armis abstinent; laudantur, qui cæsariem prolixiorem alunt pleriſq; ad imos vsq; talos immittitur, cæteris quàm nostratibus mulieribus multo longior est. æquali tenuiorũ & ditiorũ studio pectũt illam quotidie, comunt, discerniculo discriminant, & nihil non ad eius ornatum moliũtur: tandem comas in verticem captis reuoluunt, & iis in altum aggestis, quoddam quasi suggestum comæ extruunt; hoc tenui capillari, ex setis equinis contexto, inuoluunt; ita vt, rotundo ad capitis coronam foramine relicto, inde tutulus non inuenustus emineat. tunicis teguntur talaribus, & manicatis: manicæ ad humerum latissimæ paulatim per lacertum arctiores ad carpum astringuntur: femoralibus & tibialibus vtuntur laxis admodum, & turpiter follicantibus: calceis planè rusticanis, vt mulleorum vel Hetruscorum sandaliorum (qualia tralis & Hispanis feminis sunt in vsu) altitudinem æquent, in vniuersum toto vestitu barbari & inelegantes sunt. Mandarini (vt diximus) aliter amiciuntur. In familiari colloquio & congressu iucundi inter se ciuiles sunt & humani, Mandarini præsertim: cum peregrinis hominibus, cuiuslibet ordinis aut conditionis sint, protervi admodum & agrestes: plebei maximè, quibus honestatis aut ciuilitatis nec mica inest. mensæ altæ, contra totius Asiæ morem, quibus in sedilibus assidẽt: mantilia ante pectus, qualia Iaponius, sed sine delectu aut religione, sine modestia aut modo illo Iaponiorum, omne escarum ciborumque genus indiscriminatim helluantur. Quantum ad religionem & credulitatem, vanissimis Sinis omnia; in plurimas namque sectas diuisi, earum omnium fundamenta ex xacæ ferè voluminibus acceperunt, vt & Iaponii, qui quç nouerunt à Sinis feruntur didicisse. Verùm cùm Mandarini

omnes

omnes ingenio & iudicio præstent, & studiis disciplinisq; se totos addixerint; naturali lumine & eruditione sectas hasce omnes fabulis & mendaciis refertas esse, facilè perspexerunt: idcirco cõtẽnũt, & despiciunt, vel saltẽ negligũt omnia, quæ ad religionẽ spectant: &, cũ superstitionis suæ ineptias cognoscant, nec tamẽ flagitiis & superbia excæcati assequantur intelligentia, vnũ esse Deũ, iudicem mortalium, & bene vel prauè commissorum remuneratorem, penitùs in animum suum induxerunt credere, nullam præter hanc hominibus superesse vitam, sed animam cum corporibus prorsus interire. propterea, quoad viuunt, hîc numinis instar coli & terrestrium Deorum loco haberi volunt; & veterum quorundam philosophorum politica præcepta suspiciunt, diuina verò & religiosa penitùs aspernantur. Bontios itaque (quorum multa istic quoque sunt examina) nõ eo quo Iapones loco habẽt; sed Mandarini eos flocci faciunt, &, vt prophanos, quotiescunq; collibuit, flagris cædi iubent: pauci admodum Bontii sunt, qui aliquo in honore habentur, eo quod minùs malè viuant, quàm cæteri; qui Iaponicis multo etiam sunt impuriores: sed verberum metu à flagitiis nõnihil arcentur. Est & quoddã aliud in his locis pseudanachoretarũ genus; in eremis degunt, mira victus asperitate & abstinẽtia se affligẽtes: horũ viuẽdi institutum admirãtur, & colunt; Idola vt magistratus, sic & priuati, licèt domi suæ multa singuli habeant, iisq; sacrificent, planè nihili ducunt. nã si quãdo minùs prospera fortuna vtuntur, vel nõ potiuntur optatis, primò illa cõuitiis & cõtumeliis onerant, mox virgis & verberibus cõcidunt: ita cæsa, in sacrariis vel suppedaneis suis reponunt, & sumpto ex acerra thymiamate, succensisq; odoribus, in gratiã cum simulachro redeunt, & iteratò preces fundunt, si ne tum quidẽ impetrant, iterũ flagris sæuiunt. profectò plus Mandarinos quã Deos suos verentur. merito: cùm hos ex animi sententia cædant, illis vel inuiti vapulent. Varia Sinarum sunt Idiomata, tam diuersa, vt inuicem, qui Prouinciarum diuersarum sunt, si alloquantur, non intelligant: secus tamẽ, si absentes per epistolã agant. cuius rei hæc caussa est: q; Sinarum characteres nõ literarum, sed rerum notæ sunt; & easdem in omnibus locis figuras obtinent. quare licèt vocabula, quibus res exprimuntur, dissideant; eædẽ nihilominus figuræ easdẽ vbique res significant; eodẽ literarum beneficio cum Iaponiis agunt. Nam hos etiam characteres hi intelligunt: peculiaris tamẽ & alia Iaponiis scribẽdi ratio est, quam Sinæ ignorant. Omnib⁹ Sinarũ populis, vt nobis latinus, ita Mãdarin⁹ sermo cõmunis est, hoc in aula & iudiciis vtuntur, illum addiscere omnes

conantur, vt cum Mandarinis queant agere, quamobrê si Diuinæ bonitati placeret, seminis Euangelici in his oris spargendi adiũ aliquem patefacere, videmur nobis longè ex sola Sina, quam ex toto Oriente, maiorem messem collecturi: tum quia tanta est erga Regem obseruantia & submissio; vt si lex Christiana Regi & cõsiliariis eius probaretur, sine vlla dubitatione aut tergiuersatione ad vnum omnes illam continuò amplecterentur: tum etiã, quòd natura facili & ingenio docili, nec à studiis alieno sint, altissimaque pace & tranquillitate fruantur. Sed Regem adire, deque fide nostræ rebus cum eo agere; id verò quantum humana prudentia assequi possumus, omnino peregrinis hominibus videtur impossibile. Sed cur desperemus, cùm Deo cuncta sint facilia? Itaq; duo Sacerdotes nostræ Societatis illic degunt, & ab aliquot iam annis in Mandarinæ linguæ studium incumbunt, nec pœnitendos progressus fecerunt. Equidem vnicum nunc nobis hoc iter videtur, ad Sinarum interiora penetrandi. Hæc vna illa causa fuit, cur P. Franciscus Xauierius tam ardenter hoc negotium (Deo auspice) suscipere, non sine aperto vitæ periculo, deliberarit, nec animum desponderit, posse (Deo bene iuuante) Sinas ad Catholicam fidem perduci: de quo, ad rerum ab eo gestarum narrationem ex hoc diuerticulo, quasi in viam, redeuntes, deinceps loquemur.

(..)

QVÆ

QVAE

SEQVVNTVR

EX SERMONE ITALO

IN LATINVM GVILIELMVS HVYSMANNVS VERTIT.

DE MISSIONE CHINENSI.

DVO Patres, qui ad Collegium suum Macao reuertebantur, China eiecti, & quibus diuina prouidentia & tuitione permissum fuit, vt Sciauchino Sciaucheum vrbẽ triginta aut quadraginta milliaribus intra Chinam magis transirent, scribunt, quòd ibi bene se habeant, & Chinensibus sint accepti, spe fructus maioris in transferendis ad Christi cultum animis, eo, quæ in duabus aliis vrbibus amplioribus, & negotiatione frequẽtioribus, Cantone & Sciauchino, colligebatur. Tres alii Patres, qui in vrbe Macao Chinensem linguam addiscunt, magno cùm feruore & fructu huic exercitationi dant se se, vt cum Diuinæ bonitati placuerit, eandem ipsis missionis eiusdem viam aperire, idonei sint magis ad prædictos Patres adiuuandos.

(..)

ANTONIVS DALMEIDA ODO-ARDO SANDA RECTORI XAVCHINI.

CVM illius amore Cinensem iam tandem me factum videam, qui Deus cùm esset salutis nostræ causa homo fieri voluit, optimo iure immortales illi gratiæ reddendæ mihi sunt, quòd paucorum mensium interuallo concedere dignatus nobis fuerit, quæ multis tam annis plurimi frustra attentarunt, animi (dico) quietem tantam, vt in mortali hac & caduca vita præter meam & Cinensium ad Dei conuersionem desiderem planè nihil, quæ vt etiam cum vitæ huius iactura tandem nobis obtingat exopto. Fateor equidem lachrymas me continere non potuisse, dum ad scribendum calamū exacuerem, & imaginatione quadam animo mecum perpenderem ad intimos iam penè Cinæ recessus me penetrasse, neque temere imaginatione quadam me adductum asserō vt hoc mihi persuadeam, nam in eo adhuc errore versari mihi videor, vt somniū esse credam huc vsque me peruenisse. Atque ea propter gratum mihi faceres, si illo me errore liberares, ac pro certo dubitanti mihi affirmares in vasta illa prouincia (ne dicam mundo) versari me, quā auidis votis P. Francis. Xauier felicis memoriæ illustrare gestā. bat, ac in qua pro animarū salute labores durissimos ego quoque perpeti etiā cū vitæ periculo efflagito, & vnicum esset feruentis desiderii solatium. At quoniam cùm Xauchino discederē mandatis dederas, vt susceptī itineris successum sigillatim perscriberē; & verbis tū promisi, reipsa hisce litteris nūc præstare conabor.

Vndecimo Cal. Decemb. anno redemptionis humanæ 1584. Cantone discessimus, nauigio cuiusdam, qui Cignione oriundus & Xauchini Gubernatori sanguine iunctus erat, vsi. Quem itineris ducem diuinitus oblatum certò nobis persuasimus, tum quia opera eius quamplurima pericula, quę in tam lōga ac difficili nauigatione imminebant, euaserimus; tum multo etiam magis, quòd nullo nostrūm postulante vltro se obtulerit. Magister Francisco Xauerius, mille aureis Cinensi cuidam oblatis, frustra paciscus lo antè tentauerat, vt in littus Cantonensis ditionis exponeretur. nobis verò vltro se obtulit, qui gratis nulloq; pretio dato ad Cinæ regni penetralia nos perducere paratus erat. Quod an ipsū fit, & quidē euidentissimū, Deū misericordiæ oculis gentem illam respicere, & ex infidelitatis caligine ad veræ fidei lumē perducere velle,

velle, R. tuæ iudicio relinquo. Cùm iam iter ingressi essemus, ego quoque Cinensem in actionibus meis exprimere cœpi, sed tyrunculum ac planè infantem, quòd neque Cinensium lingua loqui, neque habitu vestiri, neque eorundem more accumbere probè adhuc nouissem. Quanquam autem Patricius iste Cinensis libēs admodum nos itineris susceptī comites assumpserat, nō defuerūt tamē quietis humanæ insidiatori diabolo, quæ nauigantibus obiiceret impedimenta, nam tertio postquam soluissemus die, vt nauis incenderetur fortuito casu accidit, non deficientibus qui infortunii damnique accepti culpam in nos conjicerent. verùm diuino factum auxilio fuit, vt nullo grauiore accepto incommodo incendium extingueretur. Dum autem per Cantonensis prouinciæ fines nauigio veheremur, sub incolarum conspectum vix vnquam prodiuimus, quin & noctu etiam nauigauimus, adeò quidē vt donec ad vrbē Moylimpor accesseramus, nauim egressi fuerimus nunquam. Quare quod de prouincia ista referam cōpertū exploratumque habeo nihil, præterquam quòd vrbes plurimæ ac oppida frequentissima tum altissimi ac prærupti montes nauigātium conspectui offerrentur, inter quos copioso dulcis aquæ fluxu pulcherrimus ille ac nauigationibus mercimoniisq; ad diuersos prouinciæ tractus tuta nauigatione distrahendis aptissimus fluuius labitur. Cōspiciebamus passim sumptuosa ædificia dæmonum cultui dedicata, tum & nauium penè infinitam multitudinem, auiumque aquaticarum innumerabilem copiam, ac caprarum per syluas pascentium greges, idque ad 7 Idus Decembris, tū enim ad vrbem Modin appulsi fuimus, circa quam huius est origo fluuii, qui quòd rapidò quibusdam in locis defluxu ferebatur, & aduerso flumine nauigandum nobis erat, in causa fuit, vt lentè admodum nauis procederet, sic vt & funibus protrahi & remis à nobis quoque deberet impelli. In vrbem Modin non citra difficultatem ac molestiam fuissemus admissi, si quidē in eam per pōtem qui ferreis duabus catenis solius Prætoris iussu, ad quem hæc cura ex officio spectat, attollebatur ac demittebatur, patebat ingressus: verùm tamen quòd ductor noster Lancitano (sic vrbis Gubernatorem vocari existimo) arctioris necessitudinis nexu cōiunctus esset; nulla quidem interposita mora, non tamen sine difficultate aliqua propter nauium aliarum multitudinem Gubernatoris mandatū iuxta pontē expectantiū, nostra in vrbem recepta fuit, nosq; ante ipsum penè hospitii limen quo excipiendi eramus exposīti fuimus, & ductoris nostri causa commodè satis lauteque tractati, vbi die quodam Dominico & Lunæ sacrū celebrauimus,

sequenti verò Martis die ad vrbem quandam octo miliarium ab Ispahan distantem perreximus, alterius ibidem fluminis commoditatem nacti. Iter autem illud omne lapidibus stratum erat, in quo per montem aliquem transcenditur, in cuius summitate arcu quodam fornicato opere videre erat, cum inscripta Epigraphe, quę nomen eius, cuius sumptibus & industria iter illud alias quidem difficillimum nunc autem facile & expeditum effectum fuerat, continebat. Aura insuauis erat tempestasque pluuiosa & frigida, ob id fortè quòd totus ferè iste tractus sit montosus. Non memini vidisse me vsquam viam adeò frequentatam, ne tum quidem quando ad publicas nundinas negotiatores proficiscuntur. omnes siquidem merces Nanquino & aliis circumiacentibus locis huc aduehuntur. Habent porrò mercatores, extremas dicti itineris ciuitates inhabitantes, vtrobique merciũ distrahẽdarũ socios commodè profectò, neque enim ductori nostro aliud quidquam incumbebat oneris, quàm vt centum & quinquaginta mercium sarcinas (tot enim aduexerat) vna cum aliis nonnullis rebus omnibus in itinere opus erat hospiti traderet, ad vnam omnes in alterius oppidi hospitio repertурus. Pertinet quoq; ad horũ (quos diximus) sociorũ curam, seruis de equis, Dominis de sedilibus gestatoriis prospicere. Sunt autẽ sedilia ista leuia, quæ à baiulis duobus gressu satis concitato feruntur citrà pluuiæ imbriũmve periculũ, à quo vmbellis quas manu viatores gestant defenduntur. Peracta media itineris parte sellas mutabamus, aliis quæ ad diuersorium vsque ab aliis gestabantur assumptis, quibus præter gratuitum aliquod denariolum debetur nihil, iustum enim precium hospiti, cùm merces sibi commissas singulis tradiderit, persoluitur. Eademque pretio portatili hic sella gerimur, quo in patria nostra eo quo vehimur, cum maxima hospitiorum commoditate & frequẽtia. Sub vesperam ad oppidum Faquen accessimus, biduum ibidẽ commorati, quo tempore tantus erat ciuium nos visentium confluxus, vt multitudine penè obrueremur, cuius rei vitandæ causa in nauem veneris die secessimus: Sabbatho deinde sequenti secundo flumine nauigare cœpimus, quindecim dierũ continuato cursu tribus vsi conductitiis nauigiis, quorum vno soli nos vehebamur. Ab vtraque fluminis ripa plurima eademque pulcherrima oppida muris cincta nauigantium conspectui offerebantur, quæ cum Cantonensi ciuitate magnitudine certare posse videbantur, ex quo meditandi occasio se nobis obtulit de facili ac expedita ratione, qua per vastissimas istas prouincias vltro citroque commeare liceret diuini verbi Euangelicæque veritatis semen facturis,

facturis, eoque magis id animo mecum agitabam, quòd tanta & mentis & corporis tranquillitate totum hoc iter conficeremus, vt studendi, orandi, cæteraque omnia agendi non minor in naui cõmoditas esset, quam domi potuisset aliquis nostru optare. Ad 16 Cal. Ianuarii ad frequentissimam quandã ciuitatẽ deuecti fuimus Cantonensi multo maiorẽ. In quã istius prouinciæ, cui Cianſi nomen est, Tutanus (Proregem hac voce significari existimo) domicilium habebat. Est vrbs ista diuisa in partes tres, altissimisque vndique muris circundata. Hanc amnis intermedius secat, cuius ripæ nauibus simul iunctis pontis vicẽ supplentibus quæ duas vrbis partes constituunt coniunguntur. In ponte hoc a nauigantibus vectigal exigitur, per quẽ nobis in vrbẽ ingressus illico patuit, ob id nimirum (vti supèriùs dixi) quòd dux noster Gubernatoris (Lãcitanũ vulgus appellat) germanus frater esset. quam etiã ob causam neque in merces eius fuit inquisitum. Et quanquam ad Consulem nos esse vocandos verebamur, vt quinam essemus, quidque acturi venissemus, diligẽtiùs exquireret, nemo tamen nobis quicquam negotii facessit. nam extra Cantonis prouinciam in reliquo Cinę regno non tam solicitè in peregrinos inquiritur, imò honorificentiùs passim excipiuntur, quam R. T. Xauchini. Vix medio miliari ab isto ponte alius fluuius cum priori coniungitur, qui ab altera parte vrbem alluit, circa quem alius vicus visitur, quo tertia vrbis pars terminatur. Optabã hoc in loco Patribus nostris Collegiũ, tum propter regionis fertilitatem, tum etiam propter aëris teperiẽ. Comparatis hac in vrbe quæ ad reliquum iter conficiendum necessaria videbantur, nauim conscendimus, & sex aut septẽ dierum spatio per amnem istum vecti syluas ab vtraque parte conspeximus amœnissimas, tum in ipsa ripa plurimas lignorũ strues, frigidis regionibus cùmopportunas tum etiam necessarias; atque eo ferè cursu totum iter peregimus, vt septem & eo amplius vrbes magnitudine & mercium frequentia celebres nauigando prætergrederemur: donec pridie solemnitatis natalitiæ ad vrbẽ Ciãsi totius prouincię amplissimam deuenissemus; hîc enim substitimus deuotissimam Dominicæ Natiuitatis noctẽ celebraturi. Verùm quia infantulus, quẽ sacratissima ista nocte salutifero partu beatissima virgo ac mater enixa fuit, laboribus gaudet; nostrã quoque patiẽtiã exercere tum maximè voluit, rapidissimo vento à Boreali mundi plaga immisso, quo fluminis aquę alioqui limpidissimæ adeò turbatæ fuerunt, vt sacratissimo Christi natalis die purioris aquæ haustus nobis negaretur. cuius incõmodi hæc causa fuit, quòd Septẽtrionẽ versus amnis labitur, atque ob id Borea

perflãte maximè ſẽper cõmouetur. Poſtero die vrbẽ præternauigãtes, quã Vlyſſippone maiorẽ eſſe ex aſpectu iudicauim⁹, vn⁹ dieí peracto itinere, viã quæ Nanquinũ ducit offendimus, vbi diuerſa flumina cõcurrẽtia crucis ſpeciẽ quãdã exprimũt, idq; mirto quodã naturę artificio, quę merciũ per diuerſas vaſtiſſimi regni partes diſtrahẽdarũ cõmoditati cõſulere voluiſſe tãta itinerũ opportunitate viſa eſt. Nã minori pretio quã pro equorũ vectura Coibra Vlyxbonã profecturi perſoluũt, nauim hîc quis cõduxerit contra vẽtorũ imbriũq; iniurias opertã, qua nobiles viri duo cũ ſeruis & impedimentis ad 20 aut 30 dies commodiſſimè vehantur. Cantone ſoluẽtes ad vrbẽ Moilin 15 dierum itinere pro nauis precio quę ducentis merciũ diuerſarũ faſcibus erat onuſta nouẽ laes (minetæ id nomen monetæ eſſe arbitror) perſoluimus. Pro trium verò aliarum nauiũ naulo, quibus viginti dierũ ſpatio vſi fuimus, ſepté laes pẽdimus, Progreſſi deinde à via, quæ ſecundo fluminis decurſu Nanquinum, ſiue dicere malis Lanquinum, tendit, (quod oppidum ad Septentrionem vergit) defleximus, & ad Occidentem nõnihil declinauimus aduerſo quidem flumine, ſic tamen, vt ventũ ſecundo vſi, ſæpe quindecim interdum etiam 20 miliaria in dies ſingulos conficeremus; quo tempore per ampliſſimos quoſdam agros præteruecti ad vrbem quandam delati fuimus, in qua vaſa retinis & pulchriora & pretioſiora finguntur, quæ per reliquam Indiam, addo etiam Europam, illinc diſtrahuntur. Tranſmiſimus etiam ſyluas plurimas & vrbes aliquot. Interea frigus adeò in dies inualeſcebat, vt omnia niue oppleta quodam die deprehenderemus. Amnis autem pedetẽtim decreſcebat, donec tertio nonas Ianuarii ductoris noſtri mercibus quæ multæ erant ac variæ in decem minores cimbas tranſlatis, biduo nauigantes, ad ampſã vrbem, ad quam per pontem 50. nauibus depictis innixum ingreſſus nobis ilico patuit, appelleremur. Nonis deinde Ianuarii ad vrbem Gouli, quę fuit nauigationis noſtræ per amnem iſtum terminus, delati fuimus. Hîc rem diuinam celebrauimus tanto multitudinis concurſu, vt penè opprimeremur. Quin & ab Idolorum cultore quodam ac Sacerdote inuitati fuimus, qui domi ſuæ ſolemnia Diis ſacra erectis in illum finem altaribus ſacerdotibuſq; conuocatis ſacra carmina cæremoniaſque peragentibus inſtitue-bat: apud quem honorificè excepti vnà cum Sacerdotibus (Bonzos vulgus nominat) prandium ſumpſimus, qui & ipſi benevolentiæ ſigna non obſcura nobis demonſtrabant. Ne verò alymboli decederemus, hoſpiti noſtro munuſcula quædam librum ſcilicet & preculas aliquot pias donauimus. Omnes autem illos erroris,

in quo versabantur, conuincere facile erat. Licuit hoc etiam loco obseruare humanę salutis hostem Diabolum sacras catholicę Ecclesiæ cæremonias ementiri. Recessimus porrò inde pedestri quidem sed amœno ac iucundo itinere, sellis portatilibus ad sex aut septem miliaria hic iterum vsi. Atque tum tandem Deo propitio Ciquionis prouinciam intrauimus, quo die sub occasum Solis ciuitatem Cuixionem ingressi ad commodum hospitem diuertimus. Tertio deinde ab aduentu die, tanta videndi visendique causa ad nos turba confluxit, vt quò nos verteremus planè nesciremus. Idibus Ianuariis nauem iterum ingressi per alium amnē qui in hac primùm vrbe nauigationi commodus esse incipit cursum direximus, lento flumine ob aquarum inopiam ad triduū tardiùs procedentes. Interea tamen octo circiter vrbes aspectui se nostro obtulerunt, circa quas immensam deprehendimus malorum aureorum copiam, altissimos præterea montes, arboribus cæduisque syluis contra frigoris asperitatem abundantes: intra quos amœnissimus iste amnis grato murmure defluit, aquis vndique affluentibus iam tum adeò audauctus, vt cum eo qui Cantonē prouinciā intersecat magnitudine & latitudine certare possit. Quanquam autē Cinæ regnū fecunditatis nomine merito commendatur, sterilitatis tamen, quæ in quibusdam Iaponici regni finibus est, hic vestigia quędam offendimus. Quinque enim dierū spatio, quo catharri defluentis molestias pertuli, aliud quo vescerēmur erat nihil, quam raparū cum oriza coctarū frusta quędam & saliti piscis, crudi tamen acetoq; aspersi, paululum quid. Vndecimo Calend. Februarii amplissimam vrbē præteriuimus Cantone duplo penè maiorem (vti regionis illius periti asserebāt): nos enim partim niuibus, partim nebula spissiori impediti, præter celsissimas quasdam turres conspiciebamus nihil. Occidente Sole ad oppidū quoddam accessimus, iuxta quod in alterius fluminis ripa, a priori isto quē tunc egressi eramus, quantum arcu missum telum spatii conficere posset distante, nauem mutare coacti fuimus: cumq; per totam noctē ad ardentis lucernæ lumen funę ad malum alligato nauē protrahi curassemus; subsequentis diei diluculo ad vrbem Ciquionem, atque adeò ad hospitii quo nunc etiam excipimur limen, secunda nauigatione perlati fuimus. vbi itineris vndecimo Cal. Decembris suscepti, & 10 Cal. Febr. peracti terminus ac finis fuit. At verò quoniam cùm Cantone discederemus metum nobis incolę non mediocrē incussērant, parati veneramus opprobria, verba, carcerē pro Christi nomine æquo animo laturi: verū nō tāto ministros suos honore dignatus fuit mitissimus Iesvs,

vt pro

vt pro fidei suæ confessione pulsari nos duriusque exeipi à barbara gente passus fuerit, quæ res fiduciam in eum nostram nõparum adauxit, vt quemadmodum felici faciliq; cursu ac grato vbique barbaricæ nationis applausu sub defensionis suæ scuto nos huc vsque fuisset tutatus; ita in posterum quoque ingruentibus tribulationum procellis, pronominis sui fidei propagatione sustinendis, solito nos fauore non destitueret. Hac in vrbe, quæ (vt P. Rogerius dicere assueuerat) Venetæ vrbis typus quidam est ac simulachrum, de domo commodo loco sita nobis Deus prospexit: quæ altera parte flumen altera vrbem ipsam respicit, conclauibus, culina, horto, cæterisque commoditatibus egregiè instructa, loco etiam adjecto sacrario exstruendo peropportuno. Cingimur vtrinque Sacerdotum Idololatrarum ædibus, qui tamen nihil in nos durius statuunt, quin humaniter potiùs excipiunt, & fidei nostræ arcana audituri quotidie accedunt, nec illi tantũ, sed reliqua hominum multitudo turmatim nos visura accurrit, vt ad hunc vsque diem, qui Februarii mensis octauus est, frequẽtem hominum concursum ne si vellemus, vitare tamen præ nimio nos vidẽdi audiendiq; studio non possemus. Qui dignitate & authoritate cæteris anteibant, his altare nostrum immortali Deo erectum ostẽdebamus, quod magna cum reuerentia intuebantur, Seruatoris nostri imaginem præcipua deuotione venerantes. Inter nobiliores autem Magistratus, qui doctrina præcellebant, mirum dictu quantopere Christianis cæremoniis afficiebantur, adeò quidem vt se nos non esse dimissuros constanter assererent. Ex his nõnulli P. Rogerium prandio exceperunt, qui hesterno quoque die cum quodam ex vrbis proceribus cœnauit, qui Consulem duplici dignitatis gradu præibat, qui quòd vitæ munere functæ matri justa persolueret, ad funebrem pompam per Oeconomum suum nos inuitari jusserat; cui hoc responsi dedimus, orationum nostrarum obsequium nisi veris immortalis Dei cultoribus non prodesse. Vix credas quanta cum honoris prærogatiua Patrem exceperit, nam & honoratiorem in accubitu locum ei assignauit, & egredientem etiam ad vlteriorem palatii sui portam est comitatus; quantum fidei nostræ mysteriis delectaretur, non obscuris indiciis declarãs. Non leuem præterea spem nobis injecit, fore vt luctus funerisq; anno transacto, ad Regiam aulam Paquinum profecturis præsentiam suam non denegaret, si id nobis gratũ esse arbitraretur. Tres item alii Consulem nobilitate honorumque titulis præcedentes salutandi causa ad nos fuerunt ingressi. Quin & alii quotidie tanta frequentia accedunt, vt assidua visentium officia nobis intercedum

dam fint submolesta. Quid de nobis Idolorum sacerdotes sentiant, equidem ignoro: nemo tamen ex ipsis nos adhuc conuenit, qui læto hilarique vultu nobiscum non egerit. Addo non defuisse quosdam, qui lustrali aqua aspergi religiosè expeterent, quam tamen, donec quid tanta in re fieri expediat studiosè excusserimus, negandam infidelibus esse duximus. Res est profectò matura deliberatione non indigna, an in vrbe tam ampla tamque celebri (præsertim cùm inuitemur vltro) domicilium firmandum nobis sit, cum satis firma spe vt templum etiam sumptibus suis ciues erigendum nobis curent; an verò aliò iterum commigrandum, vnde vt reuertendi nobis occasio præcludatur sit metuendum. Verùm tamen quia consilii huius euentus omnis non ab humana industria, sed a diuina prorsus pendet prouidentia, feruentissimis precibus Deo commendandum censuimus, vt ipse quod factu optimum sit Spiritu sancto suggerente edoceat. R. P. Rogerius plerosque ex præcipuis vrbis proceribus hesterno die inuisit, quo etiam à Gubernatoris seu Consulis patre, qui in fidei nostræ arcanis sedulò iam instituitur, ad cœnam fuimus vocati. Ædificia tum publica tum priuata, plateæ quoque & vrbis vici, structuræ artificio multis partibus ampliores sunt & pulchriores, quam in vrbe Cantone: ciues etiam & morũ grauitate, & vitæ instituto ac vestitus ciuilioris genere, a Xauchini Cantonisque incolis non parum differũt. Quæ in vrbe hac singularia adhuc esse cognouero, fusiùs alias perscribam: Hoc tantùm iam addam, non esse in vniuersa Lusitania, si vnicam Vlyxbonam excipias, quę magnitudine & vastitate cum hac aliqua ex parte sit conferenda. Regni porrò huius tam ampli ad veri Dei cognitionem conuersio tanti momenti res iamdum visa est, vt vitã planè pro ea effundere exile mihi videatur, mille effusuro si mille Dei liberalitas vitas concessisset. Deus pro infinita sua bonitate misericordiæ oculos ad cœcam hanc veteque miseram gentilitatem conuertat. Ciquione in Regno Cinæ, 4. Id. Feb. 1586.

PROVINCIALIS INDIÆ AD R. P. GENERALEM.

PATER Michaël Rogerius & Antonius Dalmeida, qui, vt litteris anno superiori missis docui, ad ducenta & ampliùs miliaria vastissimos Cinæ fines penetrãrãt, ad prouinciam quandam non procul Nauchino distantem delati, etsi certis quibusdam ac efficacibus causis impediti longiorem ibi moram non traxe-

traxerunt, grata tamen vbique locorum & accepta eorum fu[illegible] præsenta. At verò Xauchinum reuersi, vbi domum propriam & templum habebãt, quadraginta nouis Christianis Ecclesiã Christi in illis partibus auctam deprehenderunt, qui numerus in illis fidei propagãdæ principiis in regno Cinæ amplo ac barbaro quadraginta Christianorum millibus in Iaponensium prouinciis adæquari potest. Ex eorundem litteris aliam iterum legationẽ prospero (vti sperabant) successu ipsos tẽtaturos accepimus. Sed quãquam nihil aliud hoc tempore quàm regionem explorarent, seq; habitantium animis passim insinuarent, vt libere per amplissimos regni sinus se recipere, quando opus esset, possent: ad muneris tamen suscepti euentum tanti id interesse existimo, vt verbis adequi nequeam. Manifestis namque indiciis apparet, Deum Opt. Max. præcipuum quendam misericordiæ suæ effectum Patrum nostrorum opera ac ministerio regni illius habitatoribus velle ostendere; cùm in tanta præsertim Magistratuum Cantonensium seueritate ac suspicione benignè vbique excipiantur. Quocirca nouis verbi diuini præconibus per loca ea ablegandis maxima opus est prudentia & cautela. Neque enim frequentior Patrum numerus eò destinari potest, vti recenti Nudipedum Patrum exemplo fuimus edocti, qui cùm incautiùs idipsum tentassent, in carcerem ad vnum omnes conjecti, & tandem Interprete eorum crudelissimè coram ipsis cæso regno pulsi fuere, omni reditus spe publico edicto penitus sublata. Quorum expulsio Patrum nostrorum Lusitanorum in Cantonensium prouincia commorantium exturbationis causa pænè fuit. Atque ob id in Machonensi ciuitate commorantes Lusitani litteras ad Proregem dedere, de nouo crudelitatis exemplo grauiter conquesti. Qui ægerrimè tulisse fertur, quòd contra præscriptum à se agendi modum, licèt bono fidei ampliandæ zelo impulsi, tantarum turbarum optimi patres occasionem præbuissent. Goæ, 14 Kal. Ian. 1587.

ALE-

ALEXANDER VALIGNANVS, INDIÆ PROVINCIÆ PRO SOCIETATE IESV PRÆPOSITVS,

R. P. Claudio Aquauiua, Præpoſito Generali Societatis IESV.

EX regno Cinæ proximè elapſo Aprili fauſta multa ac auditu jucunda allata fuêre. Nã Patres Odoardus Sãde & Antonius Dalmeida (vti ſuperioribus litteris perſcripſimus) hinc eò hoc conſilio miſſi, vt aliis duobus Societatis noſtræ Patribus auxilio eſſent, qui in nouis Xauchini ſedibus iã antea fuerant recepti: in Magiſtratuum (Mãdarinos incolæ patria voce appellant) gratiam ac fauorem ita ſe inſinuauerunt, vt non gratus tantùm eorum fuerit aduẽtus, ſed etiam vt aliis ipſi adjũgerẽtur, facilè impetrauerint; Licèt tamẽ ab vrbis primoribus moniti antea fuiſſent, vt plures nõ accerſerẽtur, præſertim cũ duos ſufficere exiſtimarent. Atque ita diuina factum prouidentia eſt, vt quatuor tam Societatis noſtrę ſacerdotes penè in meditullio Cinę habeamus. Qui maturo inter ſe captato cõſilio ex mandati à nobis acepti præſcripto diſcedere tandẽ ſtatuerunt, vt Cinẽſium animos ad Chriſti Euangelium ſuſcipiẽdum explorarent, & nouã habitationẽ in alia quadam vaſtiſſimi illius regni prouincia procurarent. Cui conſilio opportunam occaſionem quidam ex præcipuis Magiſtratibus dedit, cuius opera vt in Xauchino reciperẽtur, non patũ aliàs adjuti fuerant; cui cũ ad vlteriores quoſdam Xauchinę prouinciæ receſſus iter neceſſariũ eſſet, authoritate ſua effecit, vt vel ipſis quoq; prouincias illas luſtrare, vel ſaltẽ in Ciquione cõmorati cõcederetur, quæ etſi non ita verſus ampliſſimi regni meditullium vergit vti Nauchinum, plurib⁹ tamẽ miliaribus ab extremis regni finibus abeſt, quã Xauchinum. Adminiſtratur autem à Prorege quodam, quem Tutanum ipſi vocãt. Atq; ita Patribus Odoardo Sãde & Matthęo Riccio in Xauchino relictis, Patres Michaël Rogerius & Antonius Dalmeida ad nouas indagãdas ſedes

profecti

profecti sint. Totius porrò legationis caput P. Odoardus Sanda delectus fuit, qui sicuti litteris cõmonefecit optima spe fulcitur; fore vt cum vberrimo fidei Catholicę fructu ibidé versetur, quare & patrium sermonem P. Matthæi Riccii opera, qui multum in eo promouit, diligenter addiscit; & iam nunc per totũ Xauchinum optimè audire & Christianæ fidei hortũ passim nouellis conserere incipit. Nam viginti Cinęses salutari regenerationis vnda iam tum fuerant abluti, & alii nonnulli Catechumeni in fidei Catholicæ arcanis sedulò instituebãtur, adeò quidem vt in regno Cinę, diuinæ gratiæ munere, fidelium aliqua congregatio felici successu haberi incipiat, idque sine Magistratuum grauioti aliqua offensa, qui etsi initio difficiliores se præbere in Patrum priorũ receptione videbantur, atq; ob id fortè potestatem illic cõmorandi scripto necdum confirmauerant: pios tamen ipsorum conatus, quantum percipere adhuc potuimus, non sunt turbaturi, sed quasi Cinæ incolas inter cæteros ipsos agere sunt permissuri. Quinetiam non mediocris spes affulget, Deum Opt. Max. qui præter omnium ferè expectationẽ ingressum adeò angustũ & difficilem diuina stimulante misericordia patefacere incepit, magis ac magis aperturum. Est tamẽ in re tam ardua, ad pios conatus promouendos, maxima opus tum prudentia tum sagacitate, ob id potissimum, quòd prouinciæ vrbiumq; primores vafri admodum sint ac solertes, quique noua omnia maximè habeant suspecta, vsque adeò vt si summa prudentia res non geratur, dubio procul legationẽ istam faciẽt vanam ac irritã. Quæ causa fuit, quod proximè præterito Aprili alios eò Patres nõ ablegauerimus, priusquam de anni huius successu certiores facti essemus, quãtũq; PP. Michael Rogerius & Antonius Dalmeida profecissent, ex ipsorum litteris accepissemus. Et quoniam propter amplissimi regni famam, non pauci tam ex iis qui in Amacao commorantur, quàm qui in Lusonensi territorio agunt, propagandæ religionis zelo excitati in vindemia ista laborare anhelatibus votis desiderant: metu nõ mediocri percellimur, ne nimio deuotionis ardore quorũdã, qui rãi regni genium ac naturam probè exploratam non habent, male nobis cedat institura legatio: néve Magistratus, Religiosorum hominum frequentiore numero ex diuersis regionibus & Philippicis potissimùm eo confluentium offensi, finistra suspicione laborare incipiant, & vno veluti impetu, quotquot ibi Christianos deprehendant, regno pellant. Quocirca quæ anno hoc renunciabũtur expectare statuimus, facturi prout tum expedire judicabimus.

Coccini, 19 Kal. Febr. 1582.

EXEM-

EXEMPLVM EPISTOLAE A P. NICOLAO LONGOBARDO ANNO 1598 AB SINIS SCRIPTÆ AD REVERENDVM PATREM CLAVDIVM AQVAVIVA SOCIETATIS IESV Præpositum Generalem,

Ex sermone Italo in Latinum à P. Ioanne Orano versæ.

Admodum Reuerende in Christo Pater.

LAPSO Octobri Macao ad T.P. literas dedi, quibus breui totius nauigationis nostræ successu explicato, significabam, post felicem in hunc portum & Vrbem appulsum, à Superioribus meis Sinensi missioni (in qua iam versor) me destinatum. His complectar quæ scribenda occurrunt, actis primùm diuinæ maiestati, & secundùm eam T. P. toto pectore gratiis infinitis, ob singulare beneficium, quod præter meritum hac in missione sum consequutus, cùm iure conferri & comparari possit illustrioribus, quæ hanc in horam ad has Indiæ partes factæ sunt: ob multas & raras virtutes, quibus hæc Gens cæteris Ethnicorum nationibus præcellit. Diuina bonitas sic me gratiis & donis sanctissimis exornet, vt debito & obligationi respondeam, qua teneor eius agnitionem & gloriam in me & proximis meis procurare.

Sumus in hoc vastissimo Sinarum Regno de Societate septem, in duas sedes (Residentias vocant) & missionem vnam distributi: Nanciani (quæ ciuitas est Prouinciæ Chianseæ) agunt Pater Ioannes Soërius & Ioannes à Roccia, Lusitanus vterque: Sciancei, Ciuitate Prouinciæ Cantonis, mecum versatur Franciscus Martinez frater noster, Sinensis natione, Pater Matthæus

Ricci, cum Patre Lazaro Cataneo, & Sebastiano Fernandez Sinensi, Pachinum progressi sunt, tentaturi num ecquæ sit insinuandæ Catholicæ veritatis via, quemadmodum ad finem dicturi sumus. Omnes, Dei gratia, hoc anno, fuimus sani. De me possum affirmare cœlum hoc, exercitationes, Gentis mores, & cætera, ita commoda, & ad meam consuetudinem apta, vt in media Italia versari videar.

Quæ Christianam Religionem concernunt, ad tria capita videntur mihi reduci posse. Opinionem, quam de nobis Sinenses conceperunt: Gentis huius in Christianas leges, & institutа, inclinationem: & modos ac instrumenta, quæ huiusmodi ausus & conatus requirunt.

Et, vt à primo ordiar: Opinio, quam optimam hæc genus de nobis studiisque nostris habet, ea est, Deo adiuuante, vt nescіam, an in prætensum & decretum nobis finem maior esse possit: Acquamuis apud Sinas habiti semper sumus raræ & singularis virtutis, & in omnibus scientiis versatissimi, nihilominus creuit bona hæc existimatio cum nouo habitu & titulo, quem ante tres annos assumpsimus, vestitu & ornatu, Sinensium Literatorum accepto, cùm antè Bonziorum vestitu & nomine obsoletiore vteremur. Cuius mutationis hæc fuit ratio, quòd Bonzii apud Sinas, contra reliquarum gentium consuetudinem, contemptui sint, & de fæce plebis habeantur, teneantur q; Mandarinis seu Præfectis seruire, cum quibus etiam non nisi genibus nixi agant, & magni fauoris loco sit, si in pedes erecti cum illis loquantur. A reliquo etiam populo parui æstimantur, quòd eos parum honestos, libidinosos, & ignorantes, sine vlla bona arte, sine humanitate, sine ingenio, sine literis credat: quodque hoc genus vitæ eligant, vt sine cura & labore, pecorum instar, ventrem farciant, certo annuo fructu a Rege illis assignato: Maximè verò, quòd Sinenses propè omnes, athei cùm sint, Bonziorum aras, ac delubra, ac inanium simulachrorum ministros contemnant. Cùm igitur Societas nostra quindecim & plurium annorum experientia didicisset, Bonziorum habitum & cultum exteriorem impedire, quem ab hac gente sperabant animarum cultum, post multas preces, sacrificia, & vota, deliberauit literatorum nomen & vestitum, tanquam fini intento congruum, assumere, quod approbante & confirmante P. Visitatore, cæterisque Patribus, qui Macai agunt, fecit; cui etiam consultationi Reuerend. D. Ludouicus Cercheira, Iaponum Episcopus, interfuit.

Hoc

Hoc literatorum Sinensium vestimentum honestum est & graue, & cuilibet Europæorum Religiosorum vestitui conueniēs. Procuramus verò sit vt communis & simplex, seu materiam seu colorem spectes, accommodando nos semper, quoad fieri potest, vitæ & instituto nostro. Et sanè hanc habitus mutationem sequuta est summa apud Sinenses auctoritas, & auctoritati adiunctus singularis affectus & amor: tum ob similitudinem eiusdem professionis & habitus, tum quòd hoc cultu externo familiaribus sermonibus locus daretur, cum vtriusque partis honestate & decoro; amica & frequenti visitatione, sessione, aut consessu æquali, disputatione liberiori & voluntaria magis; quòd abesset timor, quem primò cōceperant, eleuandæ auctoritatis suæ, approbata doctrina Bonziorum externorum, quo nomine primùm nostri vocabantur. Non hîc minutatim prosequar honores & fauores, quibus Sinenses, nostros prosequuti sunt, post hunc cultum & vitæ rationem: Id satis erit, vbique nostros Patres pro literatis honorari, seu nomen, vestem, visitationes, dona, cæterosque titulos, & ciuilis ac politici ritus rationes, quibus Literati Sinenses vtuntur, spectes. Atque hanc auctoritatem & existimationem iam obtinet Societas nostra, non apud Literatos modò, sed & Mandarinos maioris & minoris potestatis: adeoque Regiæ Aulæ assecias, qui Nanciani, vbi est nostra alia statio, commorantur. Non defuit tamen, qui secretè & dolosè (vt fieri, præsertim inter Ethnicos, assolet) exploraret, & ingeniosè obseruaret, res nostras, quî viuamus: cui rei studeamus; num domi vel foris mulierculas alamus, eiusdemque generis alia. Sed placuit Domino, Societatem nostram illæsam & ab omni sorde libetam conseruare, & velut rosam quandam, in hac Regione ab omnipotente sua manu plantatam; quæ quo plus manibus tractatur, & intuentium oculis exploratur, eo plus afflatu suo suauissimi odoris, nares perfundit, hominemque recreat. Quamobrem illi ipsi, qui faciliùs admittuntur, & cum nostris agunt familiatiùs, optimè semper de nobis senserūt, sparsa fama vitæ sanctioris & doctrinæ absolutæ.

Ex his à Deo electis instrumentis, & Societatis præconibus, præcipuus est vir literatus, nomine Thaiso, cuius pater Mandarinus fuit, summæ potestatis, & in vniuersa Sina notissimus; vel, ob grauia Regni onera feliciter administrata: vel ob libros, quos, à se doctissimè conscriptos, posteritati reliquit. Hic Thaisus multo tempore cum Patre Matthæo Ricci nostra in domo diuersatus est, Mathematicas quasdam demonstra-

tiones & tractatus audiens, atque ex hac consuetudine & vsu familiari ita nostris addictus affectusque fuit, vt velut tuba & præco virorum eiusmodi, maximè verò Patris Matthæi Ricci, extiterit; cumque nobilissimus sit, & inter grauissimos Literatos, filiusque prædicti Mandarini, familiarissimè & amicissimè cum Tutanis, hoc est, Prouinciarum procuratoribus, & Viceregibus, & aliis Proceribus conuersatur: vbique & apud cuiusque generis homines tam bene & honorificè de nostris loquens, vt omnes eos cognoscere & in amicitiam se insinuare peroptent, clarissimè fatêtes, quòd apud Sinas nec auditum, nec doctum, eiusmodi doctrinæ genus, quod literati Europæi profitentur, vnquam fuerit. Et certè eorum eruditio, & doctrina, Romanorum, quæ tempore Ciceronis fuit, scientiam non excedit: sunt tamen exercitatissimi in certo scribendi & dicendi genere, quod Chriæ nostræ & perbreues acutasque sententias locutioni respondet, aut alteri cui in humanitatis studiis exercitationi. Eorum libri res morales & politicas optimè explicant; verùm quando aliquid ex naturali Philosophia attingunt, de iis potest dici, quod olim de Metissè Aristoteles: *Peccant in materia forma*. Diebus retrolapsis, cùmihi sermo esset cum quodam ex Literatis, amico nostro, mihi congratulatus est, quòd duos libros legendo absoluissem, quorũ alter, *De Adultorum disciplina*, alter, *De Medio Sempiterni*, inscribebatur, quos metaphysicæ aut primæ suæ philosophiæ loco habent, dicuntque neminem foris extra Sinas intelligere eos posse. Sed, vt verum fatear, non plus inueni difficultatis, quàm in percurrendo Cicerone, aut Tito Liuio. Quare non absque ratione solet huic eorum cogitationi & commẽto respondere Pater Matthæus Ricci, contrarium eos debere credere, neminem videlicet meliùs Europæis eorũ libros & intelligere & assequi. Vnde colligi potest, quantum admirentur & obstupescant Sinenses, cum audiunt nostros tanta promptitudine & rerum omnium copia disputantes. Sed, vt meliùs intelligatur, quàm bonum officium præstet Taiso, diuulgando nostrorum studia, iisque nomen & authoritatem per Sinas comparando, mihi ad rem facere videtur, si vnam ex pluribus epistolis, quas ad Patrẽ Ricci scribere solet, in medium proferam, quæ sic se habet.

THAISO

THAISO[a] FRATER MINOR, QVI LATERI ADSTO[b] AD DISCENDVM, CAPVT IN TERRAM DEMITTO, ET HONOREM REVERENTIAMque exhibeo Fratri maiori, Dño & P. Matthæo Ricci, Baroni Illustri, & Magistro lectissimi Floris, Legis magnæ, & me ad pedes cathedræ ac subsellii eius abjicio.

POST digressum nostrum (à quo fine cõspectu mũtuo lapsi sunt anni quatuor) non fuit dies, quo ante oculos non statuerim eximiam R.V. virtutem. Iam verò duo sunt anni, quòd in has partes meridianas venerit mercator quidam popularis meus, illi Scianchino nomen, per eum ad R.V. literas dedi, quibus intelligerem vbinam & quidnam ageret. Nescio an id assecutæ sint, vt ad magnificas vestras manus peruenirent. Anno superiore veris initio reverso eodem Scianchino, intellexi habuisse illum vnas V.R. ad me, sed cùm tunc temporis in alia Regione agerem, non potui præsens eas recipere, & mercator Cantonem abiit. Quamobrem hanc in horam animo fui dubio & suspenso. Nuper verò admodum, cùm versus Ciuitatem Hohi iter facerem, vidi Sichianum[c] qui in Pecciami ædibus exceptus fuerat, ex quo didici V.R. Nancianum transisse, vt in vico, cui Chiente Cuon nomen, commoraretur. Quod vbi accepi, contentus fui quam maximè, & præ gaudio corde mihi exultante, volui confestim mittere, qui salutaret, & felicem hanc in vrbem V.R. aduentum precaretur, præsertim cùm, ne id ipse facerem ea hora, literæ, quas à[d] Pimpu Nãchinensi, quibus euocabar, acceperam, & me proficisci oportebat, prohiberent. Intra autumnum & hyemem necessum est omnino vt excurram, & sciam, qui habeat V.R.

[a] Pronominis, EGO, loco ponitur, & hac scribendi ratione vtuntur cum superioribus & æqualibus.

[b] Ad latus stare apud Sinas est, filii cũ patre, discipuli cum magistro, quem ritũ in sedendo obseruant, non vt apud nos pariter in linea recta, sed, dextra vnius, alterius sinistræ apposita, ita vt angulum rectum faciant.

[c] Mandatinus hic est ciuitatis Nãcianæ, qui paucos ante dies ibidẽ cum P. Ricci sermonẽ habuerat.

[d] Præses est, qui cõsilii belli-

[a] & totius militiæ Sinensis curam gerit.

& perfectissimam eius doctrinam audiam. Cùm à V.R. recederem, dixi transeundum illi esse in has Aquilonares & Septentrionis partes, si splendorem & magnificentiam Regni huius contemplari vellet, quodque patria mea nihil haberet singulare, & Nanchinensis Aula turbulenta esset, & plurimum mista. *f* Solam proinde Chianseam Prouinciam habitationi percõmodã, quòd in ea Literati essent, excellenti animo & virtute, ac vero & solido ad legẽ capessendam spiritu. Me latet, an in hoc suo loci delectu V.R. conformia omnia meæ olim narrationi inuenerit. Id solũ rescire non potui, cùm hæc mutatio accidit, quem habuerit viæ comitem, quemq; iam habeat Patronum, & vitæ actionumque suarum, libertatisq;, in hoc tractu, defensorem ac vindicẽ. Credo isthic meliùs quàm Sciancei habitaturum. Intelligo etiam adesse illi quendam alium ex Dominis altæ & præcellentis suæ patriæ, fieri potest ille sit, quem anno lapso Cantone vidi. Spero etiam FF. Sebastianum Fernandez & Franciscũ Martinez valere. Quot de nouo Dominos & Discipulos habet? Quis Sciancei domus custos remãsit? Septem anni sunt cùm Nanciano iter faciens, & cum omnibus eius loci Dominis agens, sermones miscui de rarís V.R. virtutibus, nec fuit quisquam, qui attonito similis non remanserit. Eo ipso tempore ex sõciis meis aliquis, Helo nomine, exercitationem (examen vocant) *g* Quingini deserere voluit, & me sequi, vt V.R. perquireret, eique deseruiret: Sed cùm deprehẽdissem illi matrem vetulam esse, hortatus sum, vt examen prosequeretur, ita vt eodem anno gradum consequutus, factus sit Gubernator quartus Cauceæ Ciuitatis Prouinciæ Cantonis. Forè isthac transiens V.R. viderit? Iapones hoc tempore in Coraitanum Regnum excurrerunt, quare monitæ sunt maritimæ Vrbes, vt, ne quid mali paretur, aduigilent: Atque ego deliberaui penitus Regnum ingredi, & V.R. me adiungere, vt in Philosophicis doctrinis instruar, & legis vestræ vim docear. Nõ satis scio, an hoc meum propositum assequar. Filiolus meus fere est annorum, haberq; Magistrum, qui illum instruat. Hac in Nanciana Vrbe socerum habeo Regi propinquum, & Theci nominatur, cuius filius mihi gener est, annorum tredecim. Vidítne eum V.R.? Anno decurso occurrit mihi

e Vocatur Suceo, & Nãchinẽsi Aulæ sub iecta est.

f Ob multitudinẽ & varietatem incolarum, qui ex omnibus Prouinciis coeũt, diuersæ conditionis, gradus, &c.

g Gradus est huius nominis, qui literatis apud Sinas datur.

mihi Mandarinus Hanlinus, *h* qui propositæ de pũcto, linea, extremitate, crassitudine, quæstionis explicationem a V.R. audiuit. Is magnitudinem *i* cognitionis atque artis stupescit & admiratur, eámque approbat, asserens in hanc horam nihil simile auditum. Pimpu in dies magis V.R. honorat & suspicit, ac præterito anno vrũt institítque vehementer, vt V.R. mecum assumerẽ, & ad Aulam vsque Pancinum comitarer, sed eo tempore mihi non erat integrum, in has partes meridianas reuerti. Quamobrem oprata res suo caruit effectu. Quis cogitasset, quis suspicatus fuisset, V.R. Nancianum attigisse, & tam vicinam nobis factam? *k* Alii / Domini multa eruditione & illi similes, audita eruditione & nominis fama, ad se euocare & inuitare cupiũt. Vix scio an ipsius altissimæ cogitationes permittent, hæc vt in loca excurrat. Obnixè & humiliter precor, me vt faciat certiorẽ Hoc anno non habui, quo in studio me occuparem, quamobrẽ collectis & in ordinẽ redactis iis, quę V.R. me docuit, libellum confeci, euulgatũq; Collegio Literatorum exhibui, quorum nemo fuit, qui non admiraretur, illiq; subscriberet, dicendo V.R. esse *m* Scinginum, hoc est, sanctum horum temporum. Quæ ego adjunxi erunt fortè erroribus aspersa, quare vereor ne cõtradicant saniori & altiori suę doctrinę, eãq; ob causam vnũ ex seruis mitto, qui deferat, vt V.R. legat, quã demisse rogo, vt minutatim percurrat & castiget: quod veritatem sapit, seponat, & approbet: quod rationi aduersatur, litura obducat: Ei, cp obscuriùs dictũ est, majorem lucem addat, & perficiat, redactis, & in alio codice descriptis, singulis; & summisse supplico, vt, infra paucos dies, cum hoc ipso seruo remittat, quia continuò prælo submittam, vt in lucẽ exeat, & manibus teratur, faciatq; vt V.R. doctrina diuulgetur, & per omnes orbis partes peruagetur. Atque ita nou fuerit vana & inutilis hæc inter nos amicitia. His in locis max. fiunt libri Hothu, Coscui, Pequa, Qucuscieu, Thaiquitu, & alii persimiles, qui de puncto, linea, extremitate, & crassitudine disputant. Omnes hi literati ex linea circulum faciunt, sed doctrinæ V.R. conuenienter, ex linea fit circuli terminatio, & circulus in ipsa cõsistit. Quibus ex

h Est è collegio litterarorũ, & Pachini consilii Regii.

i Fuit hæc disputatio cũ. Lazaro Catanco habita, quis sciãcei remã ferat, cum P. Ricci Nancianũ transisset.

k Nãciano Succũ quę patria est Thaiso, iter est decẽ dierũ; & Sianceo, triginta circiter.

l Hi etiam sũt ex Regio Pachinæ aulæ consilio.

m Maximus est, qui apud Sinenses homini potest dari, titulus, significatque cũ qui sancte natus, & sũmè eruditus, omniũq; Magister esse possit, vt fuit corũ Confusius. Putant singulis sęcannis na-

i Si aliquem Scinginum, quem titulum iam dant P. Ricci.

principiis ductæ de Thaiquu, hoc est, de Deo ratiocinationes excedunt, & longè superant omnium nostrorum literatorum commentationes. Et verò satis sunt ad illustrandas mille antiquitatis tenebras, quę hanc in horam detectæ & penetratę non sunt: Id vnum me contristat & affligit, quòd scriptio mea & stylus humilis sit & abiectus, & ad illustrãda augẽdaq; excellentissima suę mẽtis sensa ineptissimus. Humiliter precor, vt membratim & particulatim annotet, quod bene, quod malè dictum, vt confestim immutare possim, ac detractis erroribus restituere veritati. Interim magno sum desiderio, & veluti pedum digitis innixus circumspecto vndique, si fortè V. R. vultum deprehendam. Succo, 22 quartæ Lunæ, & Regni Vanliæ[n] anno 24.

n Nomen est moderni Regis, qui anno 16 ætatis suę regnare cœpit, & 25 annis continuauit.

FRATER MINOR THAISO, ITERVM CAPVT IN TERRAM INCLINAT, &c.

EX hac Thaisi epistola facilè apparet, qua conditione sint Sinenses, & quàm affecti, & de se bene meritis, grati. Transeo igitur ad secundum caput, quantum hæc gens prompta sit, & in admittendo sancto Euangelio composita: quod breuiter expediam, tactis ad innouandam memoriam præcipuis quibusdam, ex his quæ superioribus annis perscripsimus.

Primum igitur, cõsentiẽs & cõcors est maximè Regni huius status, cùm in varios Dominatus aut Principatus nõ sit diuisus, sed vnum Principem agnoscat, & tam magni quã parui æqualiter vni Regi & Monarchæ subditi sint, qui Pachini cõtinẽter residẽs, summo cum Imperio totũ Regnũ administrat, tanta cõmunicatione, & negotiorum singularium cuiusq; Ciuitatis Prouinciæq; cura & prouidentia, ac si familia vna esset, vel exigua quædam ciuitas. Certum tamẽ illud Sinicum regnum in tredecim diuisum prouincias & Aulas duas, Nanchinum & Pachinum, & sic extẽsum, vt à decimo-nono gradu æquinoctialis lineæ incipiẽs, vsq; ad quasquagesimũ Septentrionem versus protẽdatur: Hac vt parte, diametro, seu media linea, quingẽta 50 Europęa miliaria cõplectatur, & propè tantundẽ spatii ab Oriente in Occidentem occupet: cùm totũ Regnum ambitu suo sphæram orbem-

que

que quodammodo referat. Magnitudini, & situs amplitudini, multitudo, & frequentia, habitatores, & incolæ respondent. Hæc singularis concordia, & Sinẽsium cum Rege suo Communicatio, magnum momentum afferret, ad eos ab errore ad veritatem conuertendos. Regis enim voluntate in fidem Christi inducta, facilè in eãdem Regnum vniuersum, adeò illi subiectum & animorum consensione parens, traduceretur.

Ex hac etiam voluntatum & studiorum conspiratione fit, vna sit vt lingua communis Regno, quam Mandarinorum nominant. Hæc ab omnibus intelligitur, tametsi non omnes eam loquantur, persimilis Italico sermoni, quem Curialium vocant, quem quauis Italię parte quilibet assequitur, etiamsi propria & peculiari differant dialecto. Quod faciliorem reddet Euangelii diuulgationem, cùm cognita lingua vna, tot & tam vastis prouinciis ad veritatem adducendis, possit aliquis sese impendere.

Huc accedit, Sinarum Regnum fertile esse, & vbertate agrorum, varietate fructuum, aliarúque rerum multitudine abũdans, neque Europæ absimile. Incolas industrios, ac proinde opulentos: commeatum, & quæ ad vitam tuendam sustentandamque sunt necessaria, prætii vilis. Quare accepta fide Christiana alii possent plurimi operarii, & fidei administri, nullo aliarum gentiũ onere aut offensione: secus atque in Iaponia, vbi tanta est inopia & egestas, vt Euangelii præcones, ob paupertatem & domesticas difficultates, foris sibi eleemosynas & vitæ adiumenta procurare cogantur. Sunt iam apud Sinas infinita propè Bonziorum domicilia, quæ omnia Regiis sumptibus & fructibus annuis aluntur. Quibus accedunt dona plurima, quæ à variis personis liberaliter conferuntur, etiamsi Sinæ in delubris & simulachris eorum nullam spem reponant. Quid ergo facturi essent, cùm intelligerent quòd pro vno centuplum acciperent, & vitã æternam possiderẽt?

Præterea Sinæ figura corporis sunt habili, & forma naturæ accommoda, moribus verò aptioribus, & ad virtutem cõpositis; natura faciles & mansueti: In incessu, officiis, vsu, consuetudine, decori obseruantissimi: Nullum armorum genus, ne quidem cultrũ, portant, nisi sint milites, & hi quidẽ, cùm in præsidiis collocantur: nam vel domi vel in itinere armis non vtuntur. Vestitus virorum pariter & mulierum laxus est, oblongus, & ad talos vsque dependens, sed simplex & eiusdem propè formæ, quem à multis sæculis retinuerunt. Incedunt ferè semper tectis manibus, quas togæ manicis obuoluunt, nisi quando flabello, quod ferè omnes, etiam plebei, artifices, rustici, ad aërem ventilandum, circumge-

gestant, occupentur. Mirum illud, quod cũ ex plebe quispiã contendit, aut clamoribus & iurgiis disceptat, totam altercationem quatuor pugnis vel asperioribus verbis absolui. Certè, vt verbo omnia complectar, decoro, honestate, &, vt ita dicam, decentia, non patiuntur se ab Europæis, & etiam quibusdam in rebus ab ipsis Religiosis, superari.

Ad hæc non existimo vlla in historia contineri gentem adeò studiosam, & literarum amantem; cuius hęc præcipua ratio, quòd Rex (à quo, vt membra à capite, dependent omnes) officia & publica munera Prouinciarum, iuxta cuiusque eruditionem, & qui in literis assequutus est gradum, distribuit. Quare omnes, nullo discrimine vel delectu, studium in literis ponunt, vt dignitatis & honoris gradus, ab vitiosa hac & deprauata natura adeò cupitos, consequantur.

Vnum dicam, quibusdam fortè incredibile, quod tamen hisce oculis vidi; hoc in Regno tot Athenas inueniri, quot sunt Sinarum tius Ciuitates & Castella, cùm in horum vnoquoq; Generale studium (Vniuersitatem vocamus) habeatur, in quo docentur & examinantur territorii eius incolæ, nulla scholarũ aut iuuentutis huius aut illius Vrbis, permistione, quod fit tam incorrupto iudicio, ac Præsidũ Gymnasiorũ & Examinatorũ integritate: vt primũ de scriptione iudiciũ fiat, & præmia ac gradus pro merito cõferãtur: pòst Scriptoris & Authoris nomen, sigillo auulso, referatur: tã paruis impendiis & studẽtiũ luptibus, vt loco pecuniariæ cõtributionis Gymnasio faciẽdæ, Regiis impensis, pro merito studentiũ & gradu, prędmia deferãtur. In eũq; ordinẽ res omnes redactæ & constitutæ sunt, toto vt studiorũ tẽpore, quo quis gradus omnes disciplinæ decurrit, & doctoribus accẽseatur, vnũ aut duos aureos in libris absumat Quę causa, cur nemo studia refugiat, nec in pretio sit aut alicuius æstimetur illa familia aut domus, quæ bibliothecã librorũ multitudine instructã nõ habeat, quã plerq; omnes in villis erigunt, in quas se maioris quietis & studii gratia recipiunt. Hinc etiã fit, vt apud Sinas literati sine numero reperiantur: dicíq; verè potest Sinenses omnes literatos esse, paucis tamen mercatoribus, artificibus, seruis, agrorum cultoribus, exceptis quitamẽ omnes ad vilissimũ vsq; legere & scribere discũt. Quæ omnia permagni sunt põderis, vt cælesti spiritu augeatur, & Euangelii prędicatio magna facilitate, fructu verò maiori, crescat, cũ animis sint, ad fidei nostræ mysteria accuratè intelligenda, exercitatissimis, cũq; omnes legere & scribere sciãt, nullo adiutore, Christianam doctrinã memoriæ mandare, & vbicumq; tandem agamus, libros

libros sacros, Prædicatorum & Doctorum vice, habere possint.

Insuper, vt literati sunt, & studiis doctrinisq; dediti, multas etiã habent leges, & iuris æquique regulas, bonas, & politicę ciuilique ministrationi accõmodas: & quod amplius est, floret adeò earum obseruantia, vt etiãsi ab inferis Plato resurgat, libere dicturus sit, Reipub. à se descriptæ leges & instituta apud Sinas obseruari.

Ex modis Remp. optimè administrãdi præcipuus est & propius, dubia quæ incidunt, & deliberatione indigent, cum grauissimis & doctissimis Regni conferre, quod ita fit: Pachini prælo submittũtur quæsita & disputãda, inde ad singulas Prouincias transmittuntur; quo facto cuiusq; Prouincię Præses quascũq; ciuitates monet: Illæ omnes Literatos, Doctoris gradu honoratos, in vnũ cogunt, ex quibus florẽ, doctos scilicet, & imprimis eruditos, seligũt, & ad suã metropolim ablegãt, quò electi a Ciuitatibus totius tractus doctissimi cõueniunt: Ingressi igitur Vniuersitatẽ maiorẽ, codẽ tẽpore singuli quid de propositis quæstionibus sentiãt, scripto cõmittũt; quo finito, Præses Prouinciæ, cũ Assessoribus, vniuscuiusq; sententias & iudicia percurrũt, & meliora separant, atq; impressa, & in codicẽ, adiecta Prouincię inscriptione, relata, Pachinũ ad Aulã destinãt, vbi singularũ Prouinciarũ libri, a Collegio Literatorũ & Cõsilio Regio rursus examinãtur; tãdẽ corã Rege legũtur, deliberatione habita, quid fieri oporteat. Vnde accidit, vt quicquid Pachini definitur, clausis oculis, tãquã ex cęlo lapsum, à toto Regno acceptetur. Quod si verũ est, vt est verissimũ, *Ibi lauus, vbi cõsilia multa*, facilè quilibet dijudicare potest, quã in reb⁹ politicis Sinæ sua certa & salua reddãt, cũ eorũ Cõsiliarii ingenio sint excellẽti, numero ferè infinito, quẽadmodũ ex catalogis & indicibus impressis videri potest. Atq; vt huius signũ dem quoddã, agam solùm de hac Cantonis, in qua iã versor, Prouincia. Hic igitur cũ Prouincialis Consultatio indicitur, in metropolim conueniunt tria Literatorũ millia, qui tanquã flores ex omnibus Ciuitatibus & Castellis huius tractus delecti sunt, æqua hac proportione, vt ex mille nunc triginta, nũc quadraginta, summũ quinquaginta eligãt: Accepto igitur numero maiori, cũ ad deliberãdũ tria millia cẽleãtur, sequitur necessariò omnes Literatos, seu Doctores huius Prouinciæ, sexaginta milliũ numerũ explere. Quòd si in vna sola Prouincia 60 Doctorũ millia inueniantur, quis erit eorũ Literatorũ numerus, qui necdũ gradũ aliquẽ scientię adepti sunt? Et si hęc in Prouincia vna, q̃ exurget multitudo, si Doctorib⁹ & duab⁹ aulis 13 Prouinciarũ studiosi adiũgãtur? Nouę prors⁹ & mirãdę huic rei alia adiũgitur, nõ minoris admirationis, tot Doctores & Literatos

inter

inter se maximè cõcordes esse, quòd omnes vnius Magistri, quem Confusium nominant, doctrinam sequantur. Ex quo perspicitur, quantũ Sinæ voluntate & iudicio cõsentirẽt, si *Fidem vnã, vnũ baptisma, vnum Deum agnoscerent*. Cumque otium fons sit & origo omnis mali, hocque vnũ satis sit ad euertendam funditus quamcũq; Rẽp. vt, scriptura teste, exciderũt, vestigio nullo relicto, quatuor illæ Vrbes vitiis infames; quoad fieri potest operam dant Sinæ, vt hæc pestis Regno exulet, sic omnibus occupatis, vt verè nesciam, maior ne sit artificum, aut quorumcumq; opificum, an Literatorum labor. Nam tertium hominum genus, eorum scilicet qui vagantur & errant, apud Sinas non inuenitur. Opera & occupationes, quibus artifices in Rep. distinentur, non est quòd explicem, sat fuerit, si ostendam, quo stimulo literati incitentur, vt in perpetuo literarum exercitio persistant. Hîc verò est quòd non solùm seueriſſimè & frequẽtiùs examinentur, periculo de eorum eruditione facto, qui disciplinas scientiasq; perdiscunt, priusquã gradum consequantur; sed etiam post adeptum, omni anno, idem examen subeant: quòd si deprehendatur doctrinæ aliquid accessisse, in gradum superiorem assumuntur; sin eruditioni quicquam decesserit, graues imponuntur pœnæ, & subinde ipso gradu priuantur. Hac ratione fit, omnes, vel gradum assequantur, vel cõsequutum retineant, vel ad maiorem extollantur, continuò vt studeant tam pertinaciter, tantaque contentione & æmulatione, vt aliqui hectica febri conficiantur, quidam disrupta pectoris vena, extremum vitæ periculum adeant, accidit etiam quibusdam, vt in ipso examinis loco repentina morte corruant. Et certè, non parũ me ad commiserationem mouet quidam senex amicus noster, qui cùm iam à 40 annis in gradum assumptus sit, perpetuò tamen se affligit & vexat, scriptione stylum exercens, facultatis suæ libros memoriæ mandans, ea prorsus ratione, qua pueri, qui apud nos Grammaticæ studẽt. Præterea hæc gens ab omnibus nouitatibus abhorret, quamobrem, vt Regi sunt fidi & subiecti, ita etiam tenaces consuetudinum suarum, & institutorum antiquissimorũ, maximè verò in seruanda doctrina incorrupta & integra Magistri sui Confusij. Ac interpretes sententias huius auctoris producunt, diuersasque lectiones, & sensus, etiam verba numerantes tam exactè & cautè, vt admirationem excitent. Quæ agendi ratio quantum possit, ne facilè in Christianam Religionem hæreses & scismata inducantur, quilibet intelligit.

His adde, Sinas non solùm res exteriores curare, & vt Rempacatam conseruent, sed & interiora, & quæ animæ sunt propria, magni

magni facere, eam moralibus virtutibus exornando. Quare multa pietatis & Religionis opera faciunt, distributis in pauperes eleemosynis, alendis sustendandisque nosocomiis, & generis eiusdem commiserationibus. Rem sanctam putant, voluntaria castigatione corpus subigere, atque hac via, animi affectus cohibere & frangere. Hinc illis ieiunia, sed à nostris plurimum diuersa: namque carne quidem, ouis, lacte, & piscibus abstinent, sed cætera quę placent, cùm volunt, & quantum volunt, in obsonium adhibent. Quamobrem nobis hac in parte nulla difficultas: nam si ad epulas conuiuæ inuitamur, sat fuerit si dicamus eo die nos abstinere, vt apud Christianos faceremus. Idem de sacrificiis, officiis, precationibus, aliisque exercitationibus nostris dici potest, quæ omnes approbant. Matrimonium laudant, in quo vir legitimè vnâ sibi vxorem iungit, & in honore eam habent, quæ viduitatem colens maritum secundū non ducit, eique Mandarini præmia largiuntur, & multas libertates ac priuilegia concedunt, vt olim Vestalibus Virginibus Romani. In eorum libris commendatur plurimum sui ipsius & actionum suarum exploratio & examen quoddam, eorum maximè quæ sub sensus non cadunt, neque ab aliis videri possunt: quòd in his, ob censoris & iudicis morum defectum, neglectamque animaduersionē, socordes simus & remissi. Hanc ob rem multum probant solitarios homines, atq; in agro aut villa vitam agentes; vt hoc recessu & honesto otio, remoti ab oculis populi, contemplationi earum rerum vacent, quas naturali lumine assequi possunt, & seipsos sibi restituant, ac in antiquum statum, in quo (vt dicunt) à cælo creati fuerunt, reuocent. Eandē etiam ob causam floret, & in pretio est variis in locis, Congregatio hominum literatorum, qui Aulæ turbas, & distractiones, administrationumque onera fugientes, in villis suis quietę contemplationi naturæ vacant, & subinde coëuntes, inter se conferunt, & ratiocinantur, eo modo, quo olim antiqui Patres relictis vrbibus in siluestria & mōtuosa loca se recipientes conueniebant. Quo in genere exercitationis nō patiūtur mulieres se à viris superari: nā multæ, more gentis, monialiū vitam profitentur, & in monasteriis simul viuunt, & à Præside vel Abbatissa gubernātur.

Taceo Sinę mulieres vniuersas retrusas, & in propriis domibus abditas, tanta honestate viuere, quasi claustris quibusdam coërcerentur. Magna cura honorant & iuuare conantur mortuos, tametsi in vanum & absque fructu vllo. Inter omnes virtutes morales, quibus studeant, & à quibus commendatis volunt Sinenses, locum primū obtinet, obedientia Patri & Matri debita; affirmātq; in hac

in hac absolutionem perfectionemque hominis consistere.

Quare hanc in rem extrema quæque moliuntur, maximè quâ-do moriuntur, tribus annis continuis in luctu sunt, vestesque lugubres deferunt, ac toto eo tempore Matrimonia, saltem solemnia, non ineunt, gradus non accipiunt, munia & onera non admittunt, imò si quo sint in officio, vbicumque fuerint, deserunt, & in domos suas se recipiunt, vt exequias funeris prosequantur. Demum vt nemo nesciat, quid sibi agendum relinquatur, in hac sui innouatione, quodque aliqui, tametsi rarissimi, legere nesciũt, & vt infantes cõ lacte regulas & præcepta bene viuendi imbibãt, summa quædã præceptorum, quæ omnes obseruare tenentur, cõflata est, vt ea vulgentur, & viua voce publicari possint, quâ in rem in singulis Ciuitatis vicis sumptu publico hominẽ designant, qui decimo quinto quoq; die, hoc est Lunæ accessu & recessu, ea publicet: ita vt eodem tempore, eadem die, imò & hora eadem, paulo ante Solis ortum, vastissimo vt est in Regno, in omnibus Ciuitatibus & per omnes vicos eadem doctrina præceptorum ferquę subjiciam palam recitentur, quorum Primum est: Patri & Matri obediunto. Alterum: Maiores & Superiores reuerentor. Tertium: Inter propinquos pacem concilianto. Quartum: Filios & Nepotes docento. Quintum: Vnusquisque officium suum bene administranto. Vltimum: Nullum peccatum aut crimen admittunto, hoc est, non occidas, non forniceris, non fureris. eiusdemque generis, in quibus ferè præcepta nostra omnia secundæ tabulæ comprehenduntur; nam octauum, nonum, & decimum, facilè in eorum libris inueniuntur. Quod verò ad Religionem spectat, honorem cœlestibus debitum, & primæ tabulæ præcepta, in genere loquendo, Sinę Athei sunt, maximè verò literati, quare parum aut nihil curant, vtrúmne simulachris Diuinus cultus exhibeatur: etsi plerique eorum domi parua idola habeant, & toto in Regno delubra sint, & templa Diis dedicata, quibus præsunt Bonzii. Atque vt Athei sunt, & omnia mortali hac vita definiũt, sic nulla de futura illis cogitatio; nec de animę immortalitate, iustorum præmiis, aut damnatorũ post hanc vitam pœnis pro merito quoracumque, disputant. Quod non paruam admirationem mouet, homines scilicet tanto iudicio, in litteris exercitatissimos, honesti amantissimos, adeò cęcos esse in rebus tam claris, tãti ponderis & momenti, vt sunt Deum vnum esse, Creatorem & Gubernatorem vniuersi: Animam rationalem immortalem esse, & iuxta admissa præmiis aut pœnis afficiendam, eiusdemque generis aliæ præsertim cùm hęc facilè ex eorum libris, antiquorum placitis, picturis

quę

quæ in multis locis Sancti Pao (qui eorum est Deus) de inferorum cruciatu & pœnis visuntur, colligi possint.

Has decem conditiones attigi, vt quilibet intelligat, quantum Sinæ ad lumen rationis accedant, quamque parati sint & compositi, vt super hęc fundamēta subitò erigi possit pręceptionum & cōsiliorum Euangelicorum fabrica. Et sanè magnæ nobis est cōsolationi videre quam facilè veritati consentiant, diciąque sine vlla exaggeratione potest: Sinas omnes non modò non repugnare, cùm illis denunciantur sanctæ nostræ fidei mysteria, sed approbare maximè, &, quod maioris facias, cupere ac vehementer desiderare, vt instruantur. Haberem multa, quæ hoc in genere dici possent, sed breuitatis gratia pertransibo paucis exemplis contentus, quibus intelligatur, quantum nostra Sinæ gustent, quidque de iis sentiant.

Visit quidam die hanc domum nostram Tāli, (qui duarum Ciuitatum est Præses, huius videlicet & Narohumi) conspectaque muta quadam imagine Seruatoris nostri, petiit cuiusnam esset similitudo, cumque responsum fuisset Scianti, (sic enim Deum lingua Sinarum vocant, quasi dicas Regem supremum, quem omnes homines agnoscere & reuereri debeant, & quod cùm non faciunt, grauissimum peccatum admittunt) intulit vbinam hæc docerentur, se enim nec legisse nec vnquam audiuisse. Ad quod a nostris quidam: In lege Christiana, petiit eam sibi exhiberi, intelligensque necdum in Sinarum linguam versam, ostendit, collisis inter se manibus, id sibi valde displicere, hortans, vt primo quoque tempore verteretur, venturum se vt exēplar vnum acciperet.

Quo tempore P. Lazarus Cataneus hîc agebat, Mandarinus alterius cuiusdam Ciuitatis, audita nostrorum fama, propinquis comitantibus huc excurrit, vt audiret quam nostri profitebantur doctrinam, & quia tardior erat hora, quando hic appulerat, non potuit illi plenè perfecteque satisfieri: redijt itaque die sequenti tempestiuiùs, vt arcana quæque & cætera omnia legis nostræ (quemadmodum sibi persuadebat) intelligere posset, & cùm certa quædam Pater explicasset, petiit sibi pennam & chartam, ad notandum, dari; verùm quoniam commodè id facere non poterat, Sinarum lingua scriptum Patris nomen & cognomen postulauit, vt memoriam eius retineret, se enim ea esse voluntate, vt cùm melior esset commoditas, ad eum reuerteret. Agens igitur Pater Ricci cum antè nominato Thaiso, exempla quædam Sanctorū nostrorum, qui parentes, amicos, facultates, & regna, vt liberiùs Christo Domino

Domino seruirent, reliquerant, narrauit: ad quem Thaiso: Non est hoc graue vel difficile, illi maximè, qui in futura vita eam beatitudinem sperat, quam lex vestra promittit. Nos hactenus in similibus rebus non exercuimus, quòd nulla hanc in horam nobis sit lex, quæ præmium aliquot polliceatur.

In Nanciana Ciuitate agit Literatus quidam vir grauissimus, qui Præfectus est, & Magister cuiusdam congregationis eorum, qui reformandis instituēdisque actionibus suis sibique ipsis studeant, & plures trecentis discipulos habet.

Hic, P. Ricci cùm principia daret huic stationi & residentiæ familiariter colloquentem, & difficultates, quæ hoc in negotio occurrebant, proponentem his verbis animauit atque consolatus est: Oportet te, Domine, magno & forti animo esse, multa enim tibi perferenda sunt. Nomen vestrum toto Regno celebemmum est, & cùm in finem tam nobilem, disseminandæ videlicet legis vestræ, hęc in loca veneritis, necesse est, multæ occurrant difficultates, & varia contradicentium studia. Scias hoc omnibus sectis accidisse, priusquam apud Sinas admitterentur, sed cum tempore & patientia, rebus facilioribus explicatis, deuicta & subacta omnia. Hoc fuit consilium optimi illius viri, quo non obscurè ostendit, quàm magnificè de nostra lege sentiret, quam etiam tam sanctam rationique consonam iudicaret, vt tandem aliquando à Sinensibus approbatam censeret.

Alius quidam Mandarinus vir prudens & grauis cū summam quandā Christianæ doctrinæ audiuisset, libere professus est Confusium (si viueret) eam vltro complexum fuisse. Quod ex maximis præconiis & laudationibus est, quas Euangelio Sinæ tribuere possunt, cùm apud illos eo in pretio & honore sit Confucius, quo apud nos sanctus Ioannes Baptista. Hi & eiusmodi alii apud Sinas de Euangelio sunt sermones & sensus, non in vno aut duobus angulis, sed in plerisque huius Regni locis. Numero inito subduximus plusquam in decē Prouinciis inueniri Mandarinos, qui cognoscunt, amant, & bene de Patribus loquuntur. In reliquis quinque Prouinciis neminem ex Mandarinis nouimus, cui nota sit nostra Societas: probabile tamen est, in iisdem nomen & studia nostra non esse incognita, quòd Mandarini rotę aut circuli more modum per Regnū oberrent, nunc hanc nunc illam Prouinciam administrando. Et ne cui videatur hanc familiarem consuetudinem, & affectum, verborum tantùm, & externæ cuiusdam simulationis esse: multi ex Mandarinis nostros ad suas terras inuitant, sic vt hoc ipso tempore plures in variis Prouinciis residentiæ fieri possent.

possent. Scribenti hæc cogitatio incidit, fieri posse quidam existiment, me per hyperbolen aut superlationem quandam loqui, & de Sina affirmare non ea quæ sunt, sed quæ esse vellem; obiectis etiam iis afflictationibus, quibus lapsis annis nostros exercuerunt. Quibus respondeo, vera fuisse quæ olim de calamitate nostrorum perscripta fuerunt, imò maiores fuisse tempestates, quàm litteris explicari potuerint, sed qui meliores & optatiores nuncij afferri possunt Christi crucifixi Prædicatoribus, quam paratas esse cruces? Verùm ne nota Genti inusta perseueret, nulla opinione emendationis factæ; dico, hæc nobis euenisse, cùm Bonziorum habitu & ritu nostri incederent: vbi verò Literatorum vestitum acceperunt, mutati sunt Sinarũ animi, &, Deo laus, alius est quemadmodum scribimus rerum successus. Considerandus etiam locus, in quo nostrorum studiis aduersantes expertisumus. Accidit enim id primùm Scianchini, deinde Sciancei Ciuitatibus Prouinciæ Cantonis, quæ comparatione aliarũ Prouinciarum, quæ sunt in intimis Regni, rustica admodum est & agrestis. Quare Mandarini, qui hac iter facientes inuitabant nos ad suas Prouincias, hanc inter alias rationem afferebant, ferre se diutius non posse, vt inter Manginos, hoc est, syluestres & barbaros homines, hæreremus; quòd si politiam, ciuilitatem, & splendorem Sinarum cuperemus videre, relinquendum corticem, & vsque ad medullam Regnique viscera nobis penetrandum. Quod idem consulebat Thaiso, vt ex literis paulo antè recitatis & ad P. Ricci datis videri potest. Quòd si quis dicat me nimis credulum exterioribus, ac ad fucum cõpositis Sinarum signis, decipi, præsertim cùm apud Sinas paruo tẽpore egerim: respondeo, me non intendere neq; conari Sinas Christianos facere, priusquã Deũ vnũ esse agnoscant, sed id solum ostendere velle, quàm cõpositi sint, & tõparati ad Euãgelium amplectendum. Et licèt nostra laudarẽt, addicti ciuili quadã ratione morum qua sunt facilitate, curiositate, aut certè lucri alicuius causa, nihil noui accideret, cùm adhuc simulachrorum inanium erroribus teneantur: nobisque, his præsertim initiis, sufficere debet, si quæ illis prædicantur probent. Et, quid dico approbent? si tantùm aures aperiant, neque cõtradicãt, aut certè sermonibus nostris, alicubi in Sina abditi, nõ se subtrahant: & sperandum sit verbo Dei audito tritici granum semper aliquod in bonam terram casurũ. Atq; vt prædictæ obiectioni occurratur, melius est dicamus eo res quo scribuntur modo se habere, neque verbis fraudem subesse. Quòd si hic est rerũ & Regni status, num Sinæ (humanitus loquẽdo) præparati sint Euangelio

acceptando, iudicet, cui sanũ adhuc & integrum est iudicium, dicatque mihi de quanam gente aut audierit aut legerit, cui par sit conditio, & ad iugum Christi admittendum facilitas.

Cõstat igitur ex dictis, quã Sinæ in fidẽ propendeãt: Sed vbi sunt operarii, quos tã ampla & abũdans messis requirit? Annis retrolapsis nõ plures tribus è nostris his in locis egerũt, atq; illi quidẽ, postquã lingnã sibi fecissent familiarẽ, variis artibus & viis sublati fuerũt. Nã P. Frãcis. Pasius & P. Eduardus de Sãde imperio Tartani iussi sunt Sinis excedere, P. Antonius Dalmeida cũ P. Francis Petro, vt sibi mutuò in prædicando ita & in morte succederẽt, in meliorẽ vitã trãslati. Solus P. Riccius remãsit, & tãquã firmissima huius missionis colũna manet, tametsi non absq; maximis laboribus: atq; ex causis, quæ Patrẽ vehemẽter afflixerũt, vna hæc fuit, ꝙ tot annis nunquã se totũ impẽdere potuit in traducenda ad fidem Christi hac gente, impeditus semper in formandis & lingua instruẽdis sociis adiutoribus, sic vt hanc in horam aliud nihil efficere potuit, quã fouere & retinere hoc in Regno Societatẽ nostrã. Iã, quæ Dei est bonitas, septẽ sumus de Societate, ea, qua scimus, apud Sinas opinione & existimatione. Sed quid potest hic numerus in tam vasto & incolarũ multitudine plenissimo Regno? Quòd si à Iaponia (vbi ex nostris cẽtũ, & ꝙ excedit, aguntur, præter adolescẽtes plurimos, qui in seminariis docti, instructissimi sunt ad nationẽ eam à falsitate deducẽdam & cõuertendam) noui adiutores & operarij quærũtur: quid de nobis dicemus in Sinæ Regno, ꝙ quantũ Iaponiam excedat, Europæos nõ latet? Facilè ergo videt T. P. cui adeò cordi sũt hæ nostræ molitiones & conatus, quæ nostræ sint necessitates, & quo remedio illis occurri possit, submittẽdis ab Europa auxiliaribus sociis, qui decursis & absolutis studiis, viribus sint firmis & integris, ꝙ qui in India formantur, vix illi iuuandæ, & nouis, ad quæ quotidie aggredimur, incœptis & conatibus sufficiant. Oportet etiã studia absoluerint, quia necesse est libros scribãt, aut saltẽ in Sinarũ linguã vertãt, ꝙ verus hic modus est hãc gẽtẽ oppugnãdi, & victam submittẽdi veritati. Expedit præterea, vt validi sint & fortes, quia propemodũ ætas & hominis sæculũ requiritur, vt huic genti operarius idoneus reddatur, neq; enim satis est linguã nationi cõmunẽ didicisse, quod apud alios superstitione Ethnicos sufficit, sed opus est eorũ libri, artes, & doctrinæ percurrãtur, quã in rẽ requirũtur vires ac facultates validæ, summaq; animi applicatio, quòd lingua Sinarum ex difficillimis, quas hactenus cognouimus, sit, ob tres, quas habet, cõditiones: quarũ prima est: verba omnia monosyllaba, quod no-

bis

bis offẽsionẽ & fastidium parit, quòd genus orationis minutũ sit, angustũ, fractũ, atq; interruptũ: Altera, quòd homonyma sit, &, vt sic dicã, pluriuoca, ita vt vnũ verbũ plures & quidẽ multũ differẽtes res significet, quæ accẽtibus aut veriùs sonis musicis distinguuntur, quod non obtusas & hebetes, sed acres & teretes aures requirit; pronũciationẽ verò distinctã & claram, alioqui facetiis, cauillationi, & dicacitati frequẽter locus datur: quẽadmodũ vni et nostris accidit, qui cũ Sinis probare vellet in Europa naues esse tam altas & capaces, vt etiã turres adæquẽt, verbo quod nauim significabat, vocẽ siue accẽtum dedit, quo lateres denotãtur, ꝙ cũ justa cũ ratione Sinę credere nõ possent, cœperũt inter se ratiocinari, quã immẽsam oportuerit esse fornacẽ, quę tam vastũ & prodigio similẽ laterẽ coxerit, & quos in vsus hæc moles seruiret. Hęc nominum similitudo, sonorum tantùm differẽtia distincta, ipsos etiã Sinas torquet, grauis illis & molesta, ita vt mutuò se vix intelligãt & assequãtur: quare, vt omnẽ remoueãt dubitationẽ, synonyma & eiusdẽ sensus nomina congerunt, nõnunquam etiam se per antitheta, cõtraria cõtrariis opponẽtes, explicant: frequẽtissimè verò sentẽtiam aliquam integrã citant, in qua sit vox, quę dubia est & perplexa. Tertia difficultatis ratio est: quòd alphabeto litterarũq; indice & numero careãt: quælibet enim res suã habet notã & characterẽ, & vt meliùs dicam, figurã & Hieroglyphicam litterã, sic vt toto vitæ decursu necessum sit nouũ alphabetũ & literarium indicẽ addiscere. Linguæ difficultati accedit labor studẽdi in eorũ facultatib⁹ & disciplinis, qui à nostris nec debet nec potest proprio marte superari, ꝙ literati inter seipsos artis vocibus & verborũ cõjũctionibus, (terminos & phrases cõmuniter votamus) a lingua vulgari & cõmuni differẽtibus, persæpe vtantur, ita vt Sinæ idiotę & illiterati nullo modo eos assequantur vel intelligant: cumq; literati cæteris præsint, vt capita & eorum duces, opus est, vt nostri seruata linguæ proprietate cum iis agant. Præterea Sinæ neque eligunt neque assumunt sibi magistros nisi eos, quibus tota vita cum honore possunt se submittere, nec scientes aut doctos existimant, nisi eorum facultates & doctrinam profiteantur: vnde necesse est nostri eas vt addiscant. Tandem hæc in voluendis eorum libris exercitatio & studendi labor assumi debet, vt cũ proposito deseruiet, propriis eorum armis errores patrii cõfutẽtur: deinde vt stylus ad conficiendos vel saltẽ vertẽdos lingua Sinarum libros formetur: Nõ est tamẽ propterea cur quisquam animo cõcidat, existimetq; fieri non posse, vt linguæ proprietatem assequatur: nam Pater misericordiæ, & Deus totius

consolationis, quemadmodum animos permouet, vt huic genti subueniant; sic confirmat & consolatur eos, qui in tam salutari opere illi deseruiunt, & aduersantia omnia leuiora & faciliora facit, hoc maximè tempore, quando non desunt nobis fratrum nostrorũ Sinensiũ auxilia, & versum habeamus Susciu, præcipuũ ac principẽ Sinensiũ librũ, quẽ in latinum transtulit P. Ricci, cum bona parte Calepini Europæi Sinici, ita vt sanitati adiuncto diligenti studio, quatuor annis finem his artibus imponere possint, & expeditè de rebus omnibus disputare, & propria & meipsius experientia cõfirmo, cùm decem mensibus, quibus hic versor, diuina gratia adiuuante, necessitate vrgente, absque vllo interprete, confessiones excipere valeam.

Præter bonos & multos laborum nostrorum adiutores, opus etiam est librorum copia, cùm enim nobis cum Literatis & eruditis hominibus sit agendum, doctrinamque & scientias profiteamur, facilè eorum apparet necessitas, hoc maximè tempore, cùm Sinæ nos in maximo pretio habent, & Tanquini, hoc est, Prædicatoris legis & restauratoris spiritus, nomen affingant. Quos verò qualésve libros mittere conueniat, T.P. facilè intelligit: qui scilicet vtiles sint, & ad nostrorum consolationem, & ad cõmonstrandum Sinis, quod genus librorum & scientiarum in Europa floreat, & quàm fixa ac præclarè fundata sit fidei & religionis nostræ veritas: Quam in rẽ, vt pro parte loquar, facerent Biblia Regia variarum linguarum diligenter & curiosiùs cõpacta, quod Ethnici exteriori ornatu res earumque valorem dijudicent. His addi posset Ius Canonicum, Patres, præsertim decem Doctores Ecclesiæ: Obstupescunt enim Sinæ, quando audiunt tot & tantos esse in Europa Doctores, cùm illis vnicus sit, cui Confusio nomẽ. Idem dictum volo de Auctoribus, qui Scripturam sacram vel apertè vel per quæstiones explicant, quos Positiuos & Scholasticos interpretes nominant, & Philosophos, qui res naturales speculantur, vel morales pertractant. Sed facilè aduerto, quòd paucis verbis multa postulem, verùm parte vna cogit necessitas, eorumque librorum defectus: altera, pietas, & Europæorum Dominorum, eorum maximè qui Romæ agunt, liberalitas, qui spem faciunt se non defuturos in rebus tanti ponderis, ad gloriam Dei Domini nostri, & sui sancti nominis in hoc nobilissimo Regno prædicationem.

Opus etiam est nobis imaginibus, & Diuorum picturis, vt adiuuemus & consolemur his rationibus nouos Christianos, quare confitius in pietate & sancta æmulatione dictorum Dominorum, supplex

supplex rogo, vt labores nostros adiuuent, & animarum harum conuersioni cooperentur, missis aliquot imaginibus pictis, & in charta impressis. Ex quibus, his primis principiis, ad excitandam religionem plurimum valerent Saluatoris & Dei Matris pictæ effigies, quas Sinæ, quantumuis Ethnici, valde suspiciunt, & capite in terram demisso reuerentur ac colunt, B. Virginem *Scin, mu, nian, nian*, hoc est S. Matrem & Reginam Reginarum, vocantes. Præter hæc, reficerent & recrearent eos plurimum duo ex libris, quos P. Hieronymus Natalis piisimis imaginibus ornatos in lucem emisit, vt quando ad nos allecti Europæorum fama Mandarini ventitant, illis exhibere possimus, quæ occasionem præbeant diuulgandi & disseminandi ea, quorum gratia hæc missio suscepta est: Ad rudes etiam ac indoctos formandos instruendosq; nō parum conducerent libelli aliquot communes, imaginibus aspersi, quarum similitudines & figuræ fidei mysteria, Præcepta decē, septem Capitalia peccata, eiuidemque numeri sanctissima Sacramenta repræsentarent, cuiusmodi his in locis subtiles & artificiosæ habentur, quòd vmbram habeant admixtam, qua Sinarum picturæ carent. Qua ex causa cùm nuper ex Gubernatoribus aliquis hanc in domum venisset, vidissetque libellum cum mysteriis vitæ Saluatoris nostri, obstupefactus petiit sibi donari, sed cùm iudicarem non expedire, vt eiusmodi figuræ Ethnici manibus tererentur, excusaui dicens librum esse nostri Tau, id est legis Christianæ, quare eo meipsum non posse me priuare, cumque intulisset iustam esse negandi caussam, petiit sibi alium aliquem dari qui usque adeò necessarius non esset. Obtuli itaque illi Æsopi fabulas simulachris & figuris respersas, quas vtraque manu accepit, actis gratiis, quasi opus aliquod ex optimis Flandriæ accepisset.

Hæc ergo tria mihi occurrebant T.R. proponenda, tanquam maximè necessaria ad fidem promulgandam, iuuandosque Christi sectatores, videlicet Operarum subsidia, libri, imagines. Faxit Deus vt viam & modos P.T. suggerat, quibus in his bono suo desiderio satisfaciat, & necessitati nostræ succurrat. Interim laborabimus in fabricandis huius linguæ armis, & curabimus, vt in lucē exeāt prima Religionis nostræ præcepta, in Catechismi formā redacta, quā cōposuit P. Ricci, recognouit verò & perfecit P. Visitator, cū quibusdā aliis in Macao portu, in spēq; erigimur. Diuinā clemētiā huic gēti tantū luminis cœlestis daturā, vt clarè cognoscat, quā māca sit & imperfecta eorū doctrina, si cū nostra cōferatur.

Qui hactenus facti sunt Christiani, præsagitionem nobis injiciunt apud Sinas illustrandū Christi nomen, & ad fidem accessu-

iam multitudiné, tum cũ cœlesti fauore per vicos & cõpita prædicando publicè nostri discurrent, quod hanc in horã necdũ factum est, nã cũ nostri superata iam & imbibita gentis lingua id possent, electi sunt, vt antè cõmemorauimus: qui verò hîc versamur, præter P. Ricci & duos Sinas, rudes adhuc sumus, nõ multo ante Regnum ingressi. Deinde iudicatũ est melius a Rege ducere initium, cuius authoritate & facultate id fieri posset, quẽadmodum Beatæ memoriæ P. Franciscus Xauier designauerat; quæ si non impetraretur, visum est expedire, vt nec libera nec publica hæc esset prædicatio, ne Mandarini suspicarentur turbas aliquas aut seditiones excitari, & dissoluta in fumum abiret hæc missio. Et verò, vt iam experimur, & quodammodo manibus tangimus, decepti non sunt nostri patiẽtia hac & longinquitate, tempus exspectantes conuersioni huius nationis in diuino Consilio designatum, quando cum hac cunctatione & mora sensum innotuerint, & crescente nominis fama in eum quem diximus statũ peruenerint: ac tandem cùm minimè cogitaretur, opera magni cuiusdam & grauis Mandarini, tam diu desiderata, apertâ sunt nobis via Pachinium ad Aulã, vt cum Rege de his, quæ molimur, & quorum gratia huc venimus, agamus; quò Iulio mense P. Ricci cum P. Catanæo & Fratre nostro Sebastiano Fernandez profecti sunt, de quibus hæc accepimus: ad Nanchini Aulam peruenisse; vnde Pachinum cogitabant. Quid factum sit, & quis fuerit huius profectionis euentus, necdum cognouimus; de qua prolixè P. Ricci ad Rectorẽ Macao scribit, qui proculdubio T. P. plenè cumulateque informabit. Quare finẽ facio, humillimè implorans patrocinium & aduocationem totius Curiæ cœlestis, speciatim verò Beatissimæ virginis Dei Matris, sanctissimorum Apostolorum Petri & Pauli, Angelorum custodum & conseruatorum huius Regni, vt à Sanctissima Trinitate bonum principium, melioré progressum, finemque tandem optimum huius nostræ molitionis tãti ponderis & momenti impetrent, vt, post felices, & ad gloriam Diuini nominis, & Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ propagationẽ (quẽadmodum de Dei misericordia speramus) exitus, *Omnis creatura benedicat sedenti in throno & Agno benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum Amen.* Sanctis sacrificiis & orationibus T. P. plurimum me commendo. Sciancęo, 18. Octobris, 1598.

R. P. T. *Seruus & Filius in Domino.*
Nic. Longobardus.

DE

DE MISSIONE PERVANA.

PERVANA Prouincia in sex Collegia Societatis, Residentias tres, Missiones quatuor, partita est: aguntque in ea ex nostris 187 vtiliter, quæ Dei est gratia, & cum fructu, quemadmodum ex annuis, quæ pro more recepto hoc anno mittuntur, colligere est. Limæ, tempore quo hæc vrbs famo dominante sic premebatur, vt ex primariis ciuibus quidam ne panem quidem haberent ad vescendum, acciditque aliquando vt aliqui vrgente inedia canum instar discurrerent, & abiecta ossa arroderent, diebus singulis visitati sunt carceres, distributo, in vinctos non solùm spirituali pane, Confessionum, Exhortationum, Concionum beneficio, verùm etiam à scholarum nostrarum Auditoribus comportato, & in plures triginta distributo corporali cibo, eorum etiam mensæ ministrando; quo in charitatis opere Domino adiuuante perseueratur. In eodem carcere baptismo lustratus fuit Æthiops quidam, extremo supplicio adiudicatus. Alius etiam cùm ad furcam duceretur, & obstinatissimus infinita blasphemiæ verba eructaret, in ipsis tandem scalis tactus à Spiritu sancto opera cuiusdam Patris nostri, qui eius ad saniorem mentem reductioni studebat, rara peccatorum pœnitentia confessus est. Nec minor fructus ex Catechismo & doctrina Christiana, qua pueri Æthiopes & aliæ personæ Dominicis diebus informantur, collectus est: ea namque institutione multa impediũtur peccata, quæ in Deum D. N. admitterentur. Vadunt ex nostris quidam ad certa loca, in quæ multus populus ad choreas, festa, ac inde ad epulas conuenit, ibique exhortantur, & doctrinam Christianam docent, fitque magna cum multorum approbatione, vt qui ad saltationes & ludos venerãt, submissis genibus coronam seu orbiculos sacros percurrãt, & pro affectu doctrinam Christianam recitent.

Ex Collegio Sancti Martini omni die festo ad portum itur, & concionibus iuuantur, qui in eo inuenti fuerint, nec omittitur seruorum & remigum visitatio: summa cum eorum consolatione & fructu missus erat ex Patribus aliquis in terras & loca vicina.

Qua in missione incidit in Indianam anum centenaria maiorem, quæ confessione expiata insequenti die ad meliorem vitam transiit. Adiuta & illa senior, quæ præterea surda erat & muta; quæ signis & notis exterioribus culpas fassa, vitam cum confessione finiit.

Indi quidam Ethnici Eunuchi dicti ex suis decem miserunt ad Vrbem Curco, quæ triginta miliaribus distat, vt aliquos ex nostris euocarent, vt Catechisatos fideque instructos salutari aqua abluerent; cumque hæc agerentur, ex iis qui venerant vnus in grauem incidit, ac postquã Christianis institutis eruditus abluturusq; esset die insequenti, si nihil culpæ à baptismo admisit, in cœlum transiit. Ex hoc Curcensi Collegio missio facta est in Prouinciam Aimares, quæ summè fuit necessaria; & fuit in ea diuini obsequii cùm plurimum. Necessitatis porrò causa hæc erat: Immiserat Dominus noster anno superiori pestẽ, vt hac animaduersione & castigatione miseram gentem à somno peccati, quo premebatur, excitaret: Verùm quod remedium afferre debuit, in damnum & ruinam animarum vertit. Nam cùm viderent Hispanos, qui inter eos sparsi viuebant, nihil ab eadem lue accipere detrimenti, plurimosque ex suis debilibus adhuc & in fide infirmis Dæmon persuasit, Deum Hispanorum non esse eorum Deum, quando illi nihil à contagione læderentur, neque aliam in rem hanc natam calamitatem, quàm vt errorem suum recognoscerent, quo acti ab proprio & patrio Deo defecissent, in quod crimen cùm non incurrissent Hispani, adorato semper Deo vno, nec eo vnquam eiurato, sani ac læti viuerent: quo ex principio inferebat Dæmon redeundum esse ad antiquam superstitionem, placandumque muneribus & aliarum rerum oblatione patrium Deum; quam persuasionem promouerunt plurimum excitati Magi, qui diuersis fraudibus & mendaciis deceptam gentem ad Idolorum cultum retrahere conabantur, & è manibus aurum argentumque extorquere. Quare in vulgus ex eis iactabant nonnulli, sibi pestem apparuisse indignabundam & ardentem, comminantemque victurum prorsus neminem, nisi auru, argentum, eiusdemque generis munera sibi debita offerrentur. Alii spargebant Ingam, Peru olim Regem, iratum plurimum affermasse, hanc calamitatem voluntate & imperio suo immissam. Alii alia perinde vana comminiscebantur: quibus artibus impellebantur miseri Indi, non modò ad ea Idolis offerenda quæ Magi postulabant, sed etiam persuadebantur, ne quidquam in domibus suis obseruarent, quod Hispanis vsitatum esset ac familiare,

Missam

Missam fictè & ex mera tantùm consuetudine audirent; Cùm Sacerdos sacram hostiam adorandam eleuaret, manu sinistra pectus pulsarent, Crucem non venerarentur. Persuasi igitur in his salutem suam consistere, ædibus eiecerunt Imagines, Cruces, cereos sacros, Rosaria, seu precationis globulos, cæteraque omnia, quin & galeros, & calceos, & vestes quibus Hispanis similes videbantur. Adeoque incrementa sumpsit hæc mentis obnubilatio & cæcitas, vt pagus integer foras in montem egrederetur, vt solenne animalium sacrificium offerret: quod cùm fieret, ad montem accessit Christiana vetula, cui negotiorum quorundam causa illac iter; quam à loco sacrificii non procul dissitam cùm Sacrificulus vidisset, exclamauit, in cæptis sacris pergi non posse nisi interficeretur, vnde misera anicula momento ab insana & furente turba lapidibus oppressa est, quæ post sex aut septem dies in pagum deportata fuit, affirmaruntque Hispani ita recentia fuisse vulnera, ac si eadem hora occubuisset, nullumque tetrũ odorem afflauisse. Fuerunt & plura alia sacrificia, quibus eo tempore delusi turpiter diis suis litabant, tantumque profecerat delusio & error, vt nouem continuis mensibus integros dies ponerent Patres nostri in expiandis generali confessione animis, die quolibet concionarentur, rosaria distribuerent, Icones & orbiculos sacros largirentur: Reducti tandem magno cum doloris de admissis criminibus sensu, voluntariè se castigarunt: & qui fuerant priùs defectionis authores & capita, agnitum publicè erroré eiuraruntur.

In Tuccamana Missione diuersis vicibus baptismo eluti sunt plures centum quinquaginta, quos inter erant octogenarii, qui absq; baptismo hac ex vita decessissent, nisi hæc Missio obstitisset. Innumeri penè sunt alii, qui idem appetunt.

In Missione S. Crucis de Monte baptizati sunt præter puerulos 970, & plusquam quatuordecim pagana castella idem postulant. Auditæ totius vitæ confessiones plurimæ, in quibus hoc difficultatis, quòd penè omnes harum partium nationes vsque ad quinque numerare tantùm sciant: si crimina quintum numerum excesserint, nil norunt proferre aliud, etiamsi quingenties illa cõmiserint, quàm sæpius se commisisse.

In Missione Cianes abluti sunt vario tẽpore 2832 adulti omnes, pueri & infantes 1301, Matrimonio iuncti 143, erectæ cruces plurimæ, ædificatæ Ecclesiæ, innumeræ factæ animorum expiationes. Alia in missione ad eandem nationem Sacramentum fidei susceperunt 708 iam adulti; Nuptiarum fœdere copu-

lati 262. ex quibus qui post susceptum Baptismum mortui sunt, magno cum diuinarum rerum gustu ad aliam vitam transierunt. Quos inter adolescentula fuit annorum 16, quæ cùm morti proxima esset, videretque pulcherrimam quandam Dominam cum comite eximiæ Maiestatis euocantem hoc sermone: Eamus filiola, respondit nolle se ex hac vita decedere, nisi primùm cognosceret, qua via aditus esset in cælum, quòd frequentiùs ex Patribus audisset, arctam planè & peranguſtam viam, quæ in cælum duceret. Accersita igitur hera Patrem aliquem vocari oportuit, qui de eo quod acciderat instructus consolatus est adolescentulam, quæ hilari animo ad meliorem vitam abiit. Magna est & penè incredibilis cæcitas mentis, qua obruuntur Cianensiu loca quædam; Nam certis quibusdam stellis sacrificant, iis verò maximè, quæ colligendæ messis tempore dominantur: Superstitiosi sunt admodum, bubonisque vocem valde pertimescunt, qui vbi in vicum aliquem aduolarit, & solitum dederit sonum, continuò seniores armati domo egrediuntur, inclamantque auem, vt auolet, ne moriantur: Iuniores eo tempore ædibus se continent, idem faciunt feminæ, aiunt enim bubonem aliquin prænunciaturum mortem. Quando pluuia indigent, Magus quispiam magna vocis contentione & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concedant, quò postquam peruenerunt, vt quilibet consueto more à cibis abstineat. Est autem eorum hoc ieiunium vt à sale, pipere, cibis coctis contineant; quod vbi factum est, voce intensa & clamore summo stellas inuocant, aquamque precantur, & ad terram castellumque paganum sese vertunt, potionem quandam manibus tenent, quam vbi nobilis alicuius adolescentulæ manu porrectam ebiberint, ita à sensibus abducuntur, mentisque impotes fiunt, vt mortui videantur: sed vbi in se redierint, mel aqua & maizo miscent, quibus permixtis nubes aspergunt. Die insequenti nobilem aliquem aut conspicuum & venerandum quempiam senem in lectum deponunt, subiecto lento igne, atque vbi sudare cœperit, sudorem vase excipit Magus, anserino sanguini admiscet, atque ex radice expressæ aquæ rursum in aëra iactat nubes vt tingat, rogans per sudorem sanguinem & aquam, vt desideratam pluuiam largiantur. Quod si casu eo die, quo sunt superstitiosi, pluat, gratias agunt stellis, Magumque multis muneribus ornatum efferunt. Celebrant & festum aliud superiore non minus superstitiosum, Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus habetur, cubiculo includunt, eique tamdiu ieiunium imperant, dum excrescant

xrescant capilli, tum magi prastigiatores cum senioribus eductum, veluti supplicatione quadam, in ædes amici alicuius arctissimè illi iuncti deducunt, ibi vetulæ puerum querula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in singula capita anfere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios, vt locum festo oportunum apparent, ablegat, puellis, vt bonum vinum excoquant, imperat, Senioribus musica vt instrumenta cõponant, & ex ea hora eadem pulsare incipiunt, atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emissi sunt, libere furari possunt, quidquid extra cuiusuis domum reperint. Inuitant populos vicinos, vt variis armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore coronatus, altera manu telo instructa, altera vipera viua dependente, positam in loco quodam ornatissimo sedem occupat, vnde facilè colligitur dæmonis esse artes, cùm à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt. Quæ venatione apprehendit Iuuentus cum coctis & assis anseribus reposita sunt ad vnum pueri latus. Alterum claudit bona vini quantitas. Posteaquam milites ad festum vocati militari quodam ordine & delectu ingressi sunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt, vinum illi proximum ebibunt, & præparatas puerosque adhærentes epulas sumunt, tum ad adorandam rursus viperam regrediuntur, eundemque cibum & potum repetunt, totosque tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperam necant: Exin fœminæ (quæ toto festi tempore clausæ domi hærebant) egrediuntur, clamantes, Victoria, Victoria. In celebritate eiusmodi frequenter apparet & videndum se præbet Dæmon ad combibendum, commessandum, festosque dies lætè hilariterque agendos exhortans. Est & tertium festi aut potiùs lamentationis genus, quod defunctis exhibent: ad hoc nocte conueniunt malefici & præstigiatores cum senibus, multo vino arcubus & telis instructi, postquam mortuorum sepulchra purgata, in fletum & lachrymas resoluuntur omnes, non multo post præstigiatores in partem aliquam secedunt, & egregiè comportant, quod vbi fecerunt, ad lachrymas & eiulatus reuertuntur, Dæmonem inuocantes, Dæmonem montibus, lacunis, & similibus imprecantes demum proprio nomine mortuos vocant, & ad combibendum inuitant, ac vbi sese nihil mouere vident, mœsti & tristes domum reuertuntur. Ea est cæcitas quarundam partium gẽtis Cianis.

Itatini, cui missioni præest P. Iacobus Saminiego antiquus & laborio-

laborioſus operarius fidei, ſacramento abluti ſunt 429, quos inter mulier fuit, quæ cantiunculam, quam canebat, ab quodam ſe accepiſſe fatebatur, qui ab Itatin veteri (hæc eſt ab altera fluminis Paraguai parte) venerat. Is audiebatur in aëre loquens, ſed non videbatur, multaque dabat præcepta, quorum hoc erat vnum, vt certas cantiunculas canerēt, ex quibus ea fuit, quam perſonabat mulier, cuius hic ſenſus: Pater filium ſuum Chriſtum in mundum miſit, præcepitque hominibus illi vt obedirent, eumque adorarent. Miſit etiam ſanctam Mariam, vt ex ea naſceretur Chriſtus: Finis porrò erat, hæc dicit Spiritus ſanctus. Exiſtimo hunc dæmonem fuiſſe, quia veritati multa admiſcebat mala & falſa, quale hoc fuit præceptum, vt legitimas abjicerent vxores, & alias ſuperinducerent, ac perſimilia multa. Accidit in illa miſſione eidem P. Iacobo Saminiego res admirabilis & conſideratione digna, cuiq; eo in genere vix contigit ſimilis, quę etiam eiuſdem vrbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totque teſtimoniis cōfirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab iis perſonis accepta eſt, qui oculis & auribus hauſerunt: qui caſus euentu infelix ideo permiſſus eſt, (quemadmodum etiam de ſimilibus, quę in cōfeſſione contigerunt, credi poteſt) vt hic nouus populus diſcat qua fide & integritate vti debeat Pœnitentiæ Sacramento, in quo non paruam ſentit difficultatem. Quare etiam Inda, quę in omnium oculis legem integræ confeſſionis violabat, videntibus eiſdem punita eſt & caſtigata, vt vnius animæ ruina multarum ſalus procuraretur. Res igitur quæ accidit eſt eiuſmodi: Agebat in domo præcipuæ cuiuſdam Dominæ huius loci adoleſcentula decem & ſex circiter annorum, quæ bello capta ac baptiſmo tincta Catharina vocabatur. In ea cum ætate creſcebat libertas & mores diſſoluti, etiamſi non rarò ab hera reprehenſa caſtigaretur; quæ eo peruenit malitiæ, vt cum perditis quibuſdam clam conſueſceret, neque tamen propterea à confeſſione abſtineret, ſed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Calend. Aug. 1590 morbo depreſſa Sacerdotem euocauit, cui animi noxas aperiret, ſed id fecit nō integre, vt & in eadem ęgritudine nouem aliis vicibus; recedente Sacerdote præſentibus aliis famulis contemptim ridebat, hac ferè oratione, Aliud mihi quod agerem non erat, quàm vt peccata faterer, adjectis etiam turpibus & inhoneſtis verbis, quibus offenſæ cæteræ ſingula ad heram referebant, quæ meritò Catharinam increpans, tādem vultu & voce mutatis amicè rogauit, quænam illa eſſent, quæ Patri aperire non vellet, narrauit illa non difficulter, adjunxitque quotes

quoties Patrem in morbo vocasset, vt se cõfessione purgaret, steuisse ad læuam quendam Æthiopi similem, qui moneret ne fateretur, quòd ea peccata læuissima essent, & nullius momenti, & ex illorum confessione a Patre dissolutior haberi posset: à dextra verò manu apparuisse S. Mariam Magdalenam exhortantẽ, vt quicquid esset libere euomeret. Accersitum igitur rursum Patrem Domina de omni eo quod acciderat instruxit, qui modis omnibus tentauit, vt ad integram animæ expiationem induceret, sed frustra; quo enim exhortabatur magis, eo reddebatur obstinatior, ita vt nec nomen IESV enunciare vellet. Alio etiam tempore, cùm illi sacram crucifixi imaginem, vt in eum intueretur & animo reuolueret Christum pro nobis cruci affixum & in cruce mortuum, summa cum indignatione & animi commotione respondit: Iam scio, sed quid vultis faciam? Ad quam Hera, vt ad Christum te conuertas, qui admissa crimina remittat, si fatendo recognoscas. Cui Catharina: Obsecro, vt mihi desinatis esse molesti; cumque hera abcessisset, cœpit amores suos & turpitudinem decántare, durauitque ad dies plures hæc agendi & dicendi ratio, donec quadam nocte, accersita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit: Torqueor & animo angor plurimum ob violatam confessionem; & ab ea hora vsque ad mediam noctem toto corpore obriguit, vt crederetur mortua, ac de humatione & sepultura esset cogitatio; sed ad se reuersa, accitóque Sacerdote, nihil de antiqua fatendi consuetudine remisit. Tres post horas, paulo antequam expiraret, exhortata à seruis, vt apprehensa manu cruce & cereo sacro nomen IESV inuocaret, respondit: Quis est ille IESVS? eum non noui, ac in partem vltimam lecti reflexa sedénsque audiebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer dominam rogauit, vt in distinctum cubiculum transferretur, quòd, vt aiebat, laruas quasdam atras videret, quibus admodum terreretur. Nocte ea, qua Catharina extincta est, domus tota tàm fœtido & putri odore perfusa est, necessarium vt fuerit, cadauer loco patente & aperto exponere. Dominæ etiam frater è cubili brachio extractus est. Ancilla quædam in humeris veluti calce percussa est, pertulitque aliquot dies huius læsionis signa. Equus mansuetissimus alioquin actis in murum calcibus huc & illuc discurrens tota nocte insaniit. Idem fecerunt & canes multa discursione & latratu. Humato iam corpore, cùm ex ancillis quædam locum intrasset, in quo Catharina decubuerat, nemine conspecto,

sensit

sensit in se vas quoddam, quod tabulatis impositũ erat, jaci. Maior præterea pars huius vrbis vidit multo crepitu & sonitu huc & illuc plurimos lateres & tegulas, etiam ad 2 millia passuum projici, non quòd in palatio vllus sit later vel tegula cùm vt pleraque omnia huius vrbis ædificia, palma tegatur. Ancilla alia spectantibus multis pede longissimè protracta fuit, etiamsi quæ traheret, non videretur. Septimo Octob. cùm quædam serua vestiarium esset ingressa, vt inde vestem sibi aliquam sumeret, vidit Catharinam erigentem sese in pedes, vt vas quoddam arriperet, fugiente illa tanto impetu vas in murum impulit, vt in mille partes frangeretur. Die insequenti, vestiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ vnọ impetu à muro auulsa, in conspectu omnium, tres in partes distracta est. Eodem die cùm in horto Domina cœnaret; medius later lanci injectus totam cœnam euertit, cuius filius annorum quatuor eo ipso tempore exclamare cœpit, Matercula, Matercula, Catharina me præfocat, appensisque ad collum sanctorum exuuiis ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam coëgerunt, vt ædes mutaret, & in consobrinæ domum se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. Decimo dicti mensis, cùm ex ancillis aliqua in officinam dispensatoris iuissset, sensit se ter à Catharina vocari, quam timore nimio dilapsam exhortatæ sunt cæteræ, vt inuocato Domini nostri auxilio cereoque facto accenso regrederetur, assumptis duabus quæ cæteris animosiores videbantur, securè rediit; quam defuncta monuit, vt dimissa aliis cereo abjecto, quod pœnam inferret, sola persisteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis juncturis flammas incredibili cum fœtore. Caput cum pedibus ardebant, cuncta erant veluti ignita fascia, octo aut decem digitos lata, quæ in terram vsque protendebatur, videbaturque libidinis & admissæ turpitudinis pœna & castigatio quædam. Viso hoc spectro tremere & exalbescere cępit serua, ad quã infelix defuncta: Accede huc, Quoties ego te èuocaui.

Respondit serua penè exanimis: Bone Iesv. Quis non horreat te visa? Quæ cùm diceret, in eundem locum descendit formosissimus puer albis vestibus, qui seruam hortatus est, vt posito timore forti esset animo, notaretque diligenter, quæ a Catharina acciperet, vt in alios euulgaret, ac simulatque ab hoc loco abcessisset, confessione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina Scias inferno me mancipatam, & grauissimis subjectam pęnis, quòd cùm sacerdoti aduoluerer, vt peccata faterer, leuissima tantùm referrem, cuiusmodi sunt, quòd garrula

garrula essem & loquax, in iram procliuis, & id genus alia: silētio verò inuoluerem libidines & consuetos cum adolescentibus congressus. Tu igitur disce bene confiteri, & nullum crimen tacere: Horumque vos commoneo, quòd mihi ita imperatum sit, cogarque aliorum in exemplum hæc vobis aperire: Iam pulsus ad salutandam Deiparam virginem audiebatur, defuncta mox in angulum quendam secedit & euanescit: Angelus verò (Angelum enim fuisse, quem viderat puerum, credebat famula) abire ad suos famulam jubet, quod & fecit. Hæc pars est vna eorum, quæ Diuina bonitas in Prouincia Peruana per Societatem operari anno 90 dignata est. Aliud superest nihil, quàm vt V. P. orationibus ad Deum & sanctissimis Sacrificiis, atque nouorum operariorum missione, necessitatum grauissimarum huius miseræ gentis meminisse velit, ad laudem & gloriam IESV CHRISTI Domini nostri.

EX-

EXCERPTA EX QVIBVSDAM LITTERIS P. MARTINI PEREZ SOCIETATIS IESV,

Noua ex missione Prouinciæ Zinaloa ad Patres Mexicanos, datis mense Decembri 1591.

POST vltimas apud Tautecas 6 Iulii datas, quo die in hanc Zinaloa Prouinciam ingressi sumus, ab Præfecto Roderico del Rio directi discurrimus, vagatique sumus per vana castella, vicos rusticos, metalli fodinas, pastorum casas, Hispanorum villas & domicilia quædam, iuuando proximum solitis officiis nostris, nobis vt nunquam deesset quo occuparemur. Transcendimus diebus octo asperum ac difficilem operosumque Tepesuani montem, nullo conspecto animali, auibus quibusdam exceptis, cuius ratio est vis earum muscarum, quæ quos infestant, quarum toto monte copia est maxima, quæ equis nostris fuerunt molestissimæ. Occurrerunt nobis Cuimechi quidam, qui sunt Indi militares, qui ex eo quod habebant liberaliter obtulerunt, nullo incommodo illato. Ex his propè infiniti inueniuntur, qui huc & illuc dispersi vagantur, in nullo alio occupari, quàm vt victui opportuna venentur & quærant. Relatumque nobis est, in montis parte ad tria millia conuenisse, qui Præfectum obsecrabant, vt quæ fidei sunt Christianæ, eos doceri instituique faceret. Eorum minister, qui vnicus est, nos inuisit. Obuius factus est Hispanus quidam ordinum ductor, cui sex Castella pagana seu vici rustici quadam montis parte parêt, qui satis instructus, quidnam in eiusmodi missionibus Societas prætenderet, ad P. Visitatorem literas dedit, quibus vnum ex Patribus sibi concedi postulabat, cuius opera ad viginti animarum milia in disciplinam Patris tradenda instituerentur.

Hos & alios vicos non absque dolore præteriuimus, quia iam apud nos constitutum fuerat, nullo vt in alio loco prætercquam in pro-

in prouincia hac subsisteremus. Paucis ante aduentum nostrum diebus scripseramus sex aut septem Hispanis, qui ibidem morantur absque vllo sacerdote, & semel tantùm in anno Missam audiebant, quando videlicet sacerdos quispiam triginta aut quadraginta miliaribus disiunctus ad eos veniebat, vt confessione pœnitentes purgaret. Illi cum præcipuis quibusque Indis nobis, qui plusquam viginti miliaribus ab eorum domiciliis dissiti eramus, hilares & recreati plurimum occurrunt, & vsque ad sequēs flumē Prouincię huius, vbi est sanctorū Philippi & Iacobi vicus, comitati sunt. Abest hæc Prouincia Mexico plusquā trecētis miliaribus, & Septemtrionem versus protenditur. Ad dextram montes habet Tepesuanos, ad Læuam mediterraneum Mare: parte altera ad Zibolam & Californiam vsque excurrit, quæ sunt Prouinciæ Occidentem versus magnæ & frequentes plus satis. Ad latus vnū, quo Septemtrionem respicit, duorum tantùm dierum ab vltimo huius Prouinciæ flumine itinere, (quemadmodum ab Præfecto accepimus) conspiciendum se præbet nouum Mexicum adeò celebre & nominatum, ac gentilis superstitionis abundans, de quo scriptum est frequenter.

Zinaloæ prouinciam metiuntur & secant octo fluuiis maioribus, qui in ea decurrunt. Partitionis verò ea ratio est, quòd Castella & vici pagani omnes ripis & fluminum labris adiacent, quę pisculenta sunt, & quæ non longo tractu in mare mediterraneū influunt. Solum sationi aptum est & ferax, & quæ seueris, reddit. Cælum purgatum & salubre. Rustici & agrorum cultores bis in anno metunt, ac inter reliqua fabarum copiam, cucurbitas, maizon, eiusdemque generis legumina colligunt, ex quibus ipsi & nos vescimur tam abundè, vt de aucto rerum pretio aut fame sermo nullus; quinimo perit frequenter bona pars messis collectæ, & maizon vetus abiciunt, vt sit locus nouo. Abundant gossipino lino, ex quo telas optimas texunt, quibus vestiuntur. Vestes eorū sunt panni pars, humeris illigata, qua veluti pallio Mexicanorum more totum corpus tegunt. Id verùm, quòd cùm omnes sint opifices, maxima anni parte non tegantur, sed nudi incedant. Cuncti tamen cingulo quodam largiori ex eodem gossipino panno variè & multipliciter elaborato, adiectis etiam figuris coloris diuersi, quas cochlearum & concharum testæ & domus artificiosè ossibus admixtę faciūt. Auribus præterea fila multa inserunt, ex quibus inaures dependeant, quem in finem natis infantibus multis in locis aures perforant, & annulos, grana seu globulos, corallū inserunt, ita vt auris quælibet quinquaginta huius generis orna-

mentis facilè grauetur, quare non in lectis obuoluti sed supini semper dormiunt. Feminæ à coxis decenter deorsum vestitæ, reliquo nudæ. Viri perinde vt feminæ prominentes capillos gestant, hæ in humeros, sparsos, illi frequenter collectos & variis modis astrictos, iniecta coralla variis plumis & cochlearum testis exornata, quæ etiam nescio quam pulchritudinem & ornatum capiti afferant. Onerant collum orbiculis coloris varii. Statura corporum sunt magna, & qua Hispanos palmo superent, ita vt equis insidentes nos nec quidquam inclinatos, nihil erectis talis, facilè complecterentur. Valetes & robusti, quòd bella, quæ illis cum Hispanis fuerunt, facilè indicant, in quibus tametsi damna non parua acceperint, non inulti tamen nec absque aduersariorum sanguine. Cùm de summa rerum acriùs decertare vellent, denunciabat & indicebant diem. Eorum arma arcus sunt, & veneno infectæ sagittæ, ac clauarum genus durioris ligni, quarum ictus reperire non oportet, vt alicui caput cerebrumque comminuas. Vtuntur etiam hastis breuioribus ex ligno rubeo confectis, tam solidis & acuminatis, vt præpilatis nostrorum non cedant. Atque quàm inimicis sunt terribiles & formidandi, tam inter suos & vicinos quieti & pacis amantes, rarusque inuenitur prouocator aut contentiosus. Hispani post aliquot congressus militares dextras tandem eis dederunt relictis auitis sedibus. At octo illi quorum superiùs memini pacifici inter eos viuunt, & quamuis Domini vocitentur, iis tamen contenti sunt, quæ Indi offerunt, nulla vi aut molestia cuiquam illata.

Cùm has in oras venissemus, fama nouorum hominum excitè Indi confertim in nostras ædes concurrerunt, & summa beneuolentiæ significatione salutatione & verbis, quæ tamen non capiebamus, amorem testabantur, tamdiu nobiscum commorati, dum amicè domum remitterentur. Neque oblatam primo quoque tempore opportunitatem neglexerunt, declarantes quanto animo in Christianam religionem ferrentur. Nam cùm primos huius prouinciæ vicos essemus ingressi, vulgato etiam in vicinis locis aduentu nostro, die insequenti conuenit in Ecclesiam tam adultorum quàm puerorum magnus numerus, vt baptismo tingerentur, quod summæ nobis fuit consolationi. Abluimus puellos & puellas facilè octoginta, cæteros animo ereximus spe non inani futurum, vt simulatque instituti essent necessaria doctrina, eiusdem sacramenti essent participes. Inuenimus ad quadringentos Christianos, qui ab Patribus Franciscanis qui in hæc loca venerant ante annos duodecim baptismo initiati, interfectis tandem illis

ab

ab ipsis incolis, caruerant doctore. Neque fieri poterit omnes vt à nobis erudiantur, nisi adiutores submittantur. Nam præterquam quòd populus sit multus, sermone & linguis etiam differunt, tametsi duæ sint præcipuæ & generales maximè.

Duas linguas veluti subito opere discimus, quæ tametsi non sint maximè vulgatę & generales, necessarię sunt magis, & tribus mensibus tantum profecimus, facilè vt loquentes Indos assequeremur. Quare cępimus Catechismo erudire gentem, & piis exhortari sermonibus ad eos in officio continendos, & omni timore liberandos. Cùm vident precationes & DEVM orandi formulas non extraneo sed familiari idiomate se à nobis accipere, quas vt & Catechismum magna cura & temporis breuitate addiscunt, iamque tam adulti quàm pueri plures mille sexcentis abluti sunt; prętер quadringentos qui in infantili penè ętate a Patribus nominatis tincti, & duodecim totos annos neglecti vix signum habebant Christiani instituti, sed cum Ethnicis patrio more matrimonio erant coniuncti. Multis concubinas detraximus, cùm huius gentis ea sit consuetudo, tot vt superinducant, quot alendis sunt satis. Matrimonii Sacramento iunximus non paucos.

Sunt & plures alii qui baptismum appetant, sed cùm ingens sit populus, operarii verò duo tantùm, fieri non potest vt labori pares simus. Vltimo Nouembris visitaui huius tractus seu fluminis gentem, & duodecim aut tredecim miliaribus quatuor milia vt minimum numerantur Indi, qui arcu & sagitta vtuntur, exceptis mulieribus & paruulis. His admixti sunt quidam non boni nominis & famę, quibus cum dęmone familiaritas & consuetudo, cum quo abominanda & horrenda prorsus peccata committunt.

Plurimi in montes profugerunt, ne eorum paruuli abluerentur, quoniam dęmon in vulgus sparserat morituros omnes, qui baptismo tingerentur, nihilominus tamen septem aut octo diebus 240 infantes Sacramenti aqua aspersi: coëgit me necessitas, his relictis, vt aliò concederem vicinos adiuturus, teneor tamen magno reuertēdi desiderio, permotus commiseratione quadam, q̄ videā gentem verè fidei ignaram tā arctè à dęmone possideri.

Sunt iam in tribus his fluminibus tredecim Ecclesię, iis exceptis, quæ paulatim eriguntur, nec in earum vsum plures sunt nobis vestes sacrę, quàm eę quas circumferimus, & alio quodam altaris apparatu qui Hispanorum est. Nulla est in Ecclesiis campana. Altare cruce vna & aliquot Chartaceis imaginibus, que Culhuacono huc delatę sunt, instruximus, quia nobis alius deest

ornatus, quem à R.V. expectamus, & perutilis futurus, gentes tam studiosa cultus exterioris.

Die Conceptionis Deiparæ Virg. sacro dedicationem templi Petatlam celebrauimus. In eo reposui paruam quandam B. Virginis Conceptioni sacratam. Instituimus supplicationem, in qua pueri Te Deum laudamus lingua vulgari decantabant, subiunxi orationem, ac tandem Missam legi, quòd cantores ignari adhuc sint cantus, & aliud personare nesciant, quàm rudi quadam & dissona voce Amen. Interfuerunt ex Ethnicis plurimi, qui aliunde ad diem festum inuitati fuerant, & propè attoniti erant visis his primis initiis, optantes, vt in eorum vicis similis haberetur celebritas. Quantum hucusque colligere licuit, horum & vicinorũ Castellorum Paganorum, vbi maior frequentia, & linguarum diuersitas minor, Indi Incolę alacres sunt & excitati, tractabiles, facilioris conuersionis quam quos vidi aut noui hactenus. Optarem aliquando velut secessione quadam mecum habitare, sed tantus conuenientium concursus, hanc vt quietem mihi non relinquat, & licèt taceam, nihilominus varios miscent sermones de nostris interrogantes & recensentes sua, nocteque ad nos veniunt precationum & orationis caussa. Ingenioſi sunt & dociles, etiamsi nullum habuerint doctorem, cuius institutione hæc vis naturæ exerceretur. Agunt in Castellis aut vicis rusticanis cõtiguis & exerta & lignis erectis domibus, quas storeis tegetibusque arundineis ornant. In coniugiis, quæ ineunt, quando multas sibi iungunt vxores, minùs inconueniens indecensque videtur, si sororem, matrem, vel etiam filiam accipiant, quòd hoc ad domesticam pacem tuendam facere plurimum arbitrentur, viteturque eo modo zmulatio omnis. Ac licèt affinitatem nullo loco ponant, consanguinitatis tamen rationem habent maximam. Liberos amant tenerrimè ad certum vsque tempus, nec eos alia docent quàm quæ ipsi sciunt, neque vllam ob causam plectunt vel castigant, atque ita pecorum more viuunt. Matrimonio coniungunt suo tempore. Coniugii autem hæc est forma: Conueniunt vtrorumque inter se parentes, & post vtrimque habitos sermones, pro gentis more choreas agunt & saltationes, datisque dextris ad suos reuertuntur: quòd si sponsus vel sponsa minoris sint, quàm nuptiæ requirant, ætatis, menses & etiam annum exspectat, nec in mutuos veniunt aspectus: tempore deinde suo sponsæ Pater filiæ & genero domum cum adiuncta supellectili relinquit. Creant etiam sponsum equitem, si familiæ sit illustrioris, vario ritu, cuius hæ præcipuæ sunt ceremoniæ: Arcum tradunt, & qua ratione nouis armis vtendum

vtendum sit instruunt; vtque industriæ & habilitatis dent signum quoddam, in leunculum aut feram immittitur, quam vbi interfecerit, sponsus honore & dignitate, qua cæteris qui equites non sunt, antecellit, insignitur. Inter politica quæ seruant hoc est vnũ, quòd aliorum filios in suos adoptant, sed hic in alterius familiam transitus seueriores & periculosiores ritus habet. Immittitur enim in os ad gulam vsque palus, quo ferè præfocantur, si res succesſerit, quicquid ciborum assumpserunt euomunt, atque ita in ius alienum transeunt. Quicquid ab opere & labore supereſt temporis ludo absumunt, qui aleas refert, sed variis cõstat signis. Hoc in genere exercitatissimi summa animi moderatione & patientia ludunt, nec iuramentum auditur vllum, nec cõtentiosum aut pugnax verbum, etiamsi vestes & cætera omnia absumant, & nudi quod accidit aliquando reuertantur. Cùm infirmantur, si grauis & periculosa fuerit ægritudo, sepulturæ locum effodiunt; manetque aliquando totos quinque aut sex dies apertus, quæ agendi ratio profuit plurimum cuidam feminæ, cùm enim vicum quendam ingressus essem, & humum altè effossam viderem, non ignarus causſæ accesi iacentem & morbidam, eamq; ex Catechismo quem lingua scripseram vulgari Christianè institutam ablui, sed ex morbo conualuit: Ideo verò sepulturæ loca aperiunt, vt extincti cadauer vel cineres (nam adurunt aliquando corpora cum domo tota & supellectili) confestim humo obruant: sepulchrum certo quodam puluere iniecto aspergũt, ex quo potionem conficiunt, deferuntque secum cibos, & post lachrymis rigatam sepulturam sese inebrianr, parentibus defuncti conuiuium parantibus iis qui adstant. Atque hæ sunt eorum exsequiæ.

Vicarius Ecclesiæ Culiacan, quæ Zinaloa vbi supradicti Patres agunt quinquaginta milliaribus abest, datis ad quendam amicum litteris in hanc sententiam scripsit: Zinaloæ, Patres officiosè laborant in Domino in conuertendis ad fidem Indis adeò fructuosè & feliciter, vt miraculo omnes adscribamus: Neque credi potest, qua celeritate & didicerint & eius Prouinciæ lingua loquantur, quaque facilitate & satisfactione ad baptismum Incolæ accedant, & in rebus fidei institui postulent. Dei certè est opus, quamobrem ei diuina Maiestas fauet & dat incrementa.

LITERÆ ANNVÆ INSVLARVM PHILIPPINARVM,

A P. Francisco Vaez X. Iunij, Anni M. DC. I. ad R. P. Claudium Aquauiuam Generalem Societatis IESV datæ.

INTER calamitates & ærumnas varias, quibus Domino nostro placuit exercere has insulas, princeps vna fuit fluctibus haustarum nauium jactura, cùm aliarum, tum Capitaneæ, & quæ erat Præfecti maris, & anno superiori 1600 à littore in nouam Hispaniam soluerant ingentibus opibus mercibusque onustæ. per quas & huius viceprouinciæ annales & epistolæ Iaponicæ ad P. V. mittebantur. Cæterùm cum menses totos octo naues dictæ, vehementi vento eoque contrario impulsæ, vela fecissent, magno vectorum numero, fame, sete, ac vndarum furore, quo ex ipsis nauibus præcipites agebantur in mare extinctis, cœperunt retro sublapsæ referri, illisæque in scopulos demersæ sunt, pauculis è præsenti periculo ereptis, qui instar seruorum Iob nuncii cladis essent, quæ aliis deinceps atque aliis superuenientibus belli casibus & ruinis aucta majorem in modum nos afflixit. In harum nauium vna, S. Hieronymi nomine appellata, vehebatur P. Petrus Lopez de Parra Societatis nostræ Professus, qui post hanc longam nauigationem, vel potiùs post aliam longiorem 37 annorum in religione, applicuit, vt confidimus, ad vitæ æternæ portum, multo bonorum operum thesauro onustus. Professus fuerat in noua Hispania Philosophiã & Theologiam, vnus è primis Societatis hominibus quondam eò destinatus. Exercuit ministros nostros cum fructu. Quamuis autem nihil nobis de morte eius speciatim constet, tamen cùm vehementer affectus fuerit ad audiendarum confessionum juvandarumque animarum munus, verisimile est eum magna charitate omnibus in extremo illo discrimine suam operam accommodasse,

In alia

In alia quadam calamitate jacturam fecimus alterius cuiusdã sacerdotis & fratris, si modò jactura vocari potest mors eorum, qui ad lucrifaciendas animas & juuandos fratres in bello justo aduersus pyratas hæreticos occubuerunt. Erant illi Hollandi & Zelandi, qui anno 1600 ad Philippinas appulsi fuerant, & ad prædas agendas in mari, cui nomen Norte, aduenerant, sicut iam spoliarant vnam nauem Lusitanam, & in Oceano australi, dicto Sur, superatis angustiis Magellanici freti, lembum vnum ex Peru. Nam cùm eorum primariæ naues, Capitanea & Admirantis, stationem delegissent sex leucis à Manila, vbi necessariò merces exponere debebant Hispanæ, Chinenses, & Iaponicæ naues, quoque cursum tenere debebant omnes scaphæ reliquaq; minora nauigia, quæ ex vrbe soluebant, è Manila binæ naues 300 militibus harum insularum præstantissimis armatæ cum multis bombardis cæteroque apparatu bellico in aduersariorum naues sunt directæ. In primaria erat P. Iacobus de Santiago & frater Bartholomæus Caluus ad petitionem Generalis Antonii de Merga Regii Senatus auditoris, aliorumque belli Ducum, qui dicto Patri confiteri solebant.

Cùm ergo Pater primùm militum confessionibus excipiendis operam nauasset, & ad fortiter dimicandum ad 14 Decembris animasset, in conspectum hostis ventum est, explicatisque velis capitanea in capitaneam tam propè incurrit, vt ex altera in alteram procliuis esset digressus. quo in concursu dum nostri hosti vexilla subripiunt, & in suam nauem transferunt, festisque vocibus victoriam inclamant, ecce nauis nostra inopinatò, hausta alicunde magna vi aquarum, permittente Deo, fluctibus absorbetur cum omnibus vectoribus, exceptis paucis, qui scaphæ Hollandis ereptæ beneficio vel natatu in continentem euaserunt; vt Generalis, qui cum duobus hostilibus vexillis se in mare præcipitarat.

Admirantis deinde nauis nostra, cum hostili item Admirantis congressa, eam cœpit, & in Manilam abduxit, vbi supplicium sumptum de omnibus eius vectoribus. Inter nostros autem, qui vel submersi sunt, vel ab inimicis interempti, numero quinquaginta nouem supra centum, submersus est quoque P. Iacobus, qui audita quasi omnium exomologesi, videns nauem deprimi, dum laborat se in mare præcipitem dare, Capitanei voce ad confessionem aspirantis reuocatus est, & inter audiendum confessionem vnà cum fratre & aliis submergitur. Vigesimũ

nonum ætatis annum pater ille agebat. In Societate autem vixerat annis quindecim. Eadem ætate erat frater eius comes, qui septem annis in Societate vixerat, & in his partibus eam ingressus fuerat, vir cùm omni virtute tum verò obedientia singulari, cui semper valde fuerat addictus, præstans. Obiit quoque è fratribus Martinus Sancez ex his Philippinis oriundus, postquam decennium in Societate præclaro in vita & morte relicto exemplo posuisset. Restant in hac viceprouincia Sacerdotes triginta, fratres viginti-nouem, è quibus duo sunt scholastici, quatuor nouitii, annumeratis nouem illis, quos cum P. Gregorio Lopez P. V. huc misit, quibus huic viceprouinciæ magnum accessit præsidium, quæ vt tempore posterior est, & ab operariis sterilior, longiusq; Roma abest, ita etiam pauperior, & velut filia minor P.V. debet esse carior & commendatior.

COLLEGIVM MANILANVM.

DEgunt in hoc Collegio (quod primarium est in hac viceprouincia) sedecim è nostris, nempe seni sacerdotes & deni fratres. Omnes, diuino fauente numine, suo exemplo & labore fructum vberrimum ex huius ciuitatis spirituali cultura retulere. Quem adauxit occasio belli & terræmotus, jacturaq; nauium, atque aliæ calamitates; experientiaque didicimus, pietatem citiùs inter aduersos quàm prosperos successus efflorescere. Quo minùs in structura Collegii perficienda progredi audeamus, fecit terræmotus. cogimur enim iam collapsa vel in ruinam procliuia priùs reparare. Superiore anno scripsimus, ad vigesimum primum Iunii diem corruisse præcipuam partem nauis templi, hoc verò anno 1601, ad decimum sextum diem Ianuarii alio terræmotu disturbata est altera pars ei respondens, cæteræque ita conquassatæ sunt, vt necesse fuerit omnia solo æquare. Magni beneficii loco duximus, ruinas has nullo cuiusquam damno contigisse, cùm tamen alter terræmotus incideret, cùm populus in templo sacro Missæ interesset, alter verò, quando minimè expectabatur. Commonefacti ergo Manilani à nostris de periculo quotidiano vitæ in terra, mentem erigere cœperunt in cœlum, indeque patrocinium & tutelam postulare, feliciqué sorte eis obtigit patronus & aduocatus S. Polycarpus Episcopus & Martyr, S. Ioannis Euangelistæ discipulus. In cuius honorem festum cum solenni processione, quotannis repetendo, celebrare cœperunt.

Initium

Initium quoque hoc anno factum est alterius cuiusdam pii & religiosi operis cum insigni fructu, vt quod non solùm per Quadragesimam tribus diebus, sid enim perpetuò fuit vsitatum) vedragesimam tribus diebus Veneris toto anno in Ecclesia nostra rùm etiam singulis diebus Veneris toto anno in Ecclesia nostra diperberationes corporum vsurpentur. Maximus id temporis hominum est concursus ad audiendum Psalmum quinquagesimum Miserere, cuius lugubri concentu plurimum ad deuotionem & pœnitentiam agendam permouentur. Nec ratò interfuere auditores regii, ac gubernator ipse cum aliis viris primariis.

Incarcerati quoque exhortationibus piis & confessionum sacramentalium exceptione adiuti sunt, & quod populum non parum ædificauit, commeatus necessarius per aliquot dies etiam nostris humeris vsque ad carceres deportatus est. Pueris item doctrinæ Christianæ pabulum Dominicis diebus subtractum non est. cum quibus tempore Quadragesimæ processionis forma dispositis ad excubias prodimus militares, sermonibusque ad eas factis fructum colligimus minimè pœnitendum.

Congregatio Scholasticorum hoc anno inchoata progressus habet optimos. Quoque mense, conuenienter regulis, omnes exomologesin peccatorum Sacerdoti faciunt, & diuinæ mensæ accumbunt. Festis diebus pomeridianum tempus audienda lectione spirituali & commemorandis exemplis Sanctorum impendunt. Beatissimæ Virginis solennes ferias maxima religione & lætitia peragunt. In quadam abiectis palliis, cum pollubro & gutturnio argenteo in manibus deportarunt cibum ad carceres, ordine & ritu pulcherrimo, magnaque promptitudine & submissione animi miseris hominibus inseruierunt. Modum procedendi in omnibus putantur sumpsisse ex congregatione Romana. Priuilegia autem Sodalitatis tam multos seculares homines allexerunt, vt necesse fuerit eam in duos ordines diuidere.

Pro viris itaque adultis & ciuibus, qui Dominicos Festosque dies optarunt in sodalitate fructuosè expendere, principium fecit P. Visitator, habitis ad eos familiaribus exhortationibus & narrationibus piorum exemplorum è vita Sanctorum depromptis, planeque speramus rem ad maiorem gloriam Dei cum eximio ciuitatis fructu processuram. Nec iam desunt, qui vna altera ve exhortatione audita, sanctiores salubrioresque, quam antè instituerant, viuendi rationes inierint.

Initium quoque hoc anno factum est sorte deligendi nomen alicuius Sancti, vti nonnullæ ciuitates in morem induxerunt, & ingens extitit populi concursus. Quidam in mare cum multis aliis, dum pugna cum Hollandis suprà nominatis committeretur, dilapsus erat: sed quia nomen S. Nicanoris patroni, qui mense illo sortitione obtigerat, inuocauit, summo illo discrimine, quo ceteri absorpti fuere, ereptus est, & ad leucæ integræ spatium natando cum summa sua admiratione tandem ad littus delatus.

Confitentium communicantiumque numerus hoc anno superiores omnes superauit. deuotioni enim veteri nouæ pestilentiales faces subiectæ sunt, litesque multorum inter se conciliatæ. In quadragesima autē maximè pietatis omnis studium arsere in patefaciendis creberrimè noxis, iisdemque per verbera quotidiana aliaque deuotionis exercitia expiandis.

A sceleratis pudicitia cuiusdam feminæ nunc precibus nunc donorum largitione appetita fuerat, sed cōfessionis communionisque crebrioris armis communita omnem vim hostilem depulit. Sed non hic acquieuit hostis. Quodam die post sacram Synaxim, in Ecclesia nostra religiosè sumptam, eandem in loco solitario aggreditur, & pugione in pectus eius defixo, necem comminatus est, nisi in scelus consentiret. at illa constanter respondit, se malle morte occumbere, quàm Deum offendere. Denique cōtumeliis pugnisque malè excepta sua castitate beluinum aduersarii affectum expugnauit.

Alius, cogitatione omni de Deo salutéque sua exclusa, multos annos in grauibus sceleribus exegerat, speciatim verò in infami quadam cupiditate ita cordis visceribus infixa & firmata, vt Patrem nostrum eum abducere à tam fœda consuetudine conantem tantum non pro fatuo habuerit. sic enim erat sordibus perturbationum illarum animi inuolutus, vt instar suis volutabro immersæ, nulla alia in re voluptatem quærere videretur. Et tamen tandem homo obstinatus rationibus & argumentis cessit, nec solùm à visendo scorto se abstinuit, verùm etiam omnem libidinem ita radicitus ex animo euulsit, ac si nullam vnquam eius notitiam habuisset. Confessione enim generali de anteactæ vitæ lapsibus facta, sic mores correxit suos, vt omnes, qui eum antè cognorant, de subita illa vitæ mutatione non parū obstupescerent.

Cùm pyratæ Hollandici, de quibus suprá, in vrbe Manilana iudicum sententia morti addicti essent, visum est gubernatori, eos

eos variis religiosis commendare, si fortè eiuratis erroribus Ecclesiæ sanctæ restitui possent. Et placuit diuinæ bonitati, omnes, qui erant numero tredecim, restituere, vnum excipio Præfectum Admirantem, qui, vti pertinax hæreticus, strangulatus est & in mare præcipitatus. Cæteri cum tanto criminum dolore S. Ecclesiæ Romanæ obedientiæ se subjecerunt, vt Patribus religiosis visum sit, eis porrigendam quoque sacram Eucharistiam. De quinque nostræ Societati commendatis affirmare possum, eos magnæ ædificationi omnibus extitisse: nam & confessionem de totius vitæ peccatis & sacram Synaxim cum multis lacrymis obierunt, atque ante illam publicè fidei Catholicæ Romanæ professionem eiuratis hæresibus ediderunt, parati in dicta fide viuere & mori. Post biduum denique rosariis ad collũ appensis magna animi lætitia, quod morte sua possent expiare delicta, ad supplicii locum processerunt.

Non minor est occupatio nostrorum his in locis cum Indis, atque cum aliis, tum quia eorum maior ad hanc Manilanam vrbem, quàm alibi, concursus est, tum quia ardentiore affectu Societatis homines complectuntur. Nunquam ex iis desiderantur qui operam dare confessioni velint, senisque Sacerdotibus, si tot idiomatis gnari forent, ad omnes audiendos per totum annum opus foret. Sacram communionem magnopere affectant, & singularem ex ea fructum reportant. Omni hebdomade feria sexta plurimi aduolant, vt cum reliquis disciplinam faciant, pluresque venirent, si portæ ciuitatis quæ Indos dirimunt ab Hispanis sub noctis crepusculum non occluderentur. Certè quamplurimi non verentur etiam per angustum portarum foramen irrepere, ne salutarem illam pœnitentiam negligant. Sabbatho quoque accurrunt ad audiendum sacrum Missę de beata Virgine, & Quadragesimæ diebus ad audiendum concionem, idque tanto numero, vt Ecclesiam nostram cæteroquin satis capacem totam compleant. Quando autem terræ motu subuersa est, magno studio vsque ad puerulos ipsos conuolarunt, vt operam suam exportandis lapidibus conferre possent. Iucundum erat spectaculum contueri illos formicarum instar inter rudera & parietem oberrantes, calceque & puluere feminas æque ac viros, iuuenes & senes respersos, dum sportis in humeros sublatis ruinas certatim ad expurgandam planitiem efferrent.

Sodalitas Parthenia, recens inducta inter indigenas, omnes alias mirificè accendit. Aliquoties epulum præbuêre pauperibus tanta

tanta liberalitate, vt multa superfuerint pro incarceratis & aliis egentibus. Post prandium peractum pauperum manibus aquam laticem affundebant, easque exosculabantur, ac denique pauperes ipsi nixi genibus Deum pro suis benefactoribus precabâtur. Aliàs iidem Indi Sodales se contulerunt ad Xenodochium Indorum, ibique ægris operam suam, componendis lectis & solo euerrendo, contulerunt; quod admiratione dignum est in hac gente, quæ abhorret à visitatione Nosodochiorum. Sodales, quantumuis pauperes, tamen ordinarias eleemosynas Ecclesiæ præstant & egenis. Addicti sunt orationi & ieiuniis, totas hebdomadas solo pane & aqua contenti. Recipiunt se libenter in ædes nostras faciendæ confessionis vel commentationis spiritualis instituendæ causâ, cum magno ipsorum fructu & ædificatione spirituali.

Christiana quædam femina in seruitutem infidelium iamdudùm redacta in Insulis Mindanao & Burnei, Mahumetanæ sectæ deditis, nunquam a fide vera diuelli potuit, vel ad cultum idolorum induci, licèt multa eorum loca peragrarit.

Indus quidam, cum aliis nonnullis, de peccatis confessus, vt sacram communionem percipere posset, affirmat se, quòd peccatorum quorundam circumstantias reticuisset, per visum conspexisse eleganti specie puerulum, sibi quidem porrigentem sacram Eucharistiam; sed cùm ipse responderet, se esse magnum peccatorem, puerulum subjunxisse, verum est te communione dignum non esse, quia in confessione tua talem & talem circunstantiam cælasti. Quare euigilans ad ædes nostras concessit, vniq; Patrum visum patefecit, ac iterare confessionem postulauit.

Alius sic assuefactus erat corporis diuerberationi, vt cùm die quodam iter faciendum esset cum certo agmine militum, nocturnis horis ab eo se abstraxerit, ne sanctum hoc exercitium prætermitteret. Id cùm peditum dux nocte obiens vigilias clàm animaduertisset, arbitratus eum mali aliquid meditari, silentio insecutus est, ac tandem vidit eum subire cuiusdam Ecclesiæ cæmiterium, fusisq; ad Deum flexo vtroque poplite orationibus in suum tergum acriter desæuire. Finita diuerberatione propiùs accessit, & cernens esse Indum, multo ampliùs ædificatus est. Cumque ab eo percontaretur, vnde oriundus esset, respondit ex vico Manilano, seque solitum confiteri nostris. Miratus Capitaneus tyronem in Christiana religione tantam suæ salutis gerere curam, pecunia donatum ad suos redire jussit, ne consuetudine militum perueretur.

Sacerdos quidam fratre comite quasi in missionem ad villas quasdam

quasdam Seilanas amandatus est, quæ parochis destitutæ institutione indigebant. Cumque eò concessissent grassante peste, illos non solùm Sacramentorum confessionis, & sacræ Synaxeos, sed etiam victus, qui in ædibus nostris parabatur, administratione liberaliter juuerunt.

In alia missione, à Collegii Rectore alteroque Sacerdote instituta, ingens constitit laboris fructus in confessionibus audiendis, in sopiendis dissidentium controuersiis, in reuocandis ad meliorem vitam peruersis. Baptismi sacramẽto initiati vigintiquinque adulti, à cœco quodam doctrina Christiana imbuti. Is licèt oculorum vsu destitutus, tantam tamen gerit Catechumenorum curam, vt si vel vnus è numero quantumuis magno desit, certiorem reddat continuò Patrem. Quod hoc plutis facimus, quo is, qui quondam numeratus est inter Catalonos, hoc est, idolorum sacrificulos, nunc post conuersionem factus sit Christianæ disciplinæ institutor.

RESIDENTIA ANTIPOLANA.

IN hac ordinariè versati sunt terni sacerdotes, in messe trium millium Christianorum. Baptizarunt hoc anno plusquã quingentos. Experti sumus in hac gente religionem magnam & rarum pietatis sensum in frequentandis sacramentis, obeundis supplicationibus, & disciplinis vsurpandis, aliisque operibus bonis exercendis, ac denique in omnibus magna facta est morum commutatio.

P. Visitator fundamenta jecit domus hospitalis, quæ magni est momenti. Quo die ad fastigium perducta est, post sacrum solemne & concionem, P. Visitator primus cæpit inseruire pauperibus ibidem congregatis, aquam manibus eorum affundendo, easque flexis genibus osculando, quod exemplum viri primarii, qui præstò erant, omnes sunt secuti. Vnde in morem inductum est, vt in dies singulos quatuor Confraternitatis ad huiusmodi opera pietatis institutæ Sodales eis victum apponant. Atque idem faciunt mulieres cum sui sexus infirmis.

Initia quoque data sunt Seminario puerorum, in quo in omni virtute bonisque moribus à prima ætatula educentur, secundùm leges Christianas, eorum capacitati consentaneas. Quæ res non solùm necessaria est ad capessendam veram doctrinam, & corrigendos Indorum mores, sed etiam facilis & suauis. Sustentantur omnes oriza à parentibus subministrata, aliisque eleemo-

synis.

synis. Occupationes eorum sunt artem legendi litterasque formandi addiscere, aliáque præstare quæ puerilibus annis conueniunt.

Inductus erat alicubi vsus toto anno cantandi in honorem Deiparæ Virginis canticum Salue Regina, & feria sexta Quadragesimæ post lectionem spiritualem faciendi disciplinam in Ecclesia. Cùm igitur Indi quidam, more in calidis regionibus consueto, in flumine se abluentes exaudirent campana signum dari, ad Salue & disciplinam mox se amictu resumpto in viam dederunt. Vnus solus restitit, & irridens socios idiomate suo dixit Acoi Ouian. id est: Affertè mihi inde aliquid: quę formula est apud ipsos irridendi. Digressis aliis, ecce solum crocodilus (quod animal in his regionibus est admodũ ferox, & carnis humanę percupidum) inuadit & interimit, antequam illi subsidium corporale vel spirituale suppeditari posset. Id verò admiratione non parua dignum fuit, cùm bellua hæc admodum vorax sit, hominesque occisos vel totos deuoret, vel pedem aut manum saltem auellat, hunc tamen integrum & illæsum reliquerit, quod Indi attribuere virtuti decantati cantici Salue & factæ disciplinę.

RESIDENTIA DE ZEBV.

HÆc residentia est in prouincia appellata Pintados, in qua major nostrorum pars degit, & Indorum saluti operam nauant, quanquam ordinariè non agant ibi nisi tres Sacerdotes & quatuor fratres. Locus est valde opportunus, quia huc recurrunt omnes reliquę residentię. Ministeria Societatis cum magno fructu ciuitatis exercentur. Ludus puerilis apertus est, & lingua Latina traditur. Anno proximè elapso Reuerendissimus Episcopus, officiales, & alii primarii viri litteris ad Majestatẽ Catholicam datis exposuerunt, quanto cum fructu spirituali nostri in illis locis inter Hispanos ęquè ac Indos sua ministeria exerceant, simulque enixè rogarunt, vt annuo aliquo prouentu residentiam illam stabilire dignaretur, quo diutius nostrorum laboribus frui possent.

Optimus antistes ille, cùm pedes, licèt sexagenarius, diœcesim suam lustraret, diuertit in ędes nostras, ac nobiscum ea submissione animi & familiaritate vixit, ac si vnus de nostris esset. Visitatione Diœcesis absolutâ dicebat, se magnopere in ea admiratũ feminarum modestiam & pietatem, rumore enim & sermonibus hominum iamdudum contrariam famam percrebuisse: addebat

addebat se in tota noua Hispania nihil deprehendisse simile. Ac conuersus ad nostros, subjiciebat eos sua sorte meritò debere esse contentos, quòd in his locis verbum Dei disseminandi prouinciam suscepissent, existimare enim se eos versari in parte mundi optima ac Deo gratissima, ex qua laborum suorum fructum colligere possint amplissimum.

In ædibus nostris hoc anno principium datum est disciplinæ, magno pœnitentium numero & populi deuotione. Conciones item habitæ, cum Christiana Catecheli ad militum custodias, fructu singulari.

Accesserat Pater quidam ęgrotum Indum iam loquendi facultate destitutum, nec tamẽ confessum, vt eum ad piè moriendum hortaretur. Monet itaque vt conetur saltem nomen IESVS pronuntiare. Obsequitur æger, obscurè enuntiant, sic tamen vt vix audiri posset. Pergit pater instare, vt clariùs proferat. Profert modico conatu clarissimè: integre confitetur, & postera luce incolumis è lecto exilit.

P. Michaël Gomez ad gentem quandam longiùs dissitã profectus cum primis operam dedit, vt expiscaretur eorum nomina, qui nondum sacris baptismi aquis abluti essent: & adducti ad eũ sunt sexaginta, præter nonnullos alios, qui vocantur Visai: quibus omnibus, cùm satis idolorum vanitatem Christianorumque dogmatum veritatem demonstrasset, impertiit baptismum cum tanta ipsorum, licèt senes essent, consolatione, vt omnes obstupescerent. Sed necdum diluxerat, cùm ecce aliquot alii & ætate longè prouecti viri & mulieres operiuntur ad domus nostræ ianuam, vt eodem sacramento initientur. Initiati autem sunt sexaginta cum senis infantibus, è quibus primarius loci, qui sexagesimum vitæ annum iam excesserat.

RESIDENTIA BOHOLANA.

HÆc residentia superiori Zebuanæ subjecta est. Fructum ex ea collectum P. V. ex epistola P. Valetii Ledesmæ hîc subiecta cognoscet. Ex mandato, inquit, R. T. Insulam Bohol inuisi, ac primùm quidem operam dedi vt populum vndique dispersum in vnum cogerem locum. Multa pacis media suggessi, rationes efficaces proposui, ac tãdẽ effeci, vt mille homines, quorũ magna pars inter arma erat educata, desertis mõtib⁹, è quibus extrahi antè nõ poterant, confluerent. Conati sumus & plures montium incolas feritate barbaros, qui nullũ mortalium

præter

præter Patres nostros vnquam conspexerant, omnibus humanitatis officiis blanditiisque eorum naturæ consentaneis elicere,& impetrauimus. Sedes eis assignauimus iuxta flumen, vbi iam Ecclesiam exædificarunt,ad quam Dominicis diebus conueniant. Baptizauimus viginti supra centum eorum filiolos,eoq; amplius adultiores non solùm iam feritatem omnem deposuerunt, verù etiam magno ardore baptismum efflagitant, cantillant, & noctu diuque doctrinam Christianam recitant.

Die sanctæ Annæ,cui Ecclesia dedicata est,sacro, conuersione cuiusdam primarii senis,qui censetur quasi Pater omnium, initium datum est conuersioni cæterorum. Hic enim flexis genibus à me infimis precibus postulauit sibi dari copiam sancti lauacri, quo exemplo tantopere confirmati sunt in proposito, qui iam ad baptismum erant parati, aliique de nouo incitati sunt ad eum petendum,vt plures quàm centum, alius post alium, supplices baptismum postularent. In Visaia adultos octoginta-nouem vna vice baptizaui,& paucis pòst diebus 94,partim pueros partim adultos,& alio die reliquos omnes loci indigenas. Hinc digresso, post montem vnum superatum, Dominus pro lucro spirituali obtulit viginti nouem puerulos, qui Angelorum speciem referre videbantur, & aquis piacularibus in nomine sanctæ Trinitatis eos aspersimus, vnà cum tribus adultis, quos mecum duxeram, vtsacrificium Missæ audirent, verboque & exemplo accuratiùs in fide Christiana instruerentur. Longiùs deinde progressi venimus ad viculum quendam,in quo indigenæ commodam quandam Ecclesiam in nostrum aduentum, denorum cubitorum spacio porrectam, excitârant. Hìc rete nostrum, vel potiùs Christi, expandere cæpimus,& attraximus quicquid ibi piscium erat: nam præcipuique viri & mulieres, senes & iuuenes, parui & magni ad pedes Christi Iesu se abjecêre, agnoscentes eum verum Deum, & baptismi mysterio ei per fidem conjungi ardenter exoptantes. Atque hìc cognoscere cœpi beneficium à Deo mihi præstitum,quòd me ex Hispania in has horas euocârit. potuit enim vel hoc vnum me euocare exemplum. Prima igitur vice baptismi sacris lacticibus cœtena capita tinximus, altera verò reliquos omnes, nullo excepto.

Cùm aliquando homini agresti & barbaro summam paradisi gloriam diraſque inferni pœnas exponerem, respondit, haud secus ac si à dæmone esset obsessus,se malle ad infernum quàm ad paradisum concedere. Et quia erat vnus è præcipuis illius loci incolis,plurimos in eandè obstinati animi sententiam pertraxerat.

Ego

Ego verò non dubitaui iteratò aggredi absurdum hominem, & atrocitatem æternitatemque tormentorũ magna verborum vehementia ei inculcaui, sed respondit, sibi certum, eò potiùs post hanc vitam migrandum, quò sui parentes, aui, ceterique maiores peruenissent, quàm aliò. Tum ego subiunxi, probaret saltem vim ignis, ille verò manibus suis æquè ac cor induratis non dubitauit prunas accensas è foculo arripere. Verùm paucis pòst diebus, mẽte diuinitus mutata, excurrens in campos & agros, omnes suos ciues conuocatos tanto studio impulit, vt Christiana sacra susciperent, vt parem inter Visainos non habuerit.

In alia epistola, ad P. Visitatorem ab eodem data, idem P. Valerius scribit, sibi ab alio quodam Patre scriptum, ipsum plusquam 400 capita in Lobo & Dita, maximè infantium, sanctissimis aquis perfudisse: ita vt trium mensium interuallò plusquam mille eodẽ sacramento initiati sint, & innumerabiles alii supersint eodẽ desiderio flagrantes. Quare aiunt nostri iam tempus pro illa Insula iuuanda aduenisse, & operarios cupidè præstolantur.

At clariùs istarum missionum in Bohol fructum perspiciet V. P. ex litteris P. Gabrielis Sancez, & P. Christophori Ximenez, illi missioni destinatorum. In vnis Octobri mense datis ita scribit P. Gabriel: Dominus noster nostris conatibus laboribusque singulariter benedixit. Nam postquam gentilium greges in vnum locum conuenêre, tam seriò, omni fictione exclusa, ad Deum conuersi sunt, vt aliud affirmare nequeam, quam Dominum eorum conditorem & redemptorem illos peculiari quodam beneficio vocationis voluisse in suum gregem adscisscere, siquidem intra binos menses bis mille mortales se Christi legibus & institutis, sucepto baptismo, subdiderunt. Meaque opinio est, si præstò sint aliqui Patres, totam Insulam breui iugum Christi complexuram. Dici non potest, qua voluptate spirituali afficiar, dum video homines pænè siluestres è montibus erumpentes supplices baptismi postulare gratiam: pueros verò ipsorum, angelis persimiles, nescio a quo edoctos, iam Christianam resonare doctrinam. Certè proximis superioribus diebus me adiit quidam Catecheseos non ignarus, quem à decennio non videram, ac magna contentione petiit, ne sibi negarem baptismum. Veniunt & Cataloni, vel Idolorum sacrificei, totque argumentis declarant se ex animo desiderare baptismum, vt necesse fuerit eorum votis facere satis. Verè mi pater, solatiis affluo, gaudio exulto, nec in hac terra aliud mihi propositum est, quàm Domino Deo toto pectore inseruire, optareque vt omnes ad suam diuinam maiestatem conuertantur. Do-

minico die in Ecclesia, vt alias, numerata sunt capita septingenta, Si R. T. ante occasum solis cerneret centenos pueros puellasque montanas recens Christo aggregatas ad ripam fluminis processionis forma collaudantes Deum, & doctrinam Christianam concinentes, non posset non præ gaudio colliquescere in lacrymas. Paucis antè diebus in Dita quingenti sacro baptismo sunt lustrati. Itaque in toto tractu Boholano facilè nunc numeramus ter mille Christianos. Initio tantùm erant octingenti, nunc accessit nouæ benedictionis Dominicæ per baptismum accessere bis mille trecenti.

De alia breui missione, à quodam Sacerdote facta, scribit idem Pater hæc: Deus hanc gentem Tobigon tot cælestibus ornat & locupletat donis, vt non audeam hinc discedere, & prosperum successus filum abrumpere. Ecclesia conferta est hominibus matutinis horis & vespertinis; nullus de victu solicitus est, licèt indigeant, aut longè adferre debeant. Omnis eorũ cura est, vt Christiani sint, & baptismo initientur. His quindecim diebus, quibus rudimentis Christianæ fidei eos instruximus, baptizati sunt quinquaginta adulti supra ducentos. Supersunt autem Catechumeni 40, nam reliqui baptizabuntur post reditum.

Senex quidam primarius & honoratus, hactenus obstinatus, tandem indicauit mihi se paratum submittere caput baptismo. Canus totus est & decrepitus, vt vix vocem in verba conformare possit. Et cùm ipse ad Ecclesiam venire nequeat, eius ædes adire cogor. Baptizabo eum cum alio quodam ætate prouecto quamprimum; videtur enim mihi non exiguum prædestinationis argumentum, vtrumque tam diu expectasse, & nunc primũ tanto ardere baptismi desiderio.

De alia quadam missione scribit P. Gabriel Sancez, Archidiaconum Zebuanum, & beneficiatum in Tana, profectum in Boholanam insulam XII. leucis distantem, vt a Superiore nostro Patrem aliquem impetraret idiomatis peritum, qui suæ genti Euangelium annunciaret. Missus est P. Gabriel, qui vno mẽse quadringentas audiuit exomologeses, & multis sacrum Domini corpus porrexit; Baptizauit quoque 80. puerulos & nonnullos grandiusculos. Inductus est ibi mos doctrinam Christianam in viis publicis per pueros ordine compositos cantandi; quod idem fit in Ecclesia cum tanta populi voluptate, vt etiam præcipui è gente parum honorificum sibi existiment, si non in eadem doctrina nõnunquam examinentur.

Coniux præfecti loci Inda lecto affixa, quadam nocte tam grauiter

niter laborare cœpit, vt omni loquendi facultate fuerit destituta. Vocatur è Societate Pater, qui eam omnis iam sensus expertem repperit. Et quoniam de peccatis confessa non erat, licèt expetiuisset, Pater sacrum Euangelium recitare cœpit, & aqua benedicta eam aspergere; quo facto mox se colligens pronunciato nomine IESV, dixit: Miserere mei, & in multorum præsentia postulauit confiteri, deinde non elapsa quartæ horæ parte ita integra & incolumis de lecto surrexit, vt Pater noluerit ei aurem præbere, sed iussit postera luce eam cõfitendi causa prodire in Ecclesiam, quod & factum est.

Idem eidem Patri contigit cum duobus aliis infirmis, quos recitatione Euangelii & lustralis aquæ aspersione restituit & sensibus & incolumitati, sic vt possent peccata confiteri.

Denique diuersis diebus ad pueros duos morti proximos, & loquendi vi priuatos, profectus eodem antidoto Euangelii & sacræ aquæ pristinæ sanitati ita ambos restituit, vt etiam alter repentè è strato excussus ad solitos ludos puriles redierit.

Confessionis audiendæ causa idem & ad alium se contulit à villa leucæ vnius & dimidiatæ interuallo distantem, cui ex infirmitate corpus tam erat debilitatum & fractum, vt attingi non posset, nec ex vno latere in aliud conuerti. Audita eius confessione recitatoque Euangelio discessit feria hebdomadæ sexta. Dominica insequenti, cùm Pater sciscitaretur, vt se infirmus haberet, responsum est, esse sanitati restitutum, ac ad insulam quandam profectum, vt venatione ad victum necessaria compararet.

NOCTE quadam cùm Domini cuiusdam principalis filiæ Christianæ legis capita decantassent, coniectis è xisto quodam in cælum oculis conspexêre crucifixum, aspera quidem sed pulchra in capite insignitum corona, toto autem corpore & pectore, Solis instar fulgentem, & cælum ascendentem, donec ad orbem Lunæ peruenisset. Quò vt peruenit, euanuit. Visio hæc tantum lætitiæ conciliauit spectatoribus, quantum mœroris attulit absentia. Pater quidam iussit totam rem in Ecclesia coram multis, ab illis ipsis qui viderant, commemorari: licèt vt erat gens illa simplex & verecunda magno pudore & metu affecta fuerit in narratione. Postea cognitum est in alio loco duabus leucis disiuncto eundem crucifixum apparuisse. Quod

visum eo pluris æstimari debet, quòd euenerit hominibus virtute præstantibus, & in pristina sanctè viuendi consuetudine perseuerantibus.

RESIDENTIA SAMARENSIS.

QVoniam huius Insulæ indigenæ sparsi sunt secundùm sinum & tractum maris, necesse fuit sex è Patribus maiore anni parte ad excolendam illam cum fructu, quantus ex talibus missionibus expectari potest, amandare. Ex literis autem nostrorum cognouimus, gentem huius Insulæ maritimam cæpisse nomen dare Christianæ religioni, ac præcipuos quosque iam esse baptismate sacro expiatos. Residentiæ huic incumbunt visenda quatuordecim loca. Hoc anno sexcenti octoginta supra ter mille homines, & maximam partem adulti, Christi sponsæ per sacrum lauacrum adiuncti sunt. In quadam exigua Insula, quæ à biennio visitata non fuerat, tanto desiderio duo è nostris in missionem eò ablegati à tota gente excepti sunt, vt inde à maris ora vsque ad loci Ecclesiam omnes vias exornarint virentibus ramis, deinde à puerorũ puellarũq; cœtu doctrinã Christianã festis vocibus occinente ritu processionis in Ecclesiam deducti. Et cùm nostri exposcerent nomina in schedam conjici eorum, qui baptismi susciendi cupiditate tenerentur: responderunt, nihil opus esse scheda, omnes velle fieri Christianos. Senes, qui cæteroquin solent cæteris esse obstinatiores, ægreque Christianam doctrinam addiscunt, non aliam rationem postulati à se baptismi afferebãt, quàm quòd senectus parum diuturnam illis vitam promitteret. Itaque omnes diuina gratia filii Dei facti sunt, & vitæ æternæ hæredes.

Horum Christo aggregatorum fama mox permotæ sunt & aliæ insulæ ad expetendum Patres nostros: in quarum vna intra dies quindecim desertis infidelitatis tenebris lucem Euangelicam aspexere per baptismum centum sexaginta adulti, & quinque pueruli, cum vna anu centum triginta annorum, iam cæca, & surdastra, imò immota; quocunque enim deportabatur, manebat instar saxi immobilis. Aliis in locis deinde baptizati sunt adulti quingenti, & duo infantes. Alia rursum missione, trium mẽsium interuallo, baptizati sunt triginta septem supra octingentos, ac concubinæ plurimis ereptæ. Sed & aliis in locis alii multi eisdem aquis tincti sunt, omnesque numerũ in vniuersum conficiũt trium millium sexcentorum octoginta capitum.

RESI-

RESIDENTIA DVLACENSIS.

MAximus extitit institutionis Christianæ fructus apud Dulacenses à septem hominibus Societatis ibi traditæ. Fundamenta puerilis Seminarii iacta sunt. Triginta in eo bonis moribus & solidis virtutibus imbuuntur, operamque suam nostris locant in Catechesi exponēda rudioribus & plebæis, idque successu felici. Quocunque enim nostri veniunt, vbi illi industriam suam probarunt, omnes bene comparatos ad baptismū complectendum inueniunt.

Ad veteres Christianos, alioſque adultos sapientiores, familiares habentur sermones de vita Christi Domini & Sanctorum, de modo fructuosè communicandi, & notabilis apparet fructus. Propter hæc pia exercitia, probitatemque vitæ, religio Christiana ordinariè in tanto pretio est, vt pauci restent, qui non cupiant illi per baptismum initiari. In aduentu & natalitiis feriis plusquam septingentos homines baptizauimus. Ab anno verò superiore vsque ad præsentem, viginti supra duo millia, eoque plures.

Residentiæ huic annexa est præter alias cura duarum ditionum grandium & populosarum, quæ suam virtutem probant maximè in honestate morum & obedientia. Scribitur, feriis natalitiis in altera illarum octingentos infideles fidei Christianæ subscripsisse, fideles verò in frequentatione Sacramentorum Confessionis & communionis nihil cedere Hispaniæ.

Repertus est in viculo quodam senex solitariam quasi vitam agens, cumque Pater noster ab eo percontaretur, quam viuendi rationem teneret, ita prudenter respondit, vt Pater magnopere admiraretur. Inter cętera dixit, se quamuis corpore degeret in terra, mente tamen versari in cœlo. Somnia nocturna nulla ei erant, nisi de altera vita, cernebatque beatos ingenti splendore circumfusos, ac præ cæteris vnum qui omnibus antecellebat. Cumque Pater illi spectandam præberet effigiem iudicii extremi, in qua etiam expressa erat paradisi gloria, sciscitabatur, an somnia eius cū hac imagine vitæ beatæ consentirent. Respondit senex admirabundus: Hoc, & non aliud vidissem mi Pater? multo plus, multo plus. Obstupuit Pater tantū opum spiritaliū thesaurū in hoc homine depositū. aiebat enim deinceps suam commentationem occupationemque nō aliam fore quàm de IESV & MARIA, donec cum hac vita commutaret æternam.

Duo è nostris, cum fortè in vile & rusticanum tugurium incidissent, inuenere senem octogenario majorem in arundinibus quibusdam decumbentem, & omnibus sensibus destitutum, toroque corpore sic exhaustum, vt pellis vix ossibus hæreret, viua mortis imago. Miserti hominis nostri Deum precati sunt, vt misericordiam suam homini pauperrimo non denegaret. Paulo pòst colligens se moribundus reuixit, magnaque voluptate baptismũ recepit. Quo recepto rursum sensibus destitutus, inuocato suauiter nomine IESV & MARIÆ animam Deo reddidit.

Certiores redditi ægrum quendam grauiter decumbere in extremis ditionis finibus, etsi non parum ab itinere deterreremur noctis tenebris & serpentium copia, ac grandis quoque flumnis crocodilis pleni transmissione, tamen tanti hæc nobis non fuerunt, ac pretium vnius animæ sanguine Iesu Christi redemptæ. Eò itaque concessit vnus Pater, vnaque medicina in nomine Iesu ægrum sanauit. Verùm, quod magis admiratione dignum est, in reditu Pater in aliam infirmam incidit, quæ etsi periculosè non videretur laborare, tamen simulatque baptismum accepit, ad meliorem vitam commigrauit.

Cùm duo è nostris iter facerent per solum arenosum sub meridiem nimio æstu solis tosti, & ab omni cibi vel potus commeatu deserti, vbi Domino Deo hanc suam afflictionem commendassent, ecce improuiso & tempore alienissimo se homo quidam humi in sabulo sedens, & quod ad mores attinet perhumanus & modestus se offert. Præbet haud grauatè famelicis & sitibundis recentes è canistro fructus. Quos cùm libenter acciperent, non solùm magnam inde capiebat voluptatem, sed etiam singulari quodam affectu inuitabat, vt iis vescerentur, quandoquidem essent ipsorum. Hoc communiti prandiolo progressi sunt, quod alioquin ægre potuissent, longiùs, Deoque immensas egerunt gratias, quòd in tanta necessitate ipsis subueniisset. Postea perpendentes omnes huius facti circumstantias, vt loci, in quo homo repertus est cum fructibus: nunquam enim vllus Indus in tanto solis ardore solus consueuit se in viam dare; deinde, quòd licèt ignotis, tanta humanitate & liberalitate fructus illos communicasset, prorsus in eam persuasionem venerunt, fuisse Angelum Dei. Certè argumentum saltem fuit singularis Dei prouidentiæ, fideque dignum est, Deum hoc modo bonitatem suam illis demonstrare voluisse. ideo, quòd dicti duo Patres in loco quodam, vnde illo die digressi erant, cum ingenti fructu spirituali operam suam locassent.

RESI-

RESIDENTIA ALANGALANA.

IN hac Residentia vineę Domini excolendæ operam suam impenderunt Sacerdotes quatuor & terni fratres. Pedibus iter fecerunt per flumina, stagna, & paludes, aqua crebrò ad vmbilicum vsque profunda, & ardente Sole. Sed quia labor ex amore Dei profectus est, Deus per immensam suam benignitatem eos suo solatio in summis periculis destituit nunquam. Scribunt ab anno proximè exacto in præsentem vsque plures quadringentis supra mille sacrum regenerationis lauacrum suscepisse. Assiduè diuinis officiis intersunt, quæ in hac residentia solenniori apparatu, quam alibi, celebrantur, ob trium Sacellorum Indicorum commoditatem, quæ longè superant Hispanica. Solent cantare Salue Regina, in honorem D. Virginis, & per Quadragesimam Psalmum Miserere pro facienda disciplina.

Missiones plures ad loca varia institutæ, cum multiplici prouentu baptismatum, aliorumque fructuum spiritualium. Nonnulla percensebo. Cùm Pater in quadam ditiuncula degeret, Indus quidam manibus pedibusque mutilus nauigio, idq; solus ad Patrem, cum omnium admiratione, Deo scilicet & Angelo custode nauem impellente, recta contendit, & baptismi copiam sibi fieri expetiuit. Petitionis autem huius auctorem sibi fuisse Hispanum quendam affirmabat, dicentem omnes ad infernum detrudendos, qui Christianam legem complexi non fuissent.

Scholarum fructus extitit maximus. nã scholastici singuli magistri facti sunt in ædibus paternis omnium domesticorum; bonoque vitæ exemplo etiam alios ad amplectendam veram doctrinam inuitant.

Puer Ecclesiæ cantor, cùm ab Hispano quodam solicitaretur ad designandum facinus parum honestum, respondit: Domine, probè noui, quo remedio tẽtationem illam tuam pellere debeas. Recitemus vnà Rosarium in honorem Beatiss. Virginis MARIÆ, ac extemplo omnes prauæ cogitationes in fumum euanescent. Sic à recenti Christiano institutus est is, qui iure aliorum debebat esse magister & doctor.

In Insula Leita anno præterito, numerata sunt, supra quingentos, viginti nouem mortalium millia, & nostrorum tantùm sacerdotum institutione, qui sunt sex, vtuntur. Quorum manibus sanctissima baptismi lympha in hac aliisque Insulis anni curriculo perfusa sunt decies millena & nongenta minimum capita. Atq;

hic breuiter est huius Vice-prouincię fructus.

Restat tantùm, vt P. T. oculos conjiciens in hanc nouam plãtulam, tanta terrarum intercapedine Roma disiunctam, & in extremis orbis partibus sitam, (sicut & in gubernatione Societatis vltimum sortita est locum) illi omnem benevolentiam & fauorem ostendat, submissis aliquot operariis cum his verbis: Isai. 18. *Ite Angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem, post quem non est alius.* vt lucem aliquam sua prædicatione Euangelica his tenebris inferant, & omnes supplices verum Deum mundi conditorem adorent & venerentur.

Hos thesauros offert P.V. Philippinarum India, confiditque est divina opitulante gratia & benedictione vestra majores oblaturum. Quod superest, Dominus noster P.V. incolumitatem, in Ecclesię totius vtilitatem & Societatis incrementum, multos annos tueatur & conseruet.

P. V.

Filius, & in Christo seruus,

FRANCISCVS VAEZ.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM COPIOSISSIMVS

TOMI SECVNDI.

A.

Abassini cum baptisme coniungunt circuncisionem 802.
Abrahamus Maronita à Turcis occisus 800. 801.
Academia Bonziorum olim in urbe Coia 628.
Academia in singulis ferè urbibus Regni Sinensis 891.
Acaseicamon laudatur 567. 568.
Accessio magna ad Christi Ecclesiam facta tempore persecutionis decem annorum 291.
Accipiter, qui alias aues occiderat, vt respublica noxius, à valetudinario disturbatur 715.
Adigar, id est praefectus 835.
Admiranda Regni Sinensis 883.
Administratorum Iaponia in bello gerendo negligentia 546. 549.
Adolescens paganus post susceptum baptismum statim moritur 488.
Adolescens post susceptum baptismum liberatur à consuetudine Damonis, 404.
Adolescens qui ex naufragio euasit, Christianus factus est 425.
Adolescens sibi ventrem secuit 286.
Adolescentula baptismo initiata constanter recusauit nubere Mauro. 877.
Adolescentula Christiana constantia. 429.
Adolescentum Christianorum constantia 224.
Adolescentum constantia 258.
Adulteri poena 415.
Aduruntur hominum cadauera aliquando apud Zinaloanos 949.
Adaucti merito dicuntur duo Christiani 338.
Aedificia omnia in Iaponia lignea constant materia 534.
Ægidius de la Matta secundò Romam missus Iaponia procurator 855.
Ægidius della Matta procurator in itinere Romano extinctus 535.
Ægra aspersa aqua benedicta postquam audiuisset recitari Euangelium sanitati restituta 963.
Ægrorum in Indiam proficiscentium cura Socio demandatur 658.
Ærumnae quas sustinuerunt Socii post victoriam Daisusamae 552. 553. 554. 559. 560.
Æstatem & hyemem promontorium Cori & montes Gatei diriment. 758.
Æstus maris sic rapidus, vt naues videantur volare 366.
Æthiopum in Christianos naufragos crudelitas 666.
Ager omnis Sinensis duobus fluminibus irrigari potest 886. 887.
Agni Dei ad expellendum Damonem virtus 422.
Agnum Dei magna cum pietate accepit Vniales Zamorini nepos 833.

Agnus Dei auertit incendium tum à templo, tum à priuatis ædibus 511.
Agatha Christiana femina virtus. 225.226.227.
Agra abest Laboro trecentis milliaribus 876.
Agri Christianorum magno Dei beneficio vberrimos reddiderunt fructus 438.
Agricola apud Iaponios miseri 436.
Aires Gonsalues de Miranda ter fuit in Iaponia 107.
Alexius Menesius Goa Archiepiscopus instituit visitare Christianos à D. Thoma Apostolo propagatos. 786.
Aloysius Iaponia Episcopus Nangasachum appulit 497
Alphabeto, literarumque indice & numero carent Sinenses 931.
Alphonsi Paccecci magnus animus 645. martyrium 646.
Alphonsus martyr 647.
Altercatio plebeiorum apud Sinenses quatuor pugnis vel asperioribus verbis absolutur 922.
Aluarez socius laudatur 686.
Alumni amplius centum in Seminarium Nangasachi 607.
Amacusa Domini insignis probitas 505 506.
Amanguccini ciues obuiam Socio honoris caussa profecti 103.
Amangucci caput territorii quod paret Morindono 630.
Ambitus Regni Mogor 696.
Amicitia exemplum 29.
Amida primarius Iaponiorum Fatachus 449.
Amidæ cultores sunt Iaponii 360.
Amnes magni numero vndecim per Regna Magor decurrunt 696.
Animã hominis boni mortui Brachmanes putant ingredi vaccã 720.
Anchora loco vsi sunt Naufragi 130. Regalibus Hispanicis 679.
Andreæ Rodriquez cui pila ferreæ dentes fuerãt excussi, leprãdictus 827.
Andreas Furradus de Mendoza belli dux 820.
Angamaensem Archiepiscopatũ Archiepiscopus Goa visitauit 789.790
Angelus Socius iter facientibus præsidium dedit 966.
Anima immortalitatem negat Iaponius 299.
Animum hominis esse immortalem ignorant Sinenses 926.
Annosus senex mox post confessionem è viuis excessit 423.
Anoli Domini liberi 822.
Antonius à Costa Socius olim belli dux 856.
Antonius Capralis Lusitanus Proregis Indiæ ad Mogor legatus, ejus mouit ad bene sentiendum de Christiana Religione 703
Antonius Dalmeida ad intimos penè Sinæ recessus penetrauit 502.
Antonius Franciscus martyr 646.
Antonius Guedes Morales laudatur 791.
Antonius Monserrate iecit Vlyssiponæ fundamenta monasterii sanctæ Marthæ, & septem annis in captiuitate apud Mauros vixit 857.
Anus callida à Taicosama missa ut Quabacõdono cõsilia explores 278.
Anus Christiana à Peruanis occisa 937.
Anus Inda centenaria postridie illius diei quo peccata sua confessa fuerat ad meliorem vitam migrauit 536.
Anus in fide constans 507.
Anus pagana octogenaria post susceptum baptismum ex vita abiit 417.
Apparatus ad bellum Coraianum adscribitur 169.170.
Apparatus ad excipiendos Regis Cinensis legatos 346.347.&c.
Aqua benedicta potus pellit morbos 582.

Aqua benedicta virtus 414.
Aqua etiam sublatis impedimentis ex vasis non effluit 415.
Archiepiscopi Goa de Sociis iudicium 791.
Arcu fossas fodiunt hominum sexaginta millia 86.
Ardor Christianorũ in iis quæ ad Deũ colendum spectant 238.239.
Auenses propter cæli mutationem interierunt 745.746.
Argenti vena in Iaponia 550.
Arimandoni sponsa baptismo initiatur 531.
Arma non ferunt Sinenses si milites non sint 894.921.
Armenus uxoris mortuæ neptẽ in matrimonium accipere voluit 871.
Arrogantia Regis Cinæ 344.
Articuli Trinitatis & incarnationis difficiles sunt Regi Mogor ad credẽdum 706.
Artifices eiusdẽ opificij in singulis urbibus Sinensium simul habitant 887.
Arx in monte cuius ambitus complectitur quindecim millia passuum 812.
Arx Naichi inexpugnabilis 751.
Asonodangius & Gibunoscius inter se discordant 518.519.
Asonodangius quintus Imperii Iaponiensis gubernator 499.
Asonodanzus falso accusatus à morte liber euasit 357.358.
Athei sunt Sinenses, maximè verò literati 926.
Athei sunt Sinenses propè omnes 914.
Aucupium in quo capta sunt triginta millia auium 172.
Aues ægræ sanantur in Valetudinario publico 714.715.
Aues cum plumis conditæ diu in Iaponia seruantur 172.
Auguriis reguntur Bottanti 695.
Augustini fides laudatur 520.521.
Augustini hostis Asonodangius 519.
Augustini prudens factum 248.
Augustini Izunocamidono mores describuntur 577.578.579.
Augustino trajicitur Taico 380.
Augustinum honore afficit Cinarum Rex 378.
Augustinus à Quabacendono laudatur 174.175.
Augustinus Christianorum omnium in Iaponia princeps, captus à Daifusama 549.551.
Augustinus Cuno Camidono Christianorũ in Iaponia princeps 387.
Augustinus ex bello Coraiano rediens prius animum curauit, quàm domũ se recepit 529.
Augustinus laudatur 580.581.582.
Augustinus Taico gratissimus 354.
Augustinus urbe regia Corai potitur 175.
Aurea camera portatilis rotis innixa 90.
Aureos mille obtulerat P. Xauerius ut frustra vt in littus Cantonensis ditionis exponeretur 902.
Aurifex Christianus in Iaponiorum disciplina scientissimus. 625.
Auium sinistrarum particula martyribus abscinduntur 319.

B.

Babansa ciuis Cambaianus Sociorum amicus 715.
Baburxa auus Echebar 696.
Bada est crudelissima fera 667.
Baptismi efficacitas 508.
Baptismi efficacitas cõtra Dæmonẽ 15.
Baptismi virtus 408.
Baptismo initiantur Pagani, permoti Christianorum constantia 42
Baptismo initiantur pagani in mediis persecutionibus 125.
Baptismo initiãtur viri principes 254. 255.256.

Baptis-

Baptismo initiati eodem tempore mille ducenti 45.
Baptismo initiati plurimi in Philippinis insulis 960.961.962.964.965.667.968.
Baptismo initiati spacio biennii ad duodecim hominum millia 188.
Baptismo initiati viri principes 213.214.&c.
Baptismo initiatur paganus cum uxore propter nocturnam visionem 508 509.
Baptismo paulo ante mortem initiatur, quia multis annis vixerat tanquam baptizatus 484.
Baptismus datus solenni cum pompa 876.877.
Baptizantur in Peru omnis ætatis homines 937.
Bartholomæus Apostolus putatur fuisse in regnis Mogor 694.
Bartholomæus Omura princeps, inter optimates Iappones omnium primus Christiana sacra suscepit 71.
Bauianes mercator baptismo initiatus cum carnifici manum exspectat 815.816.
Belli Coraiani vtilitas 503.
Belli duces in lebetis olei feruentis demerguntur 851.
Belli inter Iapponios describitur exitus 546.
Bellum Sinensibus facere cogitat Quabacondono 121.
Benedictus socius cupidus martyrii 871
Beneficium à Sociis in domesticũ Daifusamæ collatum, vtile Sociis 565.
Beneuolentiam Christianis exhibet Quabacondono 211.212.
Bengala regio describitur 840.
Bengalenses reformidant Tigres 841.
Berampur & Lahor distant 1 *centum milliaribus* 812.
Betele herba in Indijs notissima à Regulo folia aliquot Socijs gustanda dantur 732.
Bibendi ritus Iaponiorum 179.
Biblia Regia in quatuor linguis à Socijs Mogor oblata 705.
Bibliotheca Regis Mogor 722.
Bicuni sunt quasi Iaponiorum monachales 454.
Bisnagani Regis Epistola ad P. Visitatorem Indiæ 835.836.
Bisnagenses in foliis sylvestrium palmarum scribunt etiam diplomata. 806.
Biuscirtus Bonzius Quabacondono deserere noluit 284.
Boioni vasa sunt quæ in Philippinis insulis fiunt 239.
Bona spei sinus in quoto sit altitudinis poli gradu 660.
Bonzius multa data vt ægro sanitati restituerent, quod perficere non potuerunt 398.399.
Bonzii apud Sinas cõtemnuntur 914.
Bonzii à Quabacondono contemptì 99.100.
Bonzii aut Christiani fiunt, aut in exilium abeunt. 56.57.
Bonzii cùm suas schedulas venderevolunt malè accipiuntur 507.
Bonzii frustra conantur sanare energumenam 405.
Bonzii duo ex secta Gienscii mercede à nobili viro conducti 619.
Bonzii dæmonem ejicere non potuerũt 11.
Bonzii curarunt euerti Sociorum templa 139.
Bõzii homines perditi & dissoluti 620
Bonzii in Christianorum numerum cooptati 109.
Bonzii quinam sint 7.
Bonzij omnes apud Iappones sunt nobiles 54.
Bonzii magnam acceperunt cladem à Cangonocamo 124.
Bonzii plurimi sunt apud Sinenses veteres

verâm sine honore 899.
Bonzij pauperes fiunt 629.
Bonzii. Vide Chartaceam & Vestem.
Bonzii nugas suas verbis exornant 607.
Bonzii voluptatibus & deliciis indul- gent. 373.
Bonzii malè tractantur à Quabacõ- dono 143.
Bonzii Sinensium 926.
Bõzii omnem suam ætatem in addis- cẽdis Chinarũ characteribus ponũt 11.
Bonzii suum institutum deserentes fiunt milites 124.
Bonzios Augustinus imminente mor- te audire recusauit 580.
Bonziorum domicilia apud Sinenses Regiis sumptibus & fructibus an- nuis aluntur 921.
Bonziorum judicio martyrium est via propagandi Euangelium. 332.
Bonziorum templa in urbe Meacensi à Taico jubentur euerti 373.
Bonziorum in Socios calumnia 552.
Bonziorum magnus concursus ad ur- bes Meaco & Ozaca 617.
Bonziorum apud Iappones magna po- tentia 54.
Bonziorum habitus & exterior cul- tus, quo usi fuerant socii, magno fuit impedimento sociis in Euange- lio propagando 914.
Bonziorum institutum amplecti noluit Regis filius 28.
Bonziorum mores 23.
Bonziorum in Idolis suis conseruandis studium 99.
Bonzius à puella octo annorum ad Christianã religionẽ conuersus 390
Bonzius frustra subsidiũ Quabacon- dono ab Idolo impetrare conatur 282
Bonzius propter concubinam exulare jussus 207.
Bonzius ob æs alienum morti addictus, opera Christiani liberatus, vt Chri- stiana sacra susciperet, quod cũ suo tum aliorum bono fecit 467.
Bonzius frustra est conatus dæmonem ab adolescente pellere 422.
Bonzius socii aduentum timens fugit 430. 431.
Bonzius frustra Dæmonem ab ener- gumeno pellere tentat 506.
Bonzius energumenum sanare tenta- uit frustra 397.
Bonzius prouocatus non est ausus cum socio de Relig. disputare 440. 441.
Bonzius à Pagano anteponuntur Socii 94.
Bonzius egregiè refutatus à nobili vi- ro pagano 126.
Bonziorum in Socios odium 517.
Bonziis paganorum judicio meliores sunt socii 52.
Bottanti finitimi sunt Mogor 694.
Brachmanes duo martyres 647.
Brachmanes Ethnicarum superstitio- num magistri 642.
Brachmani Christiani cum paganis disputatio 810.
Brachmani Idolorum Sacerdotes, So- ciorum conatibus se opponunt 836.
Brachmanorum fabulæ 839.
Brachmanorum secta varia 824.
Brachmanus in maximo est honore 711.
Brama cum exercitu propter Nili in- undationem fuit in maximo perí- culo 744.
Brama frater natu minor quo iure fraternum regnum usurpauit 708.
Brama in rebelles crudelis 745.
Brema Rex Paguanus à Tangu ho- mine fraudulento occisus simul cum Regina vxore 850.
Breuiario B. Xauerii usi sunt Chri- stiani vt energumenam à Dæmone liberarent 422.
Breuiarium B. Patris Xauerii ener- gumenum

gumenum liberat 507.
Breuiarium Vide Christianus & femina, & miracula.
femina Breuiarii contacta à damone liberata.
Bubonu vocem timent Peruani 938.
Bungensis Christianus senio confectus post longum iter peccata expiauit, & ad meliorem vitam migrauit 635.
Bungensis Regu, qui Francisci fuit filius, pœnitentia 127.128.
Bungensis Rex regno paterno exutus 393.
Bungi Regina à Christiana religione aliena 10.
Bungi Rego filius Christianus 21.
Bungi Rex patrocinio Quabacondoni se submisit 102.
Bungi Rex paganus sociorum fautor 9
Buppo est liber de sectis & erroribus Iaponiorum 403.

C.

PI Cabralis doctore Christiano digna responsio ad hominem paganum 21. 22.24 25.
Cabrai Regulus humaniter Socios accipit 732.
Cadauera in fluuium injecta nauium cursum impediunt 851.
Cadauera in Iapponia tremantur 500.
Cadauer Naici de Tangaor cum trecentis istius concubinis exustum 838
Cadauer Augustini apud Socios Meaci sepultum 581.
Camiterium visu dignissimum 720.
Cerimonia Iapponiorum impia erga mortuos 256.
Cafares, id est homines legis expertes 810.
Cafari dicuntur, qui nec Deum nec Prophetas norunt 866.
Cafer est genus hominum ex Aethiopum genere agreste ac barbarum 665. 686.
Cafri alioquin inhumani Christianis naufragis benenoli 669.
Cainocami filius Quambioiendus homo dissolutus 609.
Cainocamus fauit Ioanni Acasicamon 568.
Calecutani Reges duodecimo quoque anno repetunt solenne quoddam festum 822.
Calecutanum Regnum 695.
Calumnia in Christianam legem à Paganis ficta 40.41.
Calumniator Henrici Henriquez à Deo punitus 858.
Cambaia templum erigendi Sociis facta est potestas 871.
Cambalu sedes regia Regni Xatai 796.
Cambaiam appulerunt Socii ad magnum Mogor missi 710.
Cambaiana gens laudatur 714.
Cambaia subiecta Regi Mogor 713.
Cambaieta est Cambaia metropolis 795.
Cambogia Regnum describitur 792.
Cambioiondono Sociorum fautor 130.
Cambogienses commercium habent cũ Iapponibus 724.
Camera aurea portatilis totis innixa 90.
Camorum omnium Camus principalis factus est Taicosama 537.
Campana nullum reddidit sonum, quamuis pulsaretur 196.
Camuri sunt pilioli 349.
Camus nouus Iapponiorum 537.
Cancogonocamus Socio infensus 150.
Cangiurodono martyrium expetit 329.
Canu horribilis qui cum adolescente loquebatur 404.
Canthonem adeunt Lusitani magistratus venia 893.
Cantio quam mulier ab eo quem non vidit, didicit 940. 943.

Canum venaticorum non est vsus in Regno Mogor 702.
Canzucanium Collegium incolunt Socii amplius quadraginta 146.
Canzviedono Christianis qui in Regno Frogi sunt viuendi Christiano ritu potestatē fecit 603.
Canzviedono duriter tractat Socios captiuos 559.
Canzviedono Sociis minatur 555.
Canzviedono Augustini fratrem mactari curauit 558.
Canzviedono obsidet Veo precipuam Augustini munitionem 548. 554.
Canzviedono tandem fit Sociorum amicus 575. 576.
Socii captiui tandem dimissi 575. 576.
Capillorum candidorū pluuia. 356. 360
Capillos in humeros sparsos gerunt cū viri tum femine in prouincia Zinalona 946.
Capitis dānati, Sociis deprecatoribus vitam impetrarunt 617.
Cappucini Patres in Regno Martauano 849.
Carnem humanam vehementer expetunt lacertæ magnæ 840.
Carne non vescuntur Iaponii pagani eo die quo ipsorum vxores moriūtur. 230.
Carne se abstinent Sinenses cùm ieiunant 925.
Carnes qui diebus vetitis per imprudentiam comederunt, de se ipsi supplicium sumunt 506.
Carnificis officio fungebatur Quabacondono 265. 266.
Caschichi heredes Bonziorum 475.
Caschimirana regio perfrigida 863.
Cassanares hoc est sacerdotes. 788.
Castigant se grauiter Iaponij Christiani 186.
Castimoniæ exemplum 488.
Castitatem perpetuam a Sociis colitur hementer miratur Raia de Ciandecan 847.
Castitatis exemplum 490. 491.
Cataia Regnum cum incolis describitur 875. 876.
Cataloni baptismum expetunt 961.
Catechumena Bonzium disputando de fidei rebus vicit 454.
Catechumenii Iaponij laudes 216. 217.
Causæ quæ mouerunt Christianos vt existimarent persecutionem nō fore diuturnam 190. 200.
Cea potio est Iapponiorum 629.
Cemiterium ad sepeliendos Christianos 601.
Cera copia in Regno Chandecani 731.
Cerui opera ceruorum cicuratorum capiuntur 702.
Chananusci Bonzius 391.
Chandecani Rex Socios ad se inuitauit 730.
Chandegrinum vrbes regia 774. 807.
Chandegrinum est Regia Vißanagera Regis 803.
Chaquata est regio inter Tartaros & Persas 692.
Characteres quibus vtuntur China difficiles 11.
Chartaceam vestem morientibus vendunt Bonzii 474.
Chatiganum est statio in portu magno 733.
Chatiuerum precipuum Obonis domicilium 759.
Chinensium Rex subsidia misit Coraianis contra Iaponios 264.
Chori sunt Bonzii 379.
Chistapanaicho nomen est Naichi 752.
Christianam legem commēdat Quabacondono 94.
Christianarum feminarū ingens studium

dium expetendi martyriam 33.
Christiani Firandiani numero septingenti fiunt clientes Nangaloce 569.
Christiani sponte in templo conueniũt, vbi præsẽtibus paganis seipsi diuerberant 490.
Christiani naufragi vestibus omnibus ab Aethiopibus spoliati 668.
Christiani magna cum alacritate obuiam sociis proficiscuntur. 82.
Christiani exules sua sorte cõtenti viuunt. 603.
Christiani neophyte timore perculsi à fide desciscunt. 54. 55.
Christiani qui tenui se victu sustentant rarò ægrotant, & ad summam senectutem perueniunt 444.
Christiani quid egerint in persecutionis æstu 143.
Christiani singulari Dei beneficio ex naufragio salui euaserunt 427.
Christiani facilius fiunt nobiles & milites, quàm Sellularij & mercatores 618.
Christiani religionis causa in carcere præter modum hilares 507. 508.
Christiani imminente persecutione à Socio animati 152.
Christiani magna plausu Socios excipiant 85.
Christiani posteri eorum qui à D. Thoma ad Christi Ecclesiam sunt adiũcti, ad triginta millium armatorũ numerum faciunt 790.
Christiani naufragi à dura seruitute liberati 675.
Christiani dum se ipsi verberarent à paganis capti 523.
Christiani prompti ad subeundũ martyrium 317.
Christiani diuinitus ex aquis euaserũt 444.
Christiani solum verterũt, ne Christianam fidem abnegarent 529.
Christiani vt fiant homines plebei permittit Quabacondono 211.
Christiani apud Congos & Voiatas non pauci 21.
Christiani ex longinquis regionibus ad Socios veniunt 129.
Christiani ad crucis supplicium magno cum gaudio festinant 337.
Christiani 26 Taicosama iussu in crucem acti 290.
Christiani peregrii non patiuntur paganum vllum inter se viuere. 131.
Christiani omnes à Paganis patres vocantur 308.
Christiani in Paganorum prouincijs ritu Christiano viuant 125.
Christiani duo martyribus adiuncti meritò dicuntur adducti 313.
Christiani flagitiosi diuinitus puniuntur 414.
Christiano decumbenti restituta vox vt confiteretur peccata sua 392.
Christiano principi fauit Deus 427.
Christianorum miseria post victoriam Daifusame explicantur 551. 552.
Christianorum in Iaponia periculum 150.
Christianorum constantia 534. 624.
Christianorum præclarum factum 526 527.
Christianorum Iaponiorũ vehemens ardor confitendi peccata 252.
Christianorum principum virtus magna 152. 154.
Christianorum præclarum factum 563.
Christianorum ardor in accipiendis martyrum reliquijs 342.
Christianorum puritas 604.
Christianorum Principum singularis amicitia 29.
Christianorum Iaponiorum constantia. 31.
Christianorum hostes à Deo puniuntur 42. 43.
Christianorum Iaponiorum erga Pontificem ob-

Christianorum Iapponiorum erga P. Visitatorem humanitas 125.
Christianorum duorum insignis constantia 131.
Christianorum feruor in propaganda Catholica religione 144.
Christianorum ad sacramenta concursus 141.
Christianus occisus quia sibi ventrem secare renuit 355.
Christianus pauper ducētos circiter paganos ad Christianam religionem traduxit 103.104.
Christianus mortem antepositit negationi fidei 508.
Christianus exsulibus Socij de hospitio commodant 528.
Christianus energumenum liberauit 390.
Christianus æger diuinitus sanitatem recuperauit 428.
Christianus qui clàm tantùm globulos precarios portabat, à Dæmone obsessus 397.
Christianus contactu Breuiarii B. Xauerij à Dæmone liberatus 422.
Christianos magna benevolentia Rex Mogor complectitur 707.
Christus Dominus cruci affixus in aere visus 963.
Chronicus Regis Mogor à Socio victus 870.
Chusambrodono laudatur 227. 228.
Ciaia Iaponiorum potus 90. 91.
Cia liquor nobilissimus apud Iaponios 224. 239.
Ciandegri vrbs nobilis 839.
Cicamorus Francisci Regis Bungi filius in fide confirmatus 103.
Cicatora in Christianorum cupit numerum cooptari 11.
Cicatora in baptismo Simonis accepit nomen 15.
Cicatora baptismo initiatur 15.
Cicatoræ adolescentis constantia 12.
Cicatora ex liberatione feminæ obsessæ à Dæmone mouetur vt Christianus fiat 11.
Cieghorum apud Iappones auctoritas 220.
Cinæ Regis arrogantia 344.
Cinales natione Sinensis ante mortem baptismo initiatus 832.
Cinensis septuagenarius ciuium suorū optimus & eruditissimus 354.
Cinghio est cœcorum in Iaponia princeps 260.
Ciuam magnus inter Bōzios sit Christianus 460
Ciunangodono captiuus amandatur ad munitionem Voari 547.
Ciunagondono Christianus Dominus Regni Mino exulare cogitur 551.
Classis octingentarum nauiū ex Iaponia in Coraium appellitur 173.
Clerici fiunt sex Iaponii 600.
Clerici Iaponū quibus in rebus occupētur 416. 417.
Cobaicauandono gratus fuit Pro-Prouincialis aduentus 101.
Cobaicaua summus cultor Chami & Fotochi 433.
Cœci (quorum magnus est in Iaponia numerus) magni fiunt à Iaponiis 260.
Cœcorum primarius tanquam princeps à Iaponiis colitur 260.
Cœcorum Quengiorum priuilegium 472.
Cœcorum tria millia vni cœco parent 260.
Cœcus sepelit mortuos, & alia Christianæ pietatis officia exercet 444.
Cœcus adolescens virum cœcum fidei Christianæ mysteria docet 477
Cali Sinensis magna salubritas & amœnitas 886.
Cœlum Regni Martauani temperatum 849.
Cœnam dat Socijs Rex Quabacundo

dono 97.
Cerimoniarum baptismi aspectus paganum mouit, vt clientes suos ad Christiana sacra impelleret. 51.
Confundi vestis genus 378.
Cognati sceleratorum hominũ in carcerem conijciuntur, si ipsi scelerati aufugerint 279.
Colloquium Augustini cum Martino Socio, qui fuit vnus ex quatuor Legatis Romã reuersis 387. 388.
Collũ Augustini à carnifice trino ictu sectum 581.
Cometa specie horribili 356.
Commissarius Patrũ ordinis Minorum in crucem agendus ab Episcopo veniam petit 338.
Commoda fuit Sociis mutatio vestitus 915.
Concilia duo in singulis prouinciis Regni Sinensis 889.
Cõcio Pauli Michi Socii, cùm in cruce mortem exspectaret, ad spectatores 241.
Concordant inter se litterati omnes Sinenses 924.
Concubina trecenta exusta cum cadauere amasii 838.
Concubinas retinere Iaponiis non licet 207.
Concubinas multas alant Zinaloani 947.
Concursum trium aut quatuor milliũ agrorum ad thermas 486.
Conditiones quas P. Visitator proposuit Scimandono accepit 598. 599.
Confessione vitè peracta senex quidam breui post tempore mortuus est 425.
Confessiones centies tricies mille auditæ 234.
Confessionis frequens vsus apud Iaponios 187. 435.
Confirmationis Sacramenti fructus 000.
Confirmationis Sacramentum magno suo commodo Iaponii accipiunt. 295.
Confirmationis Sacramentum acceperunt Christianorum octo millia 600.
Confitendi peccata studium 662.
Confiteri ante mortem tentant Augustinus 578.
Confitendi peccata ratio inscijs qui ciam Sacerdotem tum pœnitentem vident 832.
Confraternitas constans tribus solatium millibus 189.
Confraternitatis fructus 413.
Confusium Doctorem nomine sequuntur litterati omnes Sinenses 924.
Confusius magno est in honore apud Sinenses 928.
Congi est inter Iaponios magnus honoris gradus 531.
Congregationum apud Iaponios fructus 467. 468.
Coniugij apud Zinaloanos forma 948.
Consilium optimum à paupere Christiano neophyto datum 104.
Consolationes Christianorum tempore persecutionis 195. 196. 197. 198. 199.
Constãtinus vehementer expetit martyrium 326. 327.
Constantia Exempla 10. 12. 13 17. 18. 19. 29. 30. 38. 71. 114. 130 131. 197. 230 242. 253. 256. 257. 258. 281. 283. 297. 300. 308. 309. 333. 409. 427. & sequ. 431 438. 449. 450. 480. 488. 489. 507. 508. 562 613. 622. 623. 624. 638. 871. 872. 877. 954.
Consuetudo Iaponia non patitur vt primo congressu negotium conficiatur 576.

Conti-

Continentiam Sociorum laudat Quabacundono 93.
Conuiuādi modus apud Iaponios 268. 269.
Conuersio multorum qui in Regno Bungi degunt explicatur 77. 78. 79.
Conuiuium sumptuosissimum parat Quabacondono 268.
Conuiuium Iaponiorum & Sinensium 378.
Coraiani ad fidem accipiendam idonei 439.
Coraiani se in Sylua abdiderunt 177.
Coraiani tributarij Regis Sinensis 174.
Coraiani vincunt Iaponios 196.
Coraianis cur bellum fecit Taicosama 263.
Coraianum Regnum centum amplius leucis à Iaponia abest 505.
Corai centum à Iaponia distat leucis 427.
Corai quanta sit longitudo, quantaq; latitudo 174.
Corainorum pietas 439.
Coronas regias Taico & ipsius coniugi Cinensium Rex misit 377.
Corporis mira exercitatio 769. 770. 780.
Cortalin Sociorum sedes apud Saisetanos 644.
Cosmienses exquisitis tormentis interfecti 745.
Cosmus Turrianus secundus sacerdos qui in Iaponiam peruenit 410.
Cosci Iaponici describuntur, 132.
Criminalis socius Badagarum telis extinctus 734.
Crocodilus Indum irridentem alios qui ad templum ibant, vt audirent cantari SALVE REGINA, interemit 958.
Crucem ex collo suspendunt Iaponij principes pagani 205.
Cruces maurata in palatio nobilis Iaponia 451.
Cruces sibi pararunt Christiani, quibus lubenter affigi cupiebant 333.
Cruces Euangelii doctoribus parari nouum non est 929.
Cruces in ditione Vramensi sublata 151.
Cruces quatuor in arboris trunco reperta 180.
Crucifigendi modus apud Iaponios 339.
Crucis sanctæ partem in Iaponiā misit summus Pontifex 148.
Crucis sanctæ partem misit Xistus V. in Iaponiam 112. 113.
Crucu hostis est diabolus 48.
Crucis miraculum 538.
Cruciu, cui scelesti apud Iaponios affiguntur, forma 338.
Crudeles & inhospitales sunt Sinenses 896.
Crudelis valde fuit Quabacondono 266.
Crudelitatis exempla 285. 286.
Cubicula inaurata 359.
Cubiculum in quo iacuit Christianus ager octo palmos longum & quatuor latum 392.
Cugnales & Cinales traditi sunt, iussu Zamorini, Lusitanorum Duci 830.
Cugnates Perumal Sociis fauet 852. 853. 854.
Cugnales qui triginta annis infestā reddiderat Indiæ maria catenis vincitur 831.
Cumaus mons idem qui Imaus 694.
Cunalis archipirata 782.
Cungi apud Iaponios quinam sint 10.
Currus Taicosamæ à bobus trahebatur 272.

Dæmon à fœmina pellitur 11.
Dæmon fugatus recitatione orationis dominicæ & salutationis angelicæ 390.
Dæmones cum Zinaloanis horrenda committunt peccata 947.
Dæmon humeris gestans cadauer humanum Christianis apparuit 391.
Dæmon ingreditur corpus Sacerdotis idolorum 49.
Dæmon mulieri abscidit capillum, vt eam à baptismo suscipiendo deterreret 397.
Dæmon non exhibet molestiam baptizato, quam exhibuerat ante susceptum baptismum 15.
Dæmon se præbet Sinensibus videndum 939.
Dæmonis fraus 421.422.
Dæmonis insignis fraus 936.
Daifusama victoria Christianæ religioni propagandæ vtilis 564.
Daifusama de Sociis ex Iaponia ejiciendis sententiam mutauit 624. 630.
Daifusama paucis diebus totius propè Iaponiæ imperio potitus est 550.
Daifusama de hostibus suis victoriam reportat 549.
Daifusama Regulorum Arimæ & Omuræ amicus 594.
Daifusamæ partes sequuntur Arimandono & Omurandono 548.
Daifusama vir clemens & humanus 565.
Daifusama Christianis infensus 591
Daifusama potitur Imperium Iaponiorum 587.
Daifusama qui antea Geiasus 545.
Daifusama erga Socios humanus 565.
Daire Meaci habitat 461.
Dairus natiuus Iaponiorum Rex 348.
Dairus verus Iaponiæ dominus 272.
Darius Sexagenario maior, iter quinquaginta leucarum per niues confecit, vt P. Visitatorē conueniret 144.
Dairus est verus Dominus Iapponiæ, nunc verò tantū nomen obtinet. 167
Daman propugnaculum 697.
Damna ingentia exterra motu 359. 360 361. 362 363. &c.
Damna quæ Iaponij in bello Coraino acceperunt 381.
David Rex Industhan à quo originem duxerit 696.
Decrepitus octogenario maior magna Dei prouidentia post susceptum baptismum moritur 966.
Dei genitricis ope puer Christianus sanitati restitutus 613.
Dei genitrix Iusto leproso morienti apparuit. 602.
Deiparæ precibus à mortis periculo erepti Christiani 511.
Dei nomen accipit Quabacondono 281 282.
Dei prouidentia erga Christianos exulei 144. 145.
Dei singularis erga naufragos prouidentia 667. 668.
Delubra paganorum Salsetensium disiecta 643.
Delubrum magnificentissimum Taicosamæ nouo Deo ædificatum 557
Descriptio Iapponiæ 6.
Descriptio palatii Quabacondono 139.
Dena Regnorū omnium Iapponiæ, quæ sunt ad Orientē Solē, extremū 627
Diaboli in eos qui ad Christiana sacra aspirant odium 14.
Diabolus formam hominis senis induit 49.
Diplomata bina Socii à Daifusama acceperunt 565.
Diplomata Regum, Iapponij imponunt capitibus suis 96.
Disceptatio iucunda inter patrem & filium de martyrio 322. 323.

Disciplina energumenus à femina Christiana percussus sanitati restituitur 506.
Discordia inter Taicosamâ & Quabacondono causæ 266.267.
Discordiæ seminarium inter duos Quabacondono 196.
Disputatio Socii cum Brachmane 753 754.
Disputatio Socii cum Paganis 870.
Disputatio Socii cum Raia 843.
Diuerberationes corporum frequentes in Sociorum templo 953. 955.
Diuerberationes publicæ apud Iaponios 186.187.
Diuitiæ ingentes Sinensium 885. 886.
Diuitiæ Mogor describuntur 698.899
Diuitiæ Peguani Regis maximæ 742.
Doctrina Christiana in vsu publico à pueris decantatur 962.
Doctrina Sinensium etiam in rebus naturalibus imperfecta, si cũ Christianorum doctrina conferatur 891.
Dogichi pingendi artem didicerunt 614.
Dogichi sunt Sociorum contubernales 617.
Dogmata ridicula sectæ Verteas 716.
Dolorem nullum in supplicio sensit Petrus Elcius 639.
Dominicani patres erga Socium ægrũ humani 688.
Dominicus martyr 647.
Dominus Iapponiæ clientes ineunte anno reuerentiam præstant 126.127.
Domus hospitalis apud Antipolanos Sociorum opera instituta 957.
Domus, in qua Socius Missæ sacrificiũ facere consueuerat, terræmotu non corruit 370.
Domus Mimazacæ videtur esse religiosorum virorum monasterium 604.
Domus Sinensium vnicam habent cõtignationem 887.
Dona à Pro-Rege India ad Quabacondono missa 116.
Dona à Xisto V. in Iaponiam missa 112.113.
Dona quæ Quabacondono dedit cùm P. Visitatori tum Socio & itineris comitibus 137.
Dona Regi Mogor oblata 722.723.
Donum simul cum potu nonnunquam offertur Domino Tensæ 275.
Draconem mordere Solem & Lunam fingunt Brachmani 836.
Dux belli Andreas Furradus laudatus 826.827.831.

E.

Ecclesia Iapponiensis in rerum confusione crescit 589.
Ecclesiastici in Iaponia alii non sunt quàm Socii 536.
Echebar, qui magnus Mogor, mores, vestitus & corporis constitutio 692. 693.
Echebar, vulgo vocatur magnus Mogor 708.
Egenis quingentis vno die epulum datum 414.
Eleemosynam pro cruce apud Malauares defixa dederunt pagani 833.
Elephante femina sine dentibus vehebatur Princeps Mogor in venatione leonum 865.
Elephantorum incursiones accensis luminibus nocturno tempore arcentur 735.
Elephantes quadringentos in bello habuit Sultanus 713.
Elephantes in profundis scrobibus capiuntur 854.
Elephas idolo sacer proboscide Socium petere tentauit 778.
Elephas exercitum hostium perturbauit 813.
Elephas idoli seruitio mancipatus præcedit pompam 803.

Elephas in transcendendis montibus proboscide tanquam scipione est vsus 865.
Elephantum quinquaginta millia in Regno Mogor sustentantur 697.
Emmanuel Herrera laudatur 685.
Emmaupaxda auxilio Persarum, ex Regno Mogor Parthos ejecit 696.
Energumena baptismo initiata a Dæmone euasit libera 185.
Energumeni curãtur 181.398.487.488
Episcopi Iapponiæ præsentia, populi pietatem auxit 599.
Episcopi Iapponiæ laudes 522.
Episcopi in Iaponiam aduentus celebratur 566.
Episcopus Iapponiæ apud Socios viuit 536.
Episcopus Iapponiæ præmia dedit Seminarij alumnis 607.
Episcopus Iapponiæ Aloysius Nangasachum venit 497.
Episcopus Iaponiæ Malaca moritur. 493.
Episcopus Iapponiæ tempestiuè Meacũ peruenit 295.
Episcopus primus Iaponiæ 385. auditor fuit P. Petri Gomez 386.
Episcopus pro Christiana religione moriturus suam imperiuit benedictionem 338.
Epistola Don Sancii Domini de Omura ad Xistum V. 111.
Epistolam Quabacondono ad Pro-Regem Indiæ cõposuerunt Bõzii 167
Epistola Quabacondono ad pro-Regẽ Indiæ arrogantia plena 155.159.
Epistola Regis Sinensium scripta in lamina aurea 377.
Epistola Quabacondono ad Pro-Regem Indiæ mutata 163.164.
Epistola pro-Regis Indiæ ad Quabacondono 135.
Eques religionis Christianæ desertor ex conspectu B. Virginis ad viã sa-
lutis rediit 184.
Equi Sinenses parui, cæterùm robusti 885.
Equi Tartarici describuntur 697.698
Equites qua ratione apud Zinaloanos creantur 948.
Erratum suum agnoscit Scimandono 598.
Euangelii recitatio est salutaris multis 963.
Euangelij apud Iappones, præcones sortis cognitum procurare sibi vitæ sumenta 921.
Euangelij recitatione infirmi curantur 182.
Euangelium in Iapponia promulgant patres minores 294.
Eucharistiam qui in Iaponia accipiũt, vitæ sunt integerrimæ 611.
Europæi Sinensium libros optime intelligunt 916.
Europæorum legatio Iapponiæ fuit admirationi 132.
Examen subire sæpius coguntur Sinenses literati 924.
Exemplum amicitiæ 29.
Exemplum castitatis 490. 491.
Exempla crudelitatis 285.286.
Exempla mobilitatis rerum humanarum apud Iappones frequentia, 545.
Exemplum constantiæ 12. 13. 17. 30. 31. 71. 114. 197. 214. 230. 231. 242. 253. 281. 283. 297. 300. 308. 309. 333. 409. 429. 430. 431. 438. 507. 508. 521. 526. 562. 613. 620. 621. 623. 624. 638. 871. & seq. 877. 954.
Exemplum fœminæ quæ in confessione peccata sua celauerat 941.
Exemplum fortitudinis 29. 30. 35. 550. 554. 555. 562. 567. & seq.
Exemplum inconstantiæ 380.
Exemplum mutationis rerum humanarum 121.
Exemplum patientiæ 62.

Exem-

Exemplum pietatis 16.145. & seq. 247 556. & seq.
Exemplum pœnitentiæ publicæ 474.
Exemplum præclarũ nobilis Christiani 152.
Exemplum prouidentiæ Dei erga fœminam Christianam 474.
Exemplum vindictæ notandum 624.
Exequiæ repetitæ Dõnæ Gratiæ describuntur 634.
Exequiæ ridiculæ Zinaloanorũ 949.
Exercitia spiritualia vsitata apud Iaponios 120.
Exercitus constans militum duebus millionibus conscribitur a Mandarinis Sinensibus, paucissimis diebus 888.
Exercitus ducentorum millium hominum omnino inter 793.
Exercitus regis Mogor describitur 698
Ex regno sio Religiosi coacti abire 855
Externi loca mediterranea Sinensium adeuntes morte afficiuntur 893.
Exules Firandiani a Socio aluntur 528
Exulis apud Iaponios vestitus 193.

F.

Fabula ridicula Paganorum 822 823.
Fachimannus Deus bellorũ præses apud Iaponios 102.
Factiones duæ apud Iaponios 456.
Familiæ amplius triginta exularunt religionis causa 528.
Famuli sceleratis facinus, eiusq; mors 189. 190.
Fana Chami exuit puer decẽnis 477.
Faxiba Citugendonus Quabacõdonis titulum est consecutus 107.
Febrim tertianam pellit potus aquæ benedictæ 414.
Febres reliquit Christianos, qui aquam piacularem cum cineribus benedictis permistam biberant 440.
Festi dies Sinensium 938. 939.
Festos dies seruandos docuit rei eventus 413.
Fertilitas maxima Regni Martauani 848.
Ferus & bestialis fuit Quabacondono 266.
Fidelitatis modus apud Iaponios vsitatus 277.
Fidem Christianam amplectuntur ditissimus mercator et ipsius vxor 447
Figendono paganus monet Ethnicos vt Christianorum sacris initiarentur 628.
Filii Augustini mors describitur 583.
Filij Regis Sinensis ad varias prouinciarum vrbes relegantur 889.
Filius Taicosama Meacum venit ingenti cum pompa 348. 349.
Filius Taicosamæ natus putatur subditus 267.
Filius Taicosama sexennis 498.
Filius vnicus Quabacondono moritur 163.
Findecani Christiani boni exutus 552
Filii quibus in rebus obedire debẽt parentibus sui 121.
Findanati regno pulsus piè moritur 606.
Findanus Camendonus in Christiana religione constans 197.
Findeorizama aut Fireizama nomen filii Taicosamæ 588.
Fingensium Christianorum tolerabilis status 574
Finochi genus ligni est totius Iaponiæ optimum 502.
Finoqui Cinensium legatorum 376.
Firandiani Christiani præclarum ad Scimandono responsum 562.
Firebioridono laudatur 631.
Firoi filius Taicosamæ venit Meacum 348.
Firoscima munitio caput Regni cui imperabat Morindono 552.

Fistula enea apud Coraianos incognita 173.
Flabellum ad faciendum ventum Sinenses propè omnes inter ambulandum gestant 921.
Flagellationes crebræ apud Iapponios Christianos 186.
Flumen Cambogiæ Regnum statis tẽporibus inundat 792.
Flumen quod ad mille & ducẽta milliaria protenditur 792.
Fluuij Regni Sinensis multi sunt & magni 884.
Fochejchij Christiani facti sunt constantes 448.
Fochescij rari fiunt Christiani, ibid.
Femina apud Sinas ferè domi latent 897.
Femina matrimonio junctæ erga maritum leprosum pietas 602.
Femina extraordinaria ad Christianã religionem vocatio 510.
Femina inuocantes nomina IESVS & MARIA, certissimo mortis periculo ereptæ 369.
Femina nubunt vt ipsis Mecham ad Mahometis sepulchrum ire liceat, at reuersæ se à matrimonii vinculo liberant 721.
Femina quæ annis octodecim in spelũca latuit, piè mortua est 425.
Femina, quæ sacerdoti peccata sua omnia confessa non fuerat, damnata 940.
Feminæ saltatrices Idoli obsequio deunctæ 804.
Femina sola non cum viris apud Iapponios prandent 269.
Feminas occidit Quabacondono, vt fœtus humani sedem aspiceret 266.
Femina Amidæ præ cæteris cultrix tãdem Christiana sacra suscepit 400.
Femina ægra post susceptum baptismũ sanitati restituta 949.
Femina Christiana martyrium expetit 308.
Femina Christiana pro castitate seruanda mortem oppetit 490. 491.
Femina qua ratione ad Christiana sacra aduolauit 612. 613.
Feminarum apud Sinas pedes sunt parui, idq; arte 898.
Feminarum Iapponiensium in religione constantia 31. 32. 33.
Fœnus apud Iaponios paganos vsitatum 56.
Fœtum abigunt pagani 431.
Foin Christianorum hostis 525.
Folio siluestris palmæ pro charta vtuntur Chandegrini 806.
Fondesato paganus laudat Christianorum institutum 630.
Fontes fluminis Gangis in Regionibus Vergalæ 696.
Fortitudinis exemplum 29. & seq. 34. 550. 562. 567. & seq.
Fortitudo militum Augustini 554. 555.
Fortunas omnes deserere Sinensis liberati iudicio graue illis non est, qui post hanc vitam beatitudinem expectant 928.
Forochi jacent prostrati & cõminuti 629.
Franciscani Patres promulgant Euãgelium in Iapponia 294.
Franciscani patres qui Zinalsanes quadringentos baptizauerant, tãdẽ ab impijs occisi sunt 946.
F. Francisci Blãci epistola, qua laudat Iapponiorum fortitudinem 29.
Francisci Regis Bungi laudes 70.
Francisci Ricci cum Rege Bisnagensi sermo 765.
Franciscus Aranea martyr 646.
Franciscus Brociadus Lusitanus laudatur 688.
Franciscus Rodriguez martyr 647.
Frãciscus Ros interpres belli ducis 820.
Frãciscus Ros Zamorino tharus 5. 824

Franciscum Xauerium primus Euãgelii apud Iappones doctor 7.
Frater Gibunoscii sibi ventrem scidit 550.
Fraus insignis 26.
Frigus nocturnum in torrida Zona 682.
Fructus concionis quam habuit P. Visitator rogatus à pagano principe 124
Fructus non vulgares percepti ex persecutione 132.
Fucuscimadono Christianorũ amicus 570.
Fucuscimadonus homo paganus crudelis, postquam concionem Socii audiuit, se ipse correxit 486.
Fucuscima paganus Socius fauet, 631.
Funai vrbs, quam ciues improbi incolebant, terræ motu disiecta 369.370.
Funes nautici omnes ex serico coccineo torti 379.
Furtum graniter punitur in Iapponia 242.
Fuscimo ab administratoribus Iapponiæ disturbatur 565.
Fuscimum vrbem pulchram, duabus leucis Meaco distantem, condidit Taico 461.

G.

GAngem fluuium adeunt Cambaiani ciues, vt in ea se lauent 714.
Gangem fluuium pagani tanquam Deum colunt 822.
Ganges fontes habet suos in regionibus Vengala 696.
Gangus ostium plenum syrtibus 728.
Gedacha vir primarius ter in Gange ponderauit matrem suam, nimirum argento, margaritis, & auro, quæ omnia dedit pauperibus 714. 720.
Gensei Bonzũ existimant nihil post hanc mortalẽ vitam superesse 459.
Gẽs Sinarũ imbellis & effeminata 895
Gentis illius legem sequi constituerat Mogor, cuius sermone vterentur pueri sine doctore 871.
Georgius Iasensis vir pius seipse cum aliis diuerberabat 401 402.
Geytii vocãtur fortissimi iuuenes 770
Ghenifoin fingit se infensum esse Christianis 478.
Ghenifoin Sociorum fautor 445.
Giacata factum describitur 572. 573. 574.
Giacata Francisci Regis filius laudatur 627.
Gibunoscius & Asonodangius inter se discordant 518. 519.
Gibunoscius homo timidus 549.
Gibunoscius paganus Christianorum amicus 478.
Gibunoscius Socius fauit 306. 312.
Giejasi laudes 521.
Gieiaso aduersatur Gibunoscius 519.
Gieiasus laudatur 537.
Gieiasus summus Iapponiæ gubernator 537.
Gieciudono paganus vxori mortuæ in Christiana religione iusta fecit 621 622.
Gifa vrbs præcipua in Regno Mino 485.
Gingi vrbs magna, minor Olyssipone 750.
Gioghi similes sunt nostris monachis 720.
Giogus qui à Principe vocatus non venit, flagellatus in exilium est missus 720.
Gionouoribo pagani hominis de religionis Christianæ propagatione vaticinium 620.
Globuli precatorii Idololatrarum 474
Gloriæ cupidissimi sunt Iogues 731.
Gosonius callidus 276.
Goto insulæ sunt multæ 606.
Granum benedictum diuinitus ab incendio conseruatum 243.

Gratia matrona mortua laudes 622.
Gratia femina Christiana non satis in fidei mysterijs instructa per ancillam Christianam absenti sacerdoti peccata sua est confessa 455.456.
Gratia quanto studio baptismum petijt 877.
Grauitas magna Mandarinorum 891
Grazia laudatur 146.
Gregorij 13. laudes 73.
Gregorij 13. honorem exhibent Iaponij legati 62
Giesuas Sociorum amicus 524.
Gubernatores Iaponiæ à Taicosama constituti decem 517.
Guenxianorũ secta apud Iaponios 101.
Guisa munitio in Regno Mino à Daifusama capitur 546.547.
Gullum statio Lusitanorum ab æstio Gangu ad ducenta & decem milliaria aduerso flumine distat 728.
Gurcpos octo ab Axolu obsides accipit Andreas Furtadu belli dux 822.
Gurupu sine ignominia non licet pedibus incedere 769.
Gurupi sunt sacerdotes literati 761. 764.
Gymnasium à Sociis in Iaponia erigitur 57.

H.

Habitus Mandarinorũ legatorũ in Sina parũ differt ab habitu Venatorum patriciorum 890.
Hasta arundinea 377.
Hẽrici Henriqu 12 præclara facta 857. 858.
Henricus annis quinquaginta duobus uno in loco Christianos decuit 713.
Hiatus plurimi ex terræ motu 372.
Hieronymus Cotta socius à latronibus spoliatus 819.
Hieronymus Scrauier Goana domus præpositus deligitur vt ad magnum Mogor mittatur 709.
Hispani palmo uno longiores sunt Zinaloani 946.
Hispanus scelestus à puero indoctè uiuere auocatus 967.
Historia præclara de constantia fœminæ Christianæ in seruanda castimonia 490. 491.
Hollandi fiunt Mahometani 855.
Hollandi pirata duodecim ante supplicia ad Catholicam Ecclesiam redierunt 955.
Hollandi pirata supplicio extremo affecti 951.
Hollandorum naues male accipiũt 855.
Homicida maximus fuit Quabacondono 265.
Homicida paganus cùm instaret tempus supplicij Christianam religionẽ amplectitur 436.437.
Homines agrè non recipiuntur à Cambaiano in Valetudinario, sed ab omnibus deserti moriuntur 711.
Heminum an plius centum milia in urbe exstruenda occupantur 208.
Hominum sexaginta milia in effodiendo fossu urbis arcis continuo occupantur 86.
Honores apud Sinenses iis tantũ præponuntur, qui eruditione excellunt 891.
Honor maximus Mandarinis habetur 891.
Honos exhibitus Sultano Hered 712.
Horologia ferrea Socii Sacerdotes primi in Iaponia facta 614.
Horologium Quabacondono dedit P. Visitator 139.
Hospes Sociorum, ex irrisore Euangelij fit Christianus 395.
Humanitas pirata pagani erga socios 101.
Humanitas singularis Regis Bisnagani erga Socios 836.837.

I.

Iacobus Ghisai socius, annos quatuor & sexaginta natus, martyr 339.

Iacobus Saciuman laudatur 529.
Iacuini medici cum Taicosama colloquium 296.297.
Iacuinus Taicosamæ medicus Christianorum hostis 294.317.
Iam abusçii se Dæmonibus sacrificant 448.
Iambo Rex Sociis potestatem fecit figendi sedem in suo Regno 819.
Iapponica lingua student Socii 522. 523.
Iapponia habet sexaginta sex Regna 7. 263.
Iaponia quàm sit longa & lata 6.
Iapponia à Lusitanis quando inuenta 6.
Iapponiæ descriptio 6.
Iapponiæ latitudo 6.
Iaponia insula maxima non longè à China 6.
Iaponia distantia à Goa, item à Lusitania 6.
Iaponia fertilitas 7.
Iaponiæ Regnum continet sexaginta Status vel ditiones 165.
Iaponia dicitur esse regnum Chamis 166.
Iaponiæ verus Rex est Dairus, 167.
Iaponiæ proceres in Regia sunt ex præcepto Taicosamæ 519.
Iaponia constat sexaginta sex Regnis 464.
Iapponicam linguam discunt Socii 57.
Iaponienses clerici primi 600.
Iaponensium insignis moderatio 520.
Iaponii Cinensium vasalli 378.
Iaponii legati laudant humanitatem Europæorum principum 106.
Iaponii tantum tres persecutionis tempore, se fuga mortem pro Christo timere declararunt 330.
Iaponii Christiani se graviter flagris cædunt 186.
Iaponii ad nouitates sunt proclives 330.
Iaponii splendidè se vestiunt, vt majore cum honore pro Christiana religione mortem adeant 330.
Iaponii nouam bellandi rationem didicerunt 535.
Iaponii vehemens studium suscipiendi baptismum 410.
Iaponii legati Goam perueuerunt 106.
Iaponii pascuntur honoribus 140.
Iaponii re nauali ceteris Cinensibus & Coraianis 175.
Iaponii proceres, quas legati ex Europa attulerant, res admirantur, 127.
Iaponii labor vt globum piscularem obtineret 443.
Iaponii principes ab idolorum cultu ad Christianam Religionem traducti, 107.
Iaponii curiosi in delubris exornandis 48.
Iaponii Pagani, etiam Principes, sunt fœneratores 56.
Iaponii Pagani ab idolo de inimicis suis vindictam expetunt 48.
Iaponii in rebus nouis spectandis curiosi 375.
Iaponii patres de filiis suis quod volunt statuere possunt 25.
Iaponii magno studio confitentur peccata sua 21.
Iaponii nobiles martyrii cupidi 30.
Iaponii non vtuntur stratis lectis 90.
Iaponii ad 12000. in mediis persecutionibus Christo nomina dederunt 120.
Iaponii in Quabacendono rebellarũt 178.
Iaponii admirantur legationem Europæorum 132.

Iaponiis

Iaponiis legatis quis fuit auctor in Europam proficiscendi 106.
Iaponiorum conuiuiũ describitur 137. 138.
Iaponiorum mira alacritas ad subeũdum martyrium 32.
Iaponiorũ quis primus Societati se adiunxit 119.
Iaponiorum numerus qui anni vnius spacio Christiana sacra susceperunt 109.
Iaponiorum nobilitas vehementer pro Christiana religione mori cupit. 321.322. & seq.
Iaponiorum magna propensio ad varias artes 194.
Iaponiorum nobilium erga socios magna cortesia 302.303.
Iaponiorum ardor in ijs quæ ad Deum colendum spectant 238.239.
Iaponiorum magna in fide constantia 130.
Iaponiorum doctores quales esse debeant 47.
Iaponiorum ritus cùm literas accipiũt 14.
Iaponiorum superstitio 230.
Iaponiorum insignia virtus 186.
Iaponiorum legati duo se Gregorio 13. Pont. sistunt 62.
Iaponiorum potus suauissimus 91.
Iaponiorum principum dissentientium consuetudo 17.
Iaponiorum lex de clientibus in exiliũ mittendis cũ Dominus exulat 551. 590.
Iaponum Rex alios Reges & principes aspernatur 88.
Iaponum indoles & mores 7.
Iaponum erga Quabacundonum obedientia 86.
Iaponum paganorum modestia 85.
Iaponum legati ante Pont. Romani pedes procumbunt 67.
Iaponum principes obedientiam Romano Pontifici promittunt 68.
Iaponius vnus Sinenses centum prælio audet lacessere 895.
Iaponum legati vrbem ingrediuntur 75.
Iaponius pirata 101.
Iconocamus Socio infensus 149.
Icosius secta Iaponiorum 629.
Idalcan Mauronum Rex 642.
Idiomata Sinarum sunt varia 899.
Idola colunt Sinenses 926.
Idola euersa 100.
Idola ab homine insano cõfracta 433. 434.
Idola inaurata mille in vno delubro 87.
Idolo in cibum offertur oriza cocta 804.
Idololatra socium honore afficiunt missa 604.
Idololatra vxor & sibi potestatẽ sumpsit baptismum à viro exorquendi, & ipsi viro vt baptismum susciperet persuasit 610.
Idolorum sacerdotes Deos suos ad aulam regiam nauigio portant 90.
Idolum in templum admittere recusauit socius 45.
Idolum matris sua filius Christianus confregit 215.
Iejasus ad orationem Taicosama morientis lacrymas continere non potuit 498.
Ieiunant pueri Christiani 131.
Ieiunia Iaponiorum 436.
Ieiunium Peruanorum 938.
Ieiunium Sinensium describitur 925.
Ieiunium triginta dierum adeò vt non liceat vel bolum vnum sumere 711.
Illustres multi Iapones baptismo initiati 458.459.460. &c.

Imaginem Saluatoris Rex Mogor capiti suo imposuit 870.
Imagines sacras à Paganis coluntur 867.
Imaginis B. Virginis aspectu delectantur Pagani 805.806.807.
Imaginis B. Virginis beneficio Christianus ex naufragio salutem euasit 429.
Imago ab incendio diuinitus cõseruata 182.
Imaus mons putatur distinguere Regna Mogor & Tartarorum 694.
Imber saxorum in Damonis cultores dectdit 50.
Imbrium magna copia in Iaponia 444.
Immunitates magna à Quabacundono Sociis concessæ 95.96.
Immunitates urbium Ozace & Nãgasachi 565.
Impedimenta varia Sociis obiecta 81.
Improbi quibus in Regno Mogor afficiantur pœnis 700.
In Bungo biennii spacio ad quindecim hominum millia baptismum susceperunt 108.
Incendiarius Seminarii morte luit 245.
Incantatio ridicula Iaponiorum describitur 448.
Incolæ Regni Bongi ad Christianam fidem proclines 77.
Incolarum Sinensium quantus sit numerus 884.
Incolæ Xatai sunt pleriq; Christiani 796.797.
Incolumitati restituti ægri aspersione aquæ benedictæ & Euangelii recitatione 963.
Inconstantia rerum humanarum exemplum 282.
Inconstantia rerum humanarum 380.
India citerior est Regnum Mogor 694.
Indi nocturno tempore ab Hispanis seiuncti 955.
Indum qui Socios riserat euntes ad templum Crocodilus interemit, at cadauer non comedit 958.
Indus æger peracta confessione ex gauui morbo conualuit 959.
Indus in somnis monitus confessionem repetiit 956.
Indus manibus & pedibus mutilus, nauigio solus baptismi causſa ad Socium venit 967.
Industhan quondam Reges habuit Christianos 696.
Industria Sinenses superant cæteras nationes 887.
Infantes à parentibus tempore famis abiecti 864.
Infantes sine doctoribus verba nõ formant, cuius rei factum est periculum à Rege Mogor 870.871.
Insignia Regis Bisnagensis 771.
In sula vnius incolæ ad vnum omnes baptismo initiati 964.
Inualetudo Taicosama describitur. 497.498.
Inundatio lacti inaudita 374.
Ioannes Acasicamon cum trecentis Christianis in Cicugensi Regno 567.
Ioannes Acasicamon laudatur 608. 609.
Ioannes Amacusadono à Quingodono accepit possessiones amplas 571.
Ioan. Amacusandono laudatur 624.
Ioannes Eunuchus laudatur 473.
Ioannes Fidandoni laudatur 464.
Ioannes Gonzales laudatur 685.
Ioannes Rodrighez in regia Iaponia notus 524.
Ioannes Sciurindonus laudatur 468.
Ioannes Sciurindonus nobilis opulen-

tus laudatur 458 459.
Ioannes Sonercator ex Idololatra pius Christianus 448.
Ioannes Vongai heres Regni quod itinere 30. dierum Meaco abest, abducit secum qui Euangelium doceat 469.
Ioannis Iapponii martyrium miraculis confirmatur 249.
Iogues sacrificuli numero viginti à summo templi pinnaculo se precipitarunt 739.
Iogues gloriosi capidi 751.
Iondoctionũ apud Iapponios facti 449
Ioram colum in Christianorum in ditione Facatana iussa ioscimana cum coniuge & liberis trucidatus 487.
Iordani martyris reliquiæ transferuntur 200.
Iorquos facere apud Iapponios quid sit 160.
Ioseph Christiani domus in terra motu intacta manet 367.
Iter à Bacala in Ciandecan amœnum describitur 846.
Iter Sociorum per Regnum Sinense describitur 903. 904.
Iter P. Visitatoris legati pro Regis Indiæ Nangasacho Meacum 123. 124. 125. &c.
Iulianus Perriera Socius laudatur 703
Iunctus nauis cum vectoribus interit 535.
Iuquegus legatorum Cinensium comes homo callidus 352.
Iurant principes Iaponij in verba filii Taicosamæ 499.
Iusta Donnæ Gratiæ semel facta repetuntur 632. 633.
Iusta Protasii uxor laudatur 615.
Iustitiæ diuinæ exemplum 249. 439.
Iusti Vcondoni clientes baptismo initiati 108.
Iusti Vcondoni præclara facta 179.
Iusti virtus non vulgaris 324.
Iusto parentant Socii 623.
Iustus in lepram incidit 601.
Iustus Vcondono cogitat deserere seculum 132.
Iustus Vcondono iter leucarũ quinquaginta confecit, ut P. Visitatorem salutaret 131.
Iustus Vcondonus laudatur 627. 628.

L

Lacerta Crocodilis & Tigribus magnitudine pares 840.
Lacte non vescuntur Sinenses ieiunant 925.
Lacus aquæ dulcis longus milliaribus sexaginta sex 374.
Lætitiam ex Taicosamæ morte Iapponiorum nemo cepit 518.
Lagrimata armorum genus 349.
Labor abest Agra trecentis milliaribus 876.
Labor est regia magni Megor 717. 721.
Labor & Berampur distant sexcentis milliaribus 812.
Labor regia urbs Regni Catai 877.
Lai populus barbarus 792.
Lapis primus templi solenni ritu consecratus 600.
Lateres ad duo passuum millia à Demone projecti 941.
Laudes Augustini 581. 582.
Laurentius fuit omnia primus qui ex Iapponiis in Societatem est cooptatus 119.
Lezna valentissima tandem occiditur 865.
Lectica, quam ex Sina P. Visitator tulerat, valde delectabatur Quambacondono 172.
Lectis Stratis non vtuntur Iapponij 90.
Legati Iapponum tres annos in itinere

mere Romano posuerunt 87.
Legati quatuor Iapponii, post suum ex Europa in patriam reditum, in Sociorum numerum cooptati 156. 157
Legatio Indica fuit suspecta Quabacondono 150. 151.
Legati Iapponii diuinitus sunt seruati 105. 106.
Legatorum Cinensium, cùm Ozacam ingrediuntur apparatus 376. 377.
Legatorum Iapponiorum ex Iapponia ad principes in Europa viros Epistola 110. 111.
Legatus Regis Corrai trecentis assectis Firandum ad Quabacondone venit 122.
Legatio Regis Cambogiæ Malacam. 793.
Legatio ad Quabacondono instituta fuit Sociorum consilio 135.
Legatus Cinensis fugit ex Coraio in Cinam 352.
Legatio P. Visitatoris grata Quabacõdono 133.
Legationi ad Quabacondono fructus 140. 141.
Legatus Cinensis comitatus 354.
Legatus Cinẽsis qui fugæ ex Coraio euasit Regis sui iussu punitur 353.
Legati Regis Cinensis in Coraio 345.
Legatio pro Regis India Quabacõdono suspecta 121. 122.
Legatorum Cinensium munera data Taico 377.
Legati Cinensium malè à Iaponiis tractantur 381.
Legati Iapponum magna cum pompa ducuntur ad Greg. 13. 76.
Legatio Iapponum fuit Romanis admirationi 77.
Legatorum Iaponiæ in vrbem ingressus 75.
Legationem Indicam non fuisse confictam tandem agnoscit Quabacondono 161.
Legati Iaponiorum venerantur Pont. Romanum 62.
Legationem Europæorum admirantur Iaponij 132.
Legatio à Taicosama ad Quabacondono quinque capita continebat 278.
Legatus Iapponiæ bonos habitus à magno Hetruriæ Duce 75.
Legati Iapponum hospitio accipiuntur Romæ in domo Patrũ Societatis 75.
Legati Iaponii Romam venerunt 75.
Legem Christianam commẽdit Quabacondono 94.
Leonis Notruensis laudes 391.
Leonis Christiani adolescentis laudes 214. 215 216.
Leonum venatio 865.
Leo Tacheta laudatur 481. 482.
Lex Christiana est in pretio apud paganos 477.
Libelli spirituales Iapponiis salutares 246.
Liberalitas magna Taicosamæ decumbentis 499.
Liberalitas principum Iapponiorum in Socios 237.
Liberalitas pro Regis India erga Iaponios legatos 106.
Liberalitas Xisti V. erga Iaponios 111. 112.
Libidine impura Sinẽses sunt infames 897.
Libri pij Iapponica lingua excusi, eorũque fructus 235.
Libris prælio excusis Sinenses abundãt 892.
Lingua carens Petrus Elcius loquitur 639.
Lingua Persica vsitata apud Nobiles Mogor, Turcica verò apud plebem, & Arabica apud Doctos 692.
Lingua Sinarum tribus de causis difficilis 930. 931.
Lingua vna ab omnibus Sinensibus intelligitur, tametsi non omnes eam lingua-

loquantur 921.
Libri Euangelii doctoribus apud Sinēses necessarij 932.
Littera Bisnagani Regis ad P. Visitatorem Indis 835.836.
Littera Frācisci Regis Bungi ad Gregorium 13.63.
Littera legatorum Iaponiorum ex Iaponia ad principes in Europa viros 110.111.
Littera principis Omura ad Greg. 130 63.
Littera Regis Arimæ ad Xistum V 113.
Litterarum Augustini ad coniugem & filios pars 581.
Literarum studiis magnam Sinenses operam impendunt 924.
Literati innumeri in Regno Sinensi 922.
Literati Sinensis oratio præclara, qua Socios animos addidit, ad persistendum in munere docendi Euangelium 928.
Literatorum sexaginta millia sunt in una Regni Sinensis prouincia 623.
Literatorum Sinensium vestitus, Europæorum Religiosorum vestitui conueniens 915.
Lorange amnis 687.
Luabo amnis 688.
Ludum literarium aperuerunt Socii in vrbe Regia magni Mogor 724.
Ludus apertus pueruli Arimæ 616.
Luscinarum voces exprimebant tibicines 376.
Lusitanica Symbola in vrbe Pegu insignita tormenta centum quinquaginta 707.
Lusitani de Paganis victoriam cùm gloriosam tum fructuosam reportarunt 820.
Lusitani ex Nairis primarium trucidarunt 828.
Lusitani centum & sexaginta in conflictu ceciderunt 785.
Lusitani ex Regno Camboia ejecti 854.
Lusitanorum erga Socios studium 112.
Lusitanorum splendor 132.
Lusitanorum vestitus & mores placuerunt Iaponis 205.
Lusitanos imitantur Iaponii 205.
Lusitanus medicus socios Regi pagano commendat. 37.

M.

Maderenus Naichus Stipendii nomine numerat Regi Bisnagensi duodecim millliones auri 781.
Maderenus Naichus Socios humaniter accipit 756.757.
Magdalena vxor Scinza laudatur 478.479.
Magi magna fraude à Peruanis aurum extorquent 936.
Magistratuum apud Sinas subordinatio 892.
Magnatibus Iapponiæ potestatem facere noluit Daifusama suscipienda Christiana sacra 618. 629.
Magnitudo Regni Sinensis describitur 920.
Magor vult haberi nouus propheta 724.
Magum qui hospitio accepit diuinum punitur 415.
Mahometanam sectam Rex Mogor abominatur 702.
Mahumetani summi Sociorum hostes 855.
Malacense Collegium 791.
Mala medica à Sociis in Ciandecan primùm importata 847.
Malauarica Regionis montana loca occupant Christiani à D. Thoma Apostolo propagati 786.
Maleas quam viuendi ratione seguntur

tur 854.
Malitiam Scimandono Visitator deprehendit 597.
Matthias Christianus se ad martyriũ obtulit 317.
Mancipia baptismo initiata 439.
Mandarini militares sunt apud sinẽses perpetui, & patribus in officijs succedunt filii natu maximi 889.
Mandarini Sinenses fiunt opulenti 895.
Mandarini Sinensium bene sentiunt & loquuntur de Socijs 928.
Mandarini humeris bajulorum per vrbes vehuntur 890.
Mandarini militares à ciuilibus Mandarinis coërcentur 894.
Mandarini Cinensium 376.
Mandarini vocantur certi Sinensium magistratus 886.
Mandarini ciuiles plerunq; sunt infimo loco nati, nũquam in patria sua magistratum gerunt 894.
Mandarini togati apud Sinenses eliguntur, qui hoc honoris gradu digni sunt 890.
Mandarini homines animi abiecti 392.
Mandarini non nisi iubente Rege filios Regum plectunt 889.
Mandarinorum lingua Sinensibus cõmunis 921.
Mandarinorum Sinensium prudentia commendatur 888.
Mandarinos Sinenses Bonzii genibus flexis alloquuntur 914.
Mãdata grauia Taicosamæ ad Quabacondono 280.281.
Mandocorosama vxor Taicosamæ 259.
Mango Zivo Imperator exercitus Nobunangæ Christianam amplectitur religionem 460.
Manus nunquam lauant Bottanti 695.
Maquilanæ capsa 378.
Mare vi terræ motus in terram se effudit, & cum aliis rebus vrbem Ochinofamam absorpsit 369.
Maria Augustini filia Sociorum opera à periculo liberata 564.
Mariæ Arimondoni socrus pietas 186.
Mariæ Augustini filiæ pietas 247.
Maria Quiogeca laudatur 618.
Maris æstus rapidissimus 366.
Martauanum Regnum describitur 848.
Martha vidua Sylvestri laudatur 482.483.
F. Martini Ordinis Minorum præclara ante martyrium concio 331.
Martinus de Ascensione religiosus S. Francisci. 301.
Martio mense soluitur nauis è Iapponia in Sinas 493.
Martius mensis est quo ex Iaponia ad Sinas litteræ mittuntur 587.
Martyres fieri cupiunt Iaponii nobiles 30.
Martyribus, cùm ad supplicii locũ ducuntur, benevoli sunt pagani 330.
Martyrii insignis fructus 343.
Martyrii vtilitas libello explicata persecutionis tempore, multũ fuit salutaris 494.
Martyrii laureolam Don Hieronymus pater & Don Thomas filius expetunt 563.
Martyris loran reliquiæ transferuntur 200.
Martyrium Bonziorum iudicio esse via propagandi Euangelium 332.
Martyrium Christiani sociorum exẽplo expetunt 303.
Martyriũ expetit Victor Christianus 321.
Martyrium expetunt Socii 306.
Martyrium expetunt nobiles Iaponiæ 320.321. & sequent.
Martyrium expetunt magno cũ gaudio

dio Christiani 334.335.
Martyriũ Petri Elcti describitur. 637. 638. &c.
Martyrium quinque Sociorum describitur 642.
Martyrum viginti sex nomina 339. 340.341.
Martyrum sanguine Idola inunguntur 647. corpora frondibus occultantur ibidem.
Martyrum maxima alacritas tũ crucibus alligantur 339.
Martyrum corporibus debitus tribuitur honor 648.
Massentia Francisci Regis filia Toscirondoni vxor 533.
Mater Regis Bungi cultrix Fachimãni erga Christianos benigna 102.
Mathematicarum disciplinarum cognitio fuit Socio apud Sinenses vtilis 915.916.
Matrimonii ritus in Cataia fiunt in cœmiterio, ita vt sepulchra referentur 876.
Matrimonium vnius viri cum vna vxore laudant sinenses 925.
Matrona pagana erga filium improbitas & pœnitentia 624.625.
Matrona pietatis exemplum habent in Maxentia 419.420.
Matrona Christiana laudes 411. 412.
Matrona Christiana laudatur 604. 605.
Matrona à Christiana religione aliena, tandem non sine diuino afflatu baptismo initiatur 84.
Matrona Iaponia martyrii cupida 31.
Matrona princeps pagana quondam Christianis infensa sacris Christianis initiatur 55 56.
Matronarum Christianarum, quæ 80 attigerant ætatis annum, pietas 83.
Mauri sociorum sanguinem sitiunt 879.
Maurorum filii post susceptum baptismum in cælum migrant 875.
Maurus centum aureorum millia in eleemosynam Mechæ dedit 876.
Maurus non baptizatus petiit à socio vt confessionis sacramento sibi liceret peccata sua expiare 875.
Maxentia sororis Arimondoni matronæ piæ obitus describitur 419.420. 421.
Maxentia filia Francisci Regis, opera fratris Quabioiendono ex periculo magno euasit 552.
Maxentia filia Regis Bungi Christiana 102.
Meaci & in vicinis locis pluit cinerum 356.360.
Meacum metropolis Iaponiæ 251.
Meacũ Nãgasacho quãtũ distet 116.
Meacum propter magnitudinẽ in duas urbes diuisa 625.
Meacum quàm longè abest Nangasacho 330.
Medicus Lusitanus Socios Pagano Regi commendat. 37.
Medicus Taicosamæ homo impius 294.
Melchior de Sylua in Æthiopiã penetrauit 801.802.
Meliapor nunc vocatur oppidum B. Thomæ 740.
Mendici rari apud Sinenses 887.
Mensarum tredecim millia pro conuiuio parata 269.
Mensas simul cum ferculis vehentes Iaponij 269.
Mercator Iaponius opulentus 446.
Mercator Mahometanus centum aureorum millia Mechæ in eleemosynam profudit 796.
Mercatores Bauiani difficulter Christianã suscipiunt Religionẽ 815.817.
Mercatores difficulter Christiana sacra suscipiunt 618.
Mercatores earundem rerum apud Sinenses

nenses simul habitant 887.
Mercatores tardiores ad suscipienda Christiana sacra 625.
Mercatorum locũ mare abstulit 104.
Merces quæ ex China quotannis in Laponiam adferri solent 205.
Messem triplicem quotannis fert Regnum Martauanum 848.
Messis bina quotannis in Laponia 7.
Messis bina quotannis in Zinaloa 945.
Mezia Christiana laudatur 145.146.
Michaël puer Christianus laudatur 475.476.
Milites ducenties mille ad bellum Coraianum descripti 170.
Militum Augustini fortitudo 554. 555.
Militum ducentorum millium numerus Fuscimi & Ozaca 520.
Mimazaca laudatur 604.
Mimazaca vir pius & fortis laudatur 556.557.
Ministri mille parati ad ministrandũ conuiuio 268.
Miracula per Breuiarium B. Xauerii facta 422.
Miracula varia in Laponia 181.182. 183.
Miraculum de Cruce 538.
Miraculum illustre 242.
Miraculum insigne 428.
Miraculum intercessione Dei genitricis factum 477.
Misericors valde est gens Cambaiana 714.
Missæ sacrificium persecutionis tempore in priuatis ædibus fit 213.
Missio ad Regnũ Cambaia intermissa, vt locus detur S. Dominici & S. Francisci Religiosis 854.
Missiones variæ earumq; fructus 191. 192.193.194. (814.
Missio Sociorum ad vrbem Diu 813.
Mitia matrona princeps laudatur 433.
Mitia soror Omurandoni laudatur 525.526.
Mobilitatis rerum humanarũ crebberrima apud Iaponios exempla 545.
Mocusicus Bonzius frustra rogat Idola vt auxiliẽtur Quabacõdono 282.
Mogor est Dominus rerum omnium sui Regni 698.
Mogor in aciem eduxit quinque millia Elephantum armatorum 697.
Mogor laudatur 717.
Mogor magna cum reuerentia accepit Biblia sacra & imagines 705.
Mogor magnus munera misit Regi Bisnagano 837.838.
Mogor progeniem ducit à Tamerlane 692.
Mogor propensus ad Christianam Religionem 703.
Mogor potentissimus studio cognoscendæ nostræ fidei tenetur 691.
Mogor Regi quæ obsunt quo minùs suscipiat Christianã religionẽ 704.
Mogor Regis exercitus magnus 811. 812.
Mogor Rex tandem vnius vna coniuge contentus 708.
Mohometem Rex Mogor ex suo Regno exterminauit 718.
Monarcha Laponiæ est Dominus Tensa 264.
Mongolica missio 795.
Mongoli vulgò Mogores dicuntur 730.
Monica filia Francisci Regis & vxor Munacatæ matrona pia 392.393.
Monica vidua castitatem colere constituit 402.
Monstrus est publicanus 730.
Monti pietatis simile quid in Laponia institutum 204.
Mores Bottantorum describuntur 695.
Morindono ablata sunt septẽ Regna. 550.
Morindono Bonziorum fautor meritò afflictus 570.571.

Morindono nouem Regnorum dominus hostis sui voluntati magna cũ ignominiã se submisit 550.
Morindono scelus erga puerum Augustini filium 582.583.
Morindonus secundùm Giejasum omnium Laponiorũ potentissimus 534.
Mors Augustini Tzunocamidono describitur 577.578.579.
Mors hominu extremo supplicio afficiendi diuinitus dilata 438.
Mors Quabacondono iunioris describitur 263.264. & sequent.
Mortuorũ calua vel crania sunt Bottantorum patinæ & lances 695.
Mosambicus portus 105.656.689. & seq.
Mosche Mahometanorũ in equa stabula conuersa 724.
Mulieres apud Sinenses, non pauca, monialium vitam sua gentis more profitentur 925.
Mulieres Sinenses omnes in propriis domibus abditæ viuunt 925.
Mulieris insignis constantia 438.
Mulier scelerata 38.39.
Mulierum & paruulorum iussu Taicosamæ cades 286.287.
Mulierum ministerio in arce sua vtitur Quabacũdono, nõ autẽ virorũ 90.
Multa sunt sacerdotes Regni Mogor 706.
Munacata vxoris sua ad Deum precibus Euãgelii lucẽ agnouit 392.393.
Munera ad Dominum Tensa à Laponiis mittuntur 275.
Munera à pro-Rege India ad Quabacondono missa 134.136.
Munera describuntur quæ Quabacõdo pro-Regi India misit. 168.
Munera offerri solent Regibus in Oriẽte 869.
Munera offert Taico legatorum Cinẽsium comiti 353.
Munera publica apud Sinenses literis distribuuntur 922.
Munera Quabacundono ipsiusq; coniugi grata 88.
Munera quæ Iuquequs Taico obtulit 352.353.
Munera Regi Laponum dantur quoties Lusitani ex Sina in Laponiam appellunt 500.
Munera vnius hebdomadæ spacio Mogor oblata æquant millionem 712.
Murasache nobilissimum Bonzorum in Laponia monasterium 459.
Musica Europæa Quabacondono placuit 138.
Musica Laponiorum Europæis videtur absona, & contra Europæorũ Laponiis 194.
Mutationis rerum humanarũ magnũ exemplũ 271.

N

Abunanga paganus Camorum & Fotochorum hostis 21.22.
Nabunanga, qui Deus haberi voluit, misere est mortuus 350.351.
Nagafamam locum in quo conuenitebant mercatores, mare abstulit 104.
Nagapatani ciues inter se discordes, sunt Sociorum opera pacati 834.
Nagapatani fit Sociorũ Residẽtia 737.
Naichi nomẽ est Chistapanaicho 751.
Naichi palatium & opes describuntur 750 751.
Naichus Gingianus in Socios benevolus 738.739.
Nairi, si nõ obstitissent Zamorini filiæ, P. Franciscum Ros occidissent 828.
Nairi triginta ex ijs, qui P. Francisci Fernandes occidere constituerant, occisi sunt iussu Regis Porcani pagani 834.
Nangaioca laudatur 569.
Nangaioca Socium secum prandere voluit 633.
Nangasachum quanto interuallo absit Meaco 330.
Nãguinata à Quabacãdono ad prin-

Regem Indiæ missa 168.
Nauarcha sibi ventrem discidit 196.
Naues Hollandorũ malè acceptæ 855.
Naues mille pulchro ordine simul ad vnum locum appellantur 86.
Naues pulcherrimæ magniq; pretii 379.
Naues quando soluuntur ex Iaponia in Indiam 118.
Naufragi ad Mosambicum portum appulerunt 689.
Naufragi histrionicis facetiis barbaros ad liberalitatẽ prouocarunt 672.
Naufragi singularem Dei experiuntur prouidentiam 668.
Naufragium nocturno tempore 662.
Naufragium luctuosum describitur 656.
Nauicula noue modo instructa 664.
Nauigantes sub specie tributi soluendi apud Mongolos spoliantur. 730.
Nauigatio longa procerum Iaponensium 105.
Nauigationis infelicis signa prognostica 659.
Nauis Iaponica quo tempore è Iaponia in Sinas soluatur 493.
Nauis prætoria pretiosis mercibus onusta comburitur 726.
Nauis qua Socii vehebantur, frangitur 66.
Nauis Taico inaurata intrinsecus 353.
Nazar Coto Idolum prope vrbem Tabaro 873.
Neophytus fallitur 27.
Neophytus mox post susceptum baptismum capite plexus 510 511.
Nestoriani libri ab erroribus expurgati 790.
Nicanorem, qui in vndis maris de vita periclitabatur, inuocauit, & saluus euasit 954.
Nicolaus Longobardus decem mensium spacio linguam Sinensium dicit 932.
Nilus mense Martio agrum ad centum viginti milliaria omni ex parte inundat 744.
Nobiles multi sunt baptismo initiati 488.489.495.
Nobilis Iaponius magno studio expetiit baptismum, qui piè mortuus est 632.
Nobilitas nulla apud Sinenses præter Mandarinos 889.
Nomina viginti sex martyrum 339 340.341.
Nosocomium Sociorum opera institutum 729.
Nouitas Iaponiis grata 350.
Nouitatis hostes sunt Sinenses 924.
Noximandonus Iaponius pirata 101.
Numerus eorũ qui lauacro tincti sunt, & eorum qui confessionis sacramẽto peccata expiarunt sua 386.
Numerus eorum qui sunt comitati P. Visitatorem adeuntem Quabacondono 122.
Numinis erga socios fauor 516.
Numerus vrbium Sinensium 884.
Nuptias secundas non admittant Bonzi 695.
Oeger animam agens post susceptum baptismum moritur 842.

O

OBo Regis Bisnagensis socer 759.
Oblatio facta à paganis in solennì festo Idolì Perumal æquauit numerũ 200000. milliũ scutatorũ 836.837.
Obedientia parentibus debita Sinenses præcipuè studet 925.
Ochidonus, qui in baptismo Paulinomẽ accepit, laudatur 451 452.
Octobri mense soluuntur naues ex Iaponia in Indiam 118.
Odiũ diaboli in eos qui ad Christiana sacra aspirant. 14.
Olysiponẽ omniũ ciuitatũ esse maximam dixit interpres Sociorũ 765.

Omura ciuium luctus cum Templa erant disturbanda describitur 611.612
Omurandonus in Christianos exules benignus 528.
Omurensis Ecclesia omnium quæ in Iaponia sunt antiquissima 590.
Opera nonnunquam mille in extruendis sociorum ædificiis 154.
Opera in Iaponia gratis in quas heri voluntes laborem impendunt suum 534.
Operarij qui ad Sinensem vineam excolendam mittuntur, quales esse debeant 930.
Operarum centum millia Taico in vnum locum coegit 375.
Operarum centum millia Taicosama seruiunt 346.
Oppida omnia Sinensium muris è quadrato lapide cinguntur 887.
Oppida Sinensium omnia asseruantur præsidijs militum 893.
Oratio à P. Gaspare Gonsaluo legatorum Iaponiorum nomine ad Gregor. 13. habita 66.67. &c.
Oratio Daifusamæ in Christianos acerba 591 592.
Oratio grauis Lusitanorum ducis ad Zamorinum 828.829.
Oratio habita nomine Legatorum Iaponiæ 66.67.&c.
Orationis hominis Christiani efficacitas 416.
Oratio præclara Petri Elcii martyris ad apostatas 638.
Oratio quadraginta horarum, eiusque fructus 240.
Organa socij sacerdotis studio facta 614.
Organti cum Ethnicis disputatio fructuosa 629.
Organtinus martyrij cupidus 300.301. 304.
Oriza ducenta sexaginta millia saccorum in annuis reditibus habet Ioannes Sciurindonus 458.
Oriza ducentos sacros iunior Quabacondono socio misit 206.
Ormuz vrbs iuxta sinum Persicum 656.
Oscium inter sexaginta sex Iapponiæ Regna est maximum 464.
Otiatur nemo in Iapponia 207.
Otium apud Sinenses exulat 924.
Ouis nõ incubant gallinæ apud nostros, verùm in fimo pulli excluduntur 885.
Ouis non vescuntur Sinenses cum viuant 925.
Ozaca vrbis pars magna terræ motu concidit 359
Ozaca munitissimum Imperij Iaponici propugnaculum 500.
Ozam Giesus occupat 520.

P.

Pachinum est Regis Sinensium domicilium 920.
Pagana sanctissima Dei genitricis intercessione filiũ impetrant 866.
Pagani cùm viderent hominem à Dæmone obsessum, ad Christiana sacra adiolarunt 101.
Pagani hominis erga Socios humanitas 82.
Pagani saxorum imbre Dæmonem colere prohibentur 50.
Pagani multi ad Christi Ecclesiam se adiungunt 529. 530.
Pagani in Socios mites 29.
Pagani circiter ducenti opera Christiani pauperis ad Christi Ecclesiam adducti 103. 104.
Pagani munera offerunt Sanctissimæ Dei genitrici 866.
Pagani principis erga P. Visitatorem humanitas 123.
Pagani, hominis erga Socios captiuos inhumanitas 558.559.
Pagani moti Christianorum constantia, baptismum suscipiunt 42.
Pagani expostulatio & respõsio 20.21.
Pagani hominis erga Socios humani

tus 557.558.
Paganus tantùm non autem Christianus videtur terræ motus nocuisse 371.
Paganorum inter se contentio 740.
Paganorum quadraginta millia, octo mensium spacio, baptismo tincta 516.
Paganorum principum singularis erga P. Visitatorem benevolētia 123. 124.
Paganorum filia parentum suorum idolum exusit, & parentes ad Christianam religionem traduxit 610.
Paganorum ad Christianam religionem conversorum tempore persecutionu numerus 235.
Paganorum dogmata planè ridicula 873.874.
Paganorum ridicula superstitio 333.
Paganus qui extentis brachiis orare rē existimauit facilem, experientia doctus palinodiam cecinit 867.
Paganus refutatur 20.
Paganus qui manibus ignem arripuit tandem factus est Christianus 961.
Paganus Rex magno amore Christianos prosequitur 34.
Paganus, qui contendit mundum non esse globosum, confutatur 619.
Paganus cùm videret Christianos in magna maris tempestate, animo esse sedato, ad fidem Christianimū adiunxit 509.
Paganus filiam suam ad peccatorum confessionem induxit 607.
Pagodium monetæ genus 779.
Palatia multa Quabacondono iussu exstructa 170. 171.
Palatia sumptuosa Fuscimi ædificata 276.
Palatium Quabacondono P. Visitatori ostensum 139
Palatium Regis Sinensis incolunt tantùm femina & eunuchi 888.
Palatium superbum in Iaponia 87.
Palma teguntur ædificia Sinensiū 941.
Pandara id est gubernator 854.
Pangaia navigii genus 687.689.
Panguini urbis ea est magnitudo, ut eques expeditus agre horarum 24. spacio eam pertranseat 888.
Pantherarum opera Mogor capit feras 702.
Papam in orationibus Nestoriani non nominant 789.
Paparagin, id est Papas Regulus, quotidie trecentos Brachmanas alebat 760.
Parentes filii sui decennis opera Christianam religionem amplectuntur 407.
Parthi stirpem suam ducūt à Cinguisquam Rege Parthorum 696.
Pater idolum cultor filio minatur quòd Christianus esset 396.
Patientiæ exemplum 602.
Patres à paganis vocātur omnes Christiani 308.
Patrum Minorum singularis virtus 311
Pauli Michi Socii in cruce ad populum concio 341.
Pauli Sacandono viri principis studium subeundi martyrium 324. 325. 326.
Pauli socii admirabilis virtus 335.
Pauli Socii insignē factum 320.
Paulus Acosta martyr 647.
Paulus in carcere sex baptismo initiavit 336.
Paulus Scinganus laudatur 488. 489.
Pax facta inter Nagapatanos ciues Sociorum opera 834.
Pax inter proceres Iaponios facta 129.
Pax summa in Sinensi Regno 888.
Pecunia certa pro singulis latronum capitibus ex publico numeratur 897.
Pecunia à Mogor accipere recusa-

runt Socii 707.
Pecunia, ethnicorum magna approbatione, pauperibus distributa 634.
Pecunia auidissimi sunt Sinenses 896.
Pecuniæ immensus numerus ex oriza 87. 88.
Pedem Regis Mogor osculantur viri principes 723.
Pedissequa Iaponiæ martyrium expetunt 32.
Peguanus Rex duodecim Regna suo subjecit imperio, in expeditione habuit decies centena & sexaginta millia militum 742.
Pegusii facti stigmatici 745.
Peguseis se mutuo mactant, & carnibus humanis vescuntur 707.
Pellis tigrinæ apud Sinenses vsus 377.
Peregrinorum quadringenta millia ad Gangen fluuium 720.
Periapatanum est metropolis Paranelinorum 734.
Pericula nõ vulgaria adferunt hominibus commoda 45.
Pericula quæ Socii adierunt post victoriam Daifusamæ describuntur 552. 553. 554.
Permales vocatur Dæmonum princeps 770.
Persecutio decem annorum 387.
Persecutionis in Ioponia quæ fuerit origo 291. 293. 294
Persecutio quam Christianis attulit vtilitatem 210. 211
Persicam linguam didicit Hieronymus Xauierius 811.
Peruana prouincia quot Collegiis Sociorum & domiciliis constat 935.
Peruani ab idolorum ad Christianam religionem Sociorum opera reduntur 937.
Peruanorum superstitio, cùm pluuiam expetunt, explicatur 938.
F. Petrus Baptista commissarius patrum minorum in Iaponia 320.
Petrus Berna martyr 646.
Petri Elcii Madridiensis martyrium 637.
Petrus Gomez per interpretes docet Iapone 80.
Petrus Martinez Iaponiæ Episcopus 289 385.
Petrus Martinez Iaponiæ Episcopus, Malacæ moritur 493.
F. Petrus ordinis Minorum ante martyrium socios rogauit vt sibi ignoscerent 326.
Petrus Tauerius Lusitanus laudatur 703.
Philippinæ Insulæ distant à Iaponia amplius milliaribus mille 230.
Picturæ Iaponiorum non cedunt Europæis 614.
Pietatis fructus 367.
Pinguut imagines clerici Iaponii 416.
Pirata in cruces acti 615.
Pirata Iaponius 101.
Piscatores etiam pauperes, cùm diebus festis piscarentur, nullos capiebant pisces: alijs vero diebus in magna copia 113.
Pisces omnes apud Sinenses vini vendantur 885.
Piscis niger non minor balena 659.
Piscium esu se abstinent Sinenses cùm ieiunant 925.
Pixis Iaponica ob pretium & artificium Europæis omnibus stupori esse debuit 168.
Plateæ amplæ 804.
Plateæ vrbium Sinensium longæ & latæ 887.
Plebei non pauci in Iaponia fame interierunt 532.
Plebs Sinensium maxima egestate affligitur 895.
Pluuia candidorum capillorum 356.
Pœnæ quibus scelerati in Regno Mogor afficiuntur 700.
Pœnitentiæ publicæ exemplum 424.

Pœnitentia insignis Christiani propter admissum scelus 244.
Pompa insignis describitur 270.271. &c.
Pons auro splendescens 375.
Pontifici Romano Gregorio 13. à Iaponicis legatis exhibetur honor 62.
Pontificis summi munera magno cum honore accipiuntur à Protasio Arimandono 147.148.
Populi Nangasachi principes, qui Otonas vocantur, portus curam acceperunt 159.
Populus Iaponius à Quabacondono seruitute oppressus 167.
Populus Mogor est Turcicus 692.
Porcanus Rex in Socios benevolus 833. 834.
Porcina carne Sinenses lubenter vescuntur 885.
Porci diebus veneris in odium Mahometanorum præsente Magor pugnat 724.
Portus Mosambicus 656.
Potus aquæ benedictæ pellit morbos 181. 182.
Potus Iaponiorũ suauissimus 91.
Potus Sinensium ex frustu Sechias 885.
Portus Sirianus communitur à Philippo de Brito 851.
Præcepta bene viuendi decimo quinto quoque die in omnibus oppidis & vicis regni Sinensis publicantur 926.
Præcepta bene viuendi Sinenses cum lacte imbibunt 926.
Præcepti sexti obseruatio paganos detinet à fide Christiana 254.
Pralum typographicum ex Europa in Iaponiam allatum 120.
Præmiis donantur qui in prælio præ cæteris fortiter decertarunt 633.
Precarios globulos quanti fecit Iaponius princeps baptismo initiatus 15.
Princeps Mogor laudatur 867. 868. 869.
Princeps Mogor succensuit Armeno obnegatam Christi Domini fidem 872
Principibus viris tribus capita abscissa 565.
Principes Iaponii inuisunt P. Visitatorem 141.
Principes viri in Iaponia à socio laico ad fidem conuersi 119.
Principis boni officium 73.
Principum fauor ad Iaponum conuersionem vtilis 95.
Proceres Iaponii post tredecim mensiũ nauigationem in Iaponiam non appulerant 105.
Proceres Iaponii vix habent domicilia certa 601.
Proceribus regni Sinensis, hoc est liberis regis, nulla est concessa iurisdictio 894.
Prodigia varia in Iaponia 356. 357. 358.
Promanum regnum qua ratione omnino desertum 707.708.
Propugnacula duo in regno Coraiano expugnantur 173.
Pro Regis India ac Socii testimonium 135.
Pro Regis India erga Iaponios legatos liberalitas 106.
Pro-rex prouinciæ in regno Sinæ vocatur Tutanus 911.
Protasius vir magnus & excelsus laudatur 592.593.
Protasius Arimæ rex in fide Christiana constans 114.
Prouidentia diuina illustre exemplum 242.
Prouinciæ tredecim in regno Sinẽsi 920
prouincias singulis Sinensis regni præest vnus pro-rex 889.
pseudoanachoretæ Sinensium 899.
puellæ insignis pietas 428.429.
puella manu gladium tenens regem

antecedit 90.
Puer baptismo tinctus, parentibus suis fuit auctor vt Christiana sacra susciperent 191.
Puer Christianorum precibus sanatur 437.
Puerulis apertus ludus Arimæ 616.
Pueri octo annorum insignis prudentia 396.397.
Pueri baptismum suscipiendi studium 407.
Pueri Iaponii pro pace & tranquillitate ecclesiæ ieiunant 131.
Pueri constantia 429.430.
Puerum baptizati mater veneno sustulit 800.
Puella octennis baptismo initiata parentes suos mouit, vt ad Christi Ecclesiam se adiungerent 389. 390.
Puerulum mulieris paganæ à matre socius emit 864.
Pugna Sinarum fiunt pugnis, dentibus, & calcibus 894.
Quabacondoni titulus est maxima post Dairum apud Iaponios dignitas 107.
Quabacondoni pater Christianorum hostis 485.
Quabacundoni superbia 89.
Quabacondoni potentia describitur 85.86.
Quabacondoni dotes & indoles 265.
Quabacondoni duo inter se discordant 196.
Quabacondoni dignitas in fratris filiũ transfertur 173.
Qabacondono se ostendit Socijs infensum 130.
Quabacondono munera mittit Augustino Coraianorum victori 176.
Quabacondono ex opulento fit pauper 282.
Quabacõdono à regibus & principibus vicinis pro Domino vult agnosci 195.
Quabacondono ab omnibus deseritur 282.
Quabacondono virtutes duæ, Prudẽtia & fortitudo 167.
Quabacondono ex vilissimo statu ascendit ad Iaponiorum imperiũ 121.
Quabacondono iunior sibi ventrem secuit 236.
Quabacondo quo apparatu ex aucupio rediit Meacum 172.
Quabacondono fit Iaponiæ monarcha 121.
Quabacundono ne cogatur vna esse vxore contentus, Christianam non suscipit religionem 94.
Quabacondono homo mulierosus nulli concubinas permittat 207.
Quabacondono à Deo affligitur 196.
Quabacondono quibus rationibus pacatam seruat Iaponiam 207.
Quabacondono iunior Christianis faciet 206.
Quabacondono naufragium fecit 196
Quabacondono præter modum propensus ad homicidia 265.
Quabacondono iunioris mors describitur 263.264. & seq.
Quabacondono Iaponiorum more se rasit 281.
Quabacondono est dignitatis nomen 264.
Quabacondono visus est præter modũ liberalis erga Socios 137.
Quabacondoni fastus 88.
Quabacondono magno cum honore accipit P. Visitatorem legatum 133.
Quabacondono filius vnicus moritur 163.
Quabacondono omnes Iaponii proceres singulis annis adeunt 127.
Quabacondono suspecta fuit legatio Pro-Regis India 121.122.
Quabacondono splendidius vestitus cũ à P. Visitatore salutaretur 133.134.
Quabacondono vocari voluit Taico-

ſama 173.
Quabacundonus aſpernatur Benzio-rum Deos 99.
Quabacondonus bellum Cinenſibus & Coraianis facere cogitat 89.
Quabacundonus omnium Chriſtia-norum & in primis Sociorum fautor 107.
Quabacondonus totam Iaponiam oc-cupauit 110.
Quabacondonus accerſit Societatis Viſitatorem 109.
Quabul regio 696.
Quæſtiones ponũt pagani Sociis 805.
Quambioiendono laudatur 471. 572.
Quambioiendono Regnum Bungo oc-cupat 548.
Quanni Cinenſium 376. 377.
Quẽgius cœcus nomine Michael in hi-ſtoria Iaponicis eruditus 472.
Quingini gradus eſt qui Sinenſibus li-teratis datur 918.
Quingodono factus eſt rex Bigẽſis 521
Quio catabita eſt veſtis in qua hu-mantur Iaponii, vt in paradiſum Amidæ ſtatim poſt mortẽ admit-tantur 474.
Quitanomandocoro primaria Taici coniunx 454. R.
Radendi mos quiſnam ſit apud Iapo-nios 281.
Ragiu, qui eſt Rex Viſſanagoræ, à pa-ganis ſupremus Imperator habetur 740. 741.
Raia de Ciandecan magno Socios ho-nore affecit 847.
Raia Socius fauet 842. 843.
Regem Regum ſe appellat rex Biſna-ganus 835.
Regem Bungi quid mouit vt ſocius fa-ueret 37.
Reges in Iaponia aſpirant ad Chri-ſtiana ſacra 128. 129.
Reges in Oriente qui inuiſunt, mune-ra eis offerunt 869.
Reges multi parent Mogor 693. & in eius aula nonnunquam ſunt viginti Reges 694.
Regia Sinenſis complectitur quindecim palatia 888.
Regina Bungi Pagana Societatis Vi-ce-prouincialẽ humaniter accepit 102.
Regina Bõgi animus hoſtilis in Chri-ſtianos 10.
Regina Bõgi animo eſt alieno à Chri-ſtianis 10.
Regina pagana impietas 23.
Regia Sinenſis Regis 883.
Regina Quabacandoni vxor Sociis fercula mittit 97.
Regina quæ Chriſtianos perſequebatur à Dæmone obſeſſa 42. 43.
Regis Arimæ ad Xiſtum V. litera 113.
Regis Biſnagani litteræ ad P. Viſitato-rem India 835. 836.
Regis Bungi in Socios ſtudium 25.
Regis Bungi laus 35.
Regis Bungi pagani magna laus 53.
Regis Bungi virtus 10.
Regis Cinæ arrogantia 344.
Regis Mogor aulam ſequuntur Socii 811.
Regis pagani conſilium prudens Chri-ſtianis datum 43. 44.
Regis pagani erga Chriſtianos ſingu-laris amor 34.
Regis Peguani immẽſus theſaurus 748 749.
Regi Sinenſium mortuo in regno ſucce-dit filius natu maximus 889.
Regi Sinenſium vna eſt vxor Regina, pellices multæ 888.
Regna amplius triginta Daifuſamæ poſt victoriam diſtribuit 567.
Regna ſexaginta ſex ſunt in Iaponia 263.
Regni Mogor ambitus, longitudo, & latitudo 696.
Regni Peguani miſerrimus ſtatus 742. 743.

Regnorum multorum Mogor est dominus 693.
Regnum Chandecani amplissimum 731.
Regnum industhan Reges habuit Christianos, à Parthis tandem victos 696.
Regnum Mogor situm inter flumina Indum & Gangem 694.
Regnum Narsingæ describitur 695.
Regnum Sinense qua ratione administretur 923.
Reguli Arimæ & Omuræ rem arduam perfecerunt 589. 590 592.
Reguli Arimæ & Omuræ secuti sunt consilium Cambioiendono 572.
Regum diplomata Japonij capitibus imponunt suis 69.
Rerebuti populus bellicosus 817.
Religiosi ordinis Minorum à gubernatore Philippinarum tanquam legati in Iapponiam missi 252.
Religiosorum duorum in Japoniam aduentus, materiam dedit Japonibus loquendi 496.
Reliquiæ fugant Dæmones 183.
Reliquiæ sacræ in mare conjectæ ad sedandam tempestatem 657.
Reliquiarum sanctarum virtus 390. 398.
Rerum mathematicarum cognitionem admirantur Senenses 919.
Rerum quæ ad victum spectant ingens apud Sinenses copia 885.
Religiosi ex Sina erecti 910.
Res apud alias nationes viles, Sinensibus vsui sunt 887.
Responsio Iesuitæ ad orationem Taicosamæ mouentis 498. 499.
Respublica Sinensis si non inniteretur timori seruili, videretur Religiosa familia bene instituta 892.
Res singulæ apud Sinenses suos proprios habent characteres 931.
Rex Aracan Sociorum amicus 844.
Rex Arimæ à Xisto V. cæteris Christianis Regibus annumeratur 113.
Rex Bacala Socius facit potestatem in suo Regno exercendi quæ Societatis institutum postulat 845. 846.
Rex Bisnagensis humaniter accipit Socios, & muneribus donat 763. 764. 767.
Rex Bungi omnium inter Japponios primus Socios in suam regnum admisit 35.
Rex Cambogiæ Sociorum & Lusitanorum amicus 793. 794.
Rex Chandecani sociis munera mittit 730.
Rex de Sion magna damna dedit Regno Martauano 848.
Rex Maleæ Sociis potestatem facit publicandi Euangelium 852.
Rex Mogor laudatur 699. 700, 701. 870.
Rex Peguani in duello patruum occidit 743.
Rex paganus agnoscit accepta à Deo beneficia 10.
Rex Sassuma à fortitudine laudatur 550.
Rex Sinensis est vniuersi Regni & fundi dominus 892.
Rex Sinensium nunquam pedem effert è Regia 888.
Rex Sion de Martauanis tandem victoriam reportauit 851.
Rex verus Japoniæ est Nairus 167.
Rex Zamorinus Socio magnam exhibuit benevolentiam 825.
Rhedarum vsus à Taico vetitus 459.
P. Riccius missionis Sinensis firmissima columna 930.
Ridicula superstitio Sinensium 938. 939.
Ritus adoptandi aliquem in filium apud Zinaloanos 949.
Ritus quem Sinenses seruant in sedendo describitur 917.

Ritus quos obseruarunt Iaponii, cùm P. Visitator adiret Quabacondono 134. 135. 136.
Rochus Mellus Pereira laudatur 791.
P. Rodrigez inuisit Taicosamam decumbentem, & munera ab eo accepit 500. 501.
Rodrighez martyrij cupidus 300. 301.
Rodolphus Aquauiua amicus principis Mogor se nocturno tempore flagellabat 868.
Rodulphus Aquauiua in aula magni Magoris amplius triennium conuersatus 643. charus omnibus Collegij in Salseta fit Rector 644. carnifici ceruicem sponte offert, & quinque vulneribus confectus moritur 645.
Rosarii virtus in Damone expellendo 405.

S.

SAbucondoni nutrix aegra qua ratione sit baptismo initiati 456. 457.
Sabucondono domicilium 485.
Sacanam P. Visitatori porrigit Quabacondono 136.
Sacandonus Christianus fidus Quabacondono amicus 281.
Saccari arundines 695.
Sacerdos Paganus Socium disputantem de religione occidere tentauit 91.
Sacerdotes primi ex lapponiis 600.
Sacerdotes sex & quadraginta in Laponia 384.
Sachiondonus laudatur 451.
Sacrarum rerum contemptor Cugnales, & propterea in magnas se incidisse miserias agnoscit 832.
Sacrificia à Paganis fiunt Gangi fluuio 823.
Saga ridiculum factum 923.
Sagittarii in Regno Mogor quamcumque auem praeuolantem sagittis conficiunt 702.
Sal in Insula Goto conficitur 606.
Salsetes regio describitur 642.
Samesceretan Brachmanorum libri videntur aliqua ex parte respondere sacra scripturae libris 839.
Sanasses describuntur 764.
Sancii viri principis laudes 426. 427. 428.
Sanctorum mensirua sortitio vtilis 954.
Sanctorum sortitio à nauigantibus facta 657.
Sandas facere quid sit explicatur 349.
Sandalum lignum odoriferum 750.
Sandaracha atra lucet instar speculi 347.
Saraceno, propter plagam inflictã cruci, ceruices amputata 782.
Sachiondoni neophyta in fide constantia 449 450
Saxa in muro quae à mille quingentis hominibus aegre loco mouebantur 360.
Saxumanorum Rex Christianorũ hostis 107.
Scala ex arundine crassa 173.
Scianti, sinarum lingua est Deus 927.
Scicus filius primogenitus Mogor 693.
Scimandono accendit Daifusamam in Christianos 592.
Scimandono apertas cum Arimandono & Omurandono suscipit inimicitias 590.
Scimandono Christiana Religionis hostis 560.
Scimandono Don sancii patrimonium à Daifusama impetrauit 589.
Scimandono erga socios benevolus 566.
Scimandono homo in Christianos impius 595.
Scimandono legatio ad socios quã rem iniquam petebat 561. 562.

ſtimandono ſe apud P. Viſitatorē excuſat 598.
ſtimandono Sociorum amicitiam expetit 596.
ſtin eſt ſubſtantia & ipſum eſſe 166.
ſtinfacimā, hoc eſt Deus belli, vocari voluit Taicoſama 500.
ſtinginus apud Sinenſes eſt horum tēporum ſanctus 919.
ſtribunt Biſnagenſes in foliis ſylueſtriū palmarum 806.
ſebaſtiani martyris hiſtoria vtilis fuit neophytæ 17.18.
ſebaſtianus Bungi Regis filius 21.
ſebaſtianus regis Būgi filius Chriſtianus 28.
ſecretarii viri nobilis improbitas, & merces 357.358.
ſectarum Iaponicarum diſſenſio 210.
ſeculum deſerere cogitauit luſtus Vcondono 112.
ſedilia geſtatoria Sinenſium deſcribūtur 904.
ſellularii difficulter Chriſtiani fiunt 618.
ſemina omnia quouis anni tempore terræ mandata ad maturitatē perueniunt 848.
ſeminaria à ſummo Pont. in Iaponia inſtituta 194.
ſeminaria Iaponum à Gregorio 13. inſtituta 73.74.
ſeminarii Canzucani, alumni circiter nonaginta 146.
ſeminarii Nangaſachi alumni ab Epiſcopo Iaponiæ præmia accipiunt 607.
ſeminarium Iaponiorum deſcribitur 417.418.
ſeminariū Nangaſachæ inſtitutū 403.
ſeminarium Nangaſachi vtile 608.
ſrminarium puerorum nobilium Meliapore 741.
ſena Luſitanorum propugnaculum 688.
ſenatus Rom. populique tribuni ſingulari honore afficiunt Iapponum legatos 76.
ſenex Chriſtianus vir pius 439.
ſenis ſolitariam vitam agentis victus ratio 965.
ſenis pauperis, qui ex paleis calceos cōficiebat, ſanctimonia 480.
ſententia mortuū martyrum in tabula ſcripta 319.
ſeptuagenarii vix trigeſimum apud Biſnagenſes annum attigiſſe viditur 770.
ſepulchra reſerantur, quo matrimonia iungendi mortis meminerint 876.
ſceleſti à Sinenſibus habentur Bonzii 914.
ſigna præcedentia conflictum 785 786.
ſigna propagationis Chriſtianæ Religionis apud Iaponios 211.212.
ſimius Hanimantus nomine à Paganis colitur 739.
ſimonis Neophytæ pietas magna 16.
ſimonis principis in fide conſtantia 38.
ſimō Sa Rector Collegii S. Thomæ 741.
ſinæ ignorant ſcribendi rationem qua Iaponii vtuntur 899.
ſinæ præter modum metuunt Mandarinos 890.
ſina multis in rebus eſt Europa ſuperior 883.
ſinarum Characteres ſunt rerum notæ 899.
ſinenſe Regnum nō eſt diuiſum in varios principatus 920.
ſinenſes nulli otioſi 924.
ſinenſes triennio lugent parentes mortuos 926.
ſinenſes propè omnes legere ſciunt 929.
ſinenſes propenſi ſunt ad Chriſtianam religionem 927.
ſinenſes latrones & piratæ 897.

Sinenses propè omnes sunt albi 914.
Sinenses laudantur à forma & corporis viribus 895.
Sinenses Aquilonares Tartariæ finitimi sunt bellicosi 895.
Sinenses cæteris Ethnicorum nationibus præcellunt 913.
Sinenses optimè sentiunt de Sociorum virtute & doctrina 914.
Sinenses centum vnus Iaponius ad pugnam prouocat 895.
Sinenses se mutuò intelligunt cùm per epistolas agunt, non autem cũ colloquuntur 899.
Sinenses baptismo initiati 912.
Sinenses omnes etiam cæci & claudi opificia discunt 887.
Sinenses carent alphabeto, literarũ indice, & numero 931.
Sinenses captiui, mẽdacii sui pœnas luerunt 616.
Sinenses præ cæteris nationibus literarũ sunt amantes 922.
Sinenses sunt crudeles & inhospitales 896.
Sinensibus bellum facere cogitat Quabacondono 121.
Sinensibus lingua vna communis 921.
Sinẽsis piratæ in cruces agendi ad Christianam religionem conuertantur. 616.
Sinensis Regni magnitudo describitur 920.
Sinensis Regio fertilis 921.
Sinensis Regni longitudo & latitudo quanam sit 883.
Sinensium dies festi 938.939.
Sinensium eruditio quæ & quanta 916.
Sinensium Ieiunium describitur 925.
Sinensium industria maxima 887.
Sinensium multa & grauia sunt vitia 894.895.
Sirian nobilissimus in Pegu portus 850.
Sinensium Regnum in 15. prouincias distribuitur 883.
Sinensium vestitus, mores, & id genus alia explicantur 921.
Sinensiũ vultus, color, & mores describuntur 883.
Societatis primus in Iaponia prouincialis 7.
Socii septem sunt in missione Sinensi 930.
Socii magno sunt honore affecti ab incolis insularum Philippinarum 964.
Socii à Rege Bisnagensi humaniter accepti 805.806.807.
Socii expetunt martyrium 306.
Socii persecutionis tempore quid egerint 494.495.
Socii etiam paganis grati 842.
Socii centum & septem in Iaponia 588.
Socii in Iaponia 137.118.
Socii cur in Iapeniam venerint 524. 555.
Socii à calumnia vindicantur 596.
Socii duodecim ex Europa ad portum Mosambicum appellunt, & tandem Goam 690.
Socii fidem publicam à pirata impetrarunt 101.
Socii quo apparatu in vrbem Chandegrinum introducti 761.762.
Socii in certis Orientis Regionibus amplius ducenta & septuaginta Christianorum millia erudiunt 808.
Socii pro Christo Domino mori cupiunt 25.
Socii qua de causa recusarunt operam suam interponere, vt milites se hosti dederent 554 555.
Socii in Iaponia centum & quinquaginta 108. Iaponii nobiles trecẽti in Sociorum Seminario 109.
Socii sedem figunt Chandegrini 806.

Socii discunt Iaponicam linguam 57.
Socii 23. in Iaponia anno Domini 1577. 9.
Socii in quibus apud Iaponios periculis versentur 9.
Socii Achebarem regem ad bellum eunte comitantur 798.
Socii Bengalam missi à paganis humaniter accepti 841.
Socii cum rege Quabacundono canant 97.
Socii quinque cum domesticis captiui detinentur 558.
Socii in Oriente vocantur Patres sancti Pauli 764.
Socii qui Malacci sunt ob inopiam rei familiaris afflicti 855.
Socii quatuor post naufragium mortui 684.
Socii naufragi malè à Cafris tractati 681. 682.
Socii septem in tribus Sinarum locis 913.
Socii Episcopum salutant 186.
Socii à Sinensibus humaniter tractantur 908.
Socii accusantur apud Quabacondono 151.
Socii magnam experti sunt benevolentiam sultani Herat. 711. 712.
Socii sunt Bonziis exosi 139.
Socii tempore persecutionis fuerunt in Iaponia centum triginta quatuor 292.
Socii relicto Bonziorum vestitu & nomine, literatorum Sinensium vestitū acceperunt 914.
Socii quatuor in meditullio Sinæ habitant 911.
Socii intrepida ad Regem Mogor respõsio 872.
Socii insigne factum 320.
Socii in regnum Corai profecti 247.
Socii Quabacondoni se ipsi interimunt 285.
Socii in mari submersi 105.
Socii tres ad martyrium abducti 318.
Socii quindecim cum Iaponio legatum in Iaponiam proficiscuntur 107.
Socii magnam experiuntur regis Chã decani benevolentiam 731.
Socii disputatio cum Brachmane 733. 754.
Socii decem iussu Quabacondoni in Iaponia manent 164.
Socii duo Sinam ingressi, Sinensium sunt grati 901.
Socii duo imperio Tutani jussi sunt Sinis excedere 930.
Socii in Iaponia & China anno Domini 1595. fuere 180. 233.
Socii proceribus Iaponiæ quos honoris causa inuiserant grati 532.
Socii postquam depositio Bonziorum vestitu literatorum more se vestierunt apud Sinenses in honore sunt 920.
Sociis fauent duo ex Iaponicis gubernatoribus 518.
Sociis à Mogor data est commoda habitatio & locus in quo ædificent Oratorium 705. 706 721.
Sociis prædicandi Euangelium potestatem fecit Zamorinus 782. 783.
Sociis tribus ante martyrium est facta potestas confitendi peccata 337.
Sociis in Iaponia aliunde commeatus aduehitur 236.
Sociis facta est à Naicho potestas residendi in urbe Chiztapatana 752.
Sociis magnus à Quabacondono exhibitus honos 91. 97.
Sociis duo oppida dedit rex Bisnagensis 766.
Sociis non est facta potestas conueniendi Augustinum 578.
Sociis sit potestas ædificandi templum in regia Bisnagensis regni 769.
Sociis sit potestas ædificandi templum, & baptismo initiãdi subditos Mogor 723.

Sociis magnam exhibet Mogor benevolentiam 704.
Socius exules struxerant insidias, at exulū Dax cogitur eos comitari 813.
Sociis in Regno Mogor facta est potestas baptizandi omnes 708.
Socio pictori demandata cura depingendi Collegium Bungense 81.
Sociorum continentia & modestia à Quabacundono laudata 93.
Sociorum Bungi domicilium commodum 9.
Sociorum in Regnum Bungi aduentus quàm fuerit Regi Reginæq; vtilis 10.
Sociorū arma cōtra minas pagani 29. 30.
Sociorum viuendi rationem, Ethnici dolosè explorarunt 915.
Sociorum labor apud Christianos & paganos in Regno Chandecani fructuosus 730.
Sociorum qui in Iaponia sunt constantia 164.
Sociorum caritas non vulgaris erga Mariam Augustini filiā 563.564.
Sociorum in carcere erumnæ 559.
Sociorum labores commendat. Rex Paganus 36.
Sociorum labor & studium in munitione obsessa. 555.
Sociorum in expugnatione arcis Cunalis occupationes 827.
Sociorum missionem Satan variis modis conatus est impedire 814.
Sociorum cùm in Indiam nauigarent occupationes 659.
Sociorum innocentiam agnoscit Quabacondono 140.
Sociorum in nobilium virorum conuersione studium 299.
Sociorum qui in Regno Sina sunt vestitus 914.
Sociorum domus euersitur 195.
Sociorum domus à famulo ob scelera dimisso exusta 189.
Sociorum patrocinium suscepit Paganus 312.313.
Sociorum quinque martyrium describitur 642.
Sociorum ædibus nihil nocuit terræ motus 361.
Socios excipiunt Christiani Iapones magno plausu 85.
Socios magno honore affecit Nangaioca 633.634.
Socios venerantur Pagani principes 52.
Socios voluit Rex Mogor sibi proximè assidere 701.
Socios humaniter excipit Quabacundonus 88.89 90.
Socios summo honore & benevolentia prosecutus est Naichus 750. 751. 752.
Socius laicus, Iaponios multos ad fidem conuertit 119.
Socius à Canzuiedono captiuus 603.
Socius ægrum sanauit in nomine IESV 966.
Socius non sine Dei prouidentia à via aberrauit, qua ratione in hostium manus non incidit 55.
Socius vestitum mutat, quo facilius munere docendi fungatur 246.
Socius animo magno respondet Regi 35.
Sodales B. Virginis laudantur 953.
Sodalitas B. Virginis apud Iaponios instituta, eiúsque fructus 235.
Sodalitas misericordiæ apud Iaponios 240.
Sodalitas Parthenia in Collegio Manilano laudatur 955.956.
Solatia Sociorum quæ & quanta fuerint in quinque annorū persecutione 164.165.
Solatia in mediis perturbationibus Sociis data 564.565.
Solarium admirabile 542.
Solēnitas vaccarū apud Paganos 837.

Solem veneratur Rex Mogor 870.
Soliciti sunt Iaponii vt peccata sua cõfiteantur 443.
Soli cultum diuinum tribuendum putat Mogor 703.
Soli dicata sunt anniuersaria sacrificia 759.
Solitariam vitam agentes, grati Sinensibus 925.
Somnia Paganorum de Dijs & mundo 805.
Somnium verum Æthiopis 840.
Sosaniua quondã Bonzius, postea Christianus 393.
Sotas Christiani nobilis praclarũ factum 453.
Sponsalia filij Taicosamæ cum nepte Ieiasi 499.
Stellas inuocant Sinenses 938.
Stephanus Britonus Rector Collegii Nouæ terræ visitauit Archiepiscopatum Angamalæ 833.
Sterilis femina precibus à Deo filium impetrat 428.
Stigma inuritur Peguſijs in dextera 745.
Stratagema adolescentis Goiani 811.
Sultanus Herot aut Morad, li us secundò genitus Ecbebar, magna beneuolentiæ signa ostendit Socijs 711.712. 720.
Supellex Regis Achebar tanta est, vt ad eam deuehendam simul cum tentorijs vix sufficerent octingenti elephantes cum septem millibus camelorum 798.
Supplicatio paganorum cum Idolo 803. 804.
Supplicatio virorum se verberantium 632.
Supplicio extremo afficiendi à Socio sunt baptismo initiati 249.
Sujcin est præcipuus Sinensis liber 932.
Suco vrbs est Iaponiæ, in qua fuit olim Societatis domicilium 523.

T

Tabellam sacram pictam Augustinus ante mortem capiti suo imposuit 581.
Tabula mortis sententiam continens, martyrib⁹ in via præferebatur 330.
Taico dissimulauit se scire Christianæ Religionis propagationem. 445.
Taico idem qui Taicosama 344.
Taico homo prudẽs & iudicio acri 373.
Taico erga legatos Cinẽses inhuman⁹.
Taico præter hominum exspectationẽ, sanitatem recuperat 351.
Taico vehementer conturbatur 363.
Taico tyrannus 351.
Taico Iapones subiugauit 350.
Taico cur Christiana non susceperit sacra 477.
Taicosama factus est Camus nomine Scinfaciman 337.
Taicosamæ edictum contra Christianos eneruatum 564.
Taicosamæ nomen, quod significat magnũ dominũ, accipit Taicosima 173.
Taicosama ira commotus 379.
Taicosamam quid mouit vt Socijs vitam non adimeret 314.
Taicosama crudelis 285.286.
Taicosama contemptor Idolorum vitã posthãc mortalẽ supereſſe negat 293.
Taicosama homo auarus 240.
Taicosamæ insignis astutia 279. 280.
Taicosamæ magnũ fuit studium propagandi Imperium in suos 263.
Taicosama astutum consilium 264.
Taicosama laudat cum Christianam religionem, tum Socios 260.
Taicosama tyrannis 332.
Taicosama decretum saltat 276.
Taicosama resistit promulgationi Euangelij 234.
Taicosama non potuit Christianã religionem euertere 535.

Taicosama constituit, vt suum cadauer in arca custodiretur, & vt post mortem Chamus fieret 500.
Taicosama paulo ante mortem iussit truncum idolum frangi 511.
Taicosama intelligentissimus gubernationis ciuilis 518.
Taicosama grauiter egrotantis liberalitas 499.
Taicosama decumbens P. Rodrigez & Lusitanus dat munera 501.
Taicosamæ mortem quæ antecesserint 501.502.
Taicosama exitialis morbus Ecclesiæ Iapponiæ vtilis 497.
Taicosamæ deuita periclitantis oratio ad Iesum 498
Taloponii sunt, qui se mundo nuntium remittere profitentur 745.
Tanquini à Sinensibus socii vocantur 932.
Tarazauandonus laudatur 241.
Tarazauandonus socius parum æquus 522.523.
Tartari in Iapponia negociantur, quorum mores describuntur 470.
Tartari sunt Sinensium finitimi. 883.
Tecla filia Francisci Regis laudatur 601. 602.
Templa Christianorum tempore persecutionis in eam formam mutata, vt exterius viderentur domus profanæ 153.
Templa pauca disiecta 595.
Templa quingenta circa vrbem Meacensem 461.
Templa Christianorum in honore sunt habenda, quod suo malo didicerunt Iapponii 183.
Templorum euersioni certus dictus est dies 593.
Tensa Dominus est monarcha Iapponiæ 264.
Tensa Domino quantus à Iaponiis honos defertur 267. 268.
Terræ motus in Philippinis Insulis 952.
Terræ motus inusitatus 358. 359. 361.
Terræ motus maximus 104.
Tesciondaigin vnus ex præcipuis Diis Iapponiorum 487.
Thaiso Sinensis literatus Sociorum amicus 915.
Thecla qua ratione vnà cum matre sua Christiana susceperit sacra 509.
Thermæ Iapponiæ salutares 203.
Thermæ in Regno Quni 486.
Thermæ sunt in Regno Farimam 467.
Thesaurus ingẽs à Tangu ablatus 850
Thesaurus ingens ex arce Macao ablatus 850.
D. Thomæ Apostoli sepulchrum & alia monumenta 749.
Thomas in lege Christiana non mediocriter eruditus conuincit Bõzios 465. 466. 467.
Tigridem fugat bestiola catelli magnitudinem non excedens 841.
Tigris ex naui Æthiopum extracta 840.
Togati Mandarini non nascuntur vt bellici apud Sinenses 889.
Tondentur qui in Bonziorum numerũ cooptantur 475.
Toni apud Iappones magnum habent in clientes suos imperium, 527.
Toni Christiani laudes 412.
Tonus Ethnicus Christianis fauet 610.
Tonus summus sociorum amicus 394.
Toqui Ieda ad Christianam fidem conuertitur 391.
Toranusque execrandus Augustini hostis 354.355.
Tormenta bellica sunt plurima in Sina 896.
Tormenta muralia, quæ magno frago-

re ejiciebant sagittas 173.
Tormentorum tria millia in urbe Pegu obsessa 707.
Toscirondonus laudatur 513.
Tumba inscriptio iussu Taicosamæ 287. 288.
Tunicis astrictis sic vtuntur Bottani, vt eis se nunquam exuant 694. 695.
Turan vocatur Pro-Rex Sinensium 884.
Turcica delubra in Regno Mogor disiecta 702.
Tutanus apud Sinenses est Pro-Rex 911.
Typographica officina in Iapponia 403.
Tyrannis Quabacondono vtilis ad coërcendos Iaponios à sceleribus 212.
Tyronis Christiani voluntaria diuerberatio à duce deprehensa 956.

V.

VAcca filium fuisse Perumal existimant pagani 837.
Vacca morienti misericordia moti astiterunt aliqui 710.
Vacca non occiduntur, verùm tanquam matres aluntur 720.
Vaipaensis cœtus Nestorianis fauere visus 787.788.789.
Valetudinarium publicum in quo aues ægræ sanantur 714.715.
Vanita Regu Sinarum nomen 920.
Vectigalia duo apud Sinenses superãt quinquaginta sex milliones 886.
Venandi ratio qua vtitur Mogor describitur 702.
Venatio Elephantum 854.
Venatio leonum 865.
Vengalani Regi Mogor propterea rebellarunt, quòd ipsum Mahometanam sectam deserturũ existimarint 703. 704.
Ventrem sibi scidit Quabacondonus 285.
Ventus australis salutaris in oppido Negapatano 737.
Verberandi reos apud Sinenses quis modus 890.
Verberant se pietatis causa cùm viri tum fœmina in Iaponia 632.
Vermes in agro mori coegit pia fœmina ad Deum oratio 415.
Vertices homines sunt certa secta, quorum viuendi ratio describitur 715.
Vertici homines superstitiosi 724.
Vestem chartaceam Bonzii morientibus vendunt 474.
Vestitum mutant Socii ne cognoscantur 291.
Vestitus mutatio Sociis commoda fuit 915.
Vestitus Sinensium describitur 898.
Victoria Lusitanorum cùm gloriosa tũ fructuosa 820.
Victor martyrium expetit 321.
Victus quo vsi sunt naufragi tenuitas 679.
Vidua primùm prolem deinde seipsa occidit.
Vidua qua cœlibem vitam agit à Sinensibus præmia consequitur 915.
Vilitas magna rerum prope omnium apud Sinenses 886.
Vincentii Fuicomondono laudes 410.
Vincentii Socii ardens studium moriendi pro Christo 310. 311.
Vincentius senex socius à medendi peritia apud Iapponios auctoritatem obtinuit 456.
Vincentius socius medicamẽta ægris suppeditat 479.
Vincentius Zappata laudatur 658. 685.
Vindicta diuina in Christianorum calumniatorem 810.
Vipera in Sociorum sarcinulis 735.

Viperam adorant Sinenſes 939.
*Virgo, cui immineba*t *periculum amittendi honorem, in matrimonio collocata* 442.
Virtutes quas colere propoſuit Quabacondono 166.
Virtutis diuinæ argumentum iudicio Iaponij principis 198.
Viſitator e regione Quabacondono ſedere iuſſus 136.
Viſitator India cum quatuor Dynaſtis Iapponiæ proficiſcitur ad Quabacondono 117.
Viſitator, Sociorum litteris Scimandono humaniter & prudenter reſpondit 596.
Viſitator ſolùm Quabacondono innuit 141.
Viſitatoris paterna obiurgatio non fuit Scimandono omnino ingrata 597.
Vissanagarani Regni vrbs Regia eſt Chandegrinum 807.
Vitis plantatur ad radicem mori. 863.
Viuendi præcepta ſex apud Sinenſes decimo quinto quoque die in omnibus vrbibus publicantur 926.
Vxiales qua ratione in loco publico, alio inſcio peccata ſua ſacerdoti fit confeſſus 82.
Vniuerſitates plurimæ in Sinenſi Regno 922.
Vco quanta ſit apud Iaponios poteſtas 10.
Voo vniuerſæ Iaponiæ imperat 21.
Votum à Chriſtianis naufragis factũ ſoluitur 689.
Votum factum B. Virgini & perſolutum 728.
Vox vna apud Sinenſes res varias ſignificat 931.
Vpi lictorum genus apud Sinenſes 850.
Vrbem à Quabacondono ædificatam Taicoſama euertit 288.
Vrbes primariæ Iapponiæ ſunt Meacum & Ozaca 444. 457. 617.
Vrbium Sinenſium genera quinque 884.
Vrbs in Regno Mendao cuius ambitus eſt triginta ſex millium paſſuum 693.
Vto munitio tertia conditionibus traditæ Canzuedono 556.
Vto præcipua Auguſtini munitio, 548.
Vtum munitio principalis 530.
Vua nigra & candida abſque hominum cultura in regno Zurgarano naſcuntur 470.
Vulgus propè omne apud Iapones in ageſtate degit 532.
Vupi nomine Iapponii Dæmonem intelligunt 448.
Vxor Quabacondono bene ſenſit de Chriſtiana religione 205. 212.
Vxor Taicoſama quænam 259.
Vxorem ſuam ægram de vita periclitantem maritus baptiſmo initiauit 626.
Vxores plebeiorum qua ratione in ſeruitium principum redigantur apud Iapponios 56.
Vxores Regũ Magor ſunt plures centum 707.
Vxori Ioannis Sotan in quiete viſa eſt ſanctiſsima Dei genitrix 471.
Vxorum multitudo Paganos in idololatria continet 94.

X.

Xatai Regnum ampliſsimum in quo ſunt mille quinquaginta vrbes 796.
Xauerij Socij cum Rege Achebare colloquium 799.

Xauerius quamdiu in Iaponia vixit 7.
Xauerius quo die primùm in Iaponiam appulit 47.
Xauerius, Vide Franciscus.
Xenodochia nulla sunt in Iaponia 403.
Xisti V. erga Iapponios liberalitas 111. 112. 114.

Z.

Zamorini obsides Coccinum mittuntur 821.
Zamorinus Sociorum amicus 782.
Zamorinus suorum consiliis sapius proditus constituit Sociorum sententiam sequi 829.
Zamorinus vehementer laudat Socios 831.
Zelandi piratæ supplicio extremo affecti 951.
Zelus Iapponiorum erga Dei cultum 436.
Zinaloani miscentur cum matribus & sororibus suis 948.
Zinaloani semper dormiunt supini 946.

FINIS.

2.

3.

4.

5.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ORDO EPISTOLARVM RECENTIORVM.

PRIMO loco posita est Breuis Iaponiæ Insula descriptio, cuius auctor ignoratur. pag 6.

Epistola prima est Ludouici Froes, scripta Bongi anno Domini 1577. pag. 9.

2. Eiusdem Ludouici, cui annus adscriptus non est. Vtriusq; Epistolæ interpres ignoratur. p. 45.

3. Organtini Brixiensis, scripta anno Domini 1577. incerto interprete. p. 46.

4. Francisci Cabralis, scripta anno Domini 1577. incerto interprete. pag. 53.

5. Historica narratio rerum gestarũ à legatis Iaponiorũ, interprete Reuerend. Domino Henrico Cuyckio, ex Doctore Theologo Louaniensi, Ruremundi Episcopo vigilantissimo p. 59, in qua continentur quæ sequuntur.

Acta Cõsistorii publicè exhibiti à S. D. N. Gregorio Papa XIII. Regũ Iaponiorum legatis Romæ die xxiij Martij M. D. LXXXV. pag. 62.

Francisci Regis Bungi ad Gregor. xiij. Epist. p. 63.

Protasii Regis Arimanorũ ad eũdẽ Gregor. p. 64.

Bartolomæ Principis Omuranorum. pag. 65.

Oratio Gasparis Consalui presbyteri Societatis IESV nomine legatorũ Iaponiorum ad summum

mum Pontificem Gregor. xiij. & Collegiũ Cardinalium habita. pag. 66. 20.

Antonij Buccapadulij summi Pontificis nomine Respõsio ad orationẽ Gasparis Gõsalui. p. 73. 21.

6. Extractũ ex litteris Roma missis Kal. Aprilis anni 1785. incerto interprete. pag. 75.

7. Epistola est Petri Gomes Rectoris Collegiorũ in Bũgi Regno an. 1556. incerto interprete. p. 77. 22.

8. Ludouici Froës, anno Domini 1586. incerto interprete, pag. 80. 23.

9. Alexandri Valignani, anno D. 1587. pag. 105. 24.

10. Petri Martinez, anno 1590. incerto interprete pag. 109. 25.

11. Don Michaëlis oratoris Don Protasij Regis Arimæ, & Don Bartholomæi Principis Omuræ, anno 1590. incerto interprete, pag. 110. 26.

12. Don Sancij Domini de Omura, anno 1590. incerto interprete. pag. 111.

13. Don Protasij Regis Arimæ ad S. D. N. Sixtum V. anno 1590. p. 115. 27.

14. Don Michaëlis oratoris Dõ Protasij Regis, &c. anno Domini 1590. incerto interprete, p. 115. 28.

15. Alexandri Valignani anno 1591. incerto interprete. pag. 117.

16. Ludouici Froes anno Domini 1592. incerto interprete. pag. 118. 29.

17. Organtini Brixiensis, anno Domini 1595. incerto interprete. p. 203. 30.

18. Aloysij seu Ludouici Froës, an. D. 1595 p. 233.

19. Aloysij Froës, anno Domini 1595. p. 262.

20. *Aloysii Froës de morte 26. Crucifixorum & legatione Regis Cinensiũ, anno Domini 1596. incerto interprete, p. 189.*
21. *Ludouici Froës, de rebus à PP. Societatis IESV gestis durante persecutione, anno Domini 1596. incerto interprete, p. 384.*
22. *Francisci Pasii de morte Taicosamæ, anno Domini 1597. incerto interprete p. 493.*
23. *Alexandri Valignani, anno Domini 1599. interprete Ioanne Hayo, p. 516.*
24. *Valentini Caruaglio, an. Domini 1601. interprete Ioanne Hayo, p. 545.*
25. *Francisci Pasii, an. Dom 1601. interprete Ioanne Hayo, p. 587. Omnes hæ Epistolæ sunt de rebus Iaponicis.*
26. *Francisci de Castro ex Hispanica lingua in Latinam conuersa incerto interprete, scripta anno Domini 1580. p. 637.*
27. *Alexandri Valignani de quinque martyribus Societatis IESV in India Oriẽtali, anno Domini 1583. incerto interprete p. 642.*
28. *Petri Martinez de naufragio memorabili, interprete Guilielmo Huysmanno linguæ Latinæ in Collegio Buslidiano Louanii Professore, anno Domini 1586. p. 656.*
29. *Emmanuelis Pinneri de statu magni Regis Mogor, an. D. 1595. incerto interprete, p. 691.*
30. *Nicolai Pimentæ, an. Dom. 1599. incerto interprete, pag. 726. In hac Epistola, quæ inscribitur Historica Relatio de India Orientali,*

sunt variæ Epistolæ, nimirum:

Ferdinandi Syripuræ, anno D.1599.p.727.

Simonis Sa, anno Domini 1598.p.758.

Eiusdem, anni Domini 1599.p.776.

Francisci Russis, anno Domini 1599.p.783.

Emmanuelis Carualii, anno Do 1599 p.792.

Emmanuelis de Veiga, anno Dom.1599 p.803.

31. *Nicolai Pimentæ, anno Domini 1600.interprete Ioanne Buscæo p.809.*

32. *Hieronymi Xauier, anno Domini 1598.& Emmanuelis Pigneiro, anno Domini 1598.interprete Ioanne Orano, pag.863.*

33. *Alexandri Valignani vt aliqui existimãt incerto interprete, p.883.de Regno Sinensi.*

34. *Antonii Dalmeidæ de Regno Sinensi, anno Do. 1586.interprete Guilielmo Huysmãno, p.902.*

35. *Prouincialis Indiæ, anno Domini 1587.incerto interprete, p.909.*

36. *Alexãdri Valignani, anno Domini 1582.incerto interprete, p.911.*

37. *Nicolai Longobardi ab Sinis, anno Dom.1598. interprete Ioanne Orano, p.913.*

38. *De Missione Peruana, p.935.*

39. *Martini Perez ex missione prouinciæ Zinaloa, anno Dom. 1591.incerto interprete, p.944.*

40. *Frãcisci Vaez ex Insulis Philippinis, anno Domini 1601.incerto interprete, p.950.*

Deo laus & B. V.

Collegij Societ. Jesu Padeb

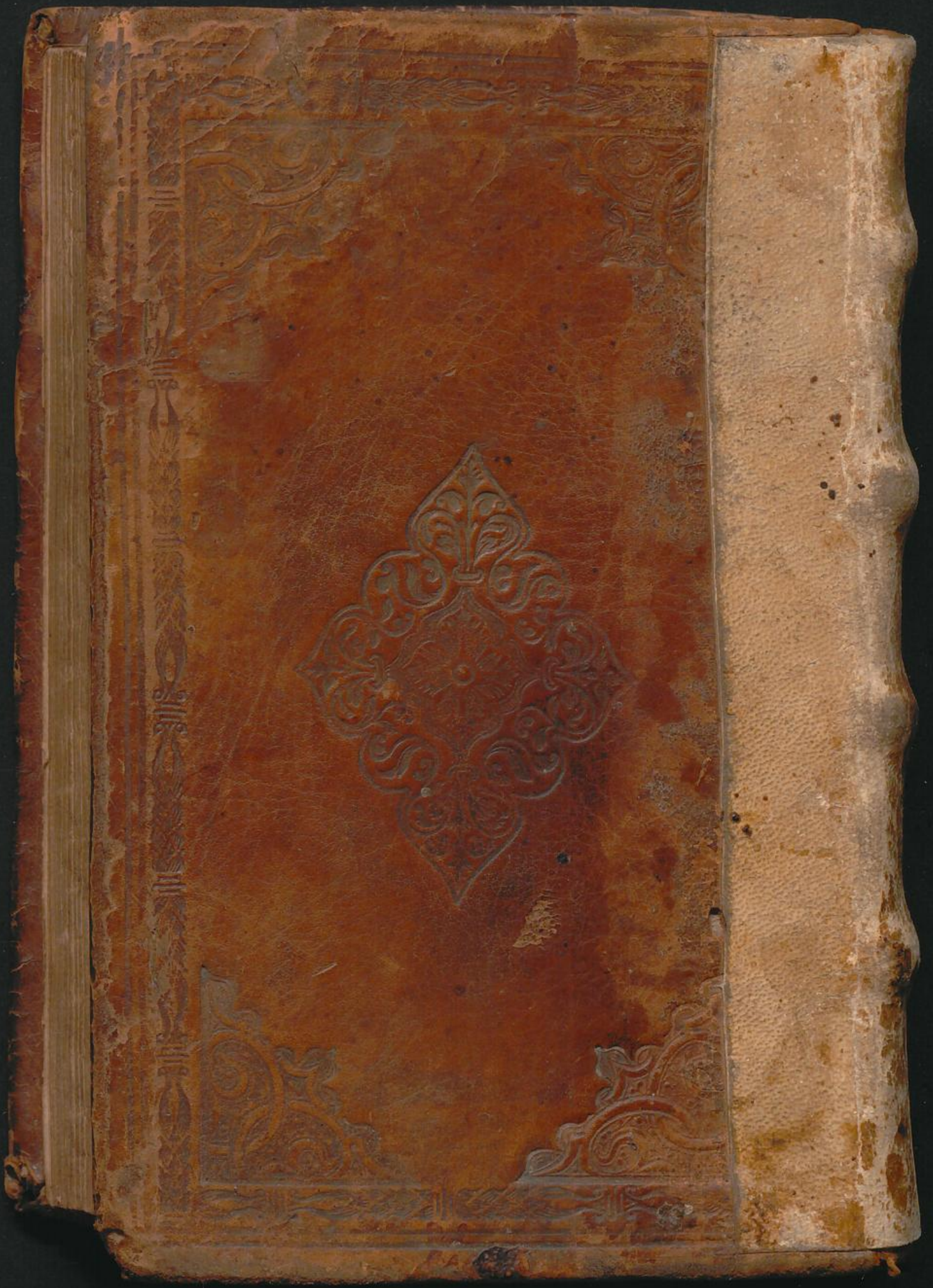

Th
4728

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN